

I 8900

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

Biblioteca oraș
Sibiu

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

1

1 9 6 4

1990

91

0 JUL. 2005

1000000

i 8900

2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
SIBIU

ANUL X

1

1964

6250/104 v

SUMAR

ARTICOLE

- G. TUDORAN: Ștefan Gheorghiu, propagandist și organizator de seamă al mișcării muncitorești din România 3
- N. N. CONSTANTINESCU, C. V. BĂLOIU: Situația clasei muncitoare din România în perioada 1934—1938 17
- N. COPOIU: Afirmarea aripii de stînga din Partidul social-democrat din România în anii 1914—1916 38
- MINEA STAN, AL. NEAMȚU: Aspecte privind atitudinea ostilă a militarilor romîni împotriva fascismului și a pregătirii războiului antisovietic (septembrie 1939 — 22 iunie 1941) 59

COMUNICĂRI

- Acțiuni ale muncitorilor șomeri din Banat în anii 1929—1933: G. Saratolean 69
- Activitatea desfășurată sub conducerea P.C.R. de Cercul de orientări și documentări sociale (1931—1932): Șt. Lache 85
- Solidaritatea oamenilor muncii din România cu lupta eroică a comuniștilor germani și cu insurecția armată a proletariatului austriac din februarie 1934: I. Babici, S. Istrate 92
- Solidaritatea mișcării muncitorești din România cu răscoala țăranilor din partea de nord a fostului județ Muscel din vara anului 1911: Gh. Pîrnuță 115

NOTE BIBLIOGRAFICE

- „Probleme ale creării și dezvoltării bazei tehnice-materiale a socialismului în R.P.R.”, Editura Academiei R.P.R., 1963, 390 pag.; „Industria sîrmei—Cîmpia Turzii. Dezvoltarea întreprinderii în anii regimului democrat-popular”, Editura Academiei R.P.R., 1963, 248 pag.; V. T. FOMIN: „Agresia fașistă a Germaniei în Europa” („Agresiunea Germaniei fasciste în Europa”), Editura pentru literatură social-economică, Moscova, 1963, 640 pag. 126

INFORMAȚII

- Al VI-lea Congres al A.N.P.I. 137

Ștefan Gheorghiu, propagandist și organizator de seamă al mișcării muncitorești din România

Printre figurile luminoase de eroi pe care le-a dat clasa muncitoare din România la începutul secolului al XX-lea, un loc de frunte l-a ocupat Ștefan Gheorghiu, de la moartea căruia se împlinesc anul acesta 50 de ani.

Propagandist și organizator talentat, înzestrat cu o deosebită putere de muncă, el a luptat pînă la sfîrșitul vieții pentru cauza proletariatului. Situîndu-se pe o poziție de clasă înaintată, el a adoptat o atitudine hotărîtă împotriva oportunismului și reformismului din conducerea mișcării muncitorești, fiind exponentul celei mai înaintate părți a proletariatului din România din acea perioadă.

Numele lui Ștefan Gheorghiu a devenit cunoscut în mișcarea socialistă într-un moment deosebit de greu pentru proletariatul din țara noastră. Ca urmare a trădării „generoșilor” în anul 1899, care a dus la dezorganizarea vremelnică a P.S.D.M.R., cluburile muncitorilor din diferite orașe s-au destrămat. Mulți muncitori, dezamăgiți de atitudinea elementelor burghezo-liberale din conducerea partidului, se retrăseseră din mișcare. În aceste condiții de dezorientare, cei mai credincioși fii ai clasei muncitoare nu au abandonat lupta, hotărîți să poarte steagul social-democrației mai departe. Printre aceștia s-a aflat și Ștefan Gheorghiu, tînr muncitor din Ploiești, membru al clu-

bului socialist, care, încă din acei ani, s-a manifestat ca un curajos organizator al muncitorilor. În cele două scrisori trimise conducerii Clubului muncitorilor din București, el cerea îndrumări, exprimându-și dorința de a lupta pentru reorganizarea mișcării muncitorești din Ploiești¹.

În anii care au urmat, Ștefan Gheorghiu și-a intensificat activitatea de organizator și propagandist al muncitorilor. Fără ca mișcarea muncitorească din întreaga țară să fi adoptat încă linia luptei împotriva corporațiilor, înființate prin legea Missir din martie 1902, când unii conducători ai mișcării socialiste credeau că se poate lupta contra lor dinăuntru corporațiilor, Ștefan Gheorghiu a luat o atitudine hotărâtă împotriva lor, demascând scopul pe care îl urmărea burghezia prin aceste organizații, acela de a abate proletariatul de la lupta de clasă. În acest sens a vorbit la adunarea organizată de către conducerea corporațiilor, în anul 1903, în grădina Cismigiu din București, cu prilejul împlinirii unui an de la înființarea lor².

În anii 1905—1907, meseria sa de dulgher l-a purtat în diferite localități petrolifere de pe Valea Prahovei. Oriunde s-a aflat, el s-a ocupat de situația muncitorilor, străduindu-se să le trezească conștiința revoluționară, îndemnându-i la luptă hotărâtă împotriva corporațiilor, pentru unirea lor în organizații proprii de clasă — în sindicate. Pentru Ștefan Gheorghiu era clară necesitatea unirii tuturor forțelor muncitorești în lupta împotriva exploatării capitaliste, pentru o viață mai bună. Și acest lucru se străduia să-l lămurească muncitorilor din Ploiești, Cîmpina, Băicoi, Buștenari, Comarnic etc., unde el își desfășura activitatea. „Răul mare — arăta el la o întrunire organizată la Cîmpina în 1906 — este că muncitorii nu-și cunosc valoarea lor și ei nu-și dau seama că dacă muncitorii s-ar uni și nu s-ar mai lăsa jefuiți de către trîntorii societății, atunci s-ar schimba fața lumii”³.

Trăind și lucrînd în mijlocul lor, Ștefan Gheorghiu și-a dat seama de mizeria în care se zbăteau muncitorii petroliști, mizerie determinată de crunta exploatare atît a capitaliștilor străini, care jefuiau fără scrupule bogățiile petrolifere de pe Valea Prahovei, cît și a capitaliștilor romîni. Articolele publicate în acești ani în ziarul „Romînia muncitoare” sub semnătura sa sînt elocvente în acest sens.

Pentru a convinge pe muncitori de necesitatea unirii lor în luptă, Ștefan Gheorghiu folosea diferite mijloace ca : organizarea unor întruniri, conferințe, sprijinirea grevelor muncitorești, publicarea unor articole mobilizatoare în presa socialistă etc. În calitate de secretar al Cercului de propagandă sindicalistă din Ploiești, el a desfășurat o vie

¹ „Lumea nouă” din 30 iulie 1900.

² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 448, vol. I, F.N., fila 2.

³ „Romînia muncitoare” din 6 august 1906.

activitate de popularizare a scopurilor organizațiilor sindicale, de demascare a corporațiilor și a caracterului lor. Rezultatele acestei munci de clarificare și de deșteptare a conștiinței de clasă a muncitorilor nu au întârziat să se arate. Rînd pe rînd s-au înființat sindicate în Cîmpina, Buștenari, Ploiești etc.⁴

Curînd, prin lupta sa neobosită, desfășurată pentru organizarea muncitorilor, a devenit stimat și cunoscut de muncitorii din întreaga țară. La prima Conferință sindicală din 1906, care a pus bazele centralizării mișcării sindicale din țara noastră, a participat ca delegat al muncitorilor din Cîmpina, susținînd cu energie ideea demascării corporațiilor și necesitatea organizării muncitorilor în sindicate. „Noi trebuie să luptăm — arăta el — din răspuseri în contra instituțiilor medievale și periculoase care se numesc corporații, spre a ajunge cît mai curînd să le punem pe dric. Să nu uităm nimeni dintre noi că toți tovarășii care ne-au ales și trimis la conferință ne-au vorbit în acest sens”⁵.

O dovadă a dorinței sale de a ridica cît mai curînd mișcarea muncitorească din regiunile petrolifere pe o treaptă superioară o constituie raportul prezentat la conferință de delegația din Cîmpina, al cărei membru era și Ștefan Gheorghiu. Raportul prezenta concret situația muncitorilor petroliști, numărul muncitorilor, exploatarea la care aceștia erau supuși de reprezentanții diferitelor societăți petrolifere, precum și acțiunea energetică de organizare a muncitorilor în sindicate. „Acest centru industrial va putea deveni cu timpul, prin străduința tovarășilor și prin ajutorul celor din alte orașe, prin trimiterea de conferențieri, va putea deveni și un important centru de organizare și activitate muncitorească”⁶.

Popularitatea și stima de care se bucura Ștefan Gheorghiu printre muncitori s-au manifestat în mod deosebit în anul 1907, cînd a fost arestat și închis datorită activității sale neobosite. În anul 1907, după înăbușirea în sînge a răscoalelor țărănești, autoritățile burghezo-moșierești s-au năpustit cu furie asupra mișcării muncitorești și a conducătorilor acesteia. Lupta revoluționară a lui Ștefan Gheorghiu a atras atenția organelor represive ale regimului burghezo-moșieresc, care au început să-l urmărească, considerîndu-i activitatea „periculoasă” pentru ordinea statului. Pretextul a fost găsit cu prilejul lansării unui manifest antimilitarist în Ploiești. A fost arestat în mai 1907, ținut mai întîi în închisoarea militară din Ploiești, apoi transferat la Galați, unde procesul său trebuia să fie judecat de către Curtea marțială. În toată perioada cît a fost arestat, el a fost supus unui regim sistematic de distrugere fizică și morală.

⁴ Loc. cit., din 12—19 noiembrie 1906.

⁵ Loc. cit., din 20—27 august 1906.

⁶ Loc. cit., din 24 septembrie 1906.

Pînă la acea dată nu au fost cunoscute cazuri în mișcarea muncitorească din țara noastră în care un conducător să se bucure de atîta popularitate în masele largi de muncitori. În orașele țării au fost organizate întruniri de protest în care muncitorii cereau imediată lui eliberare, presa socialistă a publicat, de asemenea, numeroase proteste, iar Comisia generală a sindicatelor din România a chemat muncitorii din întreaga țară să acționeze hotărît pentru eliberarea energicului lor conducător⁷. Au fost organizate deplasări în masă ale muncitorilor la Ploiești pentru a se protesta împotriva arestării lui⁸.

Ca o prețuire a activității sale revoluționare, la Conferința a II-a sindicală care a avut loc la Galați în 1907 a fost ales, în lipsă, membru în Comisia generală a sindicatelor din România, alături de Al. Constantinescu, Andrei Ionescu și alții. Din închisoare el a trimis o scrisoare de salut conferinței, „plină de curaj, de demnitate și de avînt“, în care, referindu-se la situația sa, arăta că „oricare îi va fi soarta, el va păstra aceeași vie și neclintită credință în idealul socialist“⁹.

În fața puternicelor proteste ale muncitorilor, în cele din urmă, Consiliul de război al Corpului III armată a fost nevoit să-l achite în septembrie 1907.

Deși cu sănătatea puternic zdruncinată, în urma regimului aspru care îi fusese impus în închisoare, după eliberare Ștefan Gheorghiu a continuat cu și mai multă hotărîre lupta pentru cauza proletariului. În octombrie 1907 era anunțată deja o ședință a Cercului din București, la care urma să ia cuvîntul și „tovarășul nostru Ștefan Gheorghiu din Ploiești“. Și din nou prezența sa era semnalată la diferitele întruniri muncitorești, în diverse orașe din țară, unde, cu verva sa caracteristică, îndemna pe muncitori să se organizeze și să se ridice la lupta împotriva exploatării. „Să continuăm cu mai multă însuflețire propaganda de luminare, deșteptare și organizare a muncitorilor“¹⁰ — arăta el, conștient de necesitatea unei munci sistematice de propagandă printre muncitori.

Dovedind o temeinică cunoaștere a situației organizațiilor muncitorești din țară, în urma deselor deplasări întreprinse, Ștefan Gheorghiu a participat activ la lucrările Conferinței organizațiilor muncitorești din ianuarie 1908, luînd cuvîntul la discutarea statutului și aducînd amendamente la diferite rezoluții. Este demn de subliniat entuziasmul cu care muncitorii au întîmpinat apariția sa la tribună la întrunirea muncitorească organizată în timpul conferinței. „Lui Ștefan Gheorghiu i se

⁷ Loc. cit., din 20—27 mai 1907.

⁸ Loc. cit., din 27 mai—3 iunie 1907.

⁹ Loc. cit., din 31 decembrie 1907.

¹⁰ Loc. cit., din 30 septembrie 1907.

face o primire entuziastă" — relate presa vremii —, iar după cuvîntarea sa înflăcărată în care s-a referit la probleme importante pentru mișcarea muncitorească „i se fac ovații care țin cîteva minute”¹¹. Popularitatea de care se bucura în rîndul maselor de muncitori era cîștigată prin lupta sa neobosită pentru apărarea intereselor vitale ale acestora.

Conferința l-a ales membru supleant al Comitetului Central al Uniunii socialiste, dîndu-i astfel posibilitatea și împluternicirea de a sprijini și îndruma mișcarea muncitorească și în această calitate.

În perioada care a urmat Conferinței de constituire a Uniunii socialiste, Ștefan Gheorghiu a desfășurat o activitate revoluționară însuflețită, dăruindu-și întreaga sa capacitate și putere de muncă. A fost perioada de cea mai intensă activitate, cînd el însuși ajunsese în plinătatea forțelor sale de muncă. În acești ani, multiple și variate au fost formele activității sale, începînd cu lupta pentru organizarea politică a muncitorilor, în cele mai variate ramuri de producție, cu organizarea de conferințe pe diverse teme politice, economice, științifice, cu lupta pentru răspîndirea diferitelor publicații socialiste editate de cercul de Editură socialistă și pînă la îndrumarea și mobilizarea concretă a muncitorilor în cadrul diferitelor întruniri la lupta împotriva legii meseriilor, a prigoanei dezlănțuite de burghezie împotriva muncitorilor din întreaga țară, împotriva exploatării capitaliste. A desfășurat o activitate deosebită pentru refacerea partidului, participînd la această luptă cu acea însuflețire care îi era caracteristică și pe care o depunea în tot ce era legat de activitatea sa de revoluționar. El arăta că „...numai partidul de clasă al muncitorilor va fi în stare să smulgă din mîinile politicianismului hrăpăreț și legi economice mai bune și legi politice mai drepte...”¹².

Demascarea corporațiilor, organizarea de noi sindicate, întărirea celor existente au stat întotdeauna în centrul preocupării lui Ștefan Gheorghiu. În numeroase întruniri la care a luat cuvîntul în această perioadă, în diferite articole publicate, el s-a ridicat cu energie împotriva corporațiilor, demascînd nu numai caracterul lor antimuncitoresc, ci și neregulile administrative din conducerile lor. În articolul intitulat „Hoțiile de la corporațiile din Ploiești” se referea concret la neregulile financiare de la corporații. „Corporațiile în unire cu poliția ne-au răpit chiar dreptul graiului”, arăta el la o întrunire a muncitorilor din Ploiești, în iulie 1908. „Ei bine, noi spunem stăpînitorilor că ne-am saturat a mai plăti salarii de 400, de lei pe lună inspectorilor corporațiilor, care nu ne aduc alte foloase decît acelea că le place a vedea cum ni se fură albiile

¹¹ Loc. cit., din 13—20 ianuarie 1908.

¹² Loc. cit., din 16 octombrie 1908.

în care ne legănăm copiii, ca să-și poată ei cumpăra leagăne de mătase pentru ai lor”¹³.

Ștefan Gheorghiu lega întreaga muncă de organizare a proletariatului de culturalizarea acestuia. În acest sens, în aprilie 1908, ziarul „România muncitoare” anunța o conferință pe care urma să o țină Ștefan Gheorghiu la Ploiești, intitulată „Prin organizare spre cultură”. În cadrul acestei conferințe, care s-a bucurat de mult succes în rîndul muncitorilor, el s-a referit la marile posibilități de culturalizare a maselor muncitoare atunci cînd puterea în stat nu va mai aparține claselor exploatatoare — burgheziei și moșierimii —, ci proletariatului. Referindu-se la conferința mai sus-amintită, ziarul „România muncitoare” sublinia că: „după ce (Ștefan Gheorghiu — *n.n.*) a arătat decăderea la care ne-a adus guvernarea ambelor partide, a arătat cum organizarea muncitorilor, dîndu-le o viață materială mai bună, le va ușura munca de îmbogățire a cunoștințelor și-i va împinge spre adevărata cultură”¹⁴. Ziarul încheia relatarea astfel: „Conferința a făcut o impresie adîncă în toate cercurile. Pentru muncitori ea a fost o bună școală de propagandă, pentru cei de sus o prevestire că din sînul clasei muncitoare se ridică inteligențe și voințe de valoare”.

La o altă întrunire a muncitorilor din Capitală din anul 1908, prezidată de I. C. Frimu, Ștefan Gheorghiu sublinia din nou legătura indisolubilă dintre aceste două probleme: „Organizație și cultură e punctul împrejurul căruia trebuie să graviteze toate problemele sociale... Să dăm la o parte masca întinericului, să facem ca muncitorii să nu se uite nici la idoli, nici la politicieni; să se bizuie pe ei”¹⁵. Dacă burghezia lasă urmașilor săi averi de milioane, stoarse din munca muncitorilor — arăta în cadrul unei alte întruniri din același an —, „noi muncitorii trebuie să luptăm a lăsa urmașilor noștri bogăție, cultura și organizația care ne va duce cu pași siguri către frumos și adevăr, către o stare mai bună”¹⁶.

Pentru a putea propaga necesitatea culturalizării maselor, el se ocupa cu insistență de însăși ridicarea nivelului său cultural. Citea foarte mult încă din primii ani ai tinereții și nu numai toate materialele socialiste traduse la noi, ci și literatură beletristică, științifică. Tovarășii săi de luptă și-l aminteau purtînd întotdeauna sub braț cărți, ziare, broșuri, pe care atunci cînd avea o clipă de răgaz le citea, dîndu-le apoi muncitorilor din jurul său să le citească și ei¹⁷.

¹³ Loc. cit., din 13 iulie 1908.

¹⁴ Loc. cit., din 4—11 mai 1908.

¹⁵ Loc. cit., din 11 decembrie 1908.

¹⁶ Loc. cit., din 14 decembrie 1908.

¹⁷ „Ștefan Gheorghiu”, E.S.P.L.P. 1954, pag. 28.

O problemă care revenea adesea în cuvîntările, conferințele și articolele sale și pe care căuta să o lămurească cît mai temeinic muncitorilor era aceea a eliberării proletariatului de sub jugul exploatării prin el însuși. „Toate relele de care suferim nu vor fi înlăturate fără voința, puterea și hotărîrea noastră. Fiecare să-și dea tributul la opera de dezrobire... Să spunem tuturor că drepturile noastre vor fi cucerite de noi“¹⁸ — arăta el la o întrunire a muncitorilor din București din decembrie 1909. La o altă întrunire din Ploiești, din iulie 1909, chemînd pe muncitori la organizare, le arăta că ei sînt aceia care vor trebui să-și schimbe viața și ca atare să nu aștepte ca aceasta să le vină de la clasele dominante sau de la guvern. „Nu, tovarăși, această îndreptare se va face numai prin noi înșine. Și pentru ca să se înfăptuiască, trebuie organizare, muncă și pe urmă luptă energică“¹⁹.

În opoziție cu unele elemente oportuniste din conducerea mișcării muncitorești, Ștefan Gheorghiu a înțeles și a sprijinit și lupta țărănimii pentru pămînt. Dacă în 1907 el a înfierat cu energie guvernul liberal pentru masacrarea țărănimii răsculate, în anii următori a continuat cu aceeași hotărîre lupta pentru cauza acesteia. Astfel, în anul 1909, cu prilejul aniversării a doi ani de la răscoalele țărănești, Ștefan Gheorghiu a ținut „o înflăcărată cuvîntare de mai bine de un ceas“, în care a arătat „cauzele care au hotărît izbucnirea revoluției (răscoalei — *n.n.*) țărănești“, referindu-se, de asemenea, și la „nemaipomenitele cruzimi și asasinate ale guvernanților“²⁰. Dorind să trezească la lumină și pe muncitorii ogoarelor, el se deplasa adesea și la sate. Acest lucru reiese dintr-o adresă trimisă din Bacău către notarii din diferite comune, prin care li se aducea la cunoștință că Ștefan Gheorghiu a plecat în țară pentru propagandă și sînt rugați să anunțe imediat dacă sosește în localitatea lor²¹.

Vorbind, între altele, de situația grea a țăranilor la Congresul de reorganizare a Partidului social-democrat din 1910, Ștefan Gheorghiu arăta cît efect avea asupra țăranilor munca de agitație în problema cea mai arzătoare pentru ei, pămîntul. Referindu-se la activitatea sa în regiunea Ploiești, el sublinia că atunci cînd a vorbit țăranilor despre pămînt, despre felul cum trebuiau să lupte pentru obținerea lui, „au început să ne soarbă cuvintele cu toți porii, din toți plămîinii și să se țină de noi, să ne ceară sfaturi și îndrumări“²².

¹⁸ „Romînia muncitoare“ din 11 decembrie 1909.

¹⁹ Loc. cit., din 30 iulie 1909.

²⁰ Loc. cit., din 9 martie 1909.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 448, vol. I, F.N., fila 11.

²² „Dezbaterile congresului de constituire a P.S.D.“, București, Cercul de Editură socialistă, 1910, pag. 118.

Un an mai târziu, la întrunirea de protest a muncitorilor din Capitală, împotriva ororilor săvârșite de jandarmi la Rucăr, în iunie 1911, Ștefan Gheorghiu se întreba cu amară ironie ce importanță au cei 200 de țărani torturați de conservatori față de cei 11 000 uciși de liberali. Rezolvarea problemei el o vedea în atragerea țăranilor în mișcarea socialistă: „Nouă ne rămîne și trebuie să ne rămînă a duce cuvîntul de luminare a țăranilor și să le arătăm că singura scăpare e la Partidul social-democrat”²³.

Ca o încununare a luptei muncitorilor din întreaga țară, la sfîrșitul lunii ianuarie 1910, la București s-a deschis congresul la care a fost reorganizat P.S.D. Ștefan Gheorghiu a folosit și acest prilej pentru a cere delegaților la congres să-și intensifice munca de propagandă în mod deosebit în centrele industriale și în regiunile petrolifere. Subliniind importanța atragerii în luptă a acestor detașamente înaintate ale clasei muncitoare, el cerea ca tot mai mulți propagandiști din București să meargă în aceste regiuni²⁴.

După 1910, starea sănătății lui s-a înrăutățit. În această ultimă parte a vieții s-a ocupat cu un interes și cu o ardoare rar întîlnite de organizarea muncitorilor din porturile dunărene. A cutreierat pe rînd porturile Brăila, Galați, Turnu-Severin, Sulina, fără însă să renunțe la legăturile cu muncitorii din orașul său natal, Ploiești. Cel mai mult a stat însă în acești ani la Brăila. Din martie 1910 a primit însărcinarea din partea Comisiei generale a sindicatelor să se ducă la Brăila pentru a îndruma mișcarea sindicală din acel oraș. Și, într-adevăr, în scurt timp, datorită activității asidue desfășurate de el, syndicatele din Brăila au devenit unele dintre cele mai puternice din țară.

În timpul luptelor desfășurate de muncitorii din Brăila în anul 1910, el a fost mereu în mijlocul greviștilor, deși a trebuit să se strecoare deghizat în oraș, pentru a scăpa de urmărirea poliției. Ales în comitetul de grevă, participînd direct la conducerea luptei, devenind însuflețitorul muncitorilor brăileni, în timpul celor 8 zile, cît a stat în Brăila, el a organizat întruniri și demonstrații de stradă, aflîndu-se întotdeauna în fruntea maselor. Însăpămîntate de proporțiile pe care le luase lupta grevistă a muncitorilor din Brăila, autoritățile locale au căutat să lovească în primul rînd în conducătorii ei. Printre cei arestați s-a aflat și Ștefan Gheorghiu, care a fost trimis de poliție „la urmă” la Ploiești²⁵. Dar cu toate că a fost smuls din mijlocul greviștilor, el a continuat să le încurajeze lupta. În acest sens a publicat în ziarul „România muncitoare” articolul „Către toți muncitorii din portul Brăila”,

²³ „România muncitoare” din 23 iunie 1911.

²⁴ Loc. cit., din 7 februarie 1910.

²⁵ Loc. cit., din 10 iunie 1910.

care constituia un înflăcărat îndemn la luptă și organizare adresat muncitorilor din acest oraș. „...Luptați, tovarăși, dacă voiți să vă dezrobiți“²⁶ — arăta el în articolul sus-amintit.

În lunile care au urmat, Ștefan Gheorghiu, cu toată supravegherea poliției, a luat parte adesea la întrunirile muncitorilor din portul Brăila. Rapoartele agenților poliției semnalau participarea sa în lunile august, septembrie și octombrie 1910 la întrunirile sindicale din Brăila, pînă cînd a fost din nou trimis „la urmă“, în Ploiești, sub învinuirea că la o întrunire muncitorească atacase în cuvîntul său statul burghezo-moșieresc²⁷. Muncitorii din Brăila au protestat cu energie „în contra măsurii luate de poliție de a trimite «la urmă» pe cei ce fără interes se pun la dispoziția clasei muncitoare pentru a le face lumină“²⁸.

Tot în această perioadă Ștefan Gheorghiu a desfășurat o vie activitate ziaristică. Ocupîndu-se îndeaproape de situația muncitorilor din diferite fabrici și ateliere din Ploiești, în primăvara anului 1910 a publicat ciclul de articole intitulat: „Cine agită lucrătorii din fabrici și ateliere“, în care demonstra că lupta muncitorilor era determinată de exploatarea inumană la care ei erau supuși de către capitaliști²⁹.

Tot în 1910, Ștefan Gheorghiu, pe baza unei bogate documentări, a publicat o serie de anchete în care demasca crunta exploatare capitalistă la care erau supuși muncitorii din regiunile petrolifere ale țării. Aceste articole, care îl prezentau pe autor ca pe un talentat mînuitor al condeiului, înzestrat cu o fină ironie, aveau nu numai un caracter demascator, ci și mobilizator, ele îndemnînd masele la lupta împotriva societății capitaliste pînă la înlăturarea de la putere a burgheziei și moșierimii. Printre acestea menționăm articolele: „Cei din Banat și cei din Cîmpina“, „Victimele capitalismului internațional din Cîmpina“, „Din ale iubitorilor de neam“, „Din gheena Prahovei“ și altele.

Deși boala i se agrava din zi în zi, în tot cursul anilor 1910 și 1911, Ștefan Gheorghiu a putut fi întîlnit în cele mai îndepărtate colțuri ale țării: la Turnu-Severin și Iași, în Delta Dunării și la Sulina, precum și în alte numeroase orașe, în ciuda faptului că poliția îi impusese domiciliu forțat la Ploiești. Cu toate că deseori a fost arestat, cum s-a întîmplat la Turnu-Severin, Galați, București și Brăila³⁰, cu toate că de multe ori era trimis „la urmă“, el a desfășurat o vie activitate, îndeplinindu-și neobosit sarcina de propagandist și organizator al muncitorilor. Un alt

²⁶ Loc. cit., din 13 iunie 1910.

²⁷ Arhivele statului Brăila, fondul Prefectura județului Brăila, dosarul nr. 13, vol. VII, filele 164, 277—278, 365, 396, 466—467, 647—648.

²⁸ Loc. cit., fila 706.

²⁹ „Romînia muncitoare“ din 30 mai 1910.

³⁰ „Calendarul muncii pe anul 1909“, pag. 77, și pe anul 1910, pag. 98, 101.

luptător revoluționar, Gh. M. Vasilescu-Vasia, făcea pe bună dreptate aprecierea că „nici un militant al mișcării muncitorești n-a cunoscut mai multe «trimiteri la urmă» ca Ștefan Gheorghiu... Căci pretutindeni unde era nevoie de încălzirea și ridicarea maselor, el era prezent”³¹.

Către sfârșitul anului 1911 și la începutul lui 1912, datorită eforturilor făcute, persecuțiilor îndurate și numeroaselor arestări, boala i s-a agravat mult. A fost nevoit să accepte internarea în sanatoriul de tuberculoși de la Bîrnova³², pe care însă curînd l-a părăsit, fără să i se fi ameliorat măcar starea sănătății, reîncepîndu-și activitatea. Ceva mai tîrziu, răspunzînd sfaturilor scriitorului Panait Istrati, cu care era prieten, a încercat să plece în Egipt, pentru a-și trata boala, dar nu a ajuns decît la Alexandria (Egipt) și a trebuit să se întoarcă înapoi, din pricina lipsurilor materiale.

Cu toate că era grav bolnav, el a participat la lucrările Congresului al II-lea al P.S.D. și al mișcării sindicale din România. În cadrul acestui congres, el cerea din nou ca „propaganda socialistă să fie îndreptată spre regiunile miniere și spre porturile țării, care vor aduce în mișcare zeci de mii de muncitori”.

Sub influența sindicalismului revoluționar francez, Ștefan Gheorghiu a exagerat într-o oarecare măsură, spre sfârșitul vieții, importanța sindicatelor în cadrul luptei proletariatului. Această atitudine a reieșit atît din poziția sa la congres, unde a votat pentru autonomia sindicatelor, cît și din alte materiale ale sale. Încă în 1906, cînd desfășura o vie activitate pentru organizarea sindicatelor muncitorești în Valea Prahovei, el arăta că „organizarea și lupta sindicală vor fi singurele care vor scoate miile de muncitori de aci din mizeria, desconsiderarea și batjocura vieții de muncă și de chin”³³. Aceeași idee o susținea și în manifestul pe care îl semna, ca secretar al Cercului de propagandă sindicalistă din Ploiești³⁴. Mai puternic s-a observat această tendință în timpul activității sale ca secretar al Uniunii muncitorilor din transport, pe apă și pe uscat, și în paginile ziarului „Tribuna transporturilor”.

Deși influențat din punct de vedere teoretic de ideile sindicalismului revoluționar, conștiința de clasă dezvoltată l-a ajutat însă să nu comită greșeli în activitatea sa practică. El însuși nu și-a delimitat niciodată activitatea politică de cea economică și chiar lupta sa pentru organizarea muncitorilor în sindicate era o luptă politică. A sprijinit, de asemenea, cu orice prilej Partidul social-democrat, acceptînd să-și depună candidatura din partea acestuia, în anul 1911, cînd P.S.D. a

³¹ „Viața muncitoare” din 15 martie 1926.

³² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 448, vol. II, fila 1.

³³ „România muncitoare” din 24 septembrie 1906.

³⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 448, vol. I, F.N., fila 13.

participat la alegerile generale. În perioada campaniei electorale, la mitingurile și adunările la care a luat cuvîntul, el îndemna pe muncitori „să se înregimenteze sub cutele steagului roșu al social-democrației, care îi va porni la luptă pentru emancipare”³⁵. Dar nemulțumit de spiritul împăciuitoare și legalist al unor membri din conducerea P.S.D. și de teama reformismului, cum arăta Vasilescu-Vasia, el a ajuns să pună pe prim plan necesitatea luptei pentru revendicări economice.

Un moment important în activitatea sa revoluționară l-a constituit participarea la redactarea și lansarea manifestului „Război războiului”, în preajma celui de-al doilea război balcanic. Cu o energie deosebită manifestul demasca pregătirile de război ale burgheziei și protesta împotriva încercărilor de amestec ale guvernului român în conflictul balcanic. „Destul cu atîtea crime, absurdități și netrebnicii!” — se arăta în manifest. „E timpul de a se sfîrși odată cu această sinistrală comedie, ce de atîta amar de vreme se tot joacă pe spinarea noastră. Cînd ni se va tot cînta că «Patria cere..., Patria vrea...», să închidem odată pentru totdeauna gura șarlatanilor cu: «Patria sîntem noi, muncitorii, producătorii întregii bogății sociale, și numai noi știm mai bine ca oricine ceea ce trebuie de făcut»”. Manifestul, prin conținutul său, a înscris un episod luminos în tradițiile revoluționare de luptă ale maselor muncitoare din România împotriva războiului, deși conținutul său reflecta unele limite în privința mijloacelor de luptă indicate pentru împiedicarea războiului. Ștefan Gheorghiu și ceilalți autori ai manifestului au adoptat cea mai înaintată poziție în problema războiului în acești ani, dar ei nu și-au pus problema transformării războiului imperialist în război civil, deși această lozincă fusese formulată încă în rezoluția Congresului de la Stuttgart din 1907.

Autoritățile locale burghezo-moșierești din Ploiești l-au judecat și condamnat pentru actul său curajos. Această măsură abuzivă nu l-a determinat însă să renunțe la părerile sale, chiar dacă conducerea P.S.D. s-a dezis în mod oficial de manifest. În răspunsul de protest dat de tovarășii săi de luptă din Ploiești la 8 ianuarie 1913, sub titlul „Vina noastră”, aceștia își reafirmau punctul de vedere susținut în manifestul „Război războiului”. „Atîta timp cît vom avea netrebnicia de a le servi de carne de tun, tunul va bubui. Să refuzăm acest lucru și tunul va tăcea”³⁶. Acțiunea antirăzboinică a Cercului de propagandă sindicalistă din Ploiești, al cărui secretar era Ștefan Gheorghiu, a însuflețit lupta muncitorilor din întreaga țară împotriva celui de-al doilea război balcanic.

³⁵ „România muncitoare” din 27 ianuarie 1911.

³⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 448, vol. I, F.N., filele 125—127.

Anul 1913, ultimul an al activității sale revoluționare, l-a găsit pe Ștefan Gheorghiu secretar al Uniunii muncitorilor din transport, pe apă și pe uscat. De data aceasta, el s-a instalat la Brăila și, deși foarte bolnav, a depus o muncă intensă pentru activizarea sindicatelor din porturi. El a adus o contribuție importantă la apariția și editarea regulată a ziarului „Tribuna transporturilor”. În acest ziar a publicat, în mai multe numere, o analiză amănunțită a situației muncitorilor din porturi în ciclul „Starea socială a muncitorilor din porturi”. „Acești muncitori, prin mâinile cărora se scurge aproape întreaga producțiune a țării — arăta Ștefan Gheorghiu în articolul care deschidea acest ciclu —, au fost lăsați pradă celei mai nesățioase exploatare”³⁷. El atrăgea atenția asupra lipsei măsurilor de protecție a muncii, care provoca accidente, asupra insalubrității muncii în porturi, propunea limitarea greutăților cărate de muncitori, reducerea orelor de muncă pe zi etc. Bine documentat asupra problemelor pe care le aborda, Ștefan Gheorghiu dădea exemple nu numai din porturile țării noastre, ci și din alte țări³⁸. În ultima parte a articolului intitulat „Arbitrajul neînțelegerilor profesionale”, el îndemna pe muncitorii din porturi să-și spună părerea în problema salariilor în paginile „Tribunei transporturilor”, pentru a putea astfel să se ajungă la o părere comună. „Oare nouă nu ne e permis să reclamăm și să nu ne vindem brațele decât pe un preț care să ne îngăduie să putem trăi mai omeneste?”³⁹ — se întreba el.

Cu ultimele puteri, Ștefan Gheorghiu a participat direct la lupta muncitorilor din porturi. A sprijinit cu căldură greva muncitorilor din portul Brăila din aprilie 1913, intervenind personal printr-o telegramă la Ministerul de Război pentru retragerea soldaților din port, care fuseseră puși să muncească în locul greviștilor. De asemenea, în fruntea unei delegații de greviști, s-a prezentat ministrului de interne pentru a susține interesele muncitorilor⁴⁰. În calitate de secretar al Uniunii muncitorilor din transport, pe apă și pe uscat, el a trimis telegrame în porturile mai apropiate, Galați și Sulina, cerînd muncitorilor de acolo să sprijine pe greviști. A publicat, de asemenea, în „Tribuna transporturilor” o serie de articole privind mersul grevei pe zile și succesele obținute. În tot timpul grevei, Ștefan Gheorghiu a luat cuvîntul la numeroase întruniri ale muncitorilor greviști, printre care și la un uriaș miting la care au participat 10 000 de muncitori. Demascînd orînduirea capitalistă, el arăta în cuvîntarea ținută la acest miting că exploatarea la care

³⁷ „Tribuna transporturilor” din 24 februarie 1913.

³⁸ Loc. cit., din 17 martie 1913.

³⁹ Loc. cit., din 18 mai 1913.

⁴⁰ „Romînia muncitoare” din 27 octombrie 1913.

erau supuși muncitorii din întreprinderile capitaliste era „atît de revoltătoare, încît fără de seamă că va produce adevărate revolte în sînul acestei muncitorimi“ ⁴¹.

Aceeași activitate însuflețită a desfășurat și în rîndurile muncitorilor din portul Sulina, cu ocazia grevei care a avut loc în anul 1913. Deplasîndu-se personal în mijlocul greviștilor, el i-a însuflețit și sprijinit în luptă. A sprijinit, de asemenea, participînd direct, lupta muncitorilor din Galați și a pescarilor din Delta Dunării ⁴². Această activitate neobosită a lui Ștefan Gheorghiu și-a dat roadele: Uniunea muncitorilor din transport, pe apă și pe uscat, a devenit una dintre cele mai puternice uniuni sindicale din țară.

Dar munca intensă pe care a desfășurat-o i-a măcinat și ultimele puteri. Înainte de a se interna la sanatoriu, el a fost din nou arestat la Brăila și trimis la Ploiești, pentru a-și face osînda la care fusese condamnat prin procesul intentat în urma lansării manifestului „Război războiului“ ⁴³, și judecat la 19 septembrie 1913 la Ploiești ⁴⁴.

Numărul din 27 octombrie 1913 al „Tribunei transporturilor“ a publicat ultimele materiale scrise de el sub semnăturile: Ștefan Gheorghiu, Ploieșteanu, Cronicar, Secretar. Ajunsese în ultimul timp să redacteze aproape în întregime ziarul *. Dar în același număr a apărut și notița care-i anunța retragerea: „Tov. Ștefan Gheorghiu fiind grav bolnav nu mai poate să îndeplinească atribuția de secretar al Uniunii muncitorilor din port“.

S-a internat la Spitalul „Filaret“ din București, unde a încetat din viață la 19 martie 1914, în vîrstă de numai 35 de ani.

Deși a murit atît de tînăr, activitatea sa revoluționară a dat roade. Mișcarea muncitorească se întărea tot mai mult, iar lupta pentru organizarea proletariatului lua o amploare tot mai mare. Sindicatele muncitorilor, la a căror înființare a contribuit și Ștefan Gheorghiu, existau și-și desfășurau din plin lupta.

Clasa muncitoare din întreaga țară a fost profund îndurerată de moartea sa. Sentimentele ei de profund respect și recunoștință au fost exprimate prin întrunirile de doliu care au avut loc în memoria acestui

⁴¹ Loc. cit., din 2 mai 1913.

⁴² „Tribuna transporturilor“ din 6 martie 1914.

⁴³ „Romînia muncitoare“ din 27 octombrie 1913.

⁴⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 95, dosarul nr. 448, vol. II, fila 1.

* În articolul intitulat „Chestie de tactică“ se critica atitudinea celorlalți membri ai Comitetului Uniunii muncitorilor din transport, pe apă și pe uscat, care se retrăseseră, „lăsînd greaua sarcină pe singurul secretar, de care nimeni, nimic nu avem de zis“ („Tribuna transporturilor“ din 22 ianuarie 1914).

minunat fiu al ei. „Tribuna transporturilor“, apărută în chenar negru, i-a închinat întregul său număr: „Muncitori ai transporturilor, Ștefan al vostru a murit!“ — scria pe prima pagină cu litere mari, iar „România muncitoare“ anunța: „O veste sfîșietoare: Ștefan Gheorghiu a murit“. Înarmorintarea lui s-a transformat într-o măreață demonstrație a muncitorilor nu numai din București, ci și din alte orașe ale țării, care au ținut să-l conducă pe ultimul drum, în orașul său natal, Ploiești.

„Dar brazda trasă de Ștefan Gheorghiu în ogorul mișcării muncitorești din România a pătruns prea adînc ca amintirea lui să dispară așa ușor“⁴⁵ — arăta Vasilescu-Vasia la a 12-a comemorare a morții lui.

Amintirea înflăcăratului militant revoluționar Ștefan Gheorghiu a rămas vie în inimile muncitorilor, iar în zilele noastre, clasa muncitoare, stăpîină pe soarta sa, i-a așezat numele la locul cuvenit, depunîndu-i rămășițele pămîntești la Monumentul eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism.

G. TUDORAN

⁴⁵ „Viața muncitoare“ din 15 martie 1926.

Situația clasei muncitoare din România în perioada 1934 — 1938

N. N. CONSTANTINESCU,
C. V. BĂLOIU

Perioada care a urmat după criza economică din 1929—1933 s-a caracterizat printr-o anumită sporire a producției industriale, sporire mai mare în sectorul producător de mijloace de producție decât în cel al bunurilor de consum. Considerînd nivelul producției din anul 1933 egal cu 100, producția de mijloace de producție a fost în 1937 de 127%, iar producția industrială de bunuri de consum a reprezentat în același an 120,5%¹. Cu toate acestea, în 1938, România era încă o țară cu o economie preponderent agricolă, industria și construcțiile dînd 35,2% din totalul venitului național.

Alături de creșterea producției, o trăsătură caracteristică a dezvoltării economice a Romîniei în anii 1934—1938 a constituit-o intensificarea concentrării și centralizării capitalului, creșterea puterii monopolurilor, dezvoltarea într-o măsură crescîndă a capitalismului monopolist de stat.

În anul 1937, conform „Anuarului statistic“, un număr de 2710 societăți (industriale, bancare, comerciale, de asigurări și diverse), cu un capital sub 25 milioane fiecare, reprezentînd 90,5% din totalul societăților pe acțiuni, dețineau împreună abia 24,5% din întregul capital, pe cînd 21 de societăți cu capital de la 400 milioane în sus fiecare, reprezentînd 0,7% din total, dețineau laolaltă 33% din întregul capital. Totodată, din cele 12 societăți cu un capital între 500 și 999,9 milioane lei, 11 erau societăți industriale și numai una bancară, iar cele 4 cu capital de un miliard și peste erau toate societăți industriale. Concentrarea și centralizarea capitalului au constituit temelia creșterii puterii monopolurilor. Piața internă era stăpînită de o întreagă rețea de monopoluri, care aveau posibilitatea să dicteze prețurile pentru partea covîrșitoare a mijloacelor de producție și a articolelor industriale de consum personal.

Pe tărîm industrial, creșterea capitalismului monopolist de stat s-a manifestat îndeosebi prin sporirea capacităților uzinelor de stat pentru producerea de armament, muniții etc., prin acordarea de mari comenzi și credite întreprinderilor particulare sau mixte de către statul burghezo-

¹ Calculat pe baza datelor publicate în „Conjunctura economiei romînești“, buletin trimestrial, nr. 4/1938, pag. 25.

moșieresc, prin colaborarea statului la unele întreprinderi particulare, luarea de către stat, la cererea monopolurilor private, a unor măsuri speciale de ordin valutar, vamal și fiscal care să le favorizeze etc.

Creșterea puterii monopolurilor a atras după sine o mărire foarte însemnată a profitului obținut de capitaliști. Astfel, luând ca bază de calcul înseși datele publicate în bilanțuri, reiese că în 1937 rata medie a profitului la un grup de 56 de mari societăți anonime a fost de 46,9%. Totodată, merită să fie remarcat faptul că partea covârșitoare a profitului net declarat de societățile pe acțiuni aparținea unui mic număr de societăți foarte puternice. Astfel, din totalul de 3,6 miliarde de lei profit net declarat în anul 1938 de 681 de societăți anonime industriale, 80,9% au fost încasate de 56 de societăți². În același an, din profitul net declarat de 323 de societăți bancare, 65,2% aparținea unui număr de 15 bănci foarte mari³. De pe urma comenzilor primite de la stat, concernul „Malaxa” avea, la rîndul său, să obțină, în funcție de comanda făcută, profituri de la 300% pînă la 1 000%⁴.

O altă caracteristică a perioadei pe care o analizăm a constat în faptul că, în cursul ei, datorită sporirii fondurilor alocate din buget pentru armată și aparatul de represiune, a crescut povara fiscală asupra oamenilor muncii.

Deși eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933 au frînat ofensiva capitalistă împotriva nivelului de trai al maselor muncitoare, au întîrziat cu un șir de ani fascizarea țării, iar burghezia a fost silită să satisfacă unele revendicări ale muncitorilor, să renunțe la aplicarea „planului de la Geneva”, la aplicarea „curbelor de sacrificiu”, să retragă controlorii străini, să plătească salariile și pensiile în restanță, să prelungească moratoriul pentru debitorii urbani și rurali, să promită măsuri pentru combaterea șomajului etc., totuși situația clasei muncitoare a continuat să fie grea. Condițiile grele de muncă din întreprinderile capitaliste, intensificarea exploatării muncitorilor, creșterea mai mare a costului vieții comparativ cu creșterea salariilor nominale, sporirea impozitelor pe salarii au făcut ca, în perioada analizată, situația clasei muncitoare să se înrăutățească în unele privințe. Din această cauză, anii ce au urmat eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor au cunoscut o continuă creștere a acțiunilor de luptă muncitorești. În anii 1934—1938, partidul comunist a condus numeroase greve, manifestații, demonstrații, mișcări ale maselor țărănești și acțiuni ale păturilor mijlocii orășenești împotriva exploatării burghezo-moșierești, împotriva pericolului fascist. Organizînd numeroase acțiuni ale oamenilor muncii pentru revendicări economice și politice, intensificînd activitatea pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare și strîngerea în jurul proletariatului a forțelor democratice, antifasciste, Partidul Comunist din România a

² „Statistica societăților anonime din România”, vol. XXI, 1939, București, 1940, pag. 98—99.

³ Loc. cit., pag. 36—37.

⁴ Arhiva M.A.E., fondul nr. 2, conv. G. 19.

reușit să facă pași înainte spre realizarea Frontului unic muncitoresc și unirea în jurul clasei muncitoare a unor organizații democratice pentru făurirea Frontului popular antifascist.

Situația numerică și gradul de concentrare a clasei muncitoare

Încă recensământul din 1930 scotea în relief că lucrătorii și personalul tehnic inferior reprezentau 13,1% din totalul populației active, iar împreună cu ucenicii și personalul „domestic” salariat — 16,5%. În total numărul muncitorilor și personalului tehnic inferior din industrie, construcții, agricultură, industria forestieră, transporturi, comerț și instituții diverse (fără servitori) se ridica la 1 385 493, plus 95 821 de ucenici. Dintre ei, 399 599 de lucrători și personal tehnic inferior și 75 034 de ucenici erau ocupați în industrie și construcții⁵. În anii 1934—1938, numărul muncitorilor salariați a crescut. Astfel, numai numărul lucrătorilor înscrși la camerele de muncă a sporit de la 426 880, în 1934, la 503 490 în anul 1937 (și aici nu intrau lucrătorii din industriile statului, agricultură, instituțiile bugetare etc.)⁶.

Industria extractivă. Din 1933 pînă în 1938, numărul de muncitori din extracția de petrol, cărbuni, gaze, minereuri și de la cariere a sporit cu 52,7%. Sporul a avut loc îndeosebi la categoria lucrători necalificați și salahori-zileri, unde a fost de 147,7%, iar după aceea la sondori și mineri, unde creșterea s-a ridicat la 28,6%.

În ceea ce privește repartitia pe ramuri a muncitorilor din industria extractivă, ea a fost următoarea⁷:

Industria extractivă de	1933 Total	1 9 3 8				
		Total	din care:			
			Maștri și lucrători calificați	Lucrători necalificați și salahori cu ziua	Ucenici	Personal de serviciu
Petrol	14 027	15 388	10 728	2 847	219	1 594
Gaz metan	...	563	160	326	6	71
Cărbuni	14 802	19 247	14 756	4 037	—	454
Minereuri și cariere	14 167	30 478	12 470	17 133	275	600
<i>Total</i>	42 996	65 676	38 114	24 343	500	2 719

Este semnificativ faptul că sporul masiv de muncitori s-a înregistrat în industria carboniferă (30%), și îndeosebi în cea a minereurilor (peste 115%). În același timp, creșterea foarte mare a numărului de muncitori necalificați reliefează că tehnica folosită era înapoiată.

⁵ Arhiva D.C.S., dosarul „Populația în 1930 după profesii individuale”.

⁶ „Enciclopedia României”, vol. III, pag. 83.

⁷ Tabel alcătuit pe baza „Anuarului statistic al României 1939 și 1940”, pag. 476—477.

Dacă se ține seama că în anul 1937 în saline au lucrat circa 1 500 de muncitori⁸, totalul muncitorilor în industria extractivă se ridică în ajunul izbucnirii celui de-al doilea război mondial la peste 67 000.

Industria prelucrătoare. Între anii 1933 și 1938, potrivit „Anuarului statistic“, numărul muncitorilor din industria mare prelucrătoare din România a evoluat după cum urmează⁹:

	Numărul de muncitori în anii:					
	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Industria mare prelucrătoare, din care:	163 513	185 386	206 100	231 282	246 038	255 336
1. ind. metalurgică	28 285	34 254	39 551	50 537	44 149	46 069
2. ind. electrotehnică	393	525	845	1 258	1 691	2 239
3. ind. chimică	13 891	16 724	18 771	18 059	22 568	23 321
4. ind. mat. de constr.	9 686	10 097	12 199	13 577	14 660	13 705
5. ind. lemnului	24 196	28 642	33 829	35 662	39 362	39 371
6. ind. hîrtiei și artelor grafice	8 131	9 891	10 939	11 967	12 747	13 097
7. ind. sticlei	3 954	4 248	4 387	5 346	5 611	5 155
8. ind. ceramicii	646	788	898	1 329	1 422	1 465
9. ind. textilă	43 251	46 121	49 325	56 568	64 742	67 968
10. ind. pielăriei	6 811	8 682	8 443	9 372	10 159	10 963
11. ind. alimentară	24 269	25 414	26 913	27 607	28 927	31 983

Din analiza acestor date reiese o creștere continuă a numărului de muncitori din industria mare prelucrătoare, și anume: față de 1933, considerat egal cu 100, acest număr reprezenta în 1938 — 156,2%. Pe ramuri, creșterea însă a fost inegală. Cele mai mari creșteri le-au înregistrat industria metalurgică și industria chimică. Atragerea de muncitori spre ramurile furnizoare ale armatei s-a exprimat și în creșterea destul de însemnată a numărului acestora în industria de textile și a pielăriei.

Recapitulînd situația muncitorilor din industria extractivă de petrol, din mine, gaze, cariere și saline, muncitori care, prin situația lor, făceau parte din rîndurile proletariatului industrial de fabrică, și a muncitorilor din industria mare prelucrătoare, deci în esență a proletariatului din fabrici, constatăm că numărul proletariatului modern din industria extractivă și prelucrătoare în anul 1938 se ridică la aproximativ 320 000 de muncitori. Aceasta înseamnă că, în comparație cu situația din anul 1928, cînd aceleași categorii de muncitori însumau circa 250 000¹⁰, rîndurile proletariatului modern din industrie au sporit cu 70 000, adică cu 28%.

⁸ „Enciclopedia Romîniei“, vol. III, pag. 771. Cifra indicată în izvor este de 1 462, la care am adăugat încă 38 de muncitori stabiliți cu aproximație pentru sărăria Tuzla.

⁹ Tabel alcătuit pe baza „Anuarului statistic al Romîniei 1939 și 1940“, pag. 478—493.

¹⁰ „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 3/1962, pag. 82 și 83.

Datele utilizate pînă acum însă nu permit urmărirea procesului de concentrare a muncitorilor în întreprinderi și repartitia lor teritorială. Or, cercetarea gradului de concentrare a muncitorilor și a repartizării lor teritoriale este de mare însemnătate atunci cînd se studiază desfășurarea luptei de clasă a proletariatului.

În vederea cercetării gradului de concentrare a muncitorilor din industria prelucrătoare și a repartitiei lor teritoriale, vom prelucra și analiza materialul documentar existent în „Indicatorul industriei romînești” din anii 1933 ¹¹ și 1938 ¹².

Comparînd rezultatele obținute pe calea prelucrării datelor cuprinse în „Indicatorul industriei romînești” din cei doi ani amintiți cu cifrele arătate de „Anuarul statistic” pentru aceiași ani, se constată anumite diferențe. Astfel, pentru anul 1933, „Anuarul statistic” indică în industria mare prelucrătoare 163 513 muncitori, pe cînd, potrivit „Indicatorului”, în întreprinderile industriei prelucrătoare menționate de el erau 204 551 de muncitori. Pentru anul 1938, cifra arătată de „Anuar” este de 255 336, pe cînd cea rezultată pe baza prelucrării datelor „Indicatorului” este de 285 700 de muncitori. Diferența se explică prin faptul că în „Indicator” sînt cuprinse nu numai întreprinderile din industria mare prelucrătoare, ci și un anumit număr de ateliere. Oricum însă, partea covîrșitoare a muncitorilor menționați de „Indicator” au constituit-o muncitorii din industria mare prelucrătoare, deci, în esență, proletariatul de fabrică.

Iată acum evoluția concentrării muncitorilor pe baza datelor furnizate de „Indicatorul industriei romînești” din anii 1933 și 1938 :

Gruparea întreprinderilor după numărul de muncitori	1 9 3 3				1 9 3 8				1938 : 1933	
	Întreprinderi		Muncitori		Întreprinderi		Muncitori		Întreprinderi (%)	Muncitori (%)
	Total	% față de total	Total	% față de total	Total	% față de total	Total	% față de total		
1 — 5	506	14,5	1 888	0,9	586	16,5	2 131	0,7	115,8	112,9
6 — 10	683	19,6	5 446	2,7	685	19,2	5 331	1,9	100,3	97,9
11 — 20	745	21,3	11 426	5,6	569	16,0	8 833	3,0	76,4	77,3
21 — 50	792	22,8	25 979	12,7	724	20,4	23 886	8,4	91,4	91,9
51 — 100	352	10,1	25 826	12,6	431	12,1	30 825	10,8	120,4	119,4
101 — 200	205	5,7	29 483	14,4	242	6,8	34 868	12,2	118,0	118,3
201 — 300	81	2,3	20 443	10,0	106	3,0	26 146	9,1	130,9	127,9
301 — 400	43	1,2	15 115	7,4	45	1,3	15 725	5,5	104,7	104,0
401 — 500	30	0,9	13 576	6,6	43	1,2	19 339	6,9	143,3	142,4
501 — 1 000	38	1,1	25 402	12,4	88	2,5	61 172	21,4	231,6	240,8
peste 1 000	17	0,5	29 967	14,7	35	1,0	57 444	20,1	205,9	191,7
<i>Total</i>	3 492	100	204551	100	3 554	100	285700	100	101,8	139,7

¹¹ Ministerul Industriei și Comerțului — Direcția generală a industriei, Direcția studiilor, „Indicatorul industriei romînești 1933”.

¹² Ministerul Economiei Naționale — Direcția dezvoltării producției industriale, „Indicatorul industriei romînești 1938”.

Reiese că între anii 1933 și 1938 procesul de concentrare a muncitorilor din industria prelucrătoare înregistrată de „Indicator“ a cunoscut o însemnată creștere. Astfel, în condițiile în care numărul întreprinderilor a cunoscut o creștere relativ neînsemnată (1,8%), numărul de muncitori a crescut cu aproape 40%.

Din tabel reiese totodată că în anii premergători izbucnirii celui de-al doilea război mondial o parte foarte însemnată a muncitorilor era concentrată într-un număr relativ restrâns de întreprinderi, ceea ce favoriza unirea și organizarea lor în lupta contra capitaliștilor.

Pînă acum am analizat concentrarea muncitorilor pe baza datelor privind întreaga țară. Gradul de concentrare a muncitorilor însă nu era același în toate regiunile țării, el fiind în funcție de gradul de dezvoltare al fiecăreia dintre ele.

Gradul de concentrare a muncitorilor în Transilvania, Moldova, Muntenia, Oltenia și Dobrogea, pe baza materialului documentar din „Indicatorul industriei românești“, în anul 1938 a fost următorul :

Gruparea întreprinderilor după numărul de muncitori	Transilvania (inclusiv Banatul)				Muntenia, Oltenia și Dobrogea				Moldova			
	Numărul întreprinderilor		Total muncitori		Numărul întreprinderilor		Total muncitori		Numărul întreprinderilor		Total muncitori	
	Cifre absolute	% față de total	Cifre absolute	% față de total	Cifre absolute	% față de total	Cifre absolute	% față de total	Cifre absolute	% față de total	Cifre absolute	% față de total
1— 5	388	22,3	1 349	1	81	8,8	310	0,3	70	11,1	279	0,6
6— 10	336	19,3	2 587	2	150	16,4	1 206	1,2	106	16,7	833	1,7
11— 20	245	14,1	3 770	2,9	155	16,9	2 430	2,5	112	17,7	1 760	3,5
21— 50	318	18,3	10 557	8,1	206	22,5	6 992	7,1	154	24,3	4 994	10,1
51— 100	206	11,9	14 967	11,4	121	13,2	8 619	8,8	89	14,1	6 193	12,5
101— 200	99	5,7	14 435	11,0	87	9,5	12 609	12,9	51	8,1	7 187	14,4
201— 300	50	2,9	12 214	9,3	35	3,8	8 710	8,9	21	3,3	5 222	10,5
301— 400	20	1,2	6 875	5,3	17	1,8	6 026	6,1	8	1,2	2 824	5,7
401— 500	23	1,3	10 406	7,9	14	1,5	6 276	6,4	4	0,6	1 783	3,6
501—1 000	34	2	25 062	19,1	39	4,3	25 878	26,4	13	2,1	8 979	18,1
Peste 1 000	18	1	28 868	22	12	1,3	18 996	19,4	5	0,8	9 580	19,3
Total general	1 737	100	131 090	100	917	100	98 052	100	633	100	49 634	100

Examinarea datelor prezentate mai sus arată că în Transilvania 244 de întreprinderi cu peste 100 de lucrători fiecare, reprezentînd 14,1% din numărul întreprinderilor menționate de „Indicator“ pentru această regiune, cuprindeau 97 860 de muncitori, ceea ce constituia 74,6% din total. Totodată, existau în Transilvania 34 de întreprinderi cu 501—1 000 de muncitori, iar 18 întreprinderi aveau peste 1 000 de muncitori fiecare.

În Muntenia, Oltenia și Dobrogea, considerate laolaltă, 204 întreprinderi cu peste 100 de lucrători fiecare (deținînd o pondere de 22,2% din totalul întreprinderilor înregistrate în aceste părți ale țării) grupau 78 495 de muncitori, reprezentînd 80,1% din total. În același timp, existau 39 de întreprinderi cu 501—1 000 de lucrători fiecare, grupînd 25 878 de muncitori, și 12 întreprinderi cu peste 1 000 de muncitori fiecare, concentrînd 18 996 de lucrători.

În Moldova, întreprinderile cu peste 100 de lucrători fiecare erau în număr de 102, deţinînd o pondere de 16,1% din întreprinderile luate în calcul pentru această regiune, şi grupau 35 575 de muncitori, ceea ce însemna 71,6% din total. În Moldova mai existau 13 întreprinderi cu 501—1 000 de muncitori, grupînd 8 979 de muncitori, şi numai 5 întreprinderi cu peste 1 000 de lucrători, totalizînd 9 580 de lucrători.

În ceea ce priveşte numărul muncitorilor repartizaţi pe principalele ramuri ale industriei mari prelucrătoare, cel mai mare era în industria textilă şi a confecţiilor. Astfel, din totalul de 285 700 de muncitori, industria textilă şi a confecţiilor concentra 24,9%, industria metalurgică — 20%, a lemnului — 15%, alimentară — 12,2%, chimică — aproximativ 10% etc.

Ramurile în care concentrarea muncitorilor în întreprinderi cu peste 400 de muncitori fiecare s-a dovedit a fi mai însemnată în anul 1938 erau : industria metalurgică (43 de întreprinderi, care însumau 38 090 de muncitori), industria textilă şi de confecţii (35 de întreprinderi, însumînd 36 139 de muncitori), industria lemnului (23 de întreprinderi, cu 14 967 de muncitori), industria alimentară (9 întreprinderi, cu 14 862 de muncitori), industria chimică (15 întreprinderi, cu 14 066 de muncitori).

Prelucrarea datelor existente în „Indicator“ permite obţinerea unor rezultate orientative şi în ceea ce priveşte gradul de concentrare a muncitorilor din industria prelucrătoare în anul 1938 într-o serie de oraşe principale ale ţării. Aceste rezultate sînt următoarele :

Industria	Bucureşti	Timișoara	Arad	Braşov	Ploieşti	Iaşi	Galaţi	Cluj
Textilă şi confecţii	17 064	5 551	6 382	2 099	1 161	3 913	3 490	552
Metalurgică	12 010	2 346	3 496	4 765	2 641	247	692	862
Lemnului	1 232	370	625	458	28	163	17	163
Alimentară	7 459	1 870	1 578	1 814	72	161	285	411
Chimică	6 551	1 078	341	930	2 903	364	222	418
Materialelor de constr.	1 364	139	196	595	127	55	38	122
Pielăriei	2 834	1 478	—	139	55	63	90	1 308
Hîrtiei şi artelor grafice	5 002	359	188	254	41	100	30	400
Sticlei şi ceramicii	325	52	41	28	444	93	7	253
Electrotehnică	818	525	127	—	—	—	—	28
<i>Total</i>	54 659	13 768	12 974	11 082	7 472	5 159	4 871	4 517

Reiese deci că, deşi se are în vedere doar industria prelucrătoare, cel mai mare centru industrial şi muncitoresc al Romîniei era capitala ţării.

Faptul că Bucureştiul era oraşul cu cea mai mare concentrare de muncitori industriali de fabrică — fără a mai aminti de marea concentrare

a muncitorilor de la C.F.R. și din alte domenii — a constituit temelia obiectivă a afirmării sale tot mai puternice ca centrul acțiunilor politice revoluționare ale proletariatului din întreaga țară.

Din examinarea ansamblului de date privind industria mare prelucrătoare pînă în anul 1938 reiese limpede că în ajunul celui de-al doilea război mondial țara noastră cunoștea un însemnat grad de concentrare a muncitorilor — grad de concentrare care constituia una dintre premisele obiective ce favorizau lupta de clasă a proletariatului.

În legătură cu aceasta este foarte grăitor faptul că un mare număr de conflicte de muncă au avut loc tocmai în ramurile cu un grad înalt de concentrare. Așa, de pildă, în anul 1937 au avut loc în toată țara 211 conflicte latente de muncă, afectînd 931 de întreprinderi și la care au participat 62 079 de salariați. Din aceste conflicte, 19 au fost în industria extractivă, unde au afectat 24 de întreprinderi și au cuprins 18 769 de salariați; 20 în industria metalurgică, afectînd 37 de întreprinderi și cuprinzînd 16 675 de salariați; în industria textilă au fost 12 conflicte privind 11 întreprinderi și cuprinzînd 1 471 de salariați etc. În afară de aceasta, au avut loc 69 de greve¹³.

Muncitorii din transporturi. Unul dintre detașamentele importante ale proletariatului din România era constituit din muncitorii de la căile ferate. Potrivit datelor oficiale, numărul personalului de la C.F.R. în anul 1933 a fost de 83 840, în 1934 de 82 418, în 1935 de 82 122, în 1936 de 82 179¹⁴ ș.a.m.d. În aceste cifre intrau: muncitorii din exploatare și întreținere, muncitorii din ateliere, personalul tehnic, funcționarii și în general administrația. Majoritatea covârșitoare a personalului o formau muncitorii.

În ceea ce privește muncitorii din porturi, numărul celor înscrși la căpităniile porturilor se ridica în anii 1937—1938 la circa 400 în Banat, 2 348 în porturile dunărene ale Olteniei și 9 538 în porturile dunărene de la Brăila pînă la Sulina, adică în total la 12 286¹⁵. La aceștia mai trebuie adăugați muncitorii din portul Constanța, ca și muncitorii din porturi neînregistrați la căpităanii. După unele aprecieri, totalul muncitorilor din toate porturile Romîniei se ridica la aproximativ 20 000¹⁶.

Dacă la cei 319 617 muncitori din industria extractivă și din fabrici se adaugă muncitorii de la calea ferată — care prin caracterul muncii lor se încadrează în rîndurile muncitorilor de fabrică —, ca și acei muncitori din porturi care, de asemenea, pot fi asimilați cu lucrătorii de fabrică, reiese că în anul 1938 numărul proletariatului industrial modern din România era de cel puțin 400 000 de muncitori.

Muncitorii agricoli. O parte foarte numeroasă a clasei muncitoare din România au constituit-o muncitorii agricoli. Față de 656 046 de muncitori agricoli (inclusiv forestieri și cei din piscicultură) în 1930, anii 1934—1938 au înregistrat o simțitoare creștere a proletariatului agricol, acesta

¹³ „Anuarul statistic al Romîniei 1939 și 1940“, pag. 324 și 329.

¹⁴ „Anuarul statistic C.F.R. pe anul 1936“, pag. 39.

¹⁵ „Inspekția muncii în 1935, 1936 și 1937“, pag. 278 și urm. și „Inspekția muncii în 1938“, 1940, pag. 79.

¹⁶ Gh. Deculescu: „Munca în porturi“, București, 1939, pag. 1.

ridicându-se la peste un milion între 1935 și 1938¹⁷. Este semnificativ, de pildă, faptul că, deși se referea la un teritoriu mult mai mic decât în 1938, recensământul din 1941 a înregistrat 1 004 744 de muncitori agricoli¹⁸. Recensămintele sufereau însă de o serie de defecțiuni de înregistrare, care constau înainte de toate în faptul că nu țineau seama de împrejurarea că în afară de muncitorii agricoli propriu-ziși mai existau situațiile în care „sistemul muncii în dijmă trece în sistemul capitalist și se contopește cu acesta în așa măsură, încât devine aproape imposibil să le separi unul de altul și să le deosebești”¹⁹.

De asemenea, trebuie remarcat că recensămintele nu s-au ocupat de *muncitorii forestieri*. Or, după unele calcule, numărul lor se ridica în ajunul celui de-al doilea război mondial la aproximativ 200 000²⁰. Majoritatea covârșitoare a acestora, și îndeosebi cei sezonieri, aveau strînsă legătură cu agricultura, din care cauză statisticile timpului îi înglobau la muncitorii agricoli.

Tratînd problema situației numerice și concentrării clasei muncitoare din România, trebuie ținut seama că, pe lângă muncitorii salariați din industrie, în perioada cercetată au existat, de asemenea, numeroși meseriași atît la orașe, cît și la sate.

Este drept că meseriașii sînt mici producători de mărfuri și nu muncitori salariați. În condițiile capitalismului însă, meseriașii erau supuși unei concurențe nimicitoare din partea marii producții mecanizate, care ducea la ruina lor. În același timp, însăși mica producție meșteșugărească, potrivit legilor ei interne, dădea naștere unui proces de diferențiere în cadrul căruia un număr restrîns se îmbogățea, intrînd în rîndurile capitaliștilor, în timp ce o parte tot mai mare din meseriași se ruinau, se proletarizau. În aceste condiții, sub influența vieții din București și a celorlalte orașe cu un număr mai mare de muncitori, meseriașii deveneau într-o măsură tot mai mare participanți activi la acțiunile muncitorești. În ajunul celui de-al doilea război mondial în România existau peste 300 000 de meseriași, din care aproximativ 100 000 se găseau la sate²¹. Nu trebuie uitat, totodată, că o foarte mare parte dintre meseriașii de la sate îmbinau meseria cu agricultura.

Condițiile de muncă și de trai ale muncitorilor

Perioadă de creștere a puterii monopolurilor, de creștere a pregătirilor cu caracter militar și de profituri mari pentru capitaliști, anii 1934—1938 au constituit, totodată, o perioadă de exploatare intensă a muncitorimii.

Durata zilei de muncă. Din punct de vedere legal, perioada studiată s-a aflat sub prevederile legii din 1928 pentru ocrotirea muncii minorilor și a femeilor și cu privire la durata zilei de muncă, adoptată în urma luptei îndîrjite a muncitorilor. Această lege stabilea durata zilei de lucru a muncitorilor la 8 ore. Prevederile legii erau însă însoțite de o mulțime de

¹⁷ A se vedea, de pildă, „Era nouă” nr. 1, din 1936. După unele aprecieri, publicate în 1939, numărul muncitorilor agricoli salariați s-ar fi ridicat chiar la două milioane (N. N. Matheescu: „Problemele muncitorești și conjunctura economică”, 1939, pag. 173).

¹⁸ „Comunicări statistice” nr. 16, din 5 ianuarie 1947, pag. 3.

¹⁹ V. I. Lenin, Opere complete, vol. 3, Editura politică, 1961, pag. 187.

²⁰ „Enciclopedia României”, vol. III, pag. 460—461.

²¹ Loc. cit., vol. III, pag. 218 și 220.

exceptări, derogări și precizări care, practic, dădeau patronilor posibilitatea să le eludeze cu ușurință. În ceea ce privește repausul duminical, dispozițiile legale care reglementau în această materie continuau să fie cele ale legii din anul 1925, dispoziții potrivit cărora repausul se acorda săptămînal, duminica și cu prilejul anumitor sărbători legale, prevăzînd însă și ea o sumă de derogări și precizări care, de fapt, o făceau să fie foarte puțin respectată de către patroni.

La insuficienta eficacitate a prevederilor acestor legi a contribuit într-o însemnată măsură și faptul că patronii puteau obține oficial derogări de la dispozițiile legale — mai ales în ce privește repausul duminical — de la înseși organele regionale de inspecția muncii. Este, de pildă, semnificativ faptul că numai în anii 1934—1937 inspectorii muncii au acordat nu mai puțin de 3 151 autorizații de derogare de la „legile muncitorești”²². La rîndul său, numărul enorm de 34 299 de contravenții înregistrate între 1934 și 1937 la „legile muncitorești”, din care 17 415 la legea din 1925 pentru repausul duminical și sărbătorile legale și 2 365 la legea din 1928 pentru ocrotirea minorilor și femeilor și durata muncii, ilustrează și el faptul că respectivele legiuri se aplicau prea puțin. Și dacă este vorba de contravenții, nu trebuie uitat că cifrele amintite mai înainte priveau numai contravențiile înregistrate. Or, trebuie ținut seama că nu au fost înregistrate toate contravențiile constatate.

În aceste condiții, ziua de lucru de 8 ore nu era nici pe departe generalizată, ci ea se aplica numai acolo unde muncitorii, prin lupta lor, reușeau s-o impună patronilor. Este concludent faptul că, de exemplu, însuși Inspectoratul muncii Cluj scria în raportul său pe anul 1935 : „S-a constatat că legea duratei muncii se respectă numai acolo unde muncitorii sînt organizați și unde condițiile de muncă sînt reglementate prin contracte colective de muncă”²³. În industrie, cea mai îndelungată zi de lucru era în întreprinderile mici, în munca la domiciliu și în industria forestieră. Inspectoratul muncii Bacău preciza în 1937 că „durata legală este depășită mai mult la mica industrie”²⁴. În 1938, tot Inspecția muncii remarcă faptul că în micile întreprinderi din București „durata normală de muncă era de 10—12 ore”²⁵. Precizări mai mult sau mai puțin asemănătoare se făceau și în rapoartele altor inspectorate. Mult mai grea, din acest punct de vedere, era situația lucrătorilor la domiciliu, care activau îndeosebi în confecțiile de lenjerie, tricotaje, mode, în croitorie, în producția de încălțăminte etc. Astfel, în 1936 organele oficiale constatau că în București, în județele Vlașca, Ialomița și Ilfov „munca la domiciliu se face mai ales în ateliere de îmbrăcăminte și pielărie. Această muncă se efectuează în condiții de igienă mizerabile și durează pînă la 16 ore zilnic”²⁶. În anul 1937, Subinspectoratul muncii Galați constata și el că „se lucrează la domiciliu pentru industriile de îmbrăcăminte și pielărie. Lucrul se efectuează în condiții cu totul neigienice, cîte 14—16 ore pe zi”²⁷.

²² Loc. cit., pag. 82.

²³ „Inspecția muncii în 1935, 1936 și 1937”, pag. 43.

²⁴ Loc. cit., pag. 293.

²⁵ „Buletinul muncii”, vol. III, septembrie-decembrie 1939, pag. 650.

²⁶ „Inspecția muncii în 1935, 1936 și 1937”, pag. 188—189.

²⁷ Loc. cit., pag. 311.

Ziua de lucru de peste 8 ore se practica însă nu numai în întreprinderile mici și în ateliere, ci și — este adevărat, într-o măsură mult mai mică — în întreprinderi industriale mari. Organele oficiale înseși remarcău că în 1938 ziua de lucru de 10—12 ore se folosea de către patroni chiar în întreprinderi mari ²⁸.

În ce privește durata zilei de lucru a femeilor și minorilor, aceasta era de regulă la fel cu cea a muncitorilor bărbați. De asemenea, erau foarte frecvente cazurile în care femeile, ca și tinerii sub 18 ani erau folosiți la munca de noapte. Este foarte semnificativ faptul că numărul contravențiilor la legea pentru ocrotirea muncii minorilor și femeilor și durata muncii au fost de 439 în 1934, 768 în 1935, 586 în 1936, 572 în 1937 ²⁹. În 1936, în unele fabrici din Ploiești femeile lucrau 10—12 ore pe zi ³⁰, iar în județele Arad și Hunedoara lucrau pînă la 10 noaptea ³¹. În 1937, o anchetă făcută de un grup de medici în rîndurile a 100 de muncitoare (din care o treime lucrau în industrie) a arătat că 40% dintre ele lucrau 8 ore, 15% lucrau 8—10 ore, 26% lucrau 10—12 ore, 14% lucrau 12—14 ore, iar 5% lucrau 14 și chiar peste 14 ore zilnic ³². În 1935, organele Inspecției muncii Ploiești au găsit 222 de copii obligați de patroni să lucreze noaptea ³³. Așa cum constata în 1937 același organ din județele Tîrnava Mică, Alba și Sibiu, „în mica industrie se angajează mai mulți ucenici decît lucrători — calfe și ei lucrează mai mult de 8 ore pe zi. În brutării, ucenicii sînt întrebuițați la lucrul de noapte, iar dimineața, după terminarea lucrului, mulți din ei sînt trimiși la clienți” ³⁴. Un alt inspectorat al muncii remarcă: „durata muncii minorilor sub 18 ani și repausul zilnic și săptămînal sînt aceleași ca și ale lucrătorilor adulți, adică 8—12 ore pe zi...” ³⁵. Erau, de asemenea, foarte numeroase cazurile în care ucenicii, mai ales în micile ateliere, după terminarea lucrului, erau folosiți de către patroni pentru treburile casnice.

Dacă trecem la domeniul comerțului, trebuie spus că problema duratei zilei de muncă se pune cu tot atîta acuitate ca și în întreprinderile industriale. În 1935, oficialitățile din județele Sibiu, Tîrnava Mare, Tîrnava Mică și Alba recunoșteau că salariații din comerț munceau 9—9½ și chiar 10 ore zilnic ³⁶, iar în anul 1937, cele din județele Arad și Hunedoara declarau că „legea duratei muncii nu se respectă” ³⁷. Este însă de remarcat că în comerț exista o mare masă de vînzători minori pentru care, practic, durata muncii nu o înregistra nici o autoritate, exploatarea lor rămînînd deci în afara oricărui control.

Cea mai îndelungată zi de lucru însă exista în industria forestieră și în agricultură. Așa cum constatau chiar unii specialiști de atunci, „La

²⁸ „Buletinul muncii”, vol. III, septembrie-decembrie 1939, pag. 650.

²⁹ „Anuarul statistic al Romîniei pe 1939 și 1940”, pag. 333.

³⁰ „Inspecția muncii în 1935, 1936 și 1937”, pag. 109.

³¹ Loc. cit., pag. 235.

³² „Revista de igienă socială” nr. 7—8, din 1937, pag. 368.

³³ „Inspecția muncii în 1935, 1936 și 1937”, pag. 101.

³⁴ Loc. cit., pag. 267.

³⁵ Loc. cit., pag. 109.

³⁶ Loc. cit., pag. 58.

³⁷ Loc. cit., pag. 236.

lucrările forestiere se activează de dimineața și pînă la apusul soarelui”³⁸. În agricultură, unde nu exista nici un fel de organizație profesională a muncitorilor agricoli, unde nu existau de loc contracte colective, durata zilei de muncă urca pînă la 16 ore, iar uneori și mai mult.

Deși, așa cum s-a arătat, exista o lege a repausului duminical și a sărbătorilor legale, totuși cîmpul de aplicare a ei era redus. În primul rînd, ea nu făcea nici o referire la muncitorii agricoli salariați. În al doilea rînd, chiar în domeniile la care se referea (industrie, comerț etc.), ea nu cuprindea dispoziții care să oblige efectiv pe patroni să respecte repausul duminical al muncitorilor. Procesele-verbale de contravenție, încheiate în cazul de încălcare a legii, rămîneau în practică literă moartă, infractorii nesuferind consecințe de natură să-i determine la respectarea zilei libere a salariatului. Așa se explică de ce, deși trecuseră circa două decenii de la adoptarea legii, totuși numărul contravențiilor la ea, înregistrate oficial — și cîte au rămas neînregistrate! —, s-a menținut foarte mare: 3 056 în 1934; 4 928 în 1935; 4 873 în 1936; 4 558 în 1937, pentru ca în 1938 să urce la 7 372³⁹. De asemenea, la nerespectarea repausului duminical contribuiau înseși autoritățile prin acordarea de derogări de la prevederile legale întreprinderilor care solicitau acest lucru.

În condițiile în care ziua de lucru de 8 ore nu era respectată în foarte multe întreprinderi, iar în agricultură nici măcar nu era legiferată, în care repausul duminical nu era nici el respectat, problema zilei de lucru de 8 ore și a repausului duminical, în această perioadă, a revenit mereu în luptele clasei muncitoare. Exprimînd cerințele maselor de muncitori, rezoluția „Pentru pace, pîine, pămînt și libertate” a plenarei a V-a lărgite din 1936 a C.C. al P.C.R. chema masele de salariați la luptă „pentru respectarea zilei de muncă de 8 ore în industrie, comerț, bănci și agricultură. Pentru respectarea repausului duminical”⁴⁰.

În ceea ce privește concediile de odihnă, legea contractelor de muncă din 1929 prevedea că salariatul cu o vechime de 1—3 ani va beneficia de un concediu de 7 zile pe an, cel cu o vechime de 3—5 ani de un concediu de 10 zile, cel cu o vechime de la 5 la 10 ani de un concediu de 14 zile, iar cel cu o vechime de peste 10 ani urma să primească pentru fiecare an în plus încă cîte o zi de concediu, fără însă ca durata totală a concediului să depășească 30 de zile. De asemenea, legea prevedea că patronul care nu acorda salariatului concediul legal trebuia să-i plătească acestuia o despăgubire. Este de remarcat însă că o decizie a Înaltei curți de casație din 5 mai 1936 prevedea că dacă patronul dovedește că a acordat salariatului concediul prescris de lege, dar acesta, de „bună voie” și fără nici o „injoncțiune” din partea patronului, a renunțat la concediu, patronul era scutit de plata despăgubirii prevăzute de lege⁴¹. Este limpede că această decizie a Înaltei curți de casație crea patronilor foarte largi posibilități de a evita acordarea concediilor cuvenite muncitorilor. Chiar și economiștii burghezi au remar-

³⁸ V. Sabău: „Cultura și exploatarea pădurilor”, în „Enciclopedia Romîniei”, vol. III, pag. 461.

³⁹ „Anuarul statistic al Romîniei 1939 și 1940”, pag. 333.

⁴⁰ „Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia”, ediția a II-a, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 298.

⁴¹ G. Tașcă: „Politica socială a Romîniei”, București, 1940, pag. 226.

cat acest lucru. Astfel, G. Tașcă scria că „pentru un supliment de salariu neînsemnat, sau prin o simplă presiune morală — dar fără nici o «injoncțiune» — salariatul renunță la concediu”⁴².

Datorită posibilităților de ocolire a dispozițiilor legii, ca și faptului că ea nu conținea măsuri eficiente de obligare a patronilor să-i respecte prevederile, obținerea de către muncitori a concediilor depindea de măsura în care, prin lupta lor unită, reușeau să impună acest lucru. De obicei, muncitorii reușeau să realizeze acest lucru acolo unde și concentrarea lor era mai mare, adică în întreprinderile mari și unde, bineînțeles, și organizarea lor de luptă era mai bună.

O situație foarte grea avea muncitoarea gravidă. Potrivit legii din 1928, ea avea dreptul la un concediu postnatal de 6 săptămâni. De asemenea, în cazul unei „eventuale” cereri a ei, a soțului sau din partea medicului asigurărilor sociale, ea avea dreptul și la un concediu prenatal de 6 săptămâni. Dispozițiile legale erau însă sistematic încălcate de către patroni, care concediau pe muncitoare încă cu câteva luni înainte de naștere. Așa, de exemplu, în 1935 Inspectoratul muncii Craiova arăta că „femeile lehuze sînt concediate cu trei luni înainte de naștere”⁴³, iar cel din Sibiu arăta: „concediile de lehuzie nu se acordă la cele mai multe întreprinderi”⁴⁴. Spre a nu fi concediate, muncitoarele gravide erau nevoite să lucreze pînă în ajunul nașterii. În 1934, o publicație sublinia că la o întreprindere textilă din Iași „femeile, de frica de a nu rămîne fără pîine, lucrează chiar și în a noua lună, pînă nu se mai pot mișca”⁴⁵. În aceste condiții grele, muncitoarele pierdeau, adesea, sarcina sau se vedeau nevoite să o întrerupă.

Șomajul. O dată cu ieșirea din criza economică din 1929—1933 și creșterea treptată a producției, proporțiile foarte mari ale șomajului care existaseră pînă atunci au început să se restrîngă. Perioada 1934—1938 nu a fost însă lipsită sau aproape lipsită de șomaj, cum pretindeau politicienii burghezi. De asemenea, este de remarcat că înseși organele de specialitate ale regimului burghez-moșieresc au căutat în toate felurile să diminueze importanța șomajului, reducîndu-i artificial proporțiile. Astfel, Ministerul Muncii declara ca medii anuale ale șomajului: 17 253 în anul 1934; 13 778 în 1935; 13 542 în 1936; 10 851 în 1937⁴⁶. Or, aceste cifre nu cuprindeau decît o parte dintre șomerii existenți în realitate, căci muncitorii calificați, avînd experiența tristă a oficiilor de plasare, nu se mai adresau acestora, și ca atare nu mai erau luați în evidență. La menținerea șomajului în această perioadă, o contribuție importantă au avut-o procesul de intensificare a muncii, introducerea în unele întreprinderi a sistemelor de salarizare tayloriste, sporirea suprapopulației relative la sate, care determina o creștere a ofertei de brațe de muncă la oraș etc.

Căutînd să abată atenția muncitorilor de la cauzele reale ale șomajului generat de însuși sistemul capitalist și să provoace astfel o diversiune cu caracter naționalist-șovin, guvernul a adoptat în 1934 așa-numita lege

⁴² Loc. cit., pag. 227—228.

⁴³ Loc. cit., pag. 92.

⁴⁴ Loc. cit., pag. 267.

⁴⁵ „Clopotul” din 8 iunie 1934.

⁴⁶ „Anuarul statistic al Romîniei 1939 și 1940”, pag. 335.

de utilizare a personalului românesc în întreprinderi. Demascînd această manevră a claselor exploatare și caracterul ei dăunător tuturor muncitorilor din România, indiferent de naționalitatea sau cetățenia lor, Partidul Comunist din România a chemat muncitorimea la luptă contra politicii de ațîtare națională, împotriva legii „muncii naționale”, împotriva șomajului, pentru acordarea de către stat a ajutorului de șomaj ⁴⁷.

Condițiile de lucru în întreprinderi. În străduința lor de a obține o rată a profitului cît mai ridicată, capitaliștii au manifestat o tendință continuă de economisire și chiar de eliminare a acelor cheltuieli de capital constant, care ar fi avut menirea să ușureze munca muncitorilor sau să asigure protecția muncii.

Clădirile întreprinderilor erau făcute la dimensiuni care loveau în sănătatea muncitorilor, ca să nu mai vorbim de întreprinderile vechi, construite cu mulți ani în urmă. De asemenea, la majoritatea covârșitoare a întreprinderilor lipseau instalațiile sanitare corespunzătoare. Pentru situația din întreprinderi este caracteristic faptul că în 1938, din cele 372 de întreprinderi vizitate de inspectorii muncii în județele Hunedoara, Bihor și Arad, 240 de întreprinderi, adică 64,50%, nu corespundeau cerințelor de siguranță și igienă a muncii ⁴⁸.

În industria extractivă se constata o neglijență din partea patronilor față de măsurile de prevedere pentru protecția muncii și a vieții muncitorilor. De pildă, la minele de cărbuni din Comănești, unde lucrau circa 2 500 de muncitori, așa cum arăta un ziar în 1935, „legea minelor nu se respectă, galeriile sînt pline de apă și noroi, la gura minelor nu există localuri de adăpost, așa că muncitorii așteaptă în ploaie sau crivăț rîndul la ascensor, iar gura minei Asău n-are bare de siguranță” ⁴⁹. Neglijarea de către patroni a măsurilor de securitate a muncii în mine, împletită cu măsurile de intensificare a muncii au atras după ele numeroase accidente de muncă. Astfel, în industria cărbunelui în anii 1934—1937 au fost 8 086 de accidente, iar în minele de minereuri și în cariere în aceeași perioadă au fost 1 717 accidente de muncă ⁵⁰. Este de remarcat însă că aceste date, provenind din „Anuarul statistic al Romîniei” nu reflectă întreaga realitate.

Foarte grea era situația muncitorilor din industria extractivă de petrol. Din 1934 pînă în 1937 în acest domeniu au avut loc 5 231 accidente de muncă ⁵¹.

Condiții foarte grele de lucru aveau și muncitorii din industria prelucrătoare. Astfel, în 1935, organele oficiale constatau că, de pildă, la București erau multe fabrici vechi, care nu suferiseră nici o modificare în decursul timpului, așa că nu mai corespundeau cerințelor de igienă și siguranță ⁵². În 1937 se constata că în județele Bacău, Neamț, Roman, Putna, Baia și Tecuci „majoritatea întreprinderilor mari au secțiuni care ar putea

⁴⁷ „Documente din istoria Partidului Comunist din România”, ediția a II-a, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 297, 298.

⁴⁸ „Inspekția muncii în 1935, 1936 și 1937”, pag. 33.

⁴⁹ „Minerul” nr. 2—3, din 1935.

⁵⁰ „Anuarul statistic al Romîniei 1939 și 1940”, pag. 477.

⁵¹ Ibid.

⁵² „Inspekția muncii în 1935, 1936 și 1937”, pag. 85.

fi clasate în primele categorii de insalubritate, după cum unele secțiuni sînt în ultimul grad de insalubritate”⁵³.

Trebuie remarcat că în afara unor rare excepții, întreprinderile nu dispuneau de instalații de aerisire, de băi, vestiare, săli de masă ș.a.m.d. Așa, de pildă, în 1937, în județele Hunedoara și Arad, dintre întreprinderi, băi pentru muncitori aveau numai unele uzine metalurgice („Astra” și „Călan”) și o parte dintre întreprinderile miniere⁵⁴. De asemenea, în județele Brașov, Făgăraș, Trei Scaune, Odorhei, Ciuc și Țirnavă Mare inspectorii muncii au constatat că în întreprinderi era lipsă de spațiu în ateliere, lipsă de măsuri pentru eliminarea prafului, pentru prevenirea accidentelor, nu existau băi pentru muncitori ș.a.m.d.⁵⁵.

Cu totul vitrege erau condițiile de lucru ale muncitorilor din tipografii și brutării. Astfel, în anul 1935 (referindu-se la județele Prahova, Buzău, Rm.-Sărat, Dîmbovița, Muscel, Argeș și Teleorman), se preciza că „majoritatea atelierelor de tipografie sînt instalate în săli lipsite de aer și lumină și mai ales suprapopulate”⁵⁶. Cît privește starea din brutării, aceasta era ilustrată de următoarea caracterizare făcută celor din București: „condițiile de muncă ale lucrătorilor brutari sînt din cele mai proaste. Aceștia dorm și mănîncă în ateliere, pe mesele de lucru sau pe cuptoare, iar repausul duminical este necunoscut. S-au dresat numeroase procese verbale de contravenție, care n-au adus însă nici un rezultat”⁵⁷.

Foarte grele erau și condițiile de lucru ale muncitorilor din întreprinderile mărunte. „Micile ateliere de croitorie și cismărie — se scria într-un raport — sînt instalate în camere strîmte și murdare, în care ades se află și... dormitorul personalului”⁵⁸.

Dacă ne referim la transporturi — și anume la calea ferată, principala întreprindere în acest domeniu —, trebuie remarcat faptul că mecanicii și fochiștii de locomotive care, potrivit regulamentului, trebuiau să lucreze pe locomotive maximum 200 de ore pe lună, uneori munceau cîte 400—450 de ore, fapt care a dus la îmbolnăvirea de inimă a multora din ei⁵⁹. Cît privește condițiile de lucru ale muncitorilor din ateliere, ele au fost caracterizate în 1934 de către tovarășul Chivu Stoica la procesul muncitorilor cefești, în fața consiliului de război al Corpului II armată, în felul următor: „lucrăm în condițiuni mizerabile, materialul omenesc este lăsat fără absolut nici o grijă să muncească pînă cînd se sfîrșește... Eu voi arăta cum se lucrează la secția de vagoane. Atelierele de reparat vagoane sînt desoperite. Echipa de lucrători lucrează iarna ca și vara la reparatul vagoanelor ca robii, fără ca cineva să se întrebe dacă se poate munci în asemenea condițiuni... În timpul ploilor, din cauza umezelei, lucrătorii de la vagoane dau un număr foarte mare de bolnavi. Iarna însă reprezintă o adevărată groază pentru muncitori. Vagonul intră pe linia de garaj plin de gheață și zăpadă. Curățitul se face în mod primitiv. Lucrul în gerul iernii la vagon,

⁵³ Loc. cit., pag. 290.

⁵⁴ Loc. cit., pag. 232.

⁵⁵ Loc. cit., pag. 242.

⁵⁶ Loc. cit., pag. 101.

⁵⁷ Loc. cit., pag. 87.

⁵⁸ „Inspekția muncii în 1935, 1936 și 1937”, pag. 290. Caracterizarea privește anul 1935 și este făcută pe exemplul județelor Bacău, Neamț, Roman, Baia, Tecuci și Putna.

⁵⁹ „Gazeta muncitorului” din 7 februarie 1937.

cînd tot materialul ce se întrebuințează este de metal, este o adevărată nenorocire. Își poate închipui oricine starea lucrătorilor, care de dimineată pînă seara, în mijlocul gerului, cu mîinile ridicînd vagonul înghețat, adaptînd piese de metal sau nituind, pînă li se lipește pielea de fier. Degeră muncitorul în vîzul inginerului și maistrului, și nimeni nu se întreabă, pînă cînd cu aceste condițiuni de lucru și exploatare”⁶⁰.

Condițiilor grele de lucru ale muncitorilor bărbați în întreprinderile capitaliste erau supuse și femeile și copiii. „Condiții speciale pentru lucrul femeilor nu există în nici o întreprindere” — se scria în raportul pe 1935 al Inspectoratului muncii Timișoara⁶¹. „Nici o întreprindere din cele vizitate — declarau în 1937 inspectorii de muncă din județele Bihor, Sălaj și Satu-Mare — nu avea vreo organizare specială pentru protecția femeilor, ca săli de recreație, leagăne pentru copii etc. și nici una cu peste 50 femei n-a înființat sală de alăptat”⁶², iar în același an inspectorii din Timișoara scriau că din toate întreprinderile vizitate „camere de alăptat și leagăne pentru copii au numai «Industria lîinii» S. A., Fabrica de ghetе «Turul» și manufactura de tutun”⁶³. Situații asemănătoare erau la aproape toate întreprinderile din București, Ploiești, Galați, Iași, Bacău etc.

Durata excesivă a zilei de lucru, lipsa unor măsuri eficiente de protecție a muncii și de asistență medicală au determinat nu numai un mare număr de accidente de muncă, dar și o însemnată răspîndire a bolilor sociale și profesionale. Tuberculoza, de pildă, făcea ravagii în rîndurile muncitorilor din industria extractivă și din industria textilă⁶⁴. O intoxicație profesională frecventă era saturnismul. Ea se observa în metalurgie, rafinărie, topirea și laminarea plumbului, în industria producătoare de litere tipografice ca și în tipografii, în fabricile de cristal, în industria vaselor emailate, uneori chiar și în industria textilă etc.

Asigurările sociale. La 8 aprilie 1933 a fost votată legea de unificare a asigurărilor sociale, prin care se introducea un regim unic de asigurări în întreaga țară. Pe baza acestei legi, bolile profesionale au fost asimilate accidentelor de muncă, în cazul în care incapacitatea de muncă depășea $\frac{2}{3}$. Spre deosebire de legea asigurărilor sociale din 1912 din Vechiul Regat, legea din 1933 contopea ramurile de asigurare într-un așa-numit „risc unic”, creînd un singur organ, acela al Casei centrale a asigurărilor sociale. Ca urmare, se percepea o cotizație globală de 6% din mărimea salariului, plătită pe din două de salariat și patron, statul urmînd să adauge și el o subvenție pentru fondul de pensii. Potrivit legii din 1933, intrau în asigurarea obligatorie salariații din întreprinderile industriale, comerciale, publice și particulare ale căror salarii lunare nu depășeau 6 000 de lei, ucenicii și practicanții din aceleași întreprinderi, servitorii, lucrătorii la domiciliu, meseriașii patroni etc. Legea prevedea ca pentru primele șapte zile plata ajutorului să fie făcută nu de către Casa asigurărilor sociale, ci de către patron. Asigurările sociale urmau să plătească

⁶⁰ „Documente din istoria Partidului Comunist din România”, ediția a II-a, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 228.

⁶¹ „Inspekția muncii în 1935, 1936 și 1937”, pag. 57.

⁶² Loc. cit., pag. 259.

⁶³ Loc. cit., pag. 273.

⁶⁴ Loc. cit., pag. 232.

bolnavului ajutorul începînd abia cu cea de-a 8-a zi, și anume 50% din salariul mijlociu timp de cel mult 26 săptămîni pe an, pentru aceeași boală, sau 36 de săptămîni pentru boli diferite. Pentru accidente se prevedea ca ajutorul să fie acordat pînă la vindecarea sau consolidarea leziunii.

Din examinarea legii asigurărilor sociale rezultă că ea excludea aproximativ un milion de muncitori agricoli. La rîndul ei, prevederea potrivit căreia ajutorul pe primele 7 zile urma să fie plătit de patron lipsea de obicei pe muncitor de acest ajutor, întrucît patronii refuzau să-l plătească⁶⁵; mai mult, atunci cînd cereau acest ajutor, muncitorii erau amenințați cu concedierea⁶⁶. Trebuie, de asemenea, subliniat că bolnavii nu primeau ajutor bănesc pe timpul cît erau internați în spital sau trimiși în sanatoriu. La acestea se adăuga sistemul birocratic de întocmire a formalităților pentru acordarea concediilor de boală și pentru plata ajutoarelor bănești. Cît privește rețeaua de spitale, sanatorii și policlinici ale Casei centrale a asigurărilor sociale, deși în acest timp a înregistrat o anumită creștere, ea era insuficientă. Foarte numeroși muncitori nu primeau asistența medicală necesară. Chiar și atunci cînd se acorda, ea era însă nesatisfăcătoare. În raportul său pe anul 1935, de pildă, Inspectoratul muncii din județele Hunedoara, Bihor și Arad scria: „muncitorii erau nemulțumiți și de serviciile sanitare, și de asistența medicală a caselor de asigurări sociale“⁶⁷.

Salariul muncitorilor. Considerînd nivelul din 1933 egal cu 100, indicele general al salariului nominal în perioada 1934—1938 în România a fost: în 1934 de 97,8%, în 1935 de 96,7%, în 1936 de 98,9%, în 1937 de 104,3%, iar în 1938 de 106,3%⁶⁸. În același timp, evoluția indicelui general al prețurilor cu amănuntul, considerînd, de asemenea, anul 1933 drept bază, a fost următoarea: în 1934 — 95,6%, în 1935 — 98,4%, în 1936 — 101,5%, în 1937 — 111,9% și în 1938 — 124,4%⁶⁹. La rîndul său, indicele chiriei, considerînd iarăși 1933 egal 100, în 1934 a rămas același, pentru ca în 1937 și 1938 să crească la 114,6%⁷⁰. Ca urmare a acestei situații, costul vieții, comparativ cu 1933, a fost de 95,9% în 1934, 112,4% în 1937 și 117,5% în 1938⁷¹.

Pe baza acestor date se constată o creștere a prețurilor bunurilor de consum și chiriei și implicit a costului vieții într-o măsură mai mare decît a salariului nominal. În aceste condiții, în perioada cercetată, capa-

⁶⁵ „Minerul“ nr. 12, din decembrie 1934 relatează: „Salariul pe primele 7 zile de boală s-a plătit numai în cazuri rare și numai pe sprînceană“.

⁶⁶ I. Stoinel: „Asigurările sociale“, 1938, pag. 105.

⁶⁷ „Inspekția muncii în 1935, 1936 și 1937“, pag. 232.

⁶⁸ Recalculat pe baza datelor din „Anuarul statistic al Romîniei 1939 și 1940“, pag. 344, unde sînt cu baza în 1913, și din „Enciclopedia Romîniei“, vol. IV, pag. 933, unde datele sînt cu baza în 1929, la fel ca și în „Bulletin d'information et de documentation de la Banque Nationale de Roumanie“, iulie-septembrie 1946, pag. 461—462.

⁶⁹ „Enciclopedia Romîniei“, vol. IV, pag. 938. Dacă se recalculează datele din „Bulletin d'information et de documentation de la Banque Nationale de Roumanie“, iulie-septembrie 1946, pag. 461—462, unde baza este anul 1929, se obțin aceiași indici.

⁷⁰ Stabilit pe baza „Enciclopediei Romîniei“, vol. IV, pag. 933.

⁷¹ Ibid.

citarea de cumpărare a salariului a înregistrat, cu excepția anului 1934, o scădere simțitoare. Astfel, dacă raportăm indicele salariului la indicele general al prețurilor cu amănuntul, puterea de cumpărare a salariului (bază 1933) era următoarea : în 1934 — 102,3%, în 1935 — 98,3%, în 1936 — 97,4%, în 1937 — 93,2%, iar în 1938 — 85,5%. Rezultate asemănătoare se obțin și în cazul în care raportul se face între indicele salariului nominal și indicele costului vieții : față de 1933, salariul real în acest caz a fost de 102% în 1934, de 92,5% în 1937 și de 90,5% în 1938.

Situația de mai sus înfățișează capacitatea de cumpărare „în medie“. Pentru multe categorii însă ea era mult mai rea. Astfel, nu poate fi scăpat din vedere faptul că existau mari diferențe în salarizarea muncitorilor calificați și necalificați, în salarizarea din diferitele ramuri, în salarizarea femeilor și minorilor comparativ cu cea a bărbaților chiar când prestau aceeași muncă. Așa cum arăta Uniunea sindicatelor în fier-metal și cum recunoștea însuși un autor de atunci, în 1938, de pildă, în Transilvania 15 178 de salariați aveau 144 de lei pe săptămână, 50 801 aveau între 145 și 270 de lei săptămânal, 82 202 salariați aveau între 271 și 474 de lei, 26 828 de salariați aveau între 475 și 594 de lei, 60 121 de salariați aveau de la 595 de lei în sus*.

Salarizarea era proastă și în agricultură. După unele date, salariul mediu pentru o zi de lucru cu brațele, în 1937, era, pentru bărbați de 26,50 de lei în șesul Moldovei, de 29,50 de lei în șesul Dunării⁷² etc. După alte izvoare însă, salariul unui muncitor agricol în anii 1937 și 1938 era de 15—20 lei pe zi⁷³.

Cît privește femeile și copiii angajați în întreprinderile capitaliste și micile ateliere meșteșugărești, salarizarea acestora era mult mai mică decît cea a muncitorilor bărbați — adulți, deși aveau de îndeplinit aceleași sarcini. Așa, de exemplu, în 1935 în întreprinderile din județele Mehedinți, Romanați, Olt, Gorj și Vâlcea, femeile primeau un salariu mai mic cu 40—50% decît al lucrătorilor adulți⁷⁴. La rîndul său Inspectoratul muncii București relatează în același an că „salariile femeilor sînt în general cu 20—30% mai mici decît ale bărbaților“⁷⁵. În ceea ce privește minorii, în anul 1937, la Cluj, Oradea salariul lor era cu 30—50% mai mic decît al muncitorilor adulți⁷⁶ ș.a.m.d. Salarizarea inferioară a femeilor și minorilor în comparație cu cea a lucrătorilor bărbați era utilizată de capitaliști ca un mijloc de a reduce salariile și așa destul de scăzute ale tuturor muncitorilor.

La reducerea salariilor muncitorilor contribuiau, de asemenea, numeroasele amenzi aplicate de către capitaliști. În această privință erau utilizate cele mai fanteziste motive. Patronii mai foloseau pe scară largă sistemul încadrării muncitorilor calificați în categoria celor necalificați pentru a-i plăti mai prost. Aceasta, de altfel, și explică în bună măsură de ce între 1933 și 1938, de pildă, în industria extractivă, numărul muncitorilor

* N. N. Matheescu : „Problemele muncitorești și conjunctura economică“, 1939, pag. 64.

⁷² V. N. Madgearu : „Evoluția economiei românești după războiul mondial“, 1940, pag. 37.

⁷³ N. N. Matheescu : „Problemele muncitorești și conjunctura economică“, 1939, pag. 67.

⁷⁴ „Inspekția muncii în 1935, 1936 și 1937“, pag. 91.

⁷⁵ Loc. cit., pag. 87.

⁷⁶ Loc. cit., pag. 257.

calificații a crescut cu 26,6%, pe cînd cel al muncitorilor necalificați și al zilierilor a crescut la 147,3%.

O cauză de reducere gravă a capacității de cumpărare a muncitorilor, ca și a funcționarilor era fiscalitatea care avea un profund caracter de clasă. Astfel, în bugetul pe 1933—1934, impozitul pe salarii aducea un venit de 1 126 milioane de lei, în timp ce impozitul pe venitul din industrie și comerț aducea doar 527 milioane de lei, iar în bugetul statului pe 1937—1938 impozitul pe salariu reprezenta 1 487 milioane de lei, pe cînd impozitul pe veniturile din industrie și comerț numai 844 milioane de lei. De asemenea, în această perioadă au fost puse noi taxe de consumație pe făină, sare, zahăr, textile etc. plătite prin excelență de masele muncitoare.

Caracterizînd în general sistemul de reducere a salariilor muncitorilor, în anul 1934 P.C.R. arăta că, alături de furtul direct de salarii care era făcut sub forma impozitelor, salariile „mai sînt scăzute prin aplicarea în toate întreprinderile de stat și particulare a celei mai turbate «raționalizări» capitaliste a exploatării muncitorilor prin sisteme noi de lucru („Bedo“ — la textile etc.) și de calculare a salariilor, prin descalificări, amenzi, concedieri și mărirea totodată a zilelor de lucru”⁷⁷.

Împotriva condițiilor grele de salarizare, muncitorii, sub conducerea P.C.R., au desfășurat o susținută luptă. Calculînd chiar pe baza surselor oficiale, se constată că din 1934 și pînă în 1937 au existat în România 692 de conflicte de muncă, greve și așa-numitele „conflicte latente”, înregistrate ca fiind provocate de salarizare⁷⁸.

Printre acțiunile greviste mari din această perioadă este de amintit greva de la Anina din februarie 1935, cînd 2 000 de muncitori minieri și metalurgiști au declarat o grevă generală împotriva reducerii salariilor, a anulării alocațiilor de familie etc. În manifestul editat cu acest prilej, P.C.R. chema muncitorii la luptă, pentru alocații de familie și de chirie, pentru reducerea zilei de muncă fără scăderea salariului, pentru asigurări sociale pe seama patronilor și a statului, pentru salariu egal la muncă egală femeilor, tinerilor și bărbaților, contra scăderilor și reținerilor din salarii etc.⁷⁹. Tot în februarie 1935, cînd patronii înăspriseră atacul contra nivelului de trai al muncitorilor din industria metalurgică, textilă, de pielărie etc. din București, muncitorii de la Fabrica metalurgică „Haug” au declarat grevă, cerînd mărirea salariilor, respectarea drepturilor cîștigate, reprimirea tuturor greviștilor concediați, contract colectiv etc. Adresîndu-se muncitorilor din Capitală și chemîndu-i la luptă solidară cu cei de la „Haug”, P.C.R. sublinia că „lupta muncitorilor de la Haug este semnalul luptei pentru voi toți”⁸⁰. În martie, același an, 4 200 de muncitori de la Fabrica de postav din Buhuși au declarat grevă împotriva încercării patronilor de a le reduce salariile cu aproape 70%. Ca și în celelalte cazuri, P.C.R. chema întreaga muncitorime să se solidari-

⁷⁷ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1934—1937”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 104—105.

⁷⁸ Cifre stabilite pe baza „Anuarului statistic al Romîniei, 1939 și 1940”, pag. 325 și 329.

⁷⁹ „Documente din istoria Partidului Comunist din România”, ediția a II-a, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 249—251.

⁸⁰ Loc. cit., pag. 249.

zeze cu lupta muncitorilor de la Buhuși⁸¹. De asemenea, în anii 1934—1936, minerii de la minele de cărbuni din Comănești, muncitorii de la întreprinderile forestiere din Valea Mureșului, de la întreprinderea „Dermata” din Cluj, de la I.T.A. și „Astra-vagoane” din Arad etc. au făcut greve, la care revendicările economice se îmbinau cu revendicările politice.

Lupta îndârjită a clasei muncitoare în frunte cu P.C.R. a constituit o piedică puternică în calea acțiunii de reducere a salariilor întreprinse de către patroni. Acestei lupte i se datorește faptul că tendința de scădere a salariului real, înregistrată în această perioadă, tendință pe care am analizat-o mai înainte, nu a fost și mai accentuată.

Salariile scăzute se răsfărgeau direct asupra tuturor condițiilor de trai ale muncitorilor și familiilor lor. Deosebit de puternic se vede acest lucru în alimentația acestora. O anchetă făcută de un grup de specialiști în rîndul muncitorilor de la Fabrica de încălțăminte „Dermata” din Cluj a ajuns la concluzia că „starea de nutriție a muncitorilor, ca și alimentația, este sub nivelul normal, gradul de subnutriție fiind mai pronunțat la femei și mai ales la copii”⁸². În anul 1937, în industria din județele Iași, Botoșani, Dorohoi, Vaslui, Fălciu și Tutova înseși organele oficiale constatau că „din cauza salariilor prea mici, hrana lucrătorilor, și mai ales a celor necalificați, este neîndestulătoare”⁸³. La rîndul lor, o serie de rapoarte ale Inspecției muncii semnalau că „starea fizică a salariaților din întreprinderile ce fuseseră vizitate era nesatisfăcătoare”⁸⁴.

Scăderea consumului articolelor de consum individual este ilustrată și de datele pe țară ale statisticii de atunci. Astfel, față de 1927, în anul 1937, consumul mediu pe cap de locuitor a scăzut la zahăr de la 5,9 kg la 5,3 kg, la bumbac de la 2,8 kg la 2,2 kg, la săpunuri de la 0,4 kg la 0,3 kg⁸⁵ etc.

Nici în ceea ce privește locuințele, situația muncitorilor nu era mai bună. Deși după criza economică mondială începuse în unele orașe o campanie de construcții, chiria lua 28,80% din salariu⁸⁶. Locuințele muncitorești, cu destul de puține excepții, erau neîncăpătoare, neigienice, multe dintre ele cocioabe mizere în care era aglomerat un mare număr de oameni. În martie 1935 un ziar scria despre locuințele minerilor din Moldova următoarele: „Deși exploatările carbonifere din Valea Trotușului — Bacău sînt destul de vechi, nici pînă azi nu s-au clădit locuințe pentru lucrători. În afară de cîteva sute de mineri — țărani proletarizați din Comănești și cîteva sate apropiate care au mici gospodării proprii —, grosul muncitorilor trăiesc în locuințe comune. Li s-au clădit cîteva colonii din lemn și paiantă, niște cazărmi, fiecare compusă din cîte 10 despărțituri, care ar vrea să se numească camere. În fiecare despărțitură

⁸¹ Loc. cit., pag. 254.

⁸² Dr. Grigore Benetato: „Problema alimentației pentru individ și colectivitate”, Cluj, 1939, pag. 183.

⁸³ „Inspecția muncii în 1935, 1936 și 1937”, pag. 320.

⁸⁴ Loc. cit., pag. 233, 242 etc.

⁸⁵ V. N. Madgearu: „Evoluția economiei românești după războiul mondial”, 1940, pag. 186—187.

⁸⁶ „Enciclopedia Romîniei”, vol. IV, pag. 937.

locuiesc clae peste grămadă câte 5—6 și chiar 8 muncitori...“⁸⁷. În 1935 situația muncitorilor din județele Brașov, Făgăraș, Trei-Scaune, Odorhei, Mureș și Ciuc era descrisă astfel : „din cauza locuințelor neigienice și a subalimentării... muncitorimea este bîntuită de boli, în special de tuberculoză“⁸⁸.

Gradul înalt de exploatare a clasei muncitoare în perioada cercetată a constituit baza obiectivă a luptei proletariatului. Exprimiînd hotărîrea clasei muncitoare și a maselor largi ale oamenilor muncii de a respinge politica reacționară a burgheziei și moșierimii de înăsprire a exploatării, de fascizare a țării și de pregătiri militare, Partidul Comunist din România a arătat că „milioanele de muncitori, țărani, intelectuali și meseriași, majoritatea imensă a poporului, nu-și pot lăsa soarta pe seama unor guvernanți care sînt dușmanii săi, reprezentanții celor mai hrăpărețe pături suprapuse“⁸⁹.

Încă de la începutul perioadei cercetate, cu toate că se ieșise din criza economică, a avut loc un număr însemnat de conflicte de muncă latente și de greve. Astfel, potrivit datelor oficiale, numai în anii 1934—1935 au avut loc un număr de 526 de conflicte de muncă la care au participat 114 412 salariați și care au afectat 2 882 de întreprinderi.

Din totalul conflictelor de muncă, numărul grevelor a fost de 149. În întreaga perioadă analizată (1934—1938) numărul total al conflictelor de muncă s-a ridicat la 1 357, dintre care 330 de greve. La aceste conflicte de muncă au participat peste 320 000 de salariați, ele cuprinzînd 6 744 de întreprinderi.

Analizînd aceste lupte greviste, P.C.R. a arătat că existau condițiile necesare pentru organizarea luptei unite a clasei muncitoare contra ofensivei capitaliștilor și a pericolului fascist.

Acționînd cu energie pentru înfăptuirea unității de acțiune a proletariatului, pentru făurirea frontului popular antifascist și situîndu-se în fruntea maselor populare, P.C.R. s-a dovedit și în această perioadă apărătorul celor mai vitale interese ale poporului, stegarul luptei pentru eliberarea clasei muncitoare.

⁸⁷ „Minerul“ nr. 2—3 din 1935.

⁸⁸ „Inspekția muncii în 1935, 1936 și 1937“, pag. 128.

⁸⁹ „Documente din istoria Partidului Comunist din România“, ediția a II-a, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 271.

Afirmarea aripii de stînga din Partidul social-democrat din România în anii 1914 — 1916

N. COPOIU

Lea mai importantă organizație politică a clasei muncitoare din România, în anii dinaintea izbucnirii primului război mondial, a fost Partidul social-democrat. Acest partid, după dezorganizarea lui vremelnică din 1899, s-a reconstituit la începutul anului 1910. Prin programul și activitatea sa, P.S.D.R., în ciuda unor limite provenite din faptul că era dominat de ideologia reformistă a Internaționalei a II-a, a fost partidul cel mai înaintat din România acelei epoci. Elementele revoluționare, de stînga, ale proletariatului din țara noastră au activat în rîndurile P.S.D.R.

În toți acești ani, 1910—1916, Partidul social-democrat a avut un caracter unitar. Formal, el nu a cunoscut dizidențe sau fracțiuni. Aceasta nu a însemnat însă că a existat o unitate de vederi fermă la toți membrii săi și mai ales la toți membrii conducerii sale. În anumite probleme importante, în anii 1910—1914, s-au manifestat atitudini diferite în cadrul P.S.D.R. Astfel, de pildă, în timpul războaielor balcanice, poziția mai combativă a grupului de muncitori condus de Ștefan Gheorghiu, care a redactat manifestul „Război războiului”, a fost dezaprobată de unele elemente din conducerea P.S.D.R. În problema agrară nu toți socialiștii au susținut ferm ideea exproprierii totale a marii proprietăți moșierești și, mai ales, a sprijinirii răscoalelor țărănești. La Congresul P.S.D.R. din 1914 s-au ivit divergențe serioase într-o problemă de mare însemnătate pentru întărirea organizatorică a partidului. Unii socialiști, îndeosebi cei din Iași, s-au opus introducerii în statut a principiului centralismului democratic, modificare cerută cu insistență de elementele de stînga.

Cu prilejul marilor manifestații ale clasei muncitoare pentru satisfacerea anumitor revendicări se făcea simțit elementul de frînă, oportunismul unor conducători care se opuneau ca aceste manifestații să depășească limitele îngăduite de autorități.

Perioada 1914—1916, care a adus pe primul plan problema atitudinii clasei muncitoare din România față de război, se caracterizează tocmai printr-o afirmare mai hotărâtă a poziției elementelor de stînga, care au reușit să determine adoptarea oficială de către P.S.D.R. a unor puncte de vedere noi, mai înaintate. Aceasta s-a reflectat cel mai bine în poziția față de război pe care a adoptat-o P.S.D.R. în anii 1914—1916.

În articolul de față ne propunem să evidențiem manifestările principale din această perioadă ale P.S.D.R. care, în ansamblu, exprimau o întărire a aripii de stînga și o slăbire a elementelor oportuniste în cadrul Partidului social-democrat.

★

În anii premergători izbucnirii primului război mondial, în România burghezo-moșierească contradicțiile sociale se agravasera foarte mult. Sub presiunea frământărilor sociale, cercurile conducătoare, prin intermediul partidului liberal — principalul partid de guvernămînt —, au fost nevoite să promită o reformă agrară și una electorală. Promițînd vînzarea către țărani a unei părți din pămîntul moșierilor, clasele conducătoare, care aveau încă în minte spectrul răscoalei din 1907, urmăreau să liniștească țărănimea. Cea de-a doua reformă, prin care se anunța lărgirea dreptului de vot — colegiul unic —, era urmarea neîntreruptelor manifestații ale clasei muncitoare pentru obținerea votului universal. Nici una dintre aceste reforme nu a fost înfăptuită din cauza izbucnirii primului război mondial.

Clasele conducătoare din România nu s-au declarat din primul moment pentru intrarea în război. Opinia publică din țară a fost profund ostilă intrării în război alături de Austro-Ungaria (pe baza tratatului secret din 1883), asupritoarea celor patru milioane de romîni din Transilvania, iar reprezentanții burgheziei în guvernul de atunci au împiedicat pe Carol I să transforme poporul român în carne de tun a imperialismului german.

Nu este mai puțin adevărat însă că burghezia și moșierimea din România, urmărind propriile lor interese, manifestau, după izbucnirea primului război mondial, „o anumită pasiune pentru cuceriri și anexiuni”¹. Această „pasiune” a luat forma celor două curențe războinice care s-au manifestat în anii 1914—1916 în sinul burgheziei și moșierimii. Curentul antantofil, sprijinit pe față de unii membri ai guvernului liberal (Emil Costinescu, de pildă), era reprezentat de conservatorii conduși de Take Ionescu și N. Filipescu, cărora li se adăugau diferite organizații fie mai vechi (Liga culturală), fie înființate atunci (Acțiunea națională ș.a.), formate, în general, din protipendada francofilă a burgheziei și moșierimii

¹ V. I. Lenin, Opere, vol. 23, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 257—258.

române. Cel de-al doilea curent războinic — germanofil — era mai slab și avea ca exponent principal declarat pe politicianul reacționar P. P. Carp. Partidul liberal, care se afla la putere, ducând tratative cu reprezentanții ambelor grupări, a sfârșit după doi ani prin a hotărî intrarea țării în războiul imperialist de partea Antantei, care consimțea, printr-un acord scris, la unirea Transilvaniei cu România.

Clasa socială care a înțeles caracterul imperialist al războiului izbucnit în 1914 și, ca o consecință a acestei înțelegeri, a luptat activ împotriva împingerii țării în război a fost clasa muncitoare. Prin poziția pe care a adoptat-o în problema războiului, clasa muncitoare din România și-a dovedit profundul său patriotism, hotărîrea sa de a cruța poporul român de nenorocirile pe care i le pregăteau vîrfurile burgheziei și moșierimii prin împingerea țării în războiul imperialist. Elementele de stînga din mișcarea muncitorească au subliniat, totodată, în timpul războiului dreptul celor „peste patru milioane de romîni [aflați] sub unguri și sub austrieci... populația romînească din Transilvania și Bucovina, de a dispune de ea însăși”².

În problema atitudinii față de război, P.S.D.R. și C.G.S.R., organizațiile clasei muncitoare din România, s-au aflat timp de doi ani într-o situație deosebită de a partidelor socialiste din țările beligerante, deoarece ele trebuiau să lupte deocamdată împotriva intrării în război. Lozincă transformării războiului imperialist în război civil a fost pusă de V. I. Lenin la ordinea zilei după ce a început războiul imperialist. Este cunoscut faptul că bolșevicii, în frunte cu V. I. Lenin, înainte de 1914 au luptat neabătut pentru menținerea păcii, și numai după izbucnirea războiului au pus la ordinea zilei traducerea în viață a acestei lozinci. Pentru clasa muncitoare din România, în perioada neutralității, problema principală a fost evitarea pericolului de război, lupta pentru neutralitate reală, lozincă în esența ei, ținînd seama de condițiile concrete, justă. Este un mare merit al mișcării muncitorești din România, demn de relevat, în comparație cu situația din partidele socialiste dintr-o serie de țări beligerante, faptul că nici o organizație a P.S.D.R. nu a trecut de partea guvernului la declararea războiului. Guvernul burghezo-moșieresc român nu a primit adeviziunea clasei muncitoare și a principalelor ei organizații. Acestea au rămas consecvente poziției lor de demascare a caracterului imperialist al războiului și de luptă împotriva lui. Chiar elementele oportuniste care, după declararea războiului, au renunțat la lupta împotriva lui și, mai târziu, au declarat că se desolidarizează de activitatea grupărilor revoluționare, nu au îndrăznit să se alăture politicii imperialiste a guvernului.

Toate acestea dovedesc cît de profund urau masele populare din România războiul imperialist și ce rezultate admirabile au dat nesfîrșitele

² „Lupta” din 8 octombrie 1917.

serii de întruniri și demonstrații (precum și propaganda socialistă anti-războinică) organizate de Partidul social-democrat în anii 1914—1916.

În lumina acestui fapt fundamental trebuie apreciate acțiunile anti-războinice ale clasei muncitoare din perioada neutralității, manifestările publice și polemicile socialiștilor din aceiași ani.

Explicațiile acestei atitudini a mișcării muncitorești din România față de primul război mondial, atitudine care, din păcate, a fost puțin popularizată în literatura de specialitate și uneori chiar greșit interpretată, sînt multiple. Mai întîi trebuie spus că în mișcarea muncitorească din România se crease o *adevărată tradiție de luptă împotriva războaielor imperialiste*. Mișcarea socialistă din România a condamnat acțiunea imperialistă a Italiei în Tripolitania (1911) și a desfășurat o largă campanie de întruniri și în presă în perioada războaielor balcanice. Indiferent de faptul că oportunismul unor conducători împingea la limitarea amploarei acestor campanii, masele de oameni ai muncii au fost educate temeinic, în acești ani, în spiritul urii împotriva războaielor dintre popoare. Istoria relațiilor dintre popoarele balcanice a înregistrat faptul că pacea imperialistă de la București din 1913 a fost blamată public de mișcarea muncitorească din România. Înseși războaiele balcanice și participarea României la cel de-al doilea, în timpul cărora presa socialistă a relatat atrocitățile și absurditățile lor, au mărit și mai mult ura maselor largi populare din țara noastră împotriva acestui mod de a rezolva problemele litigioase dintre guvernele capitaliste.

De la sfîrșitul ultimului război balcanic pînă la izbucnirea războiului mondial nu a trecut decît un an, dar în acest răstimp frămîntările interne ale statului român s-au repercutat serios asupra mișcării muncitorești. Faptul că înseși clasele dominante au fost nevoite să pună la ordinea zilei efectuarea unor reforme sociale demonstra cu prisosință necesitatea ca socialiștii să treacă de la lupta pentru realizarea unor reforme burghezo-democratice la lupta pentru transformări mai adînci, mai radicale.

Întărirea organizațiilor muncitorești, ridicarea conștiinței de clasă a muncitorilor de rînd impuneau adoptarea unor poziții mai înaintate de către conducerea P.S.D.R. Semnificativă este în acest sens declarația unor muncitori din Ploiești care, arătînd lipsa de combativitate a Partidului social-democrat în anii trecuți, ca urmare a influenței oportunismului, afirmau că: „intrăm aci (în P.S.D.R. — *n.n.*) ca să împingem partidul spre stînga”³.

Radicalizarea maselor muncitorești provenea și din urmările indirecte pe care le avea desfășurarea războiului mondial asupra României. Viața economică a țării a fost profund afectată de împiedicarea legăturilor

³ „Lupta zilnică” din 17 mai 1916.

comerciale cu alte state. Scumpirea spectaculoasă a articolelor de primă necesitate, ca urmare a speculei și lipsei produselor, a determinat o nemulțumire generală în rîndul maselor. Scăderea traficului în porturi, reducerea comenzilor civile au dus la înmulțirea muncitorilor fără lucru. La toate acestea se adăugau concentrările militare periodice care tulburau viața economică.

În aceste condiții, elementele de stînga din mișcarea muncitorească au putut să capete o influență mult mai puternică în Partidul social-democrat, revendicările formulate de ei au putut să atragă masele într-o măsură mult mai mare decît pînă atunci. Fără îndoială că acest proces a fost complicat, dar el a avut un sens ireversibil în direcția radicalizării maselor și a influenței elementelor de stînga în rîndurile lor.

Întărirea aripii de stînga din Partidul social-democrat în anii 1914—1916 a avut loc în timp ce clasa muncitoare din întreaga țară lupta cu hotărîre împotriva războiului imperialist și a intrării Romîniei în acest război. Formele de manifestare ale acestei lupte le reprezentau grevele, întrunirile, demonstrațiile de stradă, acțiunea de demascare a politicii antipopulare și antinaționale promovate de partidele burgheziei și moșierimii, campanii de presă⁴ ș.a. În perioada neutralității s-au desfășurat zeci de întruniri, au fost răspîndite mii și mii de manifeste, care au avut, fără îndoială, un ecou puternic în straturile cele mai adînci ale poporului romîn.

Manifestația antirăzboinică de la 13 iunie 1916 din Galați a marcat momentul cel mai important de luptă împotriva războiului din acești ani. Muncitorii, conduși de elemente înaintate, de stînga, au organizat manifestația fără învoirea autorităților, depășind astfel cadrul îngust, legalist, al tacticii urmate pînă atunci.

Pe străzile orașului Galați, o coloană de mii de oameni, avînd în frunte pe socialiștii din localitate, au manifestat împotriva războiului, pentru pace între popoare, pentru o viață mai bună. Mișcarea aceasta a maselor de muncitori, care a cuprins întreg orașul, a produs panică și derută în rîndul autorităților locale, care au dat ordin armatei să tragă în muncitori. Astfel au căzut jertfă nouă muncitori, în lupta pentru pace, printre care se aflau Spiridon Vrînceanu și Pascal Zaharia, luptători cunoscuți în rîndurile proletarietului gălățean. Faptul că autoritățile au

⁴ Multe din aspectele importante ale luptei împotriva războiului, dusă de clasa muncitoare, în frunte cu aripa de stînga din P.S.D.R. în anii 1914—1916, au fost relevate în volumul „Lecții în ajutorul celor ce studiază istoria P.M.R.”, Editura politică, 1960, precum și în studiile: „Luptele muncitorilor de la Galați din 13 iunie 1916 și acțiunile de solidarizare în țară”, publicat în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 3/1958, semnat de G. Tudoran și „Lupta clasei muncitoare împotriva intrării Romîniei în primul război mondial (1914—1916)”, publicat în „Studii” nr. 6/1960, semnat de N. Copoiu.

dimpotrivă, zeci de mii de frați ai victimelor s-au ridicat să protesteze, organizând manifestații uriașe în toate marile centre ale țării. O adevărată spaimă a cuprins însă pe guvernânții burgheziei și moșierimii, care, după cum relatează ambasadorul francez, erau hotărâți „să ordone mobilizarea generală, ca nu cumva mișcarea din Galați să se întindă și asupra celorlalte orașe și să împiedice astfel războiul”⁵. Guvernul nu a îndrăznit, în 1916, să inițieze nici un proces organizatorilor manifestației de la Galați, fapt de care și-a „adus aminte” abia în anul 1919⁶.

Manifestația de la Galați, prin modul cum a fost organizată și sprijinită de clasa muncitoare, a reprezentat expresia cea mai grăitoare a procesului de radicalizare a maselor, a întăririi aripii de stînga în P.S.D.R.

O dată cu împușcarea muncitorilor pe străzile orașului Galați, acțiunile clasei muncitoare împotriva războiului imperialist au căpătat tot mai mult caracterul de luptă directă împotriva regimului burghezo-moșieresc. „Pe scena acestei mari bătălii istorice, care începe și în România între capital și muncă, între burghezie și proletariat — scria „Lupta zilnică” —, tovarășii noștri morți și tovarășii noștri răniți au fost patrula de recunoaștere a întregii clase muncitoare din România, au fost avangarda Partidului social-democrat...”⁷.

Caracterizînd lupta clasei muncitoare din România împotriva războiului imperialist izbucnit în 1914, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată că „partea cea mai avansată a clasei noastre muncitoare, în frunte cu aripa de stînga, revoluționară, din Partidul social-democrat, s-a ridicat cu hotărîre împotriva participării Romîniei la primul război mondial imperialist, a organizat curajoase greve și demonstrații de protest, care au culminat cu eroica manifestație de la Galați din 13 iunie 1916, înăbușită în sînge de guvernul liberal”⁸.

Un aspect important al procesului de afirmare a stîngii revoluționare în cadrul P.S.D.R. îl reprezenta poziția justă față de lupta țărănimii, exprimată din ce în ce mai frecvent în presa socialistă și la mitingurile muncitorești. Organul central al Partidului social-democrat scria în 1915 că „țăranul romîn are un dușman înverșunat și secular” care „se cheamă: boierul romîn cu toate slugile și lipitorile lui...”⁹.

⁵ „Cum s-a prăpădit țara! Acte și documente oficiale din arhivele diplomației rusești relative la intrarea noastră în acțiune, publicate de ziarul «Pravda» din Petrograd”, Iași, 1918, pag. 20.

⁶ Vezi Arhiva C.C. al P.M.R., Actul de acuzare al muncitorilor care au participat la manifestația din 13 iunie 1916.

⁷ „Lupta zilnică”, din 22 iunie 1916. Vezi și „Viitorul social” nr.3, din 1916, pag. 97—99.

⁸ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 429.

⁹ „Lupta zilnică” din 3 octombrie 1915.

Subliniind faptul că țărănimea din România nu dorea să meargă în războiul imperialist, pe care i-l pregăteau cercurile dominante burghezo-moșierești, elementele de stînga din P.S.D.R. își exprimau, totodată, încrederea în potențialul revoluționar al țărănimii. Într-un articol intitulat „Poporul”, Gh. M. Vasilescu-Vasia (De la Cîmp) vorbea despre importanța atragerii țărănimii la lupta revoluționară: „Faceți, lucrători, prin stăruința voastră, ca sămînța răzvrătirii contra hidoasei alcătuiți de astăzi să pătrundă și în fundul satelor, la frații noștri țărani, care să înceteze de a mai fi instrumentul orb al clasei stăpînitoare și să devină *țovarășii* voștri în lupta pentru o viață nouă”¹⁰.

Dacă în 1907 răscoala țăranilor fusese dezaprobată de conducerea oficială a mișcării socialiste, în 1916 la un miting se spuneau următoarele: „Pe noi revoluția nu ne sperie. Să se știe însă un lucru, că acum orașele vor sări în ajutorul satelor, că acum opera de represiune va întâmpina rezistența proletariatului organizat”¹¹. Nu întîmplător la mitingurile împotriva războiului și scumpirii traiului, organizate de P.S.D.R., se semnala prezența a numeroși țărani veniți din împrejurimile orașelor respective.

Problema principală în jurul căreia s-au polarizat toate acțiunile proletariatului în perioada 1914—1916 a fost problema luptei împotriva războiului imperialist. Adoptarea oficială de către P.S.D.R. a poziției de condamnare a războiului imperialist și de desfășurare a unei activități în consecință a întîmpinat însă o serie de greutăți și piedici. Acestea se datorau oportunismului care exista în mișcarea muncitorească din România, influenței teoriilor lui C. Dobrogeanu-Gherea. Nu din primul moment, după izbucnirea războiului, elementele de stînga au reușit să-și impună poziția lor în partid. S-a desfășurat permanent o luptă teoretică, care ducea continuu la slăbirea influenței oportunismului, în favoarea aripii de stînga.

În condițiile neutralității, centristii se deosebeau cu greu de elementele de stînga, revoluționare, întrucît în vorbe primii se pronunțau și ei împotriva războiului. La început, în anul 1914, centristii, conduși de C. Racovski, dominau în mișcarea socialistă din țara noastră. Astfel, la Congresul extraordinar al P.S.D.R. și C.G.S.R. din 10 august 1914, congres convocat special pentru fixarea atitudinii față de război, recomandîndu-se în fraze revoluționare lupta pentru neutralitate, în rezoluție se făcea, totodată, referire la faptul că socialiștii vor lupta pentru apărarea țării în granițele stabilite prin pacea imperialistă de la București (1913).

O caracteristică a evoluției acestui curent în anii 1914—1916 a fost continua lui slăbire sub presiunea luptei energice a clasei muncitoare împotriva războiului, precum și în urma acțiunii de demascare a oportunismului din mișcarea muncitorească din România, întreprinsă de elementele de stînga în anul 1916. Aceasta confirmă ideea lui V. I. Lenin că „o parte din adepții acestui al treilea curent (e vorba de centrism — *n.n.*), care merg spre pierzanie, pot fi salvați și readuși la socialism, dar nu

¹⁰ Loc. cit., din 15 noiembrie 1915.

¹¹ Loc. cit., din 22 iulie 1916.

altfel decât printr-o politică de ruptură și sciziune mai hotărâtă cu primul curent... (social-șovinist — *n.n.*)”¹².

În perioada celor doi ani de neutralitate a continuat să se manifeste poziția oportunistă și în problema războiului a lui C. Dobrogeanu-Gherea. Deși scria în această vreme articole vehemente împotriva intrării în război, Gherea nu punea în nici un fel problema luptei clasei muncitoare împotriva războiului, după ce acesta s-ar fi dezlănțuit. În timpul dezbaterilor Conferinței interbalcanice de la București din iulie 1915, la care a participat și Gherea, când s-a propus convocarea unui congres al Internaționalei, acesta a adoptat o poziție oportunistă, manifestându-și scepticismul în legătură cu forța socialismului în țările mici și înapoiate¹³, pe care îl socotea incapabil să lupte pentru transformarea radicală a societății, rămânând astfel credincios perimatei sale teorii cu privire la victoria socialismului, în primul rând, în țările înaintate. Deși era informat asupra curentelor din mișcarea socialistă internațională¹⁴, Gherea refuza să condamne deschis pe vreunul dintre ele, acordînd însă, uneori pe față, certificate de bună purtare social-șoviniștilor. Este demn de menționat faptul că la conferința de la București reprezentanți de stînga ai Partidului social-democrat, Al. Constantinescu și Dumitru Marinescu, au criticat poziția lui Gherea.

În timpul neutralității, elementele oportuniste, în special din Iași, au abandonat lupta împotriva intrării României în război. Revista „Convorbiri sociale”, care a apărut la Iași la începutul anului 1916, era organul acestor oportuniști. „Convorbiri sociale” prelua de la Gherea ideea că proletariatul român era prea slab pentru a face revoluție socială și susținea că România, dată fiind probabilitatea de a fi constrinsă să intre în război, va trebui să se găsească alături de Puterile Centrale¹⁵. Revista „Convorbiri sociale” a luat atitudine potrivnică față de acțiunile de stînga întreprinse de Partidul social-democrat în problema războiului, a relațiilor cu partidele și grupurile revoluționare din alte țări¹⁶ etc. Comitetul Executiv al P.S.D.R., în comunicatul dat la 15 ianuarie 1916, deși condamna atitudinea revistei „Convorbiri sociale” și amenința cu sancțiuni, nu a luat totuși nici o măsură mai drastică împotriva grupului oportunist din jurul acestei reviste. El a încurajat însă începerea unei largi discuții în secțiunile partidului, cu prilejul căreia revista „Convorbiri sociale” și redactorii ei au fost dezaprobați în mod unanim. Chiar și membrii de rînd ai secțiunii P.S.D. din Iași nu au votat pentru poziția oportuniștilor. Secțiunea din Tr.-Severin a cerut excluderea din partid a oportuniștilor de la „Convorbiri sociale”. După intrarea României în război numai dr. Ghelerter a rămas pe poziții oportuniste — de sprijinire a guvernului —, M. Gh. Bujor

¹² V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 86.

¹³ „Lupta zilnică” din 9 iulie 1915.

¹⁴ Gherea este primul care vorbește în presa socialistă din țara noastră despre existența celor trei curente: centru, dreapta și stînga în cadrul Internaționalei. Căci, în genere, ca urmare a influenței centriștilor, se vorbea numai despre două curente: social-șovinist și socialist-revoluționar.

¹⁵ De altfel, Gherea înclina și el spre Germania. La începutul anului 1914, într-o scrisoare particulară, el își exprima intenția de a părăsi România și a se muta definitiv în Germania. (Scrisoarea lui C. Dobrogeanu-Gherea către P. S. Ivanovskaia, din 15 februarie 1914 — în Arhiva centrală de stat pentru literatură și artă, Moscova, fondul nr. 1207, op. I, dosarul nr. 143.)

¹⁶ Vezi „Convorbiri sociale”, Iași, nr. 1, 1916, pag. 18.

și Max Vexler devenind luptători activi împotriva războiului imperialist, cel de-al doilea fiind, după cum se știe, împușcat pentru activitatea lui.

Împotriva centriștilor și oportuniștilor au luptat elementele de stînga, în frunte cu Al. Constantinescu, Gh. M. Vasilescu-Vasia, care continuau tradiția lui Ștefan Gheorghiu, de luptă împotriva războiului. Ei chemau masele să abandoneze calea legalismului cu orice preț, preconizată de conducătorii oportuniști¹⁷. „Ne-am obișnuit a fi oameni legali. Dar oare vom răbda la infinit vigoarea legilor burgheze, a codurilor penale?”¹⁸ — scriau ei. Aripa de stînga s-a întărit din ce în ce mai mult în anii 1914—1916, devenind exponentul aspirațiilor clasei muncitoare, care a combătut politica antipopulară dusă de cercurile conducătoare din România.

Deși presa socialistă din România, sub influența elementelor oportuniste, publica uneori materiale confuze în legătură cu trădarea socialiștilor apuseni, mai ales în primele luni după începerea războiului, totuși ea și-a arătat de la început simpatia față de lupta elementelor revoluționare din țările beligerante. Este extrem de semnificativ faptul că în „România muncitoare” au apărut cîteva zile în șir știri contradictorii în legătură cu votarea creditelor de război de către socialiștii germani, datorită faptului că nu se credea posibilă o asemenea atitudine. Ziarul, la 3 august, a reprodus de altfel rezoluția Congreselor de la Stuttgart și Basel, precizîndu-și în felul acesta poziția sa. La 3 august și la 7 august 1914 „România muncitoare” a publicat fotografiile lui Karl Liebknecht și Rosa Luxemburg, iar la 14 decembrie 1914 a reprodus declarația lui Liebknecht făcută în Reichstag în legătură cu refuzul său de a vota creditele de război. La 6 martie 1915 „Tribuna transporturilor” din Brăila, într-un articol consacrat împlinirii unui an de la moartea lui Ștefan Gheorghiu, scria, evocînd lupta acestuia împotriva războiului, că cei 110 deputați socialiști germani, votînd creditele de război, au devenit „tot atîția stîlpi ai imperialismului german”. La 1 mai 1915 „Lupta zilnică” a publicat manifestul grupului Karl Liebknecht, Rosa Luxemburg, Clara Zetkin și Franz Mehring. În anii 1915—1916 presa socialistă din România a scris de multe ori despre lupta grupului lui Liebknecht, iar la Conferința socialistă interbalcanică de la București, ca și la Congresul P.S.D.R. din octombrie 1915, s-au adoptat moțiuni de simpatie și solidaritate cu poziția lui împotriva războiului imperialist.

Poziția „Luptei zilnice” era în esență internaționalistă, deși în coloanele ei își făceau uneori loc și articole reproduse după Kautsky și alți renegați. De multe ori materialele acestora erau însoțite de comentarii dezaprobativ. Astfel, în mai 1916, „Lupta zilnică”, publicînd o scrisoare a lui Kautski către un „tovarăș rus” din Elveția, adăuga un scurt comentariu unde se spunea că sînt „mai concludente argumentele rezoluției de la cea de-a doua Conferință de la Zimmerwald” (Kienthal — *n.n.*)¹⁹ decît ale lui Kautski. Comentîndu-se un discurs social-șovinist al lui Vandervelde, se sublinia faptul că acesta exprimase suferințele unui popor, „dar spirit revoluționar socialist — nu”²⁰. Presa socialistă din România

¹⁷ V. Liveanu : „1918. Din istoria luptelor revoluționare din România”, Editura politică, 1960, pag. 115.

¹⁸ „Lupta zilnică” din 26 ianuarie 1916.

¹⁹ Loc. cit., din 7 mai 1916.

²⁰ Loc. cit., din 20 ianuarie 1916.

combătea astfel pe social-patrioți, prezentându-i fără ocol ca pe niște trădători ai socialismului. Socialiștii români au refuzat să trimită delegați la Conferința de la Haga din 1916, convocată de Biroul Socialist Internațional, la care luau parte reprezentanții trădători ai partidelor socialiste.

Lupta împotriva războiului imperialist, desfășurată de P.S.D.R., era o parte integrantă a luptei duse de partidele și grupurile de stînga din sînul vechii Internaționale. P.S.D.R. a întreținut permanent, în timpul războiului, legături de prietenie și solidaritate cu socialiștii țărilor balcanice, cu partidele și grupurile revoluționare din alte țări. Mai mult decît atît, socialiștii români au inițiat acțiuni comune cu socialiștii de stînga din țările balcanice împotriva antrenării acestor țări în războiul imperialist.

Prima acțiune în acest sens a avut loc la 1 martie 1915, cînd s-a organizat la Sofia un mare miting socialist balcanic împotriva războiului, la care au ținut discursuri reprezentanții muncitorilor din Bulgaria, România și Serbia. La 1 Mai, același an, la mitingul de la București, a fost invitat un socialist bulgar. La 9 mai 1915, cînd s-au sărbătorit 40 de ani de la crearea primelor cercuri socialiste în România, socialiștii „strîmți” au trimis ca delegat pe D. Blagoev, care în discursul său, printre altele, a amintit că „socialismul român a avut o mare influență asupra socialismului din Balcani și pentru aceasta socialiștii bulgari poartă tovarășilor lor din România o caldă recunoștință”²¹.

La 27 iunie 1915 ziarul „Lupta zilnică” a publicat manifestul comun adresat către clasa muncitoare și popoarele balcanice, semnat de Comitetele Executive ale partidelor socialiste din România, Bulgaria și Serbia. Manifestul chema masele populare din aceste țări la lupta împotriva războiului. Convocarea celei de-a doua Conferințe interbalcanice la București a fost posibilă datorită faptului că P.S.D.R., sub influența aripiei de stînga, avea în ansamblu o poziție activă de luptă împotriva războiului asemănătoare cu a tesniacilor bulgari.

La 5 iulie 1915 a avut loc la București un miting la care urmau să ia cuvîntul și delegații străini veniți la conferință. Guvernul interzicînd participarea „străinilor” la miting, discursurile acestora au fost citite de conducătorii P.S.D.R. La miting, unul dintre vorbitori a exprimat ideea că — „este apropiat timpul cînd va izbucni revoluția socială”²², ceea ce indica dorința celor prezenți ca la conferința ce urma să înceapă a doua zi să fie adoptată tactica revoluționară.

La 6 iulie 1915 s-a deschis la București cea de-a doua Conferință a socialiștilor din Balcani, la care au participat delegați români, bulgari și greci. Socialiștii sîrbi, deși n-au putut trimite delegați la Conferință, au aderat totuși la hotărîrile ei. Un fapt concludent pentru afirmarea aripiei de stînga în conducerile P.S.D.R. și C.G.S.R. a fost marcat în ajunul Conferinței interbalcanice, cînd conducerile P.S.D.R. și C.G.S.R. au respins participarea „largilor”, oportuniștii din mișcarea socialistă din Bulgaria, cu o majoritate covîrșitoare (din 11 membri numai 2 au fost pentru invitarea „largilor”)²³. Hotărîrea era motivată prin aceea că

²¹ Loc. cit., din 13 mai 1915.

²² „Adevărul” din 7 iulie 1915.

²³ Arhiva centrală de stat pentru literatură și artă, Moscova, fondul nr. 1 019, dosarul nr. 91, filele 1—2 (Scrisoarea lui D. Blagoev către Ecaterina Arbore din 10/31 mai 1915).

O ședință a Conferinței interbalcanice

În l. Sion, Tiszeș, Racovski, Marinescu, Cristescu, E. Arbore, Constantinescu, Pop, Kolarof, Dumitroș, Sideris, Ghinea, Kerkof, Blagoș

Fotografie reprezentând participanții la una dintre ședințele celei de-a doua Conferințe socialiste interbalcanice, care a avut loc la București în iulie 1915 („Lupta zilnică” din 12 iulie 1915)

„atît prin programul lui, cît și prin tactica și metodele lui de acțiune (ale partidului „strîmților“ — *n.n.*) corespunde de aproape cu programul, tactica și metodele de acțiune ale Partidului social-democrat din România...”²⁴.

Conferința socialistă interbalcanică a adoptat o declarație de principii, o rezoluție și mai multe moțiuni. În declarația de principii se arăta că a doua Conferință socialistă interbalcanică, aclamînd principiul luptei de clasă ireductibile ca bază a activității sale, se ridică cu energie împotriva „păcii civile“, „uniunii sacre“²⁵, condamnă social-patriotismul, social-imperialismul și celelalte forme ale colaborării de clasă, dezaprobă pasivitatea Biroului Socialist Internațional și, în lipsa inițiativei acestuia, angajează partidele socialiste din Balcani să dea concursul lor oricărei inițiative socialiste care ar urmări încetarea războiului și restabilirea Internaționalei pe bazele socialismului revoluționar și internaționalismului proletar²⁶. Caracterul dominant al hotărîrilor conferinței era revoluționar, internaționalist și, pe această linie, conferința a adoptat o moțiune de simpatie pentru socialiștii ruși, cărora le ura izbîndă în lupta pentru victoria revoluției în Rusia²⁷. Un rol activ în timpul desfășurării conferinței l-au avut Al. Constantinescu și D. Marinescu.

Într-un manifest, pe care partidele socialiste din țările balcanice l-au adresat mai tîrziu „Către proletariatul socialist al țărilor balcanice, către proletariatul socialist de pretutindeni“, se sublinia că „...garanția solidă pentru libertatea noastră și pentru libertatea tuturor elementelor subjugate stă în înlăturarea regimului capitalist, cuceritor și cotropitor...”²⁸.

Importanța Conferinței socialiste interbalcanice de la București este de necontestat, ea înscriindu-se ca un moment important în istoria legăturilor internaționaliste ale clasei muncitoare și ale popoarelor din Balcani. Conferința socialistă din 1915 a arătat că, în pofida agitației războinice a burgheziei hrăpărețe din Balcani, s-au găsit forțe în sinul popoarelor care, întrevăzînd viitorul, și-au întins mîna în scopul salvării păcii, în lupta împotriva claselor exploatare.

Tineretul muncitor din România, deși puțin organizat, milita și el prin ziarul său „Foaia tînărului“ pentru înfrățirea tineretului balcanic: „Tineretul din Balcani, se spunea într-un manifest, trebuie să lucreze de acum mină în mină pentru a-și face educația lui de clasă și de înfrățire. El trebuie să combată de acum cu forțe unite educația naționalistă de ură a vecinilor bulgari, greci, sîrbi, turci sau romîni, el trebuie să urmărească cu înverșunare orice încercare a burgheziei de a infiltra în tineri ura de rasă și de naționalitate, spiritul militarist, ideile barbare... ale războiului“²⁹.

După Conferința de la București, principalul eveniment în care s-a afirmat aripa de stînga din P.S.D.R., trăgînd de fapt după ea întregul partid, a fost Conferința internațională socialistă de la Zimmerwald,

²⁴ „Lupta zilnică“ din 9 iunie 1915.

²⁵ Formule sub care își ascundeau trădarea lor social-șoviniștii germani și francezi.

²⁶ Gh. Dimitrov : Opere, vol. IV, Sofia, 1952, pag. 110.

²⁷ „Lupta zilnică“ din 10 iulie 1915.

²⁸ Loc. cit., din 29 decembrie 1915.

²⁹ „Foaia tînărului“ nr. 8, din august 1915.

Vasilescu-Vasia scria că „cuvîntul lor (al manifestelor — *n.n.*) de lumină și de luptă să străbată pînă în fundul ultimei locuințe de muncitor”³¹.

Anul 1916 poate fi caracterizat ca anul manifestării deschise a curentelor existente în mișcarea muncitorească din România înainte de primul război mondial. O amplă polemică, purtată pe de o parte între „Lupta zilnică” și „Convorbiri sociale”, iar pe de altă parte între dife-riți conducători ai P.S.D.R. și C.G.S.R. (Al. Constantinescu, C. Mănescu, dr. C. Racovski, precum și membri de partid mai puțin cunoscuți), a dat la iveală curente care existau de mulți ani în mișcarea socialistă și muncitorească din România. Discuțiile în legătură cu tactica partidului aveau loc în timp ce pe plan internațional se desfășurau o serie de eveni-mente care influențau direct această dezbatere. În luna februarie 1916 s-a desfășurat la Berna consfătuirea lărgită a Comisiei Internaționale Socialiste (creată la Zimmerwald), la care au participat mai mulți dele-gați români, printre care și D. Marinescu. Cu acest prilej în „Lupta zil-nică” au apărut o serie de materiale legate de consfătuire, printre care discursul lui Lenin rostit la mitingul de la Berna la 8 februarie 1916, precum și circulara către toate partidele și grupurile afiliate trimisă de C.S.I. de la Berna în vederea organizării unei noi conferințe a zimmer-waldienilor. În sfîrșit, P.S.D.R. a publicat o serie de materiale în legă-tură cu Conferința de la Kienthal (cea de-a doua conferință, de la Zim-merwald, cum i se spunea atunci). Deși la această conferință, din motive obiective (carantina de 10 zile din Austro-Ungaria), delegatul său nu a putut lua parte, P.S.D.R. a aderat la hotărîrile conferinței, organul său central publicînd manifestul acesteia „Către popoarele ruinate și ucise” („Lupta zilnică” din 4 mai 1916), precum și textul integral al rezoluției („Lupta zilnică” din 6 mai 1916). Exact în aceste luni aveau loc în sec-țiunile partidului așa-zisele ședințe intime, unde membrii de partid dez-băteau în mod liber problemele de tactică ale partidului, criticînd, de multe ori cu vehemență, elementele din conducere sau conducerea în ansamblu pentru insuficientă energie manifestată în problema luptei împotriva războiului.

Ca urmare a intensificării procesului de clarificare ideologică, în 1916 prezența elementelor de stînga în coloanele presei socialiste s-a făcut din ce în ce mai simțită. Al. Constantinescu, Gh. M. Vasilescu-Vasia (care era și redactor la „Lupta zilnică”), dr. H. Aroneanu, Gh. Gh. Nicu-lescu-Mizil (redactorul gazetei muncitorești „Federația”), Ec. Arbore, D. Fabian, Constantin Ivănuș ș.a., prin articole sau cuvîntări la mitinguri și întrunirile muncitorești, exprimau, uneori chiar cu multă claritate, ideea chemării maselor la lupta revoluționară hotărîtă împotriva propriului guvern, în eventualitatea intrării Romîniei burghezo-moșierești în războiul mondial imperialist. Pe o poziție asemănătoare a început să se situeze în 1916, deși nu în mod consecvent, și C. Racovski, cunoscut și apreciat ca centrist de către V.I. Lenin la începutul războiului.

În editorialul de la 1 ianuarie 1916, publicat în ziarul „Lupta zil-nică”, se exprima deschis speranța în izbucnirea revoluției, în faptul că războiul va fi urmat în mod inevitabil de revoluție. „Popoarele... vor apuca în mîini ceea ce trebuiau să apuce încă de la 30 iulie 1914, funia clopotelor, și în prăbușirea generală vor chema spre ultimul mijloc care

³¹ „Lupta zilnică” din 18 mai 1916.

n-a dat greș niciodată: *revoluția*“ Combătînd oportunismul, doctorul Aroneanu scria în februarie 1916 că acesta a fost „...un rău pentru mișcarea socialistă și e în parte vinovat pentru izbucnirea acestui război prin conlucrarea lui cu partidele burgheze...”³².

Cuvinte de foc împotriva războiului a scris în 1916 viitorul luptător comunist Gh. M. Vasilescu-Vasia. Apreciînd raporturile de clasă existente în acel moment în România burghezo-moșierească, la 7 aprilie 1916, el scria : „...Factorii care încep să joace acum rolul de căpetenie și în România, intrată în faza industrială, sînt de o parte capitalismul, reprezentat prin partidul liberal care vrea să-i menție dominația, și de alta, proletariatul, reprezentat de mișcarea socialistă care vrea să scuture dominația capitalistă (subl. n.s.)“.

Un interesant articol în legătură cu poziția proletariatului din România față de război a apărut în gazeta „Federația” sub titlul „*Revoluția*“. Autorul acestui articol aprecia societatea capitalistă ca „o magazie ruînată care își așteaptă distrugerea la prima furtună” și că „simptomele unui astfel de fapt se apropie... Ce-au făcut cu arestarea lui Liebknecht ? Au dat dovadă de mai multă lașitate și cu aceasta au întărit mai mult conștiința poporului german. În Rusia, unde sînt zilnic sute de arestări, proletariatul se dezvoltă în proporții uriașe“. Autorul prevedea că „...nu mai este mult pînă cînd această conștiință (socialistă — n.n.) va pătrunde în tranșee. Așteptînd înfrigați această vreme, strigăm din adîncul inimii : Trăiască revoluția socială !”³³.

Dintre conducătorii P.S.D.R., pe o poziție de stînga, activă s-a situat Alecu Constantinescu. Acesta aprecia Conferința de la Zimmerwald într-un mod leninist, ca fiind un „...pas înainte către revoluționarismul socialismului marxist”³⁴, dar se declara în același timp nemulțumit că rezoluția nu indica „mijloacele practice”³⁵ de luptă împotriva războiului, în condițiile dezlănțuirii lui. Precizînd care erau, după părerea lui, mijloacele de luptă împotriva războiului imperialist, el arăta că nu s-a gîndit la lupta înarmată sau neplata impozitelor, ci la neaprobarea bugetelor de război și la refuzul în grup de a face serviciul militar, dar numai în caz de război³⁶. Această poziție greșită, care amintea una dintre laturile negative ale manifestului „*Război războiului*“, nu ținea seama de ideea leninistă că armata putea fi folosită în scopul revoluției. Nu dezertarea, spunea V.I. Lenin, ci „propaganda în favoarea luptei de clasă și în rîndurile armatei este o datorie a socialistului”³⁷.

Dar chiar în primele luni ale anului 1916, prin urmare atunci cînd „Lupta zilnică” a publicat cuvîntarea lui Lenin, poziția lui Al. Constantinescu a devenit mai clară. „În aceste manevre (cînd muncitorii vor trebui să lupte pentru împiedicarea intrării în război — n.n.) trebuie să vorbim de un alt mijloc revoluționar : insurecția...”³⁸. Acuzat de oportuniștii de la „Convorbiri sociale” că pledînd pentru insurecție devine anarhist, Al. Constantinescu le răspundea că poziția lui decurgea din rezoluția de la

³² Loc. cit., din 17 februarie 1916.

³³ „Federația” nr. 22 (94), din 1 august 1916.

³⁴ „Lupta zilnică” din 1 aprilie 1916.

³⁵ Loc. cit., din 26 ianuarie 1916.

³⁶ Loc. cit., din 26 ianuarie 1916 ; vezi și V. Liveanu, Lucr. cit., pag. 116.

³⁷ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 26.

³⁸ „Lupta zilnică” din 27 februarie 1916.

RAZBOIUL ȘI ÎNDATORIRILE MUNCITORIMEI

CUVÎNTAREA TOV-ULUI LENIN-RUSIA

După citirea manifestului revoluționar, contra războiului și internațional din Berna, a vorbit tovarășul

E. LENIN-RUSIA

Tovarăși, de peste 1 an jum. buntue războiul european. Și cu trecerea fiecărei luni, fiecărei zile devine tot mai clar pentru masele muncitorești, că manifestul dela Zimmerwald spunea adevărul, afirmind că frazele de „apărarea patriei” și altele nu sînt decît o înșelăciune a capitaliștilor. Cu fiecare zi devine mai lămurit că războiul este al capitaliștilor, al marilor jefuitori, care se ceartă între ei cine să capete o pradă mai mare, să jefuiască mai multe răminturi, să subjuge și să apese mai multe națiuni!

Sună căreacum neverosimil, mai ales pentru tovarășii ceteșeni, dar cu toate acestea e adevărat că și la noi în Rusia nenumai sîngerosul țarism, nenumai capitaliștii, ci și o fracțiune a unor socialiști — sau foști — spun că Rusia duce un război de apărare, că Rusia luptă numai contra invaziunii germane.

În realitate însă este cunoscut întregul lumii că țarismul de de față subjuga mai mult de o sută milioane popoare străine, că Rusia de decenii s-a ocupat cu politica de pradă contra Chinei, Persiei, Armeniei, Galiiei, Nici Rusiei și Turciei. Nu vorbim deci

de apărare, ci de luptă contra războiului și contra inoanării țariste. Cei cinci deputați ai muncitorimei: Petrovsky, Badaeff, Muranov, Sagov și Samoiloff, au împrăștiat manifeste incendiare contra războiului și au făcut cu mult zel activitate revoluționară. Tarismul, a pus să-l închidă, să-l judece și să-l condamne la trimitere pe viață în Siberia. De luni de zile conducătorii muncitorimei ruse se prăpădesc în Siberia. Dar opera lor nu-i distrusă, ea este continuată de către muncitorii conștienți în întreaga Rusie în același sens.

Tovarăși, ați auzit pe reprezentanții diferitelor țări, vorbindu-vă de lupta revoluționară a muncitorimei contra războiului. Eu vreau să vă citesc încă un exemplu din țara cea mai mare și mai bogată, din Statele-Unite ale Americii. Capitaliștii acestei țări înțeleg profituri enorme de pe urma războiului european. Și ei sînt pentru război. Ei spun că și America să se pregătească pentru a lua parte la război, sute de milioane de dolari să fie strînși de spăierea poporului pentru noi înarmări și înarmări fără sfîrșit. Și o parte dintre socialiști urmează și în America, strigătului acestuia înșelător și înhățat. Dar vreau să vă citesc ceace spune conducătorul cel mai popular al socialiștilor americani, căpădul

Textul cuvîntării lui V. I. Lenin intitulată „Războiul și îndatoririle muncitorimei”, rostită la un miting socialist ținut la Berna în ziua de 8 februarie 1916, reprodus de ziarul „Lupta zilnică” din 13 februarie 1916

Stuttgart, al cărei pasaj celebru cu privire la folosirea de către clasa muncitoare a greutăților războiului, pentru a grăbi căderea capitalismului, era citat de el din nou.

După cum s-a arătat mai sus, în coloanele „Luptei zilnice”, în cadrul polemicii din 1916 au luat parte și muncitori simpli. Unul dintre aceștia atrăgea atenția că, adoptînd o linie revoluționară, partidul va fi urmat de

„mulți care au stat departe pînă acum... De această mulțime aveți nevoie și ea are nevoie de luminile dvs... Avem nevoie de explicatorii marxismului... De cîți mai mulți urmași ai lui Jaurès (adică luptători împotriva războiului — *n.n.*) și de cîți mai puțini ai lui Vandervelde“³⁹ (adică trădători ai clasei muncitoare).

Creșterea influenței aripii de stînga a P.S.D.R. în rîndul maselor muncitorești se datora și presiunii exercitate de acestea din urmă asupra conducerii P.S.D.R., care se manifesta uneori inconsecvent. La un miting din Brăila împotriva războiului, un vorbitor, făcîndu-se ecoul nemulțumirilor adînci ale clasei muncitoare, ca urmare a războiului, declara : „Războiul nu-l voim, revoluția o dorim“⁴⁰. La mitingul care a avut loc la București cu prilejul celei de-a doua Conferințe internaționale balcanice, un vorbitor atrăgea atenția că „acest război a nemulțumit pînă într-atît popoarele, că poate mîine va izbucni revoluția“ și că „tocmai pentru această revoluție noi trebuie să ne pregătim“⁴¹. În mintea multora trăia vie amintirea lui Ștefan Gheorghiu și a luptei sale necruțătoare împotriva războiului. „Acum, mai mult ca oricînd, ne lipsește Ștefan Gheorghiu ca să lupte, să scape pe proletarii romîni de măcelul la care vrea să-i trimită clasa stăpînitore“, scria „Lupta zilnică“ din 25 noiembrie 1914, cu prilejul dezvelirii la Ploiești a bustului lui Ștefan Gheorghiu.

Un aport deosebit la întărirea aripii de stînga din P.S.D.R. l-a reprezentat pătrunderea ideilor leniniste și a unor lucrări scrise de Lenin în mișcarea muncitorească și socialistă din România. Presa socialistă din țara noastră, încă din 1902, reproducuse citate din „*Iskra*“ leninistă, iar după 1911 au început să apară lucrări ale lui Lenin în presa muncitorească din România. În anii 1914—1916, intensificarea legăturilor P.S.D.R. cu partidele și fracțiunile de stînga din Internațională a mărit posibilitatea pătrunderii într-o mai largă măsură a ideilor leniniste, în special a tezelor referitoare la războiul imperialist și la poziția socialiștilor față de acesta.

Trebuie spus că mișcarea muncitorească din țara noastră a cultivat în mod deosebit tradițiile de prietenie și admirație față de proletariatul rus. Nu exista prilej în care socialiștii din România să nu-și amintească de lupta tovarășilor lor din Rusia, să nu adopte moțiuni de simpatie, solidaritate și încredere în lupta revoluționară a proletariatului vecin, să nu sprijine această luptă. După începerea războiului imperialist, departe de a crede în propaganda oficială a guvernanților și a social-patrioților din partidele socialiste cu privire la adeziunea clasei muncitoare din Rusia la războiul imperialist, P.S.D.R. și presa muncitorească din țara noastră au salutat refuzul deputaților bolșevici de a vota creditele de război, exprimîndu-și speranța că proletariatul rus va folosi războiul pentru a grăbi revoluția. Într-un articol intitulat „*Lucrătorul rus*“, „Lupta zilnică“ scria la 6 noiembrie 1915 : „Ai înfipt, adînc, în inima țarismului pumnalul proletar și sufletele noastre tresaltă la stăruința cu care îl ții împlîntat în așteptarea prăvălirii pe vecie a colosului negru. Sîntem mîndri de tine, frate ! Tu nu te-ai lăsat încîntat de minciunile patriotice și ai

³⁹ Loc. cit., din 25 februarie 1916.

⁴⁰ Loc. cit., din 28 noiembrie 1914.

⁴¹ Loc. cit., din 18 februarie 1915.

refuzat... orice ajutor patriei lui Nicolae II". Încă din 1915 un editorial al „Luptei zilnice“, intitulat „*Spre revoluție*“, cuprindea următoarele rînduri prevestitoare : „Revoluția e astfel în mers în Rusia. Împrejurările o favorizează, o pregătesc. Și va veni și vremea cînd o vor face să izbucnească. Să salutăm revoluția care vine...“ În același articol se exprima ideea cu privire la influența uriașă pe care ar avea-o izbucnirea revoluției în Rusia în restul Europei, idee care, de asemenea, a fost confirmată de evenimentele ulterioare. „S-o salutăm, s-o dorim și să augurăm (sperăm — *n.n.*) că întocmai ca revoluția din 1905 și noua revoluție ce se apropie să aibe ecou și dincolo de granițele imperiului rusesc, să trezească și să înalțe conștiința revoluționară europeană...“⁴². În luna iunie 1915, cînd armatele rusești au suferit o mare înfrîngere, „Lupta zilnică“ prevedea apropierea izbucnirii revoluției.

Elementele înaintate din țara noastră începeau să vadă în leninism singura teorie justă, arma teoretică de luptă a clasei muncitoare din Rusia. Dacă în anii dinaintea războiului presa socialistă din România îl prezenta întotdeauna pe Plehanov drept conducătorul teoretic al social-democrației ruse, în anii războiului, dimpotrivă, acesta era demascat ca social-șovinist (de pildă, în articolul „Cum ne judecă social-patrioții ruși“, în „Lupta zilnică“ din 15 noiembrie 1915).

De aceea, unele lucrări ale lui Lenin, informațiile despre poziția sa la conferințele internaționale, ca și relatările despre lupta bolșevicilor în Rusia pe care le-a publicat presa socialistă din România, au avut urmări directe și imediate asupra întăririi aripii de stînga în P.S.D.R. Astfel, cuvîntarea lui V. I. Lenin la mitingul de la Berna, din 8 februarie 1916, reprodusă integral în „Lupta zilnică“, cuprindea definirea precisă a caracterului imperialist al războiului, aprecia manifestul de la Basel, informa auditoriul elvețian prezent la miting asupra luptei bolșevicilor împotriva războiului și încheia cu cuvintele că „...*războiului european îi va urma revoluția proletară împotriva capitalismului*“⁴³.

Relatînd la 7 martie 1915 despre conferința de la Londra a social-șoviniștilor din țările beligerante, „Lupta zilnică“ scria că reprezentantul „fracțiunii Lenin“ a părăsit conferința. După cum se știe, Lenin a apreciat că rezoluțiile acestei conferințe „...nu sînt bune de nimic și nu fac decît să mascheze social-șovinismul“⁴⁴. La 31 mai 1915, „Lupta zilnică“ anunța că „un grup de social-democrați ruși din Berna, aparținînd aripii stîngi, așa-ziiși «Bolșeviki», au pus bazele unei reviste lunare al cărei scop va fi lupta împotriva curentului social-șovinist. Numele revistei va fi «Comunistul»“. Era vorba, fără îndoială, de cunoscuta revistă „*Kommunist*“ scoasă de Lenin în vara anului 1915, unde a fost publicat, printre altele, articolul „Falimentul Internaționalei a II-a“.

⁴² Loc. cit., din 29 mai 1915.

⁴³ V. I. Lenin, Opere, vol. 22, Ed. P.M.R., 1952, pag. 120 (vezi „Lupta zilnică“ din 13 februarie 1916).

⁴⁴ V. I. Lenin, Opere, vol. 21, E.S.P.L.P. 1955, pag. 120.

„Lupta zilnică“ nu a reprodus din „Kommunist“ nici un articol, în schimb a reprodus articole din „Soțial-demokrat“, „organul Comitetului Central al social-democrației rusești (curentul Lenin)“, după cum se exprima ziarul socialiștilor români⁴⁵. Sub titlul „*Scrisori din Rusia*“, „Lupta zilnică“, în numărul din 4 februarie 1916, descria creșterea influenței bolșevicilor în rândurile proletariatului, arătându-se că la o adunare a muncitorilor din Petrograd „au venit social-democrați din fracțiunea «bolșevicilor», care au declarat legală rezoluția adunării precedente, conform căreia lucrătorii nu trebuiau să facă parte din comitetele de război“. În același loc se arată că poziția lucrătorilor ruși era corespunzătoare manifestului de la Zimmerwald⁴⁶. Într-un articol mai amplu, bazat pe raportul C.C., era prezentată în felul următor atitudinea fracțiunii „Bolșeviki“: „Comitetul din Petrograd al acestei organizații a luat de la declararea războiului o atitudine hotărât negativă. Prin un manifest răspândit în mii de exemplare, el a arătat că războiul actual este un război «imperialist». El a înfierat și atitudinea social-patrioților din diferite țări care... a dus la prăbușirea Internațională a II-a și a arătat că numai o Internațională liberă de elementele oportuniste poate să aibe sorti de existență traicnică“⁴⁷.

Într-un comentariu despre curentele de la Zimmerwald, apărut chiar în ajunul intrării României în război, despre stînga zimmerwaldiană se spunea că „deși a fost aspru criticată (de centriști — *n.n.*) nu i se poate tăgădui că este consecventă, pe cînd ceilalți... pot fi ușor tîrîți spre social-patrioți“. În același comentariu se sublinia că în cadrul stîngii zimmerwaldiene, grupul condus de Lenin, spre deosebire de ceilalți, susținea singur, cu fermitate, principiul autodeterminării popoarelor chiar în societatea burgheză, această problemă fiind socotită ca avînd „o valoare revoluționară dacă va fi impusă guvernanților“⁴⁸.

Toate aceste materiale, difuzate în mii de exemplare — tirajul „Luptei zilnice“ era de 4 500 exemplare⁴⁹ —, nu puteau să nu contribuie la clarificarea ideologică a multor muncitori și evident a unora dintre conducătorii cinstiți ai clasei muncitoare, care erau insuficient pregătiți din punct de vedere teoretic. Tocmai această pătrundere a leninismului a contribuit pe plan teoretic la întărirea aripii de stînga în P.S.D.R., care în ajunul intrării României în război ajunsese să-și impună, în general, linia sa revoluționară întregului partid, cel puțin în problema războiului.

Activitatea organizațiilor clasei muncitoare a fost interzisă o dată cu decretul de mobilizare. Iată cum se relatea acest moment, peste un an, cu prilejul reapariției ziarului „Lupta“ (la Odesa): „În ajun, manifestația de stradă proiectată la București și care, după afluența extraordinară de lume de la Sidoli ar fi avut un succes monstru, a fost oprită. A doua zi *Lupta* apărea aproape în întregime cenzurată. I s-a pus în vedere de cenzură că

⁴⁵ „Lupta zilnică“ din 13 mai 1915.

⁴⁶ Loc. cit., din 4 februarie 1916.

⁴⁷ Loc. cit., din 20 martie 1916.

⁴⁸ Loc. cit., din 9 august 1916.

⁴⁹ Loc. cit., din 10 martie 1916.

nu i se poate tolera apariția decît dacă se alipește de politica d-lui Brătianu. O dată cu suprimarea *Luptei* au fost oprite întrunirile, ședințele organizațiilor, localurile lor închise”⁵⁰.

Așadar, începînd de la mijlocul lunii august 1916, guvernul burghezo-moșieresc, intrînd în războiul imperialist, pune capăt „luptei pe cale legală” pe care zeci de ani socialiștii din România, în frunte cu Dobrogeanu-Gherea, o consideraseră singura tactică de luptă potrivită pentru țara noastră. Problema luptei ilegale, socotită corespunzătoare numai țărilor absolutiste de tipul Rusiei țariste, se pune astfel la ordinea zilei și pentru mișcarea muncitorească din România. Socialiștii revoluționari din țara noastră nu aveau însă în 1916 experiența acestei lupte. Dar tradiția luptei de clasă în orice condiții, existentă în mișcarea muncitorească, a favorizat trecerea la acțiuni ilegale în scurt timp după intrarea Romîniei în război. Un cerc revoluționar ilegal a luat ființă la București, în luna noiembrie 1916, sub conducerea lui Alecu Constantinescu. În perioada următoare, greutățile războiului, ocupația germană, creșterea stării de spirit revoluționare, influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și răspîndirea largă în țara noastră a ideilor leniniste au avut ca urmare lărgirea acțiunilor de luptă în ilegalitate, au grăbit procesul de clarificare politică și ideologică din mișcarea muncitorească. S-a întărit și mai mult aripa de stînga în P.S.D.R., au apărut grupurile comuniste și apoi, în 1921, s-a format Partidul Comunist din România.

⁵⁰ „Lupta” din 19 septembrie 1917.

Aspecte privind atitudinea ostilă a militarilor români împotriva fascismului și a pregătirii războiului antisovietic

(septembrie 1939 — 22 iunie 1941)

MINEA STAN, AL. NEAMȚU

La 1 septembrie 1939 a început cel de-al doilea război mondial. În timp ce războiul se desfășura în apus, în România burghezo-moșierească dictatura regală continua să oscileze între cele două blocuri militare imperialiste; continuând legăturile cu cercurile economice și politice anglo-franceze, ea ceda, în același timp, presiunilor Germaniei hitleriste, pe linia politicii müncheneze, de capitulare în fața agresiunii fasciste.

În aceste condiții, P.C.R. atrăgea atenția poporului român asupra marelui pericol ce-l reprezenta pentru destinele țării noastre fascismul și mai ales Germania hitleristă¹, declara răspicat că în cazul unui atac din partea Germaniei hitleriste „comuniștii vor lupta cu arma în mână în primele rînduri” și chema poporul să se unească „într-un singur front puternic contra lui Hitler și aliaților săi revizionişti”².

În același timp, P.C.R. se ridica hotărît împotriva tiririi țării pe calea agresiunii împotriva Uniunii Sovietice, demascînd prin toate mijloacele încercările cercurilor guvernante de a da o orientare antisovietică politicii României.

În pofida terorii exercitate de organele represive ale dictaturii regale, P.C.R. a desfășurat în această perioadă o intensă activitate în rîndurile armatei, orientînd-o în primul rînd împotriva regimului politic existent și împotriva pericolului fascismului. P.C.R. îndeplinea această luptă politică cu lupta pentru asigurarea unui trai omenesc ostașilor, acordarea de concedii concentraților, acordarea de ajutoare familiilor acestora etc. Prin numeroase broșuri, manifeste și articole demascatoare la adresa dictaturii regale și a claselor exploatare, P.C.R. chema la luptă masele muncitoare și militarii împotriva capitulării în fața Germaniei hitleriste.

Ducînd munca sa în condițiile grele ale ilegalității, partidul a reușit să-și mențină și să-și întărească legăturile cu militarii comu-

¹ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R., cota A. XXIII — 22, inv. 1043.

² „Documente din istoria P.C.R.”, Ed. P.M.R. 1951, pag. 300.

niști, uteciști și simpatizanți ai partidului dintr-o serie de unități și formațiuni militare, după cum înseși rapoartele unor comandamente ale armatei erau nevoite să confirme. De pildă, în luna octombrie 1939, Divizia 21 infanterie raporta că în regimentele 28 dorobanți, 35 infanterie, 3 vânători, 68 infanterie, 22 și 27 artilerie existau numeroși soldați care desfășurau activitate comunistă, iar Divizia 21 infanterie și Divizia 17 infanterie³ înaintau comandamentelor superioare tabele nominale de ostași suspectați pentru activitate comunistă.

Comuniștii și uteciștii militari căutau să creeze în jurul lor un larg cerc de simpatizanți ai partidului. Acolo unde comuniștii activau cu mai multă pricepere și sîrguință, influența lor se extindea asupra unui număr tot mai mare de soldați. Ca urmare a activității P.C.R., a răsfîrîngerii stării de spirit a maselor populare și asupra militarilor, precum și datorită grelelor condiții de viață ale soldaților, în armată au avut loc o serie de acțiuni. De exemplu, încă în vara anului 1939, peste 160 de ostași concentrați la un depozit de muniție din județul Ialomița au demonstrat împotriva tratamentului inuman la care erau supuși. Soldaților li s-au alăturat și ofițerii de rezervă⁴.

Numeroase acțiuni ale soldaților erau îndreptate împotriva răului tratament, a bățăilor, a hranei proaste și a umilirilor de tot felul. Desori aceste acțiuni îmbrăcau un caracter politic. O acțiune de amploare a avut loc în toamna anului 1939 în regimentele 7 pionieri, 2 grăniceri, 94 și 95 infanterie, 37 și 42 obuziere, ai căror soldați concentrați lucrau la curățirea canalului Aranca (Timiș-Torontal). Fiind siliți să lucreze în condiții deosebit de grele, soldații concentrați din Regimentul 94 infanterie au refuzat să mai continue lucrul. Exemplul lor a fost urmat și de soldații din celelalte regimente ce se aflau pe acest șantier⁵. Acțiuni asemănătoare au avut loc și în alte unități militare. Un buletin informativ întocmit de M.St.-M. în 1939 semnala că 9 ostași din Detașamentul de cale ferată Ilva Mică „au făcut instigații, îndemnînd soldații să nu execute ordinul de a ieși la lucru pe șantier“⁶. Tot mai numeroase devin în această perioadă și cazurile unor ofițeri de rezervă cu vederi democratice, care luau atitudine deschisă contra politicii guvernului. Starea de spirit antifascistă a ostașilor în general era exprimată semnificativ în textul unei scrisori adresată Marelui Stat-Major, în care se spunea „să ferească Dumnezeu să nu auzim bubuitul tunului că, după cum e batjocorit ostașul român, atunci nu știm zău care va fi inamicul întîi de distrus“⁷.

După 4 iulie 1940, cînd a fost format guvernul progerman condus de Ion Gigurtu, politica Romîniei a fost orientată deschis spre blocul statelor fasciste.

Explicînd maselor populare, armatei esența schimbării de guvern produse, P.C.R. avertiza în special asupra pericolului pierderii indepen-

³ Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarul nr. 215/95, filele 11—12, 137, 138 ; dosarul nr. 222/78, fila 152.

⁴ „Scînteia“ din 26 iulie 1939.

⁵ „Scînteia“ din 22 noiembrie 1939.

⁶ Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarul nr. 733/52, fila 457.

⁷ Loc. cit., dosarul nr. 321/58, fila 178 ; dosarul nr. 222/78, fila 549.

denței naționale și al tiririi României de către Germania hitleristă în războiul antisovietic, război străin intereselor poporului.

La scurtă vreme după instaurarea noului guvern, la 30 august 1940, camarilei regale i-a fost impus dictatul de la Viena, prin care hitleriștii, secondati de fasciștii italieni, au rupt din teritoriul României partea de nord a Transilvaniei, predînd-o Ungariei horthiste.

Odiosul dictat de la Viena a stîrnit un puternic val de mînie și revoltă în rîndul maselor populare și al armatei. Numeroase documente ale autorităților militare din acea vreme vorbesc de profundele frămîntări ale militarilor în legătură cu acest act de trădare națională. Astfel, comandamentul unei mari unități arăta, la 31 august 1940, următoarele: „Raportul acesta a avut inițial altă față, voiam să-l expediem ieri, cu o ușoară anticipație, sub semnul nădejzii că destinul nu ne va răpi onoarea de a susține cu piepturile noastre dreptul milenar asupra acestui pămînt — trup din sufletul străbunilor. A căzut însă trăsnetul!... Și ca o cumplită ironie a sorții, verdictul — pe cît de neașteptat, pe atît de dureros — a venit din aceeași Viena din cauza căreia a înnebunit și Avram Iancu”⁸.

De altfel, în însuși ordinul circular dat de Ministerul Apărării Naționale pe întreaga armată, la 2 septembrie 1940, se recunoștea că „ultimele evenimente care au dus la ciuntirea teritoriului național, fără ca armata să fie pusă în situația de a lupta pentru apărarea patriei, au produs o explicabilă durere în sufletele ostașilor de toate gradele. Din această cauză... în oștire își face drum părerea că România... nu trebuia să se supună arbitrajului de la Viena”. Mai departe, ordinul cerea măsuri severe pentru înăbușirea manifestărilor antifasciste, patriotice ale ostașilor. Asemenea ordine însă n-au avut puterea să stăvilească mînia ostașilor. La numai cîteva zile de la primirea ordinului citat mai sus, comandantul Regimentului 41 infanterie raporta că „vestea cedării unei părți din teritoriul Ardealului a produs consternare în rîndurile trupei, unii ostași au plîns”⁹. Aceeași stare de spirit era semnalată și în rapoartele altor unități: „există o mîhnire generală și chiar revoltă sufletească contra dictatului care ne-a impus cedarea din pămîntul Ardealului”, sau „mare nemulțumire a produs în rîndurile trupei hotărîrea arbitrajului de la Viena, [ostașii] considerînd aceasta ca o nevrednicie”¹⁰.

La puternicele demonstrații de masă organizate, sub conducerea P.C.R., în diferite centre ale țării împotriva dictatului de la Viena, armata a participat efectiv. Așa, de pildă, la marea manifestație ce a avut loc la Sibiu, la 1 septembrie 1940, au participat un impresionant număr de militari și premilitari, printre care și ofițeri activi și de rezervă. „Cu această ocazie — raporta comandantul Corpului 7 teritorial — am văzut lumea zguduită de marea sfișiere a Ardealului, mii de oameni plîngînd”. Referindu-se la starea de spirit creată în rîndurile Diviziei de Dunăre, în urma evenimentului ce se produsese, într-un alt document

⁸ Loc. cit., dosarul nr. 303/54, fila 12. (Raportul nr. 21937, din 31 august al Comandamentului U.M. Of. poștal nr. 93).

⁹ Loc. cit., dosarul nr. 304/163, fila 432; dosarul nr. 310/52, fila 130.

¹⁰ Loc. cit., dosarul nr. 3/154, fila 359; dosarul nr. 220/65, livret 7, fila 4.

se arăta că „sentința de la Viena a fost primită de ofițerii și maiștrii acestui grup cu indignare și revoltă“¹¹.

La unele demonstrații din diferite orașe ale țării la care au luat parte și militari, unii ofițeri au ținut cuvântări în fața mulțimii. De pildă, la demonstrația de la Sibiu a luat cuvântul un ofițer care a spus, printre altele: „Dacă nu vom ști să ne apărăm drepturile noastre sfinte, nu merităm să purtăm uniforma militară“¹².

Dându-și seama de subrezenia regimului dictaturii regale, care se compromisese în ochii poporului — ca urmare a politicii sale de trădare a intereselor naționale —, precum și pentru a-și salva dominația de clasă, cele mai reacționare cercuri politice românești au trecut, la 6 septembrie 1940, la instaurarea dictaturii militare-fasciste deschise. Regimul de dictatură militară-fascistă s-a caracterizat prin lichidarea totală a oricăror drepturi și libertăți cetățenești, prin cele mai teroriste metode de guvernare.

În pofida măsurilor drastice de prigonire a comuniștilor și a tuturor patrioților antifasciști, luate de dictatura militară-fascistă, P.C.R. a continuat să conducă cu hotărâre lupta antifascistă a poporului muncitor. De asemenea, comuniștii au continuat să-și desfășoare activitatea revoluționară și în rîndurile armatei. Referindu-se cu neliniște la acest lucru, însăși căpetenia dictaturii militare-fasciste era nevoită să constate, la începutul anului 1941, că, deși a făcut o „lege specială“ foarte severă, propaganda comunistă continuă¹³.

În rîndurile unităților militare erau răspîndite numeroase manifeste comuniste. „Alegeți comitete de soldați. Uniți-vă în luptă cu muncitorii și țărani“¹⁴ — arăta P.C.R. într-un manifest lansat chiar în ziua de 6 septembrie 1940. Acțiunea de răspîndire de manifeste printre ostași era în acele zile atestată și în rapoartele unor comandamente. Așa, de pildă, Comandamentul militar al Capitalei raporta Ministerului Apărării Naționale că în noaptea de 17/18 septembrie 1940 au fost găsite manifeste comuniste în sectorul Regimentului 1 grăniceri, cantonat în comuna Lupeasca-Ghencea, precum și în sectorul Regimentului 2 grăniceri, cantonat în comuna Dudești-Cioplea¹⁵, care se încheiau cu chemări la luptă împotriva fascismului.

Acțiunile împotriva fascismului și pregătirilor pentru războiul antisovietic, în perioada de care ne ocupăm, au îmbrăcat diferite forme. Una dintre formele de protest o constituia combaterea politicii guvernărilor fasciști. Astfel, Marele Stat-Major semnala într-un ordin că în armată erau aduse critici „actelor guvernului și șefilor militari, care au ca rezultat slăbirea încrederii în conducătorii țării și ai armatei“¹⁶.

Încercările legionarilor de a se introduce în viața armatei au fost privite cu neliniște de marea majoritate a ostașilor și de mulți ofițeri. De pildă, într-o notă informativă din septembrie 1940 se arăta că în

¹¹ Loc. cit., dosarul nr. 1 041/153, fila 139; dosarul nr. 241/153, fila 40.

¹² „Universul“ din 3 septembrie 1940.

¹³ Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarul nr. 1 043/56, fila 263.

¹⁴ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota A. XXIV-18, inv. nr. 2 293.

¹⁵ Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarul nr. 1 041/153, fila 192.

¹⁶ Loc. cit., dosarul nr. 1 001/51, fila 3.

rîndul militarilor se manifestau nemulțumiri față de regimul fascist—legionar instaurat și că aceste nemulțumiri s-au accentuat cînd legionarii au început să încerce să se amestece deschis în treburile armatei¹⁷.

Muștruluierea cazonă, brutală, disciplina bîtei determinau pe ostași să încalce regulamentele militare, să săvîrșească acte de insubordonare. Aceasta constituia o altă formă de protest a militarilor. Dintr-o situație întocmită de Corpul 7 armată reieșea că numai în luna octombrie 1940 au fost pedepsiți pentru încălcarea regulamentelor militare un număr de 1 122 de militari, dintre care 50 au fost trimiși în judecată. Tot în cursul aceluiași an, Marele Stat-Major semnala într-un ordin că în unele unități s-au produs o serie de acte de insubordonare „de o gravitate excepțională”¹⁸.

Neprezentările tinerilor la incorporări, ale rezerviștilor la concentrări și mobilizări, precum și dezertările ostașilor constituiau, de asemenea, forme ale luptei antifasciste. P.C.R. căuta să canalizeze starea de spirit antifascistă și împotriva războiului antisovietic a ostașilor pe făgașul unei lupte organizate. Comuniștii îndemnau pe soldați să organizeze acțiuni colective împotriva concentrărilor. Armata a IV-a, de pildă, consemna într-un ordin că se făceau tot mai simțite roadele muncii comuniștilor, care, luînd legătură pe diferite căi cu ostașii în târguri și orașe, în gări și în trenuri, îi îndemnau pe aceștia să ceară imediata lor desconcentrare. Ca urmare a influenței activității P.C.R. și datorită stării de spirit antifasciste a ostașilor, în cursul anului 1940 și în primele luni ale anului 1941 au avut loc în armată o serie de acțiuni importante împotriva concentrărilor și mobilizărilor. Unele documente militare din perioada 6 septembrie 1940 — 22 iunie 1941 vorbesc despre numeroase cereri colective de desconcentrare din partea ostașilor, pe care generalul Antonescu le numea „acte de rebeliune”¹⁹.

Unele acțiuni ale ostașilor luau cîteodată forme alarmante pentru autoritățile fasciste. Astfel, în ziua de 27 septembrie 1940, soldații Batalionului 7 transmisiuni din Deva au aruncat armele, spunînd că ei s-au săturat de viața din armată și că vor pleca acasă. Un număr de soldați au și plecat la gară pentru a părăsi garnizoana, dar au fost surprinși și reținuți la comandamentul garnizoanei²⁰. O acțiune asemănătoare urma să aibă loc și la Batalionul 7 vînători de munte, unde soldații din Compania a 4-a au ținut o consfătuire în urma căreia au luat hotărîrea ca, la o dată fixată de comun acord, să depună armele și să plece acasă. În acest sens ei s-au înțeles și cu soldații din celelalte companii. „Cauza nemulțumirii generale a soldaților — se arăta într-un document emanat de la batalionul mai sus amintit — este că de 8-10 luni sînt concentrați”²¹.

În chip asemănător, soldații de la brutăria de campanie nr. 17 din Sărmășag, făcînd parte din Batalionul 6 administrativ, au cerut în colectiv desconcentrarea²². Armata I, în ordinul nr. 25 371, din 30 octom-

¹⁷ Loc. cit., dosarul nr. 1 007/51, fila 118.

¹⁸ Loc. cit., dosarul nr. 1 043/56, fila 160 ; dosarul nr. 674/53, fila 153.

¹⁹ Loc. cit., dosarul nr. 232/57, fila 506 ; dosarul nr. 1 043/56, fila 263.

²⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 260, fila 28 ; Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarul nr. 1 041/14, fila 40.

²¹ Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarul nr. 1/120, fila 236.

²² Loc. cit., dosarul nr. 1 001/54, fila 155.

brie 1940, făcea cunoscut Diviziei 19 infanterie că toți concentrații dintr-un detașament de lucru al unui regiment de infanterie, aflat la tăierea unei păduri, au refuzat să se ducă la lucru „pe motivul că... s-ar găsi concentrați de prea mult timp“. În luna noiembrie 1940, garnizoana Sibiu raporta că soldații Companiei 1 din Batalionul 19 pionieri, cantonați în comuna Păuliș — Arad, au refuzat să lucreze, cerînd să fie desconcentrați. Același raport menționa că la fel au procedat și soldații Batalionului 57 pionieri aflat în comuna Bîrzava — Arad, precum și ostașii brutăriei de campanie nr. 19 ce se găseau în aceeași comună²³.

Deosebit de semnificativă a fost acțiunea Batalionului 58 pionieri, al cărui comandant raporta că, în ziua de 2 decembrie 1940, în timpul transportului batalionului pe calea ferată de la Piatra Neamț spre Burdujeni au rămas în gara Bacău un număr de 98 de soldați cu tot echipamentul și armamentul, refuzînd a merge mai departe. Anterior, acești soldați ieșiseră în corpore la raportul comandantului batalionului cerînd desconcentrarea. În urma acestei acțiuni, cei 98 de soldați au fost arestați. Raportul se încheia cu următoarea constatare: „Din cele întîmplate se poate trage concluzia că faptul se datorește propagandei comuniste“²⁴.

La fel de semnificativă a fost și acțiunea ostașilor din Escadronul 2 pionieri al Diviziei a 2-a cavalerie, în care 40 de soldați, ce se înapoiaseră în noaptea de 5/6 decembrie 1940 din concediu, au ieșit în masă la raportul comandantului unității și au cerut să fie desconcentrați. În legătură cu organizarea acestei acțiuni, comandantul corpului de cavalerie trăgea concluzia că faptele acestor ostași au avut loc datorită activității comunistilor. La scurt timp după această acțiune, Subsecretariatul de stat al Armatei de uscat comunica Diviziei a 6-a infanterie că ostașii concentrați din Detașamentul 9 săpători, cantonați la Nămolosa — Putna, au părăsit serviciul în masă, „plecînd fără nici o aprobare, chiar în fața comandanților“²⁵.

P.C.R. a reușit să organizeze o serie de acțiuni îndreptate împotriva concentrărilor și în rîndurile maselor populare și a știut să le împletească cu cele ale militarilor.

Chemînd familiile militarilor la luptă împotriva concentrărilor și mobilizărilor, P.C.R., într-un manifest din 1940, arăta: „Generalul Antonescu și Garda de fier mint cînd spun că ei apără țara. Femei de concentrați! Formați comitete de acțiune de cartiere și sate și porniți cu copiii spre cazărmi, cerînd demobilizarea“²⁶. Răspunzînd chemării comunistilor, în unele locuri grupuri de femei și copii au demonstrat în fața unităților militare și a instituțiilor civile împotriva concentrărilor. În ziua de 30 iulie 1940, de pildă, peste 200 de soții ale concentraților au demonstrat în fața Comandamentului grupului 6 recunoaștere. La 9 septembrie 1940, peste 400 de femei cu copii în brațe au demonstrat pe străzile Iașului, cerînd desconcentrarea soților lor. Asemenea demonstrații au fost organizate în cursul anului 1940 aproape în toate regiunile țării, în afară de faptul că Ministerul Apărării Na-

²³ Loc. cit., dosarul nr. 305/145, filele 864—865; dosarul nr. 224/211, fila 312.

²⁴ Loc. cit., dosarul nr. 232/57, filele 504—505.

²⁵ Loc. cit., fila 414; dosarul nr. 1 041/149, fila 686.

²⁶ Loc. cit., dosarul nr. 242/62, fila 583.

ționale și comandamentele marilor unități primeau zilnic numeroase scrisori în care familiile ostașilor cereau desconcentrarea soților, părinților, fiilor lor ²⁷.

Intrarea trupelor hitleriste în România — în octombrie 1940 — cu învoirea lui Antonescu și adeziunea monarhiei și a virfurilor reacționare ale partidelor burghezo-moșierești a fost întâmpinată de masele populare, de mulți ostași și ofițeri cu un sentiment puternic de ură și mînie.

La ura poporului împotriva imperialiștilor germani care dezlănțuiseră primul război mondial, de pe urma căruia masele populare au îndurat suferințe de neuitat sub ocupația germană, se adăuga ura stîrnită de jafurile, samavolniciile și crimele săvîrșite de către trupele hitleriste, încă din primele zile ale venirii lor pe teritoriul țării noastre. Deși propaganda fascistă făcea mare caz de „amiciția” germano-romînă, militarii hitleriști se comportau ca ocupanți, săvîrșind nenumărate acte de violență împotriva populației și chiar a militarilor romîni, deseori aceste acte soldîndu-se cu răniri și cazuri mortale. Împotriva jignirilor, brutalității și crimelor săvîrșite de trupele hitleriste, patrioții romîni, civili și militari, luau atitudine, ripostînd cu demnitate.

Străduindu-se să canalizeze mînia și ura maselor și a ostașilor pe drumul luptei organizate, al unirii forțelor patriotice naționale, P.C.R. se adresa cu încredere poporului și armatei. Demascînd cu tărie politica de trădare a intereselor poporului romîn de către dictatura militară-fascistă, la 8 octombrie 1940 P.C.R. a adresat maselor muncitoare, militarilor, întregului popor chemarea: „La luptă împotriva odioșilor trădători: Garda de fier, Maniu. La luptă contra dictaturii militaro-gardiste! La luptă contra invaziei armatei germane de ocupație! Numai prin luptă unită și cu sprijinul Uniunii Sovietice toți cei ce muncesc, fără deosebire de naționalitate, vor dobîndi independența națională, pacea și libertatea” ²⁸. Sute de manifeste au fost răspîndite în cazărmi, în instituțiile militare, arsenale etc. Comandamentul militar al Capitalei înainta, la 20 decembrie 1940, Ministerului Apărării Naționale un raport la care erau anexate manifestele răspîndite de comuniști în spatele cîmîtirului „Izvorul Nou”, unde erau cantonați soldați, manifeste cu diferite lozinci ca: „Jos guvernul dictaturii războinice de jaf și teroare militaro-gardistă!”, „Jos provocările războinice împotriva URSS-ului!”, „Alungați lăcustele de ocupație germană!” etc. ²⁹.

În sinteza informativă pe luna decembrie 1940, Marele Stat-Major semnala activitatea desfășurată de P.C.R.: „Propaganda comunistă folosește ca platformă prezența trupelor germane în România care scumpesc viața și ne știrbesc independența, cerînd alungarea lor” ³⁰.

Ordinele severe date de M.St.-M., prin care interzicea orice discuții cu privire la venirea trupelor hitleriste în țară, n-au putut opri

²⁷ Loc. cit., dosarul nr. 1 001/54, fila 191; dosarul nr. 222/79, fila 247; dosarul nr. 212/257, fila 33; dosarul nr. 321/58, fila 551; „Scînteia” din 17 septembrie 1940.

²⁸ „Scînteia” din 8 octombrie 1940.

²⁹ Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarul nr. 1 041/153, filele 294, 615—620.

³⁰ Loc. cit., dosarul nr. 726/52, filele 597—605.

pe mulți militari români să-și afirme adevăratele lor sentimente de ostilitate față de aceștia. De pildă, Armata I semnală că un ofițer superior a comunicat camarazilor săi între altele că cei ce au venit la noi în țară nu erau instructori cum se anunțase, „ci armată de ocupație“. Căutînd să afle care sînt impresiile ofițerilor și subofițerilor germani căpătate la primul contact cu armata și populația romînească, Comandamentul Armatei a IV-a arăta, într-un ordin din noiembrie 1940, că aceștia și-au exprimat surprinderea de modul lipsit de vioiciune în care răspund ofițerii romîni la salutul lor, făcîndu-le impresia că ar fi pătrunși de un sentiment de ostilitate față de ei. La ordinul M.St.-M. nr. 216 184 din 22 octombrie 1940 care prevedea: „Că trebuie să înconjoare cu toată atenția pe camarazii lor germani“, ofițerii și subofițerii din Sibiu — după cum raporta Comandamentul Armatei I — răspundeau hitleriștilor cu indiferență și de foarte multe ori cu „insolență, întorcînd chiar spatele“. Regimentul 95 infanterie raporta, în aprilie 1941, că ofițerii, subofițerii și trupa nu vedeau cu ochi buni prezența trupelor germane în țară, atribuind acestora scumpirea vieții și subjugarea țărilor mici care căutau să-și păstreze libertatea. Într-o notă informativă trimisă spre cercetare de Armata I Diviziei a 20-a infanterie se menționa faptul că un ofițer medic de la spitalul din Alba Iulia a afirmat că „germanii sînt mulțumiți cu conducerea administrativă a generalului Antonescu, dar nu sînt mulțumiți de faptul că 90% din totalul romînilor sînt antigermani... și se tem să lase în spate o țară în care nemulțumiții își manifestă sentimentele fătîș“³¹.

Cu totul semnificative pentru caracterizarea adevăratei stări de spirit a maselor muncitoare și a militarilor în legătură cu prezența trupelor hitleriste pe teritoriul țării sînt înseși concluziile la care ajunsese Ministerul Apărării Naționale, redată în ordinul general nr. 58 din 2 iunie 1941, care arăta: „În urma inspecțiilor administrative executate în diferite orașe din țară, s-a constatat un curent de ostilitate vădită a intelectualităților din sate și orașe și a ofițerilor romîni împotriva armatei și ofițerilor germani“.³² Cînd aceste constatări au fost aduse la cunoștința lui Antonescu, acesta, sub impulsul disprețului și urii față de popor, a taxat pe cei ce și-au manifestat astfel atitudinea lor patriotică drept „ticăloși“, „inconștienți“, „mizerabili“.³³

Deși Marele Stat-Major atrăgea atenția comandamentelor și unităților că între militarii romîni și militarii hitleriști aveau loc numeroase incidente pe străzi, în localuri, la diferite spectacole etc. și avertiza că se vor lua cele mai severe măsuri împotriva militarilor care nu au o comportare camaraderească față de „prieteni“ germani, starea de spirit antifascistă în rîndul militarilor continua să persiste, găsindu-și expresia într-o serie de manifestări și acțiuni deschise împotriva hitleriștilor. De pildă, un ofițer român care executa programul de instrucție cu unitatea sa, la cîmp (pe zona de concentrare din Moldova), neputînd

³¹ Loc. cit., dosarul nr. 305/145, fila 840; dosarul nr. 575/56, fila 119; dosarul nr. 305/145, fila 884; dosarul nr. 220/62, filele 639—641; dosarul nr. 305/144, filele 70—71; dosarul nr. 306/55, filele 124—125.

³² Loc. cit., dosarul nr. 457/557, filele 95—96.

³³ Ibid.

suporta umilirea de a fi inspectat de un ofițer german, și-a adunat unitatea în mod ostentativ și a părăsit cîmpul de instrucție.³⁴

Au fost cazuri cînd, nemaiputînd răbda samavolniciile pe care le săvîrșeau hitleriștii, militarii romîni ripostau cu toată hotărîrea. În acest sens, Comenduirea garnizoanei Sibiu raporta, în luna mai 1941, un incident între o patrulă romînă și militari hitleriști, al cărui mobil era arestarea de către patrula romînă a unui protejat civil al militarilor germani. Atunci cînd unul dintre hitleriști a scos pistolul și a amenințat patrula să elibereze pe arestat, comandantul patrulei romîne, un sergent, nu numai că a refuzat categoric, dar, la amenințarea militarului german cu pistolul, a oprit patrula pe loc și a comandat „încărcarea armelor“, punînd pe hitleriști pe fugă de la locul incidentului. În raportul contrainformativ al Diviziei 1 cavalerie era semnalat un alt incident care a avut loc în comuna Chevereșu-Mare (Severin), unde soldați ai Regimentului 3 roșiori au tras cu armele asupra unui camion german.³⁵

În industria de război, în unele unități militare și detașamente de lucru au fost organizate și acțiuni de sabotaj. De pildă, Divizia a 2-a cavalerie semнала, într-un ordin din 1940, că la unitățile din subordine s-au petrecut mai multe cazuri de tăiere a cablurilor telefonice. În septembrie 1940, Divizia a 12-a infanterie raporta că a fost aruncat în aer întregul cantonament al plutonului de transmisiuni Sulina. Mai departe, raportul arăta că „a fost arestat magazionierul plutonului, ce pare a fi dat foc intenționat explozivului aflat acolo“.³⁶ La începutul lunii aprilie 1941, Comandamentul militar al regiunii petrolifere semнала că a fost incendiat cablul telefonic german, iar la 25 aprilie 1941 același comandament raporta Marelui Stat-Major că au fost tăiate și luate firele telefonice ce legau Gruparea A.C.A. romînă cu Flotila a 2-a vînătoare pe o distanță de 200 de metri. Tot în luna aprilie 1941, Detașamentul special de jandarmi din zona petroliferă semнала că au fost tăiate firele telefonice ale unei baterii de reflectoare germane.³⁷

O acțiune importantă de sabotaj se desfășura pe șantierul Giurgeni-Țândărei, unde erau concentrați peste 6 000 de soldați din regimentele 34, 36, 40 infanterie și 13 și 18 artilerie. Referindu-se la acest caz, o notă informativă semнала : „Se observă în acest șantier o acțiune de sabotaj... prin aceea că toți concentrații lucrează fără nici o plăcere, fac pauze de ore întregi și numai cînd apare controlul, care se face prea rar, atunci sînt îndemnați la lucru...“ Mai departe, aceeași notă conchidea : „...La detașamentul de lucru din pădurea «Chirana», județul Ialomița, se petrece același lucru“.³⁸

Așa cum rezultă din unele documente militare, în cursul anului 1941 au crescut nesupunerile la încorporare, la concentrare și dezerțările din armata romînă. „Procentul celor neprezențați la concentrare și din concediu — se spunea într-un asemenea document — s-a ridicat

³⁴ Loc. cit., dosarul nr. 293/67, fila 350.

³⁵ Loc. cit., dosarul nr. 1 022/50, fila 197 ; dosarul nr. 225/56, fila 898.

³⁶ Loc. cit., dosarul nr. 321/56, fila 47 ; dosarul nr. 547/59, fila 28.

³⁷ Loc. cit., dosarul nr. 248/53, filele 100 și 139 ; dosarul nr. 248/51, fila 9.

³⁸ Loc. cit., dosarul nr. 212/63, fila 185.

în unele unități la cifre îngrijorătoare”.³⁹ Pentru a întări aceste afirmații, documentul citat mai sus arată că într-o mare unitate „acest procent s-a ridicat la cifra de 45% din efectivul celor chemați”.⁴⁰ Un alt document consemna că în județul Muscel din 700 de cetățeni chemați la concentrare nu s-au prezentat decât 350, iar în satele din părțile Dunării de Jos la 4 000 de ordine de chemare au răspuns numai 1 500 de oameni.⁴¹

Unii soldați români dezertau din armată și se refugiau în păduri ori se ascundeau pe la cunoștințe și rubedenii. Alții treceau în U.R.S.S. cu armament cu tot. Într-un ordin al M.St.-M. din acea perioadă se arată că „dezertorii peste frontieră fug cu armamentul (chiar automat) ce au asupra lor, cu muniții etc.”.⁴²

Semnificativ era exprimată starea de spirit a ostașilor și într-un raport al șefului postului de jandarmi din comuna Poduri (Bacău) în care se spunea că oamenii „fug de concentrare ca de închisoare. Dispar de acasă. Nu putem da de urma lor luni întregi”.⁴³ Într-o scrisoare adresată comandantului Diviziei a 9-a infanterie se spunea: „Domnule general, în dese concentrări făcute am avut destul prilej să constat că în sufletul ostașilor s-a născut anarhia, care poate să degenereze în revoluție într-un timp nu prea îndepărtat”.⁴⁴

★

Sub influența muncii partidului comunist, numeroși militari români s-au alăturat maselor populare și s-au situat pe poziții antifasciste încă în perioada septembrie 1939 — iunie 1941, în armată producându-se acțiuni îndreptate împotriva dictaturii regale și dictaturii militare-fasciste, împotriva trupelor hitleriste și a pregătirii războiului antisovietic. Aceste acțiuni au făcut parte integrantă din lupta antifascistă a poporului român, în fruntea căruia s-a situat clasa muncitoare, luptă ce a continuat și în condițiile nespuse de grele ale războiului antisovietic.

Pe această bază, a stării de spirit patriotice, antifasciste și antihitleriste, a influențelor și legăturilor vechi ale partidului comunist în rândurile unităților militare, se explică aderența armatei la lupta antifascistă a poporului, participarea ei la insurecția populară din august 1944.

³⁹ Loc. cit., dosarul nr. 293/67, fila 944.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., dosarul nr. 3 750/vol. 28.

⁴² Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarul nr. 299/58, fila 71; dosarul nr. 543/56, fila 93.

⁴³ Loc. cit., dosarul nr. 293/66, fila 181.

⁴⁴ Loc. cit., dosarul nr. 296/153, fila 66.

Acțiuni ale muncitorilor șomeri din Banat în anii 1929—1933

In anii 1929—1933 România a fost cuprinsă de criza economică, care a bîntuit întreaga lume capitalistă. Burghezia și moșierimea au căutat să iasă din criză prin aruncarea tuturor greutăților acesteia pe umerii maselor muncitoare. Concedierea a sute de mii de muncitori, ca urmare a restrîngerii producției și a zecilor de mii de falimente, a dus la o creștere fără precedent a șomajului cronic de masă. Centrele industriale ca București, Valea Prahovei, Valea Jiului, Valea Trotușului, Brașov, Cluj, Timișoara erau înșesate de mii și zeci de mii de șomeri. Numărul șomerilor din România depășise, în perioada crizei, cifra de 300 000¹. Creșterea șomajului constituia o expresie a neputinței capitaliștilor de a utiliza forțele productive. În același timp, șomerii reprezentau o armată de rezervă pentru capital, care a exercitat o presiune permanentă asupra pieței muncii și a creat capitaliștilor posibilitatea să intensifice exploatarea muncitorilor care lucrau.

Șomajul cronic de masă din perioada crizei economice a constituit un factor puternic în reducerea nivelului mediu al salariului muncitorilor și înrăutățirea situației maselor largi de oameni ai muncii, aceasta întrucît în România ajutorul de șomaj nu era legiferat, iar „preocupările” burgheziei în această direcție erau suportate tot de masele muncitoare, în primul rînd de clasa muncitoare². Un exemplu elocvent al faptelor de „binefacere” în favoarea șomerilor l-a constituit acțiunea întreprinsă de burghezia din Arad, care, pentru a „ajutora” pe șomeri, în anul 1931 a „colectat” fonduri de la muncitorii cu salariile de foame, funcționarii inferiori, micii comercianți și industriași ajunși în mizerie³. În timp ce aceștia erau constrînși să plătească sute de mii de lei, patronii și bancherii

¹ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 190.

² Vezi lucrarea lui Gh. Surpat : „Pauperizarea clasei muncitoare din România burghezo-moșierească”, Editura științifică, 1962, pag. 145—147.

³ „Muncitorul de «Astra»”, ziar editat de P.C.R., secția Arad, celula de uzină a Fabricii „Astra”, din octombrie 1931.

Despre șomaj.

Sub conducerea primăriei municipiului, capitalisti de câteva luni duc o acțiune de "binefacere" în favoarea șomerilor. Vă să ziceți că domniile cei buni știu, că nu e destul să țină sub teroarea poliției și jandarmeriei oșoale de șomeri amariți, cătrebușese insolate, năstat ei, cat și masele burghoze, Deaceia fac pe se se creada, ca "colectarea" de acum este singura metoda de ajutorarea șomerilor. În același timp, bancile și fabricile, coră încasează pre-fite de miliarde, rascumpara cu câteva mii de lei datoritiile lor fata de șomaj, iar pe de alta parte strang pe comercianti, industriasi, omici, ajunsi în mizerie, pe functionari inferiori și pe masele muncitoare cu simbrile de foame, la plata sutelor mii de lei, motivand racoata insolaciune cu șomaj.

Muncitori! Nimoni sa nu creada in aceasta manovra. Stan din nou in fata unori jefuiri din partea domnilor, cari opereaza in numele șomerilor, caci șomerii nuaprinsec din acosti bani nimic. Domniile dela primario intreabuinteaza banii scosi cu insolaciune, la se ca fortata pentru 20-30 lei, de care șomerii bmoare de foame. In locul acestuia sa protinde-ti si sa luptati pentru: ajutorarea in bani a șomerilor, de catre stat și comuna, in sarcina capitalistilor, fabricantilor, banchorilor, moșierilor! Protindeti încetarea concediilor, angajarea muncitorilor, introducerea timpului de lucru pe 7 ore, încetarea orclor suplimentare și muncii de noapte. Ocazia de lucru convocababil, pe langa simbrile cinstite. Muncitori in lucru și șomeri! Intenciatii in fabrici, in cartierele oraselor, comitete luptatoare ale șomerilor, cari sa conduca luptele șomerilor. Tineti adunari intânse in fabrici, inaintea fabricolor, in cartiere, inaintea inspectoratului muncii, inaintea primariei, etc. Jos cu bugetul militarist, cu cheltueli de jandarmerie, poliție Externe și Interne: protindem ajutorarea imediata in bani a șomerilor!

Facsimilul articolului „Despre șomaj”, apărut în ziarul de uzină „Muncitorul de «Astra»” din octombrie 1931. (Fototeca A.I.I.P.)

dădeau sume infime. Chiar și din aceste sume sustrase din fondul de consum al clasei muncitoare, cea mai mare parte nu era destinată „ajutorului“ de șomaj, ci lua alte direcții. Documente ale P.C.R. din această perioadă, referindu-se la felul cum se acorda „ajutorul“ de șomaj, arătau : „...se dă ajutor... numai în timpul iernii și numai unei părți dintre șomeri, și acesta constă în acordarea unei supe mizerabile“⁴.

Clasa muncitoare și-a dat seama că șomajul nu putea fi înlăturat prin filantropia claselor exploatatoare. Sub conducerea P.C.R., muncitorii care aveau de lucru și șomerii s-au ridicat la luptă împotriva concedierilor, pentru acordarea ajutorului de șomaj de către stat, scutirea șomerilor de orice fel de impozit, plasarea lor la lucru etc. Pentru satisfacerea acestor revendicări au avut loc, în anii 1929—1933, demonstrații ale șomerilor într-o serie de orașe ca : București, Iași, Constanța, Brașov, Cluj, Timișoara, Tg.-Mureș, Ploiești etc. Numeroasele acțiuni ale șomerilor, desfășurate în această perioadă în întreaga țară, sub conducerea P.C.R., au constituit o dovadă a întăririi legăturilor partidului comunist cu masele muncitoare, a creșterii influenței sale în rândurile celor mai largi pături de oameni ai muncii.

★

În anii 1929—1933, urmările crizei economice s-au răsfrînt puternic și asupra muncitorilor din Banat, regiune cu puternice centre industriale, ca : Reșița, Timișoara, Arad.

Numărul muncitorilor concediați, al lock-outurilor și al întreprinderilor industriale care și-au închis porțile a fost mereu în creștere. La 1 februarie 1929, de pildă, la Fabrica de vagoane „Astra“-Arad au fost concediați 1 000 de muncitori⁵. De asemenea, la 8 iulie, au fost concediați 490 de muncitori de la Fabrica de ghete „Turul“ din Timișoara⁶, la 19 iulie 1930 au fost concediați 250 de mineri de la Doman⁷; în 1931, peste 500 de muncitori de la minele din Bocșa-Romîna au rămas fără lucru⁸. Masivele concedieri făcute în acest timp la întreprinderile U.D.R. au dus la creșterea numărului de șomeri la peste 2 500 (Reșița — 1 000 ; Anina — 1 000 ; Secu — peste 200 etc.), ceea ce însemna, dacă avem în vedere și pe membrii de familie ai celor concediați, că 10 000—12 000 de persoane au rămas fără nici un sprijin⁹.

În anii 1929—1933 a crescut simțitor numărul întreprinderilor care și-au închis porțile în fostele județe Timiș-Torontal, Caraș și Severin, aparținînd regiunii Banat. Numai în cursul anului 1931, de pildă, din 230 de întreprinderi din cele trei județe au dat faliment 99, ceea ce a făcut ca 5 942 de muncitori să rămînă fără de lucru¹⁰.

Proporții mari a cunoscut în acest timp și șomajul parțial. În întreprinderile din Timișoara (fabrica de lanțuri, „Industria lînii“, fabricile „Turul“, „Romitex“, „Florida“, „Tunner“ etc.), Arad („Astra“, I.T.A. etc.), Lugoj, exploatările miniere de la Doman, Secu, Dognecea, Ocna de Fier

⁴ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933“, E.S.P.L.P. 1956, pag. 324.

⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 896, fila 89.

⁶ Loc. cit., dosarul nr. 910, fila 20.

⁷ Arhivele statului Timișoara, mapa „Reșița“, dosarul nr. 3 007/1930, fila 36.

⁸ „Tînărul leninist“, anul VI, nr. 6, din noiembrie 1931.

⁹ „Minerul“, anul XIII, nr. 9—10, din 1 noiembrie 1931.

¹⁰ Arhivele statului Timișoara, mapa „Inspectoratul general administrativ regional“, dosar neinventariat din 1932.

etc., muncitorii care nu au fost concediați lucrau în majoritatea cazurilor doar cîte 2—3 zile pe săptămînă, sporind în felul acesta numărul șomerilor ¹¹. În 1930, la întreprinderile din Reșița 2 000 de muncitori lucrau 1—2 zile pe săptămînă, 1 400 de muncitori — 3 zile pe săptămînă, 700 de muncitori — cîte 4 zile pe săptămînă, iar restul — peste 4 zile pe săptămînă ¹².

Zecile de mii de șomeri și familiile lor erau nevoite să trăiască într-o mizerie de nedescris. Lipsiți de hrană și îmbrăcăminte, chinuiți de foame și de frig, șomerii erau nevoiți să cutreiere, fără nici o perspectivă, centrele industriale în căutare de lucru. Unul din manifestele organizației P.C.R.-Timișoara, difuzat în iunie 1932, arăta următoarele despre mizeria în care șomerii erau nevoiți să trăiască : „...peste 6 000 de muncitori din Timișoara stau fără pîine, rupți, flămînzi, într-adevăr muritori de foame“ ¹³.

Ca urmare a creșterii numărului celor ce nu aveau de lucru, a foametei și mizeriei cumplete pe care aceștia o îndurau, au avut loc, în anii 1929—1933, sub conducerea organizațiilor locale ale P.C.R., numeroase adunări de protest, manifestații ale șomerilor în fața primăriilor, prefec-turilor și oficiilor de plasare la Timișoara, Arad, Reșița, Orșova, Oravița și în alte centre din Banat.

În ziua de 23 ianuarie 1929, de pildă, au demonstrat peste 500 de șomeri din Arad pe străzile principale ale orașului, cerînd pîine și muncă ¹⁴. Autoritățile locale au trimis însă forțe de reprimare care au deschis focul asupra șomerilor ce manifestau pe străzi. În timpul repressiunii au fost răniți mai mulți muncitori ¹⁵. Nelăsîndu-se intimidăți în fața acestor măsuri, la 30 ianuarie au demonstrat din nou pe străzi 400 de șomeri. Față de combativitatea de care dădeau dovadă șomerii din Arad, reprezentanții autorităților s-au văzut siliți să promită acestora satisfacerea revendicărilor lor ¹⁶. Așteptarea șomerilor a fost însă zadar-nică. Ca urmare, în zilele de 6—7 și 10 februarie, pe străzile orașului Arad, în fața primăriei, la căminul muncitoresc, la Fabrica „Astra“ au avut loc noi demonstrații, la care au participat circa 1 000 de șomeri ¹⁷. În timpul demonstrațiilor au avut loc ciocniri de stradă între șomeri și polițiști.

Acțiunile desfășurate la Arad de șomerii metalurgiști, textiliști și din alte branșe au fost sprijinite de către muncitorii de la „Astra“, întreprindere cu vechi tradiții revoluționare. Astfel, în ziua de 21 februarie, muncitorii de la această întreprindere, declarînd în mod demonstrativ grevă, au trimis o delegație de 150 de persoane la prefec-tură pentru a cere, pe lîngă satisfacerea revendicărilor lor proprii, și ajutorarea șome-rilor din localitate ¹⁸.

¹¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 802, fila 80 ; „Minerul“, anul XII, nr. 6, din 1 iunie 1930 ; „Vörös Lobogó“, ziar editat de Secțiunea Timișoara a P.C.R., din 1 iunie 1929.

¹² Arhivele statului București, depozitul Pantelimon, fondul U.D.R., dosarul nr. 110/227 — 1933.

¹³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 806, fila 49.

¹⁴ „Înainte“, organ al B.M.T., anul IV, nr. 5, din 3 februarie 1929.

¹⁵ „Munca zilnică“, nr. 3, din 15 februarie 1929.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 896, fila 102.

¹⁷ „Ultima oră“, din 8 februarie 1929 ; „Dimineața“, din 11 februarie 1929.

¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 896, filele 154—155.

Insemnate acțiuni au organizat și la Timișoara șomerii ceferiști, textiliști, pielari etc., al căror număr era în continuă creștere. În cadrul adunărilor muncitorești care au avut loc în luna februarie 1929 la porțile fabricilor, la căminul muncitoresc, ei au cerut hotărât ajutoare și primirea lor imediată la lucru. Șomerilor li s-au alăturat cu fiecare prilej și muncitorii de la fabricile „Industria lînii“, „Turul“, „Standard“, fabrica de lanțuri, fabrica de pălării etc. În ziua de 26 februarie, în timpul unei demonstrații de stradă a șomerilor, muncitorii din toate aceste întreprinderi au declarat grevă demonstrativă, cerînd încetarea concedierilor, ajutorarea celor fără de lucru etc.¹⁹.

Participarea muncitorilor care lucrau și a șomerilor la acțiuni comune se explică prin pericolul concedierilor ce plana asupra muncitorilor și prin dorința șomerilor de a fi reprimiți la lucru. Aceste interese comune s-au reflectat atît în revendicările formulate de șomeri în timpul adunărilor și demonstrațiilor, cît și în cele formulate de către muncitori în timpul grevelor. Asemenea acțiuni comune au cunoscut o amploare mereu crescîndă, pe măsură ce urmările crizei economice s-au răsfrînt tot mai mult asupra condițiilor de muncă și de viață ale maselor muncitoare.

Creșterea numărului acțiunilor șomerilor, grevele și demonstrațiile de solidaritate ale muncitorilor din fabrici impuneau tot mai mult coordonarea și organizarea acestor lupte îndreptate împotriva burgheziei. Sarcini importante pe linia îndrumării și a organizării luptei șomerilor, alături de cea a muncitorilor ocupați în producție, au fost încredințate de partidul comunist Sindicatelor unitare. O expresie vie a acestei preocupări a partidului a constituit-o programul de revendicări cu caracter economic și politic adoptat de Congresul Sindicatelor unitare ținut la Timișoara între 2 și 5 aprilie 1929, program în care, printre alte sarcini, figurau și lupta pentru acordarea ajutorului de șomaj de către stat, dreptul de organizare, scutirea șomerilor de orice fel de impozit, organizarea de lucrări publice spre a se da posibilitate tuturor muncitorilor să lucreze etc.²⁰ Activitatea practică a Sindicatelor unitare era orientată de congres, în ceea ce privea munca printre șomeri, în direcția luptei pentru înrolarea acestora în sindicate, organizarea comitetelor de șomeri pe străzi, raioane etc.

În ciuda măsurilor represive pe care guvernul național-tărăniștii le-au luat împotriva Sindicatelor unitare, activitatea acestora a continuat să se desfășoare în anii următori, folosindu-se mijloacele legale, semilegale și ilegale. Sub conducerea P.C.R., Sindicatele unitare au contribuit în anii ce au urmat la organizarea unor noi și puternice acțiuni ale șomerilor din Banat. Aceste acțiuni au căpătat un caracter mai combativ în lunile decembrie 1929 și ianuarie 1930, cînd șomerii cereau, pe lîngă rezolvarea situației lor de mizerie, și recunoașterea Sindicatelor unitare. Dintre aceste acțiuni s-a impus atenției opiniei publice întrunirea orga-

¹⁹ Loc. cit., dosarul nr. 909, filele 62—65; „Munca zilnică“ nr. 11, din 1 martie 1929; „Dimineața“, din 28 februarie 1929.

²⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 906, fila 381.

Raport

Am scris și la raportul în acțiunile de la
Societate în viziunea de la am conștientizat că
sunt foarte urea 700-800 persoane
informarea a fost deschi în de numărul anual.

RECEIVED DEPT OF JUSTICE
JAN 10 1968
FEDERAL BUREAU OF INVESTIGATION
WASHINGTON, D.C.
7-12

W. A. R.

*From milk chest
in old Boston - Oct 975 or from
some house & on minimum capital
abstract chosen additional business
for time & benefit. February 1860.*

Commissar

Benimloriolau

10/12

Dr. Richard H. Smith

Făcșimilele rapoartelor Prefecturii de poliție din Timișoara în care sînt relatate date cu privire la adunarea șomerilor din localitate ce a avut loc la 22 decembrie 1929 în sala Fabricii de bere (Fototeca A.I.I.P.)

nizată de Sindicatele unitare la 14 decembrie 1929, în sala Fabricii de bere din Timișoara, la care au participat peste 500 de șomeri ²¹. Cu acest prilej a fost ales un comitet de conducere al șomerilor, care i-a chemat să lupte pentru acordarea ajutoarelor de către stat și comună, precum și pentru redeschiderea căminului muncitoresc — închis în urma evenimentelor din 6 aprilie 1929 *. La 16 decembrie, din nou, câteva sute de șomeri au demonstrat în fața primăriei și prefecturii din localitate. În timp ce reprezentanții lor tratau cu autoritățile problema reprimirii lor la lucru ori a acordării ajutoarelor, în stradă, masa de șomeri striga în cor să i se dea posibilitate să muncească pentru a putea trăi ²². Neobținînd decît promisiuni, demonstrații s-au îndreptat, în corpore, spre bucătăria comunală **, pe care au ocupat-o cu forța, protestînd și strigînd: „Jos cu bucătăriile de cerșetori!“, „Vrem muncă, nu pomană!“ ²³. Au intervenit armata și poliția, care, numai prin forță, au reușit să îndepărteze demonstrații din incinta bucătăriei comunale. Cu această ocazie au fost arestați mai mulți demonstrați, printre care și unii membri ai comitetului șomerilor. În această situație, mulțimea a pornit spre sediul chesturii de poliție, unde a impus eliberarea celor arestați. A doua zi, la 17 decembrie, șomerii s-au adunat din nou în fața prefecturii, cerînd cu hotărîre satisfacerea revendicărilor lor ²⁴. Neprimind nici un rezultat, militanții sindicatelor revoluționare din Timișoara au trecut la pregătirea unor noi acțiuni, pentru a impune oficialităților locale satisfacerea revendicărilor șomerilor. Pentru ziua de 22 decembrie a fost pregătită o nouă adunare. Cu toate măsurile luate de autorități *** cu scopul de a împiedica adunarea, în dimineața zilei de 22 decembrie, în sala fabricii de bere erau prezenți sute de șomeri ²⁵. După întrunire — în cadrul căreia șomerii au cerut din nou satisfacerea revendicărilor lor —, participanții au ieșit în stradă și s-au îndreptat spre căminul muncitoresc, cu scopul de a-l cuceri și de a-l redeschide, dar au fost atacați de polițiști și agenți ai siguranței. Respingînd atacurile polițiștilor, șomerii, îndrumați de comuniști, s-au îndreptat spre prefectură, unde au manifestat ore în șir, cerînd „pîine și muncă“ ²⁶.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 866, filele 432, 437.

* La 6 aprilie 1929, după ce Congresul Sindicatelor unitare și-a încheiat lucrările, poliția și armata au atacat și devastat sediul Căminului muncitoresc din Timișoara, unde se afla depus corpul neînsuflețit al luptătorului comunist Ion Fonagy, decedat în urma regimului de exterminare care-i fusese aplicat la Doftana. Incidentele ce au avut loc au fost folosite de guvern drept pretext pentru dizolvarea Sindicatelor unitare. (Vezi „Apărătorul proletar“, anul II, nr. 4, din iunie 1929.)

²² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 866, fila 433.

** În urma acțiunilor întreprinse de șomeri în ianuarie-februarie 1929, autoritățile din Timișoara, pentru a potoli spiritele, au dat dispoziție ca, în fiecare zi, la bucătăria comunală să se pregătească cîte 100 de porții de mîncare. Această măsură era însă cu totul neînsemnată, ținînd cont de faptul că în localitate numărul șomerilor trecea de 2 000. (Vezi „Brassoi Lapok“ din 19 decembrie 1929.)

²³ „Viața muncitoare“, anul VI, nr. 34, din 22 decembrie 1929.

²⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 866, filele 433, 439.

*** În scopul de a împiedica acțiunea din 22 decembrie, chestura poliției a concentrat în preajma localului fabricii de bere un număr de 60 de jandarmi, sub comanda unui colonel care a fost imputernicit să ia măsurile ce le va crede de cuviință. (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 866, fila 442.)

²⁵ „Viața muncitoare“, anul VII, nr. 1, din 5 ianuarie 1930.

²⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 866, fila 446.

Sub presiunea acțiunilor demonstrative ale șomerilor, la 26 decembrie, reprezentanții fabricanților, prefecturii, primăriei și celorlalte autorități din Timișoara au ținut o consfătuire, prin care urmăreau să creeze iluzia că „burghezia vrea să vie în ajutorul șomerilor”²⁷. În realitate, burghezia căuta, cu sprijinul direct al oportuniștilor din mișcarea muncitorească din Timișoara, să abată atenția muncitorilor și a maselor de șomeri de la lupta pentru revendicările lor vitale, împotriva măsurilor claselor exploatatoare de a arunca toate urmările crizei pe seama celor ce muncesc.

Șomerii timișoreni nu s-au lăsat însă amăgiți de această manevră și, sub conducerea comunistilor, a militanților Sindicatelor unitare, au trecut la pregătirea unor noi acțiuni care s-au desfășurat sub lozincile de luptă lansate de P.C.R.

La 30 decembrie 1929, o coloană imensă, în care se aflau laolaltă muncitori și șomeri purtând placarde cu lozincile: „Vrem pîine”, „Cerem lucru și deschiderea căminului”, a demonstrat pe străzile orașului Timișoara²⁸. Ajunsă în fața primăriei, din coloană s-a desprins o delegație care a fost însărcinată de demonstranți să prezinte un memoriu cuprinzând revendicările șomerilor. În acest timp, în stradă, mulțimea manifesta cu hotărîre, cerînd satisfacerea tuturor revendicărilor. Sub presiunea puternică a maselor de șomeri, a clocotului adînc de nemulțumire și revoltă al celor lipsiți de dreptul elementar la muncă și viață, autoritățile au fost nevoite să promită satisfacerea unora din cererile șomerilor: ajutoare de șomaj, plasarea la lucrările edilitare, redeschiderea căminului muncitoresc²⁹, care a și fost redeschis a doua zi. Cu acest prilej, muncitorii ocupați și șomerii metalurgiști, textiliști, pielari etc. au ținut o entuziastă întrunire, manifestîndu-și hotărîrea de a apăra și înțări Sindicatelor unitare, de a duce mai departe lupta împotriva exploatării capitaliste.

Promițînd satisfacerea revendicărilor șomerilor, autoritățile și fabricanții din Timișoara nu gîndeau însă sincer la aplicarea lor, tergiversînd distribuirea ajutoarelor³⁰. Faptul acesta a determinat pe șomeri să trimită o nouă delegație la primărie care să ceară respectarea hotărîrii luate. Delegația însă nu a fost primită de către primar. Aflînd acest lucru, cîteva sute de șomeri care se găseau la căminul muncitoresc au pornit să demonstreze pe străzi, oprindu-se la primărie, unde au cerut primirea delegației aleasă de ei³¹. Nedîndu-li-se nici un răspuns, șomerii au pătruns cu forța în localul primăriei și nu l-au părăsit decît siliți de polițiști³².

În fața acestei provocări, organizația locală a P.C.R. a hotărît organizarea unei mari demonstrații în după-amiaza aceleiași zile, la care

²⁷ „Viața muncitoare”, anul VII, nr. 1, din 5 ianuarie 1930.

²⁸ Loc. cit., nr. 2, din 12 ianuarie 1930.

²⁹ „Adevărul” nr. 14 119, din 1 ianuarie 1930.

³⁰ „Viața muncitoare”, anul VII, nr. 2, din 12 ianuarie 1930.

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 859, fila 68.

³² „Viața muncitoare”, anul VII, nr. 2, din 12 ianuarie 1930.

să fie mobilizați și muncitorii ocupați. La chemarea comuniștilor, în fața căminului muncitoresc s-au adunat peste 4 000 de muncitori și șomeri metalurgiști, ceferiști, textiliști, pielari etc., care au pornit spre primărie, pentru a protesta împotriva nerespectării revendicărilor cucerite de șomeri prin luptă. Demonștrânții au fost atacați de armată și polițiști, care au încercat să-i împiedice să se apropie de primărie. Muncitorii s-au retras la cămin, unde au început să ridice baricade din cărămidă, pietre de pavaj, garduri etc. Armata și poliția au năvălit însă din nou asupra demonstrațiilor, lovindu-i cu cruzime. În timpul ciocnirilor, peste 20 de muncitori au fost răniți, iar peste 90 arestați³³. Cu această ocazie a fost arestat și întregul comitet al șomerilor.

Cu toată represiunea, autoritățile locale s-au văzut nevoite să accepte distribuirea ajutorului de șomaj³⁴. Succesul obținut a arătat șomerilor că singura cale pentru impunerea revendicărilor lor imediate era calea luptei hotărâte.

Cu prilejul luptelor șomerilor din decembrie 1929, reformiștii din mișcarea muncitorească din Timișoara s-au demascat încă o dată în fața muncitorilor, care au văzut în ei simple unelte în mîna burgheziei, menite să dezorganizeze și să înăbușe lupta lor. Astfel, în timpul demonstrațiilor, la cererea reprezentanților autorităților locale, ei au încercat să convingă pe șomeri de necesitatea încetării demonstrației³⁵. Cu toate insistențele însă, reformiștii n-au reușit să abată pe muncitori de la continuarea luptei.

Acțiuni puternice au avut loc și în alte centre muncitorești din Banat. La Arad, în ziua de 13 ianuarie 1930, s-a desfășurat o puternică demonstrație a șomerilor și muncitorilor ocupați, pregătită de celula P.C.R. de la „Astra”. În fața Fabricii „Astra” s-au adunat sute de șomeri, care, împreună cu muncitorii din această fabrică, au demonstrat pe străzile orașului pentru acordarea ajutorului de șomaj, încetarea concedierilor, deschiderea căminului muncitoresc etc.³⁶ În aceeași zi, la Reșița a avut loc o adunare, la care au participat reprezentanți ai șomerilor din Reșița, Steierdorf, Anina, Bocșa Montană, Bocșa Română, Doman, Secu, Ocna de Fier, Dognecea, Văliug și Delinești³⁷. Scopul adunării a fost stabilirea măsurilor ce trebuiau luate de syndicate pentru îmbunătățirea situației șomerilor. În urma discuțiilor s-a adoptat o rezoluție care a fost trimisă guvernului. Rezoluția conținea o serie de revendicări pentru șomeri, principala cerere fiind acordarea ajutorului de șomaj. Guvernarea național-țărăniștii, temîndu-se de izbucnirea unor puternice acțiuni revoluționare ale muncitorilor din acest centru industrial, pentru a potoli nemulțumirile, au fost nevoiți să recomande autorităților locale să acorde ajutoare unui număr restrîns de șomeri³⁸. Hotărîrea aceasta nu a mulțumit șomerii de la U.D.R., fapt ce a favorizat participarea lor la luptele

³³ Ibid.

³⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 866, fila 462 ; dosarul nr. 2 882, filele 26—27.

³⁵ „Viața muncitoare”, anul VII, nr. 1, din 5 ianuarie 1930.

³⁶ Loc. cit., nr. 3, din 19 ianuarie 1930.

³⁷ „Minerul”, anul XII, nr. 23, din 1 martie 1930.

³⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 3 060, fila 131.

care s-au desfășurat în anii următori. Tot în luna ianuarie, la Orșova a avut loc o demonstrație comună a șomerilor și muncitorilor ocupați în dreptată împotriva concedierilor și a neajutorării celor rămași fără lucru ³⁹.

Atitudinea fermă manifestată de șomeri în timpul puternicelor demonstrații din decembrie 1929 și ianuarie 1930, poziția hotărâtă de respingere a manevrelor liderilor oportuniști constituiau o dovadă a radicalizării crescînde a maselor muncitoare din Banat.

În condițiile avîntului puternic al mișcării muncitorești, cînd partidul trebuia să fie cît mai unit, rolul său conducător a fost slăbit prin provocarea unei criminale lupte fracționiste de către o serie de elemente aventuriste, ce se strecuraseră în conducerea sa, grupate în două fracțiuni: Pauker (Luximin) și Barbu.

În lupta fracționistă a fost antrenată și regionala P.C.R. Ardeal, care cuprindea în acea vreme și Banatul ⁴⁰. În aceste condiții au avut loc dizolvarea organizației P.C.R. din Timișoara ⁴¹ și dezmembrarea organizațiilor U.T.C. din Timișoara și Arad ⁴². Acțiunile trădătorilor s-au răsfrînt și asupra organizării și conducerii luptei muncitorilor șomeri.

Cu toate acestea, a continuat activitatea de organizare a mișcării șomerilor. Atunci cînd autoritățile încercau să suprimе „ajutorul” în alimente ce-l dădeau unui număr de șomeri, comuniștii din Banat organizau demonstrații și adunări de protest ale șomerilor în cauză, care impuneau reluarea distribuirii alimentelor. Astfel, la 12 octombrie 1930, în sala „Novotni” din Timișoara, a avut loc o mare adunare a șomerilor, la care au participat și muncitori din fabrici, protestînd cu toții împotriva manevrelor autorităților de a reduce ajutorul de șomaj și împotriva noilor concedieri puse la cale de patroni ⁴³. La 5 decembrie, cei peste 2 000 de muncitori de la Fabrica textilă „Neuman” din Arad au declarat grevă de solidaritate cu acțiunile șomerilor și au participat la demonstrația organizată de aceștia în acea zi pentru acordarea ajutorului de șomaj ⁴⁴. În ajutorul șomerilor din Arad au venit și țărani din satele învecinate, care le-au trimis alimente ⁴⁵. La 25 ianuarie 1931, după întrunirea ce a avut loc în localul Fabricii de bere din Timișoara, șomerii au încercat să demonstreze pe străzi, sub lozinca „Vrem pîine și lucru” ⁴⁶. Împotriva lor însă au fost trimise puternice forțe de represiune, care le-au barat calea și i-au împiedicat să demonstreze ⁴⁷.

³⁹ Loc. cit., dosarul nr. 3 090, fila 71.

⁴⁰ „Buletinul C.C. al P.C.R.” din 6 și 15 iunie 1931.

⁴¹ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 81—82.

⁴² Loc. cit., pag. 390.

⁴³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 873, fila 10.

⁴⁴ „Deșteptarea”, anul III, nr. 1, din 25 ianuarie 1931.

⁴⁵ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 325.

⁴⁶ „Lupta de clasă” nr. 1 (20), din ianuarie 1931.

⁴⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 865, filele 84, 85 ; dosarul nr. 2 808, fila 56.

La începutul anului 1931, atenția comuniștilor din Banat a fost concentrată spre organizarea zilei de 25 februarie 1931 — zi internațională de luptă a șomerilor. În condițiile întetirii terorii din partea autorităților, eforturile comuniștilor din Banat pentru organizarea unor acțiuni cu prilejul acestei zile nu au putut da roadele așteptate, în multe localități nefiind posibilă desfășurarea acțiunilor programate inițial.

Militînd continuu pentru organizarea șomerilor, P.C.R. i-a mobilizat laolaltă cu muncitorii ocupați, în lupta contra concedierilor și a scăderii salariilor, pentru ajutorul de șomaj. În perioada de care ne ocupăm, comuniștii din Banat au reușit de nenumărate ori să mobilizeze șomerii pentru sprijinirea grevelor ce au avut loc în diferite întreprinderi, și în special la U.D.R., „Astra”-Arad și „Industria linii”-Timișoara. La Arad, de pildă, la ședința Comisiei locale a sindicatelor revoluționare din noiembrie 1930, unde s-au discutat în mod amănunțit pregătirea, organizarea și conducerea luptei de la „Astra”, au participat și delegații șomerilor⁴⁸. În comitetul de grevă au fost aleși și reprezentanți ai șomerilor, pentru a coordona lupta acestora cu cea a muncitorilor ocupați. În timpul grevei de la „Astra” din decembrie, șomerii au demonstrat în fața atelierelor, cerînd rezolvarea cererilor muncitorilor greviști și acordarea ajutorului de șomaj⁴⁹.

O acțiune puternică a avut loc și la Reșița, la 8 octombrie 1931, cînd a izbucnit o grevă de protest împotriva neachitării salariilor pe mai multe luni și a concedierilor masive ce au avut loc⁵⁰. În timpul grevei, șomerii au demonstrat timp de 2 ore, împreună cu muncitorii greviști, cerînd plătitarea salariilor, încetarea concedierilor și acordarea ajutorului de șomaj tuturor celor fără de lucru⁵¹. A doua zi au demonstrat, pentru obținerea acelorași revendicări, sute de șomeri, femei și pensionari⁵².

În focul acestor lupte a crescut și s-a întărit influența P.C.R. în rîndul șomerilor. Relatînd marele număr de șomeri din regiune și situația de mizerie în care aceștia trăiau, un raport al poliției din Timișoara, de la începutul anului 1932, arăta că ideile comuniste „...își fac continuu drum, iar prin intermediul șomerilor care se reîntorc la sate pătrund pînă în cele mai îndepărtate comune rurale, mărind mereu numărul, dacă nu al comuniștilor propriu-ziși, cel puțin al simpatizanților”⁵³.

Congresul al V-lea, analizînd activitatea P.C.R. în rîndurile șomerilor, a arătat : „În unele orașe au avut loc acțiuni ale șomerilor, în parte conduse de partid (Arad, Timișoara), fapte izbitoare de solidarizare a șomerilor cu lupta muncitorilor care lucrează („Lemaître”, Timișoara), precum și sprijinirea prin grevă a revendicărilor șomerilor de către cei care

⁴⁸ „Viața muncitoare”, anul VII, nr. 12, din 17 noiembrie 1930.

⁴⁹ „Deșteptarea”, anul III, nr. 1, din 25 ianuarie 1931.

⁵⁰ „Minerul”, anul XIII, nr. 9—10, din 1 noiembrie 1931.

⁵¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6818, fila 7 ; „Tinărul leninist”, anul VI, nr. 6, din noiembrie 1931.

⁵² „Minerul”, anul XIII, nr. 9—10, din 1 noiembrie 1931.

⁵³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2802, filele 97—98.

lucrează (Arad)" ⁵⁴. Dezvăluind lipsurile în organizarea luptei șomerilor (acțiuni răzlețe și neorganizate, lipsa de comitete ale șomerilor etc.), congresul a indicat ca absolut necesară trecerea la organizarea luptei șomerilor pe baza folosirii tacticii frontului unic, atragerea acestora în sindicatele revoluționare și în luptele greviste, participarea muncitorilor care au de lucru la demonstrațiile șomerilor și sprijinirea revendicărilor acestora, folosirea comitetelor de șomeri (alese pe locurile unde șomerii se adunau în permanență) ca formă principală de organizare a mișcării șomerilor etc. ⁵⁵.

Facsimilul telegramei din 6 ianuarie 1932 a Chesturii de poliție Arad către Inspectoratul general de poliție Timișoara, în care se relatează despre răspindirea unor manifeste comuniste conținând chemări la luptă adresate șomerilor din localitate (Fototeca A.I.I.P.)

Paralel cu impulsionarea acțiunilor muncitorilor ocupați, Comitetul Central al P.C.R. a hotărît să organizeze, la 15 ianuarie 1932, ziua națională de luptă a șomerilor. Partidul a chemat șomerii, muncitorii care lucrau ca în zilele de 14 și 15 ianuarie să demonstreze împreună „pentru muncă și pîine, pentru ajutorarea tuturor șomerilor de către stat, comună și patroni” ⁵⁶. În vederea acestei acțiuni, organizațiile locale ale P.C.R. din Banat au răspîndit numeroase manifeste, prin care șomerii erau chemați să participe la demonstrații și să se înroleze în sindicatele revoluționare, pentru a lupta împreună cu toți muncitorii împotriva regimului burghezo-

⁵⁴ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 269—270.

⁵⁵ Loc. cit., pag. 287—288, 333—335.

⁵⁶ „Steagul roșu”, anul II, nr. 10, din 15 septembrie 1932.

moşieresc⁵⁷. Ziua naţională a şomerilor s-a caracterizat prin ciocniri deschise între muncitori şi autorităţi, care au încercat să înăbuşe prin violenţă acţiunile maselor. La Timişoara şi Arad, muncitorii din fabrici au demonstrat împreună cu şomerii pentru cucerirea revendicărilor lor economice şi politice⁵⁸. De asemenea, au fost arborate steaguri roşii pe diferite întreprinderi şi instituţii publice, s-au afişat placcarde cu lozinci revoluţionare⁵⁹. Acţiunile desfăşurate cu ocazia zilei naţionale a şomerilor au oglindit creşterea hotărârii de luptă a muncitorimii, au demonstrat creşterea capacităţii organizaţiilor de partid de a pregăti şi conduce acţiuni ale maselor muncitoreşti.

În această perioadă s-a intensificat şi activitatea Ajutorului muncitoresc român * în rindurile şomerilor din Banat. Înfiinţată în 1930⁶⁰, secţia A.M.R. din Timişoara, precum şi secţiile din Arad, Reşiţa, Lugoj şi alte centre au desfăşurat o intensă activitate pentru a întări lupta şomerilor prin organizarea ajutorării celor fără de lucru şi a familiilor lor. În cadrul A.M.R., comuniştii au reuşit să antreneze şi numeroşi muncitori socialişti şi fără de partid, energici, combativi, care au contribuit la organizarea acţiunilor muncitoreşti, inclusiv ale şomerilor. Ca urmare a acţiunilor de ajutorare a şomerilor, burghezia şi autorităţile locale au trecut la încercări de interzicere a activităţii A.M.R. Astfel, în iunie 1932, localul A.M.R. din Timişoara a fost închis de către poliţie⁶¹. Văzându-se în imposibilitate de a mai putea activa, membrii secţiei A.M.R. din Timişoara au desfăşurat o puternică campanie de protest. La chemarea A.M.R., un mare număr de muncitori şi şomeri au demonstrat în faţa primăriei şi prefecturii, cerind deschiderea localului şi asigurarea activităţii acestei organizaţii de solidaritate muncitorească⁶². În faţa acestei acţiuni hotărâte, prefectul s-a văzut nevoit să deschidă localul A.M.R., care, după aceasta, şi-a reluat activitatea de ajutorare a şomerilor, a organizat diferite conferinţe şi seri culturale care, pe lângă strângerea de fonduri necesare ajutorării şomerilor, aveau şi menirea de a face educaţie revoluţionară muncitorilor şi şomerilor, în special tinerilor⁶³. În organizarea acestor acţiuni au fost atraşi şi şomeri membri ai sindicatelor social-democrate şi ai Asociaţiei funcţionarilor particulari, mulţi dintre ei devenind membri ai Ajutorului muncitoresc român⁶⁴.

La sfîrşitul anului 1932 şi la începutul lui 1933, cînd guvernul naţional-ţărănişti, clasele exploatatoare din România încercau noi măsuri pentru reducerea salariilor muncitorilor, aplicarea celei de-a treia „curbe de sacrificiu“, noi concedieri etc., luptele muncitoreşti, în care se înca-

⁵⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 885, fila 12.

⁵⁸ „Steagul roşu“, anul II, nr. 10, din 15 septembrie 1932.

⁵⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 885, fila 42 ; dosarul nr. 3 101, fila 13.

* Organizaţia Ajutorul muncitoresc român (A.M.R.) a fost creată în anul 1927 de P.C.R., pentru a activa pe tărîmul ajutorării materiale a muncitorilor aflaţi în grevă sau lock-outuri, a muncitorilor şomeri, precum şi a celor loviţi de inundaţii, incendii etc. (Vezi „Buletinul A.M.R.“, anul I, nr. 2, din noiembrie-decembrie 1931.)

⁶⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 869, fila 4 ; dosarul nr. 2 883, fila 18.

⁶¹ „Tînărul leninist“, anul VIII, nr. 8, din iulie 1932.

⁶² Ibid.

⁶³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 883, fila 18.

⁶⁴ Loc. cit., fila 32.

drează și acțiunile șomerilor, au luat o amploare deosebită, culminând cu eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din februarie 1933.

Succese importante au fost obținute în acest timp de către comuniștii din Banat în organizarea unor acțiuni comune ale șomerilor și muncitorilor care lucrau, precum și în atragerea șomerilor la sprijinirea luptei greviste. În acest sens, organizațiile locale ale partidului comunist, secțiile organizațiilor de masă — sindicatele revoluționare, U.T.C., B.M.T., Ajutorul roșu — au desfășurat o intensă muncă de propagandă în rândurile șomerilor. Au fost răspândite numeroase manifeste prin care șomerii erau mobilizați să lupte alături de toți muncitorii pentru ajutorarea lor de către stat și patroni, împotriva concedierilor și a reducerilor de salarii etc.⁶⁵. Astfel de manifeste au fost răspândite în Timișoara, Reșița, Arad, Anina și alte centre din Banat. La 13 noiembrie 1932, peste 2 000 de muncitori metalurgiști și șomeri din Reșița au demonstrat în fața primăriei, cu care ocazie au votat o moțiune ce a fost înaintată guvernului. Muncitorii au cerut acordarea ajutorului pentru toți cei concediați de U.D.R.⁶⁶.

O acțiune de mai mare amploare a avut loc în decembrie 1932 la Timișoara cu prilejul grevei celor 1 600 de muncitori de la „Industria lînii“, declarată în semn de protest împotriva intenției patronilor de a concedia un mare număr de muncitori⁶⁷. La 20 decembrie, ca urmare a activității de mobilizare întreprinsă de celula P.C.R., greviștii și un mare număr de șomeri s-au adunat la căminul muncitoresc și, de acolo, înconlonați, au demonstrat pe străzi, îndreptându-se spre chestură, pentru a cere eliberarea membrilor comitetului de grevă arestați de către poliție. Demonstrația a fost întâmpinată de forțe polițienești în fața palatului poștei și împrăștiată cu brutalitate⁶⁸. Mișcarea muncitorilor greviști luînd amploare, conducerea întreprinderii a fost silită, la 29 decembrie, să retragă preavizul dat pentru 1 ianuarie 1933.

În ziua de 13 ianuarie 1933, în cadrul unei întruniri, muncitorii de la minele din Anina au cerut direcției generale a U.D.R. să dea fonduri pentru întreținerea șomerilor și să mărească salariile muncitorilor aflați la lucru, deoarece — arătau ei — „noi nu mai avem nici ghețe, nici haine, nici ce mînca. Nu sîntem robi să muncim flămînzi. Să dea U.D.R., care bagă milioane în buzunar“⁶⁹. La Uzinele „Astra“ — Arad, muncitorii au organizat o întrunire de protest împotriva concedierii a circa 500 de tineri. Participanții la întrunire au ales un comitet de acțiune — expresie a creșterii curentului spre unitate în luptă a muncitorilor — care a cerut direcției anularea concedierilor și menținerea ucenicilor la lucru cel puțin un an după terminarea școlii⁷⁰. Tot în acele zile, muncitorii de la Fabrica de

⁶⁵ Loc. cit., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 890, filele 117—123.

⁶⁶ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 001, fila 143.

⁶⁷ Loc. cit., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 806, fila 190; „Tinărul leninist“, anul VIII, nr. 1, din ianuarie 1933.

⁶⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 811, fila 121; fondul nr. 69, dosarul nr. 6 890, fila 87.

⁶⁹ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 985, fila 67.

⁷⁰ „Tinărul leninist“, anul VIII, nr. 1, din ianuarie 1933.

ulei „Olea“ din Timișoara au declarat grevă în semn de protest contra concedierii unor muncitori, greva terminându-se cu victoria muncitorilor ⁷¹.

Ecoul luptelor muncitorilor ceferiști și petroliști de la sfârșitul lunii ianuarie și de la 2 februarie 1933 s-a resimțit puternic și în centrele din Banat. P.C.R. a trimis activiști în diferite orașe să ajute la organizarea și mobilizarea muncitorilor împotriva măsurilor reacționare luate de guvern. Astfel, la 4 februarie 1933, la Arad, a avut loc o ședință a comitetului local de partid, la care a participat și un delegat al regionalei P.C.R. din Ardeal și Banat ⁷². În cadrul ședinței s-a hotărât lansarea de manifeste adresate muncitorilor și șomerilor, cu scopul de a-i mobiliza la luptă pentru satisfacerea revendicărilor lor. De asemenea, s-a ales un comitet de acțiune pentru organizarea șomerilor. În zilele ce au urmat, ședințe similare au avut loc la Timișoara, Reșița, Anina, Lugoj, Oravița, Orșova și în alte centre.

După aceste ședințe, comuniștii din Banat și-au intensificat activitatea în vederea organizării acțiunilor șomerilor, la care urmau să participe și muncitorii din fabrici ⁷³. În pregătirea acestor acțiuni au fost atrași și uteciștii.

Nemulțumiri adânci se manifestau în primele zile ale lunii februarie în rîndul șomerilor de la exploatarea miniere Dognecea, Ocna de Fier, Doman, Rusca. Urmînd exemplul ceferiștilor și petroliștilor, ei au organizat demonstrații de stradă, în cadrul cărora au cerut reprimirea lor imediată la lucru ⁷⁴.

Pentru a împiedica activitatea revoluționară, autoritățile au înăsprit teroarea și în Banat. Sindicatele au fost dizolvate, iar sediile lor închise ⁷⁵. La Atelierele C.F.R., „Industria lîinii“ și în alte fabrici și uzine au fost introduse detașamente de jandarmi. În orașele din regiune au fost instalate posturi mobile de pază cu misiunea de a interveni imediat pentru reprimirea acțiunilor ce eventual ar fi izbucnit. La 14 februarie, ministrul de interne a dat dispoziții urgente ca în noaptea de 14 spre 15 februarie să se treacă la noi arestări în toate centrele industriale. În telegrama Direcției generale a siguranței către Inspectoratul regional de poliție Timișoara se spunea: „Veți lua măsuri ca în toată regiunea dvs. în seara zilei de marți 14 februarie crt. să se facă descinderi la toți capii și agitatorii comuniști...“ care „...vor fi arestați și menținuți în arestul Poliției așteptînd noi ordine...“ ⁷⁶. Pe baza acestei dispoziții, în regiunea Banat au avut loc numeroase arestări ⁷⁷.

În ciuda tuturor măsurilor represive, eroicele lupte din 15—16 februarie 1933 au determinat numeroase acțiuni de solidaritate și în

⁷¹ „Scînteia“ nr. 1 și 2, din 1 și 15 ianuarie 1933.

⁷² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 3 104, fila 11; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 870, filele 29, 32.

⁷³ Loc. cit., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 860, fila 264; dosarul nr. 2 907, fila 19; dosarul nr. 3 108, fila 31.

⁷⁴ În legătură cu aceste probleme vezi articolul lui Gh. Ioniță, M. C. Stănescu, M. Covaci: „Acțiuni de solidaritate ale maselor muncitoare din România cu eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 1/1963, pag. 23.

⁷⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 813, fila 256.

⁷⁶ Loc. cit., filele 238—240; dosarul nr. 2 916, fila 30.

⁷⁷ Loc. cit., fila 248; dosarul nr. 2 916, fila 31; dosarul nr. 3 108, filele 59, 62.

rîndurile muncitorilor și șomerilor din Banat. Șomerii, alături de muncitorii ceferiști din Timișoara, Arad, Lugoj, Anina, Mehadia, de textiliștii de la „Industria linii” și muncitorii de la Fabrica de chibrituri din Timișoara etc. au contribuit la organizarea de întruniri și greve de solidaritate cu luptele eroice ale ceferiștilor din 15—16 februarie, înfierînd reprimarea sîngeroasă a acestor lupte⁷⁸. La Oravița, de pildă, șomerii au participat la demonstrația muncitorilor ocupați, a micilor meseriași, funcționarilor și pensionarilor, cu care ocazie au cerut reprimarea lor imediată la lucru, au protestat contra terorii instituite de guvernanți, contra arestării tovarășilor lor din localitate și din întreaga țară⁷⁹. În chip asemănător, la Reșița, în ziua de 19 februarie, în cadrul unei adunări la care au participat peste 2 000 de muncitori, printre care se aflau și numeroși șomeri, vorbitorii au protestat împotriva terorii, reducerilor de salarii și a concedierilor care nu mai conteneau⁸⁰. Asemenea acțiuni au avut loc în acele zile ca și în perioada următoare și în celelalte centre muncitorești din Banat.

★

Acțiunile șomerilor, solidarizarea acestora cu lupta muncitorilor, precum și sprijinirea prin grevă a revendicărilor șomerilor de către cei care lucrau dovedeau procesul de radicalizare crescîndă a maselor muncitoare din Banat în anii crizei economice. Lupta șomerilor, parte integrantă a luptei maselor muncitoare în general, organizată și condusă de P.C.R., a constituit, prin combativitatea și hotărîrea de luptă, factorul care a obligat autoritățile burghezo-moșierești să accepte unele concesiuni, să alocă unele fonduri pentru ajutoarele de șomaj. Combativitatea, hotărîrea de luptă a muncitorilor șomeri din Banat au fost dovedite în anii crizei economice de puternicele demonstrații însoțite de ciocniri cu poliția, de rezistența opusă atacurilor organelor represive, de ocuparea cu forța, în unele cazuri, a sediilor autorităților locale etc.

Activitatea desfășurată de P.C.R. în acei ani în rîndurile șomerilor, eforturile depuse pentru dezvoltarea solidarității între șomeri și muncitori care lucrau au constituit unul dintre aspectele semnificative ale dezvoltării activității partidului și a influenței sale în rîndurile maselor largi muncitoare din Banat și din întreaga țară.

G. SARAFOLEAN

⁷⁸ Loc. cit., dosarul nr. 2 907, fila 25 ; dosarul nr. 2 874, fila 165 ; dosarul nr. 2 813, fila 286 ; dosarul nr. 3 108, filele 47, 49 ; fondul nr. 72, dosarul nr. 6 812, filele 28, 63, 64, 67, 69 ; dosarul nr. 6 815, filele 53, 63 ; vezi și articolul lui V. Marin, V. Farcaș, Fr. Albert : „Muncitorimea bănățeană în anii crizei economice”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 2/1963, pag. 105—107.

⁷⁹ „Documente din istoria P.C.R. 1929—1933”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 593 ; Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota Ab. XVII—28, broșura : „Luptele din februarie din România și importanța lor politică”.

⁸⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 003, fila 79.

Activitatea desfășurată sub conducerea P.C.R. de Cercul de orientări și documentări sociale (1931 – 1932)

Traducerea în viață a indicației leniniste privind necesitatea îmbinării muncii ilegale cu munca legală a constituit o preocupare importantă a Partidului Comunist din România în lupta sa împotriva regimului burghezo-moșieresc. În condițiile grele ale ilegalității, ale terorii și prigoanei sălbatice îndreptate împotriva sa de clasele stăpînitoare și luptînd totodată împotriva tendințelor sectariste de izolare de mase din propriile sale rînduri, P.C.R., concomitent cu munca desfășurată ilegal, a folosit o serie de forme și metode de activitate semilegale și legale, prin care a pregătit și educat oamenii muncii în spirit revoluționar, i-a organizat și mobilizat la lupta plină de abnegație împotriva regimului burghezo-moșieresc. În sfera preocupărilor partidului comunist privind îmbinarea muncii ilegale cu munca legală se înscrie și crearea organizației denumite Cercul de orientări și documentări sociale.

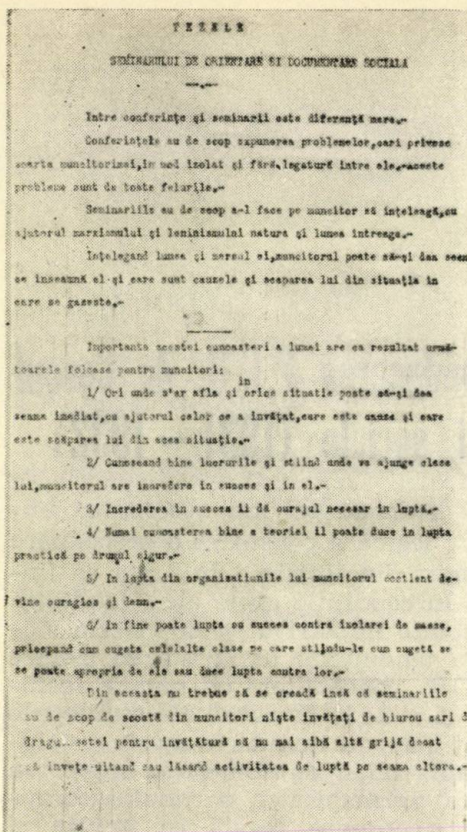
★

Organizația a fost creată spre sfîrșitul anului 1931 de un grup format din douăzeci și doi de intelectuali progresiști, îndeosebi avocați și medici din București, membri sau simpatizanți ai Partidului Comunist din România. Formalitățile necesare pentru recunoașterea organizației ca persoană juridică au fost făcute la Tribunalul Ilfov¹. În actul de constituire, precum și în statutul organizației, care au fost înregistrate la acest tribunal în luna decembrie 1931, se arăta că scopul și activitatea cercului vor fi cultural-științifice², aceasta tocmai pentru că cercul să poată avea posibilitatea să-și desfășoare activitatea pe calea legală și pentru a abate atenția organelor represive ale statului claselor exploatatoare asupra caracterului politic al noii organizații.

Inițiind crearea Cercului de orientări și documentări sociale, P.C.R. a avut în vedere un dublu scop: pe de o parte, a urmărit ca, prin intermediul acestei organizații legale, să desfășoare o activitate ideologică susținută și organizată în rîndul oamenilor muncii din orașul

¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 248, fila 1.

² Ibid ; vezi și „Dimineața”, anul XXVIII, nr. 9 068, din 24 martie 1932.

Tezele Seminarului de orientări și documentări sociale, cuprinzând principalele obiective ce stăteau în fața membrilor acestei organizații (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 248, fila 3)

București, în vederea educării și atragerii acestora la lupta revoluționară împotriva regimului burghezo-moșieresc, iar pe de altă parte, să organizeze și să desfășoare în cadrul cercului, în condițiile unei anumite conspirativități, pregătirea marxist-leninistă a unora dintre membrii și cadrele de partid sau ale organizațiilor de masă conduse de partid. Trep-tat însă, la activitatea organizației, alături de membri și activiști de partid și ai unor organizații de masă conduse de partid, au luat parte o serie de muncitori, studenți, funcționari, mici meseriași din București etc.

Scopul și conținutul activității cercului, precum și formele și metodele sale de muncă au fost sintetizate într-un document intitulat „Tezele seminarului de orientări și documentări sociale”, care reprezenta de fapt programul cercului³. Prima parte a acestui program avea un caracter teoretic. Din ea rezulta clar că la baza activității ideologice a Cercului de orientări și documentări sociale a stat învățătura marxist-leninistă. În partea a doua a programului erau stabilite ca forme de activitate ale cercului conferințele și seminariile teoretice; totodată, era arătat scopul lor și,

implicit, scopul activității întregii organizații.

Sediul organizației a fost stabilit pe strada Toamnei nr. 119⁴, în locuința avocatului Stelian Nițulescu, unul dintre membrii fondatori ai organizației.

Până la începutul lunii martie 1932, sub îndrumarea partidului, comitetul de conducere al cercului, ales de către membrii fondatori, a depus o muncă politică și organizatorică în vederea pregătirii activității care urma să se desfășoare; au fost popularizate scopul și conținutul activității cercului în rîndul muncitorilor, intelectualilor și studenților, s-a închiriat un local unde se puteau ține conferințe și seminarii etc. O vie activitate a desfășurat în cadrul cercului, în această perioadă,

³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 248, filele 2, 3 și 4.

⁴ Loc. cit., fila 1.

luptătorul revoluționar comunist Baruch Berea, membru fondator și membru al comitetului de conducere al cercului⁵.

Principalul mod în care Cercul de orientări și documentări sociale și-a făcut cunoscută existența și activitatea sa a fost organizarea unei forme de învățămînt ideologic, a unui cerc de studiere a învățaturii marxist-leniniste. În cadrul acestei forme de învățămînt s-a ținut un ciclu de conferințe și seminarii teoretice pe teme de filozofie, economie politică sau în legătură cu situația politică internă și internațională din acel timp *. „Conducătorii Cercului de documentări și orientări sociale ** — se arăta într-o notă a chesturii de poliție a sectorului I — sînt și conducători ai mișcării comuniste din București, așa că, de fapt, acest cerc este cercul de studii al partidului comunist“⁶. Prezența unor activiști ai partidului comunist la formele de activitate ale cercului rezultă și dintr-o altă notă a siguranței în care se arăta: „...Printre participanți (e vorba de participanții la conferința despre Comuna din Paris, ținută în ziua de 20 martie 1932 — n.n.) am observat unii din capii mișcării comuniste din Capitală, iar vorbitorul, prin conferința ținută, făcea apologia revoluției franceze de la 1871, pe care o dădea ca exemplu auditoriului, făcînd o comparație între revoluția de atunci și cea condusă de Lenin în Rusia...“⁷.

Temele conferințelor și seminariilor erau variate, interesante și bine alese. Iată cîteva din ele: „Linia materialistă în filozofie, ideologia materialistă“, „Determinismul științific aplicat la fenomenele sociale“, „Criza economică de supraproducție“, „Comuna din Paris“, „Situația politică internațională“, „Structura economică și de clasă a Romîniei“, „Situația politică din Romînia“ etc.⁸. În conferințele și seminariile care au avut loc, fenomenele social-politice și ideologice în general, precum și problemele economice și politice care frămîntau masele de oameni ai muncii din Romînia și din întreaga lume în acea vreme erau interpretate și expuse în lumina învățaturii marxist-leniniste. În conferințele și seminariile pe teme filozofice, de pildă, s-a vorbit despre meritele și limitele materialiştilor greci antici, ale materialiştilor francezi din secolul al XVIII-lea, precum și ale filozofiei clasice germane, evidențiindu-se totodată elemente ale revoluției săvîrșite de marxism în filozofie⁹. S-au făcut referiri la lucrarea lui Marx

⁵ Ibid.

* Conferințele aveau loc duminică, iar seminariile miercurea, într-o sală de pe bulevardul N. Bălcescu nr. 41, închiriată special pentru desfășurarea activității cercului. Localul a fost plătit cu bani proveniți de la membrii fondatori, încasați sub formă de cotizații sau ca taxă de înscriere (Vezi Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1248, filele 1, 29 și 30).

** Este vorba atît de unii membri ai comitetului de conducere al cercului, cît și de lectorii și conducătorii de seminarii.

⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1248, fila 30.

⁷ Loc. cit., fila 26.

⁸ Loc. cit., filele 5, 6, 7, 13.

⁹ Loc. cit., filele 8, 9.

„Teze despre Feuerbach“¹⁰, citîndu-se și explicîndu-se cunoscuta teză a XI-a : „Filozofii n-au făcut decît să *interpreteze* lumea în moduri diferite ; este vorba însă de a o *schimba*“¹¹, teză care definește esența filozofiei marxiste și arată una dintre deosebirile fundamentale ale filozofiei marxiste față de întreaga filozofie care a precedat-o. În expunerile referitoare la situația internațională era demascată politica antisovietică a cercurilor imperialiste, popularizîndu-se totodată succesele obținute de Uniunea Sovietică în construcția socialistă, politica ei consecventă de pace.

În cadrul seminariilor, problemele tratate la conferințe erau re-luate, dezbătute mai pe larg, aprofundate. Uneori se organizau discuții în urma unei expuneri făcute de conducătorul de seminar pe baza programului cercului¹². Aceste discuții erau organizate pe teme puse sub forma unor întrebări, ca, de exemplu : „Ce este leninismul ?“, „Ce este capitalismul imperialist ?“¹³ etc., în cadrul lor fiind explicate unele dintre tezele fundamentale ale marxism-leninismului.

Spre deosebire de unele conferințe și seminarii care erau publice și aveau deci un conținut și o formă adecvată situației legale a organizației, seminariile organizate pe teme ca cele arătate mai sus, în cadrul cărora se făceau referiri directe la teoria leninistă, se discuta despre partidul revoluționar al clasei muncitoare și despre revoluția proletară, bineînțeles că nu puteau fi publice. Acestea din urmă se țineau în mod conspirativ cu un număr mai restrîns de participanți. „Seminariile — se arăta în programul cercului — au drept scop a-l face pe muncitor să înțeleagă cu ajutorul marxism-leninismului natura și lumea întregă. Înțelegînd lumea și mersul ei, muncitorul poate să-și dea seama ce înseamnă el și care sînt cauzele și scăparea lui din situația în care se află“¹⁴. În continuare, subliniindu-se importanța pe care o avea pentru muncitori însușirea teoriei marxist-leniniste, se arăta : „Oriunde s-ar afla și în orice situație (muncitorul — *n.n.*) poate să-și dea seama imediat, cu ajutorul celor ce a învățat, care este cauza și care este scăparea lui din acea situație. Cunoscînd bine lucrurile și știind unde va ajunge clasa lui, muncitorul are încredere în succes și în el. Încrederea îi dă curaj în luptă. Numai cunoașterea bine a teoriei (marxist-leniniste — *n.n.*) îl poate duce în lupta practică pe drumul sigur... În fine, poate lupta cu succes contra izolării de mase, pricepînd cum cugetă celelalte clase pe care, știindu-le cum cugetă, se poate apropia de ele sau duce luptă contra lor“¹⁵.

¹⁰ Ibid.

¹¹ K. Marx și F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 439.

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1248, fila 2.

¹³ Ibid.

¹⁴ Loc. cit., fila 3.

¹⁵ Loc. cit., filele 3, 4.

Participînd la conferințele și seminariile organizate de Cercul de orientări și documentări sociale, numeroși muncitori, intelectuali, studenți, funcționari etc. erau ajutați să vadă mai clar esența reacționară a politicii guvernelor burghezo-moșierești, caracterul antipopular și antinațional al acestor guverne. Datorită pregătirii lor generale marxist-leniniste, a nivelului lor politic-ideologic mai ridicat, comuniștii erau cei mai activi la discuții. Ca membri ai organizației sau ca simpli participanți la formele ei de activitate, comuniștii puteau desfășura muncă de propagandă și agitație, păstrau și întăreau legăturile lor cu oamenii muncii, contribuiau la educarea acestora în spiritul revoluționar.

Scopul acestor dezbateri ca și al conferințelor organizate de Cercul de orientări și documentări sociale era deci să contribuie la ridicarea nivelului pregătirii ideologice a celor care luau parte la ele și îndeosebi a muncitorilor, să-i ajute să-și ridice conștiința de clasă, transmitîndu-le și asigurînd însușirea unor cunoștințe elementare ale teoriei marxist-leniniste, pregătindu-i astfel pentru a participa activ la lupta revoluționară organizată și condusă de P.C.R.

Activitatea Cercului de orientări și documentări sociale a început să fie din ce în ce mai cunoscută și apreciată, conferințele și seminariile aveau un răsunet tot mai mare. Într-o perioadă de timp de cîteva luni a sporit simțitor numărul membrilor cercului, precum și al celor care, deși nu erau membri ai cercului, luau parte activă la conferințe și seminarii. De regulă, la fiecare conferință sau seminar numărul participanților era cuprins între 80 și 100 de persoane¹⁶. La unele conferințe, ca de pildă la aceea despre situația internațională, ținută în ziua de 13 martie 1932, sau la aceea referitoare la Comuna din Paris, ținută în ziua de 20 martie 1932, au participat la fiecare dintre ele cîte 100 de persoane¹⁷. Într-o notă a siguranței statului se arăta că la activitatea Cercului de orientări și documentări sociale, în afară de membrii cercului, au fost atrași „o serie de muncitori cît și tineret universitar”¹⁸, care își însușeau învățătura marxist-leninistă „treptat, prin conferințe săptămînale, ca prin acest sistem să propage ideea (ideile marxism-leninismului — *n.n.*), iar aceștia, mai departe, să o răspîndească în masa muncitorească și [în rîndul] tineretului universitar”¹⁹.

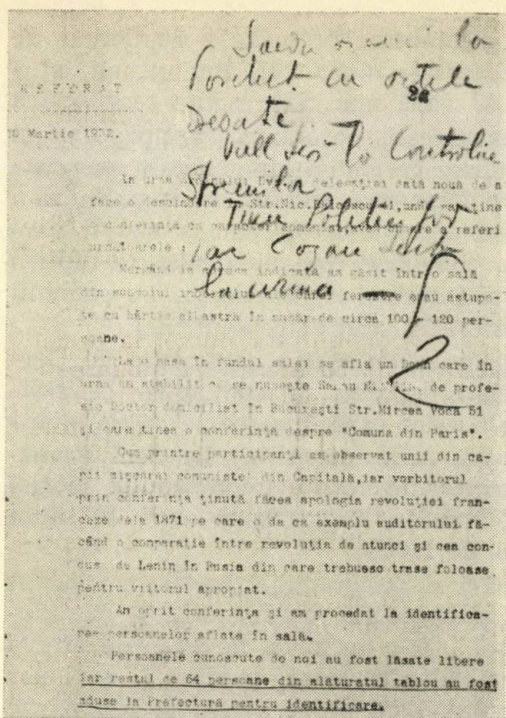
Constatînd creșterea influenței cercului în rîndul oamenilor muncii, organele polițienești și ale siguranței statului au împiedicat cu brutalitate desfășurarea pe mai departe a activității sale. Astfel, în ziua de 20 martie 1932, cînd avea loc conferința despre Comuna din Paris, un grup de comisari, agenți și un mare număr de sergenți au înconjurat locul unde avea loc conferința, au arestat pe toți participanții, în număr de aproape 100 de persoane, și i-au transportat la prefectura

¹⁶ Loc. cit., filele 6, 7, 8, 9, 13; vezi și „Dimineața”, anul XXVIII, nr. 9 068, din 24 martie 1932.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 248, fila 36.

¹⁹ Ibid.

poliției²⁰. Aici au fost reținuți pînă noaptea tîrziu, au fost percheziționați și brutalizați, pînă cînd, în cele din urmă, nefiind găsit nimic asupra lor, au fost puși în libertate²¹. Împotriva măsurilor teroriste îndreptate împotriva sa, comitetul de conducere al cercului a protestat energic și a făcut cunoscut opiniei publice modul în care erau călcate în picioare drepturile elementare de întrunire și cultivare ale cetățenilor. Protestul a fost publicat în ziarul „Dimineața” din 24 martie 1932 și era semnat, în numele comitetului de conducere al cercului, de avocatul Marcu Witzman.

aici nu se mai puteau organiza în continuare acțiuni ale cercului.

²⁰ Loc. cit., fila 13 ; vezi și „Dimineața“, anul XXVIII, nr. 9 068, din 24 martie 1932.

* Alături de Ajutorul Roșu, care activa ilegal, Ajutorul Muncitoresc Român, organizație de masă legală creată de Partidul Comunist din România, a desfășurat activitate în scopul ajutorării muncitorilor pe timpul în care se aflau în grevă, de asemenea și pentru ajutorarea șomerilor. A.M.R. s-a ocupat, în același timp, de apărarea și ajutorarea politică, morală, juridică și materială a elementelor revoluționare deținute în închisori, a mobilizat masele la lupta împotriva terorii, pentru apărarea celor arestați în luptele revoluționare împotriva regimului burghezo-mosieresc.

ales în locuințele unor juriști membri ai cercului, care, avînd birou avocațial, puteau justifica oricînd prezența unor persoane străine în locuința lor.

Conținutul activității cercului a avut și anumite limite, anumite neajunsuri. Unele din aceste limite erau determinate de nivelul și compoziția eterogenă a participanților la această activitate. Lectorii și conducătorii de seminarii trebuiau, de bună seamă, să țină cont și de caracterul legal dat muncii organizației. Uneori conferințele și seminariile aveau un caracter mai abstract și erau insuficient legate de realitățile social-politice din România burghezo-moșierească.

Cercul de orientări și documentări sociale a avut o existență relativ scurtă, iar activitatea sa a fost modestă și limitată numai la orașul București. Cu toate acestea, munca desfășurată cu atenție și răbdare de comuniști în cadrul cercului n-a rămas fără urmări. O bună parte a celor care au participat la activitatea cercului, după încetarea activității acestuia, s-au încadrat în alte organizații de masă legale, semilegale sau ilegale conduse de partid sau chiar în rîndurile partidului. Totodată, participarea la formele de activitate ale cercului a fost un bun prilej pentru ridicarea nivelului pregătirii politice-ideologice a comuniștilor, a cadrelor de partid și a tuturor celor care, într-un fel sau altul, aveau legătură cu mișcarea muncitorească și au luat parte la activitatea cercului. Partidul a folosit deci Cercul de orientări și documentări sociale pentru educarea marxist-leninistă a unor membri și cadre ale sale, precum și a unor membri ai unor organizații de masă aflate sub conducerea sa.

Activitatea acestei organizații trebuie apreciată și din punctul de vedere al rolului pe care l-a avut în combaterea tendințelor sectariste de izolare de mase, de neglijare a posibilităților de îmbinare a muncii ilegale cu munca legală, care se mai manifesta încă în propriile rînduri ale partidului în acel timp.

Crearea și activitatea Cercului de orientări și documentări sociale constituie un exemplu al folosirii de către P.C.R. a tuturor posibilităților de activitate legală, un exemplu privind munca intensă și multilaterală desfășurată de partid pe tărîmul ideologic în scopul educării și pregătirii maselor de oameni ai muncii pentru lupta revoluționară. Crearea și folosirea de către comuniști a acestei organizații pentru desfășurarea activității politice-ideologice în rîndul maselor este unul dintre numeroasele exemple care ilustrează preocuparea permanentă și temeinică a partidului clasei noastre muncitoare de a păstra și întări neconținut legăturile sale cu oamenii muncii, de a educa în spiritul marxism-leninismului membrii și cadrele sale, precum și cadrele organizațiilor de masă aflate sub conducerea sa, străduința și priceperea sa în îmbinarea activității ilegale cu cea legală.

ȘT. LACHE

Solidaritatea oamenilor muncii din România cu lupta eroică a comuniștilor germani și cu insurecția armată a proletariatului austriac din februarie 1934

Dată cu instalarea hitlerismului la putere în Germania, a fost dezlănțuită o represiune sălbatică împotriva tuturor organizațiilor și elementelor democratice, antifasciste și, în primul rând, asupra comuniștilor din această țară. În aceste condiții, în speranța că vor decapita mișcarea comunistă din Germania, la 3 martie 1933, a fost arestat în mod samavolnic Ernst Thälmann, conducător al clasei muncitoare germane, președinte al Partidului Comunist German și activist de seamă al Internaționalei Comuniste, cu toate că, potrivit legilor, el nu putea fi arestat, deoarece se bucura de imunitate parlamentară, fiind deputat în Reichstag.

În fața campaniei internaționale de protest contra deținerii lui Ernst Thälmann, hitleriștii n-au îndrăznit să se atingă de viața acestuia timp de peste 11 ani, cât l-au ținut închis. Procesul pe care naziștii intenționau să-l însceneze împotriva lui Thälmann n-a avut loc niciodată, de teama unui nou eșec, așa după cum fusese cel de la Leipzig¹. Fără nici o judecată însă, la 18 august 1944, hitleriștii, simțindu-și sfârșitul stăpînirii, l-au asasinat mișelește pe Ernst Thälmann.

Crima comisă a fost tănuită cu lașitate de naziști pînă în ziua de 14 septembrie 1944, cînd s-a comunicat la radio, în chip mincinos, că Thälmann a murit „cu prilejul unui bombardament anglo-american”².

Știrea asasinării lui Thälmann de către hitleriști, o fotografie a sa și o amplă biografie a marelui conducător revoluționar german au fost publicate pe pagina întâia a primului număr legal al ziarului „Scinteia” — organul central de presă al P.C.R. —, apărut la 21 septembrie 1944, la scurt timp după victoria istorică a insurecției armate antifasciste din România.

¹ Înscenarea judiciară de la Leipzig, cunoscută în istorie sub numele de procesul „incendierii Reichstagului”, s-a încheiat prin înfrîngerea politică și morală a criminalilor fasciști. Gh. Dimitrov, de pe banca acuzaților, i-a demascat pe hitleriști ca pe adevărații incendiatori ai parlamentului german.

² Vezi: *Willi Bredel*: „Ernst Thälmann. Contribuție la o biografie politică”. I.E.S.P.L.A., 1952, pag. 210.

Ernst Thälmann a rămas în amintirea clasei muncitoare germane și a proletariatului internațional ca o pildă de luptător revoluționar, dîrz și neînfriecat împotriva nazismului.

★

Imediat după arestarea samavolnică a lui Ernst Thälmann a avut loc o puternică mișcare mondială, la care au luat parte zeci de milioane de oameni ai muncii, care s-au ridicat în apărarea acestuia, exprimîndu-și solidaritatea cu luptătorul comunist întemnițat³.

Forțele antifasciste din România, în frunte cu clasa muncitoare, au luat parte activă la campania internațională pentru eliberarea lui Thälmann.

Cu cîteva zile înainte de arestarea lui E. Thälmann, în țara noastră s-au desfășurat eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști, organizate și conduse de partidul comunist.

În împrejurările de după reprimarea luptelor din februarie 1933, campania internațională pentru eliberarea conducătorilor ceferiști și petroliști, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, s-a desfășurat concomitent cu mișcarea antifascistă de solidaritate cu Ernst Thälmann.

În rîndurile maselor muncitoare din România a rămas în permanență vie admirația și simpatia pentru Ernst Thälmann, care i-a înfruntat pe naziști cu hotărîre și curaj din bezna temnițelor. Prin publicațiile sale, partidul a demascat și înfierat teroarea dezlănțuită de hitleriști, metodele folosite de ei în scopul înăbușirii luptei antifasciste a maselor⁴. „Scînteia“, organul central de presă al P.C.R., a demascat în paginile sale teroarea fascistă din Germania, relevînd eroismul și curajul de care au dat dovadă comuniștii germani în zilele grele ale venirii lui Hitler la putere. În articolul „Ce se petrece în Germania?“ ziarul arăta: „Partidul comunist, deși groaznic lovit, cu mii de conducători și membri asasinați, cu conducătorul său, Thälmann, și alții și cu zeci de mii de membri schingiuiți și aruncați în temnițe și lagăre de concentrare, și-a păstrat încă nezdruccinată capacitatea de luptă“⁴.

Relevînd pericolul pe care-l prezenta pentru țara noastră înstaurarea fascismului în Germania, revista „Tînărul leninist“, organ al C.C. al U.T.C.R., arăta în martie 1933: „Dar venirea lui Hitler la putere este o primejdie și pentru noi, pentru că reacționarii din România, încurajați de măsurile lui Hitler, ridică capul, voind să înece în sînge mișcarea maselor“⁵.

În timpul dezbaterilor procesului înscenat conducătorilor luptelor ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933, P.C.R. a adresat numeroase apeluri și manifeste prin presa comunistă și antifascistă oamenilor muncii, chemîndu-i să îmbine campania pentru eliberarea

³ Op. cit., pag. 181.

⁴ În a doua jumătate a anului 1933, din inițiativa P.C.R., Comitetul național antifascist din România a editat în limbile română, germană și maghiară broșura „Ciurma brună în Germania“, înfățișînd crimele naziștilor, date și fapte cu privire la teroarea singeroasă din Germania. În iunie 1933, Ajutorul roșu din România a editat broșura „Crimele naziste din Germania“, în care erau de asemenea demascate atrocitățile hitleriștilor.

⁴ „Scînteia“, anul III, nr. 9, din 1—15 iunie 1933.

⁵ „Tînărul leninist“, anul VIII, nr. 3, din martie 1933.

Coperta broșurii „Ernst Thälmann“, editată de C.C. al Ajutorului roșu în 1936
(Fototeca A.I.I.P.)

conducătorilor luptelor muncitorești din 1933 cu mișcarea pentru punerea în libertate a lui Thälmann. Astfel, într-un apel al C.C. al P.C.R. adresat muncitorilor, țăranilor și funcționarilor, lansat la mijlocul lunii noiembrie 1933, se sublinia că lupta zilnică împotriva exploatarei capitaliste nu trebuie „să șteargă din amintirea noastră numele conducătorilor proletarilor germani, a tov. Thälmann, nici să slăbească lupta maselor muncitoare din țară împotriva măcelului sîngeros de la Grivița din februarie“⁶. În apel se spunea că numele lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, cît și numele lui Ernst Thälmann „trebuie să devină stindarde de luptă ale maselor muncitoare din România contra fascismului și reacțiunii“⁷.

Răspunzînd cu entuziasm chemărilor partidului comunist și ale organizațiilor sale de masă, oamenii muncii din România, alături de masele muncitoare din numeroase țări ale lumii, s-au ridicat în apărarea luptătorilor revoluționari germani, împotriva măsurilor sălbatice de re-

presiune ale hitleriștilor. Astfel de acțiuni au avut loc, în anul 1933, la București, Cluj, Galați, Brăila, Constanța, Iași etc.

La două zile după arestarea lui Thälmann, în ziua de 5 martie 1933, la Cluj a avut loc o demonstrație muncitorească în fața Consulatului german⁸. Demonștranzii au aruncat în geamurile consulatului cu pietre „învelite în hîrtie pe care a fost scris cu cerneală roșie «Jos Hitler», «Jos cu teroarea fascistă»“⁹. O acțiune asemănătoare au organizat în luna aprilie 1933 în fața Consulatului german din Cluj și tinerii muncitori din localitate, în frunte cu uteciștii¹⁰.

Cu ocazia sărbătoririi zilei de 1 Mai 1933, masele muncitoare din țara noastră au luat parte activă la demonstrațiile organizate de partidul comunist. Manifestațiile au prilejuit afirmarea hotărîtă a voinței clasei muncitoare de a lupta împotriva pericolului fascist. Unele demonstrații s-au desfășurat sub semnul solidarității frățești cu Partidul Comunist German. Astfel, la București, în ziua de 1 mai, muncitorii s-au „adunat

⁶ „Scînteia“, anul III, nr. 14, din noiembrie 1933.

⁷ Ibid.

⁸ „Descătușarea“, anul III, nr. 13, din martie 1933; „Rundschau“, anul II, nr. 5, din 18 martie 1933.

⁹ Arhiva Procuraturii orașului Cluj, fondul nr. 345, dosarul nr. 913/1933.

¹⁰ „Descătușarea“, anul III, nr. 14, din aprilie 1933.

în fața legației germane, pentru a manifesta contra fascismului din Germania”¹¹.

Acțiuni asemănătoare au continuat să fie organizate în tot cursul anului 1933. Astfel, la începutul lunii iunie 1933, muncitorii din portul Galați au refuzat să descarce un vas german sub pavilion hitlerist¹². Cu acest prilej a avut loc o demonstrație antifascistă comună a docherilor români și a marinarilor germani, care a trezit un răsunet puternic în rîndurile muncitorilor din România¹³.

Secțiunea tineretului muncitor social-democrat din Capitală, de pildă, adunată în ședință publică în ziua de 11 iunie 1933, a trimis o scrisoare sindicatului muncitorilor portuari din Galați, în care își exprima adeziunea la acțiunea antifascistă a docherilor, solidarizîndu-se cu poziția pe care se situaseră aceștia¹⁴.

Făcîndu-se ecoul sentimentelor de solidaritate ale docherilor din România cu proletariatul german, Congresul general al Uniunii muncitorilor din porturi, ținut la Constanța, în august 1933, a adoptat o rezoluție de protest „contra barbariilor din Germania”¹⁵.

La 11 octombrie 1933, docherii din Galați au refuzat descărcarea vasului german „Brigitte Sturn”¹⁶. La fel au procedat și muncitorii portuari din Brăila și Constanța, care au refuzat să încarce vapoarele germane pînă cînd nu erau coborîte pavilioanele fasciste¹⁷. În ziua de 24 septembrie 1933, Comitetul antifascist din Cluj a organizat o mare întrunire antifascistă, iar în prima jumătate a lunii octombrie 1933 în Capitală a avut loc o nouă și puternică demonstrație antifascistă, la care manifestanții și-au exprimat simpatia cu victimele terorii hitleriste¹⁸.

Sub influența mișcării muncitorești și studenții antifasciști s-au ridicat la luptă pentru eliberarea lui Thälmann. Astfel, la Iași, în unele dintre numeroasele acțiuni organizate în cursul anului 1933, studenții antifasciști au împletit strîns lupta împotriva pericolului fascist din facultăți cu mișcarea pentru salvarea lui „Ernst Thälmann din mîinile călăilor hitleriști”¹⁹.

Exprimînd sentimentele internaționaliste ale comuniștilor români, C.C. al P.C.R. a trimis în luna februarie 1934 un salut „Către Comitetul Central al Partidului Comunist German”, în care se spunea: „Dragi

¹¹ Loc. cit., nr. 15, din mai 1933.

¹² Arhivele statului Galați, fondul Căpitănia portului Galați, pachetul nr. 40, dosarul nr. 6/1933; „Lumea nouă”, anul XXVII, nr. 25, din 18 iunie 1933; „Fabrica și ogrorul”, anul I, din iunie—iulie 1933.

¹³ „Rundschau”, anul II, nr. 21, din 23 iunie 1933.

¹⁴ „Lumea nouă”, anul XXVII, nr. 25, din 18 iunie 1933.

¹⁵ „Tempo”, anul I, nr. 49, din 1 septembrie 1933.

¹⁶ „Universul”, anul L, nr. 280, din 15 octombrie 1933.

¹⁷ „Tribuna lucrătorilor coafori-frizeri” nr. 2, din 26 noiembrie 1933; „Internțional Molodeji” nr. 15, din noiembrie 1933.

¹⁸ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 71/Austria, vol. 17, pag. 125—126; „Rundschau”, anul II, nr. 45, din 23 noiembrie 1933.

¹⁹ Vezi S. Davicu: „Din munca politică-educativă desfășurată de către U.T.C., sub îndrumarea P.C.R., în rîndurile studențimii ieșene (1931—1933)”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 2/1963, pag. 31.

Către: COMITETUL CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST GERMAN.

P.R.G.G. I.C.V.A.R.G.G.I.
Comitetul Central al Partidului Comunist din România trimite un călduros salut proletar eroicului Partid Comunist din Germania, care cântărind zilnic sub loviturile dictaturii hitleriste poartă falnic și neșovăitor steagul revoluției proletare.

P.C.R., care lucrează de ani de zile în cea mai adâncă ilegalitate, iar în ultimul timp - sub permanentul regim al stării de asediu - P.C.R., ai cărui membrii sunt împușcați sub pretextul fugei de sub escortă, sugrumați în beciurile siguranței, schingiuiți și condamnați la ani grei de pușcărie, ca de pildă tovarășii coferiști, înțelege cu atât mai mult lupta eroică, pe care P.C. German o duce.

Proletariatul din România sub conducerea P.C.R. își are ochii ațintiți asupra proletariatului german și își încordează forțele pentru sprijinirea luptei eroice a masei lor exploatate din Germania.

BUCUREȘTI FEBRUARIE 1934.

Asasinarea mășavă a tovarășilor Scheer, Steinfurt, Schoenhaar și Schwartz de către bandele hitleriste este pentru masele muncitoare din România încă un imbold la luptă contra asupririi dictaturii burghezo-moșieresti din România. Acest asasinat odios este încă un imbold la lupta contra fascismului din Germania așa cum au făcut muncitorii din porturile Galați, Roni, care cu toate că pierdeau o zi din cele 3 zile de muncă pe lună, au refuzat descărcarea vapoarelor cu pavilionul urât de muncitori și crucei încărligate, pentru smulgerea din ghiurele fasciștilor a tovarășilor Thälmann Dimitrov

Salutări comuniste.

COMITETUL CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST
DIN ROMANIA.

~~~~~

Fragment din facsimilul salutului C.C. al P.C.R. adresat C.C. al P.C.G. în februarie 1934, în care se exprimă poziția de solidaritate a comuniștilor din țara noastră cu lupta eroică a proletariatului german (Fototeca A.I.I.P.)

tovarăși! Comitetul Central al Partidului Comunist din România trimite un călduros salut proletar eroicului Partid Comunist German care, sîngerînd zilnic sub loviturile dictaturii hitleriste, poartă falnic și neșovăitor steagul revoluției proletare. P.C.R., care lucrează de ani de zile în cea mai adîncă ilegalitate, iar în ultimul timp — sub permanentul regim al stării de asediu — P.C.R., ai cărui membri sînt împușcați sub pretextul fugei de sub escortă, sugrumați în beciurile siguranței, schingiuiți și condamnați la ani grei de pușcărie, ca, de pildă, tovarășii ceferiști, înțelege cu atît mai mult lupta eroică pe care Partidul Comunist German o duce. Proletariatul din România, sub conducerea P.C.R., își are ochii ațintiți asupra proletariatului german și-și încordează forțele pentru sprijinirea luptei eroice a maselor exploatate din Germania". În continuare se arăta că asasinarea mîrșavă a luptătorilor Scheer, Steinfurth, Schönhaar și Schwartz * de către bandele hitleriste era pentru masele muncitoare din România încă un imbold la luptă împotriva regimului burghezo-moșieresc, contra fascismului și pentru smulgerea din ghearele fasciștilor a lui Thälmann²⁰.

Nici chinurile și torturile la care a fost supus de hitleriști n-au reușit să-i frîngă dîrzenia și moralul lui Thälmann. „Thälmann a refuzat

* John Scheer, membru al C.C. al P.C.G., a fost unul dintre cei mai apropiați colaboratori ai lui E. Thälmann; el a fost împușcat de către hitleriști, împreună cu alți trei activiști de partid — Erich Steinfurth, Eugen Schönhaar și Rudi Schwartz, în ziua de 2 februarie 1934, la marginea unei păduri de lângă Potsdam (Willi Bredel: „Ernst Thälmann. Contribuție la o biografie politică“, E.S.P.L.A., 1952, pag. 201—202).

²⁰ „Buletinul C.C. al P.C.R.“, anul IV, nr. 16—17, din ianuarie-martie 1934.

hotărît să răspundă la întrebările puse de către autorități“ — se arată în articolul „Călăii fasciști schingiuesc pe tovarășul Thälmann“, reprodus de ziarul „Scînteia“ după gazeta „Deutsche Volkzeitung“ — Saarbrücken²¹.

Folosind toate mijloacele ce-i stăteau la îndemînă, Partidul Comunist din România a atras atenția asupra pericolului care plana asupra vieții lui Thälmann.

Opinia publică din țara noastră a fost informată la timp prin presa antifascistă de ce Thälmann era ținut în temnițele hitleriste fără nici o judecată. Ziarul „Ecoul“ din Iași arăta, pe bună dreptate, că „Hitler-Goering-Goebbels, după cele pățite în procesul Reichstagului, se tem de o nouă luptă publică. De aceea, pericolul ce-l amenință pe Thälmann este și mai mare“. Adresîndu-se maselor populare, gazeta arăta că ele „au datoria să smulgă din ghearele bestiilor hitleriste pe toți eroii luptei antifasciste, în frunte cu Ernst Thälmann“²².

Asemenea materiale au apărut și în alte organe de presă ale mișcării antifasciste din România. În ele se protesta cu tărie contra deținerii militanților comuniști.

Comitetul național antifascist, din rîndurile căruia făceau parte personalități cunoscute, ca : Radu Cernătescu, Iorgu Iordan, Petre Constantinescu-Iași, Barbu Lăzăreanu, Ilie Cristea și alții, a trimis, în vara anului 1934, proteste scrise Consulatului german din Capitală, cerînd eliberarea fruntașului comunist german Ernst Thälmann²³. Dînd glas simțămintelor muncitorilor din România, plenara Comitetului național antifascist din septembrie 1934, la care au luat parte delegați din București, Cluj, Iași, Brașov, Pitești, Constanța etc., a stabilit sarcinile mișcării antifasciste din România. Plenara a adoptat cu acest prilej o moțiune adresată Președinției Consiliului de Miniștri, ministerelor de Justiție și de Interne, în care se cerea să se intervină pentru îmbunătățirea regimului deținuților antifasciști din Germania²⁴.

În mod asemănător au acționat și femeile antifasciste din țara noastră, cuprinse în diferite organizații de masă. Comitetul de inițiativă pentru participarea la Congresul mondial al femeilor împotriva războiului și a fascismului, înființat în vara anului 1934, de pildă, a lansat un apel „către femeile muncitoare, intelectuale, gospodine și țărance“²⁵, apărut în luna iulie 1934 în presa antifascistă, prin care se îndemna, între altele, la formarea de comitete de femei la orașe și sate pentru a lupta în scopul eliberării deținuților comuniști și antifasciști din Ger-

²¹ „Scînteia“, anul IV, nr. 6, din 27 mai 1934.

²² „Ecoul“, anul I, nr. 3, din 15 iulie 1934.

²³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 178, fila 154.

²⁴ Loc cit., dosarul nr. 4 177, filele 331, 376 ; dosarul nr. 4 178, fila 196 ; „Tempo“, anul II, nr. 363, din 14 septembrie 1934.

²⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 177, filele 101, 126 ; dosarul nr. 4 189, fila 13 ; fondul nr. 11, dosarul nr. 2 930, fila 13 ; fondul nr. 9, dosarul nr. 2 377, fila 58.

mania. În scurt timp, la acest apel s-au primit sute de adeziuni din rândurile femeilor muncitoare²⁶.

După constituirea, în august 1934, a Comitetului național antifascist al femeilor din România, acesta s-a adresat femeilor muncitoare, țăranelor, funcționarelor organizate și neorganizate cu propunerea de a începe o acțiune comună antifascistă avînd printre obiective și lupta pentru eliberarea deținuților comuniști germani, în frunte cu Thälmann²⁷.

A doua jumătate a anului 1934 a marcat un moment important pentru mișcarea antifascistă din România : încheierea unui acord între conducerea Ligii muncii, Comitetului național antifascist și al Partidului socialist unitar²⁸. Printre obiectivele platformei comune de acțiune antifascistă — lupta împotriva pericolului fascist, pentru democrație și pace, lupta pentru apărarea comunistilor și antifasciștilor deținuți în închisorile din România etc. — se număra și organizarea de acțiuni „pentru eliberarea lui Thälmann și a tuturor antifasciștilor întemnițați”²⁹. În perioada următoare, în cadrul întrunirilor antifasciste convocate în comun de cele trei organizații, s-a manifestat hotărîrea maselor de a lupta „pentru dreptul de întrunire, libertatea de organizare și presă pentru masele muncitoare, eliberarea feroviarilor de la Atelierele Grivița și a tuturor antifasciștilor din țară, eliberarea lui Thälmann”³⁰.

Deosebit de semnificative au fost în acești ani și acțiunile pentru sprijinirea materială a victimelor terorii hitleriste³¹. Răspunzînd apelurilor lansate de Ajutorul roșu în organul său de presă, „Descătușarea”, în primăvara anului 1934, numeroși muncitori din București, Cluj, Iași, Timișoara, Ploiești, Galați, Baia Mare, Anina, Petroșeni, Lupeni, Petrila, Vulcan, Mediaș, Baia Sprie, Roșia Montană, Bușteni etc. au subscris sume importante de bani în sprijinul ajutorării victimelor terorii hitleriste din Germania³². „Banii colectați — nota un ziar al vremii — erau expediați la București, iar de acolo trimiși în Germania la centrul comunistilor, pentru sprijinul acțiunii antihitleriste”³³.

Refugiații politici germani sosiți în România au fost înconjurați cu dragoste și căldură de către oamenii muncii. Muncitorii și țăranii din regiunea Maramureș, de pildă, au sprijinit în repetate rînduri pe comu-

²⁶ Loc. cit., dosarul nr. 4 189, fila 38 ; „Orizontul”, anul I, nr. 1, din 22 iulie 1934.

²⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 189, fila 142 ; „Ecoul”, anul I, nr. 14, din 4 noiembrie 1934 ; „Cuvînt nou”, anul I, nr. 8, din 3 noiembrie 1934.

²⁸ Vezi Titu Georgescu : „Din lupta antifascistă a poporului român — 30 de ani de la crearea Comitetului național antifascist (iunie 1933)”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 3/1963, pag. 100.

²⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 189, filele 231—232 ; „Rundschau” nr. 58/1934 ; „Cuvînt nou”, anul I, nr. 4, din 6 octombrie 1934 ; vezi P. Constantinescu-Iași : „Organizații de masă legale, conduse de Partidul Comunist din România în anii 1932—1938”, Editura Academiei R.P.R., 1952, pag. 49, 52.

³⁰ „Kommunisticeșkii Internațional” nr. 4/1935.

³¹ „Descătușarea”, anul III, nr. 18, din 1 august 1933.

³² „Lumea nouă”, anul XXVIII, nr. 16, din 15 aprilie 1934 și nr. 18, din 29 aprilie 1934.

³³ „Ziua”, anul IV, nr. 715, din 26 ianuarie 1935.

niștii germani să treacă clandestin granița românească, salvându-i astfel de cruzimile nazismului³⁴.

Neliniștită de intensificarea acțiunilor în sprijinul lui Thälmann și al celorlalte victime ale terorii hitleriste din Germania, Direcția generală a poliției a trimis, în repetate rânduri, ordine severe prefecturii municipiului București, inspectoratelor regionale ale poliției din București, Timișoara, Craiova, Cluj, Iași, poliției orașelor Focșani, Constanța etc. pentru a lua măsuri preventive riguroase împotriva oricăror „manifestații și demonstrații de protest contra regimului hitlerist și pentru eliberarea fruntașului comunist german Ernst Thälmann” care vor fi organizate în localitățile respective³⁵. Măsurile organelor represive n-au putut împiedica desfășurarea unor noi și noi acțiuni în sprijinul lui Thälmann.

În 1934, Partidul Comunist din România a adresat noi chemări maselor muncitoare de a-și intensifica lupta antifascistă în sprijinul conducătorului clasei muncitoare germane. Unul dintre apeluri se încheia cu chemarea: „Trăiască solidaritatea proletară internațională. Alegeți comitete pentru eliberarea tovarășului Thälmann și a antifasciștilor din Germania”³⁶. Din inițiativa partidului comunist s-au format comitete pentru eliberarea lui Thälmann în diferite centre muncitorești din țară³⁷.

Referindu-se la constituirea și activitatea Comitetului din Brașov pentru eliberarea lui Thälmann, Ajutorul roșu din România arăta într-o broșură că „frumoasa inițiativă a unui grup de intelectuali români din Brașov de înființare a unui comitet Thälmann trebuie imitată pretutindeni”³⁸.

În vara anului 1935, Comitetul din Brașov pentru eliberarea lui Thälmann a răspândit o chemare apărută și în presă, semnată de 53 de muncitori, țărani și intelectuali români, germani și maghiari, în care se spunea: „subsemnații intelectuali din Brașov, la fel și muncitori și țărani, văzând stăruitoarea groază în care hitlerismul vrea să fie omenirea... cerem să fie eliberați, o dată cu Ernst Thälmann, toți antifasciștii întemnițați în Germania. Chemăm pe toți intelectualii cinstiți și pe muncitorii și țăranii din țară să se asocieze la această acțiune”³⁹. Comitetul a trimis, de asemenea, o telegramă la Berlin, Ministerului de Justiție, în care se cerea în numele muncitorilor și intelectualilor din Brașov grabnica „eliberare a lui Thälmann și a tuturor antifasciștilor închiși”⁴⁰.

³⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 480, fila 419.

³⁵ Loc. cit., fondul nr. 25, dosarul nr. 4177, fila 315; dosarul nr. 4178, filele 188, 205; fondul nr. 1, dosarul nr. 120, fila 73; fondul nr. 4, dosarul nr. 478, fila 280; dosarul nr. 437, fila 18; dosarul nr. 713, fila 1; fondul nr. 9, dosarul nr. 2377, filele 22, 638—639.

³⁶ „Scinteia”, anul IV, nr. 12, din 15 septembrie 1934.

³⁷ V. A. Varga: „Aus der Geschichte der Solidarität — und Kampfbeziehung der deutschen und rumänischen Arbeiterbewegung von der Jahrhundertwende bis 1939”, în revista „Beiträge zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung”, 3 Jahrgang 1961, Dietz Verlag Berlin, pag. 663.

³⁸ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota Eb. XX-2.

³⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 478, fila 281; „Dimineața”, anul XXXI, nr. 10268, din 28 iulie 1935.

⁴⁰ Ibid.

La chemarea Comitetului pentru eliberarea lui Thälmann și a Ajutorului roșu, oamenii muncii din Brașov au demonstrat, în seara zilei de 19 august 1935, în fața Consulatului german din localitate, spărgându-i geamurile cu pietre înfășurate în bucăți de hîrtie pe care erau scrise pamflete și lozinci antihitleriste în limba germană: „Jos teroarea fascistă!“, „Jos cu regimul sîngeros al lui Hitler, care pregătește războiul!“, „Libertate pentru Thälmann!“⁴¹. Demonstrații la care masele au manifestat pe străzi pentru eliberarea lui Thälmann au mai avut loc la Tg.-Mureș, Oradea etc.⁴².

Acțiuni de protest au fost organizate, de asemenea, și în uzine și întreprinderi. Diferite delegații de muncitori și intelectuali au înmînat moțiuni și scrisori de protest legației germane din București. O largă răspîndire a cunoscut difuzarea în România a ilustratelor cu portretul lui Thälmann⁴³. Relatînd despre aceste acțiuni, ziarul „Scînteia“ releva următoarele: „Vedem că masele antifasciste din România își înțeleg datoria de solidaritate internațională și luptă tot mai viguros pentru apărarea victimelor terorii fasciste de peste graniță“⁴⁴.

Acțiunile de solidaritate cu Thälmann și ceilalți comuniști și antifasciști germani întemnițați au continuat să fie organizate în România și în anii următori. În permanență, oamenii muncii din România erau informați prin coloanele „Scînteii“ că, în pofida faptului că Thälmann „zace de ani de zile la închisoare“, că alte zeci și sute de comuniști și antifasciști germani sînt schingiuiți în închisori și lagăre, „partidul comunist (din Germania — *n.n.*) trăiește și luptă“⁴⁵.

În anii grei ai dictaturii militare-fasciste, în timpul celui de-al doilea război mondial, cînd însuși poporul român a căzut victimă fascismului, n-au putut fi organizate acțiuni de amploare în sprijinul eliberării comuniștilor germani. Dînd viață sentimentelor lor profund patriotice și internaționaliste, comuniștii au organizat în acei ani lupta maselor pentru sabotarea mașinii de război fasciste, pentru alăturarea României la coaliția antihitleristă.

După victoria insurecției armate antifasciste din august 1944, participînd cu toate forțele sale la războiul antihitlerist, poporul român și-a îndeplinit cu cinste sarcina internaționalistă, aducîndu-și aportul la zdrobirea statului fascist german.

★

Mișcarea de solidaritate a oamenilor muncii din România cu Ernst Thälmann, conducător al clasei muncitoare germane, militant de seamă al mișcării muncitorești internaționale, și cu ceilalți luptători comuniști și antifasciști germani aflați în închisori a constituit o parte integrantă

⁴¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 480, filele 441, 443; dosarul nr. 478, fila 282.

⁴² „Scînteia“, anul V, nr. 13, din 10 mai 1935; vezi și V. A. Varga, Art. cit., pag. 664.

⁴³ Vezi V. A. Varga, Art. cit., pag. 663.

⁴⁴ „Scînteia“, anul V, nr. 13, din 10 mai 1935.

⁴⁵ „Scînteia“, anul IX, nr. 15—16 (105—106), din 24 ianuarie 1939.

din marea bătălie dusă în acei ani de masele populare din România împotriva fascismului. Ea a contribuit la creșterea peste hotare a prestigiului Partidului Comunist din România, al clasei muncitoare și al mișcării democratice, antifasciste din țara noastră.

I. BABICI

*   *

Insurecția proletariatului austriac din februarie 1934 a fost una dintre cele mai importante lupte duse de clasa muncitoare din Europa împotriva ofensivei fascismului după instaurarea dictaturii hitleriste în Germania.

Elementele reacționare fascizante, în frunte cu guvernul Dollfuss, au folosit atât situația dezastruoasă creată în Austria în anii crizei economice, cât și trădarea liderilor reformiști social-democrați care refuzau să stabilească cu partidul comunist front comun de acțiune împotriva fascismului, trecînd la desăvîrșirea procesului de fascizare a țării.

Prin cele aproape 300 de decrete excepționale, din perioada martie 1933—februarie 1934, s-au interzis demonstrațiile muncitorești, libertatea de întrunire și organizare a fost anulată, s-a introdus cenzura severă asupra presei, pedeapsa cu moartea, s-au creat lagăre de concentrare etc. La 10 martie 1933 a fost înlăturat parlamentul, la 1 aprilie interzis Schutzbundul * republican, iar la 26 mai a fost scos în afara legii partidul comunist.

Politicii de fascizare a lui Dollfuss, masele muncitoare din Austria i-au răspuns printr-o intensă luptă. Grevele economice și politice din perioada crizei economice, numeroasele marșuri ale foamei, la care a participat un număr însemnat de șomeri, precum și o serie de mișcări ale muncitorilor agricoli demonstau ascutirea puternică a contradicțiilor din Austria, procesul de radicalizare a maselor, creșterea combativității lor revoluționare, convingerea lor din ce în ce mai mult că fascismul nu putea fi înfrînt decît prin luptă hotărîtă.

În condițiile ofensivei întreprinse de către forțele fasciste, la 10 februarie 1934 a apărut în numărul special al ziarului ilegal „Rote Fahne” (organul central de presă al Partidului Comunist din Austria), apelul partidului comunist prin care proletariatul era chemat la luptă împotriva fascismului. În apel se propunea crearea comitetelor de acțiune în vederea conducerii luptei în fiecare uzină, înarmarea muncitorilor, dizolvarea organizațiilor fasciste, restabilirea libertăților democratice, eliberarea deținuților antifasciști. Subliniind pericolul fascismului, apelul încheia: „Jos pedeapsa cu moartea și legea marțială! Jos guvernul asasin”¹.

Greva generală declanșată la 12 februarie 1934 la Linz și în alte orașe s-a transformat cu rapiditate în insurecție armată. Puternice lupte muncitorești antifasciste s-au dat la periferiile Vienei și în orașele Steyr, Stiria, Eggenburg, Kapfenberg, Bruck, Graz și în alte centre unde fasciștii dețineau poziții puternice.

* Schutzbund — detașamentele de apărare muncitorească create de social-democrație în 1923 ca răspuns la formarea bandelor fasciste înarmate și la ofensiva reacțiunii împotriva clasei muncitoare.

¹ „Kommunistisches international“ nr. 10/1934, pag. 49.

În pofida voinței liderilor reformiști social-democrați, în focul luptei pe baricade, muncitori comuniști și socialiști au acționat în comun, reușind să imprime în anumite puncte un caracter ofensiv luptelor și să creeze comitete de front unic între comuniști și schutzbundiști².

Pentru a înăbuși în sânge lupta eroică a proletariatului austriac, guvernul Dollfuss a mobilizat toate forțele de care dispunea: poliția și jandarmeria, armata și trupele fasciste ale Heimwehr-ului*, comandate de vicecancelarul Fey și prințul Starhemberg. Guvernul austriac a căutat să mascheze și să minimalizeze crimele săvârșite de fasciști în Austria, faptul că împotriva muncitorilor s-a folosit tot felul de armament pînă la artilerie**.

Mii de luptători devotați ai clasei muncitoare au căzut cu arma în mînă, printre ei aflîndu-se un număr însemnat de femei și tineri, zeci de mii au fost arestați, închiși și condamnați la moarte prin spînzurătoare³. Sute de comuniști și socialiști au fost internați în lagăre de concentrare, organizate după modelul hitlerist⁴.

Cu toată rezistența îndirjită a muncitorilor, a tuturor luptătorilor antifasciști, insurecția a fost înfrîntă. La înfrîngerea luptei antifasciste a maselor muncitoare din Austria au contribuit o serie de cauze, între care sciziunea care a existat în sînul clasei muncitoare, zelos întreținută de liderii social-democrați oportuniști, care au refuzat să stabilească unitatea de acțiune și au împiedicat pregătirea și organizarea clasei muncitoare austriece, mobilizarea ei la luptă. Tactica defensivă a schutzbundiștilor a ușurat planurile guvernului Dollfuss de a izola centrele de luptă și a le înfrînge pe rînd.

Lupta armată antifascistă din februarie 1934 din Austria, prin urmările pozitive pe care le-a avut, a constituit un moment de seamă în istoria mișcării muncitorești austriece. Această luptă a demascat politica trădătoare, de capitulare în fața fascismului a conducătorilor oportuniști social-democrați austrieci. Înfrîngerea muncitorilor austrieci a însemnat în același timp și falimentul curentului reformist, cunoscut sub denumirea de austro-marxism, care avusese o largă răspîndire în Austria.

Pe baza experienței din februarie 1934, muncitorii comuniști și social-democrați au înțeles necesitatea unității de acțiune în lupta împotriva fascismului. Frontul unic încheiat între comuniști și socialiști în 1935 a fost expresia acestei stări de spirit care a cuprins masele muncitoare.

★

După eroicele lupte din ianuarie-februarie 1933 ale muncitorilor ceferiști și petroliști din țara noastră, care au constituit prima mare ri-

² „La correspondance internationale” nr. 27—28, din 17 martie 1934, pag. 511—512.

* Organizație militarizată a reacțiunii austriece, care, spre deosebire de naziștii austrieci, se orienta, în linii generale, spre fascismul italian.

** Raportul trimis Marelui Stat-Major român de către atașatul militar de pe lîngă Legația romînă din Viena confirmă acest lucru, precizînd că „autoritățile austriece au interesul de a micșora răspunderea guvernului și de a atenua impresia defavorabilă pe care represiunea sîngeroasă ar fi produs-o în străinătate” (Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fondul nr. 71/Austria, dosarul nr. 25, filele 237, 238—239).

³ „La correspondance internationale” nr. 27—28, din 17 martie 1934, pag. 513.

⁴ „Probleme ale păcii și socialismului” nr. 2/1959, pag. 58.

dicare la luptă în Europa a proletariatului după aducerea la putere a fascismului în Germania, în anul 1934, pe lângă insurecția proletară din Austria, au avut loc greva generală și uriașele demonstrații de stradă din februarie din Franța și greva și insurecția muncitorilor din Asturia (nordul Spaniei) din toamna aceluiași an. Toate acestea au constituit momente importante ale luptei hotărâte a maselor împotriva reacțiunii fasciste pe plan mondial.

După declanșarea luptei antifasciste în Austria, Comitetul mondial de luptă contra războiului și fascismului, în apelul lansat în ziua de 14 februarie 1934, și Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste, în apelul din 3 martie 1934⁵, au chemat masele celor ce muncesc din întreaga lume să condamne ororile săvârșite din ordinul guvernului Dollfuss și să-și exprime solidaritatea lor cu muncitorii austrieci. Această chemare a avut un larg răsunet în rîndul maselor asuprite și exploatare din întreaga lume.

Prin întruniri și adunări de protest împotriva terorii fasciste, greve, demonstrații de masă, care de cele mai multe ori se soldau cu ciocniri sîngeroase cu poliția și jandarmeria, demonstrații în fața consulatelor și legațiilor austriece, strîngerea de ajutoare materiale pentru văduvele și orfanii celor căzuți în luptă, oamenii muncii din întreaga lume, sub conducerea partidelor comuniste, și-au exprimat solidaritatea lor cu muncitorii austrieci.

„Jos mîinile de pe clasa muncitoare austriacă“ a fost lozinca sub care s-a desfășurat această mișcare de solidarizare din Uniunea Sovietică, Statele Unite ale Americii, Franța, Italia, Spania, Cehoslovacia, Portugalia, Bulgaria, Grecia, Belgia, Olanda și din numeroase alte țări. Sub această lozincă au acționat și masele muncitoare din țara noastră.

În România, manifestările de solidaritate cu eroicii luptători austrieci s-au îmbinat în mod organic cu lupta dusă de oamenii muncii din țara noastră împotriva terorii burghezo-moșierești și a stării de asediu, pentru eliberarea conducătorilor muncitorilor ceferiști și petroliști și a tuturor deținuților politici antifasciști.

Teroarea exercitată de regimul burghezo-moșieresc n-a putut înfrînge voința și hotărîrea de luptă a maselor muncitoare din țara noastră, conduse și însuflețite de partidul comunist, de a-și exprima sentimentele lor de simpatie și solidaritate cu muncitorii austrieci. În coloanele ziarului „Scînteia“, în „Lupta de clasă“, în manifeste și alte publicații, partidul comunist a dezvăluit maselor muncitoare adevăratele cauze care au determinat proletariatul austriac să treacă la lupta armată împotriva fascismului.

Partidul comunist și organizațiile de masă aflate sub conducerea lui au înfierat cu tărie actele de barbarism la care au recurs fasciștii pentru a înăbuși în sînge lupta eroică a muncitorilor austrieci. O atenție deosebită a acordat P.C.R. lămuririi maselor asupra evenimen-

⁵ Apelul din 3 martie 1934 era semnat de Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste, Biroul Executiv al Internaționalei Roșii și Biroul Executiv al Internaționalei Comuniste a Tineretului.

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Către toți muncitorii, țăranii, funcționarii și soldații !
TOVARAȘI ! CETAȚENI !

Muncitorimea din Austria s'a răsculat împotriva dictaturii fasciste a regimului Dollfuss.

Ea n'a mai putut răbda jugul, exploatarea și sugrumarea mereu crescândă ale dictaturii fasciste a bancherilor, fabricanților și moșierilor.

MUNCITORI, ȚĂRANI, FUNCȚIONARI și MICI MESERIAȘI !

Luptele din Austria vă arată feța adevărată criminală a fascismului !

În loc de pâine și muncă celor fără de lucru, cum promiteau fascistii - măcelărirea în grămadă împreună cu copiii și femeile în loc de îmbunătățirea situației celor nevoiași, locuințe pentru cei fără adăpost - distrugerea cu tunuri a tot ce le vine în cale !

Partidul Comunist, ca și întreaga mișcare revoluționară din toată lumea și toți asupriții și exploatații din România sunt alături de eroica muncitorime din Austria !

Prin întruniri, demonstrații și greve demonstrative, greve politice de masă, muncitorii, țăranii și funcționarii din România, treburile să manifesteze solidaritatea de luptă cu frații lor din Austria !

Extrase dintr-un manifest editat de Partidul Comunist din România la începutul anului 1934, adresat muncitorilor, țăranilor, funcționarilor și soldaților, prin care aceștia erau chemați să se solidarizeze cu lupta eroică a proletariatului austriac (Fototeca A.I.I.P.)

telor din februarie 1934 din Austria și mobilizării lor la lupta de solidaritate.

Un rol important în această privință l-a avut manifestul C.C. al P.C.R. adresat muncitorilor, țăranilor, funcționarilor și soldaților, elaborat cu ocazia acestor evenimente și răspândit în întreaga țară. Manifestul scotea la iveală cauzele reale care au dus la lupta armată, arătând că muncitorii austrieci n-au mai putut îndura jugul și exploatarea mereu crescândă a bancherilor, fabricanților și moșierilor care au răpit maselor pînă și ultimele libertăți democratice⁶.

În manifest se demasca politica trădătoare a liderilor social-democrați de dreapta din Austria, care nu s-au împotrivit politicii de fascizare dusă de guvernul Dollfuss, ci, dimpotrivă, au îndemnat pe muncitori să sprijine acest guvern, favorizînd astfel organizarea și întărirea

⁶ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1934—1937“, E.S.P.L.P. 1957, pag. 98.

Vol. IV — No. 3

Proletari din toate țările, uniți-vă!

SCÂNTEIA

Martie 1934
Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist
din România — (Secțiunea Internațională Comunistă)

Prețul Lei 2

Răscoala armată din Austria

...cantaletismului sunt dis- libertățile constituționale pe simplă în pas cu pos. înălțarea, instaurarea
...de decret. s'a levit în sindica- ofensiva fascismului, pentru ca vana
...manifestarea cantabilei a lui

Anul IX Nr. 3

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VA!

Prețul Lei 2

FEbruarie-MARTIE

7 9 3 4

TÂNARUL LENINIST

ORGAN AL COMITETULUI CENTRAL AL UNIUNII TINERETULUI COMUNIST DIN ROMÂNIA.

Nota redacției.

Acest număr al gazetei noștre
tărilor tehnice ce am avut. În luna aceluia
Martie.

ADEVARATA VIENNA. BOMBA

Muncitorimea vieneză și-a scuturat lan-
rile reformiste! Muncitorimea vieneză, eroici
batalioane vârstnice, tinere, eroice femei mu-
citorice, s-au ridicat pe baricade! Nu la ordi-

Intrării de protest, greve demon-
strative, acțiuni de masă în întreprin-
deri, demonstrații în fața legății aus-
triace etc... Strângerea de ajutoare
materiale pentru victimele terorii fas-
ciste din Austria — acestea sunt for-
mele, pe care trebuie să le îmbrace
lupta de solidaritate cu muncitorimea
austriacă.

auz greu
le din

auz în-
briei
I un cu

Titlurile unor articole publicate în ziarele „Scînteia” și „Tînărul leninist” din februarie—martie 1934, în care este relatată lupta eroică a proletariatului din Viena și lansată chemarea la lupta de solidaritate a clasei muncitoare din România cu muncitorii austrieci

forțelor reacționare, măcelărirea muncitorilor austrieci de către trupele guvernului Dollfuss și batalioanele fasciste ale Heimwehr-ului⁷.

Demascînd fața criminală a fascismului austriac, în manifestul amintit se arăta, în același timp, că reprimarea sîngeroasă a eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933, introducerea stării

⁷ Loc. cit., pag. 99.

de asediu, a înăspririi terorii de către guvernele național-tărănist și liberal dovedeau pe deplin că și clasele conducătoare din România duceau aceeași politică de cruntă asuprire. Manifestul sublinia că fascismul este „nu apărătorul maselor nevoiașе, ci dușmanul lor de moarte. El este sluga celor bogați”⁸.

Relevînd eroismul muncitorilor austrieci și rolul comuniștilor în lupta antifascistă, în articolul „Cum s-au bătut muncitorii”, publicat în „Lupta de clasă”, se arăta că cele mai înverșunate lupte au avut loc în cartierele muncitorești ale Vienei — Floridsdorf, Simmering, Meidling, Otakring, Stadau și altele —, unde locuințele muncitorești au fost transformate în adevărate fortărețe de luptă. Femeile nu numai că aprovizionau cu alimente și muniții, pansau pe răniți, dar au luptat cu arma în mînă alături de muncitori. Astfel, în arondismentul Otakring a acționat o grupă specială de femei înarmate cu mitraliere, întreaga grupă căzînd sub bombardamentul sălbatic al trupelor de represiune⁹.

Apreciînd importanța mare pe care a avut-o apelul Partidului Comunist din Austria din ziua de 10 februarie 1934 în mobilizarea la luptă a maselor, precum și programul concret de acțiune indicat în acest sens, Partidul Comunist din România a tradus și publicat acest apel în „Lupta de clasă” din februarie 1934.

Un număr însemnat de materiale apărute în „Scînteia” au fost consacrate luptei antifasciste a muncitorilor austrieci. În articole ca „Răscoala armată din Austria” și „Solidaritatea cu eroicul proletariat din Austria”¹⁰ se indica maselor muncitoare din România că lupta pe care o duceau contra stării de asediu, contra terorii, pentru eliberarea muncitorilor arestați trebuia să fie strîns legată de acțiunile de solidaritate cu muncitorii austrieci. Articolul arăta că „nici un muncitor, nici un asuprit și exploatat din România nu trebuie să lipsească din frontul solidarității internaționale cu eroicul proletariat austriac”¹¹.

Cu prilejul casării sentinței pronunțate în procesul împotriva conducătorilor eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933, Comitetul Central al P.C.R., în manifestul elaborat la sfîrșitul lunii martie 1934, sublinia că năzuința tot mai puternică a muncitorilor din România către frontul unic, precum și greva generală din Austria au îngrijorat și neliniștit guvernul român. Partidul chema masele muncitoare la lupta de solidaritate cu muncitorii ceferiști, pentru sprijinirea deținuților antifasciști din închisorile și lagărele de concentrare din Germania și Austria¹².

Sub îndrumarea și conducerea P.C.R., organizațiile de masă din țara noastră au adus o contribuție însemnată în lupta antifascistă, de solidaritate cu muncitorii austrieci. Organizația revoluționară Uniunea

⁸ Ibid.

⁹ „Lupta de clasă” nr. 2, din februarie 1934.

¹⁰ „Scînteia”, anul IV, nr. 4, din martie 1934.

¹¹ Ibid.

¹² „Documente din istoria Partidului Comunist din România 1934—1937”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 115—116.

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUPTA DE CLASA

ORGANUL TEORETIC AL COMITETULUI CENTRAL AL
PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMANIA
(Secțiunea Internațională Comuniste)

Anul XV No. 2

Prețul Lei 10

Februarie 1934

Invățămintele insurecției proletariatului austriac

LUPTELE EROICE ALE PROLETARIATULUI AUSTRIAC SUNT
LUPTE DE AVANTGARDA AL CELUI DE AL DOILEA TUR DE
REVOLUȚII

„Nici o represaliune, nici o victorie parțială
asupra revoluției nu șterge imensitatea a-
cestui eveniment. Primul pas este făcut,
rubiconul a fost trecut”.

(Lenin: „Despre armata revoluționară și
guvernul revoluționar”).

CUM S'AU BATUT MUNCITORII

La 12 Februarie, când în toată Franța masele muncitoare
se ridicaseră în front unic la greva generală și manifestații con-
tra amenințării fascismului, în Austria în aceeași zi, proletariatul
din Linz și Viena, cu arma în mână s'a ridicat la luptă contra fas-
cismului.

În dimineața zilei de 12 Februarie, poliția din Linz a inva-
dat casa poporului din acea localitate pentru a pune mâna pe
armele Schutzbundului (Liga de apărare republicană, organiza-
ție social-democrată, dizolvată de către guvernul Dollfuss).

Delegațiile Schutzbundului, care se găsea în clădire,
s'au pus în stare de apărare opunându-se cu îndârjire poliției.
Numai cu ajutorul armatei, după o luptă furioasă, care a durat
o mare parte din zi, poliția a putut să ocupe clădirea.

Alături despre aceste evenimente, muncitorii dela uzinele
de gaz și electricitate din Viena au declarat imediat grevă, ba-
ncadându-se în uzine.

Articol publicat în revista „Lupta de clasă” din februarie 1934 în care se rela-
tează lupta desfășurată de proletariatul austriac în ziua de 12 februarie 1934

Tineretului Comunist, în paginile organului său central, „Tinărul leninist“, condamnd teroarea sîngeroasă folosită împotriva clasei muncitoare din Austria pentru a reprimă rezistența sa eroică, sublinia acțiunile de solidaritate, organizate în întreaga lume, pentru a salva pe muncitorii austrieci și chema în același timp tineretul din țara noastră să se înroleze în această nobilă luptă ¹³.

Ziarul se adresa tinerilor muncitori comuniști, social-democrați și tuturor tinerilor neorganizați să demonstreze într-un singur front de luptă solidaritatea lor internațională cu muncitorii austrieci, prin crearea comitetelor antifasciste de front unic în ateliere, școli și sate, prin întruniri de masă, greve de solidaritate, demonstrații în fața consulatului și legației austriece, prin strîngerea de fonduri pentru ajutorarea familiilor revoluționarilor uciși sau închiși ¹⁴.

Sentimentele de simpatie și solidaritate cu lupta muncitorilor austrieci s-au reflectat și în coloanele ziarului „Descătușarea“, organ al C.C. al Ajutorului roșu. În nr. 1 al ziarului, într-o informare succintă, se menționa că în Austria se ridică eșafode pentru muncitorii care luptă fără preget împotriva dictaturii lui Dollfuss, că numai lupta hotărîtă prin întruniri, greve și demonstrații de stradă a tuturor asupriților și exploataților din întreaga lume împotriva dictaturii din Austria, Germania și celelalte țări capitaliste poate să împiedice crimele sîngeroase ale fasciștilor ¹⁵. În articolul „Lupta eroică a proletariatului austriac contra dictaturii fasciste“ se sublinia că proletariatul austriac, știind bine ce înseamnă fascismul, s-a opus din toate puterile instaurării lui, dînd astfel un exemplu strălucit de curaj și eroism.

Ajutorul roșu chema masele muncitoare din România ca, alături de proletariatul mondial, „să pornească la lupta de solidaritate cu proletariatul austriac“ ¹⁶.

Relatări ample despre lupta antifascistă a muncitorilor austrieci au apărut și în ziarele legale editate sub îndrumarea Partidului Comunist din România: „Clopotul“ * (Botoșani), „Ecoul“ (Iași), „Cuvîntul liber“, „Umanitatea“ (București) și altele.

Necesitatea și importanța unității de acțiune a clasei muncitoare în lupta împotriva fascismului și învățămintele prețioase pe care proletariatul austriac le-a tras din luptele din februarie 1934 au fost larg

¹³ „Tinărul leninist“, anul IX, nr. 2, din februarie-martie 1934.

¹⁴ Loc. cit., pag. 5—6.

¹⁵ „Descătușarea“, anul IV, nr. 1 (19), din 20 ianuarie 1934.

¹⁶ Loc. cit., nr. 2 (20), din februarie-martie 1934.

* În ziarul „Clopotul“ au apărut articole ca: „Fascismul în Austria“ (nr. 18, din 27 octombrie 1933), „Războiul civil din Austria“ (nr. 28, din 3 martie 1934), „Două lumi“ (nr. 52, din septembrie-octombrie 1934) etc. Unele dintre aceste articole erau însoțite de caricatura cancelarului Dollfuss. Ziarul a reprodus, de asemenea, în cîteva dintre numerele sale fragmente din broșura lui I. Ehrenburg: „Războiul civil din Austria“.

dezbătute în coloanele ziarului „Ecoul”. În articolul „Frontul unic contra fascismului”, ziarul remarcă faptul că muncitorii comuniști și socialiști austrieci au trecut în focul luptei la realizarea frontului unic, singura cheazășie a victoriei împotriva fascismului. În concluzie, ziarul se referea la necesitatea unității muncitorești în România¹⁷.

Atît în timpul desfășurării evenimentelor, cît și după înăbușirea de către călăii fasciști a insurecției muncitorești din Viena, membrii organizațiilor P.C.R., muncitorii dintr-o serie de întreprinderi din Capitală și provincie și-au exprimat solidaritatea lor cu lupta antifascistă din Austria.

Cu toată teroarea sîngeroasă dezlănțuită de regimul burghezo-mosieresc împotriva partidului comunist, care activa în condiții de adîncă ilegalitate, din înseși notele poliției reiese că în București au avut loc adunări ale comitetului local de partid, în cadrul cărora s-au dezbătut evenimentele din Austria. Astfel, în ziua de 4 martie, la o asemenea adunare au luat parte și reprezentanți ai U.T.C., Ajutorului roșu, Comitetului antifascist și antirăzboinic, Consiliului sindicatelor revoluționare, Ligii muncii¹⁸.

O vie agitație în legătură cu evenimentele din Austria a avut loc în rîndurile muncitorilor de la Atelierele C.F.R. „Grivița”, Fabrica „Cehoslovaca”¹⁹, în rîndul muncitorilor din Ploiești²⁰ și din alte orașe.

În primele rînduri ale luptei de solidaritate cu muncitorii austrieci s-au situat muncitorii de la Atelierele C.F.R. „Grivița”. În ziua de 13 februarie 1934, lucrătorii ceferiști au discutat evenimentele din Austria, subliniind că aceste evenimente au caracterul unui atac îndreptat împotriva fascismului²¹.

În ziua de 15 februarie, muncitorii ceferiști au protestat în grupuri scandînd: „Jos burghezia și fascismul! Trăiască muncitorimea învingătoare!”²²

Împotriva represiunii crunte și a terorii barbare dezlănțuite de către burghezia austriacă și-au ridicat glasul lor de protest în ziua de 16 februarie 1934 muncitorii și muncitoarele de la Fabrica de chibrituri Filaret. La adunarea de protest care a avut loc s-a înfățișat nedreptatea ce se făcea muncitorilor din această întreprindere de către direcția fabricii, precum și intențiile guvernului român de a suspenda măsurile de protecție a muncii, lăsînd astfel pe muncitori la discreția capitaliștilor, care îi exploatau în mod sîngeros. Muncitorii și-au exprimat în același timp sentimentele lor de simpatie față de lupta proletariatului austriac și au condamnat cu tărie burghezia austriacă, care dezlănțuise represiunea împotriva clasei muncitoare²³.

¹⁷ „Ecoul”, anul I, nr. 5, din 29 iulie 1934.

¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 170, filele 25—26.

¹⁹ Loc. cit., dosarul nr. 439, fila 37.

²⁰ Loc. cit., dosarul nr. 149, fila 26.

²¹ Loc. cit., dosarul nr. 439, fila 29.

²² Loc. cit., fila 36.

²³ „Lumea nouă”, anul XXVIII, nr. 9, din 25 februarie 1934.

Nemulțumirea și indignarea față de cruzimile săvârșite în Austria au cuprins și muncitorii din portul Giurgiu. În semn de protest, aceștia au hotărât să refuze imbarcarea și debarcarea mărfurilor de pe vasele fluviale austriece, urmînd ca la această acțiune să fie atrași și muncitorii din celelalte porturi ale țării²⁴.

Intr-o serie de alte întreprinderi au fost organizate întruniri-fulger de solidaritate cu luptătorii antifasciști austrieci. Astfel de întruniri au avut loc la Fabrica „Zimmer“ și gara Filaret. Vorbitorii au subliniat eroismul muncitorilor austrieci, au înfierat teroarea barbară folosită împotriva proletariatului de către Heimwehrul fascist, demascînd și condamnînd trădarea săvîrșită de liderii oportuniști social-democrați²⁵.

O formă a mișcării de solidaritate a constituit-o și strîngerea de ajutoare materiale pentru văduvele și orfanii celor căzuți în luptă, pentru cei care zăceau între zidurile închisorilor. Cu toate măsurile luate de către poliție pentru a împiedica astfel de acțiuni, listele de subscripții au fost larg răspîndite în numeroase orașe ale țării, ca : București, Constanța, Cluj, Giurgiu, Timișoara, Rîmnicu-Sărat, Aninoasa, Hunedoara, Azuga, Petrila, Nădrag, Cîmpina etc. La Cluj, de pildă, strîngerea de ajutoare pentru antifasciștii austrieci a avut loc în rîndul muncitorilor metalurgiști, ceferiști, pielari, textiliști, constructori, lemnari, tipografi, ospătari, al muncitorilor de la fabrica de tutun, precum și în rîndurile unor funcționari de birouri, din magazine și în rîndurile micilor meseriași, totalizîndu-se suma de 35 387 de lei²⁶.

Membrii Partidului social-democrat din România au trimis numeroase adeziuni de solidaritate cu muncitorii austrieci, cerînd conducerii acestuia ca să acționeze prin proteste vehemente, presă și manifestații de stradă împotriva barbariilor săvîrșite în Austria²⁷.

În moțiunea de solidaritate cu proletariatul austriac a organizațiilor social-democrate din Capitală trimisă guvernului român și legației austriece de la București, se sublinia că muncitorii social-democrați din România, îngroziți de barbariile comise de guvernul Dollfuss, își exprimă revolta și disprețul lor față de cîrmuirea asasină și uzurpatoare a Austriei și se declară solidari cu proletariatul austriac, care a înscris o pagină de nepieritoare glorie în istoria luptelor pentru libertate²⁸.

La adunarea de protest convocată de organizația social-democrată din Ploiești la 18 februarie, la care au participat un număr însemnat de muncitori, vorbitorii au scos în evidență lupta proletariatului austriac împotriva fascismului, pentru menținerea democrației și au condamnat măsurile sîngeroase luate de guvernul Dollfuss împotriva muncitorilor.

²⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 439, fila 97.

²⁵ „Scînteia“, anul IV, nr. 4, din martie 1934.

²⁶ „Lumea nouă“, anul XXVIII, nr. 26, din 24 iunie 1934.

²⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 439, fila 62.

²⁸ „Lumea nouă“, anul XXVIII, nr. 9, din 25 februarie 1934.

Pe linia solidarității internaționaliste cu muncitorii austrieci se înscriu și unele acțiuni care au avut loc în rîndul tineretului de la orașe și sate. Astfel, tineri muncitori din București și alte localități au cedat salariul pe o zi pentru sprijinirea fraților lor austrieci²⁹, iar femeile muncitoare din Capitală au organizat șezători literare, fondurile adunate fiind destinate spre ajutorarea văduvelor și orfanilor din Austria³⁰.

Acțiunilor muncitorești de solidaritate cu proletariatul austriac li s-a alăturat și intelectualitatea progresistă din țara noastră. Semnificativ în această privință este protestul unui grup de intelectuali din Iași împotriva vărsărilor de sînge din Austria, pe care l-au trimis președintelui Austriei. În apel se sublinia că intelectuali din Iași sînt „profund zguduiți de asasinarea în masă a muncitorimii austriece, luptătoare cu sublim eroism pentru apărarea libertății și civilizației”³¹.

Apelul preciza că muncitorii austrieci au recurs la luptă ca urmare a prigonirii sistematice exercitate tocmai de către cei care au îndreptat apoi tunurile împotriva lor. Intelectuali din Iași, convinși de dreptatea cauzei pentru care au luptat muncitorii austrieci, cereau președintelui să acorde grațierea tuturor celor condamnați.

În articolul intitulat „În Viena lui Dollfuss”, publicat în ziarul „Clopotul”, sub semnătura lui Petre Constantinescu-Iași, se înfierau crimele săvîrșite, relevîndu-se spiritul de jertfă al muncitorilor austrieci, care-și apăraseră drepturile lor³².

Protestînd față de lovitura fascistă din Austria, și studențimea democrată din România și-a manifestat solidaritatea cu masele muncitoare antifasciste. În nr. 1 al ziarului ilegal „Studentul leninist”, editat de organizația comunistă a studenților din București, se arăta că „în februarie anul acesta muncitorimea austriacă a răspuns cu armele încercării de răpire totală a libertăților de care se mai bucura”³³. Descriind modul în care s-au desfășurat luptele din februarie 1934 din Austria, articolul sublinia că cea mai prețioasă învățătură pe care studenții din țara noastră trebuiau s-o tragă din aceste evenimente consta în necesitatea luptei contra pericolului fascismului în România, unde guvernul

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 439, fila 121. Apelul a fost publicat în ziarul „Opinia” (Iași) nr. 8062, din 6 martie 1934, semnat de Mihail Sadoveanu, Iorgu Iordan, Mihail Ralea, Radu Cernătescu, Andrei Oțetea, C. Nicuță, Al. Birlădeanu, Ion Călugăru și încă un număr însemnat de studenți, de avocați, profesori din învățămîntul secundar și alții.

³² „Clopotul”, anul II, nr. 44, din 20 iulie 1934.

³³ „Studentul leninist”, anul I, nr. 1, din martie 1934.

liberal introdusese cenzura, starea de asediu, efectuase numeroase arestări în rândurile muncitorilor și intelectualilor, trecînd la militarizarea universităților și școlilor. Ziarul chema studențimea săracă să-și manifeste solidaritatea cu lupta muncitorilor austrieci.

Sub presiunea protestelor energice ale oamenilor muncii din cele mai îndepărtate colțuri ale lumii, mai mulți deținuți politici antifasciști din Austria, printre care și Paula Walisch, au fost eliberați.

După înăbușirea în sînge a luptei antifasciste a muncitorimii austriece, Partidul Comunist din România a popularizat și a evocat eroismul, experiența și învățămintele evenimentelor din februarie 1934 din Austria și a chemat clasa muncitoare, masele de oameni ai muncii să se împotrivescă politicii reacționare a cercurilor guvernante care sprijineau și încurajau activitatea organizațiilor fasciste, să-și manifeste solidaritatea cu mișcarea antifascistă internațională. În acest sens, P.C.R. a editat și răspîndit o serie de materiale originale sau traduse.

În anul următor luptelor din Austria, în 1935, C.C. al P.C.R., într-un manifest adresat muncitorilor social-democrați și membrilor partidului socialist-unitar, amintea de învățămintele luptelor proletariatului din Germania și Austria, arătînd că acolo, datorită lipsei de unitate în rândurile clasei muncitoare, a putut triumfa fascismul; ținînd cont de situația existentă în mișcarea muncitorească din țara noastră, P.C.R. îi chema pe aceștia la închegarea Frontului unic muncitoresc ³⁴.

În prima jumătate a anului 1935 a fost editat în limbile romînă și maghiară manifestul semnat de Partidul Comunist din Austria, de socialiștii revoluționari * și Schutzbund, intitulat : „Frontul unic muncitoresc din Austria“, adresat muncitorilor din întreaga lume. Manifestul sublinia ajutorul frățesc pe care l-au primit muncitorii austrieci în timpul luptelor din februarie din partea oamenilor muncii de pretutindeni și chema proletariatul internațional ca în cinstea zilei de 12 februarie, cu ocazia aniversării unui an de la lupta eroică antifascistă din Austria, să militeze alături de muncitorii austrieci pentru a demasca fărădelegile fascismului austriac, să lupte împotriva pericolului de război, alimentat în permanență de fasciști, pentru eliberarea celor închiși, pentru restabilirea drepturilor economice și politice ale muncitorilor ³⁵. Manifestul, editat

³⁴ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937“, E.S.P.L.P. 1957, pag. 299.

* Partid ilegal creat de către un grup de militanți ai Partidului social-democrat din Austria, militanți care au pierdut încrederea în oportuniștii din acest partid; de altfel, P.S.D. din Austria s-a destrămat după luptele din februarie 1934.

³⁵ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota I. XIX/3.

în limba română, a fost răspândit de către membri ai Partidului Comunist din România în fața Atelierelor C.F.R. „Grivița“, în ziua de 12 aprilie 1935 ³⁶.

În același an a apărut în țara noastră, editată ilegal, în mii de exemplare, broșura lui I. Ehrenburg : „Războiul civil din Austria“, sub coperta camuflată „Morală muncii“. Martor ocular al evenimentelor din februarie 1934 din Austria, I. Ehrenburg scotea în evidență eroismul și rezistența dîrză a muncitorilor austrieci, precum și cruzimile la care recuseseră bandele fasciste.

P.C.R. a editat în luna martie 1935 broșura lui Gheorghe Dimitrov : „Scrisoare muncitorilor austrieci“. Apărută în mii de exemplare, broșura a fost trimisă organizațiilor comuniste din țară, pentru a fi răspândită în rîndurile muncitorilor și țăranilor ³⁷.

*

În zilele lunii februarie 1934, muncitorii austrieci au înscris o pagină eroică în istoria luptei clasei muncitoare împotriva fascismului, pentru pace, muncă, libertate și păstrarea independenței naționale.

Experiența cîștigată în luptă a făcut ca ei să-și strîngă și mai mult rîndurile în jurul partidului comunist. Mii dintre cei mai conștienți luptători socialiști au intrat în rîndurile Partidului Comunist din Austria, care a devenit astfel, în pofida condițiilor luptei ilegale, un adevărat partid de masă.

„Frontul unic, încheiat în focul luptei, între muncitorii social-democrați și comuniști și pecetluit cu sîngele miilor de eroi proletari căzuți pe baricadele antifasciste — scria ziarul „Ecou!“ — și-a găsit mai apoi ratificarea deplină prin trecerea în masă a membrilor Schutzbundului social-democrat de partea comuniștilor“ ³⁸.

Luptele din februarie 1934 au ridicat la un nivel mai înalt mișcarea muncitorească din Austria, îmbogățind, în același timp, experiența mișcării antifasciste internaționale.

Mișcarea largă de solidaritate internațională cu luptătorii austrieci, în cadrul căreia se integrează și acțiunile de solidaritate ale oamenilor muncii din România, a marcat un moment important în lupta antifascistă dusă de către oamenii muncii în această etapă și un avertisment semnificativ nu numai pentru burghezia austriacă, ci și pentru burghezia din toate țările.

³⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 183, fila 148.

³⁷ Loc. cit., fila 83.

³⁸ „Ecou!“, anul I, nr. 5, din 29 iulie 1934.

Manifestările de solidaritate cu lupta clasei muncitoare din Austria au constituit un exemplu strălucit al sentimentelor de patriotism și internaționalism proletar în care partidul comunist a educat masele muncitoare din țara noastră.

Faptul că în mișcarea de solidaritate s-a înrolat nu numai clasa muncitoare, ci și intelectualitatea progresistă, tineretul studentesc, funcționari, mici meseriași, oameni de diferite convingeri politice, de diferite profesii, organizați sau neorganizați, constituie o dovadă grăitoare că masele din țara noastră își dădeau din ce în ce mai mult seama că și asupra lor atârna tot mai amenințător primejdia pericolului fascismului.

Chemările și propunerile de front unic ale Partidului Comunist din România au avut o înfrîurire din ce în ce mai mare în rîndul muncitorilor social-democrați. Acest lucru l-au dovedit numeroasele mișcări greviste care au avut loc în anii ce au urmat, desfășurate sub semnul unității de acțiune, pentru cucerirea revendicărilor economice și politice ale clasei muncitoare, împotriva pericolului fascismului.

S. ISTRATE

Solidaritatea mișcării muncitorești din România cu răscoala țăranilor din partea de nord a fostului județ Mușcel din vara anului 1911

In vara anului 1911, țăranimea muncitoare din partea de nord a văii Dîmboviței, și anume din Rucăr, Sățic, Podul Dîmboviței, Dîmbovicioara și Ciocanu, nemaiputînd suporta nedreptățile la care era supusă de bogătașii satelor, s-a ridicat la luptă.

În această regiune, ca de altfel în întreg restul țării, situația țăranimii muncitoare, la începutul secolului al XX-lea, era foarte grea. Mizeria și foamea, lipsa acută de pămînt și asupririle de tot felul făceau ca nemulțumirile țăranimii să fie tot mai mari. Listele de datorii la bănci, și mai ales cele de la cămătari și chiaburii satelor, procentul mare al bolnavilor de tuberculoză și pelagră, lipsa de asistență medicală și numărul mare de analfabeți erau o mărturie concludentă a condițiilor lor grele de viață.

Acest grup de sate de care ne ocupăm se afla, pînă către sfîrșitul secolului al XIX-lea, sub stăpînirea fraților Rucăreni și Rudeni, două familii de mari boieri, de la care, prin răsкупărare, țăranii din aceste locuri obținuseră restituirea pămîntului.

Scăpați de asuprirea și exploatarea celor două familii boierești, țăranii au încăput însă pe mîna chiaburilor locali, și în special pe a celui mai lacom dintre ei — Paraschiv Baștea. Asuprirea și exploatarea exercitate de aceștia asupra țăranilor au dat naștere la multe nemulțumiri, care au culminat cu răscoala din 1911.

Un sistem folosit mult de chiaburii satului, și mai ales de Baștea, a fost cel al zălogirilor¹. Avînd nevoie de bani pentru a putea plăti birurile grele la care erau impuși, țăranii erau nevoiți să se împrumute de la aceștia, dînd dobîndă mărită, care uneori ajungea chiar pînă la 100%. Datoriile crescînd, țăranii încăpeau tot mai mult pe mîinile chiaburilor,

¹ I. D. Petrescu : „Buchetul“, Tîrgoviște, 1889, pag. 99.

ajungînd pînă la urmă să le dea acestora acte de stăpînire peste peticul lor de pămînt.

În acest fel chiaburii au reușit să acapareze proprietatea obștei. Urmare a acestor samavolnicii au fost cele 35 de procese de daune și de delictе cu obștea².

Considerîndu-se stăpîn al celei mai mari părți din proprietatea obștii și spre a-și dovedi mai tîrziu posesia asupra pășunilor și pădurilor, Baștea arenda oierilor din Transilvania pămînturile și, după terminarea pășunatului, mergea cu ei la primărie și făcea acte prin care aceștia arătau că au pășunat cu vitele în muntele său³. La fel proceda și cu pădurile⁴.

În vara anului 1911, cu muncitori aduși din alte sate, Baștea a început exploatarea celei mai frumoase păduri din muntele Boteanul. Au fost tăiați peste 40 000 de bușteni, care au fost aduși apoi la fabrica sa din Rucăr⁵.

În fața acestei situații, țărani s-au ridicat și au pus stăpînire pe buștenii tăiați. Lucrurile se complicau tot mai mult. Baștea a intervenit la Ministerul de Interne. La fața locului a fost trimis de către prefectul de Muscel administratorul de plasă Niculescu-Docsache⁶.

Văzînd că țărani nu cedează, din ordinul prefectului a fost trimisă la Rucăr o companie de jandarmi, sub comanda cpt. Pătrășescu⁷.

La 9 iunie 1911, autoritățile au încercat să împrăstie pe țărani cu ajutorul jandarmilor, însă aceștia s-au opus. În această situație, prefectul a cerut ajutorul ministrului de interne Marghiloman, luînd în același timp măsuri de înlocuire a primarului, notarului și a consiliului comunal⁸.

În scurt timp, de la București a sosit maiorul Racoviță, însoțit de 120 de soldați, cu ordinul de a ocupa satul și a rămîne acolo timp de 3 luni de zile⁹. Peste tot patrule de jandarmi circulau ziua și noaptea. La Rucăr au sosit, de asemenea, procurorul general Sărățeanu de la București și procurorul și judecătorul de instrucție de la Cîmpulung¹⁰.

La 13 iunie, cînd concentrarea de forțe a fost efectuată, jandarmii au înconjurat pe răsculați, care se adunaseră în număr de peste 800. La început, pentru a-i intimida, cpt. Pătrășescu s-a repezit călare către un

---

² „Dimineața” din 5 iulie 1911.

³ Loc. cit., din 21 iunie 1911.

⁴ Arhivele Tribunalului Muscel, dosarul nr. 2 861/1911 și dosarul nr. 2 328/1911.

⁵ „Acțiunea” din 22 iunie 1911; „Dimineața” din 13 iunie 1911.

⁶ „Acțiunea” din 21 iunie 1911.

⁷ Ibid.

⁸ „Adevărul” din 21 iunie 1911.

⁹ „Dimineața” din 27 iunie 1911.

¹⁰ „Romînia muncitoare” din 27 iunie 1911.

CHESTIA ZILEI

Rucărenii la Primul-Ministru

Aprodul : Stai niște săruri schingiuiți dela Rucăr și vor să vă arate ce au pățit !
Conu Petreache : Nu sunt curios de loc ! Schingiuiata e treaba lui Aiceu Marghiloman !

Caricaturi apărute în presa vremii care demascau pe Al. Marghiloman și P.P. Carp, cu asentimentul cărora avuseseră loc sălbăticiile comise de autoritățile represive împotriva țăranilor din Rucăr

CHESTIA ZILEI

Isprăvile dela Rucăr

Moșneanul : Privește, cum m'au aranjat jandarmii d-tale !
Ministrul de Interne : Ce vrei să-ți faci ? Bătăia nu se întoarce !!

grup de 5—6 țărani și a pus pe soldați de i-a bătut cu patul armei pînă ce aceștia au căzut în nesimțire. Apoi, cu ajutorul paturilor de pușcă și al baionetelor, la ordinele ofițerilor, cei aproape 800 de țărani au fost înghesuiți lîngă iazul morii.

La propunerile lui Baștea, au fost arestați un număr de 30 de țărani, socotiți capii răscoalei. Doi cîte doi, escortați de jandarmi, țăranii au fost duși la primărie, unde fiecăruia i s-a dat un bilet. În el erau trecute numărul de lovituri ce urma să le primească fiecare ¹¹.

De la primărie, țăranii au fost trimiși la cazarma din Rucăr, unde mai fuseseră aduși un număr mare din țăranii răsculați. Unul cîte unul, bărbați și femei, au fost dezbrăcați, trîniți cu fața în jos și bătuți cu frînghiile ude. Astfel, rînd pe rînd au fost bătuți, aplicîndu-li-se cîte 50—100 de lovituri, peste 200 de țărani ¹². Între ei se aflau mai mulți veterani din războiul pentru independență din 1877 ¹³.

De la cazarmă, cei bătuți au fost legați din nou, doi cîte doi, și duși pe jos 25 km pînă la Cîmpulung, unde au fost predați poliției și apoi deferiți parchetului ¹⁴.

Între timp, la Rucăr și în împrejurimi, soldații căutau pe țăranii fugiți prin păduri, pe la stîne sau în munți.

Este demn de menționat faptul că un caporal cu grupa lui, făcînd parte din detașamentul de represiune, s-au solidarizat cu răsculații; pe cei care îi prindeau ei îi făceau scăpați. Prins de căpitanul Pătrășescu, acesta a fost așa de rău bătut încît ulterior a și murit ¹⁵.

La 17 iunie, o delegație de țărani rucăreni s-au prezentat în audiență la primul ministru P. P. Carp și la ministrul de interne Marghiloman, spre a le face dreptate ¹⁶. Pe jos, peste munți, un grup de veterani s-au dus la Sinaia, crezînd că vor găsi dreptate la rege. În jalba lor arătau, între altele, că „42 de voinici din Rucăr“ au participat la războiul din 1877, unii dintre ei fiind decorați pentru vitejia dovedită chiar de către țarul Rusiei. „A trebuit să vină peste noi pacostea de la 13 iunie, cînd chiar armata țării să ne arunce cea mai mare batjocură“ ¹⁷. Regele însă nu a vrut să-i primească. Un protest al veteranilor din 1877, participanți la răscoală, a fost trimis și asociației lor din Muscel, cerînd să se intervină spre a fi pedepsit cpt. Pătrășescu, care îi schingiuise și le profanase decorațiile primite pe cîmpiile Plevnei ¹⁸.

¹¹ Loc. cit., din 19 iunie 1911.

¹² Loc. cit., din 23 iunie 1911.

¹³ „Adevărul“ din 16 iunie 1911.

¹⁴ „Dimineața“ din 21 iunie 1911.

¹⁵ „Adevărul“ din 10 iulie 1911.

¹⁶ Loc. cit., din 27 iunie 1911.

¹⁷ „Dimineața“ din 27 iunie 1911.

¹⁸ Ibid.

La 18 iunie, o serie de ziare din Capitală au întreprins la Rucăr o minuțioasă anchetă. Ziarul „România muncitoare“ n-a fost admis să participe, fiind socotit că face propagandă ostilă guvernului. După interogarea celor schingiuiți, presa a relatat pe larg declarațiile lor ¹⁹.

Împotriva fărădelegilor săvârșite de autoritățile represive ale burgheziei și moșierimii față de țăranii de la Rucăr și-au exprimat cu hotărâre protestul muncitorii socialiști. În acest sens, la 18 iunie, din inițiativa Comitetului Executiv al P.S.D.R., a fost organizată la București o mare întrunire de protest împotriva acestor samavolnicii.

Întrunirea a fost prezidată de I. C. Frimu, care spunea că „ceea ce s-a întâmplat la Rucăr e o verigă la lanțul de prigoniri ale clasei stăpânite“. Au mai luat cuvântul Ștefan Gheorghiu și N. D. Cocea, care au înfierat infamiile comise de autorități, din ordinul guvernanților, împotriva țăranilor care luptau pentru drepturile lor. Participanții la întrunire au adoptat în unanimitate o moțiune în care se spunea între altele : „Cetățenii și muncitorii organizați din Capitală, întruniți în ziua de 18 iunie, protestează împotriva infamiilor săvârșite de guvernul conservator... Își iau angajamentul să nu înceteze [lupta] pînă ce dreptatea nu va triumfa“ ²⁰.

Paralel cu organizarea de întruniri de protest, Comitetul Executiv al P.S.D.R. a lansat către întreaga muncitorime din Capitală și din întreaga țară un manifest, în care erau înfierate cu toată tăria sălbăticiile de la Rucăr.

---

¹⁹ Iată cîteva fragmente din declarațiile unora dintre țăranii care au fost bătuți la cazarma din Rucăr. *Bucur Fintoiu*, pe atunci de 55 de ani, spunea între altele : „Luni dimineața ne-am dus la bușteni. Au venit și ne-au cuprins jandarmii. Eram mai bine de 800 de oameni“. După ce a fost dus la cazarmă, arată că „jandarmii m-au pus jos, mi-au dat cioarecii jos, mi-au luat mîinile și mi le-au pus după ceafă. S-au așezat 4 pe mine, 2 mă băteau cu ștreanguri groase cît mîna, udate într-un ciubăr cu apă. Nu știu cît au dat că am amorțit...“

Maria Bunel, de 48 de ani, femeie săracă, văduvă cu 5 copii : „...m-a pus în genunchi, mi-a luat capul între picioare, mi-a ridicat poalele și m-a bătut cu sfoara groasă, apoi m-a legat strîns și m-a trimis la C. Lung, unde m-a virit în beci și am stat toată noaptea legată. Am stat 6 zile în spital la Cîmpulung“.

Maria N. Olteanu, femeie săracă, spunea între altele : „...m-au dezbrăcat, mi-au infundat gura și au dat în mine cu trăgătorul...“.

Ion N. Brănescu, veteran de la 1877 : „...am trăit cu turcii, cu muscalii, cu nemții, dar n-am pomenit așa sălbăticii...“

Ion Copae Bugheanu, veteran de la 1877 : „Nu știu dacă mă voi mai putea hrăni din bătaia asta“ — spunea el. După puțin timp a și murit.

Bătrînul *Bran Rădescu* a fost bătut, apoi pus să spele singele de pe podea și de pe pereți.

Gh. Fintoiu, în vîrstă de 45 ani, spunea : „Umblam prin păduri ziua și noaptea. Vreo două zile n-am mîncat decît măcriș și lăptuș, apoi au venit femeile și copiii de ne-au adus de-ale mîncării“ („România muncitoare“ din 19 iulie 1911 ; „Adevărul“ din 20 iunie 1911 ; „Dimineața“ din 20 iunie 1911).

²⁰ „România muncitoare“ din 23 iunie 1911.

„Muncitori și cetățeni,

Conștiințele noastre sînt din nou zguduite, inimile noastre din nou îndurerate de niște acte de o cruzime fără seamăn, săvîrșite împotriva unor cetățeni pașnici ai acestei țări. *Imaginea groaznicei represiuni din 1907 trăiește încă vie în sufletele noastre* (subl. ns.). Și acum o altă infamie, o altă fărădelege, vine să ne arate că clasele noastre stăpînitoare, în complicitate cu mizerabila noastră administrație, înțeleg să ridice la sistem de guvernămînt torturarea și schingiuirea cea mai revoltătoare...

Cele petrecute de curînd în comuna Rucăr ne dovedesc cu prisosință aceasta și ne arată pînă unde asupritorii muncitorimii au pășit pe această cale. Peste 200 de țărani, moșneni din Rucăr, au fost arestați, schingiuiți și torturați în mod oribil, trupurile celor mai mulți dintre ei au fost prefăcute în niște răni din care țîșnește sîngele. Bestia administrativă și militărească s-a arătat în toată goliciunea ei. Și pentru ce ?

Pentru că țăranii, în mod pașnic, se adunaseră pentru a aștepta să li se facă dreptate. În loc de dreptate, guvernul nostru le-a trimis armata și jandarmeria, care i-au măcelărit. Întreaga răspundere a celor întîmplate la Rucăr cade asupra guvernului și administrației locale²¹.

În acest timp, o serie de ziare publicau articole în care se protesta împotriva nelegiuirilor săvîrșite și se lua apărarea țăranilor din Rucăr. Un rechizitoriu vehement în acest sens a făcut ziarul „Romînia muncitoare”. Iată cîteva din titlurile articolelor apărute în acest ziar : „Groaznica sălbăticie de la Rucăr”, „Protestarea noastră”, „Ororile de la Rucăr”, „Apel către muncitori”, „Întrunirea de la Dacia”, „Ipocrizie și nerușinare”, „Educătorii poporului”, „Nelegiuirea de la Rucăr”, „Grozăviile din 1907”²² etc.

Despre cele întîmplate la Rucăr au relatat și ziarele „Facla”, „Adevărul”, „Dimineața” etc., prin articole ca : „Dreptate rucărenilor”, „Banditul de la Rucăr”, „Călăii de la sate”, „Fapta de la Rucăr”²³ etc.

În fața creșterii continue a mișcărilor de protest ale muncitorimii și ale presei, autoritățile au fost obligate să întreprindă o nouă anchetă.

Dat fiind conținutul compromițător al acțiunilor săvîrșite la Rucăr, dosarul alcătuit cu ocazia anchetei și pe baza căruia urma să se deschidă acțiunea de judecată împotriva celor vinovați a dispărut, din grija și cu concursul autorităților, care căutau să șteargă în acest fel orice urmă. În cele din urmă, parchetul a deschis acțiune publică

²¹ Loc. cit., din 23 iunie 1911.

²² Loc. cit., din 19, 23, 27, 29 iunie și 3, 6, 24 iulie 1911.

²³ „Adevărul” din 12, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30 iunie și 5 iulie 1911 ; „Dimineața” din 13, 14, 21, 27 iunie și 1, 5 iulie 1911 ; „Acțiunea” din 21 și 22 iunie 1911 ; „Facla” din 2 iulie 1911.

împotriva unui sergent major și a patru soldați — „singurii acuzați“ pentru „delictul de bătaie“ comis împotriva țăranilor rucăreni.

Această nouă mașinație a autorităților burghezo-moșierești a atras din nou protestul presei muncitorești. Sub titlul „Cinicul de la Interne“, în articolul de fond al ziarului „România muncitoare“ se punea între altele întrebarea: „Răspunderea acestor crime demne de 1907 și de evul mediu cade numai în sarcina a 5 soldați?“. Ziarul cerea cu hotărâre pedepsirea în primul rând a ofițerilor care comandaseră trupele de reprimare, arătând că adevăratul vinovat era însuși ministrul de interne Marghiloman ²⁴.

În această situație reprezentanți ai unor ziare din Capitală s-au deplasat din nou la Rucăr. Ei au fost întâmpinați de tot satul. Între alții, țăranul I. Moldoveanu, adresându-se celor veniți, le spunea cu amărăciune: „Am auzit că la București aveți societăți pentru protejarea animalelor, băgați-ne și pe noi printre animale“ ²⁵.

Tărăgănarea de către autorități a efectuării unei anchete minuoase a făcut ca protestele muncitorimii din întreaga țară să capete o amploare mereu crescândă.

Astfel, din inițiativa P.S.D.R. a avut loc la București, la 25 iunie, o nouă întrunire, prezidată de I. C. Frimu. La întrunire au participat și țărani din Rucăr, care au relatat felul cum au fost schingiuiți. În cuvîntul lor, N. D. Cocea și D. Marinescu au arătat că nelegiuirea de la Rucăr făcea parte din lunga serie de nelegiuiri săvîrșite de guvernanții romîni.

În moțiunea întocmită, participanții la întrunire protestau „cu ultima energie“ împotriva brutalităților săvîrșite de jandarmii lui Marghiloman la Rucăr, cerînd pedepsirea celor vinovați de această crimă colectivă ²⁶.

Mitinguri de protest asemănătoare s-au ținut, de asemenea, la Galați, Ploiești, Pitești, Botoșani. Pe adresa lui I. C. Frimu s-au primit telegrame din partea multor organizații ale P.S.D.R. ²⁷. Telegrama de protest s-au primit de la Giurgiu, Tulcea, Turnu-Măgurele ²⁸ etc.

²⁴ „România muncitoare“ din 26 iunie 1911.

²⁵ „Adevărul“ din 27 iunie 1911.

²⁶ „România muncitoare“ din 29 iunie 1911.

²⁷ Iată cîteva fragmente din conținutul acestor telegrame:

Botoșani: „Noi, muncitorii organizați, protestăm contra barbariilor de la Rucăr și cerem pedepsirea vinovaților. Salutăm martirii rucăreni“.

Iași: „Pătrunși de indignare, protestăm împotriva nelegiuirilor de la Rucăr și amintim țăranimii că, sub povara oligarhiei de la Rucăr, nu are decît un singur apărător, Partidul social-democrat“.

Slănicul Moldovei: „Protestăm energic alături de voi contra sălbăticiilor de la Rucăr. Jos cu sugrumătorii poporului!“.

Brăila: „Alături cu voi, protestăm contra barbariilor săvîrșite... Jos reacțiunea abuzivă!“ („România muncitoare“ din 27 iunie 1911).

²⁸ „România muncitoare“ din 23, 29 iunie și 6 iulie 1911.

Fărădelegile săvârșite împotriva țăranilor de la Rucăr au stîrnit proteste și în străinătate. Astfel, sub titlul „Romînia constituțională“, ziarul „Rece“ din Petersburg, în numărul său din 30 iunie 1911, a publicat un amplu articol privitor la barbariile de la Rucăr ²⁹.

La 6 iulie, o întrunire de protest s-a ținut la Viena, organizată de grupul muncitorilor romîni socialiști. În cuvîntul lor, aceștia au înfierat atrocitățile săvârșite la Rucăr. La sfîrșitul întrunirii s-a dat citire unei moțiuni prin care grupul socialiștilor romîni din Viena protesta cu vehemență împotriva celor săvârșite și cerea P.S.D. din Romînia să nu înceteze lupta pînă nu vor fi pedepsiți cei vinovați și nu li se va face dreptate țăranilor rucăreni ³⁰.

În paginile ziarului „Romînia muncitoare“ a apărut și protestul romînilor din America, sub titlul „Nelegiuirea de la Rucăr“. Aceștia înfierau atitudinea guvernului conservator, fiind îngroziți de cele petrecute la Rucăr. Ei protestau vehement împotriva schingiuirii țăranilor din Rucăr de către ofițerii lui Marghiloman. „Bieții veterani și-au părăsit familiile — se scria în protest — și și-au riscat viața spre a apăra a cui cauză? A lor? Nu! A celor mari, căci vedem cum le e respectat bunul lor... Trebuia lui Baștea să i se fi aplicat o bătaie cu înșiși bușteni de către moșneni și să vedem dacă ar mai fi zis d. Marghiloman că bătaia nu se mai întoarce“ ³¹. În încheiere ei înfierau atrocitățile săvârșite, cerînd să se facă dreptate țăranilor și să fie pedepsiți bandiții care au săvîrșit ororile ³².

În tot cursul anului 1911 s-au scris numeroase articole prin care s-a protestat cu indignare împotriva sălbăticiilor săvârșite la Rucăr.

Cu toată acțiunea organizată de presa muncitorească, care demascase pînă la capăt fărădelegile comise la Rucăr, în pofida protestelor hotărîte ale muncitorimii din țară și de peste hotare, guvernul conservator, în frunte cu P. P. Carp, n-a luat nici o măsură eficientă; s-au făcut numeroase anchete, s-au alcătuit dosare, care apoi au fost sustrase de către oamenii stăpînirii. Țăranii au așteptat însă zadarnic rezultatul lor. Dreptate nu li s-a făcut.

Frămîntările anului 1911 de la Rucăr își aveau începutul în anul 1907, an de frămîntări sociale pe întreg cuprinsul țării. Din însăși de-

---

²⁹ „Adevărul“ din 15 iunie 1911.

³⁰ „Romînia muncitoare“ din 6 iulie 1911.

³¹ Loc. cit., din 24 iulie 1911.

³² Ibid.

clarația fostului primar al comunei reiese că țăranii din acest sat începuseră un proces cu Baștea încă din 1907³³.

Prin manifeste, cuvântări, moțiuni și apeluri, muncitorii din Capitală și din țară, elementele înaintate ale clasei muncitoare și presa muncitorească arătau că reprimarea răscoalei țăranilor din Rucăr era „imaginea groaznică a represiunii din 1907” și o urmare a acesteia³⁴.

Desele delegații de țărani care au mers la București și contactul lor direct cu reprezentanți ai muncitorimii, ca I. C. Frimu, Ștefan Gheorghiu și alții, au contribuit la întreținerea spiritului de revoltă și la întărirea încrederii țăranilor rucăreni în dreptatea cauzei lor. Aceasta a făcut ca și după evenimentele din 13 iunie 1911 țăranii să-și îndrepte nădejdea către clasa muncitoare.

Deși țăranii au fost copleșiți de forțele de represiune în cele din urmă, sub presiunea protestelor muncitorimii și a neîncetatei acțiuni ale presei democratice, guvernul conservator n-a putut trece cu ușurință peste drepturile țăranilor.

Pentru a potoli spiritul de revoltă al țăranilor, s-a hotărât să se facă o „împărțire mai dreaptă” în proprietatea obștei, conform legii silvice. Dar și de data aceasta țăranii au fost nedreptățiți. Reprezentanții guvernului, trimiși la Rucăr „să facă dreptate”, uniți cu bogătanii, au avut grijă ca partea leului să fie atribuită acelorași mari proprietari, marea masă a țăranilor alegându-se mai cu nimic³⁵.

Sentința civilă nr. 357/1923 a Tribunalului Muscel este edificatoare în această privință. Astfel, din cele 41 000 de dramuri (cote părți) * în care s-au împărțit pășunile și pădurile celor 5 munți din obștea constituită, zece familii de mari proprietari dețineau 30 000 de dramuri, iar 1 500 de familii de țărani, restul de 11 000 de dramuri³⁶.

În ceea ce privește sistemul de administrare a obștei, legiuitorii au avut grijă să nu permită ca vreun reprezentant al țăranilor să intre în consiliul de conducere. Astfel, potrivit așezămîntului obștii, în adunarea generală fiecare vota proporțional cu numărul dramurilor pe care le posedă; un mare proprietar avea de exemplu 5 000 de voturi, pe cînd masa țăranilor avea fiecare în medie 1—5 voturi³⁷. Nu este greu de

³³ „Acțiunea” din 21 iunie 1911; „România muncitoare” din 19 iunie 1911.

³⁴ „România muncitoare” din 24 iulie 1911.

³⁵ Arhivele Tribunalului Muscel, dosarul nr. 763/923, filele 11—12.

* Un „dram” era egal cu aproximativ un pogon.

³⁶ Arhivele Tribunalului Muscel, dosarul nr. 763/923, fila 40.

³⁷ Loc. cit., fila 45. Sentința nr. 357/1923 a Tribunalului Muscel.

înțeles că reprezentanții celor 30 000 de dramuri — cele cîteva familii de proprietari — conduceau în acest fel și hotărau după bunul plac cum să fie administrate bunurile obștei.

Rezultatul acestei împărțiri nedrepte, cînd țărani au primit în medie cîte 7 dramuri de pășune și pădure, ceea ce echivala nici cu venitul unei jumătăți de pogon de la șes, a dus la un alt proces, împotriva marilor proprietari acaparatori, Baștea, Anastase etc., care a durat ani de zile, neducînd la nici un rezultat pentru țărani rucăreni.

Lupta desfășurată de țărani din Rucăr se înscrie în șirul nesfîrșit al răscoalelor țărănești împotriva regimului burghezo-moșieresc, pentru pămînt și o viață mai bună.

Împlinirea aspirațiilor țăranilor din Rucăr, ca de altfel ale țăranimii muncitoare din întreaga țară, spre o viață nouă și-a găsit realizarea numai după victoria insurecției armate din August 1944, care a însemnat începutul revoluției populare.

GH. PÎRNUȚĂ

Note BIBLIOGRAFICE

„Probleme ale creării și dezvoltării bazei tehnice-materiale a socialismului în R.P.R.“

Editura Academiei R.P.R., 1963, 390 pag.

Sub conducerea P.M.R., poporul nostru înfăptuiește cu succes mărețul program al desăvîrșirii construcției socialiste. În acest proces un rol hotărîtor îl are dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului — obiectiv principal al planului de dezvoltare

a economiei naționale pe anii 1960—1965. Acest fapt conferă lucrării „Probleme ale creării și dezvoltării bazei tehnice-materiale a socialismului în R.P.R.” un loc însemnat în literatura noastră de specialitate. Abordînd o temă de mare importanță teoretică și practică, această lucrare suscită un interes deosebit.

Lucrarea *, concepută sub forma unei culegeri de studii, reprezintă o contribuție la îndeplinirea sarcinii trasate de Congresul al III-lea al partidului cadrelor ideologice, de a pune la temelia lucrărilor lor „...studierea atentă a politicii și activității practice a partidului, ceea ce este esențial în experiența maselor muncitoare”¹. În cele nouă studii sînt analizate multiplele aspecte ale procesului creării și dezvoltării bazei tehnice-materiale a

socialismului în țara noastră, se prezintă o imagine cuprinzătoare a principalelor domenii ale dezvoltării complexe, multilaterale și echilibrate ale economiei noastre în anii construirii socialismului.

Caracteristic pentru întreaga lucrare este evidențierea principiilor majore ale politicii economice științifice a partidului nostru, care îndreaptă eforturile întregului popor muncitor în primul rînd în direcția dezvoltării rapide a forțelor de producție, a creării și dezvoltării bazei tehnice-materiale a socialismului. Este un merit al lucrării faptul că reușește să demonstreze caracterul creator al politicii marxist-leniniste a P.M.R.

Analiza de ansamblu a lucrării arată că colectivul de redacție și autorii au asigurat lucrării un înalt nivel științific. În lucrare sînt larg folosite documentele partidului nostru, iar tezele teoretice sînt bogat ilustrate cu date și fapte rezultate din experiența Republicii Populare Romîne.

În mod firesc, culegerea începe cu studiul. „Industrializarea socialistă — pîrghia principală a politicii P.M.R. de creare și dezvoltare a bazei tehnice-materiale a socialismului” (autori: prof. Roman Moldovan, membru corespondent al Academiei R.P.R., și C. Gri-gorescu), în care se scoate în evidență vasta activitate teoretică și practică desfășurată permanent de partidul nostru spre elaborarea și fundamentarea științifică a politicii de industrializare în funcție de condițiile și necesitățile interne ale țării. Studiul subliniază în mod convingător că industrializarea socialistă este temelia dez-

* Lucrarea a fost elaborată de un colectiv de autori. Colectivul de redacție: C. Iacobovici, C. Ionescu, I. Rachmuth (redactor responsabil), V. Spiridon.

¹ „Congresul al III-lea al P.M.R.”, Editura politică, 1960, pag. 86.

voltării complexe și armonioase, pe o linie continuu ascendentă, a întregii economii naționale. Pe baza documentelor de partid, autorii trag concluzia că progresul multilateral al industriei și al economiei naționale în ansamblu este condiționat în primul rând de dezvoltarea cu precădere a ramurilor hotărâtoare ale industriei grele — metalurgia, energia electrică, construcțiile de mașini, chimia. De altfel, linia generală de industrializare socialistă a țării, bazată pe creșterea cu precădere a industriei grele, cu pivotul ei — construcțiile de mașini, este reflectată cu consecvență în toate studiile.

Scoțind în evidență linia generală a partidului de industrializare socialistă, autorii reușesc să sublinieze elementele caracteristice și trăsăturile esențiale ale industrializării țării în fiecare etapă și să prezinte profunde schimbări structurale intervenite în economia națională. Ca urmare a creșterii cu precădere a producției mijloacelor de producție, ponderea grupei A în totalul producției industriale a crescut de la 45,5% în 1938 la 62,8% în 1962 și corespunzător a scăzut ponderea grupei B de la 54,3% la 37,2%. Industria a devenit ramura conducătoare în economia națională și a imprimat acestora ritmuri înalte de dezvoltare. „Industrializarea socialistă — se arată în lucrare — a determinat creșterea gradului de complexitate a muncii și a condiționat în mod hotărâtor creșterea productivității muncii sociale”².

Consecvența cu care partidul nostru aplică linia generală a politicii sale economice — industrializarea socialistă a țării — este multilateral prezentată în studiul: *„Rolul investițiilor capitale în crearea și dezvoltarea bazei tehnico-materiale a socialismului”* (autori R. Săveanu, M. Părăluță, P. Jica).

Pe baza documentelor de partid care cuprind indicații prețioase în legătură cu folosirea fondurilor de investiții, autorii aduc o contribuție personală importantă în tratarea problemei propuse, reușind să pună la îndemina cititorului nu numai un studiu teoretic, ci și o lucrare de reală valoare practică. Pornind de la rolul deosebit de important al investițiilor în dezvoltarea proporțională a economiei, în construirea și dezvoltarea bazei teh-

nice-materiale a socialismului, studiul reușește să analizeze căile asigurării permanente a volumului ridicat de investiții, principiile fundamentale ale orientării acestora între ramurile economiei naționale și în cadrul ramurilor, corelația dintre structura și ritmul de creștere a investițiilor capitale și structura și ritmul de creștere a fondurilor fixe și a producției.

Analiza proporțiilor și ritmurilor subliniate mai sus se îmbină în mod organic cu studiul procesului economisirii resurselor materiale și financiare ca element principal al politicii de investiții.

În cadrul aceluiași studiu, o deosebită importanță o are analiza temeinică și multilaterală a factorilor creșterii eficienței economice a investițiilor, respectiv determinarea judicioasă a nevoilor de producție și de investiții într-o perioadă dată. Autorii subliniază faptul că partidul a trasat sarcini precise cu privire la introducerea prin investiții a celor mai avansate soluții pe plan mondial, atît în ceea ce privește tehnologia, cît și nivelul tehnic al utilajelor și al organizării producției. Creșterea ponderii pe care o are valoarea utilajelor și instrumentelor în totalul investițiilor de la 32,0% în 1955 la 39,3% în 1962 și scăderea ponderii valorii construcțiilor de la 52,3% în 1955 la 45,5% în 1962 este un factor de reducere a investițiilor specifice și de creștere a eficienței investițiilor.

O contribuție importantă la cercetarea și aprofundarea rolului determinant al înlăptuirii progresului tehnic rapid și planificat în toate ramurile economiei naționale, în procesul creării și dezvoltării bazei tehnico-materiale a socialismului o aduce studiul: *„Ridicarea nivelului tehnic al producției, factor principal de sporire a productivității muncii și de dezvoltare a marii producții socialiste”*, de P. Veiner și D. Paulescu.

Autorii analizează pe larg procesul de creare a premiselor necesare pentru continua perfecționare tehnică a producției în R.P.R. și reliefează superioritatea metodei socialiste de industrializare și făurire a tehnicii de producție a țării. În acest proces, o atenție deosebită se acordă industriei constructoare de mașini, care reprezintă principala premisă a înzeestrării tehnice a economiei. Construirea unei puternice baze energetice, dezvoltarea unei industrii constructoare de mașini proprii,

² „Probleme ale creării și dezvoltării bazei tehnico-materiale a socialismului în R.P.R.”, Editura Academiei R.P.R., 1963, pag. 33. În continuare, trimiterea la această lucrare vor fi date în text.

în stare să aprovizioneze diferitele sectoare ale producției de mașini și utilaje corespunzătoare, ilustrează faptul că în țara noastră industria capătă treptat o structură proprie țărilor industriale avansate. În anii puterii populare, industria constructoare de mașini a asimilat peste 1 000 de produse — instalații, mașini, utilaje și aparate noi, multe dintre ele atingând un nivel tehnic ridicat. „În cadrul industriei constructoare de mașini — se arată în studiu — se dezvoltă foarte rapid producția elementelor și verigilor de bază ale sistemului mașinist al marii industrii mecanizate...” (pag. 104).

O atenție deosebită se acordă problemelor introducerii în producție a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ca și rolului ce-l au în acest proces concentrarea, profilarea și specializarea producției. Se subliniază importanța deosebită pe care o au în prezent unificarea și tipizarea produselor, subansamblelor și pieselor, specializarea internă (pag. 116—117), creația tehnico-științifică de masă (pag. 120), perfecționarea sistemului de stimulare economică a introducerii tehnicii noi (pag. 121) etc.

Autorii analizează pe larg trăsăturile caracteristice și direcțiile principale ale progresului tehnic în țara noastră: mecanizarea și automatizarea, aplicarea proceselor tehnologice avansate, electricizarea și chimizarea producției. Progresul tehnic rapid și multilateral, factorul hotărîtor în creșterea productivității muncii sociale, contribuie la grăbirea desăvîrșirii construcției socialiste în țara noastră, ridică nivelul tehnic-cultural și bunăstarea celor ce muncesc.

Studiul intitulat „Valorificarea rațională și superioară a resurselor naturale ale țării” (autor I. Desmireanu) pornește de la ideea de bază că „politică de valorificare rațională și cu eficacitate economică tot mai ridicată a bogățiilor naturale ale țării este parte integrantă a politicii partidului de industrializare socialistă, un exemplu de rezolvare creatoare, de pe pozițiile învățăturii marxist-leniniste, a problemelor complexe pe care le ridică construcția socialismului în țara noastră” (pag. 158). Sintetizînd un bogat material documentar teoretic și faptic, autorul reușește să demonstreze cum partidul nostru, promovînd cu consecvență linia industrializării socialiste a țării, acordă o atenție deosebită gospodăririi raționale a resurselor natu-

rale, conservării zăcămintelor, valorificării condițiilor pedoclimatice ale țării, lărgirii bazei de materii prime, asigurînd un ritm rapid și continuu ascendent de atragere a resurselor naturale în circuitul economic. Eforturi serioase a depus și depune statul nostru pentru descoperirea de noi resurse minerale (țitei, gaz metan, cărbuni cocsificabili, minereuri feroase și neferoase), sume însemnate fiind investite pentru dezvoltarea activității de cercetări geologice. În anii 1954—1959 — de pildă — sumele cheltuite pentru lucrări geologice reprezentau peste 16% din volumul total al investițiilor din industrie (pag. 173). Acordîndu-se o atenție deosebită valorificării bogățiilor naturale de care dispun regiunile slab dezvoltate economic în trecut, în anii regimului democrat-popular s-a modificat simțitor repartitia teritorială a producției materiilor prime necesare industriei.

Unul dintre indicatorii importanți care reflectă sporirea gradului de valorificare a resurselor materiale îl constituie valoarea produselor obținute din aceeași cantitate de materie primă. Astfel, în 1960, valoarea produselor obținute din tona de materie primă a fost mai mare decît în 1955 cu circa 17% la țitei, cu 32% la metal, aproape 60% la gaz metan, peste 66% la lemn.

Este meritoriu efortul făcut de autor în a sublinia cele mai importante direcții de prelucrare industrială superioară a materiilor prime în funcție de nevoile economiei naționale. Vorbind despre acest proces, autorul arată pe bună dreptate că una dintre cele mai caracteristice direcții de dezvoltare a industriei prelucrătoare în etapa actuală este extinderea proceselor chimice și biochimice de prelucrare a materiilor prime care au o mare eficacitate economică în comparație cu procesele fizice și mecanice.

În strînsă legătură cu valorificarea superioară a resurselor naturale este tratată sarcina pusă în fața oamenilor muncii de partidul nostru de a desfășura o activitate susținută și sistematică pentru obținerea de produse de calitate superioară, la nivelul celor mai bune produse de pe piața mondială. Autorul menționează că în urma descoperirii unor resurse naturale noi, în condițiile unei preocupări permanente pentru conservarea și gospodărirea rațională a bogățiilor țării noastre, pe baza introducerii tehnicii moderne și pe măsură ce s-a dezvoltat

industria prelucrătoare, s-a schimbat profund structura bazei de materii prime a țării, producția materiilor prime naturale s-a lărgit și perfecționat în mod planificat, continuu și rapid, ceea ce reprezintă un factor important pentru dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului în țara noastră.

Studiul „*Crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale a agriculturii socialiste*” (autor: prof. M. Levente) îmbrățișează un domeniu deosebit de vast privind îndeplinirea programului complex de măsuri adoptate de conducerea de partid și de stat în vederea făuririi și consolidării continue a relațiilor socialiste la sate, sporirii permanente a producției agricole. Pornind de la necesitățile dezvoltării agriculturii țării noastre pe drumul socialismului și a creșterii producției agricole, autorul subliniază că partidul nostru a luat în mod sistematic măsurile corespunzătoare pentru dezvoltarea industriei constructoare de mașini care a asigurat înzestrarea tehnică a agriculturii cu cele mai noi tipuri de mașini-unelte la nivelul tehnicii mondiale.

Datele furnizate de autor pe această linie sînt edificatoare. În 1961, producția de mașini și utilaj agricol, inclusiv de tractoare, era de 27 de ori mai mare decît în anul 1948. Concomitent cu dotarea agriculturii cu mijloace tehnice moderne, partidul și guvernul s-au preocupat de formarea cadrelor de specialiști care să organizeze și să conducă cu pricepere agricultura.

În scopul creării și dezvoltării bazei tehnice-materiale a agriculturii, statul democrat-popular a făcut însemnate investiții. Așa, după cum se arată în studiu, în perioada 1950—1960 agricultura a fost înzestrată cu mașini, utilaje și alte fonduri fixe care totalizează 28 340 milioane de lei.

În studiul său autorul furnizează date interesante despre folosirea rațională a pămîntului (principal mijloc de producție în agricultură), dezvoltarea bazei energetice a agriculturii, în cadrul căreia tractorul a devenit elementul principal, măsurile luate pentru crearea și lărgirea construcțiilor productive de care are nevoie agricultura, înzestrarea agriculturii cu îngrășăminte chimice și creșterea animalelor etc. Totodată, autorul subliniază sarcinile stabilite de partid și guvern privind repartizarea rațională a bazei

tehnice-materiale a agriculturii pe teritoriul întregii țări.

Ca urmare a dotării agriculturii cu mijloace tehnice din cele mai moderne, a sprijinului multilateral acordat de statul democrat-popular și a muncii politice desfășurate de organele și organizațiile de partid la sate s-a asigurat victoria socialismului. Terminarea colectivizării agriculturii, măreț eveniment istoric în viața poporului nostru, înseamnă biruința definitivă a socialismului la orașe și sate. Pe această bază, alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare se ridică pe o treaptă superioară.

Autorul subliniază că dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii este sarcina principală pusă de conducerea partidului în etapa actuală, în vederea sporirii producției agricole vegetale și animale. Profilarea judicioasă și specializarea gospodăriilor agricole de stat în funcție de condițiile pedoclimatice din fiecare zonă este una dintre măsurile importante menite să ducă la creșterea producției agricole în aceste unități.

Studiul oferă cititorului un material interesant asupra procesului de transformare socialistă a agriculturii R.P.R., care s-a îndeplinit în condițiile creșterii continue a producției agricole vegetale și animale, ceea ce constituie una dintre principalele trăsături ale colectivizării agriculturii în țara noastră și reprezintă o contribuție a P.M.R. în acest domeniu la tezaurul comun al teoriei și practicii construcției socialiste.

Studiul „*Formarea cadrelor necesare economiei naționale și ridicarea nivelului lor tehnic-cultural*” (autori: acad. Șt. Bălan, C. Moineagu, V. Trebici) pune în evidență succesele importante obținute, pe baza politicii științifice a partidului, în formarea cadrelor necesare economiei naționale, în ridicarea nivelului tehnic și cultural al oamenilor muncii.

Ca urmare a politicii partidului de pregătire a cadrelor necesare construcției socialiste s-au format muncitori cu o înaltă calificare în profesii noi, cadre de specialiști corespunzătoare nevoilor industrializării continue a țării, capabile de a rezolva cu competență sarcinile complexe ale însușirii și introducerii în producție a tot ce este mai înaintat în știință și tehnica modernă. Ca o caracteristică generală este subliniat faptul că învățămîntul

a fost orientat, în primul rînd, spre pregătirea cadrelor necesare ramurilor economiei naționale, în funcție de realitățile social-economice din țara noastră.

Cu ajutorul unui bogat material statistic, autorii reușesc să pună în lumină rezultatele deosebit de importante concretizate în schimbările radicale intervenite în gradul de calificare al muncitorilor, structura pe calificări și profesii a cadrelor, ca și necesitatea utilizării raționale a cadrelor de specialiști existenți. Un rezultat remarcabil îl constituie schimbarea proporției între muncitorii calificați și cei necalificați. Dacă în anul 1930, după datele recensămîntului populației, muncitorii calificați reprezentau doar 39%, în timp ce muncitorii necalificați aveau o pondere de 61%, în anul 1962 peste 80% din numărul total al muncitorilor erau calificați.

În studiul „Formarea acumulărilor bănești și folosirea lor pentru dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului” (autori: I. Craiu, B. Comisio-neru) se face o analiză amplă a rolului și importanței realizării acumulărilor bănești în procesul de industrializare socialistă, de făurire și dezvoltare a bazei tehnice-materiale a socialismului. Sînt tratate pe larg problemele privitoare la caracteristicile acumulării socialiste, ca și superioritatea ei față de cea capitalistă.

O atenție deosebită se acordă analizei factorilor de sporire a volumului acumulării socialiste în țara noastră, ca și căilor principale de realizare a acesteia. În lumina documentelor de partid se subliniază importanța deosebită a reducerii prețului de cost pentru sporirea acumulărilor, analizîndu-se pe larg căile importante de reducere a prețului de cost și de sporire a acumulărilor.

Politica consecventă a P.M.R. de realizare a acumulărilor socialiste, prin valorificarea intensă a marilor rezerve de care dispune economia, creșterea continuă a productivității muncii și reducerea prețului de cost constituie cheazășia avîntului întregii economii naționale, a creșterii neîncetate a venitului național.

În lucrare se arată că succesele obținute de poporul nostru în dezvoltarea multilaterală și perfecționarea continuă a forțelor de producție constituie temelia creșterii sistematice și neîntrerupte a nivelului de trai al populației. Analizei acestei probleme îi este

consacrat studiul „Creșterea nivelului de trai al oamenilor muncii, scopul principal al politicii P.M.R.” (autori: C. Ionescu, N.N. Constantinescu, Gh. M. Belu).

Pentru a evidenția însemnatele schimbări petrecute în potențialul economic al țării noastre și nivelul de trai al oamenilor muncii, autorii țin seama de nivelul economic de la care am pornit la construcția socialismului și de condițiile generale de muncă și de trai ale oamenilor muncii din țara noastră înainte de 23 August 1944.

În procesul construcției socialismului, concomitent cu dezvoltarea rapidă a economiei naționale în ansamblul său, s-a asigurat ridicarea sistematică a nivelului de trai material și cultural al poporului. În studiu se evidențiază cum pe baza dezvoltării puternice a industriei grele și a transformării socialiste a agriculturii s-au creat condițiile pentru sporirea în ritm rapid a venitului național — expresie sintetică a nivelului și ritmului de creștere a puterii economice a țării și a bunăstării oamenilor muncii. În lucrare se arată modul concret de înfăptuire a principiului socialist de repartitie după calitate, cantitate și însemnătatea socială a muncii depuse de fiecare om al muncii, îmbinîndu-se în mod armonios interesele întregii societăți cu interesele materiale personale.

Autorii fac o analiză justă și reușesc să dea o imagine cuprinzătoare asupra creșterii veniturilor reale ale oamenilor muncii, sporirii însemnate și sistematice a acestor venituri.

Creșterea nivelului de trai al poporului este determinată și de importanțele mijloace puse la dispoziție de către stat, în mod gratuit sau cu plată redusă, pentru nevoile social-culturale. Pe bază de date convingătoare se demonstrează condițiile create de statul democrat-popular pentru dezvoltarea bazei materiale a învățămîntului, științei, artei și culturii, care au cunoscut în ultimele două decenii o dezvoltare fără precedent. Autorii acestui articol au reușit în bună măsură să sublinieze legătura organică care există între crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului și ridicarea continuă a nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii.

Problemele complexe ale acestor două procese, al dezvoltării bazei tehnice-materiale a socialismului și dezvoltării relațiilor de producție socialiste în

țara noastră, fac obiectul studiului de ansamblu „Crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului și unele aspecte ale perfecționării relațiilor de producție socialiste” (autori: prof. I. Rachmuth, membru corespondent al Academiei R.P.R., și D. Dumitriu).

Insistând asupra elementelor esențiale ale relațiilor de producție, studiul evidențiază cu competență și profunzime, pe baza unui bogat material statistic, implicațiile sociale ale creării și dezvoltării bazei tehnice-materiale a socialismului. Prin conținutul său de idei, studiul aduce o contribuție importantă la cunoașterea procesului multilateral și complex al perfecționării și maturizării relațiilor de producție socialiste.

Un minus al lucrării pe ansamblul ei constă în nivelul diferit de abordare și de tratare a unor probleme, atât sub aspectul teoretic, cât și sub aspectul stilului; culegerea de studii ar fi avut de câștigat dacă ar fi fost înlăturate unele repetări (mai ales citate și cifre).

Studierea problemelor multilaterale și complexe ale creării și dezvoltării bazei tehnice-materiale a socialismului în R.P.R., generalizarea experienței pozitive a partidului nostru în construcția socialismului confirmă o dată mai mult învățătura leninistă cu privire la faptul că numai o industrie puternică, și în primul rând industria grea, constituie factorul hotărâtor în dezvoltarea echilibrată, armonioasă a întregii economii, în consolidarea relațiilor de producție socialiste atât la orașe cât și la sate, în creșterea nivelului de trai al populației.

Prin aceasta, lucrarea pune la îndemâna unor cercuri largi și variate de cititori (economisti, cercetători în diferite domenii de activitate, cursanți de la forme superioare ale învățămîntului de partid, cadre didactice, studenți, în general cei ce studiază științele sociale) un studiu profund și multilateral privind crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului în R.P.R.

C. MANOLESCU

„«Industria sîrmei» — Cîmpia Turzii. Dezvoltarea întreprinderii în anii regimului democrat-popular”

Editura Academiei R.P.R., 1963, 248 pag.

în anii regimului
Contribuția autorilor
Mare cu cit această

Monografia a-
părută de curînd
este menită să-și
aducă contribuția
la cunoașterea ex-
perienței înaintate,
pozitive a întreprin-
derilor indus-
triei noastre so-
cialiste. Ea cu-
prinde o analiză
a dezvoltării în-
treprinderii „In-
dustria sîrmei”
din Cîmpia Turzii
democrat-popular.
este cu atât mai
mare cu cit această întreprindere cu

profil predominant siderurgic ocupă un loc însemnat — al patrulea după volumul producției, al treilea în ce privește numărul mediu scriptic al muncitorilor — în industria siderurgică a țării. Întreprinderii îi revine sarcina de a produce cu exclusivitate anumite sortimente sau cea mai mare parte din unele sortimente importante pentru economia națională (electrozi de sudură, bare trase, sîrmă trasă din oțel cu conținut mediu și ridicat de carbon etc.). „Industria sîrmei” reprezintă un pilon important al industriei grele din țara noastră, chemat să-și aducă pe mai departe contribuția la continuarea în ritm susținut a industrializării țării, la dezvoltarea cu precădere a producției mijloacelor de producție.

Prin structura sa de ansamblu, prin nivelul de cercetare și analiză a problemelor, prin aprecierile cu caracter generalizator (deși aci se putea face mai

* Monografia a fost elaborată de cercetători ai Institutului de cercetări economice al Academiei R.P.R. și specialiști din întreprindere. Colectivul de redacție: G. Grișorescu (redactor responsabil), Gh. Belu, A. Iancu.

mult), dar mai ales prin bogata documentare și informare, lucrarea se distinge ca o realizare valoroasă.

Prima parte a monografiei, intitulată: „Din istoricul întreprinderii «Industria sîrmei»“, cuprinde o succintă analiză a principalelor aspecte social-economice și politice de la înființare (aprilie 1920) pînă în 1948. Aci sînt redată considerentele înființării întreprinderii, se scot în evidență momentele care au dus la formarea uniunii monopoliste sub formă de cartel „Filiera“, în sinul căreia „Industria sîrmei“ deține rolul principal. Întreaga activitate a întreprinderii, timp de aproape trei decenii, a fost subordonată luptei pentru obținerea profiturilor ridicate, de monopol. Semnificative sînt datele furnizate de autori în legătură cu gradul de exploatare a muncitorilor din această întreprindere în anii regimului burghezo-moșieresc. Astfel, ei arată, de exemplu, că între anii 1921 și 1943 profiturile patronilor au crescut la „Industria sîrmei“ de la 794 946 de lei la 137 491 195 de lei¹. Totodată, muncitorii de la „Industria sîrmei“, ca și cei de la oricare alte întreprinderi capitaliste din România burghezo-moșierească, au fost supuși unei exploatare crescînde. Nivelul ratei plusvalorii destul de ridicat a crescut neconținut. În 1943 rata plusvalorii era de 2,3 ori mai mare decît în 1921. În mod practic, în cei 28 de ani cît „Industria sîrmei“ a fost proprietate capitalistă, nu a existat ziua de muncă de 8 ore. Durata zilei de muncă a ajuns în unele perioade la 14 ore. Ca urmare a introducerii „sistemelor științifice“ de exploatare a muncitorilor, a crescut intensitatea muncii. Nesiguranta zilei de mîine s-a manifestat din plin în rîndurile muncitorilor. În 1932, numărul muncitorilor care lucrau la „Industria sîrmei“ era cu 36% mai mic față de anul 1929. Muncitorii erau lăsați pradă șomajului, iar celor rămași în producție li se reduceau salariile. Salariile muncitorilor rămîneau mereu în urma prețurilor. În condiții mizere de muncă, accidentele se țineau lanț. În 1943 și 1944 suferiseră accidente 15,3%, respectiv 16,9% din numărul total al muncitorilor. Dacă la aceasta adăugăm condițiile de locuit deosebit de grele (mulți muncitori locuiau în satele din apropiere, în cocioabe, făcînd zilnic 10—15 km pe jos), inexistența asistenței

medicale, apare și mai bine conturată viața de mizerie a muncitorilor.

Autorii subliniază că, împotriva acestor condiții grele de muncă și viață, muncitorii de la „Industria sîrmei“, sub conducerea comuniștilor, au dus o luptă permanentă. Astfel, în 1926, muncitorii declară grevă, cerînd mărirea salariilor și reducerea duratei zilei de muncă (pag. 31—32). În februarie 1929, cu ocazia reînnoirii contractului de muncă, muncitorii au cerut ridicarea salariilor cu 30%, măsuri privind protecția muncii, sistarea amenzilor, tratament medical omenesc etc. Patronii însă refuză să satisfacă revendicările muncitorilor. Ca răspuns, muncitorii declară grevă. În același timp au intrat în grevă și muncitorii fabricii de țiglă și cărămidă. Ca urmare, numărul greviștilor crește la circa 1 000 de muncitori. Sub conducerea comuniștilor din întreprindere și sub îndrumarea Comitetului județean Cluj al P.C.R., în ziua de 11 februarie 1929 greviștii au făcut o puternică demonstrație în fața uzinei, formînd pichete de greviști în jurul uzinei pînă la satisfacerea revendicărilor formulate (pag. 37). Greva ia o mare amploare. Pentru aplanarea grevei, direcția întreprinderii a folosit toate mijloacele: spărgători de grevă, ajutorul Ministerului Muncii, al Ministerului de Interne și al elementelor oportuniste. Dar nici diversunile puse la cale, nici utilizarea forței aparatului de represiune nu au putut înfrînge voința de luptă a muncitorilor. Cu toată trădarea elementelor oportuniste, muncitorii nu au reluat lucrul pînă cînd direcția nu s-a obligat că va acorda un spor de salariu de 10% și va reprimi în fabrică pe toți greviștii. În anii care au urmat, lupta muncitorilor a continuat sub diferite forme; ea a căpătat o deosebită amploare în perioada dictaturii militare-fasciste. În această perioadă deosebit de grea, muncitorii, sub conducerea comuniștilor, împleteau lupta împotriva războiului cu lupta pentru condiții mai bune de lucru și trai.

În ultimul paragraf al primei părți a lucrării, autorii analizează dezvoltarea întreprinderii în perioada 1944—1948, subliniindu-se munca eroică a clasei muncitoare pentru refacerea întreprinderii și creșterea producției, pentru atingerea nivelului producției dinainte de război.

În partea a doua a lucrării sînt analizați factorii principali care au asigurat dezvoltarea economică a întreprinderii în anii construcției socialiste. O deose-

¹ „Industria sîrmei“ — Cîmpia Turzii. Dezvoltarea întreprinderii în anii regimului democratic-popular, Editura Academiei R.P.R., 1963, pag. 30. În continuare, trimiterile la această lucrare vor fi făcute în text.

bită atenție se acordă dezvoltării bazei tehnice și îmbunătățirii utilizării ei. În anii puterii populare — subliniază autorii —, baza tehnică a întreprinderii a înregistrat un ritm înalt de creștere, necunoscut în timpul regimului burghezomoșieresc. În perioada 1951—1962, volumul fondurilor fixe a crescut de peste două ori. Dintre obiectivele mai importante construite sau reconstruite, autorii amintesc: laminorul de profile, oțelăria cu patru cuptoare electrice și un cuptor Siemens Martin (înainte de naționalizare era un singur cuptor electric într-o clădire necorespunzătoare), trăgătoria de bare de oțel tare, fabrica de oxigen, centrala termică etc. Caracteristic dezvoltării bazei tehnice a întreprinderii este creșterea tuturor grupelor de fonduri fixe. Creșterea cea mai rapidă — precizează autorii — a cunoscut-o volumul construcțiilor speciale, precum și a uneltelor, dispozitivelor și instrumentelor, îmbunătățirea substanțială, radicală a condițiilor de muncă ale muncitorilor din întreprindere. Dezvoltarea bazei tehnice a determinat creșterea continuă a capacităților de producție ale întreprinderii și a rolului ei în cadrul economiei naționale.

Este semnificativ faptul că cea mai mare parte a utilajelor (în medie 62,9%) cu care a fost înzestrată întreprinderea în perioada 1949—1962 este de fabricație internă. Extinderea progresului tehnic a avut loc la „Industria sîrmei” în direcția înlocuirii tipurilor vechi de mijloace fixe cu tipuri noi, instalării unor utilaje cu caracteristici tehnice ridicate, extinderii mecanizării, introducerii primelor elemente de semiautomatizare și automatizare a proceselor tehnologice noi și a perfecționării celor existente.

Un indicator important prezentat de autori pentru a sublinia dezvoltarea bazei tehnice a întreprinderii îl constituie înzestrarea muncii cu energie electrică. Indicatorul cel mai concludent în această privință este consumul de energie electrică pe muncitor, care a crescut de la 5 418 kWh în 1949 la 9 280 kWh în 1962.

În această parte a sa, după părerea noastră, lucrarea ar fi avut de câștigat dacă ar fi fost analizată mai larg eficiența economică a noilor fonduri fixe, trăgîndu-se unele concluzii cu caracter generalizator, în special referitor la raportul dintre dinamica producției industriale și dinamica fondurilor fixe.

În lucrare se arată că după naționalizare s-au produs schimbări importante

și în ceea ce privește sursele aprovizionării întreprinderii cu materii prime și materiale. O primă direcție este aceea a lărgirii permanente a bazei de materiale din țară prin industrializarea socialistă. În timpul regimului burghezomoșieresc, cheltuielile pentru aprovizionarea cu materiale din import au oscilat în jurul a 85% din cheltuielile totale făcute cu aprovizionarea. Astăzi, cheltuielile pentru aprovizionarea cu materiale interne reprezintă peste 85% din totalul cheltuielilor de aprovizionare. În lucrare se dau totodată numeroase exemple de înlocuire totală sau parțială a materialelor din import cu altele produse în țară, de mai bună calitate și mai eficiente din punct de vedere economic. Valorificarea rațională a resurselor materiale a devenit la „Industria sîrmei” o problemă centrală a colectivului de lucrători.

În legătură cu problema formării cadrelor de muncitori, în lucrare sînt analizate sursele principale de formare a acestora, precum și calificarea și specializarea lor. O dată cu dezvoltarea întreprinderii, în anii regimului democrat-popular a crescut rapid și numărul de muncitori. Astfel, față de 1938 numărul de muncitori a crescut în 1948 cu 26,8%, iar în 1962 cu 327,3%. O mare parte din muncitorii noi ai întreprinderii provin de la sate. O particularitate esențială a formării lor ca buni lucrători constă în faptul că, sprijinindu-se pe ajutorul muncitorilor deja formați, ei și-au însușit deprinderile muncii de fabrică. Cadrele necesare întreprinderilor noastre socialiste, atît în cazul în care a existat o tradiție a muncii industriale, cît și acolo unde industria s-a dezvoltat abia în anii regimului democrat-popular, s-au format și se formează în procesul construcției industriale, al industrializării socialiste. Sarcina calificării muncitorilor la „Industria sîrmei” s-a realizat prin diferite forme: cursurile de calificare, creșterea rolului școlii profesionale în asigurarea întreprinderii cu muncitori calificați, creșterea rolului cabinetului tehnic. Pe măsura extinderii progresului tehnic în întreprindere, a fost necesar să se asigure, concomitent cu calificarea tuturor muncitorilor, îmbogățirea cunoștințelor lor tehnice-profesionale, stăpînirea tot mai deplină a tehnicii și proceselor tehnologice înaintate.

Legat de perfecționarea sistemului de salarizare a muncitorilor, autorii acordă

atenție înlocuirii normelor statistice experimentale cu norme cu motivare tehnică și perfecționării elementelor sistemului de salarizare. După părerea noastră, în această parte a lucrării era necesară o analiză mai largă a sistemului tarifar de salarizare, și îndeosebi a indicatoarelor tarifar, avându-se în vedere cointeresarea continuă a muncitorilor pe linia calificării profesionale.

Lucrarea scoate în evidență faptul că participarea activă a lucrătorilor întreprinderii la organizarea și conducerea producției este nemijlocit legată de noile condiții economice-sociale create în întreprindere în anii puterii populare. Subliniind că masa de muncitori stăpânește din ce în ce mai bine tehnica și metodele de muncă avansate, autorii redau pe larg formele prin care lucrătorii întreprinderii participă activ la organizarea și conducerea producției.

În partea a treia a lucrării (cap. VII—X) autorii analizează rezultatele economice și sociale obținute de întreprindere în anii puterii populare.

Disponind de o bază tehnică nouă în continuă dezvoltare, „Industria sîrmei” și-a îmbunătățit și sporit permanent activitatea de producție. Astfel, în 1962 volumul producției industriale era de 5,1 ori mai mare decât în 1948. Ritmul mediu anual de creștere a producției a fost între anii 1949 și 1962 de 12,4%. Deosebit de semnificativă este dezvoltarea producției principalelor produse. În comparație cu anul 1938, în 1962 s-au produs de 23,6 ori mai multe lingouri de oțel, de 23,5 ori mai multe țagile de relaminare, de 21 de ori mai mulți electrozi de sudură etc.

În această parte a lucrării, analiza care se face procesului de producție prezintă un sprijin în activitatea practică a întreprinderii, indicînd rezervele existente.

O realizare însemnată care situează „Industria sîrmei” printre întreprinderile fruntașe din cadrul ramurii siderurgice o constituie reducerea prețului de cost, în perioada 1950—1962, cu 28,1%, în medie pe an cu 2,3%.

Îmbunătățirea continuă și multilaterală a activității întreprinderii „Industria sîrmei” se reflectă în anii construcției socialiste, așa cum subliniază autorii, și în creșterea rentabilității continue a întreprinderii. Încă în primii ani după naționalizare, întreprinderea a vărsat la buget importante fonduri, care

au servit procesului de industrializare socialistă a țării.

În capitolul final al lucrării autorii prezintă creșterea nivelului de trai material și cultural al salariaților întreprinderii. Dezvoltarea activității de producție a fost însoțită de creșterea permanentă a salariului muncitorilor. Cîștigul mediu lunar al muncitorilor de la întreprinderea „Industria sîrmei” a fost în 1962 de 3 ori mai mare decât în 1950. Un alt indicator al creșterii nivelului de trai material al salariaților din această întreprindere îl constituie îmbunătățirea continuă a condițiilor de locuit. Autorii subliniază pe baza unor cifre convingătoare importanțele măsuri luate pentru lichidarea situației grele moștenite de la regimul burghezo-moșieresc privitoare la condițiile de locuit ale muncitorilor. În anii 1948—1962, suprafața construcțiilor de locuințe destinate colectivului de muncitori de la întreprinderea „Industria sîrmei” a fost de peste 6 ori mai mare decât tot ce s-a construit în cele aproape trei decenii cît întreprinderea a fost proprietate capitalistă. Cîmpia Turzii se transformă rapid într-un oraș muncitoresc modern. În lucrare sînt prezentate, de asemenea, date și fapte care reflectă schimbările radicale intervenite în creșterea nivelului cultural al salariaților întreprinderii. În anul școlar 1962/63, de pildă, aproape 95% din elevii care frecventau cursurile serale ale școlii medii din localitate erau salariați din întreprindere; pe lîngă întreprindere funcționează o școală profesională, care pregătește peste 700 de elevi pentru meseriile specifice industriei metalurgice și siderurgice. Universitatea muncitorească din Cîmpia Turzii, clubul muncitoresc creat de întreprindere, biblioteca etc. sînt tot atîtea mijloace de răspîndire a culturii în rîndurile salariaților întreprinderii și ale populației din Cîmpia Turzii.

Privită în unitatea sa, lucrarea monografică „Industria sîrmei”—Cîmpia Turzii reușește să evidențieze lupta dusă de muncitori, sub conducerea comunistilor, pentru puternica dezvoltare a întreprinderii în anii regimului democrat-popular. Lucrarea, reprezentînd o contribuție la studierea problemelor concrete ale construcției socialiste din țara noastră, îmbogățește literatura de specialitate, servind unui cerc larg de cititori.

GH.TOMESCU

V. T. Fomin: „Agressia fașistă a Germaniei în Europa“ („Agresiunea Germaniei fasciste în Europa“)

Editura pentru literatură social-economică, Moscova, 1963, 640 pag.

Cartea lui V. T. Fomin tratează probleme ale agresiunilor comise în Europa de imperialismul hitlerist între anii 1933 și 1939, până la declanșarea celui de-al doilea război mondial. Lucrarea are caracterul unui studiu monografic, în care nu se ur-

mărește strict succesiunea cronologică a evenimentelor, ci se analizează diferitele laturi și aspecte ale expansiunii germane. Autorul a utilizat izvoarele documentare și bibliografice cunoscute în general în literatura de specialitate, a sistematizat și sintetizat, pe baza lor, problemele și aspectele prezentate, a argumentat în general judicios concluziile.

Autorul tratează această perioadă bogată în evenimente complexe și contradictorii, împărțind dezvoltarea agresiunii germane antebelice în felul următor: 1933—1937; 1938 — martie 1939; martie 1939 — septembrie 1939. El reliefează argumentat interdependența forțelor sociale și politice care au generat regimul fascist din Germania și expansiunea sa externă, rolul monopolurilor germane, al castei militarilor revanșarzi, al partidului nazist, al organelor de reprimare ale statului hitlerist; în același timp, el arată răspunderile anumitor cercuri reacționare influente din alte țări, care au încurajat expansiunea și agresiunea germană, pornind de la calcule pe cât de mioape istoricește și politicește, pe atât de ostile intereselor vitale ale popoarelor lumii.

La începutul lucrării, autorul reamintește originile, caracterul și trăsăturile dictaturii hitleriste, bazele sale social-economice, ca expresie a dominației celor mai reacționare, teroriste, șovine și imperialiste virfuri ale capitalului monopolist german. Apoi sunt prezentate măsurile interne întreprinse de impe-

rialismul hitlerist pentru făurirea armăturii economice și militare necesare promovării expansiunii externe, agresiunii, anexiunilor. Analizând acțiunile diplomatice prin care Germania hitleristă a pregătit în anii 1933—1937 agresiunea, autorul accentuează asupra eforturilor diplomației germane de a împiedica statornicirea unui sistem de securitate colectivă european.

Anexarea Austriei a deschis un capitol nou în istoricul actelor de agresiune comise de fascismul german, a reprezentat trecerea de la pregătiri la execuția planurilor de expansiune elaborate de imperialismul și militarismul hitlerist. În lucrare este expus pe larg sensul evenimentelor care au dus la subjugarea Cehoslovaciei. De asemenea, este prezentată semnificația penetrației realizate în forme diferite de Germania în sud-estul Europei, sunt expuse evenimentele legate de intervenția comisă de hitleriști în Spania.

În ultima parte a lucrării sunt analizate măsurile economice, militare și diplomatice prin care Germania hitleristă și-a desăvârșit pregătirile pentru declanșarea celui de-al doilea război mondial, început după o perioadă de intense presiuni diplomatice și militare exercitate de guvernarea germană asupra Poloniei.

Prin natura temei, lucrarea conține și unele referiri la România. Ele sunt cuprinse în diferite capitole ale lucrării, având, de regulă, un caracter episodic, în afara unei părți dintr-un paragraf din capitolul referitor la penetrația realizată de imperialismul german în țările sud-estului european (pag. 445—452). Autorul relevă aici caracterul net agresiv al politicii promovate de Germania față de România, faptul că imperialismul german urmărea jefuirea economică și subjugarea politică a poporului român, că el vizau lichidarea independenței și suveranității României. În acest sens este analizat tratatul economic din martie 1939, impus României de către Germania hitleristă.

În lucrare se menționează că unele cercuri conducătoare din România au dus o politică de cedare față de expan-

siunea germană; este relevat rolul agenturii fasciste autohtone și al „co-lonei a V-a” hitleriste din România.

Este interesantă relatarea faptului că în timp ce guvernele Poloniei și României afirmau public strînsa lor prietenie, în februarie 1938, Beck, ministrul de externe polonez și exponent principal al cercurilor de conducere din Polonia de atunci, primea cu satisfacție făgăduiala lui Göring că în cazul cînd România va fi atacată de Germania, Polonia va primi o mare parte a teritoriului României (pag. 247—248).

Intrucît, așa cum menționează în repetate rînduri și autorul, România era obiectiv principal al expansiunii germane către sud-estul Europei, ar fi fost potrivit ca în afara referirilor la lupta desfășurată de Partidul Comunist din România în perioada 1936—1937 în fruntea forțelor patriotice antifasciste, împotriva expansiunii fascismului german, să se fi prezentat și considerații referitoare la anii 1933—1935 și 1938—1939, cînd comuniștii romîni, în condițiile grele ale ilegalității, au desfășurat acțiuni curajoase pentru bararea agresiunii hitleriste, pentru apărarea independenței naționale, împotriva tendințelor revizioniste și expansioniste ale statelor fasciste. De exemplu, deși se încadrau în perioada tratată în lucrare, sînt omise luptele greviste ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 15—16 februarie 1933, organizate și conduse de P.C.R., care au avut o importantă contribuție la mobilizarea ulterioară a forțelor antifasciste din România și un mare răsunset internațional, fiind prima

mare ridicare la luptă a proletariatului din Europa după venirea la putere a fascismului în Germania.

De asemenea, ar fi fost de dorit să se prezinte mai nuanțat politica claselor conducătoare din România acelei vremi. Datorită unui complex de factori, printre care faptul că expansiunea germană lovea în interesele economice ale unor cercuri ale burgheziei romine, că cele mai influente grupuri ale claselor conducătoare de la noi erau legate economic și politicește de țările occidentale, unii reprezentanți mai clarvăzători ai burgheziei romine s-au opus expansiunii fasciste și au militat pentru stăvilirea acestei expansiuni, pentru salvagardarea independenței naționale, pentru apropierea față de U.R.S.S. Pe această poziție s-a situat, de exemplu, Titulescu, pe care autorul lucrării îl menționează în mod just drept adversar al expansiunii blocului statelor fasciste, și care a sprijinit politica Uniunii Sovietice pentru statornicirea unui sistem de securitate colectivă european.

Pentru cititorul romîn de specialitate ar fi fost, de asemenea, interesant ca unele relatări ale autorului să fie însoțite de trimiteri, spre a se putea studia și adînci anumite date privitoare la România, ca, de exemplu, cu privire la „biroul Rosenberg” și rolul direct al acestuia în crearea „partidului național-creștin” și instalarea guvernului Goga (pag. 148), sau cu privire la filiala din România a organizației conduse de Bohle, care transmitea date aparatului de informații al statului german (pag. 149) etc.

E. BANTEA

Al VI-lea Congres al A. N. P. I.

În zilele de 14-16 februarie 1964 s-au desfășurat la Roma lucrările Congresului al VI-lea al Asociației naționale a partizanilor italieni (A.N.P.I.), care a avut ca temă „Rezistența ca fundament al constituției și al democrației”.

La congres, pe lângă cei 600 de delegați din Italia, au participat și delegații din Albania, Anglia, Austria, Bulgaria, Cehoslovacia, Franța, Germania occidentală, Izrael, Iugoslavia, Polonia, Portugalia, România, Spania, Ungaria, Uniunea Sovietică. Delegația română a fost formată din Stelian Nițulescu, președintele Asociației juriștilor din R.P. Română și Nicolae Petrovici, redactorșef al revistei „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.”.

Pe adresa congresului s-au primit numeroase mesaje de salut de la organizații ale Rezistenței italiene, precum și din partea unor personalități politice. Congresul a fost salutat, de asemenea, de delegațiile din alte țări prezente la congres. Salutul delegației române a fost primit cu căldură, asistența manifestându-și simpatia față de poporul român.

Senatorul Arrigo Boldrini, președintele A.N.P.I., a prezentat raportul asupra activității și sarcinilor de viitor ale asociației. Congresul a constituit o puternică afirmare a forțelor Rezistenței în lupta pentru unitatea rîndurilor sale.

În prezent, tendința spre unitate își găsește expresia într-o serie de acțiuni

comune organizate pe plan local, și în special în campania privind întîmpinarea celei de-a 20-a aniversări a victoriei asupra fascismului. În legătură cu acest eveniment, în Italia vor avea loc numeroase manifestări-pelerinaje, întîlniri pe locurile unde s-au desfășurat în timpul războiului lupte de partizani împotriva fasciștilor etc. Pentru a asigura buna desfășurare a acestor acțiuni, în numeroase regiuni s-au constituit comitete unitare, formate din reprezentanți ai municipalităților, asociațiilor de partizani și vechilor combatanți etc.

Între altele, congresul a discutat problemele școlii italiene și ale educației tinerei generații, relevîndu-se ca un succes de seamă predarea în școli a istoriei Rezistenței.

În cadrul lucrărilor congresului au fost abordate și dezbătute aspecte ale situației internaționale actuale, arătîndu-se că în lupta pentru apărarea păcii datorită antifasciștilor din toate țările, a foștilor luptători din Rezistență este ca, în front comun cu toate forțele democratice și progresiste din întreaga lume, să-și intensifice eforturile pentru ca cel de-al doilea război mondial să rămînă ultima pagină de sînge din istoria omenirii.

După încheierea lucrărilor congresului, în ziua de 17 februarie, a avut loc un colocviu internațional organizat de conducerea A.N.P.I., la care au participat delegațiile străine prezente la congres,

oameni de cultură și personalități politice italiene.

Participantii la dezbateri au făcut propunerea de a se convoca, cu ocazia aniversării a 20 de ani de la victoria asupra fascismului, o mare întâlnire internațională europeană, cu o largă participare.

În intervenția sa, delegația română, arătând că în fața forțelor democratice și antifasciste din întreaga lume stă sarcina apărării păcii, a subliniat că unirea tuturor luptătorilor, indiferent de concepțiile lor sociale, politice sau religioase, a constituit factorul hotărâtor în obținerea victoriei asupra hitle-

rismului în cel de-al doilea război mondial. Necesitatea unirii tuturor forțelor patriotice, antifasciste în lupta pentru zdrobirea fascismului a fost confirmată și prin experiența țării noastre, în condițiile pregătirii și înlăptuirii insurecției armate din august 1944.

În încheierea dezbaterilor colocviului s-a adoptat o hotărâre privind formarea unei comisii din reprezentanți ai F.I.R. și A.N.P.I. căreia îi revine sarcina de a face propuneri în vederea organizării, cu ocazia aniversării a 20 de ani de la victoria asupra fascismului, a unei mari întâlniri internaționale a forțelor Rezistenței europene.

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Г. ТУДОРАН: Штефан Георгиу, выдающийся пропагандист и организатор рабочего движения Румынии	3
Н. Н. КОНСТАНТИНЕСКУ, К. В. БЭЛОЮ: Положение рабочего класса Румынии в период 1934 г. — 1938 г.	17
Н. КОПОЮ: Утверждение левого крыла Социал-демократической партии Румынии в 1914—1916 гг.	38
МИНЯ СТАН, АЛ. НЯМЦУ: Кое-что о враждебном отношении румынских военнослужащих к фашизму и подготовке антисоветской войны (сентябрь 1939 — 22 июня 1941 г.)	59

СООБЩЕНИЯ

Действия безработных Баната в 1929 — 1933 гг.: <i>Г. Сарафолья</i>	69
Деятельность, проведенная под руководством КИР Кружком социальной ориентации и документации (1931—1932 г.): <i>Шт. Лаке</i>	85
Движение солидарности трудящихся Румынии с героической борьбой немецких коммунистов и с вооруженным восстанием австрийского пролетариата в феврале 1934 г.: <i>И. Бабуч, С. Истрате</i>	92
Солидарность рабочего румынского движения с крестьянским восстанием в северной части бывшего уезда Мусчел летом 1911 г. <i>Г. Пырнуца</i>	115

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

«Вопросы создания и развития материально-технической базы социализма в РНР», Изд. Академии РНР, 1963, 390 стр.; «Индустрия Сырмей» в Кымпия Турзий. Развитие этого предприятия в годы народного-демократического строя», Изд. Академии РНР, 1963, 248 стр.; В.Т. ФОМИН: «Агрессия фашистской Германии в Европе», Изд. общественно-экономической литературы, Москва, 1963, 640 стр	126

ИНФОРМАЦИЯ

VI Конгресс АНПИ	137

INHALT

ARTIKEL

G. TUDORAN: Ștefan Gheorghiu, ein bedeutender Propagandist und Organisator der Arbeiterbewegung in Rumänien	3
N. N. CONSTANTINESCU, C. V. BĂLOIU: Die Lage der Arbeiterklasse Rumäniens in der Periode 1934—1938	17

N. COPOIU: Das Hervortreten des linken Flügels der Sozialdemokratischen Partei Rumäniens in den Jahren 1914—1916	38
MINEA STAN, AL. NEAMTU: Streiflichter über die feindliche Einstellung der rumänischen Militärs zum Faschismus und zur Vorbereitung des antisowjetischen Krieges (September 1939—22 Juni 1941)	59

MITTEILUNGEN

Arbeitslosen-Aktionen im Banat in den Jahren 1929—1933: <i>G. Sarafolean</i>	69
Die vom Zirkel für soziale Studien und Orientierung unter Führung der KPR entfaltete Tätigkeit (1931—1932): <i>Şt. Lache</i>	85
Die Solidarität der Werktätigen Rumäniens mit dem heldenmütigen Kampf der deutschen Kommunisten und dem Aufstand des österreichischen Proletariats im Februar 1934: <i>I. Babici, S. Istrate</i>	92
Die Solidarität der Arbeiterbewegung in Rumänien mit dem Bauernaufstand im nördlichen Teil des früheren Bezirks Muscel im Sommer 1911: <i>Gh. Pirnuşă</i>	115

BIBLIOGRAPHISCHES

„Fragen der Schaffung und Entwicklung der materiell-technischen Grundlage des Sozialismus in der RVR“ Verlag der Akademie der RVR, 1963, 480 S.; „Industria Sirmei Cîmpia Turzii“. Die Entwicklung dieses Unternehmens in den Jahren des volksdemokratischen Regimes.“ Verlag der Akademie der RVR, 1963, 248 S.; V.T. FOMIN: „Die Aggression Nazi-Deutschlands in Europa“, Verlag für Sozial-ökonomische Moskau, 1963, 640 S.	126

INFORMATIONEN

Der 6 ANPI-Kongress.	137

SOMMAIRE

ARTICLES

G. TUDORAN: Ştefan Gheorghiu, propagandiste et organisateur remarquable du mouvement ouvrier de Roumanie	3
N. N. CONSTANTINESCO, C. V. BĂLOIU: La situation de la classe ouvrière de Roumanie pendant la période 1934 — 1938	17
N. COPOIU: L'affirmation de l'aile gauche du Parti social-démocrate de Roumanie, dans la période 1914—1916	38
MINEA STAN, AL. NEAMTU: Aspects concernant l'attitude hostile des militaires roumains à l'égard du fascisme et des préparatifs la guerre antisoviétique (septembre 1939 — juin 1941)	59

COMMUNICATIONS

Actions entreprises par les ouvriers chômeurs du Banat entre 1929 et 1933: <i>G. Sarafolean</i>	69
L'activité déployée sous la direction du Parti Communiste de Roumanie par le Cercle d'orientations et documentations sociales (1931—1932): <i>Șt. Lache</i> ..	85
La solidarité des travailleurs de Roumanie avec la lutte héroïque des communistes allemands et avec l'insurrection armée du prolétariat autrichien de février 1934: <i>I. Babici, S. Istrate</i>	92
La solidarité du mouvement ouvrier de Roumanie avec la révolte de l'été 1911 des paysans habitant la partie nord de l'ancien département de Muscel: <i>Gh. Pirnuță</i>	115

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

« Problèmes touchant la création et le développement de la base technique et matérielle du socialisme dans la R.P.R. », Editions de l'Académie de la R.P.R., 1963, 390 p.; « Industria sirmei »—Cîmpia Turzii. Le développement de l'entreprise sous le régime démocrate-populaire, Editions de l'Académie de la R.P.R., 1963, 248 p.; V. T. FOMINE: « L'agression de l'Allemagne fasciste en Europe », Editions pour la littérature sociale et économique, Moscou, 1963, 640 p.	126

INFORMATIONS

Le VI ^e Congrès de l'A.N.P.I.	137

CONIENIS

ARTICLES

G. TUDORAN: Stefan Gheorghiu, an Outstanding Propagandist and Organizer of the Working-Class Movement in Rumania.	3
N. N. CONSTANTINESCU, C. V. BĂLOIU: The situation of the working class in Rumania in 1934—1938.	17
N. COPOIU: Assertion of the Left Wing of the Social-Democratic Party in Rumania in 1914—1916.	38
MINEA STAN, AL. NEAMȚU: Aspects Reflecting the Rumanian Military's Hostility to Fascism and to the Preparations for the Anti-Soviet War. (September 1939 — June 22, 1941).	59

PAPERS

Actions of the unemployed workers in the Banat in 1929-1933. <i>G. Sarafolean</i> ..	69
Activity of the Circle for Social Guidance and Documentation under the Leadership of the C.P.R. (1931—1932) by <i>Șt. Lache</i>	85

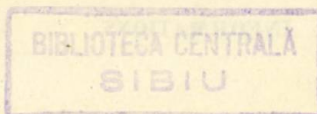
Solidarity of the Working People in Rumania wiht the Heroic Struggle of German Communists and with the Insurrection of the Austrian Proletariat in February 1934: <i>I. Babici</i> by <i>S. Istrate</i>	92
Solidarity of the Working-Class Movement in Rumania with the Peasant Uprising in the North of the Former Muscel County in the Summer of 1911, by <i>G. Pirnuță</i>	115

BIBLIOGRAPHICAL NOTES

"Problems of the Creation and Development of the Technical-Material Basis of Socialism in the RPR", Publishing House of the RPR Academy, 1963, 480 pages; "Industria Sirmei Cimpia Turzii — the Factory's Development under the People's Democratic Rule", Publishing House of the RPR Academy 1963, 360 pages; V.T. FOMIN: "The Aggression of Fascist Germany in Europe", Moscow 1963, 640 pages.	126

INFORMATIONS

The VI th Congress of A.N.P.I.	137

COMITETUL DE REDACȚIE

**N. ADĂNILĂ, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA**

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între
orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60,
interior 442 ; 722 ; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 4 lei; abonamentul pe 6 luni — 12 lei, pe un an — 24 lei.

Editura „Știința”

61
1111

Lei 4

I 8901

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

Biblioteca oraș
S i b i u

BIBLIOT

S i b i u

2

1 9 6 4

1990

0 JUL 2005

7 8901

-- ULU 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

ANUL X

2

1964

6293 ✓

SUMAR

	Pag.
Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964	3

ARTICOLE

FL. BALAUER, M. POPESCU: Dezvoltarea agriculturii socialiste, calea bunei stări a țărânimii	31
Ș. DAVICU: Din lupta maselor populare din Iași împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist	49
O. MATICHESCU: Întruniri și demonstrații ale oamenilor muncii din România împotriva exploatării capitaliste, pericolului fascist și de război desfășurate cu prilejul zilei de 1 Mai în perioada dictaturii regale	63
GH. I. IONIȚĂ: Activitatea desfășurată de Comitetele cetățenești pentru revendicări general-democratice (1936—1937)	85

DOCUMENTE

Documente noi în legătură cu marea răscoală a țăranilor din 1907	109

NOTE BIBLIOGRAFICE

I. ADAM: „Probleme ale alianței clasei muncitoare cu țărâtimea muncitoare în R.P.R.”, Editura științifică, 1963, 138 pag.; „Revista arhivelor” (serie nouă) nr. 1/1958— nr. 2/1963	132

DECLARAȚIE

cu privire la poziția
Partidului Muncitoresc Român
în problemele mișcării comuniste
și muncitorești internaționale
adoptată de Plenara lărgită a C. C. al P. M. R.
din aprilie 1964

Plenara lărgită a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din aprilie 1964 a ascultat și a dezbătut Darea de seamă cu privire la convorbirile avute de delegația Partidului Muncitoresc Român cu conducerea Partidului Comunist Chinez, a Partidului Muncii din Coreea și a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice în problema unității mișcării comuniste și muncitorești. Plenara a aprobat în unanimitate acțiunile întreprinse de Biroul Politic al Comitetului Central în legătură cu polemica publică din mișcarea comunistă și muncitorească internațională, cât și activitatea delegației Partidului Muncitoresc Român.

I. Acțiunea partidului nostru în vederea încetării polemicii publice

După cum este cunoscut, în ultimii ani, în mișcarea comunistă și muncitorească internațională au apărut deosebiri de vederi și de interpretare în probleme ale liniei generale a mișcării comuniste — aprecierea caracterului epocii contemporane și a forțelor ei motrice, problema păcii și războiului, căile trecerii de la capitalism la socialism, normele relațiilor dintre partidele comuniste și muncitorești, dintre statele socialiste, precum și alte probleme.

În discutarea acestor probleme s-a ajuns la o polemică publică deosebit de ascuțită. În prezent, mișcarea comunistă mondială și lagărul socialist se află în fața pericolului scindării.

De la începerea polemicii publice, Partidul Muncitoresc Român a acordat întregul său sprijin propunerilor menite să pună capăt acesteia, a făcut în repetate rânduri apel și a insistat ca ea să înceteze neîntârziat, pronun-

ținându-se pentru rezolvarea problemelor divergente potrivit normelor stabilite în comun la Consfăturile din 1957 și 1960 cu privire la relațiile dintre partidele comuniste.

La 4 februarie 1964, ziarul „Jenminjibao” și revista „Hunți” au publicat un articol polemic, în care, afirmându-se că istoria demonstrează că „mișcarea clasei muncitoare internaționale are tendința să se împartă în două”, se trăgea concluzia că această teză este valabilă și pentru mișcarea comunistă contemporană. Declarînd că în mișcarea comunistă au luat extindere revizionismul și oportunismul, articolul susținea că „atît pe plan internațional cît și în fiecare țară în parte, oriunde oportunismul și revizionismul fac ravagii, o sciziune devine inevitabilă în rîndurile proletariatului” și că „unitatea, lupta și chiar sciziunile, precum și o unitate nouă pe o bază nouă — aceasta este dialectica dezvoltării mișcării clasei muncitoare internaționale”.

La 13 februarie 1964, C.C. al P.C.U.S. ne-a adus la cunoștință că a hotărît să dea publicității materialele plenarei sale privind divergențele cu P.C. Chinez; exprimînd părerea potrivit căreia capătă o tot mai mare actualitate convocarea Consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești, C.C. al P.C.U.S. preconiza o „ripostă colectivă din partea partidelor marxist-leniniste” față de concepțiile și acțiunile conducătorilor P. C. Chinez.

Toate acestea ne-au provocat o mare îngrijorare, întrucît agravau pericolul sciziunii care amenință mișcarea comunistă internațională.

Considerînd că este datoria fiecărui partid de a face tot ce este cu putință pentru a înlătura acest pericol, Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român a hotărît să adreseze Comitetului Central al P.C.U.S. și Comitetului Central al P. C. Chinez o propunere de încetare imediată a polemicii publice. Astfel, la 14 februarie 1964, în timpul lucrărilor plenarei Comitetului Central al P.C.U.S., Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a adresat acestuia un apel tovarășesc insistent, de a nu publica materialele plenarei privind divergențele cu P. C. Chinez. Concomitent, Biroul Politic al C.C. al Partidului Muncitoresc Român s-a adresat Comitetului Central al P. C. Chinez cu același apel insistent de a pune capăt neîntîrziat polemicii publice, propunînd totodată tovarășilor chinezi o întîlnire între reprezentanții conducătorilor superioare ale celor două partide pentru a discuta problema unității lagărului socialist și a mișcării comuniste mondiale.

Comitetul Central al P.C.U.S. ne-a răspuns în aceeași zi că, ținînd seama de intervenția P.M.R., a hotărît să amîne publicarea materialelor plenarei și că se va abține de la publicarea de materiale polemice, dacă tovarășii chinezi vor înceta și ei polemica publică.

În ziua de 17 februarie 1964, Comitetul Central al partidului nostru a primit o scrisoare din partea tovarășului Mao Tze-dun, care arăta că C.C. al P. C. Chinez este de acord cu o întîlnire între reprezentanții conducătorilor superioare ale Partidului Comunist Chinez și Partidului Muncitoresc Român și invita în acest scop în China o delegație a partidului nostru. De asemenea, ni s-a comunicat că, dacă Partidul Muncitoresc Român a hotărît să trimită curînd în China delegația sa, Comitetul Central al P.C. Chinez poate temporar să nu dea publicității materiale polemice.

Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român a informat și celelalte partide frățești despre demersul întreprins, împărtășindu-le părerea că este necesar, în interesul găsirii căilor și metodelor pentru asigurarea unității, ca toate partidele comuniste și muncitorești să întrerupă polemica publică; în același timp, ne-am exprimat speranța că propunerile și poziția partidului nostru vor găsi înțelegere și sprijin.

În răspunsurile ce ne-au fost transmise, numeroase partide frățești au salutat inițiativa Partidului Muncitoresc Român și au apreciat-o ca deosebit de utilă, declarând că ea se bucură de asentimentul lor.

În Republica Populară Chineză, delegația partidului nostru a avut convorbiri cu delegația Partidului Comunist Chinez și cu tovarășul Mao Tze-dun. S-au discutat, cu deplină sinceritate și în spirit tovarășesc, situația creată în mișcarea comunistă și muncitorească internațională, precum și probleme de interes comun pentru cele două partide și țări. Schimbul de păreri a permis părților să-și cunoască reciproc, mai bine, punctele de vedere.

Obiectivul fundamental al delegației P.M.R. a fost obținerea acordului asupra unei încetări imediate a polemicii publice. Tovarășii chinezi au declarat că se poate pune capăt polemicii publice numai după ce, prin discuții bilaterale și multilaterale, se va ajunge la o înțelegere asupra condițiilor de încetare a acesteia. După părerea lor, pînă atunci polemica trebuie să continue, iar între timp pot avea loc convorbiri bilaterale între P. C. Chinez, P.C.U.S., precum și alte partide frățești.

Ca urmare a acțiunii Partidului Muncitoresc Român, polemica publică a fost întreruptă atât de P.C.U.S. cît și de P.C. Chinez, întrerupere care a durat timp de aproape o lună. Încurajată de acest fapt, precum și de ecoul pozitiv pe care l-a avut în mișcarea comunistă, delegația partidului nostru a propus C. C. al P. C. Chinez ca, cel puțin în perioada discutării condițiilor de încetare a acesteia, cele două părți să se abțină în continuare de la publicarea de materiale polemice. Această propunere nu a fost însă acceptată, tovarășii chinezi reafirmînd părerea lor că discuțiile pot avea loc și în timp ce se desfășoară polemica publică.

Răspunzînd invitației Partidului Muncii din Coreea, delegația partidului nostru a făcut o scurtă vizită în Republica Populară Democrată Coreeană. În cadrul schimbului de păreri avut cu tovarășul Kim Ir Sen și cu alți conducători ai Partidului Muncii din Coreea, delegația noastră a informat despre convorbirile purtate la Pekin și a expus poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele de interes comun între cele două partide și țări ale noastre, solidarității lagărului socialist și unității mișcării comuniste mondiale.

După încheierea vizitei în China și Coreea, la întoarcerea spre țară, delegația noastră a avut în Uniunea Sovietică, la propunerea C.C. al P.M.R., convorbiri cu tovarășul Hrușciiov și cu alți conducători ai P.C.U.S. în problema unității țărilor socialiste și a mișcării comuniste mondiale. În cursul întîlnirilor, desfășurate într-o atmosferă de prietenie și înțelegere reciprocă, delegația noastră i-a informat pe tovarășii sovietici despre convorbirile

purtate în China și Coreea și a exprimat din nou punctul de vedere al partidului nostru în problema încetării complete a polemicii publice.

Tovarășii sovietici au declarat că, deoarece partea chineză a redeschis polemica, ei sînt nevoiți să dea publicității raportul la plenară în problema divergențelor. În urma convorbirilor avute, tovarășii sovietici au căzut de acord să amîne publicarea raportului declarînd că, dacă în urma unui nou demers al nostru, tovarășii chinezi vor fi de acord să înceteze polemica, partea sovietică este gata să procedeze în același fel și să nu reînceapă publicarea de materiale polemice.

În perioada cînd acțiunea partidului nostru era în curs, am fost informați despre un schimb de scrisori între C.C. al P.C. Chinez și C.C. al P.C.U.S. în care ambele partide — cu toate deosebirile de vederi asupra modului de abordare a problemei încetării polemicii, a termenelor preconizate și a altor măsuri — se pronunțau pentru continuarea convorbirilor dintre ele și pentru constituirea unei comisii în vederea pregătirii Consfățuirii reprezentanților tuturor partidelor comuniste și muncitorești. După părerea noastră, aceste elemente comune pot constitui puncte de plecare pentru o acțiune în favoarea normalizării relațiilor din mișcarea comunistă.

După ce a ascultat Darea de seamă a delegației partidului nostru, Biroul Politic al Comitetului Central a luat hotărîrea să întreprindă o nouă acțiune pentru salvagardarea unității mișcării comuniste, propunînd Comitetului Central al P.C.U.S. și Comitetului Central al P.C. Chinez ca aceste două partide, împreună cu Partidul Muncitoresc Român, să adreseze în comun un Apel către toate partidele comuniste și muncitorești.

La 25 martie 1964, Comitetul Central al P.M.R. a trimis Comitetelor Centrale ale P.C.U.S. și P.C. Chinez proiectul Apelului ; am menționat că în cazul acordului de principiu al ambelor partide cu acest demers, proiectul de Apel ar putea fi discutat și definitivat la o întîlnire a reprezentanților celor trei partide, urmînd ca pînă la definitivare atît unii, cît și alții să se abțină sub orice formă de la polemica publică.

La această propunere am primit răspuns numai din partea Comitetului Central al P.C.U.S. care, în scrisoarea sa din 28 martie 1964, ne-a comunicat că „în general C.C. al P.C.U.S. este de acord cu proiectul de Apel către partidele frățești pregătit de C.C. al P.M.R. Dacă și C.C. al P.C. Chinez va avea o atitudine pozitivă față de propunerea dv. privind încetarea imediată a polemicii sub orice formă și va fi de acord cu propunerea privind Apelul comun al P.C.U.S., P.C. Chinez și P.M.R. către toate partidele comuniste și muncitorești, noi sîntem de acord să trecem imediat la examinarea proiectului de Apel pentru a elabora împreună textul său definitiv“.

La 31 martie 1964, presa chineză a publicat un nou articol redacțional al ziarului „Jenminjibao“ și revistei „Hunți“.

La 3 aprilie 1964, presa sovietică a dat publicității materialele plenarei C.C. al P.C.U.S. din februarie 1964.

Polemica publică, la care participă numeroase partide frățești, se desfășoară cu intensitate crescîndă. În mișcarea comunistă internațională s-a creat o situație deosebit de gravă. Se ridică problema perspectivelor acestei situații în cazul că nu se va pune capăt polemicii publice și ea va

continua să încordeze raporturile între partidele comuniste și muncitorești, între statele socialiste, între popoarele acestor state, mărinnd pericolul sci-ziunii în mișcarea comunistă mondială, în lagărul țărilor socialiste.

Examinînd această stare de lucruri, Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român consideră necesar să-și expună mai pe larg punctul de vedere asupra principalelor probleme ale vieții sociale contemporane și ale dezvoltării mișcării comuniste și muncitorești internaționale, precum și asupra căilor de salvagardare a unității acesteia.

II. Epoca noastră, epoca trecerii de la capitalism la socialism

Analiza realităților contemporane scoate în evidență uriașele transformări social-economice petrecute în lume, schimbarea raportului de forțe în favoarea socialismului, în primul rînd ca rezultat al formării sistemului mondial socialist.

Victoria noii orînduiri sociale într-un șir de state, cuprinzînd o treime a populației globului pămîntesc, a produs o spărtură imensă în frontul imperialist, a creat condiții noi, incomparabil mai favorabile luptei popoarelor pentru realizarea aspirațiilor lor de libertate și progres, a adus într-un stadiu nou întregul proces revoluționar mondial de trecere a omenirii de la capitalism la socialism. Astăzi nu există domeniu al evoluției societății, al vieții politice, economice și sociale, problemă a relațiilor de clasă din țările capitaliste, a mișcării de eliberare națională, a relațiilor internaționale și a luptei ideologice care să nu fie profund înrîurită de existența sistemului mondial socialist.

În prezent se afirmă mai puternic ca oricînd rolul istoric al clasei muncitoare ca cea mai înaintată forță a societății, rolul partidelor comuniste și muncitorești ca avangardă a maselor largi populare în lupta pentru socialism și pace.

Transformările înnoitoare din lumea contemporană își găsesc o puternică expresie în avîntul mișcării de eliberare națională și în prăbușirea sistemului colonial, în lupta noilor state independente pentru consolidarea suveranității lor, pentru pace și dezvoltare economică și socială.

O amploare fără precedent a luat mișcarea de luptă pentru preîntîmpinarea războiului termonuclear și asigurarea păcii.

Restrîngerea sferei de acțiune a imperialismului ca rezultat al dezvoltării tuturor acestor forțe a determinat ascuțirea contradicțiilor economice, politice și sociale în lumea capitalistă. Deși chiar în condițiile adîncirii crizei sale generale, capitalismul dispune încă de posibilități de a înfăptui progrese în domeniul științei și tehnicii și de a realiza creșteri de producție în unele țări sau ramuri economice, capacități importante de producție rămîn nefolosite, se accentuează continuu fenomenele de instabilitate a economiei capitaliste. Concentrarea capitalurilor atît pe plan intern cît și internațional, crearea de mari uniuni monopoliste, creșterea atot-

puterniciei lor în viața de stat ascut antagonismele de clasă, contradicția dintre interesele monopolurilor și cele ale întregii națiuni.

Este izbitor decalajul dintre grupul de țări capitaliste înaintate din punct de vedere economic și numeroasele țări slab dezvoltate. Dacă astăzi există la ordinea zilei o problemă a țărilor slab dezvoltate, ea se datorește imperialismului, politiciii coloniale care a creat această stare de lucruri, exploatând resursele țărilor slabe, împiedicând crearea în aceste țări a unei industrii naționale dezvoltate, frînând progresul lor. Lupta dusă sub forme diferite de aceste țări pentru înlăturarea urmărilor dominației coloniale creează noi contradicții în cadrul lumii capitaliste.

Se accentuează contradicțiile între marile uniuni monopoliste, între principalele puteri imperialiste, lupta dintre ele pentru surse de materii prime, pentru piețe și sfere de investiții, pentru poziții dominante în alianțele militare imperialiste.

Formarea de organizații economice interstatuale sau de organisme suprastatale de genul „Pieței comune“, „Comunității Cărbunelui și Oțelului“ și altele duce la intensificarea contradicțiilor interimperialiste, știrbind suveranitatea țărilor membre mai mici sau mai slabe. Se intensifică contradicțiile în cadrul Pieței comune, în special între principalele puteri membre ; între țările acestei grupări și alte state capitaliste ; între țările vest-europene și S.U.A. În acest ghem de contradicții Statele Unite ale Americii încearcă să-și mențină pozițiile de forță conducătoare a lumii capitaliste, în timp ce în sens contrar acționează tendințele altor state imperialiste, care caută să iasă de sub tutela S.U.A.

Ca una din trăsăturile adâncirii crizei generale a capitalismului, se intensifică tendința spre restrângerea democrației burgheze și se manifestă pronunțat criza ideologiei capitaliste care, cu toate vastele mijloace de influențare de care dispune, nu reușește să stăvilească forța de atracție, în continuă creștere, a ideilor socialismului.

La întrebarea care este conținutul principal al epocii noastre și care sînt factorii hotărâtori, principalele forțe motrice ale dezvoltării mondiale, viața impune un singur răspuns : **conținutul principal al epocii actuale este trecerea de la capitalism la socialism ; în prezent conținutul, direcția și particularitățile principale ale dezvoltării istorice a societății omenesti sînt determinate de sistemul mondial socialist, de forțele care luptă împotriva imperialismului, pentru transformarea socialistă a societății.**

Clarificarea problemelor legate de aprecierea epocii contemporane și a principalelor ei caracteristici are o deosebită însemnătate principială și practică. Pe baza înțelegerii juste a cadrului social-istoric în care își desfășoară activitatea, a stadiului evoluției sociale, a aprecierii corecte a forțelor de clasă din fiecare țară și a raportului de forțe de pe arena mondială, partidele comuniste își elaborează o strategie și o tactică justă, își stabilesc obiective de luptă realiste.

Marx, Engels, Lenin acordau cea mai mare însemnătate studierii aprofundate a condițiilor istorice concrete și cereau comuniștilor să analizeze transformările ce apar în cursul evoluției sociale pentru a trage pe această bază concluzii teoretice și practice corespunzătoare.

Există astăzi condiții internaționale mai favorabile ca oricînd desfășurării luptei pentru eliberarea socială și națională a popoarelor, pentru pace și socialism. Polemica publică ascuțită din mișcarea comunistă împiedică

folosirea din plin a acestor condiții, diminuează rolul și influența sistemului mondial socialist, abate partidele comuniste și muncitorești de la sarcinile lor majore, dăunează unității de luptă a clasei muncitoare internaționale și a mișcării de eliberare națională, dezorientează masele.

Așa cum sublinia Declarația Consfătuirii din 1960, în zilele noastre se impune ca o necesitate obiectivă unirea într-un singur torent, într-un unic șuvoi, a tuturor forțelor revoluționare și curenților progresiste ale contemporaneității. Coeziunea lor strânsă, acțiunea lor unită constituie factorul hotărâtor al victoriei asupra imperialismului, al triumfului cauzei socialismului, eliberării naționale și păcii în lumea întreagă.

III. Apărarea păcii, cauza vitală a întregii omeniri

Pacea este năzuința arzătoare a întregii omeniri. În fața primejdiei grave pe care ar reprezenta-o pentru toate popoarele un nou război mondial ce ar atrage după sine calamități și suferințe incomparabile cu cele din trecutele războaie, mase populare din cele mai largi, forțe politice și sociale de pe toate continentele s-au ridicat la luptă pentru a salvagarda și întări pacea.

Cel mai important rezultat obținut în ultimii ani în această luptă constă în faptul că pacea a fost menținută și s-a conturat un început de destindere în viața internațională. Întâmpină o tot mai mare împotrivire acțiunile cercurilor militariste agresive; în opinia publică mondială adepții războiului, promotorii încordării și ai cursei înarmărilor cunosc o izolare crescândă. Chiar și în cercuri conducătoare din țările capitaliste se manifestă aprecieri realiste, tendințe spre normalizarea relațiilor internaționale, spre evitarea evoluției evenimentelor în direcția unei conflații mondiale.

Pentru comuniști este absolut evident că natura agresivă și reacționară a imperialismului a rămas aceeași, că atîta timp cît el va dăinui, se va menține și terenul pentru războaie agresive. Cercurile extremiste, militariste nu renunță la ideea de a modifica cursul istoriei, care le este nefavorabil, de a înăbuși lupta de eliberare a popoarelor, folosind în acest scop orice mijloace, inclusiv armele.

O analiză științifică în scopul stabilirii unei politici juste nu se poate limita însă la constatarea caracteristicilor imperialismului, ci trebuie să țină seama de faptul hotărâtor că, deși esența acestuia nu s-a schimbat, s-a modificat radical raportul de forțe în favoarea păcii.

Imperialismului i se opun forțe uriașe, în continuă creștere: comunitatea țărilor socialiste, cu gigantica sa putere materială, clasa muncitoare din țările capitaliste, mișcarea de eliberare națională, statele care și-au dobîndit recent independența, larga mișcare pentru apărarea păcii. Mobilizarea tuturor acestor forțe, unirea lor în cel mai larg front, lupta lor hotărîită fac ca imperialismul să nu mai poată acționa după bunul său plac pe arena internațională, pot zădărnici încercările cercurilor imperialiste de a arunca omenirea într-un nou război mondial, pot impune și consolida pacea. Comuniștii consideră drept misiunea lor istorică nu

numai lichidarea exploatării pe scară mondială, ci și izbăvirea omenirii, încă în epoca actuală, de coșmarul unui nou război mondial și își consacră capacitatea și energia înfăptuirii acestei nobile misiuni.

Fără îndoială că existența armelor racheto-nucleare nu schimbă și nu poate schimba natura raporturilor între clasele antagoniste, legile luptei de clasă și ale dezvoltării societății pe calea progresului. Dar nu se poate nesocoti faptul că apariția, dezvoltarea și acumularea armelor nucleare au produs schimbări esențiale în modul de ducere a războiului, precum și în amploarea efectelor distructive pe care acesta le-ar avea pentru întreaga omenire. O conflagrație mondială, în care inevitabil s-ar folosi armele nucleare, ar duce la distrugerea unor țări și popoare întregi, beligerante sau nebeligerante, la transformarea în ruine a principalelor centre ale producției și culturii, la exterminarea a sute de milioane de oameni, ar crea o gravă primejdie biologică pentru specia umană, pentru viața pe pământ.

Sporirea continuă a forței de distrugere a armamentelor confirmă previziunile lui Engels și Lenin cu privire la urmările perfecționărilor în sfera tehnicii militare. Astfel, F. Engels sublinia că potrivit legilor interne ale mișcării dialectice, „militarismul, ca oricare alt fenomen istoric, piere de pe urma consecințelor proprii sale dezvoltări”¹. Iar Lenin arăta, încă în 1918, că dezvoltarea cu pași repezi a tehnicii militare contribuie din ce în ce mai mult la agravarea caracterului distrugător al războiului și își exprima convingerea că va veni o vreme când războiul va deveni atât de distrugător încât va fi în general imposibil.

Conștiente de marea răspundere ce le revine pentru viitorul omenirii, partidele comuniste consideră de datoria lor să dezvăluie proporțiile reale ale primejdiei războiului termonuclear pentru a mobiliza și a ridica la luptă hotărâtă clasa muncitoare internațională, forțele revoluționare, popoarele lumii întregi în scopul de a bara drumul războiului.

Militând pentru salvagardarea păcii, țările socialiste manifestă vigilență neslăbită, întăresc capacitatea lor de apărare pentru a putea da riposta cuvenită oricărui agresor. În această privință, o uriașă însemnătate are existența giganticei forțe racheto-nucleare făurită de Uniunea Sovietică și pusă în slujba securității țărilor socialiste și a păcii.

Dându-și seama de riscurile unui conflict nuclear pentru propriile lor țări, cercuri politice influente din Occident se pronunță pentru renunțarea la război ca mijloc de reglementare a problemelor internaționale, pentru o politică rațională.

O răspundere deosebită pentru menținerea și consolidarea păcii revine marilor puteri, în special celor care posedă arma nucleară. Dar nici un stat, mare sau mic, nu poate fi scutit de răspundere pentru asigurarea păcii. Fiecare stat are îndatorirea sfântă să militeze activ, neobosit, aducându-și propria contribuție la slăbirea încordării internaționale și la rezolvarea problemelor interstatale pe calea tratativelor.

La baza politicii externe a statelor socialiste se află principiul coexistenței pașnice între țări cu sisteme sociale diferite. Acest principiu presupune rezolvarea problemelor internaționale litigioase pe calea tratativelor, fără a se recurge la război, pe baza recunoașterii dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, respectării suveranității și inte-

¹ F. Engels: „Anti-Dühring”, București, E.S.P.L.P. 1955, ed. a III-a, pag. 192.

grităţii teritoriale a statelor, deplinei egalităţi, neamestecului reciproc în treburile interne.

Coexistenţa paşnică între state cu orînduiri sociale diferite nu înseamnă abandonarea politicii de clasă, nu se referă la raporturile între clasele antagoniste, între exploatarea şi exploataţi, între popoarele asuprite şi asupritorii lor, nu înseamnă încetarea luptei dintre ideologia burgheză şi ideologia socialistă. În condiţiile coexistenţei paşnice au continuat să se întărească forţele sistemului socialist mondial, să se dezvolte lupta clasei muncitoare din ţările capitaliste, mişcarea de eliberare naţională.

Politica de coexistenţă paşnică promovată de ţările socialiste constituie unul din principalele izvoare ale prestigiului şi preţurii de care se bucură socialismul în lumea întreagă, stă la temelia succeselor obţinute pînă acum pe linia menţinerii şi consolidării păcii. Partidul Muncitoresc Român, poporul nostru dau o înaltă apreciere activităţii perseverente a Uniunii Sovietice, iniţiativelor şi propunerilor ei îndreptate spre slăbirea încordării internaţionale, reglementarea pe calea tratatelor a problemelor internaţionale litigioase, spre asigurarea unei păci trainice.

Aşa cum a dovedit experienţa, oamenii de stat, renunţînd la limbajul ameninţărilor, manifestînd realism, înţelepciune, răbdare şi perseverenţă, pot găsi prin tratative soluţii reciproc acceptabile în cele mai complexe şi spinoase probleme ale relaţiilor interstatuale. A purta în acest mod tratative cu oricare dintre ţările capitaliste în scopul rezolvării problemelor litigioase şi îmbunătăţirii relaţiilor între state nu înseamnă cîtuşi de puţin abdicarea de la principii, ci înseamnă slujirea intereselor păcii.

Metoda tratatelor în relaţiile internaţionale cere să se depună eforturi stăruitoare, să se manifeste elasticitate, să se ţină seama de contradicţiile din lumea capitalistă, de existenţa acelor cercuri care apreciază lucid actualul raport de forţe pe arena mondială, să se folosească această situaţie pentru a obţine o izolare a cercurilor ultrareacţionare, promotoare ale încordării internaţionale. O actualitate deosebită au în această privinţă recomandările lui Lenin: „...nu ne este indiferent — arăta el în 1922 — dacă avem de-a face cu acei reprezentanţi ai taberei burgheze care tind să soluţioneze problema prin război, sau cu aceia dintre reprezentanţii ei care tind spre pacifism, oricît de defectuos ar fi acest pacifism şi oricît de puţin ar rezista el, privit prin prisma comunismului, fie şi unei umbre de critică”². În relaţiile sale cu ţările capitaliste, ţara noastră se călăuzeşte după aceste înţelepte indicaţii leniniste, pronunţîndu-se cu consecvenţă pentru rezolvarea problemelor litigioase dintre state pe calea tratatelor.

Dezvoltarea comerţului, a relaţiilor economice pe baza avantajelor reciproce, precum şi extinderea legăturilor tehnico-ştiinţifice, a schimburilor culturale reprezintă un mijloc deosebit de important pentru promovarea coexistenţei paşnice între state cu orînduiri sociale diferite, pentru îmbunătăţirea climatului internaţional, realizarea destinderii şi întărirea păcii în lume.

După cum este cunoscut, adepţii „războiului rece” au practicat vreme destul de îndelungată o politică de embargo şi discriminări în

² V. I. Lenin, Opere, vol. 33, Bucureşti, E.S.P.L.P. 1957, pag. 256.

relațiile comerciale cu țările socialiste, cu intenția de a frâna dezvoltarea lor. Dar această politică de îngustare a relațiilor economice nu numai că nu a izbutit să împiedice mersul înainte al țărilor socialiste, ci s-a întors împotriva inițiatorilor ei, prin efectele negative produse de încălcarea necesităților obiective ale dezvoltării relațiilor economice mondiale. Oamenii de afaceri din Occident, chiar și anumite cercuri economice din S.U.A., manifestă un interes crescând pentru dezvoltarea schimburilor comerciale cu țările socialiste.

Dezarmarea generală și totală este un obiectiv important al luptei pentru pace. Idee cu adânc răsunet în masele largi, problema dezarmării a fost pusă de mult de către conducătorii proletariatului ca o lozincă de luptă a partidului clasei muncitoare. Încă în deceniul al nouălea al secolului trecut Engels arăta: „În toate țările, păturile largi ale populației, asupra cărora apasă aproape în exclusivitate obligația de a furniza masa soldaților și de a plăti cea mai mare parte din impozite, cheamă la dezarmare”³. Propuneri privind reducerea generală a armamentelor și dezarmarea generală au fost prezentate pentru prima oară, din indicația lui Lenin, de către statul sovietic, la Conferința de la Genova, din 1922. Ele și-au găsit continuarea și dezvoltarea în propunerile de dezarmare generală și totală susținute de delegația sovietică la Liga Națiunilor între anii 1927—1932.

Problema dezarmării se pune astăzi cu o și mai mare ascutime datorită primejdiei pe care o reprezintă armele moderne, precum și enormei risipe de mijloace materiale pe care o implică înarmarea. După aprecierile O.N.U., pentru acumularea de arme de distrugere și întreținerea unor imense forțe armate, se cheltuiesc anual 120 miliarde de dolari, sumă care ar putea fi folosită pentru lichidarea înapoierii economice a unui mare număr de țări, a analfabetismului și bolilor, pentru îmbunătățirea vieții tuturor popoarelor.

Pentru omenire ar avea o importanță istorică adoptarea programului de dezarmare generală și totală, preconizat de Uniunea Sovietică și susținut de celelalte țări socialiste și de alte state iubitoare de pace, program care prevede interzicerea și încetarea producției oricărui gen de arme, inclusiv cea atomică, cu hidrogen, chimică, bacteriologică, distrugerea stocurilor, distrugerea tuturor mijloacelor de transportare a armelor nucleare la țintă, lichidarea tuturor bazelor militare de pe teritorii străine, desființarea tuturor forțelor armate.

Cercurile monopoliste cele mai agresive, profitoare ale cursei înarmărilor, se opun cu înverșunare oricărei măsuri în direcția dezarmării și destinderii încordării. Lupta pentru pace, pentru dezarmare are un profund caracter antiimperialist, mobilizează și unește masele largi populare, popoarele lumii tocmai împotriva cercurilor agresive ale imperialismului, împotriva celor mai reacționare forțe din societatea contemporană.

Așa cum se arată în Declarația Consfățuirii din 1960, „lupta trebuie dusă cu o amploare crescândă, urmărind cu perseverență rezultate reale: interzicerea experiențelor cu arme nucleare și a fabricării acestor arme, lichidarea blocurilor militare și a bazelor militare de pe teritoriile străine, reducerea considerabilă a forțelor armate și a armamentelor, netezindu-se

³ K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 22.

astfel calea spre dezarmarea generală⁴. Pe această cale trebuie înaintat cu perseverență, adoptându-se orice măsuri de natură să favorizeze destinarea, să apropie rezolvarea problemei dezarmării.

În acest sens apreciem însemnătatea Tratatului de la Moscova privind interzicerea experiențelor cu armele nucleare în atmosferă, în cosmos și sub apă — semnat, printre primele state, de către R. P. Română. Încheierea lui constituie un succes al acțiunii desfășurate de forțele păcii pentru a se pune capăt contaminării aerului și apei în urma radiațiilor, care periclita de pe acum sănătatea și viața oamenilor, întărește hotărârea popoarelor de a lupta cu și mai mare energie pentru încetarea oricăror experiențe nucleare, pentru interzicerea armelor atomice, pentru înfăptuirea dezarmării. Deși nu rezolvă problemele majore ale preîntâmpinării războiului, însemnătatea tratatului constă în faptul că el a contribuit la o anumită înseninare a atmosferei internaționale, încheierea sa demonstrând că problemele internaționale litigioase pot fi rezolvate pe calea tratativelor. Iată de ce considerăm nejust să se califice acest tratat ca un act de trădare a intereselor popoarelor din țările lagărului socialist, o mare înșelătorie sau o expresie a alierii cu forțele războiului împotriva forțelor păcii, a alierii cu imperialismul împotriva socialismului.

Republica Populară Română promovează o politică de dezvoltare a legăturilor de prietenie și colaborare frățească cu toate țările socialiste, de întărire continuă a unității lagărului socialist, de solidaritate și sprijinire hotărâtă a mișcării de eliberare a popoarelor, de dezvoltare a relațiilor de colaborare cu țările cu altă orînduire social-politică, pe baza principiilor coexistenței pașnice. Unindu-și eforturile cu celelalte țări socialiste, cu toate forțele păcii și progresului, țara noastră militează neabătut pentru destinarea internațională, zădărnicirea acțiunilor cercurilor agresive, înfăptuirea dezarmării, pentru întărirea păcii și prieteniei între popoare.

Sintem pentru desființarea oricăror blocuri militare și, ca o măsură tranzitorie în acest sens, ne declarăm pentru încheierea unui pact de neagresiune între Organizația Tratatului de la Varșovia și Pactul Atlanticului de Nord.

Țara noastră se pronunță în favoarea creării de zone denuclearizate ca un mijloc de slăbire a primejdiei de război. Susținem proiectele pentru înfăptuirea unor astfel de zone în Europa Centrală și de Nord, America Latină, Africa, zona Pacificului și în alte regiuni ale lumii și depunem eforturi perseverente pentru transformarea Balcanilor într-o zonă fără arme nucleare, o zonă a păcii și colaborării internaționale.

Considerăm că **lichidarea rămășițelor celui de-al doilea război mondial** prin încheierea Tratatului de pace german ar avea o mare însemnătate pentru eliminarea primejdiilor pe care le creează la adresa păcii în Europa cercurile revanșarde.

Apreciind rolul ce revine Organizației Națiunilor Unite în asigurarea păcii și dezvoltarea colaborării internaționale, România subliniază necesitatea ca această organizație să devină cu adevărat universală și, în acest scop, se pronunță consecvent pentru restabilirea neîntârziată a drepturilor legitime ale Republicii Populare Chineze la O.N.U.

⁴ „Declarația Consfătuirii partidelor comuniste și muncitorești (noiembrie 1960)“, București, Editura politică, 1960, pag. 38.

Chezășia victoriei cauzei păcii stă în unitatea țărilor socialiste — forța de bază a luptei pentru pace, în unitatea partidelor comuniste și muncitorești — avangarda acestei lupte. Este o sarcină arzătoare a țărilor socialiste, a partidelor frățești de a nu admite nimic ce ar putea duce la slăbirea forțelor păcii, de a milita pentru unirea strânsă a tuturor acestor forțe într-un uriaș front de luptă, de a le mobiliza la noi acțiuni hotărâte pentru asigurarea păcii.

IV. Sistemul mondial socialist, factor determinant al dezvoltării istorice

Influența determinantă exercitată de sistemul mondial socialist asupra dezvoltării istorice este indisolubil legată de forța pe care el o constituie pe toate planurile — economic, politic și social.

Pe plan economic, datorită ritmurilor rapide de dezvoltare industrială, mai înalte decât cele din lumea capitalistă, ponderea sistemului mondial socialist în producția industrială mondială a crescut de la 20 la sută în 1950 la 38 la sută în 1963.

În Uniunea Sovietică se realizează cu succes construcția desfășurată a comunismului ; avântul forțelor de producție își găsește expresie în îndeplinirea și depășirea sarcinilor planului septenal ; U.R.S.S. ocupă primul loc din lume în ce privește volumul producției la o serie de produse industriale ; se înfăptuiește un vast program de dezvoltare a agriculturii. Remarcabile rezultate au fost obținute pe tărîm tehnic-științific și cultural, în creșterea bunăstării poporului.

În R. P. Chineză, ca rezultat al eforturilor depuse în perioada celor două planuri cincinale, s-a creat baza industrializării socialiste a țării. În cursul anului 1963 au fost obținute succese însemnate în creșterea producției industriale și agricole, în dezvoltarea economiei naționale și îmbunătățirea continuă a vieții celor ce muncesc.

Realizări importante au obținut și celelalte țări socialiste în domeniul economiei și culturii, științei și tehnicii ; mai multe țări socialiste, între care și România, au intrat în etapa desăvîrșirii construcției socialiste.

Înfăptuirea unei opere atît de vaste cum este construirea societății noi impune soluționarea a numeroase probleme complexe ; în rezolvarea acestora pot să apară greutăți, să aibă loc greșeli, dar ceea ce este caracteristic evoluției țărilor socialiste sînt marile succese în înflorirea economiei și culturii, în dezvoltarea continuă a orînduirii sociale și de stat.

Corespunzător schimbărilor petrecute în baza economică, s-au produs adînci transformări în structura socială a acestor țări, s-a format o societate nouă, s-au întărit alianța clasei muncitoare cu masele țărănimii sub conducerea clasei muncitoare, unitatea moral-politică a poporului. Acumulînd o bogată experiență, partidele comuniste și muncitorești constituie forța politică conducătoare a societății. Se dezvoltă democrația socialistă, puterea populară și-a dovedit trăinicia.

Prin rezultatele pe care le obțin, țările socialiste demonstrează că socialismul lichidează tarele, inegalitățile și contradicțiile inerente capitalismului, făurește o orînduire socială dreaptă, superioară, creează condițiile unei înalte productivități a muncii în neîntreruptă creștere, asigură dezvoltarea continuă și folosirea deplină a mijloacelor tehnice și științifice create de geniul uman, are ca țel fundamental satisfacerea maximă a nevoilor materiale și spirituale mereu crescînde ale celor ce muncesc.

Desigur, o analiză obiectivă nu poate face abstracție de faptul că majoritatea țărilor în care a învins socialismul au pornit de la un nivel economic coborît. Drumul pe care l-au străbătut într-un răstimp istoric scurt, succesele însemnate obținute în opera de industrializare, continua micșorare a decalajului față de țările capitaliste înaintate arată că numai socialismul deschide tuturor popoarelor posibilități de progres rapid. Aceste rezultate contrastează izbitor cu dezvoltarea inegală și cu instabilitatea caracteristice economiei țărilor capitaliste, cu incapacitatea sistemului capitalist de a scoate din starea de înapoiere economică și culturală țările slab dezvoltate — care constituie covârșitoarea majoritate a lumii capitaliste.

Realizările țărilor socialiste și perspectivele spre care ele se îndreaptă au un puternic ecou internațional, însuflețesc masele oamenilor muncii din țările capitaliste la lupta revoluționară, sub conducerea partidelor comuniste și muncitorești, pentru răsturnarea domniei capitalului și instaurarea puterii celor ce muncesc, constituie un îndemn la transformarea socialistă a societății. Se confirmă previziunea lui Lenin care, încă de la apariția primului stat socialist, sublinia importanța întrecerii istorice dintre capitalism și socialism.

Construirea noii societăți este opera istorică a poporului din țara respectivă, rodul activității sale creatoare, al eforturilor și muncii sale.

Succesele obținute de R.P. Romîna, ca și de celelalte țări socialiste, arată că soluționarea cu succes a sarcinilor dezvoltării economiei depinde în primul rînd de folosirea tuturor posibilităților interne ale fiecărei țări, prin mobilizarea intensă a propriilor forțe și maxima valorificare a resurselor ei naturale. Hotărîtoare pentru dezvoltarea țărilor care au moștenit de la capitalism o stare de înapoiere economică este industrializarea socialistă, singura cale prin care se asigură creșterea armonioasă, echilibrată, pe o linie mereu ascendentă și în ritm rapid a întregii economii naționale, sporirea continuă a productivității muncii sociale, dezvoltarea intensivă și complexă a agriculturii, ridicarea sistematică a nivelului de trai al poporului. Rezultatele obținute de țara noastră în toate domeniile construcției socialiste sînt indisolubil legate de această politică aplicată în mod consecvent de Partidul Muncitoresc Romîn.

Progresul economic și tehnico-științific al țărilor socialiste se sprijină totodată pe relațiile de colaborare și întrajutorare statornicite între ele. Aceste relații rodnice au cunoscut și cunosc o continuă dezvoltare; ele și-au dovedit eficacitatea aducînd o contribuție de o deosebită însemnătate la succesele repurtate de țările socialiste.

În vederea deplinei folosiri a avantajelor acestor relații a fost constituit Consiliul de Ajutor Economic Reciproc care, potrivit statutului său, are ca scop să contribuie, prin unirea și coordonarea eforturilor, la dezvoltarea

tarea economiei naționale, la accelerarea progresului economic și tehnic, la ridicarea nivelului de industrializare al țărilor mai puțin dezvoltate, la creșterea continuă a productivității muncii și la ridicarea neîncetată a bunăstării popoarelor țărilor membre.

Colaborarea în cadrul C.A.E.R. se desfășoară potrivit principiilor egalității depline în drepturi, respectării suveranității și intereselor naționale, avantajului reciproc și întrajutorării tovarășești.

În ce privește metoda colaborării economice, țările socialiste membre ale C.A.E.R. au stabilit că mijlocul principal de îndeplinire a diviziunii internaționale socialiste a muncii, forma principală de colaborare între economiile lor naționale este coordonarea planurilor pe baza înțelegerilor bi și multilaterale.

Pe parcursul dezvoltării relațiilor de colaborare între țările socialiste membre ale C.A.E.R. s-au preconizat forme și măsuri ca planul unic și organul unic de planificare, comun pentru toate țările membre, uniunile interstatuale tehnico-productive de ramură, întreprinderile proprietate comună a mai multor țări, complexele economice interstatuale etc.

Partidul nostru și-a exprimat cu toată claritatea punctul său de vedere, arătând că, întrucât esența măsurilor preconizate constă în trecerea unor funcții de conducere economică din competența statului respectiv în atribuțiile unor organe sau organisme suprastatale, ele nu sînt corespunzătoare principiilor care stau la baza relațiilor dintre țările socialiste.

Ideea organului unic de planificare, comun pentru toate țările din C.A.E.R., comportă implicații economice și politice dintre cele mai serioase. Conducerea planificată a economiei naționale este unul din atributele fundamentale, esențiale și inalienabile ale suveranității statului socialist — planul de stat fiind principalul instrument prin care acesta își realizează obiectivele sale politice și social-economice, stabilește direcțiile și ritmul de dezvoltare a economiei naționale, proporțiile ei fundamentale, acumulările, măsurile pentru ridicarea nivelului de trai material și cultural al poporului. Suveranitatea statului socialist presupune ca el să dispună efectiv și integral de mijloacele îndeplinirii practice a acestor atribuții, deținînd în mîinile sale totalitatea pîrghiilor de conducere a vieții economice și sociale. Trecerea unor asemenea pîrghii în competența unor organe suprastatale sau extrastatale ar transforma suveranitatea într-o noțiune lipsită de conținut.

Toate acestea sînt întrutotul valabile și în ce privește uniunile interstatuale tehnico-productive de ramură, cît și întreprinderile proprietate comună a două sau mai multe state. Planul de stat este unic și indivizibil, din el nu se pot extrage părți sau secțiuni care să fie transferate în afara statului. Conducerea economiei naționale în ansamblu nu este posibilă dacă problemele conducerii unor ramuri sau întreprinderi sînt scoase din competența partidului și guvernului țării respective și trecute unor organe extrastatale.

Uneori formele de conducere economică suprastatală de natura celor sus-amintite sînt prezentate ca derivînd din cuvintele lui Lenin despre „tendința de a crea o singură economie mondială, reglementată după un plan general de către proletariatul aparținînd tuturor națiunilor, tendință care apare destul de clar chiar în capitalism și care, fără îndoială, urmează să fie dezvoltată și să fie desăvîrșită în întregime în socialism”⁵.

⁵ V. I. Lenin. Opere, vol. 31, București, E.S.P.L.P. 1956, pag. 129.

Această prezentare nu ține însă seama de faptul că Lenin s-a referit la o problemă a epocii socialismului victorios în întreaga lume, când „**planul general**“ al unei „**singure economii mondiale**“ va fi opera proletariatului „**aparținind tuturor națiunilor**“.

Chiar atunci când socialismul va învinge pe plan mondial sau cel puțin în majoritatea țărilor, diversitatea particularităților acestor țări, a deosebirilor naționale și statale care, așa cum arăta Lenin, se vor menține vreme îndelungată și după victoria proletariatului pe scară mondială, vor face extrem de complexă găsirea formelor de organizare a colaborării economice. Care vor fi atunci aceste forme, care vor fi metodele concrete de colaborare — aceasta o va arăta viața, experiența. Stabilirea de pe acum a acestor forme, legate de crearea economiei mondiale unice, problemă a unei alte etape istorice, este lipsită de o bază reală.

Tendința spre formarea economiei mondiale unice arătată de Lenin este un factor obiectiv în dezvoltarea societății, care se manifestă și în condițiile de azi, dar acest factor nu poate acționa prin încălcarea legilor obiective caracteristice actualei etape în care se află sistemul economic mondial socialist, alcătuit din economii naționale ale unor țări suverane și independente.

Acesta este punctul de vedere al Partidului Muncitoresc Român în ce privește natura, în actuala etapă istorică, a relațiilor de colaborare economică dintre țările socialiste.

Fără îndoială, dacă unele țări socialiste găsesc potrivit să adopte în relațiile directe dintre ele forme de colaborare deosebite de cele convenite unanim în C.A.E.R., aceasta este o problemă care privește exclusiv acele țări și pe care o pot hotărî numai ele, în mod suveran.

În actualele condiții, când în lume există 14 țări socialiste dintre care numai o parte sînt membre ale C.A.E.R., încît alcătuirea acestuia nu reflectă decît parțial configurația sistemului mondial socialist, un obiectiv care ar contribui la dezvoltarea colaborării economice între toate țările socialiste ar fi ca, împreună cu cele care în prezent nu fac parte din C.A.E.R., să se găsească cele mai bune căi pentru participarea la acesta a tuturor țărilor socialiste, să se asigure forme și metode de colaborare din cele mai largi, elastice, care să atragă și să înlesnească cuprinderea a noi și noi state, pe măsura desfășurării procesului revoluționar mondial. În acest fel C.A.E.R. ar răspunde în cel mai înalt grad intereselor creșterii forței economice a comunității socialiste, valorificării depline a avantajelor transformării socialismului într-un sistem mondial și asigurării unei trainice baze materiale unității țărilor socialiste. Mai mult, noi considerăm că, și pentru țările care merg pe calea unei dezvoltări necapitaliste, trebuie găsite forme și metode de participare la activitatea C.A.E.R. în domeniile care le pot interesa.

În ceea ce-l privește, Partidul Muncitoresc Român se pronunță statornic pentru întărirea și lărgirea colaborării cu toate țările socialiste, pentru înfăptuirea diviziunii internaționale socialiste a muncii pe întregul sistem economic socialist, ca necesitate obiectivă a dezvoltării acestui sistem.

Totodată, diviziunea internațională socialistă a muncii nu poate însemna izolarea țărilor socialiste de ansamblul relațiilor economice mondiale. Militînd pentru promovarea unor relații economice normale, reciproc avantajoase, fără condiții politice, fără restricții și discriminări, Republica Populară Romînă, ca și celelalte state socialiste, își dezvoltă legăturile

economice cu toate statele, indiferent de orînduirea lor socială. Au o mare actualitate și se confirmă pe deplin cuvintele lui Lenin care arăta că „există o forță mai puternică decît dorința, voința și hotărîrea oricărui dîntre guvernele sau clasele ostile nouă ; această forță o constituie relațiile economice mondiale generale, care le sîlesc să pășească pe această cale a stabilirii de legături cu noi”⁶.

Transformarea socialismului într-un sistem mondial, cucerirea puterii de către oamenii muncii într-un șir de state au pus în fața partidelor comuniste și muncitorești sarcina de a schimba radical nu numai relațiile sociale din cadrul național al țărilor lor, ci și de a organiza relațiile reciproce dîntre aceste țări, a elabora normele colaborării din cadrul unei mari comunități mondiale de state. Aceasta a apărut ca o problemă cu totul nouă, în care lipsea o experiență practică anterioară — și cu atît mai complexă cu cît ea privea țări inegale ca mărime, forță, grad de dezvoltare economică, politică și socială, pe lîngă deosebirile naționale și particularitățile istorice proprii.

Promovînd pe arena internațională un sistem de relații calitativ nou, fără precedent în istorie, partidele comuniste și muncitorești din țările socialiste au așezat la baza acestor relații principiile **independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, avantajului reciproc, întrajutorării** tovarășești, neamestecului în treburile interne, respectării integrității teritoriale, principiile internaționalismului socialist.

Așa cum sublinia Declarația Consfăturii din 1960 și cum a verificat pe deplin experiența istorică, aceste principii formează legea de neclintit, chează dezvoltării întregului sistem socialist mondial. Ele s-au impus ca o necesitate obiectivă pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare, pentru asigurarea unității de acțiune și coeziunii unei comunități de state independente și egale în drepturi. Orice știrbire sau încălcare a lor nu poate decît să creeze surse de neînțelegeri și disensiuni.

Provoacă o mare îngrijorare faptul că actualele divergențe și polemica publică tot mai ascuțită din mișcarea comunistă și muncitorească internațională se răsfrîng în domeniul relațiilor dîntre țările lagărului socialist. Sînt afectate relațiile economice, se reduc schimburile comerciale, se înrăutățesc relațiile politice reciproce, se creează o atmosferă de neîncredere și tensiune între țările respective, ceea ce slăbește unitatea și forța întregului sistem mondial socialist.

Interesele fundamentale ale tuturor popoarelor și ale tuturor țărilor socialiste, fără excepție, interesele mișcării comuniste și muncitorești mondiale, interesele supreme ale clasei muncitoare internaționale și ale oamenilor muncii de pretutindeni impun normalizarea grabnică a relațiilor dîntre țările socialiste. Partidul nostru consideră că, chiar dacă divergențele nu vor fi soluționate acum și, spre regretul profund al comuniștilor, polemica publică va continua — relațiile interstatale între țările socialiste trebuie să reintre pe făgașul lor normal. În aceasta partidul nostru vede o obligație imediată, arzătoare a partidelor comuniste și muncitorești din toate țările socialiste, mari sau mici, și a guvernelor acestor țări, o îndatorire imperioasă față de propriul popor și față de toate popoarele.

În procesul dezvoltării lor istorice, țările socialiste s-au întărit economic, politic și social, partidele comuniste și muncitorești din aceste țări

⁶ V. I. Lenin. Opere, vol. 33, București, E.S.P.L.P. 1957, pag. 142.

s-au maturizat, a crescut capacitatea lor de a soluționa diversele probleme ale construcției interne și relațiilor internaționale ale țărilor lor. În evoluția sistemului socialist mondial, o dată cu creșterea forței și a influenței sale, cu dezvoltarea multilaterală a fiecărei țări socialiste, apar, în cadrul telurilor fundamentale comune, o diversitate de sarcini concrete, de la țară la țară. Este firesc ca statele socialiste, acționând în spirit de unitate și solidaritate, acordându-și sprijin reciproc, să aibă inițiative, să se manifeste activ pe arena internațională, să întreprindă diverse acțiuni corespunzător problemelor și intereselor specifice ale fiecăreia, cât și intereselor generale ale comunității socialiste în ansamblu.

Sînt de o neștirbită actualitate cuvintele lui Lenin care sublinia că „atîta timp cît există între popoare și țări deosebiri naționale și statale — și aceste deosebiri vor dăinui încă foarte multă vreme, chiar și după înfăptuirea dictaturii proletariatului pe scară mondială — unitatea tacticii internaționale a mișcării muncitorești comuniste din toate țările nu cere înlăturarea diversității, suprimarea deosebirilor naționale (ceea ce ar fi un vis absurd în momentul de față), ci cere o aplicare a principiilor **fundamentale** ale comunismului... care să **modifice just** aceste principii **în amănunte**, să le adapteze just și să le aplice la deosebirile naționale și ale fiecărui stat național“⁷.

Pornind de la acest adevăr leninist că statele și deosebirile naționale se vor menține pînă la victoria socialismului pe plan mondial și chiar mult timp după aceea, țările socialiste realizează unitatea lor de acțiune în orice domeniu, economic ca și politic, prin consultarea reciprocă, prin elaborarea în comun a unor poziții unitare în problemele mari, principiale, nu prin stabilirea unor soluții unice de către vreo autoritate suprastatală. O asemenea cale este singura justă și posibilă pentru dezvoltarea colaborării între state suverane și egale în drepturi, cheazășuiește adoptarea unor soluții realiste și eficace, asigură o bază trainică eforturilor comune pentru înfăptuirea hotărîrilor sau liniei generale adoptate.

Este posibil ca între țările socialiste să se manifeste în unele probleme deosebiri de vederi care, întotdeauna cînd apar, trebuie analizate și tratate în mod tovarășesc, în spirit de înțelegere reciprocă, fără aplicarea de calificative și etichetări, fără presiuni și fără recurgerea la măsuri cu caracter discriminatoriu.

În natura sistemului socialist nu există cauze obiective pentru contradicției între sarcinile naționale ale țărilor socialiste și sarcinile lor internaționale, între interesele fiecărei țări și interesele comunității socialiste în ansamblu. Totodată, nici interese proprii, particulare, nu pot fi prezentate ca interese generale, ca cerințe obiective ale dezvoltării sistemului socialist.

Procesul de consolidare a statelor socialiste, de maturizare a partidelor comuniste și muncitorești din aceste țări trebuie privit ca un semn al tăriei acestora, ca o expresie a forței crescînde a fiecărei țări socialiste în parte și a sistemului mondial socialist în ansamblu, un factor pozitiv, îmbucurător, al dezvoltării întregii mișcări comuniste.

Experiența acumulată de țările sistemului mondial socialist a verificat necesitatea ca partidele comuniste și muncitorești să țină seama

⁷ V. I. Lenin. Opere, vol. 31, București, E.S.P.L.P. 1956, pag. 75.

de acțiunea legilor generale ale construcției socialiste, universal valabile în esența lor. Aceste legi au un caracter obiectiv și, firește, nimeni nu poate în mod arbitrar să „creeze“ noi legi generale, să decreteze fenomene specifice proprii ca avînd o valoare universală, să încerce impunerea lor în alte țări și în alte condiții istorice.

Cerințele acestor legi se aplică în condiții concrete de o mare diversitate, potrivit stadiului sau etapei de dezvoltare a fiecărei țări socialiste, particularităților ei istorice. Încălcarea legilor generale ale construcției socialiste, îndepărtarea de principiile lor fundamentale, ca și ignorarea particularităților naționale nu pot decît să aducă prejudicii construcției socialiste din fiecare țară.

Pentru a stabili cele mai corespunzătoare forme și metode de construire a socialismului, partidele comuniste și muncitorești, luînd în considerare atît cerințele legilor obiective cît și condițiile istorice concrete din țările lor, desfășoară o intensă activitate creatoare, sesizînd cerințele dezvoltării sociale, sintetizînd propria experiență și studiînd experiența altor partide frățești.

Data fiind diversitatea condițiilor de construcție socialistă nu există și nu pot exista tipare sau rețete unice, nimeni nu poate hotărî ce este just și ce nu pentru alte țări sau partide. Elaborarea, alegerea sau schimbarea formelor și metodelor construcției socialiste constituie un atribut al fiecărui partid marxist-leninist, un drept suveran al fiecărui stat socialist.

Stricta respectare a principiilor de bază ale relațiilor de tip nou dintre țările socialiste constituie condiția primordială a unității și coeziunii acestor țări, a exercitării rolului determinant al sistemului socialist mondial asupra dezvoltării omenirii.

Aplicarea consecventă în practică a principiilor de bază ale relațiilor dintre țările socialiste constituie o obligație de cea mai mare însemnătate nu numai națională ci și internațională, ținînd seama că aceste relații exercită o puternică atracție pe arena mondială, sînt privite cu cea mai mare atenție de toate popoarele, constituie un factor mobilizator în lupta oamenilor muncii din țările capitaliste și din noile state independente. Cuvintele lui Lenin despre puterea exemplului dat de proletariatul victorios își dovedesc valabilitatea atît în ce privește succesele țărilor socialiste, cît și în ce privește influența relațiilor internaționale promovate de aceste țări.

Legăturile de solidaritate internaționalistă între țările sistemului socialist au o temelie trainică : identitatea orînduirii de stat, în care clasa muncitoare exercită rolul de forță socială conducătoare, interesele fundamentale comune ale apărării și dezvoltării cuceririlor revoluționare ale popoarelor, unitatea țelurilor de construire a socialismului și comunismului, ideologia comună a marxism-leninismului.

Experiența tuturor acestor ani de existență a sistemului mondial socialist a arătat că forța și invincibilitatea fiecărei țări socialiste au ca izvor unitatea și coeziunea sistemului mondial socialist. Nu ceea ce desparte acum, ci ceea ce unește țările socialiste este mai puternic, trebuie să precumpănească și să învingă.

V. Mișcarea de eliberare națională, parte integrantă a procesului revoluționar mondial

În dezbateră din cadrul mișcării comuniste și muncitorești internaționale, un loc important îl ocupă analiza rolului mișcării de eliberare națională în cadrul procesului revoluționar mondial. Prăbușirea sistemului de robie colonială sub loviturile revoluțiilor de eliberare națională este al doilea fenomen, ca importanță istorică, după formarea sistemului mondial socialist. În ultimele două decenii, peste un miliard și jumătate de oameni au scuturat lanțurile asupririi coloniale, au apărut peste 50 de state noi pe ruinele fostelor imperii coloniale. Partidele comuniste și muncitorești sînt unanime în a aprecia uriașa importanță a mișcării de eliberare națională ca una din marile forțe revoluționare ale contemporaneității, care contribuie la adîncirea contradicțiilor sistemului mondial capitalist, la accentuarea continuă a superiorității forțelor socialismului, democrației și păcii asupra forțelor imperialismului, reacțiunii și războiului, la schimbarea înfățișării lumii.

În lupta pentru înfăptuirea năzuințelor de libertate și viață mai bună, mase uriașe de oameni de pe vaste întinderi ale globului au devenit o forță antiimperialistă activă, energia revoluționară a popoarelor s-a descătușat furtunos. Independența pe care au dobîndit-o sute de milioane de oameni din Asia, Africa și alte regiuni ale lumii este rodul bătăliilor lor înverșunate împotriva imperialismului.

Victoriile luptei de eliberare sînt indisolubil legate de modificarea raportului de forțe pe arena internațională în favoarea socialismului, de principala contradicție a lumii contemporane — dintre socialism și capitalism — care subminează și slăbește forțele imperialismului. Creșterea forțelor socialismului și, înainte de toate, formarea sistemului socialist mondial au contribuit în mod hotărîtor la schimbarea calitativă care s-a produs în desfășurarea mișcării de eliberare națională. În prezent nu mai este vorba de desprinderea unei țări sau a alteia din lanțurile dependenței coloniale, ci de destrămarea întregului sistem colonial. Întărirea continuă a sistemului mondial socialist, dezvoltarea mișcării muncitorești din metropole și din celelalte țări capitaliste creează condiții tot mai favorabile luptei anticolonialiste a popoarelor asuprite, lichidării definitive a dominației coloniale sub toate formele.

Sublinierea rolului determinant al forțelor socialismului mondial în lupta împotriva imperialismului, în înfăptuirea transformării revoluționare a lumii nu diminuează cu nimic uriașa contribuție pe care mișcarea de eliberare națională, ca parte integrantă a procesului revoluționar mondial, ca aliat firesc al socialismului, o aduce la lupta împotriva imperialismului, pentru pace și progres social.

Declarîndu-se partizanii cei mai hotărîți ai coexistenței pașnice între state cu sisteme sociale diferite, ai luptei pentru dezarmarea generală, țările socialiste, partidele comuniste consideră ca sfînt dreptul po-

popoarelor asuprite de a-și cuceri și apăra cu arma în mână libertatea și independența, au acordat și acordă întregul lor sprijin mișcării de eliberare națională, războaielor drepte împotriva sclaviei coloniale, a ocupației străine. Este profund eronat a se prezenta lupta pentru înfăptuirea dezarmării generale și totale ca ducînd la dezarmarea mișcării de eliberare națională a popoarelor asuprite în fața asupritorilor.

Procesul înaintării noilor state pe calea progresului aduce numeroase forme și elemente specifice, originale. Avînd în față exemplul și experiența țărilor socialiste, popoarele eliberate de sub jugul colonial se conving tot mai mult că drumul cel mai sigur pentru lichidarea înăpoierii seculare și îmbunătățirea condițiilor de trai este — așa cum se arată în Declarația din 1960 — drumul dezvoltării necapitaliste.

Concentrîndu-și eforturile spre consolidarea cuceririlor obținute și dobîndirea independenței economice, popoarele țărilor eliberate dezvoltă forțele de producție ale țărilor lor, înfăptuiesc prefaceri în viața economică, politică și socială. În unele state din Africa și Asia se iau măsuri pentru restrîngerea pozițiilor și influenței monopolurilor străine în economie, pentru crearea și dezvoltarea industriei naționale, creșterea sectorului de stat și limitarea proprietății moșierești, se înfăptuiesc programe de ridicare a economiei, se adoptă noi forme de organizare a vieții obștești. Forțele democratice, partidele comuniste din noile state suverane, cărora le revine un rol esențial în efectuarea transformărilor progresiste, luptă pentru ducerea pînă la capăt a revoluției antiimperialiste, antif feudale, democratice.

Un sprijin important în dezvoltarea de sine stătătoare a tinerelor state eliberate îl constituie colaborarea lor economică cu țările socialiste, colaborare care se întemeiază pe respectarea strictă a suveranității naționale, egalitatea în drepturi, neamestecul în treburile interne și avantajul reciproc.

Țările socialiste, clasa muncitoare internațională în frunte cu partidele comuniste și popoarele care luptă pentru cucerirea și consolidarea independenței naționale, toate forțele revoluționare din lumea contemporană formează un front unic antiimperialist. A despărți țările Asiei, Africii și Americii Latine de țările socialiste, mișcarea de eliberare națională și de solidaritate afro-asiatică de clasa muncitoare internațională și de forțele socialismului mondial ar însemna să se aducă mari prejudicii atît intereselor mișcării de eliberare națională cît și intereselor socialismului.

Mai mult ca oricînd este actuală chemarea înflăcărată a lui Lenin care, militînd neobosit pentru unirea strînsă a mișcării de eliberare națională cu forțele socialismului ca o condiție principală a desfășurării cu succes a procesului revoluționar mondial, spunea: „Întotdeauna noi am fost, sîntem și vom fi pentru cea mai strînsă apropiere și unire între muncitorii conștienți din țările înaintate și muncitorii, țăranii, sclavii **din toate** țările asuprite. Noi am sfătuit întotdeauna și vom sfătui întotdeauna toate masele asuprite din toate țările asuprite, inclusiv coloniile, să **nu** se despartă de noi, ci să se apropie și să se contopească cît se poate mai strîns cu noi”⁸.

⁸ V. I. Lenin. Opere, vol. 23, București, E.S.P.L.P. 1957, pag. 59.

VI. Mișcarea comunistă internațională, cea mai influentă forță politică a contemporaneității

Avînd drept far călăuzitor ideile marxism-leninismului, partidele comuniste și muncitorești — cea mai importantă forță politică a contemporaneității, cel mai influent factor al progresului social — pășesc în primele rînduri ale luptei pentru pace și socialism ; ele numără în prezent peste 42 milioane de membri și grupează tot mai mult în jurul lor forțele democratice și progresiste.

Maturitatea politică și ideologică a mișcării comuniste și-a găsit o puternică expresie în Declarațiile adoptate la Consfăturile reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești de la Moscova din 1957 și 1960, care cuprind aprecierile și concluziile comune ale mișcării comuniste asupra celor mai importante probleme ale contemporaneității.

În țările socialiste partidele marxist-leniniste conduc destinele a sute de milioane de oameni. Partidele comuniste din țările capitaliste se află în fruntea unor puternice lupte sociale. Cresc amploarea și combativitatea demonstrațiilor și grevelor muncitorești — numai în anul 1963 au participat la greve aproximativ 57 milioane de oameni. În aceste acțiuni se împletesc tot mai frecvent revendicările economice cu cele politice.

În focul luptelor de clasă numeroase partide comuniste din țările capitaliste s-au dezvoltat și s-au călit, au acumulat o bogată experiență în conducerea acțiunilor oamenilor muncii, și-au sporit influența în viața politică a societății. Sînt semnificative succesele importante obținute de o serie de partide comuniste în alegerile parlamentare și comunale, în alegerile din sindicate.

Partidele comuniste dintr-o serie de țări capitaliste activează în ilegalitate, înfruntînd cu eroism teroarea și prigoana polițienească, dînd dovadă de abnegație nețărmurită și profund devotament față de clasa muncitoare și de popoarele lor, țin sus steagul libertății și progresului social, al independenței naționale și păcii.

Partidele comuniste și muncitorești consideră unitatea de acțiune a clasei muncitoare, a partidelor comuniste și socialiste de o însemnată hotărîtoare și militează pentru înfăptuirea ei. În lupta pentru apărarea drepturilor economice și libertăților democratice, a independenței și suveranității naționale pășesc alături de clasa muncitoare în frunte cu comuniștii mase largi ale țărănimii, noi pături și categorii ale populației ; în această luptă se unesc comuniști și socialiști, organizații sindicale de diferite orientări, organizații de tineret, de femei și alte organizații obștești, mișcări larg democratice. Cîștigă tot mai mult teren ideea închegării unui larg front împotriva dominației monopolurilor, pentru interesele vitale ale maselor populare.

Lupta pentru socialism în țările capitaliste are loc în condiții deosebit de complexe, diferite de la țară la țară. Întreaga dezvoltare istorică arată cît de justă este ideea lui Lenin cu privire la abundența și diversitatea enormă de forme, metode și căi în care își găsesc aplicarea

legile generale ale revoluției socialiste. Se confirmă previziunea leninistă că această diversitate va crește în mod inevitabil pe măsura cuprinderii în procesul revoluționar a noi țări și popoare.

Misiunea plină de răspundere de a elabora linia politică ce corespunde cel mai bine condițiilor concrete, particularităților fiecărei țări, de a stabili etapele procesului revoluționar, căile și metodele cele mai potrivite desfășurării revoluției socialiste revine clasei muncitoare, forțelor revoluționare interne, partidului marxist-leninist din țara respectivă. Revoluția socialistă este rezultatul unui proces istoric obiectiv, al ascuțirii contradicțiilor și al luptei maselor populare din fiecare țară.

În epoca actuală, de mari prefaceri sociale, cînd puterea de înfrîurire a clasei muncitoare, a sistemului mondial socialist și a tuturor forțelor antiimperialiste a crescut considerabil, se creează condiții din ce în ce mai favorabile pentru cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare și aliații săi.

Una din problemele cele mai controversate în mișcarea comunistă contemporană este aceea a trecerii de la capitalism la socialism, pe cale pașnică sau nepașnică, controversă în care își găsesc expresie tendințe de absolutizare a unei căi sau alteia.

Posibilitatea trecerii de la capitalism la socialism pe cale pașnică sau pe cale nepașnică este determinată în fiecare țară de condițiile istorice concrete. Clasa muncitoare este interesată să cucerească puterea fără război civil. Dar clasele exploatare nu cedează de bună voie puterea, gradul de ascuțire a luptei de clasă depinzînd nu atît de proletariat, cît de folosirea violenței de către clasele exploatare, de forța lor de împotrivire.

Esențial pentru asigurarea succesului revoluției proletare este ca clasa muncitoare și partidul său să stăpînească **toate** formele de luptă, **fără excepție**, să aibă capacitatea de a le mînuie pe toate, să fie pe deplin pregătite **pentru orice eventualitate**, spre a putea **înlocui rapid o formă a luptei cu alta**, potrivit schimbărilor ce survin în condițiile concrete de desfășurare a revoluției.

„Istoria în general — ne învață Lenin — și istoria revoluțiilor în special este întotdeauna mai bogată în conținut, mai variată, mai multilaterală, mai vie, mai «vicleană» decît își închipuie cele mai bune partide, cele mai conștiente avangărzi ale claselor celor mai înaintate... De aci rezultă două concluzii practice foarte importante: prima — pentru a înfăptui sarcina sa, clasa revoluționară trebuie să știe să stăpînească **toate** formele sau laturile activității sociale, fără cea mai mică excepție (ducînd pînă la capăt după cucerirea puterii politice, cîteodată cu prețul unui mare risc și al unui imens pericol, ceea ce n-a dus pînă la capăt înainte de această cucerire); a doua — clasa revoluționară trebuie să fie pregătită pentru înlocuirea cea mai rapidă și mai neașteptată a unei forme cu alta.

Oricine va fi de acord că este nerațională și chiar criminală comportarea unei armate care nu se pregătește să mînuiască toate genurile de arme, toate mijloacele și toate metodele de luptă pe care le posedă sau poate să le posede inamicul. Această constatare referitoare la arta militară este și mai valabilă atunci cînd este vorba de politică. În politică se poate prevedea și mai puțin care mijloc de luptă se va dovedi

aplicabil și avantajos pentru noi în cutare sau cutare împrejurări viitoare. A nu stăpîni toate mijloacele de luptă înseamnă a risca o mare înfrîngere — uneori chiar o înfrîngere hotărîtoare — dacă schimbări independente de voința noastră, survenite în situația altor clase, vor aduce la ordinea zilei o formă de activitate în care noi sîntem foarte slabi. Dacă vom stăpîni toate mijloacele de luptă, noi vom învinge cu siguranță, din moment ce reprezentăm interesele clasei într-adevăr înaintate, într-adevăr revoluționare, chiar dacă împrejurările nu ne vor permite să facem uz de arma cea mai periculoasă pentru inamic, de arma care dă cel mai repede lovituri mortale”⁹.

Istoria confirmă că trecerea de la capitalism la socialism este posibilă numai prin înfăptuirea revoluției proletare, prin instaurarea, într-o formă sau alta, a dictaturii proletariatului, menită să apere cuceririle revoluționare, să facă posibilă transformarea socialistă a societății. Revoluția proletară presupune cuprinderea unor puternice forțe sociale, alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, unirea într-un front larg a tuturor forțelor și mișcărilor de masă îndreptate împotriva claselor exploatare, împotriva încercărilor acestora de a-și restaura dominația; ea este nemijlocit legată de intensă activitate organizatorică, politică și ideologică desfășurată de comuniști în rîndurile clasei muncitoare, ale celorlalte mase populare, în vederea mobilizării lor la luptă, a educării și călirii lor revoluționare.

Atenția neslăbită acordată întăririi continue a rîndurilor sale, creșterii influenței politice și ideologice, lupta intransigentă împotriva oricăror concepții străine, pentru apărarea purității marxism-leninismului asigură forța și tăria partidului, capacitatea de a-și îndeplini misiunea sa istorică.

VII. Pentru salvagardarea unității și coeziunii mișcării comuniste internaționale

În ultimul timp, divergențele din mișcarea comunistă și muncitorească internațională s-au adîncit, iar polemica publică a căpătat o ascutîime deosebită. În locul unei dezbateri animate de străduința de a se apropia pozițiile și a se găsi soluții pe baza ideologiei marxist-leniniste — în desfășurarea polemicii publice s-au adoptat forme și metode care înveninează considerabil relațiile între partide, se recurge la aprecieri jignitoare, acuzații și procese de intenții.

O deosebită gravitate are faptul că în polemică sînt atrase aproape toate partidele frățești și că tonul îl dau partidele care, datorită meritelor și experienței lor revoluționare, au mare influență în mișcarea comunistă.

Elaborarea liniei generale comune și a normelor care să asigure unitatea de acțiune a partidelor comuniste și muncitorești nu poate fi decît rodul înțelepciunii lor colective. În marea varietate de condiții în

⁹ V. I. Lenin. Opere, vol. 31, București, E.S.P.L.P. 1956, pag. 78—79.

care activează partidele marxist-leniniste, coeziunea mișcării comuniste trebuie concepută în lumina necesităților istorice de a asigura, ținând seama de această varietate, unitatea în problemele de interes comun, în problemele fundamentale ale dezvoltării sociale. Această unitate nu exclude, firește, păreri diferite într-o problemă sau alta a vieții interne sau internaționale.

Atunci când apar păreri deosebite în problemele generale ale mișcării comuniste și muncitorești, este esențial ca ele să nu ducă la încordarea în relațiile între partide, la contradicții ireconciliabile, la acuzații și excomunicări reciproce din familia partidelor marxist-leniniste.

La Consfătuirea din 1960 reprezentanții partidelor frățești din întreaga lume au stabilit de comun acord normele și metodele care trebuie folosite în dezbaterile problemelor mișcării comuniste mondiale, pentru a asigura unitatea ei de acțiune.

Dacă între două sau mai multe partide comuniste apar deosebiri de vederi în probleme de interes comun sau generale, dezbaterile lor trebuie astfel pregătite și organizate încât să ducă la unitatea reală de acțiune a partidelor, să îmbogățească și să dezvolte creator, potrivit condițiilor epocii noastre și ale fiecărei țări, învățătura marxist-leninistă. În cazul când în cursul dezbaterilor tovarășești, constructive, nu se poate ajunge la un punct de vedere unitar în unele probleme, putem lăsa ca viața, practica socială să demonstreze justetea uneia sau alteia dintre poziții, iar partidele să acționeze în spiritul înțelegerii și respectului reciproc, pentru realizarea scopurilor comune.

Îndelungata istorie a mișcării comuniste demonstrează la ce rezultate negative duce nerespectarea normelor juste ale relațiilor dintre partide, bazate pe elaborarea colectivă a hotărârilor, pe independența și egalitatea în drepturi a fiecărui partid, pe neamestecul în treburile interne ale altor partide.

Încă în ultima perioadă de existență a Cominternului, devenise clar că rezolvarea problemelor mișcării muncitorești, dintr-o țară sau alta, de către un centru internațional nu mai corespundea stadiului de dezvoltare a mișcării comuniste și muncitorești mondiale. Metodele greșite, amestecul în treburile interne ale partidelor comuniste au mers pînă la înlăturarea și schimbarea unor cadre din conducerea de partid și chiar a unor Comitete Centrale în întregul lor, la impunerea din afară a unor conducători, la reprimarea unor cadre valoroase de conducere din diferite partide, la blamarea și chiar dizolvarea unor partide comuniste.

Partidul nostru a trecut și el, în acea perioadă, prin grele încercări. Amestecul în treburile sale interne a adus daune din cele mai serioase liniei partidului, politicii sale de cadre și muncii organizatorice, legăturilor partidului cu masele.

Practicile generate de cultul personalității în cadrul Cominternului s-au făcut simțite și în Biroul Informativ. După formarea sistemului mondial socialist, aceste practici s-au extins și asupra relațiilor dintre state, ceea ce a sporit gravitatea consecințelor lor. În 1948 s-a trecut la condamnarea și excluderea din Biroul Informativ și din comunitatea statelor socialiste a Partidului Comunist din Iugoslavia și a Iugoslaviei, țară care construiește socialismul. În unele țări socialiste au avut loc numeroase excluderi din partid, arestări, procese și reprimarea multor

cadre de conducere de partid și de stat. Reabilitarea acestora a fost posibilă numai după ce Congresul al XX-lea al P.C.U.S. a dezvăluit și criticat cultul personalității și practicile pe care acesta le-a generat.

Partidul nostru a considerat justă analiza critică făcută de Congresul al XX-lea al P.C.U.S. cultului personalității, dînd o înaltă apreciere acestei analize, cît și sublinierii de către congres a necesității de a se aplica cu cea mai mare consecvență normele leniniste în viața de partid și în mișcarea comunistă mondială.

Aceste concluzii partidul nostru le consideră de mare actualitate în condițiile divergențelor ascuțite existente astăzi în mișcarea comunistă, cînd ar putea să apară pericolul reeditării metodelor și practicilor generate de cultul personalității.

Întreaga experiență a mișcării comuniste arată ce rol hotărîtor are aplicarea normelor leniniste în activitatea partidelor și în relațiile dintre ele, precum și dintre țările socialiste.

Respectarea strictă a principiului potrivit căruia toate partidele marxist-leniniste sînt egale în drepturi, a neamestecului în treburile interne ale altor partide, a dreptului exclusiv al fiecărui partid de a-și rezolva problemele politice și organizatorice, de a-și desemna conducerea, de a-și orienta membrii asupra problemelor politicii interne și internaționale, reprezintă condiția esențială pentru soluționarea justă a problemelor divergente, ca și a oricăror probleme pe care le ridică lupta lor comună.

Raportul și dispozitivul forțelor de clasă dintr-o țară sau alta, deplasările de forțe și evoluția stării de spirit a maselor, particularitățile condițiilor politice interne și internaționale ale unei țări nu pot fi de nimeni cunoscute mai temeinic și mai profund decît de partidul comunist din țara respectivă. Este dreptul exclusiv al fiecărui partid de a-și elabora, de sine stătător, linia politică, obiectivele concrete, căile și metodele atingerii acestora, aplicînd creator adevărurile generale ale marxism-leninismului și concluziile pe care le desprinde din studierea atentă a experienței celorlalte partide comuniste și muncitorești.

Nu există și nu poate exista un partid „părinte” și un „partid-fiu”, partide „superioare” și partide „subordonate”, dar există marea familie a partidelor comuniste și muncitorești egale în drepturi; nici un partid nu are și nu poate avea un loc privilegiat, nu poate impune altor partide linia și părerile sale. Fiecare partid își aduce contribuția la dezvoltarea tezaurului comun al învățăturii marxist-leniniste, la îmbogățirea formelor și metodelor practice ale luptei revoluționare pentru cucerirea puterii și construirea societății socialiste.

În dezbateră și confruntarea punctelor de vedere deosebite privind probleme ale luptei revoluționare sau ale construcției socialiste nici un partid nu trebuie să eticheteze partidul frățesc cu care este în divergență de păreri ca fiind antimarxist, antileninist.

Considerăm nejustă practica de a se folosi, în documente de partid, în materiale de presă și radio, în întâlniri din cadrul organizațiilor internaționale ș.a. aprecieri, acuzații și calificative jignitoare la adresa partidelor frățești și a conducerii lor, de a se prelucra în mod neprietenesc și deformat în rîndurile partidului sau în mase poziția altor partide, de

a se condamna la congresele sau în hotărârile unui partid punctul de vedere și poziția altor partide comuniste.

Nici unui partid nu-i este îngăduit a trece peste capul conducerii de partid dintr-o țară sau alta, și cu atât mai mult nu-i este îngăduit a face apeluri la înlăturarea sau schimbarea conducerii unui partid. Aprecierile și manifestările lipsite de respect față de un partid comunist și de conducerea acestuia pot fi interpretate pe drept cuvânt ca lipsă de respect față de clasa muncitoare, de poporul care acordă încredere partidului și conducerii partidului comunist din țara sa, iar aceasta agravează și mai mult relațiile între partide, între state socialiste, afectează prietenia popoarelor respective.

Din păcate, în focul polemicii, acuzațiile reciproce au ajuns să înlocuiască analiza științifică a deosebirilor de păreri, să întunece fondul problemelor, depășind orice limite.

Este de neconceput ca în relațiile dintre partidele comuniste să se recurgă la acuzații reciproce, profund jignitoare la adresa conducătorilor unui partid frățesc — că ar fi „cei mai mari revizionisti ai timpurilor noastre“ care fac „cîrdășie cu imperialismul S.U.A.“ și „deschid larg porțile pentru reinstaurarea capitalismului“ sau că ar fi „troțkiști“ care „desfășoară un atac furios împotriva socialismului mondial“, „parteneri din flancul drept al «turbaților» americani“ ș.a.

Asemenea invective grave nu pot duce decît la încordarea relațiilor între partide, la îngreunarea contactelor între conducerile partidelor respective și împing spre ruptură, spre sciziunea mișcării comuniste.

Într-o perioadă în care partidelor comuniste și muncitorești le revin sarcini hotărîtoare pentru destinele omenirii, cînd unitatea lor este necesară mai mult ca oricînd, polemica publică, formele ei de manifestare au creat confuzii într-un șir de partide comuniste și în rîndul oamenilor muncii dintr-o serie de țări. Cu numeroase prilejuri, lideri ai popoarelor din țările recent eliberate și ai mișcării de eliberare națională și-au manifestat amărăciunea și îngrijorarea în legătură cu disensiunile dintre țările socialiste, exprimîndu-și speranța că se va pune capăt fără întîrziere acestor disensiuni.

Prezintă o deosebită gravitate faptul că într-o astfel de situație, în organele centrale de presă ale unuia dintre cele mai mari partide frățеști, P. C. Chinez, se susține că în actualele condiții din mișcarea comunistă sciziunea, atît pe plan internațional cît și în diferite partide, devine necesară și inevitabilă și că dialectica dezvoltării mișcării clasei muncitoare internaționale este „unitatea, lupta și chiar sciziunile, precum și o unitate nouă pe o bază nouă“.

După părerea noastră, aceasta înseamnă teoretizarea sciziunii, un apel la sciziune.

Profitînd de actuala stare de lucruri din mișcarea comunistă, tot felul de elemente nemulțumite, antipartinice, dizolvante, dintr-o serie de partide se ridică împotriva conducerii de partid, se constituie în grupuri scizioniste, se autointitulează „adevărate partide marxist-leniniste“ și luptă pentru spargerea mișcării muncitorești din țara respectivă.

Este regretabil că aceste grupuri găsesc apreciere favorabilă și sprijin la tovarășii chinezi.

Consfătuirile, sesiunile și congresele din ultimii ani ale diferitelor organizații democratice internaționale, și mai ales cele recente, arată că polemica deschisă duce la măcinarea influenței și prestigiului de care se bucură comuniștii, țările socialiste în aceste organizații, la slăbirea unității și capacității de luptă a organizațiilor internaționale muncitorești și democratice.

Constatăm cu regret că în materialele unor partide comuniste și muncitorești se adresează îndemnuri partidelor frățești la ascuțirea polemicii publice — ceea ce duce la încordarea relațiilor, la agravarea pericolului de sciziune.

Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și Partidului Comunist Chinez, datorită prestigiului de care se bucură, le revin o răspundere și un rol deosebit în restabilirea unității mișcării comuniste. **Adresăm un apel către toate partidele frățești și în primul rînd către cele două mari partide, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice și Partidul Comunist Chinez : să ne unim cu toții eforturile pentru a bara calea sciziunii, pentru a salvagarda unitatea și coeziunea lagărului țărilor socialiste, a mișcării comuniste și muncitorești mondiale !**

Primul și cel mai important pas, în momentul de față, este încetarea imediată și sub toate formele a polemicii publice între partidele comuniste și muncitorești.

Adresăm un călduros apel către toate partidele pentru încetarea imediată a polemicii publice și pregătirea Consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești, pentru apărarea și întărirea unității lagărului țărilor socialiste, a mișcării comuniste și muncitorești mondiale.

Încetarea imediată a polemicii publice ar fi privită de întreaga omenire ca o demonstrație a forței și vitalității marxism-leninismului, a capacității partidelor comuniste de a rezolva divergențele pe cale tovarășească, principială. Aceasta ar întări considerabil prestigiul și influența socialismului, ar da un puternic avînt forțelor mișcării revoluționare antiimperialiste, cu consecințe deosebit de favorabile asupra întregului proces revoluționar mondial.

Dacă nu se va putea realiza încetarea completă a polemicii deschise, atunci deosebirile de păreri să fie dezbătute principial, cu obiectivitate. Invectivele și aprecierile jignitoare, acuzațiile reciproce, procesele de intenții, deformarea și mistificarea pozițiilor altor partide nu pot constitui argumente convingătoare, care să contribuie la soluționarea problemelor.

Partidul Muncitoresc Român consideră că este necesar să se înceapă de îndată consultări între Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, Partidul Comunist Chinez și celelalte partide frățești în vederea constituirii unei Comisii formate din reprezentanții unui număr de partide, care să treacă la pregătirea unei Consfătuirii a reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești.

O asemenea Consfătuire trebuie organizată numai pe baza participării tuturor partidelor comuniste și muncitorești și trebuie convocată numai după ce va fi temeinic pregătită.

C.C. al P.M.R. consideră că o Consfătuire la care ar participa numai o parte din partidele comuniste ar fi împotriva cauzei unității, ar duce la agravarea situației, la izolarea unor partide frățești, la consacrarea sciziunii mișcării comuniste și muncitorești mondiale.

Sîntem convinși că unitatea în principalele probleme ale dezvoltării sociale poate și trebuie să fie îndeplinită dacă partidele frățești vor căuta, cu perseverență și răbdare, căile de înțelegere reciprocă și de apropiere a pozițiilor.

C.C. al P.M.R. își reafirmă convingerea că deasupra oricăror divergențe stă ceea ce este comun partidelor comuniste și muncitorești ; ceea ce le unește reprezintă **esențialul** și este infinit mai puternic decît orice deosebiri de vederi. Ne unesc țelurile comune ale cuceririi puterii de către clasa muncitoare, ale victoriei socialismului și comunismului în întreaga lume. Ne unește lupta comună împotriva imperialismului, pentru interesele vitale și drepturile democratice ale maselor populare, împotriva colonialismului sub toate formele sale, pentru eliberarea națională a popoarelor ; ne unește țelul comun al statornicirii unei păci trainice în lume, ca sarcină vitală a întregii omeniri. Ne unesc internaționalismul proletar, solidaritatea internaționalistă de clasă, răspunderea istorică față de proletariatul internațional și față de oamenii muncii de pretutindeni, ne unesc ideologia comună, învățătura marxist-leninistă.

Aceste legături unesc partidele comuniste și muncitorești într-o mare familie de partide frățești, formează baza trainică a coeziunii mișcării comuniste și muncitorești mondiale, constituie factorii obiectivi ai soluționării tovarășești a oricăror probleme dintre partidele noastre.

Mai mult decît oricînd sînt de o arzătoare actualitate concluziile Declarației de la Moscova din 1960 că „**interesele luptei pentru cauza clasei muncitoare impun unirea tot mai strînsă a rîndurilor fiecărui partid comunist și ale marii armate a comuniștilor din toate țările**”.

22 aprilie 1964

**COMITETUL CENTRAL
AL PARTIDULUI MUNCITORESC ROMÎN**

ARTICOLE

Dezvoltarea agriculturii socialiste, calea bunei stări a țărănimii

FL. BALAURE, M. POPESCU

In urmă cu 15 ani, la plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 au fost elaborate principiile și liniile directoare privind realizarea uneia dintre sarcinile principale ale programului științific de creare a formațiunii sociale socialiste — colectivizarea agriculturii. Schimbările structurale calitative survenite în viața țărănimii în această perioadă evidențiază puternic, prin profunzimea și consecințele lor, capacitatea partidului nostru de a aplica învățătura marxist-leninistă potrivit cerințelor dezvoltării sociale la condițiile concrete ale țării noastre, de a găsi cele mai corespunzătoare soluții și de a rezolva creator problemele complexe și dificile pe care le ridică trecerea a milioane de mici producători pe făgașul vieții noi.

Linia politică trasată de plenară a stat la temelia întregii activități desfășurate de partid la sate în anii următori, justețea ei fiind confirmată în mod strălucit de viață.

Urmînd politica P.M.R., țărănimea muncitoare, pe baza noilor forțe de producție create la sate, și-a reorganizat întreaga viață pe baze noi, socialiste.

Trăsăturile cele mai esențiale ce au caracterizat procesul de colectivizare a agriculturii în țara noastră le-au constituit: întărirea continuă a alianței muncitorești-țărănești, înaintarea treptată pe frontul construcției socialiste la sate pe măsura creării bazei tehnice-materiale a agriculturii și a convingerii țărănimii muncitoare de superioritatea gospodăriei agricole colective, sprijinul puternic și multilateral acordat de stat G.A.C. pentru continua lor consolidare economică-organizatorică, aplicarea consecventă a principiului cointeresării materiale a țărănimii, folosirea întovărășirilor ca forme intermediare de cooperare în producția agricolă, aplicarea consecventă a politicii de îngrijire economică a chiburimii și lichidarea treptată a relațiilor de exploatare la sate, asigurarea creșterii continue a producției vegetale și animale pe calea dezvoltării intensive și multilaterale a agriculturii, paralel cu extinderea relațiilor de producție socialiste la sate.

Plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 a arătat că colectivizarea agriculturii constituie o parte componentă a planului de construire a socialismului, care cere cu necesitate ca atât în industrie, cât și în agricultură să se statornicească relații de producție socialiste, ca industria să se îmbine cu agricultura într-o economie socialistă unitară, în cadrul căreia rolul hotărîtor îl are industria.

În urma naționalizării principalelor mijloace de producție a fost creată proprietatea socialistă a întregului popor în ramura cea mai importantă a economiei naționale, în industrie. Aceasta a permis statului democrat-popular să treacă la înfăptuirea industrializării țării, sarcină fundamentală în opera de construire a socialismului.

În agricultură însă predomina mica gospodărie țărănească, bazată pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție. În 1948, de pildă, gospodăriile mici și foarte mici (cu suprafețe între 0,5 și 3 ha) reprezentau 53,2% din totalul gospodăriilor individuale¹. Cele aproape 3 100 000 de gospodării posedau o suprafață fărîmițată în peste 20 000 000 de parcele. Mica gospodărie țărănească făcea cu neputință folosirea tehnicii înaintate, mecanizarea și organizarea pe baze științifice a producției agricole. Consecința acestei situații era că agricultura se dezvoltă extrem de încet, rămînea mult în urma industriei socialiste, frîna dezvoltarea forțelor de producție, constituia o piedică în dezvoltarea planificată, armonioasă a întregii economii. Totodată, mica gospodărie țărănească genera elemente capitaliste în cadrul economiei noastre, relații de exploatare. Pentru victoria deplină a socialismului se impunea deci crearea relațiilor de producție socialiste și la sate. Colectivizarea agriculturii — sublinia tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în raportul prezentat la plenara din 3—5 martie 1949 — era singura cale prin care țărănimea muncitoare se putea elibera definitiv de exploatare și sărăcie, singurul mijloc prin care se puteau asigura avîntul forțelor de producție în agricultură, dezvoltarea intensivă și complexă a acesteia și, pe această bază, creșterea producției într-un ritm corespunzător cerințelor dezvoltării rapide a economiei socialiste, singura cale prin care se asigurau consolidarea și ridicarea pe o treaptă superioară de dezvoltare a alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare — temelia statului socialist.

Plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 a arătat că transformarea socialistă a agriculturii constituia un proces complex, care presupune adînci schimbări în modul de viață și în conștiința micilor producători la sate și care poate fi realizat numai treptat, pe măsura creării bazei tehnice-materiale și a convingerii țărănimii de superioritatea gospodăriei colective.

În condițiile concrete ale țării noastre, industrializarea socialistă a reprezentat veriga hotărîtoare a întregii opere de construcție socialistă, a victoriei noilor relații de producție în toate ramurile economiei naționale, inclusiv în agricultură. Creșterea furtunoasă a forțelor de producție în procesul industrializării țării și dezvoltarea planificată a economiei au permis ca profunde transformări revoluționare care au avut loc la sate să fie înfăptuite în condițiile dezvoltării întregii economii naționale pe o linie mereu ascendentă și echilibrată.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ed. a IV-a, pag. 193.

În trecut, țara noastră, pe care majoritatea teoreticienilor regimului burghezo-moșieresc o considerau „eminamente agricolă”, nu avea nici măcar o industrie proprie de tractoare și mașini agricole, fapt care a constituit una dintre cauzele extremei înapoieri a agriculturii. România burghezo-moșierească se număra printre ultimele țări din Europa în ce privește înzestrarea agriculturii cu mașini și unelte mecanice. În anul 1938, în agricultura țării existau doar 4 049 de tractoare aflate în mâinile moșierilor și chiaburilor. Unele mașini agricole erau încă necunoscute în regiuni întinse ale țării.

Folosirea îngrășămintelor chimice constituia un fenomen practic inexistent în agricultura României burghezo-moșierești; consumul de îngrășăminte chimice era atât de redus încât, în medie, reprezenta câteva sute de grame la hectar².

Pornind de la această situație, plenara din 3—5 martie 1949 a arătat că pentru țara noastră succesul operei de construcție socialistă la sate era condiționat de crearea unei baze tehnice-materiale moderne și în agricultură.

Hotărâtor pentru rezultatele obținute în construcția socialistă în agricultură, în dezvoltarea sectorului socialist colectivizat, în creșterea producției agricole a fost puternicul sprijin acordat țărănimii de statul democrat-popular, prin mijloacele mecanizate ale stațiunilor de mașini și tractoare, cadre de ingineri și tehnicieni agricoli, prin credite, materiale de construcții, semințe selecționate, material săditor pomiviticol, animale de rasă și altele.

În scopul creării și dezvoltării bazei tehnice-materiale, în anii 1950—1964 investițiile statului în agricultură s-au ridicat la 39 miliarde de lei, cea mai mare parte fiind alocată pentru înzestrarea agriculturii cu tractoare și mașini agricole la nivelul cerințelor actuale ale progresului tehnic.

La sfârșitul anului 1963, agricultura dispunea de cca. 65 000 de tractoare fizice, 62 000 de semănători mecanice, 32 000 de combine pentru recoltatul cerealelor păioase, precum și alte numeroase mașini agricole. Concomitent cu lărgirea sortimentului de fabricație s-au luat măsuri pentru perfecționarea neîntreruptă a parcului de tractoare și mașini agricole. Au fost realizate noi tipuri de tractoare, combine de cereale, semănători pentru porumb, sape rotative, batoze pentru porumb etc., cu caracteristici tehnice-economice superioare.

Agricultura noastră dispune în prezent de o bază tehnică avansată, în plin proces de dezvoltare și perfecționare. Semnificativ în această privință este faptul că suprafața arabilă pe un tractor fizic s-a redus de la 2 493 ha în 1938 la 150 ha în 1963. Concomitent cu creșterea considerabilă a forței de tracțiune din agricultură au avut loc schimbări radicale în structura ei, ponderea forței de tracțiune mecanică sporind de la 14% în 1938 la aproape 90% în prezent.

Înzestrarea agriculturii cu mașini și tractoare a dus la extinderea continuă a mecanizării lucrărilor. Tractoarele și mașinile agricole indispensabile agriculturii mari, socialiste, au fost puse la dispoziția țărănimii prin intermediul S.M.T.-urilor, care s-au dovedit a fi mijlocul cel mai eficace

² „Economia României între anii 1944—1959”, Editura Academiei R.P.R., 1959, pag. 385 și 395.

de a ajuta țărănimea să introducă tehnica nouă și să organizeze științific producția agricolă.

Crescînd an de an, atît ca număr de unități cît și ca înzestrare tehnică cu mașini perfecționate, S.M.T.-urile au devenit una dintre pîrghiile principale ale dezvoltării agriculturii noastre socialiste. Ele au concentrat peste două treimi din parcul de mașini și tractoare al întregii agriculturi. Semnificativ pentru ajutorul tot mai mare pe care statul democrat-popular l-a acordat țărănimii muncitoare prin S.M.T. este faptul că totalul lucrărilor executate a sporit în perioada 1950—1963 de la 2 112 700 ha arătură normală la 29 905 900 ha arătură normală. Stațiunile de mașini și tractoare constituie totodată una dintre pîrghiile prin care statul socialist și-a exercitat și își exercită funcția sa economică-organizatorică în agricultură, influențînd organizarea și dezvoltarea producției agricole.

Alături de stațiunile de mașini și tractoare, un rol activ în construcția socialistă la sate au avut și continuă să aibă gospodăriile agricole de stat. Avînd la bază proprietatea socialistă de stat, ele au constituit tot mai mult un model de organizare rațională a producției agricole, au obținut an de an rezultate tot mai bune în creșterea producției agricole vegetale și animale, devenind una dintre principalele surse de constituire a fondului central de cereale, lapte și alte produse agricole. În anul 1963, de pildă, în condiții climaterice care nu au fost favorabile în toate regiunile țării, gospodăriile agricole de stat au obținut în medie la hectar aproape 2 000 kg de grîu, 2 840 kg de porumb boabe, 1 610 kg de floarea-soarelui, producții ce sînt superioare celor obținute pe întreaga agricultură. Asemănător se prezintă situația și în ceea ce privește producția animală.

Transpunînd în viață cerințele plenarei C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949, gospodăriile agricole de stat au adus un aport însemnat la dezvoltarea construcției socialiste la sate. Astfel, ele au sprijinit creșterea producției agricole în sectorul cooperatist prin livrări de semințe selecționate, animale de rasă sau material săditor pomiviticol etc., prin popularizarea celor mai avansate metode agrotehnice și zootehnice. Rezultatele obținute de G.A.S.-uri în sporirea producției, ca urmare a aplicării metodelor științifice, au exercitat o puternică influență asupra țărănimii, convingînd-o în mod practic de avantajele folosirii celor mai perfecționate metode de cultură, de necesitatea de a păși în propriul ei interes pe calea agriculturii socialiste.

În procesul creării și dezvoltării bazei tehnice-materiale a agriculturii, „din primii ani ai construcției socialiste, partidul și guvernul au acordat o atenție deosebită industriei chimice, menită să valorifice la un nivel ridicat resursele naturale ale țării, să asigure agriculturii îngrășăminte chimice, antidăunători și alte produse cerute de aplicarea agrotehnicii moderne...”³.

Drept rezultat al dezvoltării accelerate a industriei chimice destinate nevoilor agriculturii, folosirea îngrășămintelor minerale devine tot mai mult un fenomen caracteristic dezvoltării agriculturii noastre. Consumul de îngrășăminte chimice în agricultura țării noastre a sporit de la 11 100 de tone în 1938 la 420 700 de tone în 1962. În 1963 s-au folosit cu 84% mai multe îngrășăminte chimice decît în 1962. Prin intrarea în

³ Gh. Gheorghiu-Dej: „Cuvîntare rostită la Conferința organizației de partid a orașului București”, Editura politică, 1964. pag. 6

funcțiune a combinatelor aflate în construcție la Tr.-Măgurele, Craiova și Tg.-Mureș, precum și prin mărirea capacităților la alte combinate, producția anuală de îngrășăminte chimice se va ridica la sfârșitul anului viitor la aproape 2 milioane de tone, ceea ce va permite un consum mediu la hectar apropiat de cel al țărilor avansate în ce privește producția agricolă.

După plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949, în atenția partidului nostru a stat și asigurarea agriculturii cu cadre de specialiști, capabili să folosească tractoarele și mașinile agricole, să aplice cele mai avansate metode agrozootehnice; formarea și repartizarea judicioasă a cadrelor de specialiști constituie una dintre condițiile de bază necesare transformării socialiste a agriculturii și ridicării producției agricole.

Regimul burghezo-moșieresc ne-a lăsat o moștenire grea în ceea ce privește situația cadrelor din agricultură. Astfel, de exemplu, în 1939 un inginer agronom revenea la 30 de comune⁴. Aceasta era urmarea firească a faptului că învățământul agricol era neglijat și slab dezvoltat. Numărul anual al absolvenților școlilor agricole era de numai 500—600 de elevi și studenți.

În scopul asigurării agriculturii cu cadre de specialitate, partidul și statul nostru au luat o serie de măsuri privind creșterea numărului de școli agricole de diferite grade și a numărului de institute de învățământ superior. O dată cu aceasta, numărul elevilor și studenților a crescut considerabil, astfel că agricultura noastră a primit în fiecare an un număr din ce în ce mai mare de cadre de specialiști. În prezent lucrează în agricultură peste 18 000 de cadre cu pregătire superioară și alte zeci de mii de cadre cu pregătire medie. O mare dezvoltare a luat învățământul agricol de masă, menit să ridice nivelul cultural și profesional al lucrătorilor din agricultură. În anul de învățământ 1963—1964 au frecventat cursurile agrozootehnice 932 000 de colectivști și lucrători din G.A.S. și S.M.T., cu 138 000 mai mulți decât în anul precedent.

★

Printre condițiile necesare pentru asigurarea succesului reorganizării pe baze socialiste a satului, plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 a subliniat necesitatea ca organele și organizațiile de partid, întregul activ de partid să desfășoare o susținută muncă politică pentru lămurirea și convingerea țăranimii de superioritatea relațiilor de producție socialiste. La munca politică desfășurată de organele și organizațiile de partid s-au alăturat mase mari de țărani muncitori și alți lucrători din agricultură. Aceasta a determinat ca treptat și continuu mase tot mai largi de țărani muncitori să înțeleagă politica partidului, să capete încredere deplină în justetea drumului arătat de partid și să pășească în propriul lor interes pe calea gospodăriei colective.

Pentru ridicarea nivelului de conștiință al țăranimii muncitoare, ca premisă și condiție a dezvoltării și consolidării construcției socialiste la sate, de o foarte mare însemnătate au fost măsurile luate de partid pentru culturalizarea maselor, pentru întărirea și îmbunătățirea continuă a muncii politice a organelor și organizațiilor locale de partid, a organiza-

⁴ „Economia României între anii 1944—1959“, Editura Academiei R.P.R., 1959, pag. 421.

țiilor de partid din unitățile agricole ale sectorului socialist, pentru dezvoltarea și îmbunătățirea calitativă a învățămîntului de partid la sate etc.

Munca politică-organizatorică, perseverentă și permanentă, desfășurată de organele și organizațiile de partid pentru lămurirea țărănimii muncitoare, pentru întărirea economică-organizatorică a unităților cooperative create, pentru transformarea lor în exemple vii, care să vorbească direct, prin puterea faptelor, despre avantajele marii gospodării colective, a constituit un factor esențial în atragerea țărănimii muncitoare pe făgașul vieții noi.

În centrul programului de construcție socialistă la sate, plenara din martie 1949 a situat sarcina întăririi continue a alianței muncitorești-țărănești, condiție hotărîtoare a victoriei depline a socialismului. Ținînd seama de realitatea existentă în satele noastre, Partidul Muncitoresc Român a elaborat în fiecare etapă formele de organizare și metodele de muncă, avînd permanent în vedere necesitatea consolidării neconținute a alianței muncitorești-țărănești. Aceasta a constituit una dintre preocupările fundamentale și constante ale activității partidului, esența întregii politici de transformare socialistă a agriculturii.

Munca perseverentă desfășurată de partid pentru întărirea alianței muncitorești-țărănești și ridicarea țărănimii muncitoare la nivelul înțelegerii sarcinilor mărețe și a scopului luptei revoluționare a avut ca rezultat întărirea continuă a rolului conducător al clasei muncitoare, atragerea întregii țărănimii muncitoare pe făgașul socialismului, victoria relațiilor de producție socialiste la orașe și sate.

Continua întărire a alianței muncitorești-țărănești s-a datorat stabilirii de către plenara Comitetului Central al P.M.R. din martie 1949 și promovării cu consecvență de către partid a unei politici juste față de țărănimea săracă și mijloacă.

Față de țărani muncitori — aliații clasei muncitoare, interesați vital în lichidarea relațiilor de exploatare —, partidul a promovat consecvent o politică de ajutorare economică, de apărare împotriva exploatării chiaburești, de convingere și cointeresare materială în vederea trecerii lor, pe baza liberului consimțămînt, pe făgașul agriculturii socialiste. Politica consecventă de întărire a alianței cu țărănimea săracă și mijloacă a dus la crearea și dezvoltarea sectorului socialist în agricultură.

Față de chiaburime, partidul a promovat o politică de îngrădire economică, în vederea lichidării treptate și la sate a exploatării omului de către om. Chiaburimea era purtătoarea relațiilor capitaliste de producție la sate și deținea însemnate poziții economice. Astfel, în anul 1949, chiaburimea, deși reprezenta circa 5,5% din totalul gospodăriilor agricole individuale, deținea 20% din suprafața totală a acestora, peste 17% (în 1950) din producția-marfă de cereale și leguminoase boabe. Deținînd o suprafață de pămînt mai mare decît posibilitățile de lucru ale propriilor lor familii, gospodăriile chiaburești recurgeau fie la angajarea de forță de muncă străină, fie la darea unei părți din pămînt în arendă sau în parte.

Avînd în vedere interesele dezvoltării economiei naționale și ale operei de construcție socialistă în ansamblul său și utilizînd dialectica luptei de clasă, partidul nostru, aplicînd consecvent și sistematic măsurile de îngrădire a chiaburimii, a dat puțința chiaburilor de a-și desfășura

activitatea de producție și schimb în condițiile prevăzute de legile statului nostru, de a furniza producție agricolă-marfă corespunzător suprafeței și posibilităților de care dispuneau.

Printr-o asemenea politică, care corespundea pe deplin intereselor dezvoltării economiei pe calea socialismului, partidul nostru a determinat pe de o parte elementele chiaburești să-și desfășoare activitatea productivă și să-și achite obligațiile către stat prevăzute de lege, iar pe de altă parte, prin aplicarea consecventă și sistematică a măsurilor de îngrădire, a limitat posibilitățile acestora de exploatare a muncii străine și de a acumula noi mijloace, creînd condițiile lichidării treptate a relațiilor de exploatare a omului de către om la sate.

Rolul hotărîtor în desfășurarea procesului de restrîngere a sferei de exploatare a chiaburimii l-a avut extinderea continuă a sectorului socialist, întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și sporierea neconținută a producției agricole-marfă în G.A.C. și G.A.S.

Grija manifestată de conducerea partidului pentru aplicarea neabătută, consecventă a indicațiilor plenarei din 3—5 martie 1949 a asigurat în țara noastră înfăptuirea colectivizării agriculturii pe baza respectării cu strictețe a principiului leninist al liberului consimțămînt. Conducerea partidului a atras permanent atenția că încălcarea liberului consimțămînt subminează alianța muncitorească-țăărănească și aduce prejudicii operei de transformare socialistă a agriculturii și a luat întotdeauna, cînd s-a simțit nevoia, măsuri de prevenire și lichidare a oricăror manifestări de constrîngere în munca de colectivizare. Aceasta a făcut să crească prețuirea și dragostea țărănimii față de partid, încrederea ei în justetea liniei partidului, a atras noi și noi mase de țărani muncitori în întovărășiri și gospodării agricole colective.

Aplicînd în viață indicațiile plenarei din 3—5 martie 1949, partidul și statul nostru au acordat o atenție deosebită dezvoltării cooperației de consum, ca o largă mișcare de masă.

Dezvoltarea cooperativelor de aprovizionare și desfacere, fără a pătrunde direct în sfera activității de producție a gospodăriilor țărănești, a determinat transformări importante în procesul schimbului, ducînd treptat la eliminarea intermediarilor capitaliști din sfera circulației, la eliberarea treptată a țăranilor muncitori de exploatarea, chiaburilor și a elementelor speculante din domeniul desfacerii produselor agricole și al aprovizionării cu produse industriale a țărănimii. Totodată, dezvoltarea cooperației de consum a contribuit la cultivarea în rîndurile țărănimii muncitoare a spiritului colectivist, ceea ce a înlesnit înfăptuirea procesului de colectivizare a agriculturii.

O mare însemnătate pentru desfășurarea procesului de transformare socialistă a agriculturii în țara noastră a avut aprecierea justă a rolului formelor simple de cooperare în trecerea țărănimii pe calea socialismului; aceasta constituie unul dintre principalele merite ale politicii promovate de partid. „A merge pe această cale — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — înseamnă a duce țărănimea muncitoare spre gospodăria colectivă, pe drumul care poate fi înțeles și acceptat de către aceasta, căci îmbină interesele ei individuale cu cele generale ale econo-

miei naționale“⁵. În rezoluția plenarei C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 se sublinia că în procesul construcției socialiste la sate „o importanță deosebită o au diversele forme de *asociere în muncă* ale țărănimii muncitoare“⁶.

Cele mai simple forme de cooperatie agricolă de producție în condițiile țării noastre au fost grupele de întrajutorare, tarlalizarea, asociațiile. Ele n-au cunoscut însă o extindere prea mare. Caracteristic acestor forme de cooperare simplă era faptul că nu schimbau calitativ gospodăria țărănească, nu reprezentau încă un salt în domeniul relațiilor de producție. Cu toate acestea, formarea lor a reprezentat un prim pas făcut de țaranii muncitori spre cooperatia socialistă de producție.

Un rol însemnat au jucat în procesul transformării socialiste treptate a agriculturii în țara noastră întovărășirile agricole.

Unirea gospodăriilor țărănești individuale în cadrul întovărășirilor agricole a avut ca rezultat o serie de transformări în poziția socială a țăranului întovărășit și în natura relațiilor de producție care au deosebit calitativ întovărășirea agricolă de gospodăria individuală a țăranului muncitor.

În cadrul întovărășirii agricole, mijloacele de producție (pământul, uneltele și vitele de muncă) rămăneau proprietatea privată a țăranilor muncitori care le-au adus în întovărășire. Pământul de care dispuneau membrii întovărășirii era însă comasat. Prin aceasta se obțineau importante câștiguri de teren prin desființarea haturilor, a drumurilor inutile, se crea posibilitatea extinderii largi a muncii în comun, a executării în condiții favorabile a lucrărilor cu mijloace mecanizate (cu mașinile și tractoarele statului), a aplicării regulilor agrotehnice înaintate, ceea ce permitea realizarea unei economii însemnate în ce privește volumul de muncă și materialele folosite, ridicarea productivității muncii, sporirea producției.

Întovărășirea agricolă a constituit în țara noastră o formă de economie specifică perioadei de trecere de la capitalism la socialism, în care s-au dezvoltat relații de producție de trecere de la vechile relații de producție, caracteristice micii producții de mărfuri, la cele noi, socialiste, la sate. Direcția dezvoltării întovărășirilor agricole — în condițiile muncii continue și temeinice de întărire economică-organizatorică a lor — a fost aceea că elementele lor socialiste s-au întărit și s-au dezvoltat în mod permanent, determinând în cele din urmă transformarea lor în gospodării colective.

„Întovărășirile — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — s-au dovedit a fi o adevărată școală, care a educat masele țărănești în spiritul muncii în comun, le-a deprins cu organizarea socialistă a muncii, a înlesnit trecerea lor la gospodăria colectivă“⁷.

Partidul Muncitoresc Român, aplicînd cu consecvență politica sa leninistă în opera de colectivizare a agriculturii, a demască și înlăturat

⁵ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ed. a IV-a, pag. 220.

⁶ „Rezoluții și hotărîri ale C.C. al P.M.R. 1948—1950“, Editura pentru literatură politică, 1952, pag. 99.

⁷ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1961—1962, Editura politică, 1962, pag. 294.

grupul fracționist, antipartinic și antistatal Pauker-Luca, care și la sate a încercat să promoveze o linie proprie de zădărniciere a construcției socialiste, de creștere și îmbogățire a elementelor capitaliste, de negare a importanței formelor simple de cooperare și îndeosebi a întovărășirilor agricole. Grupul antipartinic a împins totodată la folosirea forței și a metodelor de constrângere în opera de colectivizare, arestarea și trimiterea în judecată a mii de țărani, încălcând grosolan principiul liberului consimțământ și legalitatea populară. Toate acestea au frînat procesul de transformare socialistă a agriculturii, au lovit în alianța muncitoarească-țăranască. Conducerea partidului nostru a pus capăt acestor măsuri aventuriste, dușmănoase ale grupului fracționist, antipartinic Pauker-Luca.

Începînd din 1952, cînd s-a luat curs spre înființarea întovărășirilor agricole, deschizîndu-se drum larg muncii răbdătoare pentru atragerea țărănimii spre agricultura socialistă, întovărășirile s-au dezvoltat an de an. În 1959 în întovărășiri se aflau 1 767 100 de familii, de peste 2 ori mai mult decît în gospodăriile colective, cu 3 424 700 ha de teren agricol. În acel an, în cadrul formelor de cooperare în producție, în agricultura țării noastre întovărășirile agricole reprezentau peste 74% din totalul unităților agricole cooperatiste, cuprinzînd peste 67,4% din numărul total al familiilor țărănești unite în aceste unități, iar ponderea lor era de 54,6% din totalul suprafeței agricole cooperativizate. Anul 1959 a reprezentat anul dezvoltării maxime a întovărășirilor și totodată anul începerii mișcării de trecere în masă a țărănimii spre forma superioară a cooperației agricole. În 1959 au intrat în gospodăriile colective mai multe familii decît au intrat în 10 ani de la începerea colectivizării, imensa lor majoritate provenind din rîndul întovărășiților.

În condițiile țării noastre, forma de cooperație agricolă de producție prin care a fost rezolvată pe deplin transformarea socialistă a agriculturii a constituit-o gospodăria agricolă colectivă, în care relațiile de producție socialiste sînt atotcuprinzătoare.

Primele gospodării agricole colective au luat ființă în țara noastră în vara anului 1949, la cîteva luni după apariția rezoluției ședinței plene a C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 asupra sarcinilor partidului în lupta pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii. Ele s-au dezvoltat continuu, devenind în cele din urmă unica formă de cooperație agricolă de producție.

Prin munca politică-organizatorică desfășurată cu răbdare și perseverență de organele și organizațiile de partid, ca urmare a condițiilor create pentru înfăptuirea procesului de colectivizare a agriculturii și pe măsură ce țărănimea muncitoare s-a convins de superioritatea mării producții mecanizate, sectorul socialist-cooperatist al agriculturii țării noastre s-a lărgit și s-a consolidat în mod continuu, ducînd la victoria socialismului la sate.

Datorită politicii promovate de partid, în condițiile țării noastre, concomitent cu dezvoltarea relațiilor de producție noi la sate, s-a redus treptat sfera relațiilor de exploatare capitalistă, lichidarea chiaburimii ca

clasă avînd loc în mod treptat, în decursul unei perioade relativ îndelungate. Decretul din martie 1959 a desăvîrșit acest proces, lichidînd ultimele rămășițe ale relațiilor de exploatare la sate.

În asigurarea victoriei relațiilor de producție socialiste la sate, o mare însemnătate a avut aplicarea consecventă a indicațiilor plenarei din 3—5 martie 1949 privind necesitatea cointeresării materiale a țărănimii, în trecerea ei de la mica gospodărie individuală la marea gospodărie colectivă și în dezvoltarea intensivă și multilaterală a producției agricole. În opera de colectivizare a agriculturii, ca de altfel în întreaga sa politică economică, partidul nostru a aplicat în fiecare etapă forme și metode potrivite de cointeresare materială, avînd în vedere cerințele și posibilitățile obiective, stadiul de colectivizare a agriculturii, nivelul de dezvoltare a producției agricole, precum și natura socialist-cooperatistă a gospodăriilor colective.

Pe această linie se înscriu înainte de toate măsurile luate de partidul și statul nostru pentru stabilirea unor relații economice eficiente între oraș și sat, corespunzătoare intereselor și nevoilor construcției socialiste în ansamblu.

Datorită unor condiții obiective, statul nostru nu a avut posibilitatea să așeze pe deplin, în perioada 1948—1956, relațiile de schimb între oraș și sat pe baze comerciale. În această perioadă, gradul insuficient de dezvoltare a producției industriale și agricole nu permitea formarea exclusiv pe calea schimbului de mărfuri pe baze comerciale a unui fond stabil de produse agricole la dispoziția statului, necesar aprovizionării industriei cu materii prime de proveniență agricolă, aprovizionării populației orașenești cu produse alimentare, frînării acțiunii elementelor speculative și influențării prețurilor pe piață, formării unor rezerve de stat, a unor stocuri destinate exportului etc.

În aceste condiții, a fost necesar ca în interesul construcției socialiste să se utilizeze pentru formarea fondului de stat, alături de formele de schimb comercial (achiziții la preț de înțelegere, contractări la prețuri stabile), și forme în care schimbul comercial se împletea cu schimbul de produse în natură (comerțul de întîmpinare) *, precum și forme în care schimbul comercial se îmbina cu impozitul în produse agricole (sistemul cotelor obligatorii).

Partidul nostru a urmărit însă permanent crearea acelor condiții care permit așezarea relațiilor economice între oraș și sat pe baze comerciale, stimulează cointeresarea materială a gospodăriilor țărănești în creșterea producției agricole și a cerealelor-marfă, măresc interesul și inițiativa în producție a țărănimii și creează condiții favorabile trecerii acesteia pe făgașul socialismului.

Aplicînd în viață hotărîrile plenarei C.C. al P.M.R. din august 1953, partidul a luat treptat măsuri pentru lărgirea schimbului de mărfuri între oraș și sat pe baze comerciale, pregătind consecvent trecerea de la sistemul cotelor obligatorii la sistemul de contractări și achiziții de produse agricole. Pe această bază, începînd din 1953 a avut loc o scădere con-

---

* Comerțul de întîmpinare a reprezentat o formă de schimb în care o serie de produse industriale, îndeosebi materiale de construcții, puteau fi procurate de către țărănime numai prin schimb echivalent de produse agricole.

tinuă a ponderii cotelor obligatorii în formarea fondului central de produse agricole ale statului și o creștere continuă a ponderii contractărilor și achizițiilor, proces care a permis ca, începînd din 1957, să se desființeze sistemul cotelor obligatorii, fiind înlocuit cu sistemul contractelor pentru vînzarea produselor agricole pe baze comerciale la prețuri avantajoase. Această măsură, bazată pe studierea profundă a realității, pe cunoașterea și folosirea legii valorii în interesul construcției socialiste, a dus la întărirea alianței muncitorești-țăărănești, la sporirea cointeresării materiale a țăranimii în creșterea producției agricole și la grăbirea operei de construcție socialistă. Extinderea și folosirea largă a contractelor ca metodă fundamentală în relațiile economice cu țăranimea s-au dovedit a fi eficace, aducînd o contribuție prețioasă la îndeplinirea politicii de transformare socialistă a agriculturii, la creșterea continuă a producției agricole vegetale și animale.

În vederea cointeresării materiale a colectivităților în dezvoltarea și consolidarea economică a gospodăriei agricole colective, partidul s-a preocupat permanent de perfecționarea repartiției în gospodăriile colective. Pe această linie, partidul a îndrumat gospodăriile colective să utilizeze just repartiția după zilele-muncă.

Subliniind însemnătatea zilei-muncă în sistemul de retribuire a colectivităților și în cointeresarea acestora la sporirea producției, la plenara C.C. al P.M.R. din 30 iunie—1 iulie 1961, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat că „îmbunătățirea întregii activități de producție a gospodăriilor colective este indisolubil legată de întărirea rolului zilei-muncă și de folosirea chibzuită a acesteia”⁸.

Un rol deosebit de însemnat în aplicarea justă și eficace a principiului cointeresării materiale l-au avut și îl au măsurile luate de partid pentru îmbinarea retribuiri colectivităților după zile-muncă, ca retribuție de bază, cu retribuirea acestora în raport cu producția obținută, ca retribuție suplimentară, sub forma de premii în bani sau produse. Aplicarea retribuiri atît după numărul zilelor-muncă, cît și după calitatea producției obținute asigură îndeplinirea mai justă a principiului socialist al repartiției după muncă, înlătură elementele de nivelare în repartizarea veniturilor și asigură o mai bună îmbinare a intereselor personale cu cele colective, stimulînd într-un grad mai înalt interesul colectivităților în sporirea producției agricole. De aceea, P.M.R. a inițiat și a recomandat în repetate rînduri extinderea în toate gospodăriile colective a retribuiri colectivităților și după producție, ca mijloc suplimentar de cointeresare materială.

Un mijloc de cointeresare a colectivităților în creșterea producției agricole s-a dovedit a fi, de asemenea, acordarea avansurilor bănești, lunare și trimestriale. Aceasta asigură colectivităților venituri bănești pe întreaga perioadă a anului, creînd condiții mai favorabile pentru participarea regulată a colectivităților la muncă.

⁸ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1961—1962, Editura politică, 1962, pag. 12.

Gospodăria auxiliară este necesară colectivistului pentru satisfacerea unor nevoi personale care în prima fază a comunismului nu pot fi satisfăcute de gospodăria obștească.

Sporirea continuă a cointeresei materiale a colectiviştilor, în condițiile întăririi rolului zilei-muncă, ale acordării de avansuri bănești lunare și trimestriale și aplicării retribuției și după producția obținută, a constituit una dintre condițiile de bază pentru consolidarea economică și organizatorică a gospodăriilor colective, a proprietății obștești a colectiviştilor, pentru dezvoltarea intensivă și multilaterală a producției agricole și ridicarea nivelului de trai al țărănimii collectiviste.

Aplicînd învățătura marxist-leninistă corespunzător condițiilor țării noastre, P.M.R. a îndeplinit cu succes sarcina cea mai grea și mai complexă a perioadei de trecere de la capitalism la socialism — transformarea socialistă a agriculturii.

În raportul prezentat la Congresul al III-lea al P.M.R., tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, făcînd bilanțul succeselor obținute în construcția socialistă, a arătat că în agricultură sarcina trasată de Congresul al II-lea al partidului, de a asigura preponderența sectorului socialist ca suprafață și ca producție-marfă, a fost îndeplinită încă de la sfîrșitul anului 1959⁹.

În vara anului 1960, cînd s-a ținut Congresul al III-lea al P.M.R., sectorul socialist din agricultură cuprindea peste 81% din numărul gospodăriilor țărănești și din suprafața arabilă a țării. Numărul familiilor țărănești cuprinse în sectorul socialist a crescut de la 382 000 în 1955 la 2 920 000 în 1960*. Prin urmare, în țara noastră, cooperativizarea agriculturii era în linii generale înfăptuită.

Una dintre sarcinile cele mai importante stabilite de Congresul al III-lea al P.M.R. pentru etapa desăvîrșirii construcției socialiste în țara noastră a fost încheierea colectivizării agriculturii. Perioada care a urmat după congres s-a caracterizat prin ritmul mult mai intens de trecere a țărănimii la gospodăria colectivă. Plenara C.C. al P.M.R. din 30 iunie—1 iulie 1961, analizînd mersul îndeplinirii sarcinilor trasate de Congresul al III-lea al P.M.R., a arătat că există toate condițiile pentru ca încheierea colectivizării agriculturii să aibă loc înainte de anul 1965. După această plenară și mai ales după Consfătuirea pe țară a colectiviştilor din decembrie 1961, intrarea țărănimii în gospodării colective a căpătat tot mai mult un caracter de masă. Lucrările consfătuirii și chemarea adresată de colectiviști au avut un mare ecou în rîndurile întregii țărănime. În această perioadă, *munca politică desfășurată de organele și organizațiile de partid, de întregul activ de partid pentru lămurirea și convingerea țărănimii a luat caracterul uneia dintre cele mai largi acțiuni politice și organizatorice de masă a partidului.*

În primăvara anului 1962, poporul nostru, sub conducerea înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Român, a obținut una dintre cele mai mari victorii ale sale: încheierea colectivizării agriculturii.

Încheierea colectivizării agriculturii a fost rezultatul muncii răbdătoare și îndelungate desfășurate de organele și organizațiile de partid în

⁹ Gh. Gheorghiu-Dej: „Raport la Congresul al III-lea al P.M.R.”, Editura politică, 1960, pag. 13.

* În afara sectorului socialist rămăsese mai puțin de 1/3 din totalul familiilor țărănești, cu o suprafață de 1 800 000 ha, îndeosebi în localitățile de munte (Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 133).

rîndul maselor țărănești pentru atragerea acestora pe făgașul socialismului, rezultatul politicii leniniste a P.M.R. de întărire continuă a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Trecerea țărănimii muncitoare pe făgașul socialismului a spulberat definitiv teoriile reacționare după care țărănimea ar fi refractară socialismului.

Încheierea colectivizării agriculturii cu aproape 4 ani înainte de termen a reprezentat un mareș eveniment istoric în viața poporului nostru, care a marcat faptul că în Republica Populară Română socialismul a învins definitiv la orașe și sate. Relațiile de producție socialiste au cuprins întreaga economie națională, care a căpătat astfel un caracter unitar.

Încheierea colectivizării agriculturii a constituit o profundă revoluție socială, care a schimbat din temelie întregul mod de existență al satului. În locul milioanei de gospodării țărănești cu o productivitate scăzută s-au format gospodăriile agricole colective, care dispun de condiții favorabile agrotehnicii înaintate, și ca urmare sînt în stare să asigure sporirea continuă a producției agricole.

Colectivizarea agriculturii a determinat schimbări esențiale în ceea ce privește natura social-economică a țărănimii, aceasta transformîndu-se într-o clasă socialistă, în clasa țărănimii colectiviste. În gospodăriile colective, țăranii stăpînesc în comun mijloacele de producție, muncesc laolaltă pe întinsele ogoare ale gospodăriilor colective, iar repartiția produselor se înfăptuiește în raport cu cantitatea și cu calitatea muncii depuse.

Încheierea colectivizării agriculturii, așa cum subliniază tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, „ridică pe o treaptă mai înaltă alianța muncitorească-țăărănească și unitatea moral-politică a întregului popor. Cele două clase sociale prietene, clasa muncitoare, conducătoare a tuturor oamenilor muncii, și clasa țărănimii colectiviste, împreună cu intelectualitatea, merg umăr la umăr înainte, sub conducerea încercată a partidului, spre desăvîrșirea construirii societății socialiste și trecerea treptată la construirea comunismului”¹⁰.

În condițiile actuale, alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea colectivistă are drept țel înfăptuirea sarcinilor privind desăvîrșirea construcției socialiste în patria noastră, creșterea puternică a forțelor de producție socialiste în vederea ridicării neîncetate a nivelului de trai material și cultural al poporului nostru.

★

Crearea sistemului socialist al agriculturii a generat condiții noi, superioare pentru organizarea eficientă a producției agricole. Barierele impuse în trecut de mica proprietate, fărîmîțată, cu toate consecințele lor, au fost înlăturate. Țărănimea colectivistă își organizează munca avînd în față orizontul larg al marii producții agricole mecanizate.

Intrarea agriculturii noastre într-o nouă etapă a dezvoltării sale, ca urmare a încheierii procesului de colectivizare, a impus trecerea la o formă nouă de organizare a conducerii ei, capabilă să asigure înfăptuirea cu succes a sarcinilor de mare răspundere cu privire la consolidarea și dezvoltarea continuă a unităților agricole socialiste, la creșterea considerabilă a producției vegetale și animale.

¹⁰ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, 1961—1962, Editura politică, 1962, pag. 287.

Pornind de la cerințele noii etape de dezvoltare a agriculturii noastre, sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale din aprilie 1962 a hotărît înființarea Consiliului Superior al Agriculturii, ca organ al Consiliului de Miniștri, și a consiliilor agricole regionale și raionale, ca organe ale sfaturilor populare.

Noua formă de conducere a agriculturii, inițiată de partid corespunzător condițiilor țării noastre, și-a dovedit din plin eficiența. Consiliile agricole, constituite din cadrele cele mai pregătite, care lucrează nemijlocit în producție, asigură o conducere competentă agriculturii.

Lupta partidului nostru pentru consolidarea agriculturii socialiste este indisolubil legată de lupta pentru sporirea continuă a producției agricole.

Agricultura se încadrează în planul general de dezvoltare complexă a economiei naționale, de valorificare superioară și cât mai completă a variatelor resurse naturale, în vederea ridicării permanente a nivelului de trai material și cultural al poporului nostru. În acest scop, concomitent cu reorganizarea agriculturii pe baze noi, partidul și guvernul au orientat de la început, în mod statornic, agricultura socialistă pe calea dezvoltării intensive și multilaterale, prin îmbinarea armonioasă a diferitelor ramuri de producție, ținând seama de condițiile economice și pedoclimatice.

Congresul al III-lea al P.M.R. a subliniat cu putere că în fața agriculturii stă sarcina creșterii producției agricole vegetale și animale, pentru a se crea un belșug de produse agroalimentare necesar îmbunătățirii continue a aprovizionării populației, asigurării industriei producătoare de bunuri de consum cu cantități tot mai mari de materii prime agricole, formării unor stocuri de rezervă și a unor disponibilități pentru export.

Corespunzător orientării date de Congresul al III-lea al P.M.R. dezvoltării agriculturii, statul se preocupă de asigurarea unei structuri raționale a producției agricole, potrivit cerințelor dezvoltării continue a economiei naționale și nevoilor de consum ale populației. În centrul eforturilor din domeniul agriculturii a stat și stă, ca problemă cheie, hotărîtoare, sporirea producției de cereale, mai ales de grâu și de porumb, deoarece de aceasta depinde dezvoltarea tuturor celorlalte ramuri ale agriculturii, și în special creșterea animalelor. În același timp, o atenție însemnată se acordă și mării producției de plante tehnice, legume, cartofi și producției de fructe și de struguri.

O acțiune de mare însemnătate s-a desfășurat și se desfășoară în vederea creșterii suprafeței agricole prin lucrări de îmbunătățiri funciare (îndiguiri, desecări, lucrări de conservare a solului etc.) și în cadrul acestora — a suprafeței arabile.

Prin măsurile luate pentru îmbunătățirea fondului funciar, partidul și-a propus sporirea suprafeței arabile a țării la 10 000 000 ha. În prezent, suprafața arabilă reprezintă deja 9 865 000 ha (față de 9 378 000 ha în 1950), ceea ce dovedește că obiectivul stabilit de partid se îndeplinește cu succes.

Întrucît sporirea suprafeței cultivate este totuși limitată, atenția principală a fost și este concentrată spre sporirea producției medii la hectar.

Pentru sporirea recoltei la hectar, statul democrat-popular a luat măsuri menite să ducă la extinderea mecanizării, aplicării îngrășămintelor chimice și organice și utilizarea metodelor agrotehnice înaintate. Astfel, agricultura va primi în 1964 peste 10 000 de tractoare, aproape 4 000 de semănători, 3 000 de combine pentru recoltat păioase și alte mașini agricole. Cantitatea de îngrășăminte minerale ce se va livra agriculturii în acest an va crește cu 20% față de 1963. An de an sporesc suprafețele amenajate pentru irigare ; alături de legumicultură, se trece tot mai mult la cultivarea în sistem irigat a porumbului, sfeclei de zahăr, florii-soarelui etc.

Folosirea soiurilor de plante de cultură de înaltă productivitate și de calitate superioară constituie, de asemenea, unul dintre factorii principali ai creșterii producției agricole la hectar. Introducerea în cultură a unor soiuri de grâu de înaltă productivitate și de calitate superioară mai timpurii, rezistente la cădere, la îngheț și dăunători asigură, fără investiții suplimentare, un însemnat spor de recoltă. Experiența arată că în aceleași condiții de climă și de sol, aplicându-se o agrotehnică asemănătoare, folosirea soiurilor de grâu de mare productivitate sporește recolta cu 20—30%. Pentru producția anului 1964 s-a asigurat necesarul de sămânță elită integral din soiurile de mare productivitate.

Pentru sporirea producției de porumb s-a trecut la extinderea folosirii semințelor dublu hibride, care s-au dovedit a fi superioare ca productivitate tuturor celorlalte soiuri de porumb cultivate la noi în trecut. Experiențele efectuate în peste 100 de localități din țară în medie pe 3—5 ani arată că porumbul dublu hibrid permite realizarea unui spor mediu de 1 040 kg la hectar. Pentru recolta de porumb a acestui an s-au asigurat semințe hibride din generația I pentru întreaga suprafață.

De asemenea, datorită activității de cercetare științifică în agricultură, la numeroase alte plante (floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, fasole, mazăre, sorg etc.) au fost create soiuri noi, valoroase, care au început să se extindă în cultură.

Ca urmare a complexului de măsuri întreprinse de către stat, producția medie la hectar la principalele culturi a crescut astfel :

Producția medie la hectar la principalele culturi (în chintale)

	1934 — 1938	1951 — 1955	1956 — 1960	1961 — 1962
Grâu	10,3	11,4	11,3	13,3
Porumb	10,4	12,9	13,9	16,3
Floarea-soarelui	8,7	7,4	9,1	10,7
Sfeclă de zahăr	153,5	126,8	149,3	155,0
Cartofi	77,2	94,6	105,3	92,1

În 1963, producția medie la hectar a fost de 15,5 chintale la grâu și de 17,7 chintale la porumb.

Creșterea suprafeței cultivate și a producției medii la hectar au asigurat sporirea continuă a producției agricole vegetale a R.P.R.

Dinamica producției la principalele culturi (în mii tone)

	1934 — 1938	1951 — 1955	1956 — 1960	1961 — 1963
Cereale boabe total	8 015,7	8 232,3	9 186,2	10 229,8
din care:				
— griu	2 629,9	3 121,2	3 300,2	3 981,3
— porumb	4 055,5	3 934,9	5 027,6	5 557,3
Floarea-soarelui	48,4	264,7	362,9	476,9
Sfeclă de zahăr	392,5	1 405,6	2 427,8	2 545,6
Cartofi	1 317,8	2 351,5	2 883,2	2 724,0

Măsurile prevăzute în planul de stat pentru anul 1964 asigură creșterea în continuare a producției medii la hectar și, în consecință, a producției vegetale în ansamblul ei.

În procesul dezvoltării intensive și multilaterale a agriculturii, concomitent cu creșterea producției agricole vegetale, o dezvoltare însemnată a cunoscut producția agricolă animală. Efectivul de animale la principalele specii a crescut continuu, ceea ce se oglindește în datele tabelului de mai jos :

Dinamica creșterii animalelor * (în mii capete)

	1938	1960	1962
Bovine total	3 653	4 450	4 707
Porcine total	2 761	4 300	4 665
Ovine total	10 087	11 200	12 285
— cu lână fină și semifină	—	4 480	5 770
Păsări total	27 325	37 000	44 692

În anul 1963, datorită măsurilor de stimulare a creșterii animalelor, efectivele de animale au sporit față de anul 1962. Rezultate remarcabile s-au obținut în ceea ce privește creșterea șeptelului în G.A.S. și G.A.C. În aceste unități s-a realizat în 1963 față de 1962 un spor de aproape 400 000 de bovine, din care vaci și juninci peste 150 000, și de 700 000 de ovine.

Concomitent cu sporirea efectivului de animale a crescut producția pe cap de animal și producția animală în ansamblu.

În perioada 1948—1961, producția totală de carne a crescut de la 482 000 de tone la 1 057 000 de tone, producția de lapte — de la 16 941 000 hl la 29 500 000 hl, producția de lână — de la 15 910 tone la 23 000 de tone, producția de ouă — de la 963 milioane de bucăți la 2 600 milioane de bucăți.

Pentru creșterea efectivelor de animale și sporirea producției pe cap de animal, o însemnată deosebită are asigurarea unei baze furajere trainice, corespunzătoare cantitativ și calitativ. În acest scop, în anul 1964

* Efectivul la începutul anului.

se acordă o mare atenție zonării culturilor furajere, extinderii plantelor de mare producție (lucerna, trifoiul, sparceta, soia, sorgul, iarba de Sudan etc.) și folosirii tuturor posibilităților de sporire a producției de furaje pentru a se asigura animalelor o hrană din abundență, în sortiment variat, cu un bogat conținut de proteine. În același timp, se urmărește îmbunătățirea structurii calitative a șeptelului de animale, dezvoltarea speciilor de mare productivitate, extinderea însămînțărilor artificiale, asigurarea condițiilor de igienă a animalelor, reglementarea sacrificărilor de tineret, creșterea animalelor pînă la vîrsta cea mai economicoasă. O atenție crescîndă e acordată, de asemenea, folosirii metodelor avansate în creșterea și îngrijirea animalelor, înfăptuirii acțiunii de raionare a creșterii animalelor, asigurării unor adăposturi igienice.

Experiența țării noastre a demonstrat că în condițiile reorganizării pe baze socialiste a agriculturii, a măsurilor luate de statul democrat-popular pentru înzestrarea agriculturii cu mașini agricole, aprovizionarea cu îngrășăminte chimice, formarea de cadre, aplicarea cuceririlor științei, producția agricolă a crescut în mod continuu.

Creșterea producției agricole în întreaga perioadă de colectivizare a agriculturii, pe măsura dezvoltării relațiilor de producție socialiste la sate, constituie una dintre cele mai importante trăsături caracteristice ale procesului de reorganizare socialistă a agriculturii, un rezultat și o confirmare strălucită a politicii partidului nostru de transformare socialistă a satului și de orientare și conducere științifică a agriculturii socialiste.

Este important de subliniat faptul că ritmul mediu anual al creșterii producției agricole a reprezentat în perioada 1951—1961 6,6%, fiind cu mult superior celui cunoscut în anii regimului burghezo-moșieresc.

De remarcat este faptul că ritmul de creștere a producției agricole a depășit permanent ritmul de creștere a populației, ceea ce a avut ca urmare sporirea producției agricole pe locuitor. În aceste condiții, producția agricolă acoperă în întregime consumul populației în continuă creștere, permite constituirea de rezerve și creează disponibilități tot mai mari pentru export.

Dezvoltarea agriculturii socialiste, creșterea producției agricole vegetale și animale sînt însoțite de ridicarea continuă a nivelului de trai material și cultural al țărănimii muncitoare. Socialismul a scos țărăimea muncitoare din starea de mizerie și incultură la care fusese condamnată de regimul burghezo-moșieresc, a pus în valoare forțele ei creatoare, asigurîndu-i condiții de viață materială și spirituală tot mai înfloritoare. Astăzi țărăimea muncitoare se hrănește și se îmbracă mai bine decît în trecut, se bucură de un regim alimentar corespunzător, consumă mai multă carne, zahăr, lapte, cumpără mai multe produse industriale, textile, încălțăminte, mobilă, produse electrotehnice și alte produse de uz casnic. Este grăitor pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale țărănimii muncitoare faptul că, în 1963, numai prin rețeaua de magazine din mediul rural ea și-a procurat mărfuri în valoare de 14 136 000 000 de lei, cu 11 173 000 000 mai mult decît în 1949.

Concomitent cu sporirea consumului de produse alimentare se observă și o îmbunătățire calitativă a lui, alimentele cu valoare nutritivă mai mare înregistrînd o creștere mai rapidă. Totodată, țărăimea mun-

citoare își procură tot mai multe produse industriale. Asemenea produse industriale, altădată necunoscute de țărănimea muncitoare, ca aparate de radio, televizoare, aragaze, frigidere, mașini de spălat rufe, motociclete etc., se întâlnesc în prezent într-un număr din ce în ce mai mare de familii țărănești.

În anii regimului democrat-popular s-au îmbunătățit substanțial condițiile de locuit ale țărănimii muncitoare. Numai în ultimii 4 ani, ca urmare a veniturilor sporite ale țărănimii collectiviste, au fost construite la sate 383 000 de locuințe. Lumina electrică pătrunde tot mai mult în satele patriei noastre. Numărul satelor electrificate a crescut de la 811 — câte erau în 1950 — la 4 601 în 1962.

Caracteristic pentru satul de astăzi este viața culturală tot mai intensă. Întregul tineret sătesc de vîrstă școlară este cuprins în sistemul de învățămînt, avînd asigurate toate posibilitățile de a ajunge pe treptele cele mai înalte ale învățămîntului și culturii. În satele noastre s-a creat o vastă rețea de culturalizare a maselor : cămine culturale, case de citit, biblioteci, cinematografe etc., care concurează la ridicarea nivelului cultural al întregii țărănii muncitoare.

Importante realizări au fost obținute și în ceea ce privește asistența medicală. Este elocvent în această direcție faptul că numărul medicilor care își desfășoară activitatea la sate a sporit de la 1 486 în 1938 la 6 400 în 1962, iar numărul de locuitori ce revin la un medic s-a redus în aceeași perioadă de la 8 160 la 2 080.

Toate acestea demonstrează că reorganizarea pe baze socialiste a agriculturii a răspuns intereselor vitale ale țărănimii muncitoare.

★

Realizările obținute pînă în prezent în dezvoltarea întregii economii naționale, condițiile noi create prin încheierea colectivizării agriculturii, trecerea la o formă nouă de conducere a agriculturii, care și-a dovedit din plin eficiența, deschid perspective creșterii accelerate a producției agricole și a ridicării nivelului de trai al țărănimii muncitoare.

Sprijinindu-se pe o industrie dezvoltată, capabilă să-i furnizeze din plin mașinile, îngrășămintele și celelalte mijloace necesare, agricultura țării noastre va cunoaște o puternică dezvoltare în viitorii ani. Nu este departe timpul cînd agricultura noastră se va caracteriza prin indicatori dintre cei mai superiori în ceea ce privește numărul de tractoare și mașini agricole moderne, cantitatea de îngrășămintă și alte produse chimice folosite, suprafețele amenajate pentru irigare, precum și în ceea ce privește obținerea unor producții ridicate în orice condiții climatice. Pe această bază, țara noastră va dispune în scurt timp de un belșug de produse vegetale și animale care să permită apropierea sensibilă a consumului de produse agroalimentare pe locuitor de cel al țărilor înaintate din punct de vedere economic. Aceasta va încununa politica consecventă a partidului nostru de dezvoltare echilibrată și în ritm ascendent a economiei naționale, politică în centrul căreia se află omul cu nevoile sale.

Din lupta maselor populare din Iași împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist

S. DAVICU

Alături de masele populare din întreaga țară, care, în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, s-au ridicat la luptă împotriva dictaturii militare-fasciste și a ocupanților hitleriști, muncitorimea din Iași, mobilizată de organizația locală a P.C.R., a desfășurat între anii 1941—august 1944 numeroase acțiuni împotriva dictaturii militare-fasciste și a mașinii de război hitleriste.

Acțiunile maselor populare ieșene, ca și ale celor din întreaga țară, au avut loc în condiții extrem de grele. Dictatura militară-fascistă a însemnat lichidarea oricăror drepturi și libertăți democratice pentru masele populare. Fusesse introdusă starea excepțională¹. Dreptul de asociere, precum și orice acțiune politică fuseseră interzise.² Condițiile de trai ale poporului, ca urmare a înăspririi exploatarei și terorii, s-au înrăutățit.

Situația materială grea a maselor muncitoare din Iași, ca, de altfel, din întreaga țară, era oglindită de decalajul tot mai pronunțat dintre salarii și prețurile bunurilor de consum. În primii doi ani de război, prețurile la alimente, îmbrăcăminte și încălțăminte crescuseră de 4—5 ori, iar salariile doar de 2—3 ori³. Specula, care lua zilnic proporții nemaicunoscute, puneă marea masă a oamenilor muncii în imposibilitate de a-și asigura cele mai elementare condiții de viață.

Numeroasele proteste, precum și memoriile adresate conducerilor unor întreprinderi ieșene arătau starea de cruntă mizerie în care se aflau muncitorii⁴. Chiar și autoritățile locale erau nevoite să recunoască că „muncitorii sînt atît de săraci încît, acum, în timp de iarnă, umblă desculți și dezbrăcați, iar copiilor nu le pot asigura nici minimul de hrană ce le revine prin rația de pe cartelă”⁵.

¹ Vezi decretule-lege nr. 3 052 și 3 053, din 5 septembrie 1940; nr. 3 067 și 3 072, din 6 septembrie 1940.

² „Monitorul oficial” nr. 39, din 15 septembrie 1941 (Decretul-lege nr. 314).

³ Arhivele statului Iași, fondul Chestura poliției Iași, u.p., dosarul nr. 7/1942, filele 107—108.

⁴ Loc. cit., fondul Prefectura județului Iași, u.p., dosarul nr. 323/1942, fila 101.

⁵ Loc. cit., fondul Chestura poliției Iași, u.p., dosarul nr. 21/1942, filele 346—350.

Situația materială a maselor a fost înrăutățită și mai mult datorită măsurilor luate de guvernul fascist care, o dată cu dezlănțuirea războiului antisovietic, a mărit, sub pretextul „necesităților apărării“, cheltuielile militare. Pentru acoperirea acestor cheltuieli au fost introduse o serie întreagă de impozite noi, directe și indirecte, diferite taxe, care au venit să completeze așa-numitul „împrumut pentru înzestrarea armatei“ și care au redus și mai mult veniturile muncitorilor, ale țărănimii muncitoare, ale maselor largi de salariați ⁶.

Pe de altă parte, capitaliștii, în scopul stoarcerii unor profituri ridicate, s-au folosit din plin de dispozițiile decretelor emise de statul fascist privind regimul muncii în timp de război ⁷, înăsprind continuu exploatarea clasei muncitoare.

Conform dispozițiilor date de dictatura militară-fascistă, întreprinderile publice și particulare mai importante au fost militarizate. Dar regimul militarist s-a extins aproape asupra tuturor întreprinderilor. Din cele 59 de fabrici și ateliere existente în acea perioadă la Iași, numai o singură întreprindere avea un număr mai mare de 500 de muncitori, două fabrici cuprindeau aproape 300 de muncitori fiecare, iar restul atelierelor aveau sub 50 de muncitori ⁸. Sub pretextul că lucrătorii „sînt mobilizați“, patronii refuzau să le plătească concediile, să respecte repausul duminical, să plătească orele suplimentare lucrate, să ia vreo măsură privind protecția muncii.

Deși au fost considerate stabilimente de mică importanță economică, personalul acestora a fost pus sub controlul comandamentului militar și al „îndrumătorilor militari“ care funcționau pe lângă întreprinderi ⁹. Decretul-lege din 2 octombrie 1941, prin care s-a legalizat nerespectarea repausului duminical, dădea totodată patronilor posibilitatea să prelungească ziua de muncă la 12 ore și chiar la mai mult. Un manifest al comitetului local al P.C.R. din 1941, prezentînd tabloul acestei situații, arăta că în numeroase întreprinderi din Iași („Textila-Copou“, „Porețchi“, „Țesătura“ etc.) ziua de lucru fusese prelungită arbitrar de către patroni pînă la 14—16 ore ¹⁰.

În același timp, existau muncitori în șomaj parțial, deoarece în unele întreprinderi, datorită lipsei de materii prime, se lucra un timp redus. Asemenea situații erau frecvente la „Industria textilă“, la întreprinderea de cherestea „Moara de foc“, la Fabrica de vată ¹¹ și la numeroase ateliere mici ¹². Unele întreprinderi fuseseră chiar nevoite să-și înceteze activitatea. Astfel, la 9 februarie 1942, Prefectura județului Iași a înregistrat cererea Fabricii de paste făinoase „Spicul Moldovei“ din Iași, în care se arăta că de trei săptămîni nu lucrează și se solicitau

⁶ Loc. cit., fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 258, vol. II, 1941, fila 69.

⁷ „Monitorul oficial“, partea I, Decretul-lege nr. 218, din 14 septembrie 1941.

⁸ „Recensămîntul general al Romîniei din 1941“, București, pag. 187.

⁹ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul nr. 2, dosarul nr. 42.

¹⁰ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., dosarul nr. 4476/6, fila 15.

¹¹ Arhivele statului Iași, fondul Prefectura județului Iași, u.p., dosarul nr. 323/1942, fila 101.

¹² Ibid.

două vagoane de făină necesară fabricației de paste făinoase pe timp de o lună¹³. În aceeași situație se găsea și Țesătoria „Adriana”¹⁴.

Alături de măsurile legislative fasciste, care au creat posibilitatea patronilor să intensifice exploatarea oamenilor muncii, munca forțată a constituit, de asemenea, un mijloc de mărire a profiturilor capitaliștilor¹⁵.

Condițiile grele de muncă și de viață au făcut ca ura maselor populare împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist, în care poporul român fusese tirat împotriva voinței sale, să se manifeste tot mai puternic.

Canalizând pe un drum just nemulțumirea și revolta maselor, Partidul Comunist din România a condus și organizat lupta poporului muncitor pentru o viață omenească, pentru progres, pace și independență națională, împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist. „Punându-și la fiecă pas viața în primejdie — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, comuniștii uneau în jurul lor forțele patriotice ale țării, organizau lupta oamenilor muncii din orașe și sate împotriva jafului și terorii, sabotau mașina de război hitleristă, chemau prin ziarele și manifestele ilegale întregul popor la lupta pentru răsturnarea clictii antonesciene, pentru ieșirea României din criminalul război antisovietic și alăturarea ei la coaliția antihitleristă”¹⁶.

Sub conducerea comuniștilor, nemulțumirile maselor s-au transformat în variate acțiuni de luptă, ca : nesupunerea la lucru, sabotaje, conflicte de muncă, organizarea și activitatea formațiunilor de luptă patriotice¹⁷.

În momentul izbucnirii războiului, în orașul Iași activa un comitet orașenesc al P.C.R., precum și o serie de organizații ale P.C.R. la Atelierele C.F.R. „Nicolina”, fabricile „Țesătura”, „Socola”, „Textila — Copou”, Țesătoria „Adriana”, Fabrica de ulei „Olea” și la unele întreprinderi cu un număr mai mic de muncitori¹⁸. În rîndul funcționarilor particulari și de la bancă exista o organizație a partidului comunist¹⁹, iar la Universitatea din Iași, organizații ale partidului comunist acționau în cadrul facultăților de medicină, drept, litere și filozofie²⁰. Un ajutor efectiv în lupta revoluționară desfășurată de comuniști au dat celulele U.T.C., care acționau aproape în toate întreprinderile²¹.

Printre organizațiile politice antifasciste care au activat în orașul Iași a fost și organizația locală a Uniunii patrioților, înființată în

¹³ Loc. cit., fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 48, vol. V, 1942. fila 108.

¹⁴ Loc. cit., fondul Chestura poliției Iași, dosarul nr. 21, anul 1942, filele 346—350.

¹⁵ „Prutul” (Iași) nr. 901, din 21 octombrie 1942.

¹⁶ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 7.

¹⁷ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, dosarul nr. 111, filele 15—24.

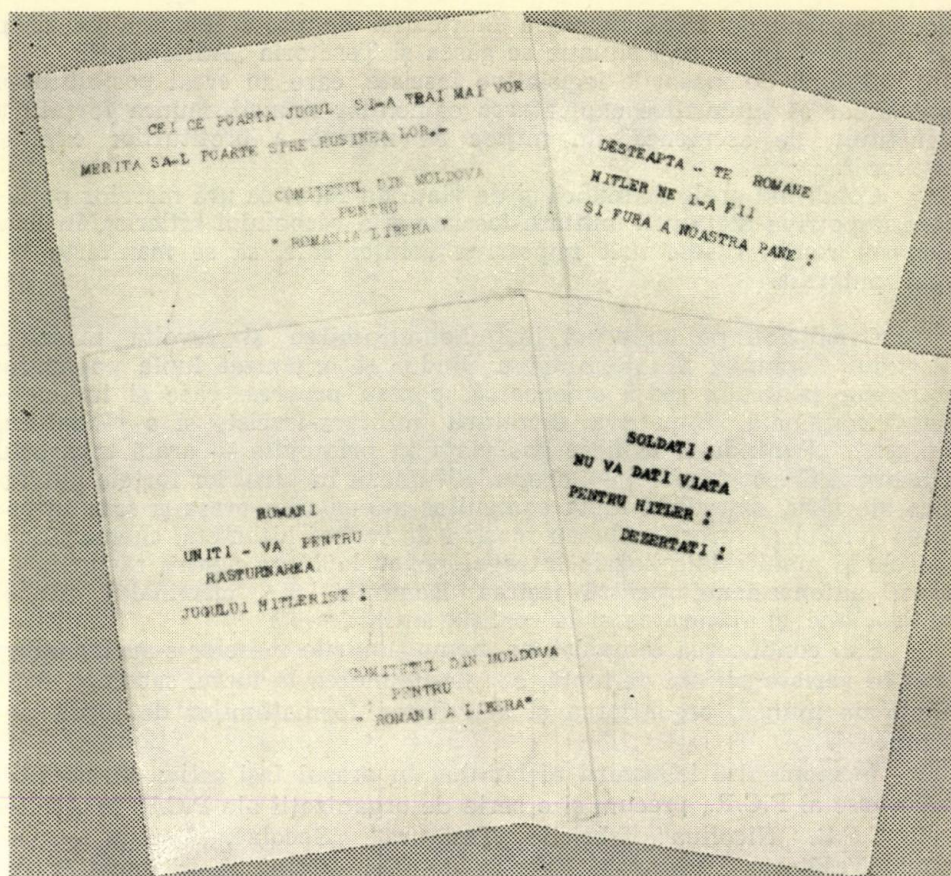
¹⁸ Arhivele statului Iași, fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 366/1942, filele 241—298.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 3 991, fila 154.

²⁰ Loc. cit., fondul nr. 33, dosarul nr. 4 605, vol. 2, fila 54.

²¹ Loc. cit., fondul nr. 69, dosarul nr. 6 329, fila 388.

Grupaj de manifeste răspândite în noaptea de 26/27 aprilie 1942 în orașul Iași de către Comitetul orășenesc al P.C.R. Iași (Arhivele statului Iași, fondul Chestura poliției Iași, dosarul nr. 663 bis/1942)

1942, care a desfășurat o activitate rodnică în rîndurile păturilor mijlocii ²².

Întărind munca în rîndurile muncitorilor de la Atelierele C.F.R. „Nicolina“, de la „Textila-Copou“, „Porețchi“, „Țesătura“ etc., organizația P.C.R. a orașului Iași și-a îndreptat atenția spre toate categoriile de oameni ai muncii, inclusiv spre intelectuali — profesori, învățători, studenți, funcționari etc., în rîndurile cărora consecințele războiului hitlerist și ale dictaturii militare-antonesciene se resimțeau cu putere.

Activitatea politică a organizației P.C.R.-Iași a fost desfășurată în primul rînd în direcția lămuririi maselor populare asupra caracterului nedrept, de jaf al războiului hitlerist, a mobilizării lor la lupta

²² Arhivele statului Iași, fondul Comisariatul circumscripției a II-a de poliție Iași, dosarul nr. 21/1941, fila 586.

împotriva dictaturii militare-fasciste și a cotropitorilor hitleriști. În acest scop au fost larg popularizate, prin presa ilegală locală, prin manifeste și de la om la om, obiectivele mișcării de rezistență a maselor largi, obiective formulate în documentele elaborate de Partidul Comunist din România.

Aparatul propagandistic al organizației orășenești a P.C.R. Iași, înfruntând cele mai aprige represiuni, a reușit să desfășoare în toată perioada războiului hitlerist o activitate publicistică și de răspîndire a manifestelor și a broșurilor. Au fost editate, sub formă de broșuri sau de manifeste, capitole din documentul intitulat „Lupta poporului român pentru libertate și independență națională. Sarcinile Partidului Comunist din România. Platforma P.C.R. din 6 septembrie 1941”²³. O largă răspîndire a avut în rîndurile muncitorimii ieșene manifestul din 22 iunie 1942, editat de P.C.R., care chema masele la luptă împotriva participării Romîniei la războiul hitlerist și pentru dobîndirea independenței naționale a țării²⁴. Pe baza liniei trasate de Partidul Comunist din România în iunie 1943 privind problema încheierii Frontului patriotic antihitlerist, organizația orășenească Iași a P.C.R. a editat și răspîndit numeroase manifeste prin care aducea la cunoștința maselor populare acțiunile partidului comunist, mobilizîndu-le la lupta unită împotriva fascismului²⁵. De asemenea, au fost difuzate pe străzile orașului manifeste prin care oamenii muncii erau chemați să lupte împotriva scumpeții, pentru aprovizionarea cu alimente, pentru drepturi cetățenești, împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist²⁶.

„În ziua de 26 ianuarie 1942 — raportau organele poliției —, în timp ce se făcea o triere a muncitorilor de la Uzina electrică, profitîndu-se de faptul că toată atenția era dirijată către interior, numeroase manifeste” ale „...organizației comuniste au fost semănate pe străzile din jurul uzinei”²⁷. Manifeste care cereau „doborîrea bandei de trădători de la cîrma țării, în frunte cu Antonescu”, au fost găsite și în incinta Universității ieșene²⁸.

Deși autoritățile polițienești antonesciene considerau că „prin capturarea în podul imobilului din strada Gospodarilor nr. 17 Iași, la 18 noiembrie 1942, a șapirografului cu care s-au multiplicat manifeste

²³ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul special dosarul nr. 14/1944, fila 96.

²⁴ Ibid.

²⁵ Arhivele statului Iași, fondul Chestura poliției Iași, dosarul nr. 72/1943, filele 1 028—1 029.

²⁶ Loc. cit., fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 340, vol. II, 1941, filele 43,46.

²⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 8, dosarul nr. 1 708, fila 308.

²⁸ Ibid.

antifasciste s-a pus capăt activității desfășurate pînă atunci”²⁹, totuși, în săptămînile și lunile următoare, poliția a fost nevoită să recunoască că „numărul manifestelor răspîndite în oraș luase proporții deosebit de mari”³⁰.

În pofida măsurilor represive luate de autoritățile administrative și polițienești în vederea asigurării „liniștii” și „desfășurării normale a producției”, a prigoanei împotriva comuniștilor și a celorlalte elemente muncitorești combative din întreprinderi, sau a încorporării și a trimiterii pe front, lupta oamenilor muncii nu a putut fi înăbușită.

Editarea și răspîndirea de către comuniști a numeroase manifeste, broșuri, fluturași, ziare etc. au exercitat o puternică influență asupra oamenilor muncii și a populației din Iași, care au desfășurat, sub diferite forme, acțiuni împotriva dictaturii militare-fasciste și a hitleriștilor.

Toate acțiunile care au avut loc au început printr-o largă mișcare revendicativă, generată de situația materială foarte grea a maselor muncitoare. Din analiza rapoartelor și proceselor-verbale ale autorităților locale, care semnalau că în numeroase întreprinderi ieșene muncitorii au format comitete și au ales delegații pe care le-au împuternicit să le reprezinte interesele³¹, rezultă că aceste acțiuni au avut un caracter organizat.

În fruntea luptei muncitorimii ieșene s-au aflat ceferiștii de la Atelierele C.F.R. „Nicolina”, care, cu toate măsurile represive luate de autorități, au protestat cu hotărîre, în tot cursul anului 1942, împotriva condițiilor grele de viață și de muncă. Urmînd exemplul ceferiștilor, muncitorii de la fabricile de textile „Țesătura”, „Concordia”, „Victoria”, „Viscotext” etc., ale căror salarii nu asigurau nici satisfacerea necesităților elementare de viață, s-au ridicat și ei la luptă, cerînd majorarea salariilor, acordarea ajutorului familial etc.³²

Aceeași stare de spirit, aceeași atmosferă de luptă manifestau și lucrătorii altor întreprinderi din Iași. Muncitorii de la C.A.M. au ieșit la direcție cerînd mărirea salariilor³³, iar cei de la Uzina electrică au înaintat memorii la direcție, cerînd îmbunătățirea situației lor grele³⁴.

Starea de spirit în rîndurile muncitorilor era agitată. În raportul Prefecturii județului Iași către Ministerul de Interne privind cercetările

²⁹ Arhivele statului Iași, fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 348/1942. fila 82.

³⁰ Loc. cit., fondul Chestura poliției Iași, dosarul nr. 72/1942, fila 1 013.

³¹ Loc. cit., fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 47, vol. II/1, 1942, filele 370—372.

³² Loc. cit., filele 371—372.

³³ Ibid.

³⁴ Loc. cit., fila 371.

făcute în legătură cu izbucnirea unui incendiu la Uzina electrică din Iași se arăta că acesta era probabil opera muncitorilor a căror nemulțumire era în continuă creștere³⁵.

În fața cererilor mereu crescînde ale muncitorimii ieșene, Inspectoratul muncii Iași, alarmat, a fost nevoit să întocmească și să înainteze forurilor superioare o listă cuprinzînd întreprinderile ieșene, mai mari sau mai mici, în care muncitorii se ridicaseră împotriva salariilor de mizerie cu care nu puteau face față scumpirii traiului și care refuzau să lucreze peste 8 ore și să plătească cotele „împrumutului de înzestrare” impus de dictatura militară-fascistă³⁶. Drept răspuns la cererile crescînde ale muncitorilor, autoritățile locale, la dispoziția organelor represive centrale, au intensificat măsurile de represiune împotriva elementelor bănuite de idei comuniste. Un ordin al Președinției Consiliului de Miniștri către Prefectura județului Iași cerea efectuarea unor cercetări severe în legătură cu nota informativă privind nemulțumirile muncitorilor de la Atelierele C.F.R. „Nicolina”-Iași³⁷.

Departate de a-i înspăimînta, lupta muncitorimii ieșene a crescut în intensitate. În vara anului 1943, muncitorii de la Atelierele C.F.R. „Nicolina” din Iași au încetat demonstrativ lucrul timp de o oră, cerînd sporirea salariilor și condiții omenești de lucru³⁸. Pentru a aplană conflictul, direcția a satisfăcut unele din revendicări, acordînd muncitorilor un spor de 10% la salarii și promițînd un ajutor de 300 lei lunar pentru fiecare copil. Aceasta însă, în condițiile creșterii vertiginoase a prețurilor, nu a dus la sporirea salariului real, din care cauză muncitorii cefești s-au ridicat în lunile următoare din nou la luptă.

În cursul anului 1943 s-a semnalat un conflict de muncă și la „Metalurgia Moldovei” din Iași, pentru a cărui aplanare au trebuit să intervină autoritățile polițienești³⁹. Într-o serie de alte întreprinderi particulare din Iași, lipsa materiilor prime a provocat de asemenea nemulțumiri în rîndul muncitorilor care lucrînd un număr redus de zile pe săptămîină obțineau un salariu cu totul insuficient existenței⁴⁰.

O metodă de luptă împotriva regimului fascist, folosită de muncitorii din Iași, a constituit-o tărăgănarea și neefectuarea lucrărilor la timp. Într-un raport din toamna anului 1943 al Prefecturii Iași către Mi-

³⁵ Loc. cit., dosarul nr. 15/1942, fila 329/8.

³⁶ Loc. cit., fondul Inspectoratul regional al muncii Iași, dosarul nr. 1/1942, fila 147.

³⁷ Loc. cit., fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 377/1942, fila 79.

³⁸ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul nr. 1, dosarul nr. 79, filele 15—17.

³⁹ Arhivele statului Iași, fondul Inspectoratul regional al muncii Iași, dosarul nr. 1/1943, fila 63.

⁴⁰ Loc. cit., fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 47, vol. II/1, 1942, fila 370.

nisterul Afacerilor Interne se sublinia faptul că la C.F.R. „Nicolina“ „un număr de vagoane de marfă destinate frontului n-au fost terminate la termenul planificat“⁴¹, punîndu-se această tărăgănare pe seama „acțiunilor de sabotare directă a frontului“⁴². Ancheta întreprinsă a constatat că „Nemulțumirea muncitorilor avea drept cauze, pe de o parte, situația materială grea, iar pe de altă parte activitatea politică intensă a elementelor comuniste, care făceau greutăți normalei desfășurări a producției“⁴³.

Alături de muncitori, masele țărănești, datorită politicii antipopulare și antinaționale a claselor dominante, războiului hitlerist și jafului săvîrșit de Germania hitleristă, erau condamnate la aceeași viață de mizerie. Autoritățile locale, prin ordonanțele date, au restrîns consumul maselor țărănești, obligîndu-le să predea cea mai mare parte a produselor agricole la prețuri scăzute, în scopul satisfacerii nevoilor armatei germane⁴⁴. În același timp țărănimea muncitoare a fost frustrată, pe calea rechizițiilor, de mari cantități de cereale, plante legumicole, precum și de un mare număr de animale. Astfel, numai într-o singură lună — august 1943 — din județul Iași au fost rechiziționate de la țărării muncitori peste 900 tone de cereale și aproape 4 000 de vite⁴⁵. Unul dintre factorii cei mai importanți în ruinarea țărănimii muncitoare a fost jaful trupelor hitleriste. Acestea, sprijinite de autoritățile locale, au luat în mod samavolnic o mare parte a animalelor de muncă și chiar micile rezerve de cereale și semințe ale țărănimii.

Din această cauză situația țărănimii s-a agravat tot mai mult. Numeroase gospodării ale țăranilor muncitori s-au ruinat. În vara anului 1942, comandantul Legiunii de jandarmi Iași, raportînd situația alimentară dezastruoasă din județ, arăta că țăranii „mănîncă mămăligă de orz, terminînd-o și pe aceasta“⁴⁶.

Această situație grea la care erau condamnate masele țărănești de regimul fascist a făcut să crească nemulțumirile în rîndurile acestora. Una din formele de împotrivire și de luptă contra regimului fascist care au cuprins masele țărănești au fost protestele adresate autorităților. Țărării muncitori, în mod individual sau în colectiv, prin reclamațiile adresate autorităților, protestau contra muncii forțate, contra rechizițiilor și execuțiilor silite. Totodată, numeroși țărani sabotau livrările cu

⁴¹ Loc. cit., fondul Tribunalul militar Iași, dosarul nr. 42/1943, fila 210.

⁴² Ibid.

⁴³ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 5 974/34, fila 22.

⁴⁴ Arhivele statului Iași, fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 327/1942, fila 121 ; dosarul nr. 23/1942, fila 83/2 ; dosarul nr. 48, vol. V, 1942, fila 141.

⁴⁵ Loc. cit., fondul Prefectura județului Iași, u.p., dosarul nr. 327/1943, filele 301 și 321.

⁴⁶ Loc. cit., dosarul nr. 2, vol. II, 1942, fila 152.

care urma să fie aprovizionată mașina de război hitleristă, ascundeau cerealele și vitele, refuzau să plătească impozitele, să efectueze corvezi. În iarna anului 1943, sute de țărani muncitori au fost dați în judecată „pentru că au refuzat să iasă la dezăpezirea șoselelor”⁴⁷. Prefectura județului Iași a întocmit numeroase tabele cuprinzând numele țăranilor care au refuzat să iasă cu căruțele la transportul materialelor pentru interes militar pe traseul Iași-Vaslui⁴⁸. În adresa însoțind tabelele, prefectul sublinia necesitatea unor măsuri severe împotriva acestor „acțiuni de sabotaj”.

Adîncă nemulțumire a populației față de regimul fascist și de continuarea războiului hitlerist se manifesta și în rîndurile profesorilor, învățătorilor, funcționarilor, meșteșugarilor, micilor comercianți, pensionarilor și studenților⁴⁹. Aceștia și-au exprimat în nenumărate rînduri dezacordul „față de ordinea de stat fascistă, față de politica care a dus la agravarea situației economice a țării ca urmare a războiului, care a provocat atîtea suferințe și pierderi”⁵⁰. Numeroase elemente din rîndurile acestor categorii sociale au fost atrase în organizația locală a Uniunii patrioților, aducîndu-și contribuția lor la lupta întregului popor pentru dobîndirea independenței Romîniei și scoaterea țării din războiul hitlerist.

Acțiunile împotriva condițiilor grele de viață se îmbinau cu acțiunea patriotică de sabotare a legilor dictaturii fasciste, cu manifestări deschise ostile împotriva clicii antonesciene. „Profesorii și învățătorii — consemna un raport al Prefecturii Iași — nu dau concurs la lucrările de treierat, la acțiunile de rechiziționare, la afișarea ordonanțelor, cu toate că acestea sînt munci de război și trebuie să le presteze fiecare”⁵¹.

Încă de la sfîrșitul anului 1941, studenții ieșeni au demonstrat împotriva trupelor hitleriste care le ocupaseră căminele și împotriva stării de mizerie în care trăiau⁵². Demonstrația studenților din Iași împotriva ocupației hitleriste a putut fi oprită numai cu ajutorul autorităților fasciste⁵³.

În toamna anului 1943, Curtea marțială a Corpului IV armată a judecat procesul unui grup de studenți care „a afișat pe pereții coridoarelor de la Universitatea din Iași manifeste în care se aduceau acuzații mareșalului Antonescu fiindcă trimitea ostașii la moarte pentru o

⁴⁷ Loc. cit., fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 23/1943. fila 250/8.

⁴⁸ Loc. cit., fila 250/2.

⁴⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 4 476/6, fila 13.

⁵⁰ Arhivele statului Iași, fondul Tribunalul militar Iași, dosarul nr. 40/1943, fila 390.

⁵¹ Loc. cit., fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 47, vol. II/1, 1943, fila 48.

⁵² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota Ab. XXV/8 — 1 120.

⁵³ Ibid.

cauză ce le este străină“⁵⁴. O adresă a Corpului IV teritorial către Curtea marțială semnală „arderea tabloului conducătorului statului la Liceul internat din Iași în ziua de 26 martie 1943“⁵⁵.

★

Victoriile raportate de Armata Sovietică, înfringerile catastrofale suferite de armatele fasciste în anii 1942—1943 au însuflețit lupta de eliberare a poporului român. Ura și revolta maselor creșteau și se concretizau în numeroase acțiuni de luptă împotriva ocupanților hitleriști și a slugilor lor din țară.

În această perioadă a creșterii spiritului de luptă al maselor populare, a avut loc în viața P.C.R. un moment de seamă. În pofida condițiilor extrem de grele de activitate, cadrele de bază ale P.C.R., sub conducerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, au demască și au înlăturat, la 4 aprilie 1944, din conducerea partidului comunist, elementele lașe, trădătoare și capitulante, în frunte cu Foriș. Curățirea rândurilor partidului a făcut posibilă mobilizarea tuturor forțelor pentru lărgirea frontului antihitlerist și intensificarea pregătirilor pentru răsturnarea guvernului antonescian.

În aceste condiții o mare atenție s-a acordat de către P.C.R. problemelor vieții interne de partid, strîngerii legăturilor cu masele de oameni ai muncii.

Comitetul regional Moldova al P.C.R. și-a îmbunătățit munca, au fost și mai mult strînse legăturile cu organizațiile locale și cu masele⁵⁶.

În condițiile panicii și derutei, ca urmare a loviturilor zdrobitoare pe care le primeau armatele fasciste, autoritățile antonesciene din Iași au început, încă din ianuarie 1944, să intensifice acțiunea de evacuare. Pînă în martie 1944 fuseseră evacuate din Iași 65 la sută din utilajul industrial și peste 70 la sută din mărfurile depozitate⁵⁷. O dată cu instalațiile și administrațiile fabricilor din Iași au fost evacuați în mod forțat și o parte din muncitori. Majoritatea muncitorilor însă — aproape 75 la sută — s-au opus evacuării, rămînînd pe loc⁵⁸. Aceștia au constituit ulterior o rezervă importantă a formațiunilor de luptă patriotice⁵⁹.

În inima și conștiința muncitorilor ieșeni au vibrat puternic chemările înflăcărare la luptă cuprinse în manifestele editate de Comitetul regional Moldova al P.C.R., care conțineau îndemnul de „a salva ora-

⁵⁴ Arhivele statului Iași, fondul Curtea marțială, dosarul nr. 2/1943, fila 608.

⁵⁵ Loc. cit., fondul Tribunalul militar Iași, dosarul nr. 40/1943.

⁵⁶ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul special, dosarul nr. 2, fila 28.

⁵⁷ „Moldova liberă“ (Iași) nr. 96, din 29 noiembrie 1944.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul special, dosarul nr. 2/1944.

șul, de a împiedica evacuarea, de a se înrola în grupe patriotice, de a lupta contra fasciștilor, de a forma comitete de acțiune în fabrici și a păzi avutul acestora“⁶⁰. Dacă în primele luni ale anului 1944 autoritățile au reușit să evacueze utilajul unui important număr de întreprinderi, începînd din luna aprilie 1944 aceste operații au întâmpinat opoziția îndîrjită a muncitorilor. La „Întreprinderile chimice forestiere“ și la „Silicoza“, muncitorii au sabotat lucrările de demontare, ne reprezentîndu-se la lucru. În multe cazuri, patronii unor întreprinderi au fugit în cele din urmă, lăsînd „împuțerniciți“ care să le administreze fabricile⁶¹.

Măsurile de „ordine și siguranță, de supraveghere permanentă în rîndul muncitorilor suspecti“⁶², luate de organele represive, n-au putut împiedica muncitorimea de a-și afirma deschis hotărîrea de luptă împotriva războiului și a hitleriștilor.

Făurirea, la 1 mai 1944, a F.U.M. a însemnat consolidarea forțelor proletariatului — întărirea rolului său de conducător al maselor populare.

În zilele de 2—4 mai 1944 au fost constituite comitete ale F.U.M. și la Iași⁶³, ceea ce a avut ca rezultat creșterea forțelor antifasciste și a activității revoluționare. Manifestele pe care le-a editat F.U.M., în afară de revendicări economice: „ziua de 8 ore de lucru, sporirea salariilor pe măsura scumpetei, nici o oră suplimentară pentru timpul pierdut cu alarma“⁶⁴, cuprindeau lozinci de luptă pentru „ieșirea din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva hitlerismului, pentru răsturnarea guvernului fascist al lui Antonescu și pedepsirea criminalilor de război, pentru o viață liberă, democratică“⁶⁵.

Sub presiunea mișcării crescînde a maselor, Prefectura județului Iași a trimis Ministerului Afacerilor Interne o adresă a Inspectoratului regional al muncii Iași, în care arăta că muncitorii ieșeni cereau „soluționarea problemelor muncitorești din localitate“⁶⁶. Patronii întreprinderilor „Textila-Copou“, „Silicoza“, „Viscotext“, „Întreprinderile chimice forestiere“, „Țesătura mătăsii și a lînii“ se arăta într-un memoriu întocmit de către muncitori „au părăsit Iașul fără a satisface toate îndatoririle impuse prin legea asigurărilor sociale față de muncitori“⁶⁷. „Ne-

⁶⁰ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota Ab. XXV/8 — 1 120.

⁶¹ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul special, dosarul nr. 2/1944.

⁶² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., cota Ab. XXV/8 — 1 120.

⁶³ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul special, dosarul nr. 2/1944.

⁶⁴ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosarul nr. 4 476/6, filele 28—29.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Arhivele statului Iași, fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 8 037, fila 22.

⁶⁷ Ibid.

mulțumirile create în rîndul muncitorilor — se spunea în adresa Prefecturii județului Iași — devin din ce în ce mai pronunțate și de natură a conturba ordinea publică chiar în imediata apropiere a frontului“⁶⁸. Este semnificativ în acest sens și un ordin al Statului-Major, din 2 august 1944, către Chestura municipiului Iași privind necesitatea asigurării ordinii interne și paza stabilimentelor de interes public⁶⁹.

Ca urmare a muncii desfășurate de organizațiile locale ale P.C.R., activitatea pentru organizarea formațiunilor de luptă înarmate, a gărzilor patriotice muncitorești s-a intensificat. Comandamentul local al formațiunilor de luptă patriotice, constituit la Iași⁷⁰ — oraș devenit din primăvara anului 1944 sector de front —, avea în subordine trei formațiuni de luptă și o grupă informativă. Fiecare formațiune de luptă era constituită din echipe de cîte patru oameni⁷¹ cu legături conspirative între ele.

În urma activității desfășurate de un număr de patrioți în împrejurimile Iașului a fost împiedicată transportarea la timp pe calea ferată a unui lot de tancuri spre front⁷². Legiunea jandarmeriei Vaslui retransmitea un ordin al Marelui Stat-Major — secția operații cu privire la „actele de sabotaj asupra rețelelor telefonice ce leagă depozitele de muniții și carburanți din țară cu rețeaua telefonică generală“⁷³. Printr-un ordin circular al Prefecturii județului Iași, din 2 august 1944, se dispuneau măsuri severe pentru „a se împiedica repetatele acțiuni de sabotaj“⁷⁴.

Cu toate măsurile severe luate, aveau loc noi și noi acte de sabotaj. Patrioții au reușit, în noaptea de 4 august, să scoată capsule de la numeroase bombe dintr-un depozit hitlerist, făcîndu-le astfel inofensive⁷⁵. În gara Nicolina — Iași, în noaptea de 5—6 august 1944, trei vagoane cu armament destinat frontului de la nord de Iași au fost aruncate în aer. Pe șoseaua Iași—Ciurea, cîteva mașini dintr-o coloană motorizată germană au fost aruncate în aer⁷⁶. Acțiuni ale patrioților au

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 5 924/34, fila 70.

⁷⁰ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosarul nr. 52/168 ; vezi și „Contribuția Romîniei la războiul antihitlerist“, Editura militară a M.F.A. al R.P.R., 1956, pag. 25.

⁷¹ „Contribuția Romîniei la războiul antihitlerist“, Editura militară a M.F.A. al R.P.R., 1956, pag. 25.

⁷² Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul special, dosarul nr. 3/1944.

⁷³ Arhivele statului București, fondul Președinția Consiliului de Miniștri, pachetul nr. 172, dosarul nr. 3, fila 13.

⁷⁴ Arhivele statului Iași, fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 8 829/23.

⁷⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 3 181/1, fila 22.

⁷⁶ Arhivele statului Iași, fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 2, corespondența Chesturii poliției Iași, 1944, filele 78—79, 101—102.

avut loc și în numeroase comune ale județului Iași⁷⁷. Au fost răspândite manifeste și alte materiale de propagandă ale P.C.R., prin care masele erau lămurite asupra luptei împotriva fascismului și erau chemate să-și dea contribuția lor la această luptă. Pe ziduri, geamuri, bancnote au fost lipite etichete cu lozinci patriotice ca: „Romîni, uniți-vă pentru răsturnarea jugului hitlerist“, „Soldați, nu vă dați viața pentru Hitler, dezertați“, „Pace cu U.R.S.S.“. Au fost difuzate, de asemenea, manifeste cu îndemnurile: „Să răzbunăm părinții, frații și copiii noștri“, „Moarte hitlerismului și fascismului“, „Întoarceți armele și loviți mortal pe inamicul vostru“⁷⁸.

Gărzile muncitorești înarmate au inițiat acțiuni pentru apărarea fabricilor și instituțiilor publice, a tuturor bunurilor care rămăseseră neevacuate, împotriva trupelor hitleriste care continuau să distrugă totul. Încă din primele zile ale lunii august 1944, paralel cu măsurile desperate ale Comandamentului militar hitlerist pentru întărirea rezistenței pe frontul de la Iași, clica antonesciană a pus în aplicare un nou plan de evacuare a întreprinderilor din Iași și din restul Moldovei. Hitleriștii au început să demonteze instalațiile întreprinderilor neevacuate încă, ai căror proprietari fugiseră, sau să distrugă o parte a utilajului⁷⁹. Unități militare germane sau soldați germani izolați ridicau alimente, vite, vehicule și alte bunuri de la locuitori⁸⁰. „Populația civilă a rămas fără piine“, „Populația rurală este nemulțumită asupra felului de comportare a armatei germane, pentru motivul că a luat porumbul de verde“⁸¹ — raporta telegrafic prefectul județului Iași către Oficiul militar nr. 527.

Sub conducerea comuniștilor, oamenii muncii s-au opus cu hotărîre actelor de jaf și de devastare ale hitleriștilor. Echipe de muncitori de la „Țesătura“ și de la „Textila-Copou“ au apărut mașinile de furia hitleriștilor⁸². O gardă patriotică de muncitori înarmați a împiedicat minarea și incendierea unor depozite secrete de petrol ale „Distribuției“, iar o alta a împiedicat încărcarea în camioane de către militari germani a unei mari cantități de grâu de la un depozit de pe șoseaua Morii de foc⁸³.

În ziua de 20 august 1944, Armata Sovietică a declanșat ofensiva pe frontul Iași-Chișinău. În aceeași zi, Iașul a fost eliberat. Formațiunile

⁷⁷ „Revista arhivelor“ nr. 1/1959, pag. 35.

⁷⁸ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R., cota Ab. XXV/8 — 1 120.

⁷⁹ „Înainte“ din 24 decembrie 1944.

⁸⁰ Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul nr. 1, dosarul nr. 178, fila 10.

⁸¹ Arhivele statului Iași, fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 8 829/23.

⁸² Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul nr. 1, dosarul nr. 178, fila 12.

⁸³ Ibid.

de luptă patriotice, conduse de comuniști, care pînă atunci sabotaseră mașina de război hitleristă, s-au situat în fruntea acțiunilor menite să ducă la asigurarea aprovizionării populației, la refacerea și punerea în funcțiune a întreprinderilor neevacuate⁸⁴. Formațiunile patriotice, îndrumate de comuniști, au trecut în același timp la reorganizarea aparatului administrativ — prefectura și primăria — pe baze democratice.

Chiar începînd de a doua zi după eliberarea Iașului, formațiunile de luptă patriotice au acționat cu arma în mînă împotriva rămășițelor armatei hitleriste, pentru demascarea elementelor fasciste.

În felul acesta, masele populare din Iași, prin acțiunile desfășurate în anii 1941—1944 împotriva dictaturii militare-fasciste și a ocupanților hitleriști, și-au adus contribuția lor la lupta eroică și grea pe care din adîncă ilegalitate Partidul Comunist din România a organizat-o și condus-o în acei ani pentru fericirea poporului, pentru pace și viitorul luminos al patriei.

---

⁸⁴ Loc. cit., fila 8.

Întruniri și demonstrații ale oamenilor muncii din România împotriva exploatării capitaliste, pericolului fascist și de război desfășurate cu prilejul zilei de 1 Mai în perioada dictaturii regale

O. MATICHESCU

Dictatura regală instaurată în februarie 1938, ca expresie a politicii reacționare, antipopulare și antinaționale promovate ani îndelungați de regimul burghezo-moșieresc, a constituit, prin consecințele sale politice și sociale, o grea lovitură dată maselor populare, tuturor păturilor sociale interesate în menținerea păcii, independenței și suveranității naționale a României.

Exprimînd interesele oligarhiei financiare, politica promovată de regimul dictaturii regale pe plan intern, începînd cu desființarea partidelor politice și adoptarea celorlalte legi și măsuri antimuncitorești, a contribuit la înăsprirea exploatării maselor populare, la reprimarea luptei revoluționare duse de clasa muncitoare, sub conducerea Partidului Comunist din România.

Pe de altă parte, prin cedarea treptată în fața agresorilor hitleriști, dictatura regală a constituit un pas în direcția subjugării economice și politice a României de către cel de-al III-lea Reich.

Pe fondul înrăutățirii condițiilor de trai ale maselor populare, al înăsprirei exploatării și terorii, s-au agravat contradicțiile orînduirii burghezo-moșierești. În ciuda înăsprirei măsurilor represive, Partidul Comunist din România a desfășurat în această perioadă o însemnată muncă organizatorică și propagandistică pentru încheierea unității de acțiune a clasei muncitoare, pentru strîngerea tuturor păturilor sociale democratice amenințate de pericolul fascist și de război într-un larg front național antifascist, conducînd cu pricepere numeroase acțiuni revoluționare: greve, demonstrații, întruniri de protest, care au căpătat un puternic caracter politic antifascist și antirăzboinic.

Din tabloul general al acțiunilor revoluționare conduse de P.C.R. în acest timp se desprind ca momente însemnate și specifice campanii politice legate de sărbătorirea zilei de 1 Mai.

*

Pregătirea zilei de 1 Mai 1938 de către P.C.R. s-a desfășurat în condițiile unei crunte terori din partea aparatului represiv. Căutînd să împiedice orice întrunire muncitorească, Ministerul de Interne a interzis

pentru această zi întrunirile și demonstrațiile de stradă, portul pancartelor, al steagurilor organizațiilor profesionale și chiar al tradiționalelor insigne purtate de muncitori¹. Autoritățile au permis însă pentru sindicatele muncitorești legale afiliate la C.G.M. organizarea unor întruniri de sală, cu condiția ca programul serbării și cuvântările „să fie în prealabil prezentate prefectilor de județe, care trebuie să-și dea aprobarea personală”².

Înăsprirea măsurilor de teroare împotriva clasei muncitoare nu a permis organizarea de către P.C.R. a unor manifestații deschise, de stradă. De aceea organizațiile P.C.R. au primit indicații să mobilizeze mase cât mai largi de oameni ai muncii la întrunirile organizate de sindicatele legale din cadrul C.G.M. și, bazându-se pe membrii și simpatizanții partidului comunist, pe marea masă a muncitorilor cinstiți, să imprime acestora un caracter revoluționar, în conformitate cu revendicările imediate și generale ale clasei muncitoare³. În acest sens, organizațiile partidului comunist au primit indicații concrete privind caracterul lozincilor, al problemelor ce trebuiau ridicate și dezbătute în fața maselor muncitoare și care, în linii generale, erau cuprinse în articolul de fond al revistei „Lupta de clasă”, editat de P.C.R. drept material propagandistic închinat zilei de 1 Mai. Intitulat sugestiv „Pentru unitate”⁴, conținutul articolului exprima de fapt însăși esența sarcinilor obiective ce stăteau în fața clasei muncitoare, a întregului popor în acea etapă istorică.

Exprimînd interesele și năzuințele maselor populare, numeroși muncitori, care au participat la întrunirea oficială, organizată în București de către elementele oportuniste din conducerea C.G.M. la sediul Confederației din strada Izvor nr. 37 au vorbit de înrăutățirea condițiilor de muncă și de trai ale oamenilor muncii⁵. Nemulțumiți de aceste luări de poziție, liderii reformiști Jumanca și Flueraș, elogiind în mod slugarnic guvernul dictaturii regale, au căutat să convingă muncitorimea de „grija” guvernanților pentru soarta sa. Invocînd considerente biblice, potrivit cărora „nedreptățile sociale dăinuiau de mii de ani”, plini de fățarnicie, ei îndemnau muncitorimea la răbdare și supunere față de autorități, să renunțe la lupta de clasă⁶.

Printr-o susținută activitate propagandistică și de lămurire, partidul comunist a reușit să mobilizeze în ziua de 1 Mai 1938 numeroși oameni ai muncii în pădurile din jurul Capitalei (Pasărea, Pantelimon, Andronache, Bucureștii Noi etc.), unde propagandiști ai săi au organizat întruniri sub cerul liber, abordînd în fața participanților diferite probleme social-economice și politice ca: sensul și importanța zilei de 1 Mai, situația grea a maselor populare din țara noastră și necesitatea închegării

¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 150, fila 267.

² Ibid.

³ Loc. cit., dosarul nr. 1 153, filele 376—379.

⁴ „Lupta de clasă”, anul XIX, nr. 2, din mai 1938.

⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 214, fila 61.

⁶ Loc. cit., filele 61—64.

F.U.M., pericolul fascist, pericolul de război ș.a.m.d.⁷ Tineretul comunist de la Atelierele C.F.R. „Grivița“, sub conducerea lui Vasile Tudose, a organizat cu ocazia zilei de 1 Mai în acel an o excursie la Snagov. Organizată din inițiativa partidului comunist, excursia s-a transformat într-o adevărată întrunire de 1 Mai 1938, la care s-a discutat despre necesitatea intensificării luptei tineretului de la C.F.R.⁸

La Iași, caracterul întrunirii muncitorești organizate în sala sindicatelor profesionale din str. Sărării nr. 193 a fost determinat — așa după cum erau nevoite să recunoască organele represive — de prezența printre participanți a unui număr însemnat de membri ai partidului comunist⁹. Pe baza a numeroase exemple, vorbitorii au arătat că patronii diferitelor întreprinderi din Iași, profitând de starea excepțională instaurată de noul regim în țară, au trecut la înrăutățirea condițiilor de muncă prin prelungirea zilei de muncă și nesocotirea celorlalte drepturi și libertăți cucerite de clasa muncitoare în urma unor lupte grele duse împotriva regimului burghezo-moșieresc¹⁰. Condamnând politica oportunistă a conducătorilor locali din C.G.M.*¹¹, muncitorii care au luat cuvîntul au chemat masele la luptă activă împotriva ofensivei patronale, arătînd că făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare constituie singura cheazășie pentru cîștigarea drepturilor sale economice și politice¹². Întrunirea s-a terminat într-o atmosferă de puternic entuziasm; participanții au strigat diferite lozinci ca: „Trăiască 1 Mai!“ „Trăiască clasa muncitoare!“ „Pentru unitate de acțiune!“ ș.a.¹³

În același sens s-a desfășurat întrunirea muncitorească din Cluj. Și aici vorbitorii, oameni ai muncii romîni, maghiari și de alte naționalități, au chemat muncitorimea la solidaritate și unitate de acțiune, împotriva ofensivei patronale, pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai, împotriva dictaturii regale, pentru apărarea suveranității, independenței naționale și integrității teritoriale a Romîniei¹³. Luînd cuvîntul în acest sens, vorbitorii au condamnat politica revizionistă și șovină promovată de guvernul fascist al Ungariei horthiste, care, în acea perioadă, cu sprijinul Germaniei hitleriste, revendica tocmai imaginea drepturi teritoriale asupra Transilvaniei, arătînd că muncitorii de diferite naționalități din Cluj trebuie să-și spună cuvîntul în această problemă „și să arate prin luptă că sînt împotriva schimbării frontierei în favoarea Ungariei horthiste“, subliniind, printre altele, că „muncitorii

⁷ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, filele 372—373, 385, 391.

⁸ Loc. cit., filele 385, 391.

⁹ Loc. cit., fila 405.

¹⁰ Loc. cit., filele 404—405.

* Luînd cuvîntul în acest sens, reprezentanții sindicatelor muncitorești din industria alimentară arătau că liderii reformiști din conducerea locală a sindicatelor profesionale au împiedicat solidarizarea celorlalte sindicate profesionale din Iași cu lupta desfășurată de muncitorii din alimentație împotriva ofensivei patronale, pentru mărirea salariilor, respectarea zilei de muncă de 8 ore ș.a.m.d.

¹¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, filele 404—405.

¹² Loc. cit., fila 405.

¹³ Loc. cit., filele 397—398.

minorităților naționale față de muncitorii români nu sînt și nu se consideră cetățeni de gradul al doilea¹⁴. O întrunire asemănătoare, la care a luat parte un număr mare de muncitori, a avut loc în localitatea Ohaba-Bistra¹⁵.

Întrunirile muncitorești * care au avut loc în ziua de 1 Mai 1938 au dovedit influența și prestigiul tot mai mari de care partidul comunist se bucura în fața clasei muncitoare, înțelegerea și sprijinirea de către acestea a politicii sale juste puse în slujba intereselor sociale și naționale ale întregului popor.

Pe lângă măsurile represive excepționale luate împotriva clasei muncitoare, a partidului comunist, de a împiedica organizarea întrunirilor muncitorești de 1 Mai, autoritățile regimului dictaturii regale au folosit și alte mijloace de a deruta și împiedica mobilizarea maselor de către comuniști cu prilejul acestei zile. În acest scop, sperînd că vor înșela și vor atrage muncitorimea prin cuvîntările lor naționaliste și demagogice, cu concursul autorităților de stat, elementele fasciste au organizat în ziua de 1 Mai în București o întrunire la care au participat chiar și unele personalități din guvernul dictaturii regale ca, de pildă, patriarhul Miron Cristea, președintele Consiliului de Miniștri¹⁶.

Această încercare diversionistă a rămas însă fără rezultat; masele muncitoare, pe lângă că nu au luat parte la această întrunire, au comentat-o cu revoltă și vie nemulțumire, apreciînd-o ca un act provocator la adresa clasei muncitoare care facilita creșterea pericolului fascist asupra țării noastre¹⁷.

Asemenea întruniri denumite de muncitori în mod semnificativ „1 Mai negru“ au avut loc și în unele orașe ale țării cu populație minoritară germană. La aceste întruniri, organizate cu aderenții grupărilor fasciste ale minorității naționale germane din România¹⁸, caracterizate printr-un număr restrîns de participanți au ținut discursuri oratori veniți în mod special din Germania, sociologi rasiști care au făcut apologia hitlerismului, a politicii sale expansioniste de cucerire și subjugare a altor popoare¹⁹.

Împotriva acestor tendințe care — însoțite de ofensiva regimului de dictatură regală asupra drepturilor și libertăților democratice — aveau să se contureze tot mai mult în perioada imediat următoare, Partidul Comunist din România a fost singura forță politică care s-a ridicat ho-

¹⁴ Ibid.

¹⁵ „Lumea nouă“, anul XXXI, nr. 19, din 8 mai 1938.

* Muncitorimea din importante centre: Valea Jiului, Hunedoara, Oradea, Reșița, Brăila, Galați etc. nu a avut posibilitate să se întrunească în ziua de 1 Mai, autoritățile nepermițînd, în baza stării de asediu, nici un fel de întrunire muncitorească chiar și pentru sindicatele legale, adoptînd în această direcție măsuri de interdicție excepționale (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 406; „Lumea nouă“, anul XXXI, nr. 19, din 8 mai 1938).

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 399.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Loc. cit., filele 356, 363, 386, 395.

¹⁹ Ibid.

tărit pentru apărarea intereselor economice și politice ale oamenilor muncii, pentru menținerea integrității teritoriale și independenței de stat a României.

În noile condiții interne, create pe plan social prin desființarea în septembrie 1938 a organizațiilor profesionale ale clasei muncitoare și crearea breslelor, partidul comunist a adoptat tactica desfășurării unei susținute activități politice în cadrul lor, reușind să organizeze „un șir de acțiuni economice și politice ale clasei muncitoare, bazate pe tactica de front unic, acțiuni care au culminat cu marea demonstrație antifascistă din Capitală și întrunirile din mai multe orașe, cu ocazia zilei de 1 Mai 1939”²⁰.

Spre deosebire de anii precedenți, în activitatea de organizare și pregătire a zilei de 1 Mai 1939 *, P.C.R. s-a lovit de un element nou survenit în cadrul măsurilor adoptate de guvernanți cu acest prilej : încercarea regimului dictaturii regale de a denatura caracterul și semnificația istorică a acestui eveniment. Cu ajutorul șefilor oportuniști social-democrați de dreapta din conducerea breslelor, dictatura regală a preconizat transformarea zilei de 1 Mai într-o așa-zisă „zi de sărbătoare a muncii naționale”, care, urmînd să se desfășoare într-un cadru pașnic și legal, trebuia să evidențieze o așa-zisă „unitate de interese” dintre regim și masele populare, o „armonizare” și „lichidare” a contradicțiilor de clasă, a luptei de clasă dintre exploatați și exploata-tori²¹. În acest scop și pentru a da evenimentelor un caracter cît mai oficial, autoritățile au convocat pentru ziua de 1 Mai 1939 primul Congres general al breslelor, la care urmau să participe reprezentanți din întreaga țară „selecționați” din cadrul elementelor social-democrate de dreapta, cunoscute pentru politica lor oportunistă **.

Este meritul Partidului Comunist din România că în acele condiții a reușit să dejoace înscenările regimului dictaturii regale. Printr-o susținută muncă de organizare desfășurată sub conducerea unor cunoscuți activiști ai partidului și ai U.T.C.-ului ca : Ilie Pintilie, Constantin David, Nicolae Ceaușescu ș.a., partidul a reușit să transforme întrunirile și demonstrația din Capitală din ziua de 1 Mai în puternice manifestații de protest contra regimului de dictatură regală, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a patriei noastre, împotriva fascismului și pericolului de război.

²⁰ „Scînteia”, anul IX, nr. 21, din 26 iulie 1939.

* Despre evenimentele de la 1 Mai 1939 din București vezi comunicarea lui Petre Niculescu, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1956.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, filele 420—422.

** Paralel cu lucrările congresului, în București urmau să se desfășoare alte două întruniri muncitorești în sălile „Tomis” și „Eintracht”. Conform programului tipărit și difuzat într-un tiraj de 1 000 de exemplare, delegații la congres, împreună cu muncitorimea participantă la cele două întruniri amintite, urmau să defileze prin fața palatului regal. Programul fixa, de asemenea, pentru după-amiaza zilei de 1 Mai o serbare cîmpenească la „Stadionul Muncitoresc”.

68

nia politică de 1 Mai „să se desfășoare în cadrul și prin breslele muncitorești”²³. Participanții la ședință au primit sarcina să mobilizeze masele largi de muncitori la cele două întruniri proiectate pentru această zi²⁴. În acest scop s-a hotărât fixarea din timp a unor oratori din rândurile membrilor de partid „care să evidențieze în cuvîntul lor necesitatea concentrării tuturor forțelor muncitorești și țărănești în lupta antifascistă și antirăzboinică”²⁵. Sarcini concrete în această direcție au fost trasate și tineretului²⁶.

La sfîrșitul lucrărilor ședinței a fost ales un comitet de organizare și conducere a campaniei politice de 1 Mai în București, în frunte cu luptătorul comunist Constantin David, secretarul organizației P.C.R. din Capitală²⁷. Responsabilitatea conducerii și îndrumării activității acestui comitet și în general a întregii campanii politice de 1 Mai a fost încredințată, din partea C.C. al P.C.R., lui Ilie Pintilie²⁸.

P.C.R. a luat și alte măsuri organizatorice în vederea reușitei programului său politic pentru ziua de 1 Mai. Astfel, organizațiile regionale ale partidului comunist au primit sarcina să se preocupe de alegerea unor delegați pentru congresul breslelor din rândurile membrilor sau simpatizanților partidului comunist, urmînd ca la sosirea acestora în București (în seara zilei de 30 aprilie) să participe la o întîlnire conspirativă pentru a fi puși la curent cu acțiunile preconizate de P.C.R. pentru ziua de 1 Mai²⁹.

Pe lîngă activitatea desfășurată în bresle în vederea creării unității de acțiune a clasei muncitoare, comuniștii și-au intensificat activitatea în rîndul celor mai diverse păaturi sociale în vederea mobilizării lor alături de clasa muncitoare în cadrul acțiunilor de 1 Mai³⁰. Comitetul de organizare a zilei de 1 Mai a luat legătura în același timp cu conducători ai P.N.Ț., P.R.Ț. și P.N.L., cărora le-a propus sărbătorirea în comun a zilei de 1 Mai³¹. Rezultatele au fost însă și de data aceasta negative. Menținîndu-se pe vechea lor linie obstrucționistă aceștia au refuzat propunerile partidului comunist³². Rezultate bune a obținut însă partidul în mobilizarea membrilor de rînd ai acestor partide, fapt evidențiat de altfel și de încadrarea lor activă sub lozincile P.C.R. la marea demonstrație de la 1 Mai 1939³³.

Succese au fost obținute de către partidul comunist în unele centre din provincie, în direcția alegerii delegaților care urmau să participe la

²³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 222, fila 320.

²⁴ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, filele 420—422; fondul nr. 1, dosarul nr. 222, fila 320.

²⁵ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 222, fila 320.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

²⁹ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 429.

³⁰ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 227, filele 312, 350, 383.

³¹ Ibid.

³² Ibid.

³³ Loc. cit., fila 383.

Congresul breslelor din ziua de 1 Mai³⁴. Organele represive din Tg.-Mureș raportau, de pildă, că pentru lucrările congresului muncitorii din breslele locale au ales delegați din rîndurile P.C.R., cunoscuți autorităților pentru activitatea lor revoluționară³⁵.

Dînd curs sarcinii primite din partea partidului comunist, la ședința lărgită a Comitetului organizației locale al P.C.R. București, comuniștii din cadrul breslelor au desfășurat în această perioadă o susținută muncă de lămurire în rîndul muncitorimii pentru a impune la congres și la întruniri vorbitori din rîndurile lor, muncitori revoluționari, membri și simpatizanți ai partidului comunist³⁶. În același sens o delegație a P.C.R., sub conducerea lui Ilie Pintilie, a luat legătura cu conducătorii din fruntea breslelor, propunîndu-le închegarea unității de acțiune în cadrul zilei de 1 Mai și acceptarea ca la congres și întrunirile muncitorești proiectate pentru această zi „să fie admiși a lua cuvîntul de la tribună și alți muncitori în afară de cei desemnați de conducerea breslelor”³⁷. Dar și această nouă încercare a partidului comunist de a găsi o formulă de înțelegere cu acești conducători³⁸ pe linia închegării unității de acțiune a clasei muncitoare a rămas zadarnică³⁹.

Deplina azeziune a clasei muncitoare față de politica promovată de partid, puternica stare de spirit antifascistă și antirăzboinică, potrivnică regimului de dictatură regală, ce domnea în rîndurile maselor, cheazăuiau succesul deplin al programului organizat de partid pentru ziua de 1 Mai. În dimineața zilei de 1 Mai, Comitetul de organizare a trasat ca sarcină activului de partid din Capitală să se deplaseze în diferite cartiere (Grița, Rahova, Văcărești, Dudești etc.) pentru a mobiliza masele de muncitori la acțiunile ce urmau să aibe loc, transmițîndu-le, în același timp, și lozincile concrete economice și politice fixate de P.C.R. sub semnul cărora trebuiau să se desfășoare întrunirile și demonstrația oamenilor muncii în această zi⁴⁰. Toate aceste măsuri⁴¹ organizatorice ale P.C.R.

³⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 429.

³⁵ Ibid.

³⁶ Ibid.

³⁷ Loc cit., fila 417.

³⁸ Față de această situație, Organizația P.C.R. din Capitală a dat cuvînt de ordine membrilor de partid din bresle să înceapă o largă campanie de demascare a politiciii trădătoare și de sprijinire a regimului dictaturii regale, promovată de acești conducători. Această acțiune desfășurată de comuniști a contribuit o dată în plus la compromiterea conducătorilor oportuniști în fața maselor, ușurînd în acest fel preluarea și conducerea nemijlocită de către P.C.R. a acțiunilor revoluționare din ziua de 1 Mai 1939.

³⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 227, fila 380.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Jumătate din numărul membrilor și simpatizanților P.C.R., mobilizați în acest fel, au primit consemnul de a participa la întrunirea din sala „Tomis”, unde, ocupînd cele 4 colțuri ale sălii și balcoanele, trebuiau să sprijine oratorii partidului comunist care aveau să se facă cunoscuți prin anumite particularități, dinainte stabilite, privind modul de a vorbi. Cealaltă parte a membrilor și simpatizanților P.C.R. postată pe traseul ce urma să-l străbată manifestația a primit sarcina de a se încadra în coloana de defilare astfel încît aceștia să fie prezenți pe toată lungimea coloanei.

au luat prin surprindere autoritățile ⁴². Comentînd evenimentele de la 1 Mai 1939, organele represive atribuiau succesul obținut de partidul comunist, printre altele, și noii sale tactici organizatorice aplicate în această zi ⁴³.

Roadele acestei activități propagandistice și organizatorice desfășurate de partidul comunist și-au găsit concretizarea în acțiunile revoluționare desfășurate de clasa muncitoare în București și alte centre muncitorești, cu prilejul zilei de 1 Mai 1939.

Acest lucru a ieșit în evidență în mod deosebit în desfășurarea evenimentelor din București. În dimineața zilei de 1 Mai *, la ora 9 dimineața, sala și grădina cinematografului „Tomis” din Calea Călărașilor nr. 11 deveniseră neîncăpătoare pentru numărul mare de participanți. Deasupra capetelor mulțimii entuziasmate, comuniștii, muncitorii conștienți social-democrați și fără de partid înălțau pancarte cu revendicări muncitorești și antifasciste: „Vrem 8 ore de muncă!”, „Cerem mărirea salariilor!”, „Vrem drepturi egale pentru minoritățile naționale!”, „Trăiască independența națională a țării!”, „Să apărăm granițele împotriva agresorului hitlerist!”, „Jos fascismul!”, „Vrem front patriotic!”, „Unire cu toate popoarele democratice!” **, „Trăiască pacea!” ș.a.m.d. ⁴⁴.

În contrast cu discursurile lingușitoare la adresa regimului dictaturii regale ținute de unii dintre vorbitorii „oficiali” și primite cu indignare de participanți ⁴⁵, de la tribuna întrunirii sau din mijlocul muncitorilor din sală a răsunat cuvîntul demascator al partidului comunist. În ciuda încercărilor desperate făcute de „organizatori” de a-i împiedica să vorbească, muncitorii care au luat cuvîntul au demascat adevăratul sens al cuvîntărilor oportuniste care ridicau în slavă așa-zisa „inițiativă” a guvernanților față de clasa muncitoare. Ei au arătat că regimul dictaturii regale a adus cu sine înăsprirea exploatării clasei muncitoare, înrăutățirea condițiilor de trai materiale și culturale ale întregului popor, restrîngerea drepturilor și libertăților democratice.

Schițînd cadrul revendicărilor muncitorești, vorbitorii, reprezentanți ai diferitelor bresle muncitorești, ai funcționarilor publici, au subliniat necesitatea luptei unite a clasei muncitoare, a întregului popor împotriva exploatării și oprîmării capitaliste, pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și salarizare, fixarea unui minimum de existență pentru muncitori, reglementarea muncii copiilor și femeilor, autonomia Casei centrale a asigurărilor sociale, drepturi de întrunire și organizare pentru clasa

⁴² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 227, fila 380.

⁴³ Loc. cit., fila 383.

* 1 Mai în acest an a căzut într-o zi de luni.

** Lozinca avea în vedere toate forțele democratice, în frunte cu Uniunea Sovietică, care puteau împiedica dezlănțuirea unui nou război mondial.

⁴⁴ „Scînteia”, anul IX, nr. 20 (110), din iunie 1939; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1153, filele 439—443; fondul nr. 68, dosarul nr. 6146, filele 22—26.

⁴⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6146, filele 22—26.

muncitoare etc.⁴⁶. În această zi de 1 Mai — arăta unul dintre vorbitori —, masele muncitorești din România își îndreaptă gândul plin de dragoste și recunoștință către „conducătorii muncitorimii care sînt ținuți în închiisori“, către „numeroasele victime date de clasa muncitoare în lupta contra regimului burghezo-moșieresc“⁴⁷. „Vrem 8 ore de muncă!“ „Cerem mărirea salariilor!“ „Jos capitalismul!“ „Jos fascismul!“ „Vrem front patriotic!“ „Cerem eliberarea deținuților politici!“ au răsunit lozincile partidului comunist din mijlocul maselor de participanți care, ca la un semnal, s-au ridicat în picioare, păstrînd un moment de reculegere în memoria luptătorilor care au căzut din rîndurile proletariatului în lupta dusă împotriva regimului burghezo-moșieresc, pentru apărarea intereselor economice, sociale și politice ale oamenilor muncii. Condamnînd politica de capitulare a guvernului dictaturii regale față de Germania hitleristă și încheierea înrobitorului tratat economic romîno-german, de la tribuna întrunirii comuniștii au chemat clasa muncitoare să treacă la realizarea unității de acțiune și, în front unic, să lupte pentru menținerea independenței economice și politice a țării, pentru apărarea integrității teritoriale⁴⁸. „Muncitorimea este baza păcii — atît de dorită astăzi“ — sublinia în cuvîntul său unul dintre vorbitori, arătînd însă, în același timp, că muncitorimea romînă va ști să-și facă datoria patriotică, apărînd cu fermitate granițele țării față de un eventual atac al agresorilor fasciști⁴⁹. „Aceste cuvinte au fost aplaudate îndelungat“ — arăta în raportul său unul dintre agenții siguranței prezent la întrunire⁵⁰.

Văzînd cursul revoluționar imprimat de comuniștii întrunirii muncitorești, conducătorii oportuniști din prezidiu s-au grăbit să încheie lista vorbitorilor. La ieșirea din sală, comuniștii au primit „cuvînt de ordine ca lozincile afișate în sală să fie popularizate cu ocazia demonstrației muncitorești pe străzi“⁵¹.

După terminarea întrunirii, masele de participanți, încolonate, au parcurs diferite străzi ale Capitalei, îndreptîndu-se spre sala „Aro“, unde se desfășurau lucrările primului Congres general al breslelor din țară. Spre deosebire de întrunirea muncitorească din sala „Tomis“, care a relevat adevărata stare de spirit, revoluționară, a maselor populare, potrivnică regimului de dictatură regală și favorabilă politicii promovate de partidul comunist, lucrările acestui congres, desfășurate sub conducerea autorităților de stat și a elementelor oportuniste și trădătoare din fruntea breslelor, a însemnat, așa după cum aprecia revista teoretică a P.C.R., „Lupta de clasă“, un adevărat „complot împotriva clasei muncitoare și a poporului“⁵². Cu ajutorul lui I. Flueraș, E. Gherman și alți

⁴⁶ Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, filele 22—26.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, filele 439—443.

⁴⁹ Loc. cit., filele 439—443 ; fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, filele 22—26.

⁵⁰ Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, filele 22—24.

⁵¹ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 443.

⁵² „Lupta de clasă“, anul XX, nr. 6, din august 1939.

lideri oportuniști și trădători, autoritățile au interzis participanților „orice exprimare pentru revendicări muncitorești sau față de nevoile țării de a organiza rezistența contra agresorilor fasciști”⁵³. În general, în afară de un singur vorbitor care a amintit de necesitatea unor revendicări economice pentru muncitori și al cărui discurs a fost de trei ori cenzurat, restul discursurilor ținute de șefii oportuniști amintiți, cât și moțiunea impusă de ei delegaților participanți la congres s-au caracterizat printr-o poziție antimuncitorească, lingușitoare față de regim, față de așa-zisa „operă legiuitoare a regelui”⁵⁴.

Prin tendința vădită de a impune muncitorimii voința marilor capitaliști, acest simulacru de congres * a subliniat o dată în plus adevăratele țeluri și interese urmărite de guvernanți prin încercarea de a prelua sub conducerea lor desfășurarea zilei de 1 Mai.

Adevăratele sentimente ale mării majorități a congresiștilor față de regimul dictaturii regale au fost însă evidențiate cu ocazia demonstrației de stradă ce a urmat, când marea parte a delegaților din București și provincie s-au încadrat sub lozincile partidului comunist, pronunțându-se, alături de întreaga clasă muncitoare, împotriva regimului dictaturii regale, a exploatării capitaliste, pericolului fascist și de război.

Paralel, în sala „Eintracht” a avut loc întrunirea breslelor de meșteșugari mici patroni din Capitală⁵⁵. Deși, în general, discursurile ținute de vorbitori dinainte fixați s-au axat pe elogii la adresa regimului breslelor și a altor proiectate „legiuiri muncitorești”, la întrunire s-au făcut resimțite poziția și influența partidului comunist în rândurile maselor de meșteșugari **. Astfel, în cuvîntul unor vorbitori au fost abordate probleme importante, ca : necesitatea restabilirii drepturilor și libertăților democratice, a luptei împotriva pericolului fascist și de război, necesitatea unității de acțiune a clasei muncitoare ș.a.⁵⁶.

Referindu-se la acțiunile revoluționare de la 1 Mai 1939, partidul comunist aprecia că, cu acest prilej, „și masele meșteșugărești au mani-

---

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid.

* În răstimpul de aproximativ o oră (10,20—11,30) cât au durat cuvîntările nu a fost abordată, după cum am arătat, nici o problemă reală, care să intereseze cât de cât masele muncitorești. Trebuie menționat, de asemenea, faptul că, în afară de liderii reformiști amintiți la congres, au luat cuvîntul reprezentanți ai autorităților în frunte cu președintele Consiliului de Miniștri, Armand Călinescu. Toate acestea au făcut ca întrunirea reprezentanților breslelor organizată de autorități în ziua de 1 Mai 1939 în sala „Aro” să nu-și justifice cu nimic denumirea de congres al reprezentanților clasei muncitoare.

⁵⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, filele 437—438 ; fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, filele 32—33.

** Cu munca partidului în aceste categorii de breslași a fost însărcinat din partea C.C. al P.C.R. luptătorul comunist Ilie Pintilie (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 227, fila 336).

⁵⁶ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, filele 437—438 ; fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, filele 32—33.

festat pentru unitatea lor de organizare, pentru recunoașterea personalității juridice a breslelor lor pe profesii”⁵⁷.

Conform programului, participanții la congres și la cele două întruniri muncitorești s-au întrunit — în jurul orei 12 — în Piața Romană, de unde, încolonați, au pornit demonstrația. Chiar de la început, pe prima porțiune a traseului, pînă la Palatul regal, numărul demonstranților a crescut considerabil cu mii de muncitori și alți cetățeni ai Capitalei. Astfel, de la 4 000—5 000 de persoane participante la congres și întrunirile amintite, pe străzile orașului au manifestat 20 000 de oameni ai muncii, din piepturile cărora, spre surprinderea autorităților, au răsunat cu putere lozincile partidului comunist. Încercările jalnice ale unor elemente străine de interesele clasei muncitoare de a manifesta pentru regimul dictaturii regale și conducătorii oportuniști din fruntea breslelor s-au lovit de opoziția hotărîtă a maselor de demonstranți. Comuniști, social-democrați, muncitori fără de partid, tineret, femei, intelectuali progresiști, într-o adevărată înfrățire de luptă, pe întreg parcursul au manifestat scandînd lozinci ca: „Trăiască 1 Mai, ziua muncii!”, „Jos trădătorii breslelor!”, „Trăiască frontul unic al muncitorimii!”, „Jos regimul de dictatură regală!”, „La muncă egală, salariu egal!”, „Pace, pîine, pămînt, libertate!”, „Trăiască libertatea!”⁵⁸, „Trăiască democrația!”, „Jos fascismul!”⁵⁹, „Jos teroarea!”, „Vrem o Romînie liberă și independentă!”, „Jos trădarea, vrem rezistență față de plănuitul atac al puterilor fasciste!”, „Trăiască frontul popular antifascist!”⁶⁰. Aceeași ripostă hotărîtă au primit-o din partea muncitorimii cîteva elemente descompuse gardiste care, aflate în Piața Palatului regal, în afara coloanei de demonstranți, în mod provocator, au încercat să lanseze lozinci fasciste. Luînd poziție deschisă față de acest act provocator, demonstranții au răspuns în cor scandînd lozincile partidului comunist.

Contrar așteptărilor sale, regele Carol al II-lea, ieșit în balconul palatului, pentru a primi „omagiile” demonstranților, a fost nevoit să asculte lozincile strigate de aceștia, prin care protestau împotriva politicii sale antipopulare și antinaționale, împotriva fascismului și pericolului de război. „Calea Victoriei avea aspectul unui cîmp de manifestație revoluționară” — erau nevoite să recunoască în rapoartele lor organele represive⁶¹.

Încercările desperate făcute de slugile regimului de dictatură regală, de a liniști masele, intervenția și amenințările organelor represive au rămas fără efect. La toate aceste încercări muncitorii care manifestau

⁵⁷ „Lupta de clasă”, anul XX, nr. 6, din august 1939.

⁵⁸ „Scînteia”, anul IX, nr. 20 (110), din iunie 1939; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 148, filele 6—14; dosarul nr. 6 146, filele 3—4.

⁵⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 148, fila 17.

⁶⁰ „Scînteia”, anul IX, nr. 20 (110), din iunie 1939; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, filele 6, 8, 10, 12, 14; dosarul nr. 6 146, filele 3—4, 28; fondul nr. 1, dosarul nr. 227, filele 383, 386; dosarul nr. 214, filele 72, 94; fondul nr. 5, dosarul nr. 824, fila 31; dosarul nr. 1 153, filele 460, 461, 466.

⁶¹ Loc. cit., fila 383.

au ripostat energic, scoțându-se astfel în evidență neputința autorităților de a acționa în fața entuziasmului revoluționar al maselor ⁶².

Partidul comunist a acordat o mare atenție în cadrul campaniei de 1 Mai demascării pericolului prezentat de organizațiile fasciste din interiorul țării, și în primul rând de Garda de fier. De aceea, printre lozincile P.C.R. dintre cele mai larg folosite de către participanții la marea demonstrație muncitorească de la 1 Mai au fost cele referitoare la demascarea acestei organizații fasciste, teroriste ⁶³. În același timp, masele au luat poziție deschisă împotriva acelor elemente fasciste, trădătoare, care se pronunțau pentru încadrarea României în politica statelor fasciste ⁶⁴.

Ajunși în fața Prefecturii de poliție, în beciurile căreia la acea dată se găseau deținuți politici comuniști și antifasciști, cu pumnul ridicat în semn de salut pentru martirii clasei muncitoare, demonstranții au cerut eliberarea deținuților politici comuniști și antifasciști și întemnițarea, în schimb, a elementelor fasciste și trădătoare de țară. „Vrem amnistie!“, „Vrem eliberarea tuturor deținuților politici!“, „Cerem arestarea fasciștilor!“, „Jos Garda de fier!“, „Jos agenții trădători de țară!“ — au scandat masele de demonstranți ⁶⁵.

După terminarea manifestației, care, conform programului, a avut drept punct final Parcul Carol comuniștii au primit din partea Comitetului de organizare a zilei de 1 Mai instrucțiuni să continue acțiunile revoluționare și în după-amiaza acestei zile, în cadrul serbării cîmpenești organizate pe „Stadionul Muncitoresc“ din cartierul Filaret ⁶⁶.

Muncitorii participanți la festivitățile de pe stadion s-au organizat în grupuri, în cadrul cărora au luat în discuție diferite probleme legate de revendicările economice și politice ale maselor ⁶⁷.

Din inițiativa comuniștilor a fost organizat salutul proletar cu pumnul ridicat, act care, prin semnificația sa, vădea hotărîrea clasei muncitoare de a lupta necontenit împotriva exploatații și asupririi capitaliste ⁶⁸. Din mijlocul mulțimii au fost lansate cu acest prilej lozinci ale P.C.R., printre care „Trăiască frontul popular!“ ⁶⁹.

Întrunirea populară de la „Stadionul Muncitoresc“ a constituit, prin desfășurarea sa, un nou succes al luptei P.C.R. asupra politicii oportuniste și trădătoare promovate de liderii reformiști din fruntea breslelor, asupra programului oficial întocmit de guvernanți pentru această zi.

Evenimentele de la 1 Mai 1939 din București au fost pe larg comentate în cele mai diverse pături ale opiniei publice din țară, și în

⁶² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, fila 6.

⁶³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 148, filele 6, 12.

⁶⁴ Loc. cit., fila 12.

⁶⁵ „Scînteia“, anul IX, nr. 20 (110), din iunie 1939; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 148, fila 6; dosarul nr. 6 146, fila 28; fondul nr. 5, dosarul nr. 824, fila 31.

⁶⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 227, filele 383—384.

⁶⁷ Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, fila 13.

⁶⁸ Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, fila 2; dosarul nr. 6 148, fila 7; fondul nr. 1, dosarul nr. 227, fila 374.

⁶⁹ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 227, fila 377; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 458.

special din Capitală⁷⁰. „În tot timpul cît muncitorii au defilat nu s-a înregistrat nici o manifestare favorabilă guvernului sau vreunui membru al său și, ceea ce este mai regretabil nici chiar pentru M. S. Regele“ — se arăta într-un asemenea comentariu al cercurilor guvernamentale⁷¹. „A fost un spectacol unic în analele regimului — comentau cu nemulțumire aceste evenimente conducătorii reacționari ai P.N.Ț. — cînd, în plin centrul Capitalei, la cîțiva pași de suveran, dintr-o coloană... s-au strigat lozinci proprii extremei stîngi (ale P.C.R. — *n.n.*)“⁷². Îngrijorați de puternicul caracter antifascist pe care l-a avut manifestația muncitorească din București, cuziștii au hotărît, în urma unor largi discuții pe marginea acestor evenimente, să solicite intervenția lui A. C. Cuza pe lângă guvernul dictaturii regale în scopul înăsprii terorii împotriva clasei muncitoare și a partidului comunist⁷³.

Aceste cîteva exemple reflectă, pe lângă spaima și deruta care cuprinseseră clasele dominante după manifestațiile revoluționare ale clasei muncitoare cu ocazia zilei de 1 Mai 1939, și recunoașterea oficială de către acestea a eșecului suferit de guvernanți de a imprima întrunirilor și manifestațiilor muncitorești un caracter de sprijin față de dictatura regală. Pe de altă parte, aceste comentarii vin să întregască concluzia desprinsă din aprecierile — esențial deosebite — făcute pe marginea acestor evenimente de masele muncitorești și alte pături sociale progresiste cu vederi democratice (studenți, funcționari, intelectuali progresiști etc.), anume că „muncitorii au fost acei ce au imprimat adevărata semnificație a zilei de 1 Mai și nu autoritățile“ și că „muncitorimea conștientă, în frunte cu partidul comunist, nu se va lăsa atrasă pe calea politicii reformiste dusă de guvern pentru «armonizarea» intereselor proletariatului cu cele ale burgheziei, continuînd să ducă o neîmpăcată politică de clasă“⁷⁴.

Amploarea manifestației antifasciste și antirăzboinice a maselor muncitorești din București a avut ecou și peste granițele țării. În ziarele „Daily Herald“ și „Izvestia“ din 2 și respectiv din 4 mai au apărut informații în care se arăta că în București, la 1 Mai, 20 000 de muncitori au demonstrat sub lozincile antifasciste și antirăzboinice⁷⁵.

Referindu-se la felul în care oamenii muncii din diferite țări au sărbătorit ziua de 1 Mai, ziarul „Izvestia“ arăta : „În România. Corespondenții ziarelor engleze comunică din București că la manifestația de 1 Mai au participat 20 000 de muncitori. Manifestația a avut loc sub lozinci antifasciste“⁷⁶. În același sens, ziarul „Daily Herald“ sublinia că

⁷⁰ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 227, filele 385—386 ; dosarul nr. 214, filele 90—99 ; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, filele 459—461, 465—468.

⁷¹ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 465.

⁷² Loc. cit., fila 468.

⁷³ Loc. cit., fila 464.

⁷⁴ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 214, fila 94.

⁷⁵ Loc. cit., filele 72, 91 ; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 484.

⁷⁶ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 484 (decupaj din „Izvestia“ din 4 mai 1939).

miile de manifestații de pe străzile Bucureștiului „au strigat : «Jos fascismul și aliații săi»“⁷⁷.

Cu foarte mare nemulțumire au fost comentate însă aceste evenimente de către ziariștii fasciști germani și italieni din București. Aceștia au criticat regimul dictaturii regale pentru faptul că nu a luat măsuri de reprimare a manifestației antifasciste din ziua de 1 Mai⁷⁸. Potrivit unor relatări ale organelor de stat, la sesizarea Ambasadei italiene din București asupra acțiunilor antifasciste ale oamenilor muncii din ziua de 1 Mai, guvernul fascist al lui Mussolini a protestat pe lângă ministrul afacerilor externe al României, Gr. Gafencu, care tocmai în acea perioadă ducea tratative la Roma cu guvernul Italiei. Din însărcinarea lui Mussolini, contele Ciano i-a transmis lui Gafencu „nemulțumirea guvernului italian față de guvernul român, care a permis (!) manifestațiilor libertatea exprimării părerilor lor (ostile statelor fasciste — *n.n.*) fără să ia nici o măsură de represiune“⁷⁹. Din aceleași motive, întrevederea dintre Gafencu și Mussolini s-a desfășurat într-o atmosferă „deosebit de rece“⁸⁰.

Evenimentele de la 1 Mai 1939 din București au avut răsunet în cadrul lucrărilor Congresului internațional împotriva fascismului și războiului ținut la Paris în zilele de 12—14 mai 1939. Luând în discuție situația din România, amenințată de fascism și agresiune din partea Germaniei hitleriste și a aliaților săi, congresul aprecia că manifestațiile muncitorești din ziua de 1 Mai din București au avut un puternic caracter antifascist și antirăzboinic, „*ceea ce este dovadă că poporul român se rialiază la mișcarea antifascistă și că voința sa este de a lupta în mod real împotriva agresorului și fascismului*“⁸¹ (subl. ns.).

Întruniri muncitorești în săli cu ocazia zilei de 1 Mai 1939 au avut loc în majoritatea orașelor și centrelor muncitorești din țară : Timișoara, Arad, Cluj, Iași, Reșița, Ploiești, Deva, Constanța, Galați, Brăila, Tg.-Mureș, Reghin, Oradea, Baia Mare, Baia Sprie, Satu-Mare, Bacău, Piatra Neamț, Valea Jiului, Alba Iulia, Zărnești, Nădrag, Cacica ș.a.⁸².

⁷⁷ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 214, fila 91 (decupaj din „Daily Herald“ din 2 mai 1939).

⁷⁸ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 463.

⁷⁹ Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, filele 34—35.

⁸⁰ *Comte Galeazzo Ciano* : „Journal Politique 1939—1943“, Editions de la Baconnière Neuchâtel, 1946, pag. 86.

⁸¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 211, fila 169. La sursa indicată se găsește în limba franceză acea parte din lucrările congresului referitoare la țara noastră, intitulată „Pentru integritatea și independența României“, cu următoarele subpuncte : 1) Penetrația Germaniei hitleriste în România și rezistența poporului ; 2) Pentru integritatea și independența României ; 3) Poporul român în frontul păcii. La congres a participat și o delegație din România.

⁸² Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, filele 432—434, 446—448, 454, 456, 469—470, 480—483 ; dosarul nr. 1 150, filele 306—310 ; „Lumea nouă“, anul XXXII, nr. 19 și 20 din 7 și 14 mai 1939.

Ca și la întrunirea din sala „Tomis“ din Capitală, principala caracteristică imprimată de comuniști acestor întruniri muncitorești a constat în caracterul lor anticapitalist, antifascist și antirăzboinic, împotriva dictaturii regale, pentru apărarea independenței și suveranității naționale a României. Astfel, muncitorimea din principalele orașe ale Moldovei : Iași, Bacău, Piatra Neamț, Galați, organizată și condusă de comuniști, a demascat cu ocazia întrunirilor de 1 Mai caracterul dictaturii regale, arătând situația grea a clasei muncitoare ca rezultat direct al ofensivei patronale asupra nivelului lor de trai, salariile de mizerie, în raport cu creșterea neconținută a scumpetei, lipsa de ocrotire socială și de protecție a muncii, încălcarea samavolnică a oricăror drepturi și libertăți democratice ș.a.m.d.⁸³.

Aceeași caracteristică au avut-o întrunirile muncitorești din ziua de 1 Mai de la Ploiești, Brăila, Constanța, la care masele de muncitori participante, pe lângă revendicări de natură economică, specifice muncitorimii din diferite întreprinderi, au arătat necesitatea creării unității de acțiune a clasei muncitoare în vederea luptei cu succes împotriva regimului dictaturii regale, fascismului și pericolului de război⁸⁴.

Sub conducerea organizației locale a P.C.R., muncitorimea din Timișoara a organizat în ziua de 1 Mai o mare întrunire publică, în cadrul căreia muncitorii, comuniști, social-democrați și fără de partid, români și aparținând minorităților naționale, au făcut bilanțul victoriilor și jertfelor date de clasa muncitoare de-a lungul celor 50 de ani trecuți de la sărbătorirea primului 1 Mai, subliniind, în același timp, și cadrul general al revendicărilor pentru care muncitorimea trebuia să lupte în viitor⁸⁵. Vorbitorii au arătat necesitatea luptei pentru apărarea independenței și suveranității naționale a țării noastre, amenințată de agresorii fasciști, pentru triumful rațiunii, al păcii între popoare⁸⁶.

La Cluj, peste capul autorităților polițienești, înfrățiți în luptă, oameni ai muncii români și maghiari au organizat o mare întrunire muncitorească, unde numeroși vorbitori s-au pronunțat împotriva regimului de dictatură regală, pentru revendicări economice și politice. Mulți dintre vorbitorii români și maghiari s-au pronunțat împotriva politicii revizioniste promovate de guvernul fascist maghiar, arătând că muncitorii maghiari din România nu aprobă această politică și, ca și muncitorii români, „nu au alte deziderate decât munca și libertatea“⁸⁷. „Clasa muncitoare se declară împotriva oricăror tendințe revizioniste — arăta unul

---

⁸³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 446 ; „Lumea nouă“, anul XXXII, nr. 19, din 7 mai 1939.

⁸⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 150, filele 306—307 ; dosarul nr. 1 153, fila 432 ; „Lumea nouă“, anul XXXII, nr. 19, din 7 mai 1939.

⁸⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 454 ; „Lumea nouă“, anul XXXII, nr. 20, din 14 mai 1939.

⁸⁶ „Lumea nouă“, anul XXXII, nr. 20, din 14 mai 1939.

⁸⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 153, fila 435.

dintre vorbitori — și afirmă că țara poate conta pe brațele vînjoase ale muncitorilor, în momentul suprem al apărării patriei”⁸⁸.

În același sens s-au pronunțat muncitorii din Oradea, care au condamnat regimul dictaturii regale, subliniind necesitatea apărării independenței țării. S-a remarcat în acest sens cuvîntul plin de conținut al unei muncitoare care a înfierat ofensiva patronală asupra nivelului de trai al clasei muncitoare, subliniind necesitatea organizării luptei femeilor muncitoare, alături de întregul proletariat, împotriva exploatării capitaliste. Vorbitoarea a condamnat politica dictaturii regale, arătînd că încheierea tratatului înrobitor cu Germania hitleristă a constituit nu numai un act de înfeudare economică, ci și primul act de agresiune politică directă care amenința granițele țării⁸⁹.

La întrunirile muncitorești organizate cu prilejul zilei de 1 Mai în diferite orașe din provincie, muncitorii au condamnat politica teroristă și trădătoare a organizațiilor fasciste din țară. O semnificație deosebită în acest sens a avut-o întrunirea muncitorească din Reșița organizată în ziua de 1 Mai. Condamnînd organizațiile fasciste, muncitorii care au luat cuvîntul au demascat cu vehemență activitatea dușmănoasă promovată de grupurile fasciste ale minorității naționale germane din România, care au lansat în ajunul zilei de 1 Mai un manifest provocator la adresa muncitorimii. De pe pozițiile internaționalismului proletar, vorbitorii, oameni ai muncii romîni și germani, au înfierat teoriile naționaliste și rasiste cuprinse în acest manifest, subliniind necesitatea luptei unite a muncitorilor de diferite naționalități împotriva pericolului fascist și de război, pentru cucerirea de drepturi economice și libertăți politice pentru masele muncitoare⁹⁰.

Sub lozincile partidului comunist s-au desfășurat, de asemenea, și întrunirile de masă din celelalte centre muncitorești din țară: Valea Jiului, Arad, Baia Mare, Nădrag ș.a.

Demonstrația antifascistă de masă din București și adunările din provincie de la 1 Mai 1939, care s-au desfășurat sub semnul unității de luptă a clasei muncitoare, au arătat creșterea activității politice a maseilor, a capacității organizatorice și politice a partidului comunist, influența sa în rîndurile clasei muncitoare.

Evenimentele de la 1 Mai 1939 au fost pe larg dezbătute și analizate de către organizațiile partidului comunist, arătîndu-se cu acest prilej succesele și lipsurile partidului în organizarea și conducerea lor⁹¹. Astfel, în raportul Comitetului Central al P.C.R., la plenara a VI-a a partidului din iunie 1939, se spunea că întrunirile și demonstrațiile de 1 Mai pregătite de partid sub semnul mobilizării clasei muncitoare pentru apărarea țării împotriva pericolului fascist au constituit o victorie

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Loc. cit., filele 447—448.

⁹⁰ Loc. cit., fila 482.

⁹¹ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 223, fila 4.

de prestigiu obținută de P.C.R.⁹². Plenara s-a oprit, de asemenea, asupra unor lipsuri ale partidului în campania politică de 1 Mai, subliniind, în special, insuficienta atenție acordată de comuniști Congresului breslelor din București⁹³, precum și faptul că în unele centre muncitorești din țară comuniștii nu au acordat atenția cuvenită demascării șefilor oportuniști din conducerea breslelor, care au căutat, și în parte au reușit, să împiedice în unele localități organizarea întrunirilor muncitorești de 1 Mai⁹⁴.

Mărind prestigiul partidului comunist, al membrilor săi ce activau în bresle, demonstrația de masă din București și adunările din provincie de la 1 Mai 1939 au stimulat dezvoltarea acțiunilor de luptă ale clasei muncitoare din perioada imediat următoare. Pe de altă parte, ele au constituit un puternic semnal de alarmă pentru guvernanți, care au intensificat teroarea și măsurile represive îndreptate împotriva proletariatului și a partidului comunist.

Această atmosferă de teroare și samavolnicie împotriva clasei muncitoare și a partidului comunist, împletită cu amenințarea directă ce plana asupra poporului român de a fi tirat în război de partea Germaniei hitleriste, și-a pus amprenta asupra activității de organizare și conducere de către P.C.R. a acțiunilor muncitorești cu ocazia zilei de 1 Mai în anul următor — 1940.

Ca și în anul precedent, teroarea a fost împletită cu o serie de măsuri demagogice. Astfel, în pofida mizeriei la care erau condamnate masele de dictatura regală, autoritățile de stat au decretat ziua de 1 Mai drept „zi de sărbătoare a muncii și voiei bune“, căutând să-i imprime un caracter religios⁹⁵.

Având mereu în față evenimentele de la 1 Mai 1939, organele represive au aprobat organizarea unor întruniri de 1 Mai 1940 — chiar în atare condiții — doar în unele centre din țară, specificând că „în nici o altă localitate din țară urbană sau rurală nu este îngăduită ținerea vreunei întruniri publice“⁹⁶. Erau interzise, de asemenea, în mod absolut demonstrațiile de stradă sub orice formă⁹⁷.

Dar, ca și în anul precedent, intențiile și pregătirile autorităților represive au fost zădărnice de acțiunile revoluționare ale oamenilor muncii, desfășurate sub conducerea partidului comunist. Acest lucru a fost posibil și datorită faptului că în cadrul campaniei politice de 1 Mai partidul comunist a pus un accent deosebit în acest an pe editarea și răspîndirea, în întreaga țară, a materialelor de propagandă: manifeste,

⁹² „Lupta de clasă“, anul XX, nr. 6, din august 1939.

⁹³ Plenara se referea la faptul că sarcina primită de unii membri de partid delegați la Congresul breslelor de a contrapune o altă moțiune, legată de interesele vitale ale clasei muncitoare, față de moțiunea oportunistă și trădătoare impusă de șefii reformiști amintiți nu a fost dusă la îndeplinire.

⁹⁴ „Lupta de clasă“, anul XX, nr. 6, din august 1939.

⁹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1150, filele 316—324.

⁹⁶ Loc. cit., fila 305.

⁹⁷ Ibid.

Proletari din toate țările, uniți-va!

FASCISMUL INSEAMNA RASBOIU!

Demonstrați de 1 Mai împotriva fascismului și a războiului!

COMITETUL CENTRAL AL PARTIDU-
LUI COMUNIST DIN ROMÂNIA

Fluturaș difuzat de P.C.R. cu prilejul zilei de 1 Mai 1940 prin care masele de oameni ai muncii erau chemate la luptă împotriva dictaturii regale și a pericolului fascist. (Fototeca A.I.I.P.)

lozinci, afișe etc. Înfruntând teroarea aparatului represiv al dictaturii regale, partidul comunist a reușit să răspândească asemenea manifeste închinat zilei de 1 Mai în diferite centre muncitorești din țară: București, Cluj, Baia Mare, Timișoara, Iași, Piatra Neamț, Bacău, Galați, Brăila etc.⁹⁸. În majoritatea acestor centre au fost șablonate în ajunul zilei de 1 Mai și diferite lozinci ale P.C.R.: „Jos regimul de dictatură regală!“, „Trăiască 1 Mai!“, „Jos fascismul!“, „Jos războiul!“, „Vrem apărarea granițelor!“ ș.a.

În București, întrunirea celor aproximativ 1 000 de delegați ai breslelor, purtând titulatura pretențioasă de „Cel de-al II-lea Congres general al breslelor muncitorești din țară“, desfășurată în sala „Aro“, nu s-a deosebit prea mult de „congresul“ din anul precedent. Și de data

⁹⁸ Loc. cit., fondul nr. 9, dosarul nr. 2 222, fila 413; fondul nr. 5, dosarul nr. 1 150, fila 345; dosarul nr. 1 154, filele 14, 15, 22—24, 25—26, 29—30, 39, 40, 49, 71—72, 81—82, 121, 137—148, 351—354; fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, fila 39; fondul nr. 48, dosarul nr. 1 818, filele 14, 15, 16—17, 22—23; Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota A XXIV-20.

aceasta elementele oportuniste din conducerea breslelor care au luat cuvîntul au ținut discursuri elogioase la adresa dictaturii regale, căutînd să demonstreze în mod perfid că în societatea romînească s-ar fi creat o „armonizare“ de interese între clase, că ziua de 1 Mai și-ar fi schimbat în atare condiții caracterul său de Zi a solidarității internaționale a celor ce muncesc ș.a.m.d.⁹⁹.

Cu tot caracterul său oficial și cu toate măsurile luate de autorități în direcția fixării vorbitorilor și a conținutului discursurilor ce urmau să fie rostite, de la tribuna acestui „congres“ au răsunit și altfel de glasuri. „*Avem datoria să arătăm că situația materială a salariaților este departe de a fi satisfăcătoare*“ (subl. ns.) — sublinia unul dintre vorbitori. Vorbind apoi de cele mai stringente nevoi ale maselor populare, el cerea revizuirea sarcinilor fiscale, „care apasă greu asupra salariilor mici“, necesitatea ridicării salariilor și a altor măsuri economice și sociale menite să contribuie la ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii, care, arăta vorbitorul, reprezintă singura clasă socială „hotărîtă să apere cu prețul vieții hotarele și integritatea țării“¹⁰⁰. Dar, cu toate acestea, în ansamblul său și acest congres patronat de autorități și de conducătorii trădători, departe de a discuta nevoile și adevăratele interese ale clasei muncitoare, s-a înscris pe linia încercărilor făcute de guvernanți de a înșela și demobiliza masele muncitorești.

Adevărata stare de spirit ce domnea în rîndurile maselor populare la adresa regimului dictaturii regale și a politici sale antipopulare și antinaționale avea să fie evidențiată abia la încheierea lucrărilor acestui congres, cînd grupuri compacte de sute de muncitori masate în jurul sălii „Aro“ și pe diferite străzi lăturalnice, sub conducerea comuniștilor, au încercat să organizeze o demonstrație de stradă sub lozincile partidului comunist¹⁰¹. Speriate, autoritățile au luat grabnice măsuri repressive, împrăștiind cu brutalitate pe muncitori¹⁰².

Încercări ale maselor conduse de comuniști de a organiza demonstrații de stradă au avut loc și în diferite alte puncte din Capitală, în tot decursul zilei de 1 Mai¹⁰³.

Ziua de 1 Mai 1940 a fost sărbătorită de muncitori, sub conducerea comuniștilor, și în alte orașe. Cu acest prilej, muncitorii comuniști, social-democrați sau fără de partid au demască teroarea și exploatarea la care erau supuși în întreprinderi, cauzele creșterii poverii fiscale, scăderii salariilor de mizerie, condamnînd fascismul. Trecînd peste capul unor conducători oportuniști și în ciuda unor măsuri excepționale, comuniștii au reușit să organizeze și să conducă, în diferite orașe din țară (Satu-Mare, Baia Mare, Galați, Brăila etc.), manifestații de stradă ale oamenilor muncii, îndreptate împotriva regimului de dictatură regală,

⁹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, filele 39—40.

¹⁰⁰ Loc. cit., fila 42.

¹⁰¹ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 154, fila 67; fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, fila 46.

¹⁰² Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 146, fila 46.

¹⁰³ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 154, fila 67.

fascismului și pericolului tiririi României în războiul hitlerist. Astfel, după terminarea întrunirii muncitorești din Satu-Mare, sub conducerea organizației locale a P.C.R., peste 2 000 de oameni ai muncii din această localitate au demonstrat pe străzi sub lozincile partidului comunist ¹⁰⁴. La Baia Mare, după ce a refuzat să asculte pe vorbitorul oficial impus de autorități, muncitorimea, „fără deosebire de naționalitate și idei politice”, a manifestat în front unic împotriva regimului de dictatură regală, a exploatării și samavolniciei capitaliste. „Vrem sporirea salariilor!”, „Jos războiul!” — au răsunat din piepturile celor peste 1 200 de manifestanți lozincile partidului comunist ¹⁰⁵. La Timișoara, în timp ce conducătorul breslelor locale își ținea obișnuitul său discurs lingusitor la adresa autorităților, muncitorii din sală l-au întrerupt, cerind să vorbească despre revendicările muncitorești, despre scumpete și pericolul de război. „Vrem pace!” — a scandat muncitorimea minute în șir ¹⁰⁶.

Întruniri muncitorești sau demonstrații de stradă au mai avut loc la Oradea, Craiova, Tr.-Severin, Tîrgu-Jiu, Rm. Vilcea, Slatina, Caracal, Balș, în porturile dunărene Galați și Brăila ¹⁰⁷. În aceste ultime două localități, muncitorii portuari „au demonstrat cu steagurile în frunte” ¹⁰⁸.

În alte localități, ca, de pildă, la Reșița, Arad, Valea Jiului, Ploiești, Pitești, Giurgiu etc., în care din cauza terorii masele nu au putut organiza întruniri muncitorești, comuniștii au folosit alte metode, organizînd ieșiri colective în împrejurimile localităților respective.

Organizate și conduse de Partidul Comunist din România, întrunirile și demonstrațiile oamenilor muncii din ziua de 1 Mai 1940 au constituit un nou succes obținut de partidul comunist în direcția strîngerii legăturilor sale cu masele populare și mobilizării lor la luptă împotriva dictaturii regale, a exploatării capitaliste, împotriva agresiunii statelor fasciste, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a țării noastre.

*

Întrunirile și demonstrațiile oamenilor muncii din România desfășurate cu prilejul zilei de 1 Mai în perioada dictaturii regale se înscriu ca momente însemnate în tabloul general al luptelor revoluționare organizate și conduse de partidul comunist în această perioadă împotriva exploatării capitaliste, a pericolului fascist și de război.

În ciuda măsurilor teroriste, a greutăților pricinuite de existența în conducerea sa a unor elemente oportuniste și trădătoare, Partidul Comunist din România a reușit să organizeze și să conducă nemijlocit

¹⁰⁴ Loc. cit., fila 101.

¹⁰⁵ Loc. cit., fila 127.

¹⁰⁶ Loc. cit., filele 56, 57, 112, 113.

¹⁰⁷ Loc. cit., dosarul nr. 1 150, filele 374—375 ; dosarul nr. 1 154, filele 79, 125, 374—375.

¹⁰⁸ Loc. cit., dosarul nr. 1 154, fila 79.

aceste acțiuni ale oamenilor muncii, să le imprime un puternic caracter politic, revoluționar.

Desfășurate sub semnul unității de acțiune a clasei muncitoare, întrunirile și demonstrațiile oamenilor muncii din România cu prilejul zilei de 1 Mai au constituit o trecere în revistă a forței clasei muncitoare și a partidului său de avangardă. Ele au subliniat, în același timp, indignarea și nemulțumirea clasei muncitoare față de politica antipopulară și antinațională a regimului dictaturii regale, voința sa de a lupta cu toată hotărârea pentru apărarea intereselor economice și politice ale oamenilor muncii, împotriva ofensivei patronale asupra nivelului lor de trai, împotriva pericolului tot mai accentuat prezentat de organizațiile fasciste din interiorul țării, a politicii agresive promovate de statele fasciste, pentru apărarea păcii, independenței și suveranității de stat a patriei noastre.

Aceste evenimente au constituit o nouă verificare, în practica luptei revoluționare, a justei liniei politice, ideologice și tactice a partidului comunist, subliniind capacitatea sa organizatorică, legăturile sale strânse cu masele largi populare și contribuind, în același timp, la creșterea prestigiului și autorității de care partidul comunist se bucura în fața întregului popor.

Activitatea desfășurată de Comitetele cetățenești pentru revendicări general-democratice (1936-1937)

GH. I. IONIȚĂ

Comitetele cetățenești au fost concepute inițial ca forme de ajuto-
rare a primăriilor de sector din orașul București spre a veghea
la statornicirea unui climat favorabil de bună conviețuire cetățe-
nească, de urbanizare judicioasă și de gospodărire a orașului în interesul
tuturor cetățenilor, de luptă contra abuzurilor de tot felul din admi-
nistrația de stat, în special contra scumpetei, speculei, incorectitudinii ce
domnea în numeroasele servicii publice etc. Ele au fost orientate de la
început spre masele cele mai largi, pentru care obținerea revendicărilor
general-democratice constituia o necesitate vitală.

Venind în întâmpinarea muncii depuse de către gruparea de stînga
național-țărănistă pentru crearea acestor organizații, comuniștii au con-
tribuit efectiv la lărgirea caracterului de masă al Comitetele cetățenești
și, ceea ce trebuie subliniat în primul rînd, le-au dat fondul politic, adă-
ugînd obiectivelor lor de activitate sarcinile luptei împotriva pericolului
fascist, pentru democrație și pace. Acest ajutor l-au dat comuniștii ace-
stor organizații intrînd și activînd în mijlocul lor, ducînd în Comi-
tetele cetățenești de sus pînă jos — de la sectoare pînă-n cartiere
și străzi — cuvîntul mobilizator al partidului comunist, punctul său de
vedere în toate problemele ce frămîntau deopotrivă cele mai largi mase
populare în acei ani.

În asemenea condiții, în anii 1936—1937, Comitetele cetățenești,
ca cele mai largi forme de organizare a maselor de cetățeni, și-au adus
contribuția la lupta desfășurată sub conducerea P.C.R. în vederea obți-
nerii revendicărilor vitale de interes general pentru mase, pentru crearea
Frontului popular antifascist în țara noastră.

*
*   *
*

În anii ce au urmat eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor
din ianuarie-februarie 1933, partidul comunist și-a intensificat activitatea
sub toate formele: ilegală, semilegală și legală, a organizat numeroase
acțiuni ale oamenilor muncii pentru revendicări economice și politice,
a acționat pentru stringerea laolaltă a forțelor democratice, antifasciste,

în cadrul unui larg front popular antifascist. În această perioadă — subliniază tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, „...partidul și-a intensificat activitatea pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare și stringerea în jurul proletariatului a tuturor păturilor și categoriilor sociale interesate în propășirea democratică a țării, apărarea păcii și a independenței naționale, în vederea închegării unui larg front popular antifascist“¹.

Pornind de la indicația leninistă cu privire la necesitatea îmbinării activității ilegale cu cea legală, Partidul Comunist din România, orientându-se cu pricepere, a găsit mereu forme noi pentru păstrarea și lărgirea legăturilor sale cu masele și pentru a-și spune cuvântul în toate problemele ce frământau poporul nostru muncitor. În această perioadă, a anilor 1934—februarie 1938, „...partidul nostru creează o serie de organizații de masă legale, pentru a putea desfășura acțiunea de închegare a unui larg front popular antifascist“². Aceste organizații aveau menirea de a activa legal în acele condiții în care partidul comunist, apărătorul intereselor vitale ale tuturor oamenilor muncii din România, era permanent urmărit de către autoritățile reacționare burghezo-moșierești și împiedicat să-și desfășoare legal activitatea.

Apreciind că pentru crearea Frontului popular antifascist avea o mare însemnătate atitudinea justă față de partidele și organizațiile burgheze din care făceau parte în număr însemnat țărănimea muncitoare și masele de căpetenie ale micii burghezii orășenești³, P.C.R. dădea indicații organizațiilor sale de masă asupra felului cum trebuia acționat pentru atragerea acestor mase și canalizarea luptei lor în direcția făuririi Frontului popular antifascist. Trebuie combătută — sublinia hotărîrea C.C. al P.C.R. din ianuarie 1936 — atitudinea sectaristă, de izolare de aceste partide și grupări care, cu toată conducerea lor burgheză, au stare de spirit antifascistă⁴. Pe această linie, partidul comunist a avut în vedere în primul rînd masa membrilor P.N.Ț., partid sfișiat — datorită politicii sale antițăărănești * — de puternice contradicții launtrice, concretizate în primul rînd prin desprinderea din sînul său a o serie de grupări dezidente, ca, de pildă, partidul radical-țăărănesc (P.R.Ț.), aflat sub conducerea lui Gr. Iunian, gruparea țărănistă de stînga, condusă de Dem. Dobrescu, etc.⁵. „A îndrepta acum, cînd fascismul amenință cu instalarea dictaturii lui teroriste, lupta în contra partidului național-țăărănesc ar însemna a ascunde în fața maselor populare faptul că pericolul cel mai mare care le amenință azi este tocmai dictatura fascistă și ar

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 436.

² Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 379.

³ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937“, E.S.P.L.P. 1957, pag. 330.

⁴ Ibid.

* Detalii în legătură cu această problemă vezi în articolul lui A. Petric: „Demascarea în unele materiale ale P.C.R. a politicii antițăărănești dusă de P.N.Ț.“, în „Studii și materiale de istorie contemporană“, vol. II, Editura Academiei R.P.R., 1962.

⁵ Vezi articolul „Frământările conducerii național-țăărăniste și radicalizarea maselor“, în „Scinteia“, anul VI, nr. 14—15 (83—84), din 15 septembrie 1936.

însemna a deruta lupta maselor de la vrăjmașul principal, care este acum fascismul”⁶ — se arăta foarte semnificativ în aceeași hotărîre.

Intrucît repetatele încercări făcute de P.C.R. pentru atragerea P.N.Ț. alături de forțele democratice în lupta contra pericolului fascist au fost întîmpinate de șefii partidului național-țărănesc cu refuz, partidul comunist a hotărît să facă tot ce-i stătea în putință pentru a atrage alături de el toate acele grupări și elemente din P.N.Ț. care luau în lupta zilnică atitudine împotriva pericolului fascist, pentru democrație și pace. O atenție deosebită a acordat P.C.R. atragerii și antrenării pe făgașul luptei antifasciste a grupării național-țărăniste de stînga condusă de fostul primar general al Capitalei, Dem. Dobrescu, personalitate cunoscută a vremii pentru vederile sale democratice*.

Obiectivele general-democratice — în special lupta pentru asigurarea unui trai omenesc maselor muncitoare, împotriva scumpetei și speculei, împotriva violențelor de tot felul etc. — care călăuziseră gruparea de stînga național-țărănistă în activitatea sa din momentul desprinderii acestei dezidențe din cadrul P.N.Ț. se încadrau în lozincile de luptă ale Partidului Comunist din România adoptate încă din primele zile ale creării sale. Pentru organizarea unor acțiuni practice pe linia satisfacerii unor asemenea revendicări vitale ale maselor, P.C.R. a creat în anii anteriori numeroase organizații largi de masă care, activînd sub conducerea sa, obținuseră o serie de rezultate și totodată o experiență pozitivă. Așa, de pildă, în anul 1935, an în care se făceau primii pași spre crearea Comitetelor cetățenești, s-au înființat și au activat, sub conducerea P.C.R., organizațiile de masă: „Blocul democratic” (mai 1935), „Asociația contra scumpetei” (mai 1935), „Liga contra brutalităților” (martie 1935), „Societatea pentru protecția mamei și copilului” (ianuarie 1935) etc. Așa se face că, de la început, gruparea de stînga național-țărănistă a sesizat faptul că desfășurarea activității sale în strînsă colaborare cu organizațiile ce activau sub îndrumarea P.C.R. constituia o cheazăsie sigură a îndeplinirii obiectivelor de luptă ce-i stăteau la bază.

Acțiunile întreprinse de P.C.R. — direct sau prin intermediul organizațiilor sale de masă legale, în primul rînd al Blocului democratic** — pentru atragerea grupării de stînga național-țărăniste și a maselor ce simpatizau cu aceasta pe făgașul luptei pentru crearea Frontului popular antifascist s-au bucurat de la început de succes și au dus, în cele din urmă, la crearea Comitetelor cetățenești, organizații largi de masă ce au acționat sub îndrumarea partidului comunist și a căror activitate formează obiectul articolului de față.

Constituirea Comitetelor cetățenești nu s-a produs dintr-o dată, ci ca rezultat al unui proces de lămurire, clarificare și mobilizare a cetățenilor Capitalei în jurul acțiunii de creare a acestor organizații.

⁶ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 334.

* Datorită vederilor sale democratice — care în cele din urmă au dus la excluderea sa din rîndurile P.N.Ț. —, își crease o mare popularitate în sinul populației Capitalei (vezi Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 188, filele 191, 301).

** Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, fila 26, „Steagul roșu” (ziar al organizației P.C.R. București), anul VIII, nr. 4, din 1 august 1936; broșura: „Propunere adresată de Blocul democratic partidului național-țărănesc și partidului radical-țărănesc pentru încheierea Frontului popular antifascist”, Editura B.P.A.L.D., 1936; „Arena”, anul I, nr. 2, din 12 aprilie 1936.

În însăși conducerea organizației P.C.R. a Capitalei au existat de altfel păreri diferite asupra formei pe care urmau să o îmbrace aceste comitete, asupra felului cum aveau să fie înființate și îndrumate în activitatea lor. Discuțiile au căpătat un caracter mai ascutit în cursul lunii septembrie 1935, atunci cînd, punîndu-se la ordinea zilei problema înființării Comitetelor cetățenești, elementele oportuniste din conducerea organizației P.C.R. a Capitalei, ostile folosirii formelor de activitate legală, s-au opus propunerii juste de a fi create aceste comitete în jurul dezințenței de stînga a P.N.Ț., care în acele momente prezenta avantajul de a atrage în acțiuni democratice mase largi cu stare de spirit antifascistă din acest partid, potrivit sarcinilor puse în fața P.C.R. de către rezoluția C.C. din februarie 1935⁷. Această formă de pregătire a înființării Comitetelor cetățenești era cu atît mai oportună în acele momente, cu cît la conferințele publice * organizate de gruparea de stînga a P.N.Ț., începînd din ultimele zile ale lunii august 1935, cu sprijinul organizației P.C.R. a Capitalei, veneau mii de cetățeni. Este important de subliniat că în pregătirea acestor acțiuni, în îndrumarea oratorilor asupra problemelor ce aveau să le pună în fața maselor, P.C.R., prin delegații săi, și-a adus o prețioasă contribuție⁸. De altfel, în întreaga muncă de pregătire a condițiilor pentru înființarea Comitetelor cetățenești și în însăși activitatea acestor comitete încă din momentul constituirii lor s-a simțit îndrumarea organizației P.C.R. a Capitalei. Aceste îndrumări ajungeau la Comitetele cetățenești prin intermediul comuniștilor și simpatizanților ce activau în cadrul acestor organizații de masă.

Conferința de deschidere a campaniei de pregătire a înființării Comitetelor cetățenești a fost convocată de gruparea de stînga național-țărănistă în ziua tineretului comunist, 1 septembrie 1935, în sala „Tomis”, pe tema „Păcatele dictaturii și democrației”⁹. Cei peste 3 000 de participanți — muncitori ceferiști, metalurgiști și textiliști, mici meseriași, funcționari, intelectuali, pensionari etc. — au manifestat îndelung împotriva pericolului fascist, a cenzurii și stării de asediu, împotriva mizeriei, scumpetei, speculei și abuzurilor de tot felul, pentru un trai omenesc, scandînd lozinci ca: „Jos fascismul!”, „Vrem pîine!”, „Vrem regim politic în închisori!”. Sub titlul „O mare manifestație pentru un front popular antifascist”, ziarul „Adevărul” a publicat un amplu reportaj asupra desfășurării acestei întruniri, subliniind că atît „Cei din sală cît și cei din curte (ce nu mai încăpuseră în sală — *n.n.*), care ascultau conferința prin intermediul megafoanelor, au izbucnit în strigăte: Vrem front popular! Vrem să luptăm împotriva cenzurii și stării de asediu!”¹⁰. Apoi, nota același ziar: „Miile de oameni s-au încolonat și-au manifestat pe străzi pentru democrație și pentru frontul popular”¹¹.

⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, fila 2.

* „Conferințele sale servesc drept prilej de manifestațiuni comuniste” — raportau cu îngrijorare autoritățile represive (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 120, fila 40).

⁸ Loc. cit., fila 6.

⁹ Ibid. Conferința, tipărită ulterior sub formă de broșură în editura „Biblioteca conferințelor și marilor procese”, se află în Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 193, filele 163—176.

¹⁰ „Adevărul”, anul II, nr. 15 837, din 4 septembrie 1935.

¹¹ Loc. cit., nr. 15 836, din 3 septembrie 1935.

Semnificația acestei prime conferințe constă în aceea că ideea constituirii Comitetelor cetățenești, lansată în cursul discursurilor, a prins teren, masele îmbrățișînd-o cu căldură, cerînd unanimitate, pe lângă trecerea imediată la acțiune practică, și extinderea acestei acțiuni atît la orașe cît și la sate ¹².

Succesul acestei prime acțiuni a antrenat în mișcare imediat noi mase de cetățeni: muncitori, mici meseriași, funcționari etc. Adeziunea la această nouă acțiune pentru frontul de luptă împotriva pericolului fascist și-au trimis-o și Ilie Cristea, Iorgu Iordan, Predescu Rion și alți intelectuali care reprezentau poziția unui însemnat număr de profesori, gazetari, medici etc. ¹³.

Însuflețite de entuziasmul antifascist ce caracterizase desfășurarea acestei prime acțiuni, masele au cerut să se organizeze noi întruniri. Pentru a împiedica convocarea lor însă, autoritățile au făcut în acele zile eforturi susținute. Sub oblăduirea autorităților, organizațiile fasciste au luat o serie de măsuri pentru a demobiliza masele de la asemenea acțiuni. Cu prilejul convocării pentru 8 septembrie 1935, de către gruparea de stînga a P.N.Ț., a celei de-a doua conferințe, elementele fasciste huliganice au răspîndit în toată Capitala afișe în care arătau că se amîna întrunirea ¹⁴. Spre surprinderea lor însă, în ziua de 8 septembrie, sala „Marconi” era ticsită de oameni, la fel Calea Griviței și străzile din jur. În total veniseră peste 5 000 de participanți ¹⁵. La această întrunire, raportau îngrijorate autoritățile, au participat păaturi sociale din cele mai variate, mase de oameni ai muncii de cele mai diverse ocupații, printre care numeroși muncitori ceferiști ¹⁶. Pe tema „Problema muncitorească și neocapitalismul”, participanții au ascultat o serie de expuneri, întreprînd adesea pe vorbitori cu „Jos fascismul!”, „Jos războiul!”, „Vrem pîine!” La întrunire „a luat cuvîntul și un tînăr muncitor, care a vorbit în numele tineretului, arătînd nevoile care-i apasă și necesitatea luptei împotriva fascismului — originea mizeriei și măcelurilor” ¹⁷. Încercînd să împiedice întrunirea, elementele fasciste huliganice pătrunse în sală au aruncat fiole ce conțineau gaze lacrimogene. În același timp, în sală a descins poliția, care a operat numeroase arestări din rîndul participanților la această acțiune antifascistă, neintervenind însă cu nimic împotriva elementelor fasciste ce provocaseră dezordini ¹⁸. În fața acestei situații, masele de participanți ieșite în stradă s-au încolonat, manifestînd ore în șir pe Calea Griviței împotriva pericolului fascismului, pentru pace, pentru Frontul popular ¹⁹, „ceea ce dovedește — după cum remarcă

¹² Ibid. În legătură cu aceasta trebuie arătat, ca o limită a Comitetelor cetățenești, faptul că ele au activat numai în București, neconstituindu-se organizatoricește și în alte centre ale țării. Exemplul lor a fost urmat însă în unele centre ale țării de membrii altor organizații de masă legale conduse de P.C.R., care au inițiat acțiuni pe linia celor organizate în Capitală de Comitetele cetățenești.

¹³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, fila 7.

¹⁴ „Adevărul”, anul IL, nr. 15 840, din 7 septembrie 1935.

¹⁵ Loc. cit., nr. 15 842, din 10 septembrie 1935.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, fila 7.

¹⁷ „Adevărul”, anul IL, nr. 15 842, din 10 septembrie 1935.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, fila 7.

un ziar — că ideea frontului popular a găsit un puternic ecou în rîndurile populației Capitalei”²⁰.

După desfășurarea acestor prime acțiuni de pregătire a condițiilor înființării Comitetelor cetățenești, speriați de afluența maselor spre lozincile Frontului popular antifascist, împuterniciții organizațiilor fasciste ale legionarilor și gogo-cușiștilor au cerut Ministerului de Interne, după cum consemnează un raport al siguranței din 10 septembrie, să interzică pe viitor orice acțiune de acest gen²¹. Autoritățile, care tocmai pregăteau un plan amănunțit de împiedicare a desfășurării oricăror acțiuni ale grupării de stînga național-țărănistă și ale organizațiilor de masă antifasciste în general, au adoptat, în zilele imediat următoare, cele mai severe măsuri pentru aceasta. În același timp, autorităților nu le-a scăpat din vedere nici persoana lui Dem. Dobrescu, pentru a cărui izolare de mase au făcut tot posibilul. Lucrurile au fost forțate pînă într-atît încît conducerea P.N.Ț., acuzîndu-l de „pactizare cu comuniștii”, i-a cerut acestuia să rupă imediat orice legături cu acțiunea de front popular, sub sancțiunea excluderii sale din partid²². Cadrul legal în care își desfășura activitatea gruparea de stînga național-țărănistă, ca și cuprinderea în acțiunile ei a unor mase apreciable au stăvilit atacurile din afară îndreptate în direcția împiedicării evoluției mișcării pentru crearea Comitetelor cetățenești. În scopul continuării pregătirilor pentru crearea Comitetelor cetățenești, organizația P.C.R. a Capitalei și-a concentrat în acea perioadă tot mai mult eforturile, antrenînd efectiv o serie de cadre ale sale și numeroși comuniști să participe la întrunirile convocate de gruparea de stînga național-țărănistă* și să lupte pentru asigurarea reușitei acestor acțiuni.

Față de acțiunile întreprinse de conducătorul dezidenței de stînga național-țărănistă, contrar voinței conducerii P.N.Ț., la 21 decembrie 1935 a fost dispusă excluderea sa din organizația P.N.Ț. a Capitalei, precum și retragerea funcțiilor de șef de sector, membru al biroului și vicepreședinte al organizației Capitalei²³. În semn de protest contra acestei măsuri, care constituia de fapt o nouă mărturie în ce privea poziția trădătoare a liderilor P.N.Ț. față de ideea frontului popular, la 29 decembrie, peste 7 000 de cetățeni ai Capitalei au venit la întrunirea convocată în sala „Tomis”²⁴. Cei ce au luat cuvîntul, delegați ai maselor cetățenești din cartierele Grivița, Giulești, Dudești, Militari, Popești-Leordeni, Băneasa, Colentina etc., au protestat vehement contra poziției pe care se situa conducerea P.N.Ț., au manifestat pentru frontul popular, în timp ce masele — grupate atît în sală, cît și în jurul ei — scandau „Jos fascismul!”, „Vrem front popular!”²⁵. „Întrunirea a fost o adevărată manifestare pentru alcătuirea unui front democratic, pentru apărarea liber-

²⁰ „Soarele”, anul I, nr. 3, din 9 septembrie 1935.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 193, fila 66.

²² Loc. cit., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, fila 7.

* Dintre aceste întruniri s-a impus atenției opiniei publice cea din 1 noiembrie 1935, pe tema „Parlamentarism și democrație” („Adevărul”, anul II, nr. 15 888, din 2 noiembrie 1935).

²³ „Adevărul”, anul II, nr. 15 931, din 22 decembrie 1935.

²⁴ Loc cit., nr. 15 935, din 31 decembrie 1935.

²⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, fila 21.

tăților cetățenești“²⁶ — remarca un ziar al vremii. Moțiunea votată în cadrul întrunirii, exprimând voința de luptă antifascistă a participanților, dădea un serios avertisment conducerii P.N.T., chemînd-o să adopte o poziție realistă față de Frontul popular, față de lupta democratică a maselor.

Pe aceeași linie s-a desfășurat și întrunirea din 12 ianuarie 1936 din sala „Dacia“. Participanții au protestat vehement cu acest prilej și contra lipsei de corectitudine ce domnea în administrația publică, contra taxelor comunale impuse nejustificat cetățenilor, contra scumpetei, ce creștea vizibil de la o zi la alta. „Scumpetea se accentuează din ce în ce mai mult, amenințînd să gîtuie definitiv pe cetățeni și viața publică“²⁷ — sublinia un vorbitor. În moțiunea adoptată se protesta „în contra lipsei de îngrijire din partea autorităților politice și comunale, care lasă pe cetățeni fără nici o posibilitate de cîștig, impunîndu-i în același timp la biruri și taxe copleșitoare“. Semnificația adunării a întrecut însă limitele unei acțiuni contra scumpetei, așa cum bine remarca „Adevărul“, în articolul „*Curentul pentru constituirea unei forțe unite democratice*“, în care se arăta: „Importantă a fost însă partea politică a demonstrației de ieri: afirmarea necesității unui front al democrației“²⁸. Într-adevăr, în cadrul acestei întruniri masele au primit cu ovații propunerea de a se trece la constituirea Comitetelor cetățenești, iar în moțiunea adoptată au și împuternicit o comisie de alcătuire a acestora în întreaga Capitală²⁹. În pregătirea condițiilor creării Comitetelor cetățenești, comisia a avut sprijinul organizației P.C.R. a Capitalei și al organizațiilor de masă legale, conduse de partidul comunist, în primul rînd al Blocului democratic, cu care a și încheiat o înțelegere de acțiune comună³⁰.

La 19 ianuarie 1936, în sala „Marconi“, în cadrul unei noi întruniri, la care au venit mii de cetățeni, s-au discutat probleme privind acțiunile practice ce trebuiau organizate în zilele premergătoare constituirii Comitetelor cetățenești. Vorbitorii au subliniat în special necesitatea instituirii unui control cetățenesc în brutării, măcelării și alte magazine, precum și a ducerii unei acțiuni hotărîte pe lîngă primăriile din sectoare pentru judicioasa urbanizare a orașului, pentru pavarea străzilor și extinderea iluminatului public, pentru ieftinirea chiriilor, pentru efectuarea unor lucrări edilitare care să țină seamă în primul rînd de asigurarea condițiilor de conviețuire cetățenească în cartierele periferice. „Vom face marșul foamei la toate autoritățile, marșul copiilor muritori de foame, marșul șomerilor și al mamelor, pentru ca autoritățile să nu-și mai bată joc de această populație“³¹ — spunea unul dintre vorbitori. Participanții la întrunire au lansat lozinca „Democrați din toată țara,

²⁶ „Adevărul“, anul II, nr. 15 935, din 31 decembrie 1935.

²⁷ Loc. cit., nr. 15 945, din 14 ianuarie 1936.

²⁸ Ibid.

²⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 196, fila 61.

³⁰ Arhiva dr. Petru Groza, cutia nr. 33, vol. 4, fasc. 1.

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, filele 44—46.

uniți-vă!“³² și au adoptat o moțiune în care, printre altele, subliniau : „De la această întrunire democratică trimitem salutul nostru tuturor democraților din lume care luptă contra dictaturilor producătoare de război“³³.

Sesizând o oarecare stagnare a acțiunii de trecere la înființarea Comitetelor cetățenești, mai ales punerea unui prea mare accent pe întruniri și o mai slabă preocupare pentru inițierea unor acțiuni practice, organizația P.C.R. a Capitalei a intervenit la începutul anului 1936 și, în cadrul unei consfătuiri convocate la 1 februarie, a dat indicații privind lărgirea orizontului de activitate al acestei grupări³⁴. Pe rând, comuniștii prezenți la consfătuire, ca și delegații Blocului democratic, ai comitetelor de apărare a antifasciștilor, ai sindicatului C.F.R. etc., au subliniat necesitatea trecerii la acțiune în afara sălilor de ședință. Sarcina principală a acțiunii începute în Capitală era în acele zile făcută cunoscută maselor foarte semnificativ în paginile unuia din ziarele editate sub îndrumarea P.C.R., în care se arăta că lupta „trebuie să iasă din sălile de întrunire și să-și găsească expresia organizată viabil în Comitetele cetățenești“³⁵.

Pentru a pune în fața aderenților la acțiunea de creare a Comitetelor cetățenești sarcinile reieșite din consfătuirea de la 1 februarie, s-a ținut la 2 februarie, în sala „Eintracht“, o întrunire, la care au participat numeroși muncitori, șomeri, intelectuali etc.³⁶. În perioada următoare s-au făcut pași importanți în direcția aplicării acestor sarcini. În primele zile ce-au urmat lui 18 februarie 1936 au avut loc la București întruniri, unde participanții au salutat succesul obținut de forțele democratice din județele Mehedinți și Hunedoara³⁷ în alegerile parlamentare parțiale. La finele lunii, împreună cu organizația Blocului democratic din Capitală, gruparea lui Dobrescu a organizat câteva manifestări publice de protest contra arestării, judecării și condamnării luptătorilor revoluționari, antifasciști din țara noastră și din alte țări³⁸.

În aceste condiții, la 6 martie 1936, gruparea de stînga a P.N.Ț., cu sprijinul organizației P.C.R. a Capitalei, a convocat o întrunire în sala „Barasseum“, la care au participat mii de cetățeni și în cadrul căreia s-a trecut la înființarea Comitetelor cetățenești³⁹. Ilie Pintilie, prezent la întrunire, arăta participanților : „Singura soluție este astăzi crearea Frontului democratic, care, prin forță și solidaritate, să împiedice repri-marea acțiunii antifasciste“⁴⁰. Exemplul după care masele trebuie să se

³² „Adevărul“, anul L, nr. 15 951, din 21 ianuarie 1936.

³³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 193, fila 258.

³⁴ Loc. cit., fila 306.

³⁵ „Atlas“, anul I, nr. 3, din 2 februarie 1936. Asupra pericolului ce păștea această mișcare au atras atenția în acele zile și alte publicații. Vezi, de exemplu, „Arena“, anul I, nr. 1, din 27 februarie 1936.

³⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 193, fila 282.

³⁷ Vezi articolul „Frontul democratic“, apărut în „Zorile“ din 24 februarie 1936.

³⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 195, fila 4.

³⁹ Loc. cit., dosarul nr. 1 220, fila 50.

⁴⁰ Loc. cit., filele 51—54.

INTRUNIREA IMPOTRIVA SCUMPIRII VIETII

2700 pâini confiscate
și împărțite la săraci

O nouă razzie a „gărzilor pâinii”

Lupta pentru eftinirea vieții

Intrunirea convocată ieri de d. *[illegible]*

Eri dimineată a *[illegible]*
Tomis *[illegible]*

Comitetele cetățenești au desfășurat
o acțiune energică

Un rol mare și hotărător în care au fost loviți de huligani. A-
[illegible]

Facsimile ale unor articole apărute în presa vremii, relatînd aspecte din activitatea Comitetele cetățenești îndreptată împotriva speculei și scumpetei, pentru asigurarea unor condiții de trai omenești maselor muncitoare (Fototeca A.I.I.P.)

călăuzească în acțiunea lor, arăta un vorbitor, este cel al alegerilor parțiale din 18 februarie 1936. „Preludiul de la Hunedoara și Mehedinți — arăta el — trebuie urmat de concertul unirii forțelor democratice din întreaga țară, pentru a răpune în mod definitiv mișcarea de dreapta și pe cei care o susțin“⁴¹. Două zile mai târziu, la 8 martie, în sala „Tomis“, în cadrul unei alte întruniri, a fost aprobat regulamentul de constituire și funcționare a Comitetelor cetățenești și a fost însărcinată o comisie care să alcătuiască un proiect de statut al organizației⁴². După alegerea Comitetului Central al Comitetelor cetățenești — în care intrau primari ai sectoarelor Capitalei, alte personalități ale vieții publice, precum și o serie de cetățeni, reprezentanți ai diverselor păături sociale —, comitet ce avea în frunte pe Dem. Dobrescu, au fost formate gărzii de controlare a exactității cîntăririi pîinii în brutăriile Capitalei, a cîrnii în măcelării și a altor mărfuri din magazine. Au fost formate, de asemenea, comisii culturale, de asistență, de apărare a libertăților cetățenești, editare etc.⁴³. În încheierea întrunirii s-a stabilit ca în zilele următoare să se treacă la crearea de Comitete cetățenești pe sectoare, circumscripții și străzi*. Toate măsurile organizatorice stabilite în această întrunire au fost apoi consemnate în moțiunea votată de participanți⁴⁴.

În zilele următoare au aderat la Comitetele cetățenești noi mase de oameni ai muncii — vîrstnici și tineri, bărbați și femei, muncitori și intelectuali, femei lucrătoare și casnice. Paralel cu activitatea de organizare a populației din toate sectoarele Capitalei în Comitetele cetățenești, conducerea organizației a inițiat o serie de acțiuni la care a mobilizat masele largi. La 13 martie, de pildă, Comitetele cetățenești au convocat, pentru ora 12, masele în fața Grădinii Icoanei la o manifestație antifascistă, de simpatie față de Frontul popular realizat în Franța⁴⁵. Prințind de veste de organizarea acestei acțiuni, autoritățile au mobilizat numeroase forțe de represiune pe străzile din jurul locului de adunare, reușind, în cele din urmă, să împrăstie pe demonstranți, să efectueze mai multe arestări, în primul rînd a celor ce purtau placardele conținînd lozinci ca: „Jos fascismul!“, „Jos războiul!“, „Vrem front popular!“, „Trăiască frontul popular din Franța!“⁴⁶. În încăierarea cu poliția, mai mulți participanți au fost răniți.

⁴¹ Ibid.

⁴² „Adevărul“, anul L, nr. 15 992, din 10 martie 1936.

⁴³ Ibid.

* Comitetului Central al Comitetelor cetățenești îi erau subordonate organizatoricește cele patru comitete pe sectoare, iar acestora, la rîndul lor, comitetele pe circumscripții (cartiere) și cele din suburbane. În fiecare circumscripție au ființat o serie de comitete cetățenești pe străzi, care erau subordonate comitetelor de circumscripții. În acest fel, s-a ajuns ca, în vara anului 1936, în toate cartierele Capitalei să ființeze Comitetele cetățenești, din care unele au desfășurat o activitate multilaterală. În afară de aceasta, în comunele suburbane au fost create, de asemenea, Comitetele cetățenești, la activitatea cărora au fost antrenate și masele de țărani, pe baza revendicărilor lor specifice, incluse în programele adoptate de organizație.

⁴⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, filele 60—61.

⁴⁵ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 193, fila 345.

⁴⁶ Ibid.

Două zile mai târziu, la 15 martie, Comitetele cetățenești au organizat o acțiune de controlare a exactității cântăririi pîinii în brutării, înaintînd proteste primăriilor în raza cărora au găsit nereguli ⁴⁷. Și cu acest prilej, poliția a intervenit, căutînd să împiedice acțiunea Comitetelor cetățenești. În pofida acestor măsuri represive, asemenea acțiuni au fost organizate și în zilele următoare ⁴⁸. Important de subliniat e faptul că exemplul însuflețitor al Comitetelor cetățenești a început a fi urmat în acele zile și de masele de cetățeni din alte localități (Cluj, P. Neamț, Bacău etc.), care, organizat sau spontan, au intrat în acțiune contra scumpetei, luptînd pentru instituirea unui control cetățenesc în brutării, măcelării și în alte magazine ⁴⁹.

Creștea combativitatea acțiunilor organizate în Capitală de Comitetele cetățenești pe cartiere și pe străzi, al căror număr a sporit simțitor către jumătatea anului 1936 ⁵⁰. Fiecare comitet cetățenesc organizat pe cartier sau stradă a inițiat acțiuni felurite contra scumpetei, mizeriei, pentru instituirea unui control cetățenesc în magazine, împotriva taxelor comunale și chiriilor exorbitante, pentru pavarea și iluminarea străzilor etc. Fiecare din aceste acțiuni a mobilizat în jurul ei mase largi de cetățeni de felurite ocupații și convingeri politice, cu toții nemulțumiți de rînduiele gospodărești ale primăriilor sectoarelor Capitalei. În acest fel, Comitetele cetățenești au reprezentat în acei ani cele mai largi forme de organizare a maselor cetățenești care au activat efectiv pe linia luptei pentru îmbunătățirea condițiilor lor de muncă și viață. La 20 mai, de pildă, Comitetul cetățenesc din cartierul Pleșoianu — cartier locuit în special de ceferiști, situat fiind în preajma Atelierelor „Grivița” — a adresat un memoriu primăriei Sectorului de verde, publicat de altfel și în presă, în care cerea a se duce activ „lupta pe toate tărîmurile pentru ieftinirea alimentelor de primă necesitate, ieftinirea îmbrăcămintei și împotriva fiscalității excesive” ⁵¹. În același scop, acest comitet a adresat în acele zile populației Capitalei apelul intitulat „*Către toți cetățenii dornici de a-și cuceri o viață mai bună, precum și de îndreptare a relelor de care cu toții suferim*” ⁵².

---

⁴⁷ Loc. cit., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, fila 62 ; vezi și „Adevărul”, anul L, nr. 15 998, din 17 martie 1936.

⁴⁸ „Arena”, anul I, nr. 2, din 12 aprilie 1936.

⁴⁹ Ibid. ; vezi și „Adevărul”, anul L, nr. 16 047, din 17 mai 1936 ; „Părerii” (Birlad), anul III, nr. 5, din 1 februarie 1936.

⁵⁰ „Adevărul”, anul L, nr. 16 029, din 25 aprilie 1936.

⁵¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 196, fila 212.

⁵² Loc. cit., fila 213.

APEL

către toți cetățenii dornici de a-și cuceri o viață mai bună precum și de îndreptarea rețelilor de cari cu toții suferim.

După cum s'a dovedit în decursul vremii, numai prin unire și solidaritate s'a putut ajunge la rezultate practice și de progres.

Pentru aceea, noi, cari trăim vremuri de obidă și de suferință suntem datorți să ne trezim și să revenim la simțul realității cu un ceas mai de vreme.

Căci vremurile sunt grele o știm, dar nu trebuie uitat căci pentru noi cei mulți, le fac și mai grele unii dintre acei pe cari noi i-am cocoțat în posturi de conducere în care s'au dovedit că nu le-au meritat, iar noi cu nepăsare li tolerăm.

De exemplu: cum se poate ca în centrul Capitalei să se găsească sute de milioane pentru exproprieri și alinieri cari se plătesc gras, iar aci în cartierele de muncitori nu se găsesc niște înfrumusețări pentru lucrări edilitare ca: canilizare, apă, iluminat, etc.

Pentru ce aci, dacă e nevoie de lărgirea străzilor se ia din pământurile noastre fără a se da vre'un ban?

Pentru ce marilor societăți și bogătaşilor se tolerează amănări de plata impozitelor ani de-a rândul, iar nouă, săracilor, pentru ultima sută de lei restanță, ni se ia și cenușa din vatră, ba chiar și lingura cu care se hrănește copilul spre a ajunge om valid care să apere țara cu sângele lui în vreme de nevoie, fapt de care nu se poate încălzi nici când, chiar dacă moare pe câmpul de onoare

Specula cu cele necesare vieții e de nesuportat; pâinea, care din mila lui Dumnezeu se face la noi și se cumpără dela producător cu 4 lei kgr., iar până ajunge în consumație se face 14—20 lei kgr., carnea care este aliment de bază, a muncitorului, a oșilor 30-45 lei kgr., iar peștele care ar trebui să fie absolut primul aliment al omului sărac a ajuns un mare lux, vânzându-se la anumite zile până la 120 lei kgr.

Deasemenea materialele pentru construcții cari s'au scumpit enorm din cauza trustrilor și a cartelurilor cu nimic justificate la noi.

În sfârșit, îmbrăcămintea și încălțăminte care deasemenea au ajuns la un preț exagerat față de câștigurile noastre cu toate că lâna noastră și pielea de animale se duc continuu peste holare.

Dările către stat și comună au devenit insuportabile, deasemenea.

Pentru toate aceste considerațiuni, aci în cartierul Pleșoianu, s'au pus bazele unei organizațiuni cetățenești care să lupte din răspundere pentru curățarea rețelilor pomenite mai sus, precum și pentru îndreptarea lor.

Pentru aceea, toți cetățenii, fără deosebire de culoare politică, sunt rugați a lua parte la ședințele săptămânale cari se țin în fiecare Mercuri seara ora 8, în localul d-lui V. Rotaru din Str. Islaz 15, pentru a pune o plângere acțiune la Primărie și alte autorități, pentru obținerea doleanțelor noastre.

Cetățenii, alăturați-vă cu încredere Comitetului cetățenesc, din cartierul Pleșoianu. Formați comitele pe străzi pentru că numai astfel vom putea intensifica lupta spre a da roadele pe care cu toții le dorim. Ești din pasivitatea care ca o plagă bolnăvicioasă ne-a adus atâtă amar în viață. Dați dovadă că merităm încă să ne numim un popor care are dreptul la viață.

COMITETUL.

Facsimilul unui din documentele elaborate de Comitetul cetățenesc din cartierul Pleșoianu din Capitală, în care sînt consemnate obiectivele pentru a căror realizare își propunea să lupte acest comitet din momentul constituirii sale (Fototeca A.I.I.P.)

În condițiile în care activitățile Comitetelor cetățenești i se rialiau noi mase de oameni ai muncii, iar interesul pentru această organizație creștea în întreaga țară și chiar în alte țări *, la 24 mai a fost convocată în sala „Tomis” o mare adunare, la care au participat peste 25 000 de cetățeni. „Întrucât participanții la această întrunire nu mai încăpeau în sală și în curte, s-au masat în stradă, pe întinderea Calea Călărași — de la str. Sf. Vineri pînă la str. Lucaci —, oprind complet circulația” ⁵³ — nota raportul Prefecturii Capitalei din 28 mai 1936. Intervenind cu brutalitate, autoritățile au încercat de mai multe ori, fără efect, să elibereze strada. Apelurilor adresate la megafoane din sală maselor de a nu se lăsa intimidat de poliție, participanții la întrunire le-au răspuns rămînînd neclintii pe poziție. „Imediat — raporta Chestura sectorului II Negru — s-a produs în stradă o *manifestație ostilă contra noastră*” ⁵⁴, pentru reprimarea căreia au fost aduse de urgență noi efective, de data aceasta direct de ofițeri de poliție.

În astfel de condiții, înfrîngînd opoziția autorităților, a avut loc defilarea participanților prin fața primăriei Sectorului II negru, timp în care nu mai contenea scandarea lozincilor : „Jos fascismul !”, „Trăiască Frontul popular !”, „Vrem pace !”, „Jos starea de asediu și cenzura !” ⁵⁵. Apoi a început întrunirea, în cadrul căreia au fost supuse spre aprobare participanților statutele Comitetelor cetățenești, s-a anunțat formarea unor comisii de femei ** și de tineret ale organizației, ca și constituirea unui „Comitet de apărare a drepturilor cetățenești și de îmbunătățire a regimului închisorilor”, avînd în frunte pe C. I. Parhon ⁵⁶. Desemnînd cadrul general democratic al Comitetelor cetățenești, subliniind că această organizație luptă pentru apărarea drepturilor cetățenești și formarea unei juste conștiințe cetățenești, statutele stabileau principalele obiective ce aveau să stea în viitor în atenția aderenților, ca : lupta împotriva pericolului fascist, pentru apărarea democrației ; egalitatea în drepturi a cetățenilor fără deosebire de naționalitate, religie, ocupație ; drept de muncă *** ; drepturi politice pentru femei ; lupta contra abuzu-

* În Franța, de pildă, aceste comitete erau considerate modele de organizare pe drumul Frontului popular, așa cum N. Lupu declara în august 1936, la reîntoarcerea sa de la Paris (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 201, fila 95). În același fel, aprecieri elogioase la adresa acțiunii pentru crearea Comitetelor cetățenești erau făcute și în articolul „*Frontul popular în România*”, apărut în revista berlineză „Wirtschafts Revue” din 25 septembrie 1935.

⁵³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, fila 87.

⁵⁴ Loc. cit., fila 88.

⁵⁵ Loc. cit., filele 72—77 ; vezi și „Arena”, anul I, nr. 7, din 31 mai 1936.

** Aceste comisii au fost ulterior reunite în cadrul „Frontului feminin de pe lângă Comitele cetățenești” și au activat pentru apărarea drepturilor mamelor și copiilor, venind astfel în sprijinul activității pe care o desfășura sub conducerea P.C.R. „Societatea pentru protecția mamei și copilului”.

⁵⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, filele 72—77, 79—86.

*** Militînd pentru asigurarea dreptului de muncă tuturor cetățenilor, împotriva oricăror discriminări și pretexte puse în calea celor dornici de a munci și a-și câștiga în mod cinstit existența, Comitetele cetățenești precizau în inșiși statutele organizației că „noblețea muncii este singura aristocrație pe care o admite democrația”.

rilor de orice natură ar fi ele ; lupta contra speculei și scumpetei ; ușurarea însușirii culturii de către mase ; controlul banului public ; protecția muncii cetățenilor ; înfierarea politicianismului burghez interesat ; lupta pentru reforme comunale, „pentru ca pe aceste timpuri de mizerie neagră să putem ajunge la ușurarea vieții săracului, la ocrotirea șomerilor, la îngrijirea bolnavilor, a bătrînilor și școlarilor, a tineretului“. Toți vorbitorii care au luat cuvîntul s-au referit pe larg la statute, la problemele ce se ridicaseră pînă atunci în activitatea Comitetelor cetățenești, la sarcinile de viitor. „Comitetele cetățenești cheamă la luptă și solidaritate pe fiecare cetățean, pentru cucerirea drepturilor elementare cetățenești“⁵⁷ — spunea unul dintre vorbitori.

Întrunirea de la „Tomis“ din 24 mai a creat o puternică impresie maselor antifasciste din întreaga țară. Ea a alarmat autoritățile, care au trebuit în acea zi să bată în retragere în fața combativității maselor. Sub titlul „Zile grele pentru guvern“, ziarul „Adevărul“ a publicat, cîteva zile mai tîrziu, un amplu articol în care, analizînd desfășurarea întrunirii din 24 mai, releva puternicele resurse revoluționare ale maselor⁵⁸.

Aceste aprecieri aveau să fie reconfirmate și întărite la 31 mai 1936, cu prilejul mării demonstrații convocate în Capitală * de către P.N.Ț., sub presiunea membrilor săi de rînd și care, la chemarea P.C.R., a fost transformată într-o manifestație antifascistă. În acțiunea desfășurată de P.C.R. pentru a imprima demonstrației din 31 mai un caracter antifascist, un sprijin eficient a primit din partea Comitetelor cetățenești, care au contribuit efectiv la mobilizarea maselor de membri ai P.N.Ț. pentru a ieși în acea zi pe străzi și a manifesta împotriva pericolului fascist, pentru democrație și pace⁵⁹.

Succesul și simpatia de care se bucura activitatea antifascistă a Comitetelor cetățenești în înseși rîndurile P.N.Ț., faptul că tot mai mulți membri ai partidului național-țărănesc se apropiiau de această organizație și intrau în rîndurile ei au atras furia șefilor acestui partid. Maniu a mers pînă acolo încît a propus președintelui acestei organizații să revină în vechile funcții deținute în cadrul P.N.Ț.⁶⁰. Refuzul său a dus, la 11 iunie, la excluderea sa și din rîndurile P.N.Ț., al cărui membru mai rămăsese⁶¹.

⁵⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, filele 72—77, 79—86.

⁵⁸ „Adevărul“, anul L, nr. 16 054, din 27 mai 1936.

* În legătură cu această problemă vezi detalii în articolul lui Gh. Ioniță : „Blocul democratic, organizație de masă legală condusă de P.C.R.“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 5/1962, pag. 108—109.

⁵⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 60, fila 141 ; fondul nr. 6, dosarul nr. 1 189, filele 86—99.

⁶⁰ „Adevărul“, anul L, nr. 16 060, din 3 iunie 1936.

⁶¹ Loc. cit., nr. 16 067, din 12 iunie 1936.

Asemenea măsuri n-au împiedicat însă drumul înainte al Comitetelor cetățenești și al cadrelor aflate în conducerea lor. Acestea erau concluziile cu care se încheia consfătuirea din 12 iunie 1936 *, dintre reprezentanții Blocului democratic și Comitetelor cetățenești, în cadrul căreia s-a procedat la reconfirmarea punctului de vedere comun în lupta antifascistă — exprimat la 12 ianuarie 1936 — ce stătea în fața ambelor organizații și a maselor largi în general ⁶².

O atenție deosebită au acordat Comitetele cetățenești acțiunilor de combatere a propagandei fasciste. Răspunzând chemării P.C.R. ⁶³ cu privire la necesitatea antrenării maselor largi la asemenea acțiuni, la 22 iunie 1936, mobilizați de organizațiile de masă democratice, între care și de Comitetele cetățenești, cetățenii Capitalei au ripostat bandelor fasciste huliganice ce se dedau la provocări și atacuri pe străzi contra difuzării presei democratice. Constituiți pe echipe, membrii Comitetelor cetățenești au procedat în această zi și în următoarele la apărarea chioșcurilor de ziare de atacurile huliganilor fasciști. Sub titlul „Comitetele cetățenești au desfășurat o acțiune energică“, ziarul „Adevărul“ remarca a doua zi că „Bătăușii în slujba hitlérismului românesc au primit o lecție strașnică din partea apărătorilor democrației“ ⁶⁴.

Asemenea riposte au dat Comitetele cetățenești și bandelor huliganice fasciste care în zilele de 28 și 29 iunie au provocat încăierări studențești pe străzi ⁶⁵. Pe baza unei înțelegeri prealabile între conducerea Comitetelor cetățenești și cea a Frontului studențesc democrat, reprezentat prin președintele acestei organizații, Gogu Rădulescu, au fost formate echipe care, patrulind pe străzi, au împiedicat pe huliganii fasciști să provoace dezordini. În fruntea acestor acțiuni de combatere a huliganismului bandelor fasciste, după cum remarca siguranța la 28 iunie, s-au situat muncitorii ceferiști de la „Grivița“ — comuniști, social-democrați, membri ai organizațiilor de masă democratice, printre care și ai Comitetelor cetățenești ⁶⁶.

---

* Cu acest prilej, cele două organizații se angajau să acționeze în continuare sub conducerea P.C.R. pentru intensificarea acțiunilor pentru front popular, pentru constituirea unui front al păcii, pentru amnistierea și eliberarea luptătorilor antifasciști, pentru acordarea regimului politic în închisori etc.

⁶² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1189, fila 119; dosarul nr. 1220, fila 88.

⁶³ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937“, E.S.P.L.P. 1957, pag. 399.

⁶⁴ „Adevărul“, anul L, nr. 16 076, din 23 iunie 1936.

⁶⁵ Pentru mobilizarea maselor, Comitetele cetățenești au difuzat cu acest prilej un manifest în care chemau cetățenii „să iasă pe străzi și să împiedice comiterea unor violențe“ (vezi Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1220, fila 96).

⁶⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1220, fila 92.

Cetățeni ai Capitalei

Actele de violență barbară continuă să facă victima mai cu seamă printre muncitorii din cartierele populare precum și printre meseriași, negustori și intelectuali. Comitetele cetățenești nu pot suferi o asemenea sălbatică față de niște cetățeni pașnici. Ele pleacă dela convingerea că dacă ideea este creațiunea omului, violența este produsul animalului. De aceea comitetele cetățenești au sub protecția lor pe cetățeanul cel mai umil ca și pe cel mai mare, de orice categorie socială și de orice convingere, care este victima unei violențe. Comitetele cetățenești au mai cu seamă rolul de a apăra pe cei mici și slabi.

Intrucât violențele amenință să continue și în zilele de Duminecă 28 și Luni 29 crt., cetățenii Capitalei sunt rugați ca:

IN ACESTE ZILE SĂ IASĂ ÎN ORAȘ ÎN NUMĂR
MARE, CA SĂ DEA AJUTORUL LOR AUTORITĂ-
ȚILOR CONSTITUITE, PENTRU CA SĂ COMBATĂ
IMPREUNA ORICE ACT DE VIOLENȚĂ VENIT DE-
LA ORICINE ȘI CONTRA ORICUI.

Comitetele cetățenești își dau seama că violența cetățenilor este pricinuită de nepriceperea guvernanților de a rezolva problemele serioase ale țării. Ele înțeleg ca violențele încurajate de guvernanți, au rolul să ascundă jafurile politicianilor necinstiți. De aceea comitetele cetățenești vor ca mai întâi să lupte să facă ordine peste tot, pentru ca în urmă să poată să curețe țara de toți politicianii necinstiți și nepricepuți, care lasă pe cetățeni în mână exploatare- rilor, speculatorilor, jefuitorilor și spertărilor de tot felul.

Facsimilul unui manifest al Comitetele cetățenești, difuzat în rîndul maselor
din Capitală în iunie 1936 (Fototeca A.I.I.P.)

ekk

Toate aceste acțiuni n-au lăsat indiferente autoritățile, care, neliștite de amploarea pe care o lua activitatea Comitetelor cetățenești, au făcut totul pentru împiedicarea organizării acțiunilor acestora, propunându-i de altfel președintelui organizației, în mai multe rânduri, după cum însăși siguranța consemna într-un raport, să renunțe la această mișcare⁶⁷. Aceste manevre au rămas însă fără rezultat, întrucât Comitetele cetățenești au continuat să activeze. Începând din vara anului 1936, ele au organizat o serie de noi și reușite acțiuni antifasciste⁶⁸, au desfășurat o intensă campanie pe lângă primăria Capitalei, cerînd trecerea la o judicioasă urbanizare a Capitalei, care să țină cont și de necesitatea schimbării aspectului cartierelor muncitorești de la periferiile orașului*, au inițiat numeroase acțiuni contra cenzurii și stării de asediu, pentru libertatea presei, pentru tratament uman luptătorilor comuniști și antifasciști deținuți în închisori, contra șomajului, reținerilor din salarii, pentru îmbunătățirea asistenței medicale acordată oamenilor muncii, pentru ieftinirea cheltuielilor de judecată, ieftinirea chirii exasperant de ridicate, ieftinirea cărților, în vederea ușurării luminării poporului, acțiuni de strîngere de fonduri în vederea ajutorării copiilor săraci etc.⁶⁹

Activitatea desfășurată de Comitetele cetățenești, în pofida măsurilor de teroare adoptate împotriva lor de autorități, a format în cadrul plenarei a V-a lărgite a C.C. al P.C.R. din 1936 obiectul unor aprecieri favorabile⁷⁰. Cu acest prilej, plenara a atras atenția și asupra sarcinilor ce stăteau în viitor în fața acestei organizații, în primul rînd în direcția participării sale active în campaniile de pregătire a alegerilor pentru camerele de muncă și a celor comunale. Pe această linie, la 20 septembrie, Comitetele cetățenești au convocat o primă întrunire în cartierul Grivița, la ea participînd mari mase de ceferiști, ce au venit purtînd placarde cu lozincile: „Trăiască democrația!“, „Vrem Front popular!“, „Jos fascismul!“. Vorbitorii — comuniști, social-democrați, național-tărăniști sau oameni fără de partid — și-au exprimat unanim dorința ca, la 4 octombrie, în alegerile pentru Camera de muncă să voteze pentru democrație, împotriva candidaților ce se situau pe pozițiile trădării intereselor muncitorești. Ceferiștii — arăta un vorbitor — vor merge în alegeri contra actualei conduceri reacționare a

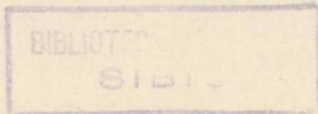
⁶⁷ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 193, fila 370.

⁶⁸ Loc. cit., dosarul nr. 134, fila 17; fondul nr. 25, dosarul nr. 4 201, filele 16, 60, 275, 276.

* Pe această linie s-au impus atenției opiniei publice discuțiile colective organizate de Comitetele cetățenești în cartiere pe tema „Eu și strada mea“, în cadrul căroră au fost formulate o serie de revendicări concrete, ce au fost apoi înaintate primăriilor în vederea rezolvării lor imediate. Poziția Comitetelor cetățenești în aceste probleme a fost făcută cunoscută opiniei publice și în presa vremii, unde s-au publicat o serie de reportaje și raiduri-anchetă, ca, de exemplu, cel inițiat pe tema „Bucureștii de ieri și Capitala de mine“, și la care membrii acestei organizații își precizau deschis punctul lor de vedere față de sistemul burgheziei de „a rezolva“ urbanistica Bucureștiului și a celorlalte orașe ale țării (vezi „Adevărul“, anul L, nr. 16 096, din 15 iulie 1936).

⁶⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, filele 109—119; vezi și „Adevărul“, anul L, nr. 16 085, 16 096 și 16 110, din 3 iulie, 15 iulie și 1 august 1936.

⁷⁰ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937“, E.S.P.L.P. 1957, pag. 429—434.

Camerei de muncă și contra celei pe care o pregătește guvernul, în cîrdășie cu elementele fasciste⁷¹.

O săptămîină mai tîrziu, la 27 septembrie, în sala „Tomis”, în cadrul unei alte întruniri convocate de Comitetele cetățenești, participării au protestat vehement contra anulării de către autorități a listelor muncitorești depuse pentru alegerile Camerelor de muncă⁷². Primit cu ovații, a luat cuvîntul la întrunire Ilie Pintilie. În cadrul discursului său, el a abordat felurite probleme, începînd de la cele privind nemulțumirea muncitorimii ceferiste față de excluderea, după Congresul de la Brașov, a Uniunii sindicatelor C.F.R. din C.G.M., * continuînd cu sarcinile ce stăteau în fața maselor muncitorești în viitoarele alegeri pentru Camerele de muncă și, în general, în fața luptei lor democratice, antifasciste. „Trebuie să realizăm un front unitar al tuturor forțelor democratice — spunea el — pentru a curma agresiunea fascistă”⁷³. Ceilalți vorbitori s-au referit asupra felului cum trebuiau să acționeze muncitorii Capitalei în viitoarele alegeri, asupra sarcinilor ce reveneau Comitetelor cetățenești în aceste alegeri. „Locul Comitetelor cetățenești este între muncitori și pentru muncitori”⁷⁴ — spunea unul dintre vorbitori. Semnificația acestei întruniri a depășit însă limitele unei acțiuni electorale. În cadrul ei, vorbitorii au pus deschis probleme ale necesității unității de acțiune în lupta împotriva pericolului fascist, pentru democrație și pace. Unul dintre participanți, de pildă, a salutat în cuvîntul său, „în numele ceferiștilor, pe N. Titulescu, care a fost mereu pentru pace cu Răsăritul, contra războiului”. Alți vorbitori au ridicat alte probleme arzătoare ale maselor, fapt care făcea ca, în cuvîntul de încheiere, Dem. Dobrescu să constate că „toată lumea este revoltată, chiar și acei care nu știu de comunism”.

Eforturile Comitetelor cetățenești, conjugate cu ale celorlalte organizații de masă, conduse sau îndrumate de P.C.R., n-au putut însă împiedica manevrele reacțiunii în alegeri, furtul de urne, demagogia fascistă făcută cu acest prilej, sub oblăduirea autorităților. Față de ilegalitățile săvîrșite cu prilejul alegerilor, care au dus în ultimă instanță la instalarea la conducerea Camerei de muncă a unor elemente trădătoare a intereselor clasei muncitoare, Comitetele cetățenești au introdus o contestație la Tribunalul Ilfov, cerînd anularea imediată a rezultatelor alegerilor și demiterea din funcție a celor „aleși”⁷⁵.

În condițiile întetirii de către autorități a terorii împotriva mișcării democratice antifasciste a maselor, în condițiile trecerii organi-

⁷¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 196, filele 224—235.

⁷² Loc. cit., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, filele 90—104.

* Congresul sindicatelor C.F.R. din iulie—august 1936 s-a desfășurat la Brașov sub semnul luptei muncitorimii ceferiste pentru întărirea unității sale de acțiune. Masa delegaților, solidarizîndu-se cu delegații comuniști în frunte cu Ilie Pintilie, a impus votarea unei moțiuni prin care syndicatele ceferiste se angajau să lupte contra pericolului fascist, pentru pace. Mai mult decît atît, delegații au ales la congres un comitet al Uniunii C.F.R. alcătuit din muncitori, partizani ai unității proletariatului. În fața acestei situații, conducătorii reformiști ai C.G.M., călcînd în picioare principiile democrației sindicale, au adoptat hotărîrea de a exclude Uniunea sindicatelor C.F.R. din C.G.M., uniune care grupa peste 18 000 de membri.

⁷³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, filele 90—104.

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Loc. cit., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 196, fila 267.

zațiilor fasciste huliganice la acțiuni tot mai fățișe contra luptei masei largi de oameni ai muncii, la 12 noiembrie 1936 Comitetul Central al Comitetelor cetățenești a convocat la sediul său, din strada Sapienței nr. 12, o consfătuire, la care au participat cadrele organizației din sectoare, circumscripții, suburbane, străzi, precum și numeroși membri ai comitetelor⁷⁶. Consfătuirea a luat în discuție sarcinile ce reveneau Comitetelor cetățenești, pe baza indicațiilor organizației P.C.R. a Capitalei, în pregătirea unor reușite acțiuni de masă și, în primul rând, în pregătirea campaniei electorale pentru alegerile comunale. Aceleași probleme i-au fost apoi consacrate întrunirile convocate de organizațiile de jos ale Comitetelor cetățenești începând din a doua jumătate a lunii noiembrie 1936. La 22 noiembrie, de pildă, în sala „Tomis”, participanții la întrunire au ridicat un vehement protest împotriva scumpetei, salariilor de foame, lipsei asistenței medicale și a protecției mamei și copilului, mizeriei și împotriva pericolului fascist, a lipsei libertății cuvântului, contra cenzurii și stării de asediu. „Una din cauzele foametei generale este scumpetea traiului și jalnica salarizare a muncitorului”⁷⁷ — spunea unul dintre vorbitori. O întrunire asemănătoare a avut loc la 13 decembrie 1936 și la sediul circumscripției a 8-a a Comitetelor cetățenești din strada Drumul la Tei nr. 29, la care au participat peste 1 000 de cetățeni⁷⁸.

În scopul ridicării acțiunilor Comitetelor cetățenești pe o treaptă și mai înaltă, la finele anului 1936, organizația P.C.R. a Capitalei a luat în discuție activitatea și sarcinile de viitor ale organizației și a adoptat măsuri corespunzătoare de sprijinire a ei tot mai eficientă⁷⁹. Ca o primă măsură s-a dispus trimiterea în organizațiile Comitetelor cetățenești a unui număr mai mare de comuniști, care să îndrume mai eficient activitatea acestei organizații, au fost luate totodată măsuri pentru înființarea unor grupe de membri ai P.C.R. în organizațiile Comitetelor cetățenești pe sectoare, cartiere și suburbane⁸⁰.

De altfel, activitatea Comitetelor cetățenești a revenit la scurte intervale în discuțiile organizației P.C.R. a Capitalei. La 28 decembrie 1936, de pildă, în scopul întăririi mișcării pentru pace pe planul întregii țări, luându-se în discuție activitatea desfășurată în ultimul timp pe această linie de Comiteele cetățenești, s-a hotărât integrarea tuturor inițiativelor de luptă pentru pace ale acestor organizații în cadrul activității R.U.P.-ului *, și nu ducerea ei în continuare în mod paralel, fapt care ar fi contribuit la fărâmițarea forțelor⁸¹.

⁷⁶ „Adevărul”, anul L, nr. 16 198, din 13 noiembrie 1936.

⁷⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, filele 105—108.

⁷⁸ „Adevărul”, anul L, nr. 16 226, din 15 decembrie 1936.

⁷⁹ „Steagul roșu”, anul VIII, nr. 7, din 13 decembrie 1936.

⁸⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 199, fila 232.

* Cu prilejul Congresului pentru pace de la Bruxelles, desfășurat între 4 și 6 septembrie 1936, cu participarea delegaților din 35 de țări, printre care și din România, s-au pus bazele Reuniunii universale pentru pace (R.U.P.), organism internațional de luptă pentru pace. La scurt timp a fost creat și în țara noastră Comitetul român al Reuniunii universale pentru pace, avînd ca președinte de onoare pe Nicolae Titulescu, iar în componența sa numeroase personalități marcante ale vieții politice și cultural-științifice, printre care dr. Petru Groza, Mihail Sadoveanu, C. I. Parhon, M. Ralea, Geo Bogza, Demostene Botez etc. (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 134, fila 33).

⁸¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 199, fila 236.

Începutul anului 1937 găsea organizațiile democratice din Capitală și, alături de ele, Comitetele cetățenești în plină acțiune pentru pregătirea alegerilor noilor consilii comunale din suburbanele Grivița, Dudești-Cioplea, Șerban Vodă, Băneasa, Colentina, Popești-Leordeni, Roșu, Pantelimon etc.⁸². Adresându-se maselor largi de oameni ai muncii din Capitală, C.C. al P.C.R. sublinia în acele zile: „Partidul comunist face apel la organizațiile național-tărăniste, radical-tărăniste, social-democrate, la Comitetele cetățenești, la Blocul democratic *, la cetățenii democrați neînscrși în partide să formeze și să susțină în alegeri, contra fasciștilor și guvernului, o *listă unică a democrației*, primul pas spre alianța statornică a tuturor forțelor democratice în Frontul popular antifascist“⁸³.

Deși P.C.R. a făcut eforturi susținute în preajma alegerilor din 17 februarie 1937 pentru unirea pe o platformă comună antifascistă a maselor, datorită poziției trădătoare pe care s-au situat liderii partidelor burgheze, nu s-a putut realiza o concentrare a forțelor democratice, partidele și organizațiile prezentându-se în alegeri dezbinat⁸⁴. Doar în suburbia Grivița, datorită poziției ferme a muncitorimii ceferiste — majoritară în această suburbie —, s-a reușit încheierea unei înțelegeri comune ** între organizațiile Blocului democratic, Comitetele cetățenești, P.N.T. și P.R.T., care au susținut în alegeri un candidat comun⁸⁵.

Cu toată teroarea instituită de autorități, în cîrdășie cu organizațiile fasciste, împotriva maselor de alegători de a le împiedica să se prezinte la alegeri ***, în toate suburbanele Capitalei rezultatele scrutinului au marcat posibilitățile largi existente în cazul în care acestea s-ar fi unit pe o platformă democratică comună. Așa, de pildă, numai gruparea Comitetelor cetățenești „...a obținut în toate comunele în care a candidat un număr de voturi superior celui luat de oricare

⁸² „Adevărul“, anul LI, nr. 16 277, din 18 februarie 1937.

* Deși Blocul democratic fusese dizolvat de autorități, el continua să-și desfășoare încă activitatea în mod ilegal (vezi în legătură cu aceasta articolul lui Gh. Ioniță: „*Blocul democratic, organizație de masă legală condusă de P.C.R.*“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.“ nr. 5/1962, pag. 115).

⁸³ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937“, E.S.P.L.P. 1957, pag. 488.

⁸⁴ „Steagul roșu“, anul IX, nr. 1—2, din februarie 1937.

** Organizațiile raliat frontului comun se angajau să lupte în viitoarele alegeri pentru următoarele revendicări: sistematizarea comunei, impunerea taxelor pe măsura puterii de plată a cetățenilor, construirea de școli în cartierele Bucureștii Noi, Triaj, Străulești, Dămăroaia etc., pavarea a cîte cinci străzi în Costeasca, Dămăroaia, Triaj etc., iluminarea a cîte 10 străzi din Bucureștii Noi, Dămăroaia, pavarea cu piatră a trotuarelor din Bucureștii Noi, construirea unui dispensar și a unei maternități cu consultații gratuite etc. (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, fila 118).

⁸⁵ Vezi manifestul intitulat „*Cetățeni ai comunei Grivița*“, semnat de organizațiile raliat pe o platformă comună în vederea alegerilor (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, fila 118).

*** În ziarul „Adevărul“, anul LI, nr. 16 277, din 18 februarie 1937, a apărut, de pildă, un protest al muncitorilor Capitalei care au fost împiedicați să participe la alegeri. „Azi (în ziua alegerilor — n.n.) muncitorimea este ocupată în fabrică sau aiurea pe unde își cîștigă piinea, fără să aibă posibilitatea de a se prezenta la vot“ — arătau semnatarii protestului. În încheiere ei cereau „a se da liber muncitorimii măcar după prînz“, întrucît „exercitarea votului este un drept cetățenesc de la care nici un obstacol nu trebuie s-o abată“.

din grupările extremiste (de dreapta și fasciste — *n.n.*)⁸⁶. „Organizațiile fasciste — remarca ziarul „Adevărul“ —, cu toată propaganda lor deșănțată și cu toate promisiunile demagogice fasciste, n-au strâns decât un număr infim de voturi“⁸⁷, fapt care dovedea existența unei largi opinii antifasciste în sinul maselor.

Atrăgînd atenția asupra concluziilor ce se impuneau din desfășurarea alegerilor comunale din Capitală din 17 februarie 1937, P.C.R. a făcut noi eforturi pentru unirea pe o platformă comună a forțelor democratice în vederea alegerilor municipale ce urmau să aibă loc în Capitală la 16 aprilie 1937. Pe această linie se înscrie ralierea pe o platformă comună la 13 martie 1937 * a Comitetelor cetățenești cu P.R.Ț.⁸⁸. Potrivit înțelegerii intervenite între acestea, cartelul electoral încheiat între ele a reprezentat, în același timp, actul fuzionării lor în vederea acțiunii ce aveau s-o ducă în comun și după alegeri. Printre primele liste electorale depuse în vederea alegerilor a fost și cea a Comitetelor cetățenești și P.R.Ț. „Gruparea forțelor democratice (Comitele cetățenești și P.R.Ț. — *n.n.*) — aprecia în acele zile un ziar al vremii — marchează un temeinic început“⁸⁹. Aprecieri asemănătoare au apărut în acele zile în toată presa democratică. Cuvinte elogioase asupra fuzionării — „pas necesitat de unirea forțelor democratice în fața asaltului fascismului spre putere“⁹⁰ — erau înscrise și-n paginile publicațiilor comuniste și muncitorești internaționale.

Întrunirile electorale convocate de cele două organizații raliat pe o platformă comună ** au exprimat dorința maselor antifasciste de a da o ripostă hotărîtă ofensivei fasciste în alegeri, de a înregimenta în frontul comun noi partide și organizații democratice. La 21 martie 1937, de pildă, miile de participanți la întrunirea convocată la „Tomis“ — sala obișnuită de desfășurare a adunărilor Comitetelor cetățenești — după încheierea acesteia, s-au încolonat și au parcurs în marș străzile Capitalei pînă la sediul P.R.Ț. din Calea Victoriei, unde întrunirea a continuat⁹¹. Ore în șir, participanții au manifestat contra pericolului fascismului, pentru pace, pentru frontul comun, lozinci sub care cele două organizații se prezentau în alegeri. „Fuziunea — nota „Adevărul“ — nu este rezultatul unor combinații electorale de suprafață, ci reprezintă reacțiunea [reacția] spontană a două forțe politice care-și dau mîna într-un moment cînd democrația, singura formă de guvernămînt în care se poate încadra normal țara noastră, este violent atacată din toate fronturile drepte“⁹².

⁸⁶ „Adevărul“, anul LI, nr. 16 278, din 19 februarie 1937.

⁸⁷ Ibid.

* Acesta este momentul în care activitatea de sine stătătoare a Comitetelor cetățenești încetează.

⁸⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 196, filele 323—326.

⁸⁹ „Adevărul“, anul LI, nr. 16 302, din 19 martie 1937.

⁹⁰ „La Correspondence Internationale“, din 19 iunie 1937.

** Asemenea întruniri au avut loc zilnic fie în sălile „Tomis“, „Vox“, „Eintracht“ etc., fie la sediile celor două organizații din cartierele Capitalei (vezi Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 6, dosarul nr. 1 220, filele 109—115, 119, 120, 121 ș.a.).

⁹¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 196, filele 331—340 ; vezi și „Adevărul“, anul LI, nr. 16 305, din 23 martie 1937.

⁹² „Adevărul“, anul LI, nr. 16 307, din 25 martie 1937.

O nouă întrunire au convocat cele două organizații la 28 martie 1937 în sala „Tomis“. Și de data aceasta, mii de participanți, scandînd „Jos fascismul!“, „Trăiască democrația!“, „Jos starea de asediu și cenzura!“, au umplut pînă la refuz sala, rămînînd în număr mare pe străzile din jur spre a asculta discursurile la megafoane⁹³. Cei ce au luat cuvîntul au făcut o aspră critică conducerii P.N.Ț., care refuzase toate apelurile de a veni alături de organizațiile raliat pe platforma comună de luptă antifascistă⁹⁴.

Eforturile întreprinse în acele zile de Comitetele cetățenești și P.R.Ț. de a determina conducerea partidului național-tărănesc în primul rînd să participe în alegeri pe o platformă comună cu acestea nu au dus la nici un rezultat pozitiv, la fel cum în general nici apelurile P.C.R. nu au găsit răsunet la conducerile P.N.Ț. și ale altor partide și organizații burgheze al căror reacționarism și cîrdășie cu fasciștii deveneau tot mai evidente. Drept urmare, în alegerile municipale din Capitală, de la 16 aprilie 1937, nu s-a putut riposta hotărît ofensivei fasciste. Se poate aprecia totuși, în aceste condiții grele, ca un succes cele 4 022 de voturi obținute de candidatul Comitetele cetățenești și P.R.Ț., rezultat ce a întrecut cu 709 numărul de voturi obținut de gogo-cușiști și cu 3 254 pe cel obținut de gruparea fascistă „Zvastica de foc“⁹⁵.

După alegerile din 16 aprilie 1937, Comitetele cetățenești au continuat fuziunea cu P.R.Ț.⁹⁶. Cîteva luni mai tîrziu însă, datorită poziției pe care se situau liderii P.R.Ț., de izolare față de forțele democratice, membrii Comitetele cetățenești s-au văzut nevoiți de a părăsi această fuziune⁹⁷.

Condițiile grele în care se desfășura activitatea elementelor democratice la sfîrșitul anului 1937, datorită înăspririi măsurilor de teroare și a intensificării activității organizațiilor fasciste, nu au mai permis regrouparea forțelor și refacerea activității Comitetele cetățenești. În aceste condiții, organizația P.C.R. a Capitalei a canalizat activiștii și masele de aderenți ai Comitetele cetățenești către celelalte organizații

⁹³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 25, dosarul nr. 4 196, filele 344—356.

⁹⁴ „Adevărul“, anul LI, nr. 16 311, din 30 martie 1937.

⁹⁵ Loc. cit., nr. 16 328, din 18 aprilie 1937.

⁹⁶ „Documente din istoria P.C.R. 1934—1937“, E.S.P.L.P. 1957, pag. 497.

⁹⁷ Din analiza evenimentelor ulterioare fuzionării Comitetele cetățenești cu P.R.Ț. se desprinde concluzia că liderii P.R.Ț. au acceptat această fuziune numai cu scopul de a se bucura în alegerile municipale de la 16 aprilie 1937 de sprijinul maselor largi de membri și simpatizanți ai Comitetele cetățenești. Pentru a deruta masele asupra adevăratelor lor intenții, ei au mers pînă acolo încît n-au opus nici o rezistență la propunerea ca în fruntea listei comune a cartelului electoral cu Comitetele cetățenești să candideze conducătorul Comitetele cetățenești. Imediat după alegeri însă, liderii P.R.Ț. au revenit la vechea lor politică obstrucționistă față de linia democratică, antifascistă, promovată de P.C.R. și organizațiile sale de masă. În decembrie 1937, în vîltoarea campaniei electorale pentru alegerile parlamentare, în momente în care nu mai exista nici o îndoială asupra poziției liderilor P.R.Ț., de tergiversare a încheierii unui acord electoral cu partidele și organizațiile dispuse de a se ralia pe o platformă comună antifascistă, Comitetele cetățenești s-au văzut nevoite să părăsească fuziunea cu acest partid. (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 210, fila 313; Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R., Cota A, XXII-4, inv. 1 006).

O mare manifestație pentru un front popular românesc

„Păcatele dictaturei și ale democrației”

Con

Intrunirea d-lui Dem. Dobrescu
la Tomis
Intrunirea dela „Marconi”

Cuvântarea d-lui Dem. Dobrescu la organizații

Eri dimineață a avut loc în sala „Marconi” o nouă întrunire cu caracter democratic.

Dem. I. Dobrescu
Ea a decur
toate că multe n
nut să arate, pr
că are

COMITETE CETĂTENESTI

Muncitorii manifestează pentru democrație

foști primar al
e generalizarea
comitete cetăte-
gravegheze și sa
ria publică.
cetățenești” a
n mod natural
tăciune și

Cinci mii de

Eri dimineață, în sa
d. Dem. I. Dobrescu.
general și-a rostit a
runtă — în cadrul dis
front democratic —
biemele muncitorești
ismul. Au luat parte
mii de cetățeni prim
mili muncitori, inteli
ționeri de toate catego

Birourile de înscriere în comitetele cetățenești

In cadrul acțiunii democratice a: Circ. 34 A: Sos. Crângăși 10; Circ.

despre comitetele cetățenești

Grecăvești 8 (Po-
Circ. 36: Vasile
37 A: B-dul Ghica
șos. Giulești (La

inscrierile se primesc în fiecare zi

Articole apărute în presa vremii, în care se relatează aspecte din activitatea
Comitetelor cetățenești (Fototeca A.I.I.P.)

de masă democratice ce ființau (Uniunea democratică, R.U.P. etc.), îndrumându-le pașii în acțiunile aflate la ordinea zilei în acele momente ⁹⁸.

★

Activitatea desfășurată de Comitetele cetățenești în condițiile grele ale luptei împotriva pericolului fascist a constituit un sprijin real pentru P.C.R. în lupta dusă pentru crearea Frontului popular antifascist. La numeroasele întruniri, manifestații și celelalte acțiuni antifasciste desfășurate de acestea sub îndrumarea P.C.R. au participat de fiecare dată mii de cetățeni ai Capitalei — comuniști, social-democrați, membri ai organizațiilor de masă legale conduse de partidul comunist, precum și un mare număr de membri ai partidelor național-tărănesc, radical-tărănesc și oameni fără partid. Aceasta a dovedit forța și capacitatea partidului comunist de a se lega de mase, sub variate forme, nu numai cu ajutorul unor organizații pe care le crea și le conducea direct, ci și prin asemenea forme de organizare care apropiiau tot mai mult masele de linia general-democratică a luptei antifasciste, pentru democrație și pace.

Înființată în jurul acțiunii antifasciste a grupării de stînga desprinsă din cadrul P.N.Ț., tocmai ca urmare a politicii ostile luptei democratice, antifasciste, dusă de șefii acestui partid, organizația Comitetele cetățenești, avînd sprijinul P.C.R., a adus o însemnată contribuție la lupta eroică și grea dusă de poporul nostru în acei ani. Din analiza activității Comitetele cetățenești se impune atenției faptul că, în perioada în care au activat, ele au fost prezente la toate acțiunile importante ale celorlalte organizații de masă antifasciste conduse sau îndrumate de P.C.R., ceea ce oglindește legătura intimă, comunitatea de aspirații și acțiune a acestora pe calea luptei pentru crearea Frontului popular antifascist în țara noastră. La rîndul lor, membrii celorlalte organizații de masă legale au participat activ la activitatea Comitetele cetățenești, care, în anii 1936—1937, au reprezentat cele mai largi forme de organizare a maselor cetățenești. Multiplele acțiuni inițiate de Comitetele cetățenești au constituit pași însemnați înainte pe drumul realizării de jos a Frontului popular antifascist în țara noastră.

Activitatea acestei organizații a adăugat prețioasei experiențe a P.C.R. în direcția luptei sale pentru bunăstarea maselor o serie de rezultate bune, care s-au alăturat celor obținute de celelalte organizații de masă legale conduse sau îndrumate de P.C.R., luptei eroice duse în acești ani de comuniști în fruntea maselor largi de oameni ai muncii, pentru crearea Frontului popular antifascist.

---

⁹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 210, fila 313.

Documente noi în legătură cu marea răscoală a țăranilor din 1907

Intre lucrările principale din planul Institutului de istorie a partidului figurează și monografia privind marea răscoală a țăranilor din 1907 din România.

Aprofundînd munca de cercetare a acestui moment important al tradițiilor revoluționare ale poporului nostru, Institutul de istorie a partidului își propune să prezinte în mai multe volume izvoare documentare noi, care să servească rezolvării a numeroase probleme încă nestudiate sau abordate doar parțial de literatura istorică marxist-leninistă pînă în prezent și care să stea la baza elaborării acestei lucrări științifice ample la nivelul mărețului eveniment istoric.

În numărul de față revista „Anale” publică un grupaj selecționat de documente noi avînd ca temă propaganda socialistă desfășurată la sate atît înainte cît și în timpul răscoalei din 1907.

Materialele de mai jos confirmă contactele strînse pe care socialiștii din întreaga țară le aveau cu satele. Un grup relativ numeros de muncitori înaintați, intelectuali socialiști s-au aflat în 1907 printre țăranii, contribuind la opera de trezire a conștiinței revoluționare a țărănimii, și în unele locuri au fost chiar în fruntea răsculaților. Din această cauză mulți dintre ei au fost arestați și au suferit prigoana autorităților.

Atît în perioada premergătoare răscoalei, cît și în toiul acesteia s-au răspîndit printre săteni ziare, broșuri, apeluri, manifeste socialiste — care au contribuit, prin conținutul lor, la pregătirea unui climat favorabil stării de luptă a maselor țărănești.

Exprimînd clocotul de minie care stăpînea satele, aceste tipărituri chemau țărănimea la luptă hotărîtă împotriva asupritorilor de veacuri. Ele reflectau năzuința țărănimii de a se elibera în modul cel mai hotărît și radical de jugul exploatării moșierești.

Printre scrierile care au avut o răspîndire la sate în perioada imediat premergătoare și în timpul răscoalei au fost și poezia lui G. Coșbuc „Noi vrem pămînt”, pamfletul lui N. Iorga „Dumnezeu să-i ierte” și apelul „Către săteni”, redactat de V. Kogălniceanu (fiul lui M. Kogălni-

ceanu, marcantul om de stat din a doua jumătate a secolului al XIX-lea). Autoritățile au trecut aceste scrieri răspindite în foi volante și de către mișcarea socialistă în rîndul tipăriturilor „încendiare”, interzicîndu-le cu toată vigoarea. Ele însă au avut o largă circulație și un puternic ecou în sînul maselor țărănești.

1

Regatul Romîniei
Inspectoratul Plasei
Crețești-Sintești
Județul Ilfov
No. 236
La Dosar M. 2 038

1907, februarie 6
PREFECTURA JUDEȚULUI ILFOV
2 038 — 7 februarie 1907
REGISTRATURA GENERALĂ
Confidențial

DOMNULE PREFECT *

Cu ocasiunea inspecțiunii făcută de noi în ziua de cinci curent, la comuna Gostinari am aflat că s-ar fi distribuit de un individ din Comana, județul Vlașca, manifeste către săteni relativ la votul universal și distribuirii de pămînturi. Imediat am luat în cercetare cazul personal și am constatat că o asemenea broșură se afla în posesiunea locuitorului Voicu Cazacu, cari a fost citită de locuitorii Sandu Dumitru, Teodor Burghiu și Constantin Vărășteanu, am confiscat acea broșură și întrebînd pe numitul Voicu Cazacu ni s-a răspuns că săptămîna trecută, trecînd pe drumul Prundului, s-a întîlnit cu un locuitor neștiind de unde este și cum se cheamă, predîndu-i și dînsului acea broșură, spunîndu-i că li s-a distribuit de un domn din Comana ce venise cu trenul. În timpul cînd făceam cercetarea am fost avizat la telefon de către secretarul comunei Herăști-Buciumeni, că de către un consilier s-a prins o asemenea broșură ce se înmîna din locuitor în locuitor și că cercetînd a dovedit că este emanată din comuna Hotarele, unde sunt distribuite mai multe broșuri, fără a putea afla numele distribuitorului.

În acest cas am dat ordin tuturor primarilor din plasa ce o administrăm spre a lua măsuri secrete pentru descoperirea celor ce posedă asemenea broșuri și a autorilor ce le-au distribuit, confiscîndu-se broșurile posedate, înaintîndu-le inspectorului.

Cu respect supun la cunoștința Domniei Voastre aceasta, rugîndu-vă să binevoiți a decide, înaintînd și două broșuri (manifeste).

Inspector
Sc. Poenaru

Domniei Sale Domnului Prefect al Județului Ilfov București
Ad-ția generală

---

* Arhivele statului București, fondul Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 40/1907, fila 1.

REGATUL ROMÂNIEI
INSPECTORATUL PLASEI
CRETEȘTI-SINTEȘTI
Județul Ilfov
No. 304

3 538

1907, februarie 16

Confidențial

La Dosar G.
PREFECTURA JUDEȚULUI ILFOV
3 538 — 19 februarie 1907
Registratura generală

DOMNULE PREFECT *

În referire la raportul nostru nr. 236 din 6 februarie a.c. am respectul a raporta că în urma ordinelor date de noi primarilor din plășile ce administrăm s-a mai găsit în comuna Herăști-Buciumeni o broșură intitulată „Către săteni” ** la locuitorul Niculae Mihne Naciu, emanată de la Ene Cai-de-Foc și Radu Hărsu din comuna Hotarele; în comuna Vărăști s-au găsit două broșuri la locuitorii Niculae Năstase și Niculae Gârdea ce li s-ar fi procurat de un locuitor din comuna Isvoarele pe când se aflau la compania Greaca cu vizarea libretelor, neștiindu-l cum se numește; și alte cinci broșuri în comuna Dobreni-Cîmpurelu la locuitorii Toma Niculae, Năstase Ion Toma, Niță Gh. Duță, Petre P. Vasile, Ion Alexe Popa și Mircea Preda; acele broșuri au fost eminate de D-l V. M. Kogălniceanu locuitorului Toma Niculae Năstase, acei locuitori împreună cu G. Basarabie din comuna Colibași au cotisat și format o adesiune compusă de învățătorul Ion Rădulescu din satul Cîmpurelu, care s-a predat D-lui Kogălniceanu.

Domnule Prefect, am dispus ca la fiecare comună a se cerceta și opri asemenea broșuri de a mai circula prin comune, pînă vom primi ordinul D-voastre, căci locuitorii susțin că sunt trimise direct din partea Majestății Sale Regina, bazați pe intitulația din capul broșurii.

Rugîndu-vă respectuos să binevoiți a decide, alături un proces-verbal dresat de primăria comunei Dobreni-Cîmpurelu și opt broșuri.

Inspector,
Sc. Poenaru

Domniei Sale Domnului Prefect al Județului Ilfov București
Ad-ția generală

3

PROCES-VERBAL ***

Nr. 239

Anul 1907. Luna februarie. Ziua 18. Noi Gh. I. Capiu, primarul comunei Poenari-Ulmi din plasa Bolintinu din Vale, județul Ilfov.

În urma informațiunii ce am luat din sorginte publică cum că locuitorul Ghiță Marinescu din comuna aceasta propagă în comună sub scopul de principii socialiste idei de dezordine și revoltă printre țărani,

* Loc. cit., fila 2.

** Este vorba de broșura scrisă de V. M. Kogălniceanu.

*** Arhivele statului București, fondul Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 40/1907, fila 7.

spre a cere pământ de la proprietari și alte, povățuiți de niște broșuri tipărite și răspindite cu scop de revoltă printre țărani.

Am urmărit această mișcare și găsim pe Ghiță Marinescu cu o broșură intitulată „Către săteni“, urmînd diferite alte intitulățiuni de la cereri de pământ sub diferite forme peste legi și „vot universal“.

Numitul Ghiță Marinescu, interogat declară : sînt de 26 ani etate, sînt căsătorit, cu 2 copii, am meseria de zidar, domiciliat în comuna Poenari-Ulmi, mi s-a dat de Radu Cîndea, locuitor de aici o broșură care și dînsul a luat-o de la niște trecători ce mergeau spre Vlașca și am citit-o pe la locuitori și mulți sînt decisi să se adune a face reclamațiuni și cereri după cum sînt povățuiți de broșură. Dar dacă asemenea procedare este oprită numitul Marinescu declară că se retrage și ne mai avînd altă broșură nu-și mai permite nici o instigație, de nici un fel.

Carte știe și semnează propriu
Ghiță Marinescu

Primar
ss. indescifrabil

Asistenți
ss. indescifrabil
ss. indescifrabil

Am chemat la primărie pe Ion Stan Boboc, plugar din comuna Poenari-Ulmi, care a posedat asemenea broșură identică și declară că : veneam de la București, pe drum vedem doi oameni care se suie în sanie la noi, ne dă trei cărți tipărite, ne fac cunoscut că ei sînt din Vlașca, că au fost la București și au reclamat și ei să [li se] dea pământ și altele și să mergem și noi să cerem pământ, cum de nu am mers pînă acum să reclamăm. Eu nu am făcut, numai [că] am vorbit cu oameni de ai noștri și unii ziceau că au să meargă la preot și învățător și să iscălească reclamații de pământ. Dar acum văzînd că sînt înșelați nu mai stăruie în ideea băgată în cap de dezordine. Carte nu știu.

Primar
ss. indescifrabil

Asistenți
ss. indescifrabil
ss. indescifrabil

Noi primarul am luat broșurile, una găsită în buzunarul lui Ghiță Marinescu, și încă o broșură pe care am găsit-o, [în total] 2, circulate printre locuitori. Aceste două le-am oprit, am făcut [țărănilor] morală și lecții de trai liniștit prin muncă și economie, prin ordine și supunere legale și i-am îndemnat să aștepte [darea de pământ] prin răbdare și timp de la guvernul țării, iar ei locuitorii să se solidarizeze prin bănci populare și economii, de unde prin asociații reciproce să se poată ajuta la nevoi de gospodărie și agricultură mai întinsă, aceasta și altele de interes comun ; fiind mulți oameni adunați la primărie, am făcut să se risipească în liniște și locuitorii au devenit pașnici.

Primar
ss. indescifrabil

Asistenți
ss. indescifrabil
ss. indescifrabil

PREFECTURA JUDEȚULUI ILFOV
466 — 3 martie 1907
REGISTRATURA GENERALĂ
Inspectoratul plășii Oltenița
Județul Ilfov
Nr. 553

1907, februarie 27
Confidențială

4 566

DOMNULE PREFECT *

În referare la ordinul Domniei Voastre nr. 2 721 am onoare a vă comunica că primarul comunei Hotarul, cu raportul nr. 302 din 24 curent ne-a trimis o broșură-manifest, identică cu aceea ce am primit pe lângă citatul ordin, arătându-ne că a găsit-o la locuitorul Zamfir Șt. Păun din acea comună, care la cercetările ce i s-au făcut a declarat că a luat-o din gara Comana, unde un individ necunoscut asvîrlea din trenul Giurgiu-București astfel de cărți, și deci conformîndu-mă dispozițiunilor menționatului ordin vă supun respectuos la cunoștință că am dat severe ordine autorităților comunale să privegheze a nu se produce agitațiuni printre săteni, iar în cazul cînd se va dovedi asemenea turburători ai ordinei publice să se aresteze și să ni se trimită cu actele ce se vor dresa în contra lor.

Inspector
I. Ionescu

Domniei Sale Domnului Prefect al Județului Ilfov, București

Dir. a II-a
2 martie 1907
F. urgent
Nr. 5 464

3 martie 1907

D-LUI MINISTRU AL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE **

Am onoare a vă înainta în copie raportul Prefecturii Teleorman nr. 2 276, prin care se arată că Dl. Alexandru Stroescu, dirigintele școalei din comuna rurală Orbeasca de Jos a pus la dispoziție localul școalei spre a se ține o întrunire intimă, la care au luat parte 200 săteni și cu care ocaziune D-sa, împreună cu un oarecare Ion Florescu, au ținut cuvîntări de natură de a răzvrăti pe țărani împotriva arendașilor, rugîndu-vă, Domnule Ministru, să binevoiți a lua cuvenitele măsuri contra acestui învățător, care, ieșind din sfera atribuțiunilor sale, săvîrșește acte de natură a turbura ordinea publică.

De altfel s-a observat D-le Ministru că Ad-ția întîmpină enorme dificultăți din cauza învățătorilor de la sate, care devin susținătorii aprigi

* Loc. cit., fila 59.

** Arhivele statului București, fondul Ministerului de Interne, dosarul nr. 2 023/1907, fila 3.

ai celor mai revoluționare idei, așa încît credem că este de datoria autorității superioare de a lua măsuri pentru încetarea cît mai curînd posibil a unei asemenea stări de lucruri.

Despre măsurile ce veți binevoi a lua veți încunoștința și pe acest Minister.

Ministru [de Interne]

6

PROCES-VERBAL *

Astăzi 5 martie, anul 1907

Noi Savu Tatu, primarul comunei Ciocănești, din Plasa Bucoveni, județul Ilfov fiind înștiințat din zvon public că printre locuitorii acestei comune sunt împărțite niște cărțulii de către necunoscuți și trimițînd pe șeful de garnizoană să-i traducă înaintea noastră la oficiul primăriei, care a sosit împreună cu locuitorul Radu Marin Briceag și Dumitru Păun; ambii ne-au prezentat cîte o cărțuie care nu poate să le producă decît tulburări și neliniște, povățuindu-i a îndemna și pe ceilalți la care s-ar găsi asemenea cărțulii să le predea autorității comunale, degajîndu-se prin aceasta de o eventuală grea răspundere ce ar cădea asupra lor.

Pentru care am dresat acest proces-verbal care împreună cu cele două cărțulii se vor înainta onor Inspectorat.

L.S. Primar
Savu Tatu

Asistenți: I. Vasil, Ion Alecu
Secretar: Dașchevici

7

PROCES VERBAL **

Astăzi nouă martie 1907, ora opt seara.

Înaintea noastră D. Demetrescu, primarul comunei Băneasa-Herăstrău, din județul Ilfov, s-a prezentat Țonea Adam, din această comună, rezervist din clasa 1899, care are și însărcinarea de ajutor de șef de garnizoană și ne-a declarat că, în urma ordinului de concentrare ce a avut, ducîndu-se azi la cazarma „Alexandria” din București, pe strada 13 Septembrie, el, fiind cu mai mulți rezerviști, i-au întîmpinat un grup de trei tineri, i-au întrebat: „Care din voi știe carte”; la răspunsul lui: „eu știu”, s-a apropiat unul din acei tineri și i-a înmînat un bilețel tipărit, intitulat „Noi vrem pămînt”. Acei tineri erau bine îmbrăcați, susținînd că asemenea bilețelele au dat și pe la alți rezerviști din alte comune. Carte știe și subscrie.

L.S. Primar
D. Demetrescu

Țonea Adam
Secretar,
ss. indescifrabil

---

* Arhivele statului București, fondul Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 40/1907, fila 50.

** Loc. cit., fila 46.

Acest bilet tipărit „Noi vrem pământ“ compus din 7 strofe s-a luat de noi vizîndu-se, care se alătură la acest proces-verbal.

Drept care s-a dresat prezentul, ce împreună cu menționatul bilet se va înainta D-lui Prefect, spre cele legale.

Primar,
D. Demetrescu
L.S.

Secretar,
ss. indescifrabil

8

ROMÎNIA
JUD. ILFOV, PRIMĂRIA COMUNEI
Colentina Fundeni nr. 232

1907, martie 9

DOMNULE PREFECT *

Astă noapte pe la orele 9¹/₂ am găsit la un băiat din prăvălia d-lui Ilie Nicolescu din această comună alăturata poezie ** și care la întrebările puse de noi ne-a răspuns că i-au dat-o niște băieți necunoscuți, pe la orele 7¹/₂ seara.

Am cercetat prin întreaga comună și nu s-a mai găsit absolut o altă asemenea poezie ; unde s-au dus numiții indivizi nu se știe, credem că s-au înapoiat la București, deoarece nu s-au văzut nici prin Ștefănești, nici prin Afumați, prin comună nu sînt, făcîndu-se de noi cercetări minuțioase.

Primar,
ss. indescifrabil

Secretar,
C. Dumitrescu

9

REGATUL ROMÎNIEI
Inspectoratul Plasei
Budești, jud. Ilfov

1907, martie 10
confidențial

DOMNULE PREFECT ***

Cu onoare înaintez aci alăturat două manifeste, foi volante trimise de primăria comunei Lămotești-Galbina și găsite la rezervistul Marin Tudor Pîrcă, care a declarat că fiind chemat la București pentru concentrare și deoarece contingentul său nu fusese chemat a fost trimis acasă.

Acolo i s-au dat aceste manifeste de către un necunoscut, spunîndu-i să le dea în comuna sa la cei știutori de carte ca să le citească sătenilor, căci în urmă li se va da pământ.

Acesta, înapoindu-se acasă, le-a dat lui Stancu Virtej, de la care le-a luat primarul.

Am luat măsuri ca aceste manifeste să fie luate pe unde se vor mai găsi.

INSPECTOR,
I. Nicolaide

* Loc. cit., fila 43.

** Este vorba de poezia lui G. Coșbuc : „Noi vrem pământ“.

*** Arhivele statului București, fondul Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 40/1907, fila 18.

RAPORTUL PROCURORULUI JUD. BRĂILA
CĂTRE PROCURORUL GENERAL TATARU *
GALAȚI

În ziua de 9 martie am fost anunțat de siguranța orașului că la una din tipografii s-au dat să se imprimeze de avocatul Cocea niște manifeste. Însoțit de comisarul de siguranță ne-am transportat imediat și cerînd ni s-au dat de către tipograf originalul și corectura acelui manifest, pe care examinîndu-l și găsind că nu este cîtuși de puțin potrivit cu starea de lucruri din țară... am dispus interzicerea de a imprima, luînd noi înșine originalul și corectura. În ziua de 10 martie am chemat pe av[ocatul] Cocea la Parchet și i-am pus în vedere a sta liniștit, a înceta cu manifeste și orice întruniri.

În ziua de 11 martie sînt anunțat că la „Romînia muncitoare” sînt adunați peste 500 de indivizi. Cu o companie de soldați i-am împrăștiat și trimis pe la casele lor, iar pe Cocea lăsîndu-l liber să meargă acasă cu toate că contravenise măsurilor de siguranță luate.

După puțin timp sînt pus în cunoștință că el personal împarte manifeste a căror imprimare o oprisem eu.

Am dispus ținerea [lui] sub pază și facerea de cercetări, pînă-n ziua de 15 sau 16 martie cînd a fost concentrat.

11

PROCES VERBAL **

Astăzi 9 martie anul 1907.

Noi Sterie Ghinea, primarul Comunei Căciulați din plasa Afumați, județul Ilfov, fiind informat din zvon că locuitorul Tănase Nae Dăscălița din satul Moara Săracă, pendinte de această comună, se găsește în posesia unor broșuri cu caracter de agitație a spiritelor populației rurale, ne-am transportat de îndată la locuința numitului locuitor, care în urma cererii noastre ne-a prezentat o broșură intitulată „Către săteni” cu data de 6 septembrie 1906, scrisă de un comitet în capul căruia figurează D-ul Vasile M. Kogălniceanu și, cercetîndu-l de unde o are, ne-a declarat :

În dimineața zilei de 1 martie curent, am fost la fratele meu vitreg Năstase Ion ca să-l cercetez de soarta procesului pe care l-a avut sorocit pentru ziua de 28 februarie la Tribunalul Ilfov, și între altele mi-a spus că prin sala pașilor pierduți din Palatul justiției era un om pe care nu-l cunoaște care împărțea gratis la țărani aștia acolo cărți de acelea de care v-am prezentat. Am luat-o de la el și ducîndu-mă cu ea acasă i-am citit o parte din conținut, fără ca s-o mai încredințez cuiva pînă azi. Aceasta-mi este declarația. Carte știu.

Tănase Nae Dăscălița

Primar : Sterie Ghinea

* Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 52, dosarul nr. 4881, fila 109.

** Arhivele statului București, fondul Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 40/1907, fila 48.

Am cercetat pe Năstase Ion major, plugar din satul Moara Săracă, pendinte de această comună, și declară : în ziua de 28 februarie trecut mă găseam în sala pașilor pierduți din Palatul justiției din București unde aveam un proces și acolo am văzut pe un om pe care nu-l cunosc îmbrăcat cu pantaloni largi, flanea și ipîngea de dimie, încălțat cu opinci împărțind niște cărți gratis, mai cu seamă la țăranii aflați acolo și numai acelor ce-i spuneau că știu să citească, povățuindu-i a le ține ascunse și să le citească numai cînd vor fi acasă. Mie mi-a dat în afară de broșura „Către săteni“ pe care ați luat-o de la fratele meu vitreg Tănase Nae Dăscălița și pe care i-o dădusem în ziua de 1 martie spre a o citi și el, încă o altă carte : „Un cuvînt asupra învoielilor agricole“ — pe care v-o prezint.

Am citit o parte din conținutul ei, dar nu l-am împărțășit la nimeni din sat și nici cărțile nu le-am încredințat cuiva. Carte știu.

Năstase Ion

Asistenți :

indescifrabil
Nicolae Toader

De cele constatate am încheiat prezentul proces-verbal care, împreună cu broșurile „Către săteni“ și „Un cuvînt asupra învoielilor agricole“, pe care le-am declarat confiscate, se va înainta D-lui Prefect al județului Ilfov, spre a dispoza cele legale.

L.S. Primar,
St. Ghinea

Asistenți :

indescifrabil
Nicolae Toader

12

INSPECTORATUL
PLĂȘII CLINCENI
nr. 659

1907, martie 10/23
personal

DOMNULE PREFECT *

Ca referire la ordinele Dv. no. 2 721 și 3 336, am onoare a vă supune la cunoștință că pînă în prezent, printre locuitorii comunelor din plășile încredințate administrației mele domnește cea mai perfectă liniște.

Însă : La locuitorii Alecsandru Lache și Ghiță Constantin Țeruși din com. Buda-Prisecani s-au găsit două broșuri „Către săteni“. Fiind cercetați despre proveniența lor, primul a declarat că ducîndu-se în Capitală cu lemne de vînzare, broșura i s-a dat în stradă de un necunoscut spîindu-i s-o citească acasă. Secundul declară că ducîndu-se prin comunele județului Vlașca pentru a cumpăra vite a văzut pe Primarul comunei Golescu citind-o la un cîrciumar ; că dînsul, cunoscînd pe primar, i-a cerut broșura și primarul i-a dat-o.

Ambele aceste broșuri le avem la inspectorat.

Grigorie Ioniță din com. Popești Dragomirești ducîndu-se să macine la moara de la Chitila i s-a dat și lui de un necunoscut tot o asemenea broșură. I s-a luat însă de primarul din Dragomirești și s-a distrus.

---

* Loc. cit., fila 14.

Aseară 9—10 curent, pe la orele 10¹/₂ au venit dinspre Capitală în com. Bragadiru-Bulgaru doi indivizi necunoscuți îmbrăcați cu paltoane scurte imblănite și călări pe cai excelenți. Până să descalece le-a ieșit înaintea ajutorul de secretar I. Telinescu cu doi milițieni. Întrebându-i de unde sînt, de unde vin și ce caută noaptea în comună, indivizii în chestiune în loc să răspundă au dat pintoni cailor și au fugit pe șosea în direcția comunei Cornetu din Vale, lăsînd însă să cadă în urma lor un apel către muncitorii Capitalei semnat de Cercul „Romînia muncitoare”. Acest apel îl anexez aici.

13

PLASA BĂNEASA
Primăria com. Tunari-Dimieni
nr. 271
1907, martie 10

confidențial

DOMNULE PREFECT *

Pentru a facilita cercetările noastre în direcțiunea de a descoperi manifestele sau broșurile cu text revoluționar ce s-ar împărți locuitorilor și în afară din comună, cum și a nu da răgaz ca să ia cunoștință de conținutul lor și alții decît cei cărora li s-ar împărți — dacă cumva aceștia ar fi știut să citească — am crezut de cuviință să luăm următoarele măsuri :

1) Toți locuitorii cari se duc la București — de unde în cele mai multe cazuri vin cu asemenea broșuri — la înapoiere sînt cercetați de noi în mod confidențial dacă au primit asemenea imprimate și în cazul cînd s-ar găsi să le confiscăm.

2) Am postat la intrările satelor milițieni, cu însărcinarea de a ne vesti imediat ce ar semnala intrarea vreunei persoane necunoscute, fie țărani, fie orășean.

3) Știut fiind că majoritatea locuitorilor sunt analfabeți, că dacă ar primi asemenea imprimate, în mod neîndoios s-ar duce la cîrciumă, unde ar căuta să dea ori cîrciumarului, ori altor persoane ca să le citească conținutul și să ia cunoștință și alții cari s-ar afla ocazional acolo, că aceasta s-ar întîmpla mai ales seara, cînd ei — locuitorii — sosesc de la oraș, am dispus ca stabilimentele de cîrciumă din această comună să se închidă neapărat la orele 7 seara, punînd îndatorire patronilor a ne anunța imediat ce ar veni în stabilimentul lor vreo persoană streină de localitate, ori vreun locuitor [ce] ar purta sau da la alții asemenea manifeste.

Supunem aceasta cunoștinței Domniei Voastre pentru a ști dacă binevoiți a aproba aceste măsuri, mai ales aceea de la punctul 3.

Primar,
ss. indescifrabil

Secretar,
ss. indescifrabil

Domniei Sale Domnului Prefect de Ilfov

---

* Loc. cit., fila 41.

ROMÂNIA
 Inspectoratul plășii
 Crețești-Sintești,
 nr. 453
 1907, martie 13

DOMNULE PREFECT *

Am respectul a înainta pe lângă aceasta două procese verbale dresate de noi și primarul comunei Streini-Dobreni, împreună cu individul ce zice că se numește Gheorghe Condea, găsit ca suspect prin comuna Streini-Dobreni, împreună cu trei jurnale, un bilet de la corporație și 6 instrumente de cizmărie prezentate în procesul verbal dresat de noi, toate sigilate, rugându-vă să binevoiți a decide.

INSPECTOR,
 I. Poenaru

3 816 din 15 martie 1907
 POLIȚIA CAPITALEI
 (SERV. SIGURANȚEI)

Am ** onoare a înainta pe individul Gh. Condea, care, după cum se constată din anexatele 2 procese verbale, a fost găsit într-o cârciumă în comuna Streini-Dobreni în mijlocul unor săteni cărora le povestea despre rășcoala țăranilor și vă rog să binevoiți a dispune ce veți crede de cuviință.

Se înaintează 6 instrumente de cizmărie, 3 gazete, o chitanță și un bilet scris cu creionul ce s-au găsit asupra sa.

3 817, din 15 martie 1907
 ss. indescifrabil

Ilfov

PREFECTURA JUDEȚULUI ILFOV
 5 558, 15 martie 1907
 Registratura generală
 Inspectoratul plășii Oltenița
 Județul Ilfov, nr. 697

1907, martie 13
 Spre știință
 C. Al.

DOMNULE PREFECT ***

Am onoare a vă comunica că primarul comunei Chirnovi, cu raportul nr. 657, ne-a trimis 2 broșuri intitulate „Un cuvânt asupra învoielilor agricole”, pe care le-a găsit la locuitorii Șerban Dănăilă și Tănase Cap de Maiu din acea comună, care la cercetările ce li s-au făcut au declarat

* Loc. cit., fila 113.
 ** Loc. cit., fila 114.
 *** Loc. cit., fila 51.

că în ziua de 28 februarie expirat ducându-se în București cu o petițiune la Ministerul Domeniilor, prin care solicitau pământ, pe stradă au fost întâmpinați de un om care i-a întrebat de unde sunt, dacă știe vreunul din ei carte și răspunzându-i Șerban Dănăilă că știe i-a înmănat cele 2 broșuri vorbite mai sus pe care le înaintez respectuos Domniei Voastre spre cele cuvenite.

Totodată, vă supun la cunoștință că am dat severe ordine autorităților comunale să privegheze a nu se produce agitațiuni printre săteni, iar în cazul când se vor dovedi asemenea turburători ai ordinii publice să se aresteze și să ni se trimită cu actele ce se vor dresa în contra lor.

Inspector,
I. Ionescu

D-Sale Domnului Prefect [al județului] Ilfov, București

17

PREFECTURA JUDEȚULUI ILFOV

5 570 — 15 martie 1907

Registratura generală

REGATUL ROMÂNIEI

Primăria Com. ROSIU

pl. Snagovu, ILFOV, nr. 253

Cu trei indivizi

Martie 14, 1907

Se va înainta Siguranței spre a cerceta și dispune cele de cuviință.

C. Al.

DOMNULE PREFECT *

Am onoarea a înainta alăturatul proces-verbal împreună cu indivizii Vasile Filiu, Gogu Ionescu și Aurel Niculescu elevi la Școala comercială din București, Institutul Vergiliu-Popescu, care au fost veniți în această comună din București să vază ce se petrece cu revoltele, rugându-vă să binevoiți a interveni locului în drept, ca elevii să nu mai fie lăsați a cutreera comunele.

Primar,
C. Tănase

Secretar,
ss. indescifrabil

DOMNIEI SALE DOMNULUI PREFECT AL JUDEȚULUI ILFOV

18

Se va aștepta rezultatul de la Reg. 6, se va face și adresă în scopul ca să se cerceteze.

Alimănișteanu

TELEGRAMA **

Confidențială

D-lui Prefect al Județului Ilfov

Oltenița, 30/3, ora 10

Locuitorul Dobre Culea din comuna Chiselet, cătunul Surlari a primit ieri cu poșta de la fiul său Dobre Nicolae, dorobanț concediat din Regimentul 6 Mihai Viteazul, concentrat în București, un plic cu o carte

---

* Loc. cit., fila 142.

** Loc. cit., fila 179.

poștală și 2 imprimate, una purtînd titlul „Dumnezeu să-i ierte“ și alta conținînd poezia lui Coșbuc care se termină la fiecare strofă cu cuvintele : „cer pămînt“. Am dat ordin pentru ridicarea acestor tipărituri avînd grijă a le înainta D-voastră, însă pentru un caracter sedicios, rog a lua măsurile ce veți crede de cuviință.

Soldatul în chestiune nu îndeamnă pe tatăl său la nici un act turbulent.

Inspector, I. Ionescu

19

PREFECTURA JUDEȚULUI ILFOV

5 940 — 20 martie 1907

Registratura generală

REGATUL ROMÂNIEI

INSPECTORATUL

PLASEI OLTENIȚA

Județul Ilfov, nr. 797

20.III.1907

Se va interveni la Regiment ca să cerceteze și să ne refere

C. A.

1907, martie 18

Confidențial

DOMNULE PREFECT *

În referire la telegrama noastră nr. 760 din 17 cor. am onoare a înainta alăturata carte poștală și două imprimate intitulate unul „Dumnezeu să-i erte“ și altul „Noi vrem pămînt“, ce s-au găsit primul la locuitorul Dobre Culea din Comuna Chiseletu, trimisă de fiul său Niculae, dorobanț concediat care actualimente se află concentrat în Reg. Mihai Viteazu nr 6 purtînd rîndurile scrise pe versul lui și secundul la Velicu Tudor tot din aceea comună, primită prin poștă de la fiul său Petre, soldat concentrat tot la Reg. Mihai Viteazu cu cartea poștală vorbită mai sus, și vă rog să binevoiți a lua măsuri pentru controlarea corespondenței ce întrețin soldații cu părinții lor, interzicîndu-le de a mai trimite asemenea scrisori tendențioase.

Inspector,

I. Ionescu

D-SALE DOMNULUI PREFECT [AL JUDEȚULUI] ILFOV, BUCUREȘTI

20

PREFECTURA JUDEȚULUI ILFOV

5 991 — 31 martie 1907

Registratura generală

REGATUL ROMÂNIEI

INSPECTORATUL

PLASEI CLINCENI

nr. 766

21.III.1907

Scrisoarea se va trimite cu plicul serviciului de siguranță pentru a cerceta mai departe.

C. Al.

1907, martie 18

DOMNULE PREFECT **

Am onoare a înainta Dvs. alăturata scrisoare anonimă expediată din București, care s-a primit de primarul comunei Ogrezeni cu poșta de la

---

* Loc. cit., fila 256.

** Loc. cit., fila 267.

17 martie corent, prin care i se cere de a răscula și locuitorii din comunele acestui județ.

De asemenea, înaintez o broșură intitulată „Către săteni“ și o foaie volantă „Noi vrem pământ“ găsite în comuna Ciorogîrla la locuitorii Ioniță D. Boșcu și Florea Sandu, care fiind cercetați au declarat că ducîndu-se cu lapte în Capitală le-a fost dat de niște necunoscuți care le-a spus să se rescoale și ei și să ceară pământ.

INSPECTOR,
ss. indescifrabil

DOMNIEI SALE DOMNULUI PREFECT DE ILFOV
AD-ȚIA G-LĂ

21

4 123 din 21 martie 1907

D-LUI PREFECT AL POLIȚIEI CAPITALEI *

Am onoare a înainta pe indivizii Ion Petrescu și Ion Duca împreună cu un proces-verbal dresat de primarul comunei Piteasca Pasărea, prin care se arată că numiții au fost găsiți la Monastirea „Pasărea“ din aceea comună, dîndu-se drept studenți și fără a putea proba scopul venirii lor.

Tot de o dată se înaintează și un referat al funcționarului acestei Prefecturi, Sp. Predescu, însărcinat de noi a cerceta asupra antecedentelor acestor indivizi, din care rezultă că numiții au purtări rele și nu sunt studenți; și dar vă rog să binevoiți a dispune de a se face cercetări scrupuloase pentru acești indivizi, cît și pentru Mircea Constantin, domiciliat în str. Buzăști nr. 65, cu care numiții indivizi se găsesc în strînsă legătură, pentru stabilirea adevărului.

4 124, din 21 martie 1907

Jandarmi Ilfov, cu carnetul nr. 4 123

22

4 200, din 23 martie 1907

DOMNULUI MINISTRU DE INTERNE **

Ca rezultat al ordinului Dvs. nr. 15 167 am onoare a vă face cunoscut că în urma cercetărilor făcute de această prefectură s-a constatat că cei 2 indivizi ce s-au găsit la Mînăstirea „Pasărea“ fără a se putea proba scopul venirii lor acolo, nu au fost studenți, ci unul, anume Ion Petrescu, era ucenic-mecanic în Atelierele centrale ale C.F.R., iar celălalt, anume

---

* Loc. cit., fila 204.

** Loc. cit., fila 278.

Ion Duca, era tîmplar, avînd ambii purtări rele, cel dintîiu fiind chiar licențiat din serviciu pentru purtări rele pe ziua de 18 corent.

Osebit de acestea, ei mai găsindu-se și în strînse legături cu individul Mircea Constantin, domiciliat în strada Buzești nr. 65, ce este cunoscut ca socialist. Cu adresa noastră nr. 4 123 din 21 martie corent, i-am înmînat Prefecturii Poliției Capitalei pentru a continua cercetările și stabili culpabilitățile.

23

REGATUL ROMÂNIEI
INSPECTORATUL PLASEI
CRETEȘTI-SINTEȘTI, nr. 505

Se va comunica cazul și Siguranței.
C. Alimănișteanu
1907, martie 22

DOMNULE PREFECT *

Aci anexat am onoare a înainta un proces-verbal, dresat de primarul comunei Dobreni-Cîmpurelu, prin care se constată că un individ necunoscut care trecea calea București-Berceni-Dobreni spre Vărăști a împărțit anexatele trei foi intitulate : „Noi vrem pămînt“ și „Dumnezeu să-i ierte“ încă din mersul căruței, pe care le-a luat băiatul Ghiță Dumitru Tudor Voicu din aceeași comună, binevoind a vă ruga Domnule prefect a cunoaște că imediat am dispus urmărirea și prinderea acelui individ, însă pînă în prezent nu s-a putut da de urma lui.

Spre cele de cuviință comunic și domniei voastre aceasta.

Inspector : I. Poenaru

24

SITUAȚIA JUDEȚULUI ILFOV **

pe ziua de 22 martie 1907, orele 7 p.m.

Din toate comunele s-a înștiințat la orele 8 dimineața că e completă liniște.

Tot aceeași liniște s-a comunicat continuu și pînă la orele 7 seara.

Ca măsură de precauțiune, în mai multe părți ale județului se menține armata trimisă, care pătrulează prin comuni.

Individul Constantin R. Pleșoianu, din comuna Cocioc, căutînd să facă instigații printre locuitori, a fost arestat de geandarmii rurali și înaintat Prefecturei cu actele dresate.

---

* Loc. cit., fila 337.

** Loc. cit., fila 284.

Primăria comunei Brănești a arestat pe individul Petre Călinoiu, de meserie cismar din București, ce a fost găsit de șeful stației Brănești, pe un tren de marfă, și care fiind interogat s-a contrazis în declarațiuni.

Tot primăria Comunei Brănești a mai arestat alți 3 indivizi găsiți pe linia ferată București-Constanța, fără acte de legitimație și asupra cărora s-a găsit [...] o notă de alfabet cifrat [...].

25

29 martie 1907

DOMNULE MINISTRU *

[...] În instrucțiune sînt inculpați ca instigatori 3 învățători sătești și Vasile Kogălniceanu. Învățătorii sînt: Ion Alexandrescu din Hudeștii Mari, Vasile Ștefănescu din Rădăuți și Haralamb Teodorescu din Areșca. Toți aceștia sînt arătați că au citit țăranilor broșuri de ale D-lui Kogălniceanu privitoare la chestiunea țărănească și care s-au găsit la unii dintre țărani. Pe lîngă aceasta contra celor doi dintii mai sînt martori care arată că ar fi sfătuit mulțimea că poate lua pămînt cu forța, căci fiind mulți nu li se poate face nimic.

Instrucția nu este încă terminată în privința aceasta. Din conținutul broșurilor lui Vasile Kogălniceanu sechestrate de la țărani nu rezultă o provocare la răscoală, afară numai dacă cei care le citeau nu le dau o interpretare cu totul alta. Cum s-au pus în contact țăranii cu D-ul Kogălniceanu ne-o spune martorul Vasile Grigore Merișca din com. Cornești: dînsul împreună cu alți 2 locuitori au mers la București cu o petiție la d-l Ministru de Interne și cu această ocazie au fost pe la D-ul Vasile Kogălniceanu. Acesta le-a dat broșuri ca să împartă la țărani, le-a dat cîte un leu și i-a sfătuit să fie uniți și că la ocazie vor putea lua pămînt cu forța. Contra D-lui Vasile Kogălniceanu, Parchetul de Dorohoi a făcut comisiune rogatorie prin Parchetul de Ilfov, dar pînă la data cînd eram în Dorohoi nu sosiseră lucrările.

[...] o dată cu aceasta am onoare a vă înainta și dovezile extrase din dosarele instrucțiunii aduse contra învățătorilor Ion Alexandrescu, Vasile Ștefănescu, Haralamb Teodorescu și Vasile Kogălniceanu.

Asemenea și 2 din broșurile D-lui V. Kogălniceanu sechestrate de la țărani, una intitulată „Către săteni“, tipărită la 6 septembrie 1906 și alta: „Istoricul chestiunii țărănești“, tipărită în București, 1907.

---

* Arhivele statului Iași, fondul Parchetul Tribunalului Iași, dosarul nr. 75/1907, filele 59—60.

Binevoiți, vă rog, a primi Domnule Ministru, asigurarea deosebitei mele considerații.

Procuror general,
N. Leonescu

26

Măgurele, nr. 337

Prefectura județului Ilfov, București *

Rugăm urmăriți, prindeți și înaintați la cabinetul de instrucție de la Tribunalul Teleorman pe Ilie Stănescu, de 35 ani, înalt, subțirel, fața smeadă, poartă cioc, mustață, ochii albaștri, de profesiune mecanic, are livret de la corporația Tr. Măgurele, de loc din București [...] fost în serviciul d-lui Iancu Dumitrescu, stabilit în timpul din urmă în comuna Furculești, unde a făcut instigații de revoltă și devastări printre locuitorii din comunele Mușteni, Furculești, Voioada, acum dispărut de la 12 martie prin Alexandria la București.

Jude de instrucție Teleorman
Vasile C. Popovici
1 338

30.III.1907

Se va urmări în tot cuprinsul acestui județ.

Prefect,
C. Alimănișteanu

27

PREFECTURA JUDEȚULUI ILFOV
81—75 — 13 aprilie 1907
REGISTRATURA GENERALĂ
Ministerul de Interne
Direcțiunea administrației generale
a personalului și Poliției Generale
Serviciul Poliției generale
și Statistice
Nr. 21463/1907, aprilie 11

12.IV.1907

Se va avea în vedere pentru a se cerceta cu stăruință și de urgență

C. A.
Confidențială

DOMNULE PREFECT **

Din interogatoriile arestaților ca instigatori la răscaloale s-a constatat că unor indivizi și chiar unor țărani li se da de către locuitorii răsculați numele de studenți.

---

* Arhivele statului București, fondul Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 40/1907, fila 411.

** Loc. cit., fila 471.

Vă rog ca în înțelegere cu D-l procuror local să cercetați ce-a făcut pe țărani să dea numele de studenți unor capi de bande de devastatori și incendiatori, cine erau aceia cari le dau acest nume și ce făcea pe țărani să creadă că numele de student e sinonim cu acel de cap de bandă, sau revoluționar.

Comunicându-vă cele ce preced, am onoare a vă ruga ca împreună cu D-l procuror local să vă îndreptați cercetările în această direcțiune, punind toată stăruința spre a face lumină în această chestiune, care prezintă un deosebit interes.

Primiți, vă rog, Domnule prefect, încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

Ministru,
Ion I. C. Brătianu

Director
I. Panaitescu

D-lui Prefect al județului Ilfov

28

18 aprilie 1907

DOMNULE PREFECT *

Soțul meu Ghiță Golășel, muncitor, domiciliat în comuna Mihăiești, județul Vilcea, fiind deținut în arestul preventiv din acest oraș — Rm. Vilcea, pentru motivul de revoltă, respectos vă rog să binevoiți a încuviința să pot a-i da premeneli, deoarece de o lună de zile nu și-a schimbat rufele, dată de cînd a fost adus în menționatul arest, cît și de a-mi permite să vorbesc cu el în fața domnului director chestiuni privitoare la familia noastră.

Primiți vă rog domnule Prefect asigurarea deosebitului meu respect.

Elisabeta Ghiță Golășel, din comuna Mihăiești,
județul Vilcea

Domniei sale D-lui Prefect al Județului Vilcea.

29

1907, mai 26
Nr. 5 378

D-lui Ministru de Interne
Dir. Administ. Generale a personalului
și poliției generale București **

Răspunzînd adresei dvs. nr. 31 305/1907, am onoarea a vă comunica că în urma cercetărilor făcute de poliția acestui oraș am constatat că individul N. Vasile, meseriaș tîmplar, domiciliat în str. Călărașilor nr. 36, a venit în acest oraș abia de la 14 mai a.c., că în timpul recentelor răscoale a fost arestat de Prefectura poliției Craiova, de unde a fost înaintat Prefecturii poliției Capitalei, pe motiv că a răspîndit în public

---

* Arhivele statului Rm.-Vilcea, fondul Prefectura Rm.-Vilcea, dosarul nr. 25/1907, fila 14.

** Loc. cit., fila 17.

scrieri cu conținut subversiv, dar a fost pus în libertate și pentru acest fapt nu a reclamat la nici o autoritate.

Acest individ se află încă sub vegherea polițienească.

Totodată se înaintează și o declarație a numitului, N. Vasile, luată de poliția locală în ziua de 23 mai a.c.

26/5/1907

30

PREFECTURA JUDEȚULUI ILFOV

15 930 — 18 iulie 1907

Registratura generală

MINISTERUL DE INTERNE

Direcțiunea Ad-ției și Poliției G-le

Serviciul Poliției G-le și Statistice

Nr. 42 131/13, iulie 1907

15 930

J. 17 515

Circulară

Prefect

indescifrabil

DOMNULE PREFECT *

Domnul polițaiu al orașului Giurgiu comunică prin raportul nr. 2 662/907 că un anume M. Văleanu (Max Wexler — *n.n.*), de profesie încasator la mai multe ziare și reviste din Capitală și din țară, a fost găsit în acel oraș făcând instigațiuni printre țărani veniți la curtea cu jurați din localitate cu ocazia unor procese, fapt pentru care a fost anchetat și înaintat parchetului de Vlaşca, care l-a pus în libertate.

Aducându-vă aceasta la cunoștință vă rog, D-le prefect să binevoii a da ordin tuturor autorităților de sub administrația Dvs., ca să ia măsuri de aproape priveghere a numitului în cazul când ar veni prin localitate.

Primiți, vă rog, D-le prefect, asigurarea considerațiunei mele.

p. Ministru
Const. I. Nicolaescu

Director
A. Sachelarie

D-lui Prefect de Ilfov

31

Ministerul de Interne
Direcțiunea Ad-ției generale
a Personalului și Poliției generale,
Serviciul Poliției generale
și Statistice
nr. 45 455
31 iulie 1907

Primit la Prefectură
nr. 12 315, 1907 august 3
Confidențial

DOMNULE PREFECT **

Invățătorul din comuna Leu, județul Romanați a primit zilele trecute un manifest incendiar, scris cu creionu roșu.

---

* Arhivele statului București, fondul Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 247, fila 34.

** Arhivele statului Oltenia, fondul Prefectura județului Dolj, Serviciul administrativ, dosarul nr. 49/1907, fila 260.

Plicul în care se afla acel manifest purta ștampila poștei din Capitală, ceea ce denotă că de aci a fost expediat.

Un manifest identic și ca scris și ca conținut a fost primit și de un învățător din Mehedinți, după cum m-a încredințat D-l prefect al acestui județ.

Vă înaintez o copie de pe acel manifest, rugându-vă să binevoiți a dispune să se cerceteze și să-mi comunicați dacă el a fost trimis și în județul D-vs. și cui anume.

În același timp, vă mai rog să luați măsuri ca asemenea manifeste să nu se răspîndească prin sate, iar cele ce vor fi găsite să mi se trimită în original.

Primiți vă rog d-le prefect asigurarea considerațiunei mele.

Pt. ministru,
Const. I. Nicolescu

Director,
I. Panaiteescu

32

PREFECTURA JUDEȚULUI ILFOV

17 640 — 12 august 1907

Registratura generală

REGATUL ROMÂNIEI

INSPECTORATUL PLASEI

CREȚEȘTI-SINTEȘTI

JUDEȚUL ILFOV

Nr. 1 600

17 640

Confidențial

14.8.1907

Se va interveni la Minister
I. I. Nicol

Crețești-Sintești
Confidențial

DOMNULE PREFECT *

În referire la ordinul Domniei voastre nr. 11 327 din 4 august a.c., am onoare a vă ruga să binevoiți a interveni către Direcția telegrafelor și poștelor pentru a interzice, cu amenințare de pedeapsă, factorilor poștali rurali să mai împartă ei singuri corespondența după adrese, ci s-o depue toată la primăriile respective, pentru că numai astfel pot exercita un control asupra publicațiunilor ațițătoare destinate pentru populațiunea rurală.

Cu sistemul întrebuițat astăzi de factorii rurali de a da corespondența tuturor acelor care le ies în cale, pe lângă că se întîrzie aducerea corespondenței oficiale la primărie, dar îmi înlătură posibilitatea de a ști cînd și de către cine se primesc publicațiunile în chestiune.

26 947

Inspector comunal
ss. indescifrabil

Domniei sale Domnului Prefect de Ilfov

---

* Arhivele statului București, fondul Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 247, fila 47.

Circulare — Inspectori Comunali *

Sînt informat că în unele comune rurale se împrășteie manifeste circulare scrise cu mașina de scris, prin care populațiunea rurală este îndemnată a profita de împrejurările că trupele sînt ocupate cu manevrele pentru a-și revendica drepturile.

Mai sînt informat că cercul „Romînia muncitoare” împrășteie pe la sate, cu ajutorul unor femei angajate anume, jurnalul „Romînia muncitoare” și diferite manifeste.

Cercetați imediat și de aproape dacă în plasa d-voastră se împrășteie manifestele și jurnalele în chestiune, luați măsuri riguroase pentru a se împiedica asemenea fapte și să-mi raportați.

27 septembrie 1907

La dosar, deoarece s-au dat instrucțiuni verbale
ss. Indescifrabil

TELEGRAMĂ **

Domnului Prefect Ilfov

Oltenița 10/9, ora 12

Confidențial

Referindu-mă notei dv. confidențială din 19 curent, vă comunic că aseară cu poșta a sosit în comuna Izvoarele, pe adresa locuitorului Petre Radu Neagu, un pachet cu 2 jurnale „Romînia muncitoare” sub nr. 29 și 30 a.c., care, după blanchetele ce au mai avut, se vede că fuseseră trimise lui Dumitru Grof din București, strada Zidurilor, nr. 5 bis.

Rog comunicați-mi ce măsuri credeți că trebuie să luăm cu acele numere de ziare și altele ce ar mai veni.

Inspector
Ionescu

* Arhivele statului București, fondul Prefectura județului Ilfov, dosarul nr. 253/1907, fila 1.

** Loc. cit., fila 2.

Inspectoratul comunal
al Plășii Jiu de Jos
Nr. 1 648

Primit Prefectură
nr. 16 019, 10 octombrie 1907

DOMNULE PREFECT *

Luînd cunoștință de ordinul domniei voastre, nr. 12 872, cu onoare vă comunic că în toate comunele din această plasă nu există asemenea manifeste scrise cu mașina „Yost“, afară de cîteva scrise cu mîna, cari s-au primit de administrația moșiei Drănicu și care au fost primite de dl. comandant al jandarmilor, care la rîndul d-sale vi le-a arătat și Domniei voastre.

Gazeta „Romînia muncitoare“ se primește de cîteva persoane în Bechet și cîteva învățători, însă nu le-am putut opri, deoarece se distribuie prin curierii oficiului poștal. Pentru aceasta vă rog să binevoiți a dispoza.

Primiți Domnule prefect asigurarea devotamentului meu.

Inspector comunal
ss. indescifrabil

23 iulie 1908

Prefectura poliției Capitalei
Biroul de cercetări

N O T Ă **

Sînt informat că-n atelierul de cizmărie al d-lui Karabulea și comp., din strada Academiei, alături cu grădina Roșca se află un lucrător, anume Tracă Trucă, zis Talentosu, care face o vie propagandă socialistă printre lucrători. El a fost arestat la Giurgiu în timpul răscoalelor țărănești, fiind prins cînd făcea instigațiuni printre țărani. Mai tîrziu a fost luat în armată, repartizîndu-se la Regimentul 4 roșiori, de unde se zice că a dezertat. Este vorba acum să plece în străinătate, umblînd să-și scoată pașaport.

Director

* Arhivele statului Oltenia, fondul Prefectura județului Dolj, serviciul administrativ, dosarul nr. 49/1907, fila 192.

** Arhivele statului București, fondul Prefectura poliției Capitalei, dosarul nr. 617, 632/1908, fila 1.

REGATUL ROMÂNIEI
PREFECTURA
POLIȚIEI CAPITALEI
DIVIZIA DE URMĂRIRI
ȘI CERCETĂRI
BIROUL DE CERCETĂRI

16 noiembrie 1911
O copie D-lui prim-procuror
indescifrabil

R E F E R A T *

Relativ la cercetările ce am făcut despre individul Gheorghe N. Condea, de profesiune cizmar, comunic că numitul este mutat de la Sfîntu Dumitru în str. Bateriilor nr. 40, unde lucrează cismărie, luînd marfă de la prăvălia Progresul din Calea Victoriei nr. 86. Cînd făcea serviciul militar a dezertat din Regimentul 2 artilerie și a trecut granița în Bulgaria, de unde s-a înapoiat în urma decretului dat pentru amnistiați. Ar fi fost arestat la poliția Giurgiu, cum și în Capitală cu ocazia răscoalelor din 1907, fiind dovedit ca instigator: (subl. ns.) [...] Numitul face parte din Sindicatul cizmarilor și este un socialist înfocat [...]

La cazier are dosarul nr. 16 606 din 1907 din care se vede că în timpul răscoalelor a fost arestat fiindcă făcea instigații prin comunele rurale.

---

* Arhivele statului București, fondul Prefectura poliției Capitalei, dosarul nr. 2339 (160)/1911, fila 1.

I. ADAM: „Probleme ale alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în R.P.R.”

Editura științifică, 1963, 138 pag.

Apărută de curând, lucrarea „Probleme ale alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în R.P.R.” este alcătuită din cinci capitole, consacrate următoarelor probleme: necesitatea istorică și evoluția alianței dintre clasa

țărănimea muncitoare, problema țărănească în România burghezo-moșierească, probleme ale alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare în perioada desăvârșirii revoluției burghezo-democratice, în condițiile construirii socialismului și ale victoriei socialismului în R.P.R. Autoarea și-a axat lucrarea în special pe problemele economice ale alianței și ale transformării socialiste a agriculturii, folosind pentru aceasta numeroase date statistice, tabele, în general dintre cele cunoscute, extrase din anualele statistice.

În primul capitol al cărții, autoarea subliniază necesitatea obiectivă a alianței muncitorești-țărănești; constituind o condiție indispensabilă a cuceririi puterii politice de către proletariat, a menținerii și consolidării acestei puteri, a transformării socialiste a agriculturii și deci a făuririi economiei socialiste unitare, alianța dintre clasa muncitoare și masele principale ale țărănimii este o

lege generală a revoluției și construcției socialiste. După ce definește necesitatea istorică a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, folosindu-se pentru aceasta de tezele clasicii marxism-leninismului, autoarea prezintă evoluția alianței, conținutul acesteia în diferitele etape ale dezvoltării sociale. Este subliniat interesul comun al proletariatului și imensei majorități a țărănimii de a lupta împotriva asupririi și exploatării capitaliste, faptul că, prin poziția sa de clasă revoluționară, care are misiunea istorică de a desființa pentru totdeauna exploatarea, proletariatul, în mod necesar, conduce țărănimea spre eliberarea ei definitivă. Țărănimea nu poate lupta în mod eficace împotriva jugului moșieresc și capitalist, împotriva exploatării, pentru pământ decât cu sprijinul și sub conducerea proletariatului. Un conținut nou — subliniază autoarea — capătă alianța muncitorească-țărănească după doborârea puterii politice a burgheziei și instaurarea dictaturii proletariatului, respectiv în perioada de trecere de la capitalism la socialism; în aceste condiții, alianța este îndreptată spre reorganizarea întregii economii pe baze socialiste.

În cel de-al II-lea capitol, referindu-se la problema țărănească în România burghezo-moșierească, autoarea arată că acuitatea acesteia, existența ei prelungită, cu nenumăratele ei consecințe s-au datorat în fond modulului specific al dezvoltării agriculturii României pe drumul capitalismului, particularităților acestei evoluții. Dezvoltarea capitalistă a agriculturii pe calea prusacă, împletirea relațiilor de producție capitaliste cu rămășițe feudale au generat

cele mai crâncene forme de exploatare a țărănimii. Nedreapta împărțire a pământului, fiscalitatea excesivă etc. au constituit cauzele unui șir de puternice răscoale țărănești, care au culminat cu marea răscoală din 1907.

Autoarea prezintă lupta dusă de P.C.R., încă de la crearea sa, pentru mobilizarea maselor țărănești împotriva regimului burghezo-moșieresc, pentru demascarea manevrelor tactice ale guvernărilor menite să mențină și să permanentizeze situația grea a țărănimii; P.C.R. a arătat maselor țărănești, în întreaga perioadă dintre cele două războaie mondiale, esența reacționară a partidelor burgheze cu titulaturi țărănești.

În lucrare, tratarea problemei țărănești în România burghezo-moșierească se oprește însă sub aspectul datelor statistice la anul 1938, iar sub aspectul social-politic la indicațiile Congresului al V-lea al P.C.R.

Or, tocmai perioada de după Congresul al V-lea și în special după eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din februarie 1933 a marcat o îmbunătățire a activității P.C.R. la sate. Apoi, politica dusă de cercurile guvernante în perioada dictaturii regale, a celei militare-fasciste și a războiului hitlerist s-a repercutat cu consecințe dintre cele mai grele și asupra țărănimii.

Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare în perioada desăvârșirii revoluției burghezo-democratice este analizată în capitolul al III-lea, în funcție de necesitatea rezolvării problemei fundamentale a acestei etape: lichidarea moșierimii ca clasă și împroprietărirea țărănimii printr-o reformă agrară revoluționară. În lupta pentru înfăptuirea și legiferarea reformei agrare s-a încheiat alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. În capitol sînt prezentate măsurile luate de stat pentru sprijinirea gospodăriilor țărănimii muncitoare, ajutorul acordat de clasa muncitoare țărănimii muncitoare, definindu-se poziția față de chiaburime pînă la reforma agrară, în timpul luptei pentru înfăptuirea acesteia și după aceea, în special în anii 1946—1947.

Un loc însemnat se acordă în lucrare (cap. IV) relevării contribuției aduse de Partidul Muncitoresc Român la rezolvarea marxist-leninistă a problemei

agrare în condițiile perioadei de trecere de la capitalism la socialism, în condițiile construirii socialismului, urmărindu-se permanent întărirea și consolidarea alianței muncitorești-țărănești.

Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare constituie temelia de granit a orînduirii noastre democrat-populare. De aceea, întărirea continuă a alianței muncitorești-țărănești a stat permanent în centrul atenției Partidului Muncitoresc Român. În mod atotcuprinzător, clar și precis au fost definite sarcinile și conținutul alianței muncitorești-țărănești în perioada construcției socialiste la plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949. Grijă pentru consolidarea continuă a acestei alianțe străbate ca un fir roșu prin documentele partidului nostru, prin numeroasele hotărîri adoptate de plenarele C.C. al P.M.R., de guvernul Republicii Populare Romîne. Punînd la baza activității sale învățătura marxist-leninistă, aplicînd-o în mod creator la condițiile țării noastre, partidul nostru, mobilizînd eforturile întregului popor, a reușit într-o perioadă istoricește scurtă să înfăptuiască cea mai grea și mai complexă sarcină a revoluției socialiste — transformarea socialistă a agriculturii. În înfăptuirea acestei mărețe sarcini a construcției socialiste, alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare s-a consolidat continuu, ridicîndu-se pe o treaptă superioară.

Industrializarea socialistă a țării, ajutorul tehnic material acordat de stat țărănimii, respectarea principiului liberului consimțămînt și al cointeresarii materiale a țărănimii, politica de clasă dusă la sate pentru îngrădirea și lichidarea treptată a chiaburimii ca clasă, folosirea formelor simple de cooperare în domeniul schimbului și producției agricole au fost factori importanți care au asigurat trecerea treptată, dar sigură, a țărănimii pe făgașul socialismului. Transformarea socialistă a agriculturii în R.P.R. a fost înfăptuită în condițiile creșterii continue a producției agricole.

În general, toate aceste aspecte cu privire la transformarea socialistă a agriculturii și întărirea alianței muncitorești-țărănești sînt enunțate în lucrarea prezentată. Autoarea a încercat să selecteze unele probleme importante ale alianței și să le prezinte în înlăn-

țuirea lor istorică. De-a lungul lucrării este subliniată politica leninistă, creșterea a P.M.R. în lupta sa pentru rezolvarea problemei agrare, se urmărește ajutorul pe care clasa muncitoare l-a acordat țărănimii muncitoare, creșterea și consolidarea rolului conducător al clasei muncitoare în această alianță.

Cînd o asemenea temă constituie obiectul unei lucrări de sine stătătoare, faptul este de natură să rețină atenția unui cerc larg de cititori: oameni de specialitate, cercetători și cadre didactice (economisti, istorici, filozofi), propagandiști, activiști de partid sau simpli cititori. Aceasta cel puțin din două motive: însemnătatea deosebită a temei și faptul că în literatura de specialitate din țara noastră se resimte de mult lipsa unor cercetări ample, care să analizeze multilateral problemele alianței muncitorești-țărănești, conținutul concret istoric al alianței într-o etapă sau alta a dezvoltării sociale.

Numărul relativ mic al paginilor cărții față de tematica largă a sa nu a permis autoarei să facă decît o prezentare generală, pe alocuri schematică, a celor mai importante aspecte ale problemelor care fac obiectul capitolelor respective. În legătură cu aceasta, considerăm că limitarea tratării la o perioadă mai scurtă sau a unei arii mai reduse de probleme ar fi permis autoarei ca, în cadrul actualului volum al lucrării, să adîncească mai mult problemele abordate, să aducă unele date și fapte noi, calcule economice proprii etc.

Principala deficiență a lucrării izvoarăște din caracterul unilateral al tratării conținutului alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. O analiză mai atentă a problematicii procesului complex al închegării și consolidării alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în Republica Populară Romînă ar fi permis autoarei să trateze mai încheșat aspectele alianței pe plan economic, politic și social, să prezinte țărănimea nu numai ca aliat economic, ci și politic al clasei muncitoare, să apară mai puternic faptul că alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare, constituie temelia politică a orînduirii democrat-populare.

Fiind o lucrare ce se adresează unor mase largi de cititori, claritatea și precizia formulărilor este o cerință expresă. Din acest punct de vedere, pe alocuri, lucrarea este deficitară. Unele exemple se referă, de pildă, la formulări cu privire la conținutul puterii în

etapele procesului revoluționar care s-a desfășurat în țara noastră. Astfel, după ce arată că proletariatul, cucerind puterea politică și naționalizînd principalele mijloace de producție, s-a eliberat definitiv de exploatare, devenind forța conducătoare a societății, autoarea menționează: „În aceste condiții — pentru prima dată în istorie — țărănimea muncitoare devine aliatul principal al clasei conducătoare a societății...”¹. Asemenea aprecieri nu țin seama în întregime de faptul că în prima etapă a revoluției din țara noastră „...a fost instaurat regimul democrat-popular, formă a dictaturii revoluționar-democratice a proletariatului și țărănimii, sub conducerea proletariatului”². Ca atare și în prima etapă clasa muncitoare a fost forța conducătoare a societății, iar țărănimea muncitoare reprezenta principalul său aliat. Tocmai hegemonia clasei muncitoare, în frunte cu partidul său, în prima etapă a revoluției a făcut posibilă transformarea rapidă a acesteia în revoluție socialistă.

Prezentarea unor fapte, fenomene, rupte de cadrul concret istoric în care au apărut și s-au dezvoltat duce la neînțelegerea unor aprecieri pe care le face autoarea. Este cunoscut faptul că la plenara C.C. al P.M.R. din noiembrie-decembrie 1961 s-a arătat că datorită activității grupului fracționist Pauker-Luca, pînă în 1952 nu au fost create în țară întovărășiri agricole, forme simple de cooperare în producția agricolă. Rolul și însemnătatea acestora fuseseră stabilite în martie 1949. A. Pauker a ținut în sertar statutul întovărășirilor, lansînd o concepție proprie despre întovărășiri după care crearea acestor forme mai simple de producție agricolă ar frîna, chipurile, procesul colectivizării agriculturii. În lumina acestor precizări, apare confuză aprecierea autoarei că „în primii ani ai puterii populare, formele simple de cooperare nu se puteau încă transforma în gospodării colective...” (pag. 76). Afirmînd, în continuare, că lipseau condițiile obiective pentru transformarea formelor simple în gospodării colective — baza tehnică-materială, cadre —, precum și una dintre condițiile subiective — „majoritatea țărănimii muncitoare nu era convinsă încă de superioritatea formelor

¹ Iudit Adam: „Probleme ale alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în R.P.R.”. Editura științifică, 1963, pag. 10. În continuare, trimiterele la această lucrare vor fi date în text.

² „Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Romîn”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 33.

socialiste de producție" —, s-ar putea deduce că întovărășiri agricole permanente existau, dar, din motivele amintite de autoare, nu era posibil să se transforme în gospodării colective.

Lucrarea prezentată nu este însoțită de erată, ceea ce ar presupune că în text n-ar exista unele greșeli. Cititorul constată însă că la pagina 42, de exemplu, reproducându-se un citat, în loc de „problema fundamentală a desăvârșirii revoluției burghezo-democratice” a apărut „problema fundamentală a revoluției burghezo-democratice”. De asemenea, cu inexactități sînt reproduse și citatele de la paginile 6, 9, 20, 51, 56, 72 ș.a. N-au fost reproduse exact nici unele cifre preluate din anuarele statistice. De pildă, în tabelul A de la pag. 88, cele 3 cifre prezentate pe coloana anului 1959, reprezentînd numărul întovărășirilor, al familiilor și suprafeței de pămînt din întovărășiri, sînt reproduse greșit. Tot pe linia creării unor confuzii, prin folosirea neexplicită a cifrelor, menționăm că autoarea, referindu-se la greutatea specifică a chiaburimii, o dată spune că aceasta reprezintă, în 1948, 5,5% din populația sătească (pag. 44), pentru ca peste 10 pagini să se afirme că chiaburii, „...în mo-

mentul înlăturării burgheziei de la putere și al instaurării regimului de democrație populară nu depășeau 10—12% din populația satului...”.

Este cu totul regretabilă lipsa de exigență în verificarea exactității citatelor și a cifrelor reproduse atît din partea autoarei, cît și a Editurii științifice.

Prin această lucrare, autoarea încearcă o investigare într-o problemă deosebit de importantă, care constituie un vast teren de cercetare și aprofundare. Chiar dacă în cadrul restrîns al acestei lucrări nu se poate cere autoarei să analizeze în profunzime aspectele multiple ale alianței, o contribuție ar fi reprezentat-o fie și numai prezentarea sistematică a problemelor alianței, evoluția raporturilor politice dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Pentru a răspunde marilor sarcini puse de Congresul al III-lea al P.M.R. pe frontul ideologic, economistic, istoric și filozofic, printr-un efort comun, sînt chemați să pună la îndemîna cititorilor monografii ample, valoroase, la nivelul însemnătății problemei respective și al exigențelor crescute ale maseilor de cititori.

C. BĂRBULESCU

„REVISTA ARHIVELOR”

(serie nouă) nr. 1/1958 — nr. 2/1963

telor și disciplinelor sociale, își aduce contribuția prin mijloacele ei la rezolvarea diferitelor sarcini științifice și imediat-practice.

*

Seria nouă a „Revistei arhivelor”, reluînd firul numerelor apărute pînă în 1947, a publicat numeroase materiale

care au introdus în circuitul științific fapte diferite, îmbogățind informația necesară întocmirii lucrărilor de istorie.

În „Revista arhivelor” s-au publicat, din 1958 și pînă acum, un număr însemnat de articole, mai ales editoriale, care au conturat și fundamentat sarcinile ce stau în fața Arhivisticii pe temeiul documentelor de partid, al necesităților construcției socialismului. Ideea de bază care străbate aceste materiale este că munca arhivistică trebuie legată organic de viață, de necesitățile dezvoltării informației științifice, altfel însăși Arhivistica neputînd să se dezvolte.

Subliniem ca un fapt pozitiv — care trebuie să fie propriu revistei pe scară cît mai largă — publicarea și prezentarea de documente privind diferite aspecte ale luptei maselor în perioada

evului mediu, în unele momente de cotitură din istoria țării în perioada modernă, și mai ales documente privind lupta clasei muncitoare împotriva asupririi, pentru independență națională și progres social. De un real folos au fost pentru studierea mișcării muncitorești unele documente din „Revista arhivelor” — publicate, prezentate sau numai anunțate — referitoare la primele manifestări ale muncitorimii, poziția clasei muncitoare potrivit primului război mondial imperialist, avântul revoluționar din anii 1918—1921, în condițiile căruia s-a plămădit Partidul Comunist din România, unele aspecte ale pregătirii și desfășurării eroicelor lupte din 1933, ale luptei clasei muncitoare pentru eliberarea țării de sub jugul fascismului, luptă ce a culminat cu insurecția antifascistă victorioasă din august 1944.

Modalitatea de prezentare a documentelor în această revistă considerăm însă că poate fi supusă discuției. În mai multe cazuri, „Revista arhivelor” a reușit să prezinte documentele pe baza normelor la care s-a ajuns pînă acum în știința Arhivisticii. Pe linia editării corespunzătoare a documentelor se înseriu mai ales grupajele „Noi documente privind revoluția de la 1848” (în nr. 1/1962), „Un diplomat manuscris al Țării Românești (1841)” (în nr. 1 și nr. 2/1958) etc.

Așa cum se procedează în aceste lucrări, documentul trebuie prezentat făcîndu-i-se un studiu arhivistic privind împrejurarea în care a apărut și notele documentului ca atare („legenda” documentului). Considerăm însă a fi neindicată prelucrarea documentului peste cerințele arhivistice, deoarece în acest caz acesta este pus în circulație știrbindu-i-se din valoarea ideilor inedite ce pot fi deduse pe temeiul lui. Folosirea integrală a ideilor documentului se realizează în condiții optime atunci cînd documentul este folosit într-un studiu de interpretare. Desigur, pe baza unor documente sau numai pe baza unuia se poate face un articol, o comunicare de idei, dar din acest moment lucrarea încetează să mai fie o publicare arhivistică de documente.

Cum Arhivistica nu constă numai în prezentarea documentelor, ci și — ceea

ce de fapt constituie miezul ei — în elaborarea teoretică a problemelor ei de specialitate, în „Revista arhivelor” găsim un număr de articole și comunicări care lămuresc și pun o seamă de probleme, aducînd în discuția științifică de cele mai multe ori soluții adecvate sau deschizînd porți pentru mai ample și mai fructuoase dezbateri.

Abordînd „Probleme terminologice ale materialelor documentare create pe teritoriul Transilvaniei”, studiul cu acest titlu cuprins în nr. 2/1963, în afară de unele precizări, sugerează idei judicioase, a căror elaborare mai amplă este necesară muncii arhivistice desfășurată în chip științific. Terminologia în documente nu este o problemă restrînsă; ea ne ajută nu numai pentru folosirea mai adecvată a documentului respectiv, ci și pentru însăși cercetarea relațiilor social-istorice pe care le reflectă. Terminologia face parte din sistemul noțional și nu este o problemă care să se limiteze numai la lingvistică și filologie. Tocmai de aceea considerăm articolul menționat ca binevenit și am sugera revistei să se ocupe mai pe larg de aceste probleme, urmărind terminologia pe perioade, pînă azi.

O seamă de alte articole, între care: „Arhivele și cercetarea monografică” în nr. 2/1963, sau cel cu același subiect publicat în nr. 1/1963, „Arhivele în slujba cercetării istorice”, în nr. 1/1963, „Arhivele în slujba cercetării de istoria artei”, în nr. 1/1962, și altele, abordează fiecare în parte un anumit gen de probleme privind trăsăturile Arhivisticii, și mai ales utilitatea acesteia pentru cunoaștere. Articolele menționate sînt exemplificate susținut, încît reliefează însemnătatea cercetării arhivistice pentru domeniul respectiv. Ceea ce reușesc însă aceste articole într-o mai mică măsură este insistența pe problemele teoretice ale studiului izvoarelor. De aceea, considerăm util pentru activitatea pe tărîm istoric ca tocmai acestor probleme ale Arhivisticii redacția revistei să le acorde principala atenție, ceea ce ar corespunde de altfel și profilului său.

Sarcinile ce se ridică în fața cercetătorilor, preocuparea de a ridica neconținut nivelul cercetării istorice, de a

duce mai departe elaborarea riguros științifică a studiilor de istorie solicită abordarea problemelor de teorie specifică domeniului respectiv. „Revista arhivelor“ este cea mai indicată să contribuie la perfecționarea publicării materialelor de arhivistică, să dea răspuns problemelor care apar și se cer rezolvate privind studiul izvoarelor, ca, de pildă: definirea mai completă a izvorului istoric, avînd în vedere și multitudinea de izvoare, de diferite feluri, ale perioadei contemporane, unele care se creează actualmente; analiza teoretică a modului cum izvorul reflectă mai mult sau mai puțin realitatea socială istorică, ținînd seamă de faptul că gnoseologic reflectarea nu poate fi niciodată epuizată, precum și de proveniența de clasă a documentelor, ceea ce determină ca unul și același document să reproducă diferit realitatea, chiar antipodic, dacă este emanat de pe pozițiile unei clase reacționare.

Un domeniu al Arhivisticii deosebit de nou în țara noastră este studiul izvoarelor perioadei contemporane, studiu care, în afară de clasificări etc., ridică interesante probleme privind trăsăturile documentelor din această perioadă, specificul grupului de documente, ce este asemănător și ce este deosebit privind aceste documente în raport cu cele din perioadele anterioare.

Există, așadar, o gamă întreagă de probleme arhivistice asupra cărora „Revista arhivelor“ este bine să îndrepte preocuparea, în funcție de însuși profilul ei.

Unele articole apărute în această revistă au mai mult un caracter informativ asupra fondurilor arhivistice sau cu privire la stadiul de elaborare a instrumentelor de lucru indispensabile muncii în arhive; aceste materiale ar putea fi grupate într-o rubrică care să se ocupe special de acest gen de informare arhivistică, acest aspect interesînd largul cerc de cercetători care doresc să fie la curent cu organizarea și conținutul fondurilor documentare.

Revista cuprinde în fiecare număr al ei recenzii și note asupra diferitelor lucrări, cele mai multe recenzii fiind scrise cu grijă, autorii redînd succint conținutul lucrărilor la care se referă,

remarcînd ce se aduce nou și expunîndu-și critic punctul de vedere în legătură cu unele teze discutabile. În „Revista arhivelor“ s-au făcut o seamă de critici și remarci, care au constituit contribuții în elucidarea diferitelor probleme. Remarcăm dintre recenzii pe cele referitoare la volumele de documente publicate în țara noastră, cum sînt: despre volumul I din „Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea. Țara Romînească“ (nr. 1/1962), despre „Documente privind istoria orașului București 1594—1821“ (nr. 2/1961), precum și recenziile și prezentările făcute revistelor de Arhivistică ce apar în alte țări, prilej folosit de revistă pentru a informa cititorii asupra problemelor de Arhivistică pe scară mai largă. Am remarca faptul că în asemenea recenzii asupra documentelor s-ar fi putut merge mai departe în adîncirea unor probleme privind studiul izvoarelor, privind documentele ca atare.

În revistă s-au publicat, de asemenea, recenzii bune despre lucrări istorice de interpretare, cum sînt: „Istoria Romîniei“, vol. I (în nr. 2/1961), „Greva generală din România — 1920“ (nr. 1/1961), „Din istoria formării și dezvoltării clasei muncitoare din România“, sub redacția lui N. N. Constantinescu (nr. 2/1960), V. Liveanu: „1918. Din istoria luptelor revoluționare ale proletariatului din România“ (nr. 2/1961), Clara Cușnir — Mihailovici: „Mișcarea muncitorească din România între anii 1917—1921. Crearea P.C.R.“ (nr. 1/1961) și altele.

Am sugera redacției ideea ca în recenziile publicate în revistă, o dată cu înfățișarea pe scurt a problematicii cărții respective, să fie abordate probleme privind modul cum în aceste cărți sînt folosite izvoarele istorice, cum se realizează definirea și caracterizarea documentelor întrebuițate, să se aducă în recenzii completări pe linia indicării unor noi documente.

Atenție corespunzătoare a acordat redacția revistei problemelor istoriei mișcării muncitorești și a partidului comunist, luptei maselor populare, în frunte cu clasa muncitoare, pentru cucerirea puterii și construirea socialis-

mului. Se remarcă în acest sens, mai mult decît altele, nr. 1/1961, dedicat împlinirii a 40 de ani de la crearea Partidului Comunist din România.

Tezele formulate în diferite articole sînt documentate, aducîndu-se de cele mai multe ori o argumentare faptică inedită din fondurile arhivei centrale, și — ceea ce trebuie iarăși remarcat — din fondurile arhivelor locale, unde se formează un însemnat număr de arhivești, care se afirmă tot mai mult în publicistică prin însăși „Revista arhivelor“.

În numerele din ultimii doi ani se observă preocuparea redacției de a analiza problemele mai profund, prin prisma documentelor plenarei C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie—5 decembrie 1961 și a îndrumărilor ulterioare date de partid. Considerăm că este în avantajul ridicării necontenite a nivelului muncii științifice, semnalînd că unele articole, prezentări de documente sau recenzii nu reușesc să redea pe prim plan ceea ce este mai important, nu se ocupă în mod special de factorii hotărîtori ai fenomenelor, nu fac distincție necesară între aceștia și împrejurările în care se produc.

Deși asemenea deficiențe sînt mai puține pe măsură ce ne apropiem de numerele apărute mai recent, se pot ridica și pentru aceste numere astfel de probleme nu numai în legătură cu mișcarea muncitorească, ci și în legătură cu istoria patriei. Astfel, considerăm că autorii articolului despre „Ecoul Comunei din Paris în publicațiile muncitorești și socialiste din România la sfîrșitul secolului trecut (1871—1900)“, publicat în nr. 2/1961, nu se ocupă (în afară de o singură mențiune) de relevarea faptului că ecoul Comunei, influența ei în mișcarea muncitorească din România s-au produs pe un teren favorabil al realităților social-politice de la noi.

O mai puțină atenție față de rolul factorilor interni ai mișcării muncitorești sau a istoriei patriei se observă și în alte articole, mai evident în unele articole din nr. 1 și 2 din 1961. Articolul „Din lupta P.C.R. împotriva fasci-

zării țării și a pregătirilor de război (aspecte din Moldova 1934 — 1938)“, publicat în nr. 2/1962, conține, pe lîngă materialul informativ nou, unele aprecieri greșite, nu evidențiază rolul eroicelor lupte din ianuarie-februarie 1933, nu explică cotitura pe care ele au determinat-o nu numai în viața partidului comunist și a mișcării muncitorești, dar chiar în viața politică a Romîniei. Neînțelegînd aceasta, autorii fac greșeli ca acelea cînd se apreciază, fără a cerceta realitatea, că burghezia, „în domeniul politicii interne“, „a fascizat țara“ (pag. 66), că alegerile din decembrie 1933 au scos în evidență, între altele, „fascizarea tuturor partidelor burgheze“ (pag. 67), că în acest răstimp, „în scopul apărării intereselor proprii de clasă, burghezia și moșierimea au dat legislației, inclusiv Constituției, un conținut fascist“ (pag. 68).

În aceeași ordine de idei, considerăm că datele din articolul mai recent: „Oglin-direa luptei petroliștilor în ziarul «Scînteia Prahovei» (1934—1936)“ ar fi fost mai bine să fie prezentate pe temeiul unei critici științifice a însuși izvorului (ziarului) folosit.

*

„Revista arhivelor“ a adus o contribuție efectivă în publicarea a numeroase mărturii privind lupta maselor pentru libertate și progres, pentru socialism, faptele cuprinse în coloanele ei slujind la elaborarea unei literaturi de interpretare tot mai bogată și mai temeinică. Încă de la primul număr al seriei noi, „Revista arhivelor“ a ilustrat noua etapă în Arhivistică, disciplină auxiliară a istoriei, pusă în slujba sarcinilor de informare necesare diferitelor compartimente ale științei, ale practicii construirii socialismului. Pașii făcuți de revistă în elaborarea unor probleme ale teoriei izvoarelor istoriei indică apropierea, ce trebuie dezvoltată, de un aspect de bază al muncii de documentare în cercetarea științifică.

C. MOCANU

СОДЕРЖАНИЕ

Заявление о позиции Румынской Рабочей Партии по вопросам международного коммунистического и рабочего движения, принятое расширенным Пленумом ЦК РРП в апреле 1964 г.	3

СТАТЬИ

Ф.Л. БАЛАУРЕ, М. ПОПЕСКУ: Развитие социалистического сельского хозяйства — путь крестьянства к благосостоянию	31
С. ДАВИКУ: О борьбе яских народных масс против военно-фашистской диктатуры и гитлеровской войны	49
О. МАТИКЕСКУ: Собрания и демонстрации трудящихся Румынии против капиталистической эксплуатации против фашистской и военной угрозы, проведенные по случаю 1 Мая в годы королевской диктатуры.	63
Г.И. ИОНИЦЭ: Деятельность, проведенная гражданскими комитетами за удовлетворение общедемократических требований (1936 — 1937).....	85

ДОКУМЕНТЫ

Новые документы в связи с крестьянским восстанием 1907 года.	109

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

И. АДАМ: «Вопросы союза рабочего класса с трудовым крестьянством РНР», Научное издательство, 1963, 138 стр; «Ревиста архивелор» (новая серия) № 1/1958 — 2/1963;	132

I N N A L T

Erklärung zum Standpunkt der Rumänischen Arbeiterpartei in den Fragen der internationalen kommunistischen und Arbeiterbewegung angenommen auf dem erweiterten Plenum des ZK der RAP von April 1964	3

ARTIKEL

FL. BALAUERE, M. POPESCU: Die Entwicklung der sozialistischen Landwirtschaft, der Weg zum Wohlstand der Bauernschaft	31
S. DAVICU: Der Kampf der Volksmassen in Jassy gegen die militärfaschistische Diktatur und den Hitler-Krieg.	49
O. MATICHESCU: Versammlungen und Kundgebungen der Werktätigen Rumäniens gegen die kapitalistische Ausbeutung, gegen die Gefahr des Faschismus und des Krieges an den 1. Maitagen in der Periode der königlichen Diktatur	63
GH. I. IONIȚĂ: Die von den Bürgerkomitees entfaltete Tätigkeit für allgemeindemokratische Forderungen (1936—1937)	85

DOKUMENTE

Neue Dokumente über den großen Bauernaufstand von 1907.....	109

BIBLIOGRAPHISCHES

I. ADAM: „Fragen des Bündnisses der Arbeiterklasse mit der werttätigen Bauernschaft in der RVR“, Wissenschaftlicher Verlag, 1963, 138 S.; „Revista arhivelor“ (neue Serie) Nr. 1/1958-2/1963;	132

S O M M A I R E

Déclaration concernant la position du Parti Ouvrier Roumain a l'égard des problèmes du mouvement communiste et ouvrier international adoptée par la Session plénière élargie du C.C. du P.O.R. d'avril 1964.	3

ARTIKLES

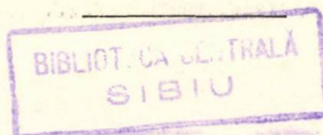
FL. BALAURE, M. POPESCO: Le développement de l'agriculture socialiste, voie du bien-être de la paysannerie.	31
S. DAVICO: La lutte des masses populaires de Jassy contre la dictature militaire-fasciste et la guerre hitlérienne.	49
O. MĂTICHESCO: Assemblées et démonstrations des travailleurs de Roumanie contre l'exploitation capitaliste, le danger fasciste et le danger de guerre, déployées à l'occasion de la journée du 1er Mai pendant la période de la dictature royale.	63
G. I. IONIȚA: L'activité déployée par les comités civiques en vue d'obtenir la satisfaction de revendications générales démocratiques (1936—1937).	85

DOCUMENTS

Documents nouveaux concernant la grande révolte des paysans de 1907.....	109

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

I. ADAM: „Problèmes touchant l'alliance entre la classe ouvrière et la paysannerie travaillieuse dans la R.P. Roumaine“, Editions scientifiques, 1963, 138 p.; „La revue des archives“ (série nouvelle) no 1/1958—2/1963	132

C O N T E N T S

Statement on the Stand of the Rumanian Workers' Party Concerning the Problems of the World Communist and Working-Class Movement, Endorsed by the Enlarged Plenum of the C.C. of the R.W.P. Held in April 1964.....	3

ARTICLES

FL. BALAURE, M. POPESCU: The Development of Socialist Agriculture — the Peasantry's Road to Well-Being	31
S. DAVICU: From the Struggle of the Masses in Jassy against the Military-Fascist Dictatorship and Hitler's War	49
O. MATICHESCU: May Day Meetings and Demonstrations of the Working People in Rumania against Capitalist Exploitation, and the Fascist and War Danger, at the Time of the Royal Dictatorship	63
G. I. IONITĂ: The Activity of the Citizen Committees in Support of General Democratic Claims (1936—1937)	85

DOCUMENTS

New Documents in Connection with the Peasant Uprising of 1907.....	109

BIBLIOGRAPHICAL NOTES

I. ADAM: „Problems of the Alliance between the Working Class and the Working Peasantry in the R.P.R.“, Scientific Publishing House, 1963, 138 pages; „The Archive Review“, New Series, Nr. 1/1958—2/1963;	132

COMITETUL DE REDACȚIE

**N. ADANILOAIE, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA**

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4. telefon : 17.01.60. interior 442 ; 722 ; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 4 lei; abonamentul pe 6 luni — 12 lei, pe un an — 24 lei.

Editura „Scinteia“

I 8902

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

Biblioteca oraș
Sibiu

BIBLIOTECĂ
SIBIU

3

1 9 6 4

1990

0 JUL. 2000

16

58902

-- ULU 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

ANUL X

3

1964

5907✓

SUMAR

	Pag.
*** Procesul din 1933—1934 al conducătorilor luptelor ceferiştilor şi petroliştilor din 1933	3
N. PETROVICI, I. BABICI: Aspecte ale contribuţiei mişcării muncitoreşti din România la lupta pe plan internaţional împotriva fascismului	23
GH. DRĂGAN: Munca organizaţiilor de partid din întreprinderile industriale din Capitală pentru îndeplinirea sarcinilor celui de-al II-lea Congres al partidului privind dezvoltarea tehnicii noi	41
FL. DRĂGNE: Poziţia mişcării muncitoreşti din România faţă de ţărănime în perioada 1918—1921	59
C. MOCANU: Războiul ţărănesc din 1514 — moment eroic al luptei pentru libertate	76

COMUNICĂRI

Acţiuni ale muncitorilor ceferişti împotriva dictaturii militare-fasciste şi a războiului hitlerist (1941—1944): M. Tălăngescu, T. Pinteau	85
Din lupta muncitorilor minieri în primii ani ai dictaturii militare-fasciste: M. Covaci	95
Societatea pentru protecţia femeii şi a copilului — organizaţie de masă creată şi îndrumată de P.C.R. (1935—1936): B. Duşescu	106

RECENZII

„Istoria României”, vol. IV, Editura Academiei R.P.R., 1964, 862 pag.: Tr. Lungu	121

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Istoria economiei naţionale a României”, vol. III, Editura didactică şi pedagogică, 1964, 152 pag.; „Materiale de istorie şi muzeografie”, Muzeul de istorie a oraşului Bucureşti, 1964, 410 pag.; EUGENIA CERNEA, NICOLAE RĂDULESCU, TUDOR PINTEAN : „Spre lumină” (Culegere de cîntece revoluţionare), Editura muzicală a Uniunii compozitorilor din R.P.R., 1964, 296 pag.; E. I. RUBINSTEIN : „Prăbuşirea monarhiei austro-ungare”, Editura Academiei de ştiinţe a U.R.S.S., Moscova, 1963, 428 pag.	129

INFORMAȚII

Sesiuni ştiinţifice consacrate celei de-a XX-a aniversări a eliberării patriei noastre.	140
MIHAI GH. BUJOR	144

Procesul din 1933-1934 al conducătorilor luptelor ceferiștilor și petroliștilor din 1933*

Istoria mișcării muncitorești din țara noastră a cunoscut multe momente de încordată luptă desfășurată, în răsunătoare procese politice, între militanții revoluționari și apărătorii orînduirii capitaliste. Un asemenea proces, în care clasa muncitoare și-a dovedit pe deplin maturitatea, în care partidul marxist-leninist s-a dovedit a fi fost la înălțimea misiunii sale, a fost procesul conducătorilor eroicelor lupte din februarie 1933, care au înscris o pagină glorioasă în istoria clasei noastre muncitoare, a luptei poporului român pentru libertate, împotriva exploatarei. Constituind, prin caracterul lor revoluționar, prin amploarea, forța și nivelul organizării, prin învățămintele lor excepțional de bogate, un moment de cotitură în dezvoltarea partidului și a întregii noastre mișcări muncitorești, o mare școală de educație revoluționară, luptele muncitorești din februarie 1933 au dat o grea lovitură regimului burghezo-moșieresc, au întîrziat cu cîțiva ani fascizarea țării, au dat un puternic avînt forțelor democratice, antifasciste. Sub conducerea P.C.R., clasa muncitoare s-a afirmat ca cea mai înaintată clasă socială, exponentul intereselor vitale ale întregului popor român.

Marile bătălii revoluționare din februarie 1933, în cursul cărora s-au întărit rîndurile partidului, legăturile sale cu masele, și-au pus o puternică amprentă asupra întregii dezvoltări ulterioare a vieții politice din România, au constituit o pregătire a marilor încleștări de clasă din anii ce au urmat. Înflăcăratul elan revoluționar, spiritul de sacrificiu, înalta conștiință patriotică de care a dat dovadă proletariatul în aceste lupte aveau să-și găsească o nouă expresie în marile bătălii de clasă care au dus la răsturnarea dictaturii militare-fasciste și instaurarea puterii populare, în lupta plină de avînt și abnegație pentru refacerea și dezvoltarea economiei naționale, pentru construirea socialismului. O însemnătate deosebită a

---

* Extras din lucrarea aflată în machetă: „Luptele eroice ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933”, editată sub egida Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.

avut faptul că în perioada în care s-au desfășurat luptele din 1933 s-au ridicat din rândurile proletariatului cadre de conducători revoluționari căliți, strâns legați de mase, caracterizați printr-o fidelitate neabătută față de interesele poporului și ale patriei, înaltă principialitate și clarviziune politică. Prezența în conducerea partidului a acestor cadre în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a avut un rol de prim ordin în călirea politică-ideologică a partidului, în elaborarea unei linii politice juste, bazate pe aplicarea creatoare a învățăturii marxist-leniniste la condițiile specifice României, ceea ce s-a reflectat în succesul luptei pentru răsturnarea dictaturii fasciste, iar apoi pentru construirea socialismului.

Procesul intentat conducătorilor luptelor eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933 de către regimul burghezo-moșieresc, a devenit — datorită combativității clasei muncitoare și creșterii prestigiului Partidului Comunist din România — un mare eveniment politic, prilejuind o adevărată verificare a căilor tactice de acțiune și a raporturilor forțelor de clasă din țară. El a fost un proces în care, de la bara justiției burgheze, antipopulare, a fost dezvăluită exploatarea sălbatică a muncitorimii ceferiste și petroliste ca și a tuturor celorlalte categorii de muncitori, a fost înfățișat tabloul jefuirii țărănimii nevoiașе, a fost dezvăluit substratul batjocoririi de către regimul burghezo-moșieresc a majorității intelectualilor, funcționarilor și altor categorii sociale.

Procesul înscenat conducătorilor luptelor ceferiștilor și petroliștilor, început în iulie 1933 la București și rejudecat în iunie 1934 la Craiova, s-a desfășurat în condițiile stării de asediu, ale unei furibunde campanii anticomuniste și antidemocratice, dezlănțuite de cele mai reacționare cercuri ale claselor exploataatoare.

Procesul a fost transformat, datorită forței și înțelepciunii Partidului Comunist din România, ca o consecință a marilor adevăruri pentru care lupta, a intereselor celor mai largi mase pe care le reprezenta, într-o tribună politică revoluționară. De la această tribună, acuzații au apărut interesele proletariatului, ale tuturor oamenilor muncii, au propagat linia revoluționară a partidului comunist — de unitate a clasei muncitoare, de alianță cu masele țărănimii, de grupare a celor mai largi mase de la orașe și sate în jurul clasei muncitoare, de apărare cu forțe unite a independenței patriei, democrației, păcii și prieteniei între popoare.

Ecoul procesului conducătorilor luptelor ceferiștilor și petroliștilor români din 1933 a depășit cu mult granițele țării. Proletariatul din lumea întreagă a înțeles că în România, o dată cu procesul ceferiștilor, se dezbăteau probleme de interes general, internațional pentru cei ce muncesc. Pretutindeni au înțeles muncitorii, intelectualii, oamenii politici cu orientări progresiste că procesul ceferiștilor era o parte a luptei împotriva fascismului, care se desfășura pe plan internațional. În tot timpul procesului, oamenii muncii din majoritatea țărilor Europei, precum și din America, Asia și Africa au dat impresionante mărturii de

solidaritate cu luptătorii ceferiști, văzînd în luptele din februarie din România un bun al mișcării muncitorești internaționale ¹.

Între 17 iulie și 19 august 1933 s-a judecat la București procesul conducătorilor luptelor din ianuarie-februarie 1933. Acest proces a început într-o atmosferă de mare tensiune. Pe de o parte guvernul burghezo-moșieresc, regele și autoritățile represive socoteau că procesul va trebui să întrească acțiunea antimuncitorească, antipopulară din februarie 1933, iar pe de altă parte proletariatul și partidul său revoluționar de avangardă apreciau procesul ca o nouă înfruntare a forțelor de clasă din România, care să ducă la creșterea maturității clasei muncitoare și a încrederii în propriile sale forțe.

Guvernul Vaida — organizatorul masacrului din 16 februarie — urmărea ca, prin orice mijloace, să arunce asupra ceferiștilor și petroliștilor cele mai grave învinuiri care să compromită acțiunea lor revoluționară și să justifice măcelul de la „Grivița”. De aceea a luat cele mai severe măsuri pentru ca dezbaterile procesului să fie ascunse în fața maselor, pentru a fi împiedicate orice manifestații de solidaritate ale ceferiștilor, ale familiilor celor judecați, ale tuturor celor care nutreau simțăminte de simpatie față de acuzați. Una din măsurile cele mai reacționare și care dădeau în vileag încă de la început planurile guvernului era judecarea procesului ceferiștilor de către Consiliul de război al Corpului II armată, care, încălcînd în mod grosolan elementare reguli de procedură ale propriului cod de legiuiri burgheze, urmărea să împiedice pe muncitorii acuzați de a se apăra și a arăta adevărul despre luptele din 1933, căuta să pună pe avocații apărării în imposibilitate de a-și exercita mandatul pe care îl aveau. În schimb, comisarul regal Hotineanu, cel care de altfel ordonase dezlănțuirea rafalelor contra ceferiștilor la „Grivița”, avea din partea consiliului mîină liberă de a interveni la dezbateri în modul cel mai provocator și în a trata cu brutalitate pe „acuzați”, adresîndu-le tot felul de invective și insulte ².

Ordonanța definitivă de trimitere în judecată reflecta teama burgheziei în fața valului crescînd al luptelor revoluționare care au culminat cu grevele din 15—16 februarie de la Atelierele „Grivița” ³. Căutînd să justifice represiunea sîngeroasă din dimineața zilei de 16 februarie, ordonanța definitivă arăta că au fost făcute de către comisarii regali toate somațiile prevăzute de lege și că au fost date muncitorilor cinci minute pentru a se decide „să se predea și să evacueze în liniște atelierele” ⁴. „Atacul s-a început deodată pe tot frontul” ⁵ — se menționa cu cinism în ordonanța definitivă.

¹ Chivu Stoica: „Eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933”, E.S.P.L.P. 1955, ed. a II-a, pag. 135.

² Arhiva C.C. al P.M.R., cutia nr. 119 I.C., filele 54—60.

³ Loc. cit., fondul nr. 96, dosarul nr. 3 728, fila 103.

⁴ Loc. cit., dosarul nr. 3 708, fila 97.

⁵ Ibid.

Interogarea celor 108 acuzați în proces a arătat, pe de o parte, felul tendențios în care se cerea muncitorilor să răspundă acelor chestiuni care conveneau Consiliului de război, și, pe de altă parte, poziția fermă a majorității acestora care s-au transformat din acuzați în acuzatori.

Respingînd concluziile ordonanței definitive în legătură cu activitatea sa, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, transformînd boxa acuzaților într-o adevărată tribună de luptă, a declarat: „Nu am 10 nume, cît mi se dau în ordonanța definitivă... Eu mă numesc GHEORGHIU și sînt fecior de țăran din județul Tutova. Am lucrat la C.F.R. în diferite ateliere, căci eram mutat din loc în loc ca element nesupus, îndemnam pe muncitori la organizare“. În legătură cu situația grea de la Atelierele C.F.R. din Dej a spus: „condiții de lucru mizerabile, ateliere descoperite, iarna se lucra pe ger și zăpadă afară, salariile scădeau, amenzile curgeau, iar muncitorii descurajați și dezorganizați, dezorientați, căutau ieșirea pe care nu o vedeau“⁶.

Demascînd politica oportunistă a șefilor social-democrați din sindicatele reformiste de la C.F.R. și apărînd linia revoluționară de front unic în aceste sindicate, unde se formaseră „opoziții roșii“, opoziții condamnate aspru în actul de acuzare, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus: „Da. Opoziția aceasta sindicală era roșie, activă, conștientă, cinstită și dornică de acțiune pentru realizarea revendicărilor muncitorești“; totodată, a subliniat în cuvîntul său însemnătatea deosebită pe care a avut-o Comitetul Central de acțiune pe țară, arătînd rolul acestui organ în pregătirea și conducerea luptelor din ianuarie-februarie 1933. „Am convocat o conferință la București. Au răspuns sindicatele din Galați, Iași, Pașcani, Cluj și București. Aci am constituit Comitetul Central de acțiune, din care am făcut parte și care a coordonat acțiunile ce urmau să se desfășoare, discutînd și stabilind revendicările tuturor ceferiștilor și avîzînd la mijloacele cele mai bune pentru realizarea lor practică“. „Astăzi, cînd mă găsesc aci pentru activitatea ce am depus timp de un an în calitate de membru al Comitetului Central — se spunea mai departe în declarație —, în fața dv., în auzul muncitorilor prezenți la proces și în sală, în auzul muncitorilor ceferiști din toată țara, eu declar: **ACȚIUNEA ÎNTREPRINSĂ A FOST JUSTĂ. EA A FOST BINE CONDUSĂ**, iar organele s-au dovedit capabile să reprezinte în mod valabil muncitorimea, să o organizeze și să-i conducă luptele. Comitetul Central de acțiune, îndeplinindu-și rolul, a dat dovadă de maturitate, de o adîncă pătrundere și cunoaștere a posibilităților ce există în masele ceferiste. El a scos la iveală forța formidabilă de acțiune a muncitorilor ceferiști, a coordonat munca și a pregătît evenimentele de la 2 și 15 februarie 1933. Prin acțiunea sa, muncitorimea C.F.R. a fost ridicată la rangul de avangardă a întregii muncitorimi din România“⁷.

⁶ „Din dezbaterile procesului muncitorilor ceferiști în fața Consiliului de război al Corpului II armată“. Fragmente din cuvîntările acuzaților și din depozițiile martorilor după note stenografice, Editura P.C.R., 1934, pag. 13—14.

⁷ „Din dezbaterile procesului muncitorilor ceferiști în fața Consiliului de război al Corpului II armată“. Fragmente din cuvîntările acuzaților și din depozițiile martorilor după note stenografice, Editura P.C.R., 1934, pag. 13—14.

A fost subliniat apoi caracterul profund politic al luptelor ceferiștilor, faptul că muncitorimea ceferistă s-a ridicat în masă împotriva stării de asediu, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, pentru eliberarea conducătorilor arestați: „Ați întrebat dacă s-a strigat: «Jos starea de asediu!» și de ce nu s-au evacuat atelierele atunci când legea nu permite acest lucru. Eu răspund clar și așa cum e normal să facă un muncitor. Muncitorii adunați în ateliere au strigat, și noi nu ne temem și acum să strigăm: «Jos starea de asediu!». Dar vă întreb: ce erau să facă? Să stea cu brațele încrucișate când organizațiile lor sînt desființate și conducătorii, aleși de ei, arestați? Solidaritatea muncitorească a scris o frumoasă pagină în ziua de 15 februarie. Muncitorii au manifestat în contra stării de asediu ce fusese adusă în contra lor de guvern. De altfel, în contra stării de asediu erau toate categoriile de muncitori și exploatați, iar pe Calea Griviței, în tot timpul zilei de 15 februarie, în plină stare de asediu, mii de cetățeni au manifestat împotriva stării de asediu și pentru doleanțele lucrătorilor de la C.F.R. Cu toată teroarea ce se dezlănțuise, muncitorimea a răspuns cu demnitate și vigoare la atacul încercat în contra muncitorilor.

Legal sau nu, muncitorii s-au adunat, au manifestat și au luptat pentru apărarea drepturilor lor și ale clasei din care fac parte. Iar dacă se interzicea dreptul de întrunire și manifestare ei erau datori s-o facă, căci înaintea oricărei legi stă dreptul muncitorilor la viață”⁸.

Pline de forță au răsunat cuvintele cu care tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej și-a încheiat declarația: „Acuzații adevărați se găsesc în guvern, în Direcția C.F.R. și în conducerea Sindicatelor reformiste, alături și în rîndurile acuzatorilor de azi. Sentința ce o veți pronunța, departe de a intimida și a întoarce pe muncitori de la drumul lor, va însemna un îndemn la acțiune, un nou îndemn la luptă”⁹.

Răspunzînd comisarului regal care susținea cu ipocrizie că o dată cu raționalizarea s-au introdus cele mai moderne instalații și că, din punct de vedere tehnic, lucrătorii de la C.F.R. lucrau în condiții foarte bune, ca și în cele mai mari întreprinderi din străinătate, tovarășul Chivu Stoica a spus: „D-le președinte, nu știu cum o fi în străinătate, ceea ce pot spune este un lucru, pe care miile de lucrători de la C.F.R. îl pot confirma. Lucrăm în condițiuni mizerabile... Nu este nici o grijă pentru muncitor, nimeni nu se gîndește la viața lui și vai de el dacă va aștepta ca alții să se gîndească pentru dînsul. Greva de la C.F.R. l-a învățat că atît timp cît nu va ști să se organizeze și să lupte pentru schimbarea condițiilor de muncă el va continua a munci în aceleași condiții în care munceau robii...”¹⁰

Datorită curajului și atitudinii lor tenace, prin faptul că au spulberat acuzațiile cuprinse în actul de acuzare, conducătorii ceferiștilor au

⁸ Loc. cit., pag. 12—14.

⁹ Loc. cit., pag. 13—15.

¹⁰ Loc. cit., pag. 20—21.

reuşit să facă din cuvîntul lor o armă politică de demascare a exploatării burghezo-moşiereşti. Faţă de atitudinea şi linia consecventă de luptă în cadrul procesului, proprie mării majorităţi a acuzaţilor, notă discordantă au făcut doar cîteva elemente capitularde şi provocatoare ¹¹.

La 25 iulie a început audierea martorilor. Prin faţa instanţei s-au perindat sute de martori, oameni aparţinînd celor mai diverse categorii sociale, care au răsturnat — prin depoziţiile lor — acuzaţiile mincinoase cuprinse în ordonanţa definitivă, arătînd că lupta ceferiştilor a fost justă. Înfruntînd cu dirzenie şi curaj intervenţiile brutale ale comisarului regal, sutele de martori au înfăţişat condiţiile mizere de lucru şi trai ale ceferiştilor, au subliniat justetea grevei şi a folosirii ocupării atelierelor de către muncitori în timpul grevei, necesitatea gărzilor de autoapărare, au demascat politica oportunistă a liderilor social-democraţi de dreapta, politica jabelor, a ploconelilor şi tergiversărilor nesfîrşite.

La întrebările provocatoare în legătură cu activitatea partidului comunist, neuitatul militant revoluţionar Ilie Pintilie a dat un răspuns pătruns de spirit de clasă : „Dacă însă comuniştii sînt aceia care au deschis ochii muncitorilor, arătîndu-le calea de urmat şi ce trebuie să facă, dacă comuniştii au învăţat pe muncitori cum trebuie să conducă greva, cum trebuie s-o organizeze, dacă ei sînt aceia care au venit să lumineze calea noastră, a ceferiştilor, şi să arate drumul luptei, care singură ne-a dat cîştigul grevei de la 2 februarie 1933, apoi, d-le preşedinte, şi noi subscriem în totul la aceea ce au făcut comuniştii, şi eu sînt comunist...” ¹².

Intrucît martorii nu erau de loc pe placul acuzării, deoarece prin mărturiile lor spulberau tot eşafodul de calomnii pe care era clădită ordonanţa definitivă, Comisarul regal căuta să-i şicaneze la tot pasul, să-i încurce, să-i deruteze prin întrebări provocatoare.

Datorită opiniei publice favorabile acuzaţilor şi impresiei produse de declaraţiile demascatoare ale marelui număr de martori, unii oameni politici burghezi, determinaţi în parte şi de considerente politicianiste, au recunoscut justetea revendicărilor muncitorilor, arătînd că situaţia acestora se înrăutăţea serios şi că nemulţumirile i-au îndemnat să aleagă calea luptei greviste.

La cererea insistentă a apărării şi sub presiunea puternică a maseilor populare, Consiliul de război a fost nevoit să admită audierea celor propuşi de apărare pentru a depune mărturii în legătură cu așa-zisele urme de gloanţe din stîlpii bisericii, situată în faţa Atelierelor „Griviţa”, pe care se baza acuzaţia că muncitorii ar fi tras focuri de armă asupra armatei. Parohul acestei biserici a arătat că în ziua de 18 februarie 1933, prin urmare la două zile după sîngeroasele evenimente, a fost înştiinţat de paracliser şi enoriaşi că un gardian şi un civil, veniţi

¹¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 966, fila 201.

¹² „Din dezbaterile procesului muncitorilor ceferişti în faţa Consiliului de război al Corpului II armată”. Fragmente din cuvîntările acuzaţilor şi din depoziţiile martorilor după note stenografice, Editura P.C.R., 1934, pag. 17.

cu o motocicletă, au făcut câteva găuri în stîlpul bisericii cu o daltă și cu un ciocan, pe care apoi le-au fotografiat; preotul a declarat că a văzut și dînsul găurile făcute. Întrebat de președinte despre cele discutate în cartier asupra incidentelor de la „Grivița“, martorul a răspuns că populația e convinsă că muncitorii n-au tras cu arme. În același sens a declarat și paracliserul bisericii, care, întrebat fiind de președinte dacă muncitorii au tras, a răspuns că a văzut numai sergenții trăgînd cu revolverele¹³. La auzul acestor mărturii care demascau înscenarea acuzării, comisarul regal, spumegînd de furie, a cerut ca „onoratul consiliu să întrerupă audierea acestor informatori“¹⁴.

Mărturiile clare, precise și demascatoare în același timp, făcute de numeroși martori, au creat o situație penibilă pentru acuzatori, care s-au văzut dezvăluiți cu întreg arsenalul de falsuri și calomnii și condamnați de mase.

În ciuda faptului că întreaga desfășurare a procesului a demonstrat în chip neîndoielnic nevinovăția acuzaților, Consiliul de război a pronunțat împotriva ceferiștilor una dintre cele mai crunte sentințe cunoscute pînă atunci în analele justiției burghezo-moșierești: 38 de acuzați au fost condamnați la pedepse însumînd 421 de ani de muncă silnică și închisoare¹⁵. Două treimi din numărul acuzaților au primit pedepse între 10 și 20 de ani muncă silnică.

Sentința de condamnare dată în procesul ceferiștilor de la București a umplut de revoltă inimile maselor din întreaga țară. „Scînteia“, adresîndu-se, în numărul din septembrie 1933, maselor muncitoare, le arăta că sentința pronunțată de justiția militară împotriva celor mai buni reprezentanți ai muncitorilor de la Atelierele C.F.R. „Grivița“, împotriva celor mai buni reprezentanți ai mișcării revoluționare din România este: „Sentința răzbunării de clasă“. Ea a fost pregătită independent de dezbaterile procesului și a fost pronunțată în pofida tuturor faptelor care au dovedit la proces că adevărații vinovați nu erau muncitorii care s-au ridicat la luptă, ci capitaliștii, guvernul, întreaga ordine de stat burghezo-moșierească.

Pronunțarea odioasei sentințe a avut efecte contrare celor scontate de burghezie: „Nu sentimentul de frică — scria „Scînteia“ —, ci cea mai mare indignare a maselor largi este răspunsul la această brutală și cinică sentință împotriva celor mai buni reprezentanți ai clasei muncitoare din România.

Nu panică, ci sentimentul simpatiei adînci și solidarității cu cei condamnați a semănat această sentință în rîndurile proletariatului revoluționar, în sufletele sutelor de mii de muncitori, țărani și intelectuali muncitori“¹⁶.

¹³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 326, fila 52.

¹⁴ „Curentul“ nr. 1983, din 10 august 1933.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 326, filele 68—69.

¹⁶ „Scînteia“ din septembrie 1933.

Tot ce a sperat burghezia prin înscenarea procesului se năruia datorită dârzeniei, hotărîrii de luptă a ceferiştilor. În beciurile Consiliului de război, cînd s-a comunicat luptătorilor ceferişti sentinţa aspră, din piepturile lor a izbucnit „Internaţionala“, răspuns care exprima voinţa lor neînfriată de a duce lupta mai departe, pînă la victoria deplină asupra claselor exploatoare ¹⁷.

În ciuda măsurilor luate de burghezie ca procesul să nu capete amploare, lucru de altfel mărturisit de comisarul regal în rechizitoriul său, cu toată paza din jurul Consiliului de război şi al închisorii, cu toată severitatea cenzurii, procesul a avut un larg ecou în rîndurile maselor largi. Pe măsură ce ecoul procesului devenea mai puternic în mase şi mai ales cînd a fost cunoscută sentinţa reacţionară, campania de eliberare a conducătorilor luptelor din 1933 a crescut în intensitate. Mase largi de oameni, aparţinînd diferitelor categorii sociale, mobilizate de P.C.R., de organizaţiile revoluţionare de masă — Sindicatele unitare, U.T.C., Ajutorul roşu, Liga muncii, Comitetul naţional antifascist —, au participat la acţiuni de solidaritate cu eroicii luptători ceferişti. La Bucureşti, Cluj, Oradea, Galaţi, Buhuşi şi în alte localităţi din ţară s-au strîns mii de iscălituri de protest, care au fost înaintate Consiliului de război; la Bucureşti, Cluj, Iaşi şi în alte centre au avut loc demonstraţii de protest; în timpul procesului s-a format Comitetul de apărare a ceferiştilor, cu organul său legal de presă; organizaţia „Solidaritatea muncitorească romînă“, continuînd activitatea „Ajutorului muncitoresc romîn“ dizolvat de guvern, a lansat apeluri în care se cerea anularea procesului, ele fiind acoperite de mii de semnături şi trimise Consiliului de război. Acţiunile de solidarizare cu conducătorii muncitorimii ceferiste şi petroliste care se desfăşurau în condiţiile stării de asediu, ale terorii furibunde a regimului burghezo-moşieresc, ale căutării de către marea burghezie a unor noi soluţii de instaurare treptată a regimului de dictatură, „au sfârşit condamnarea ceferiştilor“ ¹⁸ — după cum aprecia un document al P.C.R. La 29 martie 1934, justiţia militară a fost silită să caseze sentinţa şi a trimis procesul ceferiştilor de la „Griviţa“ pentru rejudecare la Consiliul de război al Corpului I armată — Craiova pentru ziua de 4 iunie 1934 ¹⁹. Precizînd cauzele acestei hotărîri, P.C.R. arăta maselor că anularea sentinţei „a fost impusă de atitudinea curajoasă, revoluţionară a luptătorilor noştri ceferişti în faţa justiţiei militare, ca şi în carcerile duşmanului de clasă. Ea a fost impusă de lupta noastră pentru eliberarea lor, de acţiunile de solidaritate ale proletariatului internaţional“ ²⁰.

¹⁷ Chivu Stoica, op. cit., pag. 122.

¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 958, fila 144.

¹⁹ Loc. cit., fondul nr. 96, dosarul nr. 327, filele 16—17.

²⁰ Ibid.

Procesul de la Craiova a constituit o nouă mărturie a radicalizării maselor din România și o strălucită confirmare a forței și capacității P.C.R. de mobilizare a celor ce muncesc în jurul cauzei comune pentru care au luptat și s-au jertfit muncitorii ceferiști în februarie 1933.

Ca urmare a măsurilor luate de P.C.R., în cadrul procesului de la Craiova s-a afirmat cu și mai multă vigoare caracterul politic al luptelor din februarie 1933. Conducătorii acestor lupte, acuzați în proces, au reușit să imprime procesului acel caracter politic de masă, corespunzător nivelului înalt al eroicelor lupte din februarie 1933 și gradului de maturitate politică a clasei muncitoare din România.

Reprezentanții apărării — martori veniți la Craiova în număr mult mai mare ca în procesul precedent — au arătat că în inima și în mintea proletariatului și a maselor largi în general creștea și se întărea, oricât era teroarea de mare, convingerea că linia partidului comunist era cea mai justă și corespunzătoare idealurilor lor.

Calculele făcute de guvernanții burgheziei și moșierimii române că la Craiova va fi asigurată liniștea de care autoritățile aveau nevoie spre a putea condamna nestingherite pe conducătorii luptelor din 1933 s-au dovedit a fi greșite. Muncitorii orașului, micii meseriași, țăranii, intelectualii din acest oraș au văzut în procesul care se judeca la Craiova procesul propriilor năzuinți și hotărâri de revoltă contra jafului și împilării, atât de cumplite în acea regiune lăsată în înapoiere.

Procesul a început în ziua de 4 iunie 1934 în fața Consiliului de război al Corpului I armată — Craiova, cei opt acuzați — în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — fiind aduși de două ori pe zi de la închisoare, dimineața și după-amiaza, legați în lanțuri, străbătînd străzile Craiovei pînă la locul judecății.

Apărarea era formată din 16 avocați din București și Craiova, printre care : Mihai Macavei, Stelian Nițulescu, Petre Grozdea, Nicolae Popilian, Al. Urziceanu, H. Tălpeanu și alții ²¹. Cu toată teroarea și măsurile de represiune luate împotriva celor care s-au pronunțat ca apărători, la apel au răspuns 190 de martori ai apărării. Dintre martorii acuzării s-au prezentat numai 12 ²². După apelul martorilor a început citirea ordonanței definitive de trimitere în judecată. Timp de 4 zile, cît a durat citirea ordonanței definitive, justiția burghezo-moșierească s-a străduit ca, în cîteva sute de pagini, să încadreze în texte de lege și să declare ilegală lupta muncitorilor, luptă izvorită din cele mai firești interese de viață și libertate ale tuturor oamenilor muncii. Eforturile făcute, cu un an în urmă, de guvernul național-țărănesc, de a rotunji în așa

²¹ Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 182, fila 109.

²² Loc. cit., fila 112.

fel „vina“ celor din boxă încît să se poată justifica o condamnare „exemplară“, erau continuate de noul guvern național-liberal, care, cu aceeași înverșunare, cu sfidarea tuturor evidențelor, a căutat cu orice preț să găsească și să ticluiască o așa-zisă bază juridică pentru o sentință cît mai aspră.

Majoritatea conducătorilor luptelor muncitorimii din 1933 au dovedit o înaltă demnitate revoluționară, o fermă linie de conduită pe tot parcursul procesului. Din nou, în sala tribunalului a răsunat plin de curaj glasul reprezentanților muncitorimii, mai puternic, mai viguros. „Apar pe banca acuzării pentru a doua oară eroii proletariatului revoluționar — scria „Scînteia“. Ei proclamă deschis justetea luptei proletare pe baza frontului unic, se transformă din acuzați în acuzatori ai exploatatorilor, își iau cu curaj răspunderile“²³. Ei au demascat din nou, cu toată vigoarea, sărăcia în care se zbăteau muncitorii ceferiști, poverile de nesuportat ale jafului burgheziei românești și al monopolurilor apusene, legitimitatea organizării luptei pentru salvarea muncitorimii ceferiste și a familiilor lor.

Dînd prin întreaga sa atitudine un minunat exemplu de comportare a militantului revoluționar în fața dușmanului de clasă, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a transformat fiecare răspuns al său într-un act de acuzare împotriva guvernului reacționar, a claselor dominante, i-a încolțit cu întrebările sale pe reprezentanții acestora.

„Știți, domnule președinte, cu cît este plătit un muncitor de la «Grivița» pentru munca sa dusă în cele mai grele și neomenoase condiții?

Știți, domnule comisar regal, cum este reglementată munca în aceste ateliere?

Cunoașteți, domnule președinte, și ne-ați putea spune și nouă ce «curbe de sacrificiu» a aplicat guvernul domnilor bancheri?

Aveți cunoștință, domnule comisar regal, despre efectele curbelor de sacrificiu impuse de guvern — prin Vidrighin — muncitorilor de la «Grivița»?“. În felul acesta era scos în evidență faptul că proletariatul român îmbina revendicările economice cu cele politice, imprima luptei un pronunțat caracter antifascist și antiimperialist, ridicîndu-se în apărarea libertăților democratice, a independenței naționale.

Ascuțișul întrebărilor puse de acuzat a provocat dezorientarea președintelui instanței, care se dovedește neputincios în a stăvili expunerea metodică a reprezentantului muncitorimii și a luptei sale împotriva nedreptei orînduiri burgheze.

Sala era gata să izbucnească. Comisarul regal Gelep Vasile a intervenit pentru salvarea situației, adresîndu-se președintelui:

²³ „Scînteia“ nr. 8, din 10 iunie 1934.

„Domnule președinte, atrageți atenția acuzatului că aici nu este o sală de întrunire publică, aici el este îndatorat să răspundă despre cele ce este întrebat, nu să acuze“.

Și răspunsul a urmat cu promptitudine :

„Nici măcar nu pot să cer iertare, căci nu eu acuz ! poporul muncitor acuză ! și El trebuie să afle — mai ales din această sală — că cu oricâte împotriviri va veni vremea răspunderilor pentru cei care i-au hărăzit o soartă de robi“.

„Sala freamătă — notau corespondenții ziarului „Apărarea ceferiștilor“ —, pe banca apărării gesturile de aprobare enervează pe comisarul regal, la a cărui cerere ședința este suspendată. La câteva minute, trei dintre avocați sînt chemați în camera de chibzuire a judecătorilor, unde deja fuseseră aduși mai înainte și acuzații. La recomandarea comisarului regal, președintele, adresîndu-se inculpaților, le pune în vedere să renunțe la atitudinea adoptată, căci altfel va fi nevoit să suspende lucrările, și întorcîndu-se către avocații apărării le atrage atenția că dacă nu-și vor schimba și ei atitudinea li se vor aplica rigori penale și disciplinare.

Ca și în sala de dezbateri, Gheorghe Gheorghiu-Dej răspunde :

„Domnule președinte, nu vă osteniți prea mult cu... suspendarea procesului ; este un proces istoric, care nu poate fi suspendat. EL VA ÎNCETA PUR ȘI SIMPLU o dată cu înlăturarea exploatării. Iar «acuzatul» Chivu Stoica — care nu răspunsese încă la interogatoriu —, adresîndu-se președintelui și comisarului regal totodată, le spune liniștit și simplu :

„Uite ! amenințările nu ne sperie, noi ne facem datoria noastră, avocații își fac datoria lor, și după cum se vede și d-voastră vă faceți «datoria d-voastră» și se va vedea mai tîrziu cine și-a făcut-o mai bine“.

Tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, respingînd în modul cel mai categoric afirmațiile din ordonanța definitivă, care aruncau întreaga frămîntare de la C.F.R. pe seama agenților provocatori, a recunoscut, ca și la procesul de la București, existența Comitetului Central de acțiune ca pe un organ cu care muncitorii se mîndreau. A descris în amănunt felul cum s-a ales acest Comitet Central de acțiune, precum și acțiunile pe care le-a întreprins : „Organizarea acțiunilor pe țară era una din condițiunile reușitei luptei pentru revendicări“ — sublinia în cuvîntul său la interogatoriu. În continuare, a arătat situația creată întregii muncitorimi de la calea ferată, datorită lipsei de acțiune a vechii conduceri reformiste sindicale, subliniind că „Epoca memoriilor și intervențiilor trebuia înlocuită cu acțiunea hotărîtă, la capătul căreia desigur se afla greva“²⁴, că în condițiile exploatării capitaliste „greva este singura

²⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 326, fila 60.

armă de luptă prin care muncitorimea își poate câștiga și apăra drepturile sale. O grevă bine organizată duce totdeauna la izbândă, pentru că ea face să stagneze întreaga viață economică și demonstrează că forța solidarității muncitorești este de temut și nu poate fi neglijată”²⁵. Răspunzând la câteva întrebări privitoare la modul de organizare a grevelor, a arătat că „ultimele greve au fost o confirmare a metodelor de acțiune stabilite de conferințele comitetelor de acțiune regionale și o totală condamnare, prin acțiune, a vechilor metode”²⁶. În continuare a arătat cum, în toate sindicatele, revendicările economice împingeau pe toți lucrătorii la acțiune și cum nevoile muncitorilor de la C.F.R. cereau o nouă organizare și găsirea formelor noi capabile a conduce acțiunea ce se pregătea. Astfel a apărut atunci ca necesitate imediată realizarea Frontului unic muncitoresc, în care să intre absolut toți muncitorii, și s-a hotărât ca arma de luptă la care trebuia să se recurgă să fie greva cu rămânerea în fabrică. „Această formă era impusă de nevoia de a câștiga greva”.

Răspunzând intervenției privind posibilitatea reprimării grevelor cu ajutorul armatei, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a replicat :

„D-le președinte, să nu uitați un lucru : că haina militară ascunde fel de fel de caractere și dacă s-a întâmplat ca unul să-și înnegrească mâinile de sânge trăgând în noi au fost mulți care au spus : nu trag și au refuzat să tragă în ziua de 16 februarie”²⁷.

În continuare a vorbit despre faptul că revendicările pentru care lupta muncitorimea ceferistă din țara noastră nu erau numai ale ei, ci și ale celor mai largi pături sociale. „Toate celelalte categorii de muncitori neorganizați, ca și întreaga mică burghezie, s-au alăturat la lupta pe care muncitorii din ateliere o porniseră. O dată cu afirmarea de voință a muncitorimii, mica burghezie se îndreaptă cu încredere spre masele de care și ea depinde”²⁸.

Cînd în România burghezo-moșierească se ducea cea mai turbată acțiune de ațîțare a șovinismului și cînd sub masca legii de apărare a muncitorimii romîne se răpea dreptul la muncă al muncitorilor minoritari, glasul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej a răsunat de la bara justiției militare pentru a demasca politica de ațîțare șovină dusă de clasele exploatare, de învrăjbire a maselor muncitoare, pentru a le putea exploata și asupra mai ușor. Subliniind încă o dată măreția luptei proletariatului care s-a ridicat pentru apărarea intereselor tuturor celor exploatați și asupriți, indiferent de naționalitate, și relevînd, totodată,

²⁵ „Dimineața” din 13 iunie 1934.

²⁶ „Apărarea ceferiștilor” din 16 iunie 1934.

²⁷ Ibid. ; vezi și Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 326, fila 70.

²⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 326, fila 70.

puterea solidarității de clasă a proletarilor deasupra deosebirilor de ordin național, la întrebarea dacă „la Dej sînt numai muncitori minoritari?”, el a declarat: „D-le președinte, muncitorimea conștientă nu face nici un fel de distincțiune de rasă și naționalitate. În ateliere muncitorul român suferă ca și cel evreu sau ungur, iar fabricanții nu țin seamă la concedieri și scăderi de salarii dacă muncitorii sînt sau nu romîni”²⁹. Cînd e vorba de statutul C.F.R. cu privire la limba romînă, el nu reprezintă decît o diversiune a urii de rasă.

În depoziția sa la proces, tovarășul Chivu Stoica a demascat calomniile și acuzațiile cuprinse în ordonanța definitivă, precum și rafinatele metode de exploatare a muncitorimii ceferiste. Vorbind despre activitatea sa ca membru în Comitetul de acțiune de la Atelierele „Gri-vița” și făcînd istoricul grevei din 2 februarie 1933, a subliniat că aceasta „a dus la recunoașterea în cea mai mare parte a revendicărilor”. El a precizat că „muncitorii n-au tras, nu a avut nimeni nici o armă”. A demascat, totodată, cruzimea cu care s-au evacuat atelierele în dimineața zilei de 16 februarie și a încheiat depoziția sa trimițînd un salut de mulțumire proletariatului din România și celui internațional care lupta pentru stingerea procesului.

În răspunsul său la interogatoriu, tovarășul Gheorghe Vasilichi a demascat cîrdășia capitaliștilor străini și a celor romîni în exploatarea muncitorimii și jefuirea bogățiilor țării, arătînd că mizeria în care se zbăteau muncitorii petroliști se datora faptului că în țara petrolului 75% din capital era străin și litrul de petrol se vindea cu 5 lei în România și cu 50 de bani peste hotare. „Sînt, d-le președinte, — a subliniat în încheierea depoziției sale — un muncitor conștient, care mi-am făcut datoria față de conștiința mea, față de toată muncitorimea din România”³⁰.

Sutele de muncitori, țărani muncitori, intelectuali cu vederi înaintate, mici meseriași etc. de toate convingerile politice, în ciuda tuturor piedicilor, a terorii și a stării de asediu, au venit într-o impresionantă unitate să-și afirme solidaritatea cu conducătorii ceferiștilor și petroliștilor aflați pe banca acuzării și să ceară într-un singur glas stingerea procesului și eliberarea acuzaților.

Semnificativ pentru felul cum s-au desfășurat dezbaterile procesului din Craiova este că în întregime a fost de fapt dominat de întrebările acuzaților adresate martorilor. Consiliul și comisarul regal, care au limitat cuvîntul acuzaților și martorilor, întrerupîndu-i abuziv, nu au reușit să-i intimideze. „De două zile în șir în fața consiliului defilează convoiul nesfîrșit al martorilor. Sînt muncitori din fabrică, cu obraji de pămînt, în haine mototolite și uzate — nota un ziar al vremii. Și-au părăsit

²⁹ Loc. cit., fila 71.

³⁰ „Apărarea ceferiștilor” din 16 iunie 1934.

munca și cu hrana pe o zi la subsuoară au venit în această Craiovă a Banilor, unde se judecă de săptămîni conducătorii lor de luptă. Toți au frunțile sus. Sînt demni, și depozițiile lor alături de cruce sînt pagini de cea mai largă umanitate”³¹. Ilie Pascu, turnător la Atelierele C.F.R.-București, întrebat de comisarul regal dacă e adevărat că muncitorii se împotriveau stării de asediu, a răspuns : „Da, muncitorii au cerut ridicarea stării de asediu și eliberarea conducătorilor arestați. Acest lucru ei îl cer și astăzi”. Vorbind în numele a 500 de femei din Iași, soții de ceferiști, Elena Hunțig a spus la proces : „am luptat alături de soții noștri pentru cîștigarea revendicărilor noastre”. Muncitorii ceferiști I. Ștefănescu, I. Munteanu, M. Teodosiu, I. Mentea au depus cu demnitate și curaj în apărarea conducătorilor luptelor din februarie 1933 și au dezvăluit regimul de sălbatică exploatare din Atelierele C.F.R.

În apărarea celor întemnițați și-au ridicat glasul numeroși reprezentanți ai intelectualității — Radu Cernătescu, N. D. Cocea, Tudor Arghezi, Iorgu Iordan, Victor Ion Popa, Mihail Ralea, P. Constantinescu-Iași, Geo Bogza, Demostene Botez, Victor Eftimiu, Ilie Cristea, Al. Sahia, Scarlat Calimachi, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Tudor Bugnariu³² etc.

Au venit la proces trimiși ai păturilor mijlocii de la orașe și sate, meseriași, mici comercianți, funcționari simpli. Au venit din cartierul Grivița martori din rîndurile negustorilor și meșteșugarilor, slujbași ai bisericii, gospodine care „și-au arătat admirația față de ceferiști. Toți au arătat pe asasinii care au tras în muncitori”³³. Au venit la proces foști miniștri burghezi, care au fost siliți să recunoască „salarizarea proastă, condițiile de muncă excepțional de grele, iar cîștigul sub minimul necesar”³⁴. Au arătat și ei amestecul „experților” occidentali în treburile interne ale țării și mecanismul jafului prin plata cupoanelor pentru împrumuturile cu mari dobînzii contractate de la bancherii imperialiști. „Interesant este că noi plăteam cuponul, și totuși bancherii nu ne slăbeau” — declara unul dintre aceștia.

Ca semn de adîncă solidaritate cu conducătorii luptelor din 1933, alături de masele muncitoare din țara noastră au venit și delegați de peste hotare care au depus în apărarea revoluționarilor romîni.

Din Franța, de pildă, a sosit special la proces avocatul Charles Bourthoumieux, avînd delegație de la un important număr de avocați din secțiunea franceză a Asociației juridice internaționale. Consiliul de

³¹ „Dimineața” din 15 iunie 1934.

³² „Procesul de la Craiova”, Editura P.C.R., 1934 ; vezi și „Dimineața” din 20 iunie 1934.

³³ „Dimineața” din 14 iunie 1934.

³⁴ Ibid.

judecată s-a opus însă ca el să facă parte din apărare³⁵. Bourthoumieux nu a părăsit sala de dezbateri, ci, în mod demonstrativ, s-a așezat între avocații aflați pe banca apărării, marcînd astfel simbolic prezența juriștilor Franței în apărarea proletariatului Romîniei. Prin grija Comitetului de apărare a ceferiștilor romîni care s-a constituit în Franța, din inițiativa Federației feroviarilor francezi, a fost trimisă la procesul de la Craiova o delegație compusă din 3 membri, cu sarcina de a expune protestul muncitorimii franceze³⁶.

În cadrul procesului de la Craiova a fost prezentată ca tactică cea mai corespunzătoare muncitorimii unitatea de acțiune a proletariatului, frontul unic, a cărui forță și combativitate au asigurat ridicarea în masă a muncitorimii ceferiste și petroliste din ianuarie-februarie 1933. Încrederea maselor de muncitori în linia frontului unic a dus la creșterea prestigiului P.C.R., care a militat și a luptat consecvent pentru realizarea sa, în vederea cuceririi revendicărilor oamenilor muncii. În ciuda terorii și a stării de asediu, delegații muncitorilor veniți din toate colțurile țării au arătat că în inimile proletarilor a crescut și s-a întărit credința în Partidul Comunist din România. Cu toate restricțiile tribunalului, în scopul de a împiedica să se vorbească despre partidul comunist, acuzații au făcut de la bara justiției de clasă o demonstrație de simpatie a maselor pentru partidul marxist-leninist. Niciodată de la ilegalizare pînă la acest proces, timp de un deceniu, nu s-a vorbit atît de deschis și cu curaj, în fața autorităților superioare burghezo-moșierești, despre partidul comunist, despre conducătorii comuniști ai muncitorilor. Așa după cum sublinia rezoluția din iulie 1934 a C.C. al P.C.R., procesul a scos în evidență, de asemenea, nivelul politic puternic crescut al elementelor înaintate ale clasei muncitoare. „Nivelul politic crescut al activului larg proletar și-a găsit expresia în aceea că procesul însuși, într-o măsură și mai mare decît acum un an, a avut caracterul unei ciocniri de clasă, unde atît acuzații, cît și sutele de martori au folosit — în ciuda terorii și a stării de asediu — și mai curajos, mai consecvent și mai priceput banca acuzării și sala de dezbateri pentru demascarea politicii claselor stăpînitoare și a lacheilor lor..., pentru luminarea largă a situației revoluționare și a reprezentanțului ei — a Partidului Comunist din România“³⁷.

Procesul de la Craiova s-a bucurat de o largă mișcare de solidaritate, cuprinzînd cele mai largi cercuri ale opiniei publice, muncitori, țărani, intelectuali, pături ale micii burghezii și burgheziei mijlocii și luînd formele cele mai diverse — greve de protest și demonstrații de stradă, arti-

³⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 973, fila 105.

³⁶ Loc. cit., fondul nr. 4, dosarul nr. 714, fila 76.

³⁷ „Lupta de clasă“ nr. 3—4/1934.

cole în presa democratică și nenumărate moțiuni, mesaje, scrisori, prin care se cerea eliberarea conducătorilor muncitorimii. Muncitorii din București, Ploiești, Iași, Galați, Cluj, Craiova, Tr.-Severin au trimis la Consiliul de război delegații cu moțiuni cerînd să se pună capăt înscenării judiciare. La sfîrșitul lui iunie 1934, peste 3 000 de ceferiști din București au demonstrat pentru eliberarea celor arestați. În ciuda măsurilor polițienești, au avut loc întruniri de protest ale muncitorilor, funcționarilor, intelectualilor la Craiova, Iași, Cluj, Galați, Oradea. Din numeroase sate ale județelor Ilfov, Vlașca, Prahova, Dolj, Romanați, Covurlui au fost trimise ajutoare în bani și alimente celor întemnițați.

Procesul conducătorilor eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933 judecat la București și apoi la Craiova a avut un larg răsunet în lumea întreagă, prilejuind o vastă acțiune de solidaritate internațională. Numeroase partide comuniste frățești au salutat eroicele lupte din februarie 1933 ca prima ridicare la luptă a proletariatului după înscăunarea dictaturii hitleriste și au subliniat aportul formelor și metodelor de organizare folosite de proletariatul român la îmbogățirea tezaurului de experiență revoluționară al clasei muncitoare internaționale. Din multe țări ale Europei și din alte continente au sosit pe adresa Consiliului de război numeroase proteste, prin care masele muncitoare se solidarizau cu eroicii luptători, cerînd stingerea procesului și eliberarea celor arestați. „Din toate colțurile Romîniei, din toate părțile lumii, din Europa, America și Africa, din Franța, Belgia, Cehoslovacia, Bulgaria, Spania, Grecia, chiar și din înscălvita Germanie, din Canada, Statele Unite, din Argentina, din Maroc și Africa de Sud, milioane de muncitori au protestat, cerînd telegrafic și în scris eliberarea ceferiștilor. Acestui strigăt al proletariatului internațional își alătură glasul sute din cei mai mari învățați și scriitori ai lumii”³⁸.

Luptele muncitorești din februarie 1933, procesul conducătorilor acestor lupte au avut un puternic ecou în Uniunea Sovietică. Referindu-se la evenimentele care se precipitau în Romînia, „Pravda” din 13 februarie 1933 arăta că „aceste fapte și evenimente sînt menite să joace un rol hotărîtor în istoria poporului român”.

În timpul procesului de la București, într-un articol publicat în „Moskovskaia Pravda”, atitudinea demnă a martorilor la proces era pusă față în față cu presiunile și teroarea dezlănțuită împotriva lor de organele judiciare, care căutau cu orice preț — dar fără succes — să obțină declarații în favoarea înscenării puse la cale de ele. Cei peste 400 de martori ai apărării au dezvăluit aproape în unanimitate mizeria cruntă în care se

---

³⁸ „Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia 1934—1937”, vol. IV, E.S.P.L.P. 1957, pag. 114.

zbătea muncitorimea ceferistă. „Declarațiile martorilor — scria ziarul — au scos în evidență exploatarea nemiloasă la care erau supuși ceferiștii“.³⁹

În Franța, la un miting antifascist, organizat la 24 iunie 1934 la Noisy-Grand, s-a votat o rezoluție în legătură cu procesul ceferiștilor, în care se sublinia contribuția acestora la cauza proletariatului internațional, pe care ei o apăraseră cu curaj atît prin luptele desfășurate, cît și prin atitudinea eroică în fața judecătorilor militari. Participanții la miting și-au exprimat cu tărie protestul împotriva judecării procesului înaintea Consiliului de război, împotriva alegerii pentru judecată a unui centru moșieresc reacționar cum era Craiova și a modului arbitrar în care se desfășurau dezbaterile⁴⁰.

„În numele celor 32 000 de lucrători ai atelierelor de căi ferate din Brest, — suna moțiunea de protest a feroviarilor din acest centru — protestăm cu cea mai mare energie contra asasinării muncitorilor de la Atelierele „Grivița“-București. Ridicăm protestul nostru viguros — alături de protestul întregii lumi muncitoare — cerînd stingerea procesului și eliberarea conducătorilor eroicii avangarde a proletariatului român. Trăiască muncitorimea revoluționară din România ! Trăiască solidaritatea proletară“⁴¹.

Reprezentanți de frunte ai intelectualității progresiste franceze, între care Henri Barbusse, Romain Rolland și mulți alții, și-au unit glasul de protest cu cel al sutelor de mii de oameni ai muncii din toate colțurile Franței. „Procesul muncitorilor de la Craiova — spunea Romain Rolland — este un proces al vieții și al umanității. De aceea trebuie eliberați“⁴².

Proteste energice împotriva procesului intentat conducătorilor muncitorilor ceferiști și petroliști au exprimat și muncitorii cehoslovaci. „În numele miilor și sutelor de mii de membri și simpatizanți ai sindicatelor noastre — se sublinia în declarația acestora înaintată ambasadorului român la Praga — protestăm împotriva acestui proces ! Protestăm împotriva faptului că procesul are loc în condițiile stării de asediu și în fața Consiliului de război ! Strigăm : Oprite-vă ! Puneți în libertate proletarii acuzați și întemnițați. Ridicați starea de asediu ! Dați muncitorilor români dreptul de organizare și celelalte drepturi de asociere !“⁴³.

Manifestări de solidaritate au avut loc și în Italia, în pofida cruntei terori a dictaturii fasciste mussoliniene. Astfel, ziarul „Soccorso rosso“,

³⁹ „Moskovskaia Pravda“ din 18 august 1933.

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 973, fila 137.

⁴¹ „Descătușarea“ nr. 2/1934 ; vezi și „Clopotul“ din 7 septembrie 1934.

⁴² „Apărarea ceferiștilor“, Craiova, 1934 ; vezi și „Clopotul“ nr. 51, din 7 septembrie 1934.

⁴³ „Rudé Právo“ din 25 iulie 1933.

referindu-se la procesul de la București, scria : „Clasa muncitoare din întreaga lume trebuie să protesteze în unanimitate împotriva abominabilului verdict de clasă dat de Consiliul de război din București. Prin manifestații și adunări de masă, prin proteste trimise ambasadelor și consulatelor, toți muncitorii trebuie să impună : 1. imediata anulare a sentinței de la București ; 2. imediata eliberare a tuturor prizonierilor politici“ ⁴⁴.

Manifestări însemnate de solidaritate cu proletariatul român și cu eroicii săi conducători au avut loc în Statele Unite în legătură cu procesele regizate la București și Craiova. În timpul procesului de la Craiova numeroase au fost rezoluțiile de protest adoptate de diferite organizații și asociații muncitorești și înaintate legației române din Washington. Reprezentanții organizațiilor muncitorești din New York și-au afirmat solidaritatea lor cu luptătorii din România, arătând, totodată, că își îndreptau eforturile în mod hotărât în direcția obligării guvernului român de a elibera pe militanții români muncitori care zăceau în închisori, pentru „vina“ de a fi condus curajos în luptă clasa muncitoare oprimată din România. „De aceea noi — se spunea în încheierea unei rezoluții — cerem eliberarea lor imediată și necondiționată...“ ⁴⁵

Cu toate că atât conducătorii arestați, cât și sutele de martori au dovedit că luptele revoluționare au fost declanșate datorită creșterii mizeriei și asupririi clasei muncitoare, a muncitorilor feroviari și petroliști, Consiliul de război, sfidînd adevărul, i-a condamnat din nou pe conducătorii luptelor revoluționare din România, sub falsa acuzare : „infracțiune la legea liniștei publice și agenți provocatori la rebeliune în ceată armată cu săvîrșire de omor“ ⁴⁶.

Prin această condamnare, clasele exploatatoare, guvernul reacționar urmăreau să stăvilească avîntul de luptă al clasei muncitoare, condusă de avangarda sa — partidul comunist —, pentru ca apoi să-și continue nestingherite politica lor antipopulară, antinațională. Ca și după sentința dată în procesul de la București, verdictului Consiliului de război al Corpului I armată — Craiova, masele populare i-au răspuns cu un nou val de proteste, care a străbătut țara.

Partidul comunist a folosit acțiunea de recurs care s-a judecat în noiembrie 1934, pentru a demasca încă o dată în fața maselor înscenarea juridică și a face mai bine cunoscut adevărul asupra luptelor din februarie 1933. Susținînd recursul în fața Curții superioare de casație și justiție:

⁴⁴ „Soccorso rosso“ nr. 5, din septembrie 1933.

⁴⁵ „Deșteptarea“ din 30 iunie 1934.

⁴⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 327, fila 2.

militară, tovarășul Ion Gheorghe Maurer și alți avocați au demonstrat întreaga netemeinicie a sentinței pronunțate împotriva eroicilor conducători ai muncitorimii.

★

Procesul înscenat conducătorilor luptelor muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933 a fost transformat de către aceștia într-un mijloc de demascare a exploatării capitaliste, a încercării claselor dominante de a ieși din criză pe spinarea maselor muncitoare, de propagare a politicii partidului comunist, ca apărător dîrz și neînfricat al intereselor celor ce muncesc. Eroismul, dîrzenia și fermitatea în fața dușmanului de clasă de care au dat dovadă conducătorii luptelor, puternica mișcare de solidaritate cu greviștii și conducătorii lor au făcut din proces, în pofida planurilor burgheziei și moșierimii, o vastă acțiune publică, un moment de mare însemnătate în lupta poporului nostru împotriva reacțiunii și pericolului fascist, pentru libertate, democrație și o viață mai bună.

Glasul eroicilor conducători ai muncitorimii ceferiste și petroliste a răzbătut dincolo de pereții sălilor de judecată, a răsunat în întreaga țară ca o înflăcărată chemare la luptă pentru libertate și o viață mai bună a celor ce muncesc, împotriva robiei capitaliste. Atitudinea fermă, curajoasă, profund patriotică, a reprezentanților clasei muncitoare a avut un rol însemnat în acțiunea inițiată de partid în vederea creării unei largi coaliții antifasciste, cuprinzînd toate partidele și grupările capabile să contribuie la bararea ascensiunii fascismului la putere.

Sutele de martori care au venit la proces, depunerea de mărturie pentru apărarea conducătorilor muncitorilor ceferiști și petroliști, semnarea de articole și declarații în presă de către intelectuali de vază, organizarea multiplelor greve și manifestații de protest, colectele de bani pentru familiile celor închiși și pentru susținerea procesului făcute de muncitori, țărani, intelectuali, studenți, meseriași etc. au constituit cea mai vie reflectare a puternicului ecou pe care l-au avut în cele mai largi păături sociale luptele eroice ale muncitorilor ceferiști și petroliști.

Anul acesta, cînd se împlinesc treizeci de ani de la procesul conducătorilor muncitorimii ceferiste și petroliste de la Craiova, poporul nostru sărbătorește două decenii de la eliberarea patriei de sub jugul fascist. Înfăptuirea insurecției armate din august 1944 a însemnat o cotitură istorică în destinele poporului român, a însemnat începutul revoluției populare, trecerea la adînci transformări revoluționare în patria noastră.

Cea mai măreață cucerire a poporului, care umple de mîndrie inimile tuturor oamenilor muncii, este victoria deplină a socialismului în

țara noastră, atât la orașe cât și la sate. S-a înlăptuit astfel idealul pentru care au luptat cei mai buni fii ai poporului muncitor, pentru care au înfruntat teroarea sălbatică în condițiile aspre ale ilegalității, pentru care mulți dintre ei și-au dat viața.

Cu un sentiment profund de mândrie patriotică față de realizările mărețe obținute în cei douăzeci de ani care au trecut de la eliberare, întregul nostru popor, urmînd cu nemărginită încredere și dragoste Partidul Muncitoresc Român, își concentrează tot mai mult eforturile spre înlăptuirea cu succes a mărețului program trasat de Congresul al III-lea al partidului în vederea desăvîrșirii construcției socialiste și trecerii treptate la comunism.

Aspecte ale contribuției mișcării muncitorești din România la lupta pe plan internațional împotriva fascismului

N. PETROVICI, I. BABICI

Eroicele tradiții internaționaliste de luptă ale clasei muncitoare, ale poporului român, au fost continuate și ridicate pe o treaptă mai înaltă de către Partidul Comunist din România. El a moștenit cele mai bune tradiții ale mișcării muncitorești, care a luat ființă în România în a doua jumătate a secolului trecut, tradițiile patrioților români care s-au solidarizat activ cu Comuna din Paris, Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, Revoluția proletară din Ungaria.

Partidul Comunist din România a continuat legăturile internaționaliste ale mișcării muncitorești din țara noastră, ca de pildă: legăturile statornicite între elementele cele mai conștiente ale clasei noastre muncitoare și Internaționala I; participarea la conferințele socialiste interbalcanice; participarea la Conferința socialistă internațională de la Zimmerwald etc. Atitudinea mișcării muncitorești a creat posibilități ca în România să-și găsească azil numeroși revoluționari străini (bulgari, ruși — potemkiniști — ș.a.), așa cum și revoluționarii români au găsit înțelegere și sprijin în alte părți atunci când condițiile vitrege din țară le-au impus refugiul.

În articolul de față vom prezenta unele aspecte și concluzii privind contribuția mișcării muncitorești din România la lupta pe plan internațional împotriva fascismului.

În decursul istoriei sale de peste patru decenii, Partidul Comunist din România și-a cîștigat un prestigiu crescînd, datorită promovării susținute a politicii patriotice, de apărare a intereselor vitale sociale și naționale ale poporului român. Totodată, partidul a fost prezent pe arena politică internațională, a întreținut legături strînse cu mișcarea muncitorească din alte țări.

P.C.R., avînd mereu drept călăuză în activitatea sa învățătura marxist-leninistă, a militat în permanență pentru promovarea consecventă a ideilor internaționalismului proletar. „De-a lungul întregii sale existențe — subliniază tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, partidul nostru a

educat pe comuniști, pe oamenii muncii în spiritul internaționalismului proletar, a cultivat în rândurile membrilor de partid conștiința faptului că ei sînt totodată militanți ai marii familii a partidelor marxist-leniniste din lumea întreagă, ostași ai armatei comunismului mondial”¹.

Un loc de seamă în istoria partidului nostru îl ocupă acțiunile oamenilor muncii, în frunte cu comuniștii, de solidaritate cu proletariatul internațional împotriva fascismului. Privite în totalitatea lor, aceste lupte formează o largă mișcare antifascistă, de natură să adauge noi elemente și trăsături distinctive la tabloul general european al mișcării antifasciste.

Partidul Comunist din România, în pofida grelelor condiții ale ilegalității în care își desfășura activitatea, a mobilizat și condus masele populare atît la lupta contra pericolului fascismului intern, cît și împotriva fascismului internațional, manifestîndu-și solidaritatea cu mișcarea comunistă și antifascistă mondială.

Situîndu-se pe pozițiile internaționaliste, comuniștii romîni au explicat și lămurit maselor muncitoare că interesele sociale și naționale ale poporului romîn se împletesc cu interesele mișcării revoluționare și antifasciste mondiale².

Mișcarea de solidaritate din țara noastră cu lupta antifascistă a proletariatului internațional, în dezvoltarea sa, a căpătat o amploare mai mare începînd cu eroicele lupte muncitorești din ianuarie-februarie 1933. Manifestările internaționaliste ale maselor muncitoare au îmbrăcat forme dintre cele mai variate. Solidaritatea s-a manifestat cînd proletariatul și popoarele din alte țări au dobîndit succese împotriva dușmanului comun — clasele exploataatoare. Mișcarea muncitorească din România s-a solidarizat și a dat dovadă de înțelegere frățească atunci cînd mari primejdii s-au abatut asupra clasei muncitoare din alte țări.

Acțiunile de solidaritate ale clasei muncitoare din România cu lupta proletariatului din alte țări erau izvorîte din patriotismul ei înflăcărat, înțelegînd că orice succes sau opresiune a proletariatului internațional înseamnă un succes sau opresiune a clasei muncitoare și a poporului romîn. „Poporul romîn — sublinia revista „Rundschau“ — are tradiții adînci de luptă pentru libertatea și independența țării sale. Poporul romîn are un trecut bogat și eroic. El a dus o luptă seculară, curajoasă împotriva diferiților cîmpăritori care i-au amenințat existența sa liberă. Animați de aceste mărețe tradiții de luptă ale poporului, oamenii muncii din România au înțeles însemnătatea...”³ solidarității internaționale a celor ce muncesc. Acțiunile de solidaritate ale clasei noastre muncitoare erau izvorîte, de asemenea, din spiritul internaționalist, înțelegînd ca o datorie a sa colaborarea proletară, în interesul marii armate a muncitorilor de pretutindeni. Proletariatul romîn s-a convins din propria experiență că solidaritatea internaționalistă constituie o condiție de bază a victoriei în lupta împotriva imperialismului internațional.

Internaționalismul proletar s-a dezvoltat în țara noastră, ca și în întreaga mișcare muncitorească mondială, de la formele cele mai simple

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 460.

² „Scînteia“, anul III, nr. 12—13, din septembrie-octombrie 1933.

³ „Rundschau“, Basel (Elveția), nr. 49, din 28 septembrie 1938.

de solidaritate de clasă, pînă la formele cele mai înaintate. De la protestele exprimate prin publicațiile comuniste și progresiste ale vremii, demonstrațiile de masă în fața legațiilor și consulatelor străine, ajutoarea materială a victimelor terorii fasciste, participarea activă la diferite întruniri și congrese mondiale antifasciste etc., pînă la lupta cu arma împotriva fascismului — toate acestea au constituit momente, faze ale aceluiași proces de creștere a mișcării revoluționare din România, sub steagul solidarității internaționale, pentru libertatea celor ce muncesc din lumea întreagă.

Partidul Comunist din România, încă din primii ani ai existenței sale și-a manifestat solidaritatea cu lupta justă a proletariatului din alte țări. Partidul de avangardă al clasei muncitoare a condus masele de oameni ai muncii la acțiuni de solidaritate cu lupta proletariatului și poporului italian împotriva instaurării dictaturii fasciste a lui Mussolini, condamnînd crimele săvîrșite de fascism în Italia. În același timp s-a înfierat întemnițarea și executarea mișelească în S.U.A. a lui Nicola Sacco și Bartolomeo Vanzetti. El a mobilizat — împreună cu organizațiile sale de masă — pe muncitori, țărani și intelectuali la acțiuni de solidaritate cu insurecția populară antifascistă din Bulgaria (septembrie 1923) și cu conducătorii comuniști unguri Imre Sallai și Sandor Fürst, executați samavolnic din ordinul lui Horthy (iulie 1932). Masele populare din țara noastră s-au ridicat în repetate rînduri în apărarea revoluționarilor bulgari, împotriva măsurilor teroriste ale guvernului fascist al lui Tankov. Numeroase au fost acțiunile de solidaritate și cu lupta poporului ungar contra regimului fascist al lui Horthy.

Poporul român, care a văzut din exemplul Germaniei hitleriste că fascismul înseamnă dictatura fățișă teroristă, lichidarea drepturilor și libertăților democratice, pericolul unui nou război, s-a ridicat cu hotărîre la luptă împotriva primejdiei pe care o reprezenta fascismul pentru libertatea, independența și suveranitatea națională a țării noastre.

Însuflețiți de un patriotism fierbinte și de sprijinul nobil al solidarității internaționale a celor ce muncesc, comuniștii, prin exemplul lor personal, au mobilizat oamenii muncii la fapte de eroism și abnegație în lupta contra pericolului fascismului⁴.

Eroicele lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933 — organizate și conduse de P.C.R. — au reprezentat una dintre cele mai de seamă bătălii din istoria luptelor poporului român pentru eliberarea sa socială și națională. Ele au scos în evidență profundul patriotism de care era animată întreaga luptă a proletariatului, a partidului său comunist. Clasa muncitoare s-a dovedit stegarul luptei poporului nostru împotriva exploatării capitaliste, a înfeudării țării monopolurilor străine și a pericolului fascist, pentru apărarea intereselor sale fundamentale, a demnității, independenței naționale și a suveranității patriei.

Marile bătălii de clasă din 1933 au prilejuit totodată o viguroasă afirmare pe arena internațională a proletariatului român. În condiții

⁴ În condițiile luptei împotriva primejdiei fascismului, ținînd seama de starea de spirit antifascistă a maselor largi populare, P.C.R. a creat și condus organizația de masă legală Comitetul național antifascist (1933—1934). Activitatea C.N.A. a avut un rol important în mobilizarea maselor la lupta împotriva pericolului fascismului.

ALL ROADS LEAD TO SHOREDITCH TO-MORROW NIGHT

YOU Can Welcome TOM MANN—

DAILY WORKER

Organ of the Communist Party of Great Britain Section of Communist International

—At The Grand Dance To-Night SIX BELOW

NATURAL FLICKERS IN 1933

THE FLAMING TORCH OF A RUMANIAN STRIKER

SEGE OF RAILWORKERS BY BUCHAREST TROOPS

Heroic Resistance Of 4,000 Workers
Against Machine Guns

LIGHT THE TORCH IN BRITAIN

In the three months since the strike began, the Rumanian workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops. The strike has been a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops. The strike has been a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops. The strike has been a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops.

The strike was a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops. The strike has been a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops. The strike has been a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops. The strike has been a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops.

The strike was a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops. The strike has been a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops. The strike has been a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops. The strike has been a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops.

The strike was a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops. The strike has been a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops. The strike has been a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops. The strike has been a great success, and the workers have shown a heroic resistance to the attack of the Bucharest troops.

Facsimilul articolului intitulat: „Făclia aprinsă a unui grevist român”, publicat în ziarul englez „Daily Worker” din 18 februarie 1933, care exprimă răsunetul internațional al eroicelor lupte din 1933. (Fototeca A.I.I.P.)

cînd în Germania fusese instaurată dictatura lui Hitler, iar bezna fascismului începea să se întindă deasupra Europei, luptele din februarie, fiind prima mare ridicare a proletariatului împotriva fascismului pe plan mondial — după aducerea la putere a hitlerismului —, au constituit un mesaj înflăcărat adresat proletariatului de pretutindeni, au demonstrat spiritul revoluționar și eroismul clasei muncitoare din România — detașament de luptă al marii armate internaționale a celor ce muncesc⁵.

Numeroase partide comuniste și muncitorești au arătat că aceste lupte reprezintă un exemplu însușitor și un îndemn pentru proletariatul propriu. Referindu-se la influența luptelor muncitorești din România asupra luptei de clasă din celelalte țări capitaliste, ziarul „Daily Worker” — organul Partidului Comunist din Marea Britanie — scria într-un articol intitulat „Făclia aprinsă a unui grevist român” următoarele: „Orice muncitor va vedea în acest eroism al muncitorilor români o reflecție a hotărîrii de a lupta, cu orice risc, împotriva forțelor reacțiunii capitaliste din toate părțile. Noi ridicăm făclia aprinsă ținută de tovarășul

⁵ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 436.

nostru muncitor din România și o ducem înainte în lupta contra propriei noastre clase dominante”⁶.

În lupta împotriva frontului comun al exploatatorilor interni și externi s-a afirmat cu o forță impresionantă solidaritatea internațională a clasei muncitoare și a forțelor progresiste. Oamenii muncii de peste hotare au înfierat cu tărie teroarea sângeroasă din România, cerind stingerea procesului înscenat conducătorilor luptelor muncitorești din 1933, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Răspunzînd solidarității și ajutorului frătesc al clasei muncitoare din lumea întreagă, proletariatul român și-a afirmat la rîndul său sentimentele internaționaliste, sprijinul de clasă pentru cauza luptei revoluționare și antifasciste din alte țări.

Oamenii muncii, sub conducerea comuniștilor, au organizat multiple acțiuni împotriva provocărilor și actelor de teroare barbară ale hitleriștilor, exprimîndu-și solidaritatea lor cu victimele călăilor naziști.

În fața pericolului fascismului intern, partidul comunist a militat pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare, pentru strîngerea tuturor forțelor democratice într-un puternic front popular antifascist.

Frontul popular trebuia să constituie o vastă concentrare de forțe pentru apărarea ultimelor libertăți democratice și lărgirea lor, o largă alianță a forțelor populare pentru zdrobirea organizațiilor fasciste, o mobilizare a întregului popor pentru apărarea păcii, libertății și independenței naționale⁷.

Acționînd împotriva primejdiei fascismului din propria țară, proletariatul român, sub conducerea partidului său de avangardă, și-a adus contribuția la lupta pe plan internațional împotriva fascismului.

În împrejurările de după reprimarea luptelor muncitorești din ianuarie-februarie 1933, campania internațională pentru eliberarea conducătorilor ceferiști și petroliști, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, s-a desfășurat concomitent cu mișcarea antifascistă de solidaritate cu Gheorghe Dimitrov și Ernst Thälmann⁸.

Forțele antifasciste din țara noastră, în frunte cu clasa muncitoare, au luat parte activă la campania internațională pentru eliberarea lui Gheorghe Dimitrov și a tovarășilor săi, implicați în monstruosul proces de la Leipzig *, la mișcarea antifascistă mondială pentru salvarea lui Ernst Thälmann și a celorlalți luptători comuniști și antifasciști germani din ghearele hitleriștilor.

⁶ „Daily Worker“, Londra, din 18 februarie 1933.

⁷ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1934—1937“, vol. IV, E.S.P.L.P. 1957, pag. 349.

⁸ „Scinteia“, anul III, nr. 14, din noiembrie 1933.

* În cursul desfășurării procesului de la Leipzig, P.C.R. a trimis lui Gheorghe Dimitrov un salut în care se exprima solidaritatea cu lupta sa curajoasă împotriva fascismului, în care se spunea printre altele: „Comitetul Central al Partidului Comunist din România, în numele partidului comunist care duce munca sa revoluționară în condițiile unei terori sângeroase; în numele maselor muncitoare din România și al eroicilor muncitori ceferiști, care cu sacrificiul vieții lor luptă contra exploatării și terorii dictaturii burghezo-moșierești din România, îți trimite, tovarășe Dimitrov, ție și celorlalți tovarăși arestați, un călduros salut revoluționar și asigurarea solidarității în lupta pe care tu în special o duci la bara celei mai odioase justiții de clasă, contra fascismului“. („Scinteia“, anul III, nr. 14, din noiembrie 1933.)

SALUTUL PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMANIA TOVARASULUI GEORGE DIMITROV.

Comitetul Central al Partidului Comunist din România, în numele Partidului Comunist, care duce lupta sa revoluționară în condițiile unei terori sângeroase; în numele maselor muncitoare din România, și al eroicilor muncitori ceferiști, cari cu sacrificiul vieții lor luptă contra exploatării și terorii dictaturii burghezo-moșierești din România - îți trimite, tovarășe Dimitrov, și celorlalți tovarăși arestați, un cald ros salut revoluționar și asigurarea solidarității în luptă, pe care tu în special o duci la bară celei mai odioase justiții de clasă, contra fascismului.

Pentru masele muncitoare din România, care duc lupta pentru eliberarea voastră prin comitete anti-fasciste, demonstrații, întruniri, refuzul descărcării vapoarelor hitleriste precum și pentru masele muncitoare din întregul Balcan, pe care zece ani de teroare sângeroasă fascistă nu le-au ingenunchiat, ce și pentru proletariatul german, și nău ta curajoașă în fața călăilor incendiatori din Germania, înseamnă un mare exemplu de tărie revoluționară și un stimulent la luptă împotriva fascismului, pentru smulgerea voastră din ghiarele călăilor, ca și pentru eliberarea tuturor deținuților politici și a eroicilor ceferiști din România, cari au fost trimși la munca silnică pentru tăria lor revoluționară, pe care n-au putut-o înfrânge călăii din București.

Urta de furie călăii din Lipsa, Berlin, București, Sofia, Vargova, Roma în fața caracterelor de oțel ale comunistilor cu tine.

București 1 Octombrie

Comitetul Central al
PARTIDULUI COMUNIST DIN ROMANIA.

-----XX-----

Fragment din Salutul P.C.R. adresat lui Gheorghi Dimitrov în timpul procesului de la Leipzig, publicat în „Scînteia” din noiembrie 1933, care exprimă hotărîrea maselor populare din România de a lupta împotriva fascismului. (Fototeca A.I.I.P.)

Exprimînd sentimentele internaționaliste ale comunistilor romîni, C.C. al P.C.R. arăta în salutul trimis C.C. al Partidului Comunist German — în februarie 1934 — următoarele : „P.C.R., care lucrează de ani de zile în cea mai adîncă ilegalitate, iar în ultimul timp sub permanentul regim al stării de asediu, P.C.R., ai cărui membri sînt îpușcați sub pretextul fugii de sub escortă, sugrumați în beciurile siguranței, schingiuiți și condamnați la ani grei de pușcărie, ca, de pildă, tovarășii ceferiști, înțelege cu atît mai mult lupta eroică pe care Partidul Comunist German o duce. Proletariatul din România, sub conducerea P.C.R., își are ochii ațintiți asupra proletariatului german și-și încordează forțele pentru sprijinirea luptei eroice a maselor exploataate din Germania”⁹.

A fost exprimată solidaritatea față de proletariatul austriac, care în februarie 1934 s-a ridicat la luptă cu arma în mînă împotriva fascismului, a fost afirmată simpatia profundă și solidaritatea cu luptele glorioase ale clasei muncitoare din Franța contra pericolului fascist; s-a manifestat cu tărie solidaritatea frățească față de lupta oamenilor muncii din Bulgaria, Iugoslavia, Grecia, Spania etc.

Analizînd desfășurarea acțiunilor oamenilor muncii din țara noastră de solidaritate cu proletariatul internațional împotriva fascismului, ziarul „Scînteia” sublinia într-un articol că „masele antifasciste din România își înțeleg datoria de solidaritate internațională și luptă tot mai viguros pentru apărarea victimelor terorii fasciste de peste graniță”¹⁰.

⁹ „Buletinul C.C. al P.C.R.”, anul IV, nr. 16—17, din ianuarie—martie 1934.

¹⁰ „Scînteia”, anul V, nr. 11, din 10 mai 1935.

Pentru eliberarea lui Thälmann

Lupta pentru eliberarea tov. Thälmann, neînfricoșatul luptător și conducător al proletariatului german este o chestiune de onoare pentru muncitorimea din toată lumea.

Tov. E. THÄLMANN

Prin lupta sa contra fascismului, pentru eliberarea proletariatului german de sub jugul capitalist, hamalul din portul Hamburg, luptătorul de pe baricadele din 1923 din Hamburg, este luptătorul muncitorimii mondiale.

Să vor împlini în curând trei ani de când tovarășul Thälmann a fost asvârțit de fasciști în închisoare. Cu toate mustrările și suferințele, la care a fost supus în acești trei ani, poliția fascistă, care nu cunoaște nici un fel de scrupule pentru a lăsa în proces, n'a fost în stare până acum să aducă cea mai mică dovadă de vinovăție contra conducătorului adevărat al poporului german. Procesul însoțit de tot Thälmann a fost făcut imposibil de către marile conducători ai proletariatului mondial, Dimitroff, în procesul dela Leipzig. Dimitroff a rupt masca de pe fața lui Hitler — sau mai bine zis înșușii lui — fasciști. Homosexuali, cocainomani, morfomani hoști,

pusgași, agenți provocatori, marioneti au fost rând pe rând demascați de tov. Dimitroff. Lumea întreagă, chiar reacționarii au trebuit să dea dreptate lui Dimitroff și astfel a fost pecetluită la stălpul infamiei înscenarea cu incendii Reichstagului, organizat de călăii poporului german în fruntea cărora stă Hitler.

Dar justiția fascistă, care nu cunoaște alt principiu decât al intereselor „führerului”, nu are nevoie de dovezi pentru a decapita pe conducătorii și luptătorii antifasciști. Ea nu l'a judecat pe Thälmann pentru că îl este teamă de însuși poporul german care nu va permite condamnarea celui mai iubit fiu al său. Fasciștii așteaptă un moment când vigilența proletariatului german și mondial va fi slăbită ca printr'un simulacru de proces să condamne pe Thälmann cum a condamnat și decapitat mil de luptători antifasciști, comuniști, social-democrați, catolici.

Proletariatul german luptă pentru eliberarea eroului său în fruntea căroră stă Thälmann. În condițiile terorii celei mai sălbătice forțele proletariatului german sunt încă slabe. Proletariatul din lumea întreagă trebuie să-i vină în ajutor. Acest lucru l'au înțeles muncitorii din toată lumea. Pretutindeni, unde se găsește o comunitate muncitorească, există un comitet de luptă pentru apărarea și eliberarea lui Thälmann. Pretutindeni lupta contra terorii din țara proprie este legată cu lupta pentru apărarea și eliberarea lui Thälmann. Zilnic în toate centrele lumii sunt întruniri meetinguri, demonstrații în fața legărilor germane, se trimit telegrame, proteste, prin care se cere „Libertate pentru Thälmann”.

Proletariatul din România nu poate rămâne nepăsător față de soarta unui de fruntași luptători pentru marea cauză a socialismului. Reactivizarea comitetului Thälmann, creierea de noi comitete este datoria noastră slănită.

Să nu uităm un singur moment că viața lui Thälmann este permanent în pericol. Să nu uităm că trebuie să smulgem pe Thälmann din ghiarele fascismului criminal.

Apel al P.C.R., publicat în „Scinteia” din ianuarie 1936, în care masele muncitoare erau chemate la luptă pentru eliberarea lui Ernst Thälmann, conducătorul proletariatului german. (Fototeca A.I.I.P.)

P.C.R., susținând lupta popoarelor pentru libertate, democrație și independență națională, a mobilizat oamenii muncii la acțiuni de solidaritate cu popoarele amenințate de agresorii fasciști.

Clasa muncitoare din România și-a ridicat glasul atunci când fasciștii italieni au trecut în anul 1935 la acțiuni agresive față de împotriva Abisiniei. Mișcarea de solidaritate din România cu lupta popoarelor pentru libertate — releva revista „Rundschau” — „demonstrează puternicul atașament al poporului român pentru cauza păcii și democrației”¹¹.

O pagină nemuritoare, înscrisă de proletariatul român în istoria bătăliilor sale revoluționare, o constituie mișcarea de solidaritate cu lupta eroică a poporului spaniol, împotriva agresiunii fasciste, pentru libertate și democrație (1936—1939).

Oamenii muncii din România și-au dat seama că lupta împotriva fascismului în Spania însemna în același timp lupta contra pericolului fascist din propria țară.

Referindu-se la acțiunile de solidaritate ale oamenilor muncii din țara noastră cu lupta poporului spaniol, Dolores Ibarruri sublinia că acestea s-au integrat organic în marea bătălie „...pentru libertatea Spaniei și pentru libertatea României”¹².

La chemarea P.C.R., peste 500 de voluntari români s-au înrolat în brigăzile internaționale, luptând cu arma în mână, alături de poporul spaniol, împotriva fascismului, înscriind pe drapelul lor cuvintele: „Pentru libertatea voastră și a noastră”.

Însufleteți de cauza libertății, voluntarii români au luat parte la bătăliile importante ale armatei populare spaniole. Ei „...au dat — arată Luigi Longo —, alături de ceilalți voluntari din brigăzile internaționale veniți din toate țările lumii, un strălucit exemplu de solidaritate internațională...”¹³.

După retragerea brigăzilor internaționale din Spania, unii voluntari români au plecat în China, unde au luptat pentru triumful cauzei nobile a poporului chinez¹⁴. Proletariatul român, în frunte cu comuniștii, a înțeles că a-și exprima solidaritatea cu lupta revoluționară a poporului chinez înseamnă a lupta, totodată, pentru propria-i cauză, împotriva regimului burghezo-moșieresc, pentru libertate și o viață mai bună.

Prin delegații săi la diferite congrese și întâlniri internaționale antifasciste, poporul român și-a spus cuvântul de solidaritate cu lupta popoarelor din lumea întreagă.

Reprezentanții țării noastre au luat parte activă la Congresul mondial împotriva războiului din 1932 (Amsterdam); Congresul mondial antifascist din 1933 (Paris); Congresul mondial al femeilor contra fascismului din 1934 (Paris); Congresul mondial al tineretului antifascist din 1935 (Paris); Congresul mondial al tineretului pentru pace din 1936 (Geneva) etc., socotind aceasta ca o datorie de cinste față de poporul român și față de toate popoarele lumii.

¹¹ „Rundschau” nr. 49, din 28 septembrie 1938.

¹² „Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 485 (Cuvântul de salut al tov. Dolores Ibarruri).

¹³ Luigi Longo: „Brigăzile internaționale în Spania”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 7.

¹⁴ „Voluntarii libertății” — Buletinul asociației foștilor voluntari români din armata republicană spaniolă, anul I, nr. 4—5, din iunie-iulie 1946.

Avîntul luptei maselor populare pentru pace s-a concretizat, între altele, și în trimiterea la Congresul mondial al păcii de la Bruxelles (septembrie 1936) a unei numeroase delegații, din care au făcut parte Ilie Pintilie, Athanase Joja, Iorgu Iordan, Constanța Crăciun și alții. De la tribuna congresului, reprezentanții țării noastre au înfierat războiul imperialist, demascînd pe cei care-l pregăteau, relevînd că „numărul celor care vor pace este covîrșitor și ei vor putea împiedica războiul dacă vor lupta unit într-un front unic al păcii, în modul cel mai activ”¹⁵.

Sosirea în patrie a delegaților romîni, participanți la congres, a prilejuit organizarea unor adunări populare, în cadrul cărora, la chemarea comuniștilor, masele au manifestat puternic pentru pace, împotriva fascismului. În cursul acestor acțiuni s-au pus bazele Comitetului român al Reuniunii universale pentru pace, împlinindu-se astfel aspirațiile maseilor de a lupta în mod organizat pentru apărarea păcii, alături de toate popoarele lumii*.

În România s-a încercat, de asemenea, înjghebarea unei mișcări pentru pace în legătură cu Conferința internațională pentru democrație, pace și apărarea omului din 1939 (Paris).

Ca semn al prețuirii și creșterii continue a prestigiului mișcării antifasciste din țara noastră, reprezentanții romîni au fost aleși în diferite comitete și organisme internaționale. Astfel, ei au făcut parte din Comitetul mondial de acțiune pentru organizarea Congresului contra războiului (1932), biroul Congresului mondial antifascist (1933) și din alte comitete internaționale.

La Congresul mondial antifascist din iunie 1933, în cuvîntul său, delegatul român Petre Constantinescu-Iași, după ce a relevat situația grea a maselor muncitoare din țara noastră, a arătat că muncitorimea „reprezintă rezistența națională, nădejdea întregului popor”¹⁶. Cînd reprezentatul Romîniei a pronunțat de la tribuna congresului cuvîntul „Grivița”, cei peste 3 500 de delegați din întreaga lume s-au ridicat în picioare și au manifestat îndelung pentru eroicul proletariat român. Relatînd acest fapt, gazeta „Apărarea ceferiștilor” scria: „Un suflu de admirație pentru eroicii conducători ai muncitorimii romîne și solidaritate deplină cu ei a cuprins întreg congresul, la care erau reprezentați milioane de muncitori manuali și intelectuali; ca o cinstire a luptelor duse pentru dreptatea cauzei muncitorești, întreg congresul a cerut ca în comitetul mondial ce conducea lupta împotriva fascismului și războiului să fie delegat și un lucrător de la Atelierele căilor ferate romîne”¹⁷.

Cu prilejul conferinței europene pentru ajutorarea victimelor fascismului din Spania, ținută la Paris, în aprilie 1935, la care au participat și delegați din țara noastră, au fost aleși în prezidiul de onoare și conducătorii eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933, în

¹⁵ „Scînteia”, anul VI, din 15 octombrie 1936.

* Din conducerea Comitetului român al R.U.P. au făcut parte: dr. Petru Groza, Nicolae Titulescu, Mihail Sadoveanu, C. I. Parhon, M. Ralea, Geo Bogza, Demostene Botez ș.a. Pentru detalii, vezi Gh. I. Ioniță: „Lupta maselor muncitoare conduse de P.C.R. împotriva pregătirilor de război în anii ce au urmat luptelor din 1933”, în „Studii”, anul XVI, nr. 1/1963, pag. 186—187.

¹⁶ P. Constantinescu-Iași: „Însemnătatea istorică a eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933”, în „Studii”, anul XVI, nr. 1/1963, pag. 37.

¹⁷ „Apărarea ceferiștilor” din 29 iunie 1934.

frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, pe atunci închiși între zidurile temnițelor ¹⁸.

În anii care au premers izbucnirea celui de-al doilea război mondial, P.C.R., consecvent poziției sale internaționaliste, s-a ridicat împotriva hitlerismului cotropitor, chemînd masele largi la acțiuni de solidaritate cu cauza popoarelor cotropite sau amenințate de fascismul german. Broșura „După Austria, Cehoslovacia“, editată în iunie 1938 de către P.C.R., demascînd planurile cotropitoare ale Germaniei hitleriste, cerea guvernului român să dovedească solidaritate cu Republica Cehoslovacă, să încheie imediat o alianță strînsă cu statul sovietic. Totodată, în broșură se adresa maselor largi o chemare la lupta pentru apărarea păcii, împotriva războiului pregătit de Hitler.

După cotropirea Cehoslovaciei de către hitleriști, P.C.R., în fața pericolului ce plana asupra Romîniei de a împărtăși aceeași soartă ca a Cehoslovaciei, sublinia: „Hitler vrea să ne răpească grîul, petrolul și teritoriul! El vrea să ne arunce în robie“ ¹⁹.

Subliniind necesitatea ca întreg poporul român să se unească într-un singur front puternic contra lui Hitler și aliaților săi, în manifest se sublinia: „P.C.R. declară: comuniștii vor lupta cu arma în mînă în primele rînduri“ ²⁰.

Data fiind orientarea diversă a diferitelor grupări ale burgheziei, datorită situației neomogene a claselor dominante din Romînia, în condițiile cînd expansiunea Germaniei hitleriste devenea tot mai amenințătoare pentru statul român, o serie de elemente înaintate ale burgheziei, ca N. Titulescu, N. Iorga, dr. N. Lupu, Gr. Filipescu, Dem. Dobrescu, personalități ale vieții științifice și culturale, au înțeles pericolul grav ce-l reprezenta Germania hitleristă pentru interesele naționale ale Romîniei și s-au alăturat luptei împotriva acestui pericol. Intelectuali de seamă, ca Athanasie Joja, Petre Constantinescu-Iași, Iorgu Iordan, Barbu Lăzăreanu, Radu Cernătescu, Gheorghe Marinescu, George Enescu, N. Tonitza, G. Timică, George Mihail Zamfirescu și alții, s-au încadrat în lupta antifascistă, mulți dintre ei luînd poziție publică împotriva hitlerismului.

Partidul Comunist din Romînia s-a ridicat cu hotărîre împotriva dictatului de la Viena de la sfîrșitul lui august 1940 impus Romîniei de Germania hitleristă și Italia fascistă și acceptat de camarila regală cu sprijinul tacit al liderilor partidelor „istorice“, dictat prin care se smulgea din trupul țării partea de nord a Transilvaniei în favoarea Ungariei horthiste.

În cadrul unor mari mitinguri și demonstrații de protest care au avut loc la București, Cluj, Sibiu, Timișoara, Iași și în multe alte localități din țară, mase de oameni aparținînd celor mai diverse categorii sociale, muncitori, țărani, intelectuali, funcționari, studenți, soldați și ofițeri își exprimau indignarea și revolta față de tîrgul încheiat la Viena și cereau anularea odiosului dictat. Aceste acțiuni exprimau voința și hotă-

¹⁸ „Scînteia“ din 10 mai 1935.

¹⁹ „Documente din istoria Partidului Comunist din Romînia“, Ed. P.M.R. 1951, pag. 300.

²⁰ Ibid.

rîrea unanimă a poporului român de a apăra independența națională și integritatea granițelor țării, ele constituind manifestări viguroase ale poporului român îndreptate împotriva fascismului înrobitor.

După aruncarea Romîniei de către dictatura militară-fascistă în prăpastia războiului hitlerist, război urît de popor, contrar intereselor și aspirațiilor sale naționale, în țara noastră s-a dezvoltat mișcarea de rezistență, care, pe lângă caracterul patriotic, național, a avut și un profund caracter internațional. Lupta maselor populare din România împotriva dictaturii militare-fasciste și a invadatorilor hitleriști, avînd drept țel eliberarea țării de sub jugul fascist, dobîndirea independenței și suveranității naționale, se încadra în același timp în lupta generală a popoarelor împotriva fascismului și nazismului.

Comuniștii au organizat acte de sabotaj în fabrici și uzine, la întreprinderile producătoare de armament, în mine și ateliere, în gări, îndreptate împotriva mașinii de război fasciste. Alături de clasa muncitoare, tot mai activă devenea țărănimea care era atrasă în acțiuni de împotrivire față de autoritățile fasciste. P.C.R. a mobilizat și alte pături sociale care au suferit într-un fel sau altul loviturile războiului: funcționari, pensionari, studenți etc. Totodată, partidul comunist a desfășurat o activitate rodnică în rîndurile ostașilor care sufereau cel mai mult de pe urma războiului.

Insurecția armată victorioasă din august 1944, care a însemnat o cotitură istorică în destinele poporului român, ieșirea Romîniei din războiul hitlerist, întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste și participarea cu toate forțele la războiul antihitlerist a constituit ridicarea pe o treaptă mai înaltă a contribuției poporului român la lupta pentru zdrobirea celui mai crunt și mai sălbatic dușman pe care omenirea l-a cunoscut vreodată — fascismul german.

Insurecția armată din august 1944 s-a produs ca rezultat al luptei poporului român împotriva regimului fascist, în condițiile favorabile create de victoriile Armatei sovietice împotriva cîmpitorilor hitleriști. Insurecția a fost pregătită, organizată și condusă de Partidul Comunist Român care a reușit să polarizeze în jurul său toate forțele patriotice antifasciste, înfăptuind în același timp în mod consecvent politica de coalizare a tuturor grupărilor și cercurilor politice, inclusiv a monarhiei, care, indiferent de motiv, se pronunțau pentru ieșirea Romîniei din războiul hitlerist.

În fruntea forțelor sociale care au participat la lupta pentru asigurarea victoriei insurecției s-a aflat clasa muncitoare, purtătoarea tradițiilor eroicelor lupte din ianuarie-februarie 1933, premergătoare bătăliilor revoluționare care au dus la victoria asupra claselor exploatatoare din țara noastră.

Partidul Comunist Român a dat semnalul declanșării insurecției la momentul potrivit, procedîndu-se la arestarea imediată a guvernului fascist. În felul acesta a fost zădărnicit planul criminal al mobilizării

Ofițeri, Subofițeri și Soldați Români !

Lupta voastră eroică a sfărâmat în câteva zile stăpânirea nemților și a slugilor — lor din țara noastră.

Bucureștiul, Capitala noastră dragă a fost eliberată de năpărcile nemțești, de stăpânirea nefericită a bandei lui Antonescu, datorită luptei voastre vitezești și ajutoarelor, ce v-au dat formațiunile patriotice înarmate, eroica Armată Roșie și aviația aliată în tot cuprinsul țării, nemții sunt zdrobiți cu mile, sunt luați prizonieri, mulți se predeau, iar acele unități, cari refuză să se predea, sunt încercuite și nimicite.

Armata română a găsit calea adevăratei lupte, lupta patriotică a întregului popor împotriva hitleriştilor cotorpitori, împotriva dușmanilor voștri, împotriva tuturor acelorora, care v-au trimis cu forța să muriți la Stalingrad, pe câmpiile îndepărtate ale Volgei și Donului și în munții Caucazului, în timp ce țara era, jefuită, poporul asuprit și înjosit. Ați fost trimiși să muriți într-un război tâlhăresc, război nedrept, războiul imperialismului fascist german.

Dată întronarea regimului democratic, luptați într-un război drept, război de eliberare a țării de cotorpitori nemți, război victorios, având sprijin mare din partea eroicii și nevinselor armate roșii.

Întregul popor român înconjoară cu dragoste lupta voastră plină de elan și jertfă, căci lupta voastră este lupta întregului popor pentru libertate, independență și o viață mai bună.

Dar fiare fascistă nu este încă complet nimicită. Rămășițele hoardelor nemțești și legioane, slugi ale călăilor hitlerişti, uneltesc din umbră asasinat împotriva voastră, a ofițerilor și soldaților în toată lupta voastră eroică pentru curățirea pământului patriei de cotorpitori germani și unguri. Aceste bestii din solda lui Hitler uneltesc crimele lor în cele mai înfricoșătoare momente ale luptei voastre pentru eliberarea fraților noștri din Ardealul cotorpit.

Deaceia lupta voastră, dragi ofițeri și soldați, trebuie să fie și mai necrutătoare alături de puternicii noștri aliați până la totala nimicire a hoardelor germano-fasciste, a cotorpitorilor unguri și a asasinilor legionari, care au adus în țară pe nemți.

Amințiți-vă cozele și jafurile făcute de legionari, de aceste lepadături ale țării, asasinările de ofițeri, orderea soldaților de vii, insultele obraznice la adresa armatei noastre. Bestiile legionare sunt și astăzi un pericol mare, în slujba lui Hitler.

OFIȚERI ȘI SOLDAȚI !

Pînă războiul contra cotorpitorilor germani și machiarilor dobîndi pacea și fericirea poporului român.

În lupta voastră sunteți sprijiniți cu hotărîre și curaj de formațiunile patriotice înarmate și de întregul popor român.

Nicio milă pentru bestiiile hitleriste-germane.

Nicio milă pentru slugile lor, trădătorii legionari.

Moarte cotorpitorilor germani și slugilor lor unguri care ne-au răpit Ardealul!

TRAIAȘCA VITEAZA ARMATA ROMÂNĂ!

TRAIAȘCA ARMATA ROȘIE ELIBERATOARE!

TRAIAȘCA ROMANIA LIBERĂ, INDEPENDENTĂ ȘI DEMOCRATICĂ!

COMITETUL CENTRAL
AL PARTIDULUI COMUNIST
DIN ROMANIA

Facsimilul manifestului intitulat „Ofițeri, subofițeri și soldați români!”, editat de C.C. al P.C.R. la 2 septembrie 1944, adresat Armatei române. (Fototeca A.I.I.P.)

totale, elaborat de clica antonesciană împreună cu Hitler, potrivit căruia România urma să se transforme în arena unui război pustiitor, care ar fi dus la distrugerea catastrofală a țării și a Armatei române.

„Partidul și poporul nostru — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — se mîndresc cu faptul de a fi dat peste cap planul criminal al lui Hitler și Antonescu și de a-și fi adus contribuția la războiul pentru zdrobirea Germaniei hitleriste”²¹.

Nimicirea sau capturarea trupelor hitleriste din București și din restul țării a asigurat victoria insurecției; masele populare împreună cu armata și-au impus pe cale insurecțională hotărîrea de a pune capăt participării României la războiul hitlerist și

de a desfășura lupta împotriva imperialismului german.

Ieșirea României din războiul hitlerist, alăturarea ei la coaliția antihitleristă și întoarcerea armelor au constituit o puternică lovitură dată Germaniei naziste. Sînt edificatoare în acest sens aprecierile făcute de însuși fostul comandant al frontului „Ucraina de sud”, generalul hitlerist Friessner, care califica efectele evenimentelor din august 1944 din România „catastrofale”²² pentru trupele hitleriste.

Insurecția armată din august 1944 a contribuit la prăbușirea aripii de sud a dispozitivului strategic hitlerist în Balcani. Din acel moment, pe lîngă numărul însemnat de divizii hitleriste scoase din luptă în Romî-

²¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1961—1962, Editura politică, 1962, pag. 201.

²² H. Friessner: „Verratene Schlachten“, Hamburg, 1956, pag. 91.

nia, Germania a pierdut posibilitatea de a arunca pe front un mare număr de unități militare românești pe care înainte le punea la dispoziție clica antonesciană. Aceasta a avut drept urmare scurtarea războiului, eliberarea cu un ceas mai devreme a popoarelor care se mai aflau sub apăsarea hitleristă.

Insurecția armată victorioasă din România a avut o influență asupra desfășurării evenimentelor în sud-estul european. S-a adâncit criza politică prin care treceau cercurile conducătoare din Bulgaria și Ungaria. La 26 august, guvernul bulgar a deciarat neutralitate completă. La 29 august, în Ungaria s-a format un nou guvern. În aceeași zi a izbucnit răscoala populară din Slovacia.

Ecolul internațional pe care l-a avut insurecția din România și aprecierile unor importante organe de presă sau posturi de radio din țări aparținând coaliției antihitleriste confirmă importanța internă și internațională a evenimentelor petrecute în țara noastră la sfârșitul lui august 1944. Din aceste aprecieri rezultă că insurecția din România a avut o contribuție de seamă la zdrobirea fascismului german. Astfel, „Pravda” din 28 august 1944 scria : „Importanța ieșirii României din axă depășește cadrul României. Presa străină are dreptate să spună că aceasta înseamnă prăbușirea întregului sistem de apărare german din Balcani”. În aceeași ordine de idei, cu trei zile înainte, într-un comentariu al postului de radio Moscova se spunea : „Ieșirea României din axă are o importanță covârșitoare nu numai pentru această țară, ci și pentru întreaga zonă balcanică, deoarece prin această lovitură se prăbușește tot sistemul de dominație din sud-estul european”.

Pe aceeași linie se înscriu și comentariile unor posturi de radio sau ziare din țările occidentale, care relevau importanța politică și militară a răsturnării dictaturii militare-fasciste din România și a întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste. Astfel, la 23 august, postul de radio american, arătând că în aceeași zi s-au produs eliberarea Parisului și ieșirea României din războiul dus împotriva Națiunilor Unite, spunea : „De acum România este un nou aliat în tabăra Națiunilor Unite, ea manifestându-și voința de a se alătura la lupta ce se duce împotriva inamicului comun”.

În ziua următoare, „New York Times”, arătând consecințele strategice care decurgeau din ieșirea României din războiul hitlerist, sublinia că „se eliberează aproximativ 30 de divizii ale Armatei Roșii, în timp ce calea spre Bulgaria, Iugoslavia de est și Ungaria este deschisă în fața lor, precum și faptul că spatele frontului grupului de forțe german ce se află între Carpați și Marea Neagră este amenințat”.

Comentarii asemănătoare se găseau și în ziarele suedeze, iar ziarul turc „Aksâm” din 25 august 1944 scria : „Hotărîrea României este impor-

Afiș editat de P.C.R. în septembrie 1944 exprimînd voinea poporului român de a lupta împotriva Germaniei hitleriste pînă la victoria finală. (Fototeca A.I.I.P.)

tantă nu numai pentru că permite să se scurteze și mai mult războiul în Balcani, dar și prin semnificația ce o are pentru pacea și politica din Balcani“.

Insurecția armată victorioasă a fost continuată de luptele eroice duse de Armata romînă, alături de Armata sovietică, pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei, care s-a încheiat cu succes la 25 octombrie 1944.

După această dată, România a participat, în continuare, la războiul antihitlerist pînă la victoria finală asupra Germaniei fasciste.

Încă în cuvîntarea ținută la mitingul oamenilor muncii din Capitală, la 24 octombrie 1944, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta necesitatea ca războiul împotriva hitlerismului să fie dus cu toată intensitatea, subliniind că este de

datoria clasei muncitoare să sprijine în modul cel mai activ efortul de război.

Intr-un articol redacțional publicat în „Scînteia“ din 27 octombrie 1944, după eliberarea întregului teritoriu al patriei, se spunea că războiul nu s-a terminat, că lupta va trebui continuată pînă ce imperialismul german va fi nimicit din rădăcini.

În platforma F.N.D. din septembrie 1944, ca și în programul de guvernare al F.N.D. din ianuarie 1945, problema continuării războiului și susținerea lui cu maximum de efort ocupa un loc central în prevederile acestor documente. Lozinca P.C.R. „Totul pentru front, totul pentru victorie!“ a fost transpusă în viață datorită luptei perseverente a partidului comunist, a forțelor democratice grupate în F.N.D., care, demascînd sabotajul elementelor reacționare aflate în guvernele de pînă la 6 martie 1945, au desfășurat o vastă activitate politică de masă. Aceasta a avut

drept rezultat crearea unei strînse și indestructibile legături între front și spatele frontului.

Activitatea desfășurată de forțele democratice, în frunte cu partidul comunist, pentru susținerea frontului antihitlerist, care și-a găsit expresie în aprovizionarea ostașilor cu tot mai multe arme și muniții, îmbrăcăminte, alimente, în susținerea moralului ridicat al trupelor, s-a încadrat organic în procesul revoluționar continuu, în plin avînt, care s-a desfășurat în această perioadă, avînd ca obiectiv instaurarea regimului democrat-popular.

Vorbind de contribuția Romîniei la zdrobirea Germaniei hitleriste, trebuie să avem în vedere, în primul rînd, resursele umane. Timp de aproape 8 luni, în care România s-a aflat în războiul antihitlerist, două armate romîne, un corp aerian, Flotila de Dunăre și alte unități și formațiuni militare, însumînd un efectiv de peste 360 000 de ostași și ofițeri, au luptat împotriva Germaniei hitleriste.

Țelurile nobile ale războiului antihitlerist, caracterul său just, eliberator, au determinat un puternic aflux de voluntari, în special din rîndurile tineretului, în frunte cu uteciștii, care și-au îndeplinit cu cinste misiunile încredințate, mulți dintre ei căzînd eroic în lupta cu fasciștii.

Animați de conștiința că luptă pentru libertate și o viață mai bună, pentru cauza eliberării popoarelor de sub tirania fascistă, ostașii romîni n-au precupețit nici un efort, nici un sacrificiu. Înfruntînd condițiile aspre ale iernii, de multe ori lipsiți de echipament special de munte și de armament adecvat, cu posibilități reduse de aprovizionare, luptînd cu un dușman mai bine înarmat, care rezista cu disperare, ostașii romîni au înscris în istoria luptei antifasciste pagini care nu vor fi uitate niciodată.

O atestare elocventă a eroismului de care au dat dovadă trupele romîne în războiul antihitlerist o constituie evidențierea acestora prin ordine ale Comandamentului suprem sovietic, comunicate de război și ordine ale comandanților de grupuri de armate, precum și prin decorarea cu ordine și medalii de război romînești, sovietice, cehoslovace și maghiare a peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri romîni.

Ostașii romîni au fost întîmpinați cu sentimente de caldă ospitalitate și prietenie de către populația localităților pe care le-au eliberat. În Cehoslovacia, trupele romîne au colaborat, de asemenea, cu partizanii care acționau în spatele frontului inamic, ajutîndu-se reciproc.

În cronicile comunale din Moravia au fost consemnate scene impresionante, exprimînd primirea entuziastă făcută trupelor romîne de către

populația localităților eliberate, prietenia care s-a stabilit între locuitorii acestor localități și ostașii români.

Istoricii cehoslovaci Zdenek Konecny și Frantisek Mainus, în articolul „*Manifestări ale prieteniei cehoslovaco-române din timpul luptelor pentru eliberarea Moraviei de sub jugul fascist*”, înfățișează, pe baza studierii acestor cronică, numeroase manifestări ale prieteniei româno-cehoslovace care au avut loc în timpul luptelor duse pentru eliberarea Moraviei de sub ocupația hitleristă.

„Deși nu cunoșteau limba și deși oamenii foloseau limbajul gesturilor — se spune în articolul menționat —, înțelegerea era totuși clară; soldatul român se înțelegea cu omul din Moravia îndepărtată. Se înțelegeau și, o dată cu aceasta, relațiile dintre ei se transformau într-o prietenie pe care nici timpul, nici distanța nu vor putea să o șteargă din inimile oamenilor noștri”²³. Trăgînd concluzii din numeroasele fapte consemnate în cronică, autorii arată că toate întîlnirile din satele eliberate s-au caracterizat prin bucuria fără margini stîrnită de mărețul eveniment al eliberării și prin recunoștința față de eliberatori²⁴.

Jertfele de sînge date de Armata romînă în războiul antihitlerist s-au ridicat la aproape 170 000 de morți, răniți și dispăruți, aport nepieritor al poporului romîn la lupta împotriva fascismului. În numeroase orașe din țara noastră, apoi la Debrețin, Rakosliget-Ungaria, la Zvolen, Kromerjij-Cehoslovacia, precum și în alte localități din cele două țări prietene, s-au ridicat monumente în cinstea eroilor, care vor aminti mereu de abnegația, eroismul și jertfa neprecupețită a ostașilor romîni în lupta pentru eliberarea popoarelor, pentru pace și independență națională.

Insurecția armată din august 1944, participarea Romîniei la războiul antihitlerist reprezintă aportul principal al poporului romîn la lupta împotriva fascismului, pentru zdrobirea Germaniei hitleriste.

O contribuție la lupta împotriva fascismului pe plan internațional o constituie și participarea unor patrioți romîni la Rezistența franceză, la luptele unor detașamente de partizani sovietici, atît pe teritoriul U.R.S.S., cît și pentru eliberarea Moraviei.

În Franța, la chemarea Frontului național romîn, tot mai mulți patrioți dintre romîinii aflați în această țară s-au înrolat în detașamentele de francitiori și partizani la Paris și în alte centre ale țării²⁵. Înțe-

²³ „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1962, pag. 131.

²⁴ Loc. cit., pag. 133.

²⁵ P. Nichita, Gh. Adorian : „Date cu privire la participarea unor patrioți romîni la luptele împotriva fascismului în detașamentele de partizani din Uniunea Sovietică, Cehoslovacia și Franța”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 6/1961, pag. 67—68.

legind că orice lovitură dată Germaniei fasciste constituia un pas înainte spre o Romînie și o Franță liberă și independentă, patrioții romîni au luat parte la diferitele acțiuni îndreptate împotriva mașinii de război hitleriste, ca deraieri de trenuri germane care transportau armament și muniții spre front, distrugeri de camioane încărcate cu hitleriști și alte asemenea acțiuni, precum și la insurecția națională a poporului francez din august 1944. Patrioții romîni au dat dovadă de mult curaj și bărbăție în lupta cu ocupanții hitleriști.

În timpul războiului hitlerist, numeroși militari romîni, exprimînd starea de spirit antifascistă care se manifesta în rîndurile Armatei romîne, ura împotriva dictaturii militare-fasciste care împinsese țara în războiul hitlerist, au trecut în rîndurile unor detașamente de partizani sovietici, participînd la lupta împotriva ocupanților hitleriști. Documentele atestă prezența unor romîni acționînd în detașamentele de partizani în Crimeea²⁶, munții Ialței²⁷, Ucraina²⁸, Bielorusia.

Prin activitatea lor în cadrul detașamentelor de partizani sovietici, patrioții romîni, din care un număr a fost decorat cu medalia „Partizan al războiului de apărare a patriei“, au contribuit la lupta pentru zdrobirea Germaniei hitleriste.

Partizani proveniți din rîndurile prizonierilor romîni aflați în U.R.S.S. au participat, încadrați în grupele de partizani sovietici „Kalinin“, „Lenin“, „Budionii“, „Krasnov“ și „Janok“, la luptele din Slovacia și Ucraina subcarpatică în ultima parte a războiului antihitlerist²⁹.

În luptă s-au înfrățit partizani sovietici, slovaci, romîni și polonezi, care au dat lovituri necruțătoare cotropitorilor hitleriști, contribuind prin aceasta la victoria asupra Germaniei hitleriste.

★

Lupta Partidului Comunist din Romînia pentru înfăptuirea principiilor internaționalismului proletar are bogate tradiții revoluționare. În

²⁶ P. Nichita, Gh. Adorian, *Lucrarea citată*, pag. 63.

²⁷ Vezi V. Zaharescu, M. Condurache : „Din activitatea P.C.R. pentru atragerea armatei alături de lupta forțelor patriotice pentru înfăptuirea insurecției armate și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.“ nr. 4/1961, pag. 56—57.

²⁸ E. P. Șevcenko : „Despre participarea romînilor la mișcarea de partizani din Ucraina în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei“, în volumul privind relațiile romîno-ruse și romîno-sovietice, Editura Academiei R.P.R., 1958, pag. 150.

²⁹ I. Olteanu : „Despre activitatea unor grupuri de partizani sovietici și romîni care au luptat pe teritoriul Slovaciei în perioada august 1944-februarie 1945“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.“ nr. 4/1960, pag. 136—151.

lupta împotriva exploatatorilor și asupritorilor interni și externi s-a afirmat solidaritatea frățească a clasei muncitoare, a forțelor progresiste din țara noastră cu lupta proletariatului internațional.

Faptele dovedesc că adevăratul și profundul patriotism nu poate fi despărțit de internaționalismul proletar. Acțiunile de solidaritate din România cu lupta proletariatului internațional, organizate și conduse de partidul comunist, au contribuit la cimentarea mișcării muncitorești mondiale, au dus la creșterea prestigiului național și internațional al clasei muncitoare și al Partidului Comunist din România.

Momentele prezentate privind contribuția mișcării muncitorești din România la lupta pe plan internațional împotriva fascismului reprezintă pagini importante din istoria partidului nostru și constituie o parte integrantă a luptelor duse în acei ani de popoarele din lumea întreagă contra fascismului. Ele exprimă în prezent pentru toți cei ce muncesc un îndemn de a înălța tot mai sus steagul internaționalismului proletar.

Munca organizațiilor de partid din întreprinderile industriale din Capitală pentru îndeplinirea sarcinilor celui de-al II-lea Congres al partidului privind dezvoltarea tehnicii noi

GH. DRĂGAN

Elaborând programul științific al construirii socialismului în țara noastră, Partidul Muncitoresc Român a acordat o atenție deosebită promovării permanente a progresului tehnic în toate ramurile economiei naționale și în primul rând în ramurile de bază ale industriei.

Încă la sfârșitul anului 1950, în raportul asupra planului de electrificare a țării, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej sublinia: „Pentru regimul de democrație populară, asigurarea progresului tehnic în toate domeniile economiei naționale a R.P.R. este o necesitate vitală. Construcția societății socialiste este de neconceput fără un puternic avânt al tehnicii și științei.

Socialismul se contopește în mod organic cu tehnica și știința.

Cuceririle tehnicii și științei sporesc forțele de producție ale țării și constituie o puternică pîrghie pentru întărirea puterii economice a patriei noastre, un mijloc de ridicare a stării materiale și a culturii celor ce muncesc”¹.

Dezvoltarea forțelor de producție ale țării noastre pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii mondiale a fost concepută de către P.M.R. ca un proces continuu, planificat, în funcție de interesele generale ale dezvoltării armonioase, pe o scară mereu ascendentă a întregii economii. „Progresul tehnic în toate ramurile economiei naționale se îndeplinește pe baza traducerii în viață a hotărîrilor Partidului Muncitoresc Român și guvernului Republicii Populare Romîne cu privire la industrializarea socialistă a țării”².

Congresul al II-lea al P.M.R. (23—28 decembrie 1955), analizînd succesele obținute în procesul construcției socialiste, luînd în considerare posibilitățile sporite de dezvoltare economică a țării, a stabilit ca sarcină fundamentală a construcției economice făurirea economiei socialiste

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 330.

² „Hotărîrea Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român și a Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne cu privire la ridicarea nivelului tehnic al producției”, Editura politică, 1960, pag. 7.

unitare, în care, pe baza dezvoltării continue a industriei socialiste, să se asigure transformarea socialistă a agriculturii.

Unul dintre principalele obiective politice-economice menite să asigure făurirea economiei socialiste unitare — se sublinia la congres — îl constituie ridicarea nivelului tehnic în toate ramurile economiei naționale. Pentru obținerea unei creșteri considerabile a productivității muncii în industrie, transporturi etc., erau necesare, pe de o parte, folosirea mai completă a capacităților de producție existente și perfecționarea utilajelor, mașinilor și agregatelor în funcțiune, iar, pe de altă parte, introducerea treptată a tehnicii noi și a procedeelor tehnologice superioare, începînd cu întreprinderile care au un rol determinant în cadrul ramurilor economiei naționale. Totodată, congresul a indicat necesitatea dezvoltării în mai mare măsură a producției în serie, „...specializarea și cooperarea întreprinderilor, îndeosebi în industria constructoare de mașini și industria electrotehnică, pîrghiile principale de utilare a economiei naționale cu mașini, utilaj, agregate și aparate perfecționate”³.

În vederea întăririi controlului îndeplinirii hotărîrilor partidului și guvernului în domeniul construcției economice, după Congresul al II-lea al P.M.R. au fost luate măsuri pentru perfecționarea aparatului de partid. Astfel, în ședința sa din mai 1957, Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a hotărît înființarea Direcției economice a C.C. al P.M.R. în locul fostelor secții pe ramuri. În a doua jumătate a anului 1957 s-au creat comisiile economice regionale și a orașului București. Apoi, în anul 1959, prin hotărîrea Secretariatului Comitetului Central al P.M.R. cu privire la unele măsuri de îmbunătățire a structurii aparatului comitetelor raionale și orașenești de partid s-a hotărît înființarea de comisii economice raionale și orașenești.

În comisia economică a orașului București au fost atrase un mare număr de cadre cu munci de răspundere din toate ramurile economiei Capitalei, cu o înaltă calificare și cu experiență în producție.

Promovarea progresului tehnic. În realizarea obiectivelor stabilite de Congresul al II-lea și de plenarele C.C. al P.M.R. care i-au urmat în domeniul progresului tehnic, oamenilor muncii din industria din Capitală le-au revenit sarcini deosebit de importante. În numeroase întreprinderi industriale existente în București, multe dintre ele aparținînd ramurilor de bază ale economiei naționale, lucrează un mare număr de muncitori cu o înaltă calificare tehnică. Ca pondere a producției globale industriale și număr de muncitori, orașul București ocupă primul loc pe țară. Astfel, în 1955, greutatea specifică a orașului București în producția globală industrială a țării reprezenta 19,9% ; întreprinderile industriale din Capitală realizau 46,8% din totalul producției cazanelor cu aburi, 32,8% din producția de vagoane și cisterne, 21,4% motoare electrice, 99,3% semănători de cereale cu tracțiune mecanică, 37,9% motoare cu combustie internă, întreaga producție de aparate de radio⁴. În perioada

³ „Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 82.

⁴ „Anuarul statistic al orașului București, 1960”, pag. 103.

următoare congresului, uzinele constructoare de mașini din Capitală au fost solicitate să mărească neîncetat producția pentru a satisface înzestrarea cu utilaj tehnic perfecționat a multor zeci de întreprinderi din țară aparținând diferitelor ramuri ale economiei naționale. Totodată, ele trebuiau să facă față sarcinilor de export al unor utilaje și mașini cu caracteristici tehnice-economice la nivelul celor mai superioare performanțe.

În vederea îndeplinirii acestei sarcini, statul democrat-popular a alocat industriei din orașul București în anii 1956—1960 investiții deosebit de însemnate, după cum urmează ⁵ (milioane lei)

	1956	1957	1958	1959	1960
Industrie	848	562	627	604	1 025
Grupa A	550	350	367	293	569
Grupa B	298	212	260	311	456

Cu sprijinul acestor investiții, pe teritoriul orașului București au fost construite în această perioadă 18 întreprinderi și 13 secții noi. De asemenea, au fost reutilate și dezvoltate parțial 73 de unități producătoare ⁶.

Noile obiective industriale au fost construite și utilizate pe baza tehnicii moderne, ele reprezentând o mare importanță pentru dezvoltarea economiei naționale. Printre acestea se numără întreprinderea „Automatică”, producătoare de aparate și măsuri de control, specializată în lucrări de montare și instalare a unor mecanisme de automatizare, contribuind astfel la introducerea tehnicii noi în industria noastră socialistă. Pe harta orașului București au mai apărut în acești ani Combinatul de cauciuc Jilava, IPROFIL-Pipera, Întreprinderea de utilaje, construcții, transporturi (I.U.C.T.), „Frigotehnica”, Fabrica de produse lactate, Întreprinderea de construcții metalice etc.

Numeroase unități industriale și-au mărit spațiul productiv. În majoritatea întreprinderilor, gradul de mecanizare și automatizare a atins la sfârșitul anului 1959 proporții de 70—80 % la principalele lucrări. Locul mașinilor vechi, uzate, cu productivitate scăzută, a fost luat de mașini moderne cu productivitate ridicată în mai toate întreprinderile. S-au introdus linii noi tehnologice de fabricație și s-au extins pe scară largă procedeele tehnologice cu mare eficiență economică.

Înzestrând întreprinderile cu mașini și utilaje moderne, partidul a cerut în același timp organelor și organizațiilor de partid, tuturor comu-

⁵ „Anuarul statistic al orașului București, 1963”, pag. 90.

⁶ Dare de seamă a Direcției orășenești de statistică București asupra situațiilor întreprinderilor din Capitală în perioada 1948—1961.

niștilor să manifeste inițiativă și atitudine creatoare față de tehnica nouă, să lupte cu hotărîre pentru promovarea tendințelor înnoitoare ale oamenilor muncii, să stimuleze și să fie în fruntea tuturor acțiunilor de introducere a celor mai actuale cuceriri ale științei și tehnicii în producție.

O mare însemnătate pentru însușirea de către oamenii muncii din Capitală a hotărîrilor Congresului al II-lea al P.M.R. au avut dezbaterile directivelor congresului partidului la plenara Comitetului de partid al orașului București, precum și în plenarele comitetelor raionale și în adunările generale ale organizațiilor de partid.

Astfel, în hotărîrea adoptată de plenara comitetului orășenesc din 11—12 februarie 1956 a fost stabilit un ansamblu de măsuri tehnice-organizatorice și politice prin care comitetele raionale și organizațiile de partid erau mobilizate să militeze cu consecvență pentru introducerea și însușirea permanentă a tehnicii noi, a procedeele tehnologice înaintate și a metodelor avansate de muncă⁷. Conducerile întreprinderilor au primit sarcina să analizeze cu ajutorul ministerelor de resort și cu sprijinul organizațiilor de partid posibilitățile înlocuirii în procesele tehnologice a tot ce este învechit, să introducă metode tehnologice moderne ca: turnarea centrifugală și sub presiune în turnătoriile de la „23 August“, „Vulcan“ și „Lemaître“, matrițarea în locul forjării libere la Uzinele de pompe și mașini agricole, Atelierele „Grivița Roșie“, „Electroaparataj“, mărirea turajilor la războaiele de țesut din industria textilă⁸. Organizațiile de partid au fost îndrumate să antreneze colective de ingineri proiectanți din întreprinderi, din institutele de proiectări și oameni de știință din institutele tehnice ale Academiei R.P.R. în vederea perfecționării mașinilor și agregatelor, pentru creșterea randamentului lor, iar în crearea noilor proiecte să ia în considerație cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane⁹.

Dat fiind faptul că una dintre deficiențele care frînau creșterea productivității muncii era insuficienta folosire a capacității de producție, hotărîrea plenarei comitetului orășenesc de partid atrăgea atenția organizațiilor de bază din întreprinderi să asigure controlul de partid asupra îndeplinirii cu cea mai mare strictețe a măsurilor de înlăturare a strângulărilor în funcționarea mașinilor și utilajelor. Să se treacă pe scară largă în turnătorii la formarea și turnarea mecanică a pieselor, la folosirea intensivă a utilajelor și agregatelor. Organizațiile de partid au fost obligate să controleze felul cum conducerile întreprinderilor se preocupă de mecanizarea lucrărilor cu mare volum de muncă, precum și de introducerea în termenele fixate a micii mecanizări prevăzute în planul de măsuri tehnice-organizatorice; să se introducă și să se extindă benzile rulante la întreprinderile „Electromagnetica“, „Electronica“, „Electroaparataj“, la întreprinderile de încălțăminte „Dîmbovița“, „Flacăra roșie“, precum și la întreprinderile de pîine „Steagul roșu“ și „Spicul“¹⁰.

⁷ Arhiva Comitetului orășenesc al P.M.R. București, dosarul nr. 2/1956, filele 175—176.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

În adunările din întreprinderi, la care participau muncitori fruntași, inovatori, tehnicieni și ingineri etc., au fost dezbătute sarcinile ce reve-neau întreprinderilor respective, au fost făcute numeroase propuneri pentru modernizarea mașinilor și utilajelor, pentru mecanizarea și auto-matizarea proceselor de producție și pentru creșterea indicilor de utili-zare a suprafețelor de producție. Propunerile și recomandările făcute în aceste adunări au ajutat conducerile din întreprinderi să adopte cele mai corespunzătoare hotărâri, să prevadă luarea de măsuri concrete pentru mobilizarea muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor în vederea introdu-cerii și dezvoltării progresului tehnic în întreprinderi.

Sub îndrumarea comitetului orășenesc al P.M.R., organizațiile de partid au condus cu competență și răspundere sporită lupta pentru pro-gresul tehnic. Ele s-au preocupat îndeaproape de îmbunătățirea carac-teristicilor tehnice-economice ale mașinilor și utilajelor, de perfecționarea procedeele tehnologice și de extinderea metodelor avansate în procesele de producție, au stimulat mișcarea de invenții, inovații și raționalizări și au acordat o atenție mereu sporită creșterii calificării muncitorilor și specializării aparatelor de conducere tehnice-inginerești ale întreprin-derilor, făcând ca aceștia să stăpânească bine tehnica modernă cu care este dotată industria noastră socialistă. Experiența a confirmat că acolo unde organizațiile de partid au desfășurat o intensă activitate organiza-torică și educativ-politică înfăptuirea progresului tehnic a devenit o cauză a fiecărui om al muncii.

Acționînd pe linia transpunerii în viață a indicațiilor Congresului al II-lea al P.M.R., organizațiile de partid din întreprinderile din Capitală au stabilit sarcini concrete pentru mobilizarea muncitorilor, tehnicie-nilor și inginerilor în vederea introducerii și dezvoltării tehnicii noi. Spre exemplu, în planul de măsuri al organizației de partid de la Uzinele „Vulcan“, printre altele, se dădea indicația serviciului tehnolog-șef să se preocupe de „înlocuirea tehnologiei vechi, prin proiectarea de dispozitive cu o productivitate mai înaltă și un flux tehnologic mai rațional“¹¹.

În planul de măsuri al organizației de partid de la întreprinderea „Electromagnetica“ se prevedea confecționarea unor mașini speciale de strunjit cu posibilități proprii¹², iar planul de măsuri al organizației de partid de la Fabrica de confecții și tricotaje București trasa ca sarcină or-ganizațiilor de bază din secții să desfășoare o susținută și multilaterală muncă politică-organizatorică pentru mobilizarea muncitorilor în vederea revizuirii proceselor tehnologice, printr-o cuplare mai rațională a fazelor și stabilirea unui echilibru al procesului de producție, introducerea unui număr de 300 dispozitive de mică mecanizare, transformarea a 100 ma-șini de cusut cu mișcare alternativă în mișcare rotativă, introducerea a 200 mașini de cea mai înaltă productivitate etc.¹³.

¹¹ Arhiva Comitetului orășenesc al P.M.R. București, dosarul nr. 7/1956, fila 113, raionul V. I. Lenin.

¹² Loc. cit., pag. 151.

¹³ „Confecția“, ziarul Fabricii de confecții și tricotaje București, nr. 86, din 6 martie 1956.

Comitetul orășenesc și comitetele raionale de partid au ajutat zi de zi organizațiile de partid și conducerile întreprinderilor în vederea îndeplinirii întocmai a planului de măsuri tehnice-organizatorice.

Astfel, în lunile iunie și iulie 1956, comitetul orășenesc de partid a alcătuit numeroase colective de specialiști, care, sub conducerea membrilor biroului, au studiat în principalele întreprinderi metalurgice și electrotehnice modul cum sînt traduse în viață indicațiile congresului cu privire la introducerea tehnicii noi, cum se preocupă organizațiile de partid de îmbunătățirea caracteristicilor tehnice ale mașinilor fabricate și de pregătirea condițiilor pentru asimilarea de noi mașini și utilaje.

În anii 1958—1959, ca urmare a sarcinilor trasate de plenarele C.C. al P.M.R. care au urmat congresului, comitetul orășenesc a făcut numeroase studii în întreprinderi, urmărind îndeosebi modul cum se respectau planificarea lucrărilor de cercetări și de proiectări, asimilarea produselor noi, introducerea mecanizării și automatizării producției, aplicarea în producție a unor procedee tehnologice înaintate.

Concluziile desprinse din aceste studii au fost larg dezbătute în plenarele comitetului orășenesc în care s-au analizat sarcinile organizațiilor de partid pentru îndeplinirea planurilor anuale de producție. Pe baza analizelor făcute asupra îndeplinirii planului tehnic, plenarele comitetului orășenesc au adoptat măsuri politice și organizatorice menite să concentreze eforturile organelor și organizațiilor de partid ale tuturor colectivelor de muncitori, tehnicieni și ingineri spre îmbunătățirea calității mașinilor produse, cît și spre asigurarea celor mai bune premise de fabricare la un nivel tehnic ridicat a mașinilor și utilajelor prevăzute în planul de stat în perioada care urma.

Începînd din a doua jumătate a anului 1957, cu sprijinul comisiei economice, comitetul orășenesc și-a întărit controlul asupra îndeplinirii hotărîrilor partidului și guvernului, a întocmit studii mai amănunțite și mai competente asupra dezvoltării diferitelor sectoare de producție din Capitală.

Cu ajutorul comisiei economice, comitetul orășenesc, pe baza sarcinilor trasate de plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 decembrie 1959, a făcut numeroase studii în industrie, transporturi, construcții, care au ajutat la perfecționarea producției industriale, sporirea eficienței investițiilor, folosirea mai largă a maselor plastice în industrie, îmbunătățirea cooperării între întreprinderile din Capitală etc. După 1959, activitatea organizației de partid a orașului București pentru îndrumarea activității economice a întreprinderilor s-a adîncit prin crearea comisiilor economice pe lîngă comitetele raionale de partid din Capitală.

Comitetul orășenesc și comitetele raionale au analizat, în repetate rînduri, munca organizațiilor de partid din principalele întreprinderi industriale din Capitală, felul cum acestea se preocupă de introducerea și dezvoltarea tehnicii noi în producție. La rîndul lor, în adunări generale și în ședințe de birou, organizațiile de bază din aceste întreprinderi au pus în discuția comunistilor, în mod sistematic, stadiul

realizării planului tehnic, au adoptat hotărâri pentru îndeplinirea lui integrală.

În centrul atenției dezbaterilor organizate în întreprinderi a stat ca o preocupare constantă asimilarea de noi produse, precum și ridicarea indicilor tehnici-calitativi ai acelor utilaje și mașini care urmau să fie reproiectate.

Organizațiile de partid de la uzinele „23 August“, „Republica“, „Vulcan“, „Semănătoarea“, Fabrica de mașini electrice, Uzina de laminate neferoase „Laromet“ și altele au analizat cu regularitate felul cum se realizează asimilarea de produse noi. În controlul efectuat asupra serviciilor tehnice, organizațiile de partid au acordat o atenție deosebită respectării termenelor de predare a proiectelor de perfecționare a mașinilor și utilajelor și a execuției acestora de către constructori. Spre exemplu, organizația de bază de la Fabrica de mașini electrice, constatând unele rămăneri în urmă ale lucrărilor de reproiectare a unor motoare, împreună cu conducerea întreprinderii, a constituit un colectiv, format din cei mai buni ingineri și tehnicieni, proiectanți, tehnologi, desenatori, muncitori frunțași, cu sarcina de a studia temeinic cauzele acestei situații și de a prezenta măsuri de îmbunătățire calitativă a muncii.

Concluzia studiului făcut indica unele deficiențe în organizarea muncii serviciului constructor-șef și arăta că timpul pentru studierea documentației tehnice și a lucrărilor de specialitate era insuficient. Luând cunoștință de aceste deficiențe, comitetul de partid și conducerea întreprinderii au examinat cu cea mai mare atenție concluziile colectivului și au luat măsuri imediate de îndreptare. A fost reorganizată munca serviciului de proiectare pe grupe de proiectare a produselor fabricate. Inginerii, tehnicienii și desenatorii din cadrul acestui serviciu au fost îndrumați și ajutați să studieze mai mult materialele de specialitate și să aplice în proiectare cele mai bune realizări ale tehnicii privind construcția de mașini electrice.

Paralel cu aceasta, organizația de partid a avut grijă ca în majoritatea grupelor de proiectanți să fie repartizați membri și candidați de partid. Măsurile propuse de organizația de partid și însușite de conducerea întreprinderii au contribuit la specializarea și îmbogățirea cunoștințelor tehnice ale inginerilor și tehnicienilor. Aplicarea măsurilor luate a întărit colaborarea dintre muncitori și tehnicieni cu inginerii proiectanți, reușind astfel să se înlăture întârzierile și defectele ce se iveau înainte pe parcursul fabricării prototipului. Aceste măsuri au stimulat activitatea de concepție și fabricare a produselor. Măsuri eficiente pentru îmbunătățirea activității de proiectare și introducerea în procesul de fabricație a unor produse cu performanțe superioare, pe baza unor ample studii, cu ajutorul unor largi colective de specialiști au adoptat și organizațiile de partid de la „Semănătoarea“, „Autobuzul“, „Electromagnetica“, „Electroaparataj“ ș.a.

Munca politică-organizatorică dusă de organizațiile de partid în rîndurile proiectanților a avut drept rezultat asimilarea unui însemnat

număr de produse de către industria bucureșteană. Organizația de partid a Capitalei — relatează primul-secretar al Comitetului orașenesc București al P.M.R. în cuvântul rostit la cel de-al III-lea Congres al partidului — s-a preocupat de realizarea unor produse cu înalți indici tehnico-economici, modernizarea utilajelor, introducerea metodelor înaintate în muncă. Astfel s-a introdus în fabricație echipamentul electric pentru locomotiva diesel-electrică, mori de ciment, utilaj petrolier, mașini semiautomate și automate, combine de cereale V.L.L., aparate de radio cu tranzistori și altele. Din inițiativa organizațiilor de partid s-a trecut la reproiectarea principalelor produse în majoritatea întreprinderilor. Astfel, la întreprinderile „Vasile Roaită“, „23 August“, „Vulcan“, „Mașini electrice — București“ și altele, în perioada 1956—1960 s-au reproiectat peste 60% din produse, realizându-se o reducere de metal la fiecare produs de 10—25 la sută ¹⁴.

Pe baza propunerilor făcute de unele colective de ingineri, tehnicieni și cei mai buni inovatori și raționalizatori din rîndul muncitorilor, la Uzinele „23 August“ au intrat în funcțiune motoare a căror greutate pe CP era mult mai mică decît a celor vechi. Tot la această uzină s-au proiectat și construit cu posibilități proprii strungul de mare productivitate Carusel tip „23 August“ și turbosuflanta pentru marile furnale hunedorene. Realizatorii acestor produse au fost distinși cu Premiul de stat ¹⁵. La Uzinele „Vulcan“ a fost proiectat și executat un nou tip de cazan de 250 tone abur/oră, la care, în comparație cu vechiul tip, s-a redus cu 26% consumul de metal pe tona de abur produs ¹⁶, iar la Uzinele „Vasile Roaită“ un grup de specialiști au proiectat tipul semănătorii de cereale SU-29, mai ușor cu 48,5 kg decît vechiul tip de semănătoare SO-30 ¹⁷.

Numeroase produse au fost asimilate și de întreprinderile industriei bunurilor de larg consum. Sub îndrumarea organizațiilor de partid, în aceste întreprinderi s-au organizat periodic consfătuiri între conducerea întreprinderilor comerciale și ale celor producătoare de bunuri de consum, cu scopul de a sesiza și a răspunde cerințelor populației, exigențelor ei sporite. Tot în acest scop au avut loc consfătuiri cu cumpărătorii și s-au organizat numeroase expoziții cu vînzare etc.

Îmbunătățirea proceselor tehnologice și generalizarea metodelor înaintate de producție. Concomitent cu asimilarea de noi tipuri de mașini și perfecționarea caracteristicilor tehnice ale mașinilor existente, organizațiile de partid și-au sporit preocupările pentru mobilizarea colectivelor

¹⁴ „Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român“, Editura politică, 1960, pag. 133, cuvîntul tovarășului Florian Dănălache.

¹⁵ „Realizări ale regimului democrat-popular în raionul 23 August“ 1961, pag. 13.

¹⁶ „Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român“, Editura politică, 1960, pag. 259.

¹⁷ Arhiva Comitetului orașenesc al P.M.R. București (vezi darea de seamă a C.O.B. P.M.R. la Conferința din 19—20 martie 1960, pag. 4).

de muncitori, ingineri și tehnicieni la îmbunătățirea proceselor tehnologice și generalizarea metodelor înaintate în producție.

În ședințele organizațiilor de partid și în adunările organizațiilor sindicale s-au analizat sistematic diferite aspecte ale procesului tehnologic. Astfel, la Uzinele „Vulcan“, referatul prezentat de conducerea serviciului tehnolog-șef a fost urmărit cu mult interes de comuniști; participanții la aceste ședințe, cadre din conducerea întreprinderii, ingineri, proiectanți și tehnologi, maiștri și muncitori fruntași din toate secțiile, au relevat în cuvântul lor însemnatele realizări obținute în perfecționarea procesului tehnologic de fabricație, subliniind necesitatea introducerii sudurii automate ca procedeu tehnic superior¹⁸.

Totodată, analiza a scos în evidență o serie de lipsuri în ce privește nivelul fabricației și munca serviciului tehnologic; discuțiile, propunerile și criticile făcute de membrii de partid au ajutat conducerea uzinei în adoptarea unui complex de măsuri pentru perfecționarea procesului tehnologic și îmbunătățirea calității producției.

Comitetul de partid de la întreprinderea „Electroaparataj“ a organizat o largă consfătuire cu cadrele tehnice din conducerea tuturor secțiilor, membri și nemembri de partid, în care s-au dezbătut problemele procesului tehnologic din sectoarele de producție. Consfătuirea a prilejuit un instructiv schimb de experiență în vederea îmbunătățirii organizării procesului de producție, asigurării unui decalaj normal între principalele sectoare, cât și pentru folosirea mai chibzuită a utilajului¹⁹.

Cu sprijinul comitetelor sindicale și ale U.T.M., organizațiile de partid au reușit ca în majoritatea întreprinderilor metalurgice să determine introducerea pe scară largă a unor procedee tehnice noi ca: sudura automată, turnarea de precizie, turnarea centrifugală și turnarea în forme întărite cu bioxid de carbon. Astfel, preocuparea organizației de partid de la Atelierele „Grivița Roșie“ pentru introducerea de noi procedee tehnologice a avut drept rezultat introducerea și extinderea sudurii automate la cazane, montarea instalației de călire cu curenți de înaltă frecvență și perfecționarea tehnologiei la atelierul de forjă²⁰. Acest procedeu tehnologic a fost introdus și în alte uzine metalurgice. De pildă, la Uzinele „23 August“ lucrările executate prin sudură automată echivalau în 1959 cu 40 000 m l, iar în 1960 acestea ajunseseră la 57 000 m l²¹. O mare extindere a căpătat acest procedeu și la uzinele „Vulcan“, „Semănătoarea“, Fabrica de ventilatoare ș.a.

¹⁸ Vezi procesul-verbal al ședinței comitetului de partid cu activul de partid de la Uzinele „Vulcan“ din 18 octombrie 1958. Arhiva comitetului de partid.

¹⁹ Arhiva comitetului de partid de la „Electroaparataj“. Vezi darea de seamă a organizației de bază din 16 martie 1959.

²⁰ Arhiva Comitetului orășenesc al P.M.R. București. Vezi „Buletinul informativ al C.O.B. — P.M.R.“ nr. 101, din 3 octombrie 1960, pag. 4.

²¹ Arhiva comitetului de partid de la Uzinele „23 August“. Vezi procesul-verbal al ședinței organizației de partid din 12 aprilie 1960.

La Uzina de metale neferoase „Laromet“ s-a trecut la modificarea unor prototipuri pentru fabricarea de manometre cu o performanță tehnică ridicată ²².

Din inițiativa organizațiilor de partid au fost aplicate o serie de metode de mare eficacitate, care au dus la îmbunătățirea tehnologiei de fabricație, mecanizarea lucrărilor cu volum mare de muncă, automatizarea unor procese de producție și obținerea unei productivități ridicate. Spre exemplu, comitetul de partid de la „Semănătoarea“ a sprijinit conducerea uzinei să aplice sistemul de turnare în cochile la piesele pentru utilajele agricole, în urma cărui fapt a rezultat sporirea productivității muncii cu circa 90%, reducerea rebuturilor cu 10% și a adaosurilor de prelucrare cu 70% ²³. La Uzinele „Vasile Roaită“, secția turnătorie nu-și putea realiza sarcina de creștere a productivității muncii. Analizînd cu ajutorul unei brigăzi de specialiști cauza nerealizării acestor sarcini, comitetul de partid a constatat că în această secție se foloseau unele procedee învechite de muncă, amestecurile pentru formare preparîndu-se manual. Pe baza propunerilor făcute de brigadă, comitetul de partid a dat sarcină conducerii uzinei să introducă mica mecanizare la această secție, în urma căreia productivitatea muncii a crescut cu 3%, realizîndu-se în același timp o calitate corespunzătoare a pieselor turnate ²⁴.

La Uzinele „23 August“, prin aplicarea unor metode de înaltă tehnicitate ca : turnarea cilindrului chiulaselor, a rotorului și a carcasei suflante etc. s-a obținut o reducere a greutății acestor repere în medie cu 8%—10% ²⁵.

Dintre metodele moderne de turnare, o largă răspîndire a căpătat metoda turnării în cochile, care, aplicată la seriile mijlocii și mari de piese, a dus la reducerea adaosurilor de prelucrare, la suprimarea operațiilor de formare, pregătirii amestecurilor de formare, transportului nisipurilor.

O situație asemănătoare a studiat, cu ajutorul unor colective de specialiști, și comitetul de partid de la „Grivița Roșie“ la secția vagoane. Pe baza concluziilor și recomandărilor comitetului de partid, conducerea a luat măsuri pentru trecerea la executarea în flux tehnologic a unor subansambluri, executarea și aplicarea a o serie de dispozitive de mare productivitate, mărindu-se în acest fel indicele intensiv de folosire a mașinilor-unelte cu 33%. Ca urmare a acestor măsuri, productivitatea muncii a crescut cu circa 32% ²⁶.

Fiind sprijinite de organizațiile de partid, conducerile din întreprinderi au introdus la unele repere lucrul în flux continuu. De pildă, a început fabricarea în flux continuu a contoarelor la Uzinele „Electromagnetica“, a încălțăminte la Fabrica „Dîmbovița“, precum și organizarea în flux a reparației de vagoane și autobuze la I.T.B.

²² Arhiva Comitetului orășenesc al P.M.R. București. Vezi „Buletinul informativ al C.O.B. — P.M.R.“ nr. 101, din 3 octombrie 1960, pag. 4.

²³ „Economia Romîniei între anii 1944—1959“, Editura Academiei R.P.R., 1959, pag. 196.

²⁴ Vezi referatul comitetului de partid de la Uzinele „Vasile Roaită“ din 9 ianuarie 1961, pag. 6. Arhiva comitetului de partid.

²⁵ „Economia Romîniei între anii 1944—1959“, Editura Academiei R.P.R., 1959, pag. 301.

²⁶ Arhiva Comitetului orășenesc al P.M.R. București, dosarul nr. 5/1958, pag. 166.

În industria textilă a găsit o largă aplicare acțiunea inițiată de colectivul de muncitori, ingineri și tehnicieni de la Întreprinderea pentru industria bumbacului de creștere a randamentului la războaie. Extinderea acestei inițiative a făcut posibil ca în anul 1958 întreprinderile industriale textile din Capitală să dea un plus de țesături peste prevederile planului de circa 3 500 000 m², iar pe întreaga țară în același an s-a înregistrat o producție suplimentară de circa 25 milioane m² de țesătură ²⁷.

Militînd pentru dezvoltarea progresului tehnic și perfecționarea proceselor tehnologice, organizațiile de partid au acordat o atenție deosebită transpunerii în viață a hotărîrii Comitetului orășenesc de partid București din 11—12 februarie 1956, care sublinia necesitatea sprijinirii cercurilor A.S.I.T. * și a cabinetelor tehnice în vederea generalizării metodelor avansate de muncă.

Ca urmare, cercurile A.S.I.T. și cabinetele tehnice au organizat numeroase schimburi de experiență, sesiuni tehnice-științifice și conferințe în scopul generalizării experienței înaintate în producție. Ele au fost îndrumate să organizeze sistematic „Ziua experienței înaintate”, „Ziua inovatorului”, expoziții la care să demonstreze eficacitatea noilor procedee tehnologice.

Pe baza hotărîrilor plenarelor C.C. al P.M.R. din 26—28 noiembrie 1958 și 13—14 iunie 1959 și în cinstea celei de-a XV-a aniversări a eliberării patriei noastre, filiala A.S.I.T.-București și cercurile A.S.I.T. din întreprinderi au organizat numeroase acțiuni tehnice-științifice. Cu acest prilej, în Capitală s-au ținut 76 de sesiuni tehnice-științifice, la care au fost prezentate peste 260 de referate. La aceste sesiuni au luat parte peste 7 500 de ingineri, tehnicieni, inovatori și muncitori fruntași din întreprinderile bucureștene ²⁸.

La Uzinele „23 August” au fost abordate teme de mare însemnătate pentru îmbunătățirea procesului de producție, ca de exemplu : „Evoluția și perspectivele de forjare a arborilor pentru motoare”, „Turbosufanta pentru supraalimentarea motoarelor diesel de 450 CP, căile de reducere a rebuturilor la turnătoria de oțel”. La Uzinele „Republica” s-au prezentat referate despre : „Instalații pentru țevi sudate”, „Măsuri tehnice-organizatorice pentru mărirea producției”, iar la „Bumbăcăria Jilava”, despre „Producerea firelor de bumbac în amestec cu fibre sintetice” ²⁹.

Întreprinderile din Capitală au acumulat o experiență bogată în domeniul propagandei tehnice. Sub îndrumarea organizațiilor de partid, la uzinele „Republica”, „23 August”, „Semănătoarea”, cabinetele tehnice, împreună cu bibliotecile tehnice și bibliotecile cluburilor, au întocmit planuri comune cuprinzînd teme de deosebită importanță economică pentru întreprinderile respective ³⁰.

La aceste sesiuni s-au formulat prețioase propuneri de către muncitori, tehnicieni și ingineri. Ele au constituit o adevărată tribună de afir-

²⁷ Ibid.

* Azi Consiliul național al inginerilor și tehnicienilor (C.N.I.T.).

²⁸ Dare de seamă a Comitetului regional al A.S.I.T. București din august 1959, pag. 3. Arhiva Comitetului orășenesc al P.M.R. București, dosarul nr. 9/1959, comisia economică.

²⁹ Ibid.

³⁰ Al. Ivancenco : „Progresul tehnic în R.P.R.”, Editura politică, 1962, pag. 75.

mare a unor concepții înaintate cu privire la promovarea noului în tehnologie și la dezvoltarea tehnicii industriale.

De pildă, la Uzinele „23 August” s-a propus introducerea la presele de forjare a unui manipulator, cu ajutorul căruia să fie reduse operațiile de încălzire la forjarea arborilor cotiți pentru motoarele de 450 CP de la 10 la 6 ore. La întreprinderea de reparații utilaj greu (I.R.U.G.) s-a propus uscarea formelor și a miezurilor de la carcasele de ambreiaj și cromare a supapelor motoarelor.

Una dintre formele participării maselor largi de oameni ai muncii la ridicarea nivelului tehnic al producției o constituie mișcarea inovatorilor și raționalizatorilor. Numărul de invenții, inovații și raționalizări în țara noastră a cunoscut an de an progrese simțitoare. Spre exemplu, în anul 1959 s-au propus numai în întreprinderile din orașul București un număr de 20 127 de inovații, față de numai 6 240 de inovații înregistrate în anul 1958, din care au fost aplicate 8 300 (față de 3 007 în anul anterior) ³¹.

Înaltul nivel de conștiință, patriotismul muncitorilor, inginerilor și tehnicienilor, atitudinea lor socialistă față de muncă, toate aceste minunate însușiri morale noi, cultivate în rîndul oamenilor muncii de către partid, au devenit o forță puternică a perfecționării tehnicii, au făcut ca dezvoltarea progresului tehnic să înceteze de a mai fi preocuparea exclusivă a unui grup de specialiști.

În lărgirea mișcării de inovații, invenții și raționalizări un rol important l-au avut comitetele sindicale, care, în colaborare cu cabinetele tehnice și cu cercurile A.S.I.T., sub îndrumarea organizațiilor de bază ale P.M.R., au inițiat numeroase concursuri de inovații, au organizat expoziții cu noutățile tehnice din întreprinderi, precum și conferințe cu caracter tehnic-științific. În cinstea aniversării a 15 ani de la eliberarea României de sub jugul fascist, syndicatele au organizat în Capitală peste 200 concursuri de inovații. Obiectivele acestor concursuri, în special cele organizate la uzinele „23 August”, „Vulcan”, Uzinele de pompe și mașini agricole, Uzinele chimice române, Fabrica de confecții și tricotaje București, „Răscoala din 1907” ș.a., urmăreau rezolvarea unor importante probleme legate de îmbunătățirea proceselor tehnologice.

În majoritatea întreprinderilor din Capitală au fost create grupe alcătuite din ingineri, tehnicieni și muncitori cu înaltă calificare profesională care să se ocupe de problemele progresului tehnic, iar în unele uzine mari s-au constituit consilii tehnice în scopul coordonării activității pentru introducerea și extinderea tehnicii noi, participării active la perfecționarea dispozitivelor și altor mecanisme menite să ducă la perfecționarea utilajelor din producție ³².

Activînd pentru propagarea noului în tehnică, organizațiile de partid au luptat cu toată hotărîrea împotriva manifestărilor de rutină și conservatorism, care frînau progresul tehnic și încătușau inițiativa creatoare a oamenilor muncii. Tehnica nouă și-a croit drum în luptă cu

³¹ Dare de seamă a C.O.B. la conferința orășenească din 19—20 martie 1960, pag. 4.

³² Arhiva Comitetului orășenesc al P.M.R. București, „Buletinul informativ al C.O.B. — P.M.R.” nr. 101, din 3 octombrie 1960, pag. 4; vezi și C. Danciu, „Căile ridicării nivelului tehnic al producției”, S.R.S.C. 1961, pag. 48—50.

mentalitățile înapoiate ale unor cadre care se cramponau de metode vechi.

Astfel, la „Grivița Roșie“, numeroși muncitori, ingineri și tehnicieni, în frunte cu comuniștii, dînd dovadă de mult interes și perseverență pentru promovarea noului în producție, pentru introducerea unor procedee tehnologice perfecționate, au reușit să determine unele cadre din Direcția tehnică a căilor ferate să accepte și să introducă în procesul de producție metoda sudurii la cazane în locul nituirii, înlocuirea armăturii de bronz cu armătură de oțel și altele³³.

De asemenea, și în alte întreprinderi organizațiile de partid, luptînd împotriva rutinei și birocratismului, au îndrumat colectivele de muncitori, ingineri și tehnicieni pe linia îmbogățirii sortimentelor, a calității produselor, asimilării de noi produse, combătînd tendința unor cadre tehnice de a se produce doar acele produse ale căror condiții de fabricație erau mai ușoare, fără a se ține seama dacă erau sau nu solicitate de consumatori.

Ridicarea continuă a nivelului de calificare al personalului din întreprinderile industriale. Urmărind introducerea și dezvoltarea progresului tehnic, organele și organizațiile de partid au avut în vedere faptul că perfecționarea neconținută a tehnicii, dezvoltarea impetuoasă a științei cer lărgirea neconținută a cunoștințelor, ridicarea continuă a nivelului de calificare al personalului întreprinderilor. Creșterea calificării profesionale a muncitorilor, perfecționarea cunoștințelor lor la nivelul cuceririlor științei și tehnicii contemporane constituie una dintre condițiile esențiale ale creșterii continue a productivității muncii. „*Ridicarea calificării muncitorilor la un înalt nivel tehnic* — a arătat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — *devine, din ce în ce mai mult, o sarcină centrală a construcției economiei socialiste.* De înalta calificare profesională a muncitorilor și tehnicienilor depind în foarte mare măsură rezultatele economice ale extinderii mecanizării operațiilor principale și auxiliare la lucrările grele și cu volum mare de muncă, folosirea completă și economică a utilajului, organizarea muncii pentru utilizarea completă a timpului de lucru, dezvoltarea mișcării de inovații și invenții“³⁴.

În multe întreprinderi din Capitală, organizațiile de partid, ținînd seama de condițiile specifice ale producției, au găsit forme și metode din cele mai potrivite pentru ridicarea nivelului tehnic-profesional al muncitorilor. Au fost organizate schimburi de experiență, consultații și conferințe tehnice, calificarea muncitorilor tineri și a celor mai slab pregătiți din punct de vedere profesional de către muncitorii și tehnicienii fruntași în producție.

Succesele dobîndite de întreprinderile industriale din București, ca și de celelalte întreprinderi nou create în diferite regiuni ale țării, dovedesc cît de greșite sînt acele „teorii“ care condiționează industrializarea socialistă de existența unei tradiții și a cadrelor gata formate. Experiența a demonstrat că atît tradiția în producția industrială, cît și cadrele de specialiști se creează nemijlocit în procesul industrializării socialiste a țării.

³³ Arhiva comitetului de partid „Grivița Roșie“. Vezi procesul-verbal al sedinței comitetului de partid din 16 aprilie 1960, pag. 3.

³⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1955—1959, Editura politică, 1959, pag. 673.

O formă larg răspândită în întreprinderi a fost calificarea la locul de muncă. Instruirea muncitorilor veniți să deprindă meseria în procesul muncii, învățarea meseriei la strung, la războiul de țesut, la mașina de cusut alături de un muncitor cu calificare înaltă și sub supravegherea acestuia au constituit un mijloc de seamă de a crește noi cadre calificate. Prin folosirea acestei metode în întreprinderile din Capitală au crescut mii de cadre de muncitori, care au învățat diferite meserii și care, alături de ceilalți muncitori, au adus o contribuție deosebită la folosirea mai bună a tehnicii, la sporirea productivității muncii. Numeroase organizații de partid de la uzinele „Timpuri noi“, „Autobuzul“, „Suveica“ ș.a. au trasat ca sarcină comuniștilor să se ocupe îndeaproape de cadrele noi, să le ajute să-și însușească temeinic meseria. După exemplul comuniștilor, tot mai mulți muncitori cu un înalt nivel tehnic și cu o bogată experiență în producție, și-au luat asupra lor sarcina de a ridica nivelul de cunoștințe tehnice al celor mai slab calificați. Spre exemplu, la propunerea organizației de bază din secția a doua mecanică de la Uzinele „Autobuzul“, activul sindical a pornit o interesantă inițiativă care s-a desfășurat sub lozincă: „Ridicarea celor rămași în urmă la nivelul realizărilor medii ale fruntașilor“. Această inițiativă, pusă în aplicare cu sprijinul inginerilor, consta în ajutorarea sistematică a muncitorilor în ridicarea nivelului de cunoștințe tehnice și de cultură generală³⁵.

Un rol important în pregătirea cadrelor l-au avut școlile de învățământ profesional, mediu și de maiștri care au funcționat pe lângă întreprinderi. În Capitală au funcționat în anii 1956—1959 un număr de 34 de școli, care au pregătit și au dat în această perioadă întreprinderilor bucureștene 37 319 muncitori și maiștri³⁶. Pentru pregătirea temeinică a viitoarelor cadre de muncitori și maiștri, în școlile organizate pe lângă întreprinderile „Vulcan“, „23 August“, „Flacăra roșie“, „Industria bumbacului“ etc., lecțiile au fost predate de ingineri, tehnicieni și maiștri cu pregătire superioară, cu experiență practică îndelungată, buni cunoscători ai tehnicii moderne. Alte măsuri de mare eficacitate aplicate pentru inițierea și deprinderea elevilor cu meseria aleasă au fost practica directă în producție, la mașină, organizarea de demonstrații practice în laboratoare, vizitarea periodică a laboratoarelor institutelor de proiectare etc. Organizațiile de partid din întreprinderile pe lângă care au funcționat aceste școli au urmărit îndeaproape modul de organizare și desfășurare a procesului instructiv-educativ, au asigurat o legătură directă și permanentă între procesul de învățământ și munca productivă din uzină. Ele au analizat sistematic progresele făcute de către elevi în însușirea și aplicarea cunoștințelor tehnice în producție, felul cum se preocupă corpul didactic al acestor școli de organizarea procesului de învățământ și cum asigură educarea patriotică a elevilor.

O atenție deosebită au acordat conducerile întreprinderilor, sprijinite de organizațiile de partid, pregătirii speciale a cadrelor tehnice, a maiștrilor și tehnicienilor, ajutându-i să fie continuu la curent cu cele mai noi cuceriri ale tehnicii, cu tehnologia și metodele avansate folosite în ramura de producție respectivă. Numeroși ingineri au participat la cursuri de specializare și perfecționare, în țară și străinătate.

³⁵ Al. Ivancenco: „Progresul tehnic în R.P.R.“, Editura politică, 1962, pag. 75.

³⁶ „Anuarul statistic al orașului București, 1963“.

Existența a numeroase cadre tehnice, cu o calificare tehnico-științifică superioară, constituie una dintre cele mai importante condiții ale construirii socialismului. Prin grija partidului și guvernului, în acești ani, în Capitală au fost repartizați numeroși ingineri și economiști, mulți dintre ei proveniți din rîndul muncitorilor. La Uzinele „Semănătoarea” lucrau în anul 1960 peste 80 de ingineri, care, în urmă cu 5—8 ani, fuseseră muncitori³⁷. La Uzinele „Vulcan”, numărul inginerilor și economiștilor a crescut în perioada 1956—1960 de la 163 la 256, iar la „Electromagnetica” — de la 80 la 157.

Crearea unui efectiv numeros de cadre tehnice medii și superioare, cît și numărul mare de muncitori cu calificare superioară au fost în atenția permanentă a organizațiilor de partid. Pentru ridicarea continuă a nivelului lor de cunoștințe în problemele de tehnică și economie, Comitetul orășenesc al P.M.R. București a organizat și dezvoltat în sistemul învățămîntului de partid cercurile de economie concretă și economie politică care au funcționat în întreprinderi, la cabinetele de partid raionale și orășenesc. De asemenea, pe lângă cabinetul orășenesc au fost organizate cursuri speciale pentru directori și alte cadre din conducerea tehnică-administrativă a întreprinderilor. La cercurile de economie concretă și economie politică au fost cuprinși numai în anul de învățămînt 1959/1960 circa 20 000 de muncitori, ingineri și tehnicieni³⁸. În anii următori, numărul cadrelor tehnice-economice de conducere din întreprinderi care au participat la aceste cursuri a crescut continuu. Această formă perfecționată de învățămînt de partid și-a dovedit pe deplin eficiența; ea a dus la creșterea competenței cadrelor de conducere din întreprinderi. Subliniind inițiativa și rezultatele dobîndite în acest sens, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta: „Merită relevată inițiativa Comitetului orășenesc București de a organiza cursuri speciale pentru directorii întreprinderilor industriale și pentru alte cadre cu munci de răspundere în diferite sectoare ale vieții economice”³⁹.

De asemenea, pentru propagarea cunoștințelor tehnico-economice, organizațiile de partid au inițiat cicluri de conferințe și expuneri pe teme de construcție economică, prin care au fost larg popularizate în masa de muncitori sarcinile principale trasate de plenarele C.C. al P.M.R. și de alte hotărîri ale partidului și guvernului. Spre exemplu, în lumina indicațiilor stabilite de plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 decembrie 1959, au fost organizate expuneri pe teme ca: „Folosirea mai eficientă a investițiilor”, „Mai buna folosire a spațiilor productive și a utilajelor”⁴⁰.

În fața a peste 5 000 cadre de partid și din aparatul economic din Capitală s-au făcut expuneri despre politica leninistă a P.M.R. de industrializare socialistă a țării⁴¹.

În raionul N. Bălcescu s-au ținut peste 1 200 de conferințe tehnice, iar pe Capitală numărul acestora s-a ridicat la 5 000. La clubul „Grivița

³⁷ „Din realizările regimului democrat-popular în raionul Gh. Gheorghiu-Dej”, 1960, pag. 25.

³⁸ Dare de seamă a Comitetului orășenesc al P.M.R. București la conferința organizației de partid București din 19—20 martie 1960, pag. 30.

³⁹ Gh. Gheorghiu-Dej: „Cuvîntare rostită la Conferința organizației de partid a orașului București”, Editura politică, 1964, pag. 24.

⁴⁰ Dare de seamă a Comitetului orășenesc al P.M.R. București la conferința organizației de partid București din 19—20 martie 1960, pag. 30.

⁴¹ Ibid.

Roșie" s-au organizat pentru muncitori conferințe cu privire la : „Formarea de miezuri întărite pe cale chimică“, „Turnarea centrifugală a pieselor pentru material rulant“, „Despre sudura automată“. La clubul Mone-tăria națională s-au ținut conferințele : „Noutăți în industria textilă“, „Proprietățile fibrelor sintetice“, „Etanșarea garniturilor în industria chimică“ și „Rolul industriei chimice în dezvoltarea industriei noastre naționale“⁴². Folosirea tuturor acestor forme și mijloace de ridicare a nivelului profesional al muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor la nivelul cerințelor tehnității întreprinderilor a mărit experiența organizațiilor de partid în lupta pentru dezvoltarea progresului tehnic și îmbunătățirea calității produselor.

Creșterea competenței tehnice a organizațiilor de partid. Eficacitatea activității organizațiilor de partid în domeniul progresului tehnic este determinată de creșterea competenței tehnice a cadrelor de partid. „...Pentru a conduce — scria V. I. Lenin — trebuie să fii competent, trebuie să cunoști pe deplin și cu precizie toate condițiile producției, trebuie să cunoști tehnica acestei producții la nivelul ei contemporan, trebuie să ai o anumită pregătire științifică“⁴³. Traducând în viață această indicație leninistă, sub îndrumarea și cu sprijinul conducerii partidului, comitetul orășenesc și comitetele raionale de partid și-au îmbunătățit neîncetat munca de selecționare a cadrelor de partid și de educare tehnică-economică a acestora.

Creșterea competenței și autorității organelor și aparatului de partid din Capitală a făcut posibil ca în procesul introducerii și dezvoltării progresului tehnic în industria bucureșteană activiștii de partid să dea o îndrumare mai calificată și un sprijin organizatoric substanțial.

În organele și aparatul de partid au fost promovate an de an cadre cu înaltă calificare profesională, cu maturitate politică și pregătire teoretică, posedând cunoștințele necesare și priceperea de a se orienta profund în problemele tehnice ale întreprinderilor. Spre exemplu, în anul 1960, în organele de partid din întreprinderi au fost aleși 133 de ingineri, față de numai 78 în anul 1957⁴⁴, și numeroși maiștri, tehnicieni, inovatori și raționalizatori, întărindu-se astfel capacitatea de conducere a activității tehnico-economice a întreprinderilor de către organizațiile de partid.

În scopul ridicării permanente a nivelului tehnic al cadrelor de partid, comitetul orășenesc a luat măsuri pentru înarmarea cu cunoștințe economice a cadrelor de partid și a întregului său activ. După alegerile organelor de partid, comitetul orășenesc, prin membrii săi și ai activului de partid, a organizat pentru membrii birourilor raionale, pentru aparatul de partid și comitetele de partid din marile întreprinderi expuneri și instructaje, în care, o dată cu explicarea problemelor fundamentale ale politicii economice a partidului, au fost expuse, de către ingineri cu o înaltă calificare și cu experiență practică, sarcinile cele mai actuale ale introducerii tehnicii noi, ale creșterii productivității muncii, îmbunătățirii produselor, reducerii prețului de cost și altele. Asemenea expuneri

⁴² „Munca de partid“ nr. 1/1960, pag. 61.

⁴³ V. I. Lenin, Opere, vol. 30, E.S.P.L.P. 1956, pag. 420.

⁴⁴ Dare de seamă statistică a Comitetului orășenesc al P.M.R. București din 1957 și 1960. Sectorul carnet și evidență.

au fost făcute și în fața birourilor organizațiilor de bază nou alese, de către comitetele raionale. În practica comitetului orășenesc și a comitetelor raionale s-a înrădăcinat metoda organizării semestriale a seminariilor pe teme tehnico-economice, reieșite din documentele de partid și de stat. Pe baza experienței pozitive obținute în creșterea orizontului de cunoștințe politice-economice de către membrii organelor de partid, ai aparatului de partid orășenesc și al raioanelor, această metodă a fost folosită și pentru seminarizarea trimestrială a comitetelor de partid și birourilor organizațiilor de bază din întreprinderi. În unele întreprinderi și uzine, ca : „Semănătoarea“, „Vulcan“, „Răscoala din 1907“, „Suveica“, „Tinăra gardă“, „Tricotajul roșu“, „Mase plastice“, Combinatul IPROFIL-Pipera și altele, s-au organizat pentru membrii birourilor organizațiilor de bază cercuri speciale de pregătire în problemele tehnico-economice. Expunerile au fost făcute de cele mai pregătite cadre ingineresti. Astfel, membrii birourilor organizațiilor de bază au fost ajutați să cunoască mai bine procesul tehnologic specific întreprinderii, modul de funcționare și conservare a utilajului.

★

Datorită investițiilor masive alocate de stat pentru creșterea potențialului industrial și a activității desfășurate de organele și organizațiile de partid pentru mobilizarea oamenilor muncii la îndeplinirea și depășirea sarcinilor de producție, pentru introducerea și dezvoltarea tehnicii noi, întreprinderile industriale din Capitală au obținut — în perioada 1956—1960 — importante succese în ceea ce privește creșterea producției și productivității muncii. Valoarea producției globale în acești ani a sporit cu peste 6 miliarde de lei⁴⁵. Din acest spor al producției globale, 59,30% a fost obținut pe seama creșterii productivității muncii⁴⁶. Producția Uzinelor „Semănătoarea“ a crescut față de 1955 de 5 ori, a Uzinelor „Autobuzul“ de 3,3 ori, a Uzinelor „Electronica“ de 2,5 ori⁴⁷.

Industria din orașul București realiza în anul 1960 peste o cincime din întreaga producție industrială a țării. În București se realiza „...peste 30% din întreaga producție a industriei construcțiilor de mașini, a industriei chimice, a industriei textile, cca. 40% din industria confecțiilor, mai mult de un sfert din industria pielăriei și încălțăminte...“⁴⁸.

Producția întreprinderilor din Capitală a contribuit în măsură însemnată la satisfacerea cerințelor interne ale țării cu produse, cum sînt : cazane de înaltă presiune, utilaj petrolier, mori de ciment, motoare diesel, aparataj electric, motoare electrice, combine de cereale, poduri rulante etc., care în trecut se importau.

Multe dintre aceste produse, dat fiind calitățile lor superioare, au fost destinate exportului, bucurîndu-se pretutindeni de aprecieri unanime. Astfel, vagoane-cisterne fabricate la Uzinele „23 August“ au

⁴⁵ Vezi raportul Direcției orășenești de statistică București privind îndeplinirea planului de stat pe anii 1956—1960.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ „Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român“, Editura politică, 1960, pag. 131.

⁴⁸ Loc. cit., pag. 130.

fost exportate în R. D. Germană și R. D. Vietnam, iar linii de ciment, produse tot la aceeași uzină, au fost exportate în Suedia; în Turcia, R.A.U., Austria, India au fost exportate agregate și motoare electrice construite la Fabrica de mașini electrice București și „Electroaparataj“.

Înfăptuind cu consecvență sarcinile cuprinse în documentele elaborate de partid în perioada 1956—1960 în domeniul creșterii progresului tehnic, organele și organizațiile de partid din Capitală au dobândit o bogată experiență în conducerea economiei, membrii de partid dovedind inițiativă și pricepere în mobilizarea forței și capacității creatoare a muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor la dezvoltarea impetuoasă a industriei bucureștene în cadrul dezvoltării generale a economiei țării. O dată cu industria au crescut și oamenii. Industria bucureșteană dispune de muncitori, tehnicieni și ingineri cu un înalt grad de calificare, capabili să stăpânească tehnica avansată a uzinelor și să o ducă mai departe. Calitatea produselor, numărul mare de inovații și raționalizări, creșterea productivității muncii sînt dovezi grăitoare ale priceperii, hărniciei și entuziasmului cu care oamenii muncii din întreprinderile din București au răspuns chemărilor partidului în lupta pentru îndeplinirea sarcinilor stabilite de cel de-al II-lea Congres, privind perfecționarea neîncetată a tehnicii în întreprinderile industriale, în scopul sporirii permanente a productivității muncii, creșterii continue a bunei stări materiale și culturale a oamenilor muncii de la orașe și sate.

Realizările obținute au constituit baza sigură de pornire spre noi succese în îndeplinirea sarcinilor puse de cel de-al III-lea Congres al P.M.R. pentru desăvîrșirea construcției socialiste în patria noastră.

Poziția mișcării muncitorești din România față de țărănime în perioada 1918 — 1921

FL. DRAGNE

Perioada cuprinsă între anii 1918 și 1921 s-a caracterizat în România printr-o serie de schimbări social-economice și politice deosebit de semnificative. Războiul imperialist și consecințele lui adânciseră și intensificaseră toate contradicțiile regimului burghezomășieresc.

Ascuțirea contradicțiilor interne social-economice, la care s-a adăugat influența Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, a determinat dezvoltarea impetuoasă a avântului revoluționar al maselor muncitoare, a ridicat pe o treaptă superioară lupta de clasă a proletariatului. În întreaga țară au izbucnit numeroase greve ale muncitorilor ceferiști, metalurgiști, minieri, petroliști, tipografi, forestieri etc., culminând cu greva generală din octombrie 1920.

Mișcarea grevistă ascendentă a pus în evidență cu claritate trăsăturile caracteristice ale avântului revoluționar din România, amploarea, intensitatea și combativitatea nemaicunoscute pînă atunci ale luptelor duse de clasa muncitoare, îmbinarea luptei pentru revendicări economice cu cele politice. Acțiunile greviste au avut o durată mai lungă și au fost însoțite de mitinguri și demonstrații furtunoase.

Șirul marilor lupte revoluționare de masă din acei ani a demonstrat creșterea conștiinței de clasă a muncitorilor și a forței pe care o reprezentau organizațiile muncitorești. Valul acestor lupte și-a pus amprenta asupra tuturor problemelor majore ale țării: refacerea organizațiilor muncitorești pe baze noi și crearea partidului de avangardă marxist-leninist al clasei muncitoare, desăvîrșirea unității naționale, acordarea reformei agrare și a unor drepturi economice și politice pentru masele populare etc. În focul acestor lupte s-a produs o profundă schimbare în modul de a gândi al clasei muncitoare. Aceasta s-a manifestat în ascuțirea luptei ideologice din sinul partidului social-democrat, în apariția și dezvoltarea grupurilor comuniste, în orientarea tot mai hotărîtă a membrilor partidului și a maselor muncitoare spre ideile marxism-leninismului¹. Cotitura produsă în ideologia și formele de or-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 429.

ganizare ale proletariatului din țara noastră s-a manifestat încă de la începutul anului 1918, când aripa de stînga revoluționară s-a orientat tot mai hotărît spre leninism. Deplasarea spre stînga a impus, în noiembrie 1918, conducerii să schimbe denumirea partidului social-democrat în aceea de partid socialist, iar în decembrie același an să adopte o declarație de principii (program) a partidului, cu conținut revoluționar, în care erau condamnate reformismul și oportunismul.

Activitatea partidului, desfășurată pe baza programului din decembrie 1918, nu convenea social-democraților de dreapta și centristilor. Oportuniștii din conducerea partidului socialist, profitînd de arestarea elementelor revoluționare și de valul de teroare dezlănțuit de guvern după evenimentele din 13 decembrie 1918, au impus conferinței din mai 1919 a partidului un program tipic reformist.

Cu toate acestea, oportuniștii n-au putut împiedica lupta dusă de elementele revoluționare din partidul socialist în problemele mari care se ridicau în fața proletariatului și maselor largi populare din România. Aripa de stînga din partidul socialist, care pînă atunci desfășurase activitatea mai ales în rîndurile clasei muncitoare, și-a intensificat munca și în rîndurile țărănimii muncitoare.

Accentul principal al activității revoluționare desfășurate la sate de aripa de stînga a partidului socialist a fost pus pe mobilizarea țărănimii la lupta pentru lichidarea pe cale revoluționară a rămășițelor feudalismului din economia țării.

Militanții revoluționari ai organizațiilor socialiste porneau, în activitatea lor la sate, de la revendicările imediate ale țărănimii, provocate de lipsa de pămînt și de exploatarea de către moșieri, arendași, cămătari etc., de abuzurile autorităților de la sate, precum și de concentrările în armată, care nu mai conteneau *. Acționînd în condiții de ilegalitate, ei ridicau masele la lupta pentru pămînt, pîine, pace, libertate.

Manifestele revoluționare răspîndite la sate demascau manevrele claselor exploatatoare. „Șarlatanii, deprinși să guverneze țara cu șiretlicuri și vicleșug — se arăta într-un manifest —, cred că, făgăduind niște reforme, pe care pînă mai ieri le combăteau cu înverșunare, vor izbuti să păstreze și mai departe privilegiile și puterea”². Țăranii erau chemați să ia cu forța pămînturile moșierești. Țăranii trebuie să intre în drepturile lor naturale: pămînturile vor fi ale lor, după cum fabricile vor fi ale muncitorilor. Exproprierea silită a ciocoilor — luarea pămînturilor de sub stăpînirea lor — trebuie înfăptuită cu toată hotărîrea și prin toate mijloacele, chiar de către țărani. Pămîntul să fie al celor ce-l muncesc cu adevărat³. Asemenea manifeste erau în mod frecvent răspîndite la sate.

Acțiunile greviste în creștere ale muncitorilor și agitația desfășurată de elementele de stînga din mișcarea muncitorească au contribuit

* Pe ziua de 28 noiembrie 1918, întreaga armată romînă a fost trecută pe picior de război (Colecția de legi 1918—1919, partea I, pag. 383). Demobilizarea armatei începută la 20 martie 1920 a luat sfîrșit abia la 31 martie 1921 (Colecția de legi și regulamente 1920—1921, vol. V, pag. 898—899).

² „Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1917—1922”, vol. I. E.S.P.L.P. 1956, ediția a II-a, pag. 12.

³ Loc. cit., pag. 43—44.

la stimularea și dezvoltarea stării de spirit revoluționare a maselor țărănești, la încurajarea acțiunilor lor pentru pământ și drepturi democratice.

Creșterea spiritului de revoltă a maselor țărănești în anul 1918 a fost alimentată și de poziția fățiș reacționară a guvernului conservator condus de Al. Marghiloman. Acest guvern urmărea să limiteze cât mai mult reformele, și așa ciuntite. Al. Marghiloman a anunțat că reforma agrară pe care o avea în vedere nu prevedea, așa cum se promisese în 1917, exproprierea tuturor moșiilor și împrăștierea tuturor țăranilor⁴. Mai mult, la 26 mai 1918, guvernul Marghiloman a promulgat o lege prin care stabilea că toți țăranii bărbați, femei și copii de la 14 ani în sus „sînt obligați a executa îndată munca ce li se distribuie“. Vitele de muncă și uneltele agricole „se consideră — potrivit acestei legi — rechiziționate în folosul statului, ele nu se pot întrebuința de proprietarul, posesorul sau deținătorul lor decît după programul de distribuție a muncii întocmit de serviciul agricol județean“⁵. Plugurile, carele, brațele de muncă puteau fi luate țăranilor chiar dacă nu-și efectuaseră munca lor proprie, rămînînd ca aceasta să fie terminată după executarea muncii repartizate de autorități — de regulă pe moșiile marilor proprietari⁶. Guvernul Marghiloman a anunțat că se va opune votului universal și egal și că va introduce așa-zisul vot plural al știutorilor de carte. Toate acestea au provocat la sate o atmosferă de adîncă nemulțumire generală, de permanentă efervescență revoluționară. În diferite localități s-a semnalat ocuparea unor moșii de către țărani*.

Țăranii care scăpaseră cu viață de pe front și se înapoiaseră acasă cereau să fie împrăștiți, așa cum li se promisese cînd se găseau în tranșee. Ei cereau să se termine cu stăpînirea moșierească asupra pămîntului, se ridicau împotriva legii muncii obligatorii, amenințau cu o nouă răscoală de felul celei din 1907⁷. În teritoriul ocupat de trupele străine, lupta țăranimii pentru pământ se îmbina cu lupta dusă împotriva cîmpitorilor germani și austro-ungari. În Transilvania, lupta împotriva moșierilor și a vechiului aparat de stat era în același timp o luptă împotriva aspirării naționale, a promotorilor ei principali — reprezentanții autorităților locale și moșierimea maghiară. Luptele maselor populare din Transilvania au fost determinante pentru evenimentele desfășurate ulterior, constituind factorul hotărîtor al înlăptuirii unirii Transilvaniei cu România.

Frămîntările și mișcările revoluționare cuprinseseră masele muncitoare din întreaga țară. Această stare de spirit a ieșit mai cu seamă în evidență în noiembrie 1918, cînd, o dată cu retragerea trupelor germane din România, pe teritoriul aflat vremelnice sub ocupația puterilor

⁴ „Steagul“ din 25 iunie 1918.

⁵ Colecția de legi 1918—1919, partea I, pag. 114.

⁶ Loc. cit., pag. 116—117.

⁷ N. Iorga nota, de pildă, în aprilie 1918: „La țară neliniște. Pe la munte demobilizații ară moșia boierească. La Ibănești, în Dorohoi, moșie arendată, femeile au venit cu bîtele la primărie și au bătut pe cei cîțiva bărbați care se învoiseră a lua în arendă falcea pe un preț prea mare.“ (N. Iorga: „Memorii“, vol. I, pag. 330).

⁷ Arhivele M.F.A. Birlad, fondul corpul IV armată, fila 1; Arhivele statului Fălticeni, fondul Prefectura Baia, dosarul nr. 1/918.

centrale, forțele represive s-au aflat în situația de a nu mai putea să „țină în friu” masele muncitoare de la orașe și sate.

La București, muncitorii de la C.F.R. și din întreprinderile industriale și o parte a populației nevoiașе au luat arme din depozitele părăsite de trupele de ocupație. Sub îndrumarea militanților revoluționari a fost creată o gardă muncitorească înarmată, care a preluat paza sediului partidului socialist și a zădărnicit încercările unor bande de huli-gani de a se deda la tulburări și devastări. La Ploiești, o parte a populației s-a înarmat și a luat parte la izgonirea trupelor de ocupație germane și austro-ungare.

În cele mai multe județe ale fostului teritoriu ocupat, autoritățile locale semnalau guvernului neputința de a pune capăt frământărilor revoluționare crescînde. La sate se desfășurau acțiuni țărănești, care se manifestau sub forma ridicării cu forța de sub paza autorităților burghezo-moșierești a cerealelor și vitelor rămase de la trupele de ocupație în retragere. La 27 noiembrie 1918, țăranii din Surdila, Găiseanca și Nisipurile din fostul județ Brăila au atacat magaziiile din gara Făurei, împărțind cerealele. În județul Argeș, țăranii din comunele Costești și Broșteni, precum și cei din nordul județului Teleorman, au alungat pe jandarmi și au împărțit produsele agricole depozitate de autoritățile de ocupație germane. Situații asemănătoare au avut loc și în județele Prahova, Vlașca, Buzău, Ialomița etc.

În multe sate, țăranii atacau și conacele moșierești. Acțiunile țărănești din acest timp nu erau însă organizate, izbucneau spontan, fără să aibă legături unele cu altele.

Sfîrșitul războiului a marcat și intensificarea activității organizațiilor muncitorești. Partidul socialist și syndicatele, care își desfășuraseră activitatea în timpul ocupației germane în mod ilegal sau semilegal, au început să activeze legal. La 14 noiembrie 1918, la București a început să apară „Socialismul”, gazetă legală a mișcării muncitorești. Elementele revoluționare din mișcarea socialistă își desfășurau activitatea atît la orașe, cît și la sate, extinzînd-o în toate regiunile țării.

La sfîrșitul anului 1918, de pildă, în regiunile București, Prahova, Banat, Cluj, Oltenia, Crișana, Iași etc. au fost răspîndite manifeste și broșuri prin care se făcea propagandă revoluționară. Materialele erau străbătute de ideea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, de ideea înfăptuirii revoluției de către muncitori și țărani.

O vie agitație revoluționară în rîndurile maselor țărănești a desfășurat Partidul țărănesc revoluționar român, a cărui activitate era condusă de grupul comunist din Oradea. Această organizație scotea o gazetă denumită „Foaia țăranului” *, destinată cu precădere satelor. În coloanele sale, gazeta îndemna pe țărani să se unească și să se organizeze în lupta împotriva exploatării.

Creșterea deosebită a luptelor maselor muncitoare de la orașe și sate a semănat teamă și derută în rîndurile claselor exploataatoare. Pe plan politic, acestea s-au exprimat în instabilitatea guvernamentală, în accentuarea apariției de noi partide politice, precum și în îmbinarea

* Pe frontispiciul gazetei era înscrisă lozinca „Țărani și muncitori din lumea întreagă, uniți-vă” (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 2749).

măsurilor represive împotriva maselor cu măsuri demagogice și diversioniste. Sub presiunea luptelor revoluționare desfășurate de masele muncitorești și țărănești, în ziua de 14 decembrie 1918, la numai o zi după masacrul sîngeros din Piața Teatrului național, guvernul liberal a publicat decretul privind reforma agrară în România și a promulgat decretul pentru efectuarea alegerilor parlamentare pe baza votului „obștesc egal, direct și secret”⁸.

Burghezia și moșierimea, fiind silite să accepte aceste concesi care duceau în mod obiectiv la slăbirea resturilor feudale din viața economică și politică a țării, au căutat să le restrîngă în așa fel încît să mențină mai departe marea proprietate. Prin punerea din nou pe ordinea de zi a reformei agrare și electorale pe care le dăduseră uitării un an și jumătate, cercurile guvernante au urmărit să împiedice făurirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime.

Unul dintre principalele izvoare ale nemulțumirii țăranilor în această perioadă era și faptul că, potrivit decretului din 14 decembrie 1918, între momentul exproprierii și cel al împrumutării a fost interpusă o etapă intermediară cînd pămîntul expropriat urma să treacă în seama obștiilor satești. Acest pămînt se arenda la prețuri ridicate țăranilor constituiți în obștii. Prin acest sistem, guvernul urmărea să asigure plata arenzilor în comun către moșieri și tergiversarea împrumutării țăranilor cu loturi individuale. Modul de organizare și conducere a obștiilor satești, arenzile ridicate și repartizarea pămîntului în funcție de inventarul agricol și suma depusă drept garanție dezavantajau mare parte a țăranimii muncitoare și înlesneau dominarea obștiilor și folosirea celei mai bune părți a pămîntului arendat de acestea de către elementele chiabure⁹. Acestea și explică împotrivirea maselor țărănești față de obștii.

Deși prin manevra cu reforma agrară cercurile guvernante burghezo-moșierești au reușit să înșele o parte însemnată a maselor țărănești, totuși în multe sate țăranii au manifestat o puternică opoziție față de legiurile privind problema agrară și au continuat lupta pentru pămînt. În unele dintre adunările țăranilor se aprecia că „decretul-lege pentru împrumutarea țăranilor este o sinecură și este făcut numai de a induce în eroare pe țăranii că li se va da pămînt și numai făcînd ca în 1907 țăranii vor intra în posesia pămîntului”¹⁰. Autoritățile însărcinate cu sondarea stării de spirit a maselor țărănești, după publicarea decretului din 14 decembrie 1918, raportau că țăărănimea din întregul județ Dolj era „nemulțumită de actuala legiferare a împărțirii pămîntului și ține întruniri în comune, sfătuiindu-se să ceară revizuirea legii”¹¹.

Ostilitatea țăranilor față de legiurile agrare și de măsurile luate de regimul burghezo-moșieresc s-a manifestat și prin refuzul de a munci la moșieri sau de a lua în dijmă pămînt de la proprietari. Acțiuni de protest și revolte ale țăranilor au avut loc în cursul anului 1919 la

⁸ Colecția de legi 1918—1919, partea I, pag. 271.

⁹ Loc. cit., pag. 492—510.

¹⁰ Arhiva centrală a M.F.A., fondul Tribunalul militar Craiova, lada 4, dosarul nr. 704/1919, fila 1.

¹¹ Arhivele statului Craiova, fondul Prefectura Dolj, dosarul nr. 33/1919.

Grecești-Mehedinți¹², Drăgoești, Bitina și Roșiori — Ilfov¹³, Vicșani-Suceava¹⁴, Gogoși, Tătărani, Călugăreni, Scăeni, Teișani, Păulești — Olteni, Homorîciu — Prahova¹⁵, Bralostița, Cioroiașu, Siliștea Crucii și Întorsura — Dolj¹⁶, precum și într-o serie de sate din județele Teleorman, Vlașca, Buzău, Ialomița, Iași, Bacău, Neamț¹⁷ etc. În unele comune s-au constituit comitete ale țăranilor pentru desființarea obștiilor. Țăranii cereau să li se dea pământul arendat obștiilor în loturi personale.

În diferite părți, acțiunile țărănești au luat forma ocupării și împărțirii cu forța a pământurilor moșierilor. La Ghimpați și Ciulnița — Ialomița, țăranii au intrat cu plugurile pe moșia lui Poenaru Bordea. Locuitorii comunei Sînapu au pătruns cu forța pe moșia contelui Teleki, au atacat conacul și au luat vitele și uneltele agricole. Țăranii din Igești și alte sate din împrejurimi au ocupat moșia Latești și au împărțit-o între dinșii¹⁸. În comuna Vizantea-Putna, țăranii au arat cu forța un lot de 60 ha al moșierului, iar în satul Cosmești, din același județ, au arat cu forța moșia Mărășești, înroșită cu sînge în lupta dîră și eroică împotriva cotropitorilor germani, fiecare țăran luîndu-și atît pămînt cît avea nevoie pentru întreținerea familiei¹⁹. Țăranii din comuna Runcu și din satul Fieni — Prahova au intrat cu forța pe livezile moșierului. Venind la fața locului directorul prefecturii și procurorul, țăranii au refuzat să se prezinte la cercetare, trimițînd vorbă că și-au făcut singuri dreptate, iar din locurile unde au intrat nu-i va scoate nici cu tunul²⁰.

Dezvoltarea impetuoasă a avîntului revoluționar a dus la adîncirea crizei politice a regimului burghezo-moșieresc. Divergențele și contradicțiile neantagonice între diferitele fracțiuni ale claselor dominante au crescut în această perioadă. Partidul conservator a ieșit de pe primul plan al vieții politice, fiind în curs de completă dispariție. Partidul liberal nu mai avea creditul moral dinainte, fiind urît de masele populare. Mulți dintre membrii lui vechi îl părăseau, încercînd alte combinații politice. În această situație, clasele exploatatoare au creat „peste noapte” o mulțime de noi partide și grupări politice, costumate cu titulaturi demagogice muncitorești, țărănești, populare, democratice etc., care aveau rolul „de a atrage masele țărănești sub influența lor și a le împiedica să-și îndrepte privirile spre mișcarea muncitorească”²¹.

Toate partidele burghezo-moșierești s-au văzut silite să promită maselor reforme democratice. Fiind obligate să acorde unele concesi

¹² Arhivele statului București, fondul Consiliul Superior al Agriculturii, dosarul nr. 33/1919.

¹³ Loc. cit., fondul Prefectura Ilfov, dosarul nr. 438/1919.

¹⁴ Arhivele statului Fălticeni, fondul Prefectura Baia, dosarul nr. 147/1919.

¹⁵ Arhiva M.F.A., Depozitul central, dosarul nr. 869/9.

¹⁶ Arhivele statului București, fondul Prefectura Dolj, dosarul nr. 29/1920.

¹⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 3, dosarul nr. 40, filele 880—884.

¹⁸ Arhivele statului București, fondul Ministerul de Interne, dosarul nr. 272, fila 2.

¹⁹ Arhiva M.F.A., Depozitul central, dosarul nr. 862/11.

²⁰ Loc. cit., dosarul nr. 862/10, fila 55.

²¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, ediția a IV-a, E.S.P.L.P. 1956, pag. 180.

maselor, partidele burghezo-moșierești s-au străduit în același timp să înăbușe luptele revoluționare, să împiedice realizarea reformelor pe care le promiteau.

Dintre partidele burgheze create în 1918, acelea care s-au întrecut în promisiuni demagogice și au reușit în anumite perioade de timp să inducă în eroare și să atragă sub influența lor mase însemnate de țărani și pe alocuri și de muncitori, amintim „Liga poporului” și partidul țărănesc. Partidul „Liga poporului” a fost creat de burghezie și moșierime în aprilie 1918, „cînd nemulțumirea maselor atinsese un punct culminant, spre a canaliza această nemulțumire și a îndruma pe căile legale poporul deznădăjduit”²². Sub titulatura demagogică de partid „al poporului” se ascundea preocuparea de clasă, de a apăra interesele marii proprietăți moșierești și ale capitaliștilor. Acest partid a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a supune prin înșelăciune masele țărănești influenței sale politice și a le îndepărta de clasa muncitoare. În decembrie 1918, după ce s-a anunțat data alegerilor parlamentare (ulterior amîinate), „Liga poporului” a publicat un așa-zis „program provizoriu”²³, în care a înscris revendicările cele mai „radicale”. „Programul provizoriu” prevedea exproprierea moșiilor într-o proporție care să asigure împroprietărirea fiecărei familii țărănești cu 5 ha.

În tot cursul anului 1919, conducerea „Ligii poporului” a desfășurat o violentă campanie demagogică prin care anunța „Introducerea unui regim de cinste și legalitate”, pedepsirea celor vinovați de dezastrul țării. „Liga poporului” a pornit o intensă campanie de atacuri demagogice împotriva patidelor politice burgheze, asupra cărora arunca răspunderea tuturor nenorocirilor țării, susținînd că generalul Averescu — șeful partidului „Liga poporului” — era singurul om care putea aduce salvarea și fericirea poporului român. Pentru a părea într-adevăr „popular”, generalul Averescu și-a instalat în București un birou, unde primea în audiență delegațiile de țărani una după alta, făcîndu-le promisiuni nelimitate referitoare la exproprierea pămînturilor moșierești și împroprietărirea țăranilor. Muncitorilor de la orașe le vorbea despre „naționalizarea întreprinderilor” și le promitea că după venirea la putere le va ridica salariile în așa fel ca să ajungă „cît mai deopotrivă cu produsul muncii lor”²⁴.

În condițiile anului 1919, cînd proletariatul nu era suficient de organizat și nu avea încă un partid marxist-leninist, diversiunea averescană a reușit să ațină un timp atenția unor pături țărănești. Însemnate grupuri ale masei țărănești răzlețite și înapoiate, deși nemulțumite, fiind lipsite de o conducere revoluționară, continuau să manifeste încredere în promisiunile „Ligii poporului”.

Partidul țărănesc, care avea în frunte pe Ion Mihalache, se sprijinea în special pe chiaburime.

Sub presiunea valului revoluționar, partidul țărănesc a afișat un program care prin radicalismul lui se deosebea de toate programele partidelor claselor dominante. Partidul țărănesc făgăduia că va lupta

²² „Îndreptarea” din 21 decembrie 1920.

²³ Loc. cit., din 23 decembrie 1918.

²⁴ D. Drăghicescu: „Partidele politice și clasele sociale”, București, 1922, pag. 63.

pentru trecerea tuturor moșiilor în proprietatea țăranilor la un „preț acceptabil“, pentru asigurarea dreptului țăranilor de a folosi pășunile și izlazurile, pentru desființarea jandarmeriei, pentru etatizarea bogățiilor subsolului, pentru impozite proporționale cu averea etc.²⁵. În programul anunțat de partidul țărănesc la 26 octombrie 1919, cu o săptămână înaintea alegerilor parlamentare, au mai fost adăugate: socializarea pădurilor, minelor, carierelor, terenurilor petrolifere, etatizarea Băncii naționale, participarea statului la beneficiile comerțului exterior, sprijinirea băncilor populare, asigurarea celor mai largi libertăți democratice, inclusiv libertatea sindicală, egalitatea în drepturi a minorităților naționale²⁶.

Șefii partidului țărănesc împingeau demagogia pînă acolo încît nu se sfiau să declare că sînt adepți ai luptei de clasă și să proclame că partidul țărănesc este un partid al „clasei țărănești“²⁷. Prin aceasta, liderii partidului țărănesc căutau de fapt să convingă păturile nevoiașе și exploatate ale țărănimii că formează aceeași clasă, că au aceleași interese și același drum cu chiaburimea. Ei urmăreau ca printr-o propagandă demagogică să îndepărteze țărănimea de aliatul ei firesc, proletariatul, și să-i canalizeze energiile spre alte căi decît cea revoluționară. Această preocupare de bază a fost formulată în 1919 de Virgil Madgearu, unul dintre conducătorii de frunte ai partidului țărănesc, în felul următor: „Ce poate fi doar mai firesc și mai necesar astăzi, după lecția rusă, decît organizarea politică a țărănimii pentru ca să nu fie un aluat în mîinile unei eventuale încercări de dictatură proletară“²⁸.

Fără a subaprecia rolul nefast pe care l-au avut partidele burghezo-moșierești în atragerea maselor țărănești sub influența lor, precizăm că în perioada 1918—1921 lupta țărănimii pentru pămînt și libertăți democratice a continuat permanent. O mare însemnătate pentru această luptă au avut-o numeroasele acțiuni revoluționare ale clasei muncitoare în anul 1920 și intensificarea activității aripilor de stînga din partidul socialist. Înțelegînd mai limpede necesitatea unirii muncitorilor cu țăranii, militanții aripilor de stînga a partidului socialist desfășurau o vie activitate la sate, îndreptată spre ridicarea conștiinței de clasă a țărănimii, spre atragerea ei la lupta unită cu clasa muncitoare*.

Răspîndirea de manifeste, broșuri, ziare etc. la sate se făcea atît cu ajutorul propagandiștilor trimiși special la țară, cît și prin mijlocirea unor ostași și a țăranilor care erau concentrați pentru lucru în diferite fabrici, unde luau contact cu muncitorii și cu organizațiile lor²⁹. În felul acesta au fost răspîndite manifeste în comunele Plopi-Mehedinți, Secuiiu, Segarcea, Balș, Vlădila și Rotunda — Romanai³⁰. Elementele de stînga din partidul socialist, care mergeau la sate pentru a face propagandă

²⁵ „Tara nouă“ din 29 iunie 1919.

²⁶ Loc. cit., din 26 octombrie 1919.

²⁷ Loc. cit., din 6 iulie 1919.

²⁸ Loc. cit., din 26 octombrie 1919.

* La 9 februarie 1920, ziarul „Socialismul“ a publicat un articol intitulat în mod sugestiv „Pămîntul trebuie să fie al nostru“, care explica poziția elementelor de stînga din partid în problema agrară.

²⁹ Arhiva M.F.A., Depozitul central, dosarul nr. 682/9, fila 45.

³⁰ Loc. cit., fila 94.

revoluționară, citeau țăranilor articole referitoare la problema agrară din ziarul „Socialismul“, din lucrările lui V. I. Lenin și din alte publicații revoluționare³¹. În Dobrogea, elementele revoluționare din organizațiile partidului socialist puneau accentul mai mult pe munca de agitație orală decât pe cea scrisă, considerînd această formă de agitație mai eficace³².

Organizațiile socialiste din unele centre nu și-au limitat activitatea numai la agitație și propagandă în rîndurile maselor muncitoare, ci au organizat întruniri și demonstrații comune ale muncitorilor și țăranilor. „Socialismul“ din 3 martie 1920, ocupîndu-se de aceste mitinguri, arăta : „Din toate colțurile țării, în fabrici și pe ogoare, s-au auzit voci furtu-noase și amenințătoare“.

În primăvara anului 1920 a avut loc o nouă intensificare a valului de lupte revoluționare ale muncitorilor. Aceasta a avut ca urmare și o sporire a activității duse în rîndurile țărănimii muncitoare de către militanții aripii de stînga ai mișcării muncitorești. S-au folosit aceleași forme de agitație ca și mai înainte (manifeste, ziare, broșuri, cuvîntări în diverse adunări), dar pe o scară mai largă. Propaganda la sate a aripii de stînga a partidului socialist era mai bogată în conținut, legată mai strîns de realitatea concretă de la țară. Chestiunile care se discutau cu țăranii erau multiple, problema centrală rămîinînd însă aceea a pămîntului³³.

Propagandiștii trimiși la sate și materialele editate pentru țărani demascau metodele de exploatare și împilare a țărănimii de către clasele dominante. „Cu legile de tocmeli agricole, cu livrete, cu jandarmi, cu biruri, cu serviciul militar pe trei ani, cu judecățile strîmbe, cu băncile care fac camătă, cu casa rurală care jefuiește, ei (burghezia și moșierimea — *n. n.*) s-au îmbogățit, iar pe voi v-au înșelat“³⁴. Era arătată adevărata față a partidelor burghezo-moșierești, începînd de la partidul liberal și pînă la partidul țărănesc, partide care făgăduiau „pămînt puțin cu plată multă“³⁵. Atitudinii antițăărănești a acestor partide, aripa de stînga din partidul socialist i-a opus poziția sa înaintată în problema țărănească. „Noi zicem : Tot pămîntul fără plată trebuie să intre de drept și de fapt în stăpînirea țăranilor. Toate acareturile, uneltele, vitele, clădirile de pe proprietăți trebuie să intre și ele în stăpînirea și sub conducerea voastră. Nici o lescaie ciocoilor...“³⁶. Astfel era expus în esență conținutul revoluționar al programului agrar, așa cum avea să fie elaborat ceva mai tîrziu de către aripa revoluționară a partidului socialist. Țăranii din România erau îndemnați să se alăture mișcării revoluționare a muncitorilor de la orașe și să înscrie pe steagurile roșii de luptă și de înfrățire lozinca : „Tot pămîntul fără plată țăranilor“.

Un episod important din această perioadă l-a constituit înființarea în unele sate a organizațiilor socialiste, denumite cluburi socialiste, precum și a unor sindicate. De pildă, în martie 1920, în majori-

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 30 559/5 599, fila 11.

³² Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 5, filele 3—4.

³³ Arhiva M.F.A., Depozitul central, dosarul nr. 862/9, fila 45.

³⁴ „Documente din istoria Partidului Comunist din România, 1917—1922“, vol. I, Editura pentru literatură politică, 1953, pag. 87—88.

³⁵ Loc. cit., pag. 88.

³⁶ Loc. cit., pag. 89.

tatea comunelor și satelor din fostul județ Prahova, existau cluburi socialiste în care erau cuprinși un număr de aproximativ 17 400 de membri³⁷. În marea majoritate, cluburile socialiste cuprindeau la un loc muncitori angajați permanent în fabrici, ateliere și sonde, precum și țărani muncitori; existau și cluburi socialiste din care făceau parte numai muncitori sau numai țărani, în funcție de condițiile economice ale localităților respective.

Cluburi socialiste s-au înființat și în alte județe: Dolj, Iași, Neamț, Bacău, Buzău etc. Numeroși țărani erau cuprinși și în organizațiile socialiste din Crișana, Maramureș, Banat etc.³⁸. De asemenea, în unele localități s-au format syndicate care cuprindeau și țărani. Sindicatul din Nehoi, de pildă, număra 750 de membri înscrși, dintre care majoritatea erau țărani ce lucrau la tăiatul pădurilor. Mulți țărani din satele Lunga, Sodomeni, Fintînele, situate în apropiere de centrul muncitoresc Pașcani, s-au înscris și ei în syndicate³⁹.

Cluburile socialiste se bucurau de respectul țăranilor muncitori, văzînd în ele un ajutor pentru apărarea revendicărilor și intereselor lor imediate. La clubul socialist, țăranii muncitori puteau găsi unele îndrumări în legătură cu lupta pentru pămînt și împotriva abuzurilor pe care le săvîrșeau autoritățile burghezo-moșierești, în legătură cu campania electorală etc. Autoritățile burghezo-moșierești erau vădit îngrijorate de afluxul țăranimii muncitoare din unele județe către aceste organizații, în care, pe lângă revendicări economice, se dezbăteau și problemele politice la ordinea zilei ca necesitatea creării Partidului Comunist din România, afilierea la Internaționala a III-a, Comunistă etc.

Organizarea cluburilor socialiste în rîndurile țăranilor, ca și stabilirea de legături directe cu satele dintr-o serie de județe au constituit realizări de seamă din această perioadă ale mișcării muncitorești. Oricît de modeste ar părea aceste succese, ele aveau o importanță principală, deoarece reprezentau un pas însemnat pe calea răspîndirii sistematice a ideilor revoluționare ale clasei muncitoare la sate.

Căutînd să organizeze și să realizeze unirea luptei țăranimii muncitoare pentru pămînt cu lupta clasei muncitoare, aceste cluburi continuau pe o treaptă mai înaltă, în noile condiții ale avîntului revoluționar, tradițiile cluburilor socialiste de la sfîrșitul secolului al XIX-lea⁴⁰. Cluburile socialiste din anul 1920 reprezentau un embrion care contribuia la înfăptuirea alianței dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare.

Un prilej pentru aripa de stînga din partidul socialist, în frunte cu grupurile comuniste, de a desfășura o activitate mai intensă la sate l-a constituit campania electorală din primăvara anului 1920.

Documentele vremii, începînd mai ales din aprilie 1920, reflectă o vădită îngrijorare a autorităților burghezo-moșierești față de intensi-

³⁷ Arhiva M.F.A., Depozitul central, dosarul nr. 862/9, fila 48. (Serviciul de informații al Diviziei a XIII-a).

³⁸ Arhivele statului Fălticeni, fondul Prefectura Baia, dosarul nr. 1/1919, fila 80.

³⁹ Loc. cit., fila 100.

⁴⁰ Vezi Monografia „Alianța clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare — însemnătatea și rolul ei istoric”, în curs de elaborare la Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. de un colectiv de cercetători.

ficarea propagandei revoluționare. „Tot acest partid (socialist — *n. n.*) — se spunea într-un buletin informativ — prin agenți trimiși prin diferite comune (din fostul județ Putna — *n.n.*) caută să facă propagandă comunistă în scopul de a li se arăta muncitorilor și țăranilor avantajile dominațiunii dictaturii clasei proletare“⁴¹. În satele Bucșani și Vadul Lat din județul Vlașca, „agenții socialiști au adus saci cu manifeste și le-au împărțit țăranilor“⁴². În unele locuri, agitația împotriva guvernului, a claselor exploatatoare și monarhiei era dusă chiar de intelectualii de la sate. În comuna Vidra-Furculești, de pildă, învățătorul îndemna pe țărani să nu iasă la muncă pe pământurile moșierilor și vorbea împotriva guvernului și a regelui⁴³, iar învățătorul din Urluiasca ațîța pe țărani contra proprietarilor⁴⁴.

Indignarea țăranilor față de tergiversarea împrumutării promise de guvernele burghezo-moșierești se transforma pe alocuri în răzvrătiri, în mici revolte. Astfel, în martie 1920, țăranii din comuna Igești — Tutova au împărțit cu forța moșia pe care trebuiau să fie împrumutați⁴⁵. O situație asemănătoare s-a petrecut în comuna Hilișeu, județul Dorohoi, unde țăranii au intrat cu forța și au arat partea de moșie neexpropriată⁴⁶. Exemplul răsculaților din Hilișeu a fost urmat și de țăranii din comunele Miroslăvești, Pleșești, Soldănești, Luculești, Săscău-dești, Bogdănești — Suceava⁴⁷.

Într-o anchetă făcută de Prefectura județului Buzău în legătură cu starea de spirit existentă printre țărani privind împrumutarea, s-a constatat, printre altele, că țăranii își exprimau nemulțumirea pentru: încetineala cu care se făcea împrumutarea, acordarea unor suprafețe prea mici în raport cu necesitățile, prețul ridicat al pământului expropriat⁴⁸.

Concomitent cu lupta pentru înfăptuirea reformei agrare, țăranimea se ridica cu dirzenie împotriva obligațiilor samavolnice impuse de autoritățile burghezo-moșierești. Tot mai mulți țărani refuzau să execute corvezile ordonate de prefecturi, preturi, primării etc.⁴⁹. În întreaga țară luau amploare mișcările țărănești împotriva jandarmeriei — acest instrument folosit de clasele dominante pentru aservirea și reprimarea maselor țărănești.

Dintre acțiunile țărănești împotriva jandarmilor amintim pe cele din comunele Bucovăț și Căpreni-Dolj, provocate de încercarea de a-i scoate la corvoadă (prestații de drumuri etc.). În comuna Tisău-Buzău,

⁴¹ Arhiva M.F.A., Depozitul central, dosarul nr. 862/11, fila 250.

⁴² Loc. cit., dosarul nr. 862/10, fila 122.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Loc. cit., dosarul nr. 862/9, fila 126.

⁴⁵ Arhivele statului București, fondul Ministerul de Interne, 1920, fișa nr. 272, pag. 3.

⁴⁶ Arhivele statului Dorohoi, fondul Prefectura județului Dorohoi, dosarul nr. 3/1920—1921.

⁴⁷ Arhivele statului București, fondul Ministerul de Interne, 1920, fișa 272, pag. 7.

⁴⁸ „Studii și materiale de istorie contemporană“, vol. II, Editura Academiei R.P.R., 1958, pag. 135—136.

⁴⁹ Arhivele statului Craiova, fondul Prefectura județului Dolj, pachetul nr. 17, dosarul nr. 60.

un număr de 10 țărani au sărit cu ciomegele asupra jandarmilor care făceau rechiziții de care cu boi. În mai 1920, cînd jandarmii din comuna Zagoia — Mehedinți transportau la companie un grup de țărani ce fuseseră arestați în mod abuziv, le-au aținut calea mai mulți țărani din acea comună, eliberînd cu forța pe arestați ⁵⁰.

Îngrijorate de intensificarea luptelor muncitorești și țărănești și de neputința guvernelor A. Văitoianu și Vaida-Voevod de a le stăvili, clasele dominante au adus în martie 1920 un guvern „de mină forte”, condus de generalul Al. Averescu. Venirea guvernului Averescu a reînnoit speranțele țărănimii. Legende create în jurul lui Averescu în timpul războiului, și mai ales propaganda cu reforma agrară, au determinat țărănimea să-și pună speranțele în „partidul poporului”. Așa se explică de ce la alegerile care au avut loc în 1920 țărănimea a dat majoritatea voturilor pentru acest partid. A trecut totuși mai bine de un an fără ca guvernanții averescani să procedeze la legiferarea reformei agrare pe care o promisese. Au fost necesare mari mișcări muncitorești, a fost necesară crearea partidului revoluționar marxist-leninist din țara noastră, au fost necesare numeroase nemulțumiri și agitații țărănești pentru ca guvernul Averescu, care fluturase mereu dozinca unei „immediate și radicale exproprieri”, să elaboreze legea pentru reformă agrară din iulie 1921. Sarcina principală a acestui guvern — așa cum s-a dovedit la scurt timp după venirea sa la cîrma țării — era stăvilirea avîntului revoluționar al maselor muncitoare, prin măsuri represive crunte, împletite cu promisiuni demagogice. „Lupta contra comuniștilor a fost principala mea preocupare la Ministerul de Interne în anii 1920—1921. Pericolul roșu luase proporții îngrijorătoare la începutul anului 1920” ⁵¹ — consemna în memoriile sale C. Argetoianu.

În ajunul grevei generale din 1920, de teama unirii luptelor muncitorești cu acțiunile țărănești, guvernul Averescu a procedat la improprietărea cu mare zgomot a țăranilor din cîteva comune ⁵², iar după greva generală din octombrie 1920, la trecerea în proprietate provizorie a țăranilor a cca. un sfert din pămîntul expropriat în 1918—1919. Dar abia la 17 mai 1921, cîteva zile după crearea Partidului Comunist din România — care a sporit teama claselor dominante față de perspectiva închegării alianței dintre proletariat și țărănime —, Camera deputaților a început discutarea legislației definitive a reformei agrare, votată de parlament în iulie 1921. Legea pentru reforma agrară recunoștea ca „expropriate definitiv” terenurile care au fost supuse exproprierii pe baza decretelor din 1918 și stabilea că exproprierea terenurilor moșierești se va face în raport cu suprafața pe care o aveau moșiile la data de 15 august 1916.

Pentru pămîntul expropriat, proprietarii funciari primeau din partea statului despăgubiri foarte avantajoase. Pînă la definitivarea vînzării pămîntului către țărani, aceștia îl primeau în folosință pentru care plăteau arendă ca și înainte de reformă, cînd îl arendau direct de la moșier.

⁵⁰ Arhiva M.F.A., Depozitul central, dosarul nr. 862/9, fila 125.

⁵¹ C. Argetoianu : „Pentru cei de mîine. Amintiri din vremea celor de ieri”, vol. 32, partea a VI-a, nr. 1/2, pag. 48.

⁵² „Luptătorul” din 22 septembrie 1920.

Principiile legii de reformă agrară din 1921 au oglindit în esență grija claselor exploatatoare de a menține pe mai departe marea proprietate moșierească, de a nu împrăști pe toți țărani fără pământ și cu pământ puțin, spre a avea asigurate brațe de muncă ieftine pentru gospodăriile moșierești și chiaburești.

Reforma agrară din 1921 a scos în evidență faptul că clasele exploatatoare, sub presiunea luptei revoluționare a maselor populare, au fost nevoite să dea țăranilor o parte însemnată din proprietățile moșierești, cu scopul frînării avântului revoluționar al maselor, împiedicării făuririi alianței dintre clasa muncitoare și țărănime.

Reforma agrară din 1921 a accelerat dezvoltarea capitalismului în agricultură pe calea prusacă, a dus la lărgirea considerabilă a utilizării muncii salariate în gospodăriile moșierești, precum și la întărirea chiburimii — baza socială a regimului burghezo-moșieresc la sate. Această reformă a micșorat proprietatea moșierească, a dat o lovitură puternică sistemului muncii în dijmă, îngustându-i aria de aplicare. Reforma agrară din 1921 a restrâns resturile feudale din agricultură, dar nu le-a lichidat.

Cu toată activitatea desfășurată la sate de aripa de stînga din partidul socialist, care ridica masele la luptă pentru pământ, pîine, pace, libertate, cu toate eforturile depuse de militanții revoluționari ai mișcării muncitorești pentru crearea unei strînse alianțe între clasa muncitoare și masele țărănești, alianța nu a putut fi făurită. O trăsătură caracteristică a acțiunilor revoluționare ale maselor țărănești, în anii marilor bătălii de clasă 1918—1921, a fost (din cauza slăbiciunilor partidului socialist) în marea majoritate a cazurilor lipsa de organizare și de conducere. Influența marilor bătălii de clasă ale proletariatului, mai ales în jurul centrelor muncitorești și al elementelor revoluționare din mișcarea socialistă și din sindicate, care au stabilit legături cu satele, a dus la creșterea intensității acțiunilor țărănești, dar acestea nu au fost organizate și conduse de clasa muncitoare. Așa se explică caracterul predominant spontan al acțiunilor țărănești din anii 1918—1921 și desfășurarea lor în același timp cu luptele muncitorești, dar izolate de acestea. Aceasta se datora faptului că proletariatul din țara noastră nu avea încă un partid consecvent revoluționar, marxist-leninist, capabil să mobilizeze masele țărănești alături și sub conducerea clasei muncitoare. Din această cauză, activitatea dusă la sate de elementele revoluționare, cu toate meritele ei, în ce privește formularea a o serie de principii juste în problema agrară și în problema alianței dintre clasa muncitoare și țărănime, n-a avut amploarea și claritatea ideologică și politică necesară; influența exercitată de mișcarea muncitorească la sate, deși în unele regiuni a fost puternică, nu era suficientă pentru a uni acțiunile țărănești cu luptele proletariatului. Militanții revoluționari, lipsiți de acel stat-major care să conducă întreaga lor activitate dintr-un centru ideologic, politic și organizatoric unic, nu numai că nu au putut să elaboreze o linie politică generală care să țină seama de perspectivele, etapele și laturile problemei alianțelor, dar nu a putut să asigure nici aplicarea în practică chiar a acelor directive politice juste pe care izbutiseră deja să le elaboreze.

Consfătuirea grupurilor comuniste din noiembrie 1920 a avut un rol important în precizarea poziției militanților revoluționari din partidul socialist în problema țărănească. Subliniind însemnătatea deosebită a rezolvării problemei agrare pentru mișcarea muncitorească din România, în directivele elaborate la această consfătuire se arăta că „*înainte ca ideea comunistă să cucerească pe muncitorii agricoli, pe țăranii săraci, dînsa nu va putea triumfa. Fără această cucerire, proletariatul industrial, cel chemat să conducă revoluția nu va putea să-și îndeplinească cu succes menirea*”. Fiind singurii apărători sinceri ai țăranimii muncitoare, comuniștii luptau pentru exproprierea pămîntului moșieresc fără nici un fel de despăgubire. În directive se trasa sarcina de a se face propagandă verbală, prin ziare și broșuri, în scopul lămuririi țăranimii muncitoare asupra intereselor de clasă și asupra dușmanilor acestor interese.

După consfătuirea din noiembrie, aripa de stînga a partidului socialist, în frunte cu grupurile comuniste, a editat o serie de manifeste și foi volante prin care se adresa țăranilor, arătîndu-le că o adevărată reformă agrară nu se poate înfăptui decît pe cale revoluționară: „Dacă vrei pămînt, luați-l, alungați pe ciocii...”⁵³.

Lupta maselor, condusă de reprezentanții curentului revoluționar, a fost încununată de succes la Congresul partidului socialist din 8—12 mai 1921, care, prin înființarea Partidului Comunist din România, a deschis calea pentru rezolvarea celor mai arzătoare sarcini ce stăteau în fața mișcării muncitorești din țara noastră.

În primele documente * prezentate congresului, problema agrară a fost referită numai tangențial, rezervîndu-se o analiză largă în raportul privitor la „chestiunea agrară” și la proiectul de program agrar, care urmau să fie supuse dezbaterii delegaților la punctul patru de pe ordinea de zi. Dar și în aceste documente au fost menționate unele măsuri necesare construirii orînduirii socialiste la orașe și sate. Așa, de pildă, în raportul privind afilierea și programul partidului se sublinia că după cucerirea puterii de către clasa muncitoare, întreprinderile industriale, de transport, băncile etc. vor trece în proprietatea statului, a întregului popor. Referindu-se la micii proprietari, se preciza că statul proletar nu se va atinge de uneltele de producție ale meseriașilor fără salariați sau de pămînturile țăranilor muncitori, dar va organiza totodată întreprinderi agricole de stat și va utiliza toate mijloacele sale pentru a contribui la reorganizarea agriculturii, pe baza culturii pămîntului în colectiv, cu ajutorul mașinilor și mijloacelor celor mai perfecționate⁵⁴.

În cadrul dezbaterilor, delegații la congres au adus critici energice Comitetului Executiv al partidului socialist pentru pasivitatea pe care a manifestat-o față de lupta revoluționară a țăranimii și pentru concepțiile oportuniste ale liderilor de dreapta și centru în problema țărănească, în problema alianței dintre clasa muncitoare și țăranime. Adepții creării partidului comunist socoteau că sprijinirea revendicărilor democratice pentru care lupta țăranimea muncitoare și atragerea ei de partea clasei

⁵³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 192, fila 174.

* E vorba de Darea de seamă morală și materială; Raportul delegației partidului care a fost în Rusia sovietică; Afilierea la Internaționala Comunistă și programul partidului.

⁵⁴ „Socialismul” din 7 mai 1921.

muncitoare erau absolut necesare și obligatorii din punctul de vedere marxist-leninist, al pregătirii revoluției potrivit realităților din România.

La congres, delegați comuniști au dezvăluit conținutul oportunist al „teoriei” social-democraților de dreapta că socialismul se va realiza în România numai după ce majoritatea țărănimii se va proletariza.

Delegații comuniști la Congresul din mai 1921 au luat poziție hotărâtă și față de atitudinea oportunistă manifestată de centriști, atât în problema creării partidului comunist, cât și în problema agrară din România, a alianței dintre clasa muncitoare și țărănime.

Congresul a supus dezbaterii problema agrară în ziua de 12 mai. Raportul în problema agrară, prezentat la congres, a constituit o contribuție la lichidarea concepțiilor și metodelor reformiste promovate în problema agrară de vechea conducere a partidului socialist și la schițarea unui program revoluționar. Atît proiectul de program agrar *, cît și raportul asupra problemei agrare au subliniat rolul de hegemon al proletariatului în conducerea maselor pentru cucerirea puterii ⁵⁵.

Ținînd seama de situația reală a țărănimii din România, în proiectul de program agrar se preconizau într-o primă etapă împărțirea de loturi individuale țăranilor și apărarea intereselor maselor țărănești împotriva exploatarei burghezo-moșierești. Merită să fie subliniată înțelegerea justă a spiritului învățaturii leniniste cu privire la poziția pe care trebuie s-o adopte partidul față de țărănime, în funcție de condițiile concrete de la noi din țară. Referitor la această problemă, în documentul amintit, se arată că economia socialistă la sate se poate înfăptui „numai în timpul dictaturii proletariatului prin transformarea maselor agricole și numai cu învoirea acestora... Nerăbdarea sau violența în această privință numai daune ar aduce revoluției” ⁵⁶. Totodată, în proiectul de program agrar se menționa că „...pămîntul e al celor ce-l muncesc” ⁵⁷. Prevederile proiectului de program agrar evidențiau opoziția radicală, manifestată și în problema agrară, față de toate celelalte partide politice. „Să se exproprieze toate proprietățile (moșiile) mai mari de 50 de holde cadastrale (30 hectare); tot asemenea sînt expropriabile moșiile bisericești și cele ale statului, în toată întinderea lor împreună cu clădirile, vitele, instrumentele agricole ce le aparțin” ⁵⁸. Pentru moșia expropriată și pentru instrumentele agricole — se arăta în proiectul de program agrar — *nu se cuvine nici o despăgubire marilor proprietari*. Pămîntul expropriat trebuie dat în posesia țăranilor. Împroprietăririle trebuie să fie făcute absolut gratuit, scutite fiind de poveri, de timbre sau alte taxe.

* Încă înainte de începerea discuțiilor la congres, proiectul de program agrar a fost răspîndit sub formă de manifest la sate. Proiectul de program agrar pornea de la necesitatea atragerii în luptă a țărănimii sub conducerea proletariatului. Vezi această problemă expusă pe larg în articolul: „Primul Congres al P.C.R. (8—12 mai 1921)”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 1/1961.

⁵⁵ „Socialismul” din 9 mai 1921.

⁵⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 96, dosarul nr. 195, fila 186.

⁵⁷ Loc. cit., filele 183—184.

⁵⁸ Loc. cit., fila 184.

Era deci singurul program de partid din acel timp care „pretinde exproprierea completă și fără răscumpărare a moșilor marilor proprietari și împărțirea gratuită la țărani”⁵⁹.

În proiectul de program agrar se sublinia că, în lupta pentru răsturnarea puterii burghezo-moșierești, interesele economice și politice ale maselor țărănești impuneau alăturarea lor de proletariat. De aceea, partidul însărcina elementele sale „cele mai de valoare” să creeze legături permanente între proletarii de la orașe cu cei ai satelor, pentru a cunoaște nevoile satelor, să observe continuu frământările lor și să le ajute în lupta pentru izbândă.

În proiectul de program agrar se vorbea nu numai despre poziția partidului revoluționar al clasei muncitoare față de moșieri și de statul burghezo-moșieresc, dar și despre poziția față de diferitele păături ale țărănimii, subliniindu-se că „fără revoluționarea unei părți (a țărănimii — *n.n.*) și fără neutralizarea alteia nu se poate lua puterea politică”⁶⁰.

În proiectul de program agrar și mai ales în raportul asupra problemei agrare erau evidente și o serie de scăderi care se datorau, îndeosebi, influenței nefaste a „neoiobagiei”. Această influență a constituit o frână, în acei ani de avânt revoluționar, în înțelegerea pînă la capăt a o serie de probleme privind perspectivele și forțele motrice ale revoluției în România. Din formulările proiectului de program agrar și din raportul asupra problemei agrare reieșea numai în general poziția partidului față de țărănimea mijlocasă și față de celelalte păături ale țărănimii. Lipsurile programului izvorau și din faptul că aripa de stînga a partidului socialist nu ajunsese să înțeleagă pînă la data elaborării proiectului de program agrar că în România de atunci nu existau condițiile pentru trecerea directă la înfăptuirea revoluției socialiste, că era necesară, în primul rînd, desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice.

Cu toate aceste limite, proiectul programului agrar al partidului socialist-comunist a fost primul program agrar elaborat pînă atunci în România pe baza principiilor marxism-leninismului, a fost la vremea lui programul agrar cel mai înaintat din țara noastră, corespunzînd intereselor țărănimii muncitoare, a cărei năzuință era desființarea întregii proprietăți moșierești. Trecerea întregului pămînt moșieresc în mîinile țăranilor în mod gratuit, prevăzută în proiectul de program agrar al partidului socialist-comunist, trebuia să rezolve problema agrară pe cale revoluționară, asigurînd cîștigarea maselor de bază ale țărănimii de partea clasei muncitoare.

Din cauza arestării congresiștilor în seara zilei de 12 mai, tocmai în momentul cînd se dezbătea problema agrară, nu au putut fi adoptate hotărîri în această problemă. Aceasta însă nu micșorează din însemnătatea pe care a avut-o crearea Partidului Comunist din România pentru punerea marxist-leninistă a problemei agrare, a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Discuțiile la primul congres al partidului au pus în lumină unele din aspectele principale ale chestiunii țărănești — legătura indisolubilă dintre problema țărănească și lupta pentru dictatura proletariatului, stabilirea unui program revoluționar de reven-

⁵⁹ Loc. cit., fila 187.

⁶⁰ Loc. cit., fila 182.

dicări agrare imediate, precizarea drumului pentru antrenarea maselor țărănești pe calea socialismului. Ridicarea acestor aspecte, clarificarea lor au marcat un început de ruptură și în problema agrară cu concepțiile reformiste, au deschis calea pentru elaborarea ulterioară a liniei marxist-leniniste a partidului comunist în chestiunea țărănească.

Apreciind însemnătatea pe care a avut-o în viața clasei muncitoare și a întregului nostru popor crearea Partidului Comunist din România, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arată că, o dată cu înființarea partidului comunist în țara noastră, „a început o etapă nouă în lupta proletariatului și a maselor muncitoare. În fruntea lor se afla acum un conducător devotat pînă la capăt cauzei dezrobirii celor ce muncesc, hotărît să conducă la victorie lupta poporului pentru eliberarea de orice exploatare și asuprire”⁶¹. O dată cu crearea Partidului Comunist din România, clasa muncitoare și țărănimea muncitoare au căpătat pe adevăratul lor conducător și apărător, care a continuat și ridicat pe o treaptă mai înaltă cele mai bune tradiții de luptă ale poporului român pentru libertate, independență națională și o viață mai bună. Partidul Comunist din România și-a pus ca una din sarcinile fundamentale să făurească alianța strînsă dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, sub hegemonia proletariatului.

---

⁶¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 432.

Războiul țărănesc din 1514 — moment eroic al luptei pentru libertate

Cele patru secole și jumătate ce se împlinesc de la marea ridicare a maselor împotriva apăsării feudale, întruchipată în războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja, au ținut în perspectiva istoriei, mereu nestinsă, făclia tradiției luptei maselor pentru libertate, pentru o viață mai bună. „Neuitate sînt în amintirea poporului nostru — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — răscoala de la Bobilna din 1437, cea a lui Gheorghe Doja de la 1514, răscoalele conduse de Horia, Cloșca și Crișan la 1784 în Ardeal, de Tudor Vladimirescu la 1821 în Oltenia și Muntenia, mișcările țărănești din 1888—1892 și marile răscoale din 1907”¹.

Urmînd orînduirii sclavagiste, care a trebuit inevitabil să ajungă la prăbușire, feudalismul, deși însemna rînduieli noi, a fost întemeiat pe asuprirea maselor de țărani dependenți sau „liberi”.

De aceea, încă în timpul procesului de cristalizare a relațiilor feudale, țărani, căzuți sub povara servituților, au exprimat într-o formă sau alta protestul lor.

Țărănimea, căzută tot mai mult în dependență, aceasta mergînd pînă la o șerbie vecină cu robia, a rezistat și și-a manifestat în diferite feluri, adesea punînd mîna pe furcă și pe coasă, dorința ei

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 177.

de a trăi cît de cît omeneste. Deși harnici prin firea lor, trudi-torii pămîntului nu au dat întreaga lor energie pe moșia stăpînului, munca fiindu-le, în aceste împrejurări, înstrăinată. Cînd nemulțumirea a crescut, ei au început să fugă de pe o moșie pe alta, cu gîndul că în altă parte vor găsi poate un stăpîn mai îndurător. Au fost cazuri cînd s-au bejenit sate întregi. Totodată, ca o ridicare pe o treaptă mai înaltă a acestor forme de răzvrătire, țăranii s-au împotrivit activ slugilor nobi-liare, voievodale sau regale, refuzînd să mai îndeplinească prestațiile și dările către feudali. Adesea, țăranii își luau ei înșiși pămîntul acaparat de stăpîni, iar în momente de adîncire a contradicțiilor sociale se răsculau.

Pentru perioada feudalismului timpuriu, documentele vremii sînt laconice în a relata asemenea frămîntări ale celor ce prin străduința și efortul lor produceau bunurile din care se înfruptau boierii. Adîncirea contradicțiilor ireconciliabile din cadrul societății este dovedită de însuși procesul formării statului feudal², care în vremea evului mediu a fost fărîmițat, deși poporul român a avut mereu un caracter unitar.

În voievodatul de peste munți, Transilvania, căzut sub stăpînirea regatului feudal maghiar, feudalismul a cunoscut o dezvoltare mai mare. În raport cu gradul de adîncire a contradicțiilor sociale, cărora li s-a adăugat asuprairea de ordin național, mișcarea țărănească a luat în această parte a țării noastre o extindere și profunzime mai mari ca în celelalte țări romînești. Mișcarea țărănească, care, deși a cunoscut particularități, în trăsăturile ei caracteristice a fost comună pe întregul teritoriu al patriei noastre.

★

Izbucnit datorită acelorasi cauze fundamentale care au dus la răs-coala din 1437, la cea din 1784 și la toate răscoalele medievale din Țara Romînească, Moldova sau Transilvania —, războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja a fost rezultatul direct al împrejurărilor din momentul respectiv.

Așa cum s-a arătat în studiile marxiste din țara noastră, elaborate după 23 August 1944, războiul țărănesc din 1514 a izbucnit în condițiile cînd pe fondul relațiilor feudale apăreau și se dezvoltau o seamă de feno-mene noi. În timp ce se accentua dezvoltarea relațiilor feudale, șerbirea luînd proporții din ce în ce mai mari, se dezvolta producția de mărfuri, în pofida raporturilor feudale de natură să o frîneze. Determinat de tendința evoluției economice către extinderea legăturilor cerute de pro-ducția de marfă, pe plan politic progresa fenomenul de centralizare politică³.

În Țările Romîne, producîndu-se asemenea fenomene, cu unele dife-rențe rezultate din situațiile specifice, intensificarea exploataării, în creș-

² B. T. Cîmpina : „La probleme de l'apparition de États féodaux roumains”, Nouvelles études d'histoire, Editions de l'Academie de la Republique Populaire Roumaine, 1955 ; St. Ștefănescu : „Intemeierea Moldovei în istoriografia romî-nească”, în „Studii” anul VII, nr. 6/1959.

³ Vezi B.T.Cîmpina : „Dezvoltarea economiei feudale și începuturile luptei pentru centralizarea statului în a doua jumătate a secolului al XV-lea în Moldova și Țara Romînească”, Lucrările sesiunii generale științifice a Academiei R.P.R. din 2—12 iunie 1950, București, Editura Academiei R.P.R., 1950.

tere în decursul întregului secol al XV-lea și mai cu seamă la începutul secolului următor, s-a concretizat în amplificarea obligațiilor de muncă ale țăranilor față de stăpînii feudali.

Obligațiile în muncă erau înlocuite în măsură tot mai mare de obligațiile bănești, renta bănească evoluînd în raport cu înseși aceste noi procese ce se produceau în viața social-economică. În Transilvania, fiscalul regal obținînd puterea să perceapă impozite și pe domeniile marilor feudali, acest fapt s-a răsfrînt tot asupra țăranimii dependente, aceasta fiind nevoită să suporte și partea stăpînilor.

Ca întotdeauna în orînduirile bazate pe exploatare, abuzurile săvîrșite de slujbașii „domnului de pămînt” sau ai voievodatului și ai regelui s-au înmulțit, feudali fiind mînați de interesul de a stoarce de la țărani, fie și prin fraudă, mai mult decît asigurau relațiile statornicite, lăsîndu-le chiar mai puțin decît necesarul pentru reproducerea forței de muncă. Însuși regele spunea în 1486 că ascultînd mereu plîngerii „au obosit urechile maiestății noastre pentru faptul că lucrurile și bunurile lor (ale iobagilor — *n.n.*) le-au fost luate cu silnicie, tîlhărește și hoțește de niște nobili și alți oameni semeți și li se iau fără încetare într-atîta că foarte mulți dintre ei au ajuns în cea mai grozavă sărăcie și s-au împrăștiat în felurite locuri și prin aceasta acele moșii ale noastre au fost mult sărăcite și pustiite”⁴.

De la sfîrșitul secolului al XV-lea a luat extindere procesul de pierdere de către țărani a loturilor lor de pămînt. Tocmai pe acest temei s-a produs un proces care prezenta două aspecte ce par contradictorii : cînd țăranii aveau pămînt, fie și puțin, ei erau legați de acest pămînt ca de condiția lor materială de existență ; ei au apărut acest pămînt atît împotriva stăpînului acaparator, cît și împotriva expansiunii jefuitoare a cîmpitorilor străini. Prin pierderea pămîntului, se destrăma însăși baza materială a legăturii lor de pămînt ; ca atare, țăranii, pentru a scăpa de viața de obidă, fugeau, se înscriau la oaste sau căutau să meargă la oraș, devenind meșteșugari. Stăpînii de moșii, care își însușeau pămîntul țăranilor deposedați, văzînd că sînt lipsiți de forța de muncă, fără de care moșiile nu valorau nimic, au dispus legarea țăranilor de glie. Prin dispozițiile regale din 1492, completate în 1495 și 1504, s-a îngăduit simțitor dreptul de strămutare, aceasta confirmînd de fapt stări existente și împotriva cărora țăranii se ridicaseră în repetate rînduri.

Situația de la noi era asemănătoare cu cea din întreaga Europă, definită de Engels. Pe umerii țăranilor apăsa întreaga povară a „întregului edificiu stratificat al societății”. Dacă era iobag, țăranul era la discreția stăpînului său, dacă era clăcaș, prestațiile, chiar numai cele legale, prevăzute în contract, erau „suficiente pentru a-l copleși”. Țăranii dependenți erau împovărați cu dări și prestații, sub fel de fel de pretexte. Clăcile, dijele, arenzile, taxele de feud, taxele de succesiune, banii pe care-i percepea feudalul sub pretext că-l apără pe iobag și multe alte taxe erau mărute în mod arbitrar, în ciuda învoielilor anterioare. Dreptatea era refuzată țăranilor, iar atunci cînd nobilul nu putea să ajungă pe altă

⁴ „Documente privind istoria Romîniei”, C, Transilvania, vol. IV, Editura Academiei R.P.R., 1955, pag. 347.

cale la banii țăranului, îl băga pur și simplu la închisoare și-l silea să se răscumpere⁵.

Accentuarea iobagizării a fost motivul principal care a generat marea mișcare din 1514, precedată de o serie de răscoale mai mici, tot mai dese de la începutul secolului, cum au fost cele de la Vințul de Jos, din Țara Făgărașului, din nordul Transilvaniei, din regiunea Bihorului, din scaunele săsești. Înseși împrejurările concrete în care s-a declanșat răzvrătirea țăranilor în primăvara anului 1514 atestă profundele contradicții sociale care au generat-o.

La 16 aprilie 1514, la Buda, a fost anunțată cruciada în scopul de a stăvili invaziile turcilor și a-i îndepărta din Europa, plănuierea cruciadei fiind favorizată de criza în care, după 1512, intrase Puterea otomană. Țăranii au fost chemați la oaste, făgăduindu-li-se eliberarea din iobăgie. Nu a fost nevoie de insistențe; în scurt timp, mase însemnate au răspuns la chemare și s-au strâns rapid, la Buda, precum și în alte orașe din Ungaria și Transilvania. Însăși această rapiditate de adunare a țăranilor, raportată la greutatea de anunțare și de mobilizare în evul mediu, indică existența unor cauze adânci, permanente, care au determinat apariția imediată a unui flux în masa țăranimii române și maghiare, care, în afară de faptul că, așa cum făcuse și altădată, dorea să se izbăvească pe ea și țara de pericolul turcesc, dorea, totodată, să scape de „neagra iobăgie”. Însuși acest moment și acest aspect cuprindeau germele mării răzvrățiri ce avea să se declanșeze cu putere. A fost, de altfel, suficient ca stăpînii de pămînt, sprijiniți de statul feudal, să ceară reîntoarcerea pe moșii a țăranilor, adică a forței de muncă, și, în momentul refuzului și împotrivirii, să ia măsuri de opreliște și reprimare asupra familiilor țăranilor înrolați, încît rapid să crească nemulțumirea și să izbucnească răscoala. Tocmai remarcînd acest episod, Engels nota că nobilii, care de la început nu priveau cu ochi buni această cruciadă, „care amenința să izbucnească în proprietățile lor și să le ia argații”, s-au luat în grabă după cetele izolate de țărani și, maltratîndu-i în fel și chip, și-au luat iobagii cu sila înapoi. Cînd faptul a ajuns la cunoștința armatei de cruciați, furia țăranilor împilați s-a dezlănțuit. Armata cruciadă s-a transformat în „armată revoluționară”⁶. Din conducător militar al cruciadei, Gheorghe Doja, secui din Transilvania, a devenit principalul conducător al răscoalei. Participant la răscoalele țăranimii încă în 1506, el era socotit de stăpînire „tîlhar cunoscut în întregul regat al Transilvaniei”⁷, „foarte aprig dușman al nobilimii”⁸, cum îl caracteriza Paolo Giovio, cronicar italian, slujitor al clasei feudale.

Dé la Buda, oștile revoltate s-au îndreptat în mai multe direcții: principala oaste, sub conducerea lui Doja însuși, a luat-o spre Transilvania, către Mureș. Paralel cu deplasarea mării oștiri a răsculaților și cu luptele duse de aceasta, în satele Transilvaniei, la primirea veștii despre răscoală, au izbucnit răzmerițe locale.

Programul răscoalei nu a fost formulat de la început. Răscoalele țăărănești, inclusiv cele de proporții, nu se declanșează pe temeiul unui

⁵ F. Engels : „Războiul țăărănesc german”, E.S.P.L.P. 1958, pag. 44—47.

⁶ Op. cit., pag. 81.

⁷ „Studii” nr. 4/1949, pag. 183.

⁸ Ibid.

program prestabilit; el însă se conturează după izbucnirea răscoalei și în focul desfășurării, a creșterii ei. Încă în drum spre Timișoara, oprindu-se la Cegléd, Gheorghe Doja, dezvoltând cele spuse la Buda, a lansat o proclamație. Ideile proclamației au fost parțial și poate nu cel mai exact consemnate în documentele vremii. Doja chema poporul împotriva nobilimii în ansamblul ei, și nu împotriva nobililor izolați, cum se petreceau lucrurile în obișnuitele răscoale. După unele mărturii, Doja ar fi spus: „nu trebuie să recunoaștem pe nimeni drept stăpîn... La noi nobilii trăiesc în mare lux din munca altora... A sosit timpul pentru a răsturna pe tirani... Toate privilegiile nobililor trebuie desființate.“⁹ Enunțată numai în germen la Bobilna, ideea aceasta exprimată mai clar în 1514 va fi mai cristalizată în programul răscoalei condusă de Horia: „nobilime să nu mai fie“.

Ca o reflectare a năzuințelor maselor țărănești, la 1514 s-a pronunțat ideea împărțirii egale a pământurilor. Celelalte cerințe, pe care documentele le atribuie conducătorilor răscoalei, înaintea tuturor lui Doja, și anume organizarea societății în două clase — orășeni și țărani —, reforma bisericii catolice și altele decurgeau din împrejurările momentului, într-o anumită privință chiar depășindu-le. Chiar reforma bisericii nu era un fapt nesemnificativ, ci unul important. De altfel, burghezia a început mai întâi să se afirme ideologic prin Reformă. Asemenea idei au avut ecou în rîndurile maselor celor mai largi, cînd acestea le-au auzit, și au putut fi îmbrățișate mulțumită înseși condițiilor de existență ale celor împilați.

Doja era nu numai un bun comandant militar, devotat cauzei pentru care pornise lupta, ci și un animator însuflețit al maselor. „Mă uit la fețele voastre înfometate, palide, la fruntea voastră brăzdată de încrețituri, la figurile voastre uscate de sete, la pielea voastră lipită de oase — le spunea el răsculaților — și mă gîndesc că, dacă curajul vostru nu mi-ar întări nădejdlile, abia aş îndrăzni să cred că în aceste trupuri chinuite, gata de moarte, s-ar ascunde o putere în stare să lupte“

Ajunsă în Transilvania, oastea țăranilor răsculați s-a împărțit în mai multe detașamente, înaintînd fiecare pe o direcție bine stabilită. Un detașament condus de Laurențiu Mészáros a pătruns în nord, unul a străbătut Crișana, îndreptîndu-se către Maramureș, iar altul s-a îndreptat spre Cluj. Partea cea mai mare a răsculaților, sub conducerea directă a lui Gheorghe Doja, s-a îndreptat spre sud, joncționînd cu țărănimea romînă și maghiară din părțile Aradului și Timișoarei. Pe unde trecea oastea răsculaților i se alăturau țăranii de prin sate. Răscoala s-a extins, în scurtă vreme, cuprinzînd întreaga Transilvanie, mai intens desfășurîndu-se în părțile de vest, sud și centru.

Studiile publicate pînă acum înfățișează în toată amploarea dinamica răscoalei, în creșterea și descreșterea ei¹⁰. În această primă etapă, oștile răsculaților, în rîndurile cărora veneau mereu noi și noi grupuri de țărani, de oameni nevoiași de la orașe, de lucrători din mine, precum și

⁹ „Studii și articole de istorie“, vol. II, Societatea de științe istorice și filologice, 1957, pag. 69.

¹⁰ O sinteză este realizată în „Istoria Romîniei“, vol. II, Editura Academiei R.P.R., 1962, pag. 601—608, precum și în „Din istoria Transilvaniei“, vol. I, Editura Academiei R.P.R., 1963, pag. 151—156.

parte din mica nobilime, au obținut succese însemnate. O primă bătălie victorioasă, pe teritoriul patriei noastre, au obținut răsculații la Cenad, unde a fost zdrobită o încercare de rezistență a nobilimii. Aici Doja a reafirmat și dezvoltat ideile care se conturau privind scopul răscoalei.

Răscoala creștea atât prin radicalizarea ei, cât și prin extinderea și izbucnirea frământărilor în alte părți ale Transilvaniei. Rînd pe rînd, răsculații au cucerit cetățile Nădlac, Zădăreni, Arad, Șiria. Mari lupte s-au dus în zona Timișoarei ¹¹. Unele cetăți din această parte — Lipova, Soimuz — au fost predate răsculaților aflați în plină ofensivă. Banatul devenea un teatru de operații de anvergură; în același timp, în alte părți, mișcarea creștea, răsculații asediind sau cucerind noi orașe și cetăți. La Cluj, Bistrița, Sighișoara, Rodna ¹², în focul creșterii mișcării antif feudale, s-a încheiat colaborarea de luptă între țărani răsculați și sărăcimea orașelor. Această „opozitie plebeană“, suferind apăsarea patriciatului orașenesc, exploatarea feudală care cuprindea atât satele cât și orașele, a fost determinată de înseși condițiile ei de existență, de ura ei împotriva asupritorilor. De aceea, ea a ajutat pe țărani, i s-a alăturat, a organizat răzmerițe proprii, a ușurat cucerirea sau predarea unor orașe. La minele din Turda, Dej, Cojocna ¹³, răsculații au primit concursul lucrătorilor, categorii care prevestea clasa proletară ce avea să se cristalizeze cîteva sute de ani mai tîrziu. Îndeosebi în Maramureș, răscoalei i s-a alăturat și o parte a micii nobilimi romînești.

Războiul țăranilor devenea o largă mișcare populară, cuprinzînd diferite categorii, pături sociale, nemulțumite de stările de lucruri existente, miezul luptei fiind întruchipat în mișcarea iobăgimii. Teama nobilimii, înfrîntă la început, creștea. Stăpînii au început să pună la cale o rezistență tot mai largă și represiuni tot mai crude. Voievodul Transilvaniei era solicitat tot mai insistent de nobili să-i apere de urgia maselor răscolate, cerere pe care acesta nu a întîrziat s-o satisfacă. Regele a cerut slujitorilor din comitate și orașe, nobililor și patriciatului să înăbușe grabnic răscoala, a cerut ajutor regelui Poloniei, împăratului Germaniei; în sprijinul feudalilor a intervenit și Papa.

Raportul de forțe se schimba treptat. Însăși răscoala, cînd trebuia să fie și mai încheată, a început să se fărîmîteze. Străduința căpeteniilor răsculaților de a organiza unitar acțiunea întreprinsă se lovea de tendința țăranilor de a localiza lupta, aceștia acționînd astfel tocmai în virtutea împrejurărilor lor de viață. Evoluția acestei tendințe a răscoalei a micșorat forța ei, puterea de rezistență și mai ales de ofensivă.

Cu tot eroismul și spiritul de sacrificiu de care au dat dovadă răsculații, în frunte cu Gheorghe Doja, ei nu au putut cuceri importantul bastion, care era Timișoara. Pînă la urmă au fost învinși de armata condusă de voievodul Ion Zapolya, ajutat de oastea pregătită de episcopul

¹¹ M. Glük, G. Kovach și E. Dörner: „Contribuții noi cu privire la răscoala populară din 1514“, în „Studii și materiale de istorie medie“, vol. II, Editura Academiei R.P.R., 1957, pag. 438—444; Șt. Pascu: „Contribuții noi privitoare la răscoala țăranilor din 1514 în Transilvania“ în „Studii“ nr. 5—6/1955, pag. 98—108.

¹² Șt. Pascu, op. cit., pag. 104; S. Belu: „Despre participarea orașenilor din Transilvania la răscoala din 1514“ în „Studii și referate privind istoria Romîniei“, partea I, Editura Academiei R.P.R., 1954, pag. 690—696.

¹³ Ibid.

catolic al Transilvaniei, de cea pregătită de nobili, de armata din oraș, asediată, condusă de comitele Ștefan Bathory. Episodul luptei de la Timișoara a fost cel mai măreț, mai plin de speranțe și, în același timp, cel mai eroic și mai sîngeros. Răsculații, pentru a învinge, au îmbinat eroismul cu folosirea ingeniozității pentru cucerirea orașului. În tot timpul luptei cu armata nobiliară, condusă de voievodul Transilvaniei, Doja își îmbărbăta luptătorii, cărora nu le rămăsese nimic „în afară de vitejie și îndrăzneală”¹⁴ — cum notează cronicarul amintit mai înainte. Același cronicar, deși ura pe răzvrătiți, relatează că: „Gheorghe, nefiind lipsit de îndrăzneală, cu toate că ar fi avut tot dreptul să se îngrozească, orîndui în față tot ce avea mai vînjos în oastea sa, porunci ca acei de care nu prea era sigur să se ție în părți, pentru a da ajutor și la spate, totdeauna; și împingîndu-și calul se repede asupra celor dintîi dușmani, acolo unde se dăduse semn să înceapă lupta și unde ciocnirile de ambele părți erau mai îndîrjite...”¹⁵. Pînă la urmă, voievodul, care avea o armată numeroasă, bine instruită, dispunînd de multă călărime, a reușit să rupă rîndurile oastei răsculaților, „care, printr-o îndrăzneală încăpățînată, se apăraseră cîtva timp, ținîndu-și bine rîndurile”¹⁶; înconjuțați și îngroziți de moartea ce se semăna, restul au căutat să scape, însă cei mai mulți au fost uciși de călărimea care i-a urmărit sau au fost prinși și crunt torturați.

Prin înfrîngerea de la Timișoara, cel mai puternic detașament al țăranilor răsculați a fost distrus, cîteva mii de țărani căzînd eroic. Răscoala nu s-a sfîrșit însă. Deși după acest episod sîngeros ea a descrescut în intensitate, în multe părți, răsculații au continuat să lupte. Și tocmai în continuarea ei se evidențiază dîrzenia persistentă de a se ajunge la îndeplinirea țărilor. În părțile Dejului, ale Turzii, în comitatele Cluj, Bihor, Sălaj¹⁷ s-au desfășurat mai departe răscoale, obținîndu-se chiar unele victorii asupra nobililor. Frămîntările, răzvrătirile locale au ținut pînă în anul următor, cînd, mai ales în primăvară, nobilii se temeau de o re izbucnire cu amploare a mișcării.

Răscoala a fost înăbușită în sînge. Luni în șir au decurs execuțiile. Doja a fost ucis îngrozitor. Dieta convocată în octombrie 1514 la Rakos a decis pedepsirea și reprimarea fără milă a celor ce participaseră la răscoală. Nobilii ar fi omorît pe toți țăranii dacă nu ar fi avut nevoie de ei ca să le muncească pe moșii. „Toți țăranii ar fi vrednici de moarte — se arăta în hotărîrea Dietei —, dar pentru a nu pierde întreaga țăranime, vor fi pedepsiți cu moartea numai căpitanii, centurionii, decurionii, instigatorii și cei ce au ucis nobilii”¹⁸. Țăranii au fost supuși la obligații împovărătoare, nu mai puteau purta arme, li se lua deplin dreptul de strămutare, fiind supuși la „iobăgie veșnică”.

Țăranimea a fost învinsă, nu și înfrîntă. Lipsite de înțelegerea clară a dezvoltării sociale, masele țărănești, în loc să centralizeze lupta, au manifestat tendința de a acționa cît mai aproape de casă, de a nu se depărta de gospodăriile lor. În timpul mișcării, precum și în momentul hotărîtor al încheșării decisive, răsculații n-au fost în stare să organizeze

¹⁴ „Studii” nr. 4/1949, pag. 186.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ „Studii” nr. 5—6/1955, pag. 106—107.

¹⁸ E. Hurmuzaki: „Documente privitoare la istoria romînilor”, vol. II, partea a III-a, pag. 195—196.

o putere unită. Datorită compoziției eterogene a țărănimii, în rîndurile ei au apărut și au crescut tendințe divergente. Țărănimea săracă era mai radicală, mai hotărîtă în a duce lupta pînă la capăt ; cea mai înstărită s-a dovedit nestatornică, dispusă a merge chiar pînă la înțelegere cu nobilii. Țărănimea, cum spune Marx, nu a putut „să prezinte interesele ei ca interese ale tuturor membrilor societății“ și obiectiv nu a fost menită să preia conducerea mișcării generale pentru rezolvarea problemelor social-politice, pentru transformarea societății însăși. Această menire a re-venit, mai tîrziu, burgheziei.

★

Marea ridicare din 1514, reprimată cu atîta cruzime, a dovedit energia de luptă de care sînt capabile masele largi ale poporului, spiritul lor de sacrificiu pentru o viață întemeiată pe dreptate, unirea în luptă a celor asupriți, romîni, maghiari, germani, sîrbi, toți avînd interese comune împotriva iobăgiei, a asupririi sociale și naționale. „De-a lungul istoriei lor zbuciumate — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, oamenii muncii romîni și unguri au luptat adeseori împreună, umăr la umăr, împotriva exploatării și asupririi naționale, pentru libertate și progres social“¹⁹. Războiul țărănesc a fost un moment grăitor al acestei lupte unite, pe aceleași poziții de clasă, de-a lungul istoriei.

Lupta de clasă a țărănimii sîrbite nu a putut și nu putea fi zădărnicită. Legea firească a creșterii luptei de clasă a acționat, întruchipîndu-se în timpul ce a urmat în șirul de răscoale și de frămîntări ale celor împilați. Reafirmată cu vigoare în condițiile cînd se adîncea descompunerea feudalismului și prosperau relațiile capitaliste, lupta maselor, particularizată în marea răscoală din 1784, condusă de Horia, Cloșca și Crișan, a pus problemele vechi și problemele noi cerute de dezvoltarea istoriei. Revoluția de la 1848 din Țările Romîne a readus, pe un plan mai înalt, cerințele pentru care luptaseră asupriții pînă atunci ; epoca modernă, care s-a deschis în viața poporului romîn, nu a satisfăcut însă speranțele firești ale maselor. Egalitatea, fraternitatea și libertatea proclamate de burghezie s-au dovedit, încă de la început, a fi numai pentru cei avuți. Masele rămîneau mai departe apăsate. Numai proletariatul, clasă nouă, consecvent revoluționară, a preluat steagul și a luptat cu abnegație pentru a desființa nu numai starea sa, ci și starea de asuprire și umilință a tuturor ; mișcarea muncitorească a sprijinit năzuința de veacuri a țărănimii de a avea pămînt.

Cei 450 de ani de la războiul țărănesc condus de Doja sînt martori ai neconținutei lupte pentru libertate a maselor populare din patria noastră. Țărănimea, singură, în fața frontului reacțiunii nu a avut posibilitatea să-și înfăptuiască scopul ; aliată și sub conducerea clasei muncitoare, ea a constituit o forță de care s-au temut mereu clasele exploatoare.

Comuniștii au continuat neîntinată tradiția revoluționară a poporului nostru. Răscoalele țărănești, apoi eroicele bătălii muncitorești sînt la loc de cîinste în marea carte a istoriei patriei noastre.

Sub conducerea partidului comunist, problema țărănească a fost rezolvată definitiv. Transformarea socialistă a agriculturii a schimbat radical

¹⁹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1961—1962, Editura politică, 1962, pag. 125—126.

viața satelor, în care timp de sute de ani au sîngerat cei care cereau să fie tratați ca oameni. Socialismul a transformat țărănimea într-o clasă nouă — țărănimea colectivistă —, care, organizîndu-și munca și viața pe baza proprietății obștești asupra mijloacelor de producție, lucrează azi cu hărnicie și avînt pentru buna ei stare și a întregului popor.

Cele două decenii care se împlinesc de la 23 August 1944 au înfăptuit pe meleagurile patriei marea construcție socialistă, de la înălțimea căreia se văd în plina lor semnificație toate luptele din decursul veacurilor, în rîndul acestora înscriindu-se și războiul țărănesc antifeudal din urmă cu 450 de ani.

C. MOCANU

Acțiuni ale muncitorilor ceferiști împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist (1941—1944)

Muncitorimea ceferistă, mobilizată și condusă de comuniști, a desfășurat în anii 1941—1944 numeroase acțiuni împotriva exploatarei capitaliste, a dictaturii militare-fasciste și a mașinii de război hitleriste.

Acțiunile ceferiștilor s-au desfășurat în condiții extrem de grele. În urma măsurilor luate de dictatura militară-fascistă au fost desființate și ultimele rămășițe de libertăți. Întreprinderile de stat și particulare, instituțiile, printre care se număra și C.F.R.-ul, au fost militarizate, interzicându-se întrunirile muncitorești, precum și orice activitate politică contrară regimului fascist. Prin aplicarea „decretului-lege asupra regimului muncii în timp de război”, durata zilei de muncă ajunsese până la 12 ore pe zi și uneori chiar la mai multe.

Cu toate măsurile teroriste ale dictaturii militare-fasciste, în perioada anilor 1941—1944 au avut loc un însemnat număr de conflicte de muncă, de greve, numeroase acțiuni de sabotaj, care exprimau starea de nemulțumire și împotrivire a maselor față de regimul fascist, de războiul hitlerist, în care fusese tirată țara împotriva voinței poporului român.

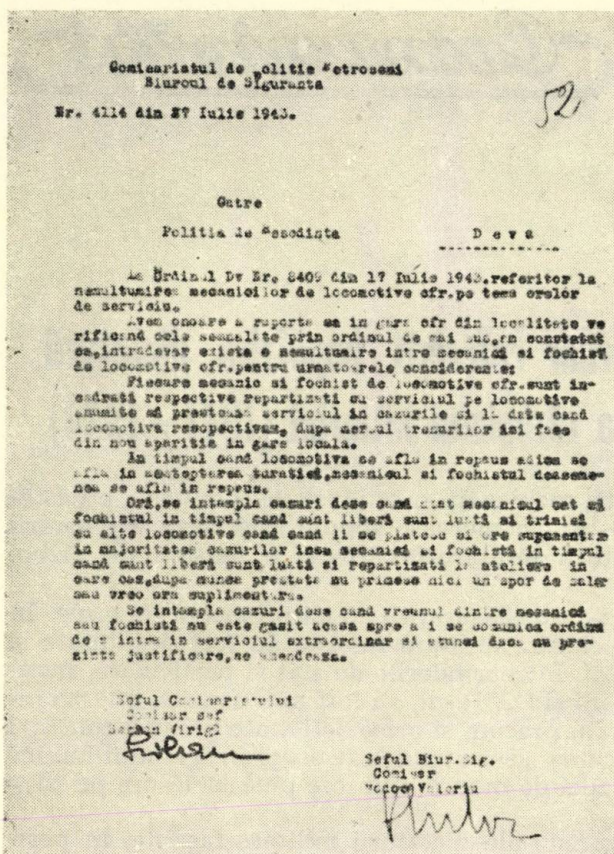
O stare de adâncă nemulțumire, ostilă regimului de dictatură militară-fascistă, exista și în rândurile muncitorimii ceferiste, aceasta având o serie întreagă de cauze, ca : mărirea excesivă a numărului de ore de muncă ; rămânerea cu mult în urmă a salariilor în raport cu scumpetea crescândă ; introducerea carcerii și a bătăii ; impunerea bonurilor de „înzestrare a armatei” etc.

Referindu-se la situația grea a muncitorilor ceferiști de la Atelierele principale C.F.R. Timișoara, care era asemănătoare situației muncitorimii ceferiste din celelalte centre feroviare din țară, un articol apărut în „Presa liberă” relatează următoarele : „Muncitorul ceferist se întoarce acasă seara târziu, flămînd și obosit, de multe ori cu sănătatea zdruncinată din cauza orelor prea multe de lucru, a condițiilor primitive de muncă și a unei alimentații mizerabile”¹.

Situația materială a muncitorimii ceferiste era agravată și mai mult de concedierile care se țineau lanț. Potrivit unui ordin circular al Direc-

¹ „Presa liberă” din septembrie 1941.

Facsimilul raportului Comisariatului de poliție Petroșeni către poliția din Deva, din 27 iulie 1943, care se referă la nemulțumirile mecanicilor și fochiștilor de locomotive din cauza situației lor materiale grele. (Fototeca A.I.I.P.)

ției generale a C.F.R. din anul 1941² se prevedeau concedierea în-tregului personal tem-porar auxiliar și utiliza-rea detașamentelor mi-litare la diverse lucrări. Pentru a spori la maxi-mum randamentul sol-daților, ofițerii și sub-ofițerii erau stimulați materialicește. Admini-străția C.F.R. condi-ționa, de altfel, plata stimulentei de randa-mentul detașamentelor militare de lucru³.

Aceleași cauze au de-terminat mari nemulțu-miri în rândurile meca-nicilor de pe locomo-tive, ale fochiștilor, frî-narilor, conductorilor de tren, impiegaților de mișcare, muncitorilor necalificați, ca : încă-rători, curățitori, ha-mali etc. Condițiile de muncă și de viață ale mecanicilor și fochiști-lor erau de-a dreptul insuportabile. Progra-mul lor de lucru ajun-gea uneori la 50 de ore

fără întrerupere⁴. Pentru cele mai mici întârzieri pe linie sau defecțiuni la mașini, pentru refuzul de a lucra în ture prelungite și protestele împo-triva reducerii sumelor destinate pentru plata orelor suplimentare, meca-nicii de locomotivă erau pedepsiți cu amenzi, cu mutări disciplinare, întârzieri de la avansare etc. Din această cauză, mecanicii din cele mai mari centre feroviare erau tot mai agitați⁵.

Starea de spirit agitată a mecanicilor și fochiștilor a îngrijorat Di-recția generală a C.F.R. și organele de siguranță, care, în vederea împie-dicării unor acțiuni, au trimis telegrame tuturor organelor inferioare,

² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 381, fila 4.

³ Arhiva C.F.R., proces-verbal al Consiliului de administrație al C.F.R. nr. 29, din 1941.

⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 809, fila 371.

⁵ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 848, fila 189.

informându-le despre situația și acțiunile acestei categorii de muncitori ceferiști, ordonând, în același timp, luarea unor măsuri corespunzătoare.

Muncitorii ceferiști nu s-au lăsat însă intimidați. Zilnic, grupuri de ceferiști se prezentau în fața administrațiilor C.F.R. cerind mărirea salariilor și satisfacerea altor revendicări⁶. În luna mai 1942, de exemplu, muncitorii auxiliari de la serviciul de întreținere C.F.R. Alba Iulia au refuzat să se prezinte la lucru, motivând că numărul orelor de muncă este prea mare, iar salariile foarte mici⁷. Direcția generală a C.F.R., pentru a evita extinderea acestei acțiuni pe întreaga rețea Alba Iulia—Sibiu și Alba Iulia—Zlatna, a satisfăcut la 20 mai 1942 cererile muncitorilor, mărindu-le salariul cu 50 de lei pe zi⁸. Tot în anul 1942, în luna iunie, muncitorii ceferiști de la Atelierele C.F.R.—„Grivița” au părăsit lucrul în masă. Având datorii la oficiul de aprovizionare al C.F.R., ei au cerut Direcției C.F.R. ca acestea să fie reținute eşalonat în mai multe rate. Deși cererea lor, înaintată Administrației C.F.R. cu mult timp înainte, a fost acceptată, totuși la primirea salariului li s-a reținut întreaga sumă datorată. Acest lucru a determinat ca un număr de 600—700 de muncitori să înceteze lucrul, să se prezinte în fața direcției și să protesteze împotriva acestor măsuri⁹. Pentru faptul că muncitorii ceferiști au părăsit lucrul în masă, reprezentantul direcției, promițând că se vor soluționa doleanțele lor, i-a amenințat totodată cu arestarea în cazul că nu vor relua imediat lucrul. În aceste condiții, muncitorii au fost siliți să reînceapă lucrul¹⁰.

De asemenea, în vara anului 1943, muncitorii de la Atelierele C.F.R.—Nicolina din Iași, revoltați de faptul că nenumăratele lor cereri au fost respinse, iar ei amenințați cu concedierea¹¹, au întrerupt lucrul în mod demonstrativ, revendicând sporirea salariilor și condiții omenești de lucru¹². Ca urmare a acțiunii lor hotărâte, ceferiștii ieșeni au obținut un spor de 10% la salariu.

Acțiunile muncitorilor ceferiști erau inițiate și conduse de către partidul comunist. Documentele P.C.R. editate în această perioadă arătau rolul și datoria patriotică a ceferiștilor, locul lor în lupta generală de rezistență a poporului român împotriva cotropitorilor hitleriști și a slugilor lor din țară.

Grăitor în această direcție este manifestul C.C. al P.C.R. din 22 iunie 1942, care chema muncitorimea română să saboteze, prin toate mijloacele, mașina de război hitleristă, să lucreze cu randament scăzut, să strice mașinile, să incendieze întreprinderile de război. Manifestul adresa muncitorilor ceferiști chemarea :

„Ceferiști !

⁶ „România liberă” din septembrie 1941 și din iulie 1943.

⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 998, fila 554.

⁸ Loc. cit., dosarul nr. 842, fila 819 ; dosarul nr. 998, fila 554.

⁹ Loc. cit., dosarul nr. 999, filele 15—16.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Loc. cit., fondul nr. 8, dosarul nr. 1 797, fila 165.

¹² Arhiva Comitetului regional al P.M.R. Iași, fondul nr. 1, dosarul nr. 79, filele 15—17.

Împiedicați transporturile de trupe și material de război! Opreți trenurile încărcate cu bunurile răpite poporului român pentru Germania fascistă”¹³.

Într-o publicație editată de partidul comunist se arăta rolul luptei ceferiștilor, subliniindu-se că „datoria patriotică a ceferiștilor este să contribuie la paralizarea mașinii de război hitleriste”¹⁴. Pentru realizarea acestui obiectiv, muncitorii ceferiști erau chemați să saboteze munca pe linie, să provoace întârzierea trenurilor militare și să le îndrepte în direcții greșite, să provoace deraieri, să arunce în aer podurile de cale ferată, să facă greve etc.

Cu toate greutățile și teroarea exercitată de autoritățile represive, cuvântul partidului a ajuns în cele mai îndepărtate ateliere și depouri. La Atelierele C.F.R.-„Grivița”, la atelierele principale C.F.R. Timișoara, Iași și altele, manifestele de partid erau difuzate din mână în mână sau lipite pe pereții și ușile atelierelor¹⁵.

Printre muncitorii de la C.F.R., pe lângă manifeste, o largă circulație au avut și ziarul „România liberă”, pamfletul lui Tudor Arghezi „Baroane” și alte publicații cu conținut antihitlerist¹⁶.

Comuniștii de la C.F.R. difuzau manifeste și în afara locului de muncă, în cartierele muncitorești, în trenuri etc. Astfel, într-un tren ce transporta muncitori de la „Malaxa” la Uzinele Tohan a fost răspândit un manifest semnat de muncitorii de la Atelierele C.F.R.-„Grivița”, în care se cerea alungarea hitleriștilor din țară¹⁷.

Ca urmare a muncii duse de organizațiile de partid, lupta muncitorilor ceferiști pentru sabotarea producției și a transporturilor militare pe calea ferată s-a manifestat în forme variate.

În Atelierele C.F.R. Timișoara, unde organizațiile partidului comunist aveau o puternică influență în mase, au fost, de pildă, organizate mai multe acțiuni de sabotaj, care au dus la deteriorarea și distrugerea unor mașini, la defectarea compresoarelor și a altor piese de la locomotive. Muncitorii de la secția tâmplărie perforau vagoanele care transportau cereale în Germania, fapt care făcea ca de multe ori ele să ajungă aproape goale la destinație¹⁸.

Acțiuni de sabotaj au avut loc, de asemenea, la Atelierele C.F.R.-„Grivița” din Capitală. Sufletul acestor acțiuni au fost organizațiile partidului comunist, care au îndrumat tot timpul lupta muncitorilor. Astfel, într-o notă informativă a Grupării I de siguranță din 30 martie 1944 se

¹³ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., cota A.XXVI — 1.

¹⁴ „Buletin” din 20 decembrie 1942.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 998, fila 502; „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1962, pag. 61.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 999, fila 483.

¹⁷ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 394, fila 145.

¹⁸ „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1962, pag. 64.

arăta că „în Atelierele C.F.R. Grivița se produc în ultima vreme deseori acte de sabotaj, mai ales în timpul turnării fontei”¹⁹.

Un rol însemnat pentru lupta poporului nostru în această perioadă au avut și acțiunile desfășurate de patrioții români pentru împiedicarea transportării spre Germania cu trenurile militare a bogățiilor jefuite din țara noastră. „Să nu transportăm bogățiile țării în Germania și trupe pe frontul de Răsărit. Să sabotăm, să paralizăm orice transport de trupe pentru nemți”²⁰ — se spunea într-unul din apelurile P.C.R. din 1943 adresat poporului român.

Aplicînd în practică linia partidului, ceferiștii dintr-o serie de centre feroviare din țară, sub conducerea comuniștilor, au reușit să întîrzie unele transporturi militare prin provocarea de accidente, îndrumarea trenurilor pe linii greșite, blocarea unor importante noduri de cale ferată etc. Astfel, la 7 octombrie 1942, o acțiune de sabotaj a provocat deraierea unui tren lîngă stația București-sud—Jilava. Comisia de anchetă, formată din delegați ai C.F.R.-ului și Marelui stat-major, care s-a deplasat la fața locului, a constatat că șina din stînga era complet ruptă din cauza a doi saboți de fier așezați pe ambele șine. În procesul-verbal încheiat la 7 octombrie 1942 de către delegați ai C.F.R. și M. St-M. se arătau următoarele : „La punctul 3+200, am găsit șina din stînga ruptă complet. Din materialul corpului delict găsit imediat, s-a constatat de noi că intențiile atentatorului au fost de a produce deraierea trenului și întreruperea circulației prin așezarea a doi saboți de fier pe ambele șine”²¹. Asemenea acțiuni de sabotaj, care duceau la întreruperea circulației și întîrzierea transporturilor militare prin distrugerea liniilor de cale ferată, ciocnirea sau deraierea unor trenuri, au avut loc pe întreg cuprinsul țării.

Alarmat de această situație, Inspectoratul regional de poliție Moldova, în raportul trimis directorului general al poliției București la data de 26 noiembrie 1942, arăta următoarele : „Din rapoartele primite de la subunitățile polițienești ale acestui inspectorat și din informațiunile culese de pe teren, rezultă că, începînd din luna august a.c., accidentele la căile ferate și mai ales întîrzierile trenurilor au luat proporții care dau de bănuît... Există și prezumpția ca, în afară de motivul salarizării, care e pus în legătură cu întîrzierile trenurilor, accidentele să fie provocate în mod iscusit. Pentru constatarea acestor accidente, credem că ar fi potrivit ca un număr de ingineri din cadrele armatei și cu competență de cauză în mod discret să facă verificările pe teren”²².

În cursul anului 1943, numărul acțiunilor de sabotaj a crescut. Astfel, în gara Ploiești-Triaș a fost provocată explozia mai multor vagoane încărcate cu armament nemțesc pentru front, iar pe linia București-Constanța a fost provocată deraierea unui tren militar cu soldați hitleriști.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 195, fila 520.

²⁰ „Romînia liberă” din octombrie 1943.

²¹ Arhiva Regionalei C.F.R. București, dosarul nr. 158 310, filele 14, 15.

²² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 8, dosarul nr. 1 656, filele 782—790.

Facsimilul manifestului semnat de Grupul patriotic „Grivița”, editat în primăvara anului 1944, care chema poporul român la luptă hotărâtă pentru sabotarea războiului hitlerist și pentru alungarea trupelor hitleriste din țară. (Fototeca A.I.I.P.)

În ziua de 23 decembrie 1943, pe linia dintre Ovidiu și halta Năvodari a fost provocată deraierea trenului de lucru al C.F.R. care transporta materiale pentru comandamentul militar al fortificațiilor. Comisia mixtă de anchetă formată din delegați ai Marelui stat-major, ai Detașamentului fortificații 101 și organe ale inspecției Atelierului C.F.R. Palas, deplasată la fața locului, a constatat că deraierea s-a datorat acului de la halta Năvodari, care a fost „pus în poziție falsă întredeschisă, de o persoană străină, cu intenții rele”²³. Ca urmare a acestei acțiuni, circulația a fost întreruptă pe această linie timp de două zile²⁴.

Accidentele de cale ferată, care au luat proporții în timpul războiului hitlerist — soldându-se cu ciocniri sau deraieri de trenuri, cu blocarea circulației la nodurile importante de cale ferată și care afectau îndeosebi garniturile germane destinate frontului sau transportării bogățiilor jefuite din țara noastră înspre Germania —, erau de cele mai multe ori organizate cu știrea mecanicilor români de pe locomotive și a personalului de la mișcare, ca : șefi de gară, impiegați, frinari etc. Un raport al Inspectoră-

²³ Arhiva Regionalei C.F.R. București, dosarul nr. 119 683. Procesul-verbal de ședință.

²⁴ Ibid.

tului regional de poliție Constanța din 4 august 1944, referindu-se la cauzele accidentelor, specifica : „Nu se poate contesta că reușita acestor acte de sabotaj se datorește în bună parte organelor C.F.R., cât și faptului că în rândurile personalului inferior ceferist sînt elemente care slujesc, direct sau indirect, opera de sabotaj“. În continuare, raportul sublinia ca față de „procedeele ingenioase și diferite ale acestei categorii de sabotori“²⁵ să fie întreprinse acțiuni pentru zădărnicierea actelor de sabotaj. Totodată, organele subordonate erau chemate să supravegheze personalul ceferist din gări, și în mod deosebit muncitorii ceferiști din localitățile Ploiești, Băicoi, Cimpina, Moreni, Comarnic, Breaza, Sinaia și alte stații de pompare și expediere a produselor petrolifere din Valea Prahovei²⁶.

Anul 1944 a cunoscut a amplexare tot mai mare a luptei de eliberare a poporului român. Realizarea la 1 mai 1944 a unității de acțiune a clasei muncitoare a dus la intensificarea acestei lupte. În cele mai importante uzine și fabrici din Capitală și din întreaga țară au început să se organizeze, sub îndrumarea partidului comunist, comitete patriotice, care puneau pe prim plan lupta împotriva dictaturii militare-fasciste și războiului hitlerist. Un manifest al Comitetului patriotic ceferist, care chema masele de muncitori ceferiști la marea luptă de eliberare a poporului român, scria : „Frați C.F.R.-iști ! Salvarea noastră din această nenorocire stă în organizarea grupurilor de patrioți antihitleriști pentru : ieșirea imediată din război ; răsturnarea guvernului Antonescu și formarea unui guvern din reprezentanții tuturor grupurilor antihitleriste. Frați C.F.R.-iști ! Nici un tren spre front cu muniții, armată și alimente !“²⁷.

La atelierele și depourile C.F.R. din cele mai importante centre feroviare din țară, la chemarea partidului comunist, au fost organizate comitete patriotice de luptă, care au cuprins mase largi de muncitori ceferiști, realizîndu-se prin aceasta Frontul Unic Muncitoresc de luptă al ceferiștilor. Strîns uniți în front unic, ceferiștii, sub îndrumarea și conducerea organizațiilor partidului comunist, au intensificat lupta împotriva dictaturii militare-fasciste. Cu toată teroarea sălbatică, care a dus la îndepărtarea din rândurile ceferiștilor a multor luptători comuniști și antifasciști prin trimiterea lor în fața curților marțiale sau internarea în lagăre²⁸, muncitorii ceferiști întăreau zi de zi lupta lor de sabotare a mașinii de război hitleriste. Starea de spirit a ceferiștilor a îngrijorat siguranța, care, prin numeroase note informative, raporta organelor superioare : „Muncitorimea ceferistă a rămas adeptă a mișcărilor democratice din trecut și este ostilă regimului actual“²⁹.

Numărul actelor de sabotaj săvîrșite împotriva mașinii de război hitleriste pe Valea Prahovei, în Dobrogea și în alte regiuni ale țării era în continuă creștere. La organizarea unor astfel de acțiuni participau un număr tot mai mare de patrioți romîni, cu sprijinul sau participarea directă a muncitorilor ceferiști. În ziua de 24 iulie 1944, ora 6,45, în gara Cilibia, pe linia ferată Buzău—Făurei, s-a produs o puternică explozie

²⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 70, dosarul nr. 6 595, fila 7.

²⁶ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fototeca nr. 5 366.

²⁷ Loc. cit., cota K.XXVIII-8.

²⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 7, dosarul nr. 1 368, filele 86, 87.

²⁹ Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 195, fila 515.

2/ **CĂTRE TOATĂ LUMEA C.F.R.-IȘTI.**

C. F. R. - IȘTI!

RAZBOIUL de jaf și de cotofire al lui Hitler și Antonescu a împins țara la dezastru.

SUTE DE MII de români au căzut și continuă să cadă jertfă războiului tâlhăresc al lui Hitler și Antonescu.

DATORITA continuării fără rost a acestui război pierdut, orașele și satele noastre sunt supuse celor mai crâncene bombardamente aeriene.

MII DE C.F.R.-IȘTI — frați de ai noștri — au căzut jertfă acestor bombardamente.

PENTRUCĂ ACEASTA, FRĂȚI C.F.R.-IȘTI!

PENTRUCĂ Hitler și Antonescu, prin prelungirea războiului, vor să amâne ziua judecării.

ANTONESCU, din porunca lui Hitler, a pus nouă biruri pe capul poporului român.

NOI C.F.R.-IȘTI! suntem cei mai greu loviți: casele noastre distruse, hainele arse, salariul de foame, viața veșnic în pericol, trăind în nesiguranța zilei de mâine, și peste toate acestea guvernul ne ia salariul pe o lună, pentru susținerea mai departe a războiului tâlhăresc al lui Hitler și Antonescu.

AIUNGE! FRĂȚI C.F.R.-IȘTI!

TREBUE să eșim imediat în fața administrației și să cerem:

MARIREA SALARIULUI în raport cu scumpetea și introducerea indexului lunar!

AJUTORAREA IMEDIATĂ a sinistratilor!

APROVIZIONAREA C.F.R.-IȘTILOR cu alimente și lemne!

NICI O OPA SUPLIMENTARĂ pentru timpul pierdut cu alarma!

NICI UN BAN din salariul nostru pentru susținerea mai departe a războiului tâlhăresc al lui Hitler și Antonescu!

FRĂȚI C.F.R.-IȘTI!

SALVAREA NOASTRĂ din această nenorocire stă în organizarea grupurilor de patrioți antihitleristi pentru:

EȘIREA IMEDIATĂ DIN RAZBOI și încheierea păcii cu Naț. Unite!

RASTURNAREA guvernului Antonescu și formarea unui guvern din reprezentanții tuturor grupurilor antihitleriste!

FRĂȚI C.F.R.-IȘTI!

NICI UN TREN SPRE FRONT cu muniții, armată și alimente!

TRĂIASCĂ UNIUNEA PATRIOTICĂ!

TRĂIASCĂ FRONTUL UNIC al întregii clase muncitoare!

JOS RAZBOIUL HITLERIST!

APĂRA CU NEMȚII DIN TARĂ!

**COMITETUL PATRIOTIC
C.F.R.-IST**

Facsimilul manifestului intitulat „Către toată lumea ceferistă”, editat în vara anului 1944 de Comitetul patriotic ceferist, care chema masele de muncitori ceferiști la luptă pentru ieșirea României din războiul hitlerist. (Fototeca A.I.I.P.)

pe una dintre cisternele trenului petrolier nr. 8 610³⁰. În aceeași zi, o explozie asemănătoare a fost provocată în gara Tâbărăști tot pe un tren petrolier³¹. Cercetările organelor de anchetă au stabilit că exploziile au fost provocate de niște mașini magnetice fixate pe cisternele respective. Inspectoratul general al jandarmeriei, Serviciul siguranță Ploiești arăta într-o notă din 26 iulie 1944 că „în ultimul timp s-au produs un număr de 5 cazuri succesive și similare de acte de sabotaj vizînd distrugerea trenurilor și produselor petrolifere, eventual instalațiilor de încărcare”³². În noaptea de 5—6 august 1944, în gara Nicolina-Iași au fost aruncate în aer trei vagoane cu armament destinat frontului hitlerist de la nord de Iași³³.

Generalul Friesner, recunoscînd că sabotajul în România provoca enorme dificultăți germanilor în ceea ce privește transporturile pe căile ferate, scria: „Orice vedere de ansamblu asupra transporturilor s-a pierdut... În primele zile ale luptelor de apărare pe Nistru, această situație ne-a dus uneori pînă la marginea disperării. Lipsea muniția necesară. Transporturile din Reich se găseau pe drumuri uneori pînă la trei săptămîni. De multe ori se

³⁰ Loc. cit., fondul nr. 92, dosarul nr. 7 685, filele 8—11.

³¹ Ibid.

³² Ibid.

³³ Arhivele statului Iași, fondul Prefectura județului Iași, dosarul nr. 2, corespondență cu Chestura poliției Iași. 1944, filele 78—79, 101—102.

pierdea urma unor trenuri întregi, care trebuiau căutate pe linii cu ajutorul avioanelor și apoi... aduse pe front”³⁴.

Creșterea luptei de eliberare a poporului nostru, sub conducerea P.C.R., a produs derută și panică în cercurile guvernante, care făceau totul pentru a-și prelungi existența.

Polarizînd în jurul său toate forțele patriotice, antifasciste, Partidul Comunist din România a trecut la pregătirea nemijlocită a insurecției armate. S-a intensificat munca pentru crearea și instruirea militară a formațiunilor de luptă patriotice, constituite din comuniști, uteciști și muncitori înaintați fără de partid, care au luptat cu abnegație și eroism împotriva dictaturii militare-fasciste și a ocupanților hitleriști.

Printre numeroasele formațiuni de luptă patriotice create în orașul București, ca și în întreaga țară, care au acționat sub conducerea P.C.R., se numărau și cele de la Atelierele C.F.R.-„Grivița”³⁵, de la alte ateliere și depouri C.F.R. din țară.

Măsurile organizatorice luate de partid, activitatea sa în mijlocul maselor populare și în rîndurile armatei au făcut posibilă trecerea la înfăptuirea insurecției armate, care a început la 23 August 1944. La chemarea partidului comunist, muncitorii ceferiști din Capitală, încadrați în formațiunile de luptă patriotice, alături de muncitorii din celelalte întreprinderi, au participat la luptele de eliberare a Bucureștiului.

O latură importantă a activității ceferiștilor în această perioadă au constituit-o acțiunile care vizau zdrobirea grupărilor militare hitleriste din țară prin împiedicarea retragerii acestora pe calea ferată.

În ziua de 27 august 1944, în stația Cilibia, în apropiere de Buzău a sosit un tren format din 69 de vagoane pline cu soldați hitleriști, armament, muniții și alte materiale de război. Amenințînd cu armele, hitleriștii au cerut ceferiștilor să deplaseze trenul pînă la Buzău. Ceferiștii din stație au hotărît să împiedice înaintarea detașamentului hitlerist. În acest scop unul din mecanicii celor două locomotive care urmau să remorcheze trenul a luat o cantitate mai mică de apă decît avea nevoie locomotiva, iar șeful de tură a blocat linia prin deraierea unei macarale. Sub amenințarea cu împușcarea, șeful stației a fost obligat să ia măsuri pentru deblocarea liniei. Muncitorii nu au renunțat însă la planul lor. Cu știrea mecanicilor, un picher și un acar al stației au fost trimiși cu o căruță la 4 km distanță, unde au demontat linia. Ajuns la locul respectiv, trenul a deraiat. În această situație, hitleriștii au părăsit trenul cu toată încărcătura lui, dar după puțin timp au fost capturați. Lupta patrioților ceferiști n-a fost zadarnică³⁶.

³⁴ Hans Friessner: „Bătălii trădate. Tragedia armatei germane în România și Ungaria”, Hamburg, 1956, pag. 45.

³⁵ „Lecții în ajutorul celor ce studiază istoria P.M.R.”, Editura politică, 1960, pag. 450.

³⁶ A.I.I.P., fondul nr. 2, dosarul nr. 28, filele 36—42.

De asemenea, în stația Războeni-Aiud, muncitorii ceferiști au ajutat la capturarea unui tren plin cu trupe hitleriste care voiau să se retragă peste graniță. Motivînd manevrarea trenului, ceferiștii stației l-au desfăcut în 3 părți. Între timp au sosit locuitorii din Războeni, care, împreună cu ceferiștii și ostașii romîni, au dezarmat și făcut prizonieri întreg detașamentul de trupe hitleriste³⁷. În ultimele zile ale lunii august 1944, acțiunea muncitorilor ceferiști din gara Șofronea de lingă Arad a avut ca rezultat împiedicarea trecerii peste frontieră a unui tren-atelier german³⁸.

Astfel de acțiuni ale muncitorilor ceferiști pentru împiedicarea retragerii trupelor hitleriste și capturarea lor au avut loc în numeroase orașe ale țării.

După eliberarea țării, partidul nostru a făcut apel la masele populare să intensifice munca pentru sprijinirea frontului antihitlerist, în vederea grăbirii victoriei asupra fascismului. Printre sarcinile importante era și refacerea într-un timp scurt a căilor ferate. La apelul partidului comunist, ceferiștii au răspuns cu mare însuflețire.

„Mulți ceferiști din personalul de locomotive și tren — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Consfătuirea pe țară a ceferiștilor din februarie 1953 —, mergînd pînă în primele linii ale frontului antihitlerist, au dat dovadă de eroism și spirit de sacrificiu, îndeplinind fără șovăială, sub focul gloanțelor, toate misiunile primite și rămînînd permanent, zi și noapte, la posturile lor“³⁹.

Prin acțiunile curajoase desfășurate în anii 1941—1944 împotriva dictaturii militare-fasciste și a mașinii de război hitleriste, ca și prin contribuția adusă la sprijinirea forțelor antihitleriste, muncitorimea ceferistă s-a încadrat în lupta generală a poporului nostru, organizată și condusă de Partidul Comunist din România, pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist, pentru construirea unei vieți noi, libere și fericite.

M. TĂLĂNGESCU, T. PINTEAN

---

³⁷ Loc cit., dosarul nr. 116, filele 73—90.

³⁸ Loc. cit., dosarul nr. 119, filele 142—145.

³⁹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția IV-a, pag. 577.

Din lupta muncitorilor minieri în primii ani ai dictaturii militare-fasciste

Instaurarea dictaturii militare-fasciste și tirirea României în războiul hitlerist de către clica fascistă-antonesciană au dus la înrăutățirea condițiilor de trai ale maselor largi de oameni ai muncii. Dictatura militară-fascistă, încercând să înfrângă rezistența poporului, și în primul rînd a clasei muncitoare, care se opuneau politicii sale antinaționale și antipopulare, a lichidat orice urmă de libertăți pentru masele populare.

În primii ani ai dictaturii militare-fasciste au avut loc numeroase acțiuni ale maselor muncitoare: conflicte de muncă, greve, sabotaje. Printre acțiunile maselor populare din această perioadă se înscrie și lupta pe care au desfășurat-o muncitorii minieri.

În articolul de față ne propunem să prezentăm un tablou privitor la acțiunile duse de muncitorii minieri în primii ani ai dictaturii militare-fasciste, folosind în acest scop date și fapte noi, cît și unele dintre materialele deja publicate*.

În principalele centre miniere din țară: Valea Jiului, Anina-Caraș, Brad—Hunedoara, Comănești și Dărmănești—Bacău, Schitu-Golești—Muscel etc. lucrau în preajma anului 1940 un număr de peste 21 000 de muncitori minieri¹, număr care în anii dictaturii militare-fasciste

* Referitor la situația economică și socială a minerilor, precum și la unele acțiuni ale acestora în perioada dictaturii militare-fasciste vezi articolele: *M. Valea*: „Greva muncitorilor minieri din Valea Jiului din aprilie 1941”, publicat în lucrarea: „Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România”, Editura C.C.S., 1957, pag. 274—288; *C. Trandaf*: „Noi documente privitoare la greva minerilor din Valea Jiului (1941)”, în „Revista arhivelor” nr. 2/1959, pag. 84—116; *M. Covaci și Fl. Dragne*: „Aspecte ale luptei clasei muncitoare din România împotriva dictaturii militare-fasciste și a criminalului război antisovietic”, în „Revista arhivelor” nr. 2/1962; *O. Matichescu*: „În legătură cu refuzul muncitorilor minieri de la Societatea «Mica»-Brad de a intra în mină în ziua de 1 mai 1942”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1963, pag. 103—106; *N. N. Constantinescu, Tudor Paul*: „Aspecte ale situației clasei muncitoare din România în perioada 1941 — august 1944”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 5/1962, pag. 61—89.

¹ „Statistica industriei extractive”, Editura Institutului de statistică, 1942, pag. 56—57.

a sporit pe seama mobilizării pentru lucru a muncitorilor din diferite părți ale țării, precum și pe seama prizonierilor de război.

În 1940 producția globală de cărbune pe țară a fost de 2 681 967 de tone². În realizarea producției anuale de cărbuni, marile centre carbonifere își aduceau contribuția astfel : 62,1% din producția globală dădeau exploatările din județul Hunedoara ; 8,6% cele din județul Caraș ; 19,7% exploatările din județul Bacău. Un procent însemnat era furnizat de exploatările carbonifere : Argeș-Schitu-Golești ; Dîmbovița-Doicești etc.³.

Ținînd seama de locul pe care-l ocupa industria carboniferă în economia țării și de rolul ei în aprovizionarea mașinii de război fasciste, P.C.R. a acordat o mare atenție luptei muncitorilor minieri.

P.C.R. a reușit ca, prin documentele elaborate în acei ani, să mobilizeze pe mineri la luptă alături de întregul popor contra dictaturii militare-fasciste și a mașinii de război hitleriste. Organizațiile locale de partid din Banat, Valea Jiului, Hunedoara, Bacău și Argeș-Muscel au răspîndit în rîndurile muncitorilor, prin comuniști și luptători antifasciști, numeroase manifeste și chemări mobilizatoare la luptă. Muncitorii minieri de la Anina, Doman, Secu, Ocna de Fier au fost în permanență mobilizați de organizația de partid din Banat⁴. Prin manifestele răspîndite, muncitorii minieri din județul Caraș erau chemați să întreprindă acțiuni împotriva dictaturii militare-fasciste, să ceară un guvern popular și libertăți democratice⁵. Prin „Presa liberă“, organ al Comitetului regional al P.C.R. Banat, minerii de la Anina erau chemați să nu dea „nici un ban pentru împrumutul subjugării poporului român!“⁶. În primăvara anului 1941, comuniștii din organizația de partid din Lăloaia — Bacău au mobilizat pe muncitorii de la exploatările societății „Creditul carbonifer“ din Comănești să treacă la acțiuni greviste în vederea satisfacerii revendicărilor lor. În rîndurile minerilor de la Vulcan, Aninoasa și Petroșeni⁷ au fost răspîndite manifeste care chemau pe mineri la acțiuni de sabotaj⁸. În anul 1942, comuniștii au intensificat munca de propagandă în rîndurile muncitorilor din Valea Jiului, mobilizîndu-i la acțiuni contra războiului hitlerist⁹. Manifestele răspîndite de comuniști cereau : „Frați muncitori, nu mai lucrați pentru germani, căci Hitler și Antonescu ne-au adus la cea mai neagră mizerie“¹⁰. În vederea mobilizării minerilor la luptă, P.C.R. a folosit și posturile de radioemisie ilegale care erau ascultate în regiunea minieră Caraș-Anina și Valea Jiului¹¹.

Munca de propagandă desfășurată de comuniști era împletită cu măsurile organizatorice corespunzătoare. Nevoile zilnice ale minerilor erau strîns împletite cu sarcinile generale ale luptei întregului popor. Acțiunile organizate și conduse de comuniști, cît și formele de manifestare

² „Comunicații statistice“ nr. 3, din 15 februarie 1945, pag. 7.

³ „Statistica industriei extractive“, Editura Institutului de statistică, 1942, pag. 53.

⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 11, dosarul nr. 2 835, fila 493.

⁵ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 241, fila 532.

⁶ „Presa liberă“ — Banat din 26 septembrie 1941.

⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 383, fila 425.

⁸ Loc. cit., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 874, fila 470.

⁹ Ibid.

¹⁰ Loc. cit., dosarul nr. 3 809, fila 243.

¹¹ Loc. cit., dosarul nr. 3 888, filele 100—104.

spontane ale muncitorilor minieri trebuiau să ducă la lărgirea mișcării de rezistență a poporului român și la pregătirea condițiilor în vederea doborârii dictaturii militare-fasciste, a scoaterii țării din războiul hitlerist și izgonirii hitleriștilor din țară. Referindu-se în diferite rapoarte la activitatea comuniștilor desfășurată în rîndurile minerilor, organele poliției și jandarmeriei subliniau că „elementele comuniste fac o intensă propagandă”¹².

Munca politică desfășurată de comuniști în rîndurile muncitorilor minieri a avut ca rezultat creșterea conștiinței și maturizarea politică a acestora. Dezvoltarea conștiinței minerilor s-a concretizat în participarea la lupta contra exploataării și a dictaturii militare-fasciste, în creșterea stării de spirit antihitleriste.

În centrele miniere apăreau tot mai des inscripții ca „Jos războiul”, „Afară cu nemții din țară”. Minerii de la exploatarea Anina, Dognecea și Secu¹³ se ridicau tot mai hotărît împotriva elementelor hitleriste din conducerea minei, a șefilor de secții, a maiștrilor hitleriști, demascînd politica de privilegii ce se ducea față de aceștia.

În vederea împiedicării activității comuniștilor, a mișcării de rezistență din diferite centre miniere, începînd din toamna anului 1940, organele represive ale dictaturii antonesciene au efectuat numeroase arestări¹⁴. În lunile septembrie—octombrie 1940, în Valea Jiului, la Deva, în Banat și la Bacău, ca, de altfel, și în alte părți ale țării, au fost organizate razii și percheziții domiciliare la toți cei cunoscuți pentru activitate revoluționară în trecut, la toți cei „suspecți de comunism”. Au fost arestate zeci de persoane și internate în lagăre¹⁵. În anul 1941 și 1942, în Valea Jiului, în Banat, la Deva și la Bacău au fost arestați numeroși comuniști¹⁶ și muncitori minieri pentru activitate revoluționară¹⁷. Procesele intentate în anii 1942—1943 și judecate de Curtea marțială s-au terminat cu sentințe grele, prin care muncitorii revoluționari au fost condamnați la zeci și sute de ani de temniță. Astfel, în procesul celor 5 mineri din Valea Jiului judecați de Curtea marțială din Sibiu în octombrie—noiembrie 1942 s-au dat pedepse care însumau cifra de 100 ani de muncă silnică¹⁸.

★

Măsurile teroriste nu au fost în stare să frîneze sau să stăvilească lupta muncitorilor minieri. Varietatea formelor pe care le-au îmbrăcat acțiunile întreprinse exprima profunde nemulțumiri care cuprinseseră pe minerii din întreaga țară. În lupta contra exploataării, a regimului fascist și a războiului hitlerist, s-au împletit tot mai mult formele mai simple ale luptei, ca proteste, acțiuni demonstrative, cu formele superioare, ca sabotajul, greva. Acțiunile demonstrative, grevele făceau dovada faptului că minerii se încadraseră activ în mișcarea de rezistență a poporului

¹² Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 383, fila 339.

¹³ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 838, fila 432.

¹⁴ Loc. cit., fondul nr. 9, dosarul nr. 2 248, filele 230—231, 295—297, 310—312.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Arhivele Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, fondul Inspecția muncii, dosarul nr. 960, fila 158; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 832, fila 596.

¹⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 800, fila 81.

¹⁸ Ibid.

român împotriva dictaturii militare-fasciste. Chiar și organele statului fascist erau nevoite să recunoască faptul că în rîndurile muncitorilor domnea o stare prerevoluționară ¹⁹.

Avînd ca punct de plecare situația materială deosebit de grea, acțiunile muncitorilor minieri au început îndeosebi printr-o largă mișcare revendicativă de protest. Această mișcare a avut un caracter organizat, oglindit de faptul că în majoritatea centrelor minerii și-au ales delegații pe mine sau puțuri, pe schimburi pe care le-au împuternicit să le reprezinte interesele.

La 1 octombrie 1940, la numai 24 de zile de la instaurarea dictaturii militare-fasciste, muncitorii de la mina Anina au declarat grevă, cerînd sporirea salariilor, haine de protecție și bocanci, vînzarea alimentelor, încălțămîntei și îmbrăcămîntei la prețuri corespunzătoare nivelului salariilor, încetarea arestărilor și terorizării muncitorilor ²⁰. Această primă grevă a minerilor împotriva dictaturii militare-fasciste a cuprins pe muncitorii minieri de la toate puțurile minei Anina. În seara zilei de 30 septembrie 1940 au fost răspîndite de către comuniști chemări prin care muncitorii erau mobilizați să participe în ziua de 1 octombrie la grevă.

În dimineața zilei de 1 octombrie, minerii de la puțul nr. 2, în urma unei scurte ședințe pe care au avut-o în sala de baie a puțului, au hotărît să nu intre la lucru, cu excepția aceluia care trebuiau să întrețină mașinile. Vestea că muncitorii de la puțul nr. 2 au declarat și început greva a fost semnalul de a intra în grevă și minerii de la celelalte puțuri ²¹. Minerii și-au ales un comitet de grevă format din 20 de membri, în rîndul cărora se aflau și comuniști. Comitetul de grevă a cerut în numele muncitorilor soluționarea revendicărilor. În jurul orei 15,00, în fața administrației minei se strînseseră peste 1 000 de muncitori, care cereau să le fie satisfăcute revendicărilor. Minerilor greviști li s-au alăturat soțiile acestora. Deși amenințați de directorul minei cu darea în judecată pentru dezertare și sabotaj, ei nu au reluat lucrul, ci s-au încolonat în mod demonstrativ și au înconjurat clădirea direcției. La încercările trădătoare ale conducătorilor breslei de a-i convinge pe muncitori să reia lucrul, minerii au răspuns că nu acceptă aceasta deoarece „delegații breslei nu sînt reprezentanții noștri, ci oameni în care nu mai avem încredere” ²².

Sub presiunea luptei muncitorilor, direcția, împreună cu reprezentanții guvernului veniți la fața locului, au fost nevoiți să accepte și să ducă tratative cu comitetul de grevă ales în timpul acțiunii și să promită satisfacerea revendicărilor formulate de minerii.

În urma tratativelor duse de delegația aleasă de ei cu reprezentanții direcției minelor și ai guvernului, aceștia din urmă s-au angajat că vor soluționa revendicărilor în termen de 8 zile. În ziua de 2 octombrie 1940, muncitorii minieri au intrat la lucru ²³. La 5 octombrie 1940 au fost satis-

¹⁹ Arhiva M.A.E., fondul România, dosarul nr. 27 (nepaginat).

²⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 42 767, filele 62—63; fondul nr. 72, dosarul nr. 7 004, filele 85—86; Arhiva Procuraturii regiunii Timișoara, fondul Parchetul general al Curții de apel-Timișoara, inv. 3, dosarul nr. 38/1940, fila 144.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 004, filele 85—86; Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, fondul Inspekția muncii, dosarul nr. 958/1940, fila 246.

²² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 004, filele 62—67

²³ Ibid.

făcute aproape integral revendicările muncitorilor ; nefiind însă aduse la cunoștința minerilor, aceștia, în dimineața zilei de 8 octombrie 1940, au refuzat din nou să intre în mină ²⁴. După anunțarea satisfacerii revendicărilor, muncitorii au reluat lucrul.

La sfârșitul anului 1940, mișcarea revendicativă a minerilor a căpătat un caracter mai combativ, mai ofensiv. Minerii de la „Mica”-Brad ²⁵, de la minele din Doicești ²⁶, de la minele din Valea Jiului ²⁷, de la Cozla și Săcărîmbu ²⁸ cereau mărirea salariului, aprovizionarea cu cele necesare prin magazinele societăților și încetarea terorii dezlănțuite contra lor.

În primăvară acțiunea de încheiere a noului contract colectiv de muncă pe anul 1941 între patroni și muncitori era generală. În noul contract colectiv de muncă muncitorii vedeau singurul mijloc legal prin care li se înscriau și recunoșteau în fața legii drepturile atât economice, cât și politice. Tergiversarea continuă a tratativelor pentru încheierea noului contract de muncă și, implicit, refuzul de a satisface revendicările semnificate de muncitori au determinat ca în lunile aprilie și mai la marile bazine carbonifere din Valea Jiului și de la Comănești-Bacău să se declare greve.

Greva din 15 aprilie—5 mai 1941 de la societățile „Petroșani” și „Lonea” din bazinul carbonifer Valea Jiului * a început prin refuzul de a intra în mină al celor 800 de mineri din schimbul I de la mina Petrila și în câteva zile s-a extins, cuprinzând aproape în întregime pe muncitorii de la exploatarea miniere din Valea Jiului. În organizarea și mobilizarea muncitorilor la grevă, un rol de seamă l-au avut organizațiile P.C.R. de la Vulcan, Arinoasa, Petrila, Lupeni și Petroșeni ²⁹. În timpul tratativelor, comuniștii, care făceau parte din delegația muncitorilor, au apărut cu hotărâre interesele minerilor, în timp ce elementele legionare, care reușiseră prin metode demagogice să se strecoare în rândurile delegației de mineri ce ducea tratative în ziua de 25 aprilie, au declarat în fața reprezentanților autorităților că „nu aprobă atitudinea muncitorilor și consideră că încetarea lucrului este ilegală” ³⁰. În pofida acțiunilor elementelor legionare, de dezorientare și derutare a minerilor, în perioada grevei, comuniștii au reușit să mențină pe aproape toată durata același număr de participanți la grevă.

Greva a avut repercusiuni deosebite asupra producției. De la 8 200 tone de cărbune, cât se extrăgeau în medie pe zi, s-a ajuns ca în perioada grevei, adică de la 15 aprilie la 5 mai 1941 să fie extrase doar 53 539 de tone ³¹.

²⁴ Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, fondul Inspekția muncii, dosarul nr. 958/1940, fila 265.

²⁵ Loc. cit., dosarul nr. 28/1940, fila 2.

²⁶ Loc. cit., dosarul nr. 2 179, fila 86.

²⁷ Loc. cit., dosarul nr. 959/1940, nenumărat.

²⁸ Loc. cit., dosarul nr. 28/1940, fila 16.

* Greva din Valea Jiului din aprilie — mai 1941 a făcut obiectul unor studii publicate în volumul : „Din istoria luptelor greviste ale proletariatului din România”, Editura C.C.S., 1957, pag. 274—288 și în „Revista arhivelor” nr. 2/1959, pag. 84—116.

²⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 888, filele 100—104 ; fondul nr. 1, dosarul nr. 274, fila 418.

³⁰ Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, fondul Inspekția muncii, dosarul nr. 960/1940, fila 138.

³¹ Loc. cit., fila 164.

În timpul grevei, pentru a determina pe mineri să reia lucrul, guvernul a luat cele mai aspre măsuri. Numeroși participanți la grevă au fost arestați și înaintați Curții marțiale din Sibiu. Prin sentința nr. 1785 din 9 mai 1941 a fost condamnat un grup de 37 de mineri, printre care se aflau numeroși comuniști, la ani grei de închisoare, iar un număr de 187 de muncitori și muncitoare au fost internați în lagăre de muncă ³². Greva minerilor din Valea Jiului, cu toate că pînă la urmă a fost înfrîntă, a avut o mare însemnătate, aceasta fiind una dintre acțiunile antifasciste cele mai puternice desfășurate în lunile premergătoare tiririi României în războiul hitlerist. Urmările grevei s-au făcut simțite și mai tîrziu, cu toate măsurile teroriste luate. Lucrînd cu randament scăzut, muncitorii au determinat ca nici spre sfîrșitul lunii mai producția medie zilnică de la exploatarea Petrila, Lupeni, Lonea, Aninoasa să nu depășească 7 400 de tone ³³.

Starea de spirit era permanent agitată, iar muncitorii erau hotărîți să reînceapă lupta în caz că revendicările principale nu vor fi satisfăcute. Referindu-se la starea de spirit ce domnea în rîndul muncitorilor minieri din Valea Jiului, M. Antonescu sublinia în vara anului 1941 că „Petroșanii reprezintă astăzi cea mai nevralgică regiune” ³⁴.

Rezultatele tratativelor cu privire la încheierea noului contract de muncă colectiv pe anul 1941, care intra în vigoare de la 1 iulie, au provocat profunde nemulțumiri în rîndurile muncitorilor. Revendicările nu fuseseră soluționate decît parțial. Această stare de lucruri a fost de fapt cauza luptei continue și sub diferite forme pe care au desfășurat-o în anii următori minerii din Valea Jiului.

În timp ce în Valea Jiului muncitorii erau încă agitați și așteptau soluționarea revendicărilor lor, la 27 mai 1941 a izbucnit o nouă grevă în județul Bacău, la minele Societății „Creditul carbonifer” ³⁵. Exploatarea acestei societăți ocupau al doilea loc în producția de cărbune a țării. La această exploatare lucrau în mai 1941 un număr de peste 2 200 de muncitori. Condițiile de viață erau foarte grele. Lipsa de alimente, insuficiența salariilor în raport cu scumpetea, tergiversarea continuă de către direcție de a încheia contractul colectiv de muncă au fost cauzele imediate care au dus la izbucnirea grevei de la Comănești. Greva a început la 27 mai prin refuzul muncitorilor din schimbul II de la mina Asău ³⁶ de a intra în mină. Situîndu-se în fruntea luptei muncitorilor, comuniștii din organizația de partid din comuna Lăloaia au mobilizat pe mineri la luptă, arătîndu-le că metoda cea mai sigură în acele condiții pentru obținerea satisfacerii revendicărilor lor era greva. Revendicările principale formulate la începerea grevei de către mineri erau aprovizionarea cu porumb și sporirea rației, mărirea salariilor și încheierea contractului colectiv de muncă ³⁷. Minerii au ocupat intrarea minei, cerînd satisfacerea revendicărilor. Au ales un comitet de grevă, care avea sarcina de a duce tratative. Imediat ce au aflat despre încetarea lucrului la mina

³² Ibid.

³³ Loc. cit., fila 158.

³⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul Președinția Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 107, fila 30.

³⁵ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 835, fila 468.

³⁶ Loc. cit., fila 469.

³⁷ Loc. cit., fila 177.

Asău, la fața locului s-a prezentat directorul exploatării, cerînd muncitorilor să intre la lucru. Refuzul muncitorilor de a intra în mină a fost adus imediat la cunoștința organelor represive. Adoptînd o tactică justă, comuniștii de la puțul Asău au organizat și îndrumat delegația minerilor să prezinte revendicările atît direcției minei, cît și autorităților locale. Greva începută la ora 14 a avut un caracter combativ, manifestat prin aceea că, o dată cu delegația care venea la primăria comunei Lăloaia³⁸ pentru a cere soluționarea revendicărilor muncitorilor, au venit și muncitorii greviști, încolonați, susținînd delegația. Coloanei de greviști care se îndrepta spre primărie i s-au alăturat pe parcurs familiile și alți muncitori ce locuiau în comuna Lăloaia, în hotarul căreia se afla puțul Asău. În momentul sosirii coloanei de greviști, la primăria comunei erau prezente și autoritățile. La ordinul comandantului, jandarmii au încărcat armele și au încercuit pe greviști, începînd arestările. La primărie a avut loc o busculadă între greviști și organele represive, în urma căreia au fost arestați 5 dintre mineri ca „instigatori la grevă”³⁹.

Vestea începerii grevei la puțul Asău și arestării unui număr de muncitori greviști s-a răspîndit la celelalte mine. Schimbul III de la puțul Asău a refuzat și el să intre în mină, începînd astfel greva. De asemenea, în cursul zilei au mai intrat în grevă și minierii de la puțul „Lumina”⁴⁰.

În urma acestei acțiuni hotărîte a muncitorilor, de teama de a nu se extinde greva la toate minele, paralel cu promisiunile de satisfacere a cerințelor muncitorilor, organele represive au făcut noi arestări⁴¹. Măsurile teroriste luate de comandantul legiunii de jandarmi contra minerilor de la minele Societății „Creditul carbonifer” n-au înspăimîntat pe muncitori. În aceste împrejurări, direcția societății a început tratativele și a satisfăcut parțial, sub presiunea luptei minerilor, revendicările formulate. Greva, desfășurată pe baza unei platforme de revendicări, a avut repercusiuni asupra producției de cărbune, care numai la puțul Asău a scăzut cu 150 de tone⁴². În urma grevei au fost judecați și condamnați un număr de 7 muncitori care s-au aflat în fruntea luptei greviste. Ca urmare a grevei, în lunile iunie și iulie 1941, salariile muncitorilor au fost sporite, iar direcția s-a angajat să asigure alimente pentru mineri în cantitățile prevăzute în contractul colectiv de muncă.

O dată cu împingerea țării în prăpastia războiului hitlerist, situația minerilor de la Comănești, ca, de altfel, a întregii clase muncitoare, s-a înrăutățit, cauză ce a dus la apariția și dezvoltarea în continuare a conflictelor de muncă la această mină.

La 16 iunie 1941 a izbucnit greva muncitorilor minieri de la exploatarea Cozla aparținînd tot Societății „Creditul carbonifer”⁴³. Muncitorii au prezentat direcției, prin delegația aleasă, următoarele revendicări: mărirea salariului, spor de noapte și respectarea prevederilor contractului colectiv de muncă încheiat la 1 ianuarie 1941⁴⁴. Ca urmare a grevei celor 140 de mineri, societatea a satisfăcut temporar unele dintre revendi-

³⁸ Loc. cit., fila 469.

³⁹ Ibid.

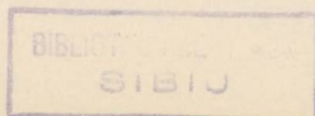
⁴⁰ Loc. cit., fila 40.

⁴¹ Ibid.

⁴² Loc. cit., fila 469.

⁴³ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 037, fila 118.

⁴⁴ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 837, fila 36.

cărilor muncitorilor. Astfel a fost sporit salariul și au fost aduse 3 vagoane de porumb ce s-au distribuit minerilor cu reducere de 10% sub prețul zilei⁴⁵. Aceasta nu a înlăturat însă situația grea a muncitorilor și funcționarilor inferiori de la mina Cozla.

În ultima parte a anului 1941, acțiunile muncitorilor minieri care au reținut atenția opiniei publice au fost greva muncitorilor de la Societatea minieră „Mica“-Brad⁴⁶, precum și numeroasele conflicte colective de muncă din alte centre miniere.

Ca și în celelalte centre miniere, la „Mica“-Brad, comuniștii din Brad⁴⁷ și Deva⁴⁸ au desfășurat o activitate susținută atît prin munca de la om la om, cît și prin răspîndirea de manifeste, mobilizîndu-i pe minerii de la aceste exploatări la acțiuni de masă revendicative și la grevă. La 26 septembrie 1941, un grup de muncitori de la minele Musariu și Brădișor au dat semnalul grevelor de la aceste exploatări. Refuzînd să intre la lucru, ei s-au îndreptat în masă spre administrația societății din Brad, cerînd mărirea salariului, distribuirea de bocanci și pentru cei ce nu sînt mobilizați pe loc, și în special pentru tineri. Presiunea muncitorilor asupra direcției a făcut ca cererile lor să fie acceptate pentru discutare și soluționare⁴⁹. La 26 septembrie 1941, paralel cu încetarea lucrului de la minele Musariu și Brădișor, la celelalte mine, toți muncitorii înainte de a intra în mină au manifestat în mod deschis, cerînd alimente, bocanci și mărirea salariului conform cu prevederile contractului colectiv de muncă. În urma acțiunii din 26 septembrie 1941 au fost arestați 8 muncitori și înaintați spre judecare Curții marțiale din Sibiu⁵⁰.

Nesatisfacerea revendicărilor formulate de muncitorii greviști de la minele Musariu și Brădișor, cît și de lucrătorii de la celelalte mine la 26 septembrie 1941 a determinat la 31 octombrie — 1 noiembrie o nouă grevă. Direcția societății, în locul satisfacerii revendicărilor, folosindu-se de forțele represive, a obligat pe muncitori să reia lucrul⁵¹. Acțiunea întreprinsă de direcție contra muncitorilor și arestarea a încă 14 muncitori au îndîrjit și mai mult pe minerii, fapt ce și-a găsit concretizarea în greva din 19 noiembrie 1941. Această grevă a cuprins aproape toate minele societății „Mica“-Brad. În timpul grevei s-a ales o delegație care a prezentat revendicările muncitorilor în fața administrației. Munca de propagandă desfășurată de comuniști, cît și de unii membri ai organizației Frontul plugarilor⁵² în rîndurile muncitorilor de la „Mica“, care în majoritate locuiau în satele din jurul Bradului, a fost eficientă. Prin revendicările formulate, cît și prin formele de luptă folosite, greva a avut un caracter ofensiv. Sub presiunea luptei muncitorilor minieri, a solidarității lor de neclintit, direcția a fost obligată ca, în cursul zilei de 20 noiembrie 1941, să satisfacă parțial cerințele formulate de greviști.

⁴⁵ Loc. cit., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 037, fila 118.

⁴⁶ Despre greva muncitorilor de la Societatea minieră „Mica“-Brad vezi și „Revista arhivelor“ nr. 2/1962, pag. 103—104.

⁴⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 838, fila 119.

⁴⁸ Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 342, fila 191.

⁴⁹ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 837, fila 616.

⁵⁰ Loc. cit., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 874, fila 62.

⁵¹ Ibid.

⁵² Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 342, filele 191, 208.

Grevele, conflictele de muncă colective ale muncitorilor minieri desfășurate în anul 1941 s-au împletit cu numeroase acțiuni de sabotaj, organizate de către aceștia.

În manifestele P.C.R. răspindite în rîndul muncitorilor minieri se arăta că „una din cele mai puternice arme de luptă împotriva hitleriștilor este sabotajul”. În luna mai 1941, la minele Societății „Creditul carbonifer”, minerii patrioți au organizat o acțiune de sabotaj la cazanele de la turbina de aburi, introducînd o bucată de astralită⁵³, în scopul de a deteriora sala mașinilor de la uzina electrică și de a împiedica astfel intrarea în mină. În octombrie 1941, în Valea Jiului, direcțiile societăților „Petroșani” și „Lonea”, încălcînd legea repausului duminical, au dat dispoziții ca și duminicile să se lucreze. Acestei hotărîri i s-au opus minerii prin sabotajul pasiv practicat la mai multe mine, și mai ales prin reducerea randamentului. Organele locale au constatat că atunci cînd s-a lucrat duminica la minele din Petroșeni și Lupeni producția a fost mai mică cu 200 de tone⁵⁴. Încetinirea ritmului de muncă, absentarea muncitorilor de la lucru în grupuri sau individual au fost forme de sabotaj larg practicate în majoritatea centrelor miniere. Absențele nemotivate sistematice de la minele societăților „Petroșani” și „Lonea” s-au ridicat la un procent de 10% zilnic. În 1941, la Societatea „Creditul carbonifer”, de exemplu, unde absențele de la lucru atingeau cifra de 10—15% zilnic⁵⁵, acestea au determinat scăderea producției de cărbune de la 800—900 de tone zilnic la 500—600 de tone⁵⁶. Asemenea acțiuni au întreprins și muncitorii de la alte numeroase centre miniere din țară.

Grevele desfășurate în anul 1941, precum și acțiunile de sabotaj sub diferite forme întreprinse de muncitorii minieri au dus la scăderea producției globale de cărbune în 1941 cu 193 530 de tone față de 1940⁵⁷.

La începutul anului 1942 au avut loc numeroase conflicte de muncă în toate centrele miniere, din cauză că direcțiile societăților miniere refuzau încheierea și includerea în noile contracte colective de muncă a revendicărilor muncitorilor. Aceasta a îndîrjit pe mineri și i-a determinat să intensifice acțiunile active, deschise. În anul 1942 au avut loc din nou numeroase greve ale minerilor. Printre acestea se înscrie greva muncitorilor de la „Mica”-Brad din 1 mai 1942⁵⁸.

Luînd toate măsurile în vederea împiedicării oricărei acțiuni de rezistență din partea muncitorilor contra exploatării și războiului, spre sfîrșitul lunii aprilie 1942, s-a anunțat în mod oficial că toți lucrătorii vor sărbători ziua de 1 Mai 1942 prin muncă. Majoritatea muncitorilor de la mina „Mica”-Brad, încălcînd dispozițiile direcției, nu s-au prezentat la lucru. Din nota Inspectoratului de jandarmi din Deva din 2 mai 1942 rezultă că în ziua de 1 Mai nu au intrat la lucru muncitorii de la minele Musariu I și II, Valea Arsului, Ruda-Brad, numărul lor ridicîndu-se la

⁵³ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 838, fila 274.

⁵⁴ Arhivele statului Petroșeni, fondul Societatea „Petroșani”, dosarul nr. 2/1941, fila 35.

⁵⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1116, fila 318.

⁵⁶ Arhiva M.A.I., pachetul nr. 37, dosarul nr. 206, filele 262—263.

⁵⁷ „Comunicări statistice” nr. 3, din 15 februarie 1945, pag. 7.

⁵⁸ Despre această grevă vezi și „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1963, pag. 103—106.

756⁵⁹. Acțiunea muncitorilor minieri de la 1 Mai făcea dovada creșterii conștiinței de clasă a muncitorilor, hotărîrii lor de a folosi toate posibilitățile în vederea obținerii satisfacerii revendicărilor lor. Ca urmare a acțiunii greviste din 1 Mai 1942, direcția Societății „Mica” s-a văzut obligată să satisfacă unele dintre revendicări, iar minerii în ziua de 2 mai au reînceput lucrul la toate minele. Direcția Societății „Mica”, în urma tratativelor duse cu delegația muncitorilor, a acordat un spor de salariu de 30% cu începere de la 1 ianuarie 1942, rămînînd însă nerezolvate cerințele referitoare la aprovizionarea cu produse la un preț mai redus și acordarea ajutorului familial. Organele represive, în goana lor după „instigatori la grevă”, au arestat și de data aceasta un număr de 3 mineri. Acțiunea organelor represive a produs indignare în rîndurile muncitorilor, care pe diferite căi cereau eliberarea minerilor arestați. În ciuda acestor proteste și a stării de spirit care se crease la exploatările minelor „Mica”, direcția minei, pentru a intimida pe muncitori, a afișat la toate exploatările sentința prin care cei 3 mineri au fost condamnați la cîte un an închisoare⁶⁰.

Intensificarea exploatării de către direcția Societății carbonifere „Petroșani” a determinat pe minerii de la mina Mărgineanca din Doicești⁶¹ să înceteze în ianuarie 1943 lucrul pentru o zi. Cauza imediată care a dus la izbucnirea grevei a constatat în aceea că în luna decembrie 1942 suma amenzilor aplicate muncitorilor ce lipseau nemotivat de la lucru s-a ridicat la 81 000 de lei⁶². În mod organizat, lucrătorii au cerut la plata salariului din luna decembrie 1942 să nu se rețină din salarii aceste amenzi.

Cererile minerilor de a se anula amenzile și a li se rezolva cerințele lor economice nu au fost satisfăcute. La 7 ianuarie 1943, minerii au încetat lucrul. La grevă au participat 542 de mineri din totalul de 588⁶³. Însăpămîntată de rezistența muncitorilor, direcția minei a satisfăcut parțial unele revendicări ale muncitorilor, care au reluat lucrul la 8 ianuarie 1943. În același timp, direcția, urmărind să înăbușe lupta maselor, a cerut prin Divizia a II-a de gardă militarizarea urgentă a minei. În ianuarie 1943, mina „Mărgineanca” a fost militarizată. Cu toate aceste măsuri aspre, starea de spirit, frămîntările muncitorilor nu au slăbit.

Condițiile grele de muncă și de viață în care se aflau minerii au fost cauzele imediate și ale grevei de la mina Baia Nouă⁶⁴ din județul Severin. În timpul grevei, muncitorii au ales o delegație care să-i reprezinte și să ceară soluționarea revendicărilor. În urma măsurilor teroriste și a promisiunilor demagogice, muncitorii au fost obligați să reia lucrul în ziua de 25 iunie 1943. Pentru a frîna o nouă ridicare a muncitorilor la luptă, 37 de lucrători greviști au fost arestați, fiind acuzați de „crimă de sabotaj” și înaintați Curții marțiale.

Înăsprirea exploatării și a terorii a determinat în vara anului 1943 un număr mare de lucrători să încalce legile draconice care prevedeau că

⁵⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 392, fila 7.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 116, fila 318.

⁶² Ibid.

⁶³ Loc. cit., fila 320.

⁶⁴ Ibid.

în timp de război le era interzis să părăsească minele și să plece la sate sau în alte localități. Din documentele oficiale se constată că numai în Valea Jiului au părăsit minele în luna iulie 261 de mineri ⁶⁵. În vederea împiedicării extinderii acestei forme de manifestare a minerilor împotriva regimului fascist, s-au dat dispoziții posturilor de jandarmi să efectueze razii serioase în Valea Jiului și în alte centre miniere, iar cei găsiți fără livret militar * să fie trimiși la comandamentul militar al bazinului carbonifer sau al minelor unde lucraseră, pentru a fi aduși în mod obligatoriu la lucru.

Caracteristice pentru evoluția stării de spirit a muncitorilor minieri până în anul 1943 erau generalizarea și creșterea nemulțumirii față de regimul fascist. Mase din ce în ce mai largi de mineri își exprimau față această nemulțumire prin cele mai diverse forme de împotrivire și luptă.

*

Din numeroasele și variatele acțiuni de luptă ale muncitorilor din centrele miniere desfășurate în anii 1940—1943, se desprinde concluzia că muncitorii minieri, organizați și conduși de P.C.R., au adus o contribuție importantă la lupta împotriva exploatarei capitaliste, a dictaturii militare-fasciste.

Apreciind activitatea desfășurată de muncitorii minieri în anii regimului fascist, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej sublinia că „*acțiunile duse de muncitorii minieri sub conducerea partidului nostru stau dovadă faptului că, încă în perioada activității ilegale a partidului comunist, muncitorii revoluționari din Valea Jiului și din celelalte bazine carbonifere s-au strâns în jurul Partidului Comunist din România și au luptat sub conducerea sa*” ⁶⁶.

Muncitorii minieri, parte integrantă a glorioasei noastre clase muncitoare, prin acțiunile desfășurate împotriva exploatarei, a dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist, și-au adus contribuția la lupta eroică și grea dusă de poporul român în acei ani.

M. COVACI

---

⁶⁵ Ibid.

* În momentul militarizării minelor, pentru a împiedica plecarea de la lucru, muncitorilor li s-au luat livretele militare.

⁶⁶ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a. pag. 474.

Societatea pentru protecția femeii și a copilului — organizație de masă creată și îndrumată de P.C.R.

(1935 — 1936)

Partidul Comunist din România a creat și îndrumat numeroase organizații de masă legale, care au desfășurat o bogată activitate social-politică, realizând legătura partidului, care activa ilegal, cu mase largi de oameni ai muncii. Una din aceste organizații, create ca urmare a muncii politice pe care partidul comunist a desfășurat-o în rîndul femeilor muncitoare, a organizării luptei lor pentru un trai mai bun, a fost organizația de masă Societatea pentru protecția femeii și a copilului (1935—1936).

★

Sarcinile ce stăteau în fața partidului comunist în domeniul muncii politice printre femeile muncitoare, în perioada imediat următoare luptelor ceferiștilor și petroliștilor din 1933, au fost precizate în rezoluția C.C. al P.C.R. din aprilie 1934 — document de însemnătate principială pentru orientarea activității politice în acest domeniu. În fața întregului partid a fost pusă ca sarcină lichidarea în timpul cel mai scurt a concepțiilor oportuniste privind munca în rîndul femeilor și „...începerea unei acțiuni hotărîte și sistematice de atragere a femeilor muncitoare, țărance, gospodinelor sărace etc., crearea în cadrul tuturor comitetelor de conducere ale partidului a sectorului muncii printre femei. Cu această muncă trebuie să fie însărcinat un membru al colectivului dat. Acesta are sarcina de a se interesa de chestiunile care frămîntă femeile muncitoare, țărance și în general femeile nevoiașe, și să pună în fața comitetului spre discutare și rezolvare problema organizării acțiunilor acestor pătri exploatate, pe baza revendicărilor care interesează în special femeile muncitoare”¹. Printre revendicările imediate pe baza cărora comuniștii trebuiau să-și desfășoare munca politică de organizare a acțiunilor de masă în rîndul femeilor, rezoluția concretiza: salarii egale la muncă egală, ajutor de șomaj, concediu cu plată pentru femeile gravide, înainte și după naștere,

¹ „Documente din istoria Partidului Comunist din România. 1934—1937”, E.S.P.L.P. 1957, pag. 139.

încetarea concedierii muncitoarelor și funcționarelor căsătorite, cât și alte revendicări specifice femeilor muncitoare de la sate și gospodinelor sărace.

O sarcină deosebit de importantă — inclusă în rezoluția C.C. al P.C.R. din aprilie 1934 — era aceea ca, în măsura posibilităților legale, să se creeze o organizație de masă a femeilor muncitoare, care să reprezinte legătura partidului cu masa femeilor exploatate, să le facă cunoscute lozincile și politica partidului comunist.

Activitatea de pregătire privind înființarea acestei organizații, care a durat din a doua jumătate a anului 1934 și pînă în primele zile ale lunii ianuarie 1935, s-a desfășurat în mod ilegal. Această conspirativitate era impusă atît din necesitatea de a nu face cunoscuți siguranței burgheze pe comuniștii care asigurau legătura și transmiteau indicațiile P.C.R., cît și datorită faptului că asociația proiectată, care urma să activeze legal, se pregătea în condițiile cînd burghezia intensificase acțiunile împotriva organizațiilor de masă conduse de partidul comunist.

În ianuarie 1935, într-o casă din București, situată în strada 13 Septembrie, a avut loc prima ședință, unde, discutîndu-se indicațiile partidului comunist, s-au stabilit planul de organizare, persoanele care urmau să primească sarcini și modul de constituire a noii asociații². După aceasta s-a constituit Comitetul Central de inițiativă, care avea sarcina de a organiza asociația și a obține legalizarea ei.

După mai multe întrevederi pregătitoare, în care s-au discutat și definitivat statutele organizației, numită Societatea pentru protecția femeii și a copilului, în ziua de 25 ianuarie 1935 a avut loc, în str. Crăsnaru nr. 38 din București, o nouă ședință în care s-a analizat îndeplinirea indicațiilor date de partidul comunist privind organizarea și începerea activității legale a societății. Apreciindu-se munca desfășurată pînă atunci și rezultatele bune obținute în atragerea ca membre active a unui număr important de femei muncitoare din fabrici, de gospodine, de intelectuale (dintre care doctorițe și studente în medicină, juriste ș.a.), s-a hotărît trecerea la îndeplinirea formalităților de înscriere a asociației la tribunal și începerea activității legale. S-a stabilit ca o comunistă, muncitoare la Fabrica „Cerkez“, să mobilizeze un număr de cel puțin 10 lucrătoare, a căror prezență era obligatorie, conform formalităților juridice burgheze, care să semneze actul de înscriere la notariat a asociației³. În ziua de 29 ianuarie 1935 — în ciuda unor greutăți puse la cale de siguranța burgheză — au fost înregistrate și legalizate la Tribunalul Ilfov actul de constituire și statutele asociației.

Din comitetul asociației făceau parte 20 de membri, femei muncitoare, doctorițe, gospodine etc., din raza orașului București și a comunelor sale suburbane⁴.

Actul de constituire prin care se declara „înființată Societatea pentru protecția femeii și a copilului... cu sediul la București, Calea Dudești

² P. Constantinescu-Iași: „Organizații de masă legale conduse de Partidul Comunist din România în anii 1932—1938“, Editura Academiei R.P.R. 1952, pag. 71.

³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 30, dosarul nr. 4 539, filele 2—4.

⁴ Loc. cit., fila 5.

CONFIDENTIAL

MINISTERUL DE INTERNE

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A POLIȚIEI

DIRECȚIUNEA

POLIȚIEI DE SIGURANȚĂ

SERVICIUL DE INFORMAȚIUNI 029

ANULUI 1941

POLIȚIEI CAPITALLEI

31058819/1941

De curând s'a ținut în Capitală sesiunea plenară a comite-
tului asociației "Protecția femeii și Copilului" în Str.
Panait Zidaru No.1, prezidată de doctora Braunstein cu dele-
gați din toată țara, femei și bărbați în număr de 22, cari
după ce au raportat că în provincie mișcarea este în pro-
gres, mai ales că lupta se duce împotriva fascismului și răz-
boiului, s'a hotărât să se organizeze echipe de femei cari s
moargă prin orașe și sate, din casă în casă, în scopul de a
se strânge semnături pentru proteste prin presă, asupra
scumpetei, impozitelor, etc.

După ce se va constata că nemulțumirile sunt mari, delega-
tele asociației, urmează să formeze delegațiuni cu cetățeni
cari să prezinte autoritățile din localitatea respectivă, în
special la prefecturile județelor și primării, protestând
împotriva scumpetei traiului. S'a mai hotărât să formuleze
proteste împotriva legii stării de asediu, în toate locali-
tățile unde este aplicată.-

./.

nr. 228" a devenit public o dată cu legalizarea sa la notariat la 29 ianuarie 1935 ⁵.

Scopul asociației — se preciza în statut — era „ocrotirea materială și socială a femeilor și copiilor, contribuind la educarea și dezvoltarea lor socială, culturală și fizică“. Constatînd inegalitatea socială a femeii, asociația își propunea să desfășoare activitate pentru a organiza și susține lupta femeilor muncitoare în scopul ridicării nivelului lor economic, asigurării protecției femeii și copiilor, educării lor sociale. În articolul 2 al statutului erau enumerate principalele forme de activitate prin care Societatea pentru protecția femeii și a copilului, ori, cum i se spunea mai pe scurt — „Mama și copilul“, își propunea să acționeze. Dintre aceste prevederi menționăm : crearea și întreținerea de cămine de copii, ateliere de lucru, acordarea de ajutoare bănești din fondurile asociației, organizarea de conferințe pe teme social-politice și culturale, tipărirea de broșuri cu conținut educativ, organizarea de colonii de vară, grădinițe de copii, organizarea de dispensare, asistență medicală gratuită, cursuri preparatoare pentru copii de școală, cursuri de alfabetizare ș.a. ⁶. Aceste măsuri răspundeau de fapt cerințelor vitale ale acestei numeroase categorii sociale de femei exploatate și copii. Cum însă femeile muncitoare nu puteau smulge de la burghezie condiții mai bune de viață și de muncă decît printr-o luptă conștientă, susținută și organizată, Societatea pentru protecția femeii și a copilului avea sarcina să desfășoare, sub conducerea comuniștilor, munca politică de masă pentru dezvoltarea conștiinței de clasă a femeilor muncitoare.

La puțin timp după înființarea organizației, aceasta, îndrumată de partidul comunist și primind sprijin din partea muncitorilor, a unei largi categorii de mici funcționari, medici și alți intelectuali, a reușit să deschidă în Capitală mai multe sedii pentru activitate cultural-educativă și pentru consultații medicale. De asemenea, au fost organizate numeroase centre de lapte ; numai în sectorul IV Verde din București, în primele luni de la înființare, se creaseră 15 puncte unde se distribuia lapte pentru mame și copii săraci ⁷.

Din rapoartele delegatelor din sectoarele municipiului București rezultă că asociația realizase comitete ale sale în toate cele patru sectoare. În sectorul III Albastru, comitetul se sprijinea de la început pe 40 de membre active, majoritatea muncitoare la diferite fabrici de textile ; în sectorul I Galben — pe 20 de activiste etc. ⁸. Fiecare comitet de sector a organizat — pentru raza sa de activitate — unul sau mai multe sedii (în funcție de numărul de membri și de participanți la acțiunile întreprinse),

⁵ Loc. cit., dosarul nr. 4 536, filele 35—38 ; dosarul nr. 4 539, filele 6, 10—17, 105.

⁶ Loc. cit., dosarul nr. 4 536, filele 35—38.

⁷ P. Constantinescu-Iași : „Organizații de masă legale conduse de Partidul Comunist din România în anii 1932—1938“, Editura Academiei R.P.R. 1952, pag. 72.

⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 30, dosarul nr. 4 539, fila 7.

STATUTE

ale Societății pentru protecția Femeii și Copilului.

Art.1. Denumirea, sediul, scopul și durata.

Societatea pentru protecția femeii și copilului, fondată în anul 1935 cu scopul de a
asigura, cu sediul în București strada----- Nr.-----.

Scopul Societății: Creșterea materială și socială a femeii și copilului contribuind la
educarea și dezvoltarea lor socială, culturală și fizică. Constatând în fapt situația
de inferioritate creată femeii atât în viața economică cât și cea socială, asociațiunii
își propune a lucra prin mijloacele enumerate mai jos, pentru ridicarea economică și
socială a femeii și pentru protecția cea mai desăvârșită a copiilor, pentru educarea
lor fizică și socială.

Art.2-Mijloace de acțiune:

Creșterea și întreținerea unui cazin pentru adaptarea lor temperamentală.

Eventual înființarea de ateliere, croiterie, linerie.

Procurare de lucru.

Ajutare bănească.

Organizare de conferințe și spectacole instructive.

Publicarea de broșuri educative.

Organizare de colonii de vacanță.

Organizare de grădini de copii.

Organizare de dispensare.

Asistență medicală.

Cursuri de redactare, tipografie și altele.

Grupuri de copii și tineri, pentru sport, muzică, teatru, etc.

Cursuri de lucru de seamă.

Cursuri de alfabetizare.

Conferințe cu caracter social, literar, științific, etc.

30 Durata societății este nelimitată.

036

Fragment din Statutul „Societății pentru protecția femeii și copilului”, în care se
preciza că scopul ei era ocrotirea materială a femeilor și copiilor și educarea lor
culturală (Fototeca A.I.I.P.)

unde se desfășura activitate culturală, se țineau conferințe, veneau elevi pentru activități educative adecvate lor, se acorda asistență medicală gratuită ș.a. Primele sedii ale asociației au funcționat în București : în B-dul Ghica Tei nr. 31 pentru sectorul Galben, în str. Vasilescu Iosif nr. 36 pentru sectorul II Negru, în str. Găitănari nr. 15 pentru sectorul III Albastru, în str. Breaza nr. 29 pentru sectorul IV Verde.

Organizația „Mama și copilul“ de la începutul constituirii ei a îmbinat preocupările pe linia organizării de acțiuni cultural-educative și acțiuni pentru asistența medico-socială cu o activitate politică susținută pentru ridicarea conștiinței politice și a combativității revoluționare a femeilor în lupta împotriva exploatării.

Asociația a sprijinit acțiunile întreprinse pentru ajutorarea conducătorilor eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933, aruncați în închisoare de regimul burghezo-moșieresc. În scopul obținerii de fonduri a tipărit și a difuzat în mii de exemplare o ilustrată care înfățișa o mamă ce-și ținea copilul la piept.

Încă de la primele întruniri ale comitetului de inițiativă, comuniștii au orientat activitatea acestuia spre aplicarea în practică a indicațiilor partidului comunist privind sarcinile organizatorice și conținutul muncii politice al asociației. În ultimele zile ale lunii ianuarie 1935, comitetul asociației a ținut o serie de ședințe de lucru, în care s-au dezbătut probleme organizatorice și acțiunile politice care trebuiau imediat întreprinse. În ședința comitetului asociației din 31 ianuarie 1935, de exemplu, s-a hotărât intensificarea acțiunii de strângere a fondurilor, prin liste de subscripție, pentru închirierea de noi case pentru asociație, în care să se organizeze consultații medicale gratuite, întruniri publice și șezători cultural-educative.

În ședința mai sus amintită s-a discutat și despre activitatea pe care asociația trebuia să o desfășoare în vederea sprijinirii acțiunilor organizate de partidul comunist pentru eliberarea deținuților comuniști și antifasciști și stingerea proceselor deschise acestora. O primă hotărâre a fost luată în sensul redactării unui protest și înaintării lui Consiliului de război. În acest fel organizația s-a alăturat de la început luptei conduse de partidul comunist împotriva pericolului fascist, cerind eliberarea din închisori a conducătorilor proletariatului român.

Pornind de la indicația rezoluției C.C. al P.C.R. din 1934, care arăta că „Baza principală a muncii partidului printre femeile muncitoare trebuie să fie întreprinderea și satul“, comitetul Societății „Mama și copilul“ a stabilit în ședința sa din 7 februarie 1935 organizarea de secțiuni ale asociației în fabrici și întreprinderi. Comitetul — care a invitat la această ședință femei muncitoare din diferite fabrici de textile din Capitală — a hotărât „înființarea de secțiuni ale acestei organizații în toate fabricile unde lucrează femei“⁹.

⁹ Loc. cit., dosarul nr. 4 536, fila 9.

Asociația a realizat secții ale sale în fabrici de textile din Capitală, la R.M.S., la Fabrica de tutun „Belvedere“, la Fabrica de chibrituri și în alte întreprinderi unde lucrau în majoritate femei.

Secțiile asociației desfășurau munca politică printre femeile muncitoare din întreprinderea respectivă, difuzau ziarele și manifestele asociației printre muncitoare, le mobilizau la activitatea social-culturală ce se desfășura la sediile societății, strângeau fonduri pentru sprijinirea materială a luptei politice și economice pe care o ducea clasa muncitoare. Prin aceste secții, comuniștii transmiteau cuvântul partidului în rîndul masei de femei muncitoare, mobilizîndu-le la luptă împotriva exploatării, pentru un trai mai bun.

Asociația s-a bazat pe fondurile colectate pe baza listelor de subscripție. Într-o notă a siguranței din 12 februarie 1935 se arăta că s-au lansat printre muncitorii și muncitoarele din fabricile de textile din Capitală, Atelierele C.F.R. și la R.M.S. „liste de subscripție numerotate și cu ștampila acestei asociații, pentru strîngerea fondurilor necesare închirierii unui local pentru ținerea întrunirilor“¹⁰.

În ședințele comitetului asociației din lunile februarie-martie 1935, în adunările organizate de comitetele de sector sau în secțiile din întreprinderi a fost desfășurată o activitate susținută pentru a face cunoscute scopul societății, metodele de lucru, necesitatea dezvoltării ei spre a deveni o largă organizație de masă care să susțină și să apere drepturile femeilor muncitoare. Astfel, în ședința din 17 februarie a comitetului din sectorul II Negru s-a făcut o amplă expunere privind importanța și rolul asociației. Cu acea ocazie a fost discutată și modalitatea înființării de către asociație a mai multor cămine unde femeile și copiii bolnavi și debili să primească adăpost și asistență medicală gratuită. În același timp s-a hotărît editarea de broșuri prin care să se explice muncitoarelor preocupările organizației, inițierea de conferințe publice cu caracter politic-educativ în săli închiriate special¹¹.

Asociația și-a lărgit activitatea și în restul țării. Sub îndrumarea organizațiilor locale ale partidului comunist au fost înființate filiale la Cluj, Iași, Brașov, Ploiești, Rîmnicu-Vîlcea, Timișoara, Roman, Galați ș.a.¹².

Societatea pentru protecția femeii și a copilului a trimis filialelor programul său de activitate și instrucțiuni privind organizarea și desfășurarea muncii. În documentele trimise se făcea o analiză a condițiilor social-economice în care trăiau și lucrau femeile muncitoare din România¹³.

Pe baza activității de pregătire organizatorică și de informare a scopurilor asociației, activitate îndrumată de comuniștii însărcinați de partid să conducă această muncă, s-a reușit să se atragă un număr mare de femei muncitoare la activitatea Societății pentru protecția femeii și a copilului.

¹⁰ Ibid.

¹¹ Loc. cit., fila 19.

¹² Loc. cit., dosarul nr. 4 539, fila 88.

¹³ Loc. cit., dosarul nr. 4 536, fila 95.

La sediile asociației se desfășura zilnic o bogată activitate. Programul de activitate cuprindea : consultații medicale gratuite, activități culturale, organizări de vizite de către membrii asociației la familiile de muncitori, acțiuni de protest împotriva lipsei de grijă față de starea înăpoiată a cartierelor muncitorești ale Capitalei, conferințe cu caracter economic-social, politic, cultural, medical etc.

În fiecare sediu se organiza și un colț special unde se afișa „ziarul de perete al copilului“, în care apăreau articole tratând diferite probleme ale situației materiale a copiilor săraci, probleme de pedagogie, de teorie marxist-leninistă ș.a. Elevii scriau diferite articole despre greutățile lor materiale (lipsa de cărți și rechizite școlare) ș.a.

Femeile muncitoare erau invitate la conferințele pe teme social-politice și la activitățile cultural-educative ce se organizau la aceste sedii. În zilele de 10 martie, 21 aprilie, 26 mai etc. au fost organizate la toate sediile din Capitală întruniri și conferințe pe teme economice-sociale, medic-sanitare, literare¹⁴. Medici comuniști sau simpatizanți ai mișcării muncitorești au conferențiat și au acordat consultații medicale gratuite. La sediul asociației din str. Vasile Chiaburu nr. 14 s-a vorbit, de exemplu, despre factorii care contribuiau la răspîndirea tuberculozei, scoțîndu-se în evidență condițiile social-economice grele în care erau nevoiți să trăiască muncitorii. Alte conferințe au avut ca temă probleme privind scumpetea, nivelul de trai, șomajul, subalimentația, protecția femeii muncitoare și a copilului ș.a.¹⁵

La întrunirea din 17 martie 1935, care a avut loc la sediul asociației din B-dul. Ghica Tei nr. 31, la care au participat un mare număr de femei și bărbați din cartierul Tei, s-au dezbătut probleme ale nivelului de viață și ale condițiilor de muncă din fabrici ; au luat cuvîntul activiste ale asociației și muncitori din fabrici. Întrunirea s-a încheiat cu redactarea unui protest — semnat de toți cei prezenți — prin care se cerea ieftinirea chirii și a articolelor alimentare de primă necesitate¹⁶. De asemenea, la 24 martie 1935, a fost organizat în București, de către comitetul sectorului IV Verde, un simpozion în care s-au dezbătut probleme privind alimentația, scumpetea, problema sănătății maselor muncitoare și a îngrijirii copiilor. Simpozionul s-a transformat într-o puternică demonstrație de demascare a regimului burghezo-moșieresc, responsabil de mizeria în care erau obligate să trăiască masele exploatate.

Invitațiile pentru conferințe cuprindeau, totodată, o serie de fapte și date asupra problemelor ce urmau să se discute. Astfel, în invitațiile pentru consfătuirea din 21 aprilie 1935, privind scumpetea, organizată de Societatea pentru protecția femeii și a copilului la sediile sale, se arăta în mod concret cu cît se scumpiseră alimentele și necesitatea organizării unor energice acțiuni de protest împotriva scumpirii traiu-

¹⁴ Loc. cit., dosarul nr. 4 539, filele 92, 93, 95.

¹⁵ „Tempo“ din 26 aprilie 1935.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 30, dosarul nr. 4 536, fila 25 ; dosarul nr. 4 539, fila 77.

lui¹⁷. Societatea pentru protecția femeii și a copilului a dat indicații comitetelor sale ca acțiunile împotriva creșterii prețurilor să fie duse în comun cu organizația nou înființată — Comitetul contra scumpetei¹⁸.

În lunile februarie-mai, Societatea pentru protecția mamei și a copilului a organizat numeroase întruniri publice de protest împotriva scumpirii vieții, precum și conferințe publice în care s-au explicat maselor muncitoare adevăratele cauze ale scumpirii traiului, a fost demascată politica antipopulară dusă de guvernele burghezo-moșierești ș.a. Adesea, delegați ai asociației sau împuterniciți ai întrunirilor cetățenești duceau moțiunile aprobate în adunările publice, sau chiar semnate de participanți, la Ministerul de Interne sau la alte instituții¹⁹.

În același timp, societatea a colaborat și a sprijinit și alte organizații democratice în desfășurarea de acțiuni ce interesau lupta maselor muncitoare (Ajutorul roșu, Liga contra prejudecăților ș.a.), prin colecte comune de bani și alimente, sau susținerea unor acțiuni desfășurate de celelalte organizații. Astfel, asociația a sprijinit ajutorarea materială a greviștilor dintr-o serie de centre muncitorești. La adunarea asociației din cartierul 13 Septembrie, care a avut loc la 19 mai și unde au participat peste o sută de persoane, celor prezenți le-a vorbit Stanciu Gherghina, activistă a asociației, „trimisă în mai multe rînduri și la Buhuși cu ajutoare pentru greviștii de acolo”²⁰.

În afară de activitatea organizată sub formă de întruniri, de conferințe cu teme social-politice și șezători culturale, ce se desfășura la sediile respective, activistele asociației mergeau în fabrici și cartiere marginase, unde discutau cu femeile muncitoare, le explicau cauzele sociale și politice ale vieții lor pline de greutate și suferință, le arătau drumul de luptă pe care trebuiau să meargă.

În aprilie 1935, comitetul Societății pentru protecția femeii și a copilului a convocat o ședință plenară la care au participat delegate ale

¹⁷ Iată cum era redactată o asemenea invitație a comitetului de conducere din sectorul IV Verde : „Cetățeni și cetățene, pe zi ce trece, alimentele absolut necesare hranei noastre zilnice se scumpesc :

Piinea	s-a scumpit cu lei	0,50	pe kg
Zahărul	„ „ „ „	6—8	„ „
Cafeaua	„ „ „ „	20—25	„ „
Carnea	„ „ „ „	2	„ „
Ceaiul	„ „ „ „	35	„ „
Făina	„ „ „ „	1,50	„ „
Untde-			
lemnul	„ „ „ „	8	„ „
Untura	„ „ „ „	8	„ „

Toate aceste alimente se vor scumpi din ce în ce mai mult dacă noi nu vom ști să punem stavilă acestui val de scumpete. De aceea Asociația «Pentru protecția femeii și a copilului» vă invită cu insistență la o constătuire pentru ziua de duminică 21 aprilie ora 4 în sediul ei din str. I. G. Duca, împotriva acestei scumpiri a traiului nostru, care lovește în primul rînd în femei și copii» (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 30, dosarul nr. 4 539, fila 94).

¹⁸ „Tempo” din 26 aprilie 1935.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 30, dosarul nr. 4 539, filele 112—117.

²⁰ Loc. cit., fila 112.

filialelor asociației din Cluj, Iași, Brașov, Ploiești, Râmnicu-Vâlcea ș.a. Cu această ocazie au fost dezbătute sarcinile ce stăteau în fața societății pe perioada imediat următoare, iar delegatele au prezentat rapoarte asupra activității filialelor din regiunile respective.

Delegatele filialelor Cluj, Ploiești, Brașov etc. au arătat că asociația și-a desfășurat activitatea în întreprinderile unde lucrau muncitoare, a acordat, prin medicii membri ai asociației, asistență medicală gratuită copiilor, a ținut conferințe publice pe teme de igienă și educație sanitară, culturale, economice și sociale, urmărindu-se educarea și mobilizarea maselor pentru a participa la acțiunile politice întreprinse de partidul comunist. Filialele din țară ale asociației au organizat acțiuni de protest împotriva scumpirii alimentelor de primă necesitate (pâine, zahăr, carne, făină, untdelemn, untură), au cerut luarea de măsuri pentru ocrotirea femeii muncitoare și a copiilor ²¹.

Pe baza platformei de revendicări și a lărgirii activității societății, s-au desfășurat acțiuni mai organizate și în rîndul elevilor. Preocupările asociației pentru copiii muncitorilor au trezit simpatia unor directori de școli cu vederi progresiste, care au îndemnat pe elevi să frecventeze sediile societății, să participe la activitățile organizate special pentru ei ²². Pentru copii au fost organizate șezători culturale, conferințe educative, lecții preparatoare.

Siguranța statului burghez, care a urmărit pas cu pas activitatea societății, a luat măsuri pentru a împiedica desfășurarea activității membrilor ei. Este semnificativă, în acest sens, relatarea comisarului circumscripției a IX-a din chestura sectorului Galben făcută în nota din 9 martie 1935 către prefectul poliției municipiului București. La locuința unei proprietare de imobil din Bulevardul Ghica Tei nr. 31 — se arăta în acea notă — s-a prezentat, la 2 martie, o activistă a asociației și a închiriat camerele de jos ale imobilului, pe care le-a mobilat cu mese, scaune, tablă de scris. Apoi au început să fie chemați copii între 7 și 10 ani, fii de muncitori și oameni săraci din cartierul respectiv, și în mod regulat de 3—4 ori pe săptămână veneau acolo profesori pentru a-i ajuta în pregătirea lecțiilor. Datorită faptului că „...numărul copiilor se mărește — menționează comisarul în nota sa —, apoi, bănuind ca nu cumva această asociație «Protecția femeii și a copilului» să fie vreo filială a A.M.R. (Ajutorul muncitoresc român — *n.n.*) care funcționase acum vreo doi ani tot în Bulevardul Ghica Tei și cu același sistem, cu deosebire că atunci le da la copii lapte, și pentru a opri această propagandă comunistă în acest cartier, am arestat profesoara care predă copiilor limba franceză” ²³. La percheziție s-a găsit lista copiilor care frecventau sediul asociației participînd la lecții, listă ce cuprindea 44 de elevi cu adresele respective din cartierul Tei.

²¹ Loc. cit., fila 88.

²² Loc. cit., dosarul nr. 4 536, fila 74.

²³ Loc. cit., fila 10.

Datorită piedicilor puse de aparatul polițienesc, societatea nu a putut să editeze de la început o publicație proprie. Comuniștii, pe baza indicației plenarei C.C. al P.C.R. din 1934, au inclus în acțiunile ce trebuiau realizate de Societatea „Mama și copilul” editarea și a unui ziar intitulat „Femeia și copilul”.

În acele condiții însă de permanentă teroare împotriva asociației, partidul comunist a apreciat că editarea unui organ propriu de presă nu avea sorți de izbândă. De aceea a hotărât ca ziarul proiectat să apară ca independent, sub titlul „Drumul femeii”. El a fost însă purtătorul de cuvânt al societății în problemele politice, culturale, ideologice, economice, medico-sanitare ce interesau femeile muncitoare de la orașe și sate, intelectuale, gospodine etc.

În primul său număr din 25 martie 1935, situându-se pe platforma de luptă a societății, ziarul scria că își propune să militeze pentru drepturi depline ale femeii în toate domeniile de activitate socială, pentru promovarea inițiativelor privind îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă ale femeii muncitoare, pentru măsuri de protecție a mamei și a copilului. Activistele asociației au desfășurat o intensă muncă pentru pregătirea ziarului, legarea lui de viața și interesele femeii muncitoare, pentru organizarea unei rețele de corespondenți voluntari din întreprinderi, care să trimită ziarului articole despre condițiile de muncă ale femeilor din fabrici, despre situația copiilor ²⁴.

Ziarul, apărut în plină activitate a societății, a sprijinit acțiunile politice, culturale, de asistență ale acesteia, fiind difuzat în întreaga țară.

În pofida măsurilor represive, societatea și-a dezvoltat permanent formele sale de activitate politică de masă. Asociația a trecut la organizarea de delegații de protest, de demonstrații ale femeilor și copiilor, la intensificarea activității politice prin manifeste, ziare etc.

Societatea pentru protecția femeii și a copilului și-a ridicat glasul său în apărarea luptătorilor comuniști și antifasciști prizonieri în închisorile burgheze. Au fost organizate acțiuni de protest public, în urma cărora delegații din partea asociației se prezentau la Ministerul de Interne pentru „a interveni în vederea îmbunătățirii regimului penitenciar al deținuților politici revoluționari” ²⁵. Protestele erau publicate și într-o serie de ziare bucureștene cu sprijinul unor redactori ce împărtășeau punctul de vedere al asociației. Un sprijin deosebit a primit Societatea pentru protecția femeii și a copilului în publicarea protestelor sale din partea lui Al. Sahia, redactor la unul din ziarele bucureștene ²⁶.

La redacțiile unor ziare s-au prezentat cu memorii de revendicări și delegații de copii. „Noi, copiii săraci din Capitală — se spunea într-o scrisoare adresată ziarului „Tempo” —, vă rugăm să publicați scrisoarea noastră în ziarul dumneavoastră. Noi sintem copii de muncitori și părinții noștri câștigă puțin și o ducem foarte rău de când s-a scumpit hrana... Noi cerem ca toată hrana să se ieftenească, ca să putem crește și noi

²⁴ Loc. cit., dosarul nr. 4 539, fila 78.

²⁵ Loc. cit., fila 87.

²⁶ Ibid.

oameni mari”²⁷. Redactorul ziarului, impresionat de delegația copiilor, scria următoarele: „Patru copii slăbuți, plăpânzi, au urcat aseară scările pînă la redacția noastră... Ei aduceau o foaie de hîrtie împăturită în patru, scrisă de mîna lor cu litere mari, nesigure. Dedesubt cîteva zeci de iscălituri, care cu cerneală, care cu creionul. Cei patru copii, trei băieți și o fată, nici unul nu avea mai mult de zece ani și erau cu toate acestea o delegație a copiilor săraci din Capitală care au venit să protesteze cu glasul lor sfios împotriva scumpirii vieții”. După ce se întreba dacă îi va lua oare cineva în seamă dintre cei care dețineau atunci puterea politică în stat, redactorul scria că „deznădejdea e mare la mahala, că mizeria e cumplită dacă și copiii de școală primară apelează la acest mijloc deznădăjduit al publicității”. La 24 mai, același ziar a publicat o scrisoare semnată de 38 de elevi din diferite școli, iar la 28 și 29 mai alte scrisori semnate de zeci de elevi, în care se arăta viața grea a copiilor de muncitori, cerînd să se ia măsuri pentru ieftinirea vieții.

De la prezentări de scrisori către redacțiile unor ziare, Societatea pentru protecția femeii și a copilului a organizat acțiuni mai hotărîte ale femeilor muncitoare și copiilor săraci — organizarea de demonstrații. Astfel, femei și copii cu lozinci, cerînd pîine, lapte, lucru pentru șomeri, au demonstrat în București, la Timișoara și în alte orașe ale țării. În București, la demonstrația copiilor școlari din 2 iunie 1935, poliția a arestat copii și femei, închizîndu-i în beciurile siguranței. Multe femei, bătute cu patul armei, au fost grav rănite. Participanților la demonstrație li s-a înscenat un proces, judecat de Consiliul de război, fiind condamnate la luni de zile închisoare pentru că au cerut pîine și viață mai bună pentru copiii muncitorilor.

Procesul desfășurat la Consiliul de război s-a transformat, prin depozițiile martorilor, într-un proces de demascare a orînduirii burghezo-moșierești. Chiar și ziarele burgheze, comentînd afirmațiile martorilor, erau nevoite să scrie: „Cîteva martore, muncitoare din uzine, au povestit, cu glasuri peste care a căzut surdina mizeriei, viața cenușie a periferiei muncitorești. Tribunalul a avut de ascultat gemete multe și svonul unei lumi istovite”²⁸.

Muncitoarele ce au depus mărturii s-au solidarizat cu lupta societății pentru o viață mai bună a copiilor și femeilor muncitoare, arătînd cît de necesare erau acțiunile întreprinse pentru sprijinirea morală și materială a celor suferinzi²⁹.

Cei care se ridicau pentru apărarea drepturilor oamenilor muncii, a femeilor și copiilor erau condamnați și aruncați în închisori. Un grup de profesoare și studente — informa în 1935 ziarul „Omul liber” din Pitești — care au organizat „săptămîna laptelui” și au condus o manifestație la care au participat numeroși copii cu pancarte pe care era scris: „Vrem lapte”, „Vrem pîine” au fost condamnate la luni de zile închisoare.

Muncitorii și ceilalți oameni ai muncii au protestat împotriva acțiunilor samavolnice ale aparatului de represiune al statului burghez,

²⁷ „Tempo” din 19 aprilie 1935.

²⁸ „Dimineața” din 20 octombrie 1935.

²⁹ Ibid.

luate împotriva Societății pentru protecția femeii și a copilului. Chiar siguranța burgheză era obligată să recunoască faptul că „propaganda asociației este privită cu simpatie de populația muncitoare”³⁰. Această propagandă, privită cu simpatie de masele muncitoare, era de fapt chemarea partidului comunist la luptă revoluționară împotriva exploatării, chemare făcută pentru întreaga masă a femeilor muncitoare, prin Societatea pentru protecția femeii și a copilului.

★

Deși Societatea pentru protecția femeii și a copilului a activat o perioadă scurtă, ea a reușit să grupeze femei muncitoare, intelectuale, funcționare și studente, gospodine, să organizeze acțiuni politice de demascare și protest împotriva exploatării burghezo-moșierești, împotriva samavolniciei aparatului de opresiune, care înăbușea lupta poporului pentru o viață mai bună. Întărindu-se din punct de vedere organizatoric, Societatea pentru protecția femeii și a copilului a mobilizat la luptă împotriva asupririi sociale păături largi de femei. În fața creșterii prestigiului în mase a acestei organizații, burghezia, pe motivul că societatea este o „organizație comunistă”, în temeiul ordonanței Comandamentului Corpului II de armată din noiembrie 1934, a dispus în iulie 1935 închiderea tuturor sediilor asociației, interzicerea activității ei. Ziarul „Drumul femeii” a fost și el suprimat.

Închiderea sediilor a fost urmată de numeroase proteste publice și în presă. După sigilarea și închiderea unora, societatea organiza și deschidea noi sedii. În locul conferințelor publice se organizau ceaiuri literare, care erau de fapt întruniri mai restrânse. La asemenea întruniri cum a fost, de exemplu, întrunirea din 15 decembrie 1935 au luat cuvântul Mihail Cruceanu și P. Constantinescu-Iași, care au vorbit despre pericolul fascist și despre necesitatea organizării luptei antifasciste³¹.

Lupta deschisă a societății pentru a rezista opresiunii aparatului burghez a durat până în primele luni ale anului 1936. În ianuarie 1936 societatea a deschis un nou sediu în Bucureștii Noi, str. Corăbiei nr. 27. Postul de jandarmi care a intervenit pentru interzicerea instalării sediului nu a putut însă realiza altceva decât confiscarea firmei. În februarie 1936, la același sediu s-au ținut încă ședințe săptămânale pentru popularizarea programului asociației³². Celelalte sedii fuseseră însă închise de siguranță, iar o parte din activistele asociației — arestate. Organizația n-a putut fi desființată deodată, ci sediu cu sediu, ultimul fiind închis la sfârșitul lunii februarie 1936³³.

Prigoana burgheziei și chiar interzicerea activității organizației nu au reușit să clinească cu nimic lupta consecventă a partidului comunist pentru interesele poporului muncitor. În momentul când se închidea

³⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 30 dosarul nr. 4 536, fila 95.

³¹ Loc. cit., dosarul nr. 4 539, fila 182.

³² Loc. cit., fila 192.

³³ Loc. cit., fila 193.

ultimul sediu al Societății pentru protecția femeii și a copilului, din inițiativa partidului comunist s-a constituit o nouă organizație legală de masă, care să lupte mai departe pentru interesele femeii muncitoare — „Frontul feminin“.

Drepturile și nevoile mamei și copilului, ale femeii muncitoare au continuat să figureze în programul partidului comunist, să fie dezbătute în presa ilegală.

Cucerirea puterii politice și economice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare, construirea orânduirii socialiste, lichidarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om constituiau singura cale care putea duce la bunăstare materială și culturală.

Conduc de partidul marxist-leninist al clasei muncitoare, poporul muncitor a înfăptuit revoluția socialistă. Construirea socialismului a cuprins în ea în mod obiectiv și eliberarea femeii muncitoare din asuprirea și inegalitatea socială la care secole de-a rândul regimurile exploatare o ținuseră.

B. DUȚESCU

RECENZII

„Istoria Romîniei“, vol. IV

Editura Academiei R.P.R., 1964, 862 pag.

ISTORIA ROMINIEI

IV

Istoriografia marxistă romînă a obținut un nou și remarcabil succes prin apariția volumului IV al tratatului de „Istoria Romîniei“. Obiectul de cercetare al prezentului volum îl constituie prima etapă a istoriei moderne a Romîniei, începută

prin revoluția din 1848 și încheiată cu cîștigarea independenței de stat a țării. Rod al unei munci colective, în care, alături de contribuția personală a autorilor și de aportul prețios al comitetului de redacție, un ajutor substanțial l-a constituit dezbateră în cadrul unui larg cerc de specialiști a problemelor de bază ale istoriei moderne a Romîniei, volumul IV constituie prima sinteză marxistă a perioadei de adînci prefaceri de ordin social, economic și politic, cuprinsă între anii 1848 și 1878.

Realizarea acestei prime părți a istoriei moderne a Romîniei a fost precedată de o activitate laborioasă în domeniul cercetării, desfășurată, mai ales în ultimii 10 ani, de istoricii romîni care au pregătit și editat culegeri de documente, menite să servească la o cunoaștere cît mai completă a istoriei poporului romîn. Paralel cu această muncă, au fost elaborate o seamă de lucrări privind diverse aspecte ale istoriei moderne, insuficient cercetate de istoriografia burgheză. Pe această linie se situează studiul forțelor și rela-

țiilor de producție capitaliste în continuă dezvoltare, caracteristice noii formațiuni social-economice, cercetarea mișcărilor cu caracter social desfășurate în tot cursul acestei perioade, începutul formării clasei muncitoare ș.a. O sarcină de loc ușoară a fost aceea de a restabili adevărul istoric asupra rolului atribuit în mod exagerat claselor dominante — burghezia și moșierimea —, ai căror componenți, în marea lor majoritate, au căzut la înțelegere pentru a exploata masele muncitoare. Cel mai important merit al autorilor volumului IV constă deci în faptul că au reușit, folosindu-se de studiile elaborate mai înainte, iar în numeroase cazuri făcînd cercetări noi atunci cînd informațiile documentare erau insuficiente, să arate rolul covîrșitor pe care masele populare, prezente totdeauna în împrejurări hotărîtoare — ca de altfel în toate momentele cruciale ale istoriei noastre —, l-au avut în făurirea Romîniei moderne.

Subliniind că în primul rînd maselor populare le-a revenit rolul principal în dezvoltarea societății romînești, nu s-a neglijat nici importanța pe care au avut-o, în diferite momente istorice, unii factori externi. În paginile tratatului sînt consemnate cele mai importante evenimente ale istoriei generale, legîndu-se astfel istoria Romîniei de fenomenul istoric european și universal.

Una din problemele importante rezolvate prin elaborarea prezentului volum este aceea a periodizării; servindu-se de concepția materialistă a istoriei, autorii volumului au reușit să delimiteze epoca modernă și să stabilească principalele ei diviziuni. Potrivit periodizării

adoptate, revoluția de la 1848 din țările române marchează trecerea de la orânduirea feudală la cea burgheză, începutul epocii moderne în România.

Ca și celelalte volume apărute pînă acum, volumul IV este însoțit de o amplă *Prefață*, menită să prezinte criteriile care au condus colectivul de autori în elaborarea lui și să introducă pe cititor în problemele de bază ale epocii. Volumul are, de asemenea, un capitol de *Izvoare*, în care sînt prezentate și analizate diferitele categorii de informație istorică folosite de autori. Modul cum a fost realizat face ca acest capitol să fie de fapt o bibliografie critică generală a epocii care pune la îndemîna maselor largi de cititori, o dată cu prezentarea sistematică a surselor de informații, și indicațiile necesare în selectarea acestora.

Volumul are o bogată și variată ilustrație și un util indice de persoane, locuri și de materii.

Volumul IV al Tratatului de istorie a Romîniei însumează un număr de 16 capitole, în care sînt tratate cele mai importante probleme ale epocii.

Autorul primului capitol¹, pornind de la ideea, dovedită din punct de vedere istoric, că „lupta revoluționară izbucnită în 1848 în țările romîne face parte integrantă din revoluția generală care a zguduit din temelii aproape întreaga Europă“, prezintă într-un număr restrîns de pagini, poate chiar prea restrîns pentru scopul pe care și l-a propus, situația revoluționară din Europa în ajunul revoluției și în timpul desfășurării ei, ajungînd la concluzia existenței unor legături între desfășurarea evenimentelor din țările romîne determinate de cauze social-politice interne și fluxul și refluxul revoluției europene. Într-adevăr, dezvoltarea forțelor de producție în cele trei țări romînești (cap. II) în perioada premergătoare anului 1848 se izbea tot mai mult de dominația relațiilor feudale care sufocau întregul progres. Aceste contradicții, transpuse pe plan social, se manifestau sub forma

¹ Acest capitol, deși se referă la istoria generală, nu are scopul să suplinească tratarea evenimentelor petrecute pe plan european de-a lungul următoarelor trei decenii; referirile la aceste evenimente sînt făcute în paragrafe speciale, în cadrul diferitelor capitole.

luptei dintre burghezie, clasa în dezvoltare, și feudali, între aceștia din urmă și țărănimia dependentă. La cauzele de ordin economic și social, comune celor trei țări romînești, se adăuga pentru romîinii transilvăneni crunta asuprire națională. Înlăturarea asupririi sociale și naționale a constituit conținutul luptei revoluționare de dincolo de Carpați. Analizînd situația economică, socială și politică din țările romîne în preajma anului 1848, autorii acestui capitol au reușit să fundamenteze în mod științific cauzele și conținutul revoluției.

Capitolul al III-lea, consacrat desfășurării revoluției de la 1848 în țările romîne, este realizat pe baza cercetărilor făcute pînă acum de istoricii romîni, la care s-au adăugat unele informații inedite, toate acestea corelate într-o interpretare riguroasă științifică.

Parte a revoluției europene, revoluția de la 1848 din țările romîne a avut, prin conținutul social-economic, prin înscrierea în programele sale a revendicărilor maselor orășenești și țărănești, un caracter burghezo-democratic.

Analiza programelor revoluționare elaborate la 1848 în cele trei țări romînești, cu prevederi apropiate în privința desființării servituților feudale, a împroprietăririi țăranilor și a egalității în fața legilor, prin abolirea privilegiilor de orice fel, permite cititorului să urmărească stadiul înaintat al revendicărilor de ordin social, economic și politic.

Una din cele mai avansate cerințe ale revoluționarilor romîni a fost aceea a înfăptuirii unității și independenței naționale, doleanță de veacuri a poporului nostru. Evidențierea caracterului unitar al revoluției din cele trei țări romînești demonstrează, totodată, necesitatea obiectivă a înfăptuirii acestei cerințe vitale a poporului nostru.

Făcîndu-se o amplă analiză a curenților existente în rîndul revoluționarilor romîni, se subliniază, totodată, rolul avut în cursul revoluției de diferite personalități. Dintre figurile cele mai luminoase ale revoluției sînt evidențiate acea a marelui democrat-revoluționar, patriot înflăcărat și luptător pentru libertatea și independența poporului român, Nicolae Bălcescu, a lui Gh. Magheru și Al. Gh. Golescu, a lui Avram Iancu, apără-

tor neînfricat al cauzei țărănimii transilvănene, precum și a celorlalți fruntași revoluționari, din care amintim pe Eftimie Murgu, Simion Bărnuțiu, Gh. Barițiu, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, C. A. Rosetti, C. Negri.

Atenția deosebită a autorilor s-a îndreptat însă mai ales asupra rolului jucat de masele populare, subliniind aportul hotărâtor al acestora în cele mai dificile momente ale revoluției, spiritul de sacrificiu dovedit în aceste împrejurări și devotamentul lor față de cauza dreaptă a luptei pentru realizarea ideilor revoluționare.

Analiza cauzelor determinante ale înfringerii revoluției, precum și urmările acesteia pe plan social, economic și politic, vine să întregască acest important capitol.

Cu toate că nu s-au manifestat totdeauna imediat, consecințele revoluției de la 1848 din țările române au fost deosebite, în special în ceea ce privește dezvoltarea ulterioară a principatelor dunărene. Revoluția a dat o puternică lovitură orînduirii feudale și a facilitat înlocuirea acesteia cu orînduirea capitalistă. S-a dezvoltat în mod progresiv mișcarea națională, devenind tot mai prezentă ideea unității naționale a celor trei țări românești. Eliberarea țăranilor dependenți de servituțile feudale și împroprietărirea parțială ulterioară a acestora nu au dus la lichidarea proprietății moșierești. Menținerea acesteia, a resturilor de relații feudale în agricultură și slaba dezvoltare a industriei au stat la baza înțelegerii burgheziei cu moșierimea și au asigurat pozițiile claselor dominante împotriva luptei revoluționare a muncitorimii și țărănimii.

Deși revoluția de la 1848 din țările române este prezentată amplu și complet, pentru a da evenimentelor analizate o bază faptică mai largă, ar fi fost, credem, necesară sublinierea unor episoade insuficient cunoscute pînă acum, ca, de exemplu, luptele țărănimii române din Transilvania duse împotriva nobilimii asupritoare.

Studierea dezvoltării ascendente a elementelor capitaliste în economie, în ciuda predominării relațiilor feudale în agricultura țărilor române de la sudul și estul Carpaților, formează obiectul preocupării autorilor capitolului al IV-lea al volumului. Folosirea indicațiilor date de clasicii marxism-leninismului, exami-

narea datelor statistice oficiale și a lucrărilor contemporane au permis prezentarea într-o formă încheată a dinamicii transformărilor care au avut loc în agricultura și industria țărilor române. Satisfacerea necesităților interne, și mai ales a cerințelor crescînde pentru comerțul exterior, a făcut ca cele două principale ramuri ale economiei să cunoască o dezvoltare continuă. Concomitent cu creșterea producției de mărfuri și cu dezvoltarea comerțului intern și extern a avut loc o îmbunătățire a căilor de comunicație, iar ca o consecință a adîncirii diviziunii sociale a muncii, o diferențiere a orașelor de sate. În încheierea capitolului sînt analizate profunde schimbări de ordin social care caracterizează perioada dintre 1848 și 1864. Accentuarea procesului de descompunere a boierimii, consolidarea pozițiilor economice și sociale ale burgheziei, începutul procesului de diferențiere în rîndurile țărănimii, permanenta dezvoltare sub aspectul numeric a muncitorimii sînt, într-o formă sumară enunțată, principalele transformări survenite în structura societății românești.

În continuare, volumul cuprinde un capitol — al V-lea — care tratează perioada de reacțiune de după 1848, atît pe plan intern cît și european, sublinindu-se, totodată, continuarea luptei pentru înlăturarea puterii politice și economice feudale din Moldova și Țara Românească. Aproximativ o treime din capitol este consacrată problemelor europene de care desfășurarea evenimentelor din Principate este strîns legată: războiul Crimeei, ocupația otomană, țaristă și austriacă a Țării Românești și Moldovei, problema statului român în dezbaterile Congresului de la Paris, Dunărea etc. Ceea ce, după părerea noastră, constituie elementul dominant în capitol este prezentarea documentată și mai ales nouă sub aspectul informativ a luptei revoluționare în țară și în emigrație, dezvoltarea luptei pentru Unire, dusă între anii 1853 și 1856, fie prin lărgirea mișcării unioniste de mase, fie prin intensificarea mișcării propagandistice a revoluționarilor romîni pașoptiști aflați în exil.

În două capitole consecutive (VI—VII) este redată în elementele ei esențiale lupta desfășurată între anii 1856 și 1859 pentru Unirea Principatelor și pentru formarea statului național român (1859—1862).

Deși prezentate într-o formă sintetică, capitolele amintite pot fi socotite ca o succintă monografie a pregătirii și desfășurării luptei pentru a înfăptui, așa cum pe bună dreptate o caracteriza M. Kogălniceanu, „Ziua cea mare a veacului“. Rezultat al întregii dezvoltări a poporului nostru, actul Unirii a fost realizat prin eforturile neprecupețite ale maselor populare, care au reușit, în împrejurări cu adevărat hotărâtoare, cum au fost alegerile pentru Adunările ad-hoc din 1857 sau acțiunile desfășurate în memorabilele zile de 22, 23 și 24 ianuarie 1859, să determine cursul evenimentelor.

Cum Unirea Principatelor devenise o problemă europeană — ca parte integrantă a procesului de luptă pentru independență și unitate națională ce se desfășura în multe părți ale lumii —, un rol important în desfășurarea evenimentelor l-au jucat Franța și Rusia interesate, într-un fel sau altul, în rezolvarea acesteia. Spre deosebire de vechea istoriografie care atribuia merite exclusive unora sau altora din puterile europene, autorii capitolelor amintite examinează evenimentele externe în evoluția lor și arată poziția marilor puteri față de Principate, în funcție de interesele lor imediate sau mai îndepărtate. În definirea acestor poziții, de un real folos au fost documentele culese și publicate de un colectiv al Institutului de istorie al Academiei R.P.R. din București, cu prilejul sărbătoririi Centenarului Unirii. În cadrul capitolului consacrat Unirii sînt prezentate aspecte ale vieții politice și sociale din anii care au urmat acestui măreț act, caracterizate pe de o parte prin lupta pentru putere dintre burghezii și moșierime — în ciuda cooperării lor în direcția exploatării maselor — și pe de altă parte prin puternice frământări sociale generate de nerezolvarea principalelor cerințe social-economice ale maselor orășenești și mai ales ale țărănimii. Întîrzierea rezolvării problemei agrare a intensificat lupta maselor țărănești împotriva exploatării, pentru eliberarea de clacă și pentru împroprietărire.

Politica externă a Principatelor Unite în perioada următoare Unirii s-a desfășurat sub semnul luptei pentru desăvîrșirea actului de la 24 ianuarie 1859 și pentru apărarea și consolidarea autonomiei țărilor romîne. Ca urmare a acestor eforturi, a avut loc în anii următori recunoașterea de către guvernele europene a actului Unirii, importantă etapă

a formării statului național român, creîndu-se astfel premisele pentru înfăptuirea unor reforme burgheze, indispensabile dezvoltării țării.

O dată cu recunoașterea unirii administrative, procesul de formare a statului național român a intrat într-o nouă etapă, caracterizată de necesitatea reorganizării lui pe baze corespunzătoare stadiului de dezvoltare a societății. Se impunea, așadar, în mod imperios înfăptuirea unor reforme cu conținut burghez, care să corespundă transformărilor de ordin economic și politic petrecute în societatea romînească. Problema cea mai stringentă care trebuia rezolvată era aceea a reformei agrare. Pentru aceasta era necesară înfrîngerea opoziției moșierimii și a acelei părți a marii burghezii conservatoare, care nu era interesată în realizarea transformărilor de ordin economic și social. Toate eforturile depuse în jurul rezolvării chestiunii agrare, ciocnirea de interese din sînul burgheziei sau dintre aceasta și moșierime, lupta desfășurată de elementele cele mai înaintate ale burgheziei, în frunte cu Mihail Kogălniceanu, sînt analizate pe larg în capitolul al VIII-lea. Realizarea reformei agrare din august 1864, cu toate limitele ei, constituia o necesitate economică primordială pentru dezvoltarea ulterioară a Romîniei, o verigă importantă în consolidarea orînduirii capitaliste. Acest important act a fost urmat de o suită de alte legiuri cu conținut burghez, elaborate în ultimii ani de domnie a lui Cuza.

Pentru a da cititorilor o imagine cît mai clară asupra împrejurărilor care au dus la elaborarea legiurilor cu caracter burghez, ar fi fost necesar de explicat evoluția politică a unor reprezentanți ai burgheziei, care, în intervalul de mai puțin de două decenii, și-au schimbat cîteodată radical orientarea și au trecut pe poziții cu totul diferite. De asemenea, se observă o oarecare insistență în evidențierea tendinței de domnie personală a lui Cuza, explicabilă în împrejurările cînd domnitorul era obligat să desfășoare o activitate susținută împotriva moșierimii conservatoare, care se opunea înnoirilor și progresului.

Capitolul IX tratează problemele dezvoltării istorice a Transilvaniei între 1849 și 1867. Plină de contradicții și frământări, perioada amintită, carac-

terizată de istoriografia burgheză maghiară și săsească ca o etapă înfloritoare, a însemnat de fapt reintroducerea brutală a absolutismului, prin revocarea unor concesi făcute de teama maselor în timpul revoluției. Tratarea multiplelor aspecte ale dezvoltării Transilvaniei în această perioadă, în legăturile ei firești cu teritoriile românești de la sud și est de Carpați, este făcută pe același cadru adoptat și pentru alte probleme cuprinse în volum: dezvoltarea economică în perioada 1848—1867 (dezvoltarea capitalismului în agricultură, dezvoltarea industriei și a mineritului, mijloacele de transport, comerțul și creditul), clasele și păturile sociale (țăranimea, moșierimea, începuturile formării proletariatului industrial, burghezia, lupta socială a muncitorimii și țăranimii), viața politică (regimul „liberal” — 1860—1867 —, desființarea autonomiei principatului Transilvaniei în urma politicii de împăcare a habsburgilor cu clasele stăpînitoare maghiare). Adoptarea unui cadru comun pentru părțile asemănătoare ale volumului arată că în direcțiile principale ale evoluției diferitelor teritorii românești există multiple asemănări, uneori chiar identități, justificate în primul rînd prin condițiile economice și sociale comune acestora.

Preocuparea autorilor de a cuprinde toate aspectele multilaterale ale dezvoltării Transilvaniei într-un tot încheiat ca formă de prezentare a reușit în foarte mare măsură. Cititorii ar fi fost însă interesați să cunoască mai pe larg ecoul pe care l-a avut în Transilvania marea act al Unirii Moldovei și Țării Românești și urmările imediate ale acestuia în lupta de eliberare națională desfășurată de românii transilvăneni.

Prin crearea statului național român și prin elaborarea legiurilor cu caracter burghez care au contribuit la consolidarea orînduirii capitaliste s-a deschis un cîmp larg dezvoltării capitalismului, care a devenit modul de producție dominant în economia Romîniei. Volumul IV al tratatului consacră un întreg capitol transformărilor în direcția capitalistă care au avut loc în Romînia între 1864 și 1878.

Autorul capitolului, servindu-se de o documentare largă, analizează dezvoltarea capitalismului în diferitele ramuri ale economiei noastre: agricultură, in-

dustrie, mijloace de transport, circulație monetară și finanțe, comerț intern și extern.

În agricultură, procesul de trecere de la gospodăria bazată pe clacă la gospodăria capitalistă s-a produs pe o cale deosebit de greoaie și dureroasă pentru țăranime, așa-numita cale prusacă. Aceasta s-a datorat în primul rînd faptului că reforma agrară n-a sfărîmat forța economică a moșierimii, din care cauză au persistat în agricultură puternice resturi de relații feudale.

Autorul analizează procesul complex al diferențierii țăranimii în conexiune cu legislația elaborată în perioada posterioară legiurii agrare din 1864.

Cealaltă importantă ramură a economiei, industria, a cunoscut în perioada 1864—1878 o dezvoltare lentă și inegală, datorită pe de o parte politicii liber-schimbiste a guvernelor dominate de moșierime, și pe de altă parte inexistenței unor tarife vamale protecționiste.

Dezvoltarea capitalistă a economiei țării impunea o îmbunătățire a căilor de transport; ca urmare, în această perioadă se construiesc primele căi ferate în Romînia.

Înființarea sistemului monetar național, dezvoltarea sistemului de credit și crearea unor instituții bancare, toate acestea au contribuit la consolidarea dominației economice a burgheziei și moșierimii romîne. În sfîrșit, capitolul se ocupă de dezvoltarea pieței interne și a comerțului exterior.

Unul din capitolele importante ale volumului este cel referitor la începutul mișcării muncitorești și socialiste. Se prezintă începutul formării clasei muncitoare, primele manifestări ale luptei greviste, crearea primelor asociații muncitorești, apariția mișcării socialiste în Romînia; în paragrafe speciale sînt tratate acțiunile țărănești desfășurate în perioada aplicării reformei agrare din 1864, determinate de setea de pămînt a țăranimii, care nu fusese potolită prin împroprietăririle făcute, de nedreaptă aplicare a legii rurale.

Considerăm însă că era necesară adîncirea cercetărilor cu privire la legăturile existente între mișcarea socialistă și muncitorească de pe cele două versante ale Carpaților, precum și cele pri-

vind legăturile cu Internaționala I și cu mișcarea revoluționară din alte țări.

Instaurarea și organizarea regimului burghezo-moșieresc, ca urmare a răsturnării prin forță a lui Alexandru Ioan Cuza, sînt prezentate în capitolul al XII-lea al volumului. În timpul pregătirii și înfăptuirii loviturii de stat din noaptea de 10/11 februarie 1866 s-a desăvîrșit procesul de înțelegere dintre burghezie și moșierime, început în 1848. Capitolul analizează împrejurările care au contribuit la răsturnarea domnitorului român și au dus la alegerea prințului străin, Carol I de Hohenzollern. Nu vom insista asupra amănunțelor, în general cunoscute și pe care capitolul le analizează în măsură suficientă pentru o lucrare de sinteză. Considerăm însă că evenimentelor care au dus la instaurarea și organizarea regimului burghezo-moșieresc trebuia să li se acorde o atenție mai mare, pe baza adîncirii cercetărilor.

Cunoașterea unor alte laturi ale istoriei Romîniei este completată de capitolul referitor la politica internă și externă dintre 1866 și 1876, care analizează în mod cuprinzător pe de o parte lupta dintre burghezie și moșierime pentru supremație, și pe de altă parte împrejurările de ordin extern care au premers proclamării independenței de stat a țării noastre. Autorul analizează baza social-economică a luptei dintre burghezie și moșierime, contradicțiile existente în sinul fiecăreia din cele două principale competitori la conducere și consecințele care au decurs din acestea. Ciocnirile de interese dintre burghezie și moșierime, precum și cele dintre diferitele pături ale moșierimii sau ale burgheziei, au împiedicat formarea unor partide centralizate pe toată țara și au dus la menținerea unor grupări politice în permanentă luptă pentru obținerea puterii. Autorul exemplifică aceste frământări o dată cu trecerea în revistă a guvernărilor dintre anii 1866 și 1876 și scoate, totodată, în evidență acțiunile desfășurate de elementele democratice în lupta dusă împotriva lui Carol I. Puternica mișcare antidinastică din această perioadă, conjugată cu lupta împotriva capitaliștilor prusieni, precum și mișcarea republicană din martie 1871 sînt expresia nemulțumirii maselor orășenești împotriva regimului burghezo-moșieresc și constituie episoade deosebit de grăitoare ale contradicțiilor existente între

interesele poporului și cele ale claselor dominante.

Subcapitolul referitor la politica externă dintre 1866 și 1876 se ocupă de situația internațională în Europa, de mișcările de eliberare din Balcani, de creșterea influenței Prusiei și a Austro-Ungariei în Romînia și de poziția țării noastre față de redeschiderea chestiunii orientale (1872—1876). Folosirea unor documente de arhivă conferă acestui capitol un caracter de cercetare care sporește astfel importanța lui.

Între evenimentele cruciale ale istoriei poporului român se numără la loc de frunte cîștigarea independenței de stat a țării noastre, unul din actele de bază ale consolidării statului modern român. Dezvoltarea capitalismului în toate ramurile de activitate, alături de crearea statului național român atrăgeau după ele necesitatea obiectivă a independenței statului, prin obținerea căreia se grăbea procesul adîncirii transformărilor social-economice și politice.

Combătînd vechile teze ale istoriografiei burgheze, potrivit cărora cîștigarea independenței s-ar fi datorat numai unor virfuri politice și militare ale claselor dominante, autorii restabilesc adevărul istoric, subliniind că aportul maselor populare, sacrificiile cu adevărat eroice ale acestora au avut un rol decisiv în cucerirea independenței. În același timp, pe baza unor documente istorice indiscutabile, se reliefează aportul armatei romîne în desfășurarea războiului ruso-romîno-turc din 1877—1878. Și într-un caz și în celălalt, prin tendința de a transfera meritele obținerii independenței exclusiv pe seama burgheziei și moșierimii sau de a atribui realizarea acestui act unor împrejurări externe favorabile se urmărea de fapt privarea maselor largi populare — muncitorimea, intelectualitatea progresistă și mai ales țărănimea — de dreptul istoric pe care desfășurarea evenimentelor li-l acordă: recunoașterea lor ca principali realizatori ai marelui deziderat național.

Capitolul analizează în mod obiectiv evenimentele de ordin extern care au precedat intrarea Romîniei în război, arătîndu-se simpatia cu care poporul nostru urmărea lupta popoarelor din Balcani de a se elibera de sub jugul otoman. Redeschiderea crizei orientale crea posibilități largi pentru realizarea independenței, și aceste împrejurări au fost folosite de guvernarea romîni.

Cu toate greutățile provocate de insuficienta dotare a armatei cu armamentul necesar pentru ducerea unui război, cu toate lipsurile în echiparea și aprovizionarea ostașilor, declarația de război, proclamarea independenței au provocat un asemenea entuziasm încît dificultățile existente au fost depășite; ura împotriva jugului otoman și speranța într-o viață mai bună au determinat masele populare orășenești și țărănești să plece pe cîmpul de luptă, unde aveau să dea dovadă de adevărate pilde de eroism alături de ostașii armatei ruse. În memorabilele lupte de la Plevna și Grivița, Rahova, Vidin și Smîrdan, ostașii romîni au dat lovituri necruțătoare asuprașilor lor de veacuri, înscriind astfel prin sînge dreptul poporului romîn la independența națională. Sînt de asemenea analizate Tratatul de la San-Ștefan și Congresul de la Berlin, care au confirmat independența cîștigată prin luptă.

Prin structura lui, prin bogata și variata documentare, cît și prin stilul atrăgător, capitolul privind războiul pentru independență este unul din cele mai reușite ale volumului.

Încheierea pactului dualist din 1867 a fost urmată la scurt timp de pierderea resturilor autonomiei politice a Transilvaniei, alipită prin forță la Ungaria. Fiind o alianță de clasă între burghezia și aristocrația austriacă și maghiară, pactul dualist a avut puternice consecințe, manifestate prin accentuarea asupririi sociale și naționale.

Orientarea generală a dezvoltării economiei transilvănene a fost cea capitalistă, caracterizată prin încercarea de consolidare a marii proprietăți moșierești, prin dezvoltarea cu precădere a ramurilor industriei care întăreau capitalul austriac (în special cea extractivă) și prin o oarecare creștere a comerțului, transporturilor și a instituțiilor de credit. Schimbările suferite sub raportul dezvoltării economiei au fost însoțite de schimbări corespunzătoare petrecute în sînul claselor sociale. Dezvoltarea relativ lentă a burgheziei reflecta dependența economică a Transilvaniei față de imperiu; paralel cu aceasta, proletariatul industrial se forma ca urmare a dezvoltării industriei de fabrică. În același timp, moșierimea — deși cea mai redusă numeric — era cea mai puternică clasă, în timp ce în sînul țărănimii procesul de diferențiere se accentua, ca urmare a fărîmării proprietății țărănești.

Pe acest fond al structurii de clasă din Transilvania s-au desfășurat numeroase acțiuni muncitorești și țărănești. Crearea diferitelor asociații muncitorești în principalele orașe, cu toate influențele lassalleene resimțite în sînul lor, a însemnat un pas important în dezvoltarea mișcării muncitorești, a cărei importanță va crește o dată cu pătrunderea în Transilvania a ideilor socialismului științific. Organizarea muncitorimii a trecut după 1872 într-o etapă nouă, caracterizată prin crearea asociațiilor profesionale, a celor culturale și a caselor muncitorești. În cadrul acestor forme de organizare, muncitorimea a desfășurat o susținută activitate, axată mai ales pe revendicări imediate de ordin economic. Alături de luptele muncitorimii, țărănimea s-a făcut remarcată prin numeroase mișcări îndreptate fie împotriva sentințelor judecătorești nedrepte, care favorizau în marea majoritate a cazurilor pe nobili, fie împotriva abuzurilor autorităților locale.

Paralel cu lupta desfășurată pe plan social-economic, perioada următoare dualismului s-a caracterizat printr-o puternică mișcare politică a romînilor, condusă de burghezia romînă din Transilvania. Din această perioadă datează primele organizații politice ale burgheziei romîne transilvănene, care și-au adus contribuția la lupta împotriva politicii de asuprire națională și socială.

Marile prefaceri istorice petrecute în perioada dezvoltării și consolidării orînduirii capitaliste au determinat transformări corespunzătoare în suprastructură. Aceste prefaceri sînt reflectate în ultimul capitol al volumului, capitolul privind cultura. Realizat pe baza unor cercetări complexe referitoare la diferite domenii ale vieții culturale, capitolul al XVI-lea al volumului reușește să cuprindă dezvoltarea impetuoasă a culturii romînești, ca urmare a eliberării aptitudinilor creatoare ale poporului de sub dominația forțelor retrograde ale feudalismului.

După ce fac o scurtă caracterizare a perioadei 1848—1878, în care analizează principalele curente ideologice existente, reflectare a contradicțiilor și divergențelor din sînul societății, autorii trec la o prezentare amplă a diferitelor aspecte ale vieții culturale din țara noastră: învățămîntul, presa, știința (privită sub toate unghiurile dezvoltării științelor

exacte și umanistice), literatura, artelile (pictura, arhitectura, sculptura, teatrul, muzica). În cadrul acestui capitol este redată activitatea desfășurată de talentele cele mai reprezentative ale culturii românești, care au pus în slujba dezvoltării României moderne toate însușirile lor creatoare.

De la un capăt la altul al capitolului se desprinde ideea că manifestările cultural-științifice desfășurate în cele trei decenii care s-au scurs între revoluția de la 1848 și cîștigarea independenței de stat a României sînt expresia celor mai înalte năzuințe ale poporului român: libertate socială și națională.

*
*   *
*

Apariția volumului IV al Tratatului de istorie a României constituie o importantă etapă în dezvoltarea științei istorice marxiste din țara noastră.

Această lucrare științifică valoroasă se adresează unor largi mase de cititori, dornici să cunoască trecutul de luptă al poporului nostru. Acest lucru a fost posibil datorită reușitei îmbinări între folosirea cît mai atentă a unei riguroase informații științifice cu o formă de expunere cît mai accesibilă.

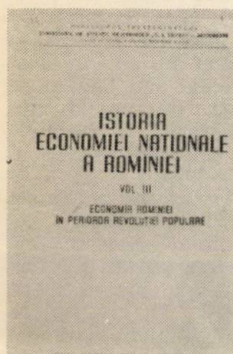
Volumul IV al Tratatului de istorie a României constituie o reușită sinteză a tot ce s-a realizat la noi cu privire la prima etapă a istoriei moderne. Apariția acestui volum constituie în același timp un imbold pentru istorici de a adînci și mai mult cercetarea trecutului de luptă al poporului nostru, a tradițiilor revoluționare ale acestuia, lupta plină de abnegație și sacrificii a celor mai buni fii ai poporului român pentru independență și progres social.

TR. LUNGU

„Istoria economiei naționale a României”

vol. III, Editura didactică și pedagogică, 1964, 152 pag.

Editura didactică și pedagogică a litografiat la începutul acestui an volumul al III-lea al cursului de „Istoria economiei naționale a României”, subintitulat „Economia României în perioada revoluției populare”¹. Volumul, întocmit în cadrul colectivului

catedrei de specialitate de la Institutul de științe economice „V. I. Lenin” din București *, răspunde unor necesități imediate, punind la îndemână, în special studenților care studiază istoria economiei naționale, un îndreptar în aprofundarea problemelor acestei discipline.

Cele trei capitole ale cursului corespund cronologic primei etape a revoluției populare din țara noastră (1944—1947), perioadei construirii bazei economice a socialismului în R.P.R. (1948—1959), respectiv trecerii la desăvârșirea construirii socialismului în R.P.R.

În cadrul acestei periodizări care pornește de la etapele procesului revoluționar continuu ce s-a desfășurat în țara noastră după 23 August 1944, autorii lecțiilor s-au străduit, și în bună măsură au reușit, să îmbine tratarea cronologică

cu cea pe probleme, ceea ce asigură prezentarea unitară a fenomenelor caracteristice dintr-o perioadă sau alta. De pildă, atunci când este descrisă înfăptuirea pe cale revoluționară a reformei agrare din 1945, pe bună dreptate autorii anticipează confiscarea pământurilor fostei familii regale (1948), precum și trecerea în patrimoniul statului a celor 50 ha lăsate moșierilor prin legea reformei agrare și a fermelor model (2 martie 1949). În acest fel, autorii definesc de fapt și etapele principale ale formării proprietății socialiste de stat în agricultura țării noastre.

Primul capitol al cursului începe cu prezentarea pe scurt a condițiilor interne și internaționale în care s-a trecut în România la revoluția populară, subliniind rolul hotărâtor al insurecției armate victorioase, organizată și condusă de Partidul Comunist din România. Făcând o caracterizare succintă a etapelor procesului revoluționar care s-a desfășurat în țara noastră după 23 August 1944, autorii prezintă, pe un spațiu corespunzător, politica partidului, lupta pentru aliați și în special pentru aliatul principal — țărănimea muncitoare —, lupta pentru putere etc. Fiind un curs de istoria economiei naționale, problemelor economice ale perioadei li se putea acorda mai multă atenție, unele din ele puteau fi adincite, nu numai afirmate. De pildă, ar fi fost necesar de explicat fenomenul de întrepătrundere a sarcinilor primei și celei de-a doua etape a revoluției populare, ceea ce ar fi asigurat o înțelegere mai clară a caracterului anticapitalist al măsurilor inițiate și înfăptuite în perioada desăvârșirii revoluției burghezo-democratice, în

¹ Primele două volume ale aceluiași curs au apărut în anul 1961.

* Cursul a fost elaborat de prof. univ. M. A. Lupu, lect. univ. A. Cherci și lect. univ. I. Puia.

special în anul 1947. În paragraful al doilea al acestui capitol, consacrat economiei României în perioada luptei pentru putere (23 August 1944—6 martie 1945), disproporția între ponderea problemelor economiei naționale și a celor politice ale perioadei este evidentă. După felul cum este concepută, această lecție (pag. 10—24) ilustrează de fapt condițiile economice extrem de grele în care masele muncitoare sub conducerea partidului au dus lupta pentru cucerirea puterii.

În mod corespunzător sînt analizate — deși foarte pe scurt — problemele specifice perioadei de după 6 martie 1945 și pînă în decembrie 1947. Este subliniat procesul adîncirii și lărgirii controlului muncitoresc efectuat în întreprinderile capitaliste, formele acestuia, controlul statului și organele create în acea perioadă pentru înfăptuirea acestuia, măsurile luate de statul democratic popular în domeniul evidenței și controlului producției industriale, precum și în ceea ce privește circulația produselor agricole, pentru apărarea intereselor țărănimii muncitoare.

Un loc corespunzător își găsește în curs prezentarea hotărîrilor Conferinței naționale a P.C.R. în domeniul refacerii economice a țării, însemnătatea acestora pentru înfăptuirea sarcinilor imediate și de perspectivă ale dezvoltării economiei naționale.

Referindu-se la măsurile anticapitaliste inițiate de statul nostru democratic popular încă din prima etapă a revoluției, după ce subliniază rolul și însemnătatea etatizării Băncii Naționale, prin care s-a dat o lovitură serioasă marii burghezii, autorii se ocupă de însemnătatea organizării Ministerului Industriei și Comerțului, de înființarea în mai 1947 a oficiilor industriale, subliniind că acestea au constituit cea mai importantă formă de manifestare a capitalismului de stat în economia țării noastre în perioada de după 23 August 1944.

Un loc însemnat se acordă în acest paragraf propunerilor P.C.R. din 14 iunie 1947, care au constituit un vast program de măsuri economice, de intervenție hotărîtă a statului în economia națională, în condițiile în care mijloacele de producție se aflau încă în mîinile capitaliștilor. Pe lîngă măsurile privind dezvoltarea ramurilor economiei naționale, propunerile P.C.R. puneau ca sar-

cină de bază a guvernului efectuarea reformei monetare și stabilizarea leului. Subliniind trăsăturile caracteristice ale reformei monetare din 15 august 1947, autorii menționează că aceasta a pus capăt haosului monetar, a curmat inflația, creînd condiții favorabile refacerii și dezvoltării economiei țării.

În încheierea primului capitol se face un bilanț al dezvoltării economice a țării în primii ani ai revoluției populare, subliniindu-se faptul că în a doua jumătate a anului 1947 producția industrială s-a înviorat, apropiindu-se de nivelul anului 1938.

Capitolul al doilea este intitulat „Economia Republicii Populare Romîne în perioada construirii bazei economice a socialismului (1948—1959)“. Problemele care fac obiectul paragrafelor acestui capitol ca, de pildă, condițiile internaționale și interne în care a avut loc construirea bazei economice a socialismului, planurile de stat pe anii 1949 și 1950, primul plan cincinal sînt bazate pe principalele documente de partid din perioada analizată, hotărîri și rezoluții ale congreselor și plenarelor C.C. al P.M.R. din anii 1948—1959.

Aplicînd în viață învățătura marxist-leninistă, partidul nostru a organizat înfăptuirea celei mai importante măsuri economice după cucerirea puterii politice — naționalizarea principalelor mijloace de producție. Pregătirea și înfăptuirea actului revoluționar al naționalizării sînt analizate în măsură corespunzătoare, subliniindu-se rolul conducător al Partidului Muncitoresc Român. Referindu-se la întreprinderile care în urma naționalizării au intrat în proprietatea statului ca bun al întregului popor, autorii prezintă însă doar o cifră globală cu privire la numărul întreprinderilor naționalizate. „Prin lege — spun autorii — au fost naționalizate 1609 întreprinderi siderurgice, metalurgice, carbonifere, petroliere, chimice, de material de construcție, forestiere, de industrie ușoară, societăți de navigație, de asigurări, bancare etc.“ (pag. 78). Considerăm că ar fi fost indicat ca asupra sferei de cuprindere a naționalizării, a criteriilor care au stat la baza legii naționalizării principalelor mijloace de producție autorii să fi insistat mai mult.

Într-un paragraf special, autorii analizează succint sarcinile planurilor anuale de stat pe anii 1949—1950, succesele obținute în dezvoltarea economiei na-

ționale în perioada înfăptuirii acestor planuri, însemnătatea deosebită a trecerii la industrializarea socialistă a țării și planificarea economiei naționale. În același paragraf sînt analizate și sarcinile trasate la plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 cu privire la întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și transformarea socialistă a agriculturii, subliniindu-se trăsăturile principale ale programului partidului nostru de construire a socialismului la sate.

În paragraful al treilea al capitolului II sînt prezentate aspectele principale ale înfăptuirii primului plan cincinal (1951—1955). Autorii se opresc asupra unor momente principale din această perioadă, care au avut o însemnătate deosebită pentru dezvoltarea ulterioară a economiei naționale, ca de exemplu demascarea grupului fracționist, antipartinic Pauker-Luca și plenara C.C. al P.M.R. din 19—20 august 1953. Bilanțul înfăptuirii primului plan cincinal oferă cititorilor un tablou general asupra nivelului dezvoltării ramurilor economiei naționale, succesele hotărîtoare obținute pe drumul făuririi bazei economice a socialismului în patria noastră.

Avîntul dezvoltării forțelor de producție ale țării după Congresul al II-lea, respectiv în anii 1956—1959, este subliniat în mod deosebit. Realizările înfăptuite în această perioadă, analizate mai pe larg de către autori, sînt o mărturie vie a justeței politicii partidului de industrializare socialistă a țării, de transformare socialistă a agriculturii și înfăptuire a revoluției culturale. Subliniind rezultatele dezvoltării ramurilor de bază ale industriei, ale siderurgiei și construcțiilor de mașini, în primul rînd, autorii menționează, totodată, succesele obținute în dezvoltarea industriei chimice, a petrochimiei, menite să valorifice, la nivelul performanțelor mondiale, valoroasele bogății naturale ale subsolului ca : petrol, gaze, sare etc. Rod al eforturilor întregului popor, al justeței politicii leniniste a P.M.R. de industrializare socialistă a țării, de dezvoltare armonioasă a întregii economii — subliniază autorii —, Congresul al III-lea al partidului a consemnat înfăptuirea victoriei istorice a poporului român : în Republica Populară Romînă a fost creată baza economică a socialis-

mului. Țara noastră a pășit în etapa desăvîrșirii construcției socialiste.

Ultimul capitol al cursului prezintă economia Republicii Populare Romîne în perioada desăvîrșirii construirii socialismului. Sînt analizate obiectivele planului șesenal de dezvoltare a economiei naționale (1960—1965), precum și succesele obținute în primii ani ai planului șesenal, marcîndu-se faptul că în primăvara anului 1962, cu aproape 4 ani mai devreme decît prevăzuse Congresul al III-lea al P.M.R., s-a încheiat procesul colectivizării agriculturii, în urma căreia socialismul a învins definitiv atît la orașe, cît și la sate. Hotărîtor pentru rezultatele obținute în reorganizarea socialistă a agriculturii — menționează autorii — a fost puternicul sprijin multilateral acordat țărănimii de statul democrat-popular.

★

Fără îndoială, punerea în circuitul literaturii de specialitate a lucrării prezentate este un succes al colectivului catedrei de istoria economiei naționale de la I.S.E. „V. I. Lenin“ din București. Pe alocuri însă, caracterul schematic al lecțiilor care alcătuiesc acest curs este pregnant, iar selectarea și ponderea tratării acelor probleme care răspund nemijlocit obiectului unui curs de Istoria economiei naționale mai pot fi îmbunătățite.

Avînd în vedere că acest volum se ocupă cu dezvoltarea economiei naționale în perioada revoluției populare, analizează în mod istoric procesul formării, dezvoltării și consolidării modului de producție socialist, de un real folos ar fi fost pentru studenți dacă, pe baza definiției generale a obiectului istoriei economiei naționale ca știință istorico-economică concretă, s-ar fi făcut unele precizări cu privire la problematica acestui volum, fie într-o lecție introductivă, fie în încheiere.

Considerăm că spațiul afectat acestui volum este insuficient pentru prezentarea istoriei economiei naționale în cei 20 de ani care au trecut de la eliberare. Forma actuală care schițează liniile generale ale unui curs mai amplu, constituie o bază pentru o viitoare ediție.

C. BĂRBULESCU

„Materiale de istorie și muzeografie“

Muzeul de istorie a orașului București, 1964, 410 pag.

Editat sub egida Muzeului de istorie a orașului București, volumul de „Materiale de istorie și muzeografie“ este destinat în primul rând — după cum se precizează în cuvântul introductiv semnat de Florian Georgescu, directorul muzeului — valorificării

cercetărilor colectivului științific al muzeului. Volumul, la elaborarea căruia au colaborat și o serie de specialiști, cercetători științifici din alte instituții, este compus din patru părți — „Studii și materiale de istorie“, „Articole de muzeografie“, „Note și comunicări“ și „Recenzii“ —, fiind bogat ilustrat și însoțit de o serie de hărți, scheme și grafice. În alcătuirea volumului intră materiale privind o serie de probleme din toate perioadele istoriei patriei noastre, fapt pentru care suscită interesul unui cerc larg de cititori.

Rubrica „Studii și materiale de istorie“ se deschide cu: „Momente din începuturile mișcării muncitorești în orașul București“ de Augustin Deac. După o serie de scurte considerații asupra începutului mișcării proletare în orașul București, autorul precizează saltul produs în mișcarea muncitorească din țara noastră în al VIII-lea deceniu al secolului trecut de apariția primelor cercuri revoluționare, socialiste care au avut „...un mare merit în studierea și răspîndirea pentru prima dată a marxismului în țara noastră“¹. Prelucrînd numeroase date și fapte, autorul face o trecere în revistă a principalelor aspecte ale luptei clasei muncitoare desfășurate în perioada de timp de pînă la 1916, acordînd o atenție deosebită grevei lu-

crătorilor ceferiști din Capitală din 1888, creării în martie 1893 a primului partid politic al muncitorilor — Partidul social-democrat al muncitorilor din România —, solidarizării muncitorimii din Capitală cu răscoalele țăranilor din 1907, reorganizării Partidului social-democrat în 1910, poziției înaintate a muncitorilor în lupta hotărîtă împotriva tiririi României în primul război mondial imperialist etc. În toate aceste acțiuni, subliniază autorul în încheiere, „...muncitorimea din Capitală s-a postat pe prima linie de luptă a clasei muncitoare din România“ (pag. 22).

Sub titlul „Influența luptelor muncitorimii din 1933 asupra dezvoltării presei revoluționare și democratice îndrumate de P.C.R. din orașul București (1933—1944)“, Titu Georgescu realizează prezentarea unei selecții de 71 de titluri ale celor mai semnificative publicații democratice, antifasciste ce au apărut în Capitală în perioada cuprinsă între anii 1933—1944, ca organe de presă ale P.C.R. sau ale organizațiilor de masă legale conduse sau aflate sub influența partidului. În acei ani, „Capitala țării — subliniază autorul — s-a dovedit a fi cel mai activ centru al publicisticii revoluționare, democratice și antifasciste“ (pag. 16). În condițiile unei adînci ilegalități, prigoanei și arbitrarului guvernanților, ale abuzurilor nesfîrșite din partea cenzurii burgheze, partidul comunist, dînd dovadă de o mare operativitate, pricepere, experiență și tenacitate, a reușit să editeze un impresionant număr de gazete și reviste ilegale și legale. Presa comunistă a fost în acei ani o armă încercată a partidului nostru în marea luptă de eliberare de sub jugul exploatării și asupririi burghezo-moșierești, pentru apărarea intereselor vitale ale maselor și a independenței patriei.

Două dintre studiile cuprinse în volum (Alexandru Cebuc: „Aspecte din viața unor mahalale bucureștene în perioada anilor 1900—1944“ și Petre Daiche, Ana Bene: „Aspecte ale dezvoltării edilitar-urbanistice ale Capitalei între cele două

¹ „Materiale de istorie și muzeografie“, Muzeul de istorie a orașului București, 1964, pag. 7. În continuare, trimitere la această lucrare vor fi făcute în text.

războaie mondiale") abordează aspecte interesante privind modul de viață al maselor din orașul București în primele patru decenii ale secolului nostru, în condițiile lipsei de interes și preocupare a burgheziei pentru judicioasa urbanizare a orașului și îmbunătățirea condițiilor de trai ale celor ce locuiau în cartierele sărace ale Bucureștiului. În acei ani, se arată în primul studiu, „cartierele periferice rămân neschimbate, cu ulițe înguste și întortocheate, cu locuințe insalubre, ridicate la întâmplare, fără nici o noimă, cu mahalale a căror suprafață se continuă și se confundă, înglobând zonele rurale din vecinătate“ (pag. 101).

Dezvoltarea contradictorie a Capitalei, limitele și caracterul parțial și inconsecvent al urbanisticii de tip capitalist, rezultat al unei societăți bazate pe exploatare, au caracterizat toate lucrările edilitare întreprinse între cele două războaie mondiale. „Cele mai importante lucrări de construcții și sistematizare, așa cum se întâmplă într-o societate bazată pe inegalitate socială, în care proprietatea privat-capitalistă generează o dezvoltare anarhică, s-au executat în centru“ (pag. 125) — se arată în cel de-al doilea studiu. Această grijă a edililor față de centru și față de cartierele unde locuiau burghezia și moșierimea a determinat o creștere a contrastului dintre centrul orașului și periferie. Toate inițiativele întreprinse pe linia sistematizării orașului nu au dus între cele două războaie mondiale decât la unele ameliorări parțiale, mărturii ale neputinței regimului burghezo-moșieresc de a îndeplini un plan general de largi proporții și care să cuprindă întreg teritoriul orașului, un plan ca cel ce se realizează azi sub ochii noștri.

Este meritorie încercarea autorilor acestor două studii de a trata și unele aspecte ale luptei maselor populare din Capitală pentru condiții omenești de locuit, contra scumpetei, abuzurilor, lipsei unor instituții culturale în cartierele periferice, precum și împotriva celorlalte racile ce caracterizau societatea burghezo-moșierească în acei ani. Materialul ar fi cîștigat însă efectiv în consistență dacă ar fi reliefat faptul că, după 8 mai 1921, Partidul Comunist din România a

fost cea forță politică consecventă care a canalizat toate nemulțumirile maselor în direcția luptei hotărâte pentru satisfacerea revendicărilor lor vitale, că, în activitatea sa, P.C.R. a inițiat, direct sau prin intermediul organizațiilor de masă legale conduse sau aflate sub influența sa, felurite acțiuni pe această linie. Acest lucru s-ar fi impus cu atît mai mult, cu cît autorii trec în revistă, în încheierea studiilor lor, unele din cele mai semnificative realizări ale regimului democrat-popular în condițiile noi deschise de insurecția armată din august 1944. Or, știut este că, după 23 August 1944, au prins viață tocmai aspirațiile partidului comunist din ilegalitate; numai în aceste condiții a putut fi creat orașul modern de azi, cu blocuri noi și bulevarde spațioase, cu confortul pentru toți cei ce muncesc. Instaurarea regimului democrat-popular în țara noastră a deschis drumul unor mari realizări în reconstrucția Bucureștiului, în lichidarea contrastului între centru și periferie, a făcut posibilă lichidarea înapoierii economice, culturale, urbanistice și edilitare moștenite de la burghezie și moșierime, asigurîndu-se Capitalei o dezvoltare armonioasă, bazată pe un plan de sistematizare judicios întocmit.

În afara articolelor la care ne-am referit, rubrica de „Studii și materiale de istorie“ inserează și o serie de alte titluri², sub care în volum sînt elucidate aspecte și momente însemnate ale istoriei orașului București din perioadele sale mai străvechi.

Rubrica „Note și comunicări“ este deschisă cu comunicarea lui Alexandru

² Vezi Florian Georgescu : „Marele plan al orașului București, ridicat de maiorul Borroczyński între 1844—1846“; Dan Berindei : „Frîmătări social-politice bucureștene în anii 1859—1862“; P. S. Năsturel : „Cetatea București în veacul al XV-lea“; Paul I. Cernovodeanu : „Considerații privitoare la organizarea administrativă a orașului București în sec. XVI—XVII“; Ioan V. Cojocaru : „Materiale privind dezvoltarea industrială a orașului București în perioada Regulamentului Organic și în anii premergători Unirii Principatelor (1821—1859)“; Gh. Vasilescu : „Contribuții la istoricul gării civice din București“; Ana Toșă-Turdeanu : „Orașul București în cartografie la sfîrșitul secolului al XIX-lea“; P. I. Panaît : „Contribuții arheologice la cunoașterea satului în sec. XV pe teritoriul de azi al Bucureștilor“; N. Vătămănu : „Asistența sanitară în orașul București în veacurile al XVI-lea și al XVII-lea“.

Cebuc intitulată : „Aspecte din dezvoltarea transportului de călători în București în anii puterii populare“. După unele considerații de ordin general asupra transporturilor din anii regimului burghez-moșieresc, autorul subliniază că, în anii puterii populare, datorită politicii înțelepte a P.M.R., în transporturi, ca și în celelalte domenii de activitate, s-au produs transformări înnoitoare. În comunicare se arată felul cum în Capitală, începând cu acțiunea de refacere a transporturilor distruse sau avariate în timpul războiului, au fost aplicate o serie întreagă de măsuri de îmbunătățire a transportului în comun, măsuri ce au contribuit și contribuie în măsură din ce în ce mai mare la satisfacerea nevoilor mereu crescînde ale oamenilor muncii, pentru legarea centrului orașului cu diferitele zone industriale sau cartiere de locuințe, situate pe cele mai diferite artere de circulație ale Capitalei.

Pe baza unor date culese din fondurile Arhivelor statului din București, P. Cîncea, în comunicarea : „Condițiile de muncă în serviciile Primăriei orașului București (1880—1900)“, insistă asupra condițiilor grele de muncă și a nivelului scăzut al salariilor muncitorilor angajați în serviciile Primăriei Capitalei, subliniind că această situație mizeră a creat numeroase nemulțumiri și în rîndul lor, nemulțumiri ce în unele cazuri au răbfnut cu putere. Deși autoarea subliniază că muncitorii din serviciile Primăriei Capitalei „...au încercat prin proteste și greve să limiteze exploatarea exercitată de burghezie prin reprezentanții ei din conducerea autorităților comunale“ (pag. 338) și pentru aceasta aduce o serie de exemple concrete, nu adîncește aceste probleme, fapt care ar fi ridicat substanțial valoarea comunicării sale.

În afara titlurilor menționate, această rubrică mai inserează și o seamă de alte materiale³ referitoare la o serie de pro-

bleme din diferite perioade ale istoriei orașului București.

Este salutară includerea în volum a unei rubrici speciale de „Articole de muzeografie“ în care sînt popularizate unități și colecții valoroase din patrimoniul muzeului ca : Muzeul pompierilor, Biblioteca Muzeului de istorie a orașului București etc.

★

Materialele conținute în volumul pe care-l prezentăm sînt realizate în general la un nivel corespunzător, majoritatea dintre ele utilizînd — prin bogatul aparat științific — diversele arhive de pe raza orașului București. În acest fel, culegerea de față reușește să valorifice un variat material arhivistic local, în bună măsură inedit.

Din punct de vedere al structurii sale, volumul acordă în ansamblu o pondere mai mare problemelor istoriei vechi, medii și moderne, resimțindu-se în mod serios lipsa unor materiale pe teme de istorie contemporană, în special din perioada de după 23 August 1944. Istoria contemporană a orașului București este bogată în evenimente, din care unele au fost pînă în prezent puțin tratate în literatura de specialitate. Pe această linie, considerăm că volumul ar fi avut de cîștigat dacă ar fi abordat o serie de teme legate de contribuția oamenilor muncii din Capitală la lupta desfășurată de întregul popor, sub conducerea partidului, pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și pentru construirea socialismului în țara noastră.

Avînd în vedere numărul mare de materiale incluse în volum, din care unele constituie contribuții la cunoașterea unor aspecte mai puțin elucidate pînă în prezent în literatura istorică, putem aprecia — cu toate scăderile ce se resimt — că volumul de „Materiale de istorie și muzeografie“ constituie o lucrare utilă și, în același timp, un imbold pentru colectivul Muzeului orașului București la editarea și în viitor a unor volume asemănătoare.

GH. I. IONIȚĂ

³ Vezi N. Stoicescu : „Vechi monumente bucureștene (I. Casa Mavrocordatilor de la Foișor ; II. Hanul Constantin Vodă)“ ; M. M. Alexandrescu-Dersca : „Contribuții privind ciurma lui Caragea (1813—1814) în București“ ; Ioana Cristache-Panait : „Considerații documentare asupra asistenței bolilor nervoase în București în prima jumătate a secolului al XIX-lea“ ; Mioara Zgîbea-Turcu : „Aspecte ale învățămîntului bucureștean pînă la mijlocul secolului al XVIII-lea“ ; George D. Florescu : „Vechile case Mihăilescu din mahalaua Antimului“ ; Dr. N. Vătămănu : „Un meșter sticlăr din Boemia la Curtea domnească din București (1698)“ ; George Potra : „Știri despre «Hanul Galben» din mahalaua Filantropiei“.

EUGENIA CERNEA, NICOLAE RĂDULESCU, TUDOR PINTEAN:

„Spre lumină“ (culegere de cîntece revoluționare)

Editura muzicală a Uniunii compozitorilor din R.P.R., 1964, 296 pag.

Apărută de curînd, în Editura muzicală, culegerea de cîntece revoluționare „Spre lumină“ face cunoscută o parte însemnată din bogata moștenire de cîntece revoluționare cu largă circulație în mișcarea muncitorească din țara noastră.

Punînd la îndeplinirea cititorilor o asemenea lucrare, autorii prezintă, pe calea cîntecului revoluționar, pagini din glorioasa istorie de luptă a clasei noastre muncitoare și a avangardei sale, Partidul Comunist din România, împotriva regimului burghezo-moșieresc, pentru pace, pămînt și libertate.

Prin aria largă de răspîndire în țara noastră, prin conținutul lor revoluționar, aceste cîntece și-au adus contribuția la educarea proletariatului în spiritul luptei de clasă, al combativității revoluționare, inspirînd credința fermă în victoria asupra exploatarelor.

Cîntecele revoluționare înmănușate de culegere au fost adunate și selectate de către autori prin consultarea a peste 150 de participanți la mișcarea muncitorească dinaintea de 23 August 1944, iar pentru definitivarea textului și a melodiei a fost cercetat un larg și bogat material depistat din diverse publicații și manuscrise ale vremii. Pentru stabilirea provenienței unor cîntece și a circulației lor internaționale s-a apelat și la colecțiile de cîntece revoluționare apărute în U.R.S.S. și în celelalte țări socialiste.

Deosebit de importante pentru cititori sînt și informațiile care însoțesc fiecare cîntec cuprins în culegere și în care se dau detalii prețioase asupra anului apariției cîntecului, circulației și răspîndirii sale, variantele și traduceri pe care acestea le-au suferit, precum și despre măsurile represive luate de guvernele burghezo-moșierești împotriva celor ce cîntau și difuzau textele cîntecelor revoluționare.

De-a lungul anilor, cîntecul revoluționar a parcurs un drum strîns legat de dezvoltarea mișcării muncitorești.

Volumul de cîntece revoluționare „Spre lumină“ începe cu cîntecul „Mugur, mugurel“, melodie populară răspîndită în Oltenia și cîntată în preajma răscoalei lui Tudor Vladimirescu. Prin conținutul său protestatar, cîntecul și-a cîștigat o largă popularitate în mediul sătesc, fiind preluat ulterior de mișcarea muncitorească. Aceeași circulație largă au cunoscut-o, mai ales în timpul puternicelor răscoale țărănești de la 1888, 1894 și culminînd cu cea de la 1907, cîntecele care demascau crunta exploatare burghezo-moșierească: „Plînge țara, măi ciocoi“, „Jalea țaranului român“, „Noi țărani“.

Perioadei de început a mișcării muncitorești i-a corespuns cîntecul de breaslă sau prerevoluționar, în care muncitorul a constatat greutățile vieții pe care o trăia, dar nu s-a ridicat pînă la înțelegerea sarcinilor sale de clasă.

În condițiile răspîndirii marxismului în țara noastră, ale creșterii conștiinței de clasă a proletariatului și a combativității sale, s-a născut cîntecul revoluționar muncitoresc, care exprima, din ce în ce mai clar, ideologia clasei muncitoare, aspirațiile și năzuințele sale.

Puternic reprezentată în cîntec a fost ziua de 1 Mai, care a început să se sărbătorească la noi în țară din anul 1890. Dintre cîntecele cele mai cunoscute și cuprinse în culegere enumerăm: „Cîntec de 1 Mai“, „Sărbătoare de 1 Mai“, „De 1 Mai“, „Marș de 1 Mai“. În acei ani, în rîndurile muncitorilor se contura tot mai puternic tendința lor de a se organiza într-un partid politic. O dată cu aceasta au apărut cîntece dinamice, cum ar fi „Sub steagul roș“, care cheamă pe muncitori la luptă pentru crearea unui partid al lor.

Pe măsură ce mișcarea muncitorească din România își întărea legăturile cu mișcarea muncitorească internațională au început să pătrundă în țara noastră și o serie de cîntece revoluționare pe care le cînta proletariatul mondial.

O mare circulație a căpătat la noi în țară „Internaționala“, imnul de luptă al

proletariatului din lumea întreagă, precum și „Marsilieza proletariatului român“, „Marș socialist“, „Proletari, înainte“, adaptate după cîntece cu largă circulație în mișcarea muncitorească internațională. Prima mențiune scrisă despre interpretarea „Internaționalei“ se referă la întrunirea muncitorească ce a avut loc la Iași la 4 decembrie 1905, la sfîrșitul căreia s-a cîntat „Internaționala“. De atunci acest imn internațional a însoțit de-a lungul anilor luptele grele purtate de muncitorimea din țara noastră pentru eliberarea ei de sub exploatarea burghezo-moșierească.

Pe baza ascuțirii contradicțiilor interne ale regimului burghezo-moșieresc, în timpul primului război mondial, lupta revoluționară din țara noastră s-a dezvoltat într-un ritm fără precedent. Desfășurarea luptelor muncitorimii bucureștene de la 13 decembrie 1918 și crunta represiune întreprinsă de regimul burghezo-moșieresc au făcut să se răspîndească în întreaga țară cîntecul „La 13 Decembrie“, care descrie momentul dramatic al masacrării muncitorilor de către armată.

Prin crearea P.C.R., în 1921, mișcarea muncitorească revoluționară din țara noastră a fost ridicată pe o treaptă superioară. Hotărîrea de luptă, în care nici o jertfă adusă în numele idealului revoluționar nu era considerată prea mare, se reflectă în cîntecul „Lăsați întru-tarea“.

În anii crizei economice (1929—1933) au avut loc puternice lupte revoluționare, organizate și conduse din adîncă ilegalitate de Partidul Comunist din România. Cîntecele revoluționare din acei ani poartă pecetea luptelor de baricadă, se pronunță răspicat împotriva exploatării și regimului burghezo-moșieresc, a pericolului fascist. O largă răspîndire a cunoscut cîntecul „Alarmă la C.F.R.“, apărut la cîteva zile după eroicele lupte de la Grivița din 15—16 februarie 1933. Cîntecul evocă imaginea impresionantă a luptelor eroice ale muncitorilor cefești, care, cu prețul a numeroase jertfe, au înscris o pagină glorioasă în istoria mișcării noastre muncitorești. El a rămas pînă în ziua de astăzi unul din cele mai populare cîntece muncitorești revoluționare din țara noastră.

O secțiune bogată a cărții cuprinde cîntecele revoluționare create la Doftana, cîntece care au povestit noilor generații luptele eroice, pline de jertfe, ale celor mai devotați fii ai clasei muncitoare pentru eliberarea poporului muncitor de

sub jugul asupririi burghezo-moșierești. Cele mai multe din aceste cîntece datează din 1937, din perioada luptei pentru cucerirea regimului politic în închisori. Astfel, au apărut cunoscutele cîntece revoluționare „Legenda Doftanei“, „Săptămîna Doftanei“, „Doftana veselă“ ș.a., care exprimau încrederea și devotamentul față de cauza dreaptă a muncitorimii, cauză pusă mai presus de propria viață.

În anii dictaturii militare-fasciste și ai războiului hitlerist, masele populare, în fruntea cărora se găseau comuniștii, au dus o luptă neînfîcîată pentru apărarea suveranității naționale, împotriva regimului fascist, a subordonării de către acesta a intereselor țării Germaniei hitleriste, luptă care s-a reflectat în neînumărate cîntece revoluționare apărute în această perioadă. Astfel, cîntecele: „Axa ruginită“, „Mareșale, Mareșale“, „Plugușorul muncitorilor“, „Din Prahova lungă“ exprimau ura maselor împotriva terorii fasciste, a samavolniciei trupelor germane, a calamităților războiului hitlerist.

Numeroase cîntece au luat naștere în lagăre, ele exprimînd convingerea neîstrămutată a comuniștilor și antifasciștilor în victoria asupra fascismului. Dintre acestea culegerea reproduce: „Cîntecul Jilavei“, „Nu starăți, nu sta!“

După victoria insurecției armate din august 1944, cîntecul revoluționar a exprimat bucuria maselor populare eliberate de sub jugul fascist. Acțiunile de luptă ale maselor, desfășurate la chemarea partidului pentru instaurarea puterii populare, au fost adesea însoțite de cîntecul, creat, în drum spre București, de către comuniștii și antifasciștii ce fuseseră deținuți în închisoarea din Caransebeș, „Porniți înainte, tovarăși!“

Infrîngerea definitivă a hitlerismului constituia o condiție indispensabilă pentru consolidarea și lărgirea cuceririlor obținute prin insurecția armată din august 1944, pentru desprinderea țării noastre din sistemul imperialist și consolidarea independenței ei naționale.

În sînul armatei care lupta pe frontul antihitlerist au apărut cîntece care exprimau dorința fierbinte a ostașilor de a elibera patria de sub jugul fascist ca: „Imnul pandurilor“ și altele.

Încadrîndu-se cu convingere în lupta condusă de P.C.R. după 23 August 1944, pentru cucerirea puterii și instaurarea regimului democrat-popular, masele de oameni ai muncii și-au manifestat entuziasmul lor cu prilejul răsturnării ul-

timului reazem al reacțiunii interne, monarhia. Acest moment a fost redat foarte plastic în cîntecul „Să trăiască-a noastră țară”.

În primii ani ai revoluției populare, creațiile orale muncitorești vorbeau despre munca voluntară la șantierul național Agnita-Botorca, Bumbesti-Liveni, despre eforturile depuse pentru îndeplinirea primelor planuri de stat, iar creațiile țărănimii muncitoare exprimau bucuria apariției primelor tractoare românești pe ogoare.

Ultima parte a cărții cuprinde cîteva din cele mai cunoscute cîntece create de

compozitorii și poeții din țara noastră cu ocazia celor mai însemnate evenimente trăite de poporul nostru în anii construcției socialismului.

Apariția culegerii de cîntece revoluționare „Spre lumină” constituie o contribuție la cunoașterea celor mai îndrăgite melodii cîntate de masele muncitoare din țara noastră, de-a lungul anilor, în lupta împotriva exploatării burghezo-moșierești, pentru victoria revoluției populare și construirea socialismului.

G. H. TUDOR

E. I. RUBINȘTEIN : „Prăbușirea monarhiei austro-ungare”

Editura Academiei de științe a U.R.S.S., Moscova, 1963, 428 pag.

În cele șapte capitole ale lucrării „Prăbușirea monarhiei austro-ungare”, elaborată de E. I. Rubinștein, se prezintă istoria monarhiei habsburgice în anii primului război mondial, cînd ascutirea la maximum a contradicțiilor sociale și naționale a dus, spre

sfîrșitul războiului, la destrămarea statului dualist multinațional austro-ungar.

Primul capitol al lucrării, intitulat „Austro-Ungaria în ajunul primului război mondial”, înfățișează situația social-economică și politică a monarhiei habsburgice în preajma războiului. Sfîrșitul secolului al XIX-lea a marcat și pentru capitalismul din Austro-Ungaria trecerea la ultimul stadiu de dezvoltare, stadiul imperialist, ceea ce a dus la ascutirea puternică a tuturor contradicțiilor sociale.

Contradicțiile de clasă în monarhia habsburgică erau agravate de cele naționale. Austro-Ungaria era un stat burghezo-moșieresc multinațional în care majoritatea populației o constituiau popoarele asuprite. Austriei și ungurii, deși erau în minoritate, constituiau națiunile dominante în stat. Astfel, se arată în lucrare, din populația totală de 51 390 000 de locuitori, 22 de milioane erau austriei și ungurii, în timp ce

aproape 30 de milioane de locuitori aparțineau națiunilor asuprite. În ceea ce privește Ungaria, peste 50% din populație o formau popoarele asuprite : romîni, slovaci, sîrbi, croați, ucraineni etc. Dezvăluind cu pregnanță dubla exploatare — socială și națională —, la care erau supuse popoarele asuprite din monarhia austro-ungară, autorul, totodată, ia poziție împotriva unor „teze” care încearcă să idealizeze starea de lucruri din fostul imperiu habsburgic. „Mulți istorici burghezi — se arată în lucrare — aduc laude situației națiunilor asuprite din Austro-Ungaria antebelică ; mai mult, ei adeseori neagă însăși prezența jugului național în monarhia habsburgică. În realitate, popoarele din Austria și Ungaria erau supuse unui jug insuportabil atît în domeniul economic, unde contradicțiile sociale, de clasă se împleteau strîns cu cele naționale, cît și în viața politică și culturală”¹.

Autorul își susține tezele cu o serie de date și fapte concrete luate din toate domeniile : economic, politic, cultural etc. : „Clasele avute austriece și ungare au exploatat și astfel de teritorii slab dezvoltate ale «coroanei ungare», ca Voivodina, Croația-Slovenia, Ucraina subcarpatică, Transilvania, precum și Bosnia și Herțegovina” (pag. 17). În ceea ce privește situația muncitorilor și țărănilor aparținînd popoarelor asuprite, în lucrare se arată : „În Ungaria, relativ cei mai asigurați erau muncitorii calificați maghiari, în timp ce muncitorii

¹ E. I. Rubinștein : „Prăbușirea monarhiei austro-ungare”, Editura Academiei de științe a U.R.S.S., Moscova, 1963, pag. 28—29. În continuare, trimiterile la această lucrare vor fi făcute în text.

slovaci, sîrbi, croați, romîni și ucraineni se găseau într-o situație mult mai grea. Ei constituiau în marea lor majoritate pături nealfilate și slab plătite ale clasei muncitoare" (pag. 24). „...Extrem de grea era situația țărănilor săraci și a muncitorilor agricoli de naționalitate nemaghiară: slovaci, romîni, ucraineni, croați și alții" (pag. 19).

Subliniindu-se asupra politica și culturală a slovacilor, sîrbilor, croaților, romînilor și ucrainenilor, în lucrare se arată că masele largi populare din Ungaria, în special oamenii muncii aparținînd națiunilor asuprite, erau lipsiți de dreptul de vot. „În parlamentul ungar, din 413 deputați, numai 20 erau deputați nemaghiari, din care 13 erau austrieci, 5 romîni și 2 slovaci; slavii de sud și ucrainenii nu erau de loc reprezentați" (pag. 21). Aceeași discriminare se făcea și pe plan local. „Nu numai în Ungaria propriu-zisă — arată autorul —, dar și în Slovacia, Ucraina subcarpatică și în ținuturile romînești cea mai mare parte a posturilor conducătoare și administrative erau ocupate de maghiari... În Slovacia, Ucraina subcarpatică ca și în regiunile cu populație compactă romînească s-a dus o politică de maghiarizare forțată a școlilor. Întreaga predare, nu numai în învățămîntul superior și mediu, dar și în majoritatea școlilor elementare, se făcea numai în limba maghiară" (pag. 31). Aceasta a avut ca rezultat intensificarea mișcării de eliberare națională a popoarelor asuprite din Austro-Ungaria.

Capitolele II-VI ale lucrării se ocupă de intrarea monarhiei austro-ungare în război, desfășurarea operațiunilor militare pe diferite fronturi, înrăutățirea situației clasei muncitoare și a maselor muncitoare ca urmare a războiului, intensificarea luptelor sociale și naționale ale maselor largi populare din imperiul habsburgic.

În lupta puterilor imperialiste pentru reîmpărțirea lumii, care a luat o mare amploare la începutul secolului al XX-lea, Austro-Ungaria a ocupat unul din primele locuri. Magnații austrieci și marii moșieri unguri urmăreau să cucerască Serbia și alte teritorii, să-și asigure poziții avantajoase economice și militar-strategice în Balcani. Chiar de la începutul războiului, armatele austro-ungare au dat dovadă de o slabă capacitate de luptă.

Războiul, cu toate consecințele sale, precum și insuccesele armatelor imperiale au încurcat socotelile claselor conducătoare din monarhia habsburgică, care, declanșînd războiul, urmăreau, în același timp, să abată atenția clasei muncitoare și maselor largi populare de la luptele revoluționare, de la mișcările de eliberare națională. Dimpotrivă, în anii primului război mondial s-au ascuțit la maximum contradicțiile sociale și naționale ale statului dualist austro-ungar. În primele rînduri ale luptei revoluționare, subliniază autorul, a fost clasa muncitoare, care, în ciuda măsurilor excepționale de militarizare a întreprinderilor, la sfîrșitul anului 1914 și începutul anului 1915 a declarat greve. Au fost numeroase cazuri cînd grevele erau însoțite de demonstrații și revolte ale „celor înfometate". Muncitorii se ridicau împotriva războiului, militau pentru drepturi democratice, pentru condiții omeneste de muncă și trai. Pe măsură ce războiul continua, creșteau revolta și minia clasei muncitoare. În aceste condiții, ideile Marii Revoluții Socialiste din Octombrie au găsit un teren fertil în Austro-Ungaria, influențînd procesul de radicalizare a maselor muncitoare, indiferent de naționalitate. Marilor bătălii de clasă din Austro-Ungaria, pentru pace și solidaritate cu Rusia Sovietică, ca, de pildă, greva generală din ianuarie 1918 și greva politică de masă din iunie 1918, care au zguduit din temelii statul național habsburgic, le sînt consacrate capitole speciale în lucrare.

Un spațiu larg acordă autorul mișcărilor de eliberare națională a popoarelor asuprite în anii războiului mondial. În avangarda mișcării de eliberare națională a popoarelor asuprite a pășit clasa muncitoare. În numeroase orașe din Cehia și Slovacia, Transilvania și Banat, Croația-Slovenia, Bosnia și Herțegovina muncitorii au desfășurat demonstrații și adunări de masă sub lozincă luptei împotriva războiului imperialist, împotriva jugului social și național. „O participare activă — arată autorul — la mișcarea grevistă în plină ascensiune au avut-o muncitorii din Slovacia și Transilvania, unde jugul social se împletea cu cel național" (pag. 123). În lucrare se dă ca exemplu greva de la Lupeni din 18 martie 1918, la care au participat un număr mare de mineri, avînd loc ciocniri între muncitori și forțele respective. Greviștii au cerut desființarea regimului militarist

din mine și îmbunătățirea aprovizionării cu alimente. Greva a fost înăbușită cu ajutorul armatei. Un caracter de luptă hotărâtă — arată autorul — a avut greva de la Uzinele Reșița din 22 mai 1918, la care au participat peste opt mii de muncitori.

Valul mișcărilor greviste și al agitațiilor antimilitariste în armată a constituit semnalul mișcărilor țărănești. Măcelul imperialist a impus țăranilor greutăți imense. „În multe teritorii din Austria și Ungaria, și în special în Cehia, în Galiția și în Ucraina subcarpatică, în Transilvania și Croația și, de asemenea, în Bosnia și Herțegovina, la sate domnea cea mai neagră mizerie... Chiar în primăvara și vara anului 1918 în diferite provincii ale Austro-Ungariei au început mișcări de masă țărănești“ (pag. 296).

Ultimul capitol din lucrare se ocupă de revoluția burghezo-democratică din Austria și Ungaria și de destrămarea imperiului habsburgic. Înfringerile militare, mișcarea revoluționară și de eliberare națională au zguduit din temelii imperiul habsburgic multinațional. În octombrie-noiembrie 1918, în Austro-Ungaria s-a desfășurat revoluția burghezo-democratică, revoluție care a avut mai ales un caracter de eliberare națională. „Peste tot — arată autorul — s-au semnalat mișcări revoluționare în rîndul slovacilor, croaților, ucrainenilor, romînilor transilvăneni împotriva jugului național, pentru despărțirea totală de Ungaria“ (pag. 361). Astfel, „încă înă-

inte de capitularea Austro-Ungariei și încheierea armistițiului cu Antanta s-a desăvîrșit, în ochii tuturor, descompunerea imperiului peticit, multinațional. La sfîrșitul lui octombrie a avut loc lichidarea definitivă a dominației austriece și ungare în Cehia și Slovacia, în teritoriile locuite de slavii de sud, polonezi, ucrainenii de vest și romîni“ (pag. 370).

Relevindu-se importanța istorică a revoluției din 1918 din Austro-Ungaria, în lucrare se arată: „Victoria revoluției în Austro-Ungaria în octombrie—noiembrie 1918 și prăbușirea monarhiei habsburgice au dus după sine la schimbări radicale pe harta Europei centrale și de sud-vest. În focul revoluției a avut loc descompunerea imperiului multinațional, bastion al reacțiunii, care de veacuri a ținut în robie popoarele asuprite. Ca urmare, au apărut noi state: Austria și Ungaria, Cehoslovacia și Regatul sirbo-croato-sloven (Iugoslavia). În același timp au avut loc unirea populației poloneze din Austria cu Regatul polon, formînd o Polonie independentă, unirea Transilvaniei, cu populația ei în cea mai mare parte romînească, cu România, unirea unor provincii italiene de la nordul Mării Adriatice cu Italia. Eliberarea popoarelor asuprite de sub dominația multiseclară austro-ungară și crearea de state naționale independente a fost, incontestabil, un fenomen progresist“ (pag. 387).

GH. UNC

Sesiuni științifice consacrate celei de-a XX-a aniversări a eliberării patriei noastre

Sesiunea de referate a Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă C. C. al P. M. R. și a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C. C. al P. M. R.

În zilele de 29 și 30 iunie a.c. s-au desfășurat lucrările sesiunii de referate a Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă C.C. al P.M.R. și a Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., consacrată celei de-a XX-a aniversări a eliberării patriei de sub jugul fascist. La sesiune au participat cadre didactice, cercetători științifici în domeniul economiei, filozofiei și istoriei, aspiranți și alți lucrători pe frontul ideologic. Lucrările sesiunii s-au desfășurat la început în ședință plenară, iar apoi pe 3 secții: filozofie, economie și istorie.

În ședința plenară au fost prezentate referatele: „Însemnătatea istorică a insurecției armate din august 1944”, de Ion Popescu-Puțuri, director al Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.; „Politica științifică a Partidului Muncitoresc Român de construire și desăvîrșire a construirii socialismului”, de G. Comartin, rector al Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă C.C. al P.M.R.

În cadrul secției de istorie s-au prezentat următoarele referate: „Contribuția comitetelor de Front unic muncitoresc din întreprinderi la pregătirea insurecției armate din august 1944” de C. Barbu, prorector al Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu” de pe lângă C.C. al P.M.R., conf. V. Ionescu; „Rolul maselor, sub conducerea P.C.R., în instaurarea și consolidarea puterii populare” de N. Goldberger, director-adjunct al Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.; „Măsurile luate de P.C.R. pentru organizarea

clasei muncitoare după victoria insurecției armate din august 1944” de lector V. Avramescu, lector I. Gavrilă, asist. N. Turtuleanu; „Istoriografia mișcării muncitorești în cei 20 de ani de la 1944” de conf. T. Georgescu, cand. în șt. istorice; „Lupta maselor pentru ocuparea primăriilor și prefecturilor și rolul acestei lupte în instaurarea guvernului democratic (23 August 1944—6 Martie 1945)” de conf. Gh. Moldoveanu, lector A. Varghida, lector S. Țecu; „Tactica P.C.R. față de chiaburime în lupta pentru înfăptuirea reformei agrare din 1944—1945” de conf. M. Fătu, aspirant I. Lupescu; „Lupta maselor, sub conducerea P.C.R., pentru refacerea economică a țării în perioada premergătoare Conferinței naționale a P.C.R. din 1945” de conf. N. Petreanu, cand. în șt. istorice, lector L. Geică, șef de cabinet A. Căcoveanu; „Politica P.C.R. de alianțe oglindită în Platforma Blocului partidelor democrate și importanța ei în alegerile parlamentare din noiembrie 1946” de aspirant Șt. Cenuse; „Participarea intelectualității la lupta maselor populare, conduse de P.C.R., pentru înfăptuirea sarcinilor primei etape a revoluției populare” de aspirant I. Sirzea, aspirant C. Mocanu; „Folosirea de către P.C.R. a rezervelor indirecte în lupta pentru înfăptuirea sarcinilor primei etape a revoluției populare” de lector V. Pătrui, asist. C. Unguru, asist. St. Lache; „Schimbarea hotărâtă a raportului forțelor social-politice în favoarea proletariatului și a aliaților săi în anul 1947” de aspirant C. Olteanu; „Apariția și dezvoltarea elementelor noii puteri

populare“ de aspirant A. Karețchi ; „Considerații asupra legilor științei Istoriei și reflectării lor în istoriografia din România după 23 August 1944“ de aspirant C. Mocanu ; „Activitatea organizațiilor de partid din întreprinderile industriale pentru îndeplinirea sarcinilor trasate de Congresul al II-lea al P.M.R. privind introducerea și însușirea tehnicii noi (1956—1960)“ de aspirant I. Toacă ; „Contribuția mișcării muncitorești din România la lupta pe plan internațional împotriva fascismului“ de prof. N. Petrovici, asist. I. Babici (pe care o publicăm în numărul de față).

Cuvîntul de închidere a lucrărilor secției a fost rostit de Gh. Zaharia, director-adjunct al Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., șeful catedrei de istoria R.P.R. și P.M.R. a Școlii superioare de partid „Ștefan Gheorghiu“ de pe lângă C.C. al P.M.R.

În cadrul secției de filozofie s-au prezentat următoarele referate : „Determinismul istoric și caracterul profund științific al politicii P.M.R. de desăvîrșire a construcției socialiste“ de conf. C. Vlad ; „Unele aspecte privind conținutul și principalele trăsături caracteristice ale opiniei publice socialiste în țara noastră“ de aspir. A. Bondrea ; „Rolul atitudinii socialiste față de muncă în dezvoltarea multilaterală a personalității umane“ de aspir. A. Giurgiu ; „Aspecte ale corelației dintre morală și drept în etapa actuală“ de aspir. M. Voiculescu ; „Progresul tehnic și educarea estetică a oamenilor muncii“ de lector I. Achim ; „Conducerea de către partid — cheazăse a înfloririi literaturii noastre actuale“ de lector M. Dirzu și asist. M. Bălăeț ; „Cu privire la categoria sociologică de forță motrice“ de conf. S. Tamaș ; „Categoria sociologică de mod de trai“ de aspir. Gh. Trandafir ; „Progresul social și problema trăsăturilor generale umane“ de prof. C. Borgeanu ; „Dubla natură juridică a sfaturilor populare ca organe locale ale puterii de stat și ca organizații de masă“ de lector P. Velica.

În cadrul secției de economie s-au prezentat următoarele referate : „Schimbări în structura industriei în procesul industrializării socialiste în R.P.R.“ de aspir. C. Olah ; „Rolul industriei siderurgice în crearea și dezvoltarea bazei teh-

nice materiale a socialismului“ de aspir. I. Lungu ; „Aspecte ale politicii P.M.R. de electrificare a țării“ de aspir. D. Pugna ; „Rezerve importante de creștere a productivității muncii în industria minieră metalieră din R.P.R.“ de aspir. V. Gabrian ; „Schimbarea structurii industriei constructoare de mașini și a locului ei în cadrul industriei în anii de dezvoltare planificată a economiei R.P.R.“ de conf. D. Paulescu cand. în șt. economice ; „Conținutul și trăsăturile relațiilor socialiste internaționale“ de prof. E. Hutira cand. în șt. economice ; „Îmbinarea armonioasă de către P.M.R. a stimulentele materiale și morale și promovarea consecventă a cointeresei materiale în construcția socialismului în țara noastră“ de aspir. C. Moisuc ; „Aspecte ale ridicării nivelului de trai al țărănimii muncitoare în anii regimului democrat-popular“ de conf. M. Popescu cand. în șt. economice ; „Cu privire la economisirea masei lemnoase în economia R.P.R.“ de aspir. S. Spătaru ; „Unele probleme referitoare la creșterea și folosirea rațională a resurselor materiale și financiare în diferite ramuri ale industriei R.P. Romîne“ de prof. Gh. Siclovan și conf. H. Falcon ; „Unele aspecte ale acțiunii legii valorii pe plan internațional“ de prof. I. Rachmuth ; „Ridicarea nivelului tehnic al producției în industria constructoare de mașini“ de lector I. Florea ; „Asimilarea de produse noi în industria constructoare de mașini în primii 4 ani ai planului șesenal“ de lector R. Doagă ; „Dezvoltarea și perfecționarea fondurilor fixe în industria R.P. Romîne în anii construcției socialiste“ de lector S. Drăgănescu și șef cab. Gh. Ciulbea ; „Eficiența economică a modernizării mașinilor și utilajelor aflate în funcțiune“ de asist. D. Barbu și asist. I. Mitroi ; „Dezvoltarea industriei petrolului în anii puterii populare în R.P. Romînă“ de lector C. Ștefan cand. în șt. economice și lector A. Cofaru ; „Acumularea și reproducția socialistă lărgită în gospodăriile agricole colective“ de aspir. C. Secieru ; „Concentrarea producției și profilarea G.A.S.“ de lector N. Velicu și asist. Gh. Vlădică ; „Considerațiuni metodologice privitoare la abordarea istoriei economice a Romîniei“ de conf. V. Axenciuc cand. în șt. economice ; „Considerațiuni metodologice

privitoare la analiza capitalismului contemporan" de conf. E. Dobrescu cand. în şt. economice şi conf. T. Postolache cand. în şt. economice ; „Socialismul în teoriile economice burgheze contemporane" de conf. I. Nicolae cand. în şt. economice ; „Aspecte ale contradicţiilor interimperialiste legate de funcţionarea Pieţei Comune" de conf. I. Vesa ; „Piaţa Comună — instrument de încălcare a suveranităţii naţionale a statelor asociate" de lector G. Botoi ; „Cu privire la «integrarea» economică în America Centrală" de lector C. Mecu.

Referatele prezentate în cadrul sesiunii, rod al activităţii ştiinţifice a cadrelor didactice, cercetătorilor ştiinţifici şi aspiranţilor, au adus contribuţii la aprofundarea unor momente importante din istoria partidului nostru şi a patriei, au abordat o serie de teme actuale privitoare la politica ştiinţifică a P.M.R. de construire şi desăvîrşire a construirii socialismului, probleme ale industrializării socialiste, dezvoltării agriculturii, relaţiilor socialiste internaţionale etc. Referatele au fost urmate de discuţii.

Sesiunea ştiinţifică a Academiei R. P. Romîne

În zilele de 2 şi 3 iulie a.c. s-au desfăşurat lucrările sesiunii ştiinţifice : „Marxism-leninismul şi gândirea ştiinţifică romînească", organizată de Academia Republicii Populare Romîne în cinstea celei de-a XX-a aniversări a eliberării patriei.

La lucrările sesiunii au participat academicieni, cercetători ştiinţifici ai institutelor Academiei, cadre didactice din învăţămîntul superior şi de la Şcoala superioară de partid „Ştefan Gheorghiu" de pe lângă C.C. al P.M.R., colaboratori ai Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., alţi oameni de ştiinţă şi cultură.

După cuvîntul de deschidere al acad. Iorgu Iordan, acad. Ilie Murgulescu a prezentat comunicarea „Rolul ştiinţei în societatea socialistă". În continuare, au fost prezentate comunicările : „Opoziţia dintre filozofia marxist-leninistă şi filozofia burgheză contemporană" de acad. Mihail Ralea ; „Bazele ştiinţifice ale construirii economiei socialiste în R.P.R." de prof. Roman Moldovan, membru corespondent al Academiei ; „Interpretarea materialist-dialectică a fenomenelor în ştiinţele fizice" de acad. Remus Răduleş ; „Interpretarea materialist-dialectică a fenomenelor din domeniul ştiinţelor

chimice" de acad. Cristofor Simionescu ; „Valorificarea tradiţiilor progresiste ale gândirii sociale şi filozofice din România" de acad. C. Ionescu-Gulian ; „Gîndirea economică marxistă şi critica economiei politice burgheze contemporane" de prof. I. Rachmuth, membru corespondent al Academiei ; „Interpretarea marxistă a istoriei patriei noastre" de acad. Andrei Ōţetea ; „Ideea industrializării în gîndirea economică din România" de Costin Murgescu, membru corespondent al Academiei ; „Dezvoltarea teoriei literare în anii puterii populare" de Alexandru Dima, membru corespondent al Academiei ; comunicarea regretatului academician Tudor Vianu, intitulată „Valorificarea tradiţiilor progresiste din domeniul istoriei, literaturii şi artei", care a fost citită de conf. univ. Ovidiu Drimba ; „Valoarea şi sensul libertăţii morale în tradiţia revoluţiei noastre" de conf. univ. N. Bellu ; „Idei şi realizări în lingvistica noastră după 23 August 1944" de acad. Iorgu Iordan ; „Dezvoltarea dreptului şi a ştiinţei juridice în R. P. Romînă" de prof. univ. Ludovic Takacs ; „Rolul şi importanţa relaţiilor economice dintre ţările socialiste" de prof. univ. E. Hutira ; „Critica curenţilor filozofice şi sociologice din România

dinainte de 1944 în anii puterii populare“ de Al. Posescu, cercetător principal la Institutul de filozofie al Academiei R. P. Române ; „Aspecte ale desfășurării revoluției științifico-tehnice con-

temporane pe plan mondial și în R. P. Română“ de prof. univ. Valter Roman.

Cuvîntul de închidere a lucrărilor sesiunii a fost rostit de acad. Iorgu Iordan, vicepreședinte al Academiei R. P. Române.

Sesiunea Academiei militare generale și a școlilor militare superioare de ofițeri

În ziua de 29 iulie a.c. s-au desfășurat lucrările sesiunii de comunicări a Academiei militare generale și a școlilor militare superioare de ofițeri.

În cadrul sesiunii au fost prezentate comunicările : „Douăzeci de ani de la eliberarea României de sub jugul fascist“ de general de armată Iacob Teclu, șeful Academiei militare generale ; „Din lupta antifascistă a muncitorimii petroliste sub conducerea P.C.R. în perioada 1934—1944“, elaborată de un colectiv condus de colonel Tăușanu Gheorghe ; „Acțiuni ale muncitorilor din industria extractivă și de armament, conduse de P.C.R., pentru sabotarea frontului hitlerist“, elaborată de un colectiv condus de maior Găinușe Gheorghe ; „Insurecția armată din august 1944, oglindită în literatură“ de lector Tomescu Maria ; „Insurecția armată din august 1944, văzută peste hotare“, elaborată de un co-

lectiv condus de colonel Gherghescu Vasile ; „Crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului, temele a marilor transformări petrecute în structura economiei R.P.R.“ de maior Dunarintiu Ion ; „Politica P.M.R. de dezvoltare armonioasă a regiunilor țării“ de maior Podoleanu Ion ; „Unitatea moral-politică a poporului în jurul partidului, forța motrice a dezvoltării țării noastre pe drumul desăvîșirii construcției socialismului“, elaborată de un colectiv condus de căpitan Comșa Vasile ; „Aplicarea creatoare de către P.M.R. a învățaturii marxist-leniniste în domeniul construcției militare“ elaborată de un colectiv condus de colonel Tomaș Tudor ; „Contribuția Armatei populare române la dezvoltarea științei și artei militare socialiste“, elaborată de un colectiv condus de colonel Șuța Ioan.

MIHAI GH. BUJOR

La 17 iunie a.c. a încetat din viață M. Gh. Bujor, militant de frunte al mișcării muncitorești revoluționare din România, vechi și devotat luptător pentru cauza socialismului.

M. Gh. Bujor s-a născut la 8 noiembrie 1881 la Iași, dintr-o familie de mici funcționari. După terminarea liceului, a urmat cursurile facultăților de drept, litere, filozofie și științele naturii din Iași.

Încă din anii studenției participă activ la mișcarea socialistă din România, făcând parte din „Cercul de studii sociale” al socialiștilor din Moldova, apoi din „Clubul de luminare al muncitorilor” din Iași și din alte asociații muncitorești socialiste. Întreținând strânse legături cu muncitorii și militanții revoluționari, el desfășoară o activitate neobosită pentru organizarea și dezvoltarea mișcării muncitorești, căreia i-a rămas devotat pînă în ultima clipă a vieții sale.

Între anii 1901—1905, ca publicist militant, colaborator activ la gazeta „România muncitoare”, scrie numeroase articole privitoare la probleme politice, muncitorești și socialiste, critică politica partidelor burghezo-moșierești, desfășoară o largă activitate de propagare a ideilor marxiste.

În timpul răscoalei din 1907 se solidarizează cu lupta țărănimii, adresînd cunoscutul manifest „Către concentrați și rezerviști” prin care îi cheamă să nu tragă în țărani răsculați. Este printre inițiatorii unei largi campanii de solidaritate, prin întruniri și presă, cu țărănimea răsculată.

Pentru activitatea bogată în mișcarea muncitorească și socialistă, este ales în 1908 membru în comitetul de conducere al „Uniunii socialiste” și codirector al revistei marxiste „Viitorul social”. La începutul anului 1910 participă la congresul de refacere a Partidului social-democrat din România, unde prezintă programul politic și agrar și este ales de către congres în Comitetul Executiv al partidului.

În preajma și în timpul primului război mondial, alături de alți militanți ai mișcării socialiste, se situează pe poziții potrivnice războiului imperialist, parti-

cipă la conferințele partidelor socialiste din țările balcanice, desfășoară activitate revoluționară în Moldova, unde este arestat, fiind eliberat din închisoare la 1 mai 1917, în urma marilor manifestații muncitorești.

În timpul și după Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, desfășoară o

largă activitate în rindurile muncitorilor și ostașilor români, care se aflau pe teritoriul Rusiei, chemându-i la solidaritate cu Revoluția din Octombrie, conduce ziarul românesc „Lupta” care apărea la Odesa, organizează detașamentele militare revoluționare românești din sudul Rusiei. În acest timp l-a întâlnit pe V. I. Lenin, fiind numit membru al Înaltului colegiu pentru lupta împotriva contrarevoluției din sud. Este arestat de trupele germane, apoi de contrarevoluționarii albgardiști și închis la Odesa.

La sfârșitul anului 1919, întorcându-se în România, desfășoară o susținută activitate revoluționară, sprijină lupta grupurilor comuniste și a aripilor stingei a partidului socialist în vederea creării partidului comunist, scrie manifeste, broșuri, articole, participă la redactarea documentelor secțiunii din București a partidului socialist pentru afilierea la Internaționala Comunistă.

În martie 1920 este arestat și condamnat la muncă silnică pe viață. În același an, la scurt timp după condamnarea sa, este ales la Galați deputat în parlament, dar majoritatea reacționară a Camerei Deputaților îi invalidează mandatul. În închisoare este supus unui regim de distrugere fizică și morală, izolat ani de-a rândul într-o celulă la Doftana. Eliberat în 1934, în urma unei puternice cam-

panii de masă, este din nou arestat în 1937, încarcerat la închisoarea Jilava, iar în timpul războiului internat în lagărul de la Tg.-Jiu.

După victoria insurecției din august 1944, M. Gh. Bujor desfășoară o neobosită activitate politică și obștească. A fost deputat și membru al Prezidiului Marii Adunări Naționale, președinte al Asociației foștilor deținuți antifasciști, membru al Consiliului General al Federației Internaționale a Rezistenței. În îndeplinirea tuturor sarcinilor care i-au fost încredințate de către partid, tovarășul M. Gh. Bujor a adus, la construirea socialismului în Republica Populară Română, contribuția experienței sale de încercat militant al mișcării muncitorești revoluționare.

Pentru meritele sale deosebite și îndelungata activitate în mișcarea muncitorească, M. Gh. Bujor a fost decorat cu ordinele „Steaua R.P.R.” clasa I, „Apărarea Patriei” clasa I și „23 August” clasa I, precum și cu alte ordine și medalii ale R.P.R.

Prin încetarea din viață a lui M. Gh. Bujor mișcarea muncitorească din țara noastră pierde pe unul din cei mai vechi militanți ai săi. Amintirea sa va rămâne veșnic în memoria noastră.

**COMITETUL
FOȘTILOR DEȚINUȚI ANTIFASCIȘTI DIN R.P.R.
INSTITUTUL DE ISTORIE A PARTIDULUI
DE PE LÎNGĂ C. C. AL P.M.R.**

СОДЕРЖАНИЕ

* * * Процесс руководителей боев железнодорожников и пештянских в 1933 году (1933—1934 гг)	3
Н. ПЕТРОВИЧ, И. БАБИЧ: Вклад рабочего движения Румынии в борьбу против фашизма в международном плане.	23
Г. ДРЭГАН: Работа, проведенная партийными организациями на бухарестских промышленных предприятиях для выполнения задач, поставленных II Съездом РРП по развитию новой техники.	41
Ф.Л. ДРАГНЕ: Позиции, занятые рабочим движением румынии по отношению к кристиянству в период 1918—1921 гг.	59
К. МОКАНУ: Крестьянская война 1514 года — героический момент борьбы за освобождение.	76

СООБЩЕНИЯ

О действиях рабочих-железнодорожников против военно-фашистской диктатуры и гитлеровской войны (1941—1944 гг.): М. Тэлэндэжеску, Г. Пинтян.	85
Действия, проведенные рабочими-шахтерами в первые годы военно-фашистской диктатуры: М. Ковач	95
Общество защиты женщины и ребенка (1935—1936): Б. Дуцеску	106

РЕЦЕНЗИИ

«История Румынии», т. IV. Издательство Академии РНР, 1964, 862 стр.: Тр. Луигу	124

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

«История народного хозяйства Румынии», т. III, Педагогическое издательство, 1964 г., 152 стр.; «Материалы по истории и музееведению», Музей истории города Бухареста, 1964, 410 стр.; ЕУДЖЕНИЯ ЧЕРНЯ, НИКОЛАЕ РАДУЛЕСКУ, ТУДОР ПИНТЯН: «К свету» (Сборник революционных песен), Музыкальное издательство Союза композиторов РНР, 1964 г., 296 стр.; Е.И. РУБИНШТЕЙН: «Крушение австро-венгерской монархии», Издательство Академии Наук СССР, Москва, 1963, 428 стр.	129

ИНФОРМАЦИЯ

Научные сессии, посвященные XX годовщине освобождения родины.	140
МИХАЙ Г. БУЖОР	144

I N H A L T

* * *	Der Prozeß der Führer der Eisenbahner und Erdölarbeiter von 1933—1934	3
N. PETROVICI, I. BABICI	Der Beitrag der Arbeiterbewegung in Rumänien zu dem gegen den Faschismus auf internationaler Ebene geführten Kampf	23
GH. DRĂGAN:	Die Arbeit der Parteiorganisationen in den Industrieunternehmen der Hauptstadt zur Erfüllung der vom 2. Parteitag der RAP gestellten Aufgaben im Zusammenhang mit der Enturcklung der neuen Technik	41
FL. DRAGNE:	Die einstellung der arbeitbewegung in Rumanien zur bauernschaft in der periode 1918—1921	59
C. MOCANU	Der Bauernkrieg von 1514—heldenhaftes Moment des Freiheitskampfes	76

M I T T E I L U N G E N

Aktionen der Eisenbahnarbeiter gegen die militärfaschistische Diktatur und den Hitler-Krieg (1941—1944): <i>M. Tălăngescu, T. Pintean.</i>	85
Aktionen der Bergarbeiter in den ersten Jahren der militärfaschistischen Diktatur: <i>M. Covaci.</i>	95
Der verband für frauen-und kinderschutz (1935—1936) ; <i>B. Duşescu</i>	106

R E Z E N S I O N E N

„Die Geschichte Rumäniens“, IV. Band, Verlag der Akademie der RVR, 1964, 862 S.: <i>Tr. Lungu</i>	121

B I B L I O G R A P H I S C H E   A N G A B E N

„Die Geschichte der Volkswirtschaft Rumäniens“, III. Band Didaktischer und Pädagogischer Verlag, 1964, 152 S.; „Urkunden der Geschichte und Museographie“, Geschichtsmuseum der Stadt Bukarest, 1964, 410 S.; EUGENIA CERNEA, NICOLAE RADULESCU, TUDOR PINTEAN: „Zum Licht“ (Auswahl von revolutionären Liedern), Musikverlag des Komponistenverbands der RVR, 1964, 296 S.; E.I. RUBINSTEIN: „Der Zusammenbruch der Österreichisch-Ungarischen Monarchie“, Verlag der Akademie der Wissenschaften der UdSSR, Moskau, 1963, 428 S.	129

I N F O R M A T I O N E N

Dem 20. Jahrestag der Befreiung des Vaterlandes gewidmete wissenschaftliche Tagungen	140
MIHAI GH. BUJOR	144

SOMMAIRE

* * * Le procès de 1933 — 1934 intenté aux dirigeants des luttes des cheminots et des ouvriers du pétrole.....	3
N. PETROVICI, I. BABICI: La contribution du mouvement ouvrier de Roumanie à la lutte, livrée sur le plan international, contre le fascisme.....	23
G. DRĂGAN: L'activité des organisations de parti des entreprises industrielles de la Capitale pour la réalisation des tâches du II ^e Congrès du parti concernant le développement de la technique nouvelle.....	41
FL. DRAGNE: La position adoptée par le mouvement ouvrier de Roumanie à l'égard de la paysannerie pendant la période 1918 — 1921	59
C. MOCANU: La guerre paysanne de 1514 — moment héroïque de la lutte pour la liberté	76

COMMUNICATIONS

Actions des cheminots contre la dictature militaire-fasciste et la guerre hitlérienne (1941—1944): M. Tălăngesco, T. Pinteau.....	85
Actions déployées par les mineurs au cours des premières années de la dictature militaire-fasciste: M. Covaci.	95
La société pour la protection de la femme et de l'enfant (1935 — 1936) B. Duțesco	106

COMPTES RENDUS

Histoire de la Roumanie ⁶⁶ , tome IV, Editions de l'Académie de la R.P.R., 1964 862 p.: Tr. Lungu.	121

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

„Histoire de l'économie nationale de la Roumanie“, t. III, Editions didactiques et pédagogiques, 1964, 152 p.; „Documents historiques et muséographiques“, Musée d'histoire de la ville de Bucarest, 1964, 410 p.; EUGENIA CERNEA, NICOLAE RADULESCO, TUDOR PINTEAN: „Vers la lumière“ (Recueil de chants révolutionnaires), Editions musicales de l'Union des Compositeurs de la R.P.R., 1964, 296 p.; E.I. RUBINSTEIN: „L'effondrement de la monarchie austro-hongroise, Editions de l'Académie des sciences de l'U.R.S.S., Moscou, 1963, 428 p.	129

INFORMATIONS

Sessions scientifiques consacrées au XX ^e anniversaire de la libération de la patrie	140
MIHAI GH. BUJOR	144

CONTENTS

* * * The Trial of the Leaders of the Railway and Oil Workers' Struggles in 1933—1934	3
N. PETROVICI, I. BABICI: The Contribution of the Working-Class Movement in Rumania to the Struggle Against Fascism on the International Plane.	23
GH. DRĂGAN: Activity of the Party Organisations Bucharest Enterprises for the Fulfilment of the Tasks Traced by the Second Congress of the Party Concerning the Development of the New Technics	41
FL. DRAGNE: The stand of the Working—Class Movement in Rumania towards the peasantry in the period 1918—1921	59
C. MOCANU: The Peasant War of 1514—a Heroic Moment of the Struggle for Freedom.	76

PAPERS

From the Actions of the Railwaymen Against the Military-Fascist Dictatorship and Hitler's War (1941—1944): <i>M. Tălăngescu, T. Pintean</i>	85
Actions of Mine Workers in the Early Years of the Military-Fascist Dictatorship: <i>M. Covaci</i>	95
The Society for Mother and Child Protection a mass organization set up and guided by the Communist Party of Rumania (1935—1936): <i>B. Dutescu</i>	106

BOOK REVIEWS

"Rumania's History" vol. IV, Publishing House of the R.P.R. Academy, 862 pages: <i>Tr. Lungu</i>	121

BIBLIOGRAPHICAL NOTES

"The History of Rumania's National Economy", vol. III, Didactic and Pedagogical Publishing House, 1964, 152 pages; "Materials of History and Museography", The Museum of Bucharest History, 1964, 410 pages; EUGENIA CERNEA, NICOLAE RADULESCU, TUDOR PINTEAN: "Towards Light" (A Collection of Revolutionary Songs): Music Publishing House of the Composers' Union in the R.P.R., 1964, 296 pages; E.I. RUBINSTEIN "The Collapse of the Austro-Hungarian Monarchy", Publishing House of the USSR Academy of Sciences, Moscow, 1963, 428 pages.	129

INFORMATION S

Scientific Sessions Devoted to the XX-th Anniversary of the Liberation of Our Country	140
IN MEMORIAM: MIHAI G. BUJOR	144

BIBLIOTECA CENTRALA
SIBIU

COMITETUL DE REDACȚIE

**N. ADANILOAIE, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA**

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 442 ; 722 ; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 4 lei; abonamentul pe 6 luni — 12 lei, pe un an — 24 lei.

Editura „Scinteia“

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
CHICAGO, ILL.
JAN 10 1900

78903

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

analele

biblioteca oraș
Sibiu

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

1944 XX 1964

4

1964

1990

0 JUL 2005

80

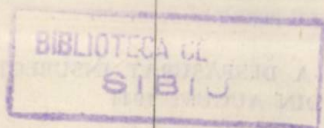
18903.

ULU 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

ANUL X

4

1964

5908✓

SUMAR

Pag.

A XX-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist. Expunerea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naţionale	3

STUDII

ION POPESCU-PUȚURI: Însemnătatea istorică a insurecţiei armate din august 1944	19
BARBU ZAHARESCU: Rolul conducător al P.M.R. în dezvoltarea economiei socialiste	35
VASILE RAUSSER: Industrializarea ţării — temelia construcţiei socialismului în R.P.R.	53
MIHAIL FLORESCU: Politica P.M.R. de dezvoltare continuă şi rapidă a industriei chimice în Republica Populară Română	77
BUJOR ALMĂŞAN: Înfăptuirea cu succes a planului elaborat de P.M.R. pentru electrificarea ţării	91
GHEORGHE MATEI: Alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare — temelia orînduirii democrat-populare	105

PE LOCURILE UNDE S-A DESFĂŞURAT INSURECȚIA ARMATĂ DIN AUGUST 1944

Băneasa-Otopeni: Comandor în rezervă <i>Dobre Teodor</i>	121
Cotroceni: General-maior în rezervă <i>Ionescu Dan</i>	126
Valea Prahovei: General-maior în rezervă <i>Zotter Toma</i>	130
Braşov: Colonel în rezervă <i>Chiriţă Atanase</i>	136
Călăraşi: Colonel în rezervă <i>Damiescu Constantin</i>	141
Cernavodă: Lt. col. în rezervă <i>Navasart S. Florin</i>	146
Giurgiu: Căpitan de rangul I în rezervă <i>Marinescu Vasile</i>	149
Turnu-Severin: General-maior în rezervă <i>Gaşpar Ioan</i>	154
Timişoara: Colonel în rezervă <i>Galgoşi Alexandru</i>	158
Pe văile Mălin şi Suha: Colonel în rezervă <i>Teodorescu Nistor</i>	163

A XX-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist Expunerea tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naţionale

TOVARĂŞI,

Poporul român cinsteşte astăzi cea de-a 20-a aniversare a zilei de 23 August, ziua eliberării patriei de sub jugul fascist, cea mai mare sărbătoare naţională a României. Acest eveniment istoric a deschis o eră nouă, luminoasă, în dezvoltarea ţării, a marcat o cotitură hotărîtoare în destinele poporului nostru, în îndelungata sa luptă pentru eliberarea naţională şi socială, pentru înfăptuirea de adînci transformări revoluţionare şi clădirea unei Romîinii noi, socialiste.

Cu prilejul acestei glorioase aniversări, permiteţi-mi, ca în numele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, al Consiliului de Stat şi al guvernului Republicii Populare Romîne să vă transmit un călduros salut, dv., tovarăşi deputaţi şi deputate, vechilor participanţi la lupta ilegală a partidului, la evenimentele din august 1944, fruntaşilor în munca şi lupta pentru construirea socialismului invitaţi la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naţionale, tuturor cetăţenilor scumpei noastre patrii ! (*Aplauze*).

Salutăm cu multă bucurie în mijlocul nostru delegaţiile de partid şi de stat din ţările socialiste frăţeşti şi le aducem vii mulţumiri pentru că cinstesc, prin prezenţa lor, marea noastră sărbătoare. Aceasta constituie o caldă manifestare a relaţiilor de prietenie dintre partidele şi ţările noastre ! (*Aplauze*).

De asemenea, salutăm călduros pe toţi oaspeţii de peste hotare aflaţi aci, care participă împreună cu noi la această aniversare sărbătorească ! (*Aplauze*).

Au trecut 20 de ani de la memorabila zi a eliberării ţării ; uriaşele prefaceri petrecute în acest răstimp în toate domeniile, în structura politică, economică şi socială a ţării, în poziţia ei internaţională, au schimbat din temelii înfăţişarea României şi condiţiile de viaţă ale celor ce muncesc.

Cea mai măreaţă cucerire a oamenilor muncii este victoria deplină a socialismului la oraşe şi sate. Au fost desfiinţate clasele exploatare — lichidate pentru totdeauna exploatarea şi asuprirea omului de către om.

Forţa socială hotărîtoare a tuturor marilor transformări din viaţa poporului — eroica noastră clasă muncitoare — harnica ţărănime colec-

tivistă, intelectualitatea, oamenii muncii de toate naționalitățile, înfrățiți în lupta umăr la umăr pentru înflorirea patriei, formează societatea nouă din țara noastră, strâns unită în jurul partidului.

Orînduirea noastră socială, bazată pe puterea celor ce muncesc, s-a consolidat an de an și are o tărie de nezdruccinat; masele cele mai largi participă activ la conducerea vieții de stat, se dezvoltă continuu democrația socialistă.

Partidul nostru este în prezent mai puternic și mai unit decît ori-cînd, se bucură de un imens prestigiu în rîndurile poporului și îndeplinește cu succes rolul de forță conducătoare în opera de desăvîrșire a construcției socialiste. (Aplauze).

Imaginea Romîniei de astăzi, libere și prospere, stă mărturie că Partidul Muncitoresc Romîn a binemeritat încrederea poporului, a răspuns cu cinste nădejdlor sale. (Aplauze).

Coeziunea strînsă a oamenilor muncii în jurul partidului, hotărîrea lor nestrămutată de a înfăptui politica sa verificată de viață, stau che-zăsie cuceririi de noi și noi victorii sub steagul măreț al socialismului ! (Aplauze).

TOVARĂȘI,

Revoluția populară, începută acum două decenii prin insurecția armată antifascistă, își are profunde rădăcini istorice în frămîntările sociale și în contradicțiile legate de situația internațională a Romîniei din anii premergători celui de-al doilea război mondial, accentuate la extrem în perioada dictaturii militaro-fasciste.

Politica antipopulară și antinațională dusă de clasele stăpînitore menținea Romînia într-o stare de înapoiere economică și culturală, de dependență față de marile puteri capitaliste. Acestea acaparaseră principalele ei resurse — petrolul, lemnul și alte bogății, foloseau țara drept o anexă agrară și sursă de materii prime, drept pion al politicii lor imperialiste.

Deveneau din ce în ce mai grele condițiile de trai ale muncitorilor, țăranilor, meseriașilor, imensei majorități a intelectualilor, se accentuau restrîngerea drepturilor și libertăților democratice, atmosfera de silnicie și teroare.

Partidului comunist i-a revenit misiunea istorică de a mobiliza oamenii muncii împotriva exploatării burghezo-moșierești, împotriva fascizării țării, pentru drepturi democratice. Ridicînd steagul luptei împotriva fascismului, care devenise principala primejdie pentru poporul romîn, partidul nostru chema masele muncitorești, grupările democratice, personalitățile proeminente ale vieții politice și culturale să militeze împotriva expansiunii imperialismului german și a agenturii sale interne, împotriva pregătirii războiului antisovietic, pentru apărarea independenței naționale.

În anii întunecați ai războiului hitlerist, comuniștii, animați de cel mai fierbinte patriotism, au dat nenumărate jertfe organizînd sabotarea mașinii de război și mobilizînd toate forțele patriotice, întregul popor la acțiune în vederea răsturnării dictaturii militaro-fasciste.

Eroismul fără seamăn al Armatei Sovietice, care purta pe umerii ei greul războiului, loviturile nimicitoare pe care le dădea pe front armatelor fasciste insuflau un puternic avânt luptei de eliberare a poporului român.

Creșteau nemulțumirea și revolta maselor populare, se accentua starea de spirit antihitleristă în armată, sporeau deruta și panica în rândurile întregii reacțiuni, se adâncea neconținut criza politică a regimului antonescian.

În aceste împrejurări hotărâtoare pentru destinele României, Partidul Comunist Român a elaborat o platformă care prevedea răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, scoaterea țării din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei, formarea unui guvern din reprezentanții tuturor forțelor antifasciste, înfăptuirea de reforme democratice. Partidul s-a declarat gata să colaboreze cu toate partidele, grupările și personalitățile, indiferent de poziția lor de clasă și de convingerile lor ideologice, pentru realizarea oricărei prevederi din această platformă, punând ca singur criteriu al colaborării lupta împotriva ocupanților hitleriști și a slugilor lor din țară.

Frontul Unic Muncitoresc, realizat în aprilie 1944 între partidul comunist și partidul social-democrat, a constituit coloana vertebrală a coalizării tuturor forțelor politice hotărâte să lupte pentru eliberarea țării.

O mare importanță a avut activitatea desfășurată de partid în rândurile armatei, atragerea de partea forțelor antihitleriste a unor generali și ofițeri superiori însuflețiți de sentimente patriotice.

Partidul nostru a folosit cu pricepere împrejurările favorabile create de succesele militare ale coaliției antihitleriste și, în primul rând, de strălucitele victorii ale Armatei Sovietice.

În ziua memorabilă de 23 August 1944, dictatura militaro-fascistă a fost răsturnată, Antonescu și ceilalți membri ai guvernului au fost arestați. Formațiunile de luptă patriotice și unitățile militare române au ocupat principalele instituții și obiective militare, au curățat Capitala și împrejurimile ei de unitățile hitleriste, au zdrobit trupele germane din Valea Prahovei, Brașov, Constanța, Turnu Severin, capturând zeci de mii de prizonieri.

Umăr la umăr cu glorioasa Armată Sovietică, armata română a luptat pentru izgonirea trupelor hitleriste de pe întreg teritoriul țării și a participat cu toate forțele ei la război, pînă la capitularea Germaniei fasciste.

Poporul român va cinsti veșnic amintirea vitejilor ostași sovietici care și-au dat viața pentru libertatea țării noastre ; sîngele vărsat în comun a cimentat prietenia și alianța dintre poporul român și poporul sovietic în lupta pentru triumful nobilei cauze a libertății popoarelor, a păcii și socialismului ! (Aplauze).

Înfruntînd cu un minunat spirit de sacrificiu condițiile deosebit de grele, ruina economică provocată de război și sabotajul reacțiunii, poporul nostru a răspuns cu înflăcărare chemării partidului „Totul pentru front, totul pentru victorie!”. Muncitorii, țărani, meseriași, intelectualii și-au mobilizat toate puterile, au acceptat cu bărbăție orice pri-

vațiuni pentru a asigura resursele și mijloacele necesare frontului. Asemenea momente de imens avînt patriotic rămîn pentru totdeauna consemnate de istorie.

Pentru faptele lor de arme în războiul antifascist, peste 300 000 de soldați, subofițeri și ofițeri romîni au fost decorați cu ordine și medalii romîne, sovietice și cehoslovace. Prin bătăliile purtate, prin sîngele vărsat, poporul romîn și-a adus contribuția la victoria asupra fascismului și a înscris o pagină glorioasă în istoria luptelor sale pentru libertate și independență națională.

Gîndul nostru se îndreaptă cu emoție și recunoștință spre eroicii soldați și ofițeri romîni, spre bravii luptători din formațiile patriotice, spre toți neînfrițații fii ai poporului, luptătorii antifasciști în frunte cu comuniștii care și-au dat viața pentru cauza sfîntă a libertății patriei ! (Applauze).

Descătușînd energia creatoare a maselor, insurecția antifascistă a dat un puternic impuls luptei poporului pentru obiective mereu mai înalte ale progresului social, spre desăvîrșirea transformărilor burghezo-democratice și trecerea la instaurarea puterii muncitorești-țărănești, la înlăturarea sarcinilor revoluției socialiste.

Se ridicau la luptă forțe sociale uriașe, de nebiruit, trezite la creație istorică conștientă. Clasa muncitoare, organizată în sindicate unice, țărănimea care lupta pentru pămînt, partidele și grupările reunite în Frontul Național Democrat, formațiunile de luptă patriotice schimbau raportul forțelor politice în favoarea poporului muncitor. Reacțiunea nu mai era în stare să oprească lupta maselor pentru reforme democratice, pentru înlăturarea năzuințelor seculare de viață mai bună, de eliberare de sub jugul oricărei asupririi și exploatare.

Oamenii muncii luau cu asalt prefecturile, preturile și primăriile, instalau în fruntea acestora reprezentanți ai poporului, alungau din aparatul de stat și din conducerea instituțiilor și întreprinderilor elementele reacționare, expropriau și împărțeau țăranilor pămînturile moșierești.

Valul luptei populare a înlăturat succesiv trei guverne cu majoritate reacționară și a adus la putere, la 6 martie 1945, primul guvern în care clasa muncitoare avea rolul precumpănitor, guvernul prezidat de patriotul înflăcărat și eminentul om de stat, Dr. Petru Groza.

Legiferarea și definitivarea reformei agrare, cît și întreaga activitate a guvernului au sporit considerabil influența și autoritatea acestuia în rîndurile maselor țărănești, au consolidat alianța muncitorească-țărănească făurită în focul luptei pentru pămînt.

Cercurile reacționare nu s-au putut împăca, desigur, cu noul curs al evenimentelor. Partidele „istorice” vedeau că pierd terenul de sub picioare și rămîn complet izolate de popor, fără nici o bază de masă. În înțelegere și cu sprijinul cercurilor imperialiste, pe a căror intervenție se bazuia pentru recîștigarea pozițiilor pierdute, reacțiunea, grupată în jurul monarhiei, a aruncat în joc ultima sa carte. Regele a rupt orice contact cu guvernul Dr. Petru Groza, a refuzat contrasemnarea legilor, scontînd să provoace o criză politică, demisia guvernului și răsturnarea regimului democratic. Guvernul și-a continuat însă activitatea, înlăturînd programul de transformări democratice, dovedind că se poate guverna cît se poate de bine și fără așa-numitul „factor constituțional“.

Constatînd eşecul deplin al „grevei regale”, monarhia, conducătorii partidelor național-tărănesc și liberal au căutat din nou sprijinul puterilor occidentale din coaliția antihitleristă. Ca o condiție a normalizării relațiilor între rege și guvern, Statele Unite și Anglia au cerut, iar guvernul Groza a acceptat includerea ca miniștri fără portofoliu a cîte unui reprezentant al celor două partide „istorice” și organizarea într-un termen scurt a alegerilor generale.

În alegerile efectuate în noiembrie 1946, Blocul Partidelor Democratice a obținut o strălucită victorie, întrunind 71,80 la sută din totalitatea voturilor. Pentru reacțiune, alegerile au constituit o înfrîngere zdrobitoare, au definitivat procesul de izolare completă de mase a partidelor „istorice”.

Vă amintiți, tovarăși, cîte eforturi a irosit presa reacționară din Occident pentru a denatura realitățile social-politice din țară și a prezenta instaurarea guvernului Dr. Petru Groza ca un act impus din afară. **Victoria obținută în alegeri de forțele democratice a confirmat cum nu se poate mai convingător că guvernul este expresia voinței și intereselor profunde ale maselor largi, că el se bucură de încrederea deplină a poporului.**

Avînd de făcut față unei situații economice deosebit de grele în urma războiului, a jafului hitlerist și a secetei consecutive din anii 1945—1946, guvernul Petru Groza a îndreptat toate eforturile spre lichidarea haosului economic și financiar, spre redresarea economiei naționale. Ajunge să arătăm că venitul național reprezenta atunci doar jumătate față de anul 1938. Agricultură, în ansamblul ei, era într-o stare dezastruoasă, șeptelul era distrus în cea mai mare parte, întregul sistem de transporturi dezorganizat. Această situație era agravată de sabotajul sistematic al claselor exploatatoare, care practicau specula, dezorganizarea producției și aprovizionării, contrabanda valutară și evaziunile de capital, urmărind ca prin inflație, ruină și foamete să creeze în rîndul maselor nemulțumire și dezorientare și să submineze regimul democratic.

În acești ani grei, cînd România era bîntuită de secetă și foamete, Uniunea Sovietică a acordat un ajutor frătesc țării noastre dîndu-ne pîine, deși trecea ea însăși prin mari greutăți de aprovizionare. Poporul nostru își amintește cu recunoștință de acest ajutor care adeverește că prietenul la nevoie se cunoaște. (*Aplauze*).

Sprijinul economic și colaborarea frățească cu Uniunea Sovietică au avut o mare însemnătate pentru consolidarea măsurilor luate de partid în vederea refacerii țării.

Învingînd rezistența înverșunată a claselor exploatatoare care dețineau poziții dominante în viața economică, guvernul a aplicat într-o perioadă scurtă o serie de legi de mare însemnătate. A fost etatizată Banca Națională, care se afla în mîinile capitaliștilor, s-a introdus legea Oficiilor industriale prin care s-au creat condiții ca statul să controleze și să îndrume activitatea industrială și comercială a întreprinderilor particulare, s-a reorganizat comerțul exterior.

Un moment deosebit de important l-a constituit adoptarea de către guvern, în iunie 1947, a propunerilor Partidului Comunist, cuprinzînd un program sistematic și concret de însănătoșire a vieții economice și financiare. Cît de grea era situația țării în acea perioadă se vede din însuși

faptul că acest program nu putea cuprinde prevederi decât numai pentru 6 luni, iar ca obiectiv de ridicare a producției industriale se stabilea atingera abia a circa 70 la sută din nivelul producției anului 1938. Acest program ilustra totodată realismul și seriozitatea cu care partidul a abordat rezolvarea problemei deosebit de dificile și complexe a refacerii economice. Ca o condiție hotărâtoare pentru trecerea la dezvoltarea economiei naționale partidul a preconizat efectuarea reformei monetare și a stabilizării.

În scopul întăririi reformei agrare a fost votată legea circulației bunurilor agricole, care împiedica concentrarea pământurilor țărănești în mâinile chiaburilor, a fost desființată dijma, una din rămășițele feudale din economia noastră.

Înfruntând nenumărate greutăți, oamenii muncii au înfăptuit cu succes aceste măsuri care îngreădeau posibilitatea burgheziei de a sabota redresarea producției și finanțelor țării; au apărut primele elemente de stabilitate în economie. Toate acestea au slăbit pozițiile reacțiunii și au întărit regimul democrat; s-au creat condiții pentru înlăturarea de pe scena istoriei a monarhiei, pentru lichidarea ultimelor vestigii ale dominației politice burghezo-moșierești.

Insurecția armată antifascistă, instaurarea la putere a guvernului democrat în martie 1945, proclamarea Republicii Populare au fost verigi ale aceluiași proces revoluționar neîntrerupt.

Întreaga putere a fost preluată de clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare. Oamenii muncii, adevărații făuritori ai istoriei, au devenit singurii stăpâni ai țării, au pășit cu însuflețire și elan, sub conducerea partidului, la construirea societății socialiste.

O condiție fundamentală a realizării cu succes a sarcinilor noi etape în care pășise țara era înfăptuirea unității politice și organizatorice a clasei muncitoare, spre care se luase curs încă din 1946. Ca rezultat al luptelor duse împreună de comuniști și social-democrați după încheierea Frontului Unic Muncitoresc, al procesului de treptată apropiere și cunoaștere reciprocă, Congresul de unificare din februarie 1948 a consacrat făurirea Partidului Muncitoresc Român pe baza principiilor organizatorice și ideologice ale partidului de tip nou. Acest eveniment istoric a fost în mod justificat apreciat de partid ca victoria deplină a marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din România.

TOVARAȘI,

Prin istoricul act al naționalizării din iunie 1948, principalele mijloace ale puterii economice a burgheziei — fabricile, băncile, transporturile, societățile de asigurări — au devenit bun al întregului popor; s-a creat un puternic sector socialist, a fost lichidată exploatarea capitalistă în industrie, deschizându-se noi perspective dezvoltării economiei naționale.

S-a putut păși la elaborarea și realizarea primelor două planuri anuale care ne-au permis să facem un început de ordine în economie, să ne organizăm și să obținem experiență în planificare, să trecem la planurile cincinale de dezvoltare economică.

În orientarea întregii activități de construire a bazei tehnico-materiale a socialismului, partidul a pornit de la faptul că România dispune de resurse naturale variate care permit dezvoltarea complexă și multilaterală a economiei ei.

Călăuzindu-se după învățătura marxist-leninistă și aplicînd-o la condițiile țării noastre, partidul a pus permanent în centrul politicii sale economice industrializarea socialistă, pe baza tehnicii înaintate, ca o condiție fundamentală a dezvoltării echilibrate și armonioase a tuturor ramurilor economiei.

Ceea ce caracterizează ansamblul operei de construcție economică în țara noastră este ritmul înalt de creștere a industriei. Astfel, între anii 1950—1963, producția globală industrială a sporit într-un ritm mediu anual de peste 13 la sută; în ultimii ani, acest ritm s-a accentuat atîngînd 15 la sută în perioada 1960—1963, ceea ce înseamnă depășirea ritmului mediu prevăzut în planul de 6 ani. **Ca rezultat, volumul producției industriale este în prezent de peste 8 ori mai mare decît în 1938, iar venitul național de 3,5 ori.**

Încă de la Conferința Națională a P.C.R. din 1945, trasînd linia generală a dezvoltării economice a Romîniei, partidul a acordat prioritate industriei grele, principalelor ei ramuri — orientare care și-a găsit reflectare în toate planurile de stat și a determinat importante schimbări calitative în structura economică a țării.

Ponderea producției mijloacelor de producție reprezintă astăzi aproximativ 2/3 din ansamblul industriei — ceea ce asigură o bază trai-nică progresului neîntrerupt al întregii economii naționale.

Rezultatele industrializării socialiste își găsesc expresie în schimbarea structurii venitului național, partea realizată în industrie sporind de la 30 la sută în 1938 la aproape 47 la sută în 1963, în condițiile dezvoltării concomitente a agriculturii cît și a celorlalte ramuri ale economiei.

În toată această perioadă, partidul nostru a acordat o deosebită atenție repartizării judicioase a venitului național, asigurînd însemnate resurse pentru lărgirea continuă a bazei materiale necesare dezvoltării economiei, concomitent cu preocuparea pentru creșterea sistematică a nivelului de trai al poporului.

În anii de la eliberare s-au ridicat mari combine chimice, siderurgice, de prelucrare a metalului, a lemnului, ale industriei ușoare și alimentare dotate cu tehnică avansată. Au fost construite în industria republicană circa 450 întreprinderi și secții noi, au fost reutilate, modernizate și dezvoltate întreprinderile existente. O parte tot mai mare a producției industriale este concentrată în mari unități cu profil complex, care, prin instalațiile lor moderne și tehnologia adoptată, asigură prelucrarea în condiții superioare a materiei prime, reducerea cheltuielilor de producție și realizarea unei înalte eficiențe economice.

În același timp, partidul a urmărit, ca unul dintre obiectivele fundamentale ale politicii sale economice, îmbunătățirea continuă a repartizării teritoriale a forțelor de producție, printr-o astfel de amplasare a noilor obiective industriale care să imprime un ritm de dezvoltare mai accentuat regiunilor rămase în urmă.

Resurse importante au fost îndreptate spre extinderea rezervelor, dezvoltarea și reutilizarea industriei petrolului, cărbunelui și gazului metan; a fost elaborat planul de electrificare de 10 ani — îndeplinit înainte de termen și în condiții de eficiență superioară prevederilor inițiale.

În anul în curs, producția de energie electrică și termică va depăși de 22 de ori pe cea realizată în 1938. Numai puterea nouă ce se va instala în 1964 în centralele electrice depășește cu mult pe cea creată în România în întreaga perioadă de guvernare burghezo-moșierească.

Partidul și guvernul acordă o atenție permanentă nevoilor crescînde de metal ale economiei. S-au pus în valoare noi rezerve și au fost construite mari unități de prelucrare; se află în construcție marele combinat siderurgic de la Galați și întreprinderile de alumina și aluminiu de la Oradea și Slatina. Producția de fontă a crescut de aproape 14 ori față de 1938, cea de oțel și metale neferoase, de peste 10 ori.

Una din preocupările permanente ale partidului și guvernului a constituit-o încă din primii ani ai construcției socialiste dezvoltarea susținută a industriei chimice, care dispune în țara noastră de condiții și perspective deosebit de favorabile.

Pornind de la aceste posibilități, în planurile economice s-au asigurat industriei chimice ritmuri înalte de dezvoltare, care, între anii 1950—1963, s-au ridicat în medie la 22 la sută, iar în cadrul planului șesenal, la 25 la sută, superioare tuturor celorlalte ramuri ale industriei.

Industria noastră constructoare de mașini și electrotehnică satisface complet nevoile de utilaj ale industriei petroliere, asigură o mare parte din mașinile și agregatele necesare industriei chimice, transporturilor, construcțiilor, industriei de prelucrare a lemnului și a bunurilor de consum. De o importanță deosebită este contribuția industriei constructoare de mașini la dotarea tehnică a agriculturii, la mecanizarea complexă a muncilor agricole; produsele acestei ramuri sînt tot mai mult apreciate și peste hotare.

Succese remarcabile au fost obținute de muncitorii, inginerii și tehnicienii noștri pe tărîmul luptei pentru sporirea productivității muncii. În prezent, două treimi din sporul producției industriale se obțin pe seama creșterii productivității muncii. Aceasta se bazează în primul rînd pe introducerea tehnicii noi, pe ridicarea continuă a calificării, pe organizarea superioară a producției. În lumea contemporană se desfășoară o vastă revoluție tehnico-științifică, care impune modernizarea continuă a aparatului de producție în pas cu progresul tehnic mondial, aplicarea largă a celor mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii. Avem convingerea că pășim pe un drum bun orientîndu-ne hotărît spre dotarea economiei cu tehnica cea mai avansată, spre însușirea și introducerea în fabricație a celor mai reușite tipuri de mașini și utilaje existente pe plan mondial. (Aplauze).

Cadrele noastre dispun de condiții din cele mai bune pentru a cunoaște și stăpîni temeinic realizările tehnicii moderne — și sîntem siguri că pasiunea lor pentru tot ce este avansat în producție, competența sporită a clasei muncitoare și a corpului tehnic, munca lor asiduă pe acest tărîm se vor concretiza în noi și remarcabile realizări.

La două decenii de la eliberare, ca rezultat al politicii de industrializare, țara noastră dispune de ramuri industriale noi, în plin avânt, de combinate, fabrici și uzine moderne, puternice centrale electrice, noi mine și schele petroliere, vaste șantiere de construcții. Pulsează viguros economia prosperă a României noi, socialiste ! (Aplauze).

Ne reamintim cu acest prilej cât s-au străduit cercurile conducătoare ale fostelor clase dominante să ponegrească politica de industrializare preconizată de partid și ce profeții funebre răspindeau în legătură cu această politică.

În 1947 oficiosul unuia dintre fostele partide „istorice” scria : „industria grea, mai cu seamă astăzi, când cercetăm zărilor întunecate ale orizontului căutând o geană de lumină spre a ne îndrepta nădejdlile către un schimb internațional, apare mai nelegitimă ca oricând... Primatul industriei grele, fiind sinonim cu izolarea noastră de restul continentului, înseamnă pauperizare și evoluție retrogradă... Industrializarea este sinonimă cu răsturnarea premiselor existenței noastre. Este îmbrățișarea unui crez cu desăvîrșire opus structurii social-economice românești. Este sacrificarea tuturor realităților pe altarul unor interese străine de fac-tura și putințele poporului român”.

După cum se vede, ceea ce-i alarma în primul rînd pe foștii stăpîni ai țării și pe stăpînii stăpînitorilor ei, era perspectiva că România, industrializîndu-se, își va pierde vechiul rol pe care i-l hărăziseră, de anexă agrară a puterilor imperialiste, de piață de desfacere a acestora și furnizoare de materii prime ieftine. Desigur, dacă este vorba de răsturnarea „vechilor premise ale existenței”, a vechii structuri social-economice care decurgea din acest rol, atunci într-adevăr trebuie să ne recunoaștem vina. Mai mult, trebuie să mărturisim că de fapt tocmai acest lucru l-am și dorit și că nu simțim nici o umbră de regret că aceste așa-zise „realități legitime” s-au dus pe veci pe apa sîmbetei ! (Aplauze).

Cît privește atitudinea lor de dispreț și neîncredere față de poporul român și certificatul de incapacitate pe care i-l dădeau — bilanțul acestor decenii arată suficient de convingător dacă stă sau nu în putința poporului român să-și creeze o industrie modernă, înfloritoare !

Același oficios conchidea : „De înfăptuiri sub acest regim, nici vorbă nu poate fi... Pe scurt, este cea mai proastă guvernare pe care a avut-o acest pămînt de la Buerebista și pînă în zilele noastre”. (*Rîsete, ilaritate în sală*).

Mersul istoriei a spulberat aprecierile ridicole ale partidelor „istorice”, profețiile și nădejdlile lor deșarte, iar înseși aceste partide s-au cufundat de mult în neant !

Înfăptuind cu hotărîre obiectivele stabilite de partid în domeniul industrializării, oamenii muncii se pot mîndri cu rezultatele eforturilor lor depuse în aceste decenii pentru crearea unei industrii socialiste puternice, multilateral dezvoltată, capabilă să asigure progresul și avîntul continuu al patriei. (Aplauze).

TOVARĂȘI,

În cele două decenii care au trecut de la eliberare, în agricultură au avut loc profunde transformări social-economice. Pornind de la teza leninistă că făurirea unei economii socialiste unitare necesită construirea socialismului nu numai la orașe, ci și la sate, hotărârile de importanță istorică ale plenarei C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 au stabilit liniile directoare ale reorganizării agriculturii pe baze noi.

Munca perseverentă depusă de organele și organizațiile de partid în rindurile țărânimii a luat caracterul unei largi activități politice și organizatorice de masă, în desfășurarea căreia au fost învinse nenumărate greutăți inerente unei acțiuni de o asemenea amploare, care privea atragerea pe un nou făgaș a milioane de producători individuali. Se punea problema nu numai de a uni gospodăriile individuale, dar și de a crea relații noi, socialiste, de muncă, de a introduce un mod superior de organizare și gospodărire a producției agricole, de a forma și ridica neconștient conștiința socialistă a maselor țărănești.

După 13 ani de muncă intensă, s-a încheiat procesul de colectivizare a agriculturii, victorie istorică consfințită la Sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale din primăvara anului 1962. **Întreaga economie a țării a căpătat un caracter unitar, socialismul a învins pe deplin atât la orașe cât și la sate.** (Aplauze).

Promovind neabătut politica de dezvoltare intensivă și multilaterală a agriculturii, statul nostru a îndreptat în acest sector importante mijloace materiale și bănești. Investițiile alocate pentru dotarea stațiunilor de mașini și tractoare și gospodăriilor de stat, lucrările de îmbunătățiri funciare, creditele acordate gospodăriilor colective, perfecționarea continuă a sistemului de contractări a produselor la prețuri avantajoase au contribuit la sporirea producției agricole și la creșterea fondului central al statului. Cu toate condițiile climatice nefavorabile pe care le-am avut într-un număr de ani din această perioadă, producția de cereale a sporit, s-au realizat creșteri importante la culturile tehnice, s-a mărit și s-a îmbunătățit calitativ efectivul de animale. În perioada 1959—1963 s-a obținut în medie pe an o producție totală de cereale de peste 10 milioane de tone, față de 8 milioane tone cât a reprezentat media anilor 1934—1938. La începutul acestui an, numărul de animale depășea pe cel din 1938 cu aproape 1 milion de bovine, cu aproape 2 milioane porcine, cu peste 2 milioane ovine. România își asigură din producția proprie hrana populației, aprovizionarea industriei cu materii prime agricole și are totodată disponibilități pentru export.

Nu e departe timpul când vom ajunge la mecanizarea completă a principalelor lucrări agricole la toate culturile mari, la un grad ridicat de chimizare, asigurând producții tot mai mari, stabile și ieftine, punând mai deplin în valoare marile rezerve de care dispune agricultura.

Aceasta va constitui o etapă nouă, superioară a activității partidului în domeniul făuririi unei agriculturi moderne, înaintate. (*Aplauze*).

Avem acum o țărănime nouă, în al cărei mod de viață și conștiință s-au produs adânci prefaceri. Veniturile ei reale s-au dublat față de 1950, ea se îmbracă și se hrănește mai bine. În ultimii 13 ani au fost ridicate la sate, din fondurile proprii ale țărânimii, nouă sute de mii de case noi. Satele au astăzi mii de cămine culturale, cinematografe, cunosc o viață culturală bogată, la care participă practic întreaga țărănime. Acestea sînt semne evidente ale creșterii continue a nivelului material și cultural al țărânimii noastre.

La temelia tuturor înfăptuirilor din anii construcției socialiste se află eforturile creatoare ale poporului nostru, munca sa însuflețită, maxima mobilizare a tuturor resurselor și posibilităților interne ale țării. Totodată în dezvoltarea R. P. Romîne o deosebită însemnătate o au relațiile de colaborare cu U.R.S.S. și cu celelalte țări socialiste, relații cărora partidul nostru le dă o înaltă prețuire. (*Aplauze*). Participînd la activitatea C.A.E.R. și coordonîndu-și eforturile cu celelalte țări membre, dezvoltînd legăturile de colaborare economică tovarășească cu toate statele socialiste, Republica Populară Romînă își lărgeste legăturile și cu alte state, indiferent de orînduirea lor socială pe baza avantajului reciproc, corespunzător necesităților economiei naționale și cerințelor dezvoltării relațiilor economice mondiale. (*Aplauze*).

Avîntul economiei naționale, sporirea producției industriale și agricole, politica partidului și guvernului de lărgire continuă a legăturilor internaționale ale țării au făcut posibilă creșterea an de an a comerțului exterior, care atinge un nivel de peste două ori mai mare decît cel realizat în 1959, depășind prevederile Directivelor Congresului al III-lea pentru anul 1965. România se bucură pe piața externă de un prestigiu în continuă creștere.

TOVARAȘI,

Realizările obținute an de an în dezvoltarea economiei, creșterea venitului național au dat posibilitate statului să înfăptuiască sistematic un amplu program de măsuri destinate ridicării continue a nivelului de viață al poporului — obiectiv fundamental al întregii politici a partidului nostru.

Ca urmare a creșterii salariului nominal, a reducerii prețurilor și tarifelor, salariul real este în prezent de peste 2 ori mai mare decît în 1950.

Ridicarea continuă a puterii de cumpărare a populației — atît la orașe cît și la sate — este oglindită de creșterea, an de an, a volumului de mărfuri vîndute prin comerțul socialist, de structura acestor produse,

în cadrul căreia capătă o pondere tot mai mare vânzările de bunuri de folosință îndelungată.

Una din problemele care stau în centrul atenției partidului este îmbunătățirea condițiilor de locuit de la orașe și centre industriale. Numai în perioada 1960—1963 s-au construit din fondurile statului peste 160 mii de apartamente.

Pentru apărarea sănătății oamenilor a fost creată, în întreaga țară, o largă rețea de spitale, policlinici, maternități, dotate cu aparataj modern și deservite de un număr din ce în ce mai mare de cadre medicale.

Porțile școlilor și universităților sînt deschise pentru toți tinerii dornici de învățatură. Toți copiii țării — 3,3 milioane de elevi — învață astăzi în școli; începînd cu anul școlar 1961—1962 învățămîntul de toate gradele a devenit gratuit. În comparație cu anul școlar 1938—1939, numărul elevilor în școlile de cultură generală este aproape de 2 ori, iar al studenților de 4,2 ori mai mare; 60 la sută din numărul total al studenților sînt bursieri. Aproape trei sferturi din cadrele cu pregătire medie și superioară care lucrează astăzi în economie au fost formate în anii regimului nostru.

Înfloresc continuu arta și știința, cărora li s-au creat condiții optime de dezvoltare; în institute și laboratoare se desfășoară o activitate de cercetare științifică intensă și plină de roade, oamenii de artă își fructifică talentul în lucrări valoroase, inspirate din viața nouă a patriei.

Uriașa muncă educativă desfășurată de partid, de sindicate și de organizațiile de tineret cultivă trăsături noi în conștiința oamenilor muncii, dezvoltă atitudinea înaintată față de muncă și societate, făurește constructori pricepuți și devotați operei de construcție socialistă.

Aceste trăsături noi își găsesc o puternică expresie în avîntul patriotic cu care întregul nostru popor participă la înfăptuirea politicii partidului, la realizarea prevederilor planului de stat. **Din această muncă entuziastă s-a conturat tabloul însuflețitor pe care-l înfățișează patria noastră socialistă în anul celei de-a XX-a aniversări a eliberării.** (Aplauze).

Întîmpinînd marea sărbătoare de astăzi, oamenii muncii din industrie au înscris în bogatul bilanț al întrecerii desfășurate în cinstea zilei de 23 August noi și însemnate succese.

Planul producției industriale pe primele 7 luni ale acestui an a fost realizat în proporție de 103,5 la sută, obținîndu-se o producție cu 15 la sută mai mare decît în perioada corespunzătoare a anului trecut.

Toate ramurile economice și toate regiunile țării se prezintă cu planul îndeplinit și depășit. Practic, toate întreprinderile țării și-au realizat planul și angajamentele luate. **Cu legitimă mîndrie oamenii muncii dintr-o serie de ramuri importante ale economiei — industria construc-toare de mașini, siderurgia, exploatarea forestieră și prelucrarea lemnu-**

lui — raportează că încă în acest an vor atinge și depăși nivelele prevăzute de Directivele Congresului al III-lea al partidului pentru anul 1965. (Aplauze).

Permiteți-mi, tovarăși, ca în numele Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, al Consiliului de Stat și al Consiliului de Miniștri să adresez călduroase felicitări muncitorilor, inginerilor, tehnicienilor, țăranilor și celorlalți lucrători din agricultură, oamenilor de știință și de cultură, activiștilor de partid și de stat, tuturor oamenilor muncii făuritori ai mărețelor succese realizate și să le urez noi victorii în munca lor rodnică, plină de abnegație pentru desăvârșirea construcției socialiste în țara noastră! (Aplauze).

TOVARĂȘI,

În ultimele două decenii, în lume au avut loc transformări de o însemnătate uriașă, care exercită o profundă înrîurire în viața popoarelor și asupra întregii evoluții a relațiilor internaționale.

Marile realizări ale poporului sovietic în construcția desfășurată a comunismului, succesele de seamă ale poporului chinez în construirea socialismului, rezultatele rodnice obținute de toate țările sistemului socialist mondial în domeniul economiei, culturii și ridicării nivelului de trai al oamenilor muncii au transformat socialismul în factorul hotărîtor al dezvoltării istorice, întărind considerabil forțele păcii, democrației și progresului social. (Aplauze).

În acești ani a avut loc o puternică creștere a mișcării comuniste internaționale, a sporit influența pe care o exercită asupra vieții politice și sociale contemporane. În prezent aproape nu există țară pe glob în care să nu activeze partide comuniste și muncitorești. În fruntea popoarelor din țările socialiste, partidele clasei muncitoare organizează și conduc, pe un sfert din suprafața globului pămîntesc, opera istorică de edificare a noii societăți. În lumea capitalistă, partidele comuniste, înfruntînd cu eroism represiunile la care sînt supuse într-un șir de țări, țin sus steagul luptei împotriva exploataării, unesc tot mai mult în jurul lor forțele care militează pentru independență, drepturi democratice și pace trainică.

Partidele comuniste și muncitorești, cît și alte partide și organizații revoluționare ce-și pun ca țel realizarea de adînci prefaceri social-economice, înfăptuirea socialismului, desfășoară o viguroasă activitate în numeroase țări care au scuturat jugul colonial și luptă pentru dezvoltarea economiei lor naționale, pentru întărirea independenței lor economice și politice. În epoca contemporană mișcarea de eliberare națională a devenit o mare forță revoluționară care a dus la destrămarea sistemului colonial, la apariția pe harta politică a lumii a zeci de noi state independente.

Schimbările intervenite în raportul de forțe, îndeosebi ca urmare a formării sistemului socialist mondial și prăbușirii sistemului colonial, au îngustat sfera și posibilitățile de acțiune ale imperialismului, care, spre deosebire de trecut, nu mai poate decide după bunul său plac destinele popoarelor.

Astăzi în fața cercurilor imperialiste agresive se ridică forțe sociale fără precedent. În conștiința popoarelor lumii, care în primul război mondial au dat 10 milioane de victime, iar în cel de-al doilea 50 de milioane — s-a înrădăcinat tot mai puternic ideea că este necesară unirea tuturor forțelor pentru a preveni o conflagrație termonucleară.

Stă în puterea popoarelor să preîntâmpine declanșarea unui asemenea cataclism. Faptele arată că, în numeroase momente ascuțite, forțele păcii au silit cercurile imperialiste agresive să dea înapoi.

Cu toate deosebirile profunde dintre diferitele state, există interesul comun al popoarelor de a salvagarda pacea. Impunându-se ca o necesitate vitală pentru omenire, ideile coexistenței pașnice între țările cu sisteme social-politice diferite stau la temelia politicii externe a unui mare număr de țări, joacă un rol predominant în viața internațională. Cercuri politice influente, straturi largi ale opiniei publice împărtășesc punctul de vedere că singura cale rațională de soluționare a problemelor internaționale este coexistența pașnică între statele avînd orînduiri sociale deosebite.

Cercurile imperialiste interesate în cursa înarmărilor și în pregătirile de război încearcă să torpileze evoluția spre destindere, să aprindă noi focare de neliniște. Acțiunile militare agresive împotriva Republicii Democrate Vietnam, acțiuni condamnate de țările iubitoare de pace, ca și măsurile Organizației Statelor Americane îndreptate împotriva Cubei, recentul conflict din Cipru stîrnesc o mare îngrijorare în opinia publică mondială.

Aceste acte potrivnice păcii au ca trăsătură comună încercările de înăbușire a aspirațiilor de dezvoltare liberă, independentă ale popoarelor, amestecul străin în treburile acestora. Viața arată că stricta respectare a dreptului inalienabil al fiecărui popor de a-și hotări singur soarta este o cerință esențială pentru consolidarea păcii. (*Aplauze*).

Toate acestea impun forțelor păcii vigilență neslăbită și eforturi unite pentru prevenirea și zădărnicierea acțiunilor care periclitează pacea. Ținînd seama de acestea, statele socialiste se îngrijesc de asigurarea capacității lor de apărare, pentru a fi întotdeauna în măsură să dea răspunsul cuvenit oricărui atentat împotriva securității lor și a păcii în lume.

Există astăzi condiții incomparabile cu cele din trecut ca popoarele să-și asigure o dezvoltare independentă, suverană, să se bucure de egalitate în relațiile internaționale, să-și organizeze așa cum doresc viața

politică, socială și economică, să pășească pe calea cea mai corespunzătoare intereselor lor fundamentale.

În rînd cu celelalte state socialiste și cu alte state iubitoare de pace, Republica Populară Romînă a dus în mod consecvent, în anii care au trecut de la eliberare, o politică de apărare și de consolidare a păcii în lume, cu convingerea că la opera de normalizare a relațiilor internaționale poate și trebuie să colaboreze și să-și aducă propria contribuție fiecare țară.

Baza de neclintit a politicii externe a R.P. Romîne o formează prietenia și alianța frățească cu celelalte țări socialiste. Militînd pentru continua întărire a acestei prietenii, partidul nostru și guvernul R.P. Romîne își vor aduce și în viitor întreaga contribuție la întărirea unității țărilor socialiste, a mișcării comuniste mondiale sub steagul marxism-leninismului, pe baza principiilor Declarațiilor din 1957 și 1960, unitate în care rezidă izvorul forței și invincibilității fiecărei țări socialiste, cheazășia îndeplinirii misiunii istorice a partidelor comuniste, a victoriei cauzei păcii și socialismului. (*Aplauze*).

Activa manifestare a Romîniei ca factor de pace pe arena mondială și-a găsit expresie în inițiativele sale și în sprijinul acordat oricăror acțiuni îndreptate spre destindere, în perseverența cu care țara noastră, împreună cu celelalte țări iubitoare de pace, s-a pronunțat și se pronunță în forurile și organizațiile internaționale pentru soluționarea pașnică, pe calea tratativelor, a problemelor litigioase, pentru abordarea acestora în spirit constructiv. În lumea contemporană, cu problemele ei atît de complexe și în care s-a acumulat mult material inflamabil, nu poate exista sfetnic mai bun în politică decît calmul și înțelepciunea, înaltul spirit de răspundere pentru soarta popoarelor. (*Aplauze*).

Țara noastră militează consecvent pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru realizarea dezarmării, ca obiectiv de însemnătate excepțională în consolidarea păcii. Ne pronunțăm pentru încetarea tuturor experiențelor cu arme nucleare, lichidarea bazelor militare și retragerea trupelor aflate pe teritorii străine, reducerea bugetelor militare. Ca membră a Organizației Tratatului de la Varșovia, R.P. Romînă se pronunță pentru desființarea oricăror blocuri militare și, ca măsură tranzitorie, pentru încheierea unui pact de neagresiune între această organizație și Pactul Atlanticului de Nord.

O mare însemnătate pentru însănătoșirea climatului politic internațional ar avea-o înlăturarea rămășițelor celui de-al doilea război mondial prin încheierea Tratatului de pace german.

Romînia se pronunță pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, realizarea de acțiuni pe plan regional în vederea dezvoltării unor relații de bună vecinătate între statele europene cu orinduire socială diferită, crearea de zone denuclearizate în orice parte a lumii.

Țara noastră extinde schimburile comerciale, culturale, științifice, tehnice cu toate statele — schimburi care răspund atît intereselor proprii, cît și cerințelor generale ale cooperării internaționale, constituind un factor de slăbire a încordării și de apropiere între popoare.

Republica Populară Romînă este hotărîtă să-și aducă și pe viitor, neabătut, întregul său aport la normalizarea relațiilor internaționale, la dezvoltarea înțelegerii și întărirea prieteniei între popoare, la lupta pentru triumful măreței cauze a păcii. (*Aplauze*).

TOVARĂȘI,

Bilanțul luptei și eforturilor depuse în cei 20 de ani care au trecut din august 1944 este pentru fiecare dintre noi un puternic izvor de încredere și optimism.

Atît în anii grei ai ilegalității, cît și în lupta pentru cucerirea puterii, pentru construirea orînduirii socialiste, partidul nostru s-a dovedit la înălțimea misiunii istorice, de mare răspundere, care i-a revenit.

Însuflețit de victoriile obținute, poporul romîn pășește în al treilea deceniu de viață liberă, încrezător în forțele sale și în capacitatea sa de a-și făuri viitorul fericit pe care îl merită ! (*Aplauze furtunoase*).

Trăiască Partidul Muncitoresc Romîn !

Trăiască harnicul și talentatul nostru popor !

Trăiască Republica Populară Romînă !

Trăiască unitatea țărilor socialiste, a mișcării comuniste și muncitorești internaționale !

Trăiască invincibila învățătură marxist-leninistă !

Trăiască pacea în lumea întreagă !

(*Aplauze prelungite, asistența în picioare ovaționează îndelung, răsună urale puternice*).

Însemnătatea istorică a insurecției armate din august 1944

ION POPESCU-PUȚURI

Veacuri de-a rândul, poporul nostru a luptat eroic pentru libertate, unitate și independență națională, pentru o viață mai bună. Nu o dată, prin vitejia sa, el a înfrînt pe cotropitorii care urmăreau subjugarea României, jefuirea ei, fiind secole de-a rândul stavilă, în această parte a Europei, în calea valurilor de invadatori.

De roadele eroismului și muncii sale, poporul român s-a bucurat numai în parte și nu întotdeauna, deoarece clasele stăpînitoare l-au exploatat și uneori, la presiunile dușmanilor din afară sau în cîrdășie cu aceștia, au făcut compromisuri pe seama independenței și suveranității țării.

Începutul unei ere spre o viață cu totul nouă, în folosul celor ce muncesc, spre libertate, independență deplină și progres social l-a marcat în istoria României insurecția armată din august 1944.

„Insurecția armată victorioasă din august 1944 — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a deschis o eră nouă în istoria poporului român, a însemnat începutul revoluției populare, care a schimbat din temelii viața țării”¹.

Cei 20 de ani de luptă, de muncă și mărețe înfăptuiri care au trecut de atunci subliniază însemnătatea istorică a cotiturii înfăptuite la 23 August 1944, justetea și clarviziunea politicii partidului marxist-leninist al clasei noastre muncitoare. Vor trece anii și mereu mai mult va apărea în toată măreția sa însemnătatea insurecției din august 1944, care a pus piatra de temelie la făurirea istoricelor noastre realizări.

★

Evenimentele petrecute cu două decenii în urmă au fost urmarea și rezultatul evoluției țării noastre, a frământărilor sociale din perioada premergătoare războiului. În decursul a multor ani masele largi populare, sub conducerea comuniștilor, au desfășurat mari bătălii revoluționare, au dus o luptă dîră împotriva fascismului.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 440.

Eroicele lupte din februarie 1933, în cursul cărora clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, s-a manifestat ca exponent al intereselor vitale ale întregului popor, au întărit legăturile partidului cu proletariatul, cu masele largi ale poporului, influența sa politică în rîndul oamenilor muncii, au dus la ridicarea din rîndurile clasei muncitoare a numeroase cadre de militanți revoluționari căliți, au îmbogățit experiența revoluționară a muncitorimii, a maselor, pregătindu-le pentru marile bătălii antifasciste din perioada următoare.

Lupta plină de avînt și abnegație a comuniștilor, a forțelor democratice și progresiste, dusă în perioada care a urmat luptelor din februarie 1933, împotriva expansiunii Germaniei hitleriste și a organizațiilor fasciste din țara noastră, a frînat pentru un timp procesul de fascizare a țării.

Poporul român nu s-a împăcat niciodată cu aservirea țării imperialiștilor germani și cu susținătorii lor din interior. În memoria sa stăruiau încă anii de cîmpire germană, jaful și crimele săvîrșite de ocupanți pe teritoriul Romîniei în 1916—1918. El nu putea să uite că aceștia se dovediseră prin pacea de la Buftea distrugătorii ființei naționale a Romîniei, ca dușmani declarați ai integrității sale teritoriale. Poporul român vedea în fascismul german continuatorul militarismului german din urmă cu peste două decenii, promotorul principal al ciurțirii Romîniei în perioada celui de-al doilea război mondial. Ruperea părții de nord a Transilvaniei din hotarele patriei și cedarea ei Ungariei horthiste, prin dictatul de la Viena, creaseră în rîndurile poporului român un puternic focar de ură împotriva hitleriștilor și a horthiștilor. Cînd, în toamna anului 1940, trupele germane au intrat în Romînia, ele au fost primite cu ostilitate de popor, care vedea în prezența lor nu numai baionetele de sprijin ale dictaturii fasciste, ci și instrumentul principal de forță pentru asigurarea dominației Reichului german asupra țării noastre. Acest eveniment a precipitat acțiunile de organizare a mișcării de rezistență a poporului român împotriva dictaturii fasciste și a invadatorilor hitleriști.

Caracterul singeros, de jaf și cîmpire al fascismului german, împingerea țării în războiul antisovietic, împotriva voinței poporului român, au făcut să se extindă această rezistență și să capete încă din primii ani forme de luptă multiple.

În avangarda luptei antifasciste se afla clasa muncitoare, în frunte cu Partidul Comunist din Romînia a cărui activitate se desfășura în condițiuni deosebit de complexe. Greutăților create de teroarea salbatică, precum și de faptul că o mare parte a activiștilor P.C.R. se aflau în închisori și lagăre, li se adăugau uneltirile grupului trădător în frunte cu Șt. Foriș, agentură a dușmanului pătrunsă în conducerea partidului, care ducea o activitate criminală, de frînare a luptei antifasciste, de destrămarea partidului.

Însuflețiți de un înalt patriotism, de exemplul și îndrumarea nucleului conducător al partidului, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, care se afla în lagăr, de cadrele devotate din afară, comuniștii au condus activitatea de sabotare a mașinii de război germane, au organizat greve, demonstrații și numeroase alte acțiuni, au

desfășurat o susținută acțiune de propagandă pentru demascarea politicii trădătoare a dictaturii fasciste, a caracterului antinațional al războiului hitlerist, pentru mobilizarea maselor, a armatei la lupta împotriva hitleriștilor. Niciodată nu s-a clintit convingerea comuniștilor în posibilitatea răsturnării regimului fascist, a înfringerii hitlerismului. Exprimînd această convingere în scrisoarea trimisă din închisoarea Caransebeș în noiembrie 1941, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea : „...Marele front al popoarelor a devenit o realitate istorică și el se întărește cu fiecare lovitură dată fascismului... Sînt convins că nu departe este ziua cînd această forță monstruoasă va fi sfărîmată în mod definitiv și pentru totdeauna“.

Deși întreprinderile erau militarizate, sabotajul s-a extins ajungînd la proporții îngrijorătoare pentru guvern și comandamentul hitlerist. Pe front soseau tunuri și mitraliere defecte, avioane cu reparații false. Trenuri întregi cu produse petroliere pentru front erau aruncate în aer, la fel depozite de armament etc.

La rîndul ei, țărănimea muncitoare, lipsită în mare parte de pămînt și inventar agricol, lovită crunt de povara mobilizărilor și a rechizițiilor de tot felul, își manifesta nemulțumirea contra războiului hitlerist. Într-un număr crescînd, țăranii refuzau să predea grînele pentru susținerea războiului hitlerist, nu se prezentau la incorporări, alungau pe reprezentanții forțelor represive fasciste și nu o dată au avut ciocniri directe cu hitleriștii, cerînd autorităților scoaterea lor din comune.

Starea de nemulțumire se accentua și în rîndurile intelectualilor. Numeroși oameni de știință și cultură, pătrunși de dorința eliberării patriei, se opuneau concepțiilor fasciste, semănînd pe diferite căi în rîndurile poporului sentimentul dragostei de patrie și al umanismului. Ei își dădeau seama din ce în ce mai clar că numai doborîrea dictaturii fasciste va putea salva țara de catastrofa națională ce i se pregătea.

Starea generală de spirit a maselor se reflecta în liniile sale esențiale în rîndurile armatei. Masa largă a militanților era împotriva războiului hitlerist, în care fuseseră împinși împotriva voinței lor, a poporului. Ostașii romîni priveau cu aversiune armatele hitleriste. Mulți dintre ei își aveau părinții sau frații uciși de gloanțele militariștilor germani în primul război mondial. Ecoul tradițiilor eroice ale înaintașilor lor în bătăliile de la Mărășești, Oituz le stăruia încă în minte.

Sentimentele antihitleriste ale Armatei romîne s-au amplificat ca urmare a jefuirii țării de către Germania fascistă, a pierderilor grele suferite pe front, a comportării trupelor hitleriste, care nu rareori au secerat cu armele pe ostașii romîni în retragere, au strîvit pe răniți sub șenilele tancurilor, au bruscăt, umilit și lovit pe ostașul romîn. Ca o consecință a acestei situații, numeroși ostași romîni părăseau frontul, trecînd de partea Armatei sovietice sau a partizanilor, se angajau tot mai des în ciocniri armate cu ostașii germani. Puternice contradicții existau între ofițerii romîni și cei hitleriști, avînd la bază cauze asemănătoare celor care determinau starea de spirit antihitleristă a soldaților.

O însemnată influență asupra creșterii stării de spirit antifasciste a maselor a avut-o situația militară de pe fronturi. În lupta de elibe-

rare a popoarelor de sub jugul hitlerist, o mare însemnătate a avut faptul că forța fundamentală a coaliției antihitleriste o constituia Uniunea Sovietică, primul stat socialist din lume. Marile victorii ale Armatei sovietice din 1942 și 1943 au produs o cotitură radicală în mersul celui de-al doilea război mondial, influențând dezvoltarea luptei de rezistență antihitleristă a popoarelor subjugate, grăbind ceasul salvării omenirii de primejdia robiei naziste.

Înfringerile suferite de Germania hitleristă, creșterea nemulțumirii maselor, avântul luptei antifasciste a poporului stârneau panică și derută în rândurile claselor dominante, agravau criza politică a dictaturii militare-fasciste. Se micșorau neconținut posibilitățile de a mai conta pe armată. Existau puternice semne de dezorganizare a aparatului de stat fascist.

Aversiune față de regimul fascist și Germania hitleristă manifestau și unele cercuri burgheze, lovite în interesele lor de acapararea unor poziții principale în economie de către monopolurile germane. Aceste cercuri, prin natura vechilor lor legături economice și politice cu Anglia, Franța și S.U.A. și în condițiile politice și militare nou create, nutreau tot mai mult sentimentul apropierii țării de coaliția antihitleristă. În același timp se evidențiau contradicțiile între guvernul fascist și monarhie, care, deși sprijinise regimul fascist și era părtașă la împingerea țării în războiul hitlerist, nu voia să-și lege pînă la urmă soarta de dictatura fascistă, căreia i se întrezărea un sfârșit catastrofal, ireversibil.

Se iviseră astfel simptomele care anunțau o situație revoluționară, pe care Lenin le caracteriza în felul următor :

„1. Neputința claselor stăpînitoare de a-și menține dominația într-o formă neschimbată ; o criză sau alta a «virfurilor», criza politicii clasei stăpînitoare... 2. O înăsprire mai pronunțată decît cea obișnuită a sărăciei și mizeriei claselor asuprite. 3. O însemnată creștere în virtutea cauzelor menționate, a spiritului combativ al maselor, care în epoca «pașnică» se lasă jefuite în liniște, iar în vremuri de vîltoare sînt împinse atît de întreaga conjunctură a crizei cît și de «virfurile» înseși să acționeze independent pe arena istorică”².

În aceste condiții, analizînd multilateral principalele probleme ale vieții partidului, ale strategiei și tacticii sale, situația internă și internațională pe tărîm politic și militar, cadrele de bază ale partidului din închisori, lagăre și din ilegalitate au conceput, sub conducerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, încă în vara anului 1943, planul general de răsturnare a dictaturii militare-fasciste, de scoatere a Romîniei din războiul hitlerist și alăturarea ei, cu arma în mînă, la coaliția antihitleristă.

Misiunea istorică de a transpune în viață acest program, pe care dezvoltarea luptei maselor îl punea în fața poporului român, a revenit în mod direct partidului comunist.

Înfăptuirea obiectivelor prevăzute în planul elaborat de către P.C.R. necesita, în primul rînd, întărirea rîndurilor partidului, a legăturilor lui cu masele. În această privință un rol hotărîtor l-a avut curățirea condu-

² V. I. Lenin, Opere, vol 21, Editura P.M.R., 1952, pag. 202.

cerii partidului, la 4 aprilie 1944, de elementele trădătoare, dușmănoase în frunte cu Șt. Foriș. Înlăturarea trădătorilor din conducerea partidului a avut o însemnătate deosebită în întărirea unității partidului, a coeziunii rîndurilor sale; ea a redat partidului întreaga sa vigoare și capacitate de luptă, i-a descătușat forțele, permițându-i să acționeze hotărît pentru a îndeplini marea sa misiune de forță conducătoare în lupta pentru eliberarea de sub jugul fascist. După înlăturarea agenturii de trădători, a fost desemnată o conducere provizorie a partidului cu funcții operative, formată din tovarășii Emil Bodnăraș, C. Pîrvulescu, I. Rangheț. Comuniștii au fost conștienți de cerința leninistă potrivit căreia „muncitorii înaintați trebuie să depună toate eforturile pentru a întări, a reface, a dezvolta partidul *illegal* al clasei muncitoare...” care „...să pregătească armata proletariatului în vederea unei mari insurecții victorioase”³.

S-a trecut apoi la reorganizarea întregii activități a partidului spre a-și putea îndeplini sarcinile ce-i reveneau în pregătirea insurecției.

În condițiile noi create se impunea cu deosebită acuitate realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare. Pe baza înțelegerii încheiate de P.C.R. și P.S.D. în aprilie 1944, a luat ființă Frontul Unic Muncitoresc, care, din momentul constituirii sale, a devenit coloana vertebrală a coalizării tuturor forțelor politice hotărîte să lupte pentru eliberarea țării. Realizarea F.U.M. a dus la consolidarea forțelor proletariatului, la întărirea rolului său de conducător al maselor largi populare, a mărit vigoarea și capacitatea de acțiune a forței motrice de bază a insurecției. F.U.M. a însemnat un pas important pe linia înfăptuirii unității depline a clasei muncitoare, pe temeiul învățaturii marxist-leniniste.

O atenție deosebită a acordat partidul comunist organizării detașamentelor înarmate ale clasei muncitoare — formațiunile de luptă patriotice. În București aceste formațiuni au ajuns la un număr de 50 de echipe pînă la 23 august. Ele cuprindeau muncitori de la Atelierele C.F.R. „Grivița”, „Malaxa”, „Lemaître”, S.T.B., Uzinele Grozăvești ș.a. În țară s-au creat comandamente regionale ale formațiunilor de luptă patriotice în Oltenia, Dobrogea, Moldova, Banat și Țara Bîrsei.

În același timp cu pregătirea acțiunilor armate, P.C.R. a dus o politică de alianțe largi, suplă și clarvăzătoare, aplicînd la condițiile țării noastre tactica leninistă „de a folosi cu maximum de atenție, de grijă, de prudență... orice «fisură», fie cît de mică, între dușmani”, de a găsi un aliat „fie chiar vremelnic, șovăielnic, nestatornic, nesigur, condițional”⁴. Partidul a folosit toate contradicțiile existente în lagărul burghezo-moșieresc, inclusiv contradicțiile dintre Antonescu și cercurile palatului, care, nevăzînd altă posibilitate de ieșire din impas și nevoind să împărtășească soarta dictaturii fasciste, au fost silite de împrejurări să accepte planul partidului comunist cu privire la răsturnarea prin forță a regimului militar-fascist și alăturarea țării la coaliția antihitleristă.

Polarizînd astfel în jurul lui toate forțele patriotice, antifasciste, folosind contradicțiile existente între diferitele pături ale claselor dominante, provocate de interese contradictorii, P.C.R. a realizat o largă

³ V. I. Lenin, Opere, vol. 18, E.S.P.L.P. 1957, pag. 221.

⁴ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 54.

coalizare a tuturor grupărilor și cercurilor politice, care, dintr-un motiv sau altul, se pronunțau pentru ieșirea României din războiul hitlerist.

La 20 iunie 1944 a fost creat „Blocul Național Democrat” din care, în afară de P.C.R. și P.S.D., au făcut parte P.N.Ț. și P.N.L. Conducerea partidului comunist era conștientă de faptul că liderii celor două partide burgheze au acceptat formarea B.N.D. numai constrânși de împrejurări.

P.C.R. a elaborat planul militar al răsturnării dictaturii fasciste, iar cu sprijinul unor generali și ofițeri patrioți a pregătit cu minuțiozitate toate acțiunile armate ale insurecției.

Paralel cu pregătirile militare, P.C.R. a desfășurat o intensă activitate de lămurire în rîndul maselor și armatei, prin viu grai, prin manifeste, prin presa ilegală de partid, pregătindu-le în vederea răsturnării regimului fascist și a luptei armate împotriva hitleriștilor.

Insurecția urma să înceapă în a doua jumătate a lunii august în București și concomitent la Ploiești și în bazinul petrolifer al Văii Prahovei. În aceste două mari centre vitale ale țării exista un proletariat numeros și combativ, cu glorioase tradiții revoluționare. Leagăn al multor lupte din trecut, capitala țării se afirmase cu tărie în timpul eroicelor bătălii din februarie 1933 drept centrul acțiunilor politice revoluționare și progresiste ale maselor populare din România. Bucureștiul era în măsură să asigure insurecției baza de pornire și un puternic sprijin de masă. În Capitală se aflau guvernul fascist, instituțiile centrale de stat, precum și principalele comandamente militare hitleriste din România, care, atacate prin surprindere, se asigura, de la început, paralizarea comenzii și legăturii trupelor germane de intervenție și ale organelor de represiune fasciste.

Prin acțiunea din orașul Ploiești și întreaga Vale a Prahovei se urmărea salvarea de la distrugere a instalațiilor petroliere, nimicirea numeroaselor trupe hitleriste din regiune, anihilarea promptă a oricărei încercări din partea acestora de a interveni în sprijinul forțelor hitleriste din București, sau de a menține principala trecătoare din Carpați — Valea Prahovei. Concomitent cu acțiunile din interiorul țării, alte unități ale Armatei române trebuiau să oprească pătrunderea de forțe inamice din partea de nord a Transilvaniei și de peste frontierele de vest și sud ale țării, iar trupele care se aflau pe frontul din Moldova urmau să se desprindă de unitățile hitleriste și să intre în dispozitivul de luptă împotriva Germaniei hitleriste.

În calculele militar-strategice ale comandamentului hitlerist, după aprecierea unanimă a comentatorilor vremii de peste hotare, un rol deosebit avea menținerea pozițiilor din România. „Prin poziția sa geografică, prin resursele sale și prin căile de comunicații, România constituia pentru Germania un bastion deosebit de important, o poziție-cheie atât pentru operațiile ei pe frontul de est, cît și pentru dominarea Balcanului, și în genere pentru războiul pe care-l purta împotriva Națiunilor Unite” — scriau generalul Cochet și locotenent-colonelul Paquier⁵.

⁵ „Cahier France-Roumanie” nr. 5, din septembrie-octombrie 1946, pag. 40.

În zona fortificată Focșani, Nămolosa, Brăila și în continuare pe Dunăre, pînă la vărsarea în Marea Neagră, Comandamentul hitlerist și guvernul fascist din România luaseră măsuri speciale de apărare, în vederea organizării pe acest aliniament a unei noi linii de rezistență.⁶ Alte linii succesive de apărare erau prevăzute a fi organizate în interiorul țării.

Partidul nostru a folosit cu pricepere împrejurările favorabile create de succesele militare ale coaliției antihitleriste și, în primul rînd, de strălucitele victorii ale Armatei sovietice.

În ziua de 23 August 1944 dictatura militară-fascistă a fost răsturnată; Ion Antonescu și alți membri ai guvernului fascist au fost arestați și transportați într-o casă conspirativă a P.C.R. din cartierul Vatra Luminoasă. În seara aceleiași zile, formațiunile de luptă patriotice și unitățile militare române au ocupat principalele instituții române din București și au încercuit obiectivele germane, pe unele din ele atacîndu-le imediat. În dimineața zilei de 24 august, orele 4, formațiunile patriotice și unitățile române au trecut masiv la atacarea obiectivelor militare hitleriste. Una dintre principalele prevederi ale planului a fost realizată cu succes. Capitala țării se afla în mîinile formațiunilor de luptă și ale unităților Armatei române. Încă în noaptea de 23 august și zilele următoare, se desfășoară cu intensitate acțiunile de luptă antifasciste, antihitleriste în Valea Prahovei și alte regiuni ale țării. Armata română a întors armele împotriva Germaniei hitleriste.

„De la 24 august 1944, orele 4 a.m. România a încetat cu totul operațiile militare împotriva Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste pe toate teatrele de război, a ieșit din războiul împotriva Națiunilor Unite, a rupt relațiile cu Germania și sateliții ei, a intrat în război și duce războiul de partea Puterilor Aliate împotriva Germaniei și Ungariei, cu scopul de a restaura independența și suveranitatea României...” — preciza Convenția de armistițiu dintre guvernele Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii, pe de o parte, și guvernul României, pe de altă parte, semnată la Moscova.

Întoarcerea armelor de către Armata română a avut grave consecințe pentru Germania.

În lucrarea întocmită de fostul comandant suprem al grupului de armate „Ucraina de sud”, generalul-colonel Hans Friessner, se făcea precizarea: „Prin plecarea diviziilor române, sovieticilor le-a fost deschise toate ecluzele. De acum încolo trupele germane erau la cheremul sovieticilor, și în curînd și al romînilor...” Posibilitatea de a rupe cercul inamic dinspre vest și de a aduce ajutor trupelor germane în situația lor grea a căzut datorită faptului că romîni au deschis ostilitățile și în interiorul țării⁷.

Vestea doborîrii dictaturii militare-fasciste și a întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste, care s-a răspîndit cu iuțeala fulgerului, a produs în rîndurile întregului popor român o răscolire profundă și a

⁶ Arhiva M.F.A.—M.St.-M., „Cîmpul de bătălie F.N.B. (ianuarie-martie 1944)”.

⁷ Hans Friessner: „Bătălii trădate. Tragedia armatei germane în România și Ungaria”, Hamburg, 1956, pag. 93, 95.

stîrnit un puternic avînt de luptă. În Capitală și în celelalte centre ale țării au avut loc manifestații entuziaste de bucurie, mitinguri și demonstrații în care oamenii muncii au salutat marele eveniment și și-au exprimat hotărîrea neclintită de a lupta contra hitleriștilor.

Pînă la 26 august, formațiunile patriotice și trupele romîne au curățat întreaga Capitală de hitleriști.

Mase de patrioți au intrat în formațiuni de luptă, au pus mina pe arme și împreună cu unitățile armate au desfășurat, aproape concomitent cu acțiunile din București, lupte și în alte regiuni ale țării. În Valea Prahovei, la Brașov, Bod, Turnu-Severin, Călărași, Cernavodă, Slobozia, Buzău, Orșova, Arad și alte localități, forțele insurecționale au luptat cu vitejie și eroism ieșind pretutindeni învingătoare.

Trecătorile Carpaților, începînd de la Întorsura Buzăului și pînă la Turnu-Severin, au fost ocupate și apărute de trupele romîne. Peste 56 000 de ostași hitleriști, dintre care 14 generali și 1 224 de ofițeri au fost luați prizonieri, iar peste 5 000 au fost uciși în lupte⁸. În acest fel, peste 6 divizii germane cu o mare cantitate de armament și tehnică de luptă, printre care 282 de avioane⁹, 498 de nave fluviale și maritime¹⁰, mii de tunuri, mitraliere și mașini militare, numeroase depozite de muniții și carburanți, au fost scoase din luptă sau capturate de forțele insurecționale.

Prăbușirea planurilor de rezistență ale guvernului de dictatură fascistă și comandamentului german în România, a înlăturat perspectiva transformării țării într-un teatru pustiitor de război, zeci de mii de vieți au fost salvate de la moarte, orașe și sate de la distrugere și ruină. Numeroase obiective industriale, și îndeosebi instalațiile bazinului petrolifer din Valea Prahovei, au fost cruțate de la distrugerile plănuite de hitleriști în cazul unei retrageri, fapt care a avut o mare importanță pentru aprovizionarea cu carburanți a frontului antihitlerist.

În acest timp, trupele sovietice au încercuit în noaptea de 24 spre 25 august grosul forțelor grupului de armate hitlerist „Ucraina de Sud“, reușind pînă la 25 august să zdrobească această grupare.

Peste tot populația, care în zilele anterioare participase cu avînt alături de unitățile Armatei romîne la zdrobirea hitleriștilor, a făcut o caldă și entuziastă primire eroicelor unități ale Armatei sovietice.

În zilele de 30 și 31 august, mari unități sovietice au trecut prin București, fiind întîmpinate și petrecute de populație cu steaguri și flori, cu nesfîrșite aclamații.

În prima jumătate a lunii septembrie, trupele sovietice, mărșăluind spre centrul Transilvaniei și spre granița de vest a țării, sub acoperirea unităților Armatei 1 romîne, care stăvileau acțiunile ofensive ale inamicului în această parte a țării, au sosit în zonele de operații și au intrat în lupte.

★

⁸ Arhiva M.F.A.—M.St.-M., dosarele nr. 456/23, fila 119 ; nr. 1/22, fila 194 ; nr. 213/0, fila 5 ; nr. 532/3, fila 14 ; nr. 650/4, fila 1 ; nr. 654/7, fila 3.

⁹ Loc. cit., dosarele nr. 686/82, filele 18—19 ; nr. 732/1, cap. 2, fila 53. (Din numărul de avioane de mai sus, 222 au fost capturate la sol în timpul insurecției, restul de 60 au fost doborîte în perioada 23 august—7 septembrie 1944.)

¹⁰ Loc. cit., dosarele nr. 1055/111, fila 17 ; nr. 456/23, fila 69.

Insurecția armată se înscrie în istoria patriei noastre ca un eveniment de uriașă însemnătate. La 23 August 1944 a fost doborâtă dictatura fascistă — regim odios, care a adus grele suferințe și imense pierderi poporului român. La cîrma țării a fost instaurat un guvern care, cu toate limitele sale, avea ca program: ieșirea Romîniei din războiul hitlerist, încheierea armistițiului cu Națiunile Unite, eliberarea țării de sub jugul fascist, acordarea de drepturi și libertăți publice, adică principalele obiective prevăzute în platforma B.N.D. elaborată de Partidul Comunist Român.

Încă în prima zi după 23 august au fost eliberați deținuții comuniști și ceilalți luptători antifasciști, s-a hotărît revenirea la constituția țării din anul 1923, s-a acordat libertatea presei, a întrunirilor și a organizării partidelor politice nefasciste.

Partidul Comunist Român a ieșit, după 20 de ani, din ilegalitate, aceasta constituind un factor care a avut o importanță deosebită în organizarea și conducerea ulterioară a maselor în lupta pentru instaurarea puterii populare, sprijinirea războiului antihitlerist și refacerea economică a țării. Pentru prima dată în istoria sa, la 23 august 1944, P.C.R. a devenit participant la guvernarea țării, fiind inițiatorul și conducătorul maselor populare în vederea cuceririi de drepturi și libertăți politice, pentru care luptase timp îndelungat.

Prin descătușarea avîntului revoluționar al maselor, al căror rol a devenit hotărîtor pe arena politică a țării, insurecția armată a însemnat începutul revoluției populare în țara noastră.

Pe măsură ce masele populare luptau pentru consolidarea și lărgirea cuceririlor obținute, exponenții claselor exploataatoare din guvern se opuneau noilor cerințe, își manifestau fățiș atitudinea ostilă față de dezvoltarea democratică a țării.

Începerea revoluției populare printr-o acțiune de luptă necruțătoare, cu arma în mînă, împotriva celui mai înverșunat dușman al poporului român s-a răsfrînt asupra cursului luptei revoluționare a maselor, care au înțeles o dată în plus pe ce cale pot fi asigurate țelurile și cuceririle proprii.

Imediat după 23 august a sporit considerabil numărul formațiunilor de luptă patriotice; acestea s-au înarmat cu armament automat, primit de la unitățile militare romîne sau din capturile de la hitleriști, s-au călit și experimentat în acțiuni, cucerindu-și un prestigiu evident în rîndurile maselor. Creșterea numărului și capacității de luptă a formațiunilor patriotice a întărit brațul înarmat al clasei muncitoare.

Ca urmare a participării Armatei romîne la răsturnarea dictaturii militare-fasciste și în continuare la războiul antihitlerist, precum și a creșterii influenței P.C.R. în rîndurile militarilor, marea burghezie și moșierimea au ajuns în situația de a nu se mai putea bizui pe armată pentru a lovi în lupta revoluționară a maselor, de a fi lipsite de cel mai puternic mijloc de represiune pe care l-au avut la îndemînă.

Insurecția armată victorioasă a constituit în același timp o grea lovitură dată pozițiilor politice ale claselor exploataatoare, care, în fața ofensivei revoluționare continue a maselor, nu s-au mai refăcut niciodată.

Forța maselor, eficiența acțiunilor populare, inițiativa revoluționară a partidului comunist au crescut neconținut în raport direct cu procesul de șubrezire a pozițiilor claselor dominante, a reacțiunii în ansamblu.

★

Răsturnarea dictaturii militare-fasciste și intrarea României în războiul antihitlerist, alături de Uniunea Sovietică și celelalte Puteri Aliate, au avut urmări adânci nu numai pe plan intern, ci și pe plan extern, sub raport militar-strategic, economic, politic și moral.

„La 23 august, când nu erau încă evidente perspectivele desfășurării viitoare a evenimentelor militare și când soarta Germaniei era departe de a fi clară, politica externă a României a luat o întorsătură hotărâtoare” — arăta la Conferința de pace de la Paris reprezentantul Uniunii Sovietice ¹¹.

Alte asemenea documente ale vremii grăiesc despre o cotitură radicală și bruscă a României, care a avut loc „în clipa când încă nu se precizase clar înfrângerea Germaniei” ¹², „în zilele când nu era evident de partea cui va înclina balanța victoriei” ¹³, când „nu era precizată cu claritate înfrângerea inamicului” ¹⁴ etc.

Deși Germania hitleristă primise lovituri puternice și pierduse inițiativa strategică, hitleriștii dispuneau încă, în ajunul evenimentelor din România, de un teritoriu vast, de forțe armate cu un efectiv de multe milioane de oameni și resurse economice mari pentru producția de armament și tehnică militară. Nu e lipsit de importanță a consemna faptul că volumul producției industriale germane, în iulie 1944, atingea punctul cel mai înalt de dezvoltare din toți anii războiului ¹⁵. Fascismul german reprezenta încă un inamic puternic, pentru a cărui înfrângere definitivă era necesară o luptă încordată din partea coaliției antihitleriste.

Cu toate că situația militară și politică a coaliției hitleriste se înrăutățea, iar pierderile uriașe suferite de ea nu mai puteau fi recuperate, comandamentul german-fascist nu considera încă războiul pierdut, făcând eforturi desperate pentru continuarea lui.

Dar aceste planuri s-au prăbușit datorită luptei popoarelor, luptă la care poporul român și-a adus contribuția sa.

Războiul împotriva Germaniei hitleriste și aliaților ei, dus de poporul român, era un război drept, de eliberare și apărare a patriei. Umăr la umăr cu glorioasa Armată sovietică, Armata română a luptat pentru izgonirea trupelor hitleriste de pe întreg teritoriul țării și a participat cu toate forțele la război până la capitularea Germaniei fasciste.

¹¹ „Scînteia” nr. 601, din 16 august 1946.

¹² Decret al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. de decorare a regelui Mihai, din 6 iulie 1945, în „Scînteia” nr. 270, din 9 iulie 1945.

¹³ Telegramă de felicitare a mareșalului Tolbuhin către regele Mihai, în „Jurnalul de dimineată” din 12 iulie 1945.

¹⁴ Postul de radio Moscova, în „Jurnalul de dimineată” din 9 iulie 1945.

¹⁵ „Istoria Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei (1941—1945)”, vol. III, Editura militară a Ministerului Apărării al U.R.S.S., Moscova, 1962, pag. 115.

Intrarea României, cu întregul său potențial de luptă militar și economic, în războiul dus împotriva Germaniei hitleriste a determinat o accentuare a superiorității de forțe în favoarea Națiunilor Unite. Armata română a luptat cot la cot cu Armata sovietică pentru eliberarea întregului teritoriu al țării, continuând apoi lupta pentru nimicirea inamicului pe teritoriile Ungariei și Cehoslovaciei, până la prăbușirea fascismului german. Totalul forțelor române care au luat parte la înfrângerea Germaniei hitleriste depășește cifra de 538 000 de oameni, iar pierderile pricinuite inamicului se ridică la peste 136 000 de oameni, dintre care aproape 118 000 de prizonieri.

În focul luptei împotriva hitlerismului s-a făurit frăția de arme romîno-sovietică. „Poporul român — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — va cinsti veșnic amintirea vitejilor ostași sovietici care și-au dat viața pentru libertatea țării noastre ; sîngele vărsat în comun a cimentat prietenia și alianța dintre poporul român și poporul sovietic în lupta pentru triumful nobilei cauze a libertății popoarelor, a păcii și socialismului”¹⁶.

Poporul român și-a pus toate forțele, resursele și mijloacele umane, economice și materiale în slujba cauzei drepte a războiului antihitlerist, răspunzînd cu însoflete și elan patriotic la chemarea Partidului Comunist Român „Totul pentru front, totul pentru victorie!”

Doborîrea dictaturii fasciste în România și trecerea țării noastre de partea forțelor antihitleriste se înscriu nu numai ca un eveniment de fundamentală însemnătate pentru istoria României, dar și ca un moment însemnat pe plan internațional.

Izvoarele timpului din multe țări ale lumii, consemnînd și apreciînd evenimentele petrecute în România, subliniau importanța acestora privind prăbușirea dispozitivului de apărare german ca și influența militar-strategică, politică și morală a acestor evenimente, în special asupra țărilor din sud-estul european.

Astfel, în „Pravda” din 28 august 1944 se scria :

„Importanța ieșirii României din Axă depășește cadrul României... Ea are o importanță covârșitoare nu numai pentru această țară, ci pentru întreg Balcanul, deoarece prin aceasta se prăbușește întreg sistemul de dominație german din sud-estul Europei... Ar fi greu să se subestimeze importanța acestei lovituri date întregului sistem de dominație german din Peninsula Balcanică”.

În același timp, referindu-se la faptul că insurecția armată a împiedicat pe hitleriști să folosească teritoriul român ca teatru de război, radio Moscova scotea în evidență că „nicăieri pe pămîntul românesc nemții n-au reușit să repete evenimentele care au avut loc în Italia de nord în vara anului 1943. Ei n-au reușit să dezarmeze Armata română și să ocupe principalele poziții strategice”¹⁷.

¹⁶ „Expunerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale cu prilejul celei de-a XX-a aniversări a eliberării României de sub jugul fascist” („Scînteia” nr. 6357 din 23 august 1964).

¹⁷ „Scînteia” nr. 608, din 24 august 1946.

Ziarul „New York Herald Tribune“ sublinia a doua zi după răsturnarea guvernului Antonescu: „Rămășițele armatelor a șasea și a opta germane au fost prinse în cursă între ruși și români, care, în conformitate cu ordinele primite de la București, au atacat pe germani... E pentru a doua oară când Wehrmachtul a avut o «armată a șasea» prinsă în cursă. Prima dată a fost la Stalingrad“.

„La numai 12 ore de la actul de la 23 August — remarcă francezii Cochet și Paquier — trupele române s-au alăturat forțelor sovietice... și au dus o luptă îndârjită împotriva Germaniei. Această acțiune a permis ca într-un interval de opt zile, adică într-un termen excepțional de scurt, forțele române să se desprindă de frontul german, întregul teritoriu român să fie curățit de nemți, iar diviziile Wehrmachtului din Moldova și Basarabia să fie nimicite“¹⁸.

„Journal de Genève“ din 24 august 1944, comentind importanța întoarcerii armelor de către Armata română, consemna ca o consecință primordială faptul că aceasta „a provocat prăbușirea întregului dispozitiv de apărare german... cele două armate germane care numără circa 20 de divizii de infanterie și două divizii blindate trebuie considerate ca pierdute“.

În același sens relatea și radio Londra la 24 august 1944 :

„Întregul front german din Balcani se va prăbuși... Drumul spre Bulgaria, Iugoslavia de est și Ungaria este deschis. De asemenea, Dunărea este nu mai puțin deschisă Armatei Roșii, iar câmpia Bulgariei și Budapesta sînt direct amenințate“.

Aceeași constatare o făcea și ziarul „Sunday Times“ din 27 august 1944 :

„Prăbușirea Germaniei în Balcani este un fapt sigur, și aceasta se datorește acțiunii României... Ruptura României cu Axa și trecerea ei de partea aliaților tradiționali vor însemna poate pentru Germania o lovitură de moarte...“

Ziarul suedez „Ny Dag“ din 25 august 1944 scria :

„Zăvorul Balcanilor este rupt, iar drumurile deschise de România duc direct spre Germania“.

Apreciind în ansamblu semnificația insurecției armate din august 1944 și a contribuției poporului român și armatei sale la zdrobirea definitivă a Germaniei hitleriste, mărturii documentare ale vremii consemnau că istoria războiului antifascist „va pomeni la locul cuvenit“¹⁹ această contribuție, că atunci cînd se va scrie istoria „actul de la 23 August va însemna un factor important în mersul acestui război“²⁰, că istoria va consemna acest act „ca unul din cele mai hotărîtoare evenimente ale întregului război“²¹.

¹⁸ „Cahier France-Roumanie“ nr. 5, din septembrie-octombrie 1946, pag. 43.

¹⁹ „Graiul nou“ din 15 ianuarie 1945.

²⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 49, dosarul nr. 9271, fila 126 (Buletinul de informații al Consiliului de Miniștri din 9 februarie 1945).

²¹ „New York Times“ din 25 august 1944.

Documentele vremii vorbesc despre simțămintele de bucurie și încurajare de care au fost cuprinse forțele antifasciste din diferite țări la aflarea vestei despre victoria antifascistă a poporului român.

„Această știre — scria ziarul francez „Front național“ —, care sosește în plină insurecție a Parisului, va umple de bucurie pe luptătorii noștri“. Ziarul indian „The Statesman“ releva că „aliații ar trebui să le fie recunoscători românilor“.

Totodată, evenimentele de la 23 August din România au accentuat descurajarea și demoralizarea în tabăra adversă.

Înseși căpeteniile hitleriste, cuprinse de furie, au fost nevoite să recunoască gravele consecințe pentru situația Germaniei și aliaților săi. Într-un raport către Hitler, întocmit de generalii Keitel și Guderian, se arată că evenimentele de la 23 August, „pe lângă consecințele imediate de ordin militar, au produs în același timp și o răsturnare de fronturi extrem de periculoasă, ce va duce la pierderea teritoriului nu numai al României, ci și al Bulgariei, Iugoslaviei și Greciei, punând în pericol toată armata germană din Balcani“.

Determinat de aceasta și dînd o nouă și maximă expresie urii de moarte a imperialismului german împotriva poporului nostru, autorii raportului sus-amintit cereau cu cinism „a se lua toate măsurile ca România să dispară de pe harta Europei și poporul român să dispară ca națiune“²².

În lumina celor arătate se explică ecoul larg și puternic pe care l-a avut pe plan internațional răsturnarea dictaturii militare-fasciste, ieșirea României din războiul hitlerist și întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste.

Știrile despre evenimentele de la 23 August s-au răspîndit cu rapiditate, pe cele mai diverse căi, în întreaga lume. Forțele iubitoare de pace și libertate din lume au întîmpinat și relatat cu satisfacție și entuziasm actul de la 23 August și întoarcerea armelor de către România împotriva Germaniei hitleriste, apreciindu-le ca un eveniment de importanță internațională.

*
*   *
*

Lupta antifascistă a poporului român, al cărei apogeu și încoronare l-a constituit insurecția armată din august 1944, cere o multilaterală analiză a condițiilor în care a avut loc, a particularităților situației României, a momentului cînd s-a declanșat, a consecințelor pe cele mai diverse planuri — politice, militare, sociale.

²² Arhivele statului București, fondul Casa regală, dosarul nr. 12 bis/1945.

Înfățișarea acestor adevăruri ale istoriei, cercetarea mereu mai aprofundată converg spre evidențierea factorilor interni hotărâtori, determinanți în făptuirea acestui act istoric fundamental pentru destinele poporului român. Tot ce a avut mai bun poporul român, energia și capacitatea sa de luptă, s-a concentrat în jurul forței conducătoare a luptei antifasciste, partidul revoluționar al clasei muncitoare, Partidul Comunist Român.

Evenimentele istorice de acum două decenii au relevat cu pregnanță meritul nepieritor al Partidului Comunist Român, inițiatorul, organizatorul și conducătorul insurecției armate. Buzuindu-se pe învățătura marxist-leninistă și pe propria-i experiență de luptă, încrezător în capacitatea și forța maselor și cultivând tradițiile bogate în lupte revoluționare și patriotice ale poporului român, partidul comunist s-a orientat just în împrejurările grele și complexe din momentul dat, asigurând succesul insurecției armate din august 1944 și maximum de contribuție a poporului român, pentru o cauză care era în același timp profund patriotică și internațională.

Faptele de netăgăduit fac să se înțeleagă și mai clar poziția profund antipopulară, dușmănoasă a grupului fracționist, antipartinic A. Pauker—V. Luca, care, rupți fiind de realitățile din țară, neavînd încredere în capacitatea poporului român și necunoscînd nimic din lupta P.C.R. împotriva fascismului și războiului, surprinși și nemulțumiți, au negat necesitatea și importanța insurecției armate, defăimînd opera istorică a poporului nostru, condus de partid.

Prin actul istoric din august 1944 a fost pusă piatra de temelie a edificiului măreț al patriei noastre puternice și înfloritoare de azi. În perioada după 23 august, Partidul Comunist Român, deținînd neclintit inițiativa și rolul conducător, a desfășurat o intensă activitate organizatorică, politică și ideologică în rîndurile clasei muncitoare și ale maselor largi populare, în vederea educării și călirii lor revoluționare, a mobilizării acestora la lupta pentru consolidarea cuceririlor antifasciste, democratice și lărgirea lor în interesul poporului român, a independenței și suveranității sale.

Pornind de la condițiile obiective, analizînd științific, în spirit marxist-leninist, situația nouă, raportul forțelor de clasă și schimbarea lui continuă, P.C.R. a elaborat o strategie și o tactică adecvate și a condus procesul revoluționar unic de trecere de la capitalism la socialism, care a cuprins cele două etape cunoscute ce s-au împletit strîns. În tot acest timp, partidul nostru s-a condus după indicația leninistă cu privire la necesitatea ca „...clasa muncitoare și partidul său să stăpînească toate formele de luptă, fără excepție, să aibă capacitatea de a le mînuie pe toate, să fie pe deplin pregătite pentru orice eventualitate, spre a putea

*înlocui rapid o formă a luptei cu alta, potrivit schimbărilor ce survin în condițiile concrete de desfășurare a revoluției*²³.

Procesul de desfășurare a revoluției populare în țara noastră, început prin insurecția din august 1944 a cunoscut după aceea un curs neîntrerupt. Cei care cu arma în mână au răsturnat dictatura militară-fascistă și au pornit la zdrobirea hitleriștilor nu au părăsit armele. Partidul Comunist Român a luat măsuri pentru asigurarea cuceririlor antifasciste și democratice, pentru continua lor lărgire. Masele au luat cu asalt primăriile, preturile și prefecturile, împotriva voinței majorității reacționare din guvernele de până la 6 martie 1945, au ocupat cu forța pământurile moșierești și au înfăptuit pe cale revoluționară reforma agrară. Valul luptei maselor a crescut neconținut, a înlăturat succesiv de la cîrma țării trei guverne în care miniștrii reacționari se aflau în majoritate și, în pofida amenințărilor și gloanțelor reacțiunii, a impus instaurarea la 6 martie 1945 a regimului democrat-popular. Dacă cercurile reacționare interne, sprijinite de cercurile imperialiste străine, n-au putut da orientarea dorită de ele desfășurării evenimentelor în țara noastră, aceasta s-a datorat luptei maselor populare, fermității, perspicacității și înțelepciunii cu care partidul comunist a acționat, modului în care a știut să unească majoritatea covârșitoare a poporului pe o platformă de luptă corespunzătoare intereselor sale vitale de ordin național și social, să dejoace planurile forțelor ostile și să le constrîngă a bate mereu în retragere.

Instaurarea guvernului democratic, condus de dr. Petru Groza, în care reprezentanții clasei muncitoare dețineau majoritatea, a deschis drumul unor noi cuceriri revoluționare și profunde transformări în viața economică și social-politică a Romîniei.

Prin înfăptuirea și legiferarea reformei agrare a fost rezolvată problema fundamentală a desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, făurindu-se alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Dictatul fascist de la Viena a fost abolit, partea de nord a Transilvaniei revenind în hotarele firești ale patriei. S-a luat un curs activ spre democratizarea aparatului de stat. Pe baza programului elaborat de Conferința națională a P.C.R. din octombrie 1945 s-a trecut la refacerea economiei naționale, înfăptuindu-se în anii următori importante măsuri cu caracter anticapitalist. Discreditate în fața poporului, lipsite de bază în mase, partidele politice reacționare au suferit o zdrobitoare înfrîngere în alegerile din 1946, dispărînd curînd de pe arena politică a Romîniei.

La sfîrșitul anului 1947 a fost înlăturată monarhia, România proclamîndu-se Republică Populară. „*Aceasta a marcat momentul*

²³ „Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată la plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964”, Editura politică, 1964, pag. 49.

*istoric al încheierii primei etape a revoluției democrat-populare și al trecerii la îndeplinirea sarcinilor mărețe ale revoluției socialiste*²⁴.

Rezultat al unui proces istoric obiectiv, al luptei maselor populare conduse de partidul marxist-leninist, revoluția populară victorioasă a dus la prefacerea radicală a configurației României, a poziției și rolului ei în concertul țărilor lumii.

Realizările mărețe obținute în desfășurarea cu succes a revoluției populare, în construirea bazelor socialismului și desăvârșirea construcției socialiste, în asigurarea solidității și trăiniciei de neclintit a orînduirii noastre democrat-populare, a independenței și suveranității naționale și a prestigiului de care se bucură Republica Populară Română pe arena internațională, realizări cu care întîmpinăm a XX-a aniversare a eliberării de sub jugul fascist, sînt opera maselor populare, organizate și conduse de partid.

Realitatea istorică confirmă justetea politicii Partidului Muncitoresc Român, fidelitatea față de această politică a poporului român, constructor neobosit al vieții noi, socialiste, atașamentul său profund față de înaltele idealuri ale umanității și contribuția sa activă la cauza comună a socialismului, a libertății și păcii în întreaga lume.

---

²⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 442.

Rolul conducător al P. M. R. în dezvoltarea economiei socialiste

BARBU ZAHARESCU

Spre deosebire de economia capitalistă care se dezvoltă în mod anarhic, economia socialistă este o economie organizată.

Engels a caracterizat trecerea de la capitalism la socialism drept saltul din domeniul necesității în acela al libertății. Și tot Engels este acela care a denumit libertatea ca fiind o necesitate înțeleasă. Iată caracterizări scurte, dar care clarifică în întregime deosebirea fundamentală dintre capitalism și socialism sub acest aspect.

O dată cu înlăturarea proprietății private asupra mijloacelor de producție apare posibilitatea conducerii planificate a economiei naționale. În socialism, economia nici nu se mai poate dezvolta decât pe bază de plan, pentru că lipsesc condițiile care ar face posibilă o dezvoltare spontană. În fapt, aceasta este o lege economică esențială a socialismului, legea dezvoltării planice a economiei.

Legea aceasta reprezintă o necesitate obiectivă a economiei socialiste. Dacă nu am ține seama de ea, dacă am încerca să trecem peste dînsa, în economie s-ar ivi fenomene negative, economia ar bate pasul pe loc sau ar da chiar înapoi.

Necesitatea dezvoltării planice, deci a alcătuirii unui plan al economiei naționale, este așadar evidentă. Această necesitate înțeleasă a avut-o în vedere Engels cînd a vorbit de saltul în domeniul libertății. Pentru prima oară în socialism oamenii au căpătat posibilitatea să dirijeze producția conform intereselor societății întregi. Dar nu în mod arbitrar, ci pe baza cunoașterii situației reale a forțelor de producție și a posibilităților reale, pe baza respectării legilor economice.

Necesități obiective fac necesară trecerea de la anarhia în producție la producția planificată, dirijată dintr-un centru unic. Deci tot necesități obiective fac necesară existența unei forțe conducătoare capabile să cunoască legile dezvoltării, să analizeze situația reală a economiei, să vadă just posibilitățile reale, să constituie acel centru unic de conducere a economiei.

Lucrul acesta este valabil nu numai pentru economie, ci pentru întreaga viață socială. În socialism, economia organizată cere și o suprastructură asemănătoare, o ideologie corespunzătoare bazei, o cultură

care să facă față cerințelor acesteia, instituții de stat și altele care să sprijine și să dezvolte baza economică. Dar toată această suprastructură nu poate apărea de la sine. Ea trebuie creată de o forță în stare să mobilizeze milioane de oameni pentru înfăptuirea ei, deci înarmată cu o profundă cunoaștere a legilor dezvoltării sociale.

Această forță conducătoare este partidul și nu poate fi alt partid decât acela al clasei muncitoare. Nu un partid oarecare, ci tocmai partidul clasei muncitoare, înarmat cu ideologia clasei sale, ajunsă la cel mai înalt grad de conștiință: ideologia marxist-leninistă. Numai partidul marxist-leninist poate avea vederea de ansamblu asupra tuturor problemelor care se pun în fața poporului și a statului în fiecare moment.

Toată istoria Partidului Muncitoresc Român arată că partidul a condus pe un drum just clasa muncitoare și poporul român, trasînd liniile directoare, elaborînd strategia și tactica, pentru înfrîngerea definitivă a claselor exploataatoare pînă la cucerirea puterii, pentru construirea vieții noi după această cucerire.

Devenind forța conducătoare în stat, partidul nu s-a substituit nici un moment statului, organelor sale. Între rolul organelor puterii de stat și acela al organizațiilor de partid este o deosebire esențială.

Partidul are vederea de ansamblu, dă linia generală, indică în fiecare moment în ce direcție trebuie îndreptate eforturile principale, atît în economie, cît și în celelalte domenii de activitate.

Pe baza acestei linii directoare, organele de stat sînt acelea care înfăptuiesc în fiecare domeniu în parte construcția socialistă. Partidul mobilizează masele direct sau prin intermediul organizațiilor de masă. Fără această largă mobilizare a maselor, organele de stat ar fi neputincioase, pentru că statul socialist este o formă a puterii politice complet opusă formei de stat burgheze. Statul burghez își impune directivele, în general pe calea constrîngerii. Statul socialist lucrează mai ales pe baza convingerii, a adeziunii entuziaste a majorității poporului la măsurile care sînt luate în interesul său.

Organele puterii de stat sînt ele însele largi organizații de masă. Sfaturile populare nu sînt numai organe alese, ci și organizații care strîng în jurul lor masele cele mai largi ale oamenilor muncii. Pentru prima dată în istorie statul a încetat de a mai fi un instrument de oprire a majorității de către minoritate. În statul socialist partidul are un rol esențial.

Statul socialist este instrumentul principal al clasei muncitoare pentru construirea societății noi. Dar această funcție el nu și-o poate îndeplini decît sub conducerea partidului.

Partidul clasei muncitoare a luat naștere în țara noastră în focul luptei proletariatului împotriva exploatării capitaliste, pentru înlăturarea ei, pentru socialism. Fără un partid înarmat cu o justă cunoaștere a legilor dezvoltării societății, cu o justă apreciere a situației și a posibilităților de schimbare a ei, clasa muncitoare n-ar fi putut cîștiga bătălia pentru înlăturarea stăpînirii capitaliste. Iar după cucerirea puterii clasa muncitoare și toți oamenii muncii au nevoie de un partid care să poată conduce pe baze științifice noua societate.

Conducerea economiei reprezintă numai o parte din atribuțiile partidului clasei muncitoare. Dar pe măsură ce societatea socialistă înaintază, pe măsură ce clasele exploatatoare sînt lichidate, iar rămășițele vechii ideologii dispar din conștiința oamenilor, conducerea economică devine tot mai mult atribuția principală a partidului.

Politica Partidului Muncitoresc Român se întemeiază pe știința cea mai înaintată, știința marxism-leninismului, care a descoperit legile după care se dezvoltă societatea omenească.

În procesul făuririi orînduirii socialiste este necesară în primul rînd o cunoaștere adîncă a acestor legi, în particular a legilor economiei socialiste. Numai această cunoaștere nu este însă suficientă. Marxism-leninismul nu este o culegere de rețete aplicabile la fel oricînd și oriunde. El cere studierea și cunoașterea temeinică a situației concrete, a posibilităților și necesităților de fiecare moment. El cere aplicarea teoriei la condițiile concrete, care sînt atît de variate și de schimbătoare încît nu pot fi cuprinse în șabloane date odată pentru totdeauna și pentru toate țările.

Tocmai această aplicare consecventă de către Partidul Muncitoresc Român a învățaturii marxist-leniniste la condițiile concrete din țara noastră este demonstrată de istoria construirii socialismului în R.P.R.

*

Trecerea la construirea socialismului presupune ca o premisă obligatorie cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare. Doborîrea regimului politic burghezo-moșieresc, înlăturarea relațiilor de producție bazate pe exploatare, făurirea relațiilor de producție socialiste au avut loc în țara noastră în cele două etape ale revoluției populare.

În prima etapă a acestei revoluții sarcina consta în lichidarea rămășițelor feudale, în desființarea clasei moșierilor.

La Conferința națională a P.C.R. din octombrie 1945, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în raportul politic al C.C., a prezentat primul program concret de dezvoltare a economiei țării. În acest program accentul se punea pe industrializare. Desigur, nu era și nu putea fi vorba de o industrializare socialistă. Cea mai mare parte a mijloacelor de producție se aflau în miinile burgheziei. Monarhia nu fusese încă lichidată. La guvern mai participa o fracțiune a burgheziei. Acea parte a industriei care era proprietate de stat, ca și acele pămînturi care în urma expropriării marilor moșieri trecuseră în proprietatea statului, nu puteau fi considerate încă drept economie socialistă. Ele reprezentau forme ale capitalismului de stat.

Trebuie să menționăm aci concepția greșită (Ana Pauker, Iosif Chișinevschi) după care în perioada 1945—1947 sovromurile ar fi fost primele elemente de economie socialistă în țara noastră. În acea perioadă nu putea fi vorba de elemente de acest fel la noi. Proprietatea unui stat socialist, într-o altă țară, a cărei economie nu este încă socialistă, nu poate fi considerată ca proprietate socialistă. Ea se supune legilor generale ale economiei din țara respectivă.

Totuși industria de stat a constituit un element progresist al economiei noastre, căci, după expresia lui Lenin, între capitalismul de stat și socialism nu mai putea exista nici o formă intermediară. Rolul hotă-

ritor l-a jucat aci faptul că în coaliția de guvernământ clasa muncitoare reprezenta factorul cel mai important și mai dinamic. Partidul Comunist Român a știut să folosească cu pricepere capitalismul de stat, luînd în această etapă măsuri anticapitaliste pentru a ușura trecerea la revoluția socialistă.

După înlăturarea ultimei fracțiuni burgheze din guvern, după proclamarea Republicii populare, nu mai existau piedici politice în calea trecerii țării noastre la socialism. Dar naționalizarea principalelor mijloace de producție nu s-a produs a doua zi după alungarea regelui. Ea a fost un act temeinic pregătit de către partid.

Pentru Partidul Muncitoresc Român era clar că nici întreprinderile naționalizate, nici cele aflate de mai înainte în proprietatea statului nu puteau constitui baza tehnică-materială a socialismului. Aceste întreprinderi reprezentau ceea ce putuse construi burghezia în aproape un secol de stăpînire, alături de moșierime, adică foarte puțin. Socialismul cere însă o bază materială mult mai puternică. Importanța naționalizării consta mai ales în aceea că a tăiat clasei burgheze craca de sub picioare, i-a distrus puterea economică. În același timp, alături de întreprinderile industriale și de Banca națională, care erau deja proprietate de stat, întreprinderile particulare naționalizate au constituit sectorul socialist de la care se putea porni pentru crearea bazei tehnico-materiale a socialismului.

Sarcina principală care stătea în fața partidului în noua etapă a fost construirea bazei tehnico-materiale a noii orînduirii. Acestei sarcini i s-a consacrat partidul în perioada de după 30 decembrie 1947.

Primul Congres al P.M.R., care a avut loc în februarie 1948, deci înainte de naționalizarea principalelor întreprinderi capitaliste, a pus în fața partidului sarcina „lichidării înapoierii economice a Romîniei și a transformării ei într-o țară industrial-agrară înaintată”. Rezoluția congresului cerea crearea condițiilor „pentru organizarea planificată a economiei noastre, concentrînd toate resursele materiale și omenești în vederea refacerii și dezvoltării economice a țării”.

Este limpede că directiva aceasta nu se putea realiza decît prin trecerea principalelor mijloace de producție în mîinile statului.

Congresul a pus în fața partidului sarcina mobilizării tuturor forțelor muncitorimii, tehnicienilor și funcționarilor pentru a atinge și depăși în scurt timp nivelul producției industriale din 1938. Fondurile de investiții necesare industriei trebuiau create printr-o politică de economii, prin ridicarea producției și a productivității muncii, folosind toate resursele interne ale țării. Creșterea productivității muncii trebuia să determine la rîndul ei și ieftinirea principalelor mărfuri de larg consum și deci ridicarea nivelului de viață al maselor muncitoare.

După înfăptuirea naționalizării și realizarea primelor planuri economice anuale în anii 1949 și 1950, plenara C.C. al P.M.R. din octombrie 1950, pregătind primul plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale (1951—1955), sublinia că sarcina acestuia este de a construi baza economică a socialismului în R.P.R.

Planul construirii socialismului în țara noastră, alcătuit de partid, pornea de la o concepție clară, concepția marxist-leninistă, aplicată la condițiile din țara noastră. Pentru a putea lichida pentru totdeauna

exploatarea omului de către om, clasa muncitoare trebuia să se arate capabilă de a crea o forță de producție superioară celei moștenite de la burghezie. Numai în felul acesta se putea ridica nivelul de trai al poporului și putea fi atrasă țărănimea muncitoare pe făgașul socialismului. Era clar că asemenea forță de producție nu putea da decît marea industrie. Însă nu toate ramurile industriale prezintă aceeași importanță pentru construirea bazei tehnice-materiale a socialismului.

Dacă industria ușoară, industria alimentară, în general ramurile industriale care produc bunuri de larg consum sînt importante pentru asigurarea ridicării necontenite a nivelului de viață, toate aceste ramuri de industrie sînt la rîndul lor dependente de producția de mijloace de producție și, în primul rînd, de producția de mașini.

De aceea, la baza industrializării partidul a pus dezvoltarea cu precădere a industriei grele, și, în primul rînd, a principalei ramuri a acesteia, industria construcției de mașini.

Această politică consecventă dusă de către partidul nostru reprezintă aplicarea în practică a unei legi generale economice, legea creșterii mai rapide a producției mijloacelor de producție față de cea a mijloacelor de consum în reproducția lărgită. Ținînd cont de această lege și punînd-o în aplicare la condițiile concrete ale economiei noastre, partidul a respins în același timp și acele teorii care încearcă să proclame această lege drept valabilă numai pentru întreg lagărul socialist luat în ansamblu și nu pentru fiecare țară socialistă în parte.

Partidul a apreciat just nu numai linia generală a industrializării, ci a stabilit de la început care anume ramuri ale producției de mașini sînt mai importante și mai necesare pentru țara noastră în fiecare etapă dată a dezvoltării. Ne amintim de fătarnica indignare a reprezentanților burgheziei cînd, încă înainte de proclamarea Republicii, partidul nostru a inițiat începerea producției de tractoare. Spuneau pe atunci exponenții partidelor burgheze că România nu va putea niciodată să producă tractoare. Profetia lor s-a dovedit mincinoasă. Tractoarele românești au trecut peste rețeaua de haturi care separau ca firele de păianjen peticele de ogor ale țăranilor cu gospodărie mică și mijlocie și pe aceștia de socialism și viața civilizată. Treptat, partidul a inițiat și dezvoltat producția de mașini-unelte, de motoare și mașini electrice, de instalații de foraj, de camioane, autobuze pentru transportul rutier și de locomotive diesel-electrice pentru transportul pe cale ferată, industria românească fiind astăzi în situația de a putea produce agregate și instalații industriale complete.

Alături de producția de tot felul de mașini necesare ridicării forțelor materiale de producție, au fost rînd pe rînd construite și dezvoltate întreprinderile aparținînd altor ramuri producătoare de mijloace de producție: industria extractivă, chimică etc.

O deosebită atenție a acordat partidul producției de energie electrică. Pornind de la principiul leninist că producția de energie electrică trebuie să meargă cu un pas înaintea industriei, partidul a alcătuit la timp un vast plan de electrificare a țării pe 10 ani.

Pe aceeași linie a industrializării trebuie să situăm și avîntul pe care l-a luat în anii care au trecut de la proclamarea Republicii Populare Romîne industria chimică. După cum se știe, această importantă

ramură industrială, care a cunoscut în țările industriale o dezvoltare deosebită după cel de-al doilea război mondial, în urma marilor progrese științifice și tehnice care au avut loc, este în același timp furnizoare de mijloace de producție (îngrășăminte, insecticide, fungicide etc. pentru agricultură, materiale plastice), cât și de bunuri de larg consum. Politica partidului a fost îndreptată spre folosirea tuturor resurselor naturale în care este atât de bogată țara noastră (sare, gaz metan, țiței, cărbune), pentru dezvoltarea multilaterală a industriei chimice, care a crescut într-un ritm mai rapid decât ansamblul industriei.

Un alt exemplu al valorificării resurselor de care dispune țara noastră este folosirea bogatului fond forestier pentru dezvoltarea industriei lemnului și celulozei. Ne amintim ce jaf au făptuit în trecut capitaliștii români în alianță cu cei străini în administrarea acestei minunate bogății a patriei noastre pe care o constituie pădurile: tăierile sălbaticе, despăduririle masive, exportul materialului lemnos prețios sub forma cea mai brută, cea mai puțin valorificată. Actualmente, pe baza directivelor partidului, valorificarea fondului forestier se face în mod științific, ducându-se paralel cu tăierile raționale o vastă acțiune de reîmpădurire. În locul exportului de lemn brut se execută o acțiune de valorificare a lemnului în produse cu un înalt grad de industrializare. Cu ajutorul industriei chimice s-a realizat valorificarea deșeurilor lemnoase și a lemnului de esențe slabe pentru producerea de plăci fibrolemnoase și plăci aglomerate. La producerea celulozei este valorificată o altă mare bogăție a țării noastre, neglijată în trecut, stuful din Delta Dunării și paieile de cereale.

Am putea da, în fine, ca exemplu de felul în care partidul se preocupă de valorificarea maximă a bogățiilor naturale ale țării noastre. folosirea resurselor hidroenergetice pentru electrificarea țării. Partidul Muncitoresc Român a îndrumat sistematic la construirea de uzine hidroelectrice pe toate apele care oferă asemenea posibilități. După terminarea Hidrocentralei de la Bicaz este în curs de construcție o întreagă cascadă de centrale mai mici pe întreg cursul inferior al Bistriței. În construcție se află și hidrocentrala de pe Argeș. S-au făcut împreună cu specialiștii iugoslavi lucrările de prospectare și proiectare pentru construcția uneia din cele mai mari hidrocentrale din Europa, aceea de la Porțile de Fier, care va fi construită pe baza colaborării frățești cu Republica Socialistă Federativă Iugoslavia.

Ritmul deosebit de rapid de creștere a producției noastre industriale (peste 15% anual în anii șesenalului) se datorește nu numai valorificării chibzuite a bogățiilor naturale ale țării noastre, ci și politicii înțelepte a partidului nostru de valorificare cât mai rațională a resurselor de muncă ale poporului.

Pentru ca aceste resurse de muncă să nu fie risipite cu puțin folos pentru economia națională, partidul s-a preocupat în perma-

nență ca munca muncitorilor noștri să fie cât mai productivă. Pentru aceasta, partidul a luat toate măsurile ca sutele de mii de muncitori noi atrași în producție, ca urmare a dezvoltării rapide a industriei, laolaltă cu cei vechi, să-și ridice în permanență calificarea. Totodată, partidul a preconizat în mod stăruitor folosirea tehnicii celei mai noi, înzestrarea întreprinderilor noastre cu mașinile cele mai perfecționate, modernizarea mașinilor moralmente uzate, perfecționarea neconținută a tehnologiei, introducerea tot mai largă a mecanizării și automatizării pretutindeni unde ele se justifică din punct de vedere economic.

Și aici partidul s-a călăuzit de o lege obiectivă a economiei, legea creșterii neconținute a productivității muncii, fără de care producția socialistă lărgită nu poate fi realizată.

Partidul a criticat acele cadre din producție care continuau să mențină în funcție mașini și utilaje învechite, slab productive, să fabrice în continuare produse depășite ca nivel tehnic.

Pentru modernizarea producției și ridicarea productivității muncii, partidul a inițiat profilarea fiecărei întreprinderi industriale pentru a realiza specializarea și cooperarea în producție, în scopul stabilirii fabricării în serii mari, avantajoase din punct de vedere economic. Partidul a îndrumat dezvoltarea activității științifice de cercetare în strînsă legătură cu cerințele actuale ale industriei și agriculturii.

Remarcabilă este în această privință cuvîntarea ținută de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Conferința din februarie 1964 a organizației orășenești de partid din București în care recomanda cercetătorilor să nu-și irosească forțele căutînd soluții tehnice care în alte țări au și fost găsite și puse în practică, arătînd că linia partidului este de a achiziționa de pretutindeni tot ce este mai bun și productiv ca mașini, agregate și procedee tehnice.

Paralel cu preocuparea pentru folosirea tuturor resurselor naturale ale țării în vederea dezvoltării industriei, partidul a acordat o atenție susținută și problemelor economico-sociale ale agriculturii.

Încă înainte de a se pune problema transformării socialiste, Congresul I al P.M.R. s-a ocupat de problemele agriculturii, luînd hotărîri pentru asigurarea bunei organizări a fermelor de stat, pentru sprijinirea și încurajarea cooperatiei satești, căreia îi revenea misiunea de a apăra pe țăranul muncitor împotriva exploatării, de a contribui la modernizarea agriculturii, la sporirea productivității solului, la ridicarea nivelului de trai al țăranimii muncitoare. Micul producător agricol trebuia ajutat să se întărească economic. Rezoluția Congresului I al P.M.R. arată cu cîtă grijă s-a ocupat partidul de problemele satului, atenția sa pentru păstrarea și întărirea alianței clasei muncitoare cu țăranimea muncitoare. Nu putea fi momentul, atunci cînd nici industria nu devenise încă socialistă, de a se pune problema transformării socialiste a agriculturii. Dar un an mai tîrziu, după ce principalele mijloace de producție au trecut în stăpînirea întregului popor, plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 a stabilit linia politică a partidului pentru atragerea și a țăranimii muncitoare pe calea socialismului. Cu 6 ani mai tîrziu, constatînd succesele obținute pe drumul transformării socialiste a agriculturii și înfăptuirii cu succes a primului plan cincinal, Con-

gresul al II-lea al P.M.R., care a avut loc în decembrie 1955, stabilirea ca sarcină fundamentală pentru perioada următoare „...făurirea economiei socialiste unitare, în care, pe baza dezvoltării continue a industriei socialiste, să se asigure transformarea socialistă a agriculturii, astfel ca în 1960 sectorul socialist în agricultură să fie preponderent, atât ca suprafață cât și ca producție-marfă”¹.

Aplicarea consecventă, stăruitoare, a indicațiilor date de partid prin raportul tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la plenara din 3—5 martie 1949 pentru trecerea treptată, pe calea convingerii țărănimii muncitoare, de la agricultura individuală la agricultura colectivă, traducerea în viață a hotărârilor Congresului al II-lea, a avut ca rezultat că la Congresul al III-lea al P.M.R., în anul 1960, s-a putut considera transformarea socialistă a agriculturii în linii mari terminată, iar doi ani mai târziu agricultura a devenit aproape în întregime colectivizată, cu aproximativ 4 ani înainte de termenul pe care și-l propusese congresul.

Ce a determinat acest succes istoric al Partidului Muncitoresc Român? Urmărind politica dusă de partid pe această linie, putem scoate în evidență mai multe momente.

În primul rând trebuie să subliniem munca stăruitoare, răbdătoare, depusă de partid pentru a nu forța trecerea de la cultivarea individuală la cultivarea în comun a pământului înainte ca ea să fi fost temeinic pregătită. Transformarea socialistă a agriculturii, unirea micilor gospodării țărănești individuale în mari gospodării colective nu este numai o problemă tehnică, de comasare a pământurilor și de dotare a lor cu mașini perfecționate. Ea este în primul rând o problemă socială, care presupune o profundă transformare în conștiința oamenilor, a țăranilor muncitori. Era necesară o transformare radicală a mentalității de mic proprietar, de țăran legat de micul lui petic de pământ. Partidul a ținut în permanență seama de această problemă socială. Paralel cu înzestrarea tehnică a agriculturii cu tractoare, combine și mașini de mare productivitate, cu organizarea de S.M.T., s-a preocupat de ridicarea conștiinței țăranului muncitor, de combaterea rămășițelor mentalității de mic proprietar, de combaterea influenței chiaburilor. Partidul a ajutat țărâniimea muncitoare să se convingă prin propria sa experiență că gospodărirea în comun este mai avantajoasă pentru ea, că o ajută să-și ridice nivelul de viață, să trăiască mai omenește, mai civilizat. Partidul a combătut cu tărie abaterile care s-au semnalat pe alocuri de la această linie, abateri inițiate de Ana Pauker, pe timpul când ea se ocupa în calitate de secretar al C.C. de problemele agriculturii, și care urmăreau forțarea ritmului colectivizării agriculturii, trecându-se peste principiul liberului consimțământ, considerat de partid ca o condiție neapărat necesară pentru asocierea țăranilor în gospodării colective.

Folosirea cu chibzuință a unor forme de asociere dintre cele mai simple, ca o cale de atragere a țărănimii muncitoare pe drumul gospodăriei socialiste, este o altă caracteristică a muncii depuse de partid în această direcție. Au fost găsite forme variate de cooperare în pro-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări. 1955—1959, Editura politică, 1960, pag. 69.

ducție : simple asocieri temporare, întovărășiri, cooperative de producție cu rentă etc. Cea mai mare extindere au luat-o întovărășirile, care au constituit o adevărată treaptă de trecere și în același timp o școală de pregătire a țăranimii muncitoare pentru gospodăria colectivă. Înseși aceste întovărășiri au evoluat treptat, pe măsură ce țăranimea asociată cîștiga experiență, pe măsură ce partidul trăgea învățăminte din experiența muncii în comun a țăranimii întovărășite ; ele au început să-și creeze fonduri comune, să introducă forme mai potrivite de repartitie, în care trebuia să se țină seama atît de pămîntul adus în întovărășire, cît și de munca depusă. Partidul a urmărit cu atenție aceste procese izvorite din viață, ajutînd țăranimea muncitoare să găsească formele cele mai potrivite de muncă în comun și învățînd el însuși din experiența transformărilor care aveau loc la sate, valorificînd și răsbind cele mai bune rezultate.

Trebuie să menționăm în mod deosebit și felul în care partidul a știut să aplice la realitățile țării noastre politica leninistă față de chiaburime. Fără a pierde din vedere caracterul dublu al clasei chiaburilor, pe de o parte exploatare ai muncii altora și speculanți cu produsele agricole la piață, în momentele cînd chiaburii dețineau poziția de primi producători de produse-marfă, pe de altă parte totuși țărani care mai păstrau legături cu restul țăranimii, partidul nostru a folosit în permanentă față de chiaburi o politică realistă, care ținea seama în fiecare moment de situația existentă.

Aplicînd la început o politică de îngrădire a posibilităților de exploatare și îmbogățire a chiaburilor, prin impozite mari, prin cote ridicate la colectarea produselor agricole, printr-o legislație în favoarea muncitorilor agricoli etc., partidul a împiedicat efectiv întărirea economică a chiaburimii și procesul de generare a chiaburimii care s-ar fi putut produce în cadrul unei dezvoltări spontane, determinînd chiar o oarecare dare înapoi a acestei categorii sociale. Aceasta s-a manifestat între altele și prin scăderea procentului de gospodării chiaburești în totalul gospodăriilor țărănești.

Partidul a combătut hotărît politica oscilantă și aventuristă față de țăranimea muncitoare a Anei Pauker, care, pe de o parte, îndemna la atragerea chiaburilor în gospodării colective, iar, pe de altă parte, inițiasă o serie de procese și acțiuni provocatoare care trebuiau să ducă, chipurile, la deschiaburiri, dar în fapt loveau și în țăranimea muncitoare.

Mergînd pe linia îngrădirii chiaburimii, partidul a apreciat just momentul cînd se putea trece de la politica de îngrădire la politica de desființare a chiaburimii ca clasă, momentul cînd țăranimea muncitoare începuse să treacă în masă la gospodăria socialistă. Găsind o soluție proprie, potrivită împrejurărilor de la noi, problemei lichidării exploatareii omului de către om la sate, partidul a propus să se ia chiaburilor suprafețele de pămînt pe care nu le puteau lucra numai cu membrii familiilor lor ; o dată cu aceasta, foștii chiaburi, lipsiți de posibilitatea de a mai exploata muncă străină, au trecut în categoria țăranilor muncitori, au căpătat posibilitatea, în anumite condiții, de a intra și în gospodăriile colective. În felul acesta a fost soluționată, pe calea cea mai

puțin dureroasă, una dintre cele mai grele probleme sociale ale țării noastre.

Cît de justă a fost politica partidului în problema atît de grea a îndrumării micii agriculturi țărănești pe calea socialistă o arată și faptul că în toată această perioadă de prefaceri adînci producția agricolă nu numai că nu a scăzut, ci a crescut în permanență, numărul animalelor nu s-a micșorat, ci a crescut de asemenea, partidul fiind neconținut preocupat ca interesul material al țăranimii pentru măsurile luate să nu slăbească nici un moment. În acest sens menționăm și faptul că din anul 1953 s-a trecut, treptat, la așezarea schimbului între oraș și sat pe baze comerciale, ceea ce a făcut posibil ca în 1956 sistemul de cote obligatorii să fie desființat și înlocuit prin contractări cu statul și achiziții de către stat ale produselor agricole.

Terminarea colectivizării agriculturii a însemnat începerea unei noi etape în agricultura țării noastre, etapa folosirii formei superioare de organizare socialistă pentru continuă ridicare a producției agricole, pentru îmbunătățirea neînteruptă a condițiilor materiale și culturale ale țăranilor muncitori.

Sarcina principală pusă de partid agriculturii după Congresul al III-lea și după încheierea procesului de colectivizare a fost întărirea organizatorică și economică a gospodăriilor colective, pentru ca acestea să devină mari producătoare de cereale, de produse alimentare vegetale și animale, de materii prime agricole, pentru ca ele să devină din ce în ce mai rentabile, ridicînd în continuare veniturile țăranimii collectiviste. Partidul a luat măsuri eficace pentru ca agricultura socialistă să dispună nu numai de mașini perfecționate și semințe selecționate, ci și de cadre tehnice cu înaltă calificare. Prin hotărîrea C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri al R.P.R. din mai 1962 se asigură fiecărei gospodării colective cel puțin un inginer agronom sau zootehnician și o circumscripție sanitară-veterinară la 3—4 gospodării colective.

Au fost luate, de asemenea, măsuri pentru ridicarea cunoștințelor agrozotehnice ale tuturor țăranilor collectivști, în care scop au fost înființate cursuri de masă cu durată de 3 ani, la care participă sute de mii de membri ai gospodăriilor colective.

Îngrijindu-se de condiții optime de lucru pentru unitățile agricole socialiste, Congresul al III-lea al P.M.R. a stabilit că în țara noastră întinderea cea mai potrivită pentru gospodăriile colective este de 1 500 pînă la 2 000 ha, după regiuni. În același timp, partidul a combătut unele tendințe de gigantomanie, care urmăreau comasarea gospodăriilor colective în unități cu suprafețe prea mari pentru a putea fi rațional administrate.

Avînd o largă viziune asupra direcțiilor celor mai importante pentru dezvoltarea armonioasă a economiei naționale, partidul a înțeles că sarcina cheie a agriculturii este creșterea producției de cereale de care depinde dezvoltarea tuturor celorlalte ramuri ale agriculturii, și în special creșterea animalelor. Considerînd condițiile favorabile și vechea tradiție existentă în țara noastră pentru cultura porumbului, partidul a acordat un larg sprijin dezvoltării cultivării acestei cereale. S-a generalizat producerea de sămînță dublu hibridă care dă o productivitate mai ridicată, s-a inițiat și se dezvoltă irigarea din ce în ce mai largă

a terenurilor care se pretează la aceasta, pentru a face față regimului de precipitații destul de deficitar din țara noastră.

Partidul acordă o atenție deosebită trecerii de la agricultura extensivă la cea intensivă, sprijinind sporirea an de an a producției de îngrășăminte minerale și inițiind construirea de noi întreprinderi chimice în acest scop.

Un accent deosebit a pus și continuă să pună partidul pe dezvoltarea gospodăriilor agricole de stat, a căror suprafață a crescut an de an. Ponderea contribuției acestor gospodării la formarea fondului centralizat al statului de produse agricole a crescut în permanență, devenind hotărâtoare în ultimii ani.

Întărirea puterii economice a patriei noastre, creșterea rapidă a producției industriale și a productivității muncii, dezvoltarea agriculturii sînt privite de partid ca mijlocul principal pentru ridicarea nivelului de trai material și cultural al întregului popor. Înlăturarea exploatarei omului de către om la orașe și la sate nu a avut alt scop decît crearea condițiilor pentru ca munca muncitorilor, țăranilor, tehnicienilor, inginerilor, a tuturor oamenilor muncii să nu mai folosească unui număr restrîns de privilegiați, ci întregului popor.

Partidul a urmărit cu stăruință ridicarea în permanență a nivelului de trai. Pentru salariați, acest lucru s-a făcut prin perfecționarea neconținută a sistemului de salarizare, astfel încît acesta să corespundă cît mai bine principiului socialist al repartiției după cantitatea și calitatea muncii, să constituie un stimulent pentru a munci cît mai bine ; de asemenea, prin ridicarea planificată a salariilor și scăderea prețurilor la produsele de larg consum. Aceasta din urmă a servit și la ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii nesalariați. În scopul îmbunătățirii condițiilor de viață au fost acordate alocații pentru copii, a fost ridicat cuantumul pensiilor.

Țăranilor muncitori li s-au asigurat prețuri remuneratorii pentru produsele agricole vîndute statului. Au fost luate măsuri pentru asigurarea aprovizionării neîntrerupte a unităților comerciale cu mărfuri de larg consum, pentru studierea cerințelor consumatorilor, îmbunătățirea calității mărfurilor desfăcute prin comerțul de stat și cooperatist, a servirii consumatorilor etc.

O atenție deosebită a dat partidul construcțiilor de case, pentru îmbunătățirea condițiilor de locuit ale oamenilor muncii. În privința ritmului de construcții, țara noastră se află astăzi printre primele țări din lume.

Asistența medicală gratuită, învățămîntul gratuit și acordarea de burse unui mare număr de elevi și studenți, gratuitatea manualelor școlare pînă la clasa a VIII-a, o serie de alte măsuri social-culturale au contribuit și ele la ridicarea permanentă a nivelului de trai al oamenilor muncii.

Alcătuind planuri judicioase care prevăd o creștere permanentă a consumului, paralel cu acumulări tot mai masive, partidul verifică tot timpul realizarea ridicării nivelului de trai și, atunci cînd este necesar, modifică raportul între cele două capitole ale destinației venitului național.

O confirmare a justeții politicii partidului în ce privește repartitia venitului național între fondul de acumulare și fondul de consum o constituie hotărîrea plenarei C.C. al partidului din iunie 1964 de ridicare generală a salariilor în decurs de un an în medie cu 8—12%.

Politica partidului de industrializare, de transformare socialistă și de ridicare a agriculturii, de creștere a nivelului de trai al oamenilor muncii, a cunoscut succese răsunătoare recunoscute și de unele cercuri apusene, de loc prietene ale socialismului. Aceste succese se datoresc aprecierii juste făcute de partid asupra situației reale și posibilităților existente în țara noastră, conducerii juste a dezvoltării economiei noastre naționale.

Linia partidului nostru a fost de a folosi în primul rînd toate posibilitățile existente în țara noastră, de a mobiliza la maximum propriile forțe ale poporului și a valorifica toate resursele naturale de care dispunem. Succesele obținute se datoresc, totodată, colaborării frățești și întrajutorării cu Uniunea Sovietică și cu celelalte țări socialiste, însuflețite de același ideal al construirii unei lumi fără exploatare și fără exploați.

Conducerea Partidului Muncitoresc Român a promovat întotdeauna o politică de colaborare frățască cu toate țările socialiste. Astfel, la Congresul al doilea al P.M.R. din decembrie 1955, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a declarat: „În cadrul lagărului socialist, formele de colaborare economică se dezvoltă din ce în ce mai mult. În stabilirea planurilor de dezvoltare, aceste țări țin seamă nu numai de asigurarea nevoilor proprii, dar și de nevoile celorlalte țări ale lagărului socialist. Coordonarea acestor planuri, precum și ajutorul reciproc între țările de democrație populară în dezvoltarea rapidă și la un nivel tehnic din ce în ce mai înalt a ramurilor principale ale economiei merg pe linia unei diviziuni raționale internaționale a muncii, potrivit cu interesele fiecărei țări în parte și cu acelea ale întregului lagăr socialist”².

La consfăturile primilor secretari ai partidelor și șefilor de guverne din țările membre ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R.) din iunie 1962 și iulie 1963, conducerea partidului nostru a susținut necesitatea folosirii la maximum de către fiecare țară a resurselor sale proprii naturale și umane pentru dezvoltarea multilaterală a economiei naționale. Numai o asemenea dezvoltare permite intensificarea colaborării frățești și întrajutorării între economiile țărilor socialiste independente și suverane. La rîndul ei, numai o asemenea colaborare, bazată pe principii juste, poate deveni un mijloc de accelerare a ridicării economice a fiecărei țări în parte.

Partidul și guvernul nostru au fost de acord cu Principiile diviziunii internaționale socialiste a muncii, adoptate în iunie 1962 și confirmate din nou la Consfătuirea primilor secretari și șefilor de guverne din iulie 1963. În aceste Principii se sublinia că principala formă de colaborare între țările socialiste este coordonarea planurilor. În conformitate cu ele, colaborarea economică dintre țările membre ale C.A.E.R. se desfășoară pe baza deplinei egalități în drepturi, respectului suveranității și independenței naționale, luării în considerare a intereselor fiecărei țări, a avantajului reciproc și întrajutorării tovarășești.

² Op. cit., pag. 72.

Partidul Muncitoresc Român s-a pronunțat constant împotriva unor propuneri care veneau în contradicție cu Principiile unanim aprobate cu privire la colaborarea între țările socialiste membre ale C.A.E.R. Aceste propuneri tindeau la elaborarea unui plan unic pentru toate țările și formarea unui organ unic de planificare, suprastatal, la organizarea unor uniuni interstatale tehnice-productive de ramură, la construirea unor întreprinderi proprietate comună, formarea unor complexe economice interstatale etc.

În Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de plenara largită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964 se spune cu privire la aceste propuneri:

„Conducerea planificată a economiei naționale este unul din atributele fundamentale, esențiale și inalienabile ale suveranității statului socialist — planul de stat fiind principalul instrument prin care acesta își realizează obiectivele sale politice și social-economice... Suveranitatea statului socialist presupune ca el să dispună efectiv și integral de mijloacele îndeplinirii practice a acestor atribuții, deținând în mâinile sale totalitatea pîrghiilor de conducere a vieții economice și sociale. Trecerea unor asemenea pîrghii în competența unor organe suprastatale sau extrastatale ar transforma suveranitatea într-o noțiune lipsită de conținut“.

Declarația din aprilie 1964 a subliniat, de asemenea, că partidul nostru s-a pronunțat în permanență pentru întărirea și lărgirea colaborării cu toate țările socialiste, pentru înfăptuirea diviziunii internaționale socialiste a muncii pe întregul sistem economic socialist, aceasta constituind o necesitate obiectivă a dezvoltării acestui sistem.

Militînd pentru întărirea colaborării economice cu toate țările socialiste, partidul nostru este în același timp partizanul dezvoltării legăturilor economice reciproc avantajoase cu toate celelalte țări, indiferent de orînduirea lor socială, fără condiții politice, fără restricții și discriminări. O asemenea politică corespunde pe deplin și principiului coexistenței pașnice a țărilor cu orînduiri sociale diferite.

Istoria dezvoltării economiei romînești după eliberarea patriei noastre de sub jugul fascist, și în special după trecerea la construirea socialismului, succesele obținute în această construcție economică, ridicarea neconținută a producției industriale și agricole, construirea de sute de noi obiective industriale, de edificii culturale și locuințe, creșterea venitului național, îmbunătățirea permanentă a condițiilor de viață ale poporului nostru, lichidarea definitivă și completă a oricăror forme de exploatare a omului de către om, toate acestea reprezintă o dovadă vie, concretă a justeței politicii partidului nostru.

Politica partidului a dat rezultate atît de strălucite pentru că linia sa a fost justă, s-a întemeiat pe învățătura nemuritoare a lui Marx, Engels și Lenin, aplicată la condițiile țării noastre, pentru că partidul și-a controlat în permanență linia sa politică la lumina experienței practice, pentru că partidul a luptat cu perseverență pentru introducerea acestei linii în viață. Realizările obținute în construcția socialistă au permis ea, în 1960, Congresul al III-lea al P.M.R. să aprecieze că în România a fost terminată construirea bazei economice a socialismului

și sarcina partidului și poporului nostru este de a merge mai departe pentru a desăvîrși construcția socialistă și a pregăti condițiile pentru trecerea treptată la faza superioară a comunismului.

Politica justă a P.M.R. este elementul esențial al construcției socialiste în țara noastră. O dată linia politică stabilită, totul depinde apoi de punerea ei în practică. Conducerea partidului, Comitetul său Central, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, sînt în permanență preocupați de transpunerea perseverentă în viață a liniei politice a partidului. Viața este cea mai bună verificare a justetei acestei linii și tot ea introduce corecturi acolo unde nu a putut fi totul prevăzut dinainte.

O preocupare majoră a conducerii partidului este găsirea metodelor celor mai potrivite pentru îndrumarea economiei naționale, educarea oamenilor muncii, formarea noii conștiințe socialiste. Garanția creșterii economice, a ridicării neconținute a producției, a îndeplinirii planurilor de producție o constituie participarea activă a tuturor oamenilor muncii la construcția economiei socialiste. În munca de educare, partidul se sprijină pe o seamă întregă de organizații de masă, în primul rînd pe sindicate și pe U.T.M. Comitetul Central îndrumă în permanență aceste organizații, care au un rol important în mobilizarea clasei muncitoare în întrecerea socialistă pentru realizarea și depășirea planurilor de dezvoltare a economiei naționale.

Sindicatelor, sub îndrumarea partidului, participă la organizarea discutării planurilor de producție pe întreprinderi, așa încît ele să fie cunoscute de toți muncitorii, care au posibilitatea de a face observații și propuneri. De asemenea, sindicatelor se preocupă în mod special de măsurile de protecție a muncii, încurajează și sprijină mișcarea de introducere a inovațiilor și raționalizărilor în muncă, de descoperire a tuturor rezervelor interne ale întreprinderilor, de realizare de noi economii. Un accent deosebit se pune în activitatea sindicatelor pe întărirea disciplinei în muncă.

Alături de ridicarea conștiinței socialiste, aplicarea consecventă a principiului cointeresării materiale a fost una dintre principalele pîrghii folosite de partid pentru mobilizarea oamenilor muncii în lupta de ridicare a economiei naționale. Dacă principiul general nu oferă dificultăți de înțelegere, aplicarea lui în practică, datorită complexității economiei, marii varietăți a condițiilor de muncă de la o ramură de producție la alta și chiar în cuprinsul aceleiași ramuri, cunoaște destule greutăți. De aceea, partidul s-a ocupat permanent de perfecționarea metodelor de retribuire a muncii atît în industrie, cît și în agricultură, după cum o dovedesc numeroase hotărîri luate în diferitele etape ale creșterii economice, cu scopul de a îmbunătăți sistemul de repartiție după cantitatea și calitatea muncii depuse de fiecare.

După organizarea primelor gospodării colective și întărirea lor economică-organizatorică, partidul a dat îndrumări pentru respectarea și în cadrul acestor gospodării a principiului repartiției după cantitatea și calitatea muncii, propunînd și elaborarea unor norme de retribuire suplimentară pentru depășirea planului la producția agricolă și zootehnică. Tot pe linia cointeresării materiale a oamenilor muncii din agri-

cultură se situează măsurile de îmbunătățire a sistemului de contractare și achiziționare a produselor agricole, acordarea de avansuri pentru contractări, de credite gospodăriilor colective, fixarea de prețuri remuneratorii pentru produsele agricole.

În toate măsurile sale, partidul se conduce după concepția că practica reprezintă cea mai bună verificare a liniei sale și de aceea el confruntă în permanență cu practica valabilitatea măsurilor luate.

Sprijinindu-se pe mase și avînd încredere nelimitată în spiritul creator al maselor, partidul în tot cursul activității sale economice a acordat o atenție deosebită dezvoltării inițiativei oamenilor muncii și a conducătorilor de întreprinderi, aplicării consecvente a centralismului democratic. În raportul său la plenara C.C. al P.M.R. din decembrie 1956, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej atrăgea atenția asupra necesității de a se lărgi atribuțiile conducătorilor de întreprinderi și de gospodării agricole de stat, dîndu-li-se posibilități mai largi în întocmirea planurilor economice, în repartizarea unor părți din veniturile întreprinderilor. De asemenea, de a se organiza atragerea mai largă a muncitorilor pentru a participa la conducerea întreprinderii. În același scop al dezvoltării inițiativei de jos, plenara din decembrie 1956 a trecut întreprinderile de importanță locală în subordinea sfaturilor populare, iar mai tîrziu partidul a acordat acestora din urmă și dreptul de a repartiza singure, cum cred mai bine, sumele destinate investițiilor pînă la o anumită limită.

Înainte de a lua orice hotărîre, în particular o hotărîre privind economia țării, conducerea partidului studiază amănunțit, multilateral, pe baze științifice, problema care trebuie rezolvată, analizînd toate implicațiile posibile ale hotărîrilor sale. Economia unei țări este un domeniu foarte delicat, în care măsuri în aparență simple pot avea uneori consecințe neașteptate. Oamenii de afaceri capitaliști în hotărîrile pe care le iau se conduc de o singură considerație: profitul. Implicațiile sociale ale măsurilor luate de ei nu-i interesează. În conducerea economiei socialiste, problema rentabilității, a efectului economic maxim cu minim de cheltuială, are o importanță excepțional de mare, dar nu acesta este singurul considerent care trebuie avut în vedere.

Să luăm pentru comparație un singur exemplu, acela al repartizării teritoriale a întreprinderilor industriale. Sînt țări capitaliste cu un nivel de dezvoltare economică foarte ridicat în care există regiuni întregi rămase în stare înapoiată. Italia, țară capitalistă înaintată, cunoaște în sudul ei regiuni rămase cu decenii în urmă. Și în Statele Unite, țara capitalistă cea mai avansată, există în sud și în vest regiuni înapoiate, rămase predominant agricole, orașe treptat părăsite de locuitorii lor, care nu mai găsesc acolo nici un mijloc de trai. Aceasta pentru că în țările capitaliste singurul criteriu după care sînt amplasate întreprinderile industriale într-o regiune sau alta este profitul.

Problema eficienței economice se pune, desigur, cu toată tăria și într-o economie socialistă. În ultimă analiză, obținerea unei eficiențe economice maxime înseamnă a obține cît mai multe bunuri materiale, cu o cheltuială cît mai mică de muncă omenească. Dar dacă și în țara noastră criteriul eficienței economice — care nu e tot una cu profitul capitalist — ar fi fost unicul criteriu pentru amplasarea teritorială a

noilor întreprinderi, atunci Moldova, Dobrogea, Maramureșul ar fi continuat să rămână regiuni înapoiate, pentru că ar fi fost mai convenabil să se construiască noile întreprinderi în regiunile industrializate, cu o rețea mai deasă de drumuri, cu surse de energie apropiate, cu brațe de muncă mai calificate. Desigur, după ce necesitatea socială și patriotică de ridicare a regiunilor rămase în urmă ca grad de dezvoltare a fost satisfăcută, activitatea cu maximum de eficiență a întreprinderilor construite în aceste regiuni rămîne pe mai departe o preocupare principală a partidului.

Deci, studierea problemelor pe toate fețele, cu toate implicațiile lor, este o metodă majoră de conducere a economiei de către partid. Plenara din iunie 1964 a C.C. al P.M.R. a luat o importantă hotărîre de ridicare a salariilor tuturor categoriilor de salariați, de reducere a impozitului pentru unele categorii de salarii și de ridicare a plafonului salariilor care dau dreptul la ajutor pentru copii. Însăși din felul cum este formulată hotărîrea se vede cît de profund a fost studiată problema. A fost calculată suma globală a salariilor care vor fi plătite în plus. Partidul s-a preocupat de sporirea cantităților și îmbunătățirea calității bunurilor de larg consum care vor fi puse la dispoziția consumatorilor, pentru ca salariații să nu se pomenească în mînă cu un salariu sporit, dar cu care să nu aibă ce cumpăra. De aceea și sporirea salariilor a fost eșalonată pe un an întreg, începîndu-se cu acele categorii care au salarii mai mici, pentru ca sporul să se dea pe măsură ce industria bunurilor de consum va pune mai multe mărfuri la dispoziția cumpărătorilor.

S-ar mai putea da multe exemple de acest fel pentru a arăta cu cîtă grijă, cu cîtă atenție studiază partidul problemele pentru a putea lua hotărîri potrivite, hotărîri care să favorizeze progresul rapid al economiei noastre.

Hotărîrile partidului sînt luate nu numai după o studiere profundă, multilaterală a problemelor pe care le pune viața, ci și pe o bază științifică, marxist-leninistă. Tocmai de aceea partidul elaborează planuri reale, bazate pe legile economiei socialiste. În stabilirea planurilor economice partidul pornește întotdeauna de la interesele oamenilor muncii, interesele întregii economii naționale, dar, o dată obiectivul stabilit, planurile sînt alcătuite în mod științific, respectîndu-se anumite raporturi între diferitele ramuri și subramuri ale producției.

În aplicarea hotărîrilor sale partidul verifică în permanență eficacitatea practică a măsurilor luate. Acolo unde e posibil, partidul recurge și la metoda experimentării. Am arătat cum a experimentat partidul, în cursul anului 1957, noul sistem de salarizare, însoțind această experimentare de o largă consultare a muncitorilor, tehnicienilor și inginerilor, înainte de a generaliza acest sistem la întreaga industrie. Tot așa a fost experimentată, la început într-o singură regiune, trecerea întreprinderilor de importanță locală în competența sfaturilor populare și numai după ce s-a văzut că este o metodă bună a fost generalizată la toate regiunile țării.

Pentru studierea problemelor și pentru punerea în practică a hotărîrilor, partidul atrage cele mai competente cadre de specialiști în toate domeniile. Conducerea partidului nostru a arătat multă răbdare și înțelegere pentru a ajuta pe vechii specialiști să se încadreze în munca

măreață de construire a socialismului, de ridicare rapidă a țării pe cea mai înaltă treaptă de civilizație. Covârșitoarea majoritate a acestor specialiști a răspuns cu entuziasm chemării partidului. În același timp, partidul s-a preocupat în permanență de formarea și promovarea de noi cadre pentru a face față cerințelor tot mai mari ale economiei noastre naționale.

La Conferința organizației regionale din Cluj din 13 martie 1960, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat că partidul trebuie să promoveze cu îndrăzneală, alături de cadrele cu experiență mai îndelungată, un mare număr de cadre tinere. O mare parte dintre aceste cadre tinere au dovedit că sînt în stare să se achite în condiții bune de sarcinile, adesea foarte complicate, ce le-au fost încredințate.

Caracteristic în această privință este faptul că una dintre primele măsuri luate de partid după terminarea procesului de colectivizare a agriculturii a fost asigurarea tuturor gospodăriilor colective cu cadre de agronomi și zootehnicieni de înaltă calificare.

În același timp, atragerea în munca de studiere, elaborare și realizare a măsurilor hotărîte de partid a cadrelor celor mai competente nu înseamnă îngustarea muncii de construcție economică prin limitarea la acești specialiști.

Alături de cadrele competente de specialiști, la alcătuirea planurilor și la realizarea lor partidul înfăptuiește cea mai largă consultare a maselor.

O expresie a îmbinării folosirii cadrelor de specialiști în toate domeniile cu largă consultare a maselor o reprezintă o serie de forme organizatorice originale găsite de partid, cum sînt comisiile economice care funcționează pe lîngă sfaturile populare regionale, raionale și orășenești sau consiliile agricole care funcționează pe lîngă aceleași organe. Din acestea fac parte persoane din cele mai competente în domeniul specialității lor. Prin poziția pe care o ocupă (ingineri, directori de fabrică, președinți de gospodării colective, brigadierii, agronomi), acești specialiști sînt legați direct de producție, de oamenii care participă prin munca lor la ridicarea producției.

Partidul acordă o mare atenție controlului îndeplinirii hotărîrilor. Organizațiile de partid și organele lor de conducere au drepturi foarte largi de control asupra activității unităților economice și a tuturor organelor de stat, la nivelul corespunzător. Pentru ca acest control să fie efectiv, este necesar ca acei ce-l exercită să fie temeinic pregătiți. Conducerea partidului acordă o mare importanță pregătirii economice și tehnice a cadrelor de partid și a tuturor membrilor săi. Încă din anul 1956, Comitetul Central a hotărît să se introducă în învățămîntul de partid pe lîngă studiul economiei teoretice și al economiei concrete și însușirea unor cunoștințe temeinice din domeniul tehnicii industriale și agricole. De altfel, în aparatul de partid de pe toate treptele, acel aparat care are ca sarcină în primul rînd să studieze și să informeze organul de partid ales, sînt atrași sistematic membri de partid cu studii de specialitate, bine pregătiți, cunoscători ai domeniului în care sînt chemați să lucreze.

În fine, vorbind despre metodele de conducere de către partid a economiei naționale, nu putem să nu amintim de larga folosire a criticii și autocriticii pentru controlarea permanentă a hotărârilor luate și a modului în care sînt îndeplinite în practică.

*

În anii regimului de democrație populară, și mai ales de la proclamarea republicii, România a cunoscut un progres continuu în toate domeniile. Aceasta a făcut pe unii comentatori din Apus, incapabili să-și explice fenomenele sociale, să vorbească despre „miracolul românesc“. Se înțelege că nu este vorba aci de nici un miracol. Este o dezvoltare rapidă, dar normală, care se explică prin împrejurări strict legate între ele și care se condiționează reciproc : 1) existența sistemului social-economic socialist, care a eliberat toate forțele poporului nostru, în trecut încătușate de regimul burghezo-moșieresc ; 2) avîntul creator, munca plină de abnegație a oamenilor muncii eliberați de exploatare și asuprire, conștienți că muncesc pentru dînsii, pentru întregul popor, pentru patria lor liberă ; 3) politica înțeleaptă, justă, întemeiată pe profunda cunoaștere a marxism-leninismului, pe aplicarea acestuia la condițiile reale din țara noastră de către conducerea Partidului Muncitoresc Român și de primul său secretar, minunatul fiu al poporului nostru, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Datorită justei conduceri a partidului, economia țării noastre a cunoscut un avînt rapid, baza materială a socialismului a fost construită, nivelul de trai s-a ridicat continuu. Am pornit de la un nivel de dezvoltare economică foarte scăzut. Astăzi, țara noastră a depășit cu mult țările capitaliste care în ajunul celui de-al doilea război mondial se aflau la același nivel de dezvoltare economică ca și noi. Ne apropiem rapid de nivelul țărilor înaintate. Țara noastră a trecut la desăvîrșirea construcției socialiste, care va crea condițiile pentru trecerea la construirea treptată a comunismului.

Pe drumul acesta spre o viață tot mai bună, tot mai fericită, ne conduce cu mină sigură partidul clasei muncitoare din România, Partidul Muncitoresc Român.

Industrializarea țării — temelia construcției socialismului în R. P. R.

VASILE RAUSSER

În cei 20 de ani care au trecut de la eliberarea României de sub jugul fascist, oamenii muncii din țara noastră, sub conducerea partidului, au obținut rezultate de însemnătate istorică. A fost creată baza economică a socialismului în Republica Populară Română, a fost construită și se dezvoltă o puternică bază tehnică-materială a noii orînduiri. Prin terminarea colectivizării agriculturii, socialismul a cuprins întreaga economie națională; socialismul a învins definitiv la orașe și sate. Țara noastră se află într-o nouă etapă a dezvoltării sale — etapa desăvîrșirii construcției socialismului.

Succesele de însemnătate istorică obținute de poporul român constituie o confirmare strălucită a justeței liniei leniniste a Partidului Muncitoresc Român, a caracterului realist, profund științific al politicii sale economice, îndreptată spre construirea unei economii complexe, multilateral dezvoltate. Călăuzindu-se în mod neabătut după învățătura marelui Lenin, pe care o aplică la condițiile țării noastre, partidul a condus masele muncitoare pe calea ofensivei neîntrerupte a socialismului, a îndeplinirii consecvente a industrializării socialiste, a transformării socialiste a agriculturii și a îndeplinirii revoluției culturale.

Construirea socialismului în Republica Populară Română a schimbat fundamental caracterul economiei naționale; România, în trecut o țară cu o industrie insuficient dezvoltată și cu o agricultură înapoiată, s-a transformat, în decursul unei perioade istorice scurte, într-o țară cu o industrie modernă, multilateral dezvoltată și cu o agricultură înfloritoare. Profunde transformări revoluționare din viața politică, socială, economică și culturală a țării care au avut loc în această perioadă s-au îndeplinit în condițiile progresului continuu al economiei, într-un ritm susținut, ale creșterii nivelului de calificare a oamenilor muncii, ale perfecționării conducerii economice și ridicării nivelului de trai.

Creșterea neconținută a forțelor de producție a fost asigurată de partid, înainte de toate, prin industrializarea socialistă a țării — veriga principală în opera de construire a socialismului în România. Partidul nostru consideră că industrializarea socialistă este „singura cale prin care se asigură creșterea armonioasă, echilibrată, pe o linie mereu as-

cententă și în ritm rapid a întregii economii naționale, sporirea continuă a productivității muncii sociale, dezvoltarea intensivă și complexă a agriculturii, ridicarea sistematică a nivelului de trai al poporului”¹.

La baza politicii de industrializare socialistă aplicată de partidul nostru stă învățătura leninistă potrivit căreia baza materială de producție a socialismului o constituie marea producție mecanizată în industrie, agricultură și în celelalte ramuri ale producției materiale. Rolul hotărâtor în construirea bazei materiale de producție a socialismului îl are marea industrie mecanizată, înzestrată cu o tehnică înaintată. V. I. Lenin a subliniat în repetate rânduri rolul și importanța marii industrii pentru crearea bazei materiale a socialismului. „Baza materială a socialismului — arăta V. I. Lenin — poate fi numai marea industrie mecanizată, care este capabilă să reorganizeze și agricultura”². Fundamentînd necesitatea industrializării socialiste, Lenin a scos totodată în evidență că cheia de boltă a acestora o constituie dezvoltarea cu precădere a industriei grele.

Sarcina creării unui sistem social superior capitalismului necesită, spunea Lenin, „...asigurarea bazei materiale a marii industrii: dezvoltarea producției combustibilului, a fierului, a construcției de mașini, a industriei chimice”³. Fără o mare industrie, cu un înalt nivel de organizare, fără industrializare nu poate fi vorba de socialism în general și cu atât mai puțin poate fi vorba de socialism într-o țară cu o industrie insuficient dezvoltată. Numai industrializarea socialistă este în stare să asigure lichidarea caracterului predominant agrar al economiei, reorganizarea întregii economii naționale pe baza tehnicii înaintate.

Datorită condițiilor concrete ale țării noastre, caracterizate printr-un nivel insuficient de dezvoltare al forțelor de producție în România burghezo-moșierească, industrializarea socialistă a țării constituia o necesitate obiectivă.

Deși dispunea de bogate resurse naturale — petrol, gaze, mine-reuri metalifere —, însemnate resurse energetice și forestiere sau stuf, care ar fi permis crearea și dezvoltarea unor puternice ramuri industriale, totuși industria țării noastre era insuficient dezvoltată. Ramura principală a economiei naționale era agricultura, în care era ocupată aproape 4/5 din populația activă a țării. Nivelul dezvoltării economiei dinainte de război este ilustrat între altele de ponderea industriei în producerea venitului național. În 1938, cu toate că agricultura României era înapoiată, ponderea acesteia (inclusiv silvicultura) în venitul național era de 38,5%, în timp ce a industriei era de 30,8%. De altfel, disproporția principală în cadrul economiei noastre în perioada antebelică era cea dintre industrie și agricultură. În totalul producției globale industriale și agricole ponderea industriei nu reprezenta decât ceva mai mult de 1/3.

Disproporții însemnate existau și în cadrul industriei, unde ramurile producătoare de bunuri de consum erau mai dezvoltate decât cele ale industriei grele. Producția a două ramuri ale industriei bunurilor de consum — alimentară și textilă (inclusiv confecții) — reprezenta 45,2% din producția globală industrială, în timp ce ponderea a patru ramuri principale

¹ „Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964”, Editura politică, 1964, pag. 31.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 32, E.S.P.L.P. 1956, pag. 465.

³ V. I. Lenin, Opere, vol. 27, E.S.P.L.P. 1955, pag. 241.

ale industriei — energie electrică și termică, metalurgie feroasă, construcții de mașini și prelucrarea metalului, chimie — se ridica abia la 18,1% ⁴.

Insuficienta dezvoltare a industriei se oglindea și în faptul că cca. 95% din întregul utilaj necesar chiar pentru nivelul scăzut al economiei noastre era importat.

Repartiția teritorială a industriei în perioada antebelică era cu totul inegală. Industria era concentrată în orașele București, Brașov, Hunedoara, Timișoara, Reșița și pe Valea Prahovei. În anul 1938 aceste câteva centre mai importante din punct de vedere industrial dădeau cca. 70% din producția totală industrială a României, în timp ce Moldova, Oltenia și Dobrogea, regiuni reprezentând 38% din populația țării, aveau o producție de numai 12% din totalul producției industriale.

Pentru justificarea rămînerii în urmă a economiei noastre naționale, ideologii regimului burghezo-moșieresc înfățișau această stare de lucruri ca expresie a unei necesități de neînlăturat. Ei pretindeau că datorită caracterului agrar al economiei, ca urmare a condițiilor „naturale”, România avea rolul predestinat de a fi „complimentară” economiei țărilor capitaliste dezvoltate. Căutînd să justifice interesele de clasă ale mării moșierimi, ei au dat o largă circulație teoriei reacționare „România, țară emina-mente agricolă”. Totodată, ei pretindeau că industria nu se poate dezvolta în țara noastră, pentru că, chipurile, nu ar exista „tradiții tehnice”. Prin urmare, potrivit acestor „teorii”, dezvoltînd producția agricolă și lărgind exportul cerealelor, România trebuia să rămînă o țară agrară, furnizoare de materii prime țărilor capitaliste dezvoltate.

Partidul nostru a considerat că pentru a asigura construirea unei economii complexe, multilateral dezvoltate, este necesar în primul rînd progresul multilateral al industriei. Încă din 1945, la Conferința națională a P.C.R., demascînd cu toată puterea teza burgheză reacționară că România este și trebuie să rămînă o țară „eminamente agricolă”, ca o teză ce corespundea intereselor mării moșierimi, cît și intereselor marelui capital monopolist din țările capitaliste industriale, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a demonstrat posibilitatea și necesitatea dezvoltării industriale a României. „Împotriva acestor teoreticieni reacționari — a spus tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, care căutau să facă din țara noastră un appendice al marilor state industriale, ne-am ridicat dintotdeauna noi, marxiștii, comuniștii, susținînd că progresul țării noastre este în directă și nemijlocită legătură cu progresul industrializării țării și că de tăria industrială a țării depinde în mare măsură însăși independența statului nostru” ⁵.

Partidul Muncitoresc Român a fost singurul partid politic din țară care a dezvoltat necesitatea obiectivă a industrializării României. Partidul a subliniat că în stadiul actual de dezvoltare a societății contemporane, mai mult ca oricînd, nici un stat nu poate progresa fără o mare industrie proprie, care de altfel îi este necesară și pentru asigurarea independenței sale economice și politice. Experiența țării noastre sub regimul burghezo-moșieresc dovedește acest lucru cu prisosință. Lipsa unei industrii proprii dezvoltate a contribuit la menținerea poporului român la un nivel de trai

⁴ „Breviarul statistic al R.P.R., 1964”, pag. 79.

⁵ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 62.

scăzut, în timp ce popoarele din țările industriale dezvoltate se bucurau de condiții materiale și culturale relativ mult superioare. Lipsa unei industrii dezvoltate proprii a dus la dependența economică și politică a României, la trecerea ei din sfera de influență a unui stat sau grup de mari state imperialiste în sfera de influență a altui mare stat sau grup de state imperialiste, pe baza schimbării raportului de forțe dintre ele.

În urma trecerii la revoluția socialistă, necesitatea obiectivă a industrializării, a creării și dezvoltării unei mari industrii proprii s-a intensificat în legătură cu cerințele construirii bazei tehnice-materiale a socialismului, a marii industrii mecanizate.

„Partidul nostru — a spus tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în expunerea făcută cu ocazia celei de-a 15-a aniversări a eliberării României de sub jugul fascist —, elaborînd programul dezvoltării economice a țării, a pus la temelie lui teza leninistă că «baza materială a socialismului poate fi numai marea industrie mecanizată»”⁶. Partidul nostru a considerat că existența unei mari industrii mecanizate, a unei puternice industrii grele constituie o condiție esențială, hotărîtoare și obligatorie pentru asigurarea victoriei socialismului. Marea industrie mecanizată era necesară pentru realizarea continuă a reproducției socialiste lărgite, pentru reconstrucția întregii economii naționale pe baza tehnicii moderne, pentru sporirea permanentă a productivității muncii și a venitului național, în scopul creșterii bunăstării oamenilor muncii și statornicirii formelor socialiste în întreaga economie.

Teza cu privire la necesitatea obiectivă a creării unei mari industrii mecanizate se impune ca un adevăr incontestabil, din moment ce victoria definitivă a noii orînduiri, socialiste, depinde de crearea unei productivități a muncii superioare. Comunismul, în comparație cu capitalismul, înseamnă o productivitate a muncii superioară, obținută de muncitorii liberi, conștienți, uniți, care folosesc o tehnică înaintată. Pornind de la această teză leninistă, partidul a dat politicii de industrializare socialistă a țării o fundamentare științifică, arătînd că în condițiile țării noastre crearea bazei tehnice-materiale a socialismului nu era posibilă fără industrializarea țării, fără crearea și dezvoltarea marii industrii mecanizate.

Tezele leniniste privitoare la rolul marii industrii mecanizate ca bază materială a socialismului și rolul industriei grele ca bază materială a marii industrii mecanizate constituie un fir călăuzitor al întregului program de dezvoltare economică a țării noastre, elaborat de Partidul Muncitoresc Român.

Între condițiile concrete de care a ținut seama partidul încă din 1945 este și aceea că după terminarea celui de-al doilea război mondial problema industrializării țării se pune în alte condiții decît înaintea acestui război. „De unde înainte România era împinsă la periferia activității industriale, mai ales în domeniul industriei grele — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Conferința națională —, astăzi ea este deosebit de favorizată pentru a purcede la perfecționarea industriei sale actuale și mai ales la crearea unor noi ramuri industriale, absente pînă acum în economia noastră”⁷.

⁶ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 14.

⁷ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 63.

Datorită aplicării consecvente de către P.M.R. a politicii leniniste de industrializare socialistă, producția globală industrială a țării noastre a crescut în decurs de numai 15 ani de economie planificată (1949-1963) de 8,78 ori, iar față de anul 1938 a crescut de 7,42 ori. În 1965, producția globală industrială va crește de peste 9 ori față de 1938. Se îndeplinesc cu succes sarcinile trasate de Congresul al III-lea al P.M.R. privind dezvoltarea economiei naționale. În primii patru ani ai șesenalului producția industrială a crescut cu 74%. Producția industrială a anului 1938 a fost realizată în 1963 în mai puțin de 50 de zile, iar în 1965 se va realiza în cca. 40 de zile.

Ritmul mediu anual de creștere a producției industriale a fost de 13,2% în perioada 1951-1963, depășind cu mult ritmurile înregistrate în industria României înainte de război (4% în perioada anilor 1929-1938). În timp ce sub regimul burghezo-moșieresc producția industrială creștea lent, cu fluctuații mari, sub regimul democrat-popular ea cunoaște o creștere rapidă și fără nici un fel de fluctuații.

Dacă ne referim la o perioadă mai apropiată, vom vedea că ritmul de creștere a producției industriale este și mai înalt. Astfel, în patru ani ai șesenalului (1960-1963), ritmul mediu anual înregistrat în țara noastră a fost de 14,9%, față de cca. 13% prevăzut în planul șesenal. Acest fapt demonstrează inconsistența teoriilor unor economiști burghezi după care ritmurile înalte din R.P. Română s-ar datora nivelului scăzut de la care a pornit economia noastră; de la un nivel scăzut au pornit și alte țări, dar ritmul înregistrat de acestea este de câteva ori mai încet decât la noi.

Ritmul de dezvoltare a economiei noastre naționale este recunoscut astăzi pretutindeni ca unul dintre cele mai dinamice din Europa. Subliniind acest fapt, un cunoscut ziar elvețian scria: „România înregistrează în trei domenii — producția globală, folosirea forțelor de muncă și productivitatea muncii — sporuri procentuale anuale care unele constituie recorduri pentru Europa sau chiar pentru lumea întreagă”⁸. Iar în studiul despre economia țărilor europene în anul trecut — *Economic Survey of Europe in 1963* — se arată că „România a înfăptuit în anii din urmă trecerea spre o dezvoltare industrială și constantă, sprijinită prin punerea în funcțiune a unor noi capacități de folosință îndelungată și printr-o creștere intensă în domeniul comerțului exterior... Creșterea cu 12,5% (este vorba de anul 1963) a producției industriale globale întrece creșterile corespunzătoare ale altor țări”⁹. Ritmul rapid este relevat și de alte numeroase publicații occidentale, ca o caracteristică a dezvoltării economiei noastre naționale.

În cadrul desfășurării procesului de industrializare socialistă a țării, România a făcut pași mari, sub raportul unor principale criterii de apreciere a dezvoltării industriale a unei țări. Astfel, a crescut gradul de participare a industriei la crearea venitului național, ceea ce are drept corolar creșterea în ritm mult mai rapid a venitului național decât în condițiile economiei cu caracter agrar.

⁸ „La Tribune de la Genève” din 30 octombrie 1963.

⁹ Citat după „Scînteia” nr. 6249, din 7 mai 1964.

Dacă în perioada antebelică ponderea cea mai mare în venitul național o avea agricultura, astăzi, ca urmare a dezvoltării întregii economii naționale pe baza industrializării socialiste, situația se prezintă cu totul schimbată. În prezent aproape jumătate din venitul național este creat în industrie. Greutatea specifică a industriei în venitul național a crescut de la 30,8% în 1938 la 48,1% în 1963 (fiind cu cca. 56% mai mare), iar cea a agriculturii și silviculturii a scăzut de la 38,5% în 1938 la 28,5% în 1963. Rolul crescând al industriei în crearea venitului național a dus la mărirea acestuia de 3,3 ori în 1963 față de 1950. Este semnificativ faptul că partea industriei în această creștere a reprezentat peste 70%.

Una din principalele cerințe ale industrializării socialiste a țării constă în realizarea unui ritm mai rapid de dezvoltare a industriei grele, în care se produc metale, diferite mașini, utilaje și instalații, cărbune, țitei, produse chimice etc., care asigură reproducția socialistă largită, dezvoltarea tuturor ramurilor economiei naționale pe drumul socialismului, valorificarea superioară a resurselor naturale, utilizarea cât mai rațională a forței de muncă.

Înfăptuind politica leninistă de industrializare socialistă a țării, partidul nostru a asigurat creșterea mai rapidă a producției mijloacelor de producție. Iată mai jos câteva date care ilustrează cu prisosință acest lucru.

Dinamica producției globale industriale¹⁰
(1938 = 100)

	1948	1950	1955	1959	1963
Total industrie	85	147	299	433	742
Grupa A	92	167	363	572	10 ori
Grupa B	79	129	240	309	483

Rezultă că în condițiile avântului întregii economii naționale producția grupei A a crescut mai repede atât față de întreaga producție industrială, cât și față de cea a grupei B. În perioada analizată, indicii de devansare față de întreaga industrie reprezintă 1,34%, iar față de grupa B — 2,07%.

Față de ritmul mediu anual de 13,2% realizat în întreaga industrie în perioada 1951—1963 producția grupei A a crescut cu un ritm mediu anual de 15,1%, iar a grupei B de 10,7%. Drept rezultat s-a schimbat și ponderea celor două subdiviziuni în totalul producției globale industriale.

Trebuie subliniat faptul că ponderea grupei A ce urmează să se atingă la noi în 1965 se apropie de cea a unor țări industriale mai dezvoltate unde aceasta reprezintă cca. 65,70%.

Ca urmare a aplicării cu consecvență de către partid a politicii de dezvoltare cu precădere a industriei grele, un ritm mai înalt de creștere s-a realizat în ramurile hotărâtoare ale industriei, de care depind dez-

¹⁰ „Breviarul statistic al R.P.R., 1964“, pag. 68—69.

voltarea proporțională mereu ascendentă a întregii economii naționale, continua înflorire social-economică a țării. În primii patru ani ai șesenalului, de pildă, în industria constructoare de mașini s-a realizat un ritm mediu anual de creștere de 18,3%, în industria siderurgică de 16,9%, în industria energiei electrice de aproape 17,6%, în industria chimică de 25,1%.

O imagine mai completă asupra dezvoltării acestor ramuri ne-o putem face din datele tabelului de mai jos, în care se prezintă nivelul producției, ritmul mediu anual de creștere și indicele de devansare.

	Nivelul producției (1963/1938)	Ritmul anual de creștere (1951 — 1963)	Indicele de devansare al întregii indus- trii de către ramurile hotărîtoare (1963/1938)
Total industrie din care :	742	13,2	1
Energie electrică și termică	17 ori	16,1	2,3
Metalurgia feroasă (inclusiv extracția minereurilor fe- roase)	10 ori	13,8	1,3
Construcții de mașini și pre- lucrarea metalelor	17 ori	18,8	2,3
Chimie	23 ori	22,2	3,1

Sarcinile prevăzute în planul de șase ani asigură în continuare creșterea mai rapidă a acestor ramuri față de întreaga industrie. În perioada 1960—1965 cele mai mari creșteri le înregistrează energia electrică și termică și chimia care devansează întreaga industrie de 1,5 ori.

Dezvoltarea cu precădere a ramurilor industriei grele, în cadrul dezvoltării armonioase și multilaterale a industriei a determinat schimbări esențiale în structura producției industriale. A crescut în mod simțitor ponderea unor ramuri hotărîtoare ale industriei.

Astfel, patru ramuri hotărîtoare și anume: energia electrică și termică, metalurgia feroasă, construcții de mașini și prelucrarea metalelor și chimia și-au sporit ponderea de la 18,1% în 1938, la 29,9% în 1955 și la 44,0% în 1963. Creșterea cea mai mare a ponderii a înregistrat-o industria construcțiilor de mașini și a prelucrării metalelor — de peste 2,6 ori în 1963, față de 1938, și industria chimică — de peste 3,1 ori. În schimb a scăzut ponderea unor ramuri extractive, în primul rînd a combustibililor, precum și a celor producătoare de bunuri de larg consum — textilă, alimentară etc., dar care au înregistrat însemnate creșteri absolute.

În politica de industrializare socialistă, Partidul Muncitoresc Român acordă o atenție deosebită dezvoltării bazei de materii prime, asigurării unei proporții juste între dezvoltarea bazei de materii prime

și a industriei prelucrătoare, astfel încît să poată fi satisfăcute într-o măsură și mai mare nevoile interne în continuă creștere. Industrializarea țării noastre se realizează în condițiile creșterii mai rapide a ramurilor industriei prelucrătoare — în primul rînd a celor cu un grad ridicat de prelucrare — față de cele ale industriei extractive. Unele calcule ne arată că industria prelucrătoare devansează de aproximativ 2 ori pe cea extractivă. Asemenea proporții sînt absolut necesare dacă ținem seama de faptul că în țările cu un înalt grad de dezvoltare partea covârșitoare a producției industriale — cca. 90 % — este realizată de către ramurile prelucrătoare.

Progresele realizate în țara noastră în ce privește creșterea mai rapidă a ramurilor prelucrătoare apar în toată amploarea lor dacă avem în vedere faptul că anii de economie planificată s-au caracterizat în general printr-o susținută activitate a statului pentru lărgirea bazei de materii prime, care a dus la o însemnată dezvoltare a ramurilor extractive.

Acțiunii pentru descoperirea de noi resurse naturale și creșterea rezervelor prospectate i se acordă o importanță deosebită în cadrul planului de șase ani. Eforturile care se fac au drept scop cunoașterea cît mai completă a bogățiilor țării, pentru ca, pe această bază, să se poată stabili o orientare științifică privind ritmul de exploatare a acestora, în vederea valorificării industriale complexe și cît mai integrale a materiilor prime. După cum s-a arătat în Directivele celui de-al III-lea Congres al P.M.R., pentru extinderea cercetărilor geologice se investesc în perioada 1960—1965 peste 12 miliarde de lei, care reprezintă cca. 6 % din totalul investițiilor în economia națională, numai în ultimii 3 ani volumul lucrărilor geologice fiind cu 40 % mai mare decît întregul volum realizat în cursul primului plan cincinal. Acest fapt a făcut chiar ca în anumite perioade producția unor principale materii prime să devanseze întreaga industrie sau chiar ramura prelucrătoare respectivă.

Determinată de grija deosebită a statului nostru pentru lărgirea continuă a bazei proprii de materii prime, creșterea mai rapidă a producției în ramurile extractive în unele perioade nu infirmă însă tendința generală manifestată pe întreaga industrie — de mărire mai rapidă a ramurilor prelucrătoare. „Intensificînd producția industriei extractive — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la cel de-al III-lea Congres al P.M.R. — în condiții de exploatare rațională a rezervelor — pentru asigurarea cît mai deplină a nevoilor economiei naționale, partidul nostru pune un accent și mai puternic pe dezvoltarea unei industrii prelucrătoare moderne, de înaltă tehnicitate și productivitate, creatoare de produse finite superioare”¹¹.

În cadrul industrializării socialiste, electrificarea trebuie să se dezvolte cu un pas mai înainte, fapt care se realizează prin creșterea mai rapidă a producției de energie electrică. La o creștere a volumului producției industriale de 7,42 ori în 1963 față de 1938, producția de energie electrică a crescut de cca. 10,4 ori. Prin construirea de hidrocentrale, termocentrale și centrale de termoficare, care folosesc chiar combustibili cu o putere calorică redusă, s-a asigurat creșterea producției de

¹¹ „Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român”, Editura politică, 1960, pag. 71.

energie electrică la aproape 11,7 miliarde kWh. Creșterea producției de energie electrică și crearea sistemului energetic național — care reunește toate centralele electrice, legându-le de centrele de consum — au o importanță deosebită pentru industrializarea socialistă a țării, pentru introducerea tehnicii avansate și pentru trecerea la mecanizarea și automatizarea unor procese de producție, pentru dezvoltarea întregii economii naționale.

Sarcinile importante ale creșterii producției industriale, ca și a celorlalte ramuri economice în perioada desăvârșirii construcției socialismului, determină ca asigurarea dezvoltării bazei energetice a economiei naționale să constituie o problemă de seamă în politica economică a partidului și guvernului. În acest sens, un rol important îl va avea construirea noilor centrale electrice prevăzute, în primul rând Hidrocentrala de la Porțile de Fier de pe Dunăre și Hidrocentrala „16 Februarie” de pe Argeș. În acest an, prin punerea în funcțiune a unor noi capacități, producția de energie electrică va fi de peste 2,1 ori mai mare decât în 1959 și de peste 11 ori mai mare față de 1938. Numai sporul de producție ce se realizează în acest an este aproximativ egal cu întreaga producție a anului 1938.

Succese deosebite de însemnate au fost obținute în industria siderurgică, ramură care are un rol hotărîtor în dezvoltarea întregii economii naționale. În anii construcției socialiste au fost construite, pe baza unei tehnici înaintate, numeroase capacități de producție. Noile instalații construite la Hunedoara au transformat acest oraș într-unul dintre cele mai importante centre ale metalurgiei din România. În prezent, un singur cuplor de 400 t al Hunedoarei dă o producție mai mare decât întreaga producție de oțel a României burghezo-moșierești. La sfîrșitul anului trecut s-a realizat o producție de peste 1,7 milioane tone de fontă, peste 2,7 milioane tone de oțel și aproape 2,4 milioane tone de laminate finite (inclusiv țevi). În această ramură se realizează cu succes sarcinile trasate prin Directivele Congresului al III-lea al P.M.R. În 1964, potrivit sarcinilor de plan pe acest an, se va obține o producție de fontă de 2,1 ori mai mare decât în 1959, de oțel de peste două ori, de laminate finite pline de peste 2,3 ori. Numai sporurile ce se realizează în anul în curs la aceste trei produse sînt aproximativ egale cu producția maximă de fontă, oțel și laminate obținută în perioada antebelică.

Dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului necesită în continuare sporirea însemnată a producției de metal. În această privință, un rol de seamă îl are construirea Combinatului siderurgic de la Galați, obiectiv principal al planului de investiții în perioada 1960—1965, care va produce 4 000 000 tone de oțel anual. Totodată, avînd în vedere tendințele moderne care se manifestă în industria siderurgică, au fost luate măsuri pentru sporirea producției de oțeluri speciale (care s-a dublat deja în ultimii doi ani), precum și a celei de tablă în totalul producției de laminate.

Un avînt însemnat a luat industria construcțiilor de mașini, care are un rol deosebit în înzestrarea întregii economii naționale cu diferite mașini, utilaje, instalații. Ritmul mediu anual de creștere a producției în construcția de mașini a fost mai înalt față de ansamblul industriei și față de ansamblul industriei grele, contribuind la transformarea aces-

tei ramuri, creată și dezvoltată în anii puterii populare, într-un adevărat pivot al industriei grele, asigurând utilizarea și reutilizarea economiei noastre naționale cu cea mai mare parte din mașinile și uneltele necesare. În anul 1963, volumul producției în această ramură era de 17 ori mai mare față de anul 1938 și de aproape două ori mai mare față de 1959. În această ramură, în anul 1963 a fost depășit nivelul prevăzut în planul șesenal pentru sfârșitul anului 1964, iar la o serie de produse, cum ar fi mașini-unelte pentru așchieria metalelor, excavatoare, motoare electrice etc., chiar nivelul prevăzut pentru 1965. Ritmul mediu anual de creștere s-a ridicat în perioada 1951—1963 la 18,8%.

În anii puterii populare au apărut și s-au dezvoltat în țara noastră asemenea subramuri ale industriei constructoare de mașini cum sînt industria de utilaj petrolier, construcții navale, mașini-unelte pentru prelucrarea metalelor, motoare cu combustie internă, mașini și transformatori electrici, tractoare, mașini agricole, autocamioane, rulmenți. Au fost create subramuri producătoare de utilaj pentru industriile minieră, siderurgică, chimică, alimentară, ușoară. A început producția de linii tehnologice complete pentru diferite ramuri ale economiei și s-a organizat producția de serie a numeroase bunuri de consum, metalice și electrotehnice.

În centrul preocupărilor industriei constructoare de mașini stă și ridicarea continuă a calității produselor și a performanțelor tehnico-economice ale acestora. Unul dintre rezultatele obținute în această direcție constă în faptul că produsele industriei constructoare de mașini din R.P.R. sînt apreciate pentru calitățile lor într-o serie de țări din diferite continente. Printre aceste produse figurează tractoare, utilaje petroliere, mașini-unelte, precum și alte produse. România acordă asistență tehnică și furnizează utilaj complet pentru construirea de întreprinderi industriale unor țări care-și creează o industrie proprie, printre care India, Afganistan, Indonezia etc.

La începutul anului 1962 a fost inaugurată, de pildă, la Gauhati prima rafinărie de petrol din India, avînd o capacitate de 750 000 de tone produse petroliere, ea fiind proiectată de specialiști romîni și utilată în întregime de industria romînească.

O ramură industrială foarte puțin dezvoltată în trecut și care cunoaște în anii puterii populare un mare avînt este industria chimică. Problema dezvoltării industriei chimice a fost pusă încă la Conferința națională a P.C.R. din 1945. O atenție deosebită a fost acordată dezvoltării acestei ramuri la congresele al II-lea și al III-lea ale P.M.R., care au prevăzut ample măsuri menite să asigure industriei chimice un ritm înalt de dezvoltare.

Acestei ramuri, a cărei importanță, datorită tendințelor actuale ale progresului tehnic, este în permanentă creștere, i se alocă în anii planului șesenal cca. 20% din totalul investițiilor industriale. Eforturile sînt concentrate mai ales spre crearea unei puternice industrii petrochimice, care să asigure chimizarea intensă a agriculturii și producția materialelor sintetice, lărgind baza de materii prime necesare industriei și producției bunurilor de consum. Au fost date în producție mari unități, printre care Complexul petrochimic de pe Valea Trotușului, despre care

ziarul „New York Herald Tribune“ scria cu câțiva ani în urmă că este „noul Texas al României“.

Prin intrarea în funcțiune a unor importante obiective, dotate cu tehnica cea mai înaintată, producția acestei ramuri a fost în anul 1963 de 23 de ori mai mare decât în anul 1938. Industria chimică înregistrează unul dintre cele mai importante ritmuri de dezvoltare în economia noastră națională: în ultimii 13 ani — de 22,3%, iar în primii patru ani ai șesenalului de peste 25%.

În industria chimică s-a lărgit considerabil gama de produse, au apărut noi subramuri, cum sînt industria îngrășămintelor chimice, industria firelor și fibrelor sintetice, a maselor plastice, a cauciucului și a detergentilor, a medicamentelor de sinteză și a coloranților organici. În condițiile actualei revoluții tehnico-științifice, industria chimică își lărgeste necontenit gama de obiecte ale muncii pe care le creează, precum și aceea a procedeelor tehnologice, contribuind la progresul rapid al întregii economii.

Succese dintre cele mai însemnate au fost realizate în economia forestieră, a cărei producție era în 1963 de aproape 5,3 ori mai mare față de 1938. Progresele realizate în industria lemnului ies mult mai bine în evidență dacă aruncăm o scurtă privire asupra dezvoltării acestei ramuri în anii regimului burghezo-moșieresc. Se știe că înainte de război această ramură era subordonată în bună măsură capitalului străin, care obținea profituri ridicate; despre o valorificare complexă, superioară a lemnului în țara noastră nici nu putea fi vorba atunci.

În această ramură au fost construite sau se află în construcție mari complexe de industrializare — Gălăuș, Tg.-Jiu, Blaj, Gherla, Suceava etc. —, înzestrate cu mașini și utilaje de înalt nivel tehnic, care permit o valorificare complexă și superioară a masei lemnoase. Progresele simțitoare înregistrate în valorificarea superioară a lemnului se oglindesc, între altele, în creșterea mult mai mare a producției în industria de prelucrare a lemnului decât în exploatarea forestieră.

Industrializarea socialistă a țării noastre se realizează în condițiile unui avînt puternic al industriei bunurilor de consum, care a realizat creșteri ce depășesc cu mult cele mai înalte niveluri atinse în perioada antebelică. Astfel, producția industriei textile a fost în 1963 de peste 5,5 ori mai mare decât în 1938, producția industriei confecțiilor — de 11 ori mai mare, iar producția de pielărie, blănărie și încălțăminte — de 5,6 ori mai mare. În același an, producția industriei alimentare era de 3,15 ori mai mare față de nivelul maxim din perioada antebelică.

La baza industrializării țării noastre, pentru care statul a cheltuit importante resurse materiale și bănești, stau folosirea tuturor posibilităților interne, mobilizarea intensă a propriilor forțe și maxima valorificare a resurselor naturale. Acumulările realizate în primul rînd în industrie au fost sursa investițiilor ce s-au făcut și se fac în economia națională în anii puterii populare.

Subliniind rolul hotărîtor al acumulărilor pentru industrializarea socialistă a țării, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea în expunerea la ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 26-28 noiembrie 1958 că „pentru a asigura un ritm susținut al industrializării socialiste a țării trebuie mobilizate toate eforturile, rezervele materiale și financiare pentru sporirea rapidă a acumulărilor. Partidul și guvernul duc o politică perse-

verentă de realizare a acumulărilor necesare investițiilor pentru industrializare, ceea ce constituie cheazăia avântului întregii economii naționale, a creșterii neîncetate a venitului național și, ca urmare, a ridicării nivelului de trai al oamenilor muncii. Aceasta este singura cale de dezvoltare rapidă a forțelor de producție, de creare a bazei tehnico-materiale a socialismului”¹².

Datorită sporirii resurselor materiale și financiare ale țării în anii de economie planificată, în perioada 1950—1963 s-au putut investi pentru dezvoltarea economiei naționale cca. 115 miliarde de lei. Creșterea capacității economiei naționale de a mobiliza resurse tot mai mari pentru investiții rezultă și din faptul că în 1964 volumul acestora este de peste 2,2 ori mai mare față de 1959, depășindu-se cu aproape 2 miliarde de lei prevederile pentru 1965. Trebuie subliniat faptul că pentru sporirea eficacității economice a investițiilor, acestea au fost concentrate pe marile obiective industriale.

Pe baza importantelor fonduri de investiții alocate, în anii puterii populare, „au fost construite mari combinate chimice, siderurgice, de prelucrare a metalului, a lemnului, ale industriei ușoare și alimentare dotate cu tehnică avansată. Au fost construite în industria republicană circa 450 de întreprinderi și secții noi, au fost reutilitate, modernizate și dezvoltate întreprinderile existente”¹³. Industria noastră socialistă este proprietatea și fructul eforturilor poporului român, care, sub conducerea partidului, a putut desfășura eforturile muncii sale creatoare și libere.

În procesul înlăptuirii industrializării socialiste a țării, partidul a acordat o atenție deosebită îmbunătățirii repartizării teritoriale a forțelor de producție, ridicării economice a regiunilor, raioanelor și orașelor mai puțin dezvoltate și folosirii condițiilor economice favorabile existente în vederea obținerii unei eficiențe economice ridicate a investițiilor.

Industrializarea socialistă a României a chemat la viață activă regiuni care înainte vegetau. Spre aceste regiuni au fost îndreptate importante investiții, reflectate în construirea în primul rînd a unor mari obiective industriale, care au antrenat în circuitul economic al țării potențialul lor de resurse materiale și umane și prin a căror creare se realizează o apropiere a producției de sursele de materii prime, se asigură o diviziune a muncii mai rațională între diferitele regiuni.

Pentru sporirea în asemenea ritm rapid a producției în aceste regiuni în trecut înapoiate, au fost construite importante obiective industriale. În regiunea Oltenia s-au construit o uzină de utilaj electrotehnic și o fabrică de unelte și mașini agricole la Craiova, s-au reorganizat și dezvoltat șantierele navale de la Turnu-Severin, s-a creat o puternică industrie de extracție a petrolului, s-au construit fabrici pentru prelucrarea lemnului, întreprinderi ale industriei ușoare și alimentare etc. În 1962, industria Olteniei a depășit de 15 ori nivelul producției din 1938. În prezent, la Craiova este în construcție unul dintre cele mai mari com-

¹² Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1955—1959, Editura politică, 1960, pag. 531—532.

¹³ „Expunerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale cu prilejul celei de-a XX-a aniversări a eliberării României de sub jugul fascist” („Scînteia” nr. 6 357, din 23 august 1964).

binat chimice, care va produce îngrășăminte și materiale sintetice. Cuprinzând 14 fabrici, acest combinat va produce anual 300 000 tone de azotat de amoniu, 100 000 tone de uree, 25 000 tone de acetilenă, 20 000 tone de acetat de vinil monomer, 10 000 tone de acetat de polivinil și alte produse valoroase. În apropierea Combinatului chimic este amplasată centrala electrică de termoficare, care va deveni una dintre cele mai mari unități producătoare de energie din țară. Proiectată în prima etapă pentru o putere instalată de 350 MW, ea este prevăzută să poată ajunge în etapa finală la 700—800 MW.

În regiunea Bacău, unde s-au construit — afară de Complexul petrochimic Onești-Borzești, Fabrica de țevi de la Roman și alte întreprinderi menționate anterior — asemenea obiective ca Hidrocentrala de la Bicaz, cu o putere instalată de 210 000 kW, o fabrică de ciment, o fabrică de prefabricate de beton, numeroase fabrici de cărămizi și cuptoare de var, importante fabrici de cherestea și mobilă, întreprinderi ale industriei ușoare și alimentare etc., producția industrială a crescut de 7,8 ori față de 1938. Regiunea Bacău a devenit un important pilon al industriei chimice românești, aici fiind reprezentate toate ramurile chimiei moderne, la baza producției stînd procedee tehnologice la nivel mondial; în anul 1965, întreprinderile industriei chimice din regiunea Bacău vor da cca. 30% din totalul producției acestei ramuri, față de 7,5% în 1959. Combinatul de îngrășăminte azotoase de la Roznov are o capacitate anuală de 210 000 tone de azotat de amoniu granulat. Combinatul chimic Borzești are o capacitate anuală de producție de 95 000 tone de sodă caustică, 83 000 tone de clor, 36 000 tone de mase plastice.

În regiunea Dobrogea, pe lângă obiectivele menționate anterior, s-au mai construit o fabrică de ciment și o întreprindere mecanică metalurgică destinată reparării utilajului rutier și fabricării de piese pentru tractoare la Medgidia, o fabrică de celuloză din paie la Palas, o fabrică de prelucrare a peștelui la Tulcea etc.

O serie de raioane care nu au cunoscut sub regimul burghezo-moșieresc decenii de-a rîndul nici o dezvoltare industrială au devenit în anii regimului democrat-popular centre industriale, ca, de exemplu, cele din zonele petrolifere din regiunile Oltenia, Argeș, București, din zona carboniferă Motru — regiunea Oltenia, exploatările de minereuri neferoase din zona Moldova Nouă-Oravița — regiunea Banat, Leșu-Ursului-Pojorîta — regiunea Suceava, etc.

Prin cele 11 unități industriale ale sale, Combinatul de la Turnu-Măgurele, care ocupă o suprafață de 45 ha, va pune anual la dispoziția economiei naționale 400 000 tone de îngrășăminte compuse granulate, 300 000 tone de acid sulfuric, 100 000 tone de amoniac, 4 000 tone de săruri de fluor, 20 000 tone de sulfat de sodiu.

Nu există colț al țării care să nu fi simțit influența binefăcătoare a politicii înțelepte de industrializare socialistă înfăptuită de partid.

Dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului, asigurarea unui ritm susținut al industrializării socialiste, al unei înalte productivități a muncii necesită ridicarea continuă și sistematică a nivelului tehnic al producției, pe calea promovării tehnicii celei mai înaintate, a construirii noilor întreprinderi numai la nivelul tehnicii mondiale. In-

introducerea tehnicii noi și ridicarea, pe această bază, a nivelului tehnic al producției constituie o necesitate de prim ordin pentru construirea socialismului. „Pentru regimul de democrație populară — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în raportul asupra planului de electrificare a țării, expus la plenara C.C. al P.M.R. din octombrie 1950 —, asigurarea progresului tehnic în toate domeniile economiei naționale a R.P.R. este o necesitate vitală. Construcția societății socialiste este de neconceput fără un puternic avânt al tehnicii și științei”¹⁴.

Se știe că nivelul tehnic al întreprinderilor industriale pe care le-a moștenit puterea populară de la regimul burghez-moșieresc a fost extrem de scăzut. În afară de unele excepții, în industrie predominau întreprinderile mici, cu utilaje învechite, cu un grad avansat de uzură.

Aproximativ 40% din utilajul întreprinderilor metalurgice avea o vechime de peste 25 de ani, iar în fabricile textile — la naționalizare — existau războaie instalate cu peste 60 de ani în urmă. Mai trebuie adăugat faptul că marea majoritate a întreprinderilor erau slab specializate, producția lor având un caracter neomogen.

Nivelul tehnic scăzut al întreprinderilor industriale este ilustrat și de forța motrice redusă ce revenea pe un muncitor ocupat în industrie. Într-o perioadă de 10 ani (1928—1938), forța motrice ce revenea pe un muncitor în industria transformatoare a crescut cu cca. 11%, reprezentând mai puțin de 3 CP.

Această situație s-a modificat radical în anii puterii populare. Partidul nostru a subliniat în repetate rânduri faptul că pentru realizarea unui ritm rapid de creștere a producției, lărgirea continuă a activității economice și social-culturale este necesară sporirea neîncetată a productivității muncii, pe baza introducerii tehnicii noi în toate ramurile economiei și aplicării în practică a cuceririlor științei moderne.

Partidul s-a călăuzit după indicația lui Lenin că socialismul este de neconceput fără aplicarea tehnicii moderne. „Știm — spune Lenin — că societatea comunistă nu poate fi construită dacă nu reînviem industria și agricultura, și că ele trebuie reînviolate nu pe bazele vechi. Trebuie să le reînviem pe o bază modernă, construită după ultimul cuvânt al științei”¹⁵.

Tehnica nouă permite obținerea unei înalte productivități a muncii, reducerea prețului de cost, îmbunătățirea substanțială a calității produselor.

Introducerea tehnicii înaintate, care să țină seama de cele mai noi realizări la nivel mondial, constituie una dintre condițiile principale ale îndeplinirii cu succes a planului economic de șase ani. În acest scop se acordă o deosebită atenție mecanizării și automatizării producției, fabricării de noi mașini și utilaje cu caracteristici tehnice superioare, introducerii procedeele tehnologice avansate.

Mecanizarea a căpătat o largă extindere în lucrările grele și cu volum mare de muncă. În industria construcțiilor de mașini, operația

¹⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 330.

¹⁵ V. I. Lenin, Opere, vol. 31, E.S.P.L.P. 1956, pag. 271.

de formare mecanică a pieselor în turnătorii a atins în 1962 un nivel de 44 %, față de 45 % cît se prevedea a fi realizat în 1965. În 1963, gradul de mecanizare a unor lucrări, ca încărcarea cărbunilor în abataje, încărcarea lemnului, recoltarea și încărcarea stufului, a crescut simțitor. În industria cărbunelui viteza de avansare la înaintarea în galerii a fost în 1963 în medie cu 10% mai mare față de anul 1962 ; prin mecanizarea operațiilor de încărcare a lemnului, timpul de staționare a vehiculelor se va reduce cu 60 % etc. Noile agregate siderurgice, Uzina de fibre sintetice Săvinești, noile combinate pentru industrializarea lemnului de la Brăila, Gălăuțaș și Tg.-Jiu, fabricile de zahăr de la Luduș și Bucecea au principalele secții și procese tehnologice complet mecanizate și în parte automatizate.

Nivelul tehnic al producției crește și prin introducerea și extinderea automatizării. În perioada actuală se lărgeste automatizarea producției în industria siderurgică, energetică, chimică, de prelucrare a țiteiului, care au procese de fabricație continue, precum și introducerea mașinilor automate individuale sau liniilor automate în ramuri industriale cu procese discontinue de fabricație.

Automatizarea producției este orientată îndeosebi spre acele ramuri în care se obține cea mai mare eficacitate economică, concretizată prin ridicarea productivității muncii și prin reducerea prețului de cost. Rezultatele obținute dovedesc că această orientare este pe deplin justificată. Întreprinderile chimice cu un grad înalt de automatizare obțin o productivitate a muncii mult superioară față de fabricile care au un grad mai scăzut de automatizare. Astfel, Fabrica de anvelope de la Popești-Leordeni, care are un înalt grad de automatizare, realizează o productivitate a muncii de 3 ori mai mare decît Fabrica „Victoria“-Florești, iar Combinatul de celuloză și saci de hîrtie de la Suceava realizează o productivitate a muncii de 7 ori mai mare decît Fabrica de celuloză din Zărnești. La calea ferată, automatizările prevăzute fac posibilă mărirea capacității de transport cu 30—40 % la liniile simple și cu 100 % în cazul liniilor duble. În afară de îmbunătățirea rezultatelor economice ale întreprinderilor, automatizarea permite și asigurarea unor condiții optime de muncă.

Tehnica nouă pătrunde în producție și prin introducerea și extinderea procedeelor tehnologice moderne. Aceasta este calea pe care se asigură o calitate superioară produselor și realizarea unor însemnate economii de materiale. Iată pentru ce în toate ramurile industriei, în primul rînd în siderurgie, construcții de mașini, prelucrarea petrolului, chimiei, alimentară, se acordă o atenție deosebită introducerii unor procedee tehnologice înaintate.

Extinderea gradului de mecanizare și automatizare a producției, precum și folosirea procedeelor tehnologice moderne se realizează prin dotarea întreprinderilor cu diferite mecanisme, mașini, utilaje și instalații.

An de an s-a mărit numărul sortimentelor însușite în industria constructoare de mașini. În 1963, de pildă, au fost realizate de cca. 2,3 ori mai multe proiecte noi și prototipuri, în timp ce numărul produselor introduse în fabricație s-a mărit de 4,2 ori.

Multe dintre produsele proiectate și realizate în ultimii ani au un înalt nivel tehnic, realizând performanțe superioare în exploatare. Printre acestea sînt o serie de mașini-unelte, ca : mașina de rectificat plan RP-250, mașina de frezat universală FU-1, strungul paralel SN-400, prevăzut cu o gamă largă de turații și avansuri și fiind cu cca. 600 kg mai ușor față de alte strunguri similare produse în străinătate. Calitățile superioare ale acestor mașini-unelte au făcut ca ele să fie solicitate la export : anul trecut au fost exportate 12 tipuri de asemenea mașini în peste 40 de țări.

Realizări deosebit de însemnate au fost obținute în asimilarea unor mașini, utilaje și instalații moderne pentru industria petrolieră, transporturi, agricultură etc. Datorită performanțelor lor tehnice-economice ridicate, utilajele petroliere și-au cîștigat un bun renume pe piața externă. Instalația romînească de foraj 3DH-200, de pildă, cu care se forează sonde de peste 5 000 m, a primit medalia de aur la Tîrgul internațional de la Leipzig din primăvara acestui an. Și noile tipuri de autocamioane și tractoare realizate se situează la nivelul tehnicii mondiale. Au fost asimilate și puse în fabricație și noi tipuri perfecționate de mașini și utilaje pentru industria bunurilor de consum, a lemnului, pentru construcții etc.

În asimilarea noilor produse s-a urmărit, potrivit indicațiilor partidului, introducerea în fabricație numai a acelor tipuri de mașini și utilaje care, prin performanțele lor (productivitate ridicată, durabilitate sporită, greutate specifică redusă), se situează la nivelul realizărilor tehnicii mondiale. În legătură cu aceasta, partidul nostru a arătat că problema realizării de mașini și utilaje cu caracteristici tehnice superioare trebuie privită mai larg. Așa cum a dovedit experiența, spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, „...calea cea mai scurtă și cea mai eficientă de dotare a industriei noastre cu tehnica nouă este asimilarea de mașini și utilaje pe baza documentațiilor tehnice și a licențelor de producție pentru cele mai perfecționate tipuri existente pe plan mondial. Este lipsită de sens tendința «originalității cu orice preț» pe care o manifestă unele colective de proiectanți și tehnologi. Vom cîștiga înșutit și vom merge mult mai repede în reutilarea întreprinderilor dacă vom evita irosirea de timp, energie și bani pentru a inventa lucruri care sînt de acum inventate, pentru a căuta soluționarea unor probleme care sînt deja rezolvate”¹⁶.

Ridicarea nivelului tehnic al întreprinderilor și creșterea calificării lucrătorilor au determinat o însemnată creștere a productivității muncii

¹⁶ Gh. Gheorghiu-Dej : „Cuvîntare rostită la Conferința organizației de partid a orașului București“, Editura politică, 1964, pag. 12.

— problemă care ocupă un loc central în politica economică a partidului și statului nostru, constituind o preocupare de bază în cadrul întregului complex de măsuri legate de construcția socialistă în România.

În anul 1963, nivelul productivității muncii a fost de aproape 2,7 ori mai mare față de 1950. Trebuie apreciat, de asemenea, și faptul că productivitatea muncii este factorul hotărâtor prin care s-a realizat creșterea producției industriale. Contribuția productivității muncii la sporirea volumului producției industriale crește de-a lungul anilor, de la 57% în perioada 1951—1955 la cca. 70% în anii planului șesenal. Creșterea producției industriale în primul rînd pe seama măririi productivității muncii ilustrează progresele calitative realizate în țara noastră în desfășurarea proceselor de producție pe baze științifice. Ea este un rezultat direct al perfecționării bazei tehnice și al organizării producției, al sporirii gradului de înzestrare energetică a muncii, al ridicării calificării tehnice-profesionale a lucrătorilor din industrie, al atitudinii noi, socialiste, față de muncă.

În lupta pentru dezvoltarea economiei naționale și ridicarea nivelului de trai al poporului muncitor, un rol deosebit de important îl are reducerea prețului de cost, care constituie, în ultima analiză, economisirea muncii sociale. „Înfăptuirea programului de dezvoltare a economiei naționale — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — impune mărirea corespunzătoare a resurselor financiare, prin sporirea acumulărilor pe calea scăderii sistematice a prețului de cost și a cheltuielilor de circulație”¹⁷.

De-a lungul anilor, pe măsura creșterii volumului producției industriale, s-a mărit și suma absolută a economiilor corespunzătoare reducerii prețului de cost. În ultimul an al șesenalului, un procent de reducere a prețului de cost în industria republicană va echivala cu 890 milioane de lei, sumă care este de 2,8 ori mai mare decît în anul 1959. În anii șesenalului, volumul total al economiilor ce se vor obține din reducerea prețului de cost și a cheltuielilor de circulație se va ridica la cca. 80—82 miliarde de lei.

Procesul de industrializare socialistă a Romîniei este în permanență însoțit de creșterea gradului de valorificare a resurselor naturale. Este vorba de aceleași bogate resurse naturale pe care Romînia le-a avut și în trecut, dar valorificarea lor în condițiile stăpînirii burghezo-moșierești nu a constituit o preocupare pentru guvernării de atunci. Ca urmare a gradului scăzut de prelucrare a materiilor prime, valoarea produselor exportate, deși în cantități mari, era mult mai mică decît a celor importate, ajungîndu-se la situația ca pentru o tonă de produse importate să fim nevoiți să exportăm 14 tone de produse.

Această situație s-a modificat radical în anii puterii populare. Datorită politicii consecvente de industrializare socialistă duse de Partidul Muncitoresc Romîn, muncii entuziaste a poporului, stăpîn pe toate

¹⁷ „Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Romîn”, Editura politică, 1960, pag. 64.

bogățiile țării, încrederii oamenilor muncii în politica partidului pe care o consideră ca propria lor politică, aceste bogății sînt valorificate tot mai deplin în interesul dezvoltării continue a economiei și al ridicării bunăstării oamenilor muncii.

Gradul actual de valorificare a bogățiilor naturale a lăsat mult în urmă tot ceea ce s-a realizat sub regimul burghezo-moșieresc, depășind în același timp simțitor în fiecare an ceea ce s-a realizat în anii puterii populare.

Astfel, în anul 1963 valoarea produselor extrase dintr-o tonă de țiței era cu 30 % mai mare decît în anul 1959 și cu aproape 50 % mai mare decît în 1951.

O imagine completă asupra nivelului la care a ajuns țara noastră în ce privește valorificarea superioară a țițeiului ne-o putem face din următoarele cifre : în timp ce în anul 1938 valoarea produselor obținute dintr-o tonă de țiței nu depășea decît 25 % valoarea țițeiului, în 1963 valoarea produselor fabricate era cu 82 % mai mare.

Pe aceeași linie se înscriu și realizările în domeniul valorificării cît mai raționale a metalului ; în cursul anului trecut, valoarea produselor obținute dintr-o tonă de metal consumat a crescut cu cca. 75 % față de 1955. În 1962, față de 1959, valoarea producției obținute dintr-o tonă de laminate feroase a crescut cu aproximativ 30 %.

Pentru creșterea producției și valorificarea complexă a minereurilor neferoase se va construi o nouă uzină de cupru, precum și instalațiile de cupru și zinc necesare ; totodată se va construi un combinat de aluminiu, cu o capacitate anuală de cca. 50 000 de tone, care va folosi resursele de bauxită existente în țară.

Realizările obținute în valorificarea superioară și complexă a masei lemnoase în anii puterii populare sînt deosebit de însemnate. În cursul anului trecut, valoarea obținută dintr-un metru cub de masă lemnoasă exploatată a crescut de peste 2,4 ori față de anul 1951, iar în anul 1965 va înregistra o creștere de 3,4 ori (din care 80 % în anii șesenalului) față de 1959.

Pînă la sfîrșitul șesenalului și în anii următori, însemnate cantități de lemn utilizate azi în industria hîrtiei și celulozei vor putea să ia drumul unei prelucrări superioare prin înlocuirea lor cu stuful.

Potrivit unor calcule, din stuful recoltat de pe o suprafață de 50 000 ha se poate produce o cantitate de celuloză din care să se obțină anual 226 000 tone de pînzeturi, precum și 54 000 tone de hîrtie. Prin valorificarea rezidurilor rezultate în procesul fabricării celulozei se pot produce aproximativ 3 milioane litri de alcool, 6 000 tone de drojdie furajeră și diverse alte produse.

O importanță sporită se acordă în ultimul timp și valorificării superioare a materiilor prime în industria bunurilor de consum.

Dezvoltarea complexă și multilaterală a economiei naționale, pe baza industrializării socialiste a țării, atragerea în circuitul economic a diverselor resurse de materii prime, politica justă a partidului nostru de

extindere a colaborării cu toate statele lumii au creat condiții favorabile pentru lărgirea permanentă a relațiilor comerciale externe ale României. Experiența țării noastre dovedește că dezvoltarea producției în toate ramurile, paralel cu diversificarea ei în cadrul dezvoltării complexe și multilaterale, nu numai că nu duce la îngustarea relațiilor de schimb cu alte țări, ci, dimpotrivă, este o bază a lărgirii acestor schimburi, contribuind la completarea reciprocă a diferitelor economii naționale.

„Participînd la activitatea C.A.E.R. și coordonîndu-și eforturile cu celelalte țări membre, dezvoltînd legăturile de colaborare economică tovarășească cu toate statele socialiste — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, Republica Populară Romînă își lărgeste legăturile și cu alte state, indiferent de orînduirea lor socială, pe baza avantajului reciproc, corespunzător necesităților economiei naționale și cerințelor dezvoltării relațiilor economice mondiale“¹⁸.

Volumul total al comerțului nostru exterior a crescut în perioada 1951—1963 de cca. 4,25 ori. O creștere continuă și susținută a înregistrat comerțul exterior în anii șesenalului, fiind în prezent de peste două ori mai mare decît în 1959. Această creștere a fost determinată de intrarea în funcțiune a unor noi și importante capacități de producție, care au permis atît lărgirea sortimentelor oferite la export, cît și asigurarea unei calități ridicate, la nivelul cerințelor pieței mondiale. Ritmul înalt de creștere a comerțului exterior este o dovadă că sarcina trasată de Congresul al III-lea al P.M.R., de dublare a lui în anii șesenalului, va fi îndeplinită și depășită.

Industrializarea socialistă a fost factorul hotărîtor care a contribuit nu numai la sporirea simțitoare a volumului comerțului exterior, ci care a determinat și profunde modificări în structura acestuia.

Exportul de mașini și utilaje, produse care reprezintă o valorificare superioară a materiilor prime și semifabricatelor și participarea într-un grad mai înalt a muncii calificate la realizarea producției exportate, a crescut de aproape 17 ori între anii 1951 și 1962 (în condițiile creșterii aproape de 3,9 ori a volumului total al exportului), ponderea lor reprezentînd în 1962 18% din totalul mărfurilor exportate, față de 4,2% în 1950.

Romînia a devenit una dintre principalele țări din lume exportatoare de utilaj petrolier, pe care în trecut eram nevoiți să-l importăm aproape în întregime. În prezent Romînia ocupă locul trei în lume, după S.U.A. și U.R.S.S., în această privință. Aproape 30% din producția de utilaj petrolier realizată în cursul anului trecut a fost destinată exportului. Și alte produse ale industriei constructoare de mașini se exportă în cantități însemnate: peste 21% din producția de tractoare, 27% din producția de strunguri, peste 34% din cea de excavatoare, precum și utilaj electrotehnic, pentru industria chimică, material rulant de cale ferată, autocamioane, linii de ciment, nave, instalații frigorifice etc. Multe dintre

¹⁸ „Expunerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale cu prilejul celei de-a XX-a aniversări a eliberării Romîniei de sub jugul fascist („Scînteia“ nr. 6357, din 23 august 1964).

aceste produse se bucură de o bună apreciere din partea cumpărătorilor.

Un loc tot mai important în cadrul volumului comerțului exterior îl ocupă produsele industriei chimice; exportul de asemenea produse a crescut de 3,4 ori în perioada 1960—1963.

Ceea ce caracterizează importul nostru este faptul că este orientat în proporție de peste 90% în direcția asigurării materiilor prime, materialelor și utilajelor necesare dezvoltării forțelor de producție ale țării. Această orientare constituie baza creșterii producției, a nivelului tehnic și a productivității muncii, precum și a creării unor disponibilități sporite pentru export.

Industrializarea socialistă a țării constituie veriga hotărâtoare pentru crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale a agriculturii. Totodată ea a creat una dintre premisele materiale hotărâtoare pentru transformarea socialistă a agriculturii. „Înzestrarea agriculturii noastre cu tractoare și mașini agricole perfecționate — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a fost posibilă datorită faptului că regimul democratic-popular a dat o mare atenție industriei grele și în primul rând industriei constructoare de mașini, creată în anii puterii populare”¹⁹. Într-adevăr, în această ramură a sporit în mod simțitor producția de tractoare și a diferitelor mașini agricole, ponderea acestora în ansamblul ramurii dublându-se față de 1955.

La sfârșitul anului trecut, agricultura noastră dispunea de 65 000 de tractoare fizice, 62 000 de semănători mecanice, 32 000 de combine pentru păioase, precum și numeroase alte mașini care contribuie la ridicarea gradului de mecanizare a lucrărilor agricole. Toate acestea au făcut ca suprafața arabilă ce revine pe un tractor fizic să scadă în 1963 la cca. 150 ha, față de cca. 270 ha în 1959 și aproape 2 500 ha în 1938. Creșterea înzestrării agriculturii cu tractoare și mașini agricole a permis mărirea simțitoare a gradului de mecanizare a agriculturii.

Imaginea este și mai completă dacă arătăm că numai în 1963 agricultura a fost dotată cu un număr de tractoare care este de peste două ori mai mare decât cel existent în perioada antebelică. În 5 ani (1935—1939), numărul tractoarelor introduse în agricultură a fost doar de cca. 700 de bucăți²⁰, în timp ce în 1963 agricultura a primit 10 300 de tractoare.

Ca urmare a puternicei dezvoltări pe care o înregistrează industria chimică, agricultura a primit totodată cantități importante de îngrășăminte chimice, insectofungicide și ierbicide. Față de 1950, în 1962 s-a folosit în agricultură o cantitate de îngrășăminte chimice de peste 18 ori mai mare. În anul 1963, agricultura a primit 900 000 tone de îngrășăminte chimice, față de numai 11 105 tone în anul 1938.

¹⁹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, ediția a IV-a, E.S.P.L.P. 1955, pag. 768.

²⁰ „Aspecte ale economiei românești”, 1939, pag. 76.

Pe măsura îndeplinirii sarcinilor trasate de partid industriei chimice, cantitățile de îngrășăminte pe care industria socialistă le va livra agriculturii vor crește simțitor. În anii următori se va produce o cantitate de 2 milioane tone de îngrășăminte chimice (anual), ceea ce va permite sporirea consumului mediu la hectar la un nivel apropiat de cel al țărilor cu o agricultură avansată.

Folosirea unei agrotehnici înaintate, în condițiile existenței unei puternice baze tehnice-materiale în agricultură, a permis sporirea continuă a producției agricole. În anul trecut, nivelul producției globale agricole era cu aproape 24% mai mare decât în 1938 și cu 74% mai mare decât în 1950. Se remarcă faptul că pe măsura desfășurării procesului de colectivizare a agriculturii ritmul de creștere a producției agricole a crescut. Astfel, în perioada 1958—1961, acest ritm a fost de 8,0%, față de 6,6% în anii 1951—1961.

În primii patru ani ai șesenalului, producția de cereale a fost cu 1 milion de tone mai mare decât în perioada anterioară corespunzătoare; creșteri însemnate a înregistrat și producția diferitelor produse animale (1962 față de 1938): lapte de vacă și bivoliță — 54%, lână — 40%, ouă — aproape 40% etc.

Alături de creșterea productivității muncii, care a fost și rămîne factorul principal al creșterii producției industriale a Romîniei, posibilitatea atragerii a noi forțe de muncă constituie un izvor important pentru ridicarea ritmurilor dezvoltării industriale a țării. Față de anul 1950, cînd în agricultură lucra 73,9% din totalul populației active, în anul 1962 această pondere a scăzut la 64,5%.

Ca urmare directă a înfăptuirii politicii de industrializare socialistă a țării, ponderea populației ocupate în industrie și construcții a crescut de peste 2,3 ori în perioada analizată; în același timp, ca urmare a încheierii transformării socialiste a agriculturii și a dotării ei cu mijloace tehnice moderne, ponderea populației ocupate în această ramură a scăzut în aceeași perioadă cu cca. 20%.

Absorbirea forței de muncă ce devine disponibilă în urma creșterii productivității muncii în agricultură constituie o problemă esențială pentru țara noastră. Din acest punct de vedere, industrializarea socialistă constituie mijlocul principal pentru crearea a noi locuri de muncă în economia națională, nu numai prin creșterea numărului salariaților din industrie, ci și prin faptul că industrializarea duce la dezvoltarea tuturor celorlalte activități — transport, comerț, activități social-culturale. Ca rezultat direct al industrializării socialiste a țării, al dezvoltării economiei naționale în ansamblul său, ponderea salariaților în totalul populației țării a crescut de la 12,9%, cît era în 1950, la 20,7% în 1962, ponderea salariaților din industrie în totalul populației crescînd în aceeași perioadă de la 4,9% la 7,2%.

În perioada planului de șase ani, numărul total al salariaților urmează să crească cu cca. un milion, în timp ce într-o perioadă anterioară o asemenea creștere s-a realizat în zece ani (1950—1959). Această sarcină se realizează cu succes. În primii patru ani ai șesenalului, numărul sala-

riaților din economia națională a crescut cu 870 000 față de 1959, ajungând la peste 3 930 000.

Înfăptuind cu succes, într-un ritm înalt industrializarea socialistă, România depune eforturi susținute pentru a ajunge la nivelul țărilor socialiste mai dezvoltate în ce privește venitul național, nivelul productivității muncii, al producției pe locuitor etc. Pe această linie, țara noastră înregistrează ritmuri de creștere a producției industriale, venitului național, productivității muncii superioare celor realizate într-o serie de țări socialiste mai dezvoltate.

La baza acestor ritmuri înalte stau dezvoltarea complexă și multilaterală a forțelor de producție, politica justă a partidului de atragere și valorificare superioară a bogățiilor naturale, de aplicare în producție a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii mondiale.

Totodată, în dezvoltarea pe mai departe a industriei țării noastre o deosebită însemnătate o au relațiile de colaborare cu Uniunea Sovietică și cu celelalte țări socialiste, relații cărora partidul nostru le dă o înaltă prețuire.

Pentru dezvoltarea continuă a economiei naționale în România se înfăptuiește un bogat program de investiții. Se pune astfel cu consecvență în practică teza cuprinsă în Declarația cu privire la poziția P.M.R. în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale din aprilie 1964 după care succesele obținute de R. P. Română, ca și de celelalte țări socialiste, arată că soluționarea cu succes a sarcinilor dezvoltării economiei depinde în primul rînd de folosirea tuturor posibilităților interne ale fiecărei țări, prin mobilizarea intensă a propriilor forțe și maxima valorificare a resurselor ei naturale

Pornind de la analiza multilaterală a necesităților și posibilităților economiei noastre arătate în Directivele Congresului al III-lea al P.M.R., România urmărește în mod consecvent realizarea specializării și cooperării în producție. La stabilirea nomenclaturii de produse care se însușește, se au în vedere nevoile de înzestrare a economiei naționale cu mașini și utilaje, necesitatea de a asigura un înalt nivel tehnic produselor care se fabrică, precum și de a lărgi schimburile comerciale cu țările socialiste și cu alte țări.

Una din formele de colaborare economică dintre țările socialiste este construirea într-una din aceste țări a unor obiective industriale cu sprijinul altor țări, concretizat în livrarea de utilaje și asistență tehnică pe credit. Obiectivul industrial creat în acest fel rămîne în proprietatea exclusivă a țării în care se construiește, respectîndu-se suveranitatea acestui stat; creditele acordate sînt înapoiate de regulă prin livrări de produse fabricate în întreprinderea respectivă.

În acest fel, este construit, de pildă, Combinatul de celuloză și hîrtie de la Brăila, țările care livrează utilaje fiind R. S. Cehoslovacă, R. D. Germană și R. P. Polonă; tot astfel se construiesc unele centrale termoelectrice prin livrarea de utilaje de către R. S. Cehoslovacă, precum și unele uzine chimice pe bază de utilaje furnizate pe credit de U.R.S.S. La rîndul său, țara noastră a acordat R. D. Vietnam un credit

sub formă de livrări de utilaje și asistență tehnică pentru dezvoltarea exploatărilor de apatită, urmînd ca această țară să ramburseze creditul prin livrări de apatită. Țara noastră a acordat un asemenea credit și R. P. Bulgaria, pentru dezvoltarea prospecțiunilor de petrol și gaze în această țară.

Asemenea forme de colaborare economică stabilite între țările socialiste, în condițiile respectării independenței și suveranității naționale, sînt avantajoase pentru fiecare țară.

Partidul nostru se pronunță statornic pentru întărirea și lărgirea colaborării cu toate țările socialiste, pentru înfăptuirea diviziunii internaționale socialiste a muncii pe întregul sistem economic socialist, ca necesitate obiectivă a dezvoltării acestui sistem.

Pe calea socialistă țara noastră și-a creat într-un termen istoric scurt o industrie socialistă solid întemeiată pe o industrie grea puternică și în continuă dezvoltare, în locul vechii industrii insuficient dezvoltate, lipsită de temelia solidă a industriei grele, industrie care nu acoperea decît într-o mică măsură nevoile economiei naționale. Rezultat al unei îmbinări fericite a politicii științifice de industrializare a țării elaborată de Partidul Muncitoresc Român cu munca și entuziasmul creator al poporului nostru eliberat de orice fel de exploatare și stăpîn exclusiv al bogățiilor țării sale, industria socialistă a Republicii Populare Romîne constituie o operă de seamă a ei, cu care toți oamenii muncii se mîndresc, bucurîndu-se în același timp de avantajele existenței sale.

Și în viitor partidul nostru prevede continuarea susținută a industrializării socialiste a țării; acest lucru este necesar pentru un nou avînt în dezvoltarea economiei naționale și pe această bază în satisfacerea într-o măsură din ce în ce mai mare a cerințelor oamenilor muncii, pentru asigurarea unor ritmuri rapide de dezvoltare a întregii economii.

Republica Populară Romîină dispune de condițiile necesare pentru dezvoltarea multilaterală a industriei și crearea unei structuri complexe a acesteia. Progresul multilateral al industriei este posibil datorită creării bazei economice a socialismului, condițiilor naturale de care dispune România, precum și datorită lărgirii continue și însemnate a pieței interne. Progresul industriei noastre se sprijină totodată, ca și în celelalte țări socialiste, pe relațiile de colaborare și întrajutorare existente între țările socialiste.

Prin politica sa de industrializare socialistă a țării, P.M.R. urmărește pe mai departe rezolvarea sarcinilor economice, sociale și politice importante, ridicarea economică a regiunilor mai puțin dezvoltate, folosirea rațională a forței de muncă, satisfacerea unor nevoi urgente ale economiei etc. Numai o asemenea politică poate să cheazășuiască progresul neconținut al patriei noastre și creșterea permanentă a bunăstării maselor largi de oameni ai muncii.

Continuând industrializarea socialistă a țării în ritm susținut, poporul român își aduce contribuția la întărirea forței economice a lagărului socialist, la eforturile țărilor sistemului mondial socialist pentru a obține victoria socialismului în întrecerea pașnică cu capitalismul. Creșterea neconținută a forței economice a țării noastre, ca urmare a politicii juste a partidului, a făcut ca prestigiul politic și economic al României pe plan internațional să se afle într-o permanentă creștere.

Succesele obținute de poporul român în dezvoltarea economiei naționale confirmă faptul că numai orînduirea socialistă deschide calea cea mai eficientă și mai rapidă de industrializare pe baza unei concepții științifice încheiate, precum și calea asigurării tuturor condițiilor practice necesare pentru înfăptuirea industrializării.

Pe calea socialistă la a noastră se va realiza în curând o revoluție economică care va transforma România într-o țară industrială puternică și în continuare dezvoltată. În țara noastră, în urma revoluției industriale, s-a creat o clasă muncitoare care este baza puterii noastre. Aceasta este o clasă care este în măsură să realizeze în condițiile socialismului o dezvoltare economică rapidă și susținută. În țara noastră, în urma revoluției industriale, s-a creat o clasă muncitoare care este baza puterii noastre. Aceasta este o clasă care este în măsură să realizeze în condițiile socialismului o dezvoltare economică rapidă și susținută.

În țara noastră, în urma revoluției industriale, s-a creat o clasă muncitoare care este baza puterii noastre. Aceasta este o clasă care este în măsură să realizeze în condițiile socialismului o dezvoltare economică rapidă și susținută. În țara noastră, în urma revoluției industriale, s-a creat o clasă muncitoare care este baza puterii noastre. Aceasta este o clasă care este în măsură să realizeze în condițiile socialismului o dezvoltare economică rapidă și susținută.

Republica Populară Română are o poziție deosebit de importantă în dezvoltarea multilaterală a industriei și economiei noastre. Aceasta este o poziție care este în măsură să realizeze în condițiile socialismului o dezvoltare economică rapidă și susținută. Republica Populară Română are o poziție deosebit de importantă în dezvoltarea multilaterală a industriei și economiei noastre. Aceasta este o poziție care este în măsură să realizeze în condițiile socialismului o dezvoltare economică rapidă și susținută.

Prin politica sa de industrializare socialistă a țării P.M.R. urmărește pe mai departe dezvoltarea economică și socială a poporului român. Aceasta este o politică care este în măsură să realizeze în condițiile socialismului o dezvoltare economică rapidă și susținută. Prin politica sa de industrializare socialistă a țării P.M.R. urmărește pe mai departe dezvoltarea economică și socială a poporului român. Aceasta este o politică care este în măsură să realizeze în condițiile socialismului o dezvoltare economică rapidă și susținută.

Prin politica sa de industrializare socialistă a țării P.M.R. urmărește pe mai departe dezvoltarea economică și socială a poporului român. Aceasta este o politică care este în măsură să realizeze în condițiile socialismului o dezvoltare economică rapidă și susținută.

Politica Partidului Muncitoresc Român de dezvoltare continuă și rapidă a industriei chimice în Republica Populară Română

Ing. MIHAIL FLORESCU
ministrul industriei petrolului
și chimiei

Din primii ani ai construcției socialiste, Partidul Muncitoresc Român și guvernul nostru au acordat o atenție deosebită industriei chimice, menită să valorifice la un nivel ridicat resursele naturale ale țării, să asigure agriculturii îngrășăminte chimice și alte produse cerute de aplicarea agrotehnicii moderne, să realizeze noi materii prime și materiale importante pentru necesitățile industriei, pentru lărgirea sortimentelor de bunuri de consum.

În țara noastră există condiții deosebit de prielnice pentru dezvoltarea unei puternice industrii chimice. În raportul politic al Comitetului Central la Congresul P.M.R. din 21 februarie 1948, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta: „Condițiile naturale pentru dezvoltarea industriei sînt foarte favorabile în țara noastră. Ele ne permit crearea unei puternice industrii chimice, bazată pe gazul metan, țiței, cărbuni și sare”¹. Orientarea dezvoltării industriei noastre chimice spre folosirea materiilor prime naturale, ușor accesibile și disponibile în cantități nelimitate în raport cu necesitățile ei, constituie linia principală a politicii partidului în acest domeniu.

Cu toată abundența de materii prime și de resurse energetice de care dispune țara noastră, producția industriei chimice românești din perioada antebelică nu s-a putut ridica peste necesitățile locale ale unei industrii consumatoare slab dezvoltate. Producția de acid sulfuric — indicator principal al dezvoltării industriei chimice — reprezenta abia 0,7%, iar cea de sodă caustică sub 1,9% din producția țărilor europene². Valorificarea gazului metan pe cale chimică a fost neînsemnată, consumîndu-se în acest scop sub 0,5% din producția totală de gaz metan³. Industria de îngrășăminte atît de necesară unei țări considerate „eminentamente agrară” era practic inexistentă.

Caracteristic pentru industria chimică din România antebelică era fărîmîțarea ei în întreprinderi mici, dotate cu utilaje rudimentare. O

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 148.

² „Anuarul statistic al R.P.R., 1963”, pag. 493—494.

³ „Probleme economice” nr. 2/1948, pag. 53.

analiză făcută pe baza unei publicații oficiale⁴ referitoare la 110 întreprinderi, selecționate ca reprezentative pentru delimitarea ramurii industriei chimice, arată că numai 30 de întreprinderi au avut o forță motrică peste 100 CP. În același timp, un număr de 34 de întreprinderi aveau o forță motrică sub 20 CP. Dintr-un număr de 16 534 de muncitori care lucrau în 277 întreprinderi din ramura industriei chimice⁵, 60% erau ocupați în fabrici a căror activitate se rezuma la amestecarea, condiționarea și reambalarea produselor chimice în mare parte importate.

Importul de produse chimice a fost de aproape 12 ori mai mare decît exportul. O serie de produse ca medicamente, lacuri, vopsele, coloranți, hîrtie, diverse chimicale, în mare parte erau importate.

Într-o stare înapoiată s-a găsit și industria de celuloză și hîrtie care fabrica un număr restrîns de sortimente, în cantități insuficiente. Neînsemnată a fost și producția de fire de vîscoză cu o capacitate de 3 000 de tone/an, dispersată în două fabrici profilate pe producția de mătase artificială.

Rezultă deci că în România antebelică, burghezia și moșierimea și monopolurile străine, ale căror interese s-au împletit strîns, au împiedicat dezvoltarea unei industrii chimice legată în mod organic de rezervele naturale ale țării noastre.

În anii puterii populare, industria chimică a luat un mare avînt. S-au creat și dezvoltat ramuri noi ale industriei chimice cum sînt: industria îngrășămintelor, a materialelor plastice, cauciuc sintetic, coloranți și medicamente sintetice, industria de fire și fibre sintetice și multe alte ramuri inexistente în România antebelică. Alături de industria constructoare de mașini, industria chimică a devenit una dintre verigile principale ale industriei noastre grele, caracterizată prin aceea că face parte din ramurile principale furnizoare de materii prime pentru alte ramuri ale economiei naționale. Această politică a jucat un rol hotărîtor în asigurarea bazei tehnice-materiale pentru dezvoltarea agriculturii, industriei bunurilor de consum, transporturilor, mijloacelor tehnice absolut necesare revoluției culturale și sănătății poporului. Volumul de produse chimice a crescut continuu, iar sortimentele de fabricație s-au lărgit permanent. În 1963, industria chimică din R.P.R. a fabricat peste 5 500 de produse chimice, reprezentînd în expresie valorică (inclusiv industria de celuloză și hîrtie) 9,7% din producția globală a întregii industrii, față de 2,9% cît a reprezentat în 1938.

În perioada 1948—1955, s-a urmărit îndeosebi reorganizarea industriei chimice pe baza principiilor socialiste și dezvoltarea cu precădere a industriei anorganice de bază, iar în perioada 1956—1960, marcată prin Directivele Congresului al II-lea al P.M.R., accentul a fost pus îndeosebi pe dezvoltarea industriei de îngrășămintă chimice și de produse organice de sinteză pe bază petrochimică.

Pe baza indicațiilor partidului, reorganizarea industriei chimice pe principiile socialiste a început încă în primii doi ani de economie planificată. Prin regruparea utilajelor pe scara întregii economii

⁴ „Indicatorul industriei romînești, 1941“, pag. 146 și următoarele.

⁵ „Anuarul statistic al Romîniei pe 1939 și 1940“, pag. 480 și 489.

naționale au fost eliminate cele mai multe strangulări cauzate de uzura înaintată a utilajelor și de distrugerile provocate de război. Multe întreprinderi au fost complet reutilate, cheltuindu-se în acest scop 34% din investițiile acordate industriei chimice. S-au eliminat strangulările de la instalațiile de sodă caustică electrolitică de la Tîrnăveni și Turda, de la instalațiile de acid sulfuric de la Valea Călugărească, Baia-Mare și altele. Atelierele și întreprinderile mici au fost comasate în întreprinderi cu profil de producție justificat din punct de vedere tehnic și economic și dotate cu utilaje de productivitate ridicată.

Pentru satisfacerea celor mai urgente necesități ale industriilor consumatoare, în primii doi ani ai economiei planificate a început construcția fabricii de electrozi de grafit și pietre de polizor „Carbochim” din Cluj, a fabricii de negru de fum de furnal de la Uzina „Carbosin”-Copșa-Mică, a Uzinelor de îngrășăminte azotoase din orașul Victoria etc. În acești ani au fost puse bazele unei industrii de sinteze organice prin punerea în funcțiune a fabricilor de coloranți „Getica” și „Colorom” și a Fabricii de medicamente sintetice din București.

Deoarece vechile fabrici aveau utilaje învechite și se bazau pe o tehnică rudimentară, în cursul primului plan cincinal peste 72% din investițiile acordate industriei chimice au fost folosite pentru reconstrucția acestora. S-au reutilat, pe baza tehnicii înaintate, între altele, Uzina de produse sodice din Ocna Mureșului, a cărei capacitate a crescut de trei ori, iar capacitatea Uzinei de acid sulfuric din Valea Călugărească a crescut de 2,5 ori. A început construcția Uzinelor de produse sodice din Govora. Totodată s-a asigurat prelucrarea chimică a minereurilor de crom, fabricarea de noi sortimente de îngrășăminte minerale, a produselor noi pentru combaterea vătămintelor din agricultură, a produselor auxiliare pentru industria textilă și pielărie, precum și un variat sortiment de produse chimice de uz casnic prin prelucrarea de materii prime nefolosite pînă atunci de industria chimică.

Industria de coloranți, inexistentă în România antebelică, a reușit să acopere peste 75% din consumul intern de coloranți, iar industria farmaceutică a pus în fabricație peste 100 de medicamente noi. Pentru satisfacerea necesarului de anvelope al parcului nostru de autovehicule, în permanentă creștere, a fost mărită capacitatea de producție a Uzinelor de anvelope din Florești, acoperindu-se astfel aproape 80% din consumul intern de anvelope. A intrat în funcțiune Fabrica de tananți „Argeșul” din Pitești, care a acoperit în mare parte necesarul de tananți al industriei de pielărie, contribuind astfel la creșterea producției de bunuri de consum din industria ușoară.

Grija partidului și a guvernului pentru menținerea condițiilor de sănătate a populației s-a manifestat prin punerea în funcțiune a Fabricii de penicilină din Iași, dotată cu utilaje moderne, capabilă să producă un variat sortiment de antibiotice, de uz uman și veterinar.

În vederea creării condițiilor pentru dezvoltarea în perspectivă a industriei chimice, încă din primii ani ai economiei planificate, partidul s-a preocupat de organizarea unei vaste rețele de institute de cercetări specializate pe probleme legate de valorificarea pe cale chimică a resurselor de materii prime naturale ale țării noastre. În acești ani s-a înființat un institut de proiectări, despărțit mai tîrziu în IPROCHIM,

specializat în proiectarea fabricilor petrochimice și a altor produse chimice, și IPRAN pentru proiectarea fabricilor de produse anorganice și de metalurgie neferoasă.

Aceste măsuri au permis ca în dezvoltarea industriei chimice să se accentueze în mod deosebit aplicarea cuceririlor științelor contemporane în desfășurarea proceselor tehnologice.

O analiză complexă și multilaterală a posibilităților și perspectivelor de dezvoltare ale industriei chimice a fost făcută în raportul C.C. al P.M.R. la Congresul al II-lea al partidului. Atît în raportul de activitate al C.C. al P.M.R., cît și în Directivele cu privire la dezvoltarea economiei naționale în perioada 1956—1960 au fost analizate condițiile care favorizează creșterea continuă și rapidă a producției industriei chimice. Linia directoare trasată de partid — valorificarea complexă și superioară a resurselor naturale ale țării, pe baza aplicării consecvente a marilor realizări ale științei și tehnicii — și-a găsit expresia în Directivele Congresului al II-lea al P.M.R. care a îndreptat eforturile principale spre dezvoltarea petrochimiei.

În cadrul planului de șase ani, adoptat de Congresul al III-lea al P.M.R., industria chimică ocupă un loc de prim ordin, urmînd să-și mărească producția de 3,3 ori. Investițiile destinate acestei ramuri reprezintă o cincime din totalul investițiilor alocate întregii industriei.

O trăsătură esențială a industriei chimice dezvoltată în anii construcției socialiste este înalta tehnicitate, gradul ridicat de automatizare. Partidul nostru a subliniat în permanență că industria chimică trebuie să introducă în fabricație cele mai noi produse care apar, o dată cu dezvoltarea științei și tehnicii, să se orienteze spre realizarea produselor care sînt cerute de industria socialistă și de agricultura modernă. În adoptarea soluțiilor pentru construcția noilor obiective se urmărește obținerea unei eficiențe cît mai ridicate a investițiilor. S-au construit și se construiesc instalații de mare capacitate, cu un înalt nivel de mecanizare și automatizare, care asigură valorificarea la un nivel superior a bogățiilor naturale, creșterea neîntreruptă a productivității muncii. Astfel, în industria de îngrășăminte cu azot funcționarea continuă a tuturor fazelor de fabricație cu un grad înalt de automatizare, recuperarea căldurii de reacție în formă de abur și valorificarea înaintată a materiilor prime intrate în procesul de fabricație asigură o productivitate ridicată a instalațiilor și un preț de cost comparabil cu cele mai bune realizări pe plan mondial. La Complexul de chimizare al gazului metan din Craiova, o dată cu obținerea gazului de sinteză pentru fabricarea amoniacului, se obțin, în paralel, și 35 000 de tone acetalenă, cu utilizări multiple în cadrul complexului.

Încheierea cu succes a colectivizării agriculturii implică necesitatea dezvoltării în continuare a producției de îngrășăminte. În curînd va intra în funcțiune Complexul de îngrășăminte de la Turnu-Măgurele. Înzestrată cu cele mai moderne utilaje, uzina va produce îngrășăminte compuse, cu conținut de azot, fosfor, potasiu de înaltă concentrare. Aceasta va aduce mari economii la aplicarea îngrășămintelor în sol.

Nivelul tehnic al Complexului de îngrășăminte de la Turnu-Măgurele se caracterizează prin valorificarea complexă a materiilor prime

intrate în procesul de fabricație. Sulfurul din pirite servește pentru fabricarea acidului sulfuric; din cenușa rămasă la arderea piturilor se vor extrage: cupru, zinc, nichel și cobalt, precum și metale prețioase — aur și argint. Cenușa rămasă după extragerea acestor metale, cu un conținut de 55—60% oxid de fier de cea mai bună calitate, se va livra industriei siderurgice, recuperându-se totodată și cantități importante de sulfat de sodiu și săruri de fluor, care rezultă ca produse secundare la fabricarea îngrășămintelor. Prin punerea în funcțiune a Complexului de îngrășăminte de la Turnu-Măgurele, producția de îngrășăminte cu fosfor a țării noastre va crește la peste un milion de tone pe an.

Pe bază de gaz metan drept materie primă, au fost puse în funcțiune trei combinate de îngrășăminte cu azot de mare capacitate, iar alte două sînt în construcție avansată.

Paralel cu punerea în funcțiune a Combinatului Chimic din orașul Victoria, s-a dezvoltat Fabrica de îngrășăminte cu azot de la Făgăraș și s-a pus în funcțiune Combinatul de îngrășăminte azotoase de la Piatra Neamț. Anul acesta și anul viitor vor intra în funcțiune Combinatul de îngrășăminte cu azot din Tîrgu-Mureș și fabrica de îngrășăminte din cadrul complexului de chimizare a gazului metan din Craiova. În acest an începe construcția unor linii de mare capacitate pentru fabricarea amoniacului și îngrășămintelor cu azot la Turnu-Măgurele, astfel că în viitorul apropiat producția totală de îngrășăminte cu azot și fosfor va atinge aproape 2,5 milioane tone/an.

O altă caracteristică a producției de îngrășăminte a țării noastre este dezvoltarea ei pe linia fabricării îngrășămintelor concentrate, care se livrează consumatorilor în formă granulată sau lichidă, forma cea mai eficientă din punct de vedere agrotehnic. În timp ce în 1959 concentrația medie a îngrășămintelor chimice a fost de 19%, în 1965 concentrația lor crește în medie la 30%. Economii rezultate la transport, depozitare, manipulare și încorporare în sol a îngrășămintelor chimice, ca urmare a creșterii concentrației, se cifrează la peste 60 milioane lei/an. Datorită avantajelor pe care le prezintă, s-a prevăzut ca în viitorul apropiat concentrația medie a îngrășămintelor să crească la 42%. Această măsură împreună cu aplicarea consecventă a celor mai noi realizări ale tehnologiei în industria de îngrășăminte chimice, asigură reducerea continuă a cheltuielilor legate de fertilizarea solurilor în agricultura noastră socialistă.

Ținînd seama că îngrășămintele, în special cele cu azot, măresc conținutul de proteine al furajelor, este evident că producția de îngrășăminte chimice este un mijloc important pentru intensificarea creșterii septelului și a producției agrozootehnice.

În ultimul timp, unul din sorturile de îngrășăminte chimice, și anume ureea, a început să fie folosită și drept adaos la furaje. Alte produse cu caracter nutritiv se livrează sectorului zootehnic de către industria de celuloză, sub formă de drojdie furajeră rezultată din valorificarea deșeurilor de fabricație a acestei industrii.

Dezvoltarea producției de antidăunători agricoli contribuie, de asemenea, la creșterea recoltei de produse agroalimentare și plante tehnice. Cercetările făcute în trecut au arătat că fără folosirea antidăunătorilor „paraziții de tot felul distrug anual cca. 40 % din producția pomicolă și 30 % din producția de cereale”⁶. Aceasta a determinat industria chimică să dea o atenție deosebită creșterii producției antidăunătorilor.

Alături de instalațiile puse în funcțiune la Turda și Tirnăveni, sînt în curs de construcție capacități noi de producție la Combinatul chimic Borzești, astfel că producția de antidăunători condiționați va atinge în anul 1965 peste 150 000 de tone, față de 24 000 de tone în 1959.

Industria petrochimică este una din ramurile importante care determină caracteristica principală a dezvoltării industriei de sinteze organice din țara noastră. Raportul la Congresul al II-lea al P.M.R. a subliniat că „în anii care urmează vom dezvolta ramurile principale ale industriei chimice și în primul rînd industria petrochimică”⁷.

Tendința de a dezvolta cu precădere industria petrochimică, ca parte integrantă a industriei de sinteze organice, este o caracteristică economică principală a țărilor cu industrie chimică dezvoltată. În condițiile dezvoltării rapide a industriei chimice de sinteză, vechile resurse de materii prime au devenit insuficiente. A apărut necesitatea obiectivă de a lărgi în continuare baza de materie primă a acestei ramuri industriale.

Creșterea producției de motoare cu ardere internă a determinat un ritm accelerat de dezvoltare a producției de carburanți, pe baza procedurilor de cracare termică și catalitică a unor produse petroliere, operație însoțită de producerea unor cantități mari de gaze socotite inițial deșeuri de fabricație. Pentru valorificarea acestor gaze a fost interesată însăși industria petrolieră.

Introducerea procedurilor de fabricare a benzinei cu cifra octanică ridicată a permis lărgirea bazei de materii prime a industriei chimice de sinteză, deoarece prin procedeele folosite se pot obține cantități importante de produse din seria combinațiilor aromatice, completînd astfel resursele de materii prime provenite din industria cocso-chimică, care nu mai putea satisface cerințele mereu crescînde ale industriei chimice de sinteză. Obținerea produselor chimice din petrol și gaze naturale s-a dovedit mai economică decît din cărbune. Investițiile necesare sînt mai mici, prețurile de cost sînt mai scăzute, iar sortimentul de produse chimice crește considerabil. Prin colaborarea strînsă între industria petrolieră și chimică s-a asigurat baza științifică și economică pentru dezvoltarea industriei petrochimice, ca parte integrantă a industriei de sinteză organică.

Directivile Congresului al III-lea al P.M.R. prevăd că industria chimică se va dezvolta în domeniul petrochimiei pe baza resurselor

⁶ Traian Săvulescu : „Ridicarea producției agricole prin combaterea boalelor și paraziților la plante. Raport prezentat la al III-lea Congres agricol, februarie 1937”.

⁷ „Congresul al II-lea al P.M.R.”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 90.

naturale existente în țară. Politica partidului nostru de folosire a gazelor naturale are în vedere cerințele industriei chimice, care se dezvoltă într-un ritm accelerat. Studiile efectuate încă în cursul perioadei 1956—1960 au scos în evidență faptul că există mai mulți factori care determină o eficiență economică ridicată a procedeelor petrochimice. În primul rînd, cantitatea de materii prime disponibile pentru dezvoltarea acestei ramuri industriale permite construirea de capacități mari de producție, cu investiții relativ reduse. Pe de altă parte, pentru transportul materiilor prime se pot utiliza conducte și, în consecință, nu sînt necesare investiții — mult mai costisitoare — pentru construirea de căi ferate și pentru material rulant. Materia primă sosită în fabrică în unele cazuri nu necesită depozitare sau se poate depozita în rezervoare, necesitînd investiții mult mai reduse decît în cazul depozitelor în construcții închise. Procedeete tehnologice petrochimice se desfășoară în sistem continuu, asigurînd indici intensivi ridicați de utilizare. O mare parte a instalațiilor se pot monta în aer liber, ceea ce reduce simțitor costul construcțiilor, precum și al instalațiilor pentru încălzirea și ventilația clădirilor de fabricație. Instalațiile petrochimice, lucrînd în sistem continuu, pot fi în mare parte automatizate, reducînd în mod simțitor volumul de muncă grea și necalificată. Drept consecință, are loc o schimbare esențială în structura calificării muncitorilor, deoarece pentru conducerea proceselor tehnologice sînt necesare cunoștințe complexe în domeniul mecanicii aplicate, al științelor fizico-chimice și electronice. Lărgirea cunoștințelor tehnice generale ale muncitorilor contribuie în mare măsură la înlăturarea treptată a deosebirilor fundamentale între munca fizică și cea intelectuală.

Scăderea cheltuielilor de investiții pe unitate de produs și creșterea productivității muncii sociale sînt numai o parte din factorii care influențează prețul de cost mai redus al produselor petrochimice în comparație cu produsele obținute prin procedeete clasice. Factorul cel mai important din acest punct de vedere îl reprezintă însă cheltuielile mai reduse la materiile prime și energia electrică. Astfel, prețul hidrogenului necesar fabricării îngrășămintelor cu azot este cu cca. 78% mai redus în cazul fabricării lui din gaz metan decît din cocs. Economia de energie electrică ce se realizează la producția de acetilenă de la Craiova și de la alte instalații, lucrînd după același procedeu, reprezintă o cantitate de energie electrică suficientă pentru a acoperi consumul casnic al populației din R.P.R. pe timp de aproape cinci luni⁸.

Acestea au fost considerentele economice care au determinat dezvoltarea susținută a industriei petrochimice din țara noastră. În industria de sinteză organică producția industriei petrochimice devine preponderentă, reprezentînd în 1965 aproximativ 91% din totalul produselor primare de sinteză. Prin intrarea în funcțiune a combinatelor petrochimice în curs de construcție, împreună cu cele în funcțiune, țara noastră se situează între țările cu industrie petrochimică dezvoltată. Capacitatea totală de producție, de produse petrochimice primare exprimate în conținut de carbon, va atinge peste 450 000 de tone/an.

⁸ „Probleme economice“ nr. 9/1961, pag. 47.

Alături de creșterea producției de îngrășăminte azotoase, dezvoltarea industriei petrochimice a fost orientată spre fabricarea *produselor organice de bază și, legat de aceasta, spre crearea unei puternice industrii de produse macromoleculare și de detergenți sintetici*. Orientarea fabricării produselor macromoleculare pe cale petrochimică este un element caracteristic pentru valorificarea bogățiilor noastre naturale. Dezvoltarea industriei petrochimice a permis realizarea unor noi și însemnate materii prime pentru producția bunurilor de larg consum, cum sînt fibrele sintetice, masele plastice. Subliniind importanța industriei chimice, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în raportul C.C. al P.M.R. prezentat la Congresul al III-lea al P.M.R., arăta că această industrie „are un rol deosebit în asigurarea economiei naționale cu materii prime și materiale de mare importanță pentru îmbunătățirea calității, lărgirea sortimentelor și ieftinirea produselor industriale și de bunuri de consum. Noile produse sintetice realizate de chimia modernă devin din ce în ce mai mult elementele progresului tehnic și se introduc cu rapiditate în toate ramurile economiei și în viața de fiecare zi”⁹. Chimia participă tot mai mult la satisfacerea nevoilor populației de îmbrăcăminte, încălțăminte, obiecte de uz casnic.

Crearea unui sector de fire și fibre sintetice este una din realizările principale ale industriei noastre petrochimice. În 1959 a intrat în funcțiune prima fabrică de fire și fibre poliamidice (relon) la Săvinești, construindu-se totodată și o fabrică de fibre înlocuitoare de lînă (melana).

Utilizarea fibrelor sintetice ca material de înlocuire a fibrelor naturale prezintă avantaje economice deosebit de favorabile. În anul 1962, de pildă, dintr-o cantitate de 660 tone de fire relon, realizate de Uzina de fire și fibre sintetice Săvinești, industria textilă a confecționat 2 700 000 mp de țesături, 2 000 000 de bucăți articole tricotate, 13 000 000 perechi de ciorapi, 700 000 mp de blănuri artificiale, fără a folosi în acest scop alte materii prime.

Fibrele sintetice au găsit un domeniu larg de întrebuințare la fabricarea articolelor tehnice: benzi transportoare, curele trapezoidale, anvelope grele și altele. Potrivit calculelor efectuate, economiile ce se vor realiza la sfîrșitul șesenalului prin folosirea fibrelor sintetice la fabricarea articolelor tehnice se estimează la cca. 160 milioane lei și o economie la import de ordinul a 2,8 milioane de lei valută.

În viitorii ani se va trece la fabricarea fibrelor poliesterice din materii prime petroliere, a vinilinului din gaz metan, a fibrelor polipropilenice din gaze de rafinării și a altor produse pentru care se întrevede o largă utilizare.

Utilizările multiple ale materialelor sintetice au determinat crearea unei industrii de mase plastice, dezvoltîndu-se cu precădere fabricarea policlorurii de vinil, a polietilenei, precum și a altor rășini sintetice necesare industriei pentru prelucrarea lemnului¹⁰. La Uzinele chimice din Turda a fost pusă în funcțiune o instalație de policlorură de vinil

⁹ „Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român”, Editura politică, 1960, pag. 71—72.

¹⁰ „Directivele Congresului al III-lea al P.M.R.”, Editura politică, 1960, pag. 24.

cu o capacitate de 5 500 de tone/an, care a servit pentru introducerea în circuitul economic a acestui produs. Succesul deosebit cu care a fost întâmpinat din partea consumatorilor a determinat construirea unei fabrici de PVC cu o capacitate de 40 000 de tone/an la Combinatul chimic Borzești.

Pentru fabricarea polistirenului a fost pusă în funcțiune o instalație la Combinatul de cauciuc sintetic și produse petrochimice Onești. Poli-acetatul de vinil se produce în prezent la Uzinele Chimice Rîșnov. În curînd va intra în funcțiune în cadrul Combinatului chimic Craiova o instalație de poliacetat de vinil cu o capacitate de 20 000 de tone/an, ceea ce va permite mărirea producției de vopsele emulsionabile cu apă, precum și fabricarea unui larg sortiment de materiale plastice. Acest combinat asigură și o mare parte din materiile prime necesare fabricării plastifiantilor.

În cursul acestui an va intra în funcțiune Combinatul petrochimic Brazi, profilat pentru o capacitate de 24 000 de tone/an polietilenă. Același combinat asigură producția de oxizi de etilenă și glicoli utilizați în special în industria fibrelor poliesterice. Este în curs de construcție și o instalație de anhidridă ftalică, folosită la fabricarea plastifiantilor. Alte instalații de materiale plastice funcționează la Combinatul chimic din Făgăraș, la „Carbosin“-Copșa Mică, „Getica“-București și „Colorom“-Codlea pentru producția de rășini sintetice.

Pentru fabricarea obiectelor finite din materiale plastice, cu utilizări multiple în toate ramurile economice ale țării, au fost puse în funcțiune fabrici de prelucrare a materialelor plastice, înzestrate cu utilaje corespunzătoare tehnicii contemporane. Fabrica de mase plastice București livrează cantități importante de țevi de construcție și de hidro-ameliorație, granule PVC pentru industria electrotehnică, țevi pentru izolații electrice, precum și o diversitate de repere de mașini și piese pentru aparate de telecomunicații, folii de polietilenă pentru sere și răsadnițe, ambalaje și articole de uz casnic. Fabrica de mase plastice din Iași, dotată cu linii automate de fabricație, asigură necesarul de țevi de polietilenă, dale de pardoseli, plăci de PVC pentru căptușiri antiacide, recipienti, precum și alte produse folosite în special în construcții civile și industriale.

Unități moderne pentru fabricarea articolelor finite din materiale plastice funcționează la Combinatul chimic din Făgăraș, la fabricile din Orăștie și Buzău, precum și la alte unități din diferite ramuri industriale. Se prevede introducerea în circuitul economic și a altor tipuri de materiale plastice cum sînt: spumele poliuretane, folosite îndeosebi pentru fabricarea bunurilor de larg consum și a materialelor plastice armate, cu utilizări largi în construcția mijloacelor de transport și a diferitelor carcase de mașini. Conform Directivelor Congresului al III-lea al P.M.R., aproximativ 30% din producția totală de materiale plastice sînt utilizate pentru înlocuirea metalelor feroase și neferoase, iar 20% în industria lemnului și a mobilei¹¹.

Construcția de mașini este un domeniu în care produsele chimice au pătruns larg. Folosirea maselor plastice la fabricarea unor piese de

¹¹ Ibid.

mașini a permis să se obțină produse cu calități superioare, pe care metalele nu le pot asigura. Datorită deosebirilor fundamentale în tehnologia prelucrării materialelor plastice, volumul de muncă necesar pentru fabricarea diferitelor piese scade de 5—8 ori, iar numărul de operații de 5—10 ori. În 1963 Fabrica de mase plastice București a confecționat un număr de 398 000 de plăci pentru semănători cu o cheltuială de muncă de 14 129 ore-om în loc de 417 900 ore-om câte erau necesare pentru fabricarea aceluiași piese din fontă. A rezultat o economie la prețul de cost de peste 8,7 milioane de lei. Rezultate similare au fost obținute la fabricarea cilindrilor distribuitori, unde economiile s-au cifrat la 2,3 milioane de lei. De asemenea, s-au economisit cantități importante de metale prin înlocuirea plumbului la conductele de apă și la fabricarea cablurilor electrice, a bronzului folosit la confecționarea diferitelor organe de mașini și altele.

Industria de materiale plastice asigură industriei de prelucrare a lemnului cleiurile sintetice necesare valorificării superioare a lemnului. Prin fabricarea plăcilor aglomerate și fibrolemnoase cu ajutorul cleiurilor sintetice, industria de prelucrare a lemnului poate folosi ca materie primă nu numai lemn rotund, de dimensiuni corespunzătoare, ci orice fel de lemn, indiferent de calitate și dimensiune. Aceasta înseamnă că în timp ce fără utilizarea cleiurilor sintetice lemnul exploatat poate fi utilizat în scopuri industriale numai în proporție de 30—40%, prin folosirea cleiurilor sintetice această proporție crește la aproape 100%, deoarece se pot întrebuința ca materii prime în afara lemnului rotund de orice dimensiune și deșeuri de fabricație provenite din alte prelucrări ale lemnului. În formă de pardoseli, materialele plastice înlocuiesc cantități importante de parchete de stejar, reprezentând un echivalent de cel puțin 800 000 m p suprafață de construcție sau cca. 26 000 de apartamente tip.

Pentru echiparea cu anvelope a parcului de autovehicule, tractoare, utilaj agricol și a altor mașini mobile, economia națională solicită cantități importante de cauciuc. Acest material se mai consumă și pentru fabricarea diferitelor articole tehnice, materiale sanitare și bunuri de larg consum. Întrucât cerințele de cauciuc ale industriei contemporane nu s-au putut acoperi integral din producția de cauciuc natural, a apărut necesitatea obiectivă de a fabrica cauciuc pe cale sintetică.

Cu excepția unor cantități reduse de cauciucuri speciale, necesarul de cauciuc sintetic al R.P.R. se acoperă din producția Combinatului de cauciuc sintetic și produse petrochimice Onești.

Alături de mărirea capacității de producție a Uzinelor de anvelope „Victoria”-Florești, capacitatea de producție a acestei industrii a crescut la peste 1 350 000 bucăți de anvelope auto și tractoare prin punerea în funcțiune în 1962 a Fabricii de anvelope „Danubiana”. În prezent, studiile sînt îndreptate spre mărirea capacității de producție a Fabricii „Danubiana” pînă la 2 milioane de bucăți anvelope/an.

Un alt sector dezvoltat în cadrul industriei petrochimice este *industria de detergenți sintetici*.

Pe baza rezultatelor obținute, ca urmare a cercetărilor axate pe folosirea materiilor prime ușor accesibile, s-a construit Fabrica de detergenți sintetici din Ploiești. Producția actuală de detergenți sintetici, cunoscuți sub denumirea comercială „Alba”, este în curs de dezvoltare. O altă instalație de detergenți sintetici, cunoscută sub denumirea comercială „Perlan”, este în funcțiune la Fabrica chimică din Timișoara. S-a prevăzut punerea în funcțiune a unei capacități de 40 000 de tone/an de detergenți sintetici la Combinatul petrochimic Brazi, care va permite ca din fiecare 3 kg de produse de spălare, consumate de populația din țara noastră, 2 kg să provină din industria petrochimică, economisindu-se totodată cantități importante de grăsimi naturale, cărora li se va putea da altă întrebuințare.

O amplă dezvoltare a cunoscut *industria de coloranți sintetici*, care produce în prezent peste 300 de tipuri de coloranți. Produsele auxiliare pentru industria de textile și pielărie, industria de medicamente și alte sectoare dezvoltate în anii puterii populare asigură creșterea armonioasă a producției din alte ramuri ale economiei naționale.

Industria de celuloză, și în cadrul acesteia producția de hîrtie, fibre artificiale și alte produse derivate din celuloză, formează un sector care a cunoscut o dezvoltare amplă în anii puterii populare.

Ca urmare a preocupării permanente a partidului pentru crearea condițiilor de dezvoltare a industriei de celuloză, baza de materii prime a acestei industrii s-a lărgit continuu. În timp ce în perioada antebelică industria de celuloză din România a folosit drept materie primă lemn de rășinoase în proporție de 100%, în prezent industria de celuloză folosește în cantități mereu crescînde deșeuri de la fabricile de cherestea și plante anuale între care un loc important îl ocupă stuful din Delta Dunării. Pentru anul 1965 s-a prevăzut scăderea proporției de lemn de rășinoase la 34%, restul de materii prime fiind acoperite în proporție de 25% cu deșeuri de cherestea și în proporție de 41% cu plante anuale.

Pentru crearea condițiilor necesare de recoltare a stufului au fost amenajate în Delta Dunării peste 45 000 ha suprafață stuficolă și sînt în curs de amenajare alte 27 000 ha. S-au construit diguri în lungime de 1 290 km, canale în lungime de 750 km și s-au amenajat 145 ha platforme pentru depozitarea stufului recoltat. Operația de recoltare a stufului și de transport este complet mecanizată. Totodată, au fost luate măsuri pentru cazarea și aprovizionarea în bune condiții a colectivelor de muncă care activează în acest sector.

Pentru prelucrarea stufului din Delta Dunării s-a construit la Brăila un complex industrial pentru chimizarea stufului, care cuprinde o fabrică modernă de celuloză textilă și o fabrică de carton „duplex-triplex” a căror capacitate se va tripla în următorii ani. Totodată se va construi o linie de celuloză papetară, integrată cu o fabrică de hîrtie de

scris și tipărit. Tot la Brăila va intra în funcțiune, în cursul acestui an, o fabrică de celofibră cu o capacitate de 35 000 de tone/an și o fabrică de cord de mătase pentru anvelope cu o capacitate de 10 000 de tone/an. În profilul acestui combinat intră și producția de celofan, mătase artificială și a sulfurii de carbon, din care o parte urmează să fie folosită și în agricultură.

Alături de stuful din Delta Dunării, paiele constituie o altă materie primă folosită în industria de celuloză și hîrtie a țării noastre. Pe această bază s-au construit fabricile de celuloză din Palas-Constanța și de la Călărași, profilate pentru producția de celuloză, hîrtie de scris și de ambalaj.

Întrucît pentru fabricarea anumitor sortimente de hîrtie este necesară amestecarea celulozei din plante anuale cu celuloză cu fibră lungă, industria noastră de celuloză a fost dotată cu unități noi pentru fabricarea celulozei din lemn de rășinoase. În 1962 a intrat în funcțiune Combinatul de celuloză și hîrtie de la Suceava, unde 50% din materiile prime le formează deșeurile de cherestea și capete de bușteni, care, în afara combinatului, ar putea fi folosite numai drept combustibil. Un alt combinat de celuloză și hîrtie pe bază de lemn de rășinoase este în construcție la Dej, cu termen de intrare în funcțiune în 1965—1966.

O caracteristică generală a noilor unități construite și în curs de construcție în sectorul de celuloză, hîrtie și fibre artificiale este nivelul tehnic ridicat al utilajului și al tehnologiei folosite. Recuperarea înaintată a produselor secundare și a căldurii, gradul avansat de mecanizare și automatizare a proceselor de fabricație sînt elementele principale de tehnică nouă, care situează industria de celuloză a R.P.R. între cele mai moderne industrii similare realizate pe plan mondial.

Partidul nostru a acordat o atenție deosebită intrării în funcțiune în cel mai scurt timp a noilor instalații. Subliniind însemnătatea pe care o au noile fabrici și uzine chimice pentru dezvoltarea economică a țării și pentru ridicarea nivelului de viață al populației, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în expunerea la ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 26—28 noiembrie 1958 a arătat că „Ministerului Industriei Petrolului și Chimiei, cadrelor de conducere le revine sarcina de mare răspundere de a asigura intrarea cît mai grabnică a acestora în funcțiune”¹²

Printr-o serie de măsuri tehnice-organizatorice, termenele de punere în funcțiune a marilor combinate și uzine chimice au fost scurtate apreciabil.

Amplasarea rațională a noilor unități chimice, ținînd seama atît de criteriile tehnice și economice, cît și de repartizarea armonioasă a forțelor de producție pe tot cuprinsul țării, a fost în permanență urmărită de conducerea de partid și de stat.

Pentru a reduce cheltuielile de transport al materiilor prime, combinatele petrochimice au fost amplasate în apropierea surselor de materii prime și energetice. Pe baza acestui criteriu au fost amplasate marile combinate petrochimice de la Brazi, Onești și Borzești. Aceste

¹² Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1955—1959, Editura politică, 1959, pag. 542.

combinat se aprovizionează cu principalele materii prime de la rafinăriile învecinate, iar cu energia electrică și termică de la termocentralele care deservesc concomitent și alte unități din apropiere. Concentrarea producției chimice în marile combinate și soluția aplicată la amplasarea acestor unități în apropierea resurselor de materii prime și energetice au avut efecte economice favorabile asupra cheltuielilor de investiții. Criterii asemănătoare au fost aplicate la amplasarea combinatelor de celuloză și hârtie de la Suceava și Dej și a Complexului de chimizare a stufului din Brăila, care primește materiile prime din Delta Dunării, pe cale navigabilă, unul din cele mai ieftine mijloace de transport pentru materii prime solide.

Un alt criteriu de amplasare a fost apropierea producției de marile centre de consum. Astfel, Combinatul de îngrășăminte azotoase din Piatra Neamț aprovizionează Moldova, Uzina de superfosfați de la Năvodari deservește Dobrogea, sudul Moldovei și estul Munteniei, iar Combinatul de îngrășăminte din Turnu-Măgurele și Combinatul chimic din Craiova, bazinul cerealier Muntenia, care la rîndul lui livrează paie Fabricii de celuloză și hârtie din Călărași. Pentru deservirea consumatorilor din Transilvania se construiește Combinatul de îngrășăminte din Tîrgu-Mureș.

La amplasarea noilor combinate chimice s-a ținut seama de ridicarea continuă a potențialului economic al regiunilor mai puțin dezvoltate, formînd cu toate regiunile și cu ramurile economiei noastre naționale un tot unitar și inseparabil.

*

Într-un timp relativ scurt, industria chimică din R.P.R. a devenit una din principalele ramuri ale economiei naționale, care contribuie la dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului, prin sporirea continuă a producției de bunuri materiale. „Experiența acumulată, succesele de seamă obținute în construcția și darea în funcțiune a noilor obiective, dezvoltarea celor mai noi ramuri ale industriei chimice pe baza celor mai perfecționate tehnologii, au creat premisele unui avînt continuu, în ritm susținut, al acestei ramuri esențiale pentru o economie modernă”¹³

Romînia dispune astăzi de cele mai moderne ramuri ale chimiei: îngrășăminte și antidăunători, fibre și fire sintetice, cauciuc sintetic, mase plastice, coloranți organici, lacuri și vopsele, detergenți, medicamente de sinteză etc. În anii construcției socialiste au intrat în funcțiune 38 de unități noi din toate ramurile reprezentative ale industriei chimice, iar întreprinderile existente au fost dezvoltate și modernizate, construindu-se 56 secții noi. Industria chimică ocupă astăzi locul al doilea în cadrul industriei grele, după industria construcțiilor de mașini.

Succesele obținute de R. P. Romîna se datoresc liniei juste trasate de partid pentru folosirea tuturor posibilităților interne de care dispune

¹³ Gh. Gheorghiu-Dej: „Cuvîntare rostită la Conferința organizației de partid a orașului București”, Editura politică, 1964, pag. 7.

țara noastră, mobilizînd toate forțele și valorificînd la maximum resursele naturale.

Progresul economic și tehnic-științific realizat de industria chimică se sprijină și pe relațiile de colaborare cu țările socialiste, relații cărora partidul nostru le dă o înaltă prețuire.

Creșterea continuă a producției industriei chimice a permis să se acopere necesarul de consum în multe sectoare economice, creîndu-se totodată posibilități largi de export. Țara noastră exportă an de an produse chimice tot mai multe și de calitate mai bună în 65 de țări ale lumii. Avîntul industriei chimice, dezvoltată în anii puterii populare, confirmă pe deplin politica justă a Partidului Muncitoresc Român, în opera de industrializare socialistă a țării, pentru ridicarea nivelului de trai al populației și pentru creșterea puterii economice și a prestigiului tehnico-științific al Romîniei pe plan internațional.

Înfăptuirea cu succes a planului elaborat de P. M. R. pentru electrificarea țării

Ing. BUJOR ALMĂȘAN

ministrul minelor și energiei electrice

Ea urmare a succeselor obținute în cei 20 de ani care au trecut de la eliberarea patriei, în lupta pentru înfăptuirea industrializării socialiste, a transformării socialiste a agriculturii, a revoluției culturale, a fost construită baza economică a socialismului și s-au statornicit relații de producție socialiste în toate ramurile economiei naționale.

Aceste mărețe victorii sînt un rezultat al politicii științifice a partidului, un rezultat al conducerii permanente de către partid a operei de construcție a socialismului. Izvorul acestor victorii îl constituie aplicarea de către P.M.R. a teoriei marxist-leniniste la condițiile Romîniei.

Sprijinindu-se pe o profundă cunoaștere a situației din țara noastră, ținînd seama de cerințele legilor obiective de dezvoltare, partidul a arătat că singura cale de înlăturare a situației moștenite de la regimul burghezo-moșieresc și de construire a socialismului este industrializarea socialistă.

Astfel, încă în anul 1945, la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, cînd sarcinile principale corespunzătoare acelei etape erau : refacerea industriei distruse de război, înfrîngerea speculei și a sabotajului capitaliștilor etc., în raportul său, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a subliniat că în refacerea industriei accentul trebuie pus pe dezvoltarea industriei grele, ca premisă a dezvoltării în viitor a întregii economii naționale. În același timp atrăgea atenția că această dezvoltare trebuie să fie realizată pe baza unei tehnici avansate și a electrificării.

În stabilirea politicii sale economice, partidul nostru a pornit de la necesitatea obiectivă a creșterii puternice a forțelor de producție ale țării, condiție hotărîtoare în dezvoltarea societății, și de la aplicarea tezei leniniste cu privire la rolul esențial al electrificării în victoria noii orînduiri.

Prin electrificare Lenin înțelegea dezvoltarea tuturor ramurilor economiei naționale pe baza folosirii pe scară largă a energiei electrice. Numai înlocuirea muncii manuale prin mașini și utilaje moderne, prin mecanizarea și automatizarea producției industriale, a transporturilor și construcțiilor poate asigura creșterea rapidă a productivității muncii, care constituie în ultima analiză factorul hotărîtor în victoria noii orînduiri sociale.

Între înzestrarea muncii cu energie electrică, adică între cantitatea de energie electrică pe cap de muncitor industrial și creșterea productivității muncii, există o strânsă legătură, acest indice arătând gradul de dezvoltare al forțelor de producție. În același timp, creșterea continuă a producției de energie electrică și folosirea ei pe scară tot mai largă pentru satisfacerea unor nevoi de fiecare zi ale maselor muncitoare înseamnă ușurarea muncii în gospodăria casnică, crearea condițiilor pentru dezvoltarea rețelei de radio, televiziune, cinematografie. Așadar, creșterea producției de energie electrică contribuie nemijlocit atât la creșterea forțelor de producție ale țării, cât și la ridicarea nivelului de trai material și cultural al poporului.

Legătura strânsă între electrificare și victoria socialismului a fost sintetizată de Lenin în cunoscuta formulă: „Comunismul înseamnă puterea sovietică plus electrificarea întregii țări“.

★

Cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare și trecerea principalelor mijloace ale puterii economice a burgheziei în stăpânirea întregului popor au creat condițiile pentru trecerea la îndeplinirea programului leninist de construcție a socialismului elaborat de Partidul Muncitoresc Român.

Punînd în centrul activității sale industrializarea socialistă, partidul a acordat o deosebită atenție electrificării țării, care trebuie să asigure dezvoltarea tuturor ramurilor economiei naționale. Numai prin dezvoltarea urgentă a unei baze energetice puternice puteau fi asigurate nevoile de creștere și perfecționare a forțelor de producție ale țării.

Nivelul scăzut al electrificării, moștenit de la regimul burghezo-moșieresc, nu putea să constituie o bază pentru construcția unei industrii socialiste. Orientînd capitalurile lor spre acele ramuri care puteau să le asigure profituri ridicate, capitaliștii romîni, în cîrdășie cu capitaliștii străini, au menținut baza energetică a țării noastre într-o totală stare de înapoiere.

Deși începuturile electrificării în România datează încă din anul 1884 — cînd a fost construită centrala electrică de la Timișoara, una din primele centrale electrice din Europa —, în anul 1938, adică după 54 de ani, abia 24% din populația țării trăia în localități electrificate. Consumul anual de energie electrică de 68 kwh pe cap de locuitor situa țara noastră pe unul dintre ultimele locuri din Europa.

Pătrunderea capitalului străin, care, sub forma unor concesiuni, stăpînea 95% din industria gazului și a electricității, a frînat mult electrificarea țării. Pentru a ilustra rolul nefast al capitalului străin în această ramură este concludent faptul că în București, de exemplu, nu a putut fi introdus ani de zile iluminatul electric al străzilor, deoarece aceasta ar fi adus prejudicii capitaliștilor care aveau concesiunea gazului. Pe baza concesiunii ce se acorda diferitelor societăți capitaliste pentru exploatarea instalațiilor energetice, acestea aveau obligația de a construi noi instalații producătoare de energie electrică. Societățile capitaliste își respectau însă obligațiile numai atunci cînd le aduceau profituri importante. Ca exemplu se poate arăta că în estul Transilvaniei, unde aceste societăți capitaliste aveau obligația să insta-

leze o capacitate de 150 000 kw au fost instalați între anii 1931 și 1948 abia 6 000 kw, iar în vestul și centrul Transilvaniei unde urma să fie instalată o capacitate de 550 000 kw, nu au fost făcute nici un fel de instalații.

Influența negativă a pătrunderii capitalului străin, lipsa de interes a regimului burghezo-moșieresc pentru electrificarea țării, au făcut ca în unele regiuni ca Dobrogea, Moldova, Oltenia, gradul de electrificare să se afle la un nivel extrem de scăzut.

În asemenea condiții, producția de energie electrică a țării a atins în anul 1938 numai 1,13 miliarde kwh, iar puterea instalată a tuturor centralelor electrice nu depășea 501 000 kw. Cele peste 600 de mici centrale electrice, câte existau în țară, utilizau drept combustibil gazele naturale, produse petrolifere și cărbune superior, ceea ce era foarte păgubitor pentru economia națională. În același timp, însă, acest sistem era avantajos pentru capitaliști, deoarece centralele mici care foloseau combustibili superiori necesitau investiții reduse și termene de recuperare scurte. Chiar documentele oficiale din acel timp au fost obligate să recunoască această folosire prădalnică a resurselor energetice ale țării. În legătură cu această problemă în *Enciclopedia României*, volumul III, editată în 1939, citim: „O bogăție imensă corespunzătoare a miliarde de kwh energie hidrolică și gaze de sonde este risipită fără posibilități de recuperare, în schimb se utilizează într-o măsură foarte mare lemnul și păcura, secătându-se bogății foarte prețioase ale țării“. Numai 20% din potențialul hidroenergetic al țării era folosit în producția de energie electrică, iar în ceea ce privește lignitul, acesta era aproape nefolosit.

Pentru lichidarea acestei situații și pentru crearea unei baze energetice care să corespundă cerințelor de dezvoltare a economiei naționale, partidul a inițiat trecerea la electrificarea țării pe care a conceput-o ca un vast program de dezvoltare a întregii economii naționale și trecerea ei pe o nouă bază tehnică, program legat nemijlocit de industrializarea țării.

„Electrificarea țării noastre — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în raportul asupra planului de electrificare — se impune ca o sarcină de cea mai mare urgență și însemnătate. Lichidarea înapoierii economice și culturale a țării, pe baza trecerii la marea producție socialistă în industrie și agricultură, este de neconceput fără electrificare. Producția industrială, care în cursul primului nostru plan cincinal va trebui să crească de două ori față de 1950, este legată nemijlocit de asigurarea din vreme a unei puternice dezvoltări a producției noastre energetice“.¹

Elaborarea planului de electrificare s-a sprijinit pe analiza multilaterală și științifică a necesităților de dezvoltare proporțională și armonioasă a întregii economii naționale, a nivelului de dezvoltare a energiei în acel moment și a posibilităților concrete de care dispunea economia țării. Totodată partidul a avut în vedere că dezvoltarea economiei naționale se desfășoară în condiții favorabile determinate de existența sistemului mondial socialist, a relațiilor de colaborare și înțajutorare între țările socialiste — bazate pe principiile egalității în drepturi și avantajului reciproc. Pe baza acestei analize și aplicând învățătura marxist-leninistă la condițiile țării noastre, partidul a stabilit pe bază de criterii economice, politice și sociale

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 325.

obiectivele principale, direcțiile și căile de dezvoltare a energiei țării, orientînd concentrarea eforturilor spre realizarea sarcinilor fundamentale care erau :

— Sporirea masivă a producției de energie electrică, prin extinderea unor centrale existente și construcția de noi capacități care să asigure avansul necesar al producției de energie electrică față de producția celorlalte ramuri.

— Dezvoltarea bazei energetice a țării, urmărindu-se concentrarea producției în centrale electrice echipate cu grupuri de puteri unitare mari.

— Dezvoltarea rețelei de transport care să permită alimentarea tuturor regiunilor țării și dezvoltarea electrificării rurale.

— O atenție deosebită trebuia să fie acordată folosirii raționale a resurselor energetice ale țării, prin înlocuirea treptată a combustibilului superior, folosindu-se combustibili inferiori și energie hidroelectrică.

Una dintre direcțiile importante indicate de partid pentru dezvoltarea bazei energetice a țării a fost și trecerea la producerea combinată a energiei electrice și a celei termice în centrale electrice de termoficare. Stabilirea acestei direcții a fost determinată de avantajele tehnice și de marea eficiență economică pe care le prezintă termoficarea. În adevăr, prin producerea energiei electrice și a energiei termice în aceeași instalație, se realizează o reducere a consumului de combustibil de cca. 35% față de consumul de combustibil ce ar fi necesar dacă s-ar produce cele două feluri de energie în instalații diferite. De asemenea, pentru realizarea unor mari instalații de termoficare, sînt necesare investiții simțitor mai mici decît pentru realizarea unor instalații diferite în care cele două feluri de energie se produc separat. La aceasta mai trebuie să adăugăm că cheltuielile de întreținere și exploatare se reduc la centralele de termoficare față de instalațiile separate de producere a celor două feluri de energie.

Politica în domeniul energiei a partidului nostru a fost concretizată în planul decenal de electrificare a țării (1951—1960).

Înfăptuind politica economică a partidului, statul democrat-popular a ținut seama, în repartizarea investițiilor, de necesitatea dezvoltării ramurii energiei electrice, care să preceadă dezvoltarea celorlalte ramuri, și a asigurat fondurile corespunzătoare obținerii avansului necesar. În vederea electrificării țării, statul a îndreptat importante fonduri și mijloace pentru dezvoltarea cercetărilor geologice, a lucrărilor de prospectare și explorare în scopul sporirii rezervelor de combustibil energetic.

De asemenea, o atenție deosebită a fost acordată creării unei industrii electrotehnice care să asigure utilajul energetic și echipamentul necesar electrificării țării, precum și aparatele electrocasnice de larg consum care să satisfacă nevoile crescînde ale populației.

Ținînd în permanență seama de necesitățile economiei naționale și de posibilitățile concrete de rezolvare a problemelor puse de practica realizării planului de electrificare, Comitetul Central al partidului a orientat concentrarea eforturilor spre realizarea sarcinilor imediate, subliniind că dezvoltarea bazei energetice trebuie să se facă treptat și pe măsură ce se creează condițiile corespunzătoare.

★

Mobilizați de către partid, oamenii muncii din țara noastră au primit cu entuziasm planul de electrificare a țării, iar lupta pentru îndeplinirea lui a fost ridicată la nivelul unei sarcini de onoare.

Prin munca entuziastă a colectivelor de muncitori, tehnicieni și ingineri, sub directa îndrumare a partidului, învingând greutățile apărute pe parcurs, sarcinile planului de electrificare au fost îndeplinite an de an.

La cel de-al II-lea Congres al P.M.R., făcând un bilanț al realizărilor în primii cinci ani de electrificare a țării, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus: „Dacă regimului burghezo-moșieresc i-au trebuit 14 ani (1925—1938) pentru a instala 329 500 kw, adică în medie 23 536 kw pe an, regimul nostru democrat-popular a realizat numai în cursul primului cincinal o putere instalată de 540 000 kw, adică 108 000 kw pe an”.²

Ca urmare a electrificării, gradul de mecanizare a producției și de înzestrare energetică a muncii a crescut de la 1 480 kwh pe cap de muncitor industrial cât era în 1948 la 3 600 kwh.

În vederea valorificării resurselor hidroenergetice, Congresul al II-lea a subliniat necesitatea extinderii studiilor, cercetărilor și lucrărilor pentru amenajarea potențialului hidroenergetic al râurilor interioare, precum și a studiilor cu privire la amenajarea Dunării.

Îndeplinirea și depășirea planului de electrificare de 10 ani (1950—1960), în condiții de eficiență superioară prevederilor inițiale a fost o strălucită verificare în practică a justetei politicii partidului.

La încheierea planului de electrificare, producția de energie electrică a atins 7,7 miliarde kwh, fiind de 3,6 ori mai mare decât în 1950 și de peste 7 ori mai mare decât în 1938. Creșterea medie anuală a producției de energie electrică a fost de 13,7%, față de creșterea medie de 10% a întregii producții industriale. Puterea instalată în centralele electrice a ajuns în 1960 la 1 779 000 kw, față de 501 000 kw în 1938 și 740 000 kw în anul 1950.

Pe linia indicată de Congresul al II-lea al partidului au fost intensificate studiile privitoare la potențialul hidroenergetic al râurilor interioare și s-au început în colaborare cu specialiștii din Iugoslavia, Bulgaria și Uniunea Sovietică studiile și cercetările privitoare la potențialul hidroenergetic al Dunării. Studiile elaborate de specialiștii țărilor riverane au permis întocmirea unei scheme complexe de amenajare a resurselor hidroenergetice ale acestui fluviu, care prezintă un interes deosebit pentru aceste țări.

Realizarea principalelor obiective ale planului de electrificare a țării a creat premisele dezvoltării rapide a economiei naționale și în primul rând a industriei. În 1960, consumul de energie electrică al industriei a întrecut de 6 ori consumul din anul 1950, ceea ce ilustrează faptul că în țara noastră a fost creată o bază industrială importantă, temelie a dezvoltării forțelor de producție în toate ramurile economiei naționale.

Congresul al III-lea al P.M.R., făcând o analiză multilaterală a succeselor obținute în anii care au trecut de la cel de-al II-lea Congres, a apreciat că în țara noastră a fost construită baza economică a socialismului. Marcind începutul unei noi etape — desăvârșirea construcției socialiste — congresul a elaborat programul corespunzător acestei etape și a trasat sar-

² Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări. 1955—1959, Editura politică, 1959, pag. 43—44.

cinile dezvoltării economice și sociale pe perioada 1960—1965 — concretizate în planul șesenal al cărui obiectiv principal îl constituie : dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului, încheierea procesului de făurire a relațiilor de producție socialiste în întreaga economie, în vederea desăvârșirii construcției socialiste.

Punînd accentul pe ritmul rapid de dezvoltare a forțelor de producție, partidul a arătat că acesta trebuie realizat pe baza introducerii tehnicii noi în toate ramurile economiei naționale și a aplicării în practică a cuceririlor științei moderne. Folosirea tehnicii moderne, a extinderii proceselor de electrochimie, electrometalurgie etc., precum și mecanizarea și automatizarea sînt strîns legate de introducerea pe scară largă a energiei electrice în toate ramurile economiei naționale.

În scopul dezvoltării în continuare a bazei energetice a țării, în perioada 1960—1965 puterea ce se va instala în centralele electrice va fi de 2 380 000 kw, adică de peste patru ori puterea instalată în 50 de ani de către burghezie. Din această putere, 23% va fi obținută prin amplificarea unor centrale electrice existente, iar 77% prin construcția de noi centrale. La sfîrșitul șesenalului, puterea totală instalată va fi de 3 900 000 kw. Producția de energie electrică va fi de 18,5 miliarde kwh. Prin sporul mediu anual de 18% al producției de energie electrică față de 13%, cît reprezintă creșterea medie anuală a producției industriale în această perioadă, se asigură pasul înainte față de dezvoltarea producției celorlalte ramuri ale economiei.

Organizînd construcția socialistă, partidul nostru a aplicat cu consecvență învățătura leninistă, potrivit căreia la baza dezvoltării economiei naționale trebuie să stea folosirea rațională a propriilor posibilități, mobilizarea maximă a tuturor forțelor și resurselor economiei naționale.

Politica de folosire cu maximum de eficiență a resurselor naturale se oglindește foarte puternic și în linia de dezvoltare a energiei țării noastre fixată de către partid încă la elaborarea planului de 10 ani de electrificare a țării.

În planul șesenal (1960—1965), economisirea resurselor naturale în scopul valorificării lor superioare este un element caracteristic, corespunzător necesităților de dezvoltare a bazei tehnice-materiale a socialismului.

În noua etapă, în domeniul politicii energetice, problema folosirii resurselor naturale cu cea mai mare eficiență economică ocupă un loc și mai important. Pe această linie, Congresul al III-lea a orientat cu fermitate înlocuirea treptată a folosirii combustibilului superior la producția de energie electrică prin combustibil inferior, din care lignitul are ponderea cea mai mare. De asemenea, se pune un accent deosebit pe dezvoltarea termoficării, care permite folosirea combustibililor cu cea mai mare eficiență economică, precum și pe folosirea energiei hidroelectrice, care trebuie să asigure un aport din ce în ce mai important în balanța energetică a țării.

Știința și tehnica modernă permit ca prin valorificarea superioară și complexă a unor resurse naturale să se obțină o gamă foarte variată de produse noi, foarte prețioase economiei naționale. Pornind de aci, prin folosirea din ce în ce mai mare a cărbunilor inferiori, a forței hidraulice, pentru producția de energie electrică, însemnate cantități de gaze, țiței, lemn, cărbune superior sînt supuse unor procese superioare de valorificare. Astfel, valoarea polietilenei realizată prin valorificarea gazelor de rafinare este de 17,5 ori mai mare decît folosirea acestora drept combustibil ; de ase-

menea, valoarea produselor ce se obțin dintr-o tonă de țiței este cu 30% mai mare decât în 1959, iar a produselor obținute dintr-un metru cub de masă lemnoasă — cu 50% mai mare.

*

Dezvoltarea și îmbunătățirea sistematică a bazei energetice a țării noastre constituie rezultatul înfăptuirii programului de investiții care a asigurat lărgirea cercetărilor geologice, crearea capacităților de producție și de transport de energie electrică.

În perioada 1951—1963, în industria energiei electrice au fost investite peste 14 miliarde de lei, la care dacă adăugăm și fondurile investite pentru lucrări geologice și pentru lărgirea bazei de combustibil energetic rezultă că în perioada 1951—1963 fondurile investite în energetică sînt de cca. 47 de miliarde lei, ceea ce reprezintă cca. 42% din investițiile alocate industriei.

Datorită investițiilor masive alocate pentru electrificarea țării, ținînd seama de nevoile economiei, în anii puterii populare au fost construite centrale mari, echipate cu grupuri de putere unitară mare. Chiar în primii ani de realizare a planului de electrificare, cînd nevoile stringente de energie electrică impuneau darea în exploatare în termene foarte scurte a unor noi capacități, centralele electrice care au fost construite aveau puteri de 24 000 pînă la 150 000 kw. De exemplu, în anul 1962 au intrat în funcțiune centralele Ovidiu II, avînd o capacitate de 36 000 kw, cea de la Doicești, avînd o capacitate de 120 000 kw etc. Pentru a putea aprecia dimensiunile chiar ale acestor prime centrale construite în țara noastră în anii puterii populare, menționăm că sub regimul burghezo-moșieresc puterea medie instalată în centralele electrice a fost de 875 kw, iar puterea medie a grupurilor — de 500 kw. Treptat, pe harta țării noastre au apărut mari și puternice obiective energetice ca: Termocentrala „Steaua roșie”-Fîntînele de 150 000 kw, centrala electrică de termoficare Borzești de 175 000 kw, Centrala electrică de termoficare Brazi de 200 000 kw., Termocentrala Paroșeni de 150 000 kw, care prin intrarea în funcțiune în acest an a unui grup nou a ajuns la puterea de 300 000 kw, adică circa 2/3 din puterea instalată în toate centralele din România în anul 1938.

Sînt în curs de construcție și vor fi puse în funcțiune în anii 1964—1965 Termocentrala Luduș — cu o putere în prima etapă de 300 000 kw, din care două grupuri a câte 100 000 kw au intrat deja în funcțiune, iar pînă la sfîrșitul anului 1964 va intra și al treilea grup; au început, de asemenea, lucrările pentru etapa finală în care această termocentrală va avea o putere de 800 000 kw; Centrala electrică de termoficare Craiova, care în prima etapă va avea o putere de 350 000 kw, București-Sud, cu o putere în prima etapă de 100 000 kw.

Și în ceea ce privește puterea unitară a grupurilor, a fost imprimată o linie ascendentă. Astfel, în timp ce în prima etapă au fost instalate grupuri cu o putere unitară de 1 200—50 000 kw, în etapa următoare puterea unitară a grupurilor este de 100 000, 150 000, 200 000 kw și chiar mai mare.

Nivelul tehnic al acestor instalații asigură o eficacitate mare a exploataării; un singur grup de 200 000 kw va produce într-un an o cantitate de energie electrică egală cu cea produsă de toate centralele electrice din țară în anul 1938 și numai cu o jumătate din consumul de combustibil.

Aplicarea liniei trasate de partid privind folosirea rațională a resurselor energetice se reflectă în creșterea ponderii energiei produse pe bază de combustibil inferior și de energie hidroelectrică. Astfel, Termocentrala Doicești folosește pentru ardere lignitul, „Steaua Roșie”-Fântâna folosește gazele de joasă presiune, Paroșeni folosește deșeuri de cărbune din Valea Jiului, centrala electrică de termoficare Craiova va folosi lignitul din bazinul Motrului etc.

Această schimbare a structurii combustibilului utilizat în centralele electrice a fost posibilă datorită măsurilor luate de statul nostru pentru creșterea producției de cărbune energetic și de intensificare a cercetărilor geologice pentru găsirea de noi rezerve de cărbuni în Muntenia, Oltenia, nord-vestul Transilvaniei. Ca urmare a lărgirii capacităților de extracție și a deschiderii de noi zăcăminte, producția de lignit care în anul 1938 era de 300 000 de tone a ajuns la 3 800 000 de tone anual.

În prezent se desfășoară în ritm susținut lucrările din bazinul Motrului, unde vor fi deschise trei mine de lignit, fiecare având o capacitate de 1 000 000 de tone pe an, din care două au și fost date în exploatare.

Paralel cu înlocuirea treptată a combustibilului superior, în balanța energetică a țării, o atenție deosebită a fost acordată reducerii continue a consumurilor specifice de combustibil. Pe linia folosirii cât mai raționale a resurselor energetice o atenție deosebită a fost acordată extinderii termoficării. Marile centrale electrice de termoficare Borzești, Brazi, Craiova, București-Sud, precum și alte centrale de puteri medii ca : Iași, Pitești, Oradea, ilustrează din plin amploarea luată de termoficare în ultimii ani.

Și pe linia folosirii potențialului hidroenergetic al râurilor au fost obținute rezultate însemnate. Un loc de frunte în planul de electrificare îl ocupă Hidrocentrala „V. I. Lenin” de la Bicaz, cu o putere instalată de 210 000 kw, care, prin lucrările ce au fost executate, se situează printre marile lucrări de acest gen realizate pe plan mondial. În acești ani au fost puse în funcțiune și hidrocentralele Moroieni, Sadu V, Văliug. Într-un stadiu avansat de construcție sînt hidrocentralele de pe riul Bistrița în aval de Bicaz ; aceste hidrocentrale în cascadă — dintre care Roznov I, Roznov II, Pîngărați și parțial Zănești au fost date în exploatare — se echipează cu utilaje realizate în țara noastră. Împreună cu Hidrocentrala „V. I. Lenin” de la Bicaz, puterea acestor centrale va fi de 450 000 kw.

A fost începută și se execută în ritm susținut construcția mării Hidrocentrale „16 Februarie” — Argeș, care în prima etapă va avea o putere de 220 000 kw și care reprezintă începutul unei complexe amenajări hidroenergetice a bazinului râului Argeș.

În cursul acestui an vor începe și lucrările de amenajare a Dunării în sectorul Porțile de Fier. Soluțiile tehnice și economice adoptate asigură utilizarea potențialului hidroenergetic al sectorului romîno-iugoslav al Dunării în condiții reciproc avantajoase pentru cele două state, R.P.R.—R.S.F.I., și cu respectarea deplină a suveranității lor.

Puterea acestei centrale va fi de 2 000 000 kw, iar producția de energie electrică de 10 miliarde kwh, adică egală cu întreaga producție de energie electrică a țării în anul 1962.

Importanța acestei hidrocentrale, care, după hidrocentralele de pe Volga, se situează printre cele mai mari din Europa, constă în faptul că, în afară de producția de energie, amenajările ce se vor realiza vor duce la o schimbare radicală a condițiilor de navigație pe Dunăre. Capacitatea de trafic anual va crește de la 12 000 000 de tone la 45 000 000 de tone, iar durata de trecere a vaselor care navighează în acest sector se va reduce de la 180 de ore la cca. 35 de ore.

Corespunzător creșterii puterii instalate în centralele electrice, au fost construite pentru necesitățile de transport de energie electrică linii electrice de înaltă tensiune. Sub regimul burghezo-moșieresc a fost construită în țara noastră a singură linie de 110 000 V, în lungime de 127 km. În anii puterii populare au fost construite linii de 110 000 V, 220 000 V și prima linie de 400 000 V, a căror lungime totalizează peste 5 200 km.

Prin construcția liniei de foarte înaltă tensiune de 400 000 V, care pleacă de la Luduș spre Cehoslovacia, sistemul energetic național al țării noastre a fost interconectat cu sistemele energetice ale celorlalte țări socialiste, ceea ce permite efectuarea unor schimburi de energie electrică în condiții reciproc avantajoase și întrajutorarea sistemelor energetice la caz de nevoie (avarii, acoperirea vârfului de sarcină etc).

Dezvoltarea rețelilor de linii de transport de înaltă tensiune a permis realizarea sistemului energetic unic național. Prin legarea centralelor electrice între ele se obține o funcționare sigură, se creează posibilitatea ca centralele electrice să se ajute între ele și astfel să asigure alimentarea continuă cu energie electrică a întreprinderilor și a celorlalți consumatori.

O dată cu realizarea sistemului energetic unic național, a devenit posibilă alimentarea cu energie electrică și a consumatorilor în locurile unde nu pot fi amplasate, din lipsă de resurse energetice, centrale electrice.

În dezvoltarea bazei energetice a țării noastre, o atenție deosebită a fost acordată modernizării instalațiilor și ridicării nivelului tehnic al acestora. Noile centrale care au fost construite sînt echipate cu unități de mare putere, parametri superiori de funcționare, cu un înalt grad de automatizare, prezentînd o mare siguranță în exploatare. Dacă în trecut termocentralele funcționau cu parametri inferiori, presiunea aburului fiind de 30 atm., iar temperatura sub 400°C, la centralele termoelectrice construite între anii 1950—1959, parametrii aburului sînt de 100 atm. și 530°C, iar în centralele care sînt în construcție parametrii ating 140 atm. și 570°C. La aceste centrale, principalele procese sînt automatizate. Centralele hidroelectrice care au fost construite sînt complet automatizate.

Cea mai mare parte a stațiilor de transformare au fost dotate cu echipament de telemecanizare și de automatizare, iar o mare parte din stații funcționează azi fără personal permanent.

La rețelele electrice de înaltă și foarte înaltă tensiune a fost aplicată reanclanșarea automată rapidă, ceea ce determină reducerea întreruperilor și mărirea siguranței de funcționare a sistemului energetic național.

În procesul de înfăptuire a industrializării, partidul acordă o atenție deosebită realizării unei repartizări raționale a forțelor de producție pe întreg teritoriul țării, ceea ce creează premisele lichidării rămănerii în urmă a unora dintre regiuni. Dezvoltarea economică și culturală a regiunilor rămase în urmă a pus pe primul plan sarcina dezvoltării rapide a unei baze energetice care să facă posibilă industrializarea acestora.

În acest scop, partidul și guvernul au indicat ca la alegerea amplasamentelor unor centrale electrice, să se țină seama de condițiile concrete și posibilitățile de dezvoltare a diverselor regiuni ale țării. Pe baza acestor indicații, construcția unor mari centrale electrice și a unor linii de transport de energie electrică a făcut posibilă dezvoltarea unor importante centre industriale. Astfel, în Moldova s-au dezvoltat Complexul de la Borzești, Fabrica de rețon Săvinești, Fabrica de fibre sintetice Onești, Combinatul chimic Roznov, Fabrica de rulmenți Birlad etc. Toate aceste construcții și multe altele au fost posibile numai după ce au fost construite Hidrocentrala „V. I. Lenin” de la Bicaz, Centrala electrică de termoficare Borzești și încă alte centrale și linii electrice.

În regiunea Argeș a fost construită o fabrică de sodă caustică și sodă calcinată la Govora, Complexul de industrializare a lemnului din Tg.-Jiu. Sînt în curs de construcție Combinatul Chimic Craiova, Uzina de aluminiu de la Slatina care vor fi alimentate cu energie electrică și energie termică de la Centrala electrică de termoficare Craiova. O importantă dezvoltare a cunoscut în anii puterii populare și Dobrogea, unde s-au construit Fabrica de ciment Medgidia, Întreprinderea metalurgică Medgidia, Fabrica de acid sulfuric și îngrășăminte azotoase de la Năvodari, o serie de întreprinderi ale industriei alimentare etc.

Ca urmare a înfăptuirii politicii de industrializare, aceste regiuni au devenit un factor important în economia națională, ponderea producției acestora fiind din ce în ce mai mare în producția industrială a întregii țări.

Creșterea consumului de energie electrică în toate ramurile economiei naționale a fost însoțită de o sporire importantă a consumului de energie electrică al populației. Azi, peste 90 % din populația din mediul urban folosește energia electrică în gospodăria casnică.

În anii construcției socialiste, peste 5 000 de sate din țara noastră, de zece ori mai multe decît în anii regimului burghezo-moșieresc, au fost legate la rețele electrice de distribuție. Dacă însă comparăm numărul de gospodării individuale din mediul rural consumatoare de energie electrică în trecut cu cele din prezent, cifrele devin și mai semnificative. În adevăr, dacă în trecut doar 2 000 de gospodării, adică 4—5 gospodării pe fiecare sat, foloseau energie electrică, azi există peste 737 300 de gospodării consumatoare de energie electrică, adică în medie peste 130 de gospodării în fiecare sat.

O dată cu creșterea numărului gospodăriilor electrificate a crescut și folosirea aparatelor electrocasnice în mediul rural. În satul Filipești (raionul Făurei), de exemplu, unde din 484 de gospodării individuale, în timp de numai 3 ani, au fost electrificate 236 de gospodării, există 196 de aparate de

radio, 5 televizoare, 150 de mașini de călcat electrice etc. În satul Fibiș (raionul Lipova), unde, în aceeași perioadă, din 532 de gospodării au fost electrificate 365 de gospodării, există 238 de aparate de radio, 13 televizoare, 182 de mașini electrice de călcat, 23 de mașini de spălat rufe etc. În satul Cornereva (raionul Orșova), unde din 108 gospodării au fost electrificate 86, există 86 de aparate de radio și alte aparate electrocasnice. Și exemplele de acest gen sînt numeroase.

Ca un rezultat al muncii organizatorice a partidului, în satele în care în trecut domneau mizeria și analfabetismul, azi, o dată cu electrificarea, părăsesc larg cartea, ziarul, revista, radioul, televizorul. Marele număr de cămine culturale, bogata activitate artistică și culturală, setea pentru lărgirea cunoștințelor tehnice sînt o mărturie a schimbărilor profunde petrecute în viața satelor.

Dezvoltarea continuă a producției și a consumului de energie electrică a fost însoțită de dezvoltarea unei industrii proprii electrotehnice care asigură în măsură din ce în ce mai mare mașinile și aparatajele necesare electrificării, precum și aparatele electrocasnice necesare.

Creată în anii puterii populare, industria electrotehnică este în continuă dezvoltare. Azi în țara noastră se produc autotransformatori de 200 000 KVA și 220/110 KVA, compensatoare sincrone de 5 000 KVAR, transformatori de forță de 20 000 KVAR și 110 000 V, cabluri electrice, diverse aparate de măsură și control etc. Produse ale industriei noastre electrotehnice, realizate la nivelul performanțelor mondiale asigură pe scară din ce în ce mai largă necesitățile economiei naționale. În același timp, numeroase produse ale industriei electrotehnice românești sînt exportate și apreciate peste hotare.

Pentru satisfacerea cererilor crescînde ale populației de aparate electrotehnice și electrocasnice, în anii puterii populare a fost puternic dezvoltată producția de bunuri electrice de larg consum. De asemenea, a fost modernizată și dezvoltată producția de becuri electrice, a fost construită o fabrică de mare capacitate pentru aparate de radio, televizoare etc., se produc azi în țară frigidere, mașini de spălat electrice, aspiratoare etc.

Succesele obținute în electrificarea țării noastre, sînt strîns legate de colaborarea și întrajutorarea frățească cu Uniunea Sovietică și cu celelalte țări socialiste. Călăuzindu-se după principiile internaționalismului socialist, ale egalității în drepturi și respectării suveranității naționale și integrității teritoriale, țările socialiste și-au dezvoltat colaborarea economică în interesul fiecăreia dintre ele și a sistemului socialist în ansamblu. Pe baza acordurilor comerciale ce au fost încheiate, U.R.S.S. ne-a livrat instalații și echipament electric pentru o serie de centrale electrice ca, de pildă, Doicești, Fîntînele, Poroșeni, Brazi etc. R.S.C. ne-a livrat grupurile pentru centrala hidroelectrică „V. I. Lenin” — Bicaz, pentru primele instalații date în folosință la Termocentrala Luduș etc.

Montori și specialiști din aceste țări au adus o importantă contribuție la montarea centralelor respective; o parte din proiectele centralelor construite au fost realizate prin colaborare între institutele noastre de proiectări

de centrale și rețele electrice cu institutele similare din U.R.S.S., R.P.U. și R.S.C.

Dezvoltarea într-un ritm rapid a electrificării țării a ridicat probleme complexe legate de asigurarea cadrelor de specialitate pentru proiectarea, construcția și montajul centralelor și rețelelor electrice, precum și pentru exploatarea acestor instalații.

Politica energetică a burgheziei, starea de înapoiere a electrificării în trecut nu au fost un teren favorabil pentru formarea unui număr însemnat de specialiști în acest domeniu. Această lipsă de cadre de specialitate s-a resimțit puternic o dată cu trecerea la electrificarea țării. Dar, în procesul îndeplinirii planului de electrificare a țării, învingând greutățile inerente începutului, colectivele de muncitori, ingineri și tehnicieni, în frunte cu comuniștii, au rezolvat cu succes problemele puse de practică.

În procesul de înfăptuire a planului de electrificare au crescut și s-au perfecționat un număr însemnat de cadre calificate. Sub îndrumarea partidului, în a cărei politică pregătirea și perfecționarea cadrelor necesare economiei naționale constituie o problemă centrală, an de an a crescut numărul cadrelor necesare electrificării țării. În acești ani au fost create numeroase școli profesionale, școli tehnice și facultăți pentru pregătirea cadrelor cu înaltă calificare tehnică. În anii 1948—1962 aproape 16 000 de elevi au absolvit școlile profesionale de electrotehnică și cca. 6 000 au absolvit școlile medii tehnice. În aceeași perioadă, peste 6 000 de ingineri au absolvit institutele politehnice în specialitatea energetică și electrotehnică.

O deosebită atenție a fost acordată formării cadrelor de proiectanți. În scopul realizării studiilor și cercetărilor de teren precum și a proiectelor obiectivelor energetice prevăzute în planul de electrificare, a fost creat, încă în anul 1949, Institutul de studii și proiectări energetice, la început cu un număr restrâns de specialiști și care apoi s-a dezvoltat prin completarea cu tineri ingineri veniți din institutele tehnice. Formate în practica de proiectare, cadrele tinere au obținut o înaltă calificare tehnică și au adus o importantă contribuție în elaborarea lucrărilor de proiectare. În cei 15 ani de activitate, în cadrul Institutului au fost elaborate proiectele unor mari construcții de centrale termoelectrice, hidroelectrice și rețele de transport.

Trecerea la construcția unor lucrări hidrotehnice de mare amploare, cum sînt, de exemplu, Hidrocentrala „16 Februarie”-Argeș, lucrările de amenajare a Dunării la Porțile de Fier, au ridicat o serie de probleme complexe, de a căror rezolvare se ocupă un numeros colectiv de cadre tehnice cu înaltă pregătire profesională. Pentru crearea tuturor condițiilor de rezolvare a problemelor tehnice pe care le pun construcțiile hidrotehnice, precum și pentru executarea volumului mare de studii și cercetări de teren și de proiectare, a apărut ca o necesitate imperioasă crearea unui nou institut care să se ocupe nemijlocit de lucrările legate de amenajarea potențialului hidroenergetic al apelor. Ca urmare, în anul 1963 a fost creat Institutul de studii și proiectări hidroenergetice. Cadrele de bază ale acestui nou institut au o vastă experiență cîștigată în practica realizării

marilor lucrări hidrotehnice la Hidrocentrala „V. I. Lenin“ de la Bicăz și la celelalte lucrări hidrotehnice, ceea ce reprezintă o garanție pentru realizarea în cele mai bune condiții a sarcinilor puse de construcția noilor hidrocentrale.

Cadre de valoare au fost formate și în practica construcției și montajului centralelor electrice care au fost date în exploatare. În același timp, Trustul de construcții și montaje energetice (T.C.M.E.), format în anii puterii populare pentru a asigura executarea lucrărilor prevăzute în planul de electrificare, a fost înzestrat, prin grija statului democrat-popular cu utilaje moderne de înaltă productivitate și poate azi să asigure realizarea integrală a construcției și a montării obiectivelor energetice.

Sub permanenta îndrumare a partidului, sarcinile trasate de cel de al III-lea Congres în domeniul electrificării se îndeplinesc cu succes.

Un mare sprijin în realizarea sarcinilor puse de electrificarea țării l-au constituit îndrumările date de conducerea de partid și de stat cu ocazia vizitelor făcute pe șantierele unor mari obiective energetice, la Hidrocentrala de la Bicăz, la Centrala de termoficare Borzești, la Brazi, Luduș, Argeș etc., unde conducerea de partid a analizat împreună cu proiectanții și constructorii problemele puse de practica realizării acestor obiective. În discuțiile avute, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, personal, ca și ceilalți conducători de partid și de stat au insistat asupra necesității de a se imprima muncii un caracter viu, creator, iar la alegerea soluțiilor să se țină seama de criteriile economice și tehnice, aplicându-se cu curaj acele soluții și procedee care să asigure introducerea tehnicii celei mai avansate și obținerea unei înalte eficacități economice.

Înfăptuirea consecventă a politicii energetice a partidului a asigurat dezvoltarea electrificării și creșterea gradului de mecanizare și automatizare a proceselor de producție. În anul 1963, înzestrarea muncii cu energie electrică a ajuns la 6 152 kwh pe cap de muncitor industrial, față de 2 105 kwh cât era în 1950, în condițiile în care numărul de muncitori în industrie a crescut de la 640 400 cât era în anul 1950 la 1 318 300 în anul 1963, ceea ce arată că industria noastră consumă azi de 8 ori mai multă energie decât în 1950. La sfârșitul anului 1963 producția de energie electrică a țării noastre a atins 11,7 miliarde kwh, iar puterea instalată în centrale 2 356 000 kw.

Planul de stat pe anul 1964 prevede ca producția de energie electrică să ajungă la 14,5 miliarde kwh, ceea ce înseamnă o creștere de 24,5% față de producția anului 1963. În anul în curs, producția de energie electrică și termică va depăși de 22 de ori pe cea realizată în 1938.

Pentru realizarea acestui spor de producție, statul nostru a alocat fondurile de investiții necesare grăbirii ritmului de construcție a noilor obiective energetice și concentrarea eforturilor pentru terminarea celor începute. Ca urmare, în anul 1964, în ramura energiei electrice vor fi dați în exploatare 650 000 kw, adică o putere egală cu 25% din puterea insta-

lată la sfârșitul anului 1963. Numai puterea nouă ce se va instala în 1964 în centralele electrice depășește cu mult pe cea creată în România în întreaga perioadă de guvernare burghezo-moșierească.

*

Succesele obținute în înlăptuirea politicii de electrificare a țării, inițiată de partid și oglindită în planul de electrificare de 10 ani, a cărei orientare este întru totul valabilă și azi, au condus la schimbări esențiale ale bazei energetice a țării.

Puternicele construcții de centrale electrice, dezvoltarea unei puternice rețele de linii electrice care împânzește țara, realizarea sistemului energetic național permit o producție masivă de energie electrică și transportul acesteia în toate colțurile țării.

Mărețele sarcini ale construcției socialismului în patria noastră cer ca și pe viitor, electrificarea țării să continue în ritm rapid.

Forța mobilizatoare a planurilor partidului nostru, succesele dobândite și experiența acumulată de energeticienii noștri, sînt cheazășia înlăptuirii cu succes a mărețelor sarcini legate de electrificarea țării, de ridicarea neconținută a nivelului de trai material și cultural al întregului popor.

Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare — temelia orînduirii democrat - populare*

GHEORGHE MATEI

Lasicii marxism-leninismului, supunînd unei analize profunde relațiile de clasă din societatea burgheză și forțele motrice ale revoluției, au creat și fundamentat învățătura cu privire la necesitatea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Ei au reliefat însemnătatea și rolul istoric al alianței muncitorești-țăărănești, forță socială capabilă să asigure răsturnarea puterii claselor exploatare și făurirea orînduirii noi, una dintre legile general-valabile ale revoluției și construcției socialiste.

Bazîndu-se pe învățătura marxist-leninistă și pe propria-i experiență bogată de luptă, partidul nostru a militat neabătut și a izbutit să închege, să întărească și să sudeze alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, care a stat și stă la temelia mărețelor realizări cu care poporul nostru întîmpină a XX-a aniversare a eliberării sale din jugul fascist.

În același timp, Partidul Muncitoresc Român, prin formele și metodele folosite, prin aplicarea teoriei marxist-leniniste la condițiile concrete din România, și-a adus contribuția la patrimoniul experienței comune a mișcării comuniste și muncitorești într-o problemă majoră ca aceea de care ne ocupăm.

★

În procesul de făurire a alianței muncitorești-țăărănești, clasa muncitoare și partidul nostru s-au sprijinit pe tradițiile de luptă ale țărănimii romîne, ale căror rădăcini sînt împlîntate în adîncul veacurilor.

Istoria Romîniei a fost străbătută de focul frămîntărilor și răscoalelor țărănești împotriva jugului claselor exploatare. Dîre adînci au săpat în memoria poporului marile mișcări de masă de la sate din epoca feudalismului — răscoala de la Bobilna din 1437, războiul țărănesc de sub conducerea lui Gheorghe Doja din 1514, răscoala condusă de Horia, Cloșca și Crișan din 1784, răscoala condusă de Tudor Vladimirescu din 1821 etc.

Ridicările furtunoase ale țărănimii din patria noastră, dîrzenia, eroismul și martiriul acesteia au avut ecou nu numai pe plan intern, ci și pe plan extern, găsind uneori rezonanțe îndepărtate.

* Întocmit pe baza materialelor monografiei în manuscris, elaborată de către Institutul de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., intitulată: „Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare în România. Însemnătatea și rolul ei istoric.“

Fondatorii socialismului științific au acordat atenție și prețuire evenimentelor luptei de clasă antifeudale din România. Relevînd curajul și spiritul de jertfă al țăranilor ridicați la luptă în 1514, F. Engels menționa în legătură cu cumplita represiune împotriva acestora : „Cadavrele țăranilor atîrnau cu miile de-a lungul drumurilor sau la intrarea satelor arse. Se relatează că aproape 60 000 de oameni au căzut în luptă sau au fost masacrați”¹.

Apreciind figura lui Tudor Vladimirescu și subliniind baza social-țărănească a mișcării conduse de el, K. Marx reliefa : „Vladimirescu era patriot român... Țăranii, în masă în jurul său, îl numeau numai Tudor (principele Tudor). Trupele sale cresc cu voluntari țărani și cu cete armate venite din munți. Prin păduri și munți, peste tot, țăranii deznădăjduiți caută răzbunare ca haiduci”².

Luptele de clasă purtate de țăranimea din România în îndelungata istorie a evului mediu au vădit cu pregnanță izvorul adînc de forțe și resurse revoluționare ce sălășluiau în sînul ei. Aceste lupte au lovit și subminat orînduirea feudală.

În perioada dezvoltării capitaliste a Romîniei, mai cu seamă în timpul revoluției burghezo-democratice din 1848 și al evenimentelor legate de Unirea Principatelor din 1859, țăranimea s-a afirmat ca una dintre forțele principale ale mișcării, atît prin participarea masivă și hotărîtă în acțiuni, cît și prin semnificația obiectivă a dezideratelor pe care le ridica. Alături de elementele proletariatului în formare, țăranimea s-a ridicat în apărarea revoluției și sprijinirea cauzei făuririi statului național român, legînd aceasta de cererea lichidării iobăgiei și a satisfacerii dreptului ei la pămînt. Temîndu-se însă de masele populare și urmărind înăbușirea luptei lor, forțele principale ale burgheziei au căzut la înțelegere cu moșierimea, constituind „monstruoasa alianță”. Aceasta a făcut ca revoluția burghezo-democratică să nu fie desăvîrșită și să persiste puternice resturi feudale în țara noastră. Dezvoltarea capitalismului în agricultura romînească pe o cale lentă și anevoioasă, calea reformelor sau prusacă, cum a denumit-o V. I. Lenin, a fost însoțită de o dublă și cruntă exploatare și oprimare a maselor de bază ale țăranimii de către burghezie și moșierime.

În aceste condiții, apariția și dezvoltarea mișcării muncitorești au deschis noi perspective și pentru țăranime. Încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, proletariatul din România începuse să se afirme ca o forță socială înaintată, ridicînd steagul luptei pentru drepturi și libertăți democratice, pentru interesele vitale ale celor ce muncesc³.

De la primii ei pași, mișcarea muncitorească din România și-a îndreptat privirile către țăranime ca spre un frate și aliat firesc. Începînd cu cele dintîi organizații socialiste și muncitorești (cercuri, asociații, cluburi) și continuînd cu Partidul social-democrat al muncitorilor din România (1893—1899), cercurile „România muncitoare” (1902—1907), Uniunea socialistă (1908—1910) și Partidul social-democrat reconstituit în 1910, vechea mișcare muncitorească din țara noastră a desfășurat o activitate în continuă creștere la sate. Aceasta a îmbrăcat forme dintre cele mai variate, ca : difuzarea de ziare și broșuri,

¹ F. Engels : „Războiul țărănesc german”, E.S.P.L.P. 1958, pag. 82—83.

² „Karl Marx despre Romînia” (manuscrise), București, 1961, pag. 113—114.

³ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 426.

propaganda prin viu grai, organizarea de întruniri, crearea unor sindicate de lucrători agricoli, organizații social-democrate în mediul rural etc.

Au avut loc unele manifestări și acțiuni comune de luptă ale muncitorilor și țăranilor, ca cele din timpul răscoalelor țărănești din 1888, 1892, 1899 și mai ales al marii răscoală a țăranilor din 1907.

Solidaritatea și sprijinul dat de clasa muncitoare țărănimii ridicate la luptă în 1907, prin organizarea a numeroase acțiuni, greve, întruniri și demonstrații, prin lansarea de manifeste și ducerea unei campanii de presă, difuzarea ideilor socialiste în masele țărănești, prevesteau alianța muncitorească-țărănească de mai târziu⁴.

Sesizând importanța problemei țărănești pentru România, mișcarea muncitorească din țara noastră și-a adus totodată contribuția la abordarea acesteia în cadrul mișcării muncitorești internaționale. Delegația română la Congresul de la Paris de constituire a Internaționalei a II-a (1889) a ridicat în fața forumului socialist internațional problemele luptei de clasă la sate din România⁵. La congresele Internaționalei a II-a de la Bruxelles (1892) și Zürich (1893), delegații români au avut inițiativa propunerii de a se lua în dezbatere problema agrară. Ziarul „Munca” releva în legătură cu Congresul de la Zürich că „i-a trebuit delegației române multă trudă pentru a obține o discuție imediată. Propunerea delegației române, susținută de delegații din 8 țări, a fost în fine primită. Cîntea inițiativei revine desigur partidei social-democratice române și delegaților ei”⁶.

Pus în curent de către delegația română asupra luptelor revoluționare din primăvara anului 1907 din România, Congresul de la Stuttgart al Internaționalei a II-a din același an a adoptat în unanimitate o rezoluție specială prin care condamna „politica de exterminare dezlanțuită de către guvernul român împotriva poporului muncitor de la orașe și sate” și transmitea „urările sale de încurajare și de reușită proletariatului conștient din România”⁷.

Cu acel prilej și în alte împrejurări, V. I. Lenin a dat aprecierea cuvenită evenimentului memorabil pe care l-a reprezentat răscoala țăranilor din 1907 din țara noastră⁸.

Apropierea treptată a mișcării muncitorești din România de o concepție mai justă în problema țărănească a fost un proces complex și anevoios, desfășurat într-o luptă continuă cu felurite teze și poziții oportuniste, unele slujind de o manieră aproape fătîșă interesele de clasă ale burgheziei — cazul elementelor burghezo-liberale din conducerea P.S.D.M.R. Expresia teoretică cea mai încheată a acestor teze și poziții oportuniste a constituit-o concepția „neoiobagiei” a lui C. Dobrogeanu-Gherea, care, pornind de la aprecierea eronată a condițiilor obiective ale etapei în care se afla România, ajungea la concluzia situării proletariatului și țăărănimii la remorca burgheziei, a negării deci a posibilității alianței muncitorești-țărănești.

Pornind de la aprecierea falsă după care țărănimea constituia o clasă

⁴ Loc. cit., pag. 428.

⁵ Un corospondent străin aflat în România nota mai târziu: „Una din mișcările agrare, de la 1888, a intrat chiar în protocolul Congresului socialist internațional din Paris 1889 — iulie” („Adevărul” din 27 martie 1907).

⁶ „Munca” din 22 august 1893.

⁷ „România muncitoare” din 26 august 1907.

⁸ Vezi V. I. Lenin, Opere complete, vol. 16, Editura politică, 1963, pag. 495; vezi și V. I. Lenin, Opere, vol. 39, Editura politică, 1962, pag. 674.

„conservatoare“, „retrogradă“ și chiar reacționară, liderii oportuniști care se aflau în conducerea mișcării muncitorești din România, ca și a Internaționalei a II-a în genere, ignorau imensele rezerve de energie revoluționară ale maseilor țărănești și se opuneau căii revoluționare de rezolvare a problemei țărănești sub conducerea clasei muncitoare și a partidului ei.

În pofida acestor greutăți, clarificarea în problema țărănească înregistra noi pași în mișcarea noastră muncitorească. Aceasta se împletea strâns cu înăsprirea contradicțiilor de clasă și creșterea mișcărilor revoluționare, influențându-se și condiționându-se reciproc.

O deosebită amploare și intensitate au luat frământările și luptele muncitorești și țărănești în timpul primului război mondial, al avântului revoluționar care a început în această perioadă. Creșterea conștiinței de clasă și maturizarea proletariatului român, în focul ascuțitelor bătălii de clasă din anii 1917—1921 și sub înfrurirea ideilor Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, deschideau perspective noi și în rezolvarea problemei țărănești. În această situație, sub presiunea valului luptelor revoluționare, clasele exploatare au fost silit să recurgă la concesii și manevre, să promită și să acorde reforma agrară, votul universal, să înființeze o serie de noi partide burgheze cu titlaturi „țărănești“, „populare“ etc. Toate acestea aveau un rol bine definit, acela de a împiedica masele țărănești să-și îndrepte privirile spre mișcarea muncitorească și a preîntîmpina alianța dintre clasa muncitoare și țărănime. „Faptul că încă nu exista un partid comunist înarmat cu ideologia marxist-leninistă a permis ca manevrele burgheziei și moșierimii și trădarea mișcării muncitorești de către conducerea social-democrată de dreapta să ducă la izolarea luptelor crescînde ale clasei muncitoare de luptele și frământările țărănimii, care se desfășurau în același timp, dar paralel“⁹.

O dată cu înființarea, în mai 1921, a Partidului Comunist din România a început o etapă cu totul nouă în lupta proletariatului și a maselor largi populare. În fruntea lor se afla de acum un conducător devotat pînă la capăt cauzei dezrobirii celor ce muncesc, hotărît să conducă la victorie lupta poporului pentru eliberarea de orice exploatare și asuprire. P.C.R. a luat de la început asupra-și sarcina istorică de a realiza alianța dintre proletariat și țărănime, ca o condiție hotărîtoare a împlinirii profundelor aspirații ale oamenilor muncii de la orașe și sate.

Faptul însuși al existenței unui partid consecvent revoluționar, marxist-leninist, precum și activitatea sa neobosită și neînfricată și-au pus amprenta asupra ansamblului problemelor social-politice ale țării, inclusiv problema agrară, au dat un nou conținut și un nou orizont frământărilor și luptelor țărănimii. Masele exploatate și asuprite de la sate se simțeau de acum mult încurajate și mai încrezătoare în izbînda cauzei lor.

Procesul de clarificare treptată a P.C.R. în problema țărănească și de dezvoltare treptată a legăturilor sale cu masele țărănești a avut loc într-o luptă grea și neîncetată atît cu măsurile de teroare, cu „teoriile“ și divisiunile claselor exploatare de genul aceleia a „statului țărănesc“, cît și cu unele concepții și practici oportuniste de dreapta și sectarist-stîngiste din propriile rînduri, cu rămășițe ale „neoiobăgiei“ sau aprecieri cum că România stătea direct în fața sarcinii revoluției proletare, lozinci inadecvate, ca „naționalizarea“ pămîntului și predarea lui la „obști“ etc., care aveau implicații

⁹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 180.

negative pentru strângerea legăturilor proletariatului cu țărănimea și făurirea alianței muncitorești-țăărănești¹⁰.

Daune serioase a adus în această privință metoda impunerii din afară a unor cadre conducătoare ale P.C.R., care, necunoscând realitățile din România, starea de spirit și tradițiile poporului român, veneau cu teze și soluții necorespunzătoare și eronate ca cele amintite mai sus¹¹.

Activitatea P.C.R. pentru făurirea alianței dintre clasa muncitoare și masele țărănești a dobândit un conținut mult mai bogat și mai profund după cotitura pe care au marcat-o în viața partidului și a întregii mișcări muncitorești din România eroicele lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din februarie 1933. Aceste lupte au sporit imens autoritatea proletariatului, ca cea mai înaintată forță socială, ca hegemon al luptei revoluționare, au pus cu și mai mare stringență problema necesității alianței muncitorești-țăărănești.

Frământările țăranilor muncitori în preajma și în timpul luptelor din 1933, prezența multor țărani în jurul atelierelor C.F.R., la porțile prefecturilor, poliției, ale închisorilor, protestele împotriva asasinatelor săvârșite de autoritățile burghezo-moșierești și a procesului intentat conducătorilor acestor lupte, agitația care domnea în satele din jurul Capitalei și al altor orașe dovedeau că în rândurile maselor țărănești exista o stare de spirit favorabilă acțiunilor de luptă alături de muncitorime, că țărănimea vedea în proletariat acea forță de care se simțea apropiată și atrasă în mod firesc¹².

În timpul bătăliilor proletare din 1933 și în atmosfera de puternică solidarizare a maselor de la orașe și sate cu proletariatul a luat ființă Frontul plugarilor, organizație democratică a țăranimii care în întreaga sa existență a rămas alături de clasa muncitoare și partidul ei comunist.

Orientarea cu hotărâre a P.C.R. spre strângerea legăturilor cu țărănimea s-a concretizat după 1933 în creșterea numărului și întărirea organizațiilor de partid la sate, crearea și îndrumarea a o serie întreagă de organizații și ziare democratice legale ce activau și în mediul rural, realizarea unor acorduri parțiale de front popular și înfrângerea în unele alegeri din anii 1936—1937 a forțelor reacționare și fasciste, precum și în prezența tot mai vie a elementului organizat în acțiunile de luptă țărănești din acest timp.

În anii tot mai grei ce au urmat — perioada dictaturii regale, apoi a dictaturii militare-fasciste și jugului hitlerist — s-a dezvoltat procesul de apropiere dintre clasa muncitoare și țărănime. Masele țărănești se ridicau din ce în ce mai activ și în variate forme împotriva exploatării crâncene, împletind aceasta cu lupta pentru apărarea libertății, independenței și integrității patriei. Au avut loc multiple acțiuni împotriva jafului moșierilor și uneltelor lor, a abuzurilor și persecuțiilor autorităților, a rechizițiilor, participări la manifestații de protest împotriva dictatului de la Viena, refuzuri

¹⁰ Vezi „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 1/1962, pag. 49—75.

¹¹ „Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964”, Editura politică, 1964, pag. 53.

¹² T. Georgescu și Gh. I. Ioniță: „Activitatea P.C.R. pentru atragerea maselor țărănești la lupta împotriva exploatării burghezo-moșierești și a pericolului fascist în anii 1934—februarie 1938”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 5/1963, pag. 44 și urm.

de supunere la încorporări și concentrări pentru războiul hitlerist, ciocniri directe cu hitleriștii, acte de sprijinire a sabotajelor etc.¹³.

Țărănimea s-a aflat alături de clasa muncitoare și celelalte forțe populare, patriotice în insurecția armată din august 1944, organizată și condusă de P.C.R. În afară de sutele de mii de țărani în haine militare, care au luptat cu abnegație și eroism pentru victoria insurecției, țăranii din multe părți ale țării (împrejurimile Capitalei, Valea Prahovei, Dobrogea, Brașov, Mehedintzi etc.) au participat la acțiunile insurecționale, alături de formațiunile de luptă patriotice și unitățile militare.

Masele țărănești de pe întreg cuprinsul țării au sprijinit fără șovăire insurecția și războiul drept antihitlerist.

Sfărîmînd dictatura militară-fascistă și descătușînd uriașa energie revoluționară a maselor, insurecția armată a dat o lovitură puternică pozițiilor deținute de clasele exploatare. Ea a marcat astfel începutul revoluției populare. Constituind o erupție de forțe revoluționare și o școală revoluționară în același timp, sporind imens autoritatea și prestigiul clasei muncitoare și partidului ei comunist, insurecția a creat condițiile și premisele închegării în scurt timp a alianței muncitorești-țărănești.

★

După victoria insurecției armate din august 1944, realizarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare se impunea ca o cerință imediată a luptei revoluționare, ca o necesitate imperioasă. Fără atragerea țărănimii la lupta revoluționară nu erau posibile înfrîngerea forțelor reacționare, îndeplinirea obiectivelor desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă.

Sprijinindu-se pe proletariatul revoluționar, ținînd seama de faptul că masele populare trecuseră prin școala grelei lupte antifasciste și printr-un proces de revoluționarizare și clarificare, că ele dispuneau de o experiență bogată de luptă, P.C.R. a folosit cu pricepere condițiile favorabile ce se creaseră în vederea organizării și mobilizării lor la luptă, a unirii într-un front larg a tuturor forțelor și mișcărilor de masă; partidul a ajutat oamenii muncii să-și dea seama prin propria experiență de forța de care dispun, să vadă limpede care erau scopurile urmărite de fiecare clasă și care erau forțele dușmane ce trebuiau zdrobite prin luptă, în vederea dezvoltării țării pe calea democrației și progresului.

O deosebită atenție a acordat P.C.R. organizării forțelor motrice principale ale revoluției — clasa muncitoare și țărănimea muncitoare — în vederea închegării alianței lor strînse. Printre măsurile organizatorice care au avut o mare însemnătate în întărirea rolului de conducător al clasei muncitoare și partidului ei marxist-leninist în lupta revoluționară și în atragerea țărănimii la această luptă au fost întărirea unității de acțiune a proletariatului prin consolidarea Frontului unic muncitoresc și realizarea unității sindicale, rapida reorganizare pe baze legale a P.C.R. în întreaga țară și primirea în rîndurile lui a unui număr însemnat de țărani muncitori, organizarea

¹³ M. Covaci: „Acțiuni ale țărănimii din România împotriva dictaturii militare-fasciste (1941—1944)”, „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1963, pag. 89—102.

sindicatelor agricole, a comitetelor sătești, sprijinirea întăririi și lărgirii organizațiilor Frontului plugarilor etc. Toate acestea au contribuit la creșterea conștiinței politice a maselor țărănești, la antrenarea lor pe scară tot mai largă în lupta revoluționară și, prin aceasta, la închegarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Baza economică-politică a alianței muncitorești-țărănești, caracterul alianței sînt determinate de obiectivele și de conținutul de clasă al revoluției în fiecare etapă a acesteia. Obiectivele agrare, antif feudale și antiimperialiste, lupta pentru cucerirea puterii politice în prima etapă a revoluției populare au constituit baza și conținutul alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, al unirii într-un singur front de luptă a tuturor forțelor revoluționare.

După insurecția armată, P.C.R. a stabilit ca obiectiv principal al luptei revoluționare cucerirea puterii politice de către oamenii muncii, prin care se rezolva problema fundamentală a revoluției. În îmbinare strînsă cu îndeplinirea sarcinii cuceririi puterii politice trebuiau îndeplinite celelalte sarcini ale desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice: lichidarea rămășițelor feudale și rezolvarea problemei agrare, democratizarea aparatului de stat, susținerea activă, cu toate forțele, a războiului antihitlerist. În lupta pentru rezolvarea acestor sarcini și înfrîngerea forțelor reacționare s-a încheat alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Un rol de prim ordin în această direcție l-a avut lupta pentru îndeplinirea reformei agrare — sarcina economică de bază a desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. V. I. Lenin arăta că reforma agrară, în condițiile revoluției democratice, este prima măsură care „atinge» în modul cel mai îndrăzneț bazele fundamentale ale întregii «ordini sociale existente», zdruncină și subminează cu o putere uriașă aceste baze, înlesnește asaltul proletariatului împotriva întregii orînduiri burgheze într-o măsură fără precedent în istorie”¹⁴.

În lupta pentru îndeplinirea reformei agrare s-a afirmat puternic rolul conducător al proletariatului. În fruntea clasei muncitoare, P.C.R. a alcătuit sute și mii de echipe de muncitori care au împînzit satele, au chemat țărănimea muncitoare la luptă pentru pămînt, au organizat comitete sătești și, împotriva voinței și a gloanțelor reacțiunii, s-au pus în fruntea țăranilor ce au intrat în pămînturile moșierești, confiscîndu-le și împărțindu-le, fără să mai aștepte legea pe care regele și majoritatea reacționară din guvernul Rădescu nici nu aveau de gînd s-o alcătuiască¹⁵.

În lupta pentru îndeplinirea pe cale revoluționară a reformei agrare, țărănimea muncitoare s-a convins și mai mult de justetea politicii P.C.R. Aceasta a favorizat atragerea maselor țărănești la lupta pentru democratizarea țării, pentru cucerirea puterii de către oamenii muncii.

Mase largi de țărani, alături de clasa muncitoare, răspunzînd la chemarea P.C.R. și sub conducerea lui, au participat la numeroase acțiuni de înlocuire, împotriva voinței majorității reacționare din guvern, a primarilor, pretorilor și prefecților. Aceste instituții au fost luate cu asalt de către masele muncitorești și țărănești, conduse de P.C.R., și în fruntea lor au fost instalate elemente democratice.

¹⁴ V. I. Lenin, Opere, vol. 10, E.S.P.L.P. 1956, pag. 177.

¹⁵ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 187.

În bătăliile organizate și conduse de P.C.R. a avut loc schimbarea continuă a raportului de forțe în favoarea forțelor democratice. În decurs de câteva luni după 23 August, partidul a reușit să cîștige de fapt majoritatea poporului, să făurească un front larg democratic, care cuprindea pe muncitori, țărani, intelectuali, păturile mijlocii de la orașe, masele de femei și tineret, oamenii muncii aparținînd minorităților naționale. Mișcarea largă a maselor populare, mobilizate de P.C.R., a dejucat toate uneltirile reacțiunii și, prin puternice demonstrații, a impus aducerea la putere la 6 Martie 1945 a primului guvern democratic din istoria țării, condus de dr. Petru Groza, instaurarea regimului democrat-popular, care reprezenta dictatura revoluționar-democratică a muncitorilor și țăranilor, sub conducerea clasei muncitoare.

Forța socială care a asigurat rezolvarea problemei puterii în favoarea maselor populare a fost alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare, încheată în bătăliile pentru reforma agrară și celelalte obiective ale revoluției. Alianța muncitorească-țăărănească, care se afirmase ca o puternică forță motrice ce acționa împotriva majorității reacționare din guvernele de pînă la 6 Martie 1945, pentru îndeplinirea sarcinilor revoluției populare, devine o dată cu instaurarea guvernului democratic baza noului regim. Hegemonia clasei muncitoare în revoluție a fost ridicată pe o treaptă superioară, clasa muncitoare, în frunte cu partidul ei revoluționar, devenind forța conducătoare în stat. Acest fapt reprezenta garanția consolidării și dezvoltării alianței muncitorești-țăărănești, a rezolvării cu succes în continuare a sarcinilor revoluției.

Una dintre primele acțiuni ale guvernului democratic a fost adoptarea legii de reformă agrară. Prin legiferarea și consolidarea reformei agrare, moșierimea a fost lichidată ca clasă, fiind înlăturată una dintre forțele reacționare care stăteau în calea dezvoltării țării. S-au produs importante schimbări în structura economică și socială a satelor, scăzînd procentul gospodăriilor țărănești care posedau sub 1 ha de pămînt, țărănimea săracă și mijlocasă căpătînd posibilitatea de a-și îmbunătăți situația materială; a crescut încrederea țăranimii muncitoare în forța politică a clasei muncitoare.

Politica promovată de partidul comunist și guvernul democratic în desăvîșirea reformei agrare, în ridicarea producției agricole, activitatea amplă a partidului de organizare politică și de creștere a capacității de luptă a țăranimii muncitoare nu au întîrziat să-și dea roadele. Țărănimea muncitoare s-a aflat alături de clasa muncitoare și guvernul democratic în lupta pentru dejucarea și zdrobirea tuturor uneltirilor și comploturilor cercurilor reacționare interne, sprijinite de cercurile reacționare externe, pentru apărarea și consolidarea puterii democrat-populare.

Victoria reputată de Blocul partidelor democratice în alegerile din noiembrie 1946 a arătat că majoritatea covîrșitoare a țăranimii muncitoare a votat pentru reprezentanții regimului democrat-popular, contribuind la zdrobirea forțelor reacționare. Cu această ocazie, vechile partide ale claselor exploatare au dat faliment, ele au fost înlăturate ulterior de pe arena vieții politice a țării.

Datorită politicii juste a P.C.R., alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare s-a întărit și consolidat. Totodată s-a accentuat treptat caracterul ei anticapitalist. Baza acestui proces a constituit-o faptul că o dată cu aplicarea reformei agrare și după aceea s-au manifestat puternic interesele de clasă deosebite și opuse ale chiaburimii, pe de o parte, și ale țăranimii

sărace și mijlocașe, pe de altă parte. În acest fel, în relațiile la sate, contradicția dintre țărănimea muncitoare și chiaburime trecea treptat pe primul plan, luând locul contradicției dintre țărănime și moșierime.

Poziția de clasă exploatare a chiaburimii s-a manifestat deosebit de evident în anii 1945—1946. Profitând de haosul economic și financiar provocat de reacțiune și de efectele secetei consecutive, chiaburimea a avut posibilitatea să manevreze și să acapareze prin diferite mijloace suprafețe mari de pământ aparținând țărânimii sărace, să intensifice exploatarea acesteia.

Statul democrat-popular și clasa muncitoare au apărut interesele țărânimii muncitoare, au stimulat creșterea producției agricole, care avea o mare importanță în refacerea economiei naționale și în aprovizionarea oamenilor muncii cu alimente. Astfel, statul a acordat țărânimii muncitoare credite pe termen lung, a aprovizionat satul cu produse industriale, a înființat centre de închiriat mașini și ateliere de reparat mașini și unelte agricole (nuclee ale viitoarelor S.M.T.) și ferme de stat, a distribuit țărânimii muncitoare la prețuri reduse semințe selecționate etc. Echipa de muncitori veneau la sate pentru a repara unelte agricole.

Ca urmare a consolidării regimului democrat-popular, chiar în prima etapă a revoluției populare s-au putut lua o serie de măsuri cu caracter anticapitalist, măsuri menite să înlăture haosul economic și inflația. Printre acestea au fost luate și măsuri de sprijinire a țărânimii muncitoare și de frînare a tendințelor acaparatoare ale chiaburimii. Astfel, în iunie 1947 a fost decretată legea pentru reglementarea circulației și stabilirea regimului juridic al imobilelor agricole, prin care țărănimea muncitoare căpăta posibilitatea să reprimească fără despăgubiri pământul acaparat de chiaburi în timpul secetei; această lege împiedica chiaburimea să mai acapareze pământ de la țărâni muncitori. La aceasta s-a adăugat politica de impozite a statului: stabilirea impozitului progresiv, în raport cu suprafața agricolă, scutirea gospodăriilor mici de impozite. În iulie 1947 s-a reglementat prin lege predarea către stat a unor cote obligatorii de produse agricole, stabilite proporțional cu veniturile reale, cu puterea economică a gospodăriilor.

Închegarea și consolidarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, sub hegemonia clasei muncitoare, în frunte cu P.C.R., au stat la baza succeselor obținute de statul democrat-popular, au reprezentat condiția fundamentală a desăvârșirii revoluției burghezo-democratice și a trecerii la revoluția socialistă. Alungarea din guvern a ultimilor reprezentanți ai burgheziei, răsturnarea monarhiei și proclamarea Republicii Populare Române, la 30 decembrie 1947, au însemnat cucerirea deplină a puterii de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare.

Crearea Republicii Populare Române a reprezentat o victorie istorică a luptei comune a clasei muncitoare și țărânimii muncitoare, sub conducerea clasei muncitoare și a partidului ei marxist-leninist.

Instaurarea dictaturii proletariatului necesita întărirea în continuare a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, ridicarea ei pe o treaptă mai înaltă. Fără aceasta nu erau posibile lichidarea capitalismului și construirea societății socialiste. „Dictatura proletariatului — arăta

V. I. Lenin — este o formă deosebită a alianței de clasă între proletariat, ca avangardă a celor ce muncesc, și numeroasele pături neproletare ale celor ce muncesc... alianță îndreptată împotriva capitalului, alianță în scopul doborârii depline a capitalului, în scopul înăbușirii depline a împotrivirii burgheziei și a încercărilor ei de restaurare, alianță în scopul înfăptuirii și consolidării definitive a socialismului¹⁶.

Situându-se neabătut pe principiile marxist-leniniste, partidul nostru, întărit prin realizarea unității organizatorice, politice și ideologice a clasei muncitoare, imediat după instaurarea dictaturii proletariatului, și-a intensificat activitatea în scopul întăririi alianței muncitorești-țărănești. Partidul Muncitoresc Român a dus cu mai multă tărie politica de apărare a țărănimii sărace și mijloace împotriva exploatării de către elementele capitaliste de la sate. Numai pe această cale erau posibile consolidarea cuceririlor obținute, trecerea la lichidarea proprietății capitaliste, la construirea noii societăți. „Nu există și nu pot exista în țara noastră două drumuri deosebite — unul pentru țărănime și altul pentru muncitorime — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la primul Congres al P.M.R... Țăranul muncitor este și el interesat în întărirea și dezvoltarea regimului de democrație populară, care i-a dat pământ, i-a dat dreptul de a lua parte prin reprezentanții lui la conducerea treburilor statului. Țăranul muncitor este și el interesat în înlăturarea oricărei forme de exploatare a omului de către om în țara noastră. Partidul Muncitoresc Român, fiind partidul proletariatului, este totodată apărătorul intereselor țărănimii muncitoare, călăuzitorul ei¹⁷.

Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare a stat la baza victoriei strălucite a Frontului democrației populare în alegerile din martie 1948 pentru Marea Adunare Națională, organul suprem al puterii de stat în R.P.R., la baza construirii statului socialist și a tuturor succeselor sale raportate pe plan intern și extern.

Alianța muncitorească-țărănească a permis să se treacă la înfăptuirea actului naționalizării principalelor întreprinderi industriale, miniere, de transport, bancare și de asigurări în iunie 1948. În același timp, acest act revoluționar, care a dus la consolidarea dictaturii proletariatului, a creat condiții pentru întărirea pe mai departe a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare. Clasa muncitoare dispunea de acum, pe lângă puterea politică, de puterea economică, putând astfel în și mai mare măsură să ajute pe aliatul ei.

Crearea unui puternic sector socialist în economia națională, dezvoltarea planificată și armonioasă a forțelor socialiste de producție, construirea socialismului în întreaga economie națională, necesitatea creșterii continue a nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii, necesitatea lichidării oricărei exploatare au pus la ordinea zilei problema transformării socialiste a agriculturii.

Călăuzindu-se după învățătura marxist-leninistă, P.M.R. a elaborat politica sa de transformare socialistă a agriculturii țării și de întărire continuă a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare la plenara C.C. al P.M.R. din 3-5 martie 1949 — eveniment de importanță istorică în lupta partidului nostru pentru construirea socialismului.

¹⁶ V. I. Lenin, Opere, vol. 29, E.S.P.L.P. 1956, pag. 365.

¹⁷ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 164.

Plenara a stabilit ca obiectiv principal reorganizarea socialistă a agriculturii și, pe această bază, trecerea de la agricultura extensivă la cea intensivă, prin folosirea tractoarelor și mașinilor agricole celor mai perfecționate, a semințelor de soi, a îngrășămintelor naturale și chimice, prin introducerea metodelor cultivării pământului după cunoștințele cele mai noi ale științei agrotehnice.

Încheierea cu succes a procesului revoluționar al colectivizării agriculturii este urmarea traducerii în viață a politicii înțelepte a P.M.R. elaborate la plenara C.C. al P.M.R. din 3-5 martie 1949, a fidelității sale nestrămutate față de teoria marxist-leninistă, față de adevărurile ei general-valabile, aplicate la condițiile concrete din țara noastră.

Ca urmare a politicii promovate de P.M.R., procesul de transformare socialistă a agriculturii în țara noastră a avut câteva trăsături caracteristice de o mare însemnătate pentru întărirea și dezvoltarea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și construirea cu succes a orânduirii noi.

Una dintre trăsăturile caracteristice ale procesului de transformare socialistă a agriculturii a fost înaintarea treptată, continuă, pe baza creării condițiilor care permiteau trecerea la marea gospodărie socialistă, precum și consolidarea economică-organizatorică a unităților socialiste create. Condițiile care au fost create pas cu pas și care au asigurat trecerea treptată la agricultura socialistă au fost dezvoltarea industriei socialiste, care a produs pe scară tot mai largă mașini și utilaje agricole; pregătirea unor cadre de agronomi cu studii superioare care să conducă și să organizeze producția agricolă după cele mai perfecționate metode științifice, a unor cadre cu un nivel de pregătire medie și dezvoltarea învățământului agrotehnic de masă; munca susținută de lămurire și convingere a țăranimii muncitoare să treacă pe fâgașul socialismului.

În privința bazei tehnice-materiale a agriculturii, țara noastră a primit o moștenire deosebit de grea de la regimul burghezo-moșieresc. În 1938 existau numai 4 049 de tractoare (fizice)¹⁸ ce lucrau pământurile moșierilor și chiaburilor, care și ele erau importate; în 1948 existau 10 189 de tractoare¹⁹, însă în bună parte vechi, uzate. Industrializarea socialistă a țării a constituit pîrghia principală în construirea socialismului la sate. P.M.R. și statul democrat-popular au promovat cu consecvență politica de industrializare socialistă a țării, de dezvoltare cu precădere a industriei grele, ceea ce a dus la făurirea unei puternice industrii constructoare de mașini, făcînd astfel posibilă înzestrarea agriculturii noastre cu un număr mare de tractoare și mașini agricole.

În 1962 agricultura românească dispunea de 57 500 de tractoare²⁰. La sfîrșitul anului 1963, parcul de tractoare și mașini agricole număra circa 65 000 de tractoare, 62 000 de semănători mecanice, peste 32 000 de combine pentru recoltat păioase și multe alte mașini agricole moderne²¹.

¹⁸ „Breviar statistic al R.P.R., 1964”, pag. 120—121.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Gh. Gheorghiu-Dej: „Cuvîntare rostită la Conferința organizației de partid a orașului București — 15 februarie 1964”, Editura politică, 1964, pag. 8.

Paralel cu grija acordată de partid și de statul democrat-popular lărgirii bazei tehnice a agriculturii, s-a acordat o mare atenție pregătirii cadrelor de specialiști. La sfârșitul anului 1962 existau 17.800 de specialiști agricoli cu studii superioare, 21.000 de specialiști agricoli cu studii medii și 58.234 de tractoriști-mecanizatori²².

Ideea colectivizării agriculturii se putea transforma în forță materială numai cuprinzând masele de milioane de țărani. De aceea, P.M.R. a dus o muncă perseverentă și răbdătoare pentru a convinge țăranimea muncitoare să-și unească micile gospodării în mari gospodării agricole colective. Sub conducerea și îndrumarea partidului, ca urmare a politicii și muncii desfășurate de el la sate și a ajutorului material al statului, țăranimea muncitoare s-a convins că socialismul este singura cale care o va scăpa de exploatare și-i va aduce belșugul.

Un rol hotărâtor pentru convingerea țăranimii muncitoare de superioritatea și avantajele materiale ale marii gospodării socialiste l-a avut sprijinul acordat de statul socialist. Pe lângă înzestrarea tehnică a agriculturii și formarea de cadre calificate, statul a acordat un ajutor material și financiar substanțial prin investiții și credite. În perioada 1950—1962, statul a orientat spre agricultură investiții în valoare de aproape 40 miliarde de lei²³.

Pirghii importante în unirea micilor gospodării în gospodării cooperatiste au fost unitățile de stat din agricultură: S.M.T. — purtătoare ale tehnicii noi — și G.A.S. — exemple grăitoare de mari gospodării socialiste mecanizate și care folosesc metode științifice agrotehnice. G.A.S. au aprovizionat țăranimea muncitoare cu semințe selecționate, material săditor, pomicol și animale de rasă superioară. Statul a sprijinit transformarea socialistă a agriculturii și prin atenția deosebită acordată electricității satelor, prin preocuparea permanentă pentru industria chimică menită să asigure agriculturii îngrășăminte chimice, antidăunători și alte produse cerute de aplicarea agrotehnicii moderne și aprovizionarea satelor cu produse industriale.

În aceeași direcție, o importanță mare a avut-o desfășurarea cu succes a revoluției culturale, prin care s-au realizat culturalizarea maselor țăranesti și făurirea conștiinței socialiste.

Transformarea socialistă a agriculturii s-a desfășurat în condițiile unei îndârjite lupte de clasă. Chiaburimea și resturile burgheziei de la orașe au încercat să defăimeze politica partidului la sate, să slăbească alianța dintre clasa muncitoare și țăranimea muncitoare, să împiedice sau să frâneze transformarea socialistă a agriculturii. Datorită politicii de îngrădire economică a chiaburimii (politica de impozite, sistemul de cote obligatorii către stat, apărarea drepturilor țăranimii muncitoare care lucrează pământurile chiaburilor etc.) a avut loc lichidarea treptată a relațiilor de exploatare la sate, pe măsura extinderii relațiilor socialiste. Avântul construcției socialiste în toate domeniile, succesele mari obținute în transformarea socialistă a agriculturii, întărirea statului democrat-popular au creat condițiile pentru desființarea oricăror forme de exploatare a omului de către om la sate. Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale din

²² „Anuarul statistic al R.P.R., 1963”, pag. 317.

²³ Loc cit., pag. 324—325.

martie 1959 prevedea măsuri pentru desființarea dării pământului în arendă, în parte și a oricăror forme de exploatare și trecerea terenurilor care depășeau puterea de muncă a chiaburilor în folosința gospodăriilor colective sau a altor unități socialiste agricole. În acest fel au fost rezolvate în mod creator de către P.M.R. desființarea chiaburimii ca clasă, lichidarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om în țara noastră. Acest moment a însemnat un nou pas important în lupta clasei muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare, pentru victoria relațiilor de producție socialiste în întreaga economie națională, pentru crearea economiei socialiste unitare.

În convingerea țărănimii de a trece pe făgașul socialismului, de o însemnatate primordială a fost respectarea cu strictețe a principiului liberului consimțământ al țăranilor, precum și aplicarea consecventă și fermă în întreaga perioadă a construcției socialiste a principiului cointeresării lor materiale.

O trăsătură caracteristică a procesului de transformare socialistă a agriculturii în țara noastră a fost folosirea, pe lângă crearea încă în primele luni ale acestui proces a G.A.C., a unor forme inferioare de cooperare în producția agricolă — grupuri de întrajutorare, asociații pentru producția de plante tehnice etc. și, pe scară largă, întovărășirile agricole. Fiind o formă a cooperăției de producție agricolă mai simplă și mai ușor accesibilă masei de țărani individuali, întovărășirea agricolă a jucat un rol important ca școală pregătitoare a trecerii spre marea agricultură socialistă mecanizată.

Legat de aceasta, P.M.R. și statul democrat-popular au acordat, de asemenea, atenție dezvoltării cooperăției de aprovizionare și desfacere. Asigurând schimbul de produse între țărănimea muncitoare și industria socialistă, aceasta nu numai că a ferit țărănimea muncitoare de specula elementelor chiaburești; țărănimea muncitoare s-a convins și pe această cale de foloasele materiale ale cooperăției și de necesitatea organizării în colectiv a activității ei nu numai pe linie de schimb, ci și pe linie de producție.

Partidul nostru, paralel cu grija pentru formele mai simple de cooperare în producție, a acordat o mare atenție de la început întăririi economice-organizatorice a G.A.C. La plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949 se arăta că primele „...gospodării agricole colective vor avea rolul unor gospodării colective model, de la care țăranii săraci și mijlocași neorganizați să învețe ce este o gospodărie agricolă colectivă și să se convingă cu ochii lor de avantajele acestei forme superioare de lucrare a pământului”²⁴. G.A.C., fiind forma superioară de cooperare în producție, a devenit în cele din urmă forma de cooperare agricolă de producție, care a cuprins aproape întreaga agricultură socialistă a țării noastre.

Una dintre trăsăturile caracteristice de cea mai mare însemnatate ale procesului de transformare socialistă a agriculturii în țara noastră a constituit-o faptul că acest proces a fost însoțit de creșterea producției agricole vegetale și animale.

²⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 217.

Ritmul mediu anual al acestei creșteri s-a intensificat pe măsura înaintării pe calea colectivizării. Astfel, în anii 1951—1961, ritmul mediu anual de creștere a producției agricole a fost de 6,6%, fiind cu mult superior celui cunoscut în anii regimului burghezo-moșieresc²⁵.

Producția agricolă acoperă în întregime consumul populației în continuă creștere, asigură materia primă pentru industria alimentară, permite constituirea de rezerve în produse agricole și creează disponibilități tot mai mari pentru export.

Succesele deosebite ale țării noastre în creșterea continuă a producției agricole în întreaga perioadă a transformării socialiste a agriculturii spulberă „teoriile” tuturor acelor care, ridicându-se împotriva transformării socialiste a agriculturii, aduc ca „argument” faptul că acest proces ar fi însoțit inevitabil de o scădere a producției agricole.

Modul cum a rezolvat partidul nostru problema transformării socialiste a agriculturii a fost pentru el un examen strălucit, precum și un aport la îmbogățirea experienței colective a partidelor comuniste și muncitorești.

O importanță fundamentală în succesele obținute în transformarea socialistă a agriculturii în România a avut-o preocuparea permanentă a P.M.R. de întărire continuă a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, esența întregii politici de transformare socialistă a agriculturii. Munca politică neîntreruptă și tot mai intensă dusă de organele și organizațiile de partid la sate, consfăturile organizate pe țară cu reprezentanții țărănimii muncitoare (necolectivizate și colectivizate), convingerea țărănimii, pe baza propriei experiențe, că partidul o apără de exploatare și o călăuzește pe calea spre bunăstare — iată câteva aspecte ale politicii partidului nostru care au făcut ca țărănimea să-și sporească încrederea în partid și să urmeze chemarea de a trece la agricultura socialistă.

De o deosebită importanță pentru succesele în transformarea socialistă a agriculturii au fost demascarea și înlăturarea din partid a grupului fracționist, antipartinic Pauker-Luca. Încălcând linia politică a partidului elaborată la plenara C.C. al P.M.R. din 3-5 martie 1949, acest grup a dus o politică de protejare și stimulare a elementelor capitaliste de la orașe și sate, de încălcare a principiului liberului consimțământ al țărănimii muncitoare în trecerea la agricultura socialistă, mergînd pînă la intentarea de procese și arestarea unui mare număr de țărani muncitori, de sabotare a organizării întovăririlor agricole, a încercat să încetinească ritmul de creare a noi G.A.C., să frîneze dezvoltarea sectorului de stat din agricultură etc. Prin acțiunile lui dușmănoase, grupul fracționist, antipartinic Pauker — Luca căuta să slăbească încrederea țărănimii muncitoare în calea indicată de partid, să lovească în alianța muncitorească-țărănească. Demascarea și zdrobirea grupului fracționist, antipartinic, lichidarea urmărilor activității acestuia au contribuit la dezvoltarea și consolidarea agriculturii socialiste, întărirea pe mai departe a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Politica justă a partidului, succesele tot mai mari obținute de agricultura socialistă au avut ca urmare consolidarea continuă a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare și, pe această bază, creșterea

²⁵ Fl. Balaure, M. Popescu: „Dezvoltarea agriculturii socialiste, calea bună stări a țărănimii”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 2/1964, pag. 47.

atractivității țărănimii spre agricultura socialistă, ceea ce a permis terminarea colectivizării agriculturii la noi în țară în primăvara anului 1962, cu aproape 4 ani înainte de termenul stabilit de Congresul al III-lea al P.M.R.

Plenara C.C. al P.M.R. din aprilie 1962 și sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale au fost consacrate acestui măreț eveniment din istoria poporului nostru. Terminarea colectivizării agriculturii a însemnat victoria deplină și definitivă a socialismului la orașe și sate, relațiile de producție socialiste au cuprins întreaga economie națională.

Victoria socialismului la sate, arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, „...ridică pe o treaptă mai înaltă alianța muncitorească-țăărănească și unitatea moral-politică a întregului popor. Cele două clase sociale prietene, clasa muncitoare, conducătoare a tuturor oamenilor muncii, și clasa țărănimii colectiviste, împreună cu intelectualitatea, merg umăr la umăr înainte, sub conducerea încercată a partidului, spre desăvîșirea construirii societății socialiste și trecerea treptată la construirea comunismului”²⁶.

Țărănimea colectivistă reprezintă o clasă nouă, eliberată de exploatare, care stăpînește în comun mijloacele de producție, muncește laolaltă pe ogoarele gospodăriilor colective, iar repartitia produselor se face în raport cu cantitatea și calitatea muncii.

Revoluția socialistă, înfăptuită de clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare, a pus capăt pentru totdeauna tristelor stări de lucruri de la sate, schimbînd radical înfățișarea satelor și viața maselor țărănești. Realizările de seamă obținute în ridicarea nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii de la sate reprezintă un rezultat esențial al politicii partidului de făurire, consolidare și întărire continuă a alianței muncitorești-țăărănești.

Legăturile economice de producție și de schimb dintre oraș și sat, dintre clasa muncitoare și țărănimea colectivistă, fiind așezate pe fundamentul solid al proprietății socialiste asupra mijloacelor de producție, se dezvoltă continuu, în interesul ambelor clase, în interesul întregii societăți din țara noastră.

În etapa desăvîșirii construcției socialiste, alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea colectivistă, care s-a transformat într-o alianță deplină și indestructibilă, acționează în direcția realizării mărețelor obiective trasate de partid — continuarea în ritm intens a operei de industrializare a țării, de dezvoltare intensivă și multilaterală a agriculturii, creșterea impetuoasă a forțelor de producție și perfecționarea, pe această bază, a relațiilor de producție socialiste, în vederea ridicării neîncetate a nivelului de trai al poporului nostru.

O importanță deosebită pentru consolidarea rezultatelor obținute la sate și pentru mobilizarea tuturor forțelor la îndeplinirea sarcinilor trasate de partid în domeniul agriculturii au organizațiile de partid. Măsurile referitoare la primirea în partid a unui număr mai mare de țărani colectiviști, de ingineri, agronomi, zootehnicieni și alți specialiști din agricultură, de învățători și profesori de la sate prevăzute în hotărîrea C.C. al P.M.R. din aprilie 1962, precum și cele referitoare la îmbunătățirea activității de

²⁶ Gh. Gheorghiu-Dej: „Raport cu privire la încheierea colectivizării și reorganizarea conducerii agriculturii prezentat la sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale — 27 aprilie 1962”, Editura politică, 1962, pag. 5.

partid în unitățile agricole socialiste, se înscriu pe linia necesităților actuale ale satului colectivizat.

Alianța muncitorească-țăărănească se manifestă tot mai puternic ca o forță motrice a dezvoltării societății noastre prin creșterea participării active a clasei muncitoare și țăărânimii collectiviste la creația istorică conștientă. Această participare tot mai largă reprezintă o expresie a lărgirii democrației socialiste, a întăririi continue a regimului nostru democrat-popular. Alături de clasa muncitoare și intelectualitatea din țara noastră, țăărâניה colectivistă ia parte tot mai activă la activitatea sfaturilor populare, a tuturor organelor statului, de jos pînă sus, la conducerea treburilor obștești.

★

Toate marile realizări repurtate de poporul român în desfășurarea revoluției populare, în construirea bazelor socialismului și trecerea la desăvîrșirea construcției socialiste sînt inseparabile de făurirea, dezvoltarea și întărirea continuă a alianței muncitorești-țăărănești, sub conducerea clasei muncitoare și a partidului ei marxist-leninist.

Alianța dintre clasa muncitoare și țăărâניה colectivistă reprezintă baza socială a consolidării unității moral-politice a întregului nostru popor, temelia de granit a orînduirii democrat-populare.

Înfăptuind și sudînd alianța muncitorească-țăărănească, Partidul Muncitoresc Român a asigurat o condiție de ordin fundamental a mersului mereu ascendent, lipsit de zguduiri și zigzaguri, al patriei noastre, dezvoltarea sa impetuoasă și armonioasă pe calea făuririi unei vieți cu totul noi, sporirea neconținută a forței și prestigiului ei în concertul țăărilor lumii.

Realizînd aceasta, dînd viață profundelor aspirații către care au năzuit și pentru care au dus lupte necurmăte, pline de jertfe, masele celor ce muncesc de la orașe și sate, partidul nostru și-a dobîndit un merit recunoscut și nepieritor.

Pe locurile unde s-a desfășurat insurecția armată din august 1944

Activitatea patriotică neobosită desfășurată de Partidul Comunist din România, în condițiile grele ale dictaturii militare-fasciste și războiului hitlerist, pentru pregătirea și înfăptuirea insurecției armate, a fost încununată de succes la 23 August 1944. Încă din seara acestei zile, oamenii muncii și întreaga armată, răspunzând cu însuflețire chemărilor P.C.R., au pornit lupta pentru zdrobirea hitleriștilor și victoria insurecției armate.

La 23 August, Antonescu și guvernul său au fost arestați. România a întors armele împotriva Germaniei naziste și s-a alăturat coaliției antihitleriste.

Concomitent cu dezlănțuirea atacului asupra obiectivelor hitleriste din Capitală de către unitățile militare române și formațiunile de luptă patriotice, a început lupta armată împotriva hitleriștilor și în alte regiuni ale țării, la Ploiești și în Valea Prahovei, la Constanța și în porturile dunărene, Călărași, Giurgiu, Calafat, Turnu-Severin, precum și la Brașov și în Banat.

Unitățile Armatei române și formațiunile de luptă patriotice au zdrobit încercările hitleriștilor de a înăbuși lupta de eliberare a poporului nostru.

În cele ce urmează publicăm episoade eroice din timpul desfășurării insurecției armate la Băneasa-Otopeni, Cotroceni, Valea Prahovei, Brașov, Călărași, Cernavodă, Giurgiu, Turnu-Severin, Timișoara, precum și luptele desfășurate de Regimentul 3 grăniceri pe văile Mălin și Suha.

BĂNEASA—OTOPENI

În partea de nord a Capitalei, la podul Băneasa, la marginea pădurii Băneasa și în comuna Otopeni, pe locurile unde acum 20 de ani pământul a fost răscolit de exploziile obuzelor, au fost ridicate plăci comemorative. Pe marmura lor rece, mina meșterului a dăltuit cuvinte calde în amintirea celor căzuți în cursul luptelor duse împotriva trupelor hitleriste, care voiau să înecă insurecția din august 1944 în valuri de sânge.

Atunci, într-o zonă mai largă a cărei coloană vertebrală o forma Băneasa-Otopeni, unitățile armatei române și formațiunile de luptă patriotice au dus lupte grele împotriva unui inamic a cărui superioritate numerică și tehnică a fost compensată de spiritul de sacrificiu și de vitejia ostașilor și muncitorilor, însuflețiți în luptă de cuvântul partidului comunist, de victoriile strălucite ale Armatei sovietice, care pe frontul din Moldova nimicea trupele hitleriste. „Partidul Comunist din România cheamă muncitorimea, țărănimea, intelectualii și pe toți cetățenii României la luptă fără cruțare, cu toate armele împotriva dușmanului de moarte al poporului român, pentru asigurarea viitorului său”¹ — se spunea într-o înflăcărată chemare a C.C. al P.C.R. care a avut un larg ecou în rîndurile poporului nostru în zilele lui august 1944.

Prin amplexarea și înverșunarea luptelor din această zonă, prin cantitatea de forțe și mijloace angajate, prin importanța deosebită pe care o prezenta lichidarea trupelor hitleriste din imediata apropiere a Capitalei, luptele din zona Băneasa-Otopeni ocupă un loc de frunte în desfășurarea insurecției.

Comandamentul german dispunea în București și împrejurimi de numeroase forțe, bine înarmate cu armament automat, tancuri, piese de artilerie și aviație². Cea mai mare parte a lor se aflau în afara orașului, în zona Băneasa-Otopeni, unde erau amplasate trei aerodromuri, iar pădurile ofereau numeroaselor baterii de artilerie antiaeriană, trupelor de aviație și de transmisiuni protecția împotriva bombardamentelor aeriene. În plus, comandamentul hitlerist putea aduce din alte părți numeroase întăriri.

Pentru a preîntîmpina consecințele care puteau decurge din existența unor importante forțe hitleriste în imediata apropiere a orașului București, Comitetul militar, care-și desfășura activitatea sub directă conducere a Partidului Comunist din România, a dispus prin Comandamentul militar al Capitalei luarea unor măsuri corespunzătoare. Îmi amintesc despre pregătirile febrile ce se făceau în preajma zilei de 23 august 1944. Eram comandantul batalionului de parașutiști și, în ziua de 22 august, mă aflam într-o misiune la Curtea de Argeș, unde aveam o unitate. Cu avionul de comandament sosit aci, am decolat spre București, unde șeful statului-major al Aeronauticei mi-a înmînat ordinul scris de organizare a unităților detașamentului pe obiectivele indicate de Comandamentul militar al Capitalei, în subordinea căruia eram pus cu întregul batalion de parașutiști.

Grosul forțelor românești au ocupat poziții de apărare la nord de podul Băneasa pînă în fața aerodromului Pipera. Atunci cînd unitățile militare și formațiunile de luptă patriotice au trecut la lichidarea rezistențelor hitleriste din Capitală, s-a asigurat nu numai respingerea oricărei încercări de a pătrunde în București, dar și lichidarea puternicului nucleu hitlerist aflat în zona Băneasa-Otopeni.

Numeroasele încercări făcute de către trupele hitleriste pentru a pătrunde în București și a înăbuși insurecția au demonstrat justețea

¹ „România liberă” nr. 11, din 24 august 1944.

² Generalul Gerstenberg afirmase înainte de declanșarea insurecției, cu cunoscuta emfază teutonică, că „o baterie germană de antiaeriană (una !) va fi suficientă pentru a lichida orice lovitură de stat la București”. Cf. *Hans Friessner*, op. cit., pag. 53.

acestor măsuri. Astfel, în dimineața zilei de 24 august, la ora 6, o puternică coloană motorizată hitleristă, compusă din 20 de mașini încărcate cu trupe și 6 tancuri, a ajuns la podul Băneasa cu intenția de a pătrunde în București. Șoseaua era baricadată de o subunitate a Regimentului de gardă călare, care se amplasase în zona podului cu misiunea de a interzice pătrunderea inamicului în București pe această cale³. O ploaie de schije și gloanțe s-a abătut asupra hitleriștilor care încercau să forțeze trecerea și i-a silit să se retragă pînă în satul Băneasa, unde s-au amplasat la teren. Prima încercare de a pătrunde în București s-a soldat astfel cu grele pierderi pentru inamic: piesele de artilerie, 4 autocamioane grele și numeroși hitleriști morți și răniți. Și celelalte încercări făcute pentru a pătrunde în București, pe o direcție sau alta, au avut același rezultat. La 25 august, trupele hitleriste au dezlănțuit un nou atac cu forțe și armament numeros pe direcția grupului de case dintre podul Băneasa și Pipera, lovind aripa dreaptă a batalionului de recruți din Regimentul 10/27 infanterie. Două plutoane din Batalionul de parașutiști, susținute cu foc puternic de branduri și tunuri, trec la contraatac, resping trupele germane și restabilesc linia de apărare pe liziera de sud a aerodromului Băneasa. Concomitent s-au dus lupte îndrăgite în întreaga zonă, unde, datorită intercalării unităților române și germane, situația era destul de complexă. Astfel, la aeroporturile Pipera, Băneasa și Otopeni, ca și în alte părți, se găseau amplasate, intercalat, în proporții diferite, trupe hitleriste și române.

La aeroportul Băneasa, servanții bateriei 117 din Regimentul 3 artilerie A.A. au respins numeroase atacuri ale hitleriștilor. În timpul acestor lupte s-a remarcat prin eroismul său sublocotenentul Virgil Sălăgeanu, comandant de secție. După ce o parte din servanți au căzut sub ploaia de gloanțe inamice, el a tras cu pușca-mitralieră asupra dușmanului, cauzîndu-i pierderi. Fapta lui a însuflețit grupul răzleț al ostașilor români, care au reușit să respingă atacurile hitleriste. Dar schije de grenade inamice au curmat viața sublocotenentului erou.

Pentru apărarea aeroportului Băneasa au dus lupte grele și personalul Flotilei I de vînătoare și cel al bazei regionale nr. 3 române. Împreună cu întăririle primite de la batalionul de parașutiști, au contraatacat și au reușit să recupereze o parte din aeroportul Băneasa, precum și satele Băneasa și Herăstrău. Atacurile date de ostașii români au fost atît de impetuoase încît hitleriștii, care dispuneau de armament greu și bombardiere Stukas, nu le-au putut stăvili, deși, spre exemplu, plutonul de parașutiști cu misiuni speciale a luptat doar cu pistolul-mitralieră, grenada și cuțitul.

Este demn de remarcat actul de eroism săvîrșit de un grup de 6 ostași comandat de lt. L. Țetcu din batalionul de parașutiști. Grupul s-a infiltrat în spatele pozițiilor inamice din satul Herăstrău și, după ce a distrus o centrală de radiolocație, a luat 150 de prizonieri și a capturat 25 de mașini.

Alături de unitățile militare au luptat vitejește formațiunile de luptă patriotice, organizate, înarmate și conduse de P.C.R. Astfel, în ziua de

³ „Darea de seamă (a Regimentului de gardă călare — *n.n.*) asupra operațiunilor ce au avut loc în noaptea de 23—24 august și în dimineața zilei de 24 august 1944”, Arhiva M.F.A. — M.St.M., C.M.C., dosarul nr. 242/2, fila 294.

24 august, cîteva zeci de muncitori de la Atelierele S.T.B. și din alte întreprinderi au luptat, alături de militari, în zona rambleului căii ferate de pe ambele părți ale podului C.F.R. de la Băneasa. După ce au respins eroic asalturile hitleriste, ei au pornit la atac pe direcția pădurii Băneasa, provocînd dușmanului pierderi grele. Un alt grup de muncitori de la Uzinele „Vulcan” au intrat în dispozitiv la marginea pădurii Băneasa la 26 august, au luptat aici și au participat apoi la curățirea pădurii Băneasa de forțele hitleriste⁴.

În timpul luptelor duse pentru lichidarea pozițiilor germane de la aeroportul Băneasa a căzut eroic tînărul mecanic electroauto Covaciu Filip. El a plecat din oraș spre linia de luptă, unde s-a alăturat ostașilor care luptau din greu în sectorul Pipera. În cursul luptelor s-a remarcat prin dirzenie, sînge rece și pricepere, săvîrșind numeroase acte de eroism. Printre acestea se numără participarea la recucerirea unui tun și distrugerea unui cuib de mitralieră.

Însuflețire patriotică a dovedit în cursul luptelor și populația satelor Băneasa, Herăstrău și Pipera, care a ajutat pe ostașii unităților noastre, transportînd muniții pînă în primele linii; îmi amintesc că numeroase gospodine au improvisat în casele lor puncte sanitare, unde pansau răniți.

În condiții foarte grele (încercuiți, fără hrană, fără legătură telefonică sau radio cu trupele romîne) au luptat servanții bateriei 53/70 din Regimentul 9 artilerie antiaeriană, instalat în regiunea Otopeni, la 200 m nord de satul Odăile, în apropierea șoselei București-Ploiești. Văzînd că atacurile repetate, sprijinite de aviație și artilerie, nu pot neutraliza acest pumn de viteji, care, cu foc precis, le paralizau orice mișcare pe aeroportul Otopeni și pe șoseaua București-Ploiești, hitleriștii au recurs la o diversiune. Au trimis în dispozitivul bateriei un grup compact de SS-iști îmbrăcați în uniforme romînești. Cînd au văzut cu cine au de-a face, ostașii romîni au contraatacat viguros și au curățat dispozitivul de acești „musafiri”.

Misiunea pentru lichidarea trupelor hitleriste concentrate în zona Băneasa-Otopeni a fost încredințată la două grupări⁵. Gruparea forțelor din interiorul Capitalei (I), care opera călare pe șoseaua București-Ploiești, și gruparea de vest (II), formată din detașamentul blindat adus de la Tîrgoviște și întărit cu batalioane de recruți. Gruparea I trebuia să atace frontal, de la sud, rezistențele hitleriste din regiunea Băneasa, concomitent cu atacul dat de gruparea a II-a (detașamentul blindat), care trebuia să înfrîngă rezistența de la vest de șoseaua București-Ploiești, să ocupe șoseaua între satul Odăile și pădurea Dumitreasca și apoi să atace spre sud, din spate, rezistențele de la Otopeni, pădurea Băneasa, pădurea Tunari.

În după-amiaza zilei de 25 august, detașamentul blindat a atacat și a reușit să înainteze pînă la vest de linia Mogoșoaia-vest pădurea

⁴ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosarul nr. 104, filele 130—132, 139—141, 144—145.

⁵ Conform ordinului Marelui Stat-major nr. 678 700, din 24 august 1944. (Arhiva M.F.A. — M.St.M., C.M.C., dosarul nr. 242/2, fila 419.)

Dumitreasca. În aceeași zi au intrat în dispozitiv în zona est (pădurea Vulpache, Călineasca și Becheanului) și trupe din Divizia a 9-a ⁶.

În urma cuceririi ultimului obiectiv hitlerist din Capitală (26 august), trupele române disponibile au întărit forțele din zona Băneasa-Otopeni, creîndu-se astfel condiții pentru lichidarea rezistențelor inamice de aci.

Atacurile viguroase și concomitente date de cele două mari grupări au dus la realizarea unor importante succese. Detașamentul blindat s-a apropiat de șoseaua București-Ploiești, pe care în seara aceleiași zile o ținea sub foc, iar unitățile detașamentului care au atacat din sud au reușit să cucerească în mare parte aeroportul Băneasa, satul Băneasa și să cîștige teren în rest.

Succesele obținute au fost dezvoltate în ziua următoare, cînd, datorită atacurilor impetuoase ale ostașilor și formațiunilor de luptă patriotice, dispozitivul de apărare inamic a fost străpuns în mai multe locuri, reușindu-se încercuirea completă a trupelor hitleriste. Astfel, atacînd din vest, blindatele însoțite de infanterie au pătruns pe aeroportul Otopeni, unde au întîmpinat o puternică rezistență al cărei nucleu îl formau cazematele de pe aeroport. Aici au făcut joncțiunea cu trupele Diviziei a 9-a, care au atacat și cucerit satul Otopenii de Jos. Pătrunderea pe aeroportul Otopeni și, implicit, ținerea lui sub focul tancurilor detașamentului blindat au tăiat trupelor hitleriste orice posibilitate de a aduce întăriri pe calea aerului. Dinspre sud trupele române au împins forțele dușmane pînă în pădurea Băneasa, de care s-au apropiat.

Circumscrie într-o zonă din ce în ce mai mică, limitată, după succesele repurtate de către trupele române, la pădurea Băneasa și la o porțiune din zona Otopeni, hărțuite permanent de numeroase atacuri, avînd pierderi mari în oameni și material, fără să poată întrevădea posibilitatea vreunui ajutor din afară, forțele hitleriste au încercat să iasă din încercuire. În noaptea de 27 spre 28 august, la adăpostul întunericii, parte din trupele aflate în zona Otopeni au reușit să iasă din încercuire și au încercat să ajungă prin nord-est la trecătorile Carpaților. Coloana hitleristă, în frunte cu generalul Gerstenberg, a fost însă interceptată, atacată și dezarmată în aceeași zi de către unitățile Armatei a IV-a române la 28 km sud-est de Ploiești.

În ziua de 28 august, întreaga zonă a fost curățată de resturile trupelor hitleriste. Bucureștiul și împrejurimile lui erau astfel în întregime eliberate în seara zilei de 28 august.

6 785 de prizonieri, dintre care 358 de ofițeri și 1 089 de subofițeri, o mare cantitate de armament, echipament și alt material de război capturate au încoronat succesul eroicelor lupte duse în perioada 24—28 august în București și împrejurimi de către unitățile militare și formațiunile de luptă patriotice. Aproape 1 400 de ostași români au căzut eroic în luptele grele duse pentru eliberarea Bucureștiului și a împrejurimilor sale.

*Comandor în rezervă
DOBRE TEODOR*

⁶ Unitățile Diviziei a 9-a (trei batalioane de infanterie și un divizion de artilerie), venind din Dobrogea, au debarcat în gara Pantelimon în dimineața zilei de 25 august. Împreună cu alte unități, ele au constituit nucleul detașamentului de est care a participat la încercuirea, atacarea și lichidarea rezistențelor hitleriste din zona de est. (Arhiva M.F.A. — M.St.M., C.M.C., dosarul nr. 242/2, fila 253.)

COTROCENI

Printre unitățile militare, care între 23 și 26 august 1944 au dus lupte grele pentru curățirea Bucureștiului de trupele hitleriste, o contribuție însemnată a avut și Regimentul 2 călărași purtat.

În primăvara anului 1944 eram, la Caracal, comandant al acestei unități aflate în refacere. Către sfârșitul lui aprilie, regimentul a primit ordin de deplasare în Moldova, iar pe parcurs a fost oprit în Capitală. N-am știut atunci că această schimbare s-a datorat planului elaborat de partidul comunist privind insurecția armată, și nu pentru păstrarea ordinii interne, așa cum oficial se făcuse cunoscut.

În București, unitatea și-a continuat programul de pregătire de luptă, iar la indicativul „Pajura“ executa un anumit exercițiu de alarmă. Aceste exerciții de alarmă care s-au repetat, aveau drept scop oficial paza și asigurarea unor anumite obiective importante, tocmai acelea care în cadrul insurecției urmau a fi lichidate prin luptă.

În după-amiaza zilei de 23 August, către orele 18,30, Regimentul 2 călărași pe lângă alte sarcini a primit și misiunea de a bloca și lichida succesiv prin luptă 14 obiective importante hitleriste dintre care : Misiunea germană din România pentru armata aerului care adăpostea în fosta prefectură de Ilfov cca. 380 de ofițeri și subofițeri bine înarmați, cât și sediul Misiunii militare germane din România pentru trupele de uscat instalată în fosta Școală de război. Atacarea acestui ultim obiectiv a prezentat dificultăți deosebite, prin întinderea obiectivului format de blocuri de beton, în care efectivele naziste aflate într-o apărare perfect retransată au putut acționa în condiții optime.

Pentru executarea acestor misiuni, Regimentul a constituit un detașament de șoc alcătuit din două escadroane pentru lichidarea celor 14 obiective, un alt detașament de aceeași valoare pentru apărarea sudului împotriva încercărilor hitleriste de a pătrunde în Capitală din afară și o rezervă în zona Traian.

În zorii zilei de 24 august, detașamentul de șoc procedează la asaltarea primului obiectiv — Misiunea germană pentru armata aerului. După o scurtă și violentă pregătire de foc, atacul s-a dezlănțuit din direcțiile Poșta Centrală — Casa de Depuneri. Ostașii noștri nu cunoșteau frica, luptând pe viață și pe moarte, dar se progresa greu. Clădirile erau bine amenajate pentru luptă, iar hitleriștii baricadaseră intrările și ferestrele cu saci de nisip; în curte aveau amenajate șanțuri de apărare antiaeriană, astfel că dispuneau de bune condiții de tragere și adăpostire.

Pe la orele 9, când soarele dogorea din plin, se continuau acțiunile de foc iar muniția era pe sfârșite. Tocmai atunci, a sosit dintr-o altă misiune locotenentul Dumitrescu Gh. Neînfricatul ofițer, cu ajutorul ostașilor N. Pascu, Amzulescu Nicolae și al câtorva cetățeni din cartier, a împins pe poziție 2 aruncătoare și o grupă de mitraliere. Alți civili au dus cu hotărâre lăzile de muniție prin ploaia ucigătoare de gloanțe, încadrându-se printre grupele de luptă. Erau muncitori de la fostele uzine „Malaxa“ și Fabrica de piine „Gagel“.

Atacul s-a reluat. S-a înaintat ferm. O rafală de automat a lovit în plin pe bravul ofițer Dumitrescu Gh. care a căzut eroic pe mitraliera

al cărei foc îl conducea. Aceeași soartă necruțătoare au avut-o și servan-
tul Pascu, cît și agentul de legătură Amzulescu.

În acele momente, o reușită manevră a escadronului 1 pe direcția strada și podul Mihai Vodă a întors rezistența pe la Vama Poștei și a adus victoria. Hitleriștii au arborat steagul alb, iar ostașii detașamen-
tului de șoc, împreună cu membrii formațiunilor patriotice, care au luptat vitejește, au pătruns la orele 11 în clădirile acestui viespar, făcînd prizonieri pe cei 200 de hitleriști rămași în viață, împreună cu o bogată aparatură, materiale, mult armament și echipament.

După o scurtă reorganizare, detașamentul de șoc, întărit cu 2 com-
panii din Regimentul 21 infanterie a fost dirijat către zona Cotroceni.

În această parte a Bucureștiului, în localul Școlii superioare de război (azi Academia militară generală) își avea sediul Misiunea militară germană din România pentru trupele de uscat și tot aici funcționa o puternică cen-
trală telefonică. Vrînd să opună o rezistență îndelungată, fasciștii con-
centraseră forțe importante, avînd la dispoziție însemnate cantități de
armament și muniții. Potrivit unui raport întocmit de Circumscripția
32 poliție, în ziua de 24 august ora 8,40, la Cotroceni sosiseră încă 12 ca-
mioane cu hitleriști și importante cantități de muniții¹.

Inițial, unitățile noastre au efectuat recunoașterile necesare și au
curățit arterele pe unde urma să se producă deplasarea unităților noastre.
Efectivele acestora au fost ulterior întărite prin alăturarea a încă unei
companii din Regimentul 21 infanterie.

Atacul pentru cucerirea localului Școlii superioare de război a în-
ceput în ziua de 24 august la ora 16.

Operația de lichidare a acestui important obiectiv hitlerist s-a exe-
cutat în cadrul unei manevre concentrice, prin atacuri simultane pe mai
multe direcții :

Batalionul din Regimentul 21 infanterie și escadronul 2 din Re-
gimentul 2 călărași, amplasate inițial în cartierul Dr. Lister, utilizînd
străzile și căile de acces cele mai acoperite, au atacat pe direcțiile sud-
nord și sud-est spre nord-vest ;

Escadronul 1 din Regimentul 2 călărași a atacat de la vest spre est,
avînd ca bază de plecare fabricile de pe șoseaua Panduri, din imediata
vecinătate a Școlii superioare de război.

Din cauza lipsei sprijinului de foc al artileriei, obiectivul nu a
putut fi cucerit din prima zi. Ostașii romîni aveau în fața lor un inamic
care ocupa o poziție deosebit de prielnică : o înălțime dominantă, de
unde puteau fi ușor controlate împrejurimile.

S-a hotărît reluarea atacului pentru a doua zi. În vederea asigu-
rării succesului, detașamentul de șoc a fost întărit cu escadronul de
pionieri din Divizia a 8-a cavalerie și cu trei care de luptă puse la
dispoziție de către Comandamentul militar al Capitalei. Ulterior, detașa-
mentul a mai primit 7 tunuri antiaeriene, capturate de către Divizionul 2
din Regimentul 2 călărași în cursul luptelor duse cu trupele hitleriste
la bariera Rahova.

În zorii zilei de 25 august, la ora 4, după o violentă pregătire de
aruncătoare și tunuri A.A., unitățile romîne au reînceput atacul. De

¹ Arhiva M.F.A. — M.St.M., dosarul nr. 242/1, fila 73.

această dată lovitura principală s-a dat pe direcția Uzinele „Vulcan“ (azi Uzinele de utilaj chimic român) — Școala superioară de război.

Deși hitleriștii dispuneau de forțe puternice, dotate cu arme automate, manevra energetică a escadronului 1, susținut de focul celor trei care de luptă și al aruncătoarelor a dus la înfrângerea împotrivrării disperate a inamicului.

În urale, ostașii escadronului au pătruns pe platoul dintre pavilioanele Școlii superioare de război, au luat cu asalt aripa uneia dintre clădiri, după care au cucerit întregul local.

Așadar, după opt ore de lupte îndirjite, către ora 13, ostașii noștri, dovedind un remarcabil curaj și spirit de sacrificiu, au ieșit biruitori. În afara celor aproape 100 de morți lăsați pe câmpul de luptă, cea mai mare parte a fasciștilor rămași în viață au fost făcuți prizonieri. Resturile forțelor dușmane, care au reușit să scape, au ocupat gara Dealul Spirii, unde ulterior au fost capturate.

Astfel a fost nimicit unul dintre cele mai puternice noduri de rezistență inamice din interiorul Capitalei, făcându-se sute de prizonieri și o bogată captură de război.

În luptele purtate pentru lichidarea trupelor germane de la Școala superioară de război, unitățile angajate au dovedit multă abnegație și devotament, oferind nenumărate pilde de eroism. Dintre acestea, merită a fi amintită fapta temerară a sergentului Dumitru Paraschiv, comandant de grupă din Regimentul 2 călărași. Străcurându-se cu dibăcie, grupa comandată de acest brav sergent a ocupat o clădire în apropierea unuia dintre obiectivele inamice, clădire care oferea posibilități favorabile de atac. Printr-un foc bine dozat și ținut al puștii mitraliere, mînuită de sergent, inamicul a fost pus în imposibilitate de acțiune. Aceasta a permis subunității din care făcea parte să atace din flanc pe dușman și să-l nimească. În timpul schimbului de focuri cu fasciștii, a căzut eroic și sergentul Dumitru Paraschiv. Eroic a luptat și sublt. Radu Cocoș care în fruntea plutonului său a intrat primul în incinta Școlii de război; el a căzut ca un brav în luptele ce au urmat.

Încă de la primul atac din după-amiaza zilei de 24 august 1944, formațiuni patriotice au acționat alături de militari în luptele de la Școala superioară de război, pentru alungarea hitleriștilor.

De asemenea, în ziua de 25 august 1944, membri ai formațiunilor patriotice, conduși de comuniști, au dezarmat la palatul Cotroceni circa 25 de soldați hitleriști. Palatul fusese ocupat de inamic, care instalase posturi de mitraliere în toate colțurile clădirii. Prizonierii au fost conduși apoi la Pirotehnia armatei, unde au fost ținuți timp de două zile sub paza muncitorilor înarmați, după care au fost predați unei unități militare.

În aceeași zi, mai mulți muncitori de la Uzinele „Vulcan“, mobilitați de comuniști, cu sprijinul unor ostași dintr-o subunitate de artilerie antiaeriană, au prins și au dezarmat mai mulți soldați și ofițeri fasciști care izbutiseră să fugă de la Școala superioară de război.

Întru amintirea memoriei acelor care și-au vărsat sîngele pentru curățirea Bucureștilor de trupele hitleriste, pe locurile unde între 23 și 26 august s-au dus lupte grele, atît la Sfatul popular al regiunii București cît și în incinta Academiei Militare, s-au pus plăci comemorative.

Pe câmpul Cotrocenilor se mai afla încă un obiectiv important al trupelor fasciste.

Hangarele I.C.A.R. (Întreprinderile de construcții aeronautice române) și vreo 25 de barăci, amplasate pe locul fostului aeroport Cotroceni, fuseseră transformate de către hitleriști în depozit de alimente, echipament și material de război. De aici se aprovizionau de fapt trupele germane din București. Menținerea acestui obiectiv avea pentru inamic o importanță vitală, deoarece îi înlesnea continuarea operațiilor și contribuia la prelungirea rezistenței armate.

Misiunea cuceririi depozitului a revenit unor subunități ale Regimentului 2 vânători, aflat în marș forțat spre București, încă din noaptea de 23 spre 24 august. În dimineața zilei de 24 august, la 7 km de București, în dreptul liniei de centură, a avut loc primul contact al acestei unități cu inamicul. O coloană de trupe hitleriste, îmbarcate în circa 30 de camioane, se îndrepta spre București. Atacați prin surprindere de ostașii batalioanelor 2 și 3 ale Regimentului 2 vânători, hitleriștii au încercat să se împotrivescă. După o aprigă ciocnire, ei s-au predat trupelor române.

La ora 15, regimentul a reușit să ocupe dispozitivul de luptă ordonat, la vest de șoseaua Militari-București. Unitatea avea misiunea să închidă ieșirea de nord a aeroportului Cotroceni și să împiedice pe orice cale evacuarea depozitului de materiale situat în partea de sud a aeroportului. În același timp, regimentul trebuia să bareze șoselele București-Domnești și București-Ciorogîrla, pentru a opri orice încercare a trupelor germane de a pătrunde în oraș.

Către ora 21, forțe inamice înaintînd dinspre Ciorogîrla au atacat pe direcția companiilor 6 și 7 din Regimentul 2 vânători, pentru a pătrunde pe câmpul Cotrocenilor și a despresura trupele germane aflate pe aeroport. Lupta dusă cu deosebită dîrzenie de ambele părți a durat pînă la miezul nopții. Încercarea de a face o breșă în dispozitivul trupelor noastre a fost respinsă cu pierderi grele pentru inamic. Au fost luați prizonieri 14 ofițeri și 80—90 de soldați hitleriști, ca și întregul material de război aflat asupra lor.

O altă coloană dușmană a încercat din nou să rupă cercul în care se găseau prinși hitleriștii de la barăcile Cotroceni. Și această tentativă, din 25 august ora 1, a eșuat. Cei 120 de ofițeri și subofițeri care alcătuiau coloana au fost obligați să se predea.

În aceeași zi, la ora 4 dimineața, s-a primit ordinul de luptă pentru curățirea câmpului Cotroceni. La 4 și 10 minute ostașii Regimentului 2 vânători au pornit vijelios la atac. Hangarele I.C.A.R. au fost cucerite de la primul asalt. Hotărîrea nestrămutată de luptă a militarilor romîni, precum și surprinderea inamicului au făcut zadarnice încercările acestuia de a opune o rezistență de mai lungă durată.

Înaintarea a fost însă oprită în urma apariției deasupra aeroportului a unei formații de avioane Junkers 87-Stukas. Imediat ce avioanele au dispărut la orizont, atacul a fost reluat cu și mai multă forță. O parte dintre ostași au reușit să pătrundă pe terenul dintre barăci, pe care le-au luat cu asalt una cîte una.

În urma acestei acțiuni, hitleriștii au lăsat pe câmpul de luptă 35 de morți și răniți. Au fost capturați numeroși prizonieri și importante cantități de materiale, adăpostite în clădirile de pe aeroport.

Operația a luat sfârșit în jurul orei 10, cu succesul deplin al ostailor și ofițerilor Regimentului 2 vânători, care și-au îndeplinit cu prisosință misiunea încredințată: lichidarea obiectivului fascist de la aeroportul Cotroceni.

Prin cucerirea acestui punct și controlarea șoselelor București-Domnești și București-Ciorogîrla a fost înlăturată amenințarea unei lovături hitleriste asupra Capitalei din direcția nord-vest.

La succesul dobândit asupra unităților germane, o contribuție de seamă au adus și aici formațiunile de luptă patriotice care au acționat cot la cot cu militarii Regimentului 2 vânători. Acestea, pe lângă participarea nemijlocită la luptă, au îndeplinit și alte sarcini.

De altfel, regimentul, primind ulterior ordin să se deplaseze în alte părți ale orașului, unde inamicul se mai afla încă pe poziții, a fost înlocuit de către muncitorii din formațiunile de luptă patriotice, care au preluat barăcile și terenul cucerit.

Lupte de mai mare anvergură — ca aceea de la cazarmile cavaleriei — sau acțiuni izolate, de mai mică importanță, au mai avut loc în acele zile și în alte părți ale Cotrocenilor. Cele înfățișate — acțiunile de curățire de la fosta prefectură a județului Ilfov, Școala superioară de război și cucerirea depozitului hitlerist de materiale — se așază la loc de cinstă printre faptele de arme glorioase săvârșite de ostașii români și membrii formațiunilor de luptă patriotice în zilele istorice ale insurecției armate.

Aceste acțiuni au avut o deosebită importanță în slăbirea capacității de rezistență a trupelor hitleriste din București și în încheierea victorioasă a luptelor insurecționale din interiorul Capitalei în ansamblul lor.

Ele au dovedit, totodată, înaltele simțăminte de dragoste nețărmurită față de patrie și popor de care au fost însuflețiți ostașii Armatei române și membrii formațiunilor de luptă patriotice, convinși fiind de justetea cauzei pentru care luptau — eliberarea României de sub jugul fascist.

*General-maior în rezervă
IONESCU DAN*

VALEA PRAHOVEI

În istoricele zile din august 1944, concomitent cu luptele pentru zdrobirea rezistenței hitleriștilor în Capitală și împrejurimi, s-au desfășurat și acțiunile armatei și ale formațiunilor de luptă patriotice în Ploiești și Valea Prahovei.

În cadrul planului elaborat de Partidul Comunist Român, Văii Prahovei i-a fost acordată o atenție deosebită.

Planul insurecțional privind zona petroliferă prevedea apărarea rafinăriilor și instalațiilor petroliere de distrugere, împiedicarea trupelor germane din zona Ploiești de a interveni în luptele de la București, bararea pătrunderii în zona Ploiești și în București a unor trupe hitleriste din afară. Planul prevedea, în prima fază, lichidarea grupărilor hitleriste de la Moreni, Cîmpina, Tîrgșoru Nou, în faza a doua atacul asupra unităților dușmane din raionul Buda și Bucov — Corlătești, iar în faza a treia atacul împotriva hitleriștilor de la Păulești.

Îndeplinirea acestor operațiuni era deosebit de grea. Comandamentul hitlerist hotărîse să păstreze cu orice preț orașul Ploiești și regiunea Văii Prahovei, concentrînd aici forțe puternice bine dotate cu armament de luptă modern și muniții. În această zonă, hitleriștii dispuneau și de o puternică artilerie antiaeriană, tancuri etc. În plus, micile unități romîne erau încadrate în dispozitivul german, ceea ce constituia o greutate în regruparea lor pentru a ataca pe dușman.

Comandamentul Corpului 5 teritorial, în cadrul căruia îndeplineam funcția de șef de stat major, a trecut la acțiune chiar în noaptea de 23 spre 24 august, imediat ce a ajuns la noi vestea declanșării insurecției în București. Pătrunse de simțăminte patriotice, unitățile militare romîne din Valea Prahovei, ca și întreaga Armată romînă, au întors armele împotriva Germaniei fasciste.

O importanță deosebită în desfășurarea cu succes a luptelor din Valea Prahovei a avut-o participarea, alături de unitățile militare, a formațiunilor patriotice, ca și sprijinul larg dat acestora și ostașilor noștri de către populația din zonă.

Încă în noaptea de 23 spre 24 august, formațiunile de luptă patriotice, împreună cu ostașii, au început să izgonească gărzile militare hitleriste din incinta rafinăriilor petrolifere „Vega“, „Romîno-americană“, „Astra romînă“, „Steaua Romînă“, asigurînd paza și păstrarea intactă a instalațiilor acestora. În cursul zilei de 24 august 1944, instalațiile petroliere din zona Prahovei se aflau deja sub paza și controlul Armatei romîne și al muncitorilor înarmați.

Paralel cu apărarea întreprinderilor și instalațiilor petroliere din zonă, unitățile militare și muncitorii înarmați au început acțiunile de dezarmare a trupelor hitleriste.

Comandamentul hitlerist, căutînd să păstreze cu orice preț această regiune, a reușit să blocheze cu trupe orașul Ploiești, interceptînd principalele comunicații din zonă. Acestei acțiuni a hitleriștilor, unitățile noastre din interiorul orașului Ploiești și formațiunile de luptă patriotice i-au opus o rezistență dîră. Zile și nopți de-a rîndul, ostașii și muncitorii au stat la posturile de luptă. Încercările hitleriștilor de a ocupa orașul Ploiești și de a distruge întreprinderile au fost zădărnice. Ostașii romîni și formațiunile de luptă patriotice au ținut ferm orașul în mîinile lor pînă în ziua de 29 august, cînd a fost despresurat printr-o acțiune coordonată a unităților Diviziei 18 infanterie romînă și a unităților înaintate ale Corpului 5 de tancuri sovietice¹. În aceeași zi, unitățile militare romîne, în strînsă frăție de arme cu unitățile sovietice de tancuri din cadrul Frontului 2 ucrainean, au încercuit pădurea Buda și, prin atacuri succesive, au silit pe hitleriști să se predea.

În timp ce orașul Ploiești era împresurat, unități militare romîne din Corpul V teritorial, împreună cu formațiuni de luptă patriotice, au lichidat, prin acțiuni eroice, rezistențele hitleriste din celelalte localități de pe Valea Prahovei.

Dovadă de înalt patriotism și jertfă au dat ostașii și grupele de muncitori înarmați din zona Moreni. La vestea arestării guvernului antonescian și a ieșirii Romîniei din războiul hitlerist, muncitorii din

¹ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosarul nr. 112, fila 181; vezi și „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 4/1962, filele 33—34.

Moreni, mobilizați de comuniști, au trecut alături de ostașii români, chiar în noaptea de 23/24 august la acțiune. Printre primele sarcini care stăteau în fața lor erau : preluarea și apărarea sondelor și rafinăriilor din mina hitleriștilor și rezistența împotriva atacurilor trupelor germane ; întreruperea imediată a legăturilor telefonice dintre comandamentul german din orașul Moreni și punctele fortificate ale artileriei antiaeriene germane de la Pleașa, Țuicani, Sîngerîș și Uzinele de armament din pădurea Mija. Aceste sarcini au fost realizate în cursul nopții de 23/24 august în întregime de către ostașii români și muncitorii înarmați. Au fost preluate și apărute de muncitori sondele și întreprinderile petroliere. La „Astra română“, grupuri de muncitori înarmați au preluat paza uzinei electrice, serviciului de dezbenzinare și atelierului mecanic, asigurînd în felul acesta respingerea oricărui atac al hitleriștilor. De asemenea, un grup de muncitori vîrstnici și tineri, avînd în frunte pe comuniști, au tăiat cca 30—40 m de cablu telegrafic de pe stîlpi, întrerupînd legătura principală telefonică a unităților germane din zona Moreni. În felul acesta, primele sarcini au fost realizate.

În zona Moreni, hitleriștii dețineau puncte de teren dominante (dealurile de la Pleașa, Țuicani, Sîngerîș și Ghirdoveni), unde se aflau baterii antiaeriene, puternic fortificate. Acestea constituiau puternice puncte de apărare și observare pentru hitleriști. Cu toată această situație favorabilă hitleriștilor, muncitorii și ostașii români au întreprins acțiuni hotărîte asupra pozițiilor hitleriștilor chiar în zorii zilei de 24 august. O grupă de circa 30—40 de muncitori înarmați a ocupat o poziție în pădurea Pleașa cu scopul de a întrerupe pătrunderea hitleriștilor prin schelă. Din diferite părți ale orașului, ostașii și muncitorii înarmați au deschis foc asupra hitleriștilor. Dușmanul rezista cu înverșunare. În ziua de 25 august, cu ajutorul muncitorilor care cunoșteau bine locurile din jurul fortificațiilor germane, trupele române și muncitorii înarmați au reușit să-și creeze un dispozitiv de luptă mai favorabil, încolțind pe inamic din mai multe părți. În această situație, trupele române au somat pe hitleriști să se predea. Aceștia însă au refuzat cu încăpăținare, conștinând pe armamentul și forțele de care dispuneau.

În aceste condiții, în ziua de 26 august, ostașii și muncitorii au trecut la asaltarea întăriturilor de la Pleașa și Sîngerîș. Atacate din trei părți : prin punctul „Petrolul“, „Steaua română“ și prin punctul „Concordia“, puternicele rezistențe inamice de la Pleașa, după o luptă înverșunată de cîteva ore, au fost înfrînte. O parte dintre hitleriști au reușit să se retragă de la punctul Pleașa pe dealul Sîngerîș, întărind rîndurile dușmanului de la această fortificație. Însă, în urma unor lupte grele purtate de ostașii din batalioanele 2 vînători de gardă, 4 vînători moto, precum și din Regimentul 22 infanterie, și muncitorii, rezistența inamicului a fost înfrîntă și aici, reușindu-se să se captureze o însemnată cantitate de muniții și armament. Cu acest prilej au fost luați peste 750 de prizonieri, iar circa 100 de hitleriști au fost uciși.

În luptele de la Moreni, deosebit de impresionante au fost faptele de vitejie și curajul de care au dat dovadă și muncitorii care au asigurat paza instalațiilor și întreprinderilor petroliere, precum și populația din oraș, care, sub cele mai diferite forme, a sprijinit

lupta împotriva hitleriștilor. Ura contra hitleriștilor era atât de puternică, încît populația orașului Moreni, în tot timpul luptelor, nemaiîținînd seama că trupele germane trăgeau cu tunurile și mitralierele, a ieșit în număr impresionant — bărbați, femei și tineri — pentru a sprijini pe ostașii romîni și muncitorii care luptau. Femeile și tinerii au contribuit în această luptă fie prin aprovizionarea cu muniții a luptătorilor, fie prin îngrijirile pe care le-au dat răniților.

De neuitat va rămîne în memoria oamenilor muncii eroismul de care au dat dovadă ostașii romîni și muncitorii petroliști din formațiunile de luptă patriotice, care au luptat pentru ocuparea aeroportului Tîrgșoru Nou și pentru capturarea hitleriștilor de pe aeroport. În ziua de 25 august, unități ale Armatei romîne au început operații militare în scopul zdrobirii rezistenței hitleriștilor. Atacul trupelor romîne din ziua de 25 august a fost însă respins, deoarece efectivul care apăra aerodromul și pădurea din jur se ridica la 4 000—5 000 de oameni, iar pe sol se aflau circa 100 de avioane de luptă. Cu toată această situație, aerodromul trebuia cucerit, iar hitleriștii capturați. Luptele purtate în zilele de 26 și 27 august pentru cucerirea acestui aerodrom au fost deosebit de grele. În cele din urmă însă, în ziua de 27 august, în urma atacului susținut al ostașilor romîni și al grupelor de muncitori înarmați, am reușit să eliberăm aerodromul de la Tîrgșoru Nou, iar hitleriștii care se străduiseră să-l păstreze în mîinile lor au fost obligați să capituleze.

Concomitent cu luptele pentru zdrobirea rezistenței hitleriste de la Tîrgșoru Nou, unitățile militare și formațiunile de luptă patriotice au întreprins atacuri susținute în vederea zdrobirii grupării hitleriste din zona și pădurea Păulești.

Trupele hitleriste din zona Păulești însumau un efectiv de 4 000—5 000 de oameni, 4 tancuri, o puternică artilerie grea și un tren blindat. În aceste împrejurări, Comandamentul Militar al Capitalei și Marele Stat-Major, secția operații, au hotărît: „În scopul de a împiedica retragerea coloanelor germane spre nord de Valea Prahovei se constituie detașamentul Prahova, format din Regimentul 3 cavalerie, Regimentul 9 vînători gardă, 1 divizion artilerie, 1 grup blindat”². Prin aceste măsuri s-a asigurat Comandamentului Corpului 5 teritorial un sprijin militar substanțial, cu ajutorul căruia am lichidat gruparea hitleristă de la Păulești, deși nemții reușiseră să facă o spărtură în cercul unităților noastre. Alături de unitățile militare, pentru zdrobirea grupării de la Păulești au luptat eroic și muncitorii petroliști din cadrul a numeroase formațiuni patriotice. În urma atacului general desfășurat de unitățile noastre și formațiunile de luptă patriotice, hitleriștii au fost zdrobiți, iar trenul blindat lovit în două vagoane cu muniții a sărit în aer, fiind omoriți peste 200 de hitleriști³. Resturi ale unităților hitleriste, conduse de generalul Kuderna, care reușiseră să

² Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 12, vol. 1, fila 146.

³ Ibid.

fugă prin spărtura făcută în cercul armatelor române la Găgeni, au fost ajunse și obligate să se predea.

Paralel cu luptele care se duceau de către unitățile Armatei române și formațiunile patriotice pentru apărarea orașului Ploiești și pentru zdrobirea rezistențelor hitleriste de la Moreni, Tirgșoru Nou și Păulești s-au desfășurat lupte și pentru zdrobirea și capturarea hitleriștilor care încercau să se strecoare spre nord de Valea Prahovei.

Pilde de eroism, în aceste acțiuni de împiedicare a retragerii hitleriștilor spre Transilvania, au dat muncitorii de la Uzinele „Mărgineanca”. În urma înfringerii suferite la Păulești, trupele hitleriste se îndreptau în mare grabă, în dezordine, spre orașele Slănic și Vălenii de Munte, cu scopul de a trece peste munți în Transilvania. Drumul lor trecea prin curtea Uzinelor „Mărgineanca”. Când au ajuns în acest punct, hitleriștii au fost interceptați de muncitorii ce se aflau în uzină. Deși puțini la număr, aceștia, împreună cu ostașii români ce se aflau în raza uzinei, au atacat trupele hitleriste. Ei au pus în funcțiune 2 tunuri A.A. de 20 mm, organizând astfel un punct de rezistență în fața porții uzinei. De asemenea, au organizat două puncte de rezistență: unul pe șoseaua ce trecea prin incinta uzinei, iar altul la punctul Valea Văcăriei, unde au fost repartizați cca. 40 de muncitori concentrați pentru lucru⁴. La apariția primelor trupe hitleriste, muncitorii au deschis foc. Nemții și-au revenit însă repede și regrupându-se au început să preseze. O noapte întreagă muncitorii și ostașii români au hărțuit pe hitleriști, pricinuindu-le mari pierderi. În urma luptelor care s-au desfășurat, hitleriștii au avut numeroși răniți și morți, pierzând o însemnată cantitate de armament și un număr de 30 de autocamioane⁵. Trupele hitleriste, hărțuite de muncitorii de la Uzinele „Mărgineanca” au fost interceptate și dezarmate la Slănic de către elevii Școlii de ofițeri de rezervă Ploiești, ajutați de muncitorii și țăranii din localitate⁶.

La chemarea partidului comunist de a zdrobi trupele hitleriste și a le împiedica să se retragă au răspuns cu entuziasm și muncitorii petroliști de la schelele Boldești și Scăeni. Ei au luptat cu eroism, apărând instalațiile petroliere de distrugere din partea hitleriștilor, care-și aveau bateriile de artilerie antiaeriană în comunele Boldești și Scăeni. Acțiunile muncitorilor din Boldești au fost îndreptate în direcția împiedicării hitleriștilor de a se retrage spre nord. Muncitorii înarmați au barat șoseaua Ploiești-Vălenii de Munte la intersecția cu șoseaua comunală Lipănești, împiedicând trupele hitleriste, aflate la halta Boldești, să se unească cu cele din pădurea Buda. Ei au construit baricade și au ocupat poziții de luptă, tăind în același timp firele de telefon ce făceau legătura între diferite unități militare hitleriste. În ziua de 27 august, muncitorii înarmați, împreună cu unitățile militare, au dezlănțuit atacul asupra bateriei de artilerie antiaeriană hitleristă din halta Boldești, obligând pe nemți să se retragă spre Vălenii de Munte. În luptele duse, pe lângă pierderile în morți și răniți, trupele hitleriste au lăsat pe teren un număr însemnat de autocamioane incendiate, nu-

⁴ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., dosarul nr. 113, filele 228—232.

⁵ „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1962, fila 37.

⁶ Ibid.

meros armament greu și ușor și însemnate cantități de materiale de război.

În retragerea lor din comuna Scăeni, trupele hitleriste de la bateria de artilerie antiaeriană din raza acestei comune au fost, de asemenea, interceptate și atacate de ostașii români, muncitorii și țăranii din comună. Atacurile repetate au dus la dezorganizarea și împiedicarea coloanei hitleriste de a se mai organiza în formație de luptă, ușurându-se astfel capturarea ei.

Pe linia împiedicării prin luptă a hitleriștilor de a se retrage spre Transilvania se înscrie și acțiunea eroică întreprinsă de muncitorii ceferiști din stația C.F.R. Comarnic, cât și de muncitorii de la întreprinderile din acest oraș. Pentru a împiedica, în zilele imediat următoare începerii insurecției, scurgerea trupelor hitleriste spre Brașov, lucrătorii ceferiști din stația Comarnic au demontat în vecinătatea stației Valea Largă tirfoanele de la linia ferată pe o porțiune de câțiva zeci de metri și au dat drumul la o locomotivă fără personal spre locul unde fusese demontată șina, fapt ce a dus la răsturnarea locomotivei și întreruperea completă a circulației în ambele sensuri⁷. Prin această acțiune, trenul hitlerist care se afla în stația Comarnic a rămas blocat. Muncitorii ceferiști, cetățenii din localitate, ostașii români, elevii de la Școala militară din Breaza au încercuit trenul, dezarmînd întregul efectiv german. Cu acest prilej au fost capturați peste 100 de hitleriști, precum și armamentul greu și ușor și muniția aflate în cele 37 de vagoane ale trenului german. De asemenea, a fost împiedicată deplasarea spre nord a unei garnituri sanitare germane compuse din 100 de vagoane, dintre care 60 cu răniți și 40 cu trupe și armament⁸.

Lupta eroică desfășurată de unitățile militare și formațiunile de luptă patriotice din Valea Prahovei, sprijinite activ de masa largă a populației, a dus la îndeplinirea în condiții optime a mărețelor sarcini ce le-au revenit în asigurarea succeselor insurecției armate și în această parte a țării. Luptele s-au desfășurat pînă în noaptea de 30 august cînd rezistențele germane au fost lichidate și zona petroliferă complet curățită.

În luptele desfășurate între 23—30 august în Valea Prahovei de către trupele noastre și formațiunile patriotice, ajutate de masele largi populare, au fost luați 9 000 de prizonieri hitleriști, printre care 3 generali comandanți de divizie; au fost capturate 1 300 de autocamioane, numeroase trenuri cu armament, 260 de tunuri de diferite calibre. În aceste lupte hitleriștii au pierdut 1 500 de morți și au avut 2 300 de răniți. Pierderile noastre s-au cifrat la 800 de morți și răniți.

Printr-un ordin al Comandamentului Corpului 5 teritorial, la 1 septembrie 1944, se sublinia că operațiile care au avut loc în zona

⁷ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 29, fila 4.

⁸ Loc. cit., fondul nr. 2, dosarul nr. 29, filele 2, 4.

acestui Corp s-au terminat cu cel mai deplin succes, reușindu-se a se dezarma totalitatea unităților germane aflate în zona petroliferă⁹.

De neuitat va rămîne în memoria oamenilor muncii jertfa eroică profund patriotică ce au adus-o prin sacrificiul vieții lor ostașii și luptătorii din formațiunile patriotice în luptele purtate pe Valea Prahovei împotriva hitleriștilor.

*General-maior în rezervă
ZOTTER TOMA*

BRAȘOV

Concomitent cu luptele pentru zdrobirea rezistențelor hitleriste din București și regiunea Ploiești, ostașii romîni și oamenii muncii din fabrici și de pe ogoare, răspunzînd chemării înflăcărata a Partidului Comunist Român, au dus acțiuni militare împotriva tuturor forțelor germane fasciste aflate pe teritoriul patriei noastre.

Cu mult curaj și eroism au luptat împotriva trupelor germane ostașii romîni și muncitorii din Brașov și împrejurimile sale. Orașul Brașov, cel mai important centru industrial în această parte a țării, forma un nod-cheie de unde hitleriștii ar fi putut cu forțele existente, ajutate și de unitățile horthiste din zona Sf.-Gheorghe, dotate cu tancuri, să ocupe trecerile de la Predeal.

Brașovul cu Țara Bîrsei trebuiau păstrate cu orice preț de Comandamentul român deoarece formau baza de plecare pentru operațiunile ulterioare în vederea eliberării părții de nord a Transilvaniei.

Țara Bîrsei, la nord de Carpați, are un teritoriu lat de aproximativ 30 km, între Codlea și Teliu, iar lungimea de 20 km între Bacui (jud. Brașov) și Feldioara. Limitată la sud și est de munții Carpați, la nord de frontiera ce fusese impusă țării noastre prin dictatul de la Viena, pe aliniamentul Dobîrlău, Oltul-Feldioara, iar la vest de munții Perșani și Măgura Codlei, Țara Bîrsei formează un singur compartiment de teren, o depresiune, legată de depresiunea Trei Scaune.

Direcțiile de retragere ale trupelor germane fasciste de pe Valea Prahovei și din celelalte regiuni ale țării peste Carpați, în scop de a se uni cu trupele fasciste de la Brașov, erau 5, între Întorsura Buzăului și Bran: 1) Pe Valea Buzăului, prin Întorsura Buzăului, bună pentru toate trupele afară de artileria grea; 2) Pe Valea Teleajenului, prin Bratocea, bună pentru infanterie și trupe ușoare; 3) Prin Predeleuș, bună pentru vînătorii de munte și trupe; 4) Pe Valea Prahovei, șosea asfaltată, dubluri de cale ferată, bună pentru orice trupe și vehicule grele și foarte grele; 5) Prin Pasul Bran, bună pentru trupe, exceptînd artileria grea și vehiculele prea grele.

De aci rezultă că prima măsură ce trebuia luată în vederea reușitei operațiunilor militare, cerute de cotitura istorică de la 23 Au-

⁹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 364/1, fila 6.

gust 1944, era împiedicarea oricărei joncțiuni a forțelor hitleriste, aflate în Țara Bîrsei cu cele de la sud și est de munții Carpați, prin închiderea defileelor de trecere. În același timp se impuneau măsuri împotriva încercărilor de pătrundere a trupelor fasciste din zona Sf.-Gheorghe pentru a se uni cu forțele din Brașov.

În calitate de șef de Stat Major al Corpului de Munte, călăuzit de ideea păstrării libere în special a trecerilor de la Predeal, am luat în noaptea de 23/24 august o serie de măsuri militare în scopul dezarmării rapide a trupelor fasciste germane și împiedicării forțelor fasciste de la Sf.-Gheorghe și a celor de pe Valea Prahovei ce se găseau în retragere de a se regrupa la Brașov. Astfel, în cursul nopții de 23/24 august, începînd chiar de la orele 23, au fost ocupate și puse sub pază instituțiile de stat, palatul telefoanelor, de unde au fost luați 42 de prizonieri germani; au fost întărite gărzile de la întreprinderile industriale, fabricile de armament și muniție, postul de radio Bod etc. Au fost organizate cuiburi de rezistență, în diferite puncte de siguranță ale orașului, în special la depozitul de muniții Brașov, depozitul de petrol, benzină, la fabrici, abator etc. Numărul patrulilor și posturilor fixe atît în oraș cît și la intrările în oraș a fost dublat și s-a trecut la controlul vehiculelor de toate categoriile.

În același timp am luat măsuri pentru a fi aduse în oraș unitățile Corpului de Munte aflate în comunele din județul Brașov și cele de la cabanele de pe munte. Aceste unități erau formate din recruți, unități P.S. și din alte cîteva unități, slab înarmate, fără armament automat, fără artilerie. Nu erau dotate cu căști și nici cu unelte portative.

În aceeași noapte de 23/24 august, am trecut la emiterea ordinului general de operații nr. 1. Din unitățile Corpului de Munte au fost formate trei grupări: Gruparea tactică de est, compusă din Regimentul 89 infanterie, Centrul de instr. A.C.A. (școala de șoferi), grăniceri din sector și o baterie din Regimentul 1 artilerie grăniceresc fără tunuri. Gruparea de centru, compusă din Regimentul 6 călărași, o baterie din Regimentul 1 artilerie grăniceresc fără tunuri și grăniceri din sector. Gruparea de vest, compusă din Batalionul 25 vînători de munte, o baterie din Regimentul 19 artilerie fără tunuri, o baterie din Regimentul 41 artilerie fără tunuri și grăniceri din sector.

Aceste grupări tactice au avut misiunea: de a bara comunicațiile pe direcțiile de pătrundere ale trupelor germano-fasciste în special la intrarea în localități, de a împiedica trupele hitleriste de orice fel să producă pagube întreprinderilor și instituțiilor din zonă, de a le dezarma, de a respinge atacurile trupelor hitleriste și horthiste în scopul ocupării orașului și regrupării forțelor.

Astfel, Gruparea tactică de est avea misiunea să se opună atacurilor germano-fasciste pe direcțiile: Prejmer-Tîrlungeni, Cernatu-Tulgheș-Brașov; Gruparea de centru pe direcția Doboli-Brașov și Gruparea de vest — Feldioara-Brașov.

Trupele române aflate la sud de Braşov au mai interceptat comunicaţiile între Braşov şi Valea Prahovei, tăind astfel legătura între forţele germane fasciste din zona Braşov şi cele de pe Valea Prahovei din regiunea petroliferă.

Comandamentul german fascist — în vederea sprijinirii trupelor sale din regiunea petroliferă şi apoi a asigurării retragerii acestor trupe la nord de Carpaţi — a urmărit să transforme oraşul Braşov şi împrejurimile sale într-un bastion de apărare, una din misiunile imediate ale forţelor hitleriste fiind ocuparea Braşovului şi a pasului de la Predeal cu scopul de a organiza o poziţie de rezistenţă.

În urma primelor măsuri luate de noi, şi anume ocuparea palatului telefoanelor şi scoaterea din circuit a firelor telefonice speciale ce deserveau Comandamentul fascist german, acesta s-a alarmat de situaţia creată, trecînd la acţiuni de luptă împotriva trupelor române cu scopul de a pune stăpînire pe oraş. Prin atacuri, date cu focuri de arme automate şi grenade pe străzi, hitleriştii au căutat să terorizeze oraşul şi să ocupe instituţiile de stat, depozite militare, cazărmi, aeroporturi, gara etc.

O unitate de circa 50—60 de hitlerişti a înconjurat palatul telefoanelor, iar o alta poştă unde funcţiona telegraful. Au fost organizate cuiburi de rezistenţă cu efectiv de 5—6 ostaşi prin case, la încrucişări de drumuri etc. Au fost ridicate baricade pe străzi, păzite cu armament automat. Au ocupat fabrica de ciocolată, baricadînd strada cu încrucişările de drumuri ce duc spre gara centrală şi gara „Bartolomeu“. La gara „Bartolomeu“ au tras cu mitralierele de-a lungul străzii. La stadionul de lîngă fabrica de cauciuc, în turnul bisericii „Bartolomeu“, la depozitul de benzină, la fabrica de bere din Dîrste, pe străzile Mureşanu, Prundu, Gh. Dima, Calea Bariţiu, la depozitul de muniţii, în faţa Cercului militar au fost instalate posturi şi patrule fasciste de control, de instigaţie şi teroare. Alte unităţi fasciste au ocupat înălţimile din jurul oraşului Braşov şi chiar în centrul oraşului, pe dealul Warthe, unde au organizat săpături cu puncte de sprijin. Un divizion de artilerie A.A. cu circa 120 de soldaţi s-a instalat în dispozitiv la liziera oraşului dinspre Sînpetru, de unde a început să tragă focuri cu arme automate asupra oraşului. Apoi au ocupat gara Braşov, unde au descărcat 23 de camioane cu remorci, material de război, precum şi o serie de alte puncte din împrejurimile Braşovului, ca: aerodromul de la Ghimbav, gara Prejmer, gara Hărman, poalele muntelui Tîmpa etc.

Pentru întărirea trupelor germane aflate la Braşov au mai fost aduşi de la Făgăraş alţi hitlerişti.

La aceasta se mai adaugă şi faptul că legăturile telefonice-telegrafice-radio cu Bucureştiul au fost întrerupte, iar şoseaua spre Bucureşti era blocată din cauza luptelor de la Cîmpina-Ploieşti.

În urma măsurilor luate de Comandamentul român, trupele noastre, sprijinite de oamenii muncii, intraţi în formaţiuni patriotice de

luptă, au trecut la nimicirea rezistențelor fasciste și curățirea orașului de hitleriști. Bătălia pentru nimicirea rezistențelor fasciste a început de la liziera de nord a orașului.

În ziua de 25 august o companie din Batalionul 3 vânători de munte a ocupat prin lupte aeroporturile I.A.R. Brașov și Ghimbav, capturând 4 avioane sosite din misiune și personalul de aviație de pe teren. Terenurile de aviație au fost puse sub paza noastră și n-au mai fost folosite de fasciști. O parte din ofițerii misiunii armatei de uscat hitleriste care sosiră cu un tren special din București la Brașov au fost dezarmați și trimiși la Craiova, unde au fost internați în lagăr.

Datorită acțiunilor energice și curajoase întreprinse de ostașii români, sprijiniți de muncitori, pentru curățirea orașului, trupele hitleriste care baricadaseră străzile principale și organizaseră cuiburi de rezistență au fost silite să se retragă.

În ziua de 25 august către orele 11 ultimele trupe răzlețe au început să se retragă din oraș, îndreptându-se în direcția Prejmer. Astfel, la 25 august orașul Brașov a fost curățat complet de trupele hitleriste. Prin aceasta țelurile Comandamentului german fascist de a pune stăpânire pe acest important centru industrial au suferit un eșec total.

Concomitent cu nimicirea rezistențelor hitleriste din orașul Brașov, trupele române au trecut și la zdrobirea celor din împrejurimile orașului.

Un punct important din apropierea orașului Brașov era postul de radioemisie Bod, a cărui pază era asigurată de o subunitate a Regimentului 89 infanterie. Hitleriștii, urmărind să folosească acest post ca mijloc de propagandă, au căutat să-l ocupe cu orice chip. În dimineața zilei de 24 august, către orele 5, câteva autocamioane încărcate cu trupe germane fasciste, înarmate cu armament ușor, mitraliere și tunuri de 47 mm, au atacat prin surprindere postul de radioemisie. Hitleriștii au reușit să facă inofensive santinelele române de la intrarea principală și au dat semnalul de luptă pentru ocuparea stației. Garda care făcea paza postului, alarmată, sub comanda sublocotenentului Rădulescu Sebastian, a apărut cu vitejie punctele principale ale stației, ținând pe loc sub focul mitralierelor pe hitleriștii care atacau, sprijiniți de o secție de artilerie. Lupta fiind grea, către prînz, s-au trimis întăriri din Regimentul 6 călărași, staționat la Hălchiu, care, atacînd grupul hitlerist din spate, a reușit să respingă atacul acestuia, luînd prizonieri 6 germani și un tun. A doua zi, în timpul emiterii de către postul de emisiune a radiojurnalului de dimineață — pe la orele 7 — s-au prezentat la direcția stației de emisiune un maior și un subofițer german, ordonînd oprirea emisiunii. (Postul emitea ororile hitleriștilor comise la București prin aviație.) Emisiunea însă nu a fost oprită. Plini de ură, în jurul orelor 10, fasciștii au atacat din nou postul de emisiune, dar și de data aceasta au fost respinși de trupele Regimentului 6 călărași, care primise ordin să întărească garda stației.

Un aport prețios la respingerea încercărilor hitleriștilor de a pune stăpînire pe postul de radioemisiune l-a dat un grup de tineri muncitori de la Fabrica de zahăr Bod, care în urmărirea hitleriștilor au capturat 3 fasciști, făcîndu-i prizonieri.

Astfel, prin eroismul ostașilor romîni și al grupului de tineri muncitori de la Fabrica de zahăr Bod, au fost împiedicate acțiunile hitleriștilor de a pune stăpînire pe stația de radioemisie. Această stație a rămas mai departe în stare de funcționare la dispoziția autorităților romîne.

În acțiunile duse pentru nimicirea rezistențelor hitleriste, trupele romîne, sprijinite de muncitori și țărani, au capturat pînă la 27 august în orașul Brașov și împrejurimi circa 500 de prizonieri germani, însemnate cantități de armament, 36 de avioane pe aeroporturile din Brașov și Ghimbav, 10 tunuri A.A., autovehicule și remorci, un depozit de medicamente și instrumente sanitare, depozite de materiale auto, de echipament, de alimente etc.

În primele zile după întoarcerea armelor împotriva ocupanților fasciști, unitățile Corpului de Munte au trebuit să facă față ofensivei dezlănțuite de trupele hitleriste și horthiste.

Forțele inamice, întărite cu elementele ce s-au retras din Brașov prin Prejmer, au atacat puternic din direcția Sf.-Gheorghe cu scopul de a ocupa Brașovul și împrejurimile lui. În dimineața zilei de 26 august, o subunitate germană, înaintînd dinspre Araci, a atacat pichetul de grăniceri din apropierea acestei comune, obligîndu-l să se retragă în pădure.

În ziua de 27 august, la punctul Dobolii de Jos, o companie germană, susținută de artilerie, a atacat pichetul de grăniceri romîni și a reușit să ocupe satul Dobolii de Jos, obligînd forțele pichetului să se retragă prin luptă spre lunca Cîlnicului. De asemenea, la 28 august, 16 avioane „Stukas” germane au bombardat postul de radioemisie Bod, avariind clădirile administrației, un pilon antenă, un post de radioemisiune mobil și omorînd un copil, două femei și doi soldați.

Atacurile trupelor hitleriste și horthiste au fost oprite de unitățile romîne sprijinite de oamenii muncii. În luptele crîncene duse pentru respingerea ofensivei trupelor hitleriste și horthiste, unitățile Corpului de Munte s-au bucurat în mod efectiv de sprijinul muncitorilor din fabrici și al țăranilor din comunele de pe teritoriul fostului județ Brașov. Astfel, la aruncarea în aer a podului de pe Olt au ajutat șase țărani pe pionierii noștri la transportul dinamitei și minarea podului.

Însuflețiți de cuvîntul Partidului Comunist Român, care chema întregul popor la lupta împotriva hitleriștilor, muncitori ai fostelor uzine „Rogifer” din Tohan s-au încadrat în lupta împotriva nemților. Un număr de 56 muncitori sub comanda lt. Năstase Marin, animați de dragoste de patrie și urînd de moarte pe fasciști, s-au constituit într-o baterie de artilerie și cu tunurile remorcate de mașini încărcate cu muniții

și alimente au pornit în sectorul Prejmer-Dobolii de Jos, unde au sprijinit prin foc bine condus unitățile de infanterie ale Corpului de Munte. În acțiunea lor, prin foc direct, au scos din luptă un tanc fascist. Un ajutor prețios a fost dat de soțiile acestora ca servante la tunuri, la transportul munițiilor.

Prin lupta plină de curaj și abnegație a muncitorilor și ostașilor orașul Brașov a fost ferit de însemnate distrugerii materiale și umane. Pentru eroismul de care au dat dovadă cei 56 de patrioți au fost citați pe întreaga armată prin ordinul de zi nr. 14 din 30 octombrie 1944 și decorați cu diferite ordine și medalii.

În acțiunile lor, unitățile militare române s-au bucurat și de sprijinul efectiv al țăranilor muncitori.

În retragerea lor hitleriștii s-au dedat, cu sălbăticia ce le era caracteristică, la devastări și omoruri, jefuind avutul țăranilor. Țărănimea muncitoare din comunele județului Brașov, la chemarea P.C.R., a acționat cu hotărîre pentru dezarmarea și capturarea rămășițelor armatei hitleriste oriunde le găseau, în păduri, pe drumuri sau prin sate.

De mult curaj și eroism au dat dovadă țăranii muncitori din comuna Teliu, situată la cîțiva kilometri de linia frontului din sud-estul Transilvaniei, și muncitorii de la cariera de piatră din aceeași comună, care imediat ce au aflat de istoricul act de la 23 August s-au oferit voluntar să sprijine pe grănicerii romîni, să împiedice retragerea trupelor hitleriste.

Împreună cu grănicerii romîni ei au barat drumul unei coloane hitleriste, dezarmînd și făcînd prizonieri 9 ofițeri, 58 de subofițeri și 428 de ostași germani. De asemenea la Araci, Hălchiu, Vladimiri și în alte comune, țăranii muncitori au dezarmat prin lupte zeci de hitleriști.

În același timp o contribuție de seamă au adus numeroși salariați de la rețeaua permanentă de telefoane prin informațiile date asupra mișcării hitleriștilor în județ. Astfel, telefonista din Prejmer a comunicat la telefon toate mișcările trupelor hitleriste cînd au încercat să ocupe acest centru important.

Unitățile Corpului de Munte, sprijinite de muncitori și țărani, au reușit prin lupte grele să curețe orașul și zona Brașov de trupele hitleriste, să împiedice retragerea rămășițelor armatei fasciste germane, să captureze o parte însemnată a acestora, să bareze cu succes ofensiva trupelor hitleriste și horthiste.

*Colonel în rezervă
CHIRIȚĂ ATANASE*

CĂLĂRAȘI

În regiunea București, în afara importantelor acțiuni din Capitală și împrejurimi, lupte deosebite au avut loc între trupele romîne și cele hitleriste în orașele Călărași, Giurgiu, Slobozia, Zimnicea. Ca pretutindeni pe întinsul patriei noastre, unitățile militare romîne din zona Călărași au răspuns cu însuflețire chemării partidului comunist de a lichida rezistențele hitleriste și au depus toate eforturile pentru a apăra

orașul de distrugere și a-i dezarma pe fasciști. Înțelegînd țelul luptelor duse, militarii romîni au acționat cu multă dirzenie și spirit de sacrificiu, intervenind cu hotărîre împotriva hitleriștilor chiar atunci cînd forțele de care dispuneau erau inferioare acestora. Ostașii au simțit întotdeauna alături de ei masele de oameni ai muncii și au primit în permanență sprijinul locuitorilor din împrejurimi, care îi informau de orice deplasare a trupelor hitleriste.

Conform ordinelor date și măsurilor luate de Marele Stat-Major, la Călărași, ca în toate porturile dunărene, forțele fluviale urmau să facă siguranța Dunării și, în legătură cu forțele terestre locale, să împiedice trecerile peste Dunăre ale hitleriștilor, contribuind la dezarmarea lor. În acest fel, trupele hitleriste aflate în partea de sud a Munteniei erau împiedicate să fuzioneze cu cele din Bulgaria, preîntîmpinîndu-se un atac cu forțe unite; totodată, era oprită orice tentativă a forțelor hitleriste din Bulgaria de a trece Dunărea în sprijinul celor aflate pe teritoriul țării noastre. Sarcina imediată a ostașilor romîni din zona Călărași era, deci, să apere orașul contra forțelor hitleriste în curs de retragere spre Dunăre și să le dezarmeze, interzicînd atît mișcările coloanelor hitleriste pe șoselele dintre Ciulnița și Călărași, cît și trecerile lor peste Dunăre. În scopul asigurării securității orașului, în calitate de o aveam, de comandant al Garnizoanei Călărași, am luat de urgență măsurile necesare; pentru întărirea efectivelor de care dispuneam, am solicitat aducerea în oraș a unor subunități din regimentele ce se aflau cantonate în diferite comune din apropiere.

Astfel, încă la 24 august 1944, la ordinul Garnizoanei Călărași, Batalionul de intervenție al Regimentului de geniu marină, încadrat cu Compania de pionieri, Compania de transmisiuni și Compania auto, s-a deplasat de la Șocariciu¹ la Călărași, unde i-au revenit ca lucrări de primă urgență baricadarea drumurilor de acces spre portul Călărași, minarea lor, precum și minarea podului metalic din partea de sud a orașului spre punctul Chiciu². Aceste lucrări au fost executate în întregime în timpul nopții, iar în dimineața zilei de 25 august batalionul a trecut în următorul dispozitiv: Compania de pionieri, în apărare și supraveghere cu foc a obstacolelor și baricadelor la marginea de sud și sud-est a orașului; Compania de transmisiuni, cu aceeași misiune la marginea de vest; Compania auto, în apărare în regiunea de nord și nord-vest a orașului.

În cursul zilei de 26 august, subunitățile respective au continuat supravegherea pe poziție a baricadelor și obstacolelor, iar la ora 14, un pluton de pionieri și un pluton auto au fost trimise la Chiciu în sprijinul pichetelor de grăniceri din această zonă, aflate în luptă cu hitleriștii care intenționau să treacă în Bulgaria. În aceeași zi, la ora 16,

¹ Comună situată la cca. 20 km de Călărași, unde se afla cantonat Regimentul de geniu marină.

² Situat pe malul stîng al Dunării, în fața Silistrei.

Compania de pionieri a Batalionului de intervenție a primit ordinul de a captura un convoi de șleपुरi aparținând hitleriștilor ce fusese semnalat pe brațul Borcea, cu intenția de a trece spre Silistra. Până la ora 20, convoiul hitlerist, compus din 2 remorchere și 8 șleपुरi, a fost capturat și s-a trecut la dezarmarea prin forță a acestuia. Operația s-a continuat și în ziua următoare, concomitent cu prinderea și dezarmarea grupurilor izolate de hitleriști ce intenționau să se retragă în sudul Dunării.

La 26 august a mai fost adus la Călărași Batalionul poduri fluvii din Regimentul de pontonieri³ aflat la Modelu⁴, care a ocupat poziție în partea de nord-vest a orașului, interceptând calea ferată Călărași-Ciulnița, precum și șoselele spre Fetești și Oltenița. La 27 august, Garnizoana Călărași, apreciind ca necesare noi întăriri, a ordonat Regimentului infanterie marină, cantonat la Roseți⁵, să trimită la cazarma Regimentului 23 infanterie din Călărași o companie la dispoziția garnizoanei, pentru siguranța cazarmei Regimentului 23 infanterie — unde se aflau 700 de soldați hitleriști făcuți prizonieri la aeroportul Călărași — și pentru patrule și siguranța instituțiilor din oraș, a aeroportului și depozitelor de muniții din Călărași.

În ziua de 28 august au pătruns pe brațul Borcea, îndreptându-se spre Călărași, de unde, pe la Gura Borcei⁶ urmau să reintre pe Dunăre, grupul de monitoare Ardeal-Lahovary, însoțite de remorcherele „Izvoranu” și „Silistra”. Pe brațul Borcea ele au capturat 3 pontoane armate, 2 remorchere și 19 șleपुरi, pe care le-au trimis la Piuș Pietrei, predându-le căpitaniei de port. La 29 august, la ora 9,30, grupul de monitoare Ardeal-Lahovary s-a oprit la Călărași pentru unele reparații și combustibil, iar la ora 14 au pornit spre amonte și s-a raliat cu monitoarele venite în același timp pe Dunăre, îndreptându-se spre Giurgiu. La 30 august, în timp ce subunitățile din Regimentul geniu marină, Regimentul infanterie marină, Regimentul 3 artilerie gardă și Regimentul de pontonieri erau angajate în lupta împotriva coloanei hitleriste ce venise dinspre Slobozia, Garnizoana Călărași avea să solicite sprijinul acestor monitoare pentru a colabora la împiedicarea trecerii hitleriștilor peste Dunăre prin zona Călărași-Oltenița. În dimineața zilei de 30 august, monitoarele Ardeal-Lahovary, în drum spre Călărași, au întâlnit vedeta fluvială nr. 4 și împreună au trecut imediat la acțiuni de interzicere a trecerii Dunării între km 380 și km 406. În această zonă, prin foc automat, ele au reușit să oprească trecerile de trupe izolate hitleriste de pe malul românesc pe cel bulgăresc, vedeta fluvială capturând 1 ofițer, 5 subofițeri și 25 de soldați hitleriști, iar monitoarele câte 20 de soldați fiecare.

³ Batalionul era compus din două companii ale Regimentului de pontonieri rămase în cantonament la Modelu, după plecarea detașamentului care, în zilele de 24—25 august, trecând prin gara Călărași, se îndreptase spre stația Ștefan Vodă, luând sub pază un depozit și două trenuri cu muniții aparținând hitleriștilor.

⁴ Comună situată la cca. 2 km de Călărași.

⁵ Comună situată la cca. 12 km est de Călărași.

⁶ Situată la punctul unde Borcea se desface din Dunăre ca braț al său.

Cele mai importante acțiuni au fost desfășurate la Călărași de unitățile militare române, sprijinite de masele populare din împrejurimi, în zilele de 29—31 august 1944, împotriva unei divizii hitleriste comandate de generalul Bukhard, care venea spre oraș din direcția Slobozia, cu intenția de a trece în Bulgaria. Fiind informat că o coloană germană de aproximativ 3 000 de oameni cu cca. 200 de mașini se îndrepta spre oraș, am luat de urgență măsurile necesare pentru a o opri și dezarma. Acest lucru a fost înlesnit de faptul că, în tot timpul deplasării diviziei hitleriste spre Călărași, populația din satele de pe șoseaua Călărași-Slobozia ne informa despre mișcările trupelor fasciste⁷.

La 29 august 1944, ora 14,30, comandantul Centrului instrucție infanterie marină a primit din partea Garnizoanei Călărași ordinul de a se deplasa spre oraș, în vederea dezarmării coloanei hitleriste semnalate din direcția Slobozia. Cu un batalion constituit din trei companii pușcași și o companie de armament greu, acesta s-a îndreptat, la ora 15,30, spre Călărași. După alegerea unei poziții de luptă la 2 km nord Călărași au fost instalate armele automate pentru a bara cu foc în special șoseaua. La ora 17,30 întregul batalion, în compunerea căruia s-au încadrat și gărzile de la aeroport, a intrat în dispozitiv, astfel: o companie, de-o parte și de alta a șoselei, întărită cu două plutone mitraliere și aruncătoare de 120 mm și 81,4 mm; Compania 1 instalată la 1 km nord de marginea orașului, în spatele aeroportului, cu misiunea de a opri, cu ajutorul aruncătoarelor de 60 mm, înaintarea coloanei, în cazul că ar fi reușit să treacă de prima companie de pe șosea; Compania a 2-a, la limita dinspre nord a celor cinci străzi ce străbat orașul pe această direcție, cu misiunea de a opri prin foc și a duce lupta în localitate, pînă la marginea de sud a orașului, în cazul că hitleriștii ar fi reușit să pătrundă în Călărași. Deși în acel moment forțele române erau mult inferioare ca număr și dotare față de cele hitleriste, ostașii noștri au acționat cu hotărîre, aruncîndu-se vitejește în lupta împotriva acestora.

La ora 18,15 și-au făcut apariția trupele hitleriste care, somate fiind, s-au oprit în fața dispozitivului trupelor noastre. Reprezentanții coloanei hitleriste au pretins să fie lăsați să treacă în Bulgaria prin Călărași. În această situație, am cerut comandantului hitlerist să se predea. Acesta, însă, sub diferite pretexte, a respins propunerea noastră. Atunci, comandamentul român a hotărît începerea atacului. La ora 18,45, aruncătoarele noastre au deschis focul asupra coloanei hitleriste reușind să incendieze cîteva mașini. Surprinși de focul eficace al aruncătoarelor, hitleriștii au început să se împrăstie pe cîmp, unii pe jos, alții cu mașinile, reacționînd cu focul armelor automate și al tunurilor de calibru mic de pe cîteva tancuri. Mulți dintre hitleriști au fost nevoiți să se predea, iar pierderile suferite de coloană s-au ridicat la 100 de morți.

Cînd o parte din trupele hitleriste s-a îndreptat spre cîmp, trecînd linia ferată cu intenția probabilă de a intra în oraș prin partea de vest, Compania a 2-a romînă a fost deplasată de la punctele de intrare din

⁷ „Steagul roșu“ din 15 august 1958.

nordul oraşului la marginea de vest, pe linia spitalului, pentru a opri pătrunderea în localitate, către pod, pe această direcţie.

În acelaşi timp, în satul Cacomeanca s-a organizat un pluton din 60 de oameni şi 3 puşti mitraliere pentru bararea ieşirii spre Olteniţa, iar la încrucişările de drumuri dinspre Ceacu — Independenţa spre Călăraşi şi Olteniţa, pentru bararea acestora⁸, a fost trimis un detaşament compus din 200 de oameni şi un obuzier. În seara zilei de 29 august, deoarece din direcţia Bogdana nu se mai semnala nici o mişcare, s-a hotărât trimiterea detaşamentului în sprijinul Garnizoanei Călăraşi. La ora 21, la 2 km est de cantonul de pe şoseaua Cacomeanca-Călăraşi, detaşamentul a întâlnit o formaţiune germană, asupra căreia a deschis foc, avariind o maşină blindată şi capturând 13 hitlerişti, dintre care 1 locotenent-colonel şi alţi 3 ofiţeri. Continuând drumul spre oraş, detaşamentul a întâlnit la ora 22,15, în apropierea satului Mircea Vodă, astăzi cartier al Călăraşului, o formaţiune hitleristă de maşini, care, după schimburi violente de focuri, a fost împrăştiată. La ora 23, detaşamentul a fost înştiinţat că o parte din trupele hitleriste oprite la nord de Călăraşi se îndreptau cu 30—40 de maşini, peste câmp, căutînd drumul Ceacu-Olteniţa. În zorii zilei de 30 august, coloana hitleristă a fost oprită prin foc şi dezarmată de detaşamentul Regimentului 3 artilerie gardă, care bara şoseaua Ceacu-Cacomeanca-Olteniţa. O parte din maşini s-au strecurat în comuna Cacomeanca, unde au fost oprite şi dezarmate de 2 grupe de luptă din acelaşi regiment. Au fost capturate cu această ocazie 11 maşini cu 11 ofiţeri, 39 de subofiţeri şi 156 de soldaţi.

În seara zilei de 29 august, ora 22, au mai sosit ca întăriri în Călăraşi trei companii din Regimentul geniu marină, care au fost instalate la sud de oraş cu misiunea de a apăra podul. Aceste măsuri erau necesare pentru ca trupele române să poată trece la dezarmarea numeroşilor hitlerişti care ajunseseră în zona respectivă, cu intenţia de a trece în Bulgaria.

La 30 august, Garnizoana Călăraşi dispunea de forţe suficiente pentru a trimite patrule de recunoaştere în împrejurimile oraşului, cu misiunea de a deschide foc împotriva hitleriştilor şi a-i dezarma. În acţiunea de curăţire din această zonă, numai pînă la ora 12 au fost dezarmaţi 9 ofiţeri superiori, 16 ofiţeri inferiori, 57 de subofiţeri, 1 500 de soldaţi şi au fost capturate 29 de autocamioane, predate apoi Garnizoanei Călăraşi. Deoarece la ora 12 au fost semnalate noi coloane hitleriste din direcţia Sighireanu—Vlad Ţepeş—Ceacu—Călăraşi, Compania a 2-a aflată în vestul oraşului a fost întărită, conform ordinului garnizoanei, cu două companii de pontonieri şi Compania auto a Regimentului geniu marină.

Pînă la 31 august 1944, prin acţiunile de curăţire din această zonă au fost dezarmate şi capturate grosul trupelor hitleriste aflate aici şi un bogat material de război, armament, muniţii şi materiale sanitare. Astfel, trupele Garnizoanei Călăraşi, împreună cu batalionul ce mi-a fost trimis la Călăraşi de Regimentul de infanterie marină de la Roseţi, au făcut prizonieri pînă la această dată un important număr de hitlerişti, între care : 1 general (Bukhard), 15 ofiţeri superiori, 160 de ofiţeri infe-

⁸ Deoarece fusese semnalată şi o altă coloană la Bogdana, îndreptîndu-se spre Independenţa — Ceacu.

riori, 860 de subofițeri și 4 100 de soldați. Datorită eroismului și spiritului de sacrificiu manifestate de militarii români în aceste acțiuni, 50 de ofițeri, subofițeri și soldați au fost propuși pentru decorare de către Garnizoana Călărași.

Puținii fasciști care mai reușiseră să rămână ascunși și după 31 august au fost dezarmați în primele zile ale lunii septembrie. La 4 septembrie 1944, operația de curățire fiind complet terminată, unitățile românești s-au putut întoarce în comunele în care erau cantonate. Astfel s-au încheiat în această parte a țării acțiunile pentru lichidarea rezistențelor hitleriste, în timpul cărora ostașii români, însuflețiți de dragoste față de patrie și popor și răspunzând chemării P.C.R. au luptat vitejește, dînd dovadă de curaj, abnegație și eroism.

*Colonel în rezervă
DAMIESCU CONSTANTIN*

CERNAVODĂ

Pentru a obține o imagine veridică a luptelor care au avut loc la Cernavodă, și în general în Dobrogea, în zilele lui august 1944, redarea lor nu se poate face rupt, ci într-o strînsă legătură cu ansamblul acțiunilor desfășurate de Divizia a 9-a infanterie.

Comunicatul radiodifuzat în seara zilei de 23 August 1944, orele 22, a determinat luarea de către Divizia a 9-a infanterie a primelor măsuri operative, caracterizate de o atitudine dîrză și categorică. Prin aceste măsuri se urmărea lichidarea cît mai rapidă a forțelor germane din Dobrogea, evitarea pierderilor proprii, salvarea de la distrugere a orașului și portului Constanța, asigurarea trecerilor de la Hîrșova și Cernavodă, pe care germanii intenționau să pună stăpînire, ele asigurîndu-le debarșarea în cîmpia Munteniei a forțelor din Dobrogea, precum și a forțelor care eventual ar fi fost aduse din Bulgaria.

Luarea unor măsuri rapide și hotărîte era determinată și de faptul că în Dobrogea se aflau unități germane a căror valoare combativă era evaluată la circa două divizii, avînd: unități de infanterie motorizată, un puternic centru de rezistență la Agigea (Bateria „Tirpitz“), unități de coastă întinse pe litoral cu centrul de rezistență de la Capul Midia, unități în interiorul Dobrogei, unități de aviație de bombardament și vînătoare la Mamaia, unități A.A. la Cernavodă etc.

În primele ore ale zilei de 24 august 1944 s-a ordonat ocuparea, în toate garnizoanele, a oficiilor telefonice cu cîte un pluton, iar Detașamentul Cernavodă-Fetești i s-a dat dispoziție ca să ocupe cu o grupă gara Bărăganul.

Dat fiind importanța menținerii podului de la Cernavodă pentru desfășurarea acțiunilor militare ulterioare ale Diviziei a 9-a infanterie, Detașamentul de la Cernavodă i s-au dat ca întărire o baterie anti-

tanc de 75 mm, o baterie A.A. de 22 mm, trei batalioane recruți de la regimentele 36 și 40 infanterie și un batalion recruți de la Regimentul 2 grăniceri. În scopul întăririi forțelor ce acționau pentru apărarea trecerii de la Cernavodă-Fetești, la 23 august 1944, a fost trimisă de garnizoana Călărași la Fetești, unde a ocupat poziții de luptă, o companie (4 ofițeri, 4 subofițeri și 180 de soldați) din Regimentul de pontonieri. Toate aceste forțe, prin ordinul Comandamentului Diviziei a 9-a infanterie au fost puse sub comanda comandantului Regimentului 2 grăniceri.

Constituirea detașamentului a fost necesară pentru faptul că operațiunile erau complet dispartate și cereau mari efective. La nord de Cernavodă trebuiau oprite și dezarmate unitățile germane care se retrăgeau spre Bulgaria, malul drept al Dunării trebuind bine apărat ca să se interzică debarcarea hitleriștilor de pe nave și în același timp să se obțină ca acestea să fie imobilizate și capturate. În plus podul Cernavodă-Fetești trebuia asigurat pentru a rămîne intact și în totul în stăpînirea noastră.

Fiind în acel timp ajutorul comandantului Regimentului 2 grăniceri îmi amintesc că în urma ordinului primit direct de șeful Marelui Stat-Major și confirmat de Divizia a 9-a infanterie s-au luat imediat măsurile ce se impuneau. Punerea în stare de alarmă, constituirea unităților, fixarea obiectivelor și acțiunea propriu-zisă în minimum de timp și cu totul prin surprindere au dat rezultatele dorite.

În ziua de 25 august 1944, trupele romîne au dezarmat unitățile germane din Cernavodă, iar comandantul trupelor hitleriste din Dobrogea, generalul Tschammer von Osten, făcut prizonier. Succesele obținute la Cernavodă, în primele două zile, au avut o mare importanță pentru faptul că trupele noastre și-au consolidat pozițiile de luptă în vederea interzicerii trecerii trupelor germane pe pod. În același timp s-au creat condiții prielnice pentru ducerea luptelor împotriva forțelor hitleriste care se retrăgeau pe Dunăre spre Bulgaria, asigurîndu-se, totodată, trecerea unităților Diviziei a 9-a infanterie, care aveau misiunea să sprijine forțele insurecționale din Capitală.

Primele succese obținute în acțiunile împotriva trupelor hitleriste au întărit spiritul de luptă al militarilor din unitățile ce compuneau Detașamentul Cernavodă-Fetești, au ridicat și mai mult capacitatea lui combativă, au îmbogățit experiența de luptă necesară acțiunilor ulterioare. Acest lucru prezenta o deosebită însemnătate, mai ales dacă ținem seama de faptul că majoritatea soldaților ce compuneau unitățile respective erau recruți care nu primiseră încă botezul focului și nu aveau experiența necesară ducerii luptei.

Acțiunile desfășurate la Cernavodă s-au caracterizat, de la început, prin faptul că au fost scurte, dar violente. În însemnările șefului de stat-major al Diviziei a 9-a infanterie se subliniază că „Numai în luptele de la Cernavodă botezul focului a cauzat circa 200 de pierderi (inclusiv grănicerii) într-o singură zi. Aici, atacurile germane au fost violente și susținute de un foc puternic de artilerie, cu tendința de a se pune stăpînire pe podul de cale ferată, a se des-

chide drumul vaselor ce se scurgeau pe Dunăre spre Călărași — Silistra, și a asigura trecerea trupelor germane din Dobrogea în Muntenia”¹.

În ziua de 27 august 1944, între orele 18 și 22, 7 grupe a câte 5—6 vase germane ce veneau dinspre Hirșova au atacat Cernavodă. Atacul a fost însă respins cu pierderi mari pentru germani, concurînd și aviația prin Grupul 7 bombardament ușor.

Încă în cursul aceleiași zile s-a primit de la recunoașterea aeriană informația că o mare coloană germană, cu mijloace auto și hipo, se îndrepta spre Cernavodă. Și împotriva acesteia s-a acționat cu multă rapiditate, reușindu-se ca prin luptă să fie dezarmată și internată.

Acționînd pe Dunărea navigabilă, între Hirșova și Cernavodă, o grupare de monitoare („Basarabia” și „Bucovina”) a Comandamentului forțelor fluviale capturează 14 remorchere, 2 șalupe, 60 șlepuri pe care le dezarmează. La Cernavodă comandantul grupării de monitoare a stabilit, împreună cu comandantul Detașamentului Cernavodă-Fetești, măsurile necesare pentru paza navelor capturate și internarea în lagăr a prizonierilor. Totodată, s-a stabilit ca convoiul cu răniți, aflat la kilometrul 299 (convoi sanitar german compus dintr-un remorcher, 2 șlepuri și o barjă cu răniți, căruia după ce i s-a ridicat armamentul i s-a ordonat să rămînă pe loc), să fie trimis la Piuța Petri prin grija garnizoanei Cernavodă.

Puternicul caracter dinamic al acțiunilor desfășurate în zona Cernavodă a rezultat și din faptul că deși o parte din unitățile Diviziei a 9-a infanterie se găseau încă angajate în lupte cu hitleriștii, o altă parte se imbarca pentru deplasarea în zonele de acțiune ordonate de Marele Stat-Major, în vederea eliberării Transilvaniei. La orele 6, în ziua de 28 august 1944, erau deja plecate 18 garnituri. Față de efectivele diviziei și dotarea specială a unităților, au fost necesare pentru transport peste 60 de garnituri, fiecare a 50—60 de vagoane. Trenurile, depășind Cernavodă, treceau pe pod în timp ce jos în port și pe Dunăre se dădeau lupte.

Este necesar să menționez faptul că personalul stației C.F.R. Cernavodă, muncind ziua și noaptea, riscîndu-și uneori chiar viața, a asigurat cele necesare trecerii în cîmpia Munteniei a trupelor romîne, precum și a celor sovietice din Corpul 53 blindat care au sosit în Cernavodă la 30—31 august 1944.

Exercitînd permanent conducerea unităților angajate în luptă cu inamicul și dînd curs cerinței de a fi acolo unde acțiunile aveau un caracter decisiv, postul de comandă al Diviziei a 9-a infanterie a fost mutat, în ziua de 29 august 1944, în cazarma din Cernavodă a Regimentului 2 grăniceri, de unde apoi și-a continuat deplasarea către București; de remarcat că și pe timpul acestei deplasări au avut loc ciocniri între Comandamentul diviziei și unități hitleriste.

Amploarea luptelor desfășurate în Dobrogea, care au avut ca unul din punctele principale Cernavodă cu podul său lung de 3 850 m, a rezultat și din numărul mare de prizonieri capturați, din importante cantități de armament și tehnică de luptă capturate. În perioada 23—29 august 1944, unitățile Diviziei a 9-a infanterie, ajutate de Regimentul 2 grăniceri și de unități din Regimentul 8 A.A., au făcut peste 10 500 de

¹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., fondul nr. 2, dosarul nr. 172, nenumerotat.

prizonieri germani, din care un general și circa 400 de ofițeri superiori și inferiori, capturînd, în afară de numeroase vase fluviale, o mare cantitate de armament individual și automat, armament greu, cai, căruțe, autovehicule și diverse materiale. Numai în urma luptelor duse de Detașamentul Cernavodă-Fetești, pînă la 29 august 1944, care a acționat prin surprindere, cu hotărîre și forță de izbire, au fost capturați 4 591 de prizonieri, din care un general și 90 de ofițeri. În acțiunile care au avut loc trupele hitleriste au lăsat pe cîmpul de luptă un mare număr de morți și răniți.

Prin modul cum au luptat unitățile de la Cernavodă, ele și-au făcut pe deplin datoria, dovedindu-se vrednice de marea importanță a evenimentelor din august 1944, care au marcat o cotitură radicală în istoria țării și a poporului nostru. Spiritul de sacrificiu și adîncă împlinire a datoriei de către aceste unități au dovedit, o dată în plus, cît de profundă era ura militarilor noștri împotriva hitleriștilor. În luptele cu trupele hitleriste, recruții Regimentului 2 grăniceri și soldații Divizionului 32 A.A. din cadrul Detașamentului Cernavodă-Fetești au dat un puternic tribut de sînge prin cei 13 militari căzuți la datorie și cei peste 180 de răniți.

Printr-un ordin de zi al comandantului Diviziei a 9-a infanterie, dat la 29 august 1944, au fost cinstite faptele eroice ale celor ce au luptat. Mulțumindu-le la toți, din toată inima, în ordinul de zi se sublinia că unitățile din Cernavodă s-au arătat vrednice de ceasul pe care-l trăiam.

Spiritul de jertfă, dîrzenia și hotărîrea de care au dat dovadă în luptă unitățile Detașamentului Cernavodă-Fetești au zădărnicit planurile hitleriștilor de a pune stăpînire pe podul de la Cernavodă. Ele au asigurat, în același timp, trecerea în cîmpia Munteniei a Diviziei a 9-a infanterie pentru îndeplinirea de către aceasta a misiunilor ce i se încredințaseră.

Poporul nostru va păstra o amintire veșnic vie celor care au căzut eroic în luptele cu armatele hitleriste pentru apărarea podului de la Cernavodă, obiectiv important în condițiile istorice ale lunii august 1944.

*Locotenent-colonel în rezervă
NAVASART S. FLORIN*

GIURGIU

O pagină glorioasă în istoria luptelor desfășurate în timpul insurecției armate din august 1944, pentru nimicirea și alungarea cotropitorilor hitleriști din țară, a fost înscrisă și de ostașii subunităților Armatei romîne și formațiunile de luptă patriotice din raionul și orașul Giurgiu.

Orașul port Giurgiu, dată fiind poziția geografică, reprezenta pentru fasciștii germani un loc potrivit în vederea retragerii înspre Bulgaria, de unde intenționau să pregătească o acțiune pe direcția Giur-

giu-București. În orașul Russe se afla comandamentul naval german, precum și nenumărate unități S.S. Comandamentul german intenționa să păstreze intacte unitățile pe care le avea în Giurgiu și totodată să trimită spre București formațiunile S.S. pe care le avea la Russe în sprijinul hitleriștilor. Planul lor s-a lovit însă de hotărîrea de luptă a subunităților Armatei romîne și a patrioților din oraș, care prin măsuri energice și curajoase au dejucat această acțiune.

În ceea ce privește raportul de forțe în orașul Giurgiu la începutul insurecției armate, fasciștii germani erau net superiori ca număr și dotare cu armament față de subunitățile romîne. În afară de circa 1 000 de soldați și ofițeri aflați în oraș și în raza portului, hitleriștii mai dispuneau de 3 baterii de artilerie A.A., 2 nave cu cîte 2 tunuri la bord, sprijinul focului de artilerie al tunurilor de pe cele 23 de nave aflate în portul Russe din Bulgaria, precum și însemnate cantități de armament automat și alte materiale de război.

Subunitățile Armatei romîne se compuneau inițial din 2 batalioane de recruți de curînd încorporați, 1 companie de grăniceri pază, 1 baterie de artilerie de 75 m/m și o secție de artilerie de 105 m/m. Raportul de forțe era deci în infanterie de peste 3/1, iar în artilerie de circa 7/1 în favoarea fasciștilor.

Surprins, forțele germane urmăreau inițial 3 obiective importante : apărarea și păstrarea portului petrolier, unde dispuneau de însemnate cantități de carburanți și lubrifianți ; asigurarea accesului spre port a trupelor ; asigurarea navigației vaselor ce se retrăgeau în amonte. Mai urmăreau și păstrarea acestui important cap de pod în ideea de a trimite trupe din zona Russe în sprijinul armatei hitleriste din București.

Imediat după 23 August, în scopul interzicerii comunicațiilor pe direcția Giurgiu-București, hitleriștii au interceptat șoseaua la kilometrul 32 instalînd subunități de infanterie întărite cu armament automat și artilerie. În imediata apropiere se afla și un depozit de muniții german, iar în pădurea Dăița staționa o baterie de artilerie germană, cu misiunea de a interzice accesul unităților romînești pe șosea și a izola orașul Giurgiu.

În ziua de 25 august 1944, în urma unei acțiuni organizate prin surprindere, ostașii unei baterii romînești din centrul de instrucție al artileriei au nimicit rezistențele înaintate ale hitleriștilor, atacînd și punînd stăpînire pe depozitul de muniții. În felul acesta a fost restabilită circulația pe șoseaua Giurgiu-București.

Intenționînd să păstreze cu orice preț orașul port Giurgiu, hitleriștii, cu ajutorul trupelor ce se retrăgeau din interiorul țării și pe Dunăre, au căutat să-și întărească și mai mult pozițiile. Au fost instalate în grabă noi baterii de artilerie A.A., iar în raza portului au fost aduse nave de război din cele ce se retrăgeau în susul Dunării.

Pentru a zădărnici încercările fasciștilor care căutau să-și croiască drum spre port, în după-amiaza zilei de 25 august, una dintre companiile Regimentului 5 dorobanți a primit ordin să atace și să dezar-

meze o companie moto hitleristă care încerca o pătrundere din interior înspre port, prin partea de nord a oraşului. Cu sprijinul muncitorilor din oraş, subunitatea românească a reuşit, în scurt timp, să dezarmeze unitatea germană. Această acţiune a constituit preludiul unor noi lupte ce s-au desfăşurat în cursul zilelor următoare, atât pe uscat cât şi pe apă.

În urma înfringerilor suferite de către hitlerişti, prin pierderea companiei moto, aceştia au început un violent atac asupra oraşului, care a fost supus unui puternic bombardament al artileriei atât de pe uscat, cât şi de pe cele două nave de luptă aflate în larg. La aceasta s-a mai adăugat şi focul tunurilor de pe vasele staţionate în portul Russe. Fasciştii au avariat sau distrus parţial prin tirul artileriei clădirea care cu 2 zile în urmă aparţinuse comandamentului forţelor hitleriste, tribunalul, pošta, Ateneul şi alte clădiri şi instituţii importante.

Deşi inamicul dispunea de forţe net superioare din punct de vedere numeric şi al armamentului, unitatea românească din oraş a reuşit să respingă contraatacurile fasciştilor, nepermiţându-le să aducă în port unităţile care se retrăgeau din interiorul ţării. Un pluton de ostaşi români a pornit la atac, prin surprindere, asupra unui detaşament fascist ce opunea rezistenţă înaintării subunităţilor române. În cursul acestui atac, în care ostaşii români au fost nevoiţi să înainteze sub tirul artileriei germane, din pluton au mai rămas numai 7 oameni (4 soldaţi împreună cu comandantul au fost omorâţi, iar 25 de soldaţi au fost grav răniţi şi scoşi din luptă). În această situaţie au fost introduse în acţiune alte două plutoane care au barat intrarea fasciştilor germani în oraş, înfrângând rezistenţa subunităţii germane din direcţia portului. Un alt pluton, comandat de sergentul major Radu Vasile, a înaintat cu greu spre centrul oraşului, unde se mai aflau grupate resturi ale unor subunităţi germane. Acţiunea ostaşilor a fost puternic sprijinită de muncitori de la A.N.G., de la fabrica de zahăr şi marinarii din port, care, la chemarea comuniştilor, au pus mâna pe arme şi au participat la luptă. În urma unor îndârjite lupte de stradă, ei au reuşit să pună stăpânire pe clădirea prefecturii, la adăpostul căreia au continuat lupta împotriva hitleriştilor. Lupta în acest sector a durat trei ore, fasciştii germani suferind mari pierderi în oameni şi materiale.

Un alt capitol important al luptelor duse pentru alungarea nemţilor din oraşul Giurgiu l-a constituit acţiunea marinarilor de pe navele de dragaj (căutătoare de mine marine), care în ziua de 25 august au cooperat strâns cu trupele de uscat şi cu muncitorii formaţiunilor de luptă patriotice. Comandanţii navelor au hotărât să angajeze lupta cu inamicul cu scopul de a atrage o parte din forţele germane asupra lor şi a facilita îndeplinirea misiunii de către cei de pe uscat. În vederea realizării surprinderii inamicului, remorcherul dragor „Amurgul“, pe care-l comandam, împreună cu şalupa de patrulare M.M. 33, au părăsit ostrovul „Mocanu“, navigând spre canalul „Plantelor“, pe care s-au angajat, continuând deplasarea pe lângă rampa de încărcare a fabricii de zahăr, apoi sub protecţia cheiului de piatră din apropierea podului de peste canal.

În scurt timp, pe canal au fost surprinse două nave germane care deschiseseră foc cu tot armamentul de bord asupra portului petrolier, în scopul de a incendia depozitele de carburanți și portul. În fața acestei situații, navele românești din al căror echipaj făcea parte sergentul major Radu Vasile au intrat imediat în luptă. Echipajele vaselor germane, intrate în panică, și-au căutat salvarea părăsind navele. Ele urmăreau să ajungă pe uscat pentru a se alătura fasciștilor care se retrăgeau în panică din oraș spre Dunăre.

Navele românești au continuat înaintarea pe canal pentru a realiza joncțiunea cu subunitățile române și cu formațiunile de luptă patriotice ce acționau pe uscat la nivelul podului de peste canalul „Plantelor” și al grădinii parc „Alei”. În acest sector al orașului, muncitorii de la Fabrica de zahăr, Atelierele navale Giurgiu, muncitorii portuari și marinarii angajaseră deja lupte cu forțele hitleriste. Formațiunile de luptă patriotice puseseră stăpânire pe clădirea poștei și a tribunalului, ocupînd poziții de luptă în vederea apărării podului. Un detașament german din trupele S.S. fusese dezarmat și făcut prizonier. Astfel, podul și portul petrolier au fost salvate. Echipajele navelor care au ajuns în sectorul unde se desfășurau aceste lupte au debarcat, continuînd lupta împreună cu cei de pe uscat. Intrați în panică, fasciștii își căutau scăparea fugind spre Dunăre, pentru a părăsi în grabă portul.

O acțiune demnă de relevat a formațiunilor de luptă patriotice din Giurgiu în timpul insurecției armate a fost și tăierea cablurilor telefonice ce legau Bucureștiul de Sofia și a celor ce intrau în sistemul de comunicații telefonice al trupelor germane.

În cursul nopții de 25 spre 26 august 1944, cu ajutorul vaselor, hitleriștii au căutat să aducă noi subunități de infanterie germană în raza portului Giurgiu. Însă trupele din Regimentul 5 dorobanți, întărite cu subunități de infanterie și artilerie, cît și navele fluviale românești au împiedicat această manevră.

În dimineața zilei de 27 august, o navă germană (ponton de debarcare) a făcut o încercare disperată de a pătrunde pe canalul „Plantelor” pentru a îmbarca resturile celor 3 baterii de artilerie A.A. amplasate la punctul „Finărie”. Printr-o acțiune curajoasă a marinarilor romîni, nava a fost capturată, iar echipajul a fost făcut prizonier.

Un episod de luptă deosebit de însemnat l-a constituit și acțiunea întreprinsă de vedeta romînească nr. 23 în ziua de 27 august 1944, care a primit ordin să execute o misiune de recunoaștere în zona capului peninsulei „Finărie”, în apropiere de Giurgiu. Acolo a fost descoperită o subunitate de artilerie germană pe care echipajul vedetei a luat-o cu asalt. O parte dintre hitleriști au scăpat reușind să treacă în Bulgaria, iar restul au fost făcuți prizonieri.

La puțin timp după capturarea bateriei, vedeta romînească a observat navigînd în amonte vasul hitlerist „Kimburg”, cu intenția vădită de a trece prin port. Vedeta nr. 23 l-a somat să se predea, însă acesta a refuzat și s-a îndreptat spre malul bulgăresc, unde echipajul a sărit în apă părăsind vasul.

Din convoaiele de vase germane ce se retrăgeau, unele au făcut încercări disperate de a ocupa portul. Prin urmare, pericolul debarcării de trupe germane în port nu fusese încă lichidat. În ordinul de operații nr. 13, din după amiaza zilei de 26 august 1944, comandantul garnizoanei raporta forurilor superioare că în fața portului Giurgiu se aflau câteva nave mari de luptă germane care trăgeau cu artilerie spre oraș, iar circa 1 000 de hitleriști erau în curs de debarcare și că „nemții trag cu artileria asupra orașului Giurgiu de pe malul drept al Dunării.”

Față de această situație, s-au luat măsuri urgente pentru a se deschide focul contra vaselor germane care vor încerca să intre în apele românești, precum și asupra trupelor ce ar încerca să debarce pe teritoriul nostru. Toate încercările hitleriștilor de a debarca în portul Giurgiu au fost însă respinse de apărătorii orașului, care au reușit să salveze portul de o nouă invazie și totodată să zădărnicească încercările comandamentului hitlerist de a aduce trupe din Bulgaria spre București.

O acțiune eroică în luptele desfășurate împotriva hitleriștilor a fost întreprinsă și de nava românească M.M. 33, care, spre sfârșitul lunii august, a primit misiunea de a intercepta vasele dușmane și a respinge încercările nemților de a debarca noi subunități în raza portului. La circa 15—20 km de port, în apropierea localității Gostinu, nava românească a interceptat o formațiune de nave germane care aveau în proră un remorcher înarmat cu tunuri și o șalupă de patrulare, care navigau la adăpostul malului românesc. A început o luptă inegală. Printr-o iscusită manevră de zigzagare împotriva focului inamic și prin declanșarea unui foc puternic cu tot armamentul de bord, marinarii români au reușit să pună în derută navele germane. Deși avariată, nava românească a continuat cu îndârjire lupta. După aproximativ o oră, fasciștii au părăsit 3 dintre navele lor avariate pe malul românesc, celelalte fugind la malul bulgăresc.

Prin luptele purtate de subunitățile Armatei române și de formațiunile de luptă patriotice din orașul și portul Giurgiu, în perioada 24 august — 1 septembrie s-au capturat mai multe nave de război germane, au fost dezarmați circa 600—800 de hitleriști. S-au capturat câteva mii de arme automate, pistoale, pistolete și mari cantități de muniții, o mare cantitate de piese de artilerie, mitraliere grele, precum și însemnate cantități de carburanți și multe alte materiale de război. Inamicul a pierdut în lupte un mare număr de soldați și ofițeri, iar o mare parte au fost făcuți prizonieri.

Prin acțiunile lor eroice, pline de curaj și spirit de sacrificiu, ostașii români și formațiunile patriotice din Giurgiu și-au adus contribuția la lupta dusă în zilele insurecției armate pentru eliberarea țării și zdrobirea trupelor hitleriste.

*Căpitan de rangul I în rezervă
MARINESCU VASILE*

TURNU-SEVERIN

Unul din raioanele prin păstrarea căruia s-ar fi ușurat realizarea planului comandamentului hitlerist de a organiza o nouă apărare pe aliniamentul Carpaților era raionul Tr.-Severin—Virciorova—Orșova, prin care trec principalele comunicații din Oltenia spre Banat. Pentru ocuparea și organizarea acestui raion, comandamentul hitlerist a dispus să fie concentrate aici trupele ce se retrăgeau din Oltenia și unități de pe teritoriul Iugoslaviei.

Unitățile militare române, cu sprijinul populației, nu au permis însă unirea celor două grupări hitleriste, care au fost zdrobite pe rînd. Comandamentul Corpului 1 teritorial, cu forțele sale din Oltenia și Muntenia de vest, a primit misiunea să lichideze trupele hitleriste din această parte a țării, pînă la linia Pitești, Roșiorii de Vede și Tr.-Măgurele, să închidă defileurile munților între Rucăr și Tr.-Severin și să fie în măsură, la nevoie, să intervină în sprijinul forțelor române din Banat¹.

Imediat după 23 August 1944, prevăzîndu-se un atac iminent al trupelor hitleriste — care urmau să se retragă prin Tr.-Severin —, organizația P.C.R. și garnizoana militară, al cărei comandant eram, au luat măsurile necesare pentru apărarea orașului și nimicirea hitleriștilor. La 24 august, la Casa poporului din Turnu-Severin, a fost convocat activul de partid, unde comuniștii au primit sarcina de a fi în permanență gata pentru mobilizarea populației în cazul unui atac din partea nemților. Concomitent cu aceasta s-a luat hotărîrea de a se edita o serie de manifeste, prin care masele să fie chemate la luptă împotriva fasciștilor, pentru apărarea orașului, la caz de nevoie, de furia hitleriștilor. Primul manifest, în acest sens, a fost editat în noaptea de 25 spre 26 august la o tipografie din oraș².

În seara zilei de 25 august, la ora 19, în partea de est a orașului au apărut două coloane motorizate hitleriste: una din direcția Craiova—Segarcea, alta din direcția Cetate. Efectivul trupelor inamice se ridica la aproximativ 2 000 de soldați și ofițeri, dispunînd de un mare număr de autocamioane și tunuri A.A.

Aceste coloane, aflate în retragere, urmăreau să ocupe orașul, pentru ca apoi să facă joncțiunea cu trupele germane din raionul Virciorova—Orșova și cu cele de peste Dunăre, din Iugoslavia. Scopul lor era acela de a pune stăpînire pe munții Cernei, pentru a crea posibilitatea de retragere trupelor hitleriste din România spre apus și grupurilor de armate aflate în Iugoslavia, de a cucerii regiunea industrială a Timișoarei și Reșiței, unde urma să fie organizată o linie germană de rezistență.

Hitleriștii au staționat în marginea comunei Șimian, la 5 km de Severin, iar de acolo au fost dispersați în două direcții: coloana de mașini și o parte din trupă au rămas în satul Șimian; grosul hitleriștilor a ocupat poziții la est de riul Topolnița, călare pe șoseaua națională. În aceeași seară, comandantul hitlerist a început tratativele cu mine, care dețineam funcția de comandant al garnizoanei militare a orașului,

¹ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 732/1, cap. 2, filele 60—63.

² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosarul nr. 24, fila 23.

cerînd permisiunea de a fi lăsați să treacă nestingheriți prin Severin spre apus. Răspunsul pe care l-am dat, acela de a depune armele, nu a fost acceptat de hitleriști, urmînd ca ei să ne aducă la cunoștință hotărîrea definitivă în dimineața următoare.

În acele momente grele, în Tr.-Severin și satele din jur nu se afla decît partea sedentară a regimentelor 95 infanterie, 37 artilerie și 3 roșiori, ce aveau efective reduse, majoritatea compuse din recruți ctg. 1945, care nu aveau nici măcar instrucția terminată.

Luînd toate măsurile de siguranță, în așteptarea hotărîrii lor definitive, am dat dispoziții ca un detașament compus dintr-un escadron din Regimentul 3 roșiori și o baterie din Regimentul 37 artilerie să ocupe poziție la liziera de est a orașului, călare pe șoseaua națională, în scopul de a putea opri un eventual atac al hitleriștilor spre oraș.

În dimineața zilei de 26 august, la ora 7, trupele hitleriste, conduse de locotenent colonelul Obst, refuzînd să se predea, au atacat slabele efective ale garnizoanei pe care le aveau în față.

Situația era destul de gravă, iar orașul în pericol de a fi ocupat de hitleriști. Nemții se desfășurau din șoseaua națională, căutînd a înainta spre oraș și încercînd să învăluie flancurile detașamentului român.

În aceste condiții grele, organizația de partid a trecut la mobilizarea în ajutorul armatei a muncitorilor, populației orașului și a țăranilor din satele apropiate: Cerneți și Șimian.³ Vestea că trupele hitleriste au atacat Severinul s-a răspîndit cu iuțeală. În timp ce în partea de sud-est a orașului lupta lua amploare, la chemarea comuniștilor, masele de oameni ai muncii, în frunte cu muncitorii de la C.F.R. și Șantierul naval, au început să se îndrepte către liniile de luptă. Aceștia, primind arme și muniție de la unitățile militare din garnizoană, au intrat curînd în luptă. La puțin timp a venit în ajutor și un grup de rezerviști, care erau cantonați la Cercul teritorial situat spre bariera Tg.-Jiului, iar din partea de nord a orașului o baterie de la Regimentul 37 artilerie și un pluton de aruncătoare de 81,4 mm de la Regimentul 3 roșiori. În tot timpul luptelor, copii între 8 și 10 ani din cartierul Tabaci și cartierul Nou ale orașului, neținînd seama de tirul inamicului, au cărat cu spinarea muniție ostașilor și muncitorilor din linia de foc.

Atacînd pe la flancul drept, un grup de hitleriști a înaintat de-a lungul căii ferate, pătrunzînd în curtea fostei fabrici „Cloșani“. Un alt grup a înaintat de-a lungul Dunării spre cartierul Tabaci.

Încercarea hitleriștilor de a pătrunde în cartierul Tabaci a fost sortită eșecului. Grupuri de muncitori, locuitori ai cartierului, militari aflați în concediu, au luptat cot la cot cu soldații, barînd calea de înaintare a nemților pe malul Dunării. În sprijinul lor a mai sosit curînd și un pluton din Regimentul 95 infanterie. De asemenea, a fost oprit și atacul hitleriștilor din direcția incintei Fabricii „Cloșani“, aceștia fiind respinși o dată cu venirea unui escadron din Regimentul 3 roșiori, pentru a în-

³ „Severinul liber“ din 4 septembrie 1945.

țări detașamentul ce apăra intrarea în oraș, și a unui pluton de grăniceri.

În același timp, a fost respins și atacul hitleriștilor dezlănțuit la flancul stîng, în direcția depoului de locomotive Cloșani.

În fața dirzeniei și eroismului de care au dat dovadă vitejii apărători ai Severinului, atacul dezlănțuit de hitleriști a eșuat.

În cele din urmă, după o luptă îndîrjită, avînd și sprijinul unor aruncătoare și al mai multor mitraliere, trupele romîne, împreună cu patrioții din localitate, au reușit să respingă pe hitleriști și să-i forțeze să se retragă înspre Șimian. Lupta nu a fost de loc ușoară, cu atît mai mult cu cît hitleriștii își dădeau seama că deschiderea drumului de retragere spre vest era posibilă numai prin străpungerea liniei de rezistență a apărătorilor noștri.

Deși respinși pe toate direcțiile, hitleriștii au continuat lupta refuzînd să se predea. Erau însă tot mai mult încolțiți și sfîrșitul lor inevitabil. În timp ce dinspre oraș se retrăgeau peste tot, dinspre Șimian și Cerneți primeau, de asemenea, lovituri nimicitoare.

În comuna Cerneți se afla compania a 2-a din batalionul 1 de recruți al Regimentului 95 infanterie, batalion care fusese adus în cursul nopții de 25/26, din ordinul meu, de la Balota la Șimian. Subunitățile militare romînești și forțele patriotice din această comună, atacînd dinspre răsărit în direcția Severin, au reușit să scoată pe hitleriști din pozițiile deținute, contribuind astfel la încercuirea inamicului.

Lupte îndirjite au avut loc, concomitent, și în raza comunei Șimian, unde nemții se întăriseră pe poziții. Aici au acționat batalioanele 1 și 2 de recruți din Regimentul 95 infanterie. Soldații romîni din cele două batalioane, care au fost ajutați de locuitori ai satului, folosind terenul accidentat, au putut să se apropie de sat neobservați, reușind să înfrîngă și să dezarmeze trupele hitleriste.

O contribuție la zdrobirea și dezarmarea trupelor hitleriste au adus și navele flotei fluviale romîne, constituite în „Detașamentul Dunărea de sus“, precum și marinarii de pe cele cîteva remorchere și șalupe, care au atacat cu foc din flancul stîng trupele germane de pe malul Dunării ⁴.

Atacurile hotărîte ale soldaților, marinarilor și formațiunilor de luptă patriotice în flancurile și spatele inamicului au dus la schimbarea radicală a situației în favoarea luptătorilor romîni. Hitleriștii erau tot mai mult încolțiți din toate părțile, iar cercul se strîngea în jurul lor. În cele din urmă, nemaiavînd nici o ieșire, către ora prînzului, au început să se predea. În jurul orei 12,30 luptele de la est de Tr.-Severin au încetat, ultimele puncte de rezistență ale inamicului fiind lichidate către ora 14.

Pentru eroismul de care au dat dovadă, unitățile militare și forțele patriotice care au participat la aceste lupte au fost citate de mine, în calitate de comandant al garnizoanei, prin ordinul de zi nr. 11, din 26 august 1944. Aducînd mulțumiri unităților militare și populației civile a

⁴ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 724/2, fila 194.

oraşului şi arătînd înaltul spirit de sacrificiu de care au dat dovadă, în ordinul de zi am subliniat că numai datorită efortului unit al acestora, coloanele hitleriste au putut fi înfrînte şi dezarmate : „Pentru spiritul de largă înţelegere al comandanţilor şi trupei detaşamentului, pentru elanul şi înaltul spirit de sacrificiu de care au dat dovadă ofiţerii, subofiţerii, trupa şi cetăţenii oraşului, le aduc tuturor mulţumirile mele deosebite şi le strig :

— Să trăiţi, ostaşi viteji ai Garnizoanei Tr.-Severin.

— Să trăiască vitejii cetăţeni ai oraşului nostru“.

În aceste lupte, unităţile Armatei romîne şi forţele patriotice au luat prizonieri 1 300 de soldaţi, 280 de subofiţeri, 50 de ofiţeri, 140 de femei din corpul auxiliar. Au fost capturate de la hitlerişti : 70 de autocamioane, 16 autoturisme, 10 tunuri A.A. şi o mare cantitate de armament şi muniţie.

Printre cei căzuţi eroic în luptele victorioase de la Turnu-Severin se numără sublocotenentul Mircea Miloş⁵, un tînăr de 23 de ani din Arad, care a murit în fruntea plutonului său, tînărul muncitor voluntar Haralambie Stoiculescu⁶, în vîrstă de 18 ani, soldaţii Romanescu Ion, Niţu Constantin şi Avrămuş Mişu din Regimentul 95 infanterie, Costică Ion din Regimentul 37 artilerie, Dante Nicolae din Regimentul 3 roşiori⁷ şi alţii.

După lichidarea celor două coloane hitleriste, o parte din trupele romîne care luaseră parte la lupte au rămas pentru paza oraşului şi a cazărnilor Regimentului 95 infanterie, unde fuseseră internaţi prizonierii germani, iar restul s-au reîntors în cantonamentele de dispersare din satele din jurul oraşului.

În vederea acţiunilor ce urmau să aibă loc pentru lichidarea rezistenţelor hitleriştilor care continuau să ocupe porţiunea de şosea şi cale ferată de pe malul stîng al Dunării, în zona Gura Văii—Vircirova, au fost trimise batalionul 1 din Regimentul 95 infanterie, două escadroane pe jos din Regimentul 3 roşiori, o baterie din Regimentul 37 artilerie, precum şi grănicerii şi jandarmii din zonă.

În zilele următoare, trupele romîne au început acţiunea de lichidare şi a acestor unităţi germane care ocupau cantonul C.F.R. şi înălţimile de la nord-est. Înaintînd spre punctele întărite ale inamicului şi ocupînd poziţii pe liziera de nord-vest a satului Gura Văii, Fabrica de ciment şi malul Dunării, la 1 septembrie, la ora 5 dimineaţa, unităţile romîne au dezlănţuit un atac puternic asupra hitleriştilor, reuşind ca, după 3 ore de luptă, să lichideze unităţile inamicului. În acelaşi timp, dinspre vest, hitleriştii erau atacaţi de trupele Regimentului 94 infanterie, care au reuşit să zdrobească rezistenţa nemţilor, cucerind Orşova stradă cu stradă şi aproape casă cu casă. Luptînd cu grenada şi baioneta contra duşmanului, care era sprijinit de focul artileriei şi al monitoarelor de pe Dunăre, subunităţile acestui regiment au reuşit, după lupte îndîrjite, să captureze garnizoana germană.

⁵ „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 2/1962, pag. 106—107.

⁶ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosarul nr. 24, fila 4.

⁷ „Studii“, anul XII, nr. 4/1959, pag. 186.

Luptele din jurul Severinului pentru zdrobirea și capturarea trupelor hitleriste au scos în evidență curajul și dîrzenia, devotamentul față de patrie și față de cauza luptei pentru independență națională și eliberare socială a maselor populare, a soldaților și ofițerilor din Regimentele 95 infanterie, 37 artilerie și 3 roșiori, din subunitățile de grăniceri și din unitățile fluviale de la Turnu-Severin.

*General-maior în rezervă
GAȘPAR IOAN*

T I M I Ș O A R A

În zilele imediat următoare actului revoluționar de la 23 August 1944, trupele romîne aflate în garnizoana Timișoara și pe frontieră în regiunea Banatului au luat măsuri pentru a apăra teritoriul din această parte a țării, și în special orașul Timișoara, de invazia inamicului.

Trupele romîne aflate în subordinea Permanenței Diviziei 1 infanterie Timișoara și formațiunile patriotice au avut următoarea misiune:

1. Să curețe orașul și regiunea de trupele hitleriste;
2. Să dezarmeze organizația paramilitară a grupului etnic german;
3. Să împiedice afluirea de noi trupe inamice în oraș, dar mai ales să împiedice ocuparea Timișoarei de către armata hitleristă în retragere din Balcani, prin Banat.

Timișoara și regiunea aveau o mare importanță strategică. Prin ocuparea Timișoarei și Aradului și apoi a Reșiței și Lugojului, hitleriștii voiau să bareze ieșirea prin defileele Dunării și Mureșului spre vest.

În Timișoara, hitleriștii aveau un Comandament de etape, unități de rechiziție, depozite de echipament și alimente și unități sanitare.

Subsemnatul, din ordinul Permanenței Diviziei 1 infanterie, m-am deplasat cu o gardă întărită la Comandamentul hitlerist, cerînd personalului acestuia să se predea. Fiind luați prin surprindere, aceștia, după o oarecare ezitare, s-au executat.

În același timp, s-a dat ordin ca toți soldații și ofițerii hitleriști găsiți pe străzi sau în cazărmi să fie făcuți prizonieri și duși în cazarma „Huniade”, unde își avea sediul Regimentul 6 artilerie grea.

La 25 august 1944 am fost numit comandant al ordinii interne a regiunii Timiș-Torontal, cu ordinul Permanenței Diviziei 1 infanterie, nr. 15 003/25 august 1944, cu misiunea de a asigura ordinea internă în spațiul spatelui frontului de luptă al diviziei, dispunînd de următoarele forțe: Școala militară politehnică (240 de elevi), Școala de subofițeri de transmisiuni Ghizela, Regimentul 5 A.A. Chizăteu, jandarmii teritoriali din zona spatelui.

În caz că forțe germane și ungare atacau frontiera cu mari unități, iar trupele operative ale diviziei erau nevoite să lupte în retragere, urma să iau comanda rezervei diviziei, avînd în plus la dispoziție recruții

Regimentului 6 artilerie grea și Regimentului 17 infanterie Lugoj (partea sedentară cu 1 100 de oameni).

În cazarma „Huniade” au fost adunați din oraș și regiune aproximativ 500 de ofițeri și soldați hitleriști, o parte din ei fiind prinși prin păduri și pe câmp pe când încercau să fugă spre frontieră.

În același timp s-a procedat la dezarmarea organizației paramilitare a grupului etnic german (Hitlerjugend și S.S.-iști).

La 1 septembrie 1944, în baza ordinului de zi nr. 3 al Corpului 7 teritorial am fost numit comandant al Detașamentului Timișoara.

Problema ce se punea trupelor și formațiunilor patriotice din Timișoara și regiune era : 1. Să țină inamicul cât mai departe de oraș, sau cel puțin să-i întârzie cât mai mult posibil înaintarea spre Timișoara ; 2. să apere orașul Timișoara.

În Timișoara, la această dată, erau disponibile următoarele forțe : recruții regimentelor 5 vânători, 13 cavalerie, 6 artilerie grea, 2 batalioane „Tirol”, Batalionul 5 auto, școlile de subofițeri de infanterie și artilerie, Școala politehnică și formațiunile patriotice.

Am inspectat unitățile de grăniceri și jandarmi de la Sînnicolau-Mare, compania de motocicliști a batalionului de reparații auto ce ocupa poziție în fața Lovrinului, cele două batalioane de tirolezi (unități ce se reinstruiau în localitatea Tirol din Banat) ce ocupau poziții pe o ridicătură de teren din fața Becicherecului, controlînd, totodată, planul lor de acțiune pentru oprirea elementelor înaintate hitleriste, ei avînd misiunea de a întârzia cât mai mult posibil înaintarea inamicului spre Timișoara.

Inamicul a început în primele zile ale lunii septembrie cercetări aeriene în Banat și a executat atacuri cu bombe și mitraliere asupra Timișoarei, a trenurilor de marfă și persoane și chiar asupra populației civile pașnice și a țăranilor aflați pe câmp, pentru a răspîndi teroarea și a slăbi moralul de luptă al apărătorilor orașului Timișoara.

La 5 septembrie 1944 au sosit la Timișoara unități ale Diviziei a 9-a cavalerie din Armata 1 romînă de operații, preluînd apărarea orașului. Toate unitățile din Timișoara au intrat în compunerea detașamentelor de luptă ale acestei divizii.

Subsemnatul am fost numit comandant al Detașamentului special „Colonel Galgoți” cu misiunea de a apăra Pădurea verde și direcția Timișoara—Lugoj pe unde urmau să sosească unități ale Armatei sovietice. Aveam la dispoziție unitatea de recruți a Regimentului 6 artilerie grea, elevii Școlii politehnice și Școlii de subofițeri de artilerie.

În eventualitatea că hitleriștii urmau a lansa parașutiști în spatele frontului, cu scopuri diversioniste, a fost organizat un detașament înarmat pentru prinderea lor.

La începutul lunii septembrie, inamicul a reușit să respingă unitățile noastre de grăniceri de pe frontieră și să se apropie de orașul Timișoara din două direcții : sud și vest.

În dimineața zilei de 11 septembrie, trupe motorizate germane, cu un efectiv de două batalioane, susținute de circa 30 de care de luptă, venind din Iugoslavia, au trecut frontiera pe la Moravița, îndreptîndu-se spre Timișoara și ajungînd pînă în apropierea orașului.

Înaintarea trupelor germane spre Timișoara a fost oprită pe linia sud — Fratelă—Chișoda de escadronul 3 din Regimentul 13 călărași prin lovituri precise de tun și focuri de mitralieră. După ce au pierdut 4 care de luptă, hitleriștii au fost siliți să se retragă spre sud în urma contraatacului energic executat de trupele române. La respingerea atacului inamicului au contribuit și aviatorii români care au bombardat coloanele mecanizate germane.

În urma contraatacului efectuat, trupele române au recucerit prin luptă localitățile Șag și Parța și au capturat un car de luptă german în stare de funcționare.

În aceeași zi, o altă coloană inamică, formată din circa 30 de mașini, a atacat în direcția Ciacova, ajungând pînă în fața localității, unde a fost oprită de trupele române și gărzile muncitorești înarmate.

Totodată, erau semnalate puternice concentrări de forțe inamice pe frontieră la Beba Veche și Teremia Mică. În localitățile pe care au reușit să le ocupe hitleriștii, aceștia s-au dedat la adevărate acte de banditism. Populația civilă ce rezista a fost mitraliată, iar cei prinși au fost maltratați și unii împușcați, satele Gioroc și Săcălaz au fost incendiate, gospodăriile locuitorilor au fost jefuite¹. Aceste acte de teroare au mărit și mai mult ura populației împotriva cotropitorilor fasciști.

În zilele următoare, hitleriștii au reluat din nou atacurile, încercînd să pătrundă în orașul Timișoara.

La 12 septembrie 1944, o puternică coloană motomecanizată inamică, însoțită de care de luptă, a atacat din direcția Jebel prin Liebling spre Uliuc și Urseni, dar a fost nevoită să se retragă în fața contraatacului executat de unitățile Regimentului 5 vînători.

Pentru a împiedica noi încercări ale inamicului de a pătrunde cu carele de luptă spre Timișoara, trupele române au luat măsuri de barare a șoselelor Urseni-Timișoara și Sacoșu-Turcesc—Timișoara, precum și trecerea de la Uliuc peste Timiș.

Văzînd că nu poate cucerii orașul, atacînd numai din direcția sud, comandamentul hitlerist a hotărît să prindă orașul într-un clește, atacînd atît din sud cît și din nord-vest.

La 14 septembrie, puternice trupe inamice, însoțite de 25 de care de luptă, au atacat din direcția Sînnicolau-Mare, de-a lungul șoselei Apatfalva-Nădlac.

În nord-vestul Timișoarei, trupele hitleriste și horthiste atacau cu forțe unite pe mai multe direcții: pe direcția Jimbolia-Timișoara — 2 batalioane germane însoțite de 8 care de luptă, iar pe direcția Kiszombor-Timișoara și spre Vinga — trupele maghiare însoțite de 10 care de luptă.

Respingînd rezistența grănicerilor români, inamicul a reușit să înainteze, în urma unor lupte sîngeroase, pînă în apropierea orașului Timișoara, unde a fost oprit de trupele române aflate în dispozitiv de apărare în partea de vest și nord a orașului. În dimineața zilei de 15 septembrie, trupele hitleriste, însoțite de care de luptă, au încercat să ocupe Beregsău-Mare. Întîmpinați cu un puternic foc de artilerie, executat de trupele române care apărau localitatea, hitleriștii au ocolit Beregsău-

¹ „Luptătorul bănățean“ din 12 și 19 septembrie 1944.

Mare, îndreptându-se spre Becicherecu-Mic. În urma unor puternice atacuri ale inamicului, superior numeric, compania română care apăra Becicherecu-Mic a fost nevoită să se retragă și inamicul a ocupat localitatea.

Presiunea exercitată de trupele inamice ce atacau Timișoara, care erau cu mult superioare trupelor române din punct de vedere numeric și al celorlalte de luptă, a crescut în intensitate în zilele de 16 și 17 septembrie 1944, atât în partea de nord-vest, cât și în sud-vestul orașului. În raionul Timișoara acționau trupe inamice cu un efectiv de circa 3 divizii, între care și o divizie S.S.

În partea de nord a orașului, trupele horthiste, cu un efectiv de 2 regimente de husari și un regiment de honvezi, au atacat în seara de 16 septembrie localitatea Sînandrei, căutând să pătrundă spre Timișoara. Atacul inamicului a fost însă respins datorită tirului precis al bateriei 1 din Regimentul 6 artilerie călărească și contraatacului infanteriei unui batalion din Regimentul 5 vânători.

În aceeași zi, inamicul a atacat pe direcția Becicherecu-Mic—Timișoara, dar a fost respins de tirul artileriei, după ce în acest duel de foc a pierdut două care de luptă. În total, în ziua de 16 septembrie, inamicul a pierdut 5 care de luptă.

În ziua de 16 septembrie, Timișoara era încercuită din toate părțile, în afară de partea de est, după ce hitleriștii și horthiștii ocupaseră, în ziua de 13 septembrie, Aradul și atacind și dinspre nord ajunseseră la Pădurea verde, satul Dumbrăvița și marginea de nord a Timișoarei la cimitirul eroilor. Compania motomitraliere a Batalionului reparații auto, care se retrăsese luptând de la Lovrin, a oprit aici atacul inamic, distrugând mai multe tancuri ușoare și mitraliind grenadierii hitleriști.

Pentru a încercui orașul Timișoara și din est, o coloană inamică motorizată, sprijinită de tancuri, a încercat să intercepteze șoseaua Timișoara — Lugoj, voind să forțeze trecerea canalului Bega pe la Remetea Mare. În același timp, aviația inamică a bombardat linia ferată la Receaș și Remetea Mare, întrerupând circulația de trenuri.

În această situație, comandantul Diviziei a 9-a cavalerie mi-a declarat că nu mai are cu ce face față acestui atac. Am dispus atunci ca unitățile ce apărau Pădurea verde să lase elemente de acoperire pe liziera pădurii, iar restul: Școala politehnică, recruții din Regimentul 6 artilerie grea și Școala de subofițeri de artilerie să ocupe malul Begeului și să facă față atacului inamic.

Inamicul a fost oprit, dar primind întăriri a reușit să treacă canalul Bega pe la Remetea Mare.

În aceste momente grele, în ziua de 16 septembrie, a sosit prima unitate sovietică — un batalion de infanterie cu 12 tunuri anticar de 76,2 mm. Intervenind și acest batalion în luptă, inamicul a fost oprit, pierzând mai multe tancuri grele.

În aceeași zi au început să sosească la Timișoara unitățile Diviziei 110 sovietice, care, a doua zi, la 17 septembrie, au intrat în dispozitivul de apărare al orașului. Inamicul a fost respins cam la 8 km de șoseaua Lugoj—Timișoara, pe care se scurgeau fără încetare spre Timișoara unitățile Armatei sovietice, călăuzite de patrioți români către pozițiile ce le erau indicate de către comandament.

La 18 septembrie, hitleriștii au făcut o nouă încercare lipsită de succes de a învâluși Timișoara. Coloanele motomecanizate hitleriste care înaintau pe șoseaua Șag-Fratelia spre Timișoara au fost interceptate însă și bombardate puternic de bateriile de artilerie grea românești, silindu-le să se retragă spre sud. Concomitent cu încercarea de învâluire pe la est a trupelor romîno-sovietice care apărau Timișoara, inamicul a continuat să atace cu forțe sporite din direcțiile nord-vest (satul Sînderei) și sud-vest (sectorul Chișoda—Gioroc).

Eforturile disperate făcute de trupele hitleriste și horthiste de a pătrunde în Timișoara nu au avut însă succes. Însuflețite de o dragoste fierbinte față de patrie și de ură împotriva dușmanului, trupele romîne, iar de la 16 septembrie împreună cu cele sovietice, au rezistat eroic, respingînd toate atacurile inamicului.

În zilele de 21—22 septembrie, inamicul a făcut ultimele încercări de a ocupa raionul de apărare Timișoara, reușind să ocupe localitățile Gătaia, Morizfeld și Tormac. Aflîndu-se însă în pericol de a fi încercuit, în urma înaintării trupelor romîno-sovietice spre vest în raionul Arad, începînd de la 23 septembrie, inamicul a început retragerea spre vest și în raionul Timișoara, lăsînd slabe elemente pentru acoperire.

În acea perioadă extrem de grea, cînd hitleriștii reușiseră să pătrundă cu unități de tancuri pînă în suburbiile Mehala și Fratelia ale Timișoarei, comuniștii, dînd dovadă de calm și hotărîre, au mobilizat masele pentru a sprijini armata în vederea apărării orașului. Muncitorii au ajutat sub diferite forme acțiunile unităților militare. Așa, de pildă, ei au construit baricade antitanc pe străzi și au executat paza principalelor instituții și întreprinderi prin pînde și patrulări în oraș, au răs-pîndit zilnic manifeste, în care arătau maselor situația frontului, îmbărbătîndu-le și chemîndu-le la luptă². Numeroși muncitori din Timișoara, în frunte cu comuniștii, s-au prezentat la comandamentele militare romîne cerînd arme pentru a lupta împotriva trupelor invadatoare hitleriste-horthiste.

Unitățile hitleriste și horthiste n-au reușit să pătrundă în Timișoara, deoarece trupele romîne, sprijinite de populație, au respins eroic repetatele atacuri ale inamicului. În luptele grele desfășurate pentru apărarea orașului s-au distins subunitățile regimentelor 13 călărași și 5 vînători. În aceste lupte au căzut eroic locotenent-colonelul Enescu Ion, comandantul Regimentului 13 călărași, maiorul Mureșan Titus, comandantul Divizionului 2, căpitanul Donici Alexei, comandantul Escadronului 4, locotenentul de rezervă Balea Ovidiu³ și mulți alții.

La apărarea orașului Timișoara au contribuit în mod deosebit unitățile militare și populația civilă din localitățile de la sud de oraș. Astfel, în ziua de 12 septembrie 1944, muncitorii Atelierelor de confecții ale armatei, organizați în subunități, au apărut, împreună cu rezerviștii din garda de pază, atelierele și depozitele din satul Ciacova. Ei au format un centru de rezistență care nu a putut fi lichidat de trupele hitleriste. De asemenea, într-un moment cînd dușmanul ataca puternic

² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosarul nr. 114, filele 17, 28—30.

³ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 1/26, fila 98.

compania de grăniceri Banloc, muncitorii acelorași ateliere au venit în sprijinul ostașilor români, pe care i-au ajutat să respingă pe hitleriști și să elibereze localitatea Deta.

De mult patriotism a dat dovadă locuitorul Liuba Petru Liviu din comuna Voiteg. Militar, aflat acasă în concediu, el s-a alăturat imediat luptătorilor români care se apărau în zona comunei sale producând mari pierderi inamicului. El a întreprins numeroase acțiuni de informare și a luptat în linia întâia, dînd dovadă de curaj și dirzenie. Rămas în comună după retragerea trupelor romîne, Petru Liviu a fost arestat de hitleriști, în urma denunțării lui de către agenții fasciști. El a fost împușcat de călăii fasciști după două zile de schingiuri groaznice ⁴.

Este de menționat că în timpul cît Deta se afla sub ocupația dușmană telefonista Elena Ghenescu, de la oficiul telefonic local, înfruntînd mari pericole, a făcut legătura cu firul unei unități militare și a transmis continuu informații despre forțele fasciștilor și despre atacurile pe care le pregăteau. Pentru patriotismul, bravura arătată și mai ales pentru realele servicii pe care le-a adus trupelor romîne, Elena Ghenescu a fost decorată și citată prin ordin de zi pe armată ⁵.

În raionul Timișoara, inamicul a fost împiedicat să pună stăpînire pe nodul de comunicații Timișoara și pe calea ferată Orșova—Lugoj—Timișoara, care a fost tot timpul folosită de trupele romîne și sovietice, pentru concentrarea forțelor în Banat.

Pentru modul cum și-au făcut datoria în aceste lupte, merită toată lauda unitățile Armatei 1 romîne, unitățile de recruți, școlile militare și formațiunile patriotice, care, în condiții extrem de grele, au înscris o pagină de glorie în istoria luptei pentru libertatea poporului român.

*Colonel în rezervă
GALGOȚI ALEXANDRU*

PE VĂILE MĂLIN ȘI SUHA

Evenimentele istorice din august 1944 au înscris o pagină glorioasă în istoria patriei noastre, a luptei pentru independență națională, libertate și progres social. Amintirea lor este puternică, vie, de neuitat în inima întregului popor român, a celor cărora le-a fost dat să le trăiască, să participe direct la ele.

Ziua de 23 August m-a găsit la comanda unui detașament de grăniceri de tăria aproximativ a unei brigăzi, format din Regimentul 3 grăniceri, un batalion din Regimentul 6 grăniceri și compania „Fărcașa”, subunitate din Batalionul fix Piatra Neamț, formată din locuitori ai satelor din împrejurimi, concentrați pentru lucru. Eu comandam Regimentul 3 grăniceri, dar, plecînd, la începutul lunii august, comandantul detașamentului în concediu, am rămas la comanda acestuia.

⁴ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., dosarul nr. 117, fila 74.

⁵ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 97, fila 203.

La acea dată unitățile detașamentului se aflau în dispozitiv pe râul Moldova în zona Cîmpulung Moldovenesc, Vama, Mălini, Valea Seacă. Ele erau încadrate cu trupe germane din Divizia 3 munte și subordonate Comandamentului Corpului 17 armată german care acționa în acest sector al frontului sovieto-german.

La est de râul Moldova se aflau în apărare trupe sovietice, care au ajuns pe acest aliniament la începutul lunii aprilie 1944. Astfel, în această zonă linia frontului a rămas neschimbată pînă la 23 august 1944.

Terenul muntos, cu înălțimi dominante, acoperite de păduri seculare de brazi, oferea trupelor hitleriste condiții extrem de favorabile organizării unei poziții solide, pe care comandamentul german le-a folosit din plin. În răgazul de peste 4 luni cît au staționat în această zonă, unitățile germane — așa cum arată de altfel și generalul Paul Klatt în cartea „Die 3 Gebirgsdivision“, 1939—1945 („Divizia 3 de munte“, 1939—1945), care comanda în acel timp divizia — s-au organizat temeinic la teren, și-au completat efectivele și și-au refăcut capacitatea de luptă. Ele au ocupat pozițiile-cheie și și-au amplasat artileria în acele puncte de unde puteau bate cu foc întregul sector.

Comandamentul german a luat, așadar, măsuri eficace în vederea stăvilirii ofensivei trupelor sovietice în această parte a frontului, căutînd să păstreze cu orice preț acest aliniament, deoarece el străjuia căile de acces ce legau cele două versante ale Carpaților răsăriteni din partea de nord a țării.

În ce privește situația unităților și subunităților din subordinea mea se poate spune că era deosebit de grea. Regimentul 3 grăniceri nu era organizat ca o unitate de luptă. Îi lipseau artileria grea, antitanc, precum și aruncătoare de mine ușoare.

Pentru a-și asigura controlul deplin și permanent asupra unităților de grăniceri romîne, comandamentul german le-a încadrat cu unități hitleriste temeinic pregătite și înzestrate mai ales cu armament automat. Totodată, în interiorul dispozitivului nostru au fost amplasate baterii de tunuri antitanc și subunități de mitraliere grele. Astfel, Batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri, aflat în zona Bogata, era încadrat de Batalioanele 2 și 3 din Regimentul 144 vînători de munte german, avînd imediat în spatele dispozitivului o baterie de artilerie germană, iar în interiorul poziției un pluton de mitraliere. Într-o situație și mai grea se găsea compania 11 din același regiment, comandată de căpitanul Teodoreanu Vasile, fiind încadrată complet în Batalionul 2 din Regimentul 144 vînători de munte, avînd în interiorul poziției un pluton de mitraliere german. Batalionul 1 din Regimentul 3 grăniceri se afla în zona Valea Seacă, avînd în interiorul poziției o baterie a.t. cu 5 tunuri de 75 mm și un pluton de pionieri. Batalionul 2 se găsea în localitatea Vama, încadrat de puternice forțe germane. În sfîrșit, Batalionul 3 se afla în zona Capu-Cîmpului, avînd la flancul stîng un batalion din Regimentul 138 vînători de munte german, iar în interiorul poziției o baterie de artilerie de munte compusă din 4 piese de 75 mm. La punctul de comandă al

detașamentului nostru, aflat la Minăstirea Slatina, se găsea compania „Fărcașa”. Aici erau, de asemenea, o subunitate germană și ofițerul care făcea legătura între detașament și comandamentul german.

Intercalate de unități hitleriste mult mai numeroase și mai bine înarmate, fără de artilerie a.t., aruncătoare și mitraliere ușoare atât de necesare în astfel de situații, risipite pe un front larg, cu legături precare, unitățile de sub comanda mea erau într-o situație extrem de grea în ce privește posibilitatea și libertatea de a trece la o acțiune independentă. Totodată, nu aveam nici o legătură cu Corpul grănicerilor sau cu Armata 4, fiind complet izolați în partea de nord a Moldovei.

În acel timp, moralul ostașilor era scăzut. Din propria lor experiență se convinseseră de mult că erau împinși să-și verse sângele pentru o cauză străină, contrară intereselor naționale și voinței poporului român. Îi durea profund dezastrul țării. Pe fețele lor mohorite se putea citi o ură puternică, de moarte împotriva hitleriștilor și a cozilor lor de topor din interiorul țării. Ea era amplificată zi de zi atât de jafurile și samavolniciile trupelor hitleriste față de populația din zonă, cât și de atitudinea lor arogantă și sfidătoare față de ostașii români.

Din ura ce clocotea în inima subordonaților și a mea au izvorât acele rapoarte către eșaloanele superioare în care sînt relatate numeroase samavolnicii ale „camarazilor” de arme. Ele sînt adevărate acte de acuzare care stîrnesc ură și revoltă împotriva ocupanților germani. Iată, de pildă, raportul nr. 35 405, din 28 martie 1944 prin care am informat Corpul grănicerilor despre bestialitățile comise de trupele germane în retragere. Printre altele menționez că Fabrica de zahăr de la Ițcani a fost complet devastată, că militarii germani jefuiau populația civilă nu numai de animale și alimente, dar pînă și de obiectele de uz casnic strict necesare.

Starea de spirit antihitleristă a ostașilor din unitățile de grăniceri și a populației din zonă se manifesta cu putere. Locuitorii, cu avutul și vitele, fugeau în munți, căutînd să se sustragă de la orice muncă prestată în folosul hitleriștilor. Numai un miop sau un măsluitor al realității (mai ales dacă a fost martorul ocular al acestor stări de lucruri) poate să facă afirmații ca cea pe care generalul Paul Klatt își permite s-o facă în cartea mai sus menționată, după care „Populația era săracă, se dovedea însă prietenoasă și deschisă”. Întreaga desfășurare ulterioară a evenimentelor a dovedit ura ce mocnea adînc în rîndurile populației și ale ostașilor noștri. De altfel, însuși autorul acestei aprecieri, peste numai cîteva pagini, consemnînd situația din zonă după întoarcerea armelor, era nevoit să recunoască că totul în jur fierbea ca într-un cazan.

Ura de moarte împotriva celor care împinseseră țara în prăpastie, dragostea înflăcărată față de patrie, tradițiile luptei poporului român duse contra militarîștilor germani și a altor cotropitori ai gliei strămoșești au constituit izvorul nesecat din care au țîșnit, în acea noapte de neuitat, puteri înzecite care au oțelit brațul ostașilor noștri, făcîndu-i să acționeze cu toată hotărîrea pentru dezarmarea și lichidarea unui inamic puternic, numeros și bine înarmat.

Întotdeauna cînd retrăiesc acele clipe de mari răspunderi, în fața îmi apare odaia popotei, aflată peste drum de clădirea școlii din comuna Drăcești, în care era punctul de comandă al Regimentului 3 grăniceri; măsura la care îmi luam în fiecare seară ceaiul și aparatul de radio (aveam un aparat de radio personal cu baterii), care ne făcea legătura din acel colț uitat de țară, cu restul lumii. De regulă, la audierea buletinului de știri de seara participau toți ofițerii postului de comandă și comandanții subunităților aflate în apropiere.

Pe cînd serveam masa în seara zilei de 23 August, deodată emisiunea s-a întrerupt și a răsunat vocea crainicului: „Atențiune! vom transmite un comunicat important pentru țară“. Imediat am dat ordin ca nimeni să nu plece din sala de mese pînă nu vom asculta comunicatul anunțat. La orele 22 a început transmisiunea comunicatului la radio.

Vestea răsturnării guvernului antonescian, ieșirea Romîniei din criminalul război antisovietic și alăturarea ei la coaliția antihitleristă a produs o explozie de bucurie în rîndurile celor prezenți. În ochii lor se puteau citi dorința și hotărîrea nestrămutată de a contribui, prin toate forțele, la lupta de eliberare a patriei de sub jugul hitlerist. Aceasta a fost elementul hotărîtor, pe lîngă atitudinea mea consecventă împotriva militarismului german, cîmpitor de țară, care m-a determinat să trec pe loc la o acțiune energică, de amploare, împotriva unităților germane din zonă, cu toate riscurile ce le implica o astfel de acțiune mai ales în situația noastră precară. Imediat am convocat la punctul de comandă al regimentului pe toți ofițerii aflați la popotă. Le-am spus cîteva cuvinte de îmbărbătare, după care le-am comunicat hotărîrea mea care este consemnată în „Darea de seamă asupra desfășurării evenimentelor cu începere din ziua de 23 August 1944“¹ în felul următor: „Lupta contra germanilor și ungarilor, în cooperare cu Armata sovietică, deci degajarea trupelor detașamentului de sub comanda germană“. În același document sînt menționate măsurile ce au fost luate imediat și care, ulterior, pe măsura desfășurării evenimentelor, au fost întregite și dezvoltate în scopul îndeplinirii întocmai a hotărîrii luate de la început.

Prin telefon am luat legătura cu comandanții de unități și le-am comunicat ordinul de luptă. Unii dintre ei ascultasera la radio comunicatul oficial. Toți s-au bucurat și s-au angajat să îndeplinească cu cinste misiunea încredințată. Numai comandantului Batalionului 2 n-am putut să-i transmit ordinul, deoarece aveam legătura cu el numai prin centrala germană, de aceea i l-am transmis printr-un curier.

După luarea primelor măsuri, la orele 23,30, am trimis unităților și ordinul de luptă scris, prin care le-am ordonat să treacă imediat la dezarmarea trupelor germane aflate în sectorul nostru².

Pentru îndeplinirea ordinului dat, fiecare unitate a trecut la acțiune în sectorul respectiv. Protejate de întunericul nopții, subunitățile romîne aflate în Drăcești, Valea Seacă și în alte localități au trecut concomitent la acțiunea de încercuire și dezarmare a subunităților germane aflate în interiorul dispozitivului nostru. O atenție deosebită s-a acor-

¹ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 457/171, filele 1137—1139.

² Loc. cit., dosarul nr. 650/4, fila 1.

dat dezarmării bateriilor de tunuri grele și a.t., de care noi aveam atîta nevoie.

Informat de această situație, maiorul german Pabst, comandantul Divizionului 3 din Regimentul 112 artilerie, a încercat să alarmeze și să pună în gardă bateriile sale. Dar era deja prea tîrziu. Ostașii noștri i-au luat-o înainte. I s-a raportat că bateriile germane au fost dezarmate. „O dată cu această știre tristă — după cum recunoaște cu amărăciune și ură Paul Klatt —, primește (maiorul Pabst — *n.a.*) ordin de la Corpul de armată ca să se ducă personal la Drăcenii la colonelul Teodorescu, să-l determine să-i dea explicații obligatorii cu privire la intențiile sale și să creeze, astfel, o bază sigură pentru propriile sale hotărîri“.

În fond, intențiile hitleriștilor erau ca, parlamentînd cu mine, să cîștige timpul necesar deplasării trupelor lor în vederea încercuirii și lichidării subunităților noastre. Dar planurile lor au dat greș. Și de această dată le-am luat-o înainte.

Baricada antitanc din comuna Drăcenii a fost ocupată de un pluton român comandat de sublocotenentul de rezervă Dimitriu Gheorghe, iar postul meu de comandă l-am mutat într-un loc mai ferit. Astfel, în cursa care căuta să ne-o întindă comandamentul german au căzut proprii lui oameni.

Ajunși la baricadă, hitleriștii au fost lăsați să intre în interiorul dispozitivului nostru. Negăsindu-mă la vechiul punct de comandă, ei s-au reîntors la baricadă și au început să amenințe pe păzitorii ei. Atunci ostașii noștri i-au înconjurat și i-au somat ca să depună armele. Ofițerul german a ordonat subordonaților săi să deschidă foc. A avut loc o scurtă, dar aprigă încăierare. Din grupul german, numai maiorul Pabst și cu doi însoțitori au reușit să scape cu fuga, ajungînd în pozițiile germane. Ei au informat pe comandantul diviziei asupra celor întîmplate, iar acesta a hotărît luarea imediată a măsurilor impuse de situație. Dar și de această dată noi le-am luat-o înainte.

Grănicerii romîni au trecut la acțiune. Simultan, ei au încercuit și asaltat prin surprindere subunitățile germane de la Valea Seacă, Capu-Cîmpului, Drăcenii, Minăstirea Slatina și în alte puncte ale sectorului, unde au avut loc acțiuni de dezarmare și lichidare a forțelor germane. În cadrul lor grănicerii au dat dovadă de înalte virtuți ostășești. Ei au luptat cu eroism și vitejie, au folosit metode și mijloace ingenioase, șiretlicuri militare, reușind uneori să atragă inamicul în cursă și să-l facă inofensiv, fără să fie tras nici măcar un glonte. Acest lucru este recunoscut de înșiși acei împotriva cărora am întors armele. Astfel, în cartea mai sus menționată, pe baza amintirilor culese de la comandantul plutonului de pionieri germani ce fusese capturat în acea noapte și care s-a întors din prizonierat din U.R.S.S. în anii de după război, Paul Klatt relatează cele întîmplate în comuna Valea Seacă. Acesta povestește că pe la miezul nopții, o subunitate romînă s-a apropiat de dispozitivul plutonului german. (Este vorba de plutonul de pionieri german aflat în interiorul dispozitivului Batalionului 1 — *n.n.*) Santinela a somat-o, dar la auzul parolei a lăsat-o să treacă. Cînd ostașii romîni au ajuns în centrul cantonamentului s-au răspîndit fulgerător în trăgători, au atacat și dezarmat santinelele și au trecut la asaltarea grupelor. Militarii germani au ripostat. S-a încins o luptă aprigă. Ostașii romîni au înconjurat satul.

În zori, un civil, om în vîrstă, după cum relatează ofițerul german, s-a apropiat de pozițiile fasciștilor, spunîndu-le că s-a făcut o confuzie, că românii au crezut că în sat au intrat trupele sovietice și de aceea au dezlănțuit foc. Șiretlicul a reușit. Ostașii romîni au fost lăsați să se apropie — istorisește în continuare fostul ofițer german —, iar cînd au ajuns aproape de germani au pus mitralierele în poziție de tragere. Subunitatea germană a fost nevoită să capituleze. Menționez că cele relatate de comandantul subunității germane capturate corespund întru totul realității.

Acțiuni în care grănicerii au dat dovadă de multă hotărîre și perspicacitate au avut loc și în alte puncte ale sectorului nostru. O asemenea acțiune s-a desfășurat la punctul de comandă al detașamentului aflat la Mînăstirea Slatina. Aici rolul hotărîtor l-a avut compania „Fărcașa”. Conform hotărîrii mele, comandantul acestei companii a dat ordin comandantului gărzii să atace și să dezarmeze pe militarii germani aflați la punctul de comandă al detașamentului. Ostașii din gardă au primit cu mult entuziasm misiunea încredințată. Comandantul gărzii a ordonat intrarea în dispozitiv de luptă, a înconjurat apoi punctul de comandă gata în orice clipă de a deschide foc. Concomitent, ostașii noștri au tăiat firele telefonice, antenele de la gheuri și radio, după care au somat pe militarii germani să depună armele. Ofițerul german de legătură a căutat să facă uz de armă, dar a fost repede neutralizat. Întregul efectiv, compus din 33 de militari, dintre care 4 ofițeri și subofițeri, a fost făcut prizonier.

Prin astfel de acțiuni energice și ingenioase, duse în noaptea de 23 spre 24 august, subunitățile Regimentului 3 grăniceri, deși se aflau în situația deosebit de grea arătată la început, au reușit, după cum se menționează în jurnalul de operații al regimentului, să dezarmeze eșalonul de luptă al Divizionului 3 din Regimentul 112 artilerie care se afla la sud de Drăceni, Bateria 6 tunuri munte din același divizion cu 4 piese de 75 mm, un pluton pionieri german, o baterie a.t. cu 5 piese aflată în zona Valea Seacă-Pirae. În total, în acea noapte au fost făcuți prizonieri 5 ofițeri și 350 de soldați și subofițeri; a fost capturată o mare cantitate de armament și muniții. Datorită modului energetic în care s-a acționat, numai un număr extrem de mic de militari germani din subunitățile aflate în interiorul sectorului nostru au reușit să scape cu fuga.

În cel mai scurt timp am schimbat cu 180 de grade dispozitivul subunităților, orientîndu-l cu fața de la est spre vest. Am ocupat și baricadat căile de acces dinapoi și punctele dominante din teren, îndeosebi cele de la flancurile regimentelor de vînători germane. Aceste măsuri aveau să-și dovedească în curînd eficacitatea.

Acțiunea energetică a regimentului nostru a pus de la început inamicul, după cum este nevoit să recunoască fostul comandant al diviziei germane, într-o situație „cît se poate de grea”. Pentru a-și ameliora această situație, generalul Klatt mi-a trimis în ziua de 24 august 1944 (prin comandantul Batalionului 2 din Regimentul 144 vînători de munte german) o scrisoare³ prin care mă ruga să dau ordin unităților

³ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 457/171, fila 1 140.

mele de a nu mai opune rezistență trupelor germane și să reocupăm vechile poziții. Iar dacă nu voi executa acest ordin, atunci — mă amenința fostul „camarad“ de arme — toți ofițerii români vor fi împușcați, precum și al treilea soldat.

Atitudinea noastră față de scrisoare a fost astfel consemnată în jurnalul de operații din acea zi: „Față de situația creată, nu se răspunde, ci se continuă lupta“.

Văzînd că amenințările nu ne-au intimidat, comandantul de divizie german a trecut la acțiuni de represalii de mare amploare. Atît punctul de comandă al regimentului cît și cel al detașamentului au fost supuse unui puternic bombardament de artilerie. Inamicul a trecut la atac în sectorul Batalionului 3, dar a fost repede localizat. Atunci a executat un atac convergent pe direcțiile Drăcenii — Valea Seacă și Mălini — Pîrae.

În această situație am concentrat efortul la sud-est Valea Seacă. Bravii noștri ostași au rezistat eroic, respingînd cu pierderi grele atacul inamicului. Nici acțiunile unor subunități de pionieri germane executate în direcția Valea Seacă n-au avut mai mulți sorți de izbîndă. Lupte aprige s-au purtat în comuna Drăcenii, unde inamicul a atacat cu forțe mult mai numeroase, reușind temporar să ocupe localitatea. Subunitățile noastre însă l-au respins, rezistînd ferm pe poziții. În luptele de la baricada Drăcenii s-au distins în mod deosebit sergenții Dumbravă Teodor și Bîrnă Dumitru; primul a fost grav rănit, iar al doilea, căzut în apriga înclăștare.

Turbat de furie neputincioasă, inamicul s-a dedat la bestialități împotriva populației și ostașilor căzuți prizonieri, care ne-au umplut și mai mult inima de ură contra ocupanților germani. Cîțiva locuitori din comuna Voroneț, care au reușit să treacă linia frontului ne-au spus că inamicul a arestat și închis într-un lagăr populația civilă din satul lor și că fasciștii au intensificat jafurile și devastările. Cei cîțiva ostași români din compania „Fărcașa“, care au căzut prizonieri în timpul luptelor de la baricadă, au fost înhămați la căruțele încărcate cu bunurile jefuite și biciuiți pe distanțe de zeci de kilometri, în văzul rudelor cărora li se sfîșia inima de durere.

În ciuda acestor bestialități ostașii noștri au dat inamicului lovituri puternice. Acțiunea regimentului a zdruncinat serios întregul sistem de apărare din această zonă construit de inamic timp de peste 4 luni. Referitor la aceasta împărtășesc întru totul părerea generalului Paul Klatt, consemnată în cartea amintită mai sus: „Sectorul nostru central (adică al hitleriștilor — *n.n.*), lat de 20 km, se transformase datorită trădării grupării Teodorescu într-o zonă care amenința grav legătura tactică a diviziei. Regimentul 3 grăniceri român era băgat ca un ghimpe în carnea noastră deoarece colonelul Teodorescu a început să treacă în mod serios la apărarea zonei sale în direcția vest“. Dezamăgit de eșecul atacurilor date de unitățile subordonate în zilele de 24 și 25 august, generalul german conchide: „Teodorescu lucrase perfect. Divizia a tras consecințele“. Este o apreciere care, deși vine de la inamic, nu poate

decît să măgulească. O precizare se cere, totuși, făcută. Nu numai eu, ci, în primul rînd, sutele de soldați și comandanții lor, întreg efectivul detașamentului, puternic sprijinit de populația din zonă, „lucrase perfect“, îndeplinindu-și întocmai misiunea încredințată.

Încă din primul moment al întoarcerii armelor am fost preocupat de luarea legăturii cu comandamentul sovietic din zonă în vederea trecerii la o acțiune comună împotriva forțelor hitleriste. În acest scop, în dimineața zilei de 24 august 1944, am trimis un ofițer să ia legătură cu comandantul unităților sovietice aflate pe malul de est al riului Moldova. Reprezentantul nostru a fost primit de către generalul Merkulov, comandantul Corpului 5 armată sovietic, pe care l-a informat asupra acțiunii detașamentului de grăniceri român din noaptea de 23 spre 24 august, propunîndu-i colaborarea contra forțelor hitleriste. Față de această situație generalul sovietic și-a exprimat dorința de a mă prezenta personal la punctul său de comandă, lucru pe care l-am făcut în după-amiaza aceleiași zile.

La comandamentul sovietic am fost primit de către generalul Kulik, reprezentantul comandamentului Armatei a 40-a sovietică de sub comanda generalului Jmacenko. I-am relatat pe larg situația și am exprimat dorința unanimă a ofițerilor și soldaților români de a lupta cot la cot cu trupele sovietice împotriva coteropitorilor hitleriști.

Răspunsul a fost pozitiv, urmînd ca problemele de detaliu să fie perfectate a doua zi. Trăiam clipe de mare bucurie și mîndrie patriotică. Eram fericit că vom putea și în continuare să ne aducem aportul la lupta pentru eliberarea patriei de sub jugul hitlerist.

Pentru a realiza colaborarea efectivă cu trupele sovietice, trebuia să ne deschidem drum prin cîmpurile de mine plantate de germani cu mult timp înainte. Acțiunea era riscantă, dar ea trebuia înfăptuită. Locotenentul Damaschin Mircea, care a acționat cu pricepere și curaj la dezarmarea hitleriștilor, s-a oferit să demineze terenul. Spre sfîrșitul acțiunii bravul ofițer a fost sfîrtecat de explozia unei mine. Pe drumul deschis de el prin cîmpul de mine în Valea Seacă a venit prima subunitate sovietică, căreia i-am predat pe cei 350 de prizonieri germani.

În fața noastră stăteau misiuni de mare răspundere în lupta pentru eliberarea patriei de sub jugul hitlerist. În ordinul de luptă pe care l-am dat în ziua de 25 august, orele 19, Regimentul 3 grăniceri avea misiunea de a apăra sectorul Măgura, Valea Seacă contra forțelor hitleriste.

Pe linia cooperării cu Armata sovietică, prima misiune încredințată regimentului nostru a constatat în interceptarea comunicației Gura Humorului — Bucșoaia în dreptul localității Voroneț, misiune ce trebuia executată în cursul nopții de 25 spre 26 august. Această misiune i-a revenit companiei 11 din Batalionul 3. Întărită cu un pluton de mitraliere și 2 aruncătoare de 82 mm, compania s-a pus în marș pe direcția Obcina Voroneț, fiind călăuzită de 2 locuitori din comuna Capu-Cîmpului : Timpău Nicolae, om în vîrstă, și Cutureanu Alistar, un

flăcău de 18 ani, muncitor forestier. În timp ce executa o misiune de cercetare împreună cu un grup de grăniceri, tânărul muncitor a fost grav rănit.

Îngrijorat de soarta Batalionului 2 am trimis în ziua de 26 august 1944, prin 2 subofițeri îmbrăcați în haine civile, un nou ordin de luptă comandantului său, cerându-i să treacă imediat cu batalionul de partea trupelor sovietice aflate în fața sectorului său. Toate încercările mele de a stabili legătura cu acest batalion au rămas însă fără rezultat. Germanii îl dezarmaseră deja după cum am aflat mai târziu. Astfel, regimentul a fost nevoit încă de la începutul ostilităților contra germanilor să acționeze numai cu două batalioane.

Nici situația Batalionului 1 din Regimentul 6 grăniceri nu-mi era bine cunoscută la acea dată. Știam că la ordinul primit în noaptea de 23 spre 24 august, batalionul a trecut la acțiune, dar nu cunoșteam deznodământul ei. Mare mi-a fost bucuria când, în ziua de 27 august, am primit primul raport din partea comandantului unității. Din citirea lui am înțeles că batalionul a trecut, în acea neuitată noapte, prin grele încercări. El era încadrat de forțe germane mult mai numeroase și mai bine înarmate. Mai ales compania 11 din Regimentul 6 grăniceri era într-o situație extrem de grea, fiind încadrată de un batalion german. Hotărît să-și facă datoria către țară chiar cu prețul vieții, căpitanul Teodoreanu Vasile, în fruntea subunității sale, a atacat și a dezarmat pe militarii germani care se aflau în interiorul dispozitivului său. În curînd însă alte forțe hitleriste au înconjurat subunitatea romînă și au atacat-o. S-a încins o luptă pe viață și pe moarte, în care inamicul a suferit pierderi însemnate. Cu tot eroismul lor, ostașii noștri, în cele din urmă, au fost copleșiți de numărul mare al hitleriștilor. Prin luptă aprigă o parte din ostașii acestei companii au reușit să treacă prin cercul de foc al dușmanului, ajungînd în dispozitivul Regimentului 3, unde au continuat lupta. Alții însă au fost răpuși în crîncena înclăștare sau au căzut în captivitate. Printre aceștia s-a aflat și căpitanul Teodoreanu Vasile. Schingiuit în mod bestial, bravul ofițer a fost apoi împușcat, iar corpul său neînsuflețit spînzurat cu capul în jos.

Cu eroism și vitejie au acționat împotriva forțelor germane ostașii din compania 2 din același batalion. Pentru a împiedica trecerea subunității de partea Armatei sovietice, la punctul de comandă al companiei a venit o subunitate și un grup de ofițeri și subofițeri germani. Compania romînă era în pericol să fie dezarmată. De acest lucru și-a dat seama comandantul ei, locotenentul Țăralungă Vasile, trecînd fulgerător la acțiune. În fruntea unui mănunchi de ostași a atacat adăpostul ofițerilor și subofițerilor germani, nimicind o parte dintre ei, iar pe restul punîndu-i pe fugă spre dispozitivul unităților lor. Regrupată și consolidată la teren, compania a constituit apoi centrul de rezistență al batalionului.

În desprinderea batalionului de trupele germane și stabilirea colaborării cu Armata sovietică, comandantul acestuia — așa cum se

menționează și în jurnalul de operații al regimentului — a dat dovadă de multă abilitate și curaj. Deși era supravegheat de către însuși comandantul Regimentului 144 din Divizia 3 munte germană, el a reușit să stabilească legătura cu comandamentul sovietic din zonă.

Barajul de artilerie german executat între trupele române și sovietice pentru a împiedica acest lucru, nu a dat rezultatul scontat. La ordinul comandantului de batalion, căpitanul Pintilie Cezar, comandantul companiei de armament greu însoțit de doi soldați, înfruntând ploaia de obuze, a trecut riul Moldova și s-a prezentat la comandamentul sovietic, cu care a stabilit acțiunea comună.

Desprins de unitățile germane, batalionul a atacat pe inamic și a înaintat intrînd în compunerea avangărzii Corpului 50 armată sovietic pe direcția Sasca Mare — Mălini, ajungînd în ziua de 26 august în localitatea Suha. Faptele de arme ale Batalionului 1 din Regimentul 6 grăniceri, restabilirea legăturii cu el, mi-au produs o mare bucurie.

În dimineața zilei de 27 august am regrupat și reorganizat dispozitivul regimentului în vederea unor acțiuni ofensive de amploare. Grupat în zona Capu-Cîmpului, regimentul era gata pentru a porni la atac. În baza ordinului de operație nr. 0521 al comandamentului sovietic, regimentul nostru, în strînsă cooperare cu Regimentul 931 infanterie sovietic, avea misiunea să atace pe direcția Voroneț-Frasin.

În dimineața zilei următoare, regimentul a atacat Obcina Voroneț. Inamicul, bine organizat la teren, a luptat cu multă înverșunare. Un caracter deosebit de îndrîjit au avut luptele pentru cucerirea cotei 908. În aceste lupte s-au acoperit de glorie nepieritoare ostașii Batalionului 1. Fără sprijin de artilerie, unitatea a executat repetate atacuri, cucerind pas cu pas, metru cu metru fiecare cută de teren. Drumul său de luptă a fost presărat cu pierderi grele. În fruntea subunității sale a căzut eroic locotenentul Pauliuc Vasile.

În aceste lupte ostașii noștri au săvîrșit numeroase fapte de arme. Iată cîteva dintre ele. În ziua de 28 august regimentul a executat primul atac împotriva cotei 908. Inamicul s-a apărut cu disperare, provocîndu-ne pierderi mari, care s-au ridicat la 75 de morți, răniți și dispăruți. Atunci caporalul Gheorghe Ion, în fruntea grupei sale, printr-o acțiune îndrăzneată, reușește să manevreze rezistența inamică și să ușureze înaintarea batalionului. Deși rănit la braț și picior, el a continuat să lupte dînd subordonaților pildă de vitejie și eroism. În aceeași acțiune, soldatul Lazăr Constantin a dat dovadă de vitejie și spirit de sacrificiu. Înfruntînd gloanțele și rețelele de sîrmă a intrat primul în tranșeele inamice, dar un glonț îl răpune în plină acțiune.

Batalionul 1 a continuat atacul reușind să înainteze pînă la sud de această cotă. Inamicul a dezlănțuit un puternic contraatac, punînd batalionul într-o situație critică. Contraatacul inamic trebuia stăvilit cu orice preț. Cu un deosebit curaj și spirit de sacrificiu, sergentul Lungu Paraschiv, comandantul unei grupe de mitraliere, s-a avîntat la atac. O grindină de gloanțe s-a abătut asupra inamicului, ținîndu-l la teren. Contraatacul inamic a fost respins. În toiul luptei însă un glonț vrăjmas a curmat viața bravului sergent, care a fost găsit cu mîinile încheștate

pe mitralieră. Pentru vitejia lui a fost decorat, „post-mortem“ cu medalia „Virtutea militară.“

În zilele următoare, regimentul a executat atacuri repetate pentru cucerirea localității Voroneț. Luptele au devenit tot mai îndârjite. Inamicul rezista cu disperare, executînd totodată puternice contraatacuri. În zorii zilei de 31 august, în cooperare cu trupele sovietice, regimentul a reușit să cucerească primele lucrări din zona cotei 908 și de la cota 547, sud Voroneț. În această acțiune, pe cînd lupta eroid în fruntea subunității sale, locotenentul de rezervă Brașoveanu Mihail a fost răpus de gloanțele dușmane.

În luptele de la Obcina Voroneț, regimentul a dat un greu tribut de sînge. Unele subunități au avut pierderi care au ajuns pînă la jumătate din efectivul lor.

Concomitent, batalionul 1 din Regimentul 6 grăniceri a acționat pe direcția Suha-Stînișoara. În strînsă cooperare cu unități din Divizia 159 infanterie sovietică, batalionul a asaltat rezistențele inamice de pe serpentinele șoselei Mălini-Borca. Atacînd de front cu 2 companii și manevrînd cu o companie flancurile rezistenței inamice, batalionul a reușit, după lupte înverșunate, să zdrobească împotrivirea inamicului.

În continuare, batalionul a primit misiunea să atace pe direcția Negrileasa-Ostra în scopul interceptării șoselei Broșteni-Stulpicani. Printr-o acțiune viguroasă, el reușește să ocupe localitatea Ostra și să-și îndeplinească misiunea.

Continuarea misiunii necesita însă executarea unei cercetări pe direcția Ostra-Frasin. Această misiune a fost încredințată căpitanului Cezar Pintilie. Pentru a cîștiga timp, ofițerul a hotărît ca recunoașterea să fie făcută de un grup format din grăniceri romîni și ostași sovietici cu ajutorul unui tren de linie îngustă care circula pe această direcție.

După ce misiunea de recunoaștere a pozițiilor trupelor germane a fost îndeplinită, batalionul s-a pregătit s-o atace. Dar inamicul a dezlănțuit prin surprindere un contraatac cu forțe mult mai numeroase. Grănicerii au trecut printr-o grea încercare, avînd de înfruntat două batalioane inamice, întărite cu tancuri. În cursul acestor lupte unitatea a pierdut 70 de soldați morți și 120 de răniți. Cu toate acestea înaintarea trupelor germane a fost stăvilită. Cu rîndurile rărite, dar acoperit de glorie, batalionul a fost pus la dispoziția regimentului meu, încadrîndu-se astfel în rîndurile acestuia.

În primele zile ale lunii septembrie, regimentul a primit misiunea să atace pe direcția Măcieșul-Dealul Chirileni în vederea interceptării comunicației Stulpicani-Bucșoia. În îndeplinirea misiunii, regimentul a cooperat cu sectorul 159 fortificații sovietic, primind în sprijin trei baterii de artilerie sovietice. După un marș lung, executat în teren muntos, lipsit de căi de comunicație, regimentul a intrat în dispozitiv de luptă și în ziua de 4 septembrie, orele 14 a pornit la atac. Oprit de focul puternic al inamicului, regimentul a fost nevoit să se organizeze la teren. Atacul a fost reluat în ziua următoare fără însă să progreseze prea mult. Am luat atunci hotărîrea să atacăm inamicul prin surprindere în timpul nopții, fără pregătire de artilerie. Dar nici acest atac n-a dat rezultatele scontate. Numai după lupte aprige, care au cerut numeroase jertfe, inamicul a fost silit să cedeze. Cucerirea poziției întărită de pe Dealul Chi-

rilenilor a însemnat o grea lovitură dată apărării inamicului din acest sector. Amenințate cu încercuirea, unitățile germane au început să se retragă. Regimentul le urmărea îndeaproape pe direcția Stulpicani-Gemenea-Slătioara.

Pe înălțimile sud-est Slătioara, unitățile germane au opus din nou o rezistență îndârjită. Ele au fost zdrobite printr-o acțiune de învăluire dusă de regiment și sprijinită de focul a 36 de tunuri sovietice.

Pretutindeni, populația satelor a primit pe ostașii români și sovietici cu bucurie și însuflețire. Pentru totdeauna mi-a rămas în amintire primirea caldă, entuziastă, care ne-au făcut-o locuitorii din Slătioara. Îmbrăcați în costume naționale de sărbătoare ei ne-au primit după datinele străbune bucovinene urîndu-ne din toată inima „Bun sosit”. Bucuria și entuziasmul cu care eram primiți de populație ne sporea elanul, înzecindu-ne forțele în lupta cu dușmanul cotropitor.

Regrupate în localitatea Slătioara, subunitățile noastre au primit în ziua de 11 septembrie, orele 17,30 misiunea să se deplaseze în timpul cel mai scurt, pe direcția Slătioara-Măgura cota 1 113, pentru a intercepta șoseaua Cîmpulung-Pojorîta și a împiedica retragerea trupelor germane din această regiune. În ciuda condițiilor nefavorabile, marșul a fost executat într-un timp record. În după-amiaza zilei următoare a fost interceptată șoseaua Cîmpulung-Pojorîta și barată retragerea inamicului pe această direcție.

În cursul nopții, regimentul s-a deplasat la Cîmpulung Moldovenesc, unde a primit misiunea să se regroupeze în zona Pojorîta și să atace pe direcția Mestecăniș-Iacobeni în scopul de a împiedica retragerea trupelor germane spre Cîrlibaba. Rînd pe rînd au fost asaltate și cucerite înălțimile: Dealul Tini, Dealul Alunului, Poiana Sapelor, Piciorul lat. De aici, regimentul a primit misiunea să atace pe direcția cota 1 225 — Argestrul pentru a intercepta în această localitate comunicația care duce la Vatra-Dornei.

La scurt timp după pornirea pe noua direcție a fost întîmpinat, în zona Poiana Fierului, cu foc intens de aruncătoare și mitraliere. Pe acest aliniament, inamicul a organizat o poziție puternică, dispunînd de numeroase cîmpuri de mine, cazemate, rețele de sîrmă. Configurația terenului favoriza apărarea inamicului, care era hotărît să păstreze cît mai mult timp această poziție pentru a face siguranța coloanelor sale care se retrăgeau spre Vatra-Dornei.

Timp de 5 zile, regimentul a dat repetate atacuri pentru a nimici forțele germane din această zonă, apropiindu-se pas cu pas de poziția inamicului. În aceste lupte am avut pierderi grele. După fiecare atac, rîndurile noastre se răreau cu zeci de morți, răniți și dispăruți. Pe cînd era încă înleștat puternic în luptă, regimentul a primit misiunea să se regroupeze din nou în comuna Pojorîta, după care să atace pe direcția Fundul Moldovei — Breaza — Moldova — Sulița. Apoi, printr-o acțiune convergentă pe direcțiile Moldova — Sulița — Cîrlibaba și Breaza — Cîrlibaba să ajungă în timpul cel mai scurt în zona localității Cîrlibaba.

Pentru îndeplinirea noii misiuni s-a executat, în ziua de 23 septembrie, un marș de peste 30 km, de la Pojorîta pînă la Moldova-Sulița, iar de aici încă 6 km pînă în poziția de plecare la atac. Timpul scurt n-a

permis Batalionului 3 să facă o recunoaștere prealabilă asupra poziției inamicului. Astfel că atacul dat în dimineața zilei de 24 septembrie a coincis cu cercetarea de luptă. Dînd dovadă de multă hotărîre și curaj, ostașii companiei 10, comandată de locotenentul Gozman Eugen, au asaltat rezistențele inamice de pe pantele înălțimii cu cota 1361, ajungînd pînă la 50 de metri de pozițiile fasciștilor, unde au fost primiți cu focuri vii de arme automate și de aruncătoare. În fruntea subunității sale, viteazul ofițer a căzut eroic cu miinile încheștate pe trăgaciul unei puști mitraliere. Inamicul a trecut la contraatac. Prin lupte grele, care au costat viața multora dintre ostașii noștri, forțele inamicului au fost oprite și respinse.

În zorii zilei următoare atacul a fost reluat cu și mai multă hotărîre. Rezistențele inamicului au fost asaltate și nimicite. Drumul spre Cîrlibaba fiind deschis, subunitățile au înaintat vertiginos, pătrunzînd în localitate.

Concomitent cu acțiunea forțelor principale ale regimentului pe direcția Moldova—Sulița—Cîrlibaba, companiile 1 și 3 din Batalionul 1, în strînsă cooperare cu Batalionul 53 fortificații sovietic, au atacat pe direcția Breaza—Cîrlibaba. Ostașii celor două companii au luptat cu vitejie și eroism, primind din partea comandamentului sovietic „cuvinte de laudă de modul strălucit cum s-au bătut“, după cum se arată în jurnalul de zi al regimentului. Ajunse în Cîrlibaba, cele două companii au continuat urmărirea inamicului pe direcția Borșa, ajungînd pînă în apropiere de Irva Ieșului. Astfel, căile de acces ale trupelor sovietice spre Maramureș erau deschise.

De la această dată regimentul a rămas în rezerva Corpului 50 armată sovietic, fiind regrupat în zona Vatra-Dornei. Aflat în refacere după pierderile extrem de grele suferite, regimentul s-a pregătit în vederea unor noi acțiuni.

În acest timp, trupele sovietice continuau cu succes luptele pe direcția Vatra-Dornei—Coșna pentru a pătrunde în partea de nord a Transilvaniei. Locuitorii din orașele și satele din această zonă au primit cu multă căldură pe ostașii sovietici, ajutîndu-i în acțiunile lor de luptă. Unii au dat informații prețioase despre inamic sau au călăuzit unitățile sovietice, alții au salvat de la distrugere mijloace de comunicație. În acest sens este demnă de subliniat fapta patriotică a unor tineri din comuna Vama care au salvat unul din cele mai importante poduri de cale ferată aflate în această zonă.

Pe cînd continua reorganizarea și refacerea în zona Vatra-Dornei, regimentul a primit ordin din partea Marelui Stat Major și a Corpului grînicerilor să se reîntoarcă în orașul Suceava, garnizoana de reședință.

În ziua de 10 octombrie a avut loc festivitatea cu prilejul căreia generalul Merkulov, comandantul Corpului 50 armată sovietic, a trecut în revistă regimentul, elogiînd eroismul și vitejia cu care soldații și ofițerii au luptat cot la cot cu trupele sovietice în partea de nord a Moldovei. Festivitatea s-a încheiat cu defilarea regimentului, care apoi s-a îndreptat spre Suceava. Trecînd prin localitățile de curînd eliberate, ostașii au fost înconjuțați de dragostea și entuziasmul populației. Ajuns în Suceava, regimentul a fost primit într-un cadru festiv de autoritățile civile și militare ale orașului. Astfel s-a încheiat drumul de lupte grele

și de victorii strălucite pe care unitățile de grăniceri români, aflate în partea de nord a țării, l-au parcurs din neuitata noapte a întoarcerii armelor, până la reîntoarcerea în orașul Suceava.

Dînd o înaltă apreciere luptei noastre într-un document, datînd din 19 octombrie 1944, generalul Merkulov menționa că: „Acțiunile pline de succes ale Regimentului 3 grăniceri, împreună cu unitățile Corpului 50 armată, au dat rezultate hotărîtoare asupra mersului general al operațiilor militare pentru forțarea Carpaților pe linia Mălini—Cîmpulung“.

Grănicerii noștri au produs inamicului pierderi grele care s-au ridicat la 1 000 de soldați și ofițeri morți și 400 de prizonieri, precum și un bogat material de război.

Drumul de luptă al Regimentului 3 grăniceri a fost stropit cu sîngele a 831 de răniți și a 287 de eroi care au căzut la datorie.

Faptele lor de arme, vitejia și eroismul cu care au luptat pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist vor rămîne pentru totdeauna în memoria poporului român, ca o pildă înălțătoare și un îndemn în munca făuritorilor de viață nouă, a apărătorilor independenței patriei noastre dragi, Republica Populară Romînă.

*Colonel în rezervă
TEODORESCU NISTOR*

★

Au trecut 20 de ani de la desfășurarea luptelor eroice pentru victoria insurecției armate. În anii revoluției populare, începută la 23 August 1944, oamenii muncii, sub conducerea înțeleaptă a partidului, au zdrobit orînduirea capitalistă, punînd temelile vieții noi. Socialismul, pentru care au luptat comuniștii, în fruntea întregului popor muncitor, a devenit în țara noastră realitate. Obținînd zi de zi noi și strălucite succese în muncă, poporul nostru cinstește memoria celor care, cu 20 de ani în urmă, s-au jertfit și au luptat împotriva hitleriștilor pentru eliberarea patriei.

СОДЕРЖАНИЕ

20-летие освобождения страны. Речь товарища Георге Георгиу-Деж на торжественной сессии Великого Национального Собрания.....	3
ИОН ПОПЕСКУ-ПУЦУРЬ: Историческое значение вооруженного восстания в августе 1944 года	19
БАРЕУ ЗАХАРЕСКУ: Руководящая роль РРП в развитии социалистической экономики	35
БАСИЛЕ РАУЗЕР: Индустриализация страны — основа социалистического строительства в РНР.....	53
МИХАИЛ ФЛОРЕСКУ: Проводимая РРП политика непрерывного и быстрого развития химической промышленности в РНР.....	77
БУЖОР АЛМАШАН: Успешное выполнение плана электрификации страны, выработанного РРП	91
ГЕОРГЕ МАТЕЙ: Союз рабочего класса и трудового крестьянства — основа народно-демократического строя.....	105
В МЕСТАХ ГДЕ ПРОХОДИЛО ВООРУЖЕННОЕ ВОССТАНИЕ В АВГУСТЕ 1944 г.	
Бэняса-Отопень — Командор запаса <i>Теодор Добре</i>	121
Котрочень — Генерал-майор запаса <i>Дан Ионеску</i>	126
Долина Праховы — Генерал-майор запаса <i>Тома Зоттер</i>	130
Брашов — Генерал-майор <i>Атанасие Кирицэ</i>	136
Кэлэраш — Полковник запаса <i>Константин Дамиеску</i>	141
Чернавода — Подполковник запаса <i>Флорин С. Навасарт</i>	146
Джурджу — Капитан 1 ранга в запасе <i>Василе Маринеску</i>	149
Турну Северин — Генерал-майор запаса <i>Иоан Гаспар</i>	154
Тимишоара — Полковник запаса <i>Александру Галгоць</i>	158
В долинах Мэлина и Сухи — Полковник запаса <i>Нистор Теодореску</i>	163

SOMMAIRE

L'exposé du camarade Gheorghe Gheorghiu-Dej à la Session solennelle de la Grande Assemblée Nationale	3
ION POPESCO-PUȚURI: L'importance historique de l'insurrection armée d'août 1944	19
BARBU ZAHARESCO: Le rôle dirigeant du P.O.R. dans le développement de l'économie socialiste	35
VASILE RAUSSER: L'industrialisation du pays — fondement de l'édification du socialisme dans la R.P.R.	53
MIHAIL FLORESCO: La politique du P.O.R. touchant le développement continu et rapide de l'industrie chimique de la R.P.R.	77
BUJOR ALMĂȘAN: La réalisation avec succès du plan élaboré par le P.O.R. pour l'électrification du pays.	91
GHEORGHE MATEI: L'alliance entre la classe ouvrière et la paysannerie travailleuse — fondement du régime démocratique populaire	105
SUR LES LIEUX OÙ S'EST DÉROULÉE L'INSURRECTION ARMÉE D'AOÛT 1944	
Băneasa-Otopeni: Commandant de réserve <i>Teodor Dobre</i>	121
Cotroceni: Général major de réserve <i>Dan Ionesco</i>	126
Vallée de la Prahova: Général major de réserve <i>Toma Zotter</i>	130
Brașov: Colonel de réserve <i>Atanase Chiriță</i>	136
Călărași: Colonel de réserve <i>Constantin Damiesco</i>	141
Cernavodă: Lieutenant colonel de réserve <i>Florin S. Navasart</i>	146
Giurgiu: Capitaine I rang de réserve <i>Vasile Marinesco</i>	149
Turnu Severin: Général major de réserve <i>Ioan Gaspar</i>	154
Timișoara: Colonel de réserve <i>Alexandru Galgoți</i>	158
Vallées du Mălin et de la Suha: Colonel de réserve <i>Nistor Teodoresco</i>	163

INHALT

Darlegung des Genossen Gheorghe Gheorghiu-Dej auf der Festtagung der Großen Nationalversammlung	3
ION POPESCU-PUȚURI: Die historische Bedeutung des bewaffneten Aufstands vom August 1944	19
BARBU ZAHARESCU: Die führende Rolle der RAP in der Entwicklung der sozialistischen Wirtschaft	35
VASILE RAUSSER: Die Industrialisierung des Landes-Grundlage des sozialistischen Aufbaus in der RVR	53
MIHAIL FLORESCU: Die Politik der RAP zur stetigen und schnellen Entwicklung der Chemieindustrie in der RVR	77
BUJOR ALMAȘAN: Die erfolgreiche Verwirklichung des von der RAP geplanten Vorhabens der Elektrifizierung des Landes	91
GHEORGHE MATEI: Das Bündnis zwischen der Arbeiterklasse und der werktätigen Bauernschaft — die Basis der volksdemokratischen Gesellschaftsordnung	105
AN DEN STÄTTEN, WO SICH DER BEWAFFNETE AUFSTAND VOM AUGUST 1944 ENTFALTETE	
Băneasa-Otopeni: Kommodore i.R. <i>Teodor Dobre</i>	121
Cotroceni: Generalmajor i.R. <i>Dan Ionescu</i>	126
Prahovatal: Generalmajor i.R. <i>Toma Zotter</i>	130
Brașov: Oberst i.R. <i>Atanase Chirișă</i>	136
Călărași: Oberst i.R. <i>Constantin Damiescu</i>	141
Cernavodă: Oberstleutnant i.R. <i>S. Florin Navasart</i>	146
Giurgiu: Hauptmann I. Ranges i.R. <i>Vasile Marinescu</i>	149
Turnu-Severin: Generalmajor i.R. <i>Ioan Gașpar</i>	154
Timișoara: Oberst i.R. <i>Alexandru Galgoți</i>	158
In den Tälern Mălin und Suha: Oberst i.R. <i>Nistor Teodorescu</i>	163

CONTENTS

Speech by comrade Gheorghe Gheorghiu-Dej at the solemn session of the Grand Național Assembly	3
ION POPESCU-PUȚURI: The Historic Importance of the Armed Insurrection of August 1944	19
BARBU ZAHARESCU: The Leading Role of the Rumanian Workers' Party in the Deveoopment of the Socialist Economy. !.....	35
VASILE RAUSSER: The Country's Industrialization-the Foundation of the Construction of Socialism in the Rumanian People's Republic	53
MIHAIL FLORESCU: The Policy of the Rumanian Workers' Party for the Continuous and Rapid Development of the Chemical Industry in the Rumanian People'sRepublic	77
BUJOR ALMASAN: The Successful Carrying Out of of the Plan Elaborated by the Rumanian Workers' Party for the Country's Electrification	91
GHEORGHE MATEI: The Alliance between the Working Class and the Working Peasantry — the Basis of the People's Democratic System.....	105
WHERE THE AUGUST 1944 ARMED INSURRECTION WAS CARRIED ON	
Băneasa Otopeni: Commodore in the Reserve <i>Teodor Dobre</i>	121
Cotroceni: Major General in the Reserve <i>Dan Ionescu</i>	126
The Prahova Valley: General Major in the Reserve <i>Toma Zotter</i>	130
Brașov: Colonel in the Reserve <i>Atanase Chiriță</i>	136
Călărași: Colonel in the Reserve <i>Constantin Damiescu</i>	141
Cernavodă: Lieuttnant Colonel in the Reserve <i>Florin S. Navasart</i>	146
Giurgiu: First Captain in the Reserve <i>Vasile Marinescu</i>	149
Turnu Severin: Major General in the Reserve <i>Ioan Gașpar</i>	154
Timișoara: Colonel in the Reserve <i>Alexandru Galgoți</i>	158
In the Mălin and Suha Valleys: Colonel in the Reserve <i>Nistor Teodorescu</i>	163

10-25

COMITETUL DE REDACȚIE
N. ADANILOAIE, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este : București, strada Ministerului nr. 4, telefon : 17.01.60, interior 442 ; 722 ; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 4 lei; abonamentul pe 6 luni — 12 lei, pe un an — 24 lei.

„Editura Știința”

Extrait de la lettre de M. de la Fayette à M. de la Rochefoucauld, le 17 mars 1783.
L'Assemblée nationale a été informée par votre lettre du 15 courant, que vous aviez
été nommé par le Parlement de Paris, pour aller à la Haye, et y représenter
le Parlement de Paris, et pour y faire valoir les droits de la Nation.
L'Assemblée nationale a été très satisfaite de votre nomination, et elle vous
a adressé une lettre de félicitation, et vous a autorisé à aller à la Haye, et
à y faire valoir les droits de la Nation.

I 8904

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

BIBLIOT

S.

5

1 9 6 4

1906

0 JUL. 2005

78904

-- ULU 2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

ANUL X

5

1964

5909 ✓

Sumar

Pag.

STUDII ȘI COMUNICĂRI

GH. ZAHARIA, A. PETRI: Activitatea P.C.R. în rîndurile armatei în prima etapă a revoluției populare	3
M. GROSU, GH. GĂINUȘE, B. IANI: Acțiuni ale muncitorilor din industria metalurgică și de armament pentru sabotarea războiului hitlerist	20
C. MOCANU: Cu privire la problema caracterului și sarcinilor revoluției în România, oglindite de documentele mișcării muncitorești din anii 1916—1918	37

100 DE ANI DE LA ÎNTEMEIEREA INTERNAȚIONALEI I

I. POPESCU-PUȚURI: Internaționala I și rolul ei istoric	51
GR. COMARTIN: Legăturile mișcării muncitorești din țara noastră cu Internaționala I	66
P. CONSTANTINESCU-IAȘI: Lucrări apărute în întîmpinarea aniversării a 100 de ani de la crearea Internaționala I	79

LUPTELE PENTRU DESĂVÎRȘIREA ELIBERĂRII ROMÂNIEI DE SUB OCUPANȚII FASCIȘTI

Sfîntu-Gheorghe: general-maior în rezervă Alexandru Țenescu	92
Turda: colonel în rezervă Alexandru Manolache	97
În Carpații Răsăriteni, pe direcția Ghimeș-Praid-Reghin: colonel în rezervă Vasile Danacu	100
Pe Valea Arieșului: lt. în rezervă Todea Enea Ludovic, slt. în rezervă Țaica Gheorghe	105
Zona Arad: general-maior în rezervă Pleșoianu D. Alexandru	112
Păuliș: general-maior în rezervă Alexandru Petrescu	117
Oarba de Mureș: general-maior în rezervă Alecu Nicolae	123
Cluj: colonel în rezervă Gheorghiade C. Dumitru	128
Salva-Coșbuc: Sas Chirilă, Ștefan Gheorghe, țărani muncitori, participanți la aceste acțiuni	135
Oradea: general de armată Iacob Teclu	140
Carei — Satu-Mare: general col. în rezervă Costin Ionașcu	146

NOTE BIBLIOGRAFICE

Col. A. LUPĂȘTEANU, lt.-col. L. TARCO, V. BÎRZĂ: „Pentru patrie”, Editura militară, 1964, 398 pag.; „Profilul spiritual al clasei muncitoare în socialism”, Editura Academiei R.P.R., 1964, 580 pag.; BENONE DUȚESCU: „Sănătatea publică în programul și activitatea organizațiilor de masă conduse de P.C.R.”, Editura medicală, 1964, 192 pag.; A. L. MORTON, GEORGE TATE: „Histoire du mouvement ouvrier anglais” („Istorie a mișcării muncitorești engleze”). Ed. François Maspero. Paris, 1963, 406 pag.	153

INFORMAȚII

Sesiunea științifică din Capitală consacrată sărbătoririi Zilei Forțelor Armate ale R. P. Romîne	163

Activitatea P. C. R. în rîndurile armatei în prima etapă a revoluției populare

GH. ZAHARIA, A. PETRI

veniment de însemnătate istorică, insurecția armată antifascistă din august 1944 a deschis o eră nouă, luminoasă în destinele poporului român, a marcat o cotitură hotărîtoare în dezvoltarea țării, în toate domeniile de activitate. În cadrul acestor prefaceri înnoitoare, un loc principal îl ocupă făurirea armatei noastre populare, armată de tip nou, armata muncitorilor și a țăranilor, apărătoare de nădejde a cuceririlor revoluționare ale poporului, a independenței și suveranității naționale a Republicii Populare Romîne, armată pusă în slujba cauzei socialismului și păcii.

Întregul mers al revoluției, caracterul, trăsăturile și particularitățile ei și-au pus amprenta asupra vieții și activității armatei, determinînd transformările în domeniul construcției militare, căile, procedeele și metodele făuririi armatei de tip nou în țara noastră.

Prin conținutul ei de clasă, prin obiectivele și forțele ei motrice, prima etapă a revoluției populare a fost etapa desăvîrșirii transformărilor burghezo-democratice și trecerii la îndeplinirea sarcinilor revoluției socialiste. Ea a avut un caracter agrar, antifeudal, antifascist și antiimperialist. Toate obiectivele revoluției se îndeplineau și se condiționau reciproc. Ele oglindeau sarcinile naționale fundamentale ce stăteau în fața poporului român atît pe plan intern, cît și pe plan internațional în acea perioadă: apărarea și dezvoltarea cuceririlor revoluționare obținute de masele populare prin insurecția armată, democratizarea vieții publice, participarea Romîniei la război pînă la capitularea Germaniei naziste, consolidarea independenței reale și depline a țării. Toate aceste sarcini erau strîns legate de problema centrală, fundamentală a revoluției — instaurarea puterii populare, în care rolul conducător revine clasei muncitoare.

Caracterul, conținutul și obiectivele revoluției au determinat făurirea armatei de tip nou ca o necesitate obiectivă, parte componentă principală a creării noului aparat de stat care să corespundă sarcinilor revoluției, să slujească interesele oamenilor muncii.

Prin conținutul și caracterul său, procesul de făurire a armatei populare romîne a avut trăsături și particularități proprii, determinate de condițiile specifice țării noastre. El a început o dată cu noua epocă de

adînci transformări revoluționare, încă înaintea cuceririi puterii de stat de către clasa muncitoare, s-a dezvoltat de-a lungul primei etape a revoluției și a fost desăvîrșit, pe o bază nouă, superioară, în anii construcției socialismului.

Împrejurările istorice concrete au determinat ca trecerea de la calitatea veche la cea nouă în domeniul construcției de stat, inclusiv pe tărîmul militar, să se facă pe calea înlocuirii treptate a vechiului aparat de stat și a făuririi unui aparat de stat nou, socialist. Această trecere a îmbrăcat forma unui proces istoric în care schimbările au fost îndeplinite din mers, în cadrul formelor existente. Dezvoltate neconținut, schimbările cantitative, treptate din armată au dus la transformări calitative, radicale, care își găsesc întruchiparea în crearea și perfecționarea continuă a armatei populare romîne.

Începutul acestui proces a fost marcat de trecerea armatei, în totalitatea ei, de partea forțelor democratice și participarea sa la insurjecția antifascistă. Participarea oștirii la lupta împotriva cotropitorilor fasciști umăr la umăr cu formațiunile de luptă patriotice, cu masele largi populare, organizate și conduse de partidul comunist, a avut o influență considerabilă asupra fizionomiei moral-politice a vechii armate. Prin lupta sa eroică, plină de elan și abnegație, Armata romînă își aducea contribuția la îndeplinirea uneia dintre sarcinile fundamentale, de interes național, care stătea în fața poporului romîn — lupta pentru eliberarea patriei de sub jugul fascist, pentru dobîndirea independenței reale și depline a țării.

În declarația C.C. al P.C.R. din 24 august 1944, în documentele sale din 26 și 30 august, în manifestele și chemările către armată, partidul comunist a arătat sarcinile fundamentale, de interes național, ce stăteau în fața armatei, caracterul just, eliberator al războiului antihitlerist. Astfel, în manifestul C.C. al P.C.R. către armată din 4 septembrie 1944 se arăta : „...Luptați într-un război drept, război de eliberare a țării de cotropitorii nemți, război victorios, avînd sprijin măreț din partea eroice și neînvînsei Armate Roșii”¹.

Înaltele țeluri ale luptei împotriva fascismului, caracterul drept, eliberator al războiului antihitlerist, imensul avînt patriotic al maselor pentru sprijinirea frontului, dragostea cu care poporul înconjură armata au determinat schimbări importante în conștiința maselor de soldați, a ofițerilor și subofițerilor. Participarea armatei la insurecție și la războiul antihitlerist a constituit o adevărată școală de educație politică, sporind interesul maselor de soldați și ofițeri față de problemele politice ale țării, de destinele poporului. În focul acestei lupte s-au pus primele temelii trainice ale legăturii dintre armată și popor, la baza căreia a stat comunitatea de interese și aspirații în lupta pentru înfrîngerea definitivă a Germaniei naziste, pentru victoria revoluției populare. „Întregul popor romîn — se arăta într-un manifest al P.C.R. — înconjoară cu dragoste lupta voastră plină de elan și jertfă, căci lupta voastră este lupta întregului popor pentru libertate, independență și o viață mai bună”².

¹ „Romînia liberă” din 4 septembrie 1944.

² Ibid.

Ca urmare a participării Armatei române la insurecție și la războiul antihitlerist, clasele exploatare, în frunte cu monarhia, au ajuns treptat în situația de a nu se mai putea bizui pe armată pentru a lavi în lupta revoluționară a maselor, de a fi lipsite de cel mai puternic mijloc de represiune pe care-l avuseseră anterior la îndemână. Dintr-o unealtă în mîna claselor exploatare, armata devenea tot mai mult o sprijinitoare activă a maselor populare avîntate în lupta pentru reforme democratice, pentru îndeplinirea năzuințelor seculare de viață mai bună, de eliberare de sub jugul oricărei asupriri și exploatare.

*

Pornind de la interesele naționale ale poporului român și de la sarcinile primei etape a revoluției populare, P.C.R. a luat măsuri politice de întărire și dezvoltare a legăturilor dintre armată și popor, de atragere continuă a militarilor, alături de masele populare, în lupta pentru îndeplinirea sarcinilor desăvîșirii revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă.

Prevederile partidului cu privire la reorganizarea armatei pe baze democratice au fost concretizate în apelurile C.C. al P.C.R. către armată, în cuvîntările tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej din această perioadă și în alte documente de partid. „Pentru ca armata noastră să-și îndeplinească cu succes îndatoririle către țară — se spunea în apelul C.C. al P.C.R. din 21 septembrie 1944 adresat soldaților, subofițerilor și ofițerilor — se impune reorganizarea temeinică a armatei... În oștirea noastră trebuie să domnească un nou duh de viață democratică, responsabilă năzuințelor și voinței întregului popor”³.

Pentru îndeplinirea unor transformări înnoitoare în viața oștirii o mare importanță a avut-o activitatea desfășurată de partid în rîndurile armatei în anii dictaturii militare-fasciste și ai războiului hitlerist, atragerea de partea forțelor antihitleriste a unor generali și ofițeri superiori insuflețiți de sentimente patriotice. Participarea la luptele insurecționale, la organizarea și conducerea operațiilor militare pe frontul antihitlerist a avut o puternică influență asupra cadrelor superioare ale armatei. Numeroși ofițeri și generali, care dețineau funcții înalte în ierarhia militară, se convingeau tot mai mult de necesitatea reorganizării armatei într-un chip nou, care să slujească interesele și năzuințele poporului.

În cadrul acțiunii de democratizare a vieții publice, partidul comunist a antrenat pe militari la viața politică a țării, la lupta revoluționară a maselor populare. Dezvoltarea procesului revoluționar făcea să sporească tot mai mult interesul militarilor față de problemele politice, de destinele și viitorul țării.

Luptînd împotriva metodelor care loveau în demnitatea ostașilor, partidul comunist arăta necesitatea educării militarilor în spiritul disciplinei conștiente, lua atitudine împotriva unor manifestări anarhice care căutau să slăbească disciplina în armată.

Referindu-se la activitatea partidului în această perioadă, tovarășul Emil Bodnăraș arăta : „Primele eforturi după 23 August au fost îndreptate în direcția trezirii armatei la o conștiință cetățenească națională,

³ „Scînteia” din 21 septembrie 1944.

la imprimarea unei discipline conștiente și a unei vieți culturale în scopul ridicării nivelului ei, la stîrpirea bătăii, înjurăturilor și a tuturor formelor de degradare a ostașului și ofițerului”⁴.

Pentru traducerea în viață a acestor măsuri, P.C.R. și-a intensificat activitatea în armată. În cadrul aparatului central al partidului și la organizațiile sale locale au fost înființate resoarte militare, iar în redacția ziarului „Scînteia” o secție pentru problemele armatei; s-au stabilit și dezvoltat continuu legăturile cu unitățile și formațiunile militare aflate în țară sau pe front, s-a desfășurat o bogată muncă pentru cunoașterea de către masele de militari a programului partidului comunist ș.a.

O atenție sporită a fost acordată de partidul comunist activității în rîndurile ofițerilor. Comuniștii explicau ofițerilor scopurile și țelurile luptei maselor populare, necesitatea înfăptuirii unor profunde transformări revoluționare, politica P.C.R. față de cadrele militare atașate cauzei poporului. Activitatea de propagandă dusă de comuniști, apelurile partidului către armată, politica sa, care oglindea interesele naționale și sociale vitale ale poporului român, au avut răsunet în rîndurile corpului ofițeresc. Referindu-se la influența crescîndă a partidului comunist în rîndurile ofițerilor, Serviciul de informații al armatei, care în acel timp se afla în mîna elementelor reacționare, era nevoit să recunoască încă de la începutul lunii septembrie 1944 faptul că „există, chiar, în curs de formare în sînul corpului ofițeresc din București, ca exponent al cadrelor din restul țării, un curent de adeziune la politica socială, în cadrul național, preconizată de partidul comunist, aceasta și ca rezultat al apelurilor adresate către armată de conducerea acestui partid. În special în rîndurile elementelor tinere din corpul ofițeresc această stare de spirit este evidentă”⁵.

O dată cu concentrarea majorității forțelor partidului pentru lupta în interiorul țării, unde se hotăra soarta bătăliei pentru putere, partidul s-a preocupat de extinderea influenței sale asupra unităților de pe front. În forme adecvate situației concrete, P.C.R. a desfășurat o muncă rodnică pentru mobilizarea, educarea și însuflețirea unităților avîntate în luptă cu inamicul.

Prin presa de partid, prin comuniștii și uteciștii plecați voluntar pe front, prin scrisorile pe care le trimiteau militarilor organizațiile de masă și oamenii muncii, prin acțiunile desfășurate de Apărarea patriotică, ale cărei caravane cu daruri pentru ostași, însoțite de delegații ale oamenilor muncii, mergeau pe front, cuvîntul partidului sosea în tranșeele de luptă⁶.

Un loc principal în munca dusă de partid în rîndurile militarilor de pe front l-au ocupat propaganda și agitația politică, al căror obiectiv central era explicarea caracterului drept, revoluționar al războiului antihitlerist. Conștiința justetei cauzei pentru care luptau, însuflețirea de care au dat dovadă militarii în bătăliile eroice de pe frontul antihitlerist le-au fost în mare măsură insuflate de manifestele și chemările

⁴ Emil Bodnăraș: „Importante probleme ale construirii armatei populare”, în „Scînteia” nr. 1060, din 1 martie 1948.

⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 35, dosarul nr. 6, fila 44.

⁶ Vezi Cuvîntarea ministrului forțelor armate rostită de Ziua armatei în anul 1959, în „Apărarea patriei” nr. 252, din 25 octombrie 1959.

partidului, de cuvîntările tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej, de presa centrală şi locală a partidului. În coloanele presei de partid şi în primul rînd în cele ale ziarului „Scînteia“, organul central de presă al C.C. al P.C.R., au fost publicate în mod sistematic articole în care era larg popularizată lupta dusă de partid pentru a se înfăptui profunde transformări democratice în armată, articole care contribuiau la educarea patriotică şi cetăţenească a militarilor.

Înţelegerea profundă a justeţei cauzei pentru care luptau, a legăturii indisolubile dintre lupta dusă de ei cu arma în mînă pe front şi lupta dusă în ţară de masele populare împotriva forţelor reacţionare, pentru transformări democratice, revoluţionare, sporea moralul şi elanul de luptă al ostaşilor noştri. „Numai faptul de a fi trecut cu arma în mînă de partea cauzei celei drepte a poporului — se arăta în articolul redacţional al ziarului „Romînia liberă“ din 25 septembrie 1944 — i-a dat soldatului prilejul fericit de a se arunca în luptă cu un eroism adevărat...”

Prin grija partidului şi cu sprijinul organizaţiilor sale de masă se alcătuiau delegaţii de muncitori care mergeau în mijlocul ostaşilor de pe front, adresîndu-le salutul maselor populare, îmbărbătîndu-i în lupta împotriva cotropitorilor fascişti. De asemenea, echipe artistice dădeau spectacole pentru ostaşi, iar corespondenţii presei de partid şi democratice scriau în coloanele ziarelor despre faptele eroice de arme. Ca rod al muncii desfăşurate de comunişti, sute şi mii de tineri şi-au exprimat dorinţa de a pleca pe front sau de a fi înregimentaţi în formaţiunile de luptă patriotice. Ajunşi pe front, tinerii voluntari şi-au însuşit în scurt timp pregătirea de luptă necesară şi au fost repartizaţi la unităţile luptătoare. Mulţi tineri voluntari şi-au dat viaţa eroic în crîncena încelestare cu duşmanul fascist, au înscris o pagină înălţătoare de vitejie şi glorie militară în istoria poporului nostru. Veşnic vie va rămîne în conştiinţa poporului amintirea eroismului de care au dat dovadă tînărul comunist Constantin Godeanu, membru al C.C. al U.T.C., voluntarii utecişti Ion Purcaru, Alexandru Rusu, Iosif Petru, Constantin Ploschi, Aurel Suciu, Petre Vişcu, Constantin Belghiru, Ilie Cotoră şi mulţi alţii care au căzut la datorie.

Hotărîtoare pentru continua întărire a legăturii dintre armată şi popor a fost lupta dîrză a clasei muncitoare, organizată în syndicate unice, a ţărănimii însetate de pămînt, a partidelor şi grupărilor reunite în Frontul naţional democratic, a formaţiunilor patriotice, luptă care schimba necontenit raportul forţelor politice în favoarea poporului muncitor.

Acţiunile largi de masă pentru transformări democratice, pentru înfăptuirea reformei agrare au avut o influenţă considerabilă asupra armatei. Marea majoritate a soldaţilor şi o bună parte a corpului ofiţeresc, între care cei mai mulţi pe front erau ofiţeri de rezervă recrutaţi îndeosebi dintre învăţători, mici funcţionari şi intelectuali, aveau legături cu masele de bază ale poporului, fiind animaţi de aceleaşi interese şi năzuinţe. De aceea, lupta hotărîtă a clasei muncitoare şi ţărănimii muncitoare pentru înfăptuirea reformei agrare era urmărită cu mult interes şi simpatie de masele de ostaşi în mare majoritate ţărani. Cînd reprezentanţii reacţiunii din guvern au căutat să zădărnicească înfăp-

tuirea reformei agrare, ostașii de pe front au condamnat uneltirile lor. Este semnificativă în acest sens o scrisoare a ostașilor din Regimentul 83 infanterie, în care se spunea: „Aduceți-le la cunoștință celor de sus, de acolo că, dacă nu vor porni imediat la exproprierea moșiilor..., noi, ostașii de aici, de pe front, vom veni cu armele, cu tunurile și cu tancurile și vom face noi exproprierea“⁷.

O impresie profundă au produs asupra ostașilor din tranșee grija și atenția pe care le-au acordat-o forțele democratice, în frunte cu partidul comunist, care au exprimat în documente programatice necesitatea de a se acorda întâietate la împroprietărire ostașilor de pe front, văduvelor și orfanilor de război. Aceasta a contribuit la crearea unei legături trainice între front și spatele frontului, între cei care luptau cu arma în mână pe frontul antihitlerist și cei ce luptau în interiorul țării pentru refacerea și progresul ei.

Politica P.C.R., cît și întreaga sa activitate de mobilizare a maselor la luptă pentru profunde transformări revoluționare au sporit considerabil influența și autoritatea acestuia în rîndurile militarilor, au consolidat necontenit legătura dintre armată și popor, făurită în focul luptei împotriva cîmpitorilor fasciști.

Comuniștii au chemat pe ostași să se alătore luptei revoluționare a maselor pentru un guvern democratic, pentru progres social. „Voi — se arăta în apelul Consiliului F.N.D. din 22 februarie 1945 adresat militarilor de toate gradele — nu trebuie și nici nu puteți fi de partea moșierimii și a uneltelor ei. Plini de ură împotriva poporului care se deșteaptă, Rădescu, Maniu și ceilalți reacționari împing armata împotriva poporului. Alăturați-vă cu toții demonstrațiilor organizate de Frontul național democratic împotriva încercărilor criminale ale fasciștilor...“⁸.

Cînd lupta pentru putere a ajuns la apogeu, ostașii din Sibiu, Turnu-Măgurele, Botoșani ș.a. au refuzat să execute ordinul guvernanților reacționari, care le cereau să tragă în popor. La Craiova și la Iași, unitățile au fraternizat cu populația. În cadrul unor mitinguri și demonstrații, alături de reprezentanții forțelor democratice au luat cuvîntul și ofițeri cu funcții importante în ierarhia militară. Astfel, la mitingul popular din Iași, desfășurat la 25 februarie 1945, a luat cuvîntul șeful de stat-major al Corpului 4 armată, care a adus salutul armatei, asigurînd pe participanți că aceasta este alături de lupta și năzuințele maselor populare. Cînd Rădescu a dezlănțuit sîngerosul atac de la 24 februarie 1945 împotriva demonstrației celor 500 000 de cetățeni ai Capitalei, care manifestau pentru un guvern democratic, masa soldaților și ofițerii patrioți au fost alături de popor. Hotărîrea de luptă a poporului a zdrobit această provocare fascistă. Numeroase cadre superioare din armată au luat atitudine deschisă împotriva încercărilor reacțiunii de a dezlănțui un război civil. Astfel, în ziua de 25 februarie 1945, un grup de generali și ofițeri cu funcții de conducere în ierarhia militară au condamnat încercările criminale ale generalului Rădescu de a îndrepta armata împotriva poporului. Printre aceștia se numărau general de divizie Constantin Vasiliu-Rășcanu, comandantul Corpului V

⁷ „Scînteia“ din 2 decembrie 1944.

⁸ „Drum nou“ din 26 februarie 1945.

teritorial, general de brigadă Ilie Crețulescu, subșef al Marelui stat-major, general de brigadă Dumitru Dămăceanu, general de brigadă Constantin Popescu, comandant al Pieței București, și alții⁹. Sprijinit de reprezentanții reacțiunii din guvern, Rădescu a dispus ca acești generali și ofițeri să fie scoși imediat din armată. Însă toate încercările reacțiunii de a ține armata sub influența ei și de a împiedica alăturarea militarilor de partea P.C.R. și a forțelor democratice au eșuat.

Împotriva reacțiunii se ridicau la luptă forțe sociale uriașe, de nebiruit. Valul luptei populare a înlăturat succesiv trei guverne cu majoritate reacționară și a adus la putere, la 6 martie 1945, primul guvern în care clasa muncitoare avea rolul precumpănitor, guvernul prezidat de patriotul înflăcărat și eminentul om de stat dr. Petru Groza.

Vestea instaurării primului guvern democratic din istoria României a fost primită cu entuziasm și bucurie de ostași. În unități de pe front și din țară au avut loc adunări, în cadrul cărora ostașii și-au exprimat hotărîrea de a-l sprijini cu toate forțele.

★

Instaurarea guvernului democratic a creat noi și hotărîtoare condiții favorabile dezvoltării procesului de făurire a armatei populare. De acum înainte exista posibilitatea adoptării și înlăturării de sus, de către conducerea de partid și de stat, a unor măsuri innoitoare în armată. Încă de la prima ședință a noului Consiliu de Miniștri, ținută în ziua de 7 martie 1945, sintetizînd problemele numeroase și diverse care stăteau în fața guvernului, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a subliniat cu toată tăria importanța deosebită a sarcinilor referitoare la armată, spunînd: „A treia problemă și pe care o socot de mare, de foarte mare importanță este problema armatei, problema reorganizării armatei. Trebuie să facem în așa fel încît armata noastră să simtă întreaga căldură a poporului, întregul sprijin al poporului”¹⁰.

Guvernul democratic a reintegrat în toate drepturile generalii și ofițerii superiori care fuseseră înlăturați din armată pentru faptul că se desolidarizaseră de politica criminală a reprezentanților reacționari din guvernul Rădescu¹¹, îndepărtînd, totodată, pe acele elemente care se opuneau procesului revoluționar în continuă creștere. Aceasta era și o înfrîngere politică a monarhiei care patronase măsura luată de guvernanții reacționari.

Condițiile noi în care activa acum P.C.R. i-au dat putința să-și îmbunătățească și să-și lărgască activitatea pe care o desfășura în rîndurile armatei. A fost reorganizată și intensificată activitatea resoartelor militare din cadrul comitetelor regionale și județene de partid. Totodată, partidul a reușit să extindă rețeaua celulelor de partid în unități, să sporească numărul ofițerilor și soldaților simpatizanți ai partidului.

Una dintre cele mai importante măsuri luate de P.C.R. și de guvernul democratic pe linia făuririi armatei de tip nou în țara noastră a fost aceea de a introduce aparatul politic în cadrul trupelor de pe front.

⁹ „Scînteia” nr. 153, din 2 martie 1945.

¹⁰ Arhiva Consiliului de Miniștri, dosarul nr. 8, stenograma ședinței din 7 martie 1945, filele 19—20.

¹¹ „Scînteia” din 16 martie 1945.

Înființat pentru prima dată în Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu”, constituită în 1943 pe teritoriul U.R.S.S. din foști prizonieri români care au cerut să lupte împreună cu Armata sovietică împotriva Germaniei hitleriste, aparatul politic a desfășurat activitate cu caracter general-democratic, educînd ostașii în spiritul dragostei față de patrie și poporul muncitor, al luptei împotriva fascismului, pentru îndeplinirea aspirațiilor maselor populare.

În luna martie 1945, guvernul democrat, din inițiativa partidului comunist, a luat măsura de a introduce aparatul politic în armată, începînd, în primul rînd, cu unitățile operative. Introducerea aparatului politic era o necesitate dictată de caracterul și sarcinile puterii populare, de întărirea pozițiilor partidului în rîndurile armatei, în vederea asigurării conducerii depline a acesteia, de accelerarea procesului de făurire a armatei de tip nou.

Astfel, în luna martie 1945 au fost selecționați și trimiși în țară peste o mie de ofițeri și subofițeri, care în luna aprilie 1945 au urmat un curs de pregătire politică-ideologică și metodică. Îndrumarea politică a primului grup de lucrători politici a fost asigurată de conducători ai partidului comunist și membri ai guvernului democratic, care au arătat lucrătorilor politici misiunea și sarcinile ce reveneau aparatului politic pentru intensificarea procesului de făurire a armatei noastre populare.

Primul grup de lucrători politici a fost încadrat în Armata română pe baza decretului nr. 320 din 25 aprilie 1945¹².

La 8 mai, prin ordinul general nr. 29, a fost înființat aparatul politic, sub denumirea de aparat pentru cultură, educație și propagandă (E.C.P.). Prin acest ordin s-a înființat în cadrul Ministerului de Război o Direcție superioară a educației, culturii și propagandei. Pe linie politică, această direcție a fost de la început condusă direct de C.C. al P.C.R. Ordinul de mai sus prevedea ca pe lângă comandamentele de armată și divizii să se înființeze servicii pentru educație și propagandă, iar șefii acestor servicii erau în același timp ajutoare ale comandanților de armată și divizii pentru munca de educare și culturalizare a militarilor din cadrul marilor unități respective. În unități și subunități, pînă la companie (și similare) inclusiv, s-a înființat funcția de ajutor al comandantului unității sau subunității pentru munca cultural-educativă.

Introducerea aparatului politic în armată, cu mai bine de doi ani și jumătate înainte de înlăturarea monarhiei și instaurarea dictaturii proletarietului, a constituit un pas important în dezvoltarea procesului de făurire a armatei noastre populare.

Lucrătorii politici au sosit la marile unități și unități în primele zile ale lunii mai 1945. Peste puțin timp războiul s-a terminat. Dar munca lor a avut o mare importanță pentru pregătirea moral-politică a unităților cantonate în Cehoslovacia, în vederea întoarcerii în țară, și apoi, după întoarcere, în legătură cu încadrarea unităților în viața de garnizoană.

Sub conducerea partidului, lucrătorii politici au desfășurat o activitate rodnică în rîndul militarilor, aducînd în viața oștirii un spirit nou, atrăgîndu-și în scurt timp simpatia și dragostea maselor de ostași.

¹² „Frontul” nr. 36, din 7 aprilie 1946.

În timpul marșului spre țară, lucrătorii politici au organizat conferințe cu ofițerii și subofițerii, convorbiri cu militarii, au editat gazete de perete și foi volante, au organizat activități cultural-sportive. Lucrătorii politici au asigurat o bogată activitate de educație patriotică, popularizând pe larg faptele de arme săvârșite de ostașii români pe frontul antihitlerist. În această muncă, lucrătorii politici au folosit din plin presa centrală de partid și gazetele ostășești. Au apărut noi gazete ostășești, care au adus o contribuție însemnată la educarea patriotică, democratică și cetățenească a ostașilor. Astfel, la 9 iunie 1945, în ziua cînd unitățile au început marșul spre țară, a apărut primul număr al gazetei ostășești „Frontul”, ziar al Armatei 4. Această publicație apărea sub redacția și prin grija aparatului politic al Armatei respective.

Munca desfășurată de aparatul politic pe timpul marșului spre țară a făcut ca masele largi de soldați și ofițerii patrioți să înțeleagă mai bine noile realități din țară, politica P.C.R. și a guvernului democratic, năzuințele poporului și necesitatea transformărilor democratice în armată.

Dragostea și grija cu care poporul, guvernul democrat și partidul comunist înconjurau armata s-au oglindit cu putere în entuziasmul cu care au fost primiți în patrie ostașii întorși de pe front. În numele guvernului democratic, dr. Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, a adresat acestora un călduros salut de bun venit: „Dragi ostași, în numele guvernului și în numele întregului popor român, salut cu dragoste și bucurie reîntoarcerea voastră pe pămîntul patriei...”

Faptele voastre de arme vor rămîne veșnic neșterse în istoria neamului. Întorși în țară, fiți mai departe ostași ai idealului de construcție a unei Romîinii libere, democrate și independente”¹³.

De asemenea, Confederația Generală a Muncii¹⁴, C.C. al Tineretului progresist¹⁵, Uniunea femeilor antifasciste¹⁶ și alte organizații de masă democratice au adresat ostașilor saluturi de bun sosit.

În numele Armatei sovietice, ziarul „Graiul nou” a publicat un călduros salut adresat ostașilor români întorși de pe front¹⁷.

Pretutindeni, de-a lungul și de-a latul țării, masele populare au primit cu viu entuziasm armata victorioasă care luptase cu abnegație pentru cauza poporului.

După război, în fața oamenilor muncii din țara noastră se punea sarcina refacerii economiei naționale, a dezvoltării și consolidării regimului democrat-popular. În octombrie 1945, pe baza analizei multilaterale a situației economice și politice din țară, Conferința națională a P.C.R. a elaborat un program complex, privind problemele refacerii și dezvoltării economiei naționale pe baza industrializării. Totodată, conferința a arătat necesitatea întăririi și dezvoltării regimului democrat-popular, creșterii rolului conducător al partidului, democratizării continue a aparatului de stat, făuririi armatei populare, scut al intereselor poporului, al independenței și suveranității patriei.

¹³ „Frontul” nr. 8 din 28 iulie 1945.

¹⁴ „Scînteia” din 21 iulie 1945.

¹⁵ Loc. cit., din 18 iulie 1945.

¹⁶ Loc. cit., din 23 iulie 1945.

¹⁷ „Graiul nou” nr. 88, din 30 iulie 1945.

Conferința a subliniat importanța deosebită a transformărilor democratice care au avut loc în armată din inițiativa și sub conducerea P.C.R. „Începutul de democratizare a armatei, stăruitor sabotată de reacționarii din guvernele de pînă la 6 Martie 1945 — a arătat tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în raportul politic al C.C. prezentat la conferință —, a dat un puternic impuls nu numai pentru susținerea loviturii finale împotriva hitlerismului, dar și pentru legarea ei temeinică de năzuințele poporului și ale guvernului”¹⁸. Conferința a trasat sarcinile grăbirii procesului de creare a armatei populare.

Pentru traducerea în viață a sarcinilor trasate de conferință pe tărîmul construcției militare, Comitetul Central al Partidului Comunist Român a adoptat un ansamblu de măsuri organizatorice. Pe lîngă Comitetul Central a fost creată o secție militară, precum și o Comisie centrală compusă din 3 membri ai C.C. care se ocupau de problemele armatei¹⁹. A fost intensificată activitatea resoartelor militare în cadrul comitetelor regionale și județene de partid care au căpătat o importanță deosebită după întoarcerea trupelor în garnizoanele de pace. Partidul a luat măsuri ca organele sale locale să stabilească de îndată legătura cu unitățile sosite de pe front și să reorganizeze munca desfășurată în armată potrivit noilor condiții. Din rapoartele de activitate ale resoartelor militare rezultă că în decursul lunilor iulie-august 1945 s-a luat legătura cu majoritatea unităților militare. O muncă rodnică au desfășurat în acest domeniu mai ales comitetele regionalele de partid București, Oltenia, Banat, Dunărea de Jos, Cluj, Oradea și altele²⁰.

Îndrumate de Comitetul Central, de comitetele de partid regionale, resoartele militare au trecut la desfășurarea unei largi munci organizatorice și cultural-politice în unitățile militare. Principalul sprijin al resoartelor militare a fost aparatul politic, mai ales după introducerea lui în toate unitățile.

Dezbatînd în mod periodic activitatea partidului în domeniul economic, politic și social, C.C. al P.C.R. a acordat totodată o importanță deosebită problemelor construcției militare. În cadrul ședințelor Comitetului Central cu instructorii regionali, precum și al consfătuirilor cu secretarii comitetelor regionale s-au dezbătut probleme ale armatei, s-au dat îndrumări cu privire la măsurile politice și organizatorice, specifice muncii de partid în armată. Astfel, la numai cîteva zile după instaurarea guvernului democrat, la Comitetul Central a avut loc o ședință cu instructorii regionali în care, alături de sarcinile principale ce stăteau în fața partidului în noile împrejurări, au fost dezbătute și unele aspecte ale muncii partidului în armată²¹. De asemenea, în cadrul lucrărilor consfătuirii organizate de Comitetul Central cu secretarii comitetelor regionale, care a avut loc la 15—17 noiembrie 1945, s-au dezbătut sarcinile muncii de partid în rîndurile militarilor, s-a subliniat necesitatea creării de noi organizații de partid și sporirea continuă a numărului

¹⁸ Gheorghe Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 31—32.

¹⁹ Vezi Procesele-verbale ale plenarei C.C. al P.C.R. din 25—28 ianuarie 1946. Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 6, fila 200.

²⁰ Loc. cit., fila 201.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 3, fila 1.

lui militarilor simpatizanți ai partidului²². În concluziile consfăturii s-a arătat că : „... în ceea ce privește munca militară, este una din sarcinile cele mai însemnate... Deci munca noastră în armată, colaborînd strîns cu soldații și ofițerii democrați, cu ofițerii de educație și cultură trebuie să fie o muncă largă, folosind faptul că noi sîntem adevărați patrioți și luptători pentru independența națională“²³.

O atenție deosebită a acordat Comitetul Central muncii desfășurate în rîndurile unităților militare din Capitală. Îndrumată și condusă de Comitetul Central, organizația de partid București și-a îmbunătățit tot mai mult activitatea în armată. Resoartele militare au fost încadrate cu activiști de partid pregătiți și cu experiență în domeniul acestei munci. A fost înființată o școală de cadre, frecventată de numeroși ofițeri și subofițeri. Îmbunătățirea muncii în unitățile din Capitală s-a oglindit în sporirea continuă a numărului membrilor de partid militari din aceste unități. La sfîrșitul anului 1945, numărul membrilor de partid militari din Capitală ajunsese la 1 300, fiind încadrați în organizații de circumscripții, pe sectoare²⁴.

În rapoartele lor către Comitetul Central și alte comitete regionale de partid subliniau creșterea continuă a numărului membrilor de partid militari. Astfel, de exemplu, la sfîrșitul lunii decembrie 1945, în unitățile și formațiunile militare din regiunea Oltenia erau 520 de membri de partid militari²⁵, iar la Brăila numărul lor era de 170²⁶.

Îmbunătățirea activității resoartelor militare după întoarcerea unităților în garnizoanele de pace a dus la creșterea continuă a prestigiului și influenței partidului în armată, la adîncirea procesului de clarificare politică a militarilor, la sporirea combativității participării lor în apărarea și consolidarea regimului democrat-popular.

Concomitent cu îmbunătățirea muncii resoartelor militare, C.C. al P.C.R. a acordat o importanță deosebită dezvoltării și perfecționării aparatului politic. Condițiile noi în care își ducea activitatea partidul comunist, creșterea considerabilă a influenței sale în rîndurile armatei au făcut posibilă introducerea aparatului politic în întreaga armată. Prin ordinul general nr. 113 din 2 octombrie 1945, Direcția superioară E.C.P. a fost transformată în Inspectoratul general al armatei pentru E.C.P., iar aparatul politic a fost introdus în toate unitățile și formațiunile armatei²⁷. Ajutorii pentru educație au fost numiți comandanți secunzi E.C.P., ceea ce le-a conferit atribuții și drepturi mai mari în procesul educării și instruirii trupelor²⁸.

Pe baza îndrumărilor partidului și folosind experiența obținută în cadrul trupelor operative, aparatul politic a trecut la organizarea muncii politice de masă în toate unitățile armatei.

²² Loc. cit., dosarul nr. 6, fila 201.

²³ Vezi sinteza asupra consfăturii din 15—17 noiembrie 1945 a secretarilor comitetelor regionale la C.C. (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 4, fila 169).

²⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 6, fila 142.

²⁵ Loc. cit., fila 61.

²⁶ Loc. cit., fila 94.

²⁷ „Glasul armatei“ nr. 19, din 11 octombrie 1945.

²⁸ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 4, vol. I, fila 24.

În cadrul procesului de făurire a armatei de tip nou, un mijloc deosebit de important l-a constituit presa militară. Pe lângă ziarele „Înainte“, „Pentru patrie“²⁹, „Frontul“, după întoarcerea unităților de pe front au apărut noi gazete ostășești. Astfel, în toamna anului 1945 au apărut gazetele ostășești „Moldova militară“ pentru trupele Corpului 4 armată, „Graiul munților“ pentru vânătorii de munte, „Aripi noi“ pentru aviație, „Cuvîntul grănicerilor“ pentru trupele de grăniceri și altele. O importanță deosebită a avut-o înființarea ziarului „Glasul armatei“*, cel dintîi organ central de presă al Armatei romîne, al cărui prim număr a apărut la 15 iunie 1945. De la început, ziarul „Glasul Armatei“ și-a propus să fie „un îndrumător, un sfătuitor și un organizator al luptei pentru democratizarea armatei noastre și așezarea ei pe baze noi“³⁰.

Un rol deosebit de important în dezvoltarea procesului de făurire a armatei populare, de ridicare a calității muncii desfășurate de partid în domeniul construcției militare l-a avut plenara C.C. al P.C.R. din 25—28 ianuarie 1946. Dezbătînd probleme centrale ale situației interne și internaționale în care se desfășura lupta pentru consolidarea regimului democrat-popular, stabilind sarcinile P.C.R. în pregătirea și desfășurarea alegerilor din noiembrie 1946, plenara a acordat atenția cuvenită problemelor armatei, locului și rolului ei în viața politică a țării. Prin efectivul său, armata grupa un număr important de alegători. Dacă la aceasta se adăuga influența pe care militarii o exercitau asupra rudelor și cunoscuților lor, ieșea și mai puternic în evidență necesitatea îmbunătățirii muncii partidului în rîndurile militarilor. „Deci cu atît mai mult se impune — după cum s-a arătat la plenară — ca partidul nostru, conducerile noastre regionale să revizuiască imediat și să pună munca militară pe un drum foarte serios organizatoric, să fie o preocupare serioasă munca între militari“³¹.

În cadrul transformărilor revoluționare efectuate în armată, P.C.R. și guvernul democratic au acordat o mare atenție formării unor cadre devotate regimului democrat-popular, bine pregătite din punct de vedere politic-ideologic și militar. Prin grija partidului și guvernului, la 20 octombrie 1945 a fost înființat Centrul de instrucție, educație, cultură și propagandă de la Breaza³², care a început să funcționeze la 1 noiembrie 1945. Prin aceasta s-au pus bazele învățămîntului politic în armata noastră, bazele rețelei de învățămînt pentru lucrătorii politici militari, care a adus o contribuție însemnată la prefacerile ce au avut loc în Armata romînă.

P.C.R. a acordat locul cuvenit ofițerilor bine pregătiți, specialiști militari, patrioți devotați cauzei poporului, intereselor lui vitale, stimu-

²⁹ Gazeta ostășească „Pentru patrie“ a apărut la începutul lunii mai 1945, ca ziar al Diviziei 2 de voluntari romîni „Horia, Cloșca și Crișan“, creată pe teritoriul U.R.S.S.

* Din anul 1952 a primit denumirea de „Apărarea patriei“, organ central al M.F.A. al R.P.R.

³⁰ „Glasul armatei“ nr. 1, din 15 iulie 1945.

³¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 6, fila 202.

³² Arhiva M.F.A.-M.St.M. Istoricul Centrului de educație, cultură și propagandă Breaza, dosarul nr. 8, fila 1. Vezi și decizia ministerială nr. 1778, din 20 octombrie 1945.

lîndu-i și antrenîndu-i în munca pentru făurirea unei armate noi, bine instruită și cu o înaltă disciplină. Una din sarcinile centrale ale resoartelor militare era tocmai munca „între ofițeri și subofițeri, cadrele de bază ale armatei”³³. Îndrumate de Comitetul Central, resoartele militare au desfășurat o bogată activitate în rîndurile ofițerilor și subofițerilor, atrăgînd un număr însemnat dintre ei în cadrul organizat al partidului. Așa, de exemplu, la începutul anului 1946, numai în județul Ilfov existau cca. 15 organizații de bază de partid, cu un efectiv de peste 64 de ofițeri și 120 de subofițeri³⁴, în afară de cei din Divizia „Tudor Vladimirescu”³⁵.

O dată cu trecerea în revistă a acestor succese, plenara C.C. al P.C.R. din 25—28 ianuarie 1946 a trasat sarcina intensificării muncii pentru atragerea în partid a ofițerilor legați de popor și cu cea mai bună pregătire profesională. Referitor la această sarcină, în cadrul dezbaterilor plenarei s-a arătat: „Noi trebuie să îndreptăm munca asupra ofițerilor care și din punct de vedere al valorii profesionale, ca militari, se bucură de încredere și popularitate. În primul rînd aceste elemente trebuie atrase în partid”³⁶. Plenara a arătat necesitatea ca partidul să-și întărească pozițiile în rîndurile ofițerilor pe linie de comandă pentru a-și exercita influența și controlul asupra întregii vieți și activități a unităților³⁷.

În lumina indicațiilor plenarei s-a acordat o atenție sporită activității de promovare și stimulare a cadrelor militare. Pe baza rezultatelor obținute în muncă, pregătirii profesionale și atașamentului față de cauza poporului, au fost înaintați în grad, pînă în martie 1946, un număr de 15 757 de ofițeri și subofițeri. Totodată, au fost scoși din armată ofițerii necorespunzători, slab pregătiți din punct de vedere profesional.

Munca perseverentă, dusă cu atenție și răbdare de către partidul comunist în rîndul cadrelor provenite din vechea armată, care luptaseră cu vitejie și spirit de sacrificiu, cu dragoste fierbinte de țară, pentru independența ei deplină și reală, a dat rezultate rodnice. Aceste cadre, care participaseră la insurecția armată antifascistă și la războiul antihitlerist, atașîndu-se cauzei poporului, au adus o contribuție prețioasă la formarea noilor cadre militare, cărora le-au transmis experiența lor bogată.

Succesele obținute de partid și de puterea populară pe linia făuririi armatei de tip nou au produs panică și furie în cercurile conducătoare ale partidelor burghezo-moșierești, care au apelat la ajutorul reacțiunii imperialiste. Deși presa occidentală subliniasă în toamna anului 1944 acțiunea hotărîită a Romîniei de la 23 August și însemnătatea acestui act pentru desfășurarea ulterioară a războiului, precum și acțiunile eroice ale Armatei romîne, la conferința de pace de la Paris din vara anului 1946, reprezentanți ai unor puteri occidentale au căutat să nege contribuția Romîniei la războiul antihitlerist, propunînd în proiectul tratatului de pace stipulații care duceau la lichidarea Armatei romîne.

³³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 1, dosarul nr. 6, fila 200.

³⁴ Loc. cit., fila 142.

³⁵ Loc. cit., fila 61.

³⁶ Loc. cit., fila 203.

³⁷ Loc. cit., fila 270.

Încercările reacțiunii interne și internaționale de a desființa Armata română au fost demascate și zădărnicate datorită atitudinii ferme pe care a avut-o la conferința delegația țării noastre prin tovarășii Gheorghe Gheorghiu-Dej și Ion Gheorghe Maurer. Semnarea Tratatului de pace a sporit prestigiul României în rîndurile popoarelor dornice de pace și libertate, a consolidat pozițiile guvernului democrat³⁸.

Pentru întărirea orînduirii noastre democrat-populare, o importanță deosebită a avut-o strălucita victorie reputată de Blocul Partidelor Democratice în alegerile din noiembrie 1946.

Partidul comunist a acordat o atenție deosebită participării militarilor la vot, desfășurării campaniei de întîmpinare a alegerilor în unități și subunități. Motorul întregii munci electorale din armată l-au constituit organizațiile de partid și aparatul politic condus de partidul comunist.

Momentul culminant al campaniei electorale în armată a fost marcat de uriașul miting militar care a avut loc la 17 noiembrie 1946 în piața Universității din București. La acest miting, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, secretar general al P.C.R., subliniind lupta hotărîtă a partidului pentru făurirea unei armate populare, disciplinată și conștientă de înalta ei misiune, spunea: „Noi vrem să facem din oștire un adevărat scut pentru apărarea intereselor noastre naționale, un scut de apărare a tinerei democrații romînești... Noi vrem o armată disciplinată, conștientă, pusă în slujba poporului“³⁹.

Alături de poporul muncitor, masele largi de ostași și ofițeri și-au dat votul lor pentru Blocul Partidelor Democratice⁴⁰. Aceasta arată că armata mergea tot mai hotărît pe drumul indicat de partidul comunist.

La uriașul miting care a avut loc la 24 noiembrie 1946 în Piața Unirii din București, în cinstea victoriei în alegeri a B.P.D., dr. Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, a spus între altele: „Armata poporului a devenit a noastră, a tuturor și va rămîne pentru totdeauna de aici înainte în slujba numai și numai a poporului“⁴¹.

În perioada următoare, partidul comunist și guvernul democrat au adoptat un ansamblu de măsuri pentru reorganizarea vieții oștirii, în scopul grăbirii procesului de creare a armatei de tip nou. Astfel s-a îmbunătățit pregătirea de luptă a armatei, s-au întărit disciplina și ordinea militară, s-a acordat o atenție sporită îmbunătățirii vieții materiale a militarilor, precum și participării active a armatei la opera de reconstrucție a țării⁴². Pentru traducerea în viață a prevederilor platformei program a B.P.D. referitoare la armată, la 20 decembrie 1946 a avut loc o ședință a Consiliului de Miniștri care a adoptat măsuri con-

³⁸ „Scînteia“ nr. 602, din 17 august 1946, și „Scînteia“ nr. 617, din 5 septembrie 1946.

³⁹ „Glasul armatei“ nr. 140, din 20 noiembrie 1946.

⁴⁰ Astfel, la Corpul 7 armată, 98 la sută din efective au votat lista B.P.D.; efectivele trupelor de grăniceri au votat candidații B.P.D. de asemenea în proporție de 98 la sută, iar la unele unități de frontieră voturile au fost sută la sută pentru regimul democrat. La secția de votare a Centrului de educație al armatei de la Breaza, 99,8 la sută din personalul și familiile subofițerilor și ofițerilor au votat pentru B.P.D. (Vezi: Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 3/1945—46, fila 128; dosarul nr. 7/1945—1946, fila 83; dosarul nr. 2/1945—46, fila 17).

⁴¹ „Glasul armatei“ nr. 144, din 25 noiembrie 1946.

⁴² Loc cit., nr. 167, din 22 decembrie 1946.

crete în vederea îmbunătățirii situației materiale a armatei ⁴³. În această acțiune un rol hotărâtor a avut tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în calitate de ministru al economiei naționale, care a acordat o atenție deosebită satisfacerii nevoilor materiale ale armatei.

Un larg ecou au avut în rîndurile militarilor propunerile P.C.R. din iunie 1947, care cuprindeau un program sistematic și concret de înăsănătoșire a vieții economice și financiare. Înfăptuirea lui se răsfrîngea favorabil și asupra situației materiale a armatei, fapt care a dus la creșterea influenței și prestigiului partidului în rîndurile soldaților și ofițerilor. „Se constată un sentiment de încredere și apropiere față de Partidul Comunist Român, căruia i se recunoaște meritul de a fi inițiatorul și motorul redresării economice” ⁴⁴ — se menționa în darea de seamă asupra activității educative în armată pe luna august 1947.

Pentru continua îmbunătățire a activității oștirii, în anul 1947 a fost organizat pe baze noi departamentul armatei, primind denumirea de Ministerul Apărării Naționale. Au fost desființate comandamentele teritoriale și au fost create comandamentele de regiuni militare.

În cadrul măsurilor luate pe linia făuririi armatei populare, partidul comunist a acordat o atenție sporită muncii politice și cultural-educative. Comuniștii, sprijiniți de lucrătorii politici fără de partid și de alte elemente înaintate din armată, au desfășurat, lună de lună, an de an, o activitate politică-educativă tot mai bogată în conținut și mai variată în formă. Astfel, de la introducerea aparatului politic în toată armata pînă în toamna anului 1947, adică timp de 2 ani, activitatea politică-educativă a totalizat 254 491 de ore de educație cu ostașii, 352 512 ore ale ostașului și 41 406 conferințe cu ofițerii și subofițerii. De asemenea, au apărut în acest timp 61 777 numere de gazete de perete, au fost înființate 954 de biblioteci, au fost citite 306 393 volume de cărți, 41 218 ostași au fost alfabetizați ⁴⁵.

Îmbunătățirea continuă a muncii politice desfășurate de partid în armată a dus la clarificarea politică a militarilor, la sporirea spiritului combativ și a urii lor împotriva dușmanilor interni și externi ai puterii populare. Acțiunile trădătoare ale conducătorilor fostului partid național-țărănesc au stîrnit indignare și revoltă în rîndurile armatei. În timpul desfășurării procesului conducătorilor P.N.Ț., în peste 80% din unitățile militare au avut loc mitinguri, în care soldații, subofițerii și ofițerii au cerut, prin moțiuni adresate Tribunalului militar, exemplara lor condamnare ⁴⁶.

Către sfîrșitul anului 1947, influența P.C.R. în rîndurile armatei era covîrșitoare. Consolidarea regimului democrat-popular, eliminarea din guvern a ultimilor reprezentanți ai burgheziei, întărirea legăturii dintre armată și popor, creșterea influenței P.C.R. în armată, au făcut posibil și necesar ca partidul să treacă la o formă directă și nemijlocită de conducere a armatei. În acest scop, conducerea partidului a încredințat sarcina de ministru al apărării naționale unui membru

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Arhiva M.F.A.-M.St.M., pachetul nr. 183—187 A, dosarul nr. 3, fila 327 și dosarul nr. 18, fila 1.

⁴⁵ „Glasul armatei” nr. 396, din 4 octombrie 1947.

⁴⁶ Buletin informativ nr. 105, din 11 noiembrie 1947, Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 19, fila 574.

ral Biroului Politic al C.C. al P.C.R. În cuvîntarea rostită la 24 decembrie 1947, cu prilejul instalării sale la conducerea Ministerului Apărării Naționale, tovarășul Emil Bodnăraș arătînd indicațiile primite din partea partidului și guvernului cu privire la misiunea, caracterul și sarcinile care stăteau în fața armatei spunea :

„Mai întîi Armata romînă va trebui să devină unul din cele mai bine organizate și disciplinate corpuri ale poporului nostru ; apărătoarea drepturilor și libertăților poporului romîn...

În al doilea rînd, armata noastră nu va trebui să servească nici odată intereselor unor clici imperialiste și reacționare și scopuri care să amenințe libertatea și independența altor popoare.

În al treilea rînd, armata noastră va trebui să fie cheazășia alianțelor noastre.

Armata romînă va trebui să fie apărătoarea păcii și a libertății...

Iată sfaturile și îndemnul pe care partidul și guvernul mi le-au dat atunci cînd mi-au încredințat sarcina conducerii armatei“⁴⁷.

Înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii Populare a fost primită de militari cu nestăvilit entuziasm. În unități a avut loc, într-o atmosferă sărbătorească, depunerea jurămîntului militar față de patrie și popor. Întreaga armată a depus jurămîntul militar poporului. Armata s-a legat să apere cu strășnicie cuceririle revoluționare ale oamenilor muncii, independența și suveranitatea națională.

Prin înlăturarea monarhiei și proclamarea Republicii Populare, întreaga putere a fost preluată de clasa muncitoare, în alianță cu țărîmimea muncitoare. Astfel, oamenii muncii, adevărații făuritori ai istoriei, au devenit singurii stăpîni ai țării, au pășit cu însuflețire și elan, sub conducerea partidului lor marxist-leninist, la construirea societății socialiste.

*

Început în condițiile cînd imensa majoritate a armatei dovedise patriotismul său în luptele din timpul insurecției antifasciste și războiului antihitlerist, în acțiunile de solidaritate cu lupta revoluționară a maselor populare, procesul făuririi armatei populare a continuat cu succes în etapa construirii socialismului.

Trecerea la această etapă a marcat un moment de cotitură în viața armatei. Construirea bazelor socialismului, industrializarea țării, pe baza dezvoltării cu prioritate a industriei grele, cu pivotul ei industria constructoare de mașini, colectivizarea agriculturii și înfăptuirea revoluției culturale au creat condiții optime pentru întărirea capacității de apărare a patriei. Sub conducerea nemijlocită a P.M.R. a fost dezvoltat și desăvîrșit procesul de făurire a armatei populare romîne.

Astăzi țara noastră are o armată modernă, corespunzătoare orînduirii sociale și de stat a Republicii Populare Romîne, profund devotată cauzei Partidului Muncitoresc Romîn, intereselor vitale ale poporului.

---

⁴⁷ „Glasul armatei“ nr. 468, din 31 decembrie 1947.

Animați de un fierbinte patriotism, care izvorăște din tradițiile nobile ale luptei seculare a poporului român pentru independență națională și progres social, din avântul cu care poporul român desăvârșește cu succes construirea socialismului, militarii de toate gradele sporesc continuu capacitatea combativă a armatei. Baza succeselor lor constă în conducerea permanentă a armatei de către partid prin consiliile politice și organizațiile de partid din armată, care exercită o puternică influență asupra tuturor laturilor vieții ostășești.

Educată, instruită și înzestrată după cerințele luptei moderne, Armata noastră populară este gata să apere cuceririle revoluționare ale oamenilor muncii, independența și suveranitatea patriei, să-și aducă aportul umăr la umăr cu celelalte armate frățеști la apărarea securității țărilor socialiste, a cauzei păcii în lume.

Acțiuni ale muncitorilor din industria metalurgică și de armament pentru sabotarea războiului hitlerist

M. GROSU, GH. GĂINUȘE, B. IANI

În anii întunecați ai dictaturii militare-fasciste, când clasele exploatatoare au împins țara în prăpastia războiului hitlerist, Partidul Comunist din România a organizat lupta maselor pentru apărarea intereselor naționale, pentru ieșirea României din acest război și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste. Masele populare, în rîndul cărora existau puternice sentimente antifasciste și de ură contra militarismului german cotropitor, s-au ridicat la luptă hotărîtă, sub conducerea P.C.R., împotriva dictaturii militare-fasciste și războiului hitlerist, pentru apărarea independenței naționale a țării. Împreună cu întregul popor, o contribuție de seamă la lupta împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist au adus-o muncitorii din întreprinderile metalurgice și de armament.

★

Dictatura militară-fascistă — instaurată în septembrie 1940 împotriva voinței maselor populare — s-a caracterizat prin lichidarea totală a oricăror drepturi și libertăți cetățenești, printr-o politică antipopulară, în primul rînd antimuncitorească, prin metode teroriste de guvernare. Ascuțișul dictaturii militare-fasciste a fost în permanență îndreptat în primul rînd împotriva clasei muncitoare. Căutînd să înăbușe lupta acesteia, dictatura militară-fascistă a trecut la reprimarea grevelor, reglementarea fascistă a muncii, militarizarea întreprinderilor. Prin decretul-lege nr. 335, din 18 februarie 1941, au fost militarizate instituțiile și întreprinderile de stat și particulare în care dictatura militară-fascistă avea un interes deosebit. Acele întreprinderi cărora le revenea un rol însemnat în asigurarea producției de război au fost grupate în categoria „Întreprinderi excepționale categoria I” și subordonate Ministerului Înzestrării Armatei și Producției de Război (M.I.A.P.R.). În această categorie intrau un număr de peste 30 de întreprinderi industriale mari, șase

șantiere navale și alte întreprinderi¹. Pe măsura desfășurării războiului, militarizarea întreprinderilor a fost mult extinsă, cuprinzând aproape întreaga industrie a țării.

Militarizarea întreprinderilor și instituțiilor a fost una dintre formele principale prin care regimul militar-fascist căuta să înăbușe lupta maselor de muncitori. Stabilindu-se un regim special pentru întreprinderile militarizate, acestea toate au fost puse sub control, disciplină și jurisdicție militară (exercitate de Marele stat-major), întregul personal fiind considerat mobilizat pentru lucru. După ce în ianuarie 1941 au fost numiți îndrumători ai armatei pe lângă întreprinderile metalurgice și de armament, care, printre altele, aveau și atribuția de a controla și angaja întregul personal și a îndepărta persoanele „suspecte”², în aprilie 1941 au luat ființă inspectoratele regionale militare pentru controlul și supravegherea întreprinderilor care lucrau pentru armată, inspectorate care, pe lângă alte atribuții, aveau și pe aceea de a urmări starea de spirit a populației din diferite regiuni³. Ulterior, în întreprinderi au fost numiți comandanți militari și s-au organizat gărzile militare. Comandanții militari ai întreprinderilor aveau dreptul să prelungească durata zilei de muncă până la 12 ore, să suspende odihna în zilele de duminică și sărbători legale etc.

În întreprinderile militarizate, disciplina muncii se baza pe prevederile regulamentelor militare. Au fost introduse bătaia și carcera; în întreprinderi funcționau servicii de informații secrete hitleriste și antonesciene, care aveau ca scop supravegherea activității muncitorilor și informarea organelor de poliție și siguranță în vederea reprimării oricăror acțiuni care puteau să ducă la sabotarea producției de război⁴. În ciuda acestor măsuri, acțiunile întreprinse de muncitori împotriva dictaturii militare-fasciste și războiului hitlerist, pentru sabotarea producției de război creșteau în intensitate. Exprimând îngrijorarea față de creșterea stării de spirit antihitleriste și de acțiunile de sabotaj ale muncitorilor, serviciul special de informații al armatei germane,

¹ Arhiva M.F.A. — M.St.M., dosarul nr. 1 051/50, fila 257. Întreprinderile excepționale categoria 1 trecute în subordinea Ministerului Înzestrării Armatei și Producției de Război (M.I.A.P.R.) erau: Uzinele de fier și domeniile Reșița (U.D.R.); Societatea „Petroșeni”; „Concordia” — metalurgică Ploiești; „Rogifer”—Titan; „Rogifer”—Tohanul Vechi; „Astra”—Brașov; „Astra”—Arad; „Astra”—Orăștie; „Voina”—Brașov; Uzinele Copșa-Mică; „Cugir”; „Industria optică română”—București; „Vulcan”—București; „Uzinele Hunedoara” — metalurgică și minieră; S.A.R. „Lonea-Petroșeni”; „Întreprinderea E. Costinescu”—Sinaia; Uzinele Mărgineanca; „Regia metalurgică”—Brăila și „Franco-română”; „Metrom”—Brașov; Uzinele „Laromet”—București; Uzinele „Mîrșa”—Sibiu; „Arsenalul armatei” (Sibiu, Roman, Tirgoviste); Fabrica de pulberărie Dudești-Cioplea; Fabrica de explozivi Făgăraș; Pirotehnia armatei (București, Valea Sadului); Atelierele „Ford”—București; „Standard-telefoane”—București; „Nitrogen”—Tîrnăveni; Societatea „Nitrogen”—Făgăraș; Arsenalul de geniu-București etc.; Șantierele navale (Galați, Tr.-Severin, Constanța, Brăila, Giurgiu); Întreprinderea română de navigație ș.a.

² „Monitorul oficial”, partea I, nr. 24, din 29 ianuarie 1941.

³ Loc. cit., nr. 87, din 12 aprilie 1941.

⁴ Arhiva M.F.A. — M.St.M., dosarul nr. 216/64, fila 9.

de acord cu reprezentanții legației germane din București, a indicat în mai multe rânduri luarea unor „măsuri speciale pentru o mai severă supraveghere a zonei industriale și activității în fabrici”⁵.

În vederea înfringerii rezistenței pe care muncitorii o opuneau fascismului, pregătirilor de război și apoi războiului hitlerist, dictatura militară-fascistă a luat o serie de măsuri drastice. Astfel, încă în aprilie 1941 a fost dat decretul care prevedea că distrugerea — în parte sau în întregime — a depozitelor, întreprinderilor sau fabricilor în scopul de a fi redusă producția de război se pedepsește cu moartea⁶. Neliniștită de acțiunile tot mai combative ale muncitorilor pentru sabotarea războiului hitlerist, dictatura militară-fascistă a extins, în septembrie 1942, pedeapsa cu moartea asupra tuturor acelor care sabotau producția destinată războiului hitlerist. Chiar și simpla bănuială de participare la o astfel de acțiune putea atrage după sine condamnarea la muncă silnică de la 1 la 20 de ani⁷.

Împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist, împotriva lichidării drepturilor și libertăților democratice s-a ridicat cu hotărâre clasa muncitoare, în jurul căreia P.C.R. a polarizat toate forțele democratice, patriotice ale țării. „Ținând sus steagul luminos al salvării țării — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej —, partidul nostru, în ciuda terorii fasciste, a organizat și a condus lupta forțelor patriotice populare împotriva dictaturii militare-fasciste, pentru ieșirea din războiul antisovietic, întoarcerea armelor împotriva Germaniei fasciste, pentru eliberarea patriei”⁸. Înfruntând teroarea sălbatică, comuniștii, animați de cel mai fierbinte patriotism, au dat nenumărate jertfe, organizând sabotarea mașinii de război și mobilizând toate forțele patriotice, întregul popor la acțiunile în vederea răsturnării dictaturii militare-fasciste.

Una dintre principalele căi de luptă ale muncitorilor împotriva războiului hitlerist a fost sabotarea producției de război, acțiune în care muncitorii din industria metalurgică și de armament aveau un rol important. Partidul comunist chema pe toți patrioții să lupte cu arma în mână împotriva mașinii de război fasciste, să saboteze producția de război, transporturile de trupe, arme, muniții pentru războiul hitlerist. „Muncitori și muncitoare! — se spunea într-un manifest al P.C.R. — lucrați încet, distrugeți mașinile din întreprinderile de război, stricați munițiile, armamentul și toate materialele pentru războiul lui Hitler”⁹. Sub conducerea comuniștilor au fost create și au acționat grupe de sabotaj în

⁵ Ion Popescu-Puțuri : „Principalele trăsături ale regimului politic în România în perioada dictaturii militare-fasciste și a agresiunii hitleriste” în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 6/1963, pag. 77.

⁶ „Monitorul oficial”, partea I, nr. 85, din 6 aprilie 1941.

⁷ Loc. cit., nr. 217, din 17 septembrie 1942.

⁸ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvântări. 1961—1962, Editura politică, 1962, pag. 448.

⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 47, dosarul nr. 4 738, filele 25, 26.

uzinele producătoare de armament, între care : „U. D. Reșița“, „Cugir“, „Malaxa“, „Astra“-Brașov, „Lemaître“ și altele ¹⁰.

Una dintre formele larg folosite de muncitori în lupta pentru stăruința producției de război în întreprinderile metalurgice și de armament a fost neprezentarea la lucru ¹¹. La întreprinderile metalurgice și de armament din Brașov, ca, de pildă, la „Metrom“ și „Voina“, numărul absențelor de la lucru a atins procente foarte ridicate în anii războiului hitlerist ¹². La Uzinele „Malaxa“-București, în numeroase luni ale anului 1943, lipsurile nemotivate de la lucru se ridicau la 23% față de totalul muncitorilor. Acest procentaj s-a menținut și în primele luni ale anului 1944 ¹³. La Pirotehnia armatei-București, absențele nemotivate de la lucru erau atât de numeroase, încât situația creată devenise îngrijorătoare pentru conducerea întreprinderii. De exemplu, în perioada de la 20 iunie — 20 iulie 1943, numărul de absențe nemotivate a atins procentul de 17% din totalul muncitorilor, iar în perioada de la 20 iulie — 20 august 1943, 37,5% ; numărul mare de absențe nemotivate de la lucru a fost caracteristic și pentru lunile următoare, fapt ce a dus la scăderea simțitoare a producției ¹⁴. Absențele nemotivate de la lucru aveau drept urmare folosirea incompletă a capacității de producție, scăderea producției destinate războiului hitlerist. În nota informativă a Uzinelor „Reșița“ din 1 iunie 1943 către Consiliul de Miniștri se recunoștea că „muncitorii nu vin la lucru săptămîni întregi, fapt ce aduce prejudicii producției de război“ ¹⁵. În chip asemănător, într-un ordin al Marelui stat-major din 27 iunie 1944 către comandanții militari din uzine, după ce se arăta că M. St.-M. este sesizat de Ministerul Înzestrării Armatei și Producției de Război că „lucrătorii unor întreprinderi lipsesc nemotivat de la lucru“ ¹⁶, se cerea luarea tuturor măsurilor necesare pentru lichidarea acestei situații.

Îngrijorată de amploarea pe care o lua neprezentarea la lucru a muncitorilor din întreprinderile metalurgice și de armament, dictatura militară-fascistă a folosit împotriva acestora măsuri dintre cele mai drastice, cei care lipseau de la lucru fiind amendați, pedepsiți cu carceră și închisoare, mergîndu-se pînă la trimiterea lor în fața Curții marțiale. Astfel, la Uzinele de armament „Concordia“-Ploiești, numai în luna decembrie 1943 au fost dați în judecata Curții marțiale pentru absențe nemotivate 127 de lucrători, iar în luna ianuarie 1944, 98 de lucrători ¹⁷. În ciuda acestor măsuri represive luate împotriva muncitorilor, acțiunile întreprinse pentru sabotarea producției de război prin neprezentarea la

¹⁰ Loc. cit., dosarul nr. 4 077, filele 17, 96.

¹¹ „Documente din istoria P.C.R.“, Editura pentru literatură politică, 1953. ediția a II-a, pag. 361.

¹² Arhiva M.F.A., Depozitul Rm.-Sărat, fondul M.I.A.P.R., dosarul nr. 221/29

¹³ Loc. cit., dosarul nr. 2, filele 870—876.

¹⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 68, dosarul nr. 6-250, filele 156, 176, 177, 202, 232, 233.

¹⁵ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 851, fila 2.

¹⁶ Loc. cit., dosarul nr. 4 748, fila 28.

¹⁷ Arhiva M.I.G., fondul M.I.A.P.R., dosarul nr. 7/1943, fila 86.

lucru nu au putut să fie împiedicate, ele desfășurându-se cu intensitate sporită în întreaga perioadă a războiului hitlerist.

Învoirile pe caz de boală au constituit o altă formă de luptă pentru sabotarea producției de război¹⁸. Această formă de sabotare a producției de război a fost folosită de către comuniști în marile întreprinderi metalurgice producătoare de armament: Uzinele „Rogifer“, U.D.R., „Astra“-Orăștie, „Wolff“-București etc. Îngrijorat de amploarea pe care a luat-o această acțiune a muncitorilor, comandantul militar al Uzinelor din Reșița raporta: „S-a constatat că foarte mulți muncitori de la întreprinderile militarizate U.D.R., profitând de situația lor că sînt asigurați ai Casei de asigurări sociale, scot dovezi de boală de la secțiile lor, unii chiar și fără să fie bolnavi, și cu aceste dovezi se prezintă la Casa de asigurări sociale, de unde obțin scutiri medicale cu foarte multă ușurință“¹⁹.

O altă formă de sabotaj care a fost aplicată în majoritatea întreprinderilor militarizate și care s-a desfășurat în tot timpul războiului hitlerist a fost prestarea lucrului încet și de slabă calitate. Lucrul încet și de slabă calitate în întreprinderile metalurgice și de armament avea drept urmare neexecutarea la timp a comenzilor militare și defectarea rapidă a materialului de război. La U.D.R., acțiunile de încetinire a lucrului s-au practicat în special la fabricarea următoarelor produse destinate războiului: mine marine, tunuri, aparate centrale „Bungescu“, aruncătoare de mine, poduri demontabile etc.²⁰. În numeroase rapoarte prezentate forurilor superioare privind starea producției de război, organele de conducere ale întreprinderilor arătau că muncitorii lucrau cu randament scăzut. În luna ianuarie 1944, conducerea Întreprinderii de construcții aeronautice române (I.C.A.R.) semnală că „muncitorii lucrează cu un randament mult mai scăzut decît în timp de pace“²¹, iar conducerea Uzinelor „Malaxa“-București, în raportul pe luna martie 1944, arăta că la secția întreținere generală a mașinilor muncitorii nu-și dădeau nici un interes pentru bunul mers al secției²². Deși în întreprinderile metalurgice și producătoare de armament numărul orelor de lucru se majorase de la 8 la 10 și chiar la 12 ore pe zi, randamentul în muncă era în unele cazuri chiar mai mic decît atunci cînd se lucrau 8 ore pe zi. Comandantul militar al Uzinelor „Astra“-Orăștie raporta în mai 1943 că, deși „numărul de ore lucrate pe zi a fost majorat la 12, randamentul nu este mai mare decît atunci cînd muncitorii au lucrat 8 ore pe zi“²³.

La Uzinele de armament „Cugir“, cu toate că în iulie 1944 s-au luat măsuri să se lucreze în două schimburi și s-a mărit și durata zilei de muncă, producția a înregistrat o scădere față de perioada anterioară. Ca urmare, o comandă de 4 000 de puști mitraliere și piese de schimb nu a putut fi livrată la timp²⁴.

¹⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 26, dosarul nr. 4 264, fila 16.

¹⁹ Arhivele statului București, Depozitul Pantelimon, U.D.R., 1943, dosarul nr. 140.

²⁰ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. (în continuare A.I.I.P.), fondul nr. 2, dosarul nr. 33, filele 1—5.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 852, fila 469.

²² Loc. cit., dosarul nr. 858, fila 102.

²³ Loc. cit., dosarul nr. 850, fila 299.

²⁴ Arhiva M.I.G., fondul M.I.A.P.R., dosarul nr. 25, fila 135.

Organizația de partid de la Șantierele navale Constanța, chemînd muncitorii să saboteze mașina de război fascistă, a lansat lozincă „Mergi ca melcul“, lozincă care a găsit un larg ecou în rîndurile muncitorilor. O metodă asemănătoare a fost folosită și de organizația de partid de la Șantierele navale Galați. Referindu-se la sabotarea producției de război prin încetinirea lucrului, comandantul militar de la Șantierele navale Galați arăta următoarele într-o notă informativă: „O întreagă mișcare de lucrători, cu cîte o mică sculă în mînă, umblă de colo pînă colo și cînd ajunge la locul unde trebuie să lucreze găsește cu cale că îi mai lipsește încă ceva și iarăși pleacă la drum, pierzînd timpul fără folos“²⁵.

Perioadele de camuflaj erau folosite, de asemenea, pentru sabotarea producției de război. La adăpostul camuflajului, muncitorii din schimburile de noapte încetineau lucrul, fapt ce ducea la scăderea producției. Comandanții militari ai întreprinderilor producătoare de armament din județul Hunedoara raportau în luna februarie 1943 că „producția a început să scadă, deoarece mulți lucrători, profitînd de faptul că nu sînt observați, nu mai lucrează cu iuțea care se cere“²⁶. În rapoartele lor, aceștia cereau organelor superioare să limiteze camuflajul, deoarece acesta constituia un mijloc prielnic pentru săvîrșirea actelor de sabotaj de către muncitori.

Muncitorii din întreprinderile metalurgice și de armament în timpul alarmelor aeriene sabotau producția de război prin distrugerea unor mașini, instalații, cit și a unor produse finite²⁷. Trebuie subliniat că aceste acțiuni de sabotaj se desfășurau cu intensitate chiar în condițiile în care pe zidurile uzinei și secțiilor se găseau afișe în care se arăta că cei ce vor sabota producția pe timpul alarmei și al camuflajului vor fi pedepsiți cu moartea²⁸.

Cele mai puternice lovituri au fost date producției de război prin sabotajul activ, care consta în tăierea curelelor de transmisie, producerea de scurtcircuite electrice la instalații, introducerea de corpuri tari în orificiile de alimentare cu ulei a mașinilor, schimbarea măsurilor la strunguri, slăbirea compozițiilor la turnătorii, stricarea siguranțelor de la tablourile electrice, și în special a celor de forță motrice, stricarea pieselor prin execuție greșită etc.

Punîndu-și viața în primejdie, dovedind un înalt spirit patriotic, comuniștii au mobilizat masele muncitoare din întreprinderile metalurgice și producătoare de armament la acte de sabotaj activ, care loveau necruțător și provocau pierderi grele, uneori ireparabile, mașinii de război. Organele siguranței informau forurile superioare că „sabotajul industrial este o armă formidabilă“²⁹ în mîinile muncitorilor.

Deosebit de puternic a fost sabotajul organizat de muncitori, în frunte cu comuniștii, în întreprinderile producătoare de armament din Brașov. Aici existau un număr însemnat de mari întreprinderi, ca: „As-tra“, „Voina“, „Metrom“, I.A.R. etc., care dădeau o parte însemnată din

²⁵ Loc. cit., dosarul nr. 216/59, fila 434.

²⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 78, dosarul nr. 7 463, fila 81.

²⁷ A.I.I.P., fondul nr. 2, dosarul nr. 33, fila 62.

²⁸ Ibid.

²⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 3 119, vol. 19, fila 1

producția de armament. Dată fiind ponderea mare a acestor întreprinderi în producția de război, conducerea organizației regionale P.C.R. Brașov a indicat organizațiilor de partid din uzinele de armament să desfășoare acțiuni concrete în rindul muncitorilor : să lucreze încet pentru a întârzia livrarea de avioane și armament ; să toarne nisip în forme pentru ca piesele produse să iasă cu defecte ; la avioane să perforzeze radiatoarele de trecere a uleiului, fapt care, sesizat în timpul probei, să implice demontarea motorului ³⁰. „Zonele în care se dezvoltă acțiunea comunistă (în Brașov — *n.n.*) — consemna un raport al autorităților din 1941 — sînt uzinele de armament: «Astra», «Metrom», «Voina», I.A.R., Atelierele C.F.R. și prin diverse mici ateliere. Acțiunile subversive comuniste au vizat în special zonele cuprinzînd cele 4 mari fabrici de armament menționate mai sus, remarcîndu-se o intensă străduială de a se organiza nuclee (noi organizații ale P.C.R. — *n.n.*). Propaganda comunistă în acest sector are ca scop paralizarea producției de război...” ³¹. Ca urmare a acțiunilor de sabotaj desfășurate de către muncitori, sub conducerea organizației de partid, la Fabrica de armament „Astra”-Brașov, la 22 septembrie 1941, comisia militară de recepție — așa cum reiese dintr-un raport întocmit de aceasta — a respins, la secția 570, un mare număr de piese pentru motivul că prezentau multe defecte ³². La I.C.A.R., în lunile mai-iunie 1944 se produceau întârzieri în executarea pieselor de schimb comandate pentru avioanele I.A.R.-39 ³³. Tot la această uzină au fost cazuri cînd, în mod intenționat, se executau greșit anumite operații, fapt ce ducea la rebutarea întregii lucrări ³⁴. La Uzinele „Astra”-Brașov, la 5 martie 1943, muncitorii, conduși de comuniști, au provocat stricarea presei pentru proiectilele de 75 și 105 mm ³⁵. Această acțiune a avut drept urmare reducerea capacității de producție a uzinei și întârzierea livrării comenzilor de proiectile de artilerie pentru front. La Arsenalul aeronautic „ASAM” s-au găsit și la alte avioane astfel de avarii, dovedind că activitatea de sabotare a producției avea un caracter permanent și că la aceasta participau un număr mare de muncitori. În nota din 20 iunie 1942 a comandantului militar al Arsenalului adresată Ministerului Apărării Naționale se arăta că „lucrătorii bănuși de acest sabotaj au fost mulți” ³⁶.

Cu deosebită intensitate s-au desfășurat acțiunile de sabotaj la Uzinele de fier și domeniile Reșița (U.D.R.), cea mai mare uzină producătoare de armament și materiale pentru război. Încă de la începutul războiului, organizația regională a P.C.R. a chemat la sabotarea producției de război masa muncitorilor din toate fabricile și secțiile uzinei ³⁷. Organizația de partid a creat grupe de sabotaj care, prin acțiunile lor, au adus mari prejudicii producției de război în toate compartimentele uzinei.

³⁰ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 272, fila 387.

³¹ Loc. cit., fondul nr. 26, dosarul nr. 4252, filele 5—6.

³² Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 837, fila 552.

³³ Loc. cit., dosarul nr. 852, fila 444.

³⁴ Loc. cit., fila 170.

³⁵ Arhiva M.F.A., Depozitul Rm.-Sărat, fondul M.I.A.P.R., Biroul II, dosarul nr. 22/1941—1942, fila 45.

³⁶ Loc. cit., dosarul nr. 5, vol. I.

³⁷ A.I.I.P., fondul nr. 2, dosarul nr. 33, fila 1.

Acțiunile de sabotaj au fost îndreptate îndeosebi asupra sectoarelor-cheie ale producției de război a uzinei. În lupta pentru sabotarea producției de război s-au folosit diverse forme și metode specifice fiecărei secții, fiecărui loc de muncă în parte. La secția oțelărie, de exemplu, îndrumați de organizația de partid, muncitorii nu respectau tehnologia de fabricație, deteriorau cuptoarele, introduceau în cuptoare corpuri străine ce stricau compoziția aliajelor etc. Prin nerespectarea tehnologiei fabricației, procentajul de rebuturi la unele șarje s-a ridicat la 50% din totalul lor³⁸. Au fost numeroase cazuri când oțelarii lăsau ca metalul să se scurgă din cuptor pe jos și nu în căldarea de turnare, ducând la pierderea a mari cantități de oțel. De exemplu, la cuptoarele nr. 3 și nr. 6, asemenea cazuri de deșarjare au dus la pierderea a 180 tone de oțel³⁹. Prin acțiuni îndrăznețe ale muncitorilor, la 27 octombrie 1941, a fost stricat și scos din funcțiune pentru câteva zile cuptorul nr. 4, cu o capacitate de 150 de tone pe zi⁴⁰. La secția laminoare, muncitorii au sabotat producția prin metode din cele mai diferite. În august 1942, la laminoarele de linie mijlocie, care laminau blindaje pentru tancurile germane, comuniștii au pus la cale arderea lagărelor prin scoaterea uleiului⁴¹. Pentru ca această acțiune să nu fie observată, muncitorii au umplut după oprirea laminorului lagărele cu ulei. Ca urmare, laminoarele de linie mijlocie au fost scoase din funcțiune pentru 3 zile⁴². De repetate ori, când linia de laminare fină avea comenzi de arcuri speciale pentru tunuri, muncitorii lăsau intenționat materialul să se răcească, fapt ce nu permitea obținerea oțelurilor de calitate, operația trebuind să fie reluată de la început. Ca urmare a acestei acțiuni a laminoriștilor, U.D.R. nu putea livra la timp numeroase comenzi de arcuri pentru tunurile germane⁴³.

La U.D.R., muncitorii și-au concentrat atenția asupra avarierii mașinilor care lucrau la fabricarea tunurilor, proiectilelor și minelor. Muncitorii frezori stricau sistematic piesele de schimb pentru tunuri și tancuri⁴⁴. În întreaga uzină existau numai două mașini de frezat roți dințate. Datorită acțiunilor de sabotaj, periodic, aceste mașini erau scoase din funcțiune pentru câte 2—3 săptămâni⁴⁵. În decembrie 1943 a fost stricat prin manipulare greșită un strung de la atelierul de fabricat bombe⁴⁶. Tot în această lună a fost stricat un alt strung la secția 603⁴⁷.

Muncitorii de la U.D.R. foloseau și alte metode pentru sabotarea producției de război. În 1943, de pildă, a fost adus la U.D.R. pentru a fi reparat un generator de la Pirotehnia armatei din București. În timpul reparației, muncitorii electricieni au executat în mod intenționat legătu-

³⁸ Loc. cit., filele 38—39.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Arhivele statului București, Depozitul Pantelimon, fondul U.D.R., 1941, dosarul nr. 55.

⁴¹ A.I.I.P., fondul nr. 2, dosarul nr. 33, filele 44—46.

⁴² Ibid.

⁴³ Loc. cit., filele 47—49.

⁴⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 286, fila 64.

⁴⁵ A.I.I.P., fondul nr. 2, dosarul nr. 33, filele 49—50.

⁴⁶ Arhiva M.F.A., Depozitul Rm.-Sărat, fondul M.I.A.P.R., dosarul nr. 2/1943—1944.

⁴⁷ Ibid.

rile bobinajului în așa fel încît generatorul a luat foc și a ars în momentul punerii în funcțiune⁴⁸. La fel s-a procedat și la repararea generatoarelor trimise de Arsenalul armatei — Oradea⁴⁹.

Cu multă iscusință au fost organizate acțiunile de sabotaj în secția de sudură a U.D.R. Conduși de comuniști, muncitorii sudori utilizau adeseori electrozi de sudură și un curent electric necorespunzător care duceau la scăderea rezistenței materialelor la utilizare. De exemplu, pontoanele sudate din tablă subțire se executau în așa fel încît fie că se produceau arsuri laterale adînci în metal, fie că sudura era superficială, ceea ce cauza distrugerea rapidă a pontoanelor⁵⁰. Această metodă se practica și la executarea plăcilor pentru aruncătoarele de mine, la fabrica de locomotive și fabrica de mașini.

În perioada 1942-1943, în sectorul tunuri al U.D.R., s-a întrebuințat la mecanismul de recul al tunurilor glicerina amestecată cu acid clorhidric, fapt ce a provocat scoaterea din funcțiune a acestor tunuri⁵¹. În anul 1943 a fost întîrziată cu o lună expedierea unei comenzi de aruncătoare de mine, datorită stricării de către muncitori a 24 aparate de ochire⁵². Prin diferite acțiuni, muncitorii împiedicau activitatea întreprinderii de a perfecționa armamentul⁵³.

Deosebit de intens s-au desfășurat acțiunile de sabotaj la fabricarea obuzelor. Astfel, muncitorii stricau ghiventul la partea superioară a obuzelor care nu mai permitea înșurubarea focoadelor. În felul acesta, mii de obuze au trebuit să fie recondiționate, lucru care ducea la întîrzierea comenzilor pentru front. Concomitent cu aceasta, muncitorii care vopseau obuzele în partea interioară pentru a le feri de ruginire executau intenționat lucrările în așa fel încît o mare parte din acestea ajungeau ruginite la arsenale. Din această cauză, obuzele erau readuse la uzină pentru curățire și revopsire⁵⁴.

La fabrica de poduri de la U.D.R. muncitorii au modificat șabloanele de prelucrare și trasaj, cu scopul de a cauza tăierea și prelucrarea greșită a materialelor, ceea ce ducea la irosirea unor cantități mari de materiale și la întîrzieri în expedierea comenzilor⁵⁵.

Și muncitorii de la fabrica de locomotive a U.D.R. și-au adus un aport deosebit la sabotarea războiului hitlerist. În cilindrii locomotivelor destinate transportului militar muncitorii introduceau corpuri străine, fapt ce provoca stricarea acestora. În anul 1942 a fost readusă în fabrică o locomotivă cu un cilindru spart. La anchetă s-a constatat că în cilindru fuseseră introduse șuruburi și piulițe⁵⁶. În vederea scoaterii din funcțiune în scurt timp a locomotivelor, muncitorii subțiau mult sub normal țevile fierbătoare de la supraîncălzitorul cazanului locomotivei. Aceasta a făcut ca, în anul 1943, într-o perioadă de cîteva

⁴⁸ A.I.I.P., fondul nr. 2, dosarul nr. 33, fila 6.

⁴⁹ Loc. cit., filele 40—42.

⁵⁰ Loc. cit., filele 1—5.

⁵¹ Loc. cit., dosarul nr. 39, fila 40.

⁵² Ibid.

⁵³ Loc. cit., dosarul nr. 21, fila 104.

⁵⁴ Loc. cit., dosarul nr. 33, filele 43—44.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Loc. cit., filele 40—43.

luni, să fie scoase din circulație și aduse pentru reparație un număr de 5 locomotive seria 131 și 4 locomotive seria 142⁵⁷. La fabrica de roți de la U.D.R. se deteriorau intenționat fusurile osiilor montabile pentru vagoane și locomotive înainte de expediere. Adesea se introducea praf de polizor în cutiile de ungere ale cuzineților vagoanelor ce circulau în uzine și ale celor care se expediau. La locomotive, deseori, muncitorii distrugeau sticlele cu glicerină destinată amortizoarelor⁵⁸.

O altă acțiune de sabotaj a muncitorilor de la U.D.R. a constatat în tăierea cauciucurilor de pe roțile de la tunurile antitanc ce se fabricau în uzină⁵⁹. Astfel, la punerea în acțiune a tunului, cauciucul cădea de pe roți fără a mai putea fi recuperat. Pentru a nu fi observată, tăierea cauciucurilor se făcea în partea interioară înainte de expediere⁶⁰.

La Bocșa-Montană, organizațiile de partid au organizat numeroase acte de sabotaj, ca, de exemplu, tăierea firului de înaltă tensiune, stricarea de motoare, încetinirea lucrului etc. Astfel, în ziua de 15 iulie 1944, a fost întreruptă rețeaua de curent electric la transformatorul din Reșița⁶¹. Organele de represiune ale burgheziei și moșierimii semnalau permanent acțiunile de sabotaj ale muncitorilor de la Reșița și Bocșa-Montană. Într-un ordin circular al Parchetului general al Curții de apel din Timișoara din 26 februarie 1944 se semnala că muncitorii de la Reșița au provocat de mai multe ori scurtcircuit în uzină, au stricat tunuri și mașini foarte scumpe. La Bocșa-Montană muncitorii au tăiat firele de înaltă tensiune, au stricat motoarele, pornind la organizarea unei acțiuni comune cu muncitorii de la Reșița⁶². Ca urmare a experienței căpătate de celulele de partid de la U.D.R. și din alte întreprinderi în sabotarea producției de război, Comitetul regional de partid Banat, adresându-se organizațiilor de partid din întreprinderi, arăta că „...trebuie studiate, culese și popularizate faptele tovarășilor din Reșița, Bocșa și Simeria”⁶³.

Acțiuni de sabotaj au desfășurat și muncitorii de la Uzinele metalurgice Cugir. Aici, sub conducerea comuniștilor, au fost deteriorate unele din mașinile cu care se lucra, s-au organizat acțiuni pentru rebutarea a cât mai multor piese la armamentul ce se fabrica. Astfel, în ianuarie 1944, a fost stricat un ciocan de 250 kg de la forjă. La serviciul de fabricație, numai în timp de 6 ore, un singur lucrător a stricat 41 piese de la cutia mecanismelor puștii mitraliere ZB⁶⁴.

O contribuție de seamă la sabotarea producției de război au adus-o muncitorii din întreprinderile bucureștene. La „Malaxa”, „Vulcan”, „Lemaître” și altele își desfășurau activitatea organizațiile P.C.R., care conduceau cu multă eficacitate sabotarea producției de război, lucru pe care înseși organele siguranței îl constatau cu neliniște. La

⁵⁷ Loc. cit., fila 6.

⁵⁸ Loc. cit., filele 1—5.

⁵⁹ Loc. cit., dosarul nr. 39, fila 40.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Arhiva M.F.A., Depozitul Rm.-Sărat, fondul nr. 551, dosarul nr. 2/1943—1945, filele 1—2.

⁶² Arhivele statului Crișana, fondul legiunea de jandarmi, dosarul nr. 1 553/1944, fila 382 (citată de P. Paliu în „Revista arhivelor” nr. 1/1964, pag. 80).

⁶³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 26, dosarul nr. 4 268, fila 161.

⁶⁴ Arhiva M.F.A., Depozitul Rm.-Sărat, fondul M.I.A.P.R., dosarul nr. 2, fila 545.

Uzinele „Malaxa“, ca urmare a acțiunilor patrioților, în august 1942 au fost stricate două vagoane de focoare ⁶⁵. Prin producerea unui scurtcircuit, muncitorii au scos din funcțiune generatorul de curent electric, producând întreruperea lucrului în întreaga uzină pentru un anumit timp ⁶⁶.

În luna decembrie 1943, la fabrica de țevi a Uzinelor „Malaxa“, muncitorii au spart cazanul cutiei de viteză de la laminorul de 14 țoli, ducând la stagnarea producției, iar la atelierul mecanic au fost stricate 26 de pistoane ⁶⁷. La Fabrica „Vulcan“ osiile unor chesoane erau produse cu dimensiuni mai mari decât cele necesare, iar la Fabrica „Lemaître“ șuruburile susținătoare de la chesoane erau în așa fel făcute că la prima zdruncinătură se rupeau ⁶⁸. În ianuarie 1944 a fost stricat complet un strung prin punerea unei lame de fier între roțile dințate ale acestuia. La întreprinderea „Leonida“ patrioții au pus nisip la piesele tunurilor de pe tancurile aflate în reparație. De asemenea, în mod intenționat, șenilele a 8 tancuri ce se aflau în reparație au fost călite prost, fapt ce a făcut să fie întoarse înapoi de la probă ⁶⁹.

La Uzinele de armament „Concordia“-Ploiești, sabotarea producției de război de către muncitori, sub conducerea organizației de partid, a fost deosebit de puternică încă din primele luni ale războiului hitlerist. Muncitorii executau intenționat muniții cu dimensiuni mărite, fapt ce făcea ca acestea să nu poată fi utilizate sau să distrugă armamentul ce le folosea. Așa, de pildă, în august 1941 au fost distruse multe țevi de tun de 150 mm ca urmare a folosirii de proiectile cu dimensiuni mărite ⁷⁰. Numărul obuzelor defecte, ca urmare a acțiunilor de sabotaj, reprezenta în august 1941 peste 20 la sută din întreaga producție de obuze a uzinei ⁷¹. La toate acestea trebuie adăugat faptul că muncitorii depozitau în așa fel obuzele încât o bună parte din acestea rugineau. Într-un raport din 12 august 1941 al comisiei de recepție de la Uzinele „Malaxa“ se arăta că Uzinele „Concordia“ au livrat Uzinelor „Tohan“ corpuri de proiectile de 47 mm și 150 mm ruginite în proporție de 80—90 la sută ⁷², fapt ce a determinat consumarea unui volum mare de muncă pentru curățirea lor, ducând în acest fel la întârzierea aprovizionării frontului cu proiectile.

Un rol însemnat în sabotarea producției de război de la Uzinele „Concordia“-Ploiești l-au avut muncitorii de la turnătorie, care cauzau stricăciuni la cuptoare, lipsind în acest fel uzina de metalul necesar producerii armamentului și munițiilor. Așa, de pildă, în decembrie

⁶⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 840, fila 74.

⁶⁶ Loc. cit., fondul nr. 10, dosarul nr. 2732, fila 417.

⁶⁷ Arhiva M.F.A., Depozitul Rm.-Sărat, fondul M.I.A.P.R., dosarul nr. 2/1943—1944, fila 545.

⁶⁸ Arhiva M.F.A. — M.St.M., dosarul nr. 726/54, filele 32, 33.

⁶⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 26, dosarul nr. 4263, filele 116, 117.

⁷⁰ Arhiva M.I.G., fondul M.I.A.P.R., dosarul nr. 15/1941, Comisii recepție, fila 76.

⁷¹ Ibid.

⁷² Loc. cit., fila 110.

1942, muncitorii de la turnătorie, în mod intenționat au supraîncărcat cuptorul de topit aramă, fapt ce a dus la spargerea vetrei acestuia. Ca urmare, cuptorul a fost scos din funcțiune pe o perioadă de 3 luni⁷³. Acțiunile de sabotaj la turnătorie au continuat și în anii următori. În ianuarie 1944, datorită sabotajului, a fost stricat cuptorul de rafinat aramă⁷⁴, ceea ce a determinat întârzierea executării comenzilor de proiectile. La secția mecanică a Uzinelor „Concordia“, muncitorii introduceau sare, nisip, șpan în baia de ulei a mașinilor, ducând la stricarea acestora. În acest fel a fost scoasă din funcțiune, în martie 1943, și mașina de tăiat ghinturi la țevele de tunuri, determinând întreruperea producției pentru o anumită perioadă⁷⁵. La această secție sabotarea producției se realiza și prin aceea că în executarea pieselor nu se respectau datele stabilite de planuri și caietele de sarcini, ducând la rebutarea unui mare număr de piese. Piese care la prima vedere creau impresia că respectă prevederile caietelor de sarcini, aveau unele cote depășite cu mult peste prevederi. De pildă, la un control ce s-a făcut la o piesă de la închizătorul tunului de 47 mm antitanc s-a văzut că la această piesă o cotă era depășită cu 10 mm față de cea indicată în schiță⁷⁶. Această constatare a fost făcută după ce se produsese deja un mare număr de închizătoare. Organele de stat semnalau faptul că această acțiune a fost organizată de comuniști. „Se poate afirma că depășirea acestei cote — se arată într-o adresă a Președinției Consiliului de Miniștri din 22 octombrie 1943 — a fost pusă la cale de elementele comuniste din această secție de tunuri“⁷⁷. De altfel, într-o adresă a Președinției Consiliului de Miniștri se recunoștea amploarea pe care o luase această formă de sabotaj în întreprinderile producătoare de armament din întreaga țară. „În ultimul timp s-a observat o activitate de sabotare lentă de către elementele din mișcarea comunistă — lucrători în industrii — în sensul că nu respectă cotele stabilite de planuri și de caietele de sarcini“⁷⁸.

În porturi și docuri, unde existau puternice organizații de partid, muncitorii au sabotat sistematic războiul hitlerist. În Constanța, la Șantierele navale și de reparații, muncitorii executau lucrări de proastă calitate și întârziiau intenționat repararea la timp a vaselor de război. Au fost situații când o piesă era adusă înapoi în atelier de câteva ori pînă să fie dată ca bună de utilizat; ca urmare, reparația unor vase de război se prelungea cu săptămîni întregi față de termenul stabilit inițial. Așa s-au petrecut lucrurile și cu distrugătoarele „Mărăști“ și „Mărășești“ aduse pentru reparație. În timpul reparației, muncitorii au montat în așa fel supapele de siguranță la căldări, încît acestea nu au rezistat la

⁷³ A.I.I.P., fondul nr. 2, dosarul nr. 28, fila 202.

⁷⁴ Loc. cit., filele 189—191.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Arhiva M.F.A. — M.St.M., dosarul nr. 726/54, filele 32, 33.

⁷⁷ Loc. cit., fila 33.

⁷⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 2, dosarul nr. 840, fila 74.

presiune și au trebuit să fie schimbate de cîteva ori, fapt ce a întîrziat repararea distrugătoarelor cu două săptămîni. Au fost întreprinse acțiuni de sabotaj și în timpul reparării navei de război „Regina Maria“, a submarinului „Delfinul“ și a distrugătorului „Ferdinand“⁷⁹. Aceste acțiuni, întreprinse de muncitori, făceau ca navele de război, după lansarea lor la apă, să fie readuse pe șantier, deoarece se constata că sînt reparate defectuos. În ziua de 12 octombrie 1943, din îndemnul organizației de partid, un lucrător a aprins uleiul din santina motorului la șalupa germană „Ochlei“, ducînd la incendierea acesteia. Tot în acea zi, muncitorii au incendiat monitorul „Brătianu“ ce se afla la Arsenalul marinei⁸⁰.

În portul Giurgiu, lucrătorii au organizat incendierea vaselor petroliere destinate Germaniei. Astfel, la 5 decembrie 1942 au fost incendiate 19 vase petroliere, lipsind pe hitleriști de însemnate cantități de produse petroliere, cît și de importante mijloace de transport⁸¹. Repetatele anchete ordonate de Antonescu, în scopul lichidării acțiunilor de sabotaj ale muncitorilor de la șantierele navale, unde producția de război scădea îngrijorător, au fost nevoite să constate că trăsătura caracteristică a stării de spirit a muncitorilor era nemulțumirea și că aceasta avea drept cauze, pe de o parte, situația materială grea a muncitorilor, iar pe de altă parte, activitatea politică intensă a comuniștilor care organizau și mobilizau pe muncitori la sabotarea industriei de armament⁸².

Creșterea în intensitate a luptei muncitorilor pentru sabotarea producției de război și-a găsit expresia și în distrugerea unor secții ale întreprinderilor industriale producătoare de armament, a unor depozite militare și altor obiective militare. Comuniștii chemau pe muncitori la sabotarea războiului hitlerist, la incendierea întreprinderilor ce lucrau pentru război: „Muncitori! — se spunea într-un manifest al P.C.R. — Luptați pentru încetarea războiului... incendiați întreprinderile de război! Nici un glonte, nici un șurub pentru războiul lui Hitler! Luptați pentru pace, pîine și libertatea voastră și a întregului popor“.

Ca urmare a acțiunilor duse de muncitori, sub conducerea organizațiilor partidului comunist, o serie de obiective cu caracter militar au fost distruse parțial sau în întregime. La 20 iulie 1942, muncitorii au pus la cale un puternic incendiu la Fabrica „Wolff“, care lucra plăci și blindaje pentru tancuri, precum și armament divers. Focul a provocat distrugerea unei însemnate cantități de materiale de război⁸³. O puternică lovitură a fost dată de către muncitori producției de armament prin distrugerea, în 1943, a celei mai mari și mai importante magazii de materiale de la U.D.R.⁸⁴, printr-un incendiu, care a paralizat pentru cîteva luni de

⁷⁹ A.I.I.P., fondul memorii, dosarul nr. 133 — Constanța.

⁸⁰ Arhiva M.F.A. — M.St.M., fondul M.I.A.P.R., dosarul nr. 2/1943—1944.

⁸¹ „Buletin“ din 5 decembrie 1942.

⁸² Arhivele statului Galați, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. 517/1941, filele 163—164.

⁸³ A.I.I.P., dosarul nr. 22, fila 3.

⁸⁴ A.I.I.P., fondul nr. 2, dosarul nr. 33, filele 44, 46.

zile producția. În această magazie se găseau depozitate toate piesele și aparatul de la tunuri, aruncătoare de mine și locomotive. Cu toată insistența conducerii întreprinderii și a organelor militare, muncitorii au refuzat să participe la stingerea focului, fapt ce a făcut ca să nu poată fi salvate nici un fel de materiale⁸⁵. Pagubele s-au ridicat la 150 milioane de lei, iar cele 25 de locomotive care urmau să fie livrate nu au mai putut fi expediate⁸⁶. La 1 august 1942, la șantierul Rudeni a fost pus la cale un incendiu care a făcut să explodeze 90% din muniția aflată pe șantier⁸⁷. În ziua de 11 iunie 1942, la depozitele de muniții de la marginea orașului Buzău a avut loc o explozie de mari proporții. Cu această ocazie au luat foc circa 66 de depozite, făcând să explodeze peste 200 de vagoane de muniții. Focul s-a propagat și la depozitul de carburanți german care se găsea în apropiere și care conținea câteva sute de vagoane de benzină de aviație. Acest depozit a fost distrus complet⁸⁸.

Unele din formele principale de luptă folosite de muncitorii din întreprinderile metalurgice și producătoare de armament au fost acțiunile revendicative și grevele. În multe întreprinderi, unde muncitorii au ieșit în masă în fața direcției sau administrației, manifestațiile au fost transformate de către comuniști în adevărate demonstrații de protest îndreptate împotriva dictaturii militare-fasciste. Teroarea fascistă dezlănțuită de autoritățile antonesciene nu a putut împiedica manifestațiile antifasciste și antirăzboinice. Valurile de conflicte de muncă și acțiuni greviste creșteau în intensitate. De exemplu, în întreprinderile din orașele Galați și Brăila, în perioada 1941—1944, au avut loc un mare număr de conflicte colective de muncă⁸⁹. De asemenea, în perioada 15 octombrie-15 noiembrie 1943 au avut loc conflicte de muncă și manifestări de protest activ în 23 de centre și întreprinderi industriale, între care la „Malaxa“, Reșița, Hunedoara⁹⁰.

În februarie 1942, ca urmare a reducerii suplimentului de pâine de la 300 g la 200 g pe zi, muncitorii de la Pirotehnia armatei, secția ajustaj, au părăsit lucrul în semn de protest față de această măsură⁹¹.

La Uzinele Bocșa Română, care produceau echipament pentru armată⁹², prin acțiunile lor hotărâte, muncitorii au împiedicat pe patron să introducă un schimb de noapte și ore suplimentare, în vederea execu-

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Arhivele statului București, Depozitul Pantelimon, fondul U.D.R./1943, dosarul nr. 437.

⁸⁷ Loc. cit., fondul U.D.R./1942, dosarul nr. 228/27.

⁸⁸ A.I.I.P., Buletinul de informații din iulie 1942, Biroul 2.

⁸⁹ N. G. Munteanu: „Acțiuni muncitorești desfășurate în Galați și Brăila împotriva exploatarei capitaliste și a dictaturii militare-fasciste (1941—1944)” în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1963, pag. 75.

⁹⁰ „Capitalismul monopolist în România”, Editura politică, 1962, pag. 306.

⁹¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 841, fila 227.

⁹² Loc. cit., dosarul nr. 286, filele 15, 16.

tării comenzilor urgente pentru armată⁹³. În Buletinul informativ al conducerii Pirotehniei armatei din iunie 1941, recunoscându-se activitatea comuniștilor în organizarea și pregătirea acțiunilor greviste, se arăta că „elementele comuniste exploatează nemulțumirile lucrătorilor, făcînd propagandă pentru a-i determina la o acțiune grevistă”⁹⁴.

Deși dictatura militară-fascistă a interzis prin lege grevele — participarea la astfel de acțiuni fiind pedepsită cu moartea —, muncitorii din uzinele metalurgice și de armament au practicat această formă de luptă în sabotarea producției de război și în aprovizionarea frontului, în subminarea regimului fascist. Acțiuni greviste au avut loc în numeroase întreprinderi. Încă din primele zile ale războiului hitlerist, muncitorii de la U.D.R. au declanșat o acțiune grevistă de condamnare a regimului militar-fascist, care tirise România în război⁹⁵. La 26 noiembrie 1942, la Uzinele de armament „Concordia” din Ploiești, muncitorii au declarat o grevă care a ținut de la ora 11 la ora 16⁹⁶. În luna martie 1943 a fost declarată o grevă la „Uzinele Romîne”⁹⁷. Într-o sinteză a biroului siguranței se aprecia că la această uzină „s-a constatat menținerea unei permanente atmosfere de atașament față de comunism”⁹⁸. Acțiunile revendicative și grevele au provocat dese întreruperi ale procesului de producție, au unit în lupta patriotică comună un mare număr de muncitori, indiferent de concepțiile lor politice, constituind o manifestare a combativității și urii clasei muncitoare împotriva fascismului și războiului hitlerist.

Acțiunile multiple și variate, ca forme ale luptei muncitorilor conduși de partid pentru sabotarea producției de război, au dus la întîrzierea livrării de către întreprinderi a comenzilor militare, precum și la scăderea producției de război. Uzinele producătoare de armament „Concordia”, în perioada aprilie-septembrie 1941, au livrat 10 000 corpuri de proiectile în loc de 21 250 cît era prevăzut, adică cu mai puțin de 50% din întreaga comandă⁹⁹. În 1943, producția acestei uzine reprezenta doar 40% din producția anului 1939¹⁰⁰. Uzinele „Astra”-Orăștie au livrat o serie de comenzi cu mare întîrziere. Așa, de pildă, în mai 1944, lotul 3 de lovituri complete de 75/43 exploziv a fost livrat cu o întîrziere de 39 de zile lucrătoare¹⁰¹. La 1 iunie 1944, lotul 2 de lovituri complete de 75/43 a fost recepționat cu o întîrziere de 24 de zile¹⁰².

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Loc. cit., fondul nr. 68, dosarul nr. 6 248, fila 113.

⁹⁵ A.I.I.P., fondul nr. 2, dosarul nr. 33, filele 47—50.

⁹⁶ Arhivele statului București, fondul M.A.I., pachetul 1—4/1942.

⁹⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 79, dosarul nr. 7 669, fila 479.

⁹⁸ Loc. cit., fila 480.

⁹⁹ Arhiva M.I.G., fondul M.I.A.P.R., dosarul nr. 15/1941, Comisii recepție, fila 145.

¹⁰⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., dosarul nr. 3 119, vol. 18, fila 1.

¹⁰¹ Arhiva M.I.G., fondul M.I.A.P.R., dosarul nr. 145/1944, fila 86.

¹⁰² Loc. cit., fila 201.

Sabotarea producției de război a fost una dintre cauzele care au făcut ca producția industriei metalurgice să se mențină în tot timpul războiului hitlerist la un nivel scăzut. Acest lucru era nevoit să-l recunoască pînă și Ion Antonescu, care, într-o ședință a Consiliului de Miniștri din 24 iunie 1942, arăta că la Reșița, care avea o capacitate de producție de 20 000 tone de oțel lunar, nu se produceau decît 18 656 de tone în octombrie 1941 și 10 334 de tone în ianuarie 1942 ¹⁰³. La Uzinele Titan-Nadrag-Călan, față de capacitatea de producție care la fontă era de 6 000 de tone lunar, în noiembrie 1941 se produceau doar 4 917 tone, în decembrie 1941 — 2 861 de tone, iar în februarie 1942 — 3 219 tone ¹⁰⁴. La Hunedoara, din cele 4 cuptoare cu o capacitate totală de 10 000 tone de fontă lunar, lucrau numai două cuptoare, producția fiind de 1 826 de tone în luna octombrie 1941 și 823 de tone în februarie 1942 ¹⁰⁵. Însăși presa oficială din România din acea perioadă era nevoită să recunoască amploarea luptei muncitorilor pentru sabotarea producției de război. Ziarul burgez „Curentul” arăta că în anul 1943 au avut loc 2 789 procese de sabotaj și diversiune în producție ¹⁰⁶. Despre lupta eroică a muncitorilor din țara noastră pentru sabotarea producției destinate războiului hitlerist vorbesc numeroase lucrări scrise de istorici și publiciști străini. În lucrarea engleză „Al doilea mare război” se arată că „în România... au avut loc demonstrații antigvernamentale și antigermane, agitații, acte de sabotaj...” ¹⁰⁷, iar publicația „Cahier France-Roumanie” scria că românii „au făcut tot felul de sabotaje și atentate și ca preț al sacrificiilor lor au luat cu miile drumul lagărelor naziste de tortură și exterminare” ¹⁰⁸. În aceste condiții deosebit de grele, comuniștii, înfruntînd cu curaj teroarea sălbatică a gestapoului și siguranței, devotați cauzei poporului și partidului, cu prețul unor mari jertfe, au intensificat acțiunile împotriva mașinii de război fasciste. Vorbind de eroismul și jertfele de care au dat dovadă comuniștii în lupta pentru sabotarea producției de război, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej sublinia : „În anii întunecați ai războiului hitlerist, comuniștii, animați de cel mai fierbinte patriotism, au dat nenumărate jertfe, organizînd sabotarea mașinii de război și mobilizînd toate forțele patriotice, întregul popor, la acțiune în vederea răsturnării dictaturii militaro-fasciste” ¹⁰⁹.

¹⁰³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 369, filele 3—40.

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Ibid.

¹⁰⁶ „Curentul” din 15 ianuarie 1944.

¹⁰⁷ „The second great war”, Sir John Hammerton, London, S.C. 4, vol. VII, fila 2 796.

¹⁰⁸ „România alături de Națiunile Unite”, de general Cochet și lt. col. Paquier (articol apărut în „Cahier France-Roumanie” nr. 5, din septembrie-octombrie 1946, pag. 40—46).

¹⁰⁹ Gh. Gheorghiu-Dej, „A XX-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist”, Editura politică 1964, pag. 8.

Folosind diferite forme de luptă, muncitorii din întreprinderile metalurgice și producătoare de armament, conduși de partidul comunist, au dat lovituri puternice mașinii de război, dictaturii militare-fasciste și ocupanților fasciști, grăbind prin aceasta sfârșitul războiului hitlerist. În acest fel acțiunile de sabotaj desfășurate de muncitorii din întreprinderile metalurgice și producătoare de armament au constituit o contribuție la lupta generală a poporului român împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist, pentru înfăptuirea glorioasei înșurătorii armate antifasciste din august 1944.

Cu privire la problema caracterului și sarcinilor revoluției în România, oglindite de documentele mișcării muncitorești din anii 1916 - 1918

C. MOCANU

România, deși a pășit mai târziu decât unele țări din Apus pe calea dezvoltării capitaliste, era o țară capitalistă, alături de forme monopoliste având, mai ales în agricultură, puternice rămășițe feudale; tot mai mult aservită economic, implicit și politic, monopolurilor străine, burghezia română își manifesta și ea tendințele imperialiste. Cu această situație complexă, în perioada adâncirii contradicțiilor sociale prilejuite de războiul imperialist, România, ca și alte țări din sud-estul și centrul Europei, se afla în fața rezolvării sarcinilor rămase de la revoluția burghezo-democratică, această rezolvare fiind cerută cu necesitate de întreaga stare a lucrurilor.

În legătură cu stadiul în care se afla România, cu rolul claselor sociale existente și angrenate în luptă și, ca urmare, în legătură cu transformările social-politice care trebuiau să fie înlăptuite în țară erau larg răspindite diferite curente.

În primul rînd este vorba de ideologia partidelor claselor dominante. Simplistă, reacționară, antirevoluționară, această concepție, cu multe contradicții la diferiții ei reprezentanți (liberali, averescani, țărăniști etc.), afirma că prezentul și viitorul aparțin burgheziei, care și-a făcut revoluția ei (așa cum o concepeau aceștia), că în România nu mai era teren pentru altă revoluție; mișcarea maselor muncitoare, în vederea schimbării stărilor de lucruri existente, era calomniată ca anarhie și considerată a fi fără rost.

În al doilea rînd este vorba de concepția reformistă, de esență gheristă, dominantă în conducerea partidului social-democrat (socialist), potrivit căreia România se afla în fața revoluției burghezo-capitaliste, menită să transforme, pe calea legală, parlamentară, societatea neoioabăgisto-oligarhică într-o societate burgheză. C. Dobrogeanu-Gherea, care a avut un rol însemnat în răspindirea marxismului în România, a apreciat însă greșit condițiile obiective ale etapei în care se afla țara noastră. El susținea că burghezia era clasa socială căreia îi revenea misiunea de a înlăptui revoluția democratică. „Carul socialismului“, în concepția lui, urma să treacă și prin România

după ce avea să se înfăptuiască revoluția proletară în țările înaintate ale Apusului. Aceste idei ale autorului „Neoioabăgiei” și „Socialismului în țările înapoiate” au fost îmbrățișate și amplificate de reformiști, care au închis ochii în fața învățămintelor Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Gherea însuși a încercat să „explice” revoluția proletară înfăptuită deja într-o țară mai puțin dezvoltată ca pe o „excepție”, un „fapt vremelnic”.

În opoziție cu aceste „concepții” se conturează un alt punct de vedere, care străbate ca un rîu, cu un debit cînd mai mic, cînd mai mare, cunoscînd o anumită evoluție, fără ca în acești ani să ajungă la clarificările necesare, pînă la înțelegerea completă și cît mai întemeiată a problemei revoluției.

Concluzii cît mai temeinice se pot formula prin luarea în considerare a totalității documentelor elaborate în perioada dată: programe, rezoluții, rapoarte, broșuri, articole de ziar, manifeste, apeluri, lozinci, cuvîntări rostite, documente în care sînt formulate revendicări, sarcini cu prilejul diferitelor acțiuni muncitorești. De o totalitate absolută a documentelor nu putem însă vorbi, din pricină că o parte din acestea nu au ajuns pînă în zilele noastre sau nu au putut fi încă depistate. O privire de ansamblu asupra documentelor păstrate, grupîndu-le în mod statistic (în măsura în care este posibil) după momentul de apariție și după frecvența ideilor conținute (deși acest procedeu nu este ferit de erori), oferă posibilitatea de a constata sensul principal al evoluției problemei studiate, stadiul pînă la care s-a ajuns în epoca respectivă în înțelegerea acestora.

Mai întîi trebuie menționat că încă de la primele începuturi ale mișcării muncitorești, ca urmare a reflectării realității obiective, a faptului că proletariatului îi revenise „sarcina istorică de a duce societatea înainte”, ca hegemon al transformărilor necesare „...în direcția burghezo-democratică pe cale revoluționară”¹, documentele (mai ales de la începutul mișcării) cuprindeau o seamă de sarcini „pașoptiste”, burghezo-democratice, e drept, de regulă, învăluite în mantia parlamentarismului². Totodată, în aceste documente (mai ales spre sfîrșitul peri-

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 362.

² Astfel, în programul cercurilor socialiste din 1886 asemenea prevederi erau apreciate prin termenul „revendicări general-democratice”, termen folosit relativ des în presa muncitorească a timpului, în cadrul revendicărilor general-democratice, incluzîndu-se și sarcini ale desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice. În primul program (din 1893) al P.S.D.M.R. existau unele revendicări concrete, burghezo-democratice. După ce se preciza că social-democrația luptă pentru forma de guvernămînt republicană, între numeroasele prevederi sociale, economice și politice, de un caracter complex, se cuprindeau puncte ale programului revoluției burghezo-democratice. Se prevedea: egalitatea cetățenilor la vot și în fața legilor, prefacerea armatei permanente în națiunea înarmată, despărțirea bisericii de stat, laicizarea învățămîntului, impozitul treptat și progresiv asupra veniturilor, electivitatea tuturor funcționarilor. Între prevederile privind țărani erau cele vădit îndreptate împotriva rămășițelor feudale, și anume: desființarea tuturor învoielilor în natură, dijma, zilele de prestație, căratul, rușfeturile etc., învoielile urmînd a se face în bani pe ziua de lucru; problema pămîntului rămînea însă, în fond, confuză („Documente din mișcarea muncitorească. 1872—1916”, Editura C.G.M., 1947, pag. 194—203).

oadei moderne) se vorbea de transformarea societății existente în societate socialistă³. Încă de la sfîrșitul secolului trecut s-a conturat ideea că statul burghez trebuia răsturnat⁴, iar revoluția socială a început să fie înțeleasă și sub aspectele ei mai concrete, ca revoluție făcută de muncitorii organizați și care putea să ia forme violente sau pașnice, în raport de o seamă de împrejurări istorice, cum, bunăoară, preciza „Revista socială”⁵.

Pe măsură ce se dezvolta capitalismul, cu toate consecințele sale, pe plan ideologic se reflectau — în pofida dominației gherismului mai ales după 1910, 1911 — procesul de maturizare a proletariatului, constatarea fenomenului de diferențiere a țărănimii. Marea răsccoală țărănească din 1907, desfășurată în condițiile creșterii mișcării muncitorești, a arătat acuitatea problemei agrare în țara noastră, unde nu se înfăptuise pînă la capăt revoluția burgheză. „1907” a fost un moment de însemnate învățăminte, dar acestea nu au fost analizate temeinic în acea vreme din pricina influenței dominante a reformismului, sprijinit teoreticește mai ales în problema agrară pe gherism.

În ce privește revoluția, totuși, în pofida concepției neoioabagiste dominante, în condițiile creșterii curentului revoluționar din mișcarea muncitorească, s-a ajuns să fie afirmată ideea justă că revoluția socialistă poate avea loc într-o țară ajunsă numai la o anumită dezvoltare economică. Revoluția socialistă, scria „Viitorul social”, este determinată obiectiv. În același timp însă ea este un rezultat subiectiv și conștient. De aceea, sublinia revista menționată, „proletariatul nu va aștepta ca evoluția capitalistă să socializeze mijloacele de producție, proletarizînd totul, industrializînd totul; această industrializare o va desăvîrși el singur prin cucerirea puterii politice și nu în detrimentul poporului, cum ea se face astăzi, ci spre folosul lui”⁶. După luarea puterii, societatea va fi reorganizată socialist, cu „ajutorul mașinii guvernamentale”, aceasta fiind „dictatura politică a proletariatului, către care trebuie să țintească toate luptele sale”⁷.

Cu toate limitele lui, datorate influenței tot mai mari a oportunismului, programul Partidului social-democrat din România, adoptat la Congresul de refacere din 1910, cuprindea, pe lîngă ideea cu privire la viitorul socialist al țării, și unele revendicări care reflectau o serie de aspecte ce țineau de desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice. Acest lucru se constată nu atît prin noțiunile folosite în text, ci înde-

³ Vezi în acest sens: N. Petrovici: „Despre problema caracterului și perspectivelor revoluției în literatura de partid (pînă la Congresul al V-lea al P.C.R.)”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 1/1956.

⁴ De exemplu, în „Drepturile omului” din 15 martie 1885.

⁵ „Revista socială” nr. 4/1885, pag. 154.

⁶ „Viitorul social” nr. 11—12, din iunie-iulie 1908, pag. 342.

⁷ Loc. cit., pag. 341.

osebi prin analiza conținutului acestora, analiză care trebuie făcută cu atenție, ținând seama de păienjenisul înrîuririi concepției reformiste⁸.

În documentele elaborate în vechea Romînie sau în Transilvania, uneori prin colaborare reciprocă între militanții de o parte și de alta a Carpaților (D. Marinescu, Șt. Gheorghiu, I. C. Frimu, M. G. Bujor, Al. Constantinescu, M. Vexler, Al. Nicolau, I. Crețu ș.a.), se vorbește de necesitatea înlocuirii monarhiei cu un regim republican, a unirii Transilvaniei cu Romînia, de înfăptuirea unei reforme agrare care să lovească în temelia mării proprietăți, de libertăți democratice pentru popor. Îndeosebi în preajma războiului, în pofida concepției reformiste dominante, au început să-și facă loc unele idei care indicau dezvoltarea mișcării revoluționare, apropierea de ideea folosirii crizei interne provocate de război, ceea ce începea să infirmе linia așteptării momentului cînd „carul socialismului” va trece și pe la noi după ce va învinge în Occident.

Deși Romînia încă nu intrase în război, contradicțiile sociale se ascuțeau rapid, acest fapt fiind determinat de însăși esența capitalismului, războiul, prin consecințele sale, accelerînd acest proces.

Tocmai în împrejurările menționate, fără a se fi înțeles clar ideea leninistă a transformării războiului imperialist în război civil, în mișcarea muncitorească din Romînia, pe însuși temeiul radicalizării ei, s-a produs apropierea de o asemenea linie de luptă revoluționară⁹. Publicarea în presa romînă muncitorească în 1915—1916 a unor cuvîntări

⁸ Programul arăta just că „dezvoltarea Romîniei în direcția capitalismului” era o necesitate „pe care nimic nu mai e în stare s-o înlătore”; explicația acestei dezvoltări prin influența țărilor capitaliste înaintate era însă eronată. Maselor li se arăta că numai prin preluarea puterii politice se puteau soluționa mai bine gravele probleme din viața țării, mizeria și asuprirea. În program se arăta necesitatea de a se scăpa de piedicile puse în cale de rămășițele feudale: „Pășind la luptă în această direcție spre o guvernare muncitorească-țăărănească (subl. ns.). Partidul social-democrat din Romînia își dă perfect de bine seama de piedicile deosebite ce le pune în cale starea înapoiată a țării, adică rămășițele de raporturi învechite din vremea iobăgiei”. Soluția ce se dădea era însă în spiritul gherismului. Unele idei pozitive cuprinse în expunerea de motive erau concretizate în punctele programului, puncte asemănătoare cu cele din 1893; se aduceau în plus unele aspecte noi, rezultate din situațiile intervenite în răstimpul celor aproape 20 de ani de la primul program al partidului muncitorilor. („Documente din istoria mișcării muncitorești. 1872—1916”, Editura C.G.M., 1947, pag. 462, 465 ș.a.)

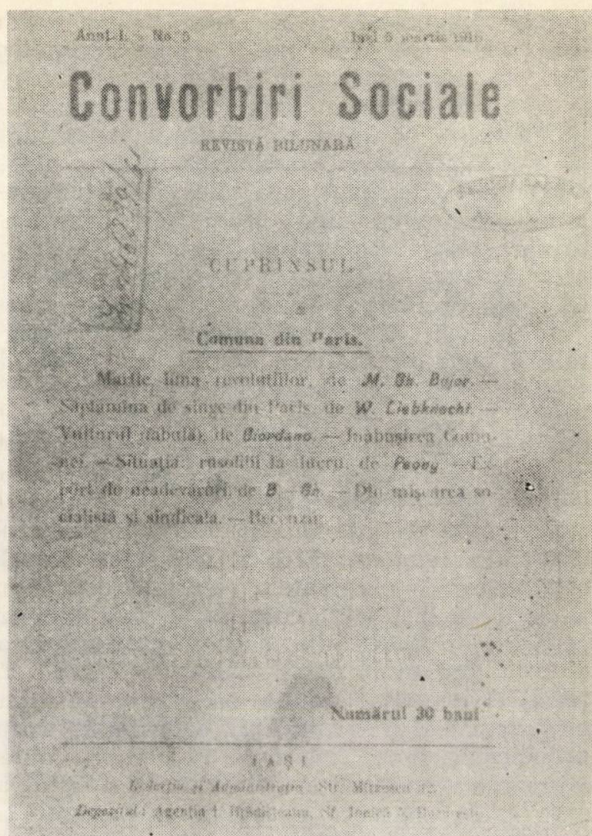
În motiunea Congresului din 1912 al P.S.D. s-au stabilit unele măsuri tactice, avînd în vedere că „lupta de clasă între stăpîni și lucrători nu va lua sfîrșit atît timp cît proletariatul nu va cuceri *puterea politică* (subl. ns.) ca să înlătore exploatarea omului de către om prin transformarea proprietății capitaliste private în proprietate socialistă”. Aici se arăta că mișcarea proletară din Romînia era o mișcare esențial revoluționară, că revoluția proletară decurgea din realitatea istorică, din scopurile și forțele proletariatului, că ea avea o bază de masă, deoarece „mișcarea de dezrobire a proletariatului” era o mișcare a *maselor* (subliniat în document), revoluția proletară nefiind „a unui mînunchi de oameni, ci a unui popor întreg împiedicat de a-și apăra interesele prin mijloace legale” („Documente din mișcarea muncitorească. 1872—1916”, Editura C.G.M., 1947, pag. 521, 522.)

⁹ De altfel, această idee era cunoscută mai de mult. În 1907, în „Romînia muncitoare” nr 14, din 9—16 septembrie, un delegat la Congresul de la Stuttgart al Internaționalei, referindu-se la amendamentul adus rezoluției în problema războiului (de a se folosi criza internă pentru dezvoltarea revoluției), menționa că acest amendament „ne va satisface pe deplin”. În 1916, în „Convorbiri sociale” nr. 5, M. Vexler exprima ideea folosirii condițiilor de război pentru creșterea luptei de eliberare.

și articole ale lui V. I. Lenin tocmai pe probleme ale războiului imperialist a constituit un însemnat indiciu al apropierii de leninism în problemele războiului, păcii și revoluției. De altfel, reflectând această poziție exprimată și în numeroase cuvântări rostite în fața muncitorilor mai ales de către Ștefan Gheorghiu și I. C. Frimu, în „Convorbiri sociale”¹⁰ M. G. Bujor publica în 1916 articolul „Martie, luna revoluțiilor”, în care, după ce expunea succint revoluțiile ce izbucniseră în această lună sau apropiat de ea, sublinia că, în decursul acestor revoluții, „clasa muncitoare devine un factor tot mai *activ* și mai *conștient* în prefacerile sociale și în vechea luptă pentru descătușarea omenirii...”¹¹. După ce definea revoluția socială*, se arăta că înfăptuirea revoluției „nu va fi posibilă fără o temeinică pregătire”, fără a exista „condițiile subiective și obiective care să o facă necesară”, că formele și metodele de înfăptuire a revoluției depind de „îndîrjirea de care dă dovadă burghezia în apărarea atotputerii sale”¹².

Asemenea idei, exprimate înainte de 1917, aveau limitele lor, nu duceau interpretarea pînă la toate consecințele ei, la baza lor mai stătea ideea că trebuia așteptat pînă ce se va produce dezvoltarea deplină a capitalismului. Deși în această etapă erau formulate îndeosebi sarcini care se înscriau pe drumul desăvîrșirii revoluției burghezo-demo-

Revista „Convorbiri sociale” în care, în 1916, a fost tipărit articolul „Martie, luna revoluțiilor”, unde se remarcă rolul clasei muncitoare în pregătirea revoluției în România (Fototeca A.I.I.P.)

¹⁰ Din această revistă, care avea un conținut eclectic, am reținut numai acele câteva materiale publicate de militanții înaintați.

¹¹ „Convorbiri sociale” nr. 4/1916, pag. 92.

* Termenul generic *revoluția socială*, fără a se preciza despre ce fel de revoluție era vorba (prin care se subînțelegea însă revoluția care să ducă la socialism), a fost folosit frecvent în documente, mai ales pînă în anul 1918.

¹² „Convorbiri sociale” nr. 4/1916, pag. 125.

cratice (repetăm: multe erau într-o formulare influențată de parlamentarism), nu s-a putut ajunge la înțelegerea caracterului revoluției în fața căreia se afla România.

După intrarea României, în august 1916, în războiul mondial, participarea la acest război imperialist a grăbit adâncirea și mai mult, și mai rapid, a contradicțiilor interne ale societății, a luptei de clasă. Momentul grav prin care trecea țara a ridicat o seamă de noi probleme, a adus pe prim plan problemele generale ale mișcării: cum trebuie salvată țara, cum trebuie procedat pentru răsturnarea „puterii oligarhiei“, pentru înfăptuirea revoluției, singura în stare să răspundă pînă la capăt problemelor majore ale momentului și ale viitorului.

În acest timp, mișcarea muncitorească din România, prin elementele ei mai înaintate, a sesizat, mai mult decît înainte, că România se afla în fața unor transformări radicale. Viața reală internă, practica luptei de clasă în acel stadiu de dezvoltare a țării, cînd au survenit și unele sarcini noi rezultate din lupta împotriva războiului imperialist, au generat formularea în documentele muncitorești a o seamă de sarcini burghezo-democratice.

În cursul tot mai puternicei mișcări muncitorești desfășurate imediat după august 1916, al acțiunilor ilegale care au început să fie organizate de elementele cele mai devotate în frunte cu Al. Constantinescu pe teritoriul cîmpit, și mai ales în Moldova, la Iași, unde se retrăsese o parte din activul partidului, a început să-i fie acordată atenție mai mult decît înainte problemei revoluției. Există puțin material documentar pentru acest moment, dar din revendicările și lozincile formulate cu prilejul diferitelor acțiuni rezultă că în centrul preocupării erau încetarea războiului imperialist, eliberarea țării, înălțurarea monarhiei și „oligarhiei“, dreptul la muncă. Asemenea acțiuni, care arată concret ce sarcini se puneau în lupta de „transformare a societății“, de înfăptuire a „revoluției“, au avut loc, cu amploare, mai ales începînd din primăvara anului 1917 și mai evident în timpul manifestațiilor din mai din Moldova, cînd se cereau o Romînie democrată, republică, pămînt țăranilor, înșiși țăranii revendicînd cu putere pămînt și determinînd pe rege să facă promisiuni. Chiar faptul că regele, guvernul burghezo-moșieresc au trebuit, constrînși de împrejurări, să promită unele reforme (agrară, electorală) și să fie nevoiți să elaboreze și proiecte de legi arăta că România se afla în fața rezolvării unor principale sarcini burghezo-democratice.

Așa cum reiese dintr-o serie de documente, se cerea instaurarea prin forțele poporului a republicii, a unei republici care să fie a poporului, nu a burgheziei. Mai ales în acest timp, cînd țăranii, cei mai mulți îmbrăcați în haine militare și duși pe front, cereau să li se dea pămînt și cînd guvernul încă nu desfășurase larg politica sa de promisiuni ca să inducă în eroare masele, elementele revoluționare combăteau oligarhia, care „și-a bătut joc de înproprietărirea lui Cuza“, arătau că pămîntul trebuie să fie al țăranilor, îi chemau pe aceștia la lupta generală revoluționară, cereau exproprierea moșiilor. Totodată, trebuie arătat că, deși în multe documente *țăranii* erau chemați la luptă revoluționară, deși se făceau referiri la problema agrară, în aceste documente, ca urmare a influenței gheriste, nu erau formulate în mod pozitiv obiectivele privind tocmai această principală problemă a desăvîr-

șirii revoluției burghezo-democratice. Deși procesul de stratificare a țăranimii devenea mai evident, țăranimea era privită, de regulă, global, și, cum pînă la reforma din 1921 în viața satului predomina covârșitor țăranul sărac, legat prin felurite învoieli cu boierul, adesea militanții revoluționari înglobau țăranimea în „clasa muncitorilor“.

În documente se cereau, mai categoric decît înainte, respectarea drepturilor cetățenești, a libertății de gîndire, de organizare pentru masele populare și alte prevederi care au figurat încă în programul revoluției de la 1848 de la noi. Izvorîte din momentul respectiv al istoriei țării, din împrejurările războiului mondial imperialist, în documente figurau, de asemenea, sarcini privind lupta pentru pace, pentru eliberarea țării, privind lupta antiimperialistă.

Și pentru România, de altminteri ca în toate țările aflate în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice sau în fața înfăptuirii unei asemenea revoluții într-un moment mai avansat pe drumul istoriei, într-un moment cînd mișcarea muncitorească se afirmase ca o forță de sine stătătoare, în mod firesc în acele documente care oglindeau necesitatea desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice erau prezente și revendicări direct proletare, socialiste.

În vederea înfăptuirii prevederilor formulate, se exprima ideea că poporul trebuia să-și facă propria-i revoluție. În aceste condiții, cînd se deschideau orizonturi noi pentru popoare, „a sosit vremea ca poporul român, făcînd propria lui revoluție, să se elibereze de oligarhie și monarhism“¹³ — se scria într-un document. Este aici surprinsă ideea unei revoluții pe care trebuia să o facă întregul popor, ceea ce era firesc în noile împrejurări ale istoriei, cînd revoluția burghezo-democratică (desăvîrșirea ei) lua un caracter mai larg, cînd se manifesta tendința ca o asemenea revoluție să devină o revoluție populară.

Împletirea între sarcinile (burghezo-democratice) care nu fuseseră rezolvate și cele noi, socialiste, a imprimat o mai mare complexitate în ceea ce privește caracterul, sarcinile revoluției în fața căreia se afla România, la începutul epocii contemporane, deschisă de Revoluția din Octombrie 1917.

*„Victoria de însemnătate mondială a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie — arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — a deschis o nouă epocă în istoria omenirii — epoca trecerii de la capitalism la socialism“*¹⁴. Ideile ei au găsit în România un teren deosebit de fertil.

Problemele privind revoluția, sarcinile, caracterul ei cuprinse în documentele momentului noiembrie 1917—noiembrie-decembrie 1918 (pentru unele locuri pînă în primăvara anului 1919) sînt oglindirea unor situații diferite care s-au petrecut în acel timp în societatea de pe teritoriul patriei noastre.

O analiză mai minuțioasă a documentelor ne arată că unele dintre acestea — e drept, foarte puține —, deși promovează ideea că România era nemijlocit în fața revoluției socialiste, cuprind, la un loc, atît sarcini ale revoluției burghezo-democratice, cît și sarcini ale revoluției socialiste, predominînd unele sau altele, în funcție de diferite împrejurări concrete.

¹³ „Documente din istoria P.C.R. 1917—1921“, E.S.P.L.P. 1956, pag. 13.

¹⁴ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 429.

Astfel, manifestul adresat de un grup de militanți „maximaliști” în primăvara anului 1918 către „Țărani și lucrători”, în legătură cu rezolvarea democratică a reformei agrare (problema pământului, care aparține celor ce muncesc), sublinia: „Exproprierea silită a ciocoilor — luarea pământurilor din stăpînirea lor — trebuie înfăptuită cu toată hotărîrea și prin toate mijloacele chiar de voi. Exproprierea ciocoilor trebuie înfăptuită cu sila, cu forța”¹⁵. Este aici evidentă exprimarea unei poziții mai înaintate, viața însăși arătînd voința și potențialul de luptă ale țăranimii, contrar susținerilor teoriei gheriste, infirmată de lupta pentru pămînt a țăranilor.

În privința schimbărilor pe plan statal, manifestul arăta muncitorilor și țăranilor: „Jugul monarhic al regelui și al slujitorilor lui trebuie scuturat!... Republica, adică domnia poporului adevărat, fără rege — republica trebuie să înlocuiască stăpînirea putredă de pînă mai ieri”¹⁶. Semnalăm și aici că nu era vorba de o republică oarecare, burgheză, ci de o republică în care să se realizeze domnia poporului — cum se exprima documentul.

Un alt document, după ce evidenția că „de azi începe o eră nouă în istoria Romîniei”, arăta clasei muncitoare, maselor populare: „Eliberarea noastră trebuie să fie numai opera noastră proprie”. Muncitorimea de la orașe și sate nu mai poate lăsa destinele ei în mîinile stăpînitorilor. „Vrem ca poporul romîn să hotărască”. „Vrem dreptul de vot deopotrivă pentru toți locuitorii țării”, „Vrem o Constituantă aleasă de tot poporul, care să hotărască republica socială, darea moșilor la țăranii, confiscarea averilor, a fabricilor și a tuturor mijloacelor de producție”¹⁷.

În același sens, broșura „Cum s-a prăpădit țara” — demascînd pe cei care au adus dezastrul, prin zvîrlirea țării în războiul imperialist, demascînd politica demagogică de promisiuni adoptată de guvern și rege de teamă în fața creșterii mișcării revoluționare — arăta: „Să știe țăranii romîni odată pentru totdeauna că de la boieri vor căpăta gloante, dar nu pămînt și libertate”¹⁸. Masele trebuie să lupte pentru a introduce „dreptatea, egalitatea și frăția pentru toți. Pămîntul ciocoiesc, fabricile și băncile capitaliștilor să treacă, fără nici un fel de răscumpărare, în stăpînirea întregului popor, să se instaureze republica, guvernul muncitorilor și țăranilor romîni”¹⁹. Se propunea deci exproprierea (naționalizarea) pământului, care aparținea boierilor, pămîntul expropriat urmînd să fie dat țăranilor muncitori.

În condițiile radicalizării mișcării muncitorești după 1914, și mai ales de la începutul anului 1917, elementele înaintate militau, cum se vede din o seamă de documente²⁰, pentru lichidarea resturilor feudale, în special prin rezolvarea problemei agrare, pentru asigurarea libertăților democratice, pentru scuturarea jugului habsburgic și unirea Transilvaniei cu Romînia.

¹⁵ „Documente din istoria P.C.R. 1917—1921”, E.S.P.L.P. 1956, pag. 43.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Loc. cit., pag. 25, 27.

¹⁸ „Cum s-a prăpădit țara. Ce spun documentele diplomatice secrete”, 1918, pag. 31.

¹⁹ Loc. cit., pag. 35, 36.

²⁰ „Mișcarea muncitorească din Ungaria oglindită în documente”, vol. V, pag. 414 și urm.

Declarația de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, prin prevederile ei datorate mișcării muncitorești și țărănești, se înscrie în rîndul documentelor care oglindesc pentru acel timp cerințele, sarcinile burghezo-democratice. Tocmai sub presiunea maselor, a marii adunări de pe „Cîmpul lui Horia“, în declarație s-au prevăzut: deplina libertate și egalitate națională în parlament, în administrația publică etc., drept de vot egal, secret pentru toți cetățenii, libertatea presei, de organizare și întrunire, reforma agrară, legiferarea unor largi drepturi pentru muncitori.

Este explicabil de ce sarcinile burghezo-democratice s-au situat în foarte strînsă legătură alături de cele ale revoluției socialiste. Pe plan mondial, orînduirea burgheză intrase în criza sa generală, iar socialismul devenea realitate într-una din marile țări vecine ; pe plan intern, România se afla în situația că tocmai pentru trecerea la socialism era necesar să fie desăvîrșită revoluția burghezo-democratică.

Incepînd mai ales de la Consfătuirea reprezentanților organelor conducătoare ale partidului și sindicatelor din 28 aprilie — 1 mai 1918²¹, tot mai multe documente vorbesc de revoluția socialistă, concretizînd numai sarcini proprii acesteia, neîntîlnindu-se seama de starea obiectivă, de stadiul în care se afla țara noastră în procesul general-revoluționar, de faptul obiectiv că România se afla atunci în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice, în vederea trecerii la revoluția socialistă. Elementele revoluționare nu au înțeles complexitatea problemei revoluției în fața căreia se afla România.

Broșura „Un an de la Revoluția Rusă“ privește mai mult problema trecerii la revoluția socialistă, sărînd peste reformele necesare pentru a se deschide drum socialismului. Deși sesizează că însăși în Rusia, unde pămîntul a trecut prin naționalizare în proprietatea întregului popor, „mai rămîne mult de lucru pînă la socializare“²², fără a ține seama de toate împrejurările de la noi, propunea pentru România desfiin-

CUM S-A PRĂPADIT ȚARA

CE SPUN DOCUMENTELE
DIPLOMATICE SECRETE

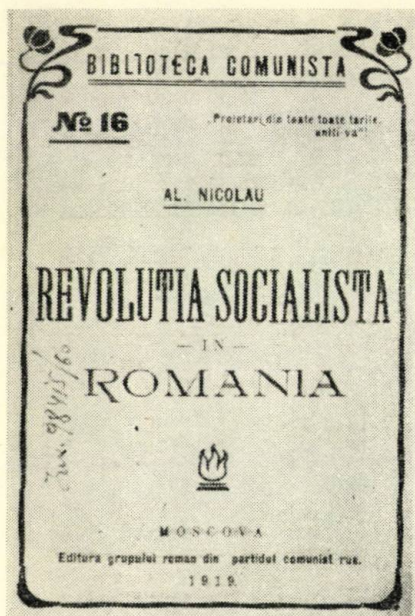
IASI
TIPOGRAFIA N. P. IONESCU
1918

Broșura „Cum s-a prăpădit țara“, întocmită de elementele revoluționare în 1918, în care se analiza situația economică și politică a țării, abordîndu-se unele probleme ale revoluției în România (Fototeca A.I.I.P.)

²¹ V. Liveanu : „1918. Din istoria luptelor revoluționare din România“, Editura politică, 1960, pag. 265.

²² „Un an de la Revoluția Rusă“ (fără dată de apariție ; poliția notează pe copertă : 10 noiembrie 1918), pag. 16, în Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R., Cota Ab. II—I, inv. 29.

Broșura „Revoluția socialistă în România” elaborată de Al. Nicolau în 1918, în care analizează unele aspecte importante ale problemei revoluției în România (Fototeca A.I.I.P.)

zicea el, „că în revoluția socialistă, nu forma urmează fondul, ci ambele se realizează deodată”; astfel, el formulează „legea” că în trecerea lor la socialism țările care rămân în urmă, adică cele care rămân capitaliste, gravitează în jurul celor devenite socialiste, și astfel, ca urmare, socialismul se va „introduce” și în țările rămase în urmă. De fapt, „legea” formulată de Al. Nicolau era infirmată de înseși datele și unele teze²⁴ cuprinse în lucrare („Vântul revoluției a început să sufle în România”), de chemarea ce o adresează maselor pentru o hotărîtă luptă revoluționară.

Mai clar decât alții, Al. Nicolau observa că în România revoluția avea o anumită evoluție. În primul stadiu se înfăptuiau, în fond, o serie de sarcini preliminare trecerii la socialism pe care nu mai putea să le îndeplinească burghezia, în ultimul stadiu se realiza revoluția proletară însăși. Autorul considera eronat că pentru prima etapă hegemonul transformărilor ar fi mica burghezie, deși singur recunoștea că această categorie era incapabilă „să facă față nevoilor momentului istoric”²⁵. În al doilea stadiu al revoluției, conducerea o va lua proletariatul. Lucrarea conținea ideea necesității luptei comune, unite a mun-

țarea directă a proprietății private, inclusiv în ce privea pământul. Semnalăm formularea mai clară a chemării la alianță a muncitorilor și țăranilor: „...muncitori de la sate și orașe, uniți-vă”²³.

Lucrarea „Revoluția socialistă în România”, scrisă în august 1918 de Al. Nicolau, cuprindea o largă și corectă expunere a drumului de apariție și dezvoltare a socialismului și făcea unele analize concrete asupra mișcării revoluționare în România.

Citind discursul lui Lenin de la 4 aprilie 1917, Nicolau sublinia ideea deosebit de însemnată că marxistul trebuie să țină seama de viața reală, să analizeze concret relațiile de clasă, să se apropie de înțelegerea complexității fenomenelor sociale. Deși autorul și-a propus să se călăuzească după aceste indicații, el nu a reușit să le aplice îndeosebi în problema de bază abordată. Al. Nicolau comitea greșeala de a încerca să aplice la noile împrejurări „legea” lui Gherea, „corectînd” pe autorul „Neoibăgiei”, dar în sensul,

²³ Loc. cit., pag. 31.

²⁴ Al. Nicolau: „Revoluția socialistă în România”, în „Biblioteca comunistă” nr. 16/1919, pag. 86.

²⁵ Loc. cit., pag. 79.

Scientific Publications

E

Partidul socialdemocrat din Romania

IN PREAJMA REVOLUTIEI

[illegible]

Ce avem de făcut?

174 123. Nov. 7. Wash. 1819.

[Faint, illegible text at the bottom of the page]

Foaia Tăranului

GAZETA P. R. T. P. L. M. I. TARANESC REVOLUTIONAR
ROMAN. 1947. ADARE ODATA PE SAPTAMANA

PACE COLIBELOR — RAZBOI CURTILOR DOMNESTI.

REVOLUTION

GAZETA MUNCITORILOR

Dacă veți încerca să înțelegem po-
 zitia noastră, trebuie să înțelegem
 mai întâi în ce situație ne aflăm în
 țară. Situația este, în primul rând,
 economică în raport cu dezvoltarea
 noastră, dar nu înțeleg cum să vorbesc
 despre aceasta. Căruia înțelegem, de
 exemplu, că guvernul țării noastre are
 o poziție foarte slabă în raport cu
 celelalte țări ale Europei. Aceasta în-
 seamă înseamnă că țara noastră nu
 poate să-și asigure în mod sigur vi-
 zionul nostru, înțelegem că țara noastră
 nu este în măsură să-și asigure în mod
 sigur viitorul și că trebuie să facă
 ceva în acest sens.

Proiect de Program al Partidului Socialist din România Declarație de Principii

... în vremea
evoluării ale c
a a dezvoltării
mând lupărilor
care socialită
rogu al revolu
firmare a naț
românească, li
această oligarh
o a căna sabie a

Cel care patronază cag
nis're și restab'lire a t

Perioada socialistă din România reprezintă un moment decisiv în istoria noastră, în care s-a realizat trecerea de la societatea feudală la societatea socialistă. În această perioadă, poporul nostru a construit o temelie solidă pentru dezvoltarea ulterioară a țării. Așadar, perioada socialistă din România este o etapă importantă în istoria noastră, care a permis realizarea unor schimbări profunde în societate și în economie.

SPRE PACEA LUMII
CATRE TOT POPORUL ROMAN

Cetateni.

Sibi, dela Neoslov si depe valea Prachova ieri au pregatit
produse si mancaruri nenumarabile, dar...

Facsimilele unor documente care în anii 1916—1918 au cuprins unele aspecte ale problemei revoluției în România (Fototeca A.I.I.P.)

citorilor și țăranilor, propunea un „program imediat al revoluției”²⁶ și, ceea ce-i deosebit de important — generalizând idei care se conturau în mișcarea muncitorească din România —, arăta că acest program nu putea fi înfăptuit fără un partid muncitoresc capabil, călit, disciplinat, fără un partid comunist. „Însă condiția primă a luptei și victoriei de mâine este organizarea temeinică și întărirea partidului nostru. Numai posedând o disciplină de fier, înlăturînd cea mai mică concesie sau colaborare de clasă, partidul nostru, Partidul Comunist din România... «va putea să canalizeze și să conducă mișcarea spontană a maselor». Partidul va fi baza activității noastre. În jurul lui trebuie să se strîngă toate forțele”²⁷.

În urma acestei evoluții a problemelor programatice, programul vechi al partidului socialist a devenit cu mult depășit de gîndirea socială, revoluționară.

În condițiile creșterii avîntului revoluționar, în partid s-a profilat cu evidență aripa de stînga, în primele ei rînduri fiind membri ai grupurilor comuniste, care au pus problema adoptării unui nou program.

„Proiectul de program al Partidului socialist din România. Declarație de principii” a fost dat publicității în decembrie 1918²⁸, după ce unele probleme au fost dezbătute în ziar și la întruniri ale muncitorilor, el însuși fiind anunțat pentru a fi supus discuțiilor; acest proiect urma să se dezbată la Congresul partidului, cu reprezentanți din întreaga țară, convocat pentru ianuarie 1919, dar amînat.

Explicînd condițiile generale care duceau la revoluția socialistă în România, partidul socialist declara că „lupta pentru cucerirea prin orice mijloc a puterii politice din mîinile burgheziei romîne și întronarea dictaturii proletare în vederea realizării idealului comunist formează unicul său scop”. Partidul „va depune toate eforturile pentru trezirea, educarea și organizarea muncitorimii de la sate și din orașe, pentru ca, făcînd-o conștientă asupra idealului comunist — idealul ei de clasă —, să o pregătească pentru momentul decisiv al realizării societății socialiste”²⁹.

Meritul principal, caracteristic, al „Declarației de principii” din decembrie 1918 este cuprinderea, pentru prima dată într-un document programatic al mișcării muncitorești din România, a ideii *dictaturii proletariatului*. Ajungînd la înțelegerea necesității instaurării dicaturii proletariatului în România, elementele revoluționare, comuniste din partidul socialist exprimau astfel rolul clasei muncitoare, caracterul ei consecvent revoluționar, capacitatea ei de a înfăptui transformările ce se cereau în viața țării.

Acest proiect de program, ca și alte documente, neglijează, omite, nu înțelege necesitatea etapei desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și, în cadrul acesteia, rezolvarea mai întii în spiritul acestei revoluții a problemei agrare. Cum am văzut, pînă în acest timp erau sesizate o seamă de probleme care țineau de desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, inclusiv problema agrară, însă aceasta nu a fost studiată

²⁶ Loc. cit., pag. 82—85.

²⁷ Loc. cit., pag. 86.

²⁸ „Socialismul” din 9 decembrie 1918.

²⁹ „Documente din istoria P.C.R. 1917—1921”. E.S.P.L.P. 1956, pag. 98—99.

temeinic, deși s-a cunoscut că această problemă era deosebit de importantă. În cadrul discuțiilor cu privire la noul program se sublinia: „Nu trebuie să uităm că importanța acestei probleme este covârșitoare pentru transformarea vieții sociale a poporului nostru”³⁰. Erau deci chiar în momentul elaborării proiectului de program unele idei juste sau care, dacă ar fi fost adîncite, duceau la interpretări mai judicioase. De aceea, acest document programatic, deși exprima realitatea caracteristică a gîndirii social-revoluționare, totuși nu cuprindea și mai ales nu dezvoltă ideile noi care încolțiseră pînă atunci.

Fiecare fapt, fiecare curent de gîndire socială trebuie analizat concret-istoric, în conexiunile sale, deoarece numai așa, cum ne învață Lenin, putem să-l apreciem mai bine, mai corect. O seamă de împrejurări interne și internaționale duceau la interpretarea că trebuie înfăptuită revoluția proletară.

În ansamblu, Europa se afla obiectiv în momentul cînd putea trece la transformarea socialistă; imperialismul — ajunul revoluției proletare — ascuțise contradicțiile capitalismului „răscopt”. Lenin însuși a vorbit adesea în 1917, 1918, 1919 de creșterea impetuoasă a mișcării revoluționare, de extinderea revoluției proletare, cu alte cuvinte, de revoluția socialistă mondială. Această împrejurare, mai ales după Revoluția Socialistă din 1917, nu putea să nu se oglindească în mișcarea pentru desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice în țările unde se punea asemenea problemă. Militanții revoluționari ai mișcării muncitorești din țara noastră nu au înțeles însă că voința lor legitimă de a se trece la societatea socialistă nu se poate totuși realiza dacă nu se iau în considerare toate împrejurările, condițiile concrete reale, dacă nu se desăvîrșește ceea ce burghezia nu a desăvîrșit, dacă nu se creează și nu se întărește alianța clasei muncitoare cu masele țărănimii.

Dacă la sfîrșitul anului 1918 în documente, în linii generale, se exprima ideea că România era în fața unei revoluții socialiste care să se înfăptuiască imediat, în timpul care urmează documentele cuprindeau ideea revoluției, a unei revoluții proletare, însă, după cum rezultă din majoritatea lor, această revoluție era privită ca o sarcină a viitorului.

Această schimbare reflecta faptul că în 1919, 1920 situația revoluționară nu mai avea aceeași acuitate privind toate trăsăturile ei definite de Lenin. Burghezia, deși încă în criză politică, a reușit să scape din încheștarea anilor 1917—1918. Datorită unei serii de cauze, în primul rînd inexistența partidului de tip nou, în România nu s-a putut înfăptui revoluția. Deși avîntul maselor s-a manifestat cu putere, cunoscînd creșteri, punctul său cel mai înalt în ceea ce privește amploarea acțiunilor fiind greva generală din 1920, nu s-a mai pus insistent problema unei revoluții imediate.

Pregătirea documentelor în vederea dezbaterii lor la Congresul partidului din 1921, și mai ales pregătirea proiectului de program, a prilejuit abordarea diferitelor probleme ale mișcării revoluționare în România, între care și aceea a revoluției. În elaborarea programului, care se referea îndeosebi la obiectivele fundamentale de viitor ale partidului, s-a pornit de la teza generală că în țara noastră trebuia să se înfăptuiască revoluția proletară. Ideea cea mai însemnată dezvoltată toc-

³⁰ „Socialismul” din 21 noiembrie 1918.

mai în timpul intensei lupte pentru crearea partidului comunist a fost că pentru însăși reușita revoluției, cum s-a remarcat încă din 1918, era neapărat necesar un asemenea partid de tip nou, în stare să pregătească și să conducă revoluția.

Crearea în mai 1921 a partidului comunist a deschis o epocă nouă în mișcarea muncitorească, necesitatea acestui partid de tip nou fiind dovedită de întreaga experiență a mișcării muncitorești din anii 1918—1921, inclusiv de experiența pe tărîmul ideologic.

Cu prilejul împlinirii a 40 de ani de la crearea partidului de tip nou, marxist-leninist, în România, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej releva: „Astăzi putem aprecia în perspectiva istorică uriașa însemnătate pe care a avut-o în viața clasei muncitoare și a întregului nostru popor acest măreț eveniment. A început o etapă nouă în lupta proletariatului și a maselor muncitoare. În fruntea lor se afla acum un conducător devotat pînă la capăt cauzei dezrobirii celor ce muncesc, hotărît să conducă la victorie lupta poporului pentru eliberarea de orice exploatare și asuprire”³¹.

Problema în fața cărei revoluții se afla România a fost lămurită tocmai de partidul comunist, înarmat cu învățătura marxist-leninistă. Învîingînd rămășițele moștenite de la vechiul partid socialist, în documente ale P.C.R., preluîndu-se tot ce a fost mai bun în mișcarea muncitorească anterioară, inclusiv din perioada analizată, încep să se cristalizeze mai bine problemele privind caracterul, sarcinile, forțele motrice ale revoluției în România.

Un moment însemnat l-a constituit Congresul al V-lea al P.C.R. care a făcut analiza problemei revoluției în România în sensul că țara noastră se afla în fața desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice și a trecerii la revoluția socialistă. Partidul comunist a soluționat problema revoluției în România, înfăptuind-o în practică în condițiile noi care au început să se creeze în urmă cu două decenii.

---

³¹ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări. 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 432.

100

de ani de la întemeierea INTERNAȚIONALEI I

Internaționala I și rolul ei istoric *

ION POPESCU-PUTURI

sociația Internațională a Muncitorilor, cunoscută sub denumirea de Internaționala I, de la a cărei înființare se împlinesc 100 de ani, a fost creată la 28 septembrie 1864, sub directa îndrumare a lui K. Marx și F. Engels. Ea a adus o contribuție de însemnătate istorică în opera măreață de răspîndire pe arena mondială a teoriei marxiste, a pus bazele unirii socialismului științific cu mișcarea muncitorească, a făurit și consolidat legături largi între diferitele organizații naționale ale proletariatului, a pregătit condițiile pentru făurirea partidelor politice ale clasei muncitoare. Internaționala I a educat proletariatul din numeroase țări în spiritul luptei revoluționare de clasă pentru eliberarea socială și națională. Ea ocupă un loc de frunte în glorioasa istorie a mișcării muncitorești mondiale.

*

Crearea Internaționalei I a răspuns unei necesități obiective, determinată de nivelul de dezvoltare al mișcării muncitorești internaționale, de sarcinile istorice pe care clasa muncitoare avea să le îndeplinească.

Dezvoltarea rapidă a capitalismului în anii de după revoluțiile din 1848—1849, criza economică mondială din 1857—1858 au dus la adîncirea contradicțiilor de clasă și au determinat creșterea luptei maselor populare împotriva exploatării și asupririi. În Franța, Germania, Anglia începe un nou avînt al mișcării muncitorești și democratice. Se intensifică lupta pentru unificarea Italiei și Germaniei; în anul 1863 izbucnește răscoala din Polonia împotriva țarismului. În S.U.A. se desfășoară războiul civil pentru lichidarea sclavajului, urmărit cu simpatie de popoarele lumii datorită caracterului său progresist și revoluționar. Lupta poporului român pentru crearea statului național unitar și independent îi aduse în 1859 o primă biruință: Unirea Principatelor Romîne,

* Comunicare ținută la Adunarea solemnă organizată de Institutul de istorie a partidului și Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu”, cu prilejul aniversării a 100 de ani de la înființarea Internaționalei I.

iar trei ani mai târziu — recunoașterea în întreaga Europă a noului stat: România. În Rusia lua amploare lupta împotriva orînduirii feudale și absolutismului țarist. În India și China se desfășurau mari războaie împotriva colonialismului și a exploatării feudale. Încep „anii relativ furtunoși dintre 1860 și 1870”¹, cum se exprima Vladimir Ilici Lenin.

Ascuțirea contradicțiilor dintre proletariat și burghezie, înviorarea mișcărilor democratice au stimulat tendințele clasei muncitoare spre organizare, spre activitate politică.

În Franța, în alegerile parlamentare din anul 1864 muncitorii propun pentru prima oară un candidat al lor. În Anglia se mărește numărul sindicatelor și al membrilor lor; se formează uniuni sindicale, cu un centru conducător al mișcării sindicale din întreaga țară — Consiliul trade-unionurilor din Londra. În Germania ia naștere în anul 1863 „Uniunea Generală a Muncitorilor Germani”, prima organizație politică muncitorească independentă din această țară. O creștere a avîntului de luptă al maselor muncitoare are loc în Belgia, Olanda, Italia, Spania etc.

Întemeierea Asociației Internaționale a Muncitorilor a fost o încununare a muncii titanice, teoretice, politice și organizatorice, depuse de Marx și Engels pentru crearea unei mișcări muncitorești internaționale avînd același țel final.

De o importanță epocală pentru întregul curs al mișcării muncitorești, pentru întreaga omenire progresistă a fost făurirea concepției marxiste despre lume, elaborarea ideologiei științifice a proletariatului. Apariția marxismului a marcat o revoluție în gândire, în concepția despre natură și societate, în desfășurarea luptei proletariatului. Marxismul a descoperit și formulat legile generale ale dezvoltării sociale, a dezvăluit forțele motrice ale progresului social, a introdus criterii științifice în cercetarea societății, pe a căror bază s-au făcut previziuni exacte. Așa cum scria V. I. Lenin, „marxismul a arătat drumul cercetării multilaterale, atotcuprinzătoare a procesului nașterii, dezvoltării și decăderii formațiunilor social-economice, îmbrățișînd totalitatea tendințelor contradictorii, reducîndu-le pe acestea la condițiile de existență și de producție precis determinabile ale diferitelor clase ale societății, înlăturînd subiectivismul și arbitrariul în alegerea ideilor «predominante» sau în tălmăcirea lor, arătînd că toate ideile și toate tendințele felurite, fără excepție, își au rădăcinile în starea forțelor materiale de producție”².

Dezvăluind caracterul istoricește trecător al orînduirii capitaliste, contradicțiile de neînlăturat ale acestei orînduirii, Marx și Engels au arătat, totodată, rolul clasei muncitoare de forță socială chemată să doboare orînduirea capitalistă, să construiască societatea comunistă, a cărei primă fază este socialismul. Ei au pus bazele învățaturii despre partidul comunist, despre dictatura proletariatului, despre societatea socialistă și comunistă.

Într-o serie de lucrări, Marx și Engels au analizat și generalizat experiența revoluțiilor din 1848—1849, arătînd sarcinile clasei munci-

¹ V. I. Lenin, Opere complete, vol. 14, Editura politică, 1963, pag. 384.

² V. I. Lenin, Opere, vol. 21, Editura P.M.R. 1952, pag. 43.

toare în lupta pentru răsturnarea burgheziei și instaurarea dominației sale de clasă. În lucrările „Manifestul Partidului Comunist“, „Adresa Organului Central către Liga Comuniștilor“ (1850), „Luptele de clasă în Franța din 1848—1850“ (1850), „18 Brumar al lui Ludovic Bonaparte“ (1851—1852), „Războiul țărănesc german“ (1850), „Revoluția și contra-revoluția în Germania“ (1851—1852) etc., Marx și Engels elaborează ideea luptei clasei muncitoare pentru socialism, a făuririi alianței clasei muncitoare cu masele largi ale țărănimii, ca o condiție de bază a victoriei revoluției proletare, a posibilității trecerii rapide de la revoluția burghezo-democratică la revoluția socialistă. Plecând de la învățămintele răscoalei muncitorilor din iunie 1848 de la Paris, ca și ale răscoalelor din mai 1849 din Germania, Marx și Engels au pus bazele învățături despre insurecția armată a proletariatului. În lucrarea „Contribuții la critica economiei politice“ (1859) Marx expune pentru prima oară într-o formă sintetizată teoria valorii. În celebra prefață la această lucrare, el dezvăluie legitățile obiective ale dezvoltării economice a societății.

Elaborarea teoriei marxiste, răspindirea ideilor socialismului științific au contribuit efectiv la ridicarea nivelului ideologic al elementelor înaintate din mișcarea muncitorească, la crearea condițiilor pentru făurirea unei puternice și atotcuprinzătoare mișcări muncitorești, călăuzită de o teorie revoluționară.

Paralel cu activitatea teoretică și publicistică, Marx și Engels au desfășurat o intensă activitate organizatorică în vederea creării Internaționalei I. Dînd dovadă de o mare tenacitate și, în același timp, de maleabilitate, ei au acționat, după 1848, cu răbdare și răspundere pentru gruparea tuturor forțelor care puteau concura la consolidarea mișcării muncitorești internaționale. Marx și Engels restabilesc legăturile cu membrii Ligii Comuniștilor, cu mișcarea chartistă, cu blanquiștii din Franța.

Un rol important în creșterea conștiinței de clasă a muncitorilor, în stringerea legăturilor dintre diferitele organizații muncitorești l-a avut Liga Comuniștilor, precursora Internaționalei I. Engels sublinia că „principiile teoretice pe care Liga Comuniștilor le-a înscris pe stindardul său în «Manifestul Comunist» din 1847 constituie în momentul de față cea mai puternică legătură internațională a întregii mișcări proletare din Europa și din America”³.

Marx și Engels întrețineau legături strînse cu conducători ai mișcării muncitorești din diferite țări, cum erau W. Liebknecht și Lessner în Germania, Paul Lafargue în Franța, Harney și Johnson în Anglia etc. Ei acordau o importanță deosebită combaterii caracterului sectar, îngust al unor organizații muncitorești, întăririi legăturilor dintre conducătorii mișcării muncitorești și masele de muncitori. Sub directă îndrumare a lui Marx și Engels au fost organizate o serie de acțiuni de solidaritate a proletariatului internațional cu lupta grevistă din 1859 a muncitorilor constructori din Londra, cu mișcarea de eliberare națională a cipailor din India și a taipinilor din China, îndreptate împotriva dominației colonialiste engleze. Marx și Engels au participat

³ K. Marx — F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 366.

nemijlocit la campania proletariatului englez împotriva intervenției Angliei în favoarea forțelor reacțiunii segregacioniste din S.U.A.

Caracterul combativ al Asociației Internaționale a Muncitorilor, activitatea ei consecvent revoluționară, poziția justă adoptată în toate problemele importante de strategie și tactică a mișcării muncitorești s-au datorat muncii desfășurate de fondatorii ideologiei științifice a proletariatului, și în primul rînd de Karl Marx. La St. Martin's Hall (sala unde s-a desfășurat mitingul de constituire a Asociației) — nota Friedrich Engels — „Marx a fost singurul om care știa precis ce trebuie făcut și ce trebuie întemeiat, omul care încă din 1848 lansase în lume chemarea: «Proletari din toate țările, uniți-vă!»”⁴. Fiind membru al Consiliului General, secretar corespondent pentru Germania, Olanda și Rusia, Marx a fost îndrumătorul efectiv al Consiliului General și deci al Internaționalei. Marx și Engels au îndrumat — atît personal, cît și prin tovarășii lor de luptă — lucrările conferințelor și congreselor Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Marx a fost autorul principalelor documente ale Internaționalei I: „Manifestul constitutiv” și „Statutul provizoriu”. În aceste documente sînt expuse într-o formă clară și concisă tezele fundamentale ale „Manifestului Partidului Comunist”, sînt arătate sarcinile istorice care stau în fața clasei muncitoare și a organizațiilor sale de clasă în lupta împotriva capitalismului, pentru instaurarea dominației de clasă a proletariatului și construirea societății socialiste.

„Manifestul constitutiv” și „Statutul” Internaționalei I sînt o dovadă a faptului că Asociația Internațională a Muncitorilor a luat naștere ca o organizație de luptă a clasei muncitoare bazată pe principiile socialismului științific, că în întreaga sa activitate ea s-a afirmat ca o organizație proletară revoluționară. Aceste documente au stat la baza întregii activități a Internaționalei, orientînd-o în spiritul luptei de clasă, al internaționalismului proletar.

Internaționala I a militat consecvent pentru afirmarea și răspîndirea *principiilor socialismului științific* în mișcarea muncitorească din toate țările. Marxismul a străbătut un drum lung și anevoios pentru a se afirma și a-și asigura victoria în mișcarea muncitorească. El a învins și s-a dezvoltat în lupta cu cele mai felurite teorii și concepții burgheze și mic-burgheze, care se ridicau împotriva organizării clasei muncitoare, negau necesitatea revoluției socialiste, a partidului revoluționar, urmăreau să abată proletariatul de la lupta pentru cucerirea puterii politice. Este știut că în acea perioadă în Anglia, Franța, Germania, Belgia, Spania, Rusia și alte țări ideologia mic-burgheză, sub forma trade-unionismului, lassalleanismului, proudhonismului, anarhismului, avea influență asupra unui număr important de muncitori. Aceste teorii exercitau o influență nefastă asupra mișcării muncitorești, constituiau o piedică serioasă pentru dezvoltarea mișcării muncitorești pe calea revoluționară.

Lupta împotriva curenților de dreapta a stat multă vreme în atenția lui Marx și Engels. Încă în „Manifestul Partidului Comunist” ei au consacrat un capitol special criticii unor teorii care se pretin-

⁴ K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 16, Editura politică, 1963, pag. IX.

deau socialiste, dar urmăreau în fapt atragerea proletariatului la remorca claselor dominante. Astfel, ei au criticat tezele așa-zisului „socialism feudal“, socialism german, socialism conservator burghez etc.

Cu multă ascuțime au criticat Marx și Engels tezele „socialismului mic-burghez“, care urmărea „sau să restabilească vechile mijloace de producție și de schimb, și, o dată cu ele, vechile relații de proprietate și vechea societate, sau să ferece din nou, cu forța, mijloacele moderne de producție și de schimb în cătușele vechilor relații de proprietate...“⁵

Focul criticii lui Marx și Engels, al Internaționalei I a fost îndreptat împotriva proudhoniștilor, lassalleenilor și anarhiștilor. Proudhon preconiza permanentizarea micii proprietăți private, propovăduia ideea că sărăcia și nedreptatea vor fi înlăturate printr-o reformă a schimbului și a creditului, armonizându-se astfel interesele tuturor membrilor societății; Lassalle nega necesitatea luptei revoluționare a muncitorilor împotriva capitalului, afirmând că muncitorilor le este suficient să cucerească dreptul de vot universal ca să înfrângă dominația capitalului.

În ceea ce-i privește pe anarhiștii bakuniști, aceștia negau necesitatea organizării politice a clasei muncitoare, ca și necesitatea cuceririi puterii de stat, ridicându-se în general împotriva oricărei autorități statale, indiferent de caracterul de clasă al statului.

Toate acestea arată de ce demascarea și zdrobirea acestor curente, apărarea purității și dezvoltarea teoriei revoluționare au preocupat în mod deosebit Asociația Internațională a Muncitorilor. În lucrările elaborate în acea perioadă, în rapoartele prezentate congreselor și conferințelor internaționale în numele Consiliului General, în dări de seamă, articole, declarații etc., Marx și Engels, demascând concepțiile străine socialismului științific, au îndrumat Internaționala pe calea luptei consecvent revoluționare.

★

Fixînd scopul și sarcinile Internaționalei I, Marx și Engels au avut în permanență în vedere misiunea istorică a clasei muncitoare. Ei au arătat că apariția și dezvoltarea proletariatului decurg din procesul obiectiv al dezvoltării orînduirii capitaliste. O dată cu dezvoltarea industriei, proletariatul crește ca număr, sporește forța lui, lupta sa împotriva burgheziei ia tot mai mult caracterul unor ciocniri între două clase.

„...Burghezia — scriau Marx și Engels — nu a făurit numai armele care îi aduc moartea; ea a creat și oamenii care vor mînuî aceste arme, — muncitorii moderni, *proletarii*“⁶.

✓ Doborînd orînduirea capitalistă, proletariatul își pune în față telul nobil de a elibera întreaga societate de exploatare. În „Manifestul Partidului Comunist“ Marx și Engels arătau: „Toate mișcările de pînă acum au fost mișcări ale unor minorități sau în interesul unor minorități. Mișcarea proletară este mișcarea independentă a imensei ma-

⁵ K. Marx — F. Engels: „Manifestul Partidului Comunist“, în K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 4, Editura politică, 1958, pag. 491.

⁶ K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 4, Editura politică, 1958, pag. 472.

rități, în interesul imensei majorități. Proletariatul, pătura cea mai de jos a societății actuale, nu se poate ridica și elibera fără să arunce în aer întreaga suprastructură a păturilor care alcătuiesc societatea oficială.

Chiar dacă nu prin conținut, totuși prin formă, lupta proletariatului împotriva burgheziei este mai întâi o luptă națională. Proletariatul din fiecare țară trebuie să termine, firește, în primul rînd cu propria sa burghezie”⁷.

Marx și Engels vorbeau despre proletariat ca despre clasa care „poate și trebuie să fie chemată să reprezinte ansamblul intereselor poporului și, prin urmare, să-l conducă politic”⁸. Combătînd concepțiile socialiștilor utopici și ale altor ideologi mic-burhezi, care considerau posibilă lichidarea exploatării prin bunăvoința claselor dominante, prin acțiuni filantropice ale burgheziei sau cu ajutorul statului capitalist, „Statutul” Internaționalei I enunță teza, subliniată mai apoi de V. I. Lenin ca un principiu de bază al acestei Internaționale: „Eliberarea clasei muncitoare trebuie să fie opera clasei muncitoare însăși”⁹. Aceasta exprimă ideea marxistă despre proletariat ca clasa cea mai înaintată, consecvent revoluționară, a cărei independență politică și ideologică este condiția necesară și cea mai importantă a eliberării sale.

În legătură indisolubilă cu concepția despre misiunea istorică a proletariatului, Marx și Engels vedeau necesitatea organizării proletariatului ca clasă dominantă, instaurării dictaturii proletariatului. „Statul, adică proletariatul organizat ca clasă dominantă”, — această teorie a lui Marx — scria V. I. Lenin — este indisolubil legată de toată învățătura lui despre rolul revoluționar al proletariatului în istorie. Încoronarea acestui rol este dictatura proletariatului, dominația politică a proletariatului”¹⁰.

Marx și Engels au elaborat învățătura potrivit căreia pentru a putea învinge în lupta împotriva claselor exploatare, proletariatul trebuie să-și creeze propriul său partid politic. „Împotriva forței unite a claselor avute — preciza rezoluția Conferinței de la Londra din 1871, — clasa muncitoare nu poate acționa ca clasă decît organizîndu-se într-un partid politic aparte, care se opune tuturor vechilor partide create de clasele avute; ...această organizare a clasei muncitoare într-un partid politic independent este indispensabilă pentru a asigura victoria revoluției sociale și atingerea scopului ei final — *desființarea claselor*”¹¹. În lumina acestor teze, Marx și Engels au subliniat în mod deosebit drept una dintre concluziile de bază ale experienței întregii mișcări muncitorești, necesitatea creării de partide proletare în fiecare țară, partide menite să conducă clasa muncitoare la victorie, călăuzindu-se după principiile generale ale socialismului științific și ținînd seamă de realitățile concrete din țările lor.

⁷ Op. cit., pag. 476.

⁸ K. Marx — F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 122.

⁹ K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 16, Editura politică, 1963, pag. 15.

¹⁰ V. I. Lenin, Opere, vol. 25, Editura pentru literatură politică, 1954, pag. 398.

¹¹ K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 17, Editura politică, 1963, pag. 447.

Forța proletariatului constă nu numai în organizarea sa, în unitatea rindurilor sale pe plan național, ci și în solidaritatea sa internațională. Vorbind de rolul Internaționalei I în realizarea unității internaționale de acțiune în lupta dintre muncă și capital, Marx arăta că „unul din marile țeluri ale Asociației este acela ca muncitorii din diferite țări să ajungă nu numai să se simtă frați și tovarăși, ci să și acționeze ca atare, luptând, în cadrul unei armate unice, pentru eliberarea lor”¹².

Principiul unității și solidarității pe plan național și internațional a clasei muncitoare, pe baza marxismului, a fost un principiu conducător al Internaționalei I. Proclamat în „Manifestul Partidului Comunist”, acest principiu a fost amplu argumentat și dezvoltat în documentele programatice ale Internaționalei, în „Instrucțiuni pentru delegații Consiliului General Provizoriu”, în „Darea de seamă prezentată de Consiliul General la Congresul de la Bruxelles” etc.

Marx și Engels au îndrumat activitatea Internaționalei I spre coordonarea mișcărilor de solidaritate, de sprijinire a acțiunilor muncitorești îndreptate împotriva burgheziei, de sprijinire a mișcărilor democratice și de eliberare națională. În timp ce burghezia încerca să învrăjbească muncitorii din diferite țări, Internaționala I chema proletariatul internațional la acțiuni comune împotriva dușmanului comun — capitalismul.

O problemă deosebită care i-a preocupat pe conducătorii Internaționalei I și care se desprinde din întreaga activitate a acesteia a fost *elaborarea unei strategii și tactici juste a proletariatului*. În abordarea și rezolvarea acestei probleme, Marx și Engels porneau invariabil de la condițiile concrete, de la realitate și învățămintele ei. Elaborând documentele programatice ale Internaționalei, „Manifestul constitutiv” și „Statutul provizoriu”, Marx a avut în vedere împrejurările diferite în care se desfășura lupta politică a clasei muncitoare, gradul inegal de dezvoltare și nivelul teoretic diferit al mișcării muncitorești din diferite țări. El pornea de la formele istorice constituite ale mișcării proletare, de la organizațiile muncitorești deja existente și particularitățile acestora, manifestând atenție și grijă pentru pregătirea și dezvoltarea luptei lor în vederea sarcinilor și țelurilor fundamentale comune.

În scrisoarea: „Consiliul General al Asociației Internaționale a Muncitorilor către Biroul Central al Alianței Democrației Socialiste”, scrisă de Marx la 9 martie 1869, se arată:

„În conformitate cu articolul 1 al statutului nostru, în Asociația Internațională a Muncitorilor pot fi primite «toate asociațiile muncitorești care urmăresc același scop, și anume: apărarea, dezvoltarea și *deplina eliberare a clasei muncitoare*».

Intrucât diferitele detașamente ale clasei muncitoare din fiecare țară și clasa muncitoare din diferite țări se dezvoltă în condiții extrem de diferite, este inevitabil ca și concepțiile lor teoretice, care reflectă mișcarea reală, să se deosebească între ele.

¹² K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 16, Editura politică, 1963, pag. 203.

Cu toate acestea, comunitatea de acțiune realizată de Asociația Internațională a Muncitorilor, schimbul de păreri înlesnit de organele de presă ale diferitelor secții naționale și discuțiile nemijlocite în cadrul congreselor generale trebuie să ducă treptat la elaborarea unui program teoretic comun...

În conformitate cu *principiile ei*, Asociația noastră lasă tuturor secțiilor libertatea de a-și formula programul teoretic, cu excepția cazurilor când se încalcă tendința generală a Asociației¹³.

În acest spirit, structura organizatorică a Internaționalei I era elastică, lipsită de rigiditate, permițând apropierea și unirea pe o platformă cât mai largă a celor mai diferite organizații și curente din mișcarea muncitorească internațională.

Deși strînse într-o uniune de colaborare frățească — se specifica în „Statutul provizoriu” —, asociațiile muncitorești care urmau să adere la Asociația Internațională a Muncitorilor își păstrau neatinsă organizația lor existentă.

Referindu-se la relațiile dintre organizațiile muncitorești și la sarcinile generale și particularitățile naționale ale luptei proletariatului, K. Marx spunea următoarele într-un interviu, de o profundă semnificație, acordat ziarului „The World” la 3 iulie 1871 : „Scopurile noastre trebuie să fie atât de cuprinzătoare încât să includă în ele toate formele de activitate ale clasei muncitoare. Dacă le-am fi dat un caracter special, ar fi însemnat să le adaptăm la nevoile unui singur grup de muncitori, la nevoile muncitorilor unei singure națiuni. Dar cum i-am putea determina pe toți oamenii să se unească în interesul cîtorva ? Dacă Asociația noastră ar fi procedat în felul acesta, n-ar mai fi avut dreptul să se numească Internațională. Asociația nu dictează o anumită formă de mișcări politice ; ea cere doar ca aceste mișcări să fie orientate spre realizarea aceluiași scop. Ea cuprinde o rețea de asociații afiliate, care se întinde peste întreaga lume a muncii. În fiecare parte a lumii, misiunea noastră prezintă aspecte speciale, iar muncitorii de acolo țin seama de acest lucru și pășesc pe propria lor cale la înfăptuirea ei”.

Preocuparea, grija deosebită pe care o manifesta Marx pentru aceste probleme a fost permanentă și reiese clar din sublinierile sale privind cercetarea și analizarea condițiilor de la care trebuie pornit în stabilirea liniei revoluționare într-o țară sau alta.

„Organizațiile muncitorilor — arăta în continuare Marx — nu pot fi întru totul identice, pînă în cele mai mici detalii, la Newcastle și la Barcelona, la Londra și la Berlin. În Anglia, de pildă, clasei muncitoare îi este deschisă calea pentru a-și dovedi puterea politică. Ar fi absurd să se treacă la insurecție acolo unde agitația pașnică ar duce mai repede și mai sigur la atingerea scopului. În Franța, mulțimea de legi represive ca și antagonismul ireductibil dintre clase par să facă necesară lichidarea prin mijloace violente a antagonismului social. Alegerea unei căi sau alteia este treaba clasei muncitoare din această țară. Internaționala nu-și permite să dicteze în această chestiune și nici măcar să dea sfaturi. Dar ea își exprimă simpatia pentru fiecare mișcare și îi acordă sprijin în limitele prevăzute de propriile ei legi”¹⁴.

¹³ Op. cit., pag. 373—374.

¹⁴ K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 17, Editura politică, 1963, pag. 658—659.

Această strategie și tactică, izvorîte din cunoașterea temeinică a specificului mișcării muncitorești din acea perioadă, au făcut ca Internaționala să se consolideze, prestigiul și influența ei să crească. Ea a cuprins cu repeziciune cele mai importante centre din țările dezvoltate ale Europei, din alte țări, precum și din Statele Unite ale Americii de Nord. Astfel, în Franța, în 1871, Internaționala număra patru mari federații afiliate (Paris, Lyon, Rouen și Marseille), precum și 8 secții; în Belgia existau 6 federații și o serie de secții; erau afiliate organizații muncitorești din Anglia, Elveția, Italia, Olanda, Spania, Austro-Ungaria, Rusia, Statele Unite, Suedia; aderenți la Internațională existau în țările din estul Europei, printre care România. În Argentina, China, India, Noua Zeelandă și Australia s-au exprimat dorințe de afiliere la Internațională. În numai câțiva ani, Asociația Internațională a Muncitorilor a luat o dezvoltare impetuoasă. Ea era prezentată ca un pericol de prim rang pentru „ordinea” de stat burgheză. În legătură cu aceasta, Marx și Engels scriau în 1873:

„Lăsînd cea mai deplină libertate mișcării și aspirațiilor clasei muncitoare din diferitele țări, Internaționala a știut totuși să unească întreaga clasă muncitoare într-un singur mănunchi, făcînd ca clasele guvernante și guvernele lor să simtă, pentru prima oară, forța internațională a proletariatului”.¹⁵

Internaționala I, fondatorii și îndrumătorii ei, K. Marx și F. Engels, manifestau o mare și permanentă grijă ca forțele interne ale clasei muncitoare din fiecare țară să găsească ele însele căile și metodele cele mai corespunzătoare de acțiune. Marx și Engels subliniau stăruitor necesitatea aplicării în mod creator a principiilor generale universal-valabile ale luptei revoluționare a proletariatului la condițiile concrete ale fiecărei țări. Ei se pronunțau pentru o folosire creatoare a experienței și învățămintelor altor mișcări, combătînd copierea mecanică a formelor și metodelor din afară. Sînt instructive din acest punct de vedere cele arătate de F. Engels în ciorna unei scrisori adresate la 16 aprilie 1872 lui Genaro Bovio, activist al mișcării muncitorești italiene: „Nu încape nici o îndoială — scria Engels — că dacă asociațiile muncitorești italiene și-ar fi însușit în 1864 ideea dv. și ar fi pus prin aceasta începuturile unei mișcări muncitorești italiene, corespunzătoare condițiilor sociale din țara lor, în Italia ar fi astăzi mai puține asociațiile muncitorești care apără doctrinele sectariste și care, în afară de aceasta, nu sînt de loc italiene, ci franceze și rusești. După părerea mea, în mișcarea muncitorească ideile cu adevărat naționale, adică ideile care corespund factorilor economici atît în industrie, cît și în agricultură, factori care domină în țara respectivă, sînt întotdeauna în același timp și idei cu adevărat internaționale”. Continuînd firul aceleiași idei și exemplificînd-o, Engels trăgea concluzia: „Eliberarea țaranului italian se va produce nu în aceeași formă în care se va realiza eliberarea muncitorului de fabrică englez; dar cu cît unul și altul vor fi pătrunși mai mult de înțelegerea formelor

¹⁵ K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 18, Editura politică, 1964, pag. 437.

proprii, corespunzătoare condițiilor lor, cu atât mai puțin vor avea divergențe asupra însăși esenței acestei eliberări“¹⁶.

Clasicii marxismului vedeau într-o asemenea linie de conduită chezașia îmbinării juste a sarcinilor de ordin național și internațional ale proletariatului, pentru întărirea continuă a mișcării muncitorești și victoria cauzei clasei muncitoare. F. Engels, în *Adaosul la prefața lucrării „Războiul țărănesc german“*, publicat în 1875, arăta că pentru a smulge dușmanului de clasă poziție după poziție, trebuie păstrat „adevăratul spirit internaționalist“, spirit care „salută cu bucurie orice nou pas în mișcarea proletară, indiferent de la ce națiune pornește“¹⁷.

Una dintre trăsăturile importante ale activității Internaționalei I, imprimată îndeobște de temeinicia cu care Marx studia și analiza fenomenele economice și social-politice, a fost faptul că această activitate a fost puternic ancorată în realitățile istorice, urmărind viața, evoluția fenomenelor sociale. În această privință, unul dintre cele mai concludente exemple îl constituie Comuna din Paris, prima putere muncitorească din istorie. Marx și Engels au considerat Comuna din Paris drept un mareș eveniment, drept „fiica spirituală a Internaționalei I“, cum a denumit-o Engels. Comuna a lăsat moștenire generațiilor o impresionantă experiență, care a fost în mod genial sintetizată de Marx. Noul care a apărut în zilele Comunei — forma de stat a dictaturii proletariatului, mijloacele de acțiune în luptă, realizările, limitele și greșelile Comunei — a fost temeinic analizat de către Marx în lucrarea sa „Războiul civil din Franța“, trăgînd concluzii pentru viitorul mișcării muncitorești.

„Diversitatea interpretărilor pe care le-a provocat Comuna — arăta Karl Marx —, precum și diversitatea intereselor care își găsiră expresia în ea dovedesc că ea constituie o formă politică elastică prin excelență, pe cînd toate celelalte forme de guvernămînt anterioare aveau în esență un caracter asupritor. Adevăratul ei secret era acesta: ea însemna în esență un *guvern al clasei muncitoare*, rezultatul luptei clasei producătoare împotriva clasei apropiatoare, forma politică în sfîrșit descoperită în cadrul căreia se putea înfăptui eliberarea economică a muncii“¹⁸.

După cum se observa Lenin, Marx nu s-a mulțumit să fie numai entuziasmat de eroismul comunarilor, care, după expresia lui, „asaltaseră cerul“. În această mișcare revoluționară de masă, cu toate că ea nu-și atinsese țelul, „el a văzut o experiență istorică de uriașă însemnătate, un anumit pas înainte al revoluției proletare mondiale, un pas practic, mai important decît sute de programe și de raționamente“¹⁹.

Mult dezbătută în cadrul Internaționalei I a fost problema activității politice a clasei muncitoare. Curente mic-burgheze, îndeosebi proudhonismul, care căutau să determine clasa muncitoare de a se abține de la viața politică, au primit o ripostă necruțătoare din partea întemeietorilor socialismului științific. Demascînd concepțiile dăunătoare ale acestora, Marx și Engels au demonstrat că lupta politică este forma hotărîtoare a luptei de clasă și că proletariatul, pentru înfăptuirea scopu-

¹⁶ K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 33, ediția a II-a rusă, Moscova, 1964, pag. 374.

¹⁷ K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 18, Editura politică, 1964, pag. 514—515.

¹⁸ K. Marx — F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 552.

¹⁹ V. I. Lenin, Opere, vol. 25, Editura pentru literatură politică, 1954, pag. 407.

lui final, trebuie să îndeplinească lupta pe tărâm economic cu cea în domeniul politic. În cuvîntarea ținută în ședința din 21 septembrie 1871 a Conferinței de la Londra, Engels, demascînd tezele oportuniste cu privire la această problemă, scria: „...Toți partizanii abținerii de la politică se intitulează revoluționari, ba chiar revoluționari prin excelență. Dar revoluția este actul suprem al politicii; acela care tinde spre revoluție trebuie să recunoască și mijloacele, acțiunile politice care pregătesc revoluția, care îi educă pe muncitori în vederea revoluției și fără de care, a doua zi după bătălie, muncitorii vor fi întotdeauna trași pe sfoară de alde Favre și Pyat. Iar politica care trebuie promovată este politica muncitorească; partidul muncitoresc nu trebuie să se tîrască în coada unui partid burghez sau altuia, ci trebuie să se constituie ca partid independent care să aibă un țel propriu și o politică proprie”²⁰. Legat de aceasta, este important de remarcat că Marx și Engels puneau în fața clasei muncitoare sarcina de a stăpîni toate formele și mijloacele de luptă, corespunzător cerințelor și necesităților luptei.

Între principiile de bază ale Asociației, călăuzitoare pentru mișcarea muncitorească pătrunsă de internaționalism, un loc important revine celebrei teze marxiste privind eliberarea națională: „Poporul care înrobește un alt popor își făurește propriile sale lanțuri”.

Internaționala I a educat proletariatul în spiritul solidarității și al sprijinirii mișcărilor de eliberare națională, al luptei împotriva asupririi naționale, subliniind că eliberarea națiunilor va submina rînduiele de exploatare și asuprire și va atrage națiunile oprite la lupta revoluționară.

După 1848 au luat amploare în Europa mișcările de eliberare națională, de constituire a statelor naționale — mișcări obiectiv progresiste, sprijinite de forțele democratice. Internaționala I s-a solidarizat cu lupta popoarelor mici pentru eliberarea din jugul țarist și prusac, cu unificarea Germaniei, cu lupta poporului irlandez, care se ridica împotriva dominației engleze.

Este foarte instructivă atitudinea lui Marx în problema eliberării Irlandei. Cunoscînd îndeaproape situația reală din Anglia și Irlanda, cercetînd și analizînd fenomenele vieții sociale și politice, Marx a ajuns la concluzia că eliberarea Irlandei constituie o condiție primordială a victoriei revoluției în Anglia. Inocularea maselor poporului englez de către clasele dominante cu sentimente șovine față de irlandezi frîna procesul de revoluționarizare a proletariatului englez. În 1867, K. Marx, referindu-se la sarcinile clasei muncitoare engleze, arăta că aceasta trebuie să acționeze pentru desprinderea Irlandei de Anglia și să lase pe seama irlandezilor rezolvarea propriilor probleme sociale²¹.

„Politica lui Marx și Engels în problema irlandeză — scria V. I. Lenin — ne-a dat cel mai măreț exemplu cu privire la atitudinea pe care trebuie s-o aibă proletariatul națiunilor asuprite față de mișcările naționale, exemplul care și-a păstrat pînă astăzi uriașa însemnătate practică...”²²

²⁰ K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 17, Editura politică, 1963, pag. 441.

²¹ Op. cit., pag. 598.

²² V. I. Lenin, Opere, vol. 20, Ed. P.M.R., 1950, pag. 444.

Activitatea Internațională I, a conducătorilor săi, Marx și Engels, a avut în obiectiv, printre problemele majore ce preocupau omenirea, problemele războiului și ale păcii.

Concluziile din documentele Internaționalei privind problemele războiului și păcii se întemeiază pe o atență și multilaterală analiză a cauzelor războaielor, a caracterului lor, a evoluției acestora. Un asemenea mod de abordare de către Marx și Engels a unor probleme de maximă importanță pentru omenire a dus la stabilirea poziției mișcării muncitorești față de diferitele feluri de războaie. Astfel, „Manifestul constitutiv” al Asociației Internaționale a Muncitorilor, înfierînd războaiele de jaf și scopurile lor antipopulare, antidemocratice, releva necesitatea luptei clasei muncitoare împotriva unor astfel de războaie, pentru a statornici în raporturile dintre state, în politica externă legi de echitate și morală. „Lupta pentru o asemenea politică externă face parte din lupta generală pentru eliberarea clasei muncitoare”²³.

Rezoluția Congresului de la Geneva al Asociației (1866) privind războiul drept dus de popoarele Statelor Unite împotriva segregacioniștilor sclavagiști, și îndeosebi cele două adrese ale Consiliului General al Asociației cu privire la războiul franco-prusac (1870—1871) au o mare importanță teoretică pentru poziția clasei muncitoare față de război și militarism.

Consiliul General, în cele două adrese, sublinia că războaiele de cotropire sînt în profundă contradicție cu interesele clasei muncitoare, iar lupta împotriva acestor războaie constituie baza politicii externe proletare.

„Dacă muncitorii și-ar uita datoria și ar rămîne pasivi, atunci grozavul război de acum nu va fi decît preludiul unor războaie internaționale și mai grozave și va duce în fiecare țară la noi înfrîngeri ale muncitorilor de către cavalerii săbiei, ai proprietății funciare și ai capitalului”²⁴.

Karl Marx, analizînd problemele războiului, s-a oprit în mod deosebit asupra Germaniei. Precizînd că lupta poporului german pentru unitatea națională și războiul început sînt justificate, Marx atrăgea atenția că proletariatului german îi revine o mare răspundere pentru modul cum va evolua războiul. „Dacă clasa muncitoare germană va permite ca actualul război... să degenereze într-un război împotriva poporului francez, atunci și victoria și înfrîngerea vor fi deopotrivă de dezastruoase”. Marx conclusea apoi, laconic, o previziune verificată istoricește: „Toate nenorocirile care s-au abătut asupra Germaniei după așa-zisul război de eliberare se vor abate din nou cu și mai mare violență”²⁵.

Promovarea ideii păcii între popoare este prezentă în toate documentele principale ale Internaționalei. Marx și Engels considerau lupta pentru pace drept unul dintre principiile fundamentale ale politicii externe a statului socialist. Astfel, condamnînd războiul în care clasele dominante au aruncat Franța și Germania, relevînd atitudinea muncitorilor francezi și germani, care își trimiteau reciproc mesaje de pace și

²³ K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 16, Editura politică, 1963, pag. 14.

²⁴ K. Marx — F. Engels, Opere alese în două volume, vol. I, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 526.

²⁵ K. Marx — F. Engels, Opere, vol. 17, Editura politică, 1963, pag. 6.

prietenie, Marx scria : „Chiar și numai acest fapt măreț, fără seamăn în istorie, deschide perspectiva unui viitor luminos. El dovedește că, în opoziție cu vechea societate, cu mizeria ei economică și demența ei politică, se naște o societate nouă, al cărei principiu internațional va fi *pacea*, pentru că toate națiunile vor avea unul și același stăpîn — *munca* !”²⁶.

*

Au trecut o sută de ani de cînd s-a fondat prima organizație internațională a clasei muncitoare. În acest secol societatea umană a cunoscut profunde transformări revoluționare.

La scurtă vreme după ce Internaționala I și-a încetat activitatea, a fost făurită Internaționala a II-a, sub conducerea lui F. Engels, care a contribuit la răspîndirea ideilor marxiste, la formarea de partide proletare, precum și la unirea muncitorilor pe scară internațională. Dar, îndeosebi după moartea lui Engels, Internaționala a II-a a fost dominată de concepții și practici oportuniste, reformiste, ceea ce a și dus la destrămarea sa.

Aplicînd marxismul în condițiile capitalismului monopolist, marele Lenin l-a îmbogățit cu noi teze și concluzii de o uriașă însemnătate internațională privind înlocuirea societății capitaliste prin societatea socialistă, strategia și tactica proletariatului revoluționar, lupta de eliberare națională a popoarelor asuprite de imperialism, a creat partidul de tip nou în Rusia, sub conducerea căruia a învins Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, s-a construit socialismul în U.R.S.S., iar în prezent se înfăptuiește construcția comunismului.

În condițiile avîntului mișcării muncitorești internaționale, Lenin a fondat Internaționala a III-a, care a reunit tinerele partide comuniste, a contribuit la dezvoltarea acestora, la răspîndirea marxism-leninismului. Încetarea activității Internaționalei Comuniste în 1943 a fost impusă de noile împrejurări istorice în care se dezvolta mișcarea muncitorească, caracterizate prin maturizarea partidelor marxist-leniniste, existența unor condiții politice și sociale extrem de complexe și variate de la țară la țară, în care acționează partidele frățești.

În anii care au urmat, mișcarea comunistă a cunoscut noi și importante victorii. După cel de-al doilea război mondial, sub conducerea partidelor marxist-leniniste, revoluția socialistă a învins într-un număr de 13 țări, între care și România, formîndu-se sistemul mondial socialist; aceasta a fost o nouă și strălucită victorie a mișcării comuniste mondiale, o nouă confirmare a justetei învățăturii marxist-leniniste. S-a prăbușit sistemul colonial al imperialismului, mișcarea de eliberare națională constituind o măreață forță antiimperialistă a contemporaneității. În lumea capitalistă acționează cu putere contradicțiile inerente acestei orînduirii, s-a dezvoltat mișcarea comunistă și muncitorească, au crescut forțele care se opun exploatării capitaliste, lupta pentru democrație, pace și socialism.

Marxism-leninismul cucerește noi și noi mase de oameni, exercită o uriașă influență asupra popoarelor, asupra luptei ideologice interna-

²⁶ Loc. cit., pag. 7.

ționale. „Marxism-leninismul — sublinia tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — s-a dovedit a fi expresia științifică a necesităților de neînlăturat ale evoluției istorice a umanității, singura teorie în măsură să răspundă la marile întrebări pe care această evoluție le pune în fața fiecărui popor, în fața întregii omeniri, singura teorie care arată drumul izbăvirii oamenilor de mizerie, incultură și nesiguranța zilei de mâine, de sclavie și războaie sângeroase. Ideile lui Marx și Lenin sînt mereu vii, înfrîurirea lor tot mai puternică, justetea lor tot mai evidentă, tot mai clar demonstrată de însuși mersul istoriei“²⁷.

Realizările remarcabile ale poporului sovietic în construcția desfășurată a comunismului, succesele de seamă ale poporului chinez, ale poporului nostru și ale popoarelor celorlalte țări socialiste în opera de făurire a societății noi, progresele înregistrate de sistemul socialist mondial în domeniul economiei, culturii și ridicării nivelului de trai al oamenilor muncii, politica externă a statelor socialiste de asigurare a păcii și prieteniei între popoare transformă socialismul în factorul hotărîtor al dezvoltării istorice contemporane, sporesc prestigiul și influența ideilor marxism-leninismului.

Schimbările petrecute în raportul de forțe pe arena internațională, ca urmare a formării și dezvoltării sistemului socialist mondial, prăbușirii sistemului colonial, creșterii și întăririi mișcării muncitorești din țările capitaliste au îngustat sfera și posibilitățile de acțiune ale imperialismului. Spre deosebire de trecut, astăzi forțele imperialiste nu mai pot decide după bunul lor plac destinele popoarelor. În lumea contemporană s-au creat condiții incomparabile cu cele din trecut pentru ca popoarele să-și asigure o dezvoltare independentă, suverană, să se bucure de egalitate în relațiile internaționale, să-și organizeze viața așa cum doresc, să pășească pe calea cea mai corespunzătoare intereselor lor.

Marx și Engels scriau cu mîndrie că Internaționala I „a dominat zece ani de istorie europeană... în direcția în care se află viitorul — și poate privi cu mîndrie la activitatea ei“²⁸.

În prezent, mișcarea comunistă, care a devenit o măreață forță ideologică-politică și organizatorică de transformare a lumii pe baza principiilor marxism-leninismului, domină istoria mondială contemporană în direcția viitorului luminos și inevitabil al omenirii. Forța și maturitatea ei politică și ideologică și-au găsit expresie în Declarațiile Consfătuirilor din 1957 și 1960, în care sînt elaborate, prin dezbateri colective, aprecierile și concluziile comune ale mișcării comuniste asupra celor mai importante probleme ale contemporaneității.

Poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele arzătoare ale contemporaneității, ale mișcării muncitorești și comuniste internaționale a fost exprimată în Declarația adoptată de Plenara C.C. al P.M.R. din aprilie 1964, precum și în alte documente de partid și luări de poziție ale conducătorilor partidului. În Declarația sa, partidul nostru, exprimîndu-și îngrijorarea în legătură cu adîncirea divergențelor și ascuțirea

²⁷ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări 1959—1961, Editura politică, 1961, pag. 91.

²⁸ K. Marx — F. Engels, Opere alese în două volume, vol. II, E.S.P.L.P. 1955, ediția a II-a, pag. 523.

polemicii publice din mișcarea comunistă internațională, a arătat că unitatea dintre partidele frățesti poate să fie înfăptuită dacă ele vor căuta, cu perseverență și răbdare, căile de înțelegere reciprocă și de apropiere a pozițiilor, pe baza respectării normelor de relații dintre partidele marxist-leniniste, adoptate în comun, norme care prevăd egalitatea în drepturi, neamestecul în treburile interne, respectul reciproc, căci deasupra oricăror divergențe stă ceea ce este comun partidelor comuniste și muncitorești. Viața arată cu prisosință că tocmai ceea ce unește aceste partide reprezintă esențialul și este infinit mai puternic decât orice deosebiri de vederi. Partidele comuniste sînt unite prin țelurile comune ale cuceririi puterii de către clasa muncitoare, ale victoriei socialismului și comunismului în întreaga lume : lupta comună împotriva imperialismului, pentru interesele vitale și drepturile democratice ale maselor populare, împotriva colonialismului sub toate formele sale, pentru eliberarea națională a popoarelor ; țelul comun al statornicirii unei păci trainice în lume, ca sarcină vitală a întregii omeniri ; internaționalismul proletar, solidaritatea internațională de clasă, răspunderea istorică față de proletariatul și oamenii muncii de pretutindeni ; ideologia comună, învățătura marxist-leninistă. Aceste țeluri comune tuturor partidelor comuniste și muncitorești formează baza trainică pentru refacerea coeziunii mișcării comuniste și muncitorești mondiale, constituie factorii obiectivi ai soluționării tovarășești a oricăror probleme dintre partidele noastre.

Fiind adînc pătruns de conștiința că grija pentru unitatea țărilor socialiste, a mișcării comuniste și muncitorești reprezintă înalta îndatorire internaționalistă a fiecărui partid marxist-leninist, Partidul Muncitoresc Român nu-și precupețește eforturile pentru a-și aduce întreaga sa contribuție la salvagardarea și întărirea acestei unități, care constituie izvorul forței și invincibilității țărilor socialiste, a partidelor comuniste.

Bogata istorie a mișcării comuniste și muncitorești internaționale arată că nu o dată ea a trebuit să facă față unor împrejurări grele, dar întotdeauna a învins greutățile și a pășit înainte cu forțe sporite. Procesul istoric se dezvoltă pe căi extrem de complexe. Dar forțele progresului, ale socialismului și păcii sînt determinante pentru mersul înainte al omenirii. Nu există nici o îndoială că istoria va aduce noi și noi succese măreței cauze pentru care a militat Internaționala I — cauza comunismului și păcii.

Legăturile mișcării muncitorești din țara noastră cu Internaționala I*

GRIGORE COMARTIN

În perioada existenței și activității Internaționalei I, mișcarea muncitorească din țara noastră se afla la începutul dezvoltării și afirmării sale. După cum este știut, în România, care a pășit mai târziu pe calea dezvoltării capitaliste decât țările din apusul Europei, în cea de-a doua jumătate a secolului trecut au avut loc însemnate prefaceri social-economice. În ciuda menținerii unor puternice rămășițe feudale, capitalismul a cunoscut un proces intens de dezvoltare. Au apărut sute de fabrici, s-a lărgit rețeaua de căi ferate și comunicații, s-au extins schimburile comerciale. În structura socială și în dispoziția forțelor de clasă din România au avut loc prefaceri importante. Alături de muncitorii care lucrau în atelierele manufacturiere și meșteșugărești, a apărut și s-a dezvoltat un contingent nou al clasei muncitoare — proletariatul modern de fabrică. Formarea și dezvoltarea proletariatului în România au constituit factorul de cea mai mare însemnătate pentru destinele istorice ale patriei noastre.

Caracteristic evoluției societății românești în acei ani era afirmarea tot mai puternică a clasei muncitoare ca o forță politică înaintată, menită să ducă mai departe progresul social, să desăvârșească transformările democratice și să conducă lupta mai departe pentru trecerea la orînduirea socialistă. A crescut tendința de unire și de organizare a muncitorilor din fiecare întreprindere și pe scara întregii țări. De la asociațiile de ajutorare și diferitele organizații cu caracter profesional s-a ajuns la constituirea, în 1872, a Asociației generale a tuturor lucrătorilor din România.

În același timp, elementele intelectuale progresiste din România, înfruntînd regimul de privațiuni și reacțiune politică al guvernelor burghezo-moșierești, luptau pentru îmbunătățirea situației social-economice și politice a maselor populare, pentru democratizarea cu adevărat a țării.

În aceste condiții, o influență din ce în ce mai însemnată asupra gîndirii revoluționare și mișcării muncitorești din țara noastră au exercitat-o mișcarea muncitorească internațională, activitatea întemeietorilor socialismului științific și ai Internaționalei I — K. Marx și F. Engels.

* Comunicare ținută la Adunarea solemnă organizată de Institutul de istorie a partidului și Școala superioară de partid „Ștefan Gheorghiu”, cu prilejul aniversării a 100 de ani de la înființarea Internaționalei I.

Ideile Internaționalei I au pătruns în mișcarea noastră muncitorească pe mai multe căi. Una din aceste căi au constituit-o legăturile directe pe care unii muncitori și intelectuali progresiști le-au avut cu această organizație. Izvoarele documentare atestă că unii cetățeni români au fost membri ai secțiunilor de la Paris, Bruxelles etc. ale Internaționalei I. De pildă, din materialele publicate de ziarul socialist „Înainte”, care apărea la București cu subtitlul „Organ democratic-socialist și al proletariatului român”, reiese că filozoful materialist Vasile Conta a fost membru al Internaționalei I în străinătate¹. După cum scrie Titu Maiorescu în a sa „Istorie contemporană a României” (1866—1900), Gheorghe Panu a fost, de asemenea, membru al Internaționalei I, activînd într-una din secțiunile din Bruxelles². Membri ai Internaționalei au fost Zamfir C. Arbore-Ralii³, Dumitru Rosetti-Tescanu⁴, Mircea Rosetti, fiul mai mare al lui C. A. Rosetti, precum și Titus Dunca, pe atunci student în străinătate, iar mai târziu, redactor al ziarului socialist „Înainte”. Avînd în vedere legăturile din acea perioadă ale doctorului Russel cu Marx și Engels, este de presupus că și acesta a fost membru al Internaționalei.

Într-o adresă către toți prefecții din țară, primul-ministru Lascăr Catargi scria în anul 1871: „Dacă ați urmărit fazele dezastrelor Franței și ale incendiierii Parisului, ați putut afla că există o societate de comunalisti, cu reședința la Londra, care se numește «Internaționala». Atît din cele ce se expun în jurnale, cît și din avizurile private ce am primit din străinătate, mă încredințez că o secțiune a acestei societăți s-a format și în România” (subl. ns.).

Ziarul bucureștean „Telegraful”, în numărul său din 22 martie 1871, informează că într-un articol apărut într-o altă gazetă, „Informațiuni bucureștene”, se relatea „despre formarea unei secțiuni a Internaționalei în capitala României”. Din păcate, în bibliotecile noastre nu se găsește nici un număr al „Informațiunilor bucureștene”. Nu s-au găsit pînă acum nici alte documente la care se referă Catargi, și anume „Avizuri private”, pe care afirmă că le-a primit din străinătate și care ar atesta existența acestei secțiuni a Internaționalei în România.

Este de remarcat și faptul că, după unele surse, întemeietorii socialismului științific ar fi avut legături directe cu unii militanți politici români. Astfel, într-o scrisoare din 10 ianuarie 1868, adresată lui Karl Marx, Friedrich Engels scria: „Intenționez să-ți scriu astăzi în mod detaliat, dar au intervenit un sîrb și un valah care m-au făcut să zăbovesc cîteva ore, zădărniciindu-mi planurile mele”⁵. Asemenea legături s-au intensificat ulterior, cînd reprezentanți ai mișcării socialiste din România i-au cerut lui Engels de nenumărate ori sfaturi în probleme importante privind mișcarea din România⁶.

¹ „Înainte” nr. 1, din 26 octombrie 1880.

² Titu Maiorescu: „Istoria contemporană a României” (1866—1900), Ed. Librăriei Socec, București, 1925, pag. 393.

³ „Lupta” din 24 septembrie 1914.

⁴ „Drepturile omului” din 12 august 1889.

⁵ K. Marx — F. Engels, „Correspondence”, tome III, pag. 12.

⁶ Despre legăturile dintre întemeietorii socialismului științific cu România, vezi în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lingă C.C. al P.M.R.” nr. 6/1960, articolul: „Friedrich Engels și mișcarea muncitorească din România”.

Concentrarea unui însemnat număr de muncitori în centre relativ dezvoltate industrial, legăturile mai strânse ale muncitorilor înaintați cu mișcarea muncitorească internațională, mai ales cu aceea din Germania și Elveția, au făcut ca la Timișoara să se înființeze, în 1869, o secțiune a Internaționalei I. Organizatorul și animatorul acestei secțiuni a fost Carol Farcaș, muncitor metalurgist din Reșița. Alături de el, o muncă susținută în vederea întăririi acestei secțiuni a depus-o Gheorghe Ungureanu, muncitor croitor din Timișoara.

La 1 ianuarie 1869, Johann Ph. Becker, organizatorul secțiunilor germane ale Asociației internaționale a muncitorilor din Elveția, i-a trimis lui Carol Farcaș, împreună cu o scrisoare, și carnetul de primire a acestuia ca membru central al secțiunii federale din Geneva. Carnetul purta numărul de ordine 143. Totodată, Becker i-a trimis lui Farcaș alte 10 documente de primire pentru noi membri. În scrisoare, J. Ph. Becker îi atrăgea atenția lui Farcaș ca să aleagă oameni pentru „cea mai mare operă a istoriei universale“, pentru mișcarea muncitorească⁷.

Referindu-se la existența unei secțiuni a Internaționalei la Timișoara, un raport al autorităților burghezo-moșierești ungare, din 27 octombrie 1871 menționa: „Internaționala a pătruns adânc și la Timișoara, în numeroasa muncitorime a multiplelor fabrici din acest oraș, cît și printre muncitorii săraci care lucrează în orașele miniere apropiate, Anina și Reșița“⁸. Raportul releva, totodată, că „organizațiile muncitorești, cunoscute sub denumirea de Asociația generală a muncitorilor din orașele Timișoara, Arad, Sibiu, Brașov, Reșița, Anina, Orăștie... s-au declarat a fi internaționaliste..., ele aparțin celor care urmează Internaționala I“⁹.

Conducătorii secțiunii din Timișoara ai Internaționalei I — așa după cum reiese din numeroase documente — au avut strînse legături cu conducătorii Internaționalei I, cu membri ai Consiliului General al Asociației Internaționale a Muncitorilor, cu conducătorii diferitelor secțiuni din alte țări. În raportul amintit al autorităților burghezo-moșierești ungare referitor la legăturile Asociației cu Internaționala se menționa: „Ei (conducătorii muncitorilor — *n.n.*) întrețin o legătură vie, nemijlocită cu cei mai distinși conducători ai Internaționalei, și anume cu secretarii generali Karl Marx și George Eccarius (Londra), J. Ph. Becker (Geneva), Bebel și Liebknecht (Leipzig), Sorge (America). Pe această cale ajung la cunoștința diferitelor asociații (muncitorești — *n.n.*) manifestările Internaționalei“¹⁰.

Un fapt important pentru mișcarea muncitorească din țara noastră a fost participarea reprezentantului secțiunii de la Timișoara a Internaționalei I, Carol Farcaș, la Congresul de la Haga, ținut în septembrie 1872, considerat de Marx, din cauza divergențelor principiale cu anarhiștii bakuniști, ca „o chestiune de viață și de moarte pentru Internațională“. El a adus un aport constructiv la lucrările congresului, susținând propunerile socialiștilor revoluționari, în frunte cu Marx și

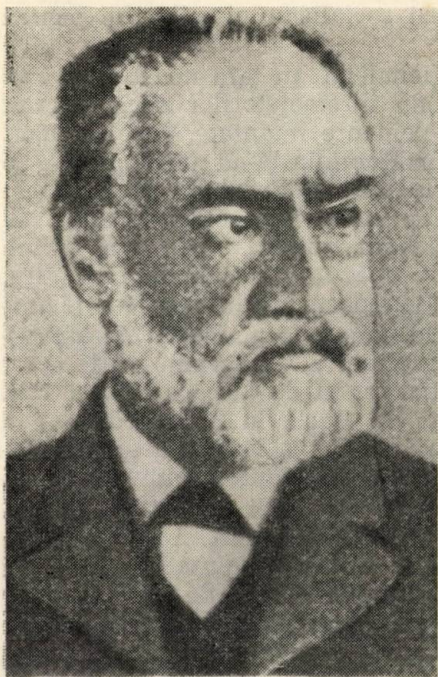
⁷ „Magyar Munkásmozgalom történetének Válogatott Dokumentumai“, vol. I, pag. 213.

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

Gheorghe Panu

Vasile Conta

Carol Farcaș

Dumitru Rosetti — Tescanu

Engels, și votind alături de întemeietorii socialismului științific pentru întărirea Internaționalei ¹¹.

Încă din timpul activității Internaționalei I, în țara noastră au fost cunoscute unele lucrări fundamentale ale întemeietorilor socialismului științific. Legăturile pe care o serie de elemente înaintate, revoluționare și emigranții revoluționari străini sosiți în România le-au avut cu diferite secțiuni ale Internaționalei I și cu Karl Marx și Friedrich Engels personal au făcut ca în această perioadă să se intensifice pătrunderea la noi a operelor clasice ale marxismului. Astfel, în România a circulat prima ediție a operei lui K. Marx „Capitalul“, apărută în 1867 la Hamburg, precum și „18 Brumar al lui Ludovic Bonaparte“, ediția a II-a (Hamburg 1869), ambele în limba germană. Documentele amintesc, de asemenea, despre răspândirea în România a „Capitalului“ în prima ediție rusă, apărută în anul 1872, și despre circulația destul de largă a ediției I în limba franceză a „Capitalului“, apărută la Paris în 1872, ediția I a lucrării „Situția clasei muncitoare din Anglia“ (1845), Statutele Asociației muncitorești din Londra, „Manifestul Partidului Comunist“ etc.

Publicul românesc a aflat despre înființarea și activitatea Internaționalei I și prin mijlocirea presei vremii. Redactori și colaboratori democrați revoluționari sau democrați cu vederi înaintate, ca Cezar Bolliac de la „Trompeta Carpaților“, Vicențiu Babeș de la „Albina“, Alexandru Roman de la „Federațiunea“, George Barițiu de la „Gazeta Transilvaniei“, Iosif Vulcan de la „Familia“ și mulți alții, au făcut loc în coloanele acestor ziare și ale altora călduroaselor manifestații de simpatie pentru lupta muncitorilor de pretutindeni, pentru activitatea Internaționalei și a conducătorului ei, K. Marx.

Dacă informațiile despre Asociația Internațională a Muncitorilor au fost foarte sporadice în primii ani de activitate, după 1868, și mai ales în zilele Comunei din Paris și în lunile dezmățului contrarevoluționar ce s-a declanșat după înăbușirea ei, în coloanele presei românești s-au publicat știri, note, articole, comentarii în legătură cu înființarea, activitatea, congresele și conducătorii Internaționalei.

În numărul 51 din 19/31 decembrie 1871 al revistei românești, cu orientare democratică, „Familia“, de sub conducerea lui Iosif Vulcan, a fost publicat un amplu articol despre Internaționala I și despre Karl Marx. Articolul sublinia creșterea și întărirea Internaționalei, arătând că „azi influența ei se simte puternic în toate părțile“. În continuare, în articol se arăta că, deși „regimele... o persecută“, totuși ele „nu mai sînt în stare a pune stavilă extinderii tot mai tari a acestei societăți. Ea e acum o întrunire uriașă și dominează nu numai masa necultă, ci numără în sînul ei o mulțime de capete talentate și cu studii profunde, filozofi și literați“

În același articol, revista „Familia“ considera că „publicul român va primi cu plăcere dacă vom descrie pe scurt biografia președintelui acestei societăți omnipotente“ ¹², drept pentru care inserează date biografice din viața lui Karl Marx.

¹¹ La Première Internationale. Requeil de documents publiés sous la direction de Jacques Frysmond, Geneva, 1962, vol. II, pag. 375.

¹² „Familia“ din 19/31 decembrie 1871.

Pesta 19/31 decembrie.

Va săi dominec'a. | Redact. : strad'a arborelui verde nr. 40.

Nr. 51.

Anulu VII. — 1871.

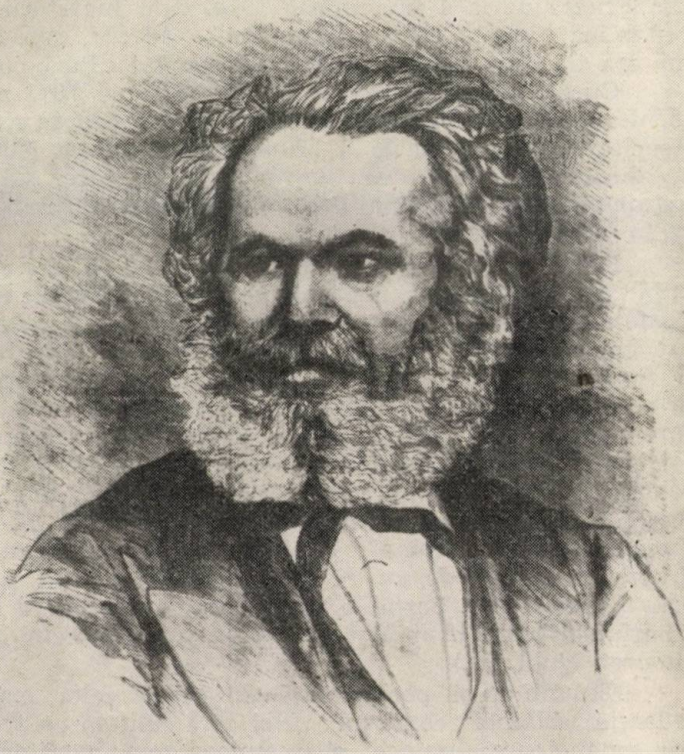
Pretulu pe ana 10 g., pentru Roman'a 2 galbani.

Carol Marx,

prezidentele „Internationalei.”

La anulul 1864 s'a constituita in Londr'a o modesta societate internationala a lucratorilor. Pe atunci diferitele regime nu numai că au aprobatu ideea acest'a, dar parte o si sprigineau, că-ci scopulu societății eră frumosu si nobilu. Primulu punctu din statutele acestei societăți dize : „Societatea se constituie, pentru ca să formeze unu punctu centralu de coatingere si contielegere intre lucratorii toturoru imperieloru, care tôte tindu intr'acolo, ca prin spriginu reciprocu, să conluere in continuu pentru prosperarea clasei lucratorilor.” Precum se vede dara, scopulu acestei societăți, la constituirea ei, eră nobilu si umanu.

In curendu inse, societatea acest'a modes-

Carol Marx.

Prima pagină din revista „Familia” din 19/31 decembrie 1871

Despre începuturile Asociației Internaționale a Muncitorilor relatează „Trompeta Carpaților” în articolul intitulat „Societatea Internațională”, ziarul „Federațiunea” într-un articol intitulat „Internaționala”, semnat de N. Nerone Pop, precum și ziarul românesc „Gazeta Transilvaniei”, ce apărea la Brașov, în articolul „Ursirea Asociațiunei Internaționale”.

În presa românească s-a reflectat pe larg procesul de creștere și întărire a Internaționalei I, activitatea secțiunilor ei din diferite țări. Un articol apărut în „Albina” estima în felul următor răspândirea geografică și numărul membrilor Internaționalei: „peste tot Asociațiunea numără 2 300 000 de membri împrăștiați în Britania, Belgia, Franța, Italia, Spania, Germania, America, de curînd și prin Asia, anume în India angliilor, unde s-au așezat mulți asociați, inițiind și pe chinezi...”¹³. De asemenea, ziarele „Presa”¹⁴, „Trompeta Carpaților” apreciau la mai multe milioane numărul membrilor Internaționalei¹⁵.

Ziarul „Telegraful” relatează în numărul său din 13 iunie 1871 despre Adresa Consiliului General al Internaționalei trimisă tuturor membrilor săi din Europa și America, prin care „Tractează evenimentele politice din Franța de la 4 septembrie 1870, cînd lucrătorii din Paris proclamă republica pînă la căderea Comunei”. Adresa, redactată de Karl Marx, nu era de fapt altceva decît lucrarea lui „Războiul civil din Franța”.

Cu alt prilej. „Telegraful” din 18 iunie 1871 a publicat, sub titlul „Uniunea Internațională”, un amplu articol despre scopurile și activitatea Asociației Internaționale a Muncitorilor: „Vom găsi de mai multe ori ocaziunea de a clarifica teoriile uniunii, care, sub numele de *Internațională*, și-a luat vocațiunea să organizeze nu numai în Franța, dar în toate țările Europei războiul social”.

Presa românească a publicat o serie de articole în care informa publicul cititor despre unele conferințe și congrese ale Internaționalei I. Astfel, sub titlul „Afaceri d-ale Internaționalei”, ziarul „Albina” a publicat, în octombrie 1871, un amplu articol în care a prezentat lucrările și hotărârile Conferinței de la Londra a Internaționalei din septembrie 1871, prezidată de Karl Marx. Articolul, scris cu simpatie pentru Internațională și pentru cauza muncitorilor, începea astfel: „Despre societatea Internaționalilor s-a scris și atins deja de mai multe ori în coloanele acestui ziar; anume s-a vorbit într-altele despre urzirea și scopul ei, despre statutul în care se afla, s.c.l.”¹⁶. Referitor la activitatea Internaționalei, „Albina”, folosind un ton admirativ, scria: „*Ea ce e dreptu, mai bine de un an face mișcări cu mult mai serioase și joacă prin fabricile mai vertos o rolă cu mult mai mare decît să nu fi atras atențiunea lumii asupra-și și mai cu seamă a celei amice claselor muncitoare*” (subl. ns.).

Expunîndu-și poziția față de cauza celor exploatați și asupriți, redacția „Albinei” continua: „Noi care suntem cu trup și cu suflet pentru emanciparea muncii și recunoașterea lucrătorilor de un faptore egal îndreptătit în societate, totdeauna și întru toate ne-am interesat

¹³ „Albina” din 18/30 iunie 1871.

¹⁴ „Presa” din 31 august 1872.

¹⁵ „Trompeta Carpaților” din 29 august—10 septembrie 1871.

¹⁶ „Albina” din 7/19 octombrie 1871.

de numita asociațiune și avem ferma credință că și între stimabilii noștri lectori se vor fi aflând mulți din aceea cari tendințele și mișcările din timpurile din urmă ale Internaționalei nu le vor considera de un ce fără nici o valoare. De aceea noi pururea vom informa pe lectorii noștri despre pașii ce va face această asociațiune pentru ajungerea scopului și realizarea dorințelor ei, cu atât mai vertos căci în viitoriu lumea are să se aștepte la multe și mari lucruri din partea lucrătorului și a numiți socialiști“¹⁷.

În anul următor, cu ocazia ținerii Congresului de la Haga, presa românească a înserat numeroase știri și articole. Încă în vara anului 1872, ziarul „Presa“, într-o scurtă știre, semnala că „Internaționala se pregătește a ține congresul său general în viitoarea lună lui septembrie“¹⁸. De asemenea, „Telegraful“ în numărul său din 10 august 1872 a publicat integral, după ziarul francez „Gaulois“, textul scrisorii de convocare adresate membrilor aderenți ai Internaționalei, semnat de membrii Consiliului și de secretarul general al Consiliului, Karl Marx.

La rîndul ei, „Albina“, cu aceeași simpatie caldă pentru Internaționala I, relatează următoarele despre Congresul de la Haga: „Minunat lucru! Tocmai cînd cei trei imperatori omnipotenți, cum îi numesc astăzi uneltele diplomatice, se întîlnesc în capitala noului imperiu german și îmbrățișîndu-se și sărutîndu-se din inimă și cu sinceritate, ori numai din eticheta diplomatică — tot una, pentru a se alia contra leului republican francez și pentru suprimarea liberalismului și a democrației și amenințate de absolutismul de fier al molochului prusso-nemțesc — tocmai în acel timp se întrunesc în capitala Olandei democrații sociali — adecă acei bărbați al căror suprem scop este emanciparea lucrătorilor de tutela proprietarilor și care spre adjudecarea acestui scop au scris prestindardul: «Lupta, lupta pe viația și moarte contra capitalismului»“¹⁹ (subl. ns.).

Luînd atitudine față de poziția guvernelor reacționare, care „au atribuit și atribuiesc alte tendințe, alte scopuri Internaționalei, pentru ca să sperie popoarele de ea și s-o urască și condamne ca pe o societate ce numai răstoarnă și nu zidește, ce nu cunoaște dreptul de proprietate“, „Albina“ scria: „pe cînd adevărul este că ea, Internaționala, tinde la prosperarea maselor“²⁰ (subl. ns.).

La rîndul lor, ziarele „Telegraful“, „Presa“, „Romînul“, „Federațiunea“ au publicat ample știri despre desfășurarea Congresului de la Haga al Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Combătînd unele calomnii la adresa Internaționalei, apărute în presa reacționară, „Federațiunea“, sub semnătura lui Nerone Pop, sublinia că „Pretențiunea lor (a muncitorilor din Internațională — n.n.) e foarte dreaptă... contra ei nu este nimic de zis. Însă cei ce sînt jenați acum la înavuțire, prin sudoarea acelor căroră osardul nu li-a dat capital, vociferă, aruncă șierpi și broaște asupra «Internaționalei»“.

★

¹⁷ Ibid.

¹⁸ „Presa“ din 27 iunie 1872.

¹⁹ „Albina“ din 3/15 septembrie 1872.

²⁰ Ibid.

În timpul Comunei din Paris, Internaționala I, sub conducerea lui Marx și Engels, a desfășurat o intensă activitate în scopul îndrumării și sprijinirii comunarzilor.

Revoluționarii români au participat direct la Comuna din Paris, unii dintre aceștia devenind membri ai Internaționalei, ceea ce constituie un titlu de mândrie pentru mișcarea muncitorească din țara noastră. Astfel, studenți și medici români care se aflau la Paris au luptat pe baricade, alături de comunarzi, dându-și viața pentru marea cauză a Comunei. În rândurile comunarzilor au luptat Dimitrie Dobrescu, Ion Cernătescu, Constantin Haralambie și mulți alții.

Participarea românilor la Comuna din Paris este menționată de istoricul francez Rêquette Julès în lucrarea „Histoire de la Commune-Revolutionnaire”, publicată la Paris în 1875, în care se arată că detașamentele care apărau fortul de la Issy și artileria de la Montmartre erau comandate de revoluționari români.

După înfrângerea Comunei, ziarul reacționar „Le Figaro” cerea plin de ură „...ca toți membrii Comunei, ca toți polonezii suspecti, toți valahii... care au domnit două luni asupra celui mai frumos și mai nobil oraș al lumii să fie, cu ofițerii lor de ordonanță, colonei, conduși, după o judecată sumară, de la închisoare, unde vor fi fost închiși, la Cîmpul lui Marte, unde să fie uciși”²¹.

Lupta eroică a proletariatului francez a avut un puternic ecou în țara noastră. Proclamarea primului stat proletar din lume, Comuna din Paris, a entuziasmat opinia publică progresistă din România. La București și în alte orașe ale țării au avut loc numeroase manifestații publice, care au culminat cu puternica demonstrație antiprusacă și antidinastică din 10/22 martie 1871.

Presa românească a acordat un spațiu însemnat prezentării mărețului eveniment, care a fost Comuna din Paris, publicînd zilnic zeci de articole și știri. Informațiile — în special la început — erau confuze și contradictorii, deoarece ele aveau ca sursă de cele mai multe ori presa burgheză occidentală și numai foarte rar ziarele Comunei.

Spre deosebire de conservatori, care își manifestau deschis ura față de Comună, elementele radicale mic-burgeze și intelectuale nu și-au ascuns simpatia față de aceasta și antipatia față de forțele reacțiunii franceze de la Versailles. Revista satirică românească „Ghimpele”, condusă de poetul și publicistul N. T. Orășanu, care ducea o campanie susținută împotriva domnitorului, și în genere a monarhiei, a salutat Comuna și Internaționala. În paginile ei, revista a publicat litografia „Ultimele acte ale comediei antice”, reprezentînd un muncitor cu ciocanul în mînă care răstoarnă pe tirani, pe împărați și pe papă. Aceștia din urmă sînt zugrăviți ca niște reptile, avînd epitetul: „Din grația lui Dumnezeu — societatea pentru exploatarea popoarelor”; muncitorul, care simboliza Comuna din Paris, purta inscripția „Internaționala”.

O poziție de simpatie vădită pentru Comună și ideile ei revoluționare a avut ziarul „Telegraful”. Cu toate că în coloanele ziarului au apărut nu numai informații din presa Comunei, ci și din tabăra adversarilor ei, redacția și-a precizat limpede atitudinea într-un articol

²¹ P. Lissagaray: „Histoire de la Commune de 1871”, Paris, Ed. E. Dentu, 1890, pag. 311.

publicat la 4 aprilie 1871 : „Nu voim să bucurăm și noi ca acei care, fără nici o rezervă, condamă Comuna proclamată la Paris, declarînd-o ca pe un product al foștilor uzurpatori și tirani ai Franței ; din contră, credem că intențiunea insurgenților a fost nobilă, a fost patriotică și sublimă, însă ne temem că fructele osteneților și sacrificiilor ce cred că le-au adus pe altarul patriei în cele din urmă vor cade în mîinile inamicilor de moarte ai Franței“²² (subl. ns.).

Ideile revoluționare răsbindite de Internaționala I și de fructul ei, Comuna din Paris, au avut o influență nu numai asupra mișcării muncitorești și socialiste din țara noastră, ci și asupra unor reprezentanți de seamă ai culturii romînești, printre care se numără marele nostru poet Mihail Eminescu.

★

Multiplele legături pe care reprezentanții clasei noastre muncitoare și unii reprezentanți ai intelectualității progresiste le-au avut cu Internaționala I și în general cu mișcarea muncitorească internațională din acea perioadă, precum și articolele publicate în presa romînă despre Internațională au influențat asupra dezvoltării conștiinței de clasă a maseselor muncitoare, asupra întăririi organizațiilor muncitorești, clarificării ideologice a mișcării muncitorești și socialiste.

Dezvoltarea capitalismului, adîncirea exploatării, înrăutățirea condițiilor de trai ale celor ce muncesc au făcut ca în rîndurile lucrătorilor tipografi din România, de pildă, să se înfiripe și apoi să se manifeste din ce în ce mai hotărît tendința ca asociația lor profesională să devină un organ de apărare a intereselor membrilor ei împotriva exploatării patronale.

Această stare de spirit și-a găsit ecoul în coloanele publicației muncitorești bilunare „Analele tipografice“, care apărea la București începînd din 1869. Lucrătorii tipografi din România își manifestau tot mai limpede dorința făuririi unei asociații profesionale cu mult mai largi și bine organizate decît Casa de ajutor reciproc existentă. Cînd au început să sosească știrile despre luptele de clasă desfășurate în țările avansate, sub influența și cu sprijinul direct al secțiunilor Internaționalei I, elementele înaintate din mișcarea noastră muncitorească au trecut la o activitate mai hotărîtă pentru înființarea unei asociații care să cuprindă pe toți lucrătorii din România, indiferent de profesii. În acest spirit și-a început activitatea noul organ de presă „Uvrieturul“, care a luat locul gazetei „Analele tipografice“. În articolul de fond publicat în primul număr al gazetei se arăta : „Uniți într-un adevărat scop de înaintare și îmbunătățire a soartei, cea mai mare parte a lucrătorilor tipografi am găsit de cuviință de a ne grupa sub stindardul care să reprezinte de acum și în viitor unirea și înfrățirea tuturor lucrătorilor“ (subl. ns.), pentru ca astfel să putem dărîma răul și injustiția ce de mult timp bîntuie clasa lucrătorilor. Pentru a ajunge la acest rezultat, am găsit că a ne putea mai cu înlesnire a ne înțelege unii pe alții sau, mai bine zis, de a ne putea comunica ideile unii altora, era de necesitate a avea un organ al nostru, adică al tuturor lucrătorilor, independent de

²² „Telegraful“ din 4 aprilie 1871.

«orice influențe străine intereselor noastre. De aceea, ne-am decis ca în locul ziarului «Analele...» să apară o nouă foaie, care, sub un alt titlu și o altă formă, să lupte neîncetat numai și numai în apărarea intereselor lucrătorilor»²³.

Noua organizație muncitorească denumită Asociația generală a lucrătorilor din România, deși n-a scăpat complet de sub tutela patronilor, a avut un program mai înaintat, punînd cu mai multă hotărîre problemele muncitorești. Începînd cu apariția noului organ al asociației „Lucrătorul român”, atît în asociație, cît și în redacția gazetei, se întărea acea tendință care preconiza lărgirea preocupărilor asociației și punerea în centrul atenției ei a nevoilor arzătoare ale muncitorimii, ca problema scumpirii mijloacelor de trai, problema locuinței și a condițiilor de muncă etc. Spre deosebire de gazetele muncitorești de pînă atunci, „Lucrătorul român” publica articole în care descria mizeria lucrătorilor din „suburbiile mărginașe, unde se îngrămădește această mulțime care trăiește din munca brațelor”²⁴.

În acești ani, lupta muncitorilor se caracteriza tot mai mult prin tendința spre unire și organizare. Muncitorii își dădeau seama că numai uniți, pe baza principiului de clasă, își vor îmbunătăți situația. Drept rezultat, după mai multe încercări, în 1879, lucrătorii tipografi din București au reușit să pună bazele unei asociații profesionale de clasă: „Societatea generală a lucrătorilor tipografi din România”. Intitulată semnificativ „Deșteptarea”, asociația și-a propus să lupte hotărît pentru „dezvoltarea spiritului, ridicarea și îmbunătățirea stării sociale și materiale a lucrătorilor tipografi”.

Mișcarea socialistă din România, pornită în primii ani ai deceniului al optulea din secolul trecut, a cunoscut în această perioadă o dezvoltare accentuată. Luînd exemplul lucrătorilor tipografi, alte categorii de muncitori se întrunesc, își organizează rîndurile. Tînăra mișcare muncitorească din România se orienta consecvent spre însușirea ideilor revoluționare marxiste, folosind experiența clasei muncitoare din alte țări, a mișcării muncitorești internaționale. Emigranții revoluționari ruși stabiliți în România au participat intens la activitatea cercurilor socialiste și la propagarea ideilor revoluționare.

Pătrunderea ideilor socialiste a avut o însemnătate deosebită pentru mișcarea muncitorească și poporul nostru. Pentru prima dată a început să se răspîndească în România o concepție pe deplin științifică, expresia vie a intereselor fundamentale ale clasei celei mai revoluționare a societății romînești — proletariatul.

După 1885, revista „Contemporanul” a început să propage idei marxiste, prin publicarea în traducere romînească a unor lucrări ale lui Marx și Engels. Printre primele traduceri din lume ale lucrării lui F. Engels „Originea familiei, a proprietății private și a statului” a fost și cea romînească. În paginile aceleiași reviste a apărut scrisoarea lui Engels adresată socialiștilor din România, care a stîrnit un interes deosebit nu numai în rîndurile cercurilor muncitorești, dar și în alte pături mai largi ale opiniei publice.

²³ „Uvrieturul” din 10 iulie 1872.

²⁴ „Lucrătorul român” din 5 noiembrie 1872.

În „Dacia viitoare“ a apărut un important articol la moartea lui K. Marx (1883). În același an, în „Emanciparea“ a apărut prima expunere a unor fragmente din „Capitalul“.

„Revista socială“ din Iași a publicat pentru prima dată în România lucrări ample de popularizare a învățăturii marxiste, printre care studiul „K. Marx și economiștii noștri“. Pe baza operelor lui Marx și Engels, în studiul „Ce vor socialiștii români“, de Dobrogeanu-Gherea, erau popularizate principiile socialismului științific, vorbindu-se, deși în termeni generali, despre necesitatea istorică a dictaturii proletariatului pentru construirea societății socialiste.

În anii 1890—1892 au fost traduse și editate în limba română lucrarea lui Engels „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință“ și geniala operă marxistă „Manifestul Partidului Comunist“. Au fost traduse și unele lucrări ale unor conducători ai partidelor socialiste.

Ziarele socialiste din Transilvania au publicat fragmente din „Capitalul“ lui Marx, din lucrările lui Engels „Dezvoltarea socialismului de la utopie la știință“ și „Anti-Dühring“, precum și o parte a corespondenței lui Marx și Engels.

Traducerea în limba română a unor lucrări capitale ale socialismului științific s-a datorat unor elemente înaintate socialiste, ca Panait Mușoiu, Dobrogeanu-Gherea, Raicu Ionescu-Rion, Anton Bacalbașa și alții.

Pătrunderea și răspîndirea marxismului în țara noastră s-au desfășurat în lupta împotriva măsurilor represive luate de guvernele reacționare, în luptă cu ideologia burgheză retrogradă. Orice articol potrivnic stărilor proaste existente atunci în România burghezo-moșierească, orice acțiune fie ea cât de mică, de lămurire a maselor, fără a mai aminti acțiunile muncitorești din această perioadă, toate erau etichetate de guvernele burghezo-moșierești drept „mina Internaționalei“.

Sub influența marxismului, cercurile socialiste din România s-au întărit din punct de vedere politic și ideologic. Activitatea organizațiilor muncitorești a început să fie dominată de idei marxiste, ceea ce a avut ca urmare întărirea organizațiilor profesionale ale lucrătorilor, apariția, pentru prima dată în România, a organizațiilor cu caracter politic ale clasei muncitoare — cercurile și cluburile muncitorești, care au stat la baza înființării, în 1893, a primului partid politic muncitoresc, Partidul social-democrat al muncitorilor din România.

P.S.D.M.R., creat — după cum arată tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — „ca rezultat al dezvoltării mișcării muncitorești și al răspîndirii ideilor marxiste“, a jucat un rol important în întărirea mai departe a mișcării muncitorești, marcînd un pas însemnat în procesul de unire a mișcării muncitorești cu socialismul științific.

Procesul de dezvoltare a mișcării muncitorești, de răspîndire a ideilor socialismului științific s-a dezvoltat continuu. Pătrunderea în țara noastră a ideilor leniniste, care a început în România încă înainte de primul război mondial, a avut o imensă însemnătate pentru clarificarea politico-ideologică a mișcării muncitorești, pentru dezvoltarea sa. În mai 1921 s-a creat Partidul Comunist din România, mărînd triumf al marxism-leninismului în mișcarea muncitorească din țara noastră. O dată cu înființarea partidului comunist în 1921, masele muncitoare au

căpătat un organizator și un conducător ferm și înțelept în lupta pentru înlăturarea dominației de clasă a burgheziei, pentru socialism.

Cu toată furibunda reacțiune internă, care a urmărit neîncetat distrugerea partidului, și cu toate prejudiciile aduse activității sale în unele perioade de către elementele oportuniste, mic-burgheze pătrunse în partid, steagul luptei proletare, în spiritul celor mai bune tradiții ale clasei muncitoare mondiale, inclusiv ale primei ei Internaționale, a fost ținut sus, mereu sus de partidul comunist. Unificarea, la Congresul din februarie 1948, a partidului comunist și a partidului social-democrat, pe baza principiilor ideologice și organizatorice ale partidului de tip nou, și crearea Partidului Muncitoresc Român au însemnat victoria deplină și definitivă a leninismului în mișcarea muncitorească din România. Purtătorul de cuvânt al ideilor fondatorilor socialismului științific pe pământul țării noastre, partidul marxist-leninist al clasei noastre muncitoare, a condus poporul muncitor la victorii de însemnătate istorică. A fost cucerită puterea politică din mâinile claselor exploatare și făurit statul democrat-popular, a fost construită o societate nouă, socialistă, înfloritoare, așa cum au dorit-o și și-au închipuit-o, luptând pentru ea încă de acum un secol, făuritorii primei Internaționale a proletariatului.

Poporul român, condus de Partidul Muncitoresc Român, a străbătut două decenii din noua sa istorie, două decenii de muncă intensă pentru făurirea noii societăți. În această scurtă perioadă a ajuns în faza desăvârșirii construirii socialismului, obținând victorii mărețe pe tărîmul dezvoltării economiei naționale, al revoluției culturale, al creșterii nivelului de trai al celor ce muncesc. Pulsează viguros economia prosperă a României noi, socialiste.

Partidul Muncitoresc Român se călăuzește în activitatea sa după ideile nemuritoare ale lui Marx, Engels și Lenin, pe care le aplică creator, ținînd seama de condițiile istorice concrete în care poporul nostru făurește noua societate. El educă pe comuniști, pe oamenii muncii în spiritul internaționalismului proletar, cultivînd în conștiința membrilor partidului ideea că ei sînt militanți ai mării familii a partidelor comuniste și muncitorești din întreaga lume, ostași ai armatei comunismului mondial.

Considerînd că grija pentru unitatea țărilor socialiste, a mișcării muncitorești și comuniste mondiale reprezintă o înaltă îndatorire internaționalistă a fiecărui partid marxist-leninist, Partidul Muncitoresc Român își aduce întreaga contribuție la întărirea unității țărilor socialiste, a mișcării comuniste mondiale, sub steagul marxism-leninismului, pe baza principiilor Declarațiilor adoptate în comun de partidele comuniste și muncitorești la Consfăturile din 1957 și 1960.

Omenirea trăiește epoca triumfului ideilor lui Marx, Engels și Lenin, a triumfului cauzei Internaționalei I, precursora mișcării comuniste și muncitorești de astăzi.

Lucrări apărute în întâmpinarea aniversării a 100 de ani de la crearea Internaționalei I

Acad. P. CONSTANTINESCU — IAȘI

istoria modernă și contemporană poartă din plin amprenta luptei duse de clasa muncitoare, în fruntea tuturor forțelor revoluționare și progresiste ale societății, în vederea răsturnării puterii claselor exploatare și a făuririi orînduirii noi, socialiste.

În cadrul glorioasei istorii a mișcării muncitorești, un loc de seamă îl ocupă activitatea desfășurată de Asociația Internațională a Muncitorilor, cunoscută sub numele de Internaționala I, fondată cu 100 de ani în urmă.

În răstimp de un secol, Internaționala I a făcut obiectul preocupărilor și luărilor de poziții din partea diferitelor curente și școli istoriografice.

Bazați pe lucrările fondatorilor socialismului științific, K. Marx și F. Engels, istoricii marxiști au studiat și studiază Internaționala I, atît în ansamblu cît și pe diferite probleme și etape, prezentînd principiile sale călăuzitoare și activitatea desfășurată de ea pentru îndrumarea mișcării muncitorești pe făgașul luptei revoluționare consecvente.

În ultimele decenii, cercetătorii marxiști și progresiști din întreaga lume au studiat mai amplu și aprofundat istoria minunată a celei dintîi organizații revoluționare de masă a proletariatului, care a pus bazele mișcării comuniste și muncitorești internaționale contemporane. Au apărut zeci de studii, articole, culegeri consacrate diferitelor aspecte ale activității și luptei eroice duse de Internaționala I.

Pe de altă parte, istoriografi, politicieni, apologeți de tot felul ai burgheziei reacționare din diverse țări s-au străduit și se străduiesc să înece într-un potop de mistificări și calomnii istoria Internaționalei I, să răpească astfel maselor muncitoare arma pe care o reprezintă în lupta lor pentru un viitor luminos cunoașterea realizărilor și învățămintelor acesteia.

Încă în perioada existenței Asociației Internaționale a Muncitorilor, Oscar Testut — avocat și agent al siguranței franceze — a publicat materialul strîns de el pentru a servi la procesele intentate membrilor francezi ai Internaționalei („L'Internationale“, Paris, 1871 și „Le livre bleu de l'Internationale“, Paris, 1871).

În același timp, exponenți ai diferitelor concepții și curente oportuniste au căutat să înfățișeze de o manieră necorespunzătoare, deformată, activitatea Internațională I, a organizatorilor și conducătorilor ei, K. Marx și F. Engels.

În perioada mai recentă, reformiști ca H. Collins (cu lucrarea „The English Branches of the First International“, Essays in Labour History, London, 1960) și J. Braunthal („Geschichte der Internationale“, vol. I, Hanover, 1961) încearcă să prezinte istoria Internațională I, minimalizând rolul conducătorilor acesteia, înlăturând din materialul factual elemente dintre cele mai importante și ignorând lupta dusă în interiorul Internațională de adepții și tovarășii lui Marx și Engels.

Împotriva tuturor încercărilor de denaturare a adevărului istoric s-au ridicat și se ridică reprezentanții adevărați ai clasei muncitoare și poporului. Lucrările apărute în țările socialiste, precum și lucrările cercetătorilor marxiști și progresiști apărute în alte țări, situându-se pe pozițiile adevărului și onestității, se străduiesc să redea realitatea istorică.

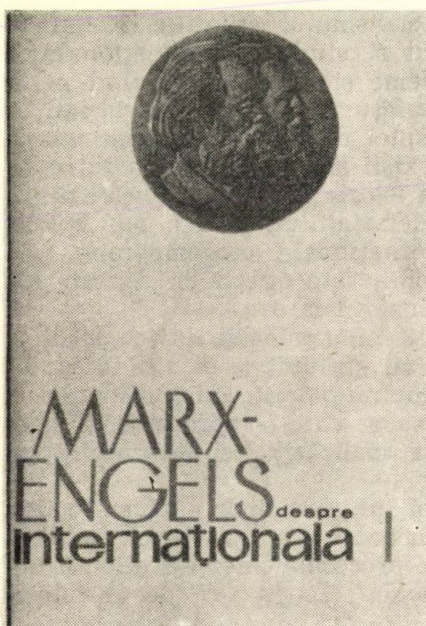
„Comisia internațională de istorie a mișcărilor sociale și a structurilor sociale“, care lucrează în cadrul C.I.S.H. (Comitetul Internațional al științelor istorice), a publicat câteva volume cuprinzând documente și izvoare referitoare la Internațională I.

Studierea istoriei mișcării muncitorești internaționale și implicit a diferitelor ei forme de organizare, corespunzătoare condițiilor etapelor respective, a constituit o preocupare crescândă a istoriografiei românești de după 23 August 1944. Pe această linie de preocupare s-au încadrat o serie de studii despre primele asociații muncitorești din România și legăturile lor cu Internațională I, ecoul Comunei din Paris în România și participarea românilor la luptele de la Paris și altele.

★

Centenarul înființării Internațională I a dat un nou impuls în lumea întreagă cercetărilor științifice cu privire la Asociația Internațională a Muncitorilor și rolul ei istoric. În Republica Populară Română, această aniversare a fost întâmpinată prin elaborarea și apariția unei serii de lucrări, la care s-au adăugat comunicări științifice și multe articole — mărturie a eforturilor și progreselor istoriografiei noastre și a deosebitei atenții acordate evenimentului istoric dat.

Dintre acestea menționăm, în primul rând, culegerea „Marx-Engels despre Internațională I“, apărută în Editura politică, în care sînt înmănunchate documente, mate-

riale și articole scrise de K. Marx și F. Engels în legătură cu crearea și activitatea organizației internaționale a muncitorilor, precum și a precursoarei acesteia, Liga comunistilor.

Culegerea se deschide cu „Manifestul Partidului Comunist”, scris ca program al Ligii comunistilor și constituind primul document-program al mișcării muncitorești internaționale, în care au fost enunțate ideile de bază ale socialismului științific.

Pe lângă textul însuși al acestui document de o excepțională însemnatate istorică, cercetătorii și cititorii pot lua cunoștință cu aprecieri făcute chiar de autorii lui asupra semnificației acestuia pentru activitatea și rolul Internaționalei I. Astfel, F. Engels arăta următoarele în lucrarea sa „Cu privire la istoria «Ligii comunistilor»”, lucrare cuprinsă în culegere: „...Principiile teoretice ale «Manifestului Comunist» din 1847 pe care «Liga comunistilor» le-a înscris pe stindardul său, constituie în momentul de față cea mai puternică legătură internațională a întregii mișcări proletare din Europa și din America”¹.

Volumul cuprinde, de asemenea, două adrese ale Organului Central către Liga comunistilor, redactate de Marx și Engels, și textul „Statutului Ligii comunistilor” conținând observațiile lui K. Marx“.

În continuare, sînt redată principalele documente programatice și organizatorice ale Internaționalei I, înființate la 28 septembrie 1864: „Manifestul constitutiv al Asociației Internaționale a Muncitorilor”, „Statutul provizoriu al Asociației Internaționale a Muncitorilor” și „Statutul general și regulamentul de organizare al Asociației Internaționale a Muncitorilor”. În aceste documente elaborate de K. Marx au fost formulate țelurile proletariatului mondial, principii și mijloace de luptă menite să asigure unirea tuturor forțelor clasei muncitoare internaționale. Principii ca, de exemplu: „cucerirea puterii politice a devenit prima datorie a clasei muncitoare”²; „eliberarea clasei muncitoare trebuie să fie opera clasei muncitoare însăși”³; „lupta pentru eliberarea clasei muncitoare nu este o luptă pentru privilegii de clasă..., ci pentru drepturi și datorii egale și pentru desființarea oricărei dominații de clasă”⁴ sînt principii după care s-au călăuzit și se călăuzesc și astăzi partidele comuniste și muncitorești în lupta lor revoluționară.

Despre modul de organizare, formele și metodele de activitate și țelurile Asociației Internaționale a Muncitorilor vorbesc o serie întreagă de documente și materiale cuprinse în culegere. Dintre acestea, atrag atenția — prin semnificația problemelor ridicate și a concluziilor lor — documentele: „Text prescurtat al unui interviu acordat de Karl Marx unui corespondent al ziarului «The World»” și „Pretinsele sciziuni din Internațională” elaborate de Marx și Engels.

Din materialele culegerii se desprind ca un fir călăuzitor grija și preocuparea lui Marx și Engels de a imprima Internaționalei I o linie de orientare adecvată, care, pornind de la specificul mișcării muncitorești din diferite țări, să asigure o îmbinare justă a sarcinilor și scopurilor de ordin național și internațional ale clasei muncitoare.

¹ „Marx — Engels despre Internaționala I”, Editura politică, 1964, pag. 390.

² Loc. cit., pag. 74.

³ Loc. cit., pag. 76 și 231.

⁴ Ibid.

Un număr de documente, printre care „Raportul prezentat de Consiliul general al Asociației Internaționale a Muncitorilor la cel de-al IV-lea Congres general de la Basel” (1869), analizează cele mai importante lupte ale proletariatului din diferite țări, în care se vedea creșterea influenței Internaționalei I.

Volumul cuprinde cunoscuta lucrare a lui K. Marx „Războiul civil în Franța”, care analizează pe larg momentul culminant al luptei proletariatului în perioada Internaționalei I, Comuna din Paris. Conținutul puterii Comunei „în esență un guvern al clasei muncitoare, rezultatul luptei clasei producătoare împotriva clasei acaparatoare”⁵, măsuri preconizate de Comună, concluzii de mare importanță teoretică și practică, cum ar fi aceea că „clasa muncitoare nu poate să ia pur și simplu în stăpânire mașina de stat așa cum este și s-o pună în funcțiune pentru propriile ei scopuri”⁶, aprecieri ca: „prima revoluție în care clasa muncitoare a fost recunoscută pe față ca singura clasă capabilă de o inițiativă socială”⁷, „guvernele europene și-au demonstrat în fața Parisului caracterul internațional al dominației de clasă” etc. — iată numai câteva probleme de care se ocupă Marx în această lucrare.

Făurirea Comunei din Paris, prima victorie răsunătoare a muncitorilor în marele război de clasă cu burghezia, a dat un nou impuls luptei revoluționare a proletariatului. În documentul „Muncitorii din Europa în anul 1877”, aparținând lui F. Engels, sînt analizate succese importante ale mișcării muncitorești din mai multe țări din Europa. Numeroase materiale pun în lumină sprijinul activ pe care l-a dat Asociația Internațională a Muncitorilor luptei clasei muncitoare din diferite țări pentru revendicările ei economice și politice.

Lupta consecventă împotriva războaielor de cîmp, împotriva asupririi naționale, solidaritatea și sprijinul acordat mișcării de eliberare națională a popoarelor subjugate constituie alte aspecte esențiale ale activității multilaterale a Internaționalei I, oglindite în materialele culegerii.

O serie de documente se referă la autodizolvarea Internaționalei I, dictată de condițiile obiective ale unei noi perioade istorice de dezvoltare a mișcării muncitorești, perioadă care reclama noi forme de colaborare. Ele reliefează faptul că Asociația Internațională a Muncitorilor și-a îndeplinit pe deplin rolul istoric.

Ansamblul documentelor și materialelor grupate în culegerea prezentată evidențiază cu pregnanță rolul lui K. Marx și F. Engels, de inspiratori, organizatori și conducători ai Internaționalei I. Activitatea teoretică și practică a lui Marx și Engels pentru crearea și îndrumarea Asociației Internaționale a Muncitorilor, care a pus — așa cum sublinia Lenin — „...bazele unei organizații internaționale muncitorești menite să-i pregătească pe muncitori în vederea asaltului revoluționar împotriva capitalului”⁸, a constituit o etapă deosebit de importantă în lupta fon-

⁵ Loc. cit., pag. 184.

⁶ Loc. cit., pag. 178.

⁷ Loc. cit., pag. 186.

⁸ V. I. Lenin, Opere, vol. 29, E.S.P.L.P. 1956, pag. 290.

datorilor socialismului științific pentru răspîndirea ideologiei revoluționare a clasei muncitoare și pentru unirea proletariatului internațional.

Parcurgînd paginile culegerii „Marx-Engels despre Internaționala I“, cercetînd documentele și materialele acesteia, se desprinde o imagine cuprinzătoare a ceea ce a însemnat — în urmă cu un secol — Asociația Internațională a Muncitorilor, al cărei caracter combativ, a cărei activitate consecvent revoluționară s-au datorat luptei și muncii desfășurate de întemeietorii și conducătorii ei recunoscuți — Marx și Engels.

★

Lucrarea lui Alexandru Vianu intitulată „Internaționala I“, apărută în colecția „Pagini de istorie universală“ a Editurii științifice, urmărește să aducă la cunoștința cercetătorilor și cititorilor istoria primei Internaționale muncitorești. Ea are meritul de a fi printre primele lucrări temeinice în literatura românească asupra Internaționalei I.

Autorul prezintă cele mai importante aspecte din viața primei Asociații Muncitorești Internaționale, create și conduse de genialii dascăli ai proletariatului mondial — K. Marx și F. Engels.

Prima parte a lucrării expune în mod detaliat premisele Internaționalei I, ansamblul factorilor care au dus la întemeierea Asociației Internaționale a Muncitorilor. Sînt abordate probleme ca: apariția comunismului științific; dezvoltarea capitalismului în țările Europei și în S.U.A. în anii 1850—1860; situația clasei muncitoare în aceste țări; condițiile generale în care s-a dezvoltat mișcarea muncitorească în deceniul amintit și unele particularități ale acesteia în Anglia, Franța, Germania, S.U.A. etc. În încheierea acestei părți se relevă activitatea desfășurată de fondatorii socialismului științific, pe plan teoretic și practic, în vederea pregătirii înființării primei organizații de masă a proletariatului internațional.

În continuare se arată, cu multe date concrete și de o manieră evocativă, modul cum a fost întemeiată Asociația Internațională a Muncitorilor și rolul îndeplinit în cadrul acesteia de K. Marx. Sînt prezentate apoi documentele fundamentale ale Asociației — „Manifestul constitutiv“ și „Statutul provizoriu“. Aceste documente — conchide autorul — întocmite de K. Marx și adoptate în ședința plenară a Consiliului general din 1 noiembrie 1864

„au îndrumat dezvoltarea Internaționaliei pe calea principiilor ideologice și organizatorice ale proletariatului revoluționar.

De la început, Karl Marx a luat în mînile sale conducerea Asociației Internaționale a Muncitorilor⁹.

Trecîndu-se la analiza activității desfășurate de Asociația Internațională a Muncitorilor, în lucrare se urmează linia de tratare pe marile etape parcurse.

Rînd pe rînd sînt tratate probleme ca : alcătuirea Consiliului general al Asociației Internaționale a Muncitorilor și activitatea sa pentru înființarea de secții ale Internaționaliei în diferite țări ; manifestări pe plan internațional ale Internaționaliei ; Conferința de la Londra a Internaționaliei din 25—29 septembrie 1865 și hotărîrile ei ; Internaționala în răstimpul de la Conferința de la Londra pînă la Congresul de la Geneva din 3—8 septembrie 1866 ; lupta din cadrul Consiliului general împotriva diferitelor curente și concepții mic-burgheze ; Internaționala și avîntul mișcării greviste ; Congresul de la Lausanne al Internaționaliei din 2—7 septembrie 1867 ; creșterea rîndurilor Internaționaliei și Congresul de la Bruxelles din septembrie 1868.

Cu Congresul de la Bruxelles — se arată în lucrare — s-a încheiat perioada luptei cu proudhonismul și lassalleanismul, curente mic-burgheze dominante în mișcarea muncitorească înainte de crearea Internaționaliei I. Cu toate că proudhonismul și lassalleanismul se mai bucurau de oarecare influență printre muncitorii francezi și germani, membri ai Internaționaliei, aceste curente nu mai prezentau un pericol serios. În principalele probleme victoria marxismului era deplină și rezoluțiile Internaționaliei călăuzeau mișcarea muncitorească pe linia socialismului științific¹⁰.

În continuare lucrarea se ocupă de ascensiunea mișcării muncitorești în Europa și S.U.A. și Congresul de la Basel al Internaționaliei din septembrie 1869 ; lupta împotriva curentului anarhist-bakuninist ; Internaționala în timpul războiului franco-prusac și al Comunei din Paris ; Internaționala după Comuna din Paris și Congresul de la Haga din septembrie 1872 — ultimul congres al Asociației Internaționale a Muncitorilor.

Așa cum se expune pe larg în lucrare, Internaționala I a depus o activitate multilaterală, uriașă pentru unirea și canalizarea forțelor proletariatului mondial către un țel final comun ; ea a sprijinit lupta revendicativă din diferite țări, a luat atitudine față de toate evenimentele însemnate ale vremii.

Cum era și firesc, dintre evenimentele contemporane Internaționaliei I, lucrarea se oprește asupra războiului franco-prusian din 1870—1871 și îndeosebi asupra Comunei din Paris — vlăstarul cel mai de preț al Asociației Internaționale a Muncitorilor. Este reliefată amplu și multilateral semnificația acestui moment glorios din istoria clasei muncitoare. Trăgînd învățăminte din istoria Comunei din Paris și din situația mondială obiectivă din acea perioadă, Internaționala I a pus pe ordinea de zi a mișcării muncitorești crearea de partide ale proletariatului în cadrul fiecărui stat național.

⁹ Alexandru Vianu : „Internaționala I“, Editura științifică, 1964, pag. 51.

¹⁰ Loc. cit., pag. 156.

Ca o trăsătură generală pozitivă a lucrării se desprinde strădania de a prezenta activitatea Internaționalei I într-un larg cadru istoric al fenomenelor și evenimentelor sociale și politice care au frământat epoca. Aceasta are darul de a da colorit expunerii și a spori interesul cititorilor. Deși într-un mod mai puțin adâncit și izbutit, activitatea și lupta Internaționalei I este legată și de ecoul și urmările avute în țara noastră.

Bazată pe o documentare importantă și pe rezultatele obținute în literatura istorică din țară și de peste hotare, lucrarea lui Alexandru Vianu înseamnă o contribuție de seamă la studierea și cunoașterea istoriei Internaționalei I.

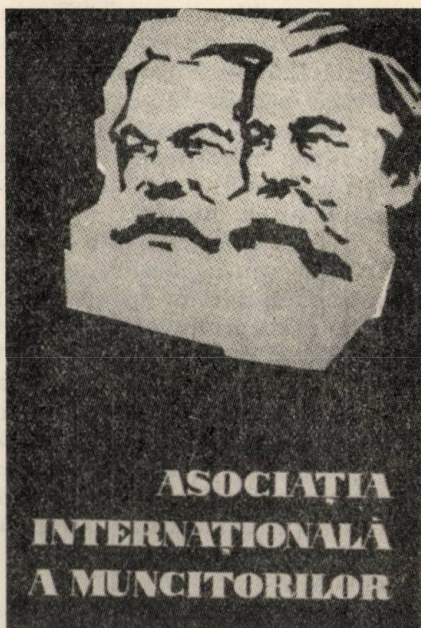
Pe aceeași linie tematică se situează lucrarea „Asociația Internațională a Muncitorilor (Internaționala I)”, apărută în Editura politică, întocmită de Janeta Brill și Constantin Florea, care își propun să prezinte într-un mod mai general și sintetic, accesibil celor mai largi mase de cititori, activitatea și rolul istoric al Internaționalei I.

Lucrarea prezintă mai întâi condițiile de ordin economic, social și politic care au făcut posibilă și necesară întemeierea Internaționalei I. În paginile respective poate fi urmărită desfășurarea activității titanice a lui Karl Marx și F. Engels, de ordin teoretic, politic și organizatoric, în vederea constituirii Internaționalei I.

Sînt apoi analizate documentele programatice elaborate de K. Marx, care au stat la baza întregii activități a Asociației Internaționale a Muncitorilor, orientînd-o în spiritul luptei de clasă, al internaționalismului proletar.

Internaționala I — reliefează autorii — avea să servească, în acea etapă, drept centru de legătură și de colaborare între asociațiile muncitorești din diferite țări, care urmăreau același scop: apărarea, dezvoltarea și deplina eliberare a clasei muncitoare. Sarcinile ei primordiale constau în a orienta diferitele detașamente ale mișcării muncitorești pe făgașul luptei revoluționare consecvente, a contribui la delimitarea proletariatului de democrația mic-burgheză, a stabili unitatea de acțiune a proletariatului pe plan internațional, a asigura victoria teoriei consecvent revoluționare în mișcarea muncitorească ¹¹.

¹¹ Janeta Brill, Constantin Florea: „Asociația Internațională a Muncitorilor (Internaționala I)”, Editura politică, 1964, pag. 35.

Sînt redate în continuare activitatea desfășurată de Internațională în vederea afilierei asociațiilor muncitorești din diferite țări, conținutul sumar și însemnătatea congreselor Internaționalei. Se arată că, în perioada 1864—1870, Asociația Internațională a Muncitorilor a devenit o puternică organizație, cu secții în numeroase țări din Europa și America. Ca rezultat al activității ei, a crescut considerabil influența marxismului în rîndurile mișcării muncitorești, curente și „sectele” mic-burgeze — trade-unionismul, proudhonismul, lassalleanismul, bakuninismul — au primit lovituri decisive.

Un loc însemnat este rezervat activității Internaționalei I în timpul războiului franco-prusian și al Comunei din Paris. Subliniind însemnătatea învățămintelor și concluziilor teoretice, politice și organizatorice trase de Marx și Engels din experiența Comunei, primul stat de dictatură a proletariatului din istorie, autorii arată modul cum acestea au fost aplicate în practica revoluționară.

În lucrare se fac referiri și la relațiile mișcării muncitorești și democratice din România cu Internaționala I.

În sfîrșit, se arată cauzele autodizolvării Asociației Internaționale a Muncitorilor, determinată pe de o parte de faptul că și-a îndeplinit misiunea pentru care a fost creată, iar pe de altă parte de faptul că în fața clasei muncitoare stăteau sarcini noi, de o complexitate mereu crescîndă.

Referindu-se la hotărîrea adoptată în 1876, la Conferința de la Philadelphia, de autodizolvare a Internaționalei I, autorii conchid: „Această hotărîre n-a fost determinată de faptul că Internaționala I ar fi suferit o înfrîngere, așa cum afirmau în mod calomnios ideologii burgheziei. Ea a fost impusă de condițiile istorice, de sarcinile noi care stăteau în fața clasei muncitoare, de necesitatea trecerii la noi forme organizatorice, la o nouă tactică... Pînă la Comuna din Paris, Marx tindea să făurească unitatea internațională a proletariatului prin crearea unei organizații internaționale, a cărei sarcină să fie zdrobirea curentelor «socialiste» mic-burgeze și asigurarea victoriei marxismului în rîndurile muncitorilor. Această sarcină a fost îndeplinită cu succes de Asociația Internațională a Muncitorilor”¹².

În încheiere este prezentat un tablou de ansamblu al succeselor raportate de mișcarea comunistă și muncitorească în decursul unui secol care a trecut de la întemeierea Internaționalei I.

Lucrarea lui Janeta Brill și Constantin Florea vine în sprijinul însușirii de către masele de cititori a cunoștințelor de istorie a mișcării muncitorești internaționale, a tezaurului ei de experiență.

★

Un viu interes este menită să suscite, atît prin tematica ei cît și prin noutatea unor date și concluzii, lucrarea lui Augustin Deac: „Internaționala I și România”, apărută în Editura politică. După cum spune însuși titlul, această lucrare este consacrată relațiilor mișcării muncitorești și progresiste din țara noastră cu Internaționala I, influenței pe care Internaționala a exercitat-o asupra dezvoltării acesteia.

¹² Loc. cit., pag. 77.

Primul capitol înfățișează sintetizat condițiile istorice în care a fost creată Asociația Internațională a Muncitorilor, cât și activitatea desfășurată de ea pentru înarmarea clasei muncitoare de pretutindeni cu concepția socialismului științific, organizarea și educarea acesteia în spiritul luptei de clasă și al solidarității internaționale, elaborarea unor forme și metode adecvate condițiilor date de legături între organizațiile muncitorești din diferite țări, sprijinirea și înfăptuirea celor mai arzătoare revendicări economice și politice ale maselor exploatate.

Trecînd la tratarea problemelor legate de România, lucrarea fixează fundalul general-istoric pe care s-au grefat faptele și fenomenele analizate, condițiile economice și social-politice din România în epoca respectivă.

Schițînd raportul forțelor de clasă ale vremii, autorul relevă că împotriva forțelor coalizate ale reacțiunii se ridicau masele largi — muncitorimea în dezvoltare, țărănimea, intelectualii progresiști, precum și unele fracțiuni și cercuri burghezo-democratice, radicale. Începutul pătrunderii ideilor socialiste pe teritoriul patriei noastre încă înainte de înființarea Internaționalei I contribuia la impulsionarea mișcării revoluționare și democratice. Toate acestea făceau ca ideile și principiile Internaționalei să găsească teren prielnic de răspîndire în țara noastră.

Ocupîndu-se de căile de pătrundere în România a ideilor marxismului, ale Internaționalei I, lucrarea acordă un însemnat spațiu rolului pe care l-a îndeplinit în această direcție presa. Menționîndu-se că informațiile publicate în România despre Asociația Internațională a Muncitorilor au fost restrînse în primii ani de activitate a acesteia, se arată că după 1868 și mai ales în zilele Comunei din Paris și în lunile de ofensivă contrarevoluționară ce s-a declanșat după înăbușirea ei, în coloanele presei românești se pomenea din ce în ce mai des despre Internațională, publicîndu-se variate materiale în legătură cu înființarea, activitatea și telurile ei. Autorul precizează că este vorba în primul rînd de presa oficială a vremii, întrucît presa muncitorească din România era abia la primii ei pași.

Dintr-o serie de ziare și reviste ale timpului, cu orientări mai mult sau mai puțin înaintate, opuse coaliției burghezo-moșierești („Albina“, „Familia“, „Gazeta Transilvaniei“, „Trompeta Carpaților“, „Federațiunea“, „Telegraful“ și altele), autorul a extras și reprodus în lucrare referiri din cele mai diverse, adeseori însoțite de facsimile, străbătute de accente de simpatie pentru activitatea și idealurile Internaționalei.

Pe multe pagini sint prezentate ample relatări în acest sens, unele pline de farmec evocator.

Atrag atenția prin bogăția și semnificația lor materialele apărute în presa românească cu privire la Comuna din Paris. În lucrare se precizează că informațiile apărute în ziarele democratice cu privire la acest eveniment, în special la început, erau confuze și contradictorii, deoarece ele proveneau — de cele mai multe ori — din surse indirecte, ca presa burgheză occidentală, și numai foarte rar din ziarele Comunei.

Se subliniază că în zilele eroice ale Comunei din Paris, pentru a induce în eroare opinia publică, presa reacționară din România, alături de cea din Europa întreagă, încerca fel și chip să denatureze și calomnieze opera comunarzilor. „Opinia publică democratică românească s-a ridicat însă, în coloanele presei sale, în apărarea adevărului și, pentru a-l restabili în mințile oamenilor, a pornit o adevărată campanie, redînd cu obiectivitate situația din Paris“¹³.

O serie de ziare și reviste românești au reflectat în paginile lor activitatea secțiilor Internaționalei I din multe țări din Europa și din S.U.A., solidaritatea și sprijinul acordat de către Asociația Internațională a Muncitorilor mișcărilor greviste și de altă natură ale muncitorilor, luptelor de eliberare și independență națională a popoarelor etc.

Se arată că numărul informațiilor sub formă de note, știri, articole care au apărut în presa românească în legătură cu Internaționala I se ridică la cîteva sute. Din multitudinea informațiilor despre activitatea Internaționalei, apărute în presa românească, rezultă că Internaționala I a constituit și pentru opinia publică românească un remarcabil eveniment pe arena internațională, „o idee care a avut un mare răsunet“ după cum sublinia Ion Ghica. „Se poate spune — conchide pe bună dreptate autorul — că fenomenul Internaționalei a preocupat presa românească și în special pe cea cu orientare democratică. Cele relatate în paginile acestei presei își croiau drum îndeosebi în rîndurile clasei muncitoare, în masele largi exploatate și asuprite din țara noastră, ceea ce a avut urmări din cele mai pozitive“¹⁴.

Un interes deosebit prezintă capitolul din lucrare intitulat „Cetățeni romîni, membri ai Internaționalei I. Secția de la Timișoara a Internaționalei I. Legături cu Marx și Engels“. În acesta sînt prezentate o serie întregă de date, multe dintre ele inedite, cu privire la legăturile de ordin organizatoric ale mișcării muncitorești și progresiste din România cu Internaționala I. Ideile Internaționalei I — notează autorul — au pătruns pe teritoriul patriei noastre nu numai pe calea scrisului, ci și datorită legăturilor directe pe care unii muncitori și intelectuali le-au avut cu mișcarea revoluționară din apusul Europei, cu Comuna din Paris și mai ales cu diferitele secții ale Internaționalei I. Se relevă că numeroase elemente înaintate din țara noastră, pe lângă faptul că s-au ridicat în coloanele presei în apărarea ideilor și principiilor Comunei din Paris, au participat și direct la evenimentele de importanță istorică din Franța revoluționară. La chemarea Internaționalei de a veni în sprijinul Comunei din Paris, pe baricadele Comunei au luptat, alături de revoluționari și democrați din multe țări, și un însemnat număr de

¹³ Loc. cit., pag. 47.

¹⁴ Loc. cit., pag. 98.

români. Se arată apoi că unii dintre românii participanți la Comună, reînțorși în țară, au avut o influență pozitivă asupra opiniei publice românești și, în ciuda urmărilor și persecuțiilor la care au fost supuși de către autoritățile burghezo-moșierești, au răspândit ideile revoluționare ale Comunei, ale Internaționalei I.

Este menționat în lucrare faptul că numeroși intelectuali români, în străinătate fiind și luând cunoștință de ideile revoluționare ale Internaționalei I, s-au înrolat ca membri ai ei în diferite secții din apusul Europei, fapt care constituie un titlu de mândrie pentru mișcarea muncitorească din țara noastră. Pe baza cercetărilor de pînă acum, autorul lucrării dă la iveală o serie de nume de intelectuali români care au fost membri ai Internaționalei I, în cadrul diferitelor ei secții din străinătate.

Lucrarea scoate în evidență existența pe teritoriul patriei noastre, la Timișoara, a unei secții a Internaționalei I, înființate în anul 1869.

Într-un capitol aparte, lucrarea se ocupă de răspîndirea unor lucrări ale lui Marx și Engels în România, în timpul Internaționalei I.

Din ansamblul faptelor amintite mai sus se trage această concluzie: „Multiplele legături pe care reprezentanții clasei muncitoare și unii reprezentanți ai intelectualității progresiste de pe teritoriul patriei noastre le-au avut cu Internaționala I și, în general, cu mișcarea muncitorească internațională din acea perioadă au contribuit la creșterea conștiinței de clasă a maselor muncitorilor, la întărirea organizațiilor muncitorești, la clarificarea ideologică în sinul mișcării muncitorești și socialiste“¹⁵.

Lucrarea se ocupă, în încheiere, de eecoul pe care Internaționala I a continuat să-l aibă în România și după încetarea activității ei. Se arată cum ani în șir, după autodizolvarea — în 1876 — a Asociației Internaționale a Muncitorilor, în presa muncitorească s-au scris articole care apreciau sarcinile și perspectivele mișcării muncitorești din țara noastră în lumina ideilor Internaționalei I, ale inspiratorilor și făuritorilor ei — Marx și Engels. Presa socialistă a folosit o serie de prilejuri spre a reafirma atașamentul pentru ideile și lupta Internaționalei I, subliniind în diferite feluri permanența acestora, caracterul lor mereu viu și actual, tot atît de actual precum era însăși lupta de clasă pentru eliberarea de sub exploatare. Referindu-se la Internațională și la ideile ei, socialiștii români își afirmau în continuare aderența principală la marxism, acceptînd analiza marxistă a dezvoltării societății și sarcinile ce decurg de aici pentru proletariat, drept unica cale viabilă pentru săvîrșirea eliberării din starea de inechitate socială și economică. În mod deosebit era accentuat caracterul obiectiv al luptei de clasă, de unde decurgeau în mod necesar obligativitatea organizării proletariatului, nevoia ridicării acestei organizări la un nivel tot mai înalt, corespunzător sarcinilor de luptă. „Acest lucru este deosebit de important — notează autorul — pentru că subliniază persistența, în ciuda atacului ideologic din afară și din interiorul mișcării muncitorești, a principiilor socialismului științific în conștiința și practica mișcării muncitorești și socialiste...“¹⁶.

¹⁵ Loc. cit., pag. 122.

¹⁶ Loc. cit., pag. 161—162.

Importanța temei și a problemelor abordate în această lucrare constituie, totodată, o chemare la continuarea și completarea cercetărilor.

Sprijinită pe o informație variată, lucrarea lui Augustin Deac se înscrie ca o nouă și prețioasă contribuție a istoriografiei românești la studierea istoriei mișcării muncitorești.

★

Privite laolaltă, lucrările apărute în țara noastră în întâmpinarea a 100 de ani de la întemeierea Internaționalei I reprezintă o armonioasă îmbinare a prezentării semnificației istorice de ordin internațional și național al unui capitol glorios al istoriei mișcării muncitorești. Aceste lucrări, atât prin numărul, cât și prin conținutul lor, denotă contribuția substanțială și constructivă adusă de istoriografia noastră, legată de centenarul înființării Internaționalei I. Ele vin să ofere cercetătorilor și masei largi a cititorilor un bogat fond de cunoștințe cu privire la activitatea și rolul istoric îndeplinit de prima organizație de masă a proletariatului internațional, fondată cu un secol în urmă de K. Marx și F. Engels.

Luptele pentru desăvîrșirea eliberării Romîniei de sub ocupații fasciști

S-au împlinit 20 de ani de cînd, prin izgonirea ultimelor trupe ale cîmpitorilor hitleriști și horthyști, a fost desăvîrșită eliberarea întregului teritoriu al Romîniei de sub jugul fascist. Acest eveniment istoric a fost rezultatul luptei eroice cu arma în mînă dusă de masele populare, de Armata romînă împotriva cîmpitorilor fasciști, luptă începută în focul insurecției armate antifasciste din august 1944, organizată și condusă de P.C.R.

În timpul luptelor purtate pentru zdrobirea și capturarea trupelor hitleriste aflate în interiorul țării, unitățile militare romîne care se găseau de-a lungul vremelnicea frontiere impuse Romîniei prin odiosul dictat de la Viena au luat măsuri în vederea zădărnirii încercărilor comandamentelor hitleriste și horthyste de a ocupa și a organiza o nouă linie de rezistență pe crestele Carpaților Meridionali. Prin lupte grele, pline de sacrificiu, unitățile militare romîne, puternic sprijinite de populația din zonă, au stăvilit cu succes ofensiva inamicului declanșată în Transilvania cu forțe mult superioare din punct de vedere numeric.

Datorită loviturilor date forțelor hitleriste în interiorul țării în timpul insurecției armate, precum și zădărnirii ofensivei hitleriste din Transilvania, s-au creat condiții trupelor sovietice, care lichidaseră pe frontul Iași-Chișinău grosul grupului de armate „Ucraina de Sud” să înainteze rapid și să intre în luptă pe noul front din centrul Transilvaniei, din Crișana și Banat.

Trecînd la ofensivă, trupele romîne împreună cu cele sovietice au înfrînt rezistența înverșunată a armatelor a 6-a și a 8-a hitleriste, precum și a armatelor a 2-a și a 3-a horthyste pe Mureș, pe Someș, în munții Mezeș și Făget, au zdrobit pe dușmani în orașele Sfîntu-Gheorghe, Cluj și Oradea. Pînă la 25 octombrie, ultimele trupe ale cîmpitorilor au fost izgonite de pe teritoriul țării. După această dată, Armata romînă, în strînsă cooperare cu Armata sovietică, a luptat cu eroism dincolo de hotarele țării, pe teritoriul Ungariei și Cehoslovaciei pînă la victoria finală asupra Germaniei naziste.

Prin bătăliile purtate, prin sîngele vărsat, poporul romîn și-a adus contribuția la victoria asupra fascismului și a înscris o pagină glorioasă în istoria luptelor sale pentru libertate și independență națională.

Vestea eliberării întregului teritoriu al patriei de sub jugul fascist a fost primită de întregul nostru popor cu bucurie și legitimă mîndrie, considerînd, pe drept cuvînt, ziua de 25 octombrie ca o zi de mare sărbătoare.

Ținînd seama de semnificația acestei zile, în scopul cinstirii trecutului de luptă al armatei noastre pentru libertatea și independența națională a Romîniei și, îndeosebi, a contribuției aduse de ea la eliberarea țării de sub jugul fascist și la zdrobirea Germaniei hitleriste, partidul și guvernul au hotărît ca data de 25 octombrie să fie sărbătorită ca „Zi a Forțelor Armate ale R.P.R.“.

În cele ce urmează publicăm episoade eroice din timpul luptelor desfășurate pentru zdrobirea rezistenței înverșunate a cotropitorilor fasciști.

SFÎNTU-GHEORGHE

Acțiunile de luptă din zona orașului Sf.-Gheorghe sînt parte componentă a luptelor victorioase desfășurate de Armata romînă, umăr la umăr cu Armata sovietică, pentru izgonirea trupelor hitleriste din partea de nord a Transilvaniei.

La 23 August 1944, în această zonă erau dislocate unități ale Corpului de munte și subunitățile de grăniceri dispersate pe linia graniței vremelnice impuse prin dictatul de la Viena din august 1940, plus unități din Regimentul 4 artilerie antiaeriană din orașul Brașov, comandat de mine. După ce, în primele zile de după 23 August, Corpul de munte romîn, cu sprijinul activ al populației, a curățit orașul Brașov și centrele din împrejurimi de trupele hitleriste, astfel că la 26 august întreaga zonă era eliberată de forțele insurecționale, sarcina principală a acestei mari unități a constat în oprirea trupelor fasciste care căutau să înainteze spre Brașov, din direcția Sf.-Gheorghe.

Intrucît de la 26 august trupele germane-horthyste din compunerea Corpului de secui au început să atace pichetele de grăniceri romîni, comandantul Corpului de munte a hotărît regrouparea forțelor dispersate în întreaga zonă și dispunerea lor pe direcția orașului Sf.-Gheorghe, pe o linie situată pe Valea Oltului, ce lega localitățile Bicfalău (sud), Dobolii de Jos, Bod (nord), Feldioara, Măeruș, Apața ș.a.

Această acțiune de regroupare și organizare a forțelor de care dispunea Corpul de munte a ținut pînă spre sfîrșitul lunii august și s-a desfășurat în timp ce inamicul trecuse la acțiuni fățișe de luptă.

Atacurile repetate ale inamicului au determinat comandamentul Corpului de munte — condus de generalul de divizie Dumitrache Ion, avînd ca șef de stat-major pe colonelul Chiriță Atanasie — să grăbească deplasarea trupelor din subordine și să precizeze sarcinile celor două grupări militare create : „gruparea de est“ și „gruparea de vest“. Astfel, gruparea tactică est, comandată de subsemnatul avea misiunea să apere zona Întorsura Buzăului — Dobolii de Jos — Sînpetru, iar gruparea tactică vest — să apere zona Sîncrai — Homorod — Veneția de Jos — Pava. Sarcina lor în aceste zile de la sfîrșitul lui august era : respingerea atacu-

rilor fasciste și dezarmarea trupelor germane ce se vor retrage din spate prin zona lor.¹

Începînd din 28—29 august, localitățile Dobolii și Ilieni aveau să devină teatrul unor importante lupte, dată fiind așezarea acestor comune pe calea de acces a Văii Oltului spre orașul Sfîntu-Gheorghe.

Față de situația creată, la 30 august 1944, comandantul Corpului de munte a dat ordinul de operații nr. 4, prin care trupele romîne treceau la ofensivă cu misiunea de a cucerii orașul Sfîntu-Gheorghe.

Astfel, după grele lupte, ostașii Regimentului 30 dorobanți din gruparea de vest au ocupat satul Vîlcele, iar cei din gruparea de est — satul Ilieni. O companie a Regimentului 89 infanterie, formată din recruți, cu mari pierderi, a reușit să depășească localitatea Bicfalău, însă a doua zi a fost respinsă. Un detașament blindat a reușit să oprească o coloană de mașini germane care intenționa a ieși în Cîmpia Bîrsei pe la Zizin, spre a cădea în spatele trupelor romîne angajate în lupte cu inamicul.

Zilele ce au urmat au fost martorele unor crîncene înceștări.

La 31 august, comandantul Corpului de munte a dat un nou ordin, în baza căruia detașamentele Dobolii și Vîlcele aveau misiunea să înainteze și să elibereze orașul Sfîntu-Gheorghe, iar celelalte trebuiau să înainteze spre est, în scopul de a degaja calea ferată Brașov — Sighișoara, în zona Măeruș-Augustin.

În acea zi, pe un cîmp larg, trupele romîne au desfășurat noi lupte. În timp ce gruparea de vest a ajuns la nord de Vîlcele, cea de est, fiind atacată de trupe inamice blindate, a cedat localitatea Ilieni și s-a retras în Dobolii de Jos, producînd însă inamicului serioase pierderi. După o luptă înverșunată ce a avut loc la sud de Chichiș, ostașii romîni, dînd dovadă de elan și hotărîre, de pricepere în ducerea luptei în condiții din cele mai grele, au respins ofensiva inamicului, de la care au fost capturați 1 315 prizonieri, 80 de căruțe și diferite materiale de război².

Continuînd schimburile de focuri de pe pozițiile ocupate, în ziua de 1 septembrie, acțiunile ofensive au încetat de ambele părți.

În răgazul unei zile, Corpul de munte a primit întăriri pe care le-a grupat în zona Augustin-Racoșul și care au constituit flancul drept al grupării de ofensivă, iar fasciștii au adus din spatele frontului lor noi unități blindate și avioane, pentru a le folosi în luptă.

În ziua de 2 septembrie, la ora 4 dimineața, trupele Corpului de munte dezlănțuie o puternică ofensivă pe toată linia frontului împotriva inamicului. Avîntîndu-se cu curaj și bărbăție în luptă, gruparea de vest reușește pe întreaga sa linie de luptă, de la Vîlcele și pînă la Racoșul de Sus, să înainteze. Detașamentul Vîlcele înaintează pînă la Andronic — localitate apropiată de orașul Sf.-Gheorghe; detașamentul Belin cucerește Aita Mijlocie și o depășește, iar detașamentul Augustin, înaintînd spre nord-est, a cucerit Racoșul de Sus, reușind să închidă șoseaua Baraolt-Odorhei, cel mai important drum de retragere a trupelor germane. Toate aceste operații tindeau să taie liniile de retragere ale trupelor inamice din zona Sf.-Gheorghe.

Gruparea de est a suferit însă pierderi în teren și oameni. Concentrîndu-și forțele cu deosebire pe direcția Dobolii, hitleriștii, infil-

¹ Arhiva M.F.A. — M.St.M., dosarul nr. 230/4, filele 27—29.

² Loc. cit., filele 42—47.

trîndu-se prin vest, au contraatacat și, înfrîngînd un batalion al Regimentului 30 dorobanți, au ocupat localitatea Dobolii de Jos și au respins atacurile subunităților romîne de la sud de Chichiș și Bicfalău. Fiind atacate cu tancuri, aceste unități și subunități s-au retras pe alte poziții.

A doua zi, inamicul a atacat pe tot frontul, folosind tancuri, dar n-a putut trece Oltul, podurile fiind dinamitate sau distruse. De asemenea, aviația germană a bombardat localitățile Augustin, Baraolt, Racoșul de Sus și Aita Mijlocie, producînd însemnate pierderi în rîndurile populației civile.

La rîndul lor, trupele romîne din Corpul de munte trec la o apărare activă. În nenumărate rînduri, soldații, subofițerii și ofițerii, însuflețiți de un înalt patriotism, s-au oferit voluntar pentru executarea misiunilor celor mai grele. Astfel este cazul căpitanului Hajdeu, care s-a oferit ca, împreună cu subunitatea sa, să recucerească poziția de la Dobolii de Jos. Și, într-adevăr, făcînd dovada unor înalte calități militare, deși forțele erau inegale, după o luptă îndîrjită, subunitatea comandată de el reușește să recucerească localitatea Dobolii. Detașamentul Vilcele s-a apărut cu succes pe marginea pădurii Andronic și pe Valea Nadeșului, capturînd 3 tancuri și 2 camioane, iar detașamentul Augustin desfășoară lupte grele, căutînd să înainteze spre Baraolt.

Dîndu-și seama de pericolul înaintării detașamentului Augustin spre nord-est, la 3 septembrie hitleriștii au redus intensitatea operațiilor pe restul frontului, concentrîndu-se asupra operațiilor din fața acestuia. Superior numericeste și ca înzestrare tehnică-militară, după lupte grele care au durat toată ziua, cu schimbări de poziție, însoțit de tancuri și aruncătoare de flăcări, inamicul înfrînge rezistența unităților de la nord ale detașamentului Augustin, care, în noaptea de 4 spre 5 septembrie, se repliază pe o linie la nord-est de Aita Mare — Micloșoara — Augustin — Racoșul de Sus. Concomitent, unitățile de la sud ale aceluiași detașament s-au apropiat de localitatea Malnaș-Băi, ținînd sub focul aruncătoarelor gara Malnaș-Băi. Inamicul a continuat să atace în același sector și în ziua de 5 septembrie, reușind, după lupte înverșunate, să ocupe localitățile Racoșul de Sus (la nord) și Micloșoara (spre sud). În cursul acestor lupte au fost incendiate 4 tancuri inamice³. În aceeași zi, Corpul de munte a intrat în subordinea Armatei 4, cu postul de comandă la Sibiu.

În ziua de 6 septembrie, comandantul Corpului de munte a dat ordinul de operații nr. 6, cu misiunea ca trupele din subordinea sa să închidă defileul Oltului și să ocupe obiectivul Micfalău-Nord Murgu 1 016. Ca urmare a noilor modificări, precum și a sosirii la 6 septembrie a Diviziei „Tudor Vladimirescu” în sectorul de operații al detașamentului Dobolii și a unor unități ale Diviziei 202 sovietice, la est de Corpul de munte, s-a operat deplasarea unei părți a detașamentului Dobolii spre celelalte detașamente. Astfel, Divizia „Tudor Vladimirescu” s-a instalat pe direcția Dobolii-Ilieni-Sf.-Gheorghe, avînd la dreapta Divizia 202 sovietică și la stînga Regimentul 89 infanterie rămas din detașamentul Dobolii. Divizia 1 munte romînă, sosită dinspre Brașov, care a înlocuit detașamentul Vilcele, a mai fost întărită cu subunități ale Regi-

³ Loc. cit., filele 60, 62.

mentului 2 artilerie grea și cu Batalionul 24 vânători de munte, iar detașamentul Belin, întărit cu Regimentul 30 dorobanți.

La 6 septembrie, atacînd cu tancuri, trupele fasciste au mai reușit să ocupe Aita Mare, fiind oprite la nord de Belin prin lupte grele duse de Regimentul 30 dorobanți. Subunități ale Diviziei 1 munte s-au apropiat de orașul Sf.-Gheorghe, pe care l-au bombardat⁴.

La 7 septembrie, unitățile Corpului de munte și Divizia „Tudor Vladimirescu” au trecut la acțiuni ofensive de amploare, în scopul eliberării orașului Sf.-Gheorghe și a zonei de la nord de acesta. Astfel, în timp ce diviziile 3 infanterie și 1 munte au dus lupte de poziție cu modificări neînsemnate, Divizia „Tudor Vladimirescu”, depășind poziția Regimentului 89 infanterie, a înaintat cucerind aliniamentul Sîncrai — Ilieni⁵.

Comandantul Corpului de munte a luat legătură cu comandantul Diviziei 202 sovietice, stabilind măsurile ce se impuneau în vederea atacului din 8 septembrie. Obiectivele luptei pentru această zi urmăreau: Corpul de munte să cucerească orașul Sf.-Gheorghe și să se oprească pe obiectivul Micfalău-Murgo-Bățanii Mari, iar Divizia „Tudor Vladimirescu” și Divizia 202 sovietică să atace pe direcția Comalu-Moața-Tg.-Secuiesc și să facă legătura cu trupele sovietice pe direcția Tg.-Secuiesc.

În conformitate cu hotărârile luate, la 8 septembrie, trupele românești au dezlănțuit o puternică ofensivă. Nimic nu a putut opri înaintarea vertiginoasă a ostașilor noștri. Ei au respins cu bărbăție putericele contraatacuri ale hitleriștilor, care căutau să-și mențină pozițiile cu orice preț. Ca urmare, după lupte crîncene, cu un inamic ce se apăra cu disperare, Batalionul 2 vânători din Divizia 1 munte a pătruns pe la ora 11 în orașul Sf.-Gheorghe prin marginea de vest, în timp ce unitățile Diviziei „Tudor Vladimirescu” pătrundeau în oraș prin sud și sud-est, eliberînd primul mare oraș românesc din teritoriul cedat în urma dictatului de la Viena. Caporalului Arambașa din Divizia „Tudor Vladimirescu” i-a revenit cîntea de a arbora drapelul Romîniei pe primăria orașului.

În conformitate cu înțelegerea stabilită de comandamentele Corpului de munte, Diviziei „Tudor Vladimirescu” și Diviziei 202 sovietice, trupele sovietice au atacat pe porțiunea din dreapta Diviziei „Tudor Vladimirescu” și s-au îndreptat spre orașul Tg.-Secuiesc. Sosirea în zona luptelor a diviziilor romîne 1 munte și „Tudor Vladimirescu” și a Diviziei 202 sovietice a dus la creșterea forței de atac a frontului nostru în acest raion.

În zilele de 9 și 10 septembrie, în timp ce, înfrînt, inamicul s-a retras din Sf.-Gheorghe spre nord, el a continuat, cu forțe blindate și de artilerie, să reziste atacurilor dezlănțuite de Divizia 3 infanterie romînă. Cu toată apărarea lor îndîrjită, pînă la urmă trupele fasciste au fost nevoite să se retragă, în drumul lor distrugînd poduri și șosele și provocînd imense pagube materiale populației civile. La sfîrșitul zilei

⁴ Loc cit., filele 64—67.

⁵ Loc. cit., filele 67—69.

de 10 septembrie, diviziile 1 și 3 infanterie ale Corpului de munte român se aflau pe aliniamentul următoarelor localități eliberate : Racoșul de Sus-Baraolt-Bățanii Mari-Micfalău. Pe această linie a avut loc regruparea unităților și subunităților pendinte de cele două divizii, de unde, împreună cu alte mari unități, au pornit pe Valea Tîrnavei, prin Bălăușeri, spre orașul Tg.-Mureș. Pentru respingerea forțelor hitleriste și eliberarea acestor meleaguri ale patriei, alături de Armata română au luptat cu elan și însuflețire oamenii muncii din Brașov și alte localități din zona operațiilor militare.

Acum, după 20 de ani, îmi reamintesc cu emoție despre faptele vitejești ale „Bateriei albastre“, alcătuită din muncitori și funcționari de la Uzina Tohani (denumită astfel după culoarea salopetelor muncitorilor), care în tot timpul bătăliei pentru eliberarea orașului Sfintu-Gheorghe ne-a dat un neprecupețit sprijin. Pe tot timpul luptelor, muncitorii voluntari din „Bateria albastră“, alături de ostași, au dovedit curaj, iscusință, bărbăție și eroism în luptă, izvorîte din dragostea lor fierbinte față de patria noastră scumpă. Pentru faptele lor eroice și spiritul de sacrificiu dovedite pe cîmpul de luptă, luptătorii acestei baterii au fost citați prin ordin de zi pe armată și decorați cu ordine și medalii românești.

Alături de muncitorii de la Tohani, un mare sprijin ne-au acordat și cei de la „Astra“ (azi „Steagul roșu“), care nu numai că au reparat în timp record piesele defecte ce se aflau în uzină, dar un însemnat număr dintre ei au luat parte la acțiunile pentru eliberarea orașului Sf.-Gheorghe, contribuind la aprovizionarea frontului cu muniție și alimente.

Și muncitorii altor întreprinderi din regiunea Brașov ca și țăranii din acele părți au adus o contribuție prețioasă la luptele duse în această zonă, ceea ce reflectă puternicul ecou ce l-au avut în conștiința maselor chemările înflăcărare ale partidului comunist de a lupta cu arma în mîini, alături de armată, pentru eliberarea de sub jugul fascist a pămîntului scump al patriei.

Un prețios ajutor în luptele pentru eliberarea orașului Sfintu-Gheorghe au dat unităților militare învățătoarea Irina Kertesz, sătenii Al. Plugar, Naplinger, Demeter și mulți alți locuitori din aceste locuri.

Astfel și-a încheiat Corpul de munte cu succes misiunea sa în această zonă de luptă.

Între 30 august și 10 septembrie, cu toate forțele sale, Corpul de munte s-a încadrat activ în frontul antihitlerist, ostașii și ofițerii săi dînd dovadă de nenumărate pilde de eroism. Apreciind faptele vitejești ale ostașilor Corpului de munte, în ordinul de zi dat la 12 septembrie de comandantul acestei mari unități, printre altele, se spunea : „Ostași, datorită vouă, mîndrul ținut al Brașovului și Făgărașului a fost păstrat curat de inamic.

Prin această ispravă... ați înlesnit trecerea aliaților ruși peste pasurile frumoșilor noștri Carpați moldoveni...

Să fim toți — ofițeri, subofițeri, ostași vechi și recruți — demni de misiune, să facem ca zborul nostru spre miază-noapte să minuneze pe aliați și să umple de mîndrie romînească satele și orașele dezrobite...”⁶

⁶ Loc. cit., filele 84—85.

Evocarea luptelor îndirjite de acum două decenii constituie un prilej de mândrie patriotică, pe care ne-o inspiră faptele de arme și numeroasele exemple de eroism de care au dat dovadă soldații și ofițerii noștri, împreună cu oamenii muncii, în apriga înclăștare cu dușmanul cotropitor.

*General-maior în rezervă
ALEXANDRU TENESCU*

TURDA

În șirul marilor bătălii purtate de vitejii ostași români și sovietici, pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei de cotropitorii fasciști, la loc de cinste se înscriu și luptele din zona orașului Turda.

În luna septembrie, comandamentul fascist a concentrat în Podișul Transilvaniei forțe puternice, cu intenția de a porni o ofensivă pentru a respinge trupele române și a ocupa trecătorile Carpaților Meridionali. În zona orașului Turda, fasciștii au concentrat Corpul 2 armată horthyst care avea în componere diviziile 7 și 26 infanterie.

În primele zile ale lunii septembrie, raportul de forțe, în această zonă a frontului, era nefavorabil trupelor noastre. Până la sosirea întăririlor necesare, unitățile române s-au menținut în apărare, având misiunea să zădărnicească acțiunile ofensive ale trupelor fasciste.

În dimineața zilei de 5 septembrie 1944, unitățile horthyste, sprijinite puternic de tancuri și aviație, au trecut la ofensivă. Ele au reușit să respingă unitățile române de grăniceri de pe frontiera vremelnice impusă României prin dictatul de la Viena. Situația devenise deosebit de grea, dar ostașii și ofițerii batalioanelor 8 și 15 vânători de munte, ai batalionului 1 din Regimentul 83 infanterie și ai subunităților de grăniceri aflate în zona Turda au dovedit un înalt spirit de luptă, săvârșind fapte de bărbăție și curaj, de vitejie și eroism, care vor rămâne veșnic în amintirea noastră. Ajutați fiind de numeroși oameni ai muncii, ei au stăvilit înaintarea inamicului, au împiedicat pătrunderea invadatorilor fasciști dinspre Turda spre Orăștie.

Ne sînt și azi vii în memorie acele momente de crîncenă înclăștare cu dușmanul, cînd pămîntul acestui raion a fost înroșit de sîngele luptătorilor din Batalionul fix regional Cluj și al neînfricaților infanteriști din diviziile 18 și 20 infanterie-instrucție veniți în sprijinul unităților aflate în luptă. Patru zile și patru nopți ei au ținut piept dușmanului, puternic înarmat și numeros. Patriotismul lor, dorința fierbinte de a obține victoria și ura neîmpăcată față de dușmanul cotropitor au fost mai puternice decît tunurile și tancurile fasciștilor.

La înfrîngerea ofensivei dușmanului, o contribuție însemnată a adus-o și populația localităților din această zonă. Animată de dragostea de patrie, ea a sprijinit cu entuziasm unitățile noastre, sprijin care s-a materializat deseori prin participarea la luptă cu arma în mînă, furnizarea de informații prețioase, aprovizionarea cu muniții și alimente. Fapte patriotice de eroism înălțător au săvîrșit minerii din Baia de Arieș, care, alăturîndu-se unui batalion de infanterie, au înfruntat cu

vitejie pe inamic, ținându-i piept cîteva zile, pînă la sosirea trupelor romîne și sovietice din interior. Asemenea lor au procedat și țărani din satul Urmeniș. Manifestîndu-și dorința fierbinte de a contribui la izgonirea ocupanților de pe teritoriul patriei noastre, mulți dintre ei s-au alăturat ostașilor romîni, participînd cu arma în mînă la lupta împotriva hitleriștilor. Cîțiva, care în armată fuseseră artileriști, au format o echipă de servanți la un tun antitanc cucerit de la inamic și au tras cu el asupra dușmanului; un alt sătean a tras cu o pușcă-mitralieră, iar alții au ajutat la transportul muniției. În acele zile de grele lupte, numeroși localnici se prezentau la unitățile noastre și cereau să fie înrolați ca voluntari pentru a lupta împotriva cotropitorilor fasciști.

Minunată și plină de patriotism a fost fapta eroică a țaranului Ion Deac din comuna Tăureni, care, împreună cu fiul său, mergînd pe cărări cunoscute numai de ei, au scos din încercuire pe ostașii romîni ai Batalionului 7 grăniceri. După două zile și două nopți de marșuri, prin păduri și ripe, grănicerii romîni au ajuns în pozițiile trupelor noastre. Pentru fapta sa eroică, Ion Deac a fost citat prin ordin de zi pe țară, iar Prezidiul Marii Adunări Naționale i-a conferit Ordinul Steaua R.P.R. Astfel de patrioți înflăcărați ca Ion Deac au fost numeroși în timpul războiului antifascist.

În timp ce aveau loc bătălii crîncene, în cursul cărora luptătorii noștri au provocat grele pierderi invadatorilor, în zona luptelor începuseră să sosească trupe sovietice și romîne de la sud de Carpați. Împreună cu unitățile aflate în luptă, ele au început să dea lovituri tot mai puternice inamicului, care săvîrșise crime și orori împotriva populației civile.

În zorii zilei de 9 septembrie, Armata a 4-a romînă, umăr la umăr cu marile unități sovietice sosite în Transilvania, a continuat ofensiva începută la 7 septembrie pentru respingerea inamicului la nord de Mureș și Arieș. Unitățile diviziilor 7, 18 și 20 infanterie-instrucție din Corpul 6 teritorial romîn, sprijinite de o mare unitate de tancuri din Armata 27 sovietică, au trecut la ofensivă spre nord, avînd drept scop eliberarea orașului Turda și a împrejurimilor acestuia.

În zilele de la 10 la 12 septembrie, infanteriștii romîni care acționau în zona orașului Turda, în cooperare cu tanchiștii sovietici, au dus lupte înverșunate pentru a înfrînge puternica rezistență a fasciștilor de pe dealurile de la nord de Mureș și nord de Arieș. Iată cum descria ziarul sovietic „Pravda“, din 17 septembrie 1944, luptele ostașilor romîni din acele zile. „...Romînii au luptat alături de noi cu aceeași dîrzenie, cucerind cu vitejie fiecare metru de pămînt, fiecare nod de cale ferată, fiecare sat... Pămîntul Transilvaniei arde sub picioarele ocupanților germani și unguri.“

Și într-adevăr, cu tot focul turbat al fasciștilor, cu toate că în noaptea de 11 spre 12 septembrie o ploaie torențială desfundase terenul și făcuse drumurile complet impracticabile, rezistențele inamice erau înfrînte pretutindeni. În ziua de 15 septembrie 1944, după lupte înverșunate, Regimentul 14 dorobanți „Roman“, pe care-l comandam, a reușit să formeze un cap de pod peste Arieș, la nord de satul Poiana, în vecinătatea Turdei, pe care l-a menținut, în pofida tuturor contra-

atacurilor inamice, predându-l apoi intact Diviziei a 4-a de gardă sovietice.

Suferind pierderi însemnate în luptele anterioare, inamicul nu mai putea face față atacurilor impetuoase date de infanteriștii români și tanchiștii sovietici pe întreg frontul și, ca urmare, a fost silit să se retragă la nord. Aici, timp de aproape trei săptămîni, pînă la 4 octombrie 1944, unitățile și marile unități romîne au dus crîncene lupte cu fasciștii. Zile și nopți în șir, bravii noștri ostași au ținut piept dușmanului, care încerca pe toate căile să reia ofensiva spre sud, producîndu-i însemnate pierderi în oameni și tehnică de luptă.

Lupte deosebit de înverșunate, în timpul cărora a ieșit în evidență vitejia ostașilor romîni, au avut loc pentru cucerirea unui alt cap de pod la nord de Arieș, în zona satului Viișoara, unde Divizia 26 infanterie horthystă ocupa o poziție dominantă și bine întărită. Divizia 7 infanterie romînă, căreia îi fusese afectat acest sector de luptă, a încredințat Regimentului 14 dorobanți „Roman” misiunea de a ataca inamicul pe direcția Viișoara, formînd un cap de pod la nord de Arieș-nord fabrica de țiglă, în sectorul cel mai întărit al acestuia.

Pentru executarea misiunii încredințate, am hotărît forțarea cu orice preț a cursului Arieșului, în condițiile extrem de grele în care horthyștii concentraseră întregul foc asupra podului peste Arieș, pe care, de altfel, cu puțin timp înainte îl distruseseră. Dînd dovadă de eroism și abnegație în luptă, improvizînd punți de trecere în preajma podului de fier distrus, Batalionul 1 a trecut Arieșul. Folosind acoperirile din jurul fabricii de țiglă, batalionul a urcat panta de est a cotei 377 de la nordul fabricii, reușind, prin luptă la baionetă, să ocupe o parte din flancul drept al poziției inamice. În timp ce Batalionul 1 angajase lupta, Batalionul 2, sub focul întetît al fasciștilor, a trecut Arieșul și, împreună cu Batalionul 1, în urma unor lupte crîncene la baionetă cu inamicul, l-a dislocat de pe poziția sa, forțîndu-l să se retragă către nord, spre dealul Sakallas. În cursul acestor lupte grele, alături de alți ostași ai regimentului, au căzut la datorie în mod eroic sergentul Grigore Nicolae, comandant de grupă, și soldatul Varodin Nicolae, ambii din Compania a 3-a.

Făcînd eforturi disperate de a contraataca, inamicul s-a izbit de dirzenia, hotărîrea și spiritul de sacrificiu al ostașilor Regimentului 14 dorobanți „Roman”. Eroismul de care a dat dovadă acest regiment în cursul luptelor a impresionat trupele sovietice aflate în zonă. Comandamentul sovietic, pentru a răsplăti faptele de arme ale ostașilor, ofițerilor și comandanților Regimentului 14 dorobanți „Roman”, în zilele imediat următoare, a cerut raport special Armatei a 4-a romîne, în vederea citării acestui regiment de către Înalțul Comandament sovietic. Totodată, Armata a 4-a, cu ordinul de zi nr. 431, a citat pe armată faptele de eroism ale Regimentului 14 dorobanți „Roman”.

La 4 octombrie 1944, Divizia 7 infanterie ducea lupte grele în capul de pod de la vest de Viișoara, iar Divizia 18, după ce izbutise să treacă Arieșul, fusese contraatacată puternic și silită să se retragă la vest de rîu. În aceste condiții, în dimineața zilei de 4 octombrie, s-a produs eliberarea orașului Turda de către Divizia 206 infanterie sovietică, sprijinită de o mare unitate de tancuri. Se poate spune însă că prin luptele grele duse pentru păstrarea capetelor de pod peste Arieș, cele

două divizii române au atras și fixat numeroase forțe inamice și prin aceasta au ușurat atacul trupelor sovietice, contribuind la eliberarea orașului.

În luptele purtate pentru eliberarea orașului Turda și a localităților din împrejurimi, au căzut eroic, la datorie, numeroși ostași români și sovietici, a căror amintire va rămâne veșnic vie în memoria poporului nostru. Noi, foștii luptători din unitățile Armatei române, ne amintim, de asemenea, cu mândrie de sprijinul neprecupețit pe care ni l-au dat, în crîncena încheștare cu dușmanul, locuitorii români și maghiari din orașul Turda și din împrejurimi. Un exemplu semnificativ în acest sens îl constituie comportarea eroică a studentului în medicină Cîmpeanu Iordan, care, înrolîndu-se voluntar în regimentul pe care-l comandam, cunoscînd bine terenul, originar fiind din Cîmpia Turzii, s-a aflat tot timpul în fruntea patrulelor de recunoaștere, conducîndu-le și aducîndu-ne de fiecare dată informații prețioase asupra inamicului.

Victoria obținută asupra fasciștilor în zona orașului Turda a avut o mare influență asupra desfășurării ulterioare a luptelor. Aici inamicul a pierdut o însemnată cantitate de armament și tehnică de luptă, trupele noastre au luat un mare număr de prizonieri, ceea ce a slăbit și mai mult forța combativă a trupelor horthyste. Înfrîngînd dușmanul bine înarmat, care ocupa poziții puternice, trupele noastre, împreună cu cele sovietice, au reușit să cucerească un aliniament favorabil, de unde au pornit cu succes noi acțiuni ofensive.

Colonel în rezervă
ALEXANDRU MANOLACHE

ÎN CARPAȚII RĂSĂRITENI, PE DIRECȚIA GHIMEȘ-PRaid-REGHIN

Acum 20 de ani mă găseam în valea Troțușului, cu unitatea pe care o comandam. La 24 august 1944, potrivit ordinului primit, regimentele 17 infanterie și 8 grăniceri, împreună cu două batalioane de vînători de munte, două companii de aruncătoare de mine și formațiunile de spate ale Comand. Div. 103 munte, parte din subunitățile Diviziei 1 blindate și Regimentul 7 artilerie grea, comandat de mine, mărșăluiau dinspre Moldova, prin regiunea munților Stînișoara și Tarcăului, îndreptîndu-se spre Transilvania, în vederea luptelor ce aveau să fie purtate împotriva trupelor fasciste. În seara de 26 august coloanele au ajuns în valea Asăului. Aici, comandanții coloanelor au luat legătura cu comandamentul Armatei 7 de gardă sovietice, cu scopul de a lupta alături de trupele sovietice împotriva cotropitorilor hitleriști.

Peste două zile, unitățile române reorganizate au fost inspectate de comandantul Armatei 7 de gardă sovietice, însoțit de ofițeri superiori din statul său major, care au constatat o stare moral-politică bună a militarilor din toate unitățile române. Ostașii români doreau cu nerăbdare să înceapă cît mai repede, alături de ostașii sovietici, lupta împotriva cotropitorilor hitleriști și horthyști pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei.

Primele acțiuni de luptă împotriva trupelor hitleriste au fost executate de unitățile Diviziei 103 munte ¹ încă în perioada de organizare. Între 6 și 9 septembrie, Regimentul 8 grăniceri și un batalion din Regimentul 17 infanterie au curățit masivul Berzunț de resturile hitleriste retrase din Moldova. În aceste acțiuni, trupele noastre au capturat peste 300 de prizonieri. După terminarea acțiunilor din masivul Berzunț, Divizia 103 munte s-a deplasat peste 170 km, pe direcția Moinești, Frumoasa, Praid, Sovata, Eremitu, intrând în compunerea Corpului 24 armată de gardă sovietic, care lupta în munții Ciucului. Deși comunicațiile erau desfundate de ploii și distruse de inamic, divizia a depus toate eforturile și a ajuns în raionul Eremitu pe data de 16 septembrie. În acest timp, ostașii sovietici luptau cu trupele hitleriste aflate în apărare pe aliniamentul Urișul de Jos, Chiherul de Sus, Mătrici. Pentru ruperea apărării inamicului a fost introdusă în eșalonul întâi și Divizia 103 munte, cu misiunea de a ataca pe direcția Chiherul de Jos, Hodoșa.

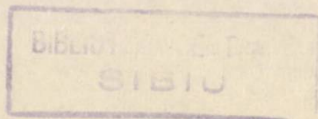
Ofensiva a început la 18 septembrie, dimineața, după o scurtă pregătire de artilerie, la care a participat și Regimentul 7 artilerie grea. Umăr la umăr cu trupele sovietice, trupele diviziei au rupt apărarea inamicului și pînă în seara zilei au ajuns la est de satul Hodoșa. Lupte grele s-au dus în special a doua zi; în timp ce regimentele române 17 infanterie și 8 grăniceri, aflate în eșalonul întâi, executau o manevră pentru nimicirea inamicului din localitatea Hodoșa, ele au fost puternic contraatacate de unități ale acestuia, sprijinite de tancuri și de focul puternic al artileriei și aruncătoarelor de mine. După lupte grele, unitățile diviziei au reușit să respingă contraatacul inamic și să se consolideze pe aliniamentul atins. În zilele următoare, Divizia 103 munte a reluat ofensiva, reușind să restabilească legătura cu diviziile sovietice vecine, ruptă în timpul contraatacului inamic. Regimentul 7 artilerie grea a sprijinit acțiunile Diviziei 103 munte cu focul masiv a 2 divizioane.

Pînă la data de 25 septembrie 1944, Divizia 103 munte a executat unele regrupări în vederea noilor acțiuni de luptă, iar în zilele de 26 și 27 septembrie a executat atacuri locale.

În urma cercetării prin luptă, executată în noaptea de 27 spre 28 septembrie, comandantul diviziei a constatat că inamicul, bătut în luptele anterioare, încearcă să se retragă spre Mureș. Trecînd la urmărirea acestuia, Divizia 103 munte a reușit pînă la ora 14 să ajungă pe aliniamentul Habic, Petrilaca de Mureș.

La 29 septembrie 1944, Divizia 103 munte s-a concentrat în raionul Eremitu, Săcădat, fiind pusă la dispoziția Marelui stat-major român. Deplasată apoi în raionul Sighișoara, Hetiur, Seleușu, la 12 octombrie divizia a fost desființată ca unitate operativă, iar unitățile acesteia au completat efectivele marilor unități ale armatelor 1 și 4 române, angajate în lupte aprige pentru nimicirea trupelor hitleriste din centrul Transilvaniei.

¹ În compunerea Diviziei 103 munte au intrat: regimentele 17 infanterie și 8 grăniceri, un grup de vînători de munte, Brigada 6 artilerie, formațiunile de spate ale comandamentului Diviziei 103 munte, precum și alte subunități.

Cu ocazia ieșirii din compunerea Armatei 7 de gardă, reprezentantul acesteia a adus elogii militarilor români pentru modul cum au acționat, timp de aproape o lună, împotriva cotropitorilor hitleriști, în strînsă cooperare cu unitățile sovietice. Delegatul sovietic a subliniat că divizia și-a îndeplinit cu cinste misiunile primite, iar soldatii și ofițerii români, alături de cei sovietici, au dat dovadă de calități de luptă deosebite.

În afară de Divizia 103 munte și Regimentul 7 artilerie grea, în această zonă a luat parte la lupte și un detașament blindat, care a intrat în acțiune în munții Ciucului, pentru a sfărîma apărarea inamicului care bloca defileul Pasul Ghimeș și Lunca de Sus.

După primirea ordinului de luptă, Detașamentul blindat s-a deplasat de la Comănești la Lunca de Sus, urmînd să sprijine în luptă Divizia 6 infanterie de gardă sovietică — Orlovskaja. Deplasarea pe valea Ciugheșului spre Lunca de Sus s-a executat în condiții extrem de grele; înălțimile depășeau 1 200 m, drumurile erau înguste, cu pante mari și desfundate de ploi, iar marșul s-a executat mai mult noaptea. Cu toate greutățile ivite, Detașamentul blindat a ajuns la 1 septembrie în raionul fixat, iar a doua zi a intrat în dispozitivul de luptă alături de militarii Diviziei 6 infanterie de gardă-Orlovskaja, urmînd să acționeze în lungul văii Trotușului în zona Ghimeș, Făget. Atacul a început la 4 septembrie, ora 10, în condiții grele de vizibilitate din cauza ceții și a ploii. Compania 1 care se afla la flancul drept al dispozitivului, atacînd împreună cu un batalion sovietic, a rupt apărarea inamicului și a pătruns în adîncime, spre munte. La un urcuș greu, unde inamicul opunea rezistență, comandantul companiei, căpitanul Vasiliu A., a trecut în fața subunității și, prin exemplul său, a antrenat-o pentru continuarea atacului; dar o rafală de mitralieră inamică l-a lovit în plin și ofițerul a căzut eroic la datorie. La comanda companiei a trecut imediat un alt ofițer, care a condus cu avînt subunitatea, reușind să sfărîme apărarea inamicului și, pînă la căderea nopții, a pus stăpînire pe masivul muntos Heghieș Havas. Apoi, continuînd atacul, a reușit, pînă în seara zilei de 5 septembrie, să pună stăpînire pe înălțimea de la vest de Ghimeș, Făget, capturînd peste 350 de prizonieri. În același timp, Compania 2 a luat contactul cu cazematele de pe dealul Antoneștilor.

În zilele următoare, Detașamentul blindat a luptat în cadrul Diviziei 72 infanterie de gardă sovietică, care la 6 septembrie se găsea în strîns contact cu inamicul pe valea Frumoasă.

Pentru îndeplinirea misiunii primite, Detașamentul blindat a fost scos din raionul Lunca de Sus și trecut din nou peste munții Ciucului, în fișia de ofensivă a Diviziei 72 infanterie de gardă.

Trupele hitleriste opuneau o rezistență îndîrjită, deoarece ocuparea acestei văi și a localității Frumoasa permitea ajungerea în timp scurt pe valea Oltului. Aici se apărau unități din două divizii germane și o divizie horthystă, iar mai în adîncime inamicul dispunea de Divizia 23 blindată hitleristă.

La 8 septembrie, tanchiștii sovietici și români au trecut la atac și, după lupte grele, au ajuns pînă în fața satului Herăstrău. Continuînd înaintarea, trupele sovietice și romîne au pătruns într-o zonă aproape inaccesibilă tancurilor și au reușit să nimicească inamicul din localitățile Herăstrău, Frumoasa, Racu, Petru Rareș și să captureze un mare număr de prizonieri. Atacul lor viguros și rapid a dus la îndeplinirea completă a misiunii încredințate.

Comandantul trupelor de tancuri ale Armatei 7 de gardă sovietice a mulțumit militarilor detașamentului român pentru aportul lor la obținerea victoriei, care a dus la deschiderea completă a văii Troțușului și la ajungerea trupelor sovietice și romîne în valea Oltului.

În zilele următoare, Detașamentul blindat s-a deplasat pe itinerarul Jucu, Joseni, Praid, Sovata, pînă la Săcădat, unde și-a făcut revizia tehnică pentru a intra din nou în luptă. De aici, în dimineața zilei de 19 septembrie, detașamentul a fost adus la Eremitu în eșalonul doi al Corpului de armată și introdus apoi în luptă în sprijinul Diviziei 6 infanterie de gardă-Orlovskaja, pe direcția Urișiu, Șerbeni, Căcuciu.

La 20 septembrie, detașamentul, luptînd în cadrul Diviziei 6 infanterie de gardă sovietice, a pornit la atac și, sfărîmînd apărarea puternică a inamicului, a eliberat localitatea Șerbeni. Contraatacurile înverșunate executate a doua zi de inamic au fost respinse cu pierderi mari pentru acesta; detașamentul și-a continuat atacul și, nimicind inamicul din satul Căcuciu, a luat 120 de prizonieri și un bogat material de război.

În zilele care au urmat, Detașamentul blindat român s-a deplasat spre Dămieni, la dispoziția Diviziei 81 infanterie de gardă sovietică și a intrat în luptă la vest de Hodoșa. În aceste zile — 25-27 septembrie —, starea timpului se înrăutățise considerabil; plouase din abundență, drumurile se desfundaseră, se lăsase o ceață umedă și rece. Cu toate acestea, detașamentul român, umăr la umăr cu ostașii sovietici, a trecut la urmărirea inamicului, l-a nimicit în localitățile Periș și Gornești, ajungînd la riul Mureș. În aceeași zi, Detașamentul blindat român și-a încheiat cu cîinste sarcina ce i se încredințase și, trecînd la dispoziția Armatei 4 romîne, s-a deplasat în raionul Crăești, Cornești.

Luptînd cu hotărîre și impetuozitate, detașamentul a pierdut 245 de viteji. Aceasta arată înaltul spirit patriotic de care erau însuflețiți toți militarii detașamentului, deoarece luptau pentru o cauză dreaptă, pentru eliberarea întregului teritoriu al țării de sub jugul fascist. Detașamentul a produs inamicului pierderi mari, a luat peste 1 800 de prizonieri și a distrus un numeros material de război. Fasciștii au simțit din plin lovitura hotărîtă a militarilor romîni.

La luptele duse de Corpul 24 armată de gardă sovietic în cursul lunii septembrie, a participat și Regimentul 7 artilerie grea, pe care, așa cum am amintit, am avut cîntea să-l comand.

Organizat pe două divizioane (un divizion de tunuri de 105 mm și un divizion de obuziere grele de 150 mm), la 30 august, regimentul a

intrat în dispozitiv în raionul Brusturoasa, pentru a sprijini ofensiva Diviziei 6 infanterie de gardă-Orlovskaja, care se găsea în strâns contact cu inamicul aflat în apărare în defileul Ghimeș. În acest scop, regimentul a ocupat poziții de tragere cu Divizionul 1 la 400 m nord Brusturoasa și cu Divizionul 2 în zona Cotumba (imediat sud-est Brusturoasa), având observatoarele pe înălțimile nord-est și sud-vest Palanca. Din aceste poziții, artileriștii români au sprijinit luptele diviziei până în ziua de 9 septembrie, executând misiuni de neutralizare a focului inamic.

Divizia 6 de gardă-Orlovskaja, care ocupa cu Regimentul 125 infanterie dealul est de pârul Hotarului, urmărea să întoarcă rezistența inamicului de pe cota 1 106, unde acesta dispunea de 3 rânduri de cazemată de beton. La 10 septembrie 1944, Regimentul 7 artilerie grea a primit misiunea să treacă Trotușul și să ocupe poziție la est de Ghimeș. Cum însă podul era rupt, iar malul Trotușului abrupt, am hotărât, din proprie inițiativă, ca regimentul să ocupe poziție în satul Palanca și împrejurimi, cu observatoare pe cotele 1 177, 1 120 și 1 390.

Datorită acestor măsuri, Regimentul 7 artilerie grea a fost pregătit să execute ordinul de tragere cerut pentru ora 20, în sprijinul atacului Diviziei 6 gardă-Orlovskaja, ordin primit de mine la postul de comandă către ora 19,40. Tragerea masivă a Regimentului 7 artilerie grea timp de 20 de minute a dezorganizat apărarea inamicului, care a părăsit în grabă poziția, lăsând pe teren armament și numeroși prizonieri. Bombardamentul a entuziasmat trupele sovietice care au pornit la atac cu avânt nestăvilit.

În ziua de 12 septembrie, regimentul a intrat în compunerea grupării de artilerie a Corpului 24 armată de gardă sovietic și, după câteva zile, s-a deplasat pe itinerarul Frumoasa, Racu, Tomești, Joseni, Praid, Sovata, unde a ajuns în ziua de 16 septembrie.

Apoi, Regimentul 7 artilerie grea a fost introdus în luptă și, acționând în cadrul grupării de artilerie a corpului, a sprijinit între 16 și 28 septembrie marile unități ale acestuia, și în special Divizia 103 munte română și Divizia 72 infanterie sovietică, aflate în ofensivă pe direcția Eremitu, Periș. Tragerile executate asupra bateriilor de artilerie inamice, identificate în zona Olah-Terech, după indicațiile unui țaran român, care trecuse frontul, au redus la tăcere aceste baterii care provocau pierderi serioase trupelor Diviziei 72 infanterie sovietice.

În noaptea de 27 spre 28 septembrie, inamicul, care suferise pierderi mari în luptele din zilele precedente, s-a retras din fața Corpului 24 armată de gardă. Ca urmare, în dimineața de 28 septembrie, Corpul 24 armată de gardă sovietic a trecut pe tot frontul la urmărirea inamicului și, până seara, a ajuns pe râul Mureș, unde a realizat un cap de pod la vest de riu, între Petelea și Periș. În cursul acestei zile, Regimentul 7 artilerie grea a executat trageri îndepărtate asupra obiectivelor principale de pe direcțiile de retragere ale inamicului. Aceasta a fost ultima zi de luptă a Regimentului 7 artilerie grea sub ordinele Corpului 24 armată

de gardă sovietic. În seara zilei, la ora 23, regimentul nostru a fost pus la dispoziția Marelui stat-major român, continuându-și apoi drumul de luptă pînă la victoria finală împotriva fascismului.

Pentru faptele sale de arme, pe timpul cît a luptat în cadrul Armatei 7 de gardă sovietice, Regimentul 7 artilerie grea a fost citat prin ordin de zi de către Comandamentul suprem sovietic.

Mi-amintesc cu emoție și admirație de numeroasele fapte patriotice săvîrșite în această perioadă de locuitorii comunelor din sectoarele de luptă care, sfidînd moartea, s-au alăturat trupelor noastre și sovietice, ajutîndu-le cu tot ce le era în putință.

Mecanicul Petcu Ion și fiul său Dumitru, împreună cu tînărul Priocop Haralambie, frinar, au fost obligați să atașeze o locomotivă forestieră la o garnitură de vagoane încărcată cu hitleriști, pentru a le grăbi retragerea. Intenția muncitorilor romîni de a nu executa ordinul hitleriștilor a fost sesizată și bravii fii ai poporului nostru au fost uciși de un ofițer „SS”; dar coloana hitleristă nu s-a putut retrage. Ea a fost ajunsă din urmă de trupele sovietice și romîne și nimicită. Nu voi uita cum sătenii comunelor Palanca și Ghimeș, printre care și femeii, au cărat muniție și alimente pînă în prima linie de luptă. În astfel de împrejurări a căzut la datorie și săteanul Florea Ion din Ghimeș. Asemenea fapte au fost numeroase, ele demonstrînd ura nestăvilită a oamenilor muncii împotriva trupelor hitleriste, dorința lor fermă de a lupta pentru libertatea și independența patriei.

*Colonel în rezervă
VASILE DANACU*

PE VALEA ARIEȘULUI

Declanșată în dimineața zilei de 5 septembrie 1944, ofensiva trupelor fasciste din Podișul Transilvaniei s-a desfășurat pe trei direcții principale: de la est spre vest, pe valea Mureșului, de la nord spre sud pe direcția Sărmășel, Luduș și pe direcția Cluj, Turda. De la Turda, grosul forțelor fasciste, alcătuite din Divizia 26 infanterie horthystă, și-a continuat înaintarea spre Aiud, iar o altă coloană, compusă din trupele Diviziei 7 infanterie horthystă, înainta pe direcția Iara, Buru, încercînd să pătrundă în defileul Arieșului.

Pătrunderea inamicului în lungul văii Arieșului, în interiorul Munților Apuseni spre Abrud și Cîmpeni, pune în pericol legătura dintre Armata 4 și Armata 1. O dată ajunsă în această zonă, forțele fasciste ar fi avut posibilitatea să atace din flanc și spate Corpul 6 teritorial aflat în subordinea Armatei 4, precum și grupurile Bihor și Crișuri, care erau în subordinea Armatei 1, constituite din unități și formațiuni militare aflate în aceste zone.

Planurile comandamentului hitlerist trebuiau zădărnice cu orice preț. În scopul stăvilirii înaintării inamicului se impunea organizarea

imediată a unor poziții de apărare pe diferite alinamente favorabile în teren și ducerea unor acțiuni de măcinare a forțelor fasciste pînă la sosirea grosului trupelor romine, precum și a trupelor sovietice. Deoarece, la acea dată, în zonă nu se aflau unități militare, această misiune a revenit, la început, locuitorilor din satele aflate pe direcțiile de atac ale inamicului. În satele de pe valea Arieșului existau subunități militare fixe, însărcinate cu paza frontierelor, formate din locuitori vîrstnici și tineri, comandate de ofițeri de rezervă care, în cea mai mare parte, erau învățători. Astfel de subunități se aflau în comunele Sălciua de Jos, Sălciua de Sus, Sartăș și Lupșa. Aici erau patru plutoane : două de pușcași, unul de aruncătoare de 50 mm și unul de mitraliere. Ele formau compania 2 din Batalionul fix regional Arieș. Sediul ei era în localitatea Baia de Arieș. Celelalte subunități se aflau în comunele Bucium, Roșia Montană și Mogoș. Comandamentul batalionului era inițial la Abrud, apoi la Cîmpeni.

În partea de sud-est a Munților Apuseni, în zona comunelor Iara, Mihai Viteazul, se aflau subunitățile Batalionului fix regional Cluj.

Vestea insurecției armate antifasciste din august 1944, organizată și condusă de partidul comunist, și a întoarcerii armelor împotriva Germaniei hitleriste a stîrnit în rîndurile populației din Munții Apuseni o bucurie de nedescris. Entuziasmul locuitorilor de pe aceste meleaguri s-a concretizat în avîntul cu care au răspuns măsurilor luate imediat după 23 August 1944 în vederea viitoarelor acțiuni de luptă.

Prima acțiune de luptă a fost dusă de compania 2, din care făceau parte și plutonul de aruncătoare și cel de mitraliere ai căror comandanți eram. Pe Muntele Mare, aflat lîngă localitatea Lupșa, hitleriștii au organizat un aerodrom militar, care era păzit de o gardă înarmată. Misiunea de a lichida acest obiectiv hitlerist a fost încredințată plutonului 2 din compania noastră. Printr-o acțiune îndrăzneată și după un puternic schimb de focuri, garda hitleristă a fost dezarmată în ziua de 27 august 1944. De la această dată și pînă la declanșarea ofensivei trupelor fasciste în Podișul Transilvaniei nu au mai avut loc acțiuni de luptă în această zonă. Datorită acestui fapt, Batalionul 5 vînători de munte „Avram Iancu“, aflat la Lunca Arieșului, unde urma să organizeze o poziție de apărare, în seara zilei de 4 septembrie a primit ordin să se pună în marș pe direcția Cîmpeni, Brad, Beiuș pentru a întări apărarea din această zonă. Plecarea batalionului a îngreunat și mai mult situația noastră. În fața inamicului care ataca cu forțe numeroase, sprijinite de tancuri și aviație, au rămas, pentru moment, numai subunități militare fixe. Efectivul lor era redus, iar armamentul era în cantitate mică și nu de cea mai bună calitate. Aceste subunități nu dispuneau de armament greu, de obuziere și de tunuri antitanc. Fiind formate din locuitorii satelor, ele erau răspîndite pe o zonă întinsă, fără mijloace de deplasare și de legături.

În ciuda acestor greutăți, subunitățile militare fixe, puternic sprijinite de întreaga populație din zonă, au luptat eroic pentru a stăvili năvala trupelor fasciste.

La vestea declanșării ofensivei Diviziei 7 infanterie horthyste, goarna de luptă a răsunat în lungul și latul Munților Apuseni. Ecoul ei a răscolit inimile urmașilor lui Horia, Cloșca și Crișan, ai lui Avram Iancu, însetați de libertate și dreptate socială. Pentru totdeauna a rămas în amintirea noastră elanul cu care populația s-a ridicat la luptă împotriva cotropitorilor fasciști. Nici numărul mare al forțelor inamice, nici tancurile și tunurile lor, nici crimele și bestialitățile fasciștilor, nimeni și nimic, n-au putut clătina dragostea de patrie a muncitorilor minieri, ceferiști și tăietori de pădure, a țăranilor, intelectualilor din această parte a țării, hotărîrea lor nestrămutată de a apăra, pînă la ultima picătură de sînge, glia străbună, de a contribui la eliberarea patriei de sub jugul fascist.

Încă din prima zi a ofensivei, trupele fasciste care s-au îndreptat spre Munții Apuseni au cunoscut dîrzenia, curajul și vitejia locuitorilor de pe aceste meleaguri. Ne-a umplut inima de bucurie și mîndrie patriotică fapta de arme a sătenilor din comuna Hășdate, organizați într-un pluton sub comanda sergentului în rezervă Dumitru Tăuțan, învățător. O mină de oameni s-au încumetat să înfrunte o întreagă coloană de trupe fasciste. Pătrunși de patriotism, dînd dovadă de multă putere de sacrificiu, ei au organizat o ambuscadă, au lăsat coloana fascistă să pătrundă în dispozitivul lor și, la momentul potrivit, au dezlănțuit focul asupra inamicului. Surprinși, fasciștii au început să fugă înapoi. În curînd însă s-au regrupat și au trecut la o acțiune de încercuire a plutonului, dar repetatele lor atacuri au fost respinse cu pierderi grele. Trăgînd pînă ce țevile la mitraliere se înroșeau, vitejii luptători au străpuns cu baioneta și cu grenada cercul de foc al inamicului, deschizîndu-și drum spre pădure. Patru dintre ei au căzut eroic, iar trei, printre care și vrednicul învățător, au fost grav răniți, căzînd în mîinile inamicului. Fapta de arme a locuitorilor din satul Hășdate, citată mai tîrziu prin ordin de zi pe armată, a întîrziat pentru cîteva ore înaintarea trupelor fasciste pe această direcție, dînd posibilitatea organizării apărării pe alte aliniamente.

În înaintarea lor pe valea Arieșului, unitățile Diviziei 7 infanterie horthystă au ajuns în seara zilei de 5 septembrie 1944 la Buru. A doua zi, ele și-au continuat înaintarea, ocupînd localitățile Vidolm și Lunca Arieșului. Cu elemente motorizate au căutat să pătrundă mai departe în defileul Arieșului pentru a ajunge la Cîmpeni și Abrud. Dar drumul lor a fost barat de către subunități din compania noastră, sprijinite intens de populația din satele din împrejurimi.

Pentru totdeauna ne-au rămas în amintire clipele trăite în noaptea de 5 spre 6 septembrie 1944. Informînd pe comandantul companiei că trupele fasciste au pătruns în defileul Arieșului, acesta a dat, în seara zilei de 5 septembrie 1944, primul ordin de luptă. Pe filele lui îngălbenite de scurgerea celor peste două decenii se pot citi primele măsuri ce trebuiau luate pentru stăvilirea înaintării inamicului pe valea Arieșului, ca : baricadarea drumului rutier și a căii ferate cu stînci, demon-

tarea podurilor, tăierea firelor telefonice, trimiterea unor grupe de cercetare care să supravegheze deplasările inamicului. Măsura esențială pe care o prevedea ordinul o constituiau alegerea și organizarea unor poziții de apărare care să fie păstrate cu orice preț.

Din proprie inițiativă, încă înainte de a primi acest ordin, plutoanele din Sălciua de Sus și Sălciua de Jos s-au mobilizat, înarmat și au trecut la ocuparea și organizarea unei poziții de luptă. Această poziție a fost judicios aleasă, la locul numit Șipote, unde defileul se îngustează, dând posibilitatea barării lui și cu forțe mai puțin numeroase. Poziția dominantă oferea un bun câmp de vedere și tragere.

În toiu noptii de 5 spre 6 septembrie au fost executate lucrări de amenajare a poziției de luptă pe ambele versante ale văii Arieșului. Drumul a fost baricadat cu stinci și copaci. Muncitori minieri și ceferiști, țărani și intelectuali, cu toții strâns uniți, erau gata de a lupta pînă la ultima suflare pentru apărarea satelor lor natale.

În același timp, plutoanele din localitățile Baia de Arieș și Lupșa, cu sprijinul muncitorilor minieri, au aruncat în aer o stîncă uriașă, bărînd defileul Arieșului între satele Brăzești și Sartăș. Totodată, pe malul drept al Arieșului a fost ocupată și organizată o poziție de luptă care flanca cu focul armelor automate întreaga vale a Arieșului.

Concomitent, Batalionul 5 vînători de munte, care se afla în marș pe direcția Cîmpeni—Beiuș, a primit ordin să organizeze o poziție de apărare pe înălțimile est Valea Lupșei. Astfel, prin măsurile energice luate încă în noaptea de 5 spre 6 septembrie au fost organizate trei poziții succesive pentru stăvilirea ofensivei inamicului pe această direcție.

În ziua de 6 septembrie, plutoanele aflate pe prima poziție de luptă au desfășurat acțiuni de cercetare și informare. Prima incursiune la Buru făcută de către o grupă avînd la pușca mitralieră pe muncitorul minier Gheorghiu Ioan a adus informații prețioase asupra inamicului, care făcea pregătiri intense pentru a pătrunde în defileul Arieșului. În aceeași zi a avut loc o altă acțiune de cercetare, condusă de comandantul plutonului de aruncătoare. De această dată, grupa de cercetare, sprijinită de muncitori minieri și ceferiști, cu ajutorul unei locomotive conduse de mecanicul Dejeu Ștefan, care în mod voluntar a participat la acțiune, a ajuns pînă lîngă gara Ocoliș, de unde, interceptînd inamicul, s-a retras în interiorul dispozitivului. Înainte de aceasta, grupa de cercetare, ajutată de muncitorii ceferiști și de populația aflată în apropiere, a demontat podul de la Poșaga, întrerupînd drumul rutier în acest punct obligator de trecere. Ajuns în acest loc, inamicul a fost primit cu un foc viu. Exploziile grenadelor, uralele luptătorilor, ecoul împușcăturilor au dat inamicului impresia că noi dispunem de forțe numeroase și bine înarmate. Surprinse de această acțiune, elementele de cercetare ale inamicului, întărite cu două tanchete, s-au retras în localitatea Lunca Arieșului pentru a se reorganiza în vederea continuării înaintării. Dar inamicul era supravegheat îndeaproape. Informații prețioase ne-a adus muncitorul ceferist Gligan Ioan cu privire la forțele și dispunerea inamicului în Lunca Arieșului. De mult curaj au dat dovadă în acțiunile de cercetare numeroși tineri, printre care se numără Gaja Victor, Dondoș Miron și alții. Antrenat de tatăl său, muncitor ceferist, tînărul Ianc Laurențiu, care pe atunci avea 14 ani, s-a strecurat în mai multe rînduri

în dispozitivul inamicului și ne-a informat despre acțiunile acestuia. În timpul unei astfel de acțiuni a fost surprins și cu greu a scăpat prin ploaia de gloanțe, fiind rănit la un picior.

Pe poziția de luptă continuau cu succes acțiunile de hărțuire a inamicului, care se regrupa în vederea unui nou atac. De după stînci, de prin copaci, fasciștii erau neconținut hărțuiți.

În noaptea de 6 spre 7 septembrie și în ziua următoare, rîndurile apărătorilor din prima poziție de luptă s-au întărit mereu. A sosit plutonul de mitraliere, baza de foc a companiei noastre, care era gata să întîmpine inamicul pe poziția dintre satele Brăzești și Sartăș, și s-a instalat în dispozitivul de la Valea Poșaga. Apărarea noastră se consolida neconținut, fiind sprijinită de întreaga populație a satelor din împrejurimi prin diferite forme și mijloace. Mai ales în acele momente de grele încercări, sprijinul populației a avut un rol hotărîtor. Parcă vedem și acum pe locuitorii acestor sate, bătrîni îngîrboviți de ani, femei care în viața lor n-au pus mîna pe armă, elevi de pe băncile școlii, cum se strecurau pe poteci ascunse pînă în prima linie, venind, din proprie inițiativă, să participe la luptă. Unii luptau cu arma în mînă, alții pătrundeau în dispozitivul inamicului și ne aduceau știri prețioase; unii cărau alimente, armament și muniții, alții se ocupau de transportarea și îngrijirea răniților. Demne de remarcat sînt curajul și abnegația de care au dat dovadă vrednicele femei Ana Bologa și Eleonora Gheție, surori de ocrotire, și Ana Praja-Ghiorgheu, îngrijitoare la dispensarul din Sălciua, care au îngrijit de răniți pe poziție, punîndu-și viața în pericol.

Dirza rezistență a subunităților noastre pe prima poziție a dat posibilitate Batalionului 5 vînători de munte să se deplaseze în noaptea de 6 spre 7 septembrie de la Valea Lupșei la Sălciua. Ajuns în zona de luptă în ziua de 7 septembrie, batalionul a ocupat poziția de pe înălțimile imediat est Sălciua, pe pantele dinspre localitatea Poșaga de Jos, consolidînd și mai mult apărarea pe acest aliniament. Faptele de arme ale populației și entuziasmul ei au avut o influență considerabilă asupra moralului ostașilor, iar sosirea batalionului pe poziție a influențat puternic hotărîrea de luptă a locuitorilor.

În după-amiaza aceleiași zile, inamicul a reluat atacul, reușind să pătrundă în dispozitivul batalionului, dar contraatacul fulgerător dat de un pluton din compania 3 a pus inamicul pe fugă. În ziua următoare, toate forțele noastre aflate pe prima poziție s-au pregătit temeinic în vederea trecerii la atacarea și alungarea forțelor fasciste aflate în localitatea Lunca Arieșului. Au fost efectuate recunoașteri și regrupări de dispozitiv.

Temeinic pregătit, atacul general a fost dezlănțuit în zorii zilei de 9 septembrie 1944. Compania noastră, aflată la flancul drept al batalionului, a atacat și a ajuns pe aliniamentul Valea Poșaga, cota 799. În acest timp, sub protecția unui puternic foc de aruncătoare, compania 3 a executat o acțiune de învăluire spre stînga, coborînd pe creasta care ducea spre cota 623 și, căzînd în spatele forțelor inamice care se grupau în vederea executării unui nou atac, le-a silit să se retragă pe aliniamentul pantelor de la nord-est Jidovina și nord Padina. În acest atac au fost luați 49 de prizonieri, iar pe cîmpul de luptă au fost găsiți

71 de morți. Pe aliniamentul atins, forțele noastre și-au consolidat poziția și au făcut pregătirile necesare în vederea continuării atacului.

Inamicul a organizat o nouă poziție de luptă pe pantele sud-est dealul Vîrfuiata și cariera de piatră aflată la 2 km est Valea Ocolîșului. Cu forțe proaspete, el a trecut la atac pe direcția Ocolîș. Dar și acest atac al inamicului a fost zădărnicit.

Acțiunile vînătorilor de munte au fost puternic sprijinite de manevra de învăluire executată de compania noastră pe pantele din dreapta văii Arieșului, pe direcția Padina, Vidolm, ținînd continuu sub focul puternic al armelor automate flancul stîng al horthyștilor.

Cu un elan nestăvilit, locuitorii satelor, cot la cot cu vitejii vînători de munte din compania de cercetare, s-au năpustit asupra pozițiilor inamicului. Vuiau munții de răpăitul mitralierelor, de exploziile obuzelor, de uralele luptătorilor. Părea că fiecare copac, fiecare stîncă participă la luptă. Ne-a fost dat să trăim clipe și fapte de eroism ce nu se pot uita niciodată. Cu multă vitejie a luptat plutonul de aruncătoare, care a atacat și nimicit rezistențele inamicului aflat pe pantele din dreapta Arieșului, ajungînd pînă la est de localitatea Vidolm. Prin această acțiune îndrăzneată au fost scoși din încercuire un grup de cca. 50 de locuitori care rezistau pe dealul Seci. Întărită cu luptătorii scoși din încercuire și cu plutonul de mitraliere, compania noastră și-a organizat o nouă poziție de luptă pe înălțimea Crucea Luncanilor și a deschis foc asupra inamicului aflat la cariera de piatră și pe șoseaua care ducea la Vidolm.

În această acțiune a dat dovadă de inițiativă și curaj comandantul plutonului mitraliere, care, deși nu dispunea de afetul mitralierei, a folosit în acest scop tulpina despicată a unui copac, dezlănțuind un puternic foc asupra inamicului. Totodată, grupele conduse de sergenții Rancea Ludian, Cucea Constantin, Andreica Ioan, Popa Gavril și alții, toți muncitori și țărani din satele din jur, au respins încercările inamicului de a ocupa poziția dominantă ce o dețineau. Lupta a avut un caracter extrem de înverșunat, ajungînd pînă la baionetă; inamicul a fost respins cu pierderi grele. Puternic sprijinit de muncitorii minieri din Baia de Arieș, care au aprovizionat tot timpul plutonul cu alimente și muniții, acesta a continuat atacul cu succes.

Cu forțe proaspete, inamicul a trecut la atac pe pantele de nord-est ale Dealului Padina, reușind să pătrundă în dispozitivul nostru. Fiecare palmă de pămînt a fost apărată cu îndîrjire. De multă putere de sacrificiu au dat dovadă frații Chirilă (Vasile, Cornel și Simion), locuitori din satul Sălcuia de Sus. În timpul atacului, Vasile Chirilă a căzut ca un erou, străpuns de gloanțele vrăjmașului. Îndirjiți de moartea fratelui lor, Cornel și Simion Chirilă au organizat un cuib de rezistență, continuînd să tragă cu sete în fasciști. Repetatele atacuri date de inamic pentru lichidarea rezistenței lor au fost respinse. Fapta de arme a celor trei frați, vitejia eroului căzut la datorie au sporit și mai mult hotărîrea și elanul combativ al luptătorilor, semănînd totodată panică în rîndurile dușmanului, care a fost nevoit să se retragă.

Rîndurile noastre s-au întărit prin sosirea în zona luptelor în ziua de 11 septembrie a Batalionului 16 vînători de munte. Strecurîndu-se

prin partea de nord a localității Runc, batalionul a ajuns la înălțimea companiei 3, aflată în flancul stîng al Batalionului 5 vînători de munte, și a continuat cu succes manevra de învăluire.

Concomitent, pe pantele din dreapta văii Arieșului, compania noastră, sprijinită de vînătorii de munte, a dus acțiuni de cercetare și recunoaștere. În timpul unei astfel de acțiuni îndrăznețe, plutonierul Pașca Gavrilă a fost grav rănit, căzînd în mîinile horthyștilor împreună cu cîțiva ostași. Fasciștii i-au torturat și maltratat în mod bestial, scoțîndu-le ochii și smulgîndu-le limba. Aceste crime și bestialități au stîrnit și mai mult ura înverșunată a luptătorilor, hotărîrea lor nestrămutată de a da inamicului noi și noi lovituri. Cu forțe sporite am continuat atacul, eliberînd localitatea Vidolm, a cărei populație a primit cu bucurie și entuziasm pe eliberatorii ei. Încercarea ulterioară a fasciștilor de a învălui flancul nostru drept pe pantele de nord ale muntelui Trascău a fost dejucată de către plutonul 1 din Sălciuma de Jos, ai cărui ostași au luptat cu vitejie și eroism pentru stăvilirea atacului și respingerea dușmanului spre Buru.

În ziua de 13 septembrie 1944, Batalionul 5 vînători de munte a fost înlocuit cu Batalionul 9 vînători de munte venit de la Orăștie. Acesta a continuat înaintarea pe direcția gara Ocoliș, Dealul Băieșilor. Prin luptele de la Iara și Buru, inamicul a fost înfrînt și silit să se retragă cu pierderi grele. Astfel, prin eroismul și vitejia luptătorilor din subunitățile fixe, a vînătorilor de munte, a întregii populații din zonă, încercările trupelor fasciste de a pătrunde în interiorul Munților Apuseni au fost zdrobite, defileul Arieșului rămînînd închis pentru fasciști.

Faptele de arme ale locuitorilor de pe valea Arieșului au fost evidențiate prin mai multe ordine de zi date de comandamentele superioare. Numeroși luptători au fost decorați cu ordine și medalii militare. La Sălciuma a fost ridicat un monument din stîncile care au baricadat calea năvălitorilor, în amintirea celor căzuți în lupta contra fascismului.

Zădărnicierea atacurilor repetate ale inamicului și măcinarea forțelor sale au creat condiții favorabile înaintării trupelor romîne și celor sovietice sosite în zona luptelor începînd din ziua de 18 septembrie 1944. De la această dată, Grupul 5 vînători munte, în cooperare cu Regimentul 281 sovietic, a acționat pe direcția muntelui Filii, dealul Plămîinii, muntele Rece, cucerind o poziție favorabilă trecerii și în acest sector la ofensivă generală pentru eliberarea părții de nord-vest a țării.

Faptele de vitejie ale muncitorilor minieri și ceferiști, ale țărănilor, intelectualilor din această parte a țării și ale ostașilor romîni săvîrșite în zilele eroice ale lui septembrie 1944, pentru zădărnicierea ofensivei inamicului pe valea Arieșului, constituie o pagină glorioasă din lupta maselor populare pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei de sub jugul fascist.

Locotenent în rezervă TODEA ENEA LUDOVIC
Sublocotenent în rezervă ȚAICA GHEORGHE

ZONA ARAD

În fața trupelor române din raionul Arad stătea misiunea de a nimici trupele hitleriste aflate în Arad și în împrejurimile acestuia, precum și a acelor care, în mod inevitabil, urmau să ne atace de peste frontieră.

Se impunea ca o necesitate deosebită ca trupele române să treacă imediat la acoperirea frontierelor țării, cu atât mai mult cu cât pe teritoriul Ungariei fuseseră semnalate concentrări mari de trupe, care începuseră să afluiască spre frontiera de stat a țării noastre.

Pe direcțiile care duceau spre Arad, cercetarea terestră și aviația identificaseră mari unități fasciste în raioanele Szeged, Makó, Battonya, Bekés, Gyula, precum și în alte localități din adâncimea Ungariei.

Era evident că inamicul își grupase forțele pentru a ataca pe Valea Mureșului și Valea Crișurilor, cu scopul de a pătrunde în interiorul țării, a-și organiza o apărare puternică pe lanțul Munților Carpați și a întârzia astfel acțiunile de luptă care urmau să ducă la deplina eliberare a țării de sub jugul fascist.

Apărarea raionului Arad fusese încredințată unor unități subordonate Corpului 7 teritorial. Astfel, Divizia 1 cavalerie-instrucție, pe care o comandam, trebuia să apere orașul Arad și să bareze pătrunderea inamicului spre defileul Mureșului, iar Divizia 1 infanterie-instrucție urma să interzică atacul inamic pe Valea Crișului Alb. Acestor mari unități li se subordonaseră pentru luptă și școlile militare de ofițeri infanterie de rezervă, care erau dislocate la Arad și la Ineu, precum și alte mijloace de întărire fixate de Armata 1 română.

În perioada de la 24 august și pînă la 6 septembrie, luptele duse de trupele române au avut, în ansamblu, un caracter local, ele polarizîndu-se pe frontul Corpului 7 teritorial, îndeosebi în raionul Arad.

La 25 august, cei peste 600 de hitleriști aflați în orașul Arad s-au organizat pentru apărare pe aeroportul de lingă oraș și în mai multe puncte de rezistență din interiorul acestuia, cu scopul de a se opune dezarmării lor de către trupele române și formațiunile de luptă patriotice. În ziua de 26 august, primind întăriri din exterior, hitleriștii au încercat să-și consolideze aceste puncte și să pună stăpînire pe întregul oraș. Tentativele inamicului au fost însă dejucate. Trupele Diviziei 1 cavalerie-instrucție, întărite cu două batalioane de elevi ai Școlii de subofițeri Radna și împreună cu formațiunile de luptă patriotice, au lichidat prin acțiuni energice rezistențele hitleriste, capturînd 34 de avioane și numeroase alte materiale de război.

În seara zilei de 25 august, alte trupe hitleriste, transportate în 80—100 de camioane de peste frontieră, au atacat pichetele de grăniceri din raionul Turnu, aflat la nord-vest de Arad, dirijîndu-și forțele principale spre Arad.

Încercarea hitleriștilor de a pătrunde în oraș a fost însă zădărnicită de rezistența îndrăjită a ostașilor batalionului 2 din Regimentul 4 grăniceri, care-și aveau sediul în localitatea Gai, și a altor unități aflate în

dispozitivul de luptă al Diviziei 1 cavalerie-instrucție. Ostașii acestor unități, producând pierderi mari inamicului, au stăvilit înaintarea acestuia, apărând cu eroism pământul patriei de cotropitorii fasciști.

Astfel, în dimineața zilei de 27 august, trupele Diviziei 1 cavalerie-instrucție, întărite cu două plutoane de armament greu din Școala de ofițeri infanterie rezervă Ineu, au intrat în luptă alături de grăniceri și, atacând cu hotărâre gruparea inamicului, au respins-o peste frontieră, capturând în această zi peste 100 de prizonieri. Concomitent cu aceste lupte, trupele române din oraș, în strînsă cooperare cu formațiunile de luptă patriotice și, cu sprijinul populației, au nimicit rezistențele hitleriste, capturând numeroși prizonieri și un bogat material de război.

De la 28 august și pînă la 12 septembrie, în fișa de acțiune a Corpului 7 teritorial au avut loc acțiuni de luptă, de atac și contraatac, care au împiedicat inamicul să pătrundă în dispozitivul apărării. Pentru identificarea forțelor fasciste am dat dispoziții să se facă recunoașteri pe direcțiile principale de atac ale acestora, recunoașteri care ne-au furnizat date prețioase asupra valorii și dotării lor.

La 10 septembrie, aviația a semnalat că pe teritoriul Ungariei coloane numeroase cu tancuri și blindate erau dirijate spre România. Atacul trupelor fasciste se anunța astfel inevitabil.

Orașul Arad și direcția spre defileul Mureșului urmau să fie apărate în continuare de Divizia 1 cavalerie-instrucție, care își menținuse majoritatea forțelor în raionul Arad. Sub ordinele acestei divizii se aflau și alte unități și formațiuni din garnizoană și împrejurimi.

La 13 septembrie, trecînd peste aliniamentul Macea-Peregul Mare, horthyștii au atacat frontal Divizia 1 cavalerie-instrucție cu Divizia 6 infanterie rezervă din Corpul 4 armată pe direcția Battonya-Arad și cu Divizia 1 blindată „Budapesta” pe direcția Lököshaza-est Arad. În timp ce coloanele acestor două mari unități horthyste se deplasau pe comunicațiile care duceau spre Arad, unități de aviație ale Corpului 1 aerian român le-au atacat continuu, producîndu-le pierderi și întîrziindu-le înaintarea.

Cu toate pierderile provocate de aviația noastră, inamicul a reușit totuși să se apropie de aliniamentul pe care se apărau trupele române dispuse pe un front larg.

În dimineața acestei zile, tancurile și infanteria horthystă au atacat puternic trupele românești aflate în zonă. Deși unitățile de cavalerie au opus o rezistență înverșunată, trupele fasciste, mult superioare numeric, au înfrînt rezistența eroică a trupelor române și, cu pierderi numeroase, s-au îndreptat spre Arad. În aceste lupte și-au jertfit viața mulți fii ai poporului nostru, printre care căpitanul Pete Romulus și elevul de liceu Iovănaș Virgil.

De un înalt patriotism au dat dovadă în această perioadă și militarii Bateriei 27 artilerie antiaeriană în luptele de la vest de satul Gaiul Mic. Depășiți de trupele fasciste, care-și dirijau forțele spre defileul Mureșului, acești bravi ostași au rămas pe pozițiile de luptă, în spatele

frontului inamic, acționînd asupra coloanelor inamice care se dirijau spre Păuliș. Cu tot focul năprasnic abătut asupra lor, tunarii au continuat să reziste cu hotărîre. În ziua de 14 septembrie, fasciștii au adus împotriva acestor bravi militari trei tancuri cu infanterie desant; dar tunarii conduși de sergentul Buzatu nu au depus armele; acționînd cu mult calm, ei au reușit să distrugă unul din tancuri. Spre sfîrșitul zilei li s-a terminat muniția; dar, ajutați de populație, ei au reușit să se strecoare în liniile de luptă proprii, ducîndu-și la îndeplinire misiunea care le fusese încredințată.

Continuîndu-și ofensiva, trupele horthyste au silit unitățile Diviziei 1 cavalerie-instrucție, aflate pe aliniamentul Zimandul Nou—Șofronea—vest Arad, să se retragă la sud de râul Mureș. Trupele diviziei au trecut la apărare inițial pe aliniamentul Fiscut—Șag; ulterior și-a extins sectorul de apărare pînă la Neudorf.

Atacînd cu forțe numeroase, în special cu tancuri, fasciștii maghiari au reușit, în ziua de 19 septembrie, să pătrundă în orașul Arad, unde au organizat un măcel sîngeros al populației civile, lipsită de apărare, au jefuit Banca de stat și instituțiile civile. Acest lucru a aprins și mai mult mînia dreaptă a poporului nostru. Riposta vehementă a oamenilor muncii, mobilizați și conduși de partid, a constituit un factor important de însuflețire pentru unitățile militare care luptau în raionul Arad.

Începînd din dimineața zilei de 14 septembrie, inamicul de la sud de râul Mureș (pînă la o divizie sprijinită cu tancuri) a atacat pe direcția Fibiș—Topolovățul Mare. Dezvoltînd ofensiva cu trupele de la flancul stîng în lungul șoselei spre Neudorf, cu cele de la centru spre Fibiș și cu cele de la flancul drept spre Vinga—Pișchia, el a reușit să înainteze pînă pe aliniamentul Chesinț—Alioș, Fibiș—Pișchia, unde a fost oprit la 16 septembrie.

Pînă la 18 septembrie, Divizia 1 cavalerie-instrucție a dus lupte de apărare pe aliniamentul amintit mai sus, nepermițînd nici un pas inamicului să mai înainteze.

Luptele de apărare ale Diviziei 1 cavalerie-instrucție s-au desfășurat în același timp cînd între 14 și 19 septembrie detașamentul Păuliș înscrisa în cartea istoriei una din glorioasele pagini de luptă, zdrobind atacurile horthyste în defileul Mureșului.

La 18 septembrie, Divizia 1 cavalerie-instrucție, fiind depășită de trupele sovietice care înaintau spre vest, a fost regrupată în raionul Radna—Șiștarovăț, în vederea unor noi misiuni de luptă, cooperînd apoi cu Divizia 203 sovietică cu care a eliberat circa 10 localități din partea de vest a Transilvaniei.

Lupte deosebit de violente s-au purtat în această perioadă și pentru nimicirea trupelor fasciste care atacaseră pe valea Crișului Alb. Misiunea de a apăra acest defileu revenise Diviziei 1 infanterie-instrucție, avînd în subordine Școala de ofițeri infanterie rezervă Ineu și Batalionul fix regional Criș. Înainte de declanșarea ofensivei fasciste din ziua de 14 septembrie, divizia își dispusese Regimentul 93 infanterie-instrucție la vest de satele Tagău și Beliu, Școala de ofițeri infanterie de rezervă Ineu, Regimentul 85 infanterie-instrucție în raionul Pîncota și Batalionul fix

regional Criș în raionul Buteni. De asemenea, divizia avea un batalion din Regimentul 85 infanterie ca detașament înaintat în raionul Chișineu—Criș.

În dimineața zilei de 13 septembrie, concomitent cu ofensiva de pe direcția Arad, Divizia 10 infanterie horthistă a trecut la ofensivă pe Valea Crișului Alb, în fișia de apărare a Diviziei 1 infanterie-instrucție. Depășind linia de apărare, în luptă strînsă cu grănicerii romîni, inamicul și-a dirijat un regiment spre localitatea Chișineu—Criș, iar un alt regiment spre Pîncota. Atacate de forțe superioare numericește și susținute de tancuri, subunități ale Regimentului 4 grăniceri au dus lupte de apărare pe aliniamente succesive, pînă în fața limitei dinaintea apărării Diviziei 1 infanterie-instrucție. Rezistența organizată a grănicerilor a fost deosebit de importantă, deoarece, întîrziind înaintarea inamicului pe direcția pe care atacase, a permis unităților din zonă să ia măsurile de apărare pentru întîmpinarea cu foc concentrat a agresorilor.

Unitățile horthyste care atacaseră spre Chișineu—Criș au luat contactul în ziua de 13 septembrie cu detașamentul înaintat al diviziei; trupele romîne au respins însă atacurile lor, menținîndu-și pozițiile de apărare pînă în după-amiaza zilei de 14 septembrie, cînd, în urma ordinului primit, s-au retras în seara acestei zile la est de Ineu, trecînd în rezerva diviziei.

Trupele fasciste care atacaseră la 13 septembrie pe direcția Mu-reș—Pîncota, reușiseră, pînă în seara zilei, să ajungă în raionul Pîncota—Șiria, fiind oprite de subunitățile Regimentului 85 infanterie-instrucție. În dimineața zilei următoare, două batalioane de infanterie horthyste, sprijinite de 20—25 de tancuri, au reluat atacul împotriva batalionului aflat în apărare pe localitatea Pîncota, dar nu au obținut nici un rezultat. Atacurile repetate date în această zi, pe diferite direcții, în întreaga fișie de apărare a Diviziei 1 infanterie-instrucție, au fost respinse de bravii luptători romîni, care au păstrat pozițiile pe care le apărau.

În fața rezistenței îndirjite a trupelor romîne, Divizia 10 infanterie horthystă și-a regrupat forțele în cursul nopții, iar în dimineața de 15 septembrie a trecut din nou la atac. Datorită faptului că inamicul a aruncat în luptă numeroase tancuri (30—40 de tancuri pe această direcție), Divizia 1 infanterie-instrucție a fost nevoită să-și retragă subunitățile de la flancul drept pe localitățile Tagău—Beliu, iar cele de la flancul stîng pe localitatea Agrișul. În acest timp, elevii Școlii militare din Ineu au păstrat cu fermitate raionul de apărare care le fusese încredințat. În ziua următoare (16 septembrie), după numeroase atacuri respinse de trupele romîne cu pierderi foarte mari, localitatea Tagău a fost cucerită de trupele horthyste. În fața presiunii din ce în ce mai îndirjite a inamicului, creștea hotărîrea fermă a luptătorilor romîni de a nu ceda nici o palmă de pămînt cotropitorilor fasciști.

Ziua de 17 septembrie a marcat punctul culminant al luptelor care s-au purtat în această perioadă pe Valea Crișului Alb. Divizia

10 infanterie horthystă reluase ofensiva cu majoritatea forțelor pe direcția Ineu—Sebiș. Ea își conjugase lovitura principală cu alte două atacuri secundare executate, de asemenea, cu forțe numeroase, la flancurile diviziei : un atac pe direcția Beliu—Prunișor și altul pe direcția Pîncota—Șilindia ; ostașii romîni se angajaseră în lupte deosebit de grele și crîncene. Fiecare atac al fasciștilor era respins cu pierderi grele pentru inamic. În același timp, aviația romînă atacase coloanele fasciste de pe Valea Crișului, producîndu-le, de asemenea, pierderi însemnate. S-au distins în mod deosebit elevii Școlii militare, care au organizat o apărare îndîrjită a Ineului și au executat numeroase contraatacuri viguroase, producînd pierderi trupelor fasciste. Un batalion de elevi ai Școlii militare din Ineu, atacat de forțe superioare și fiind aproape încercuit, a reușit prin contraatacuri repetate să se desprindă de inamic, să-l respingă și să organizeze apoi o apărare fermă pe localitatea Doncenii.

În timpul acestor lupte deosebit de violente au căzut eroic elevii sergenți Gheorghiu Gheorghe, Popescu Petre din anul II, precum și tinerii elevi din anul I Dinescu I. și Sirețeanu Gheorghe. Pentru meritele lor deosebite, bravii elevi au fost decorați post-mortem cu „Virtutea Militară”.

În luptele de la Cărand și Prunișor au căzut, de asemenea, în fruntea elevilor pe care îi instruiseră, căpitani Eugen Dobrilă și Grigore Andrei, în timp ce își conduceau subordonații la victorie împotriva cotropitorilor fasciști.

Și în aceste lupte, trupele horthyste, încălcînd cele mai elementare norme de ducere a războiului, au dat dovadă de bestialități și lipsă de umanitate. Tînărul sublocotenent Vasile Adrian, căzut prizonier, a fost găsit după respingerea inamicului ucis în chip bestial.

În seara zilei de 17 septembrie, în sectorul de luptă al Diviziei 1 infanterie-instrucție au sosit primele unități sovietice. Inamicul a fost oprit definitiv din înaintarea sa.

După 5 zile de lupte înverșunate, deși inamicul pătrunsese pe teritoriul țării noastre 25 km, nu a reușit însă să-și ducă la îndeplinire misiunea pe care și-o propusese.

Sub loviturile nimicitoare ale trupelor sovietice și trupelor romîne, în noaptea de 21 spre 22 septembrie, inamicul a fost aruncat peste frontiera romîno-ungară, la vest de Arad.

Pînă la sosirea trupelor sovietice în zona acestor lupte, apărarea organizată în defileul Mureșului și pe Valea Crișului Alb de către unitățile Armatei romîne a fost fermă și hotărîtă. Tancurile și infanteria horthystă s-au lovit de cîteva ori de dîrzenia apărătorilor romîni, care, plini de elan, de abnegație și de jertfire de sine, avînd un moral și o conștiință de luptă ridicate, au știut să dea riposta cuvenită agresorului, permițînd astfel concentrarea în timp util a trupelor romîne și sovietice pentru luptele care urmau să ducă la deplina zdrobire a trupelor fasciste din partea de nord a Transilvaniei.

General-maior în rezervă
PLEȘOIANU D. ALEXANDRU

PĂULIȘ

În Școala de subofițeri de infanterie rezervă Radna, pe care o comandam, s-a sunat iarăși alarma.

Prima alarmă a fost în memorabila noapte de 23 spre 24 august 1944, când elevii și cadrele au răspuns cu însuflețire chemării la luptă împotriva hitleriștilor, arestînd pe membrii detașamentului de legătură german de pe lângă școală și capturînd un tren german cu trupă și materiale de război, ce tocmai sosise în localitate, în aceeași noapte, dinspre frontieră.

A doua alarmă s-a sunat după două zile, cînd am pornit la Arad, unde cot la cot cu trupele garnizoanei am alungat pe hitleriști din oraș și de pe aeroport, azvîrlindu-i peste frontieră.

După aceste acțiuni de luptă ne-am înapoiat și ne-am reluat munca noastră obișnuită, pregătirea de luptă. Dar liniștea nu a durat multă vreme. Norii furtunii fasciste s-au ridicat iar, amenințatori, din spre granița de vest a țării. Către 6 ale lunii septembrie, fasciștii încep atacuri asupra pichetelor de grăniceri și apoi asupra trupelor romîne ce se aflau instalate la frontieră, înapoia grănicerilor. Atacurile creșteau în intensitate, iar către 10—11 septembrie, Divizia 1 blindată horthystă a început ofensiva ocupînd pichetele de grăniceri și localitățile de pe frontieră, intenționînd să se dirijeze spre defileul Mureșului cu scopul de a pătrunde în Podișul Transilvaniei pentru a ataca din flanc și spate trupele Armatei 4 romîne.

În ziua de 11 septembrie, în urma ordinului Corpului 7 teritorial, am pornit spre Păuliș, ocupînd poziție de luptă la gura defileului Mureșului, pe satele de la poalele dealurilor cu podgorii.

Grea misiune de luptă! Cu două batalioane de elevi-sergenți — în total aproape 800 de oameni —, cu un divizion de artilerie (Divizionul 61 artilerie grea) să acoperi un front de 8 kilometri. Cu stînga ne rezemam pe Mureș, în legătură cu trupele Diviziei 1 cavalerie-instrucție, iar la dreapta flancul nostru era descoperit. Între noi și Divizia 1 infanterie-instrucție de la nord era un mare gol. Iată de ce misiunea noastră era și mai grea. Dar bravii luptători ai detașamentului nu s-au însăimîntat nici de întinderea frontului de apărare, nici de flancul descoperit și nici de tehnica și numărul copleșitor al atacatorilor. Fasciștii, aveam informații sigure, vor ataca în forță, aici, la noi, pe valea Mureșului, pe comunicația principală (șosea și cale ferată), care îi aducea spre inima Transilvaniei.

În condițiile acestea s-a constituit Detașamentul Păuliș*, sub comanda mea, chemat să apere gura defileului Mureșului de invazia fascistă.

Am ocupat poziția... „Fără gînd de retragere!” și „Nici un pas înapoi!” au fost cuvintele de ordine pe care elevii școlii, soldații din compunerea detașamentului și cadrele le-au executat fără șovăire.

* Din detașament au făcut parte Școala de subofițeri infanterie rezervă din Radna, Divizionul 61 artilerie grea și Batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie (Arhiva M.F.A. — M.St.M., dosarul nr. 1/29, filele 61—63).

Pe lingă pregătirea de luptă pe care ei o stăpîneau, un aliat bun al luptătorilor noștri a fost terenul. Înălțimi ca o barieră se opuneau înaintării fasciștilor ; un șanț antitanc bara înaintarea lor spre poziția noastră.

Dar neînfricații luptători ai detașamentului nu s-au mulțumit numai la ducerea luptei printr-o apărare statică. În ei era adînc împlinită dorința zdrobirii acestui dușman al păcii și libertății. Apărarea noastră, bazată pe acest avînt patriotic, a fost pregătită și în ideea unor lovituri și contraatacuri nimicitoare, care să nu dea nici o clipă de răgaz atacatorilor fasciști.

În dimineața zilei de 14 septembrie 1944 lupta a început. Aradul fusese ocupat încă din ziua precedentă.

Fasciștii au atacat furios, cu tancuri numeroase și cu infanterie, pe comunicația principală, dinspre Sîmbăteni spre Păuliș. Pe atacatori îi atrage podul intact și șoseaua ce le deschidea perspectivele unei victorii de răsunset. În trufia lor strigau : „Într-o săptămînă vom fi la București !” S-au înșelat. Podul, rămas intact, a constituit o capcană pentru tancurile fasciste care s-au năpustit peste el și au căzut pradă apărării noastre antitanc.

Aici la pod vegheau mitralierele elevilor-sergenți Ion Ecovescu și Ion Dascălu, tunurile noastre antitanc, precum și luptătorii Companiei 6 elevi, comandată de căpitanul Ion Fătu.

În violenta luptă de cîteva ore ce s-a dat aici la pod, au fost sfărîmate 12 tancuri dușmane. Trei dintre acestea au fost lovite de un singur tun, numai din 12 proiectile trase. Infanteria inamică ce încearcă să treacă șanțul antitanc este secerată de focul distrugător al celor doi elevi-mitralieriști și de pușcașii Companiei 6 de elevi.

În această luptă au căzut elevii de la mitraliere. Ecovescu a avut o moarte tragică, dar înălțătoare. Un proiectil tras dintr-un tanc dușman îl rănește grav la cap, dar mîinile lui, crispate pe mînerul mitralierei, continuă să tragă, pînă ce din banda metalică se consumă toate cele 150 de cartușe. În mîinile lui Ecovescu se concentraseră toată ura și furia împotriva cîmpitorilor.

Fasciștii fug. În goana lor sînt urmăriți de focul artileriei noastre, care le produce alte pierderi grele.

Prima zi de luptă ! Tehnica noastră de luptă a fost la înălțime. Moralul apărătorilor — neclintit.

Pentru ziua următoare se întrevădeau acțiuni și mai grele. Cîmpul spre inamic mișuna de mașini și de tancuri. Toată noaptea s-au auzit, în apropierea poziției, zgomote de motoare și de infanterie ce veneau spre șanțul antitanc. De cu noapte au fost luate măsuri de întărire a aripilor drepte, a poziției de apărare (Ghioroc și Cuvîn), unde simțeam că vom fi atacați puternic. Dar nici aici la Păuliș, se vede, n-au renunțat fasciștii.

Elevii așteptau încordați, hotărîți.

În zorii zilei următoare, atacatorii pornesc în număr mare, în raionul de luptă Păuliș, trec șanțul antitanc, sub sprijinul tancurilor instalate ca puncte de foc. Infanteria dușmană pătrunde în punctul de

sprijin al Companiei 6, comandată de căpitanul Fătu. Alții, atacînd mai către dreapta, pătrund adînc spre poziția artileriei.

La Compania 6 se ducea o luptă pe viață și pe moarte. Atacatorii erau secerăți cu zecile, cu sutele, dar alte valuri, nesfîrșite parcă, apăreau din șanțul antitanc.

Plutonul comandat de sublocotenentul Gheorghe Cismaru, după o luptă eroică, este copleșit, zdrobit. Fasciștii înaintează și se apropie de punctul de comandă al căpitanului Ion Fătu. Acesta, cu o mîină de oameni, iese din tranșee, la lupta corp la corp. Legendar eroism, într-o luptă de zece contra unul. Căpitanul-erou Fătu, luptînd rînd pe rînd cu automatul, cu grenada, cu pușca-mitralieră, cu pistoletul, continuă să se bată, rănit grav de o grenadă, pînă la ultima zvîcnire de viață, pînă ce cade, în lupta corp la corp cu un ofițer horthyst, prăbușindu-se amîndoi. Alături de acesta, cad eroii elevi Slobodan Lera și Dumitru Mechevici, care au sărit să-l salveze pe comandantul lor iubit. Cad mulți alți luptători din Compania 6, dar pînă la urmă fasciștii sînt alungați afară din poziție. Pornește la contraatac rezerva companiei — numai două grupe de elevi, dar ei lovesc fără cruțare; contraatacă apoi rezerva batalionului, care, într-un elan de neînchipuit, aruncă din poziție pe horthyști. Aici au atacat două batalioane dușmane, sprijinite de numeroase tancuri. Elevii Companiei 6 au scris, cu propriile lor jertfe, cu litere de sînge, în această zi, nepieritoarea lozincă: „Pe aici nu se trece!“

După ce poziția a fost curățată de dușmani, Compania 6 raporta că în sectorul său este liniște... Pe poziție erau 367 de morți, ofițeri și soldați horthyști... Au fost luați 242 de prizonieri... Au fost distruse 17 tancuri¹. Tot în această luptă a căzut eroic sublocotenentul Gheorghe Cismaru, precum și 10 elevi-sergenți.

Fapte înălțătoare de eroism au fost săvîrșite în această luptă de către elevii și ofițerii Companiei 6.

Elevul-sergent Ion Motreanu, pentru a salva pe comandantul său de pluton (sublocotenentul Cismaru) amenințat cu încercuirea, atacă un tanc inamic ce sprijinea pe asaltatorii fasciști, îi imobilizează mișcările, acoperind cu o foaie de cort crenelul de vizare al conducătorului și apoi ocularul lunetei mitraliere, distrugînd servanții cu o grenadă, pe care o aruncă în tanc, cînd aceștia încearcă să se salveze deschizînd capacul turelei. O rafală de mitralieră trasă dintr-un tanc vecin îl ciurui pe Motreanu, cînd el se pregătea să atace o altă mașină dușmană.

Către dreapta Companiei 6, horthyștii se apropie de poziția artileriei. Prin această pătrundere legătura între cele două batalioane de elevi este aproape ruptă.

„Să contraatace rezerva detașamentului!“ — am ordonat.

Compania 5 pornește. Într-un iureș elevii ajung la poziția bateriei, făcîndu-i protecția necesară. Tunarii redeschid focul. Un alt salt și fasciștii sînt împinși spre calea ferată, ca apoi să fie aruncați din poziție și nimiciți la șanțul antitanc.

¹ Arhiva M.F.A., fondul decorații, dosarul nr. 189/1946, filele 342—351. Referitor la tancurile distruse, în numărul de 17 sînt cuprinse și cele 12 din prima zi de luptă.

După mai multe ore de lupte singeroase, în poziția Batalionului 2 de elevi se lasă liniștea.

La flancul său drept însă, lupta începută în dimineața zilei continuă și este tot așa de îndirjită.

Fasciștii atacă localitatea Cuvin cu tancuri numeroase și infanterie. Direcția lor de înaintare este spre Miniș. Deci, intenționau ca prin atacul de la Păuliș, despre care am vorbit, combinat cu cel de la flancul drept, să sfarme rezistența de la gura defileului.

Batalionul 1 de elevi (comaniile 1 și 2) nu se lasă înspăimântat. Metodic se repliază, ducând o luptă de întârziere, casă cu casă, stradă cu stradă, ajungând spre seară în Miniș. A trebuit să părăsim alinamentul Ghioroc-Cuvin și să organizăm o nouă apărare pe Miniș. Frontul s-a scurtat la 4 km. Eram mai legați, dar flancul nostru drept era descoperit și spatele amenințat.

În această luptă tunarii noștri, vânătorii de tancuri și elevii companiilor 1 și 2 au săvârșit minuni de vitejie.

Tunurile antitanc, luptând încadrate între grupele de pușcași, rezistă pînă la încercuire. Sub sprijinul elevilor-pușcași, tunarii înhamă și în galopul cailor trec prin grindina de foc, ocupînd alte poziții de tragere.

Situația este grea. Inamicul ne copleșește. Dar nu ne dăm bătăuți. Am cerut Armatei 1 romîne ajutoare. Ni s-a dat batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie, pe care îl instalez în apărare la flancul drept, pe înălțimile de la est de Cuvin (Bîtea Cuvinului cu cota 471), în spre seara zilei de 15 septembrie.

Așteptam ziua de 16 septembrie. Aveam informații sigure că fasciștii urcau dinspre Covășinț, deci mai pe la nord de flancul drept al detașamentului, pe mîgura împădurită. Aceasta însemna că vor ataca batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie, de la nord spre sud.

Așa s-a și întîmplat. În dimineața zilei, un regiment de infanterie fascist pornește la atac pe mîgura împădurită. Batalionul de ostași luptă din greu, întârzie pe inamic, apoi se retrage către gura văii Cladova, în spatele detașamentului.

Situația acum devine și mai critică. Spatele poziției noastre este amenințat. Încercuirea și aruncarea în Mureș încep a se contura. Dar luptătorii de la Păuliș nu erau oameni să se înspăimînte.

Ce este de făcut ?

Batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie se reorganizează și se urcă pe dealurile de la est de Cladova, deci pe o poziție la cîțiva kilometri mai spre est față de cea pe care fusese în ajun, cu misiunea de a rezista și a opri pătrunderea inamicului spre Radna. Cazarma noastră acum se află numai la 6 kilometri de locul luptelor.

Apoi din plutonul de pionieri al Companiei 3 elevi și din ce se mai putea aduna din cazarmă, a fost organizată o nouă rezervă sub denumirea de Compania 3, cu misiunea de a urca pe dealul Păuliș și de a se opune puhoiului horthyst ce cobora spre Mureș.

În aceste clipe grele sosesc subunități dintr-un batalion sovietic care sînt împinse pe dealurile de la nord-est de Miniș, pentru a prelungi și asigura flancul drept al apărării noastre.

Ziua de 17 septembrie m-a găsit în această situație. Am ordonat să fie gata de luptă și Batalionul 3 de elevi-recruți. Aceștia nu aveau decît 10 zile de instrucție. Nu ar fi fost potrivit să-i bag în foc. Dar dacă va fi nevoie...

În noaptea de 16 spre 17, inamicul aduce pe înălțimile împădurite din spatele poziției numeroase forțe proaspete. În fața Companiei 3 de elevi, ce număra abia 85 de luptători, se găseau două regimente de infanterie horthyste, gata de atac.

În zori atacul pornește. Grupa de elevi din avanposturile Companiei 3, comandată de un sergent-major care era încheietorul plutonului de pionieri, rezistă, încercuită, ore de-a rîndul atacurilor furioase ale fasciștilor. Rezistă apoi Compania 3 însăși, oprind pe atacatori pe dealul Păuliș, cînd aceștia priveau spre apele Mureșului, numai de la doi kilometri.

În clipele acestea de luptă sosește din marș un batalion de infanterie sovietic, care contraatacă din flanc și spate pe fasciștii aflați în luptă cu bravii ostași ai Companiei 3. Totodată, pornesc la contraatac: batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie, elevii voluntari și cadrele din Batalionul 3 de elevi-recruți și însăși Compania 3 elevi. Lovesc toți în dușman cu o furie neînchipuită.

Fasciștii sînt surprinși de aceste lovituri, din față și spate, intră curînd în panică, aruncă armele și fug înspăimîntați, rătăcind prin codrii Cladovei. Au fost luați 350 de prizonieri.

Cu acest episod se poate spune că se încheie lupta de rezistență a detașamentului Păuliș.

În ziua de 18 septembrie, inamicul, alungat din spatele detașamentului, mai rezistă cu îndîrjire în Miniș. Nu renunțase încă la ideea unei străpungeri a apărării noastre de la intrarea în defileu.

Pornim la contraatac. Ca o avalanșă pornesc elevii Batalionului 1 din Miniș. Urmează de-aproape la flancul drept batalionul 1 din Regimentul 96 infanterie. Lovesc ai noștri fără ruțare în fasciști. Eliberează Ghiorocul. În seara următoare Cuvinul este în mîinile noastre. Ajungem pe vechile poziții, pe care fuseserăm forțați să le părăsim în ziua de 15 septembrie.

Lupta a costat jertfe. Sublocotenentul Darius Popescu a fost rănit grav la față și la braț, în timp ce trăgea cu pușca-mitralieră. „Evacuați-vă!” — îi strigă elevii săi. „Nu, dreapta încă-i teafără!” și continuă să se bată, aruncînd grenade, pînă ce s-a sfîrșit luptînd. Atacul inamic s-a prăbușit în fața eroului și a elevilor comandați de el.

Au căzut rezistînd neclintîți în fața uraganului de foc sau în nemăratele contraatacuri și asalturi printre ruinele Minișului: elevul-sergent Alexandru Băbălău, care, deși grav rănit, a adus 2 prizonieri...

Raportează de executarea misiunii și se sfârșește la picioarele comandantului său de companie... Elevul-sergent Ion Boboi, care a distrus singur o mitralieră dușmană, apoi la un alt atac a fost grav rănit. Totuși, el a mai avut putere să escorteze 3 prizonieri, după care a continuat lupta, murind cu arma în mână.

Alături de neînfricații luptători a stat populația din zonă. Nu-l voi uita niciodată pe moș Lazăr din Cuvin și pe alții ca el, care au făcut cărăușie, zi și noapte, ducând prin ploaia de gloanțe și proiectile muniții și hrană pe front sau evacuând răniți. Ba, moș Lazăr într-o noapte a pornit cu o patrulă de elevi în spatele inamicului, drept călăuză. A luat arma în mână și grenade în buzunare. Tineri premilitari din Cuvin au lucrat cu căruțele lor tot timpul pe lângă Compania 2 elevi.

În noaptea de 14 spre 15 septembrie se simțea lipsa muniției, iar inamicul se pregătea de atac. Un tren, condus în noapte de către mecanicul unei locomotive rămase pentru evacuarea arhivei și a valorilor gării, trece prin barajul artileriei dușmane și aduce muniția necesară la Păuliș, chiar pe poziția de luptă. Populația civilă împreună cu elevii împing muniția pînă în primele linii. Apărătorii puteau primi pe fasciști cum se cuvine.

În dimineața de 20 septembrie fasciștii s-au retras în mare dezordine, urmăriți de către trupele sovietice care înlocuiseră o parte a subunităților noastre, dirijate în alte misiuni de luptă.

Luptătorii detașamentului Păuliș și-au îndeplinit cu succes misiunea, rezistînd eroic, neclintîți pe poziție, înfruntînd timp de o săptămînă loviturile fasciștilor, cauzîndu-le pierderi grele prin focul ucigător al armelor lor, dîndu-le lovituri necruțătoare prin numeroase contraatacuri.

Cîți am fost noi? În total 1 684 elevi de școală militară și trupă, precum și subunitățile sovietice sosite în zonă.

Cîți au fost fasciștii? Divizia 1 de tancuri „Budapesta”, regimentele 8, 10, 11, 12, 13, 19 și 21 infanterie și batalioanele 21 și 31 honvezi, independente². Știind că aceste unități și mari unități făceau parte din Armata 3 ungară, încă neangajată în luptă pînă atunci, deci aveau efectivele complete, putem afirma, fără să greșim, că raportul de forțe era cam de 8 la 1 pentru atacatori.

Ce am pierdut noi în aceste lupte? În total 380 de oameni, dintre care 65 de morți³.

Pierderile fasciștilor: morți, ridicați ulterior de pe cîmpul de luptă și îngropați de noi, 919, sute de prizonieri, precum și mari cantități de armament și materiale de război⁴.

Luptătorii detașamentului Păuliș au făcut față puhoiului fascist printr-o tehnică de luptă desăvîrșită, printr-o coeziune perfectă între

² Loc. cit., dosarul nr. 1/29, fila 59.

³ Loc. cit., fila 62.

⁴ Loc. cit., fila 65.

masele de luptători și cadre și cu un suflu de patriotism înălțător, rar întâlnite.

Pildele lor de eroism, individual sau de masă, vor rămâne veșnic înscrise în cartea de aur a luptelor poporului român împotriva cotropitorilor fasciști, pentru o Românie liberă și democratică.

*General-maior în rezervă
ALEXANDRU PETRESCU*

OARBA DE MUREȘ

În cadrul operațiilor militare pentru eliberarea teritoriului patriei de sub ocupația fascistă, se înscriu la loc de cinste glorioasele lupte duse în partea centrală a Podișului Transilvaniei în zona Oarba de Mureș, Dealul Sîngeorgiu, Iernut, Cipău, care au durat aproape trei săptămîni.

Prin forțarea Mureșului, nimicirea grupării fasciste care se apăra pe Dealul Sîngeorgiu și cucerirea unui cap de pod la nord de Mureș, s-au creat condiții favorabile pentru desfășurarea ulterioară a operațiilor prin care a fost eliberată partea de nord a Transilvaniei.

Care era situația operativă înainte de începerea acestor lupte ?

Trupele hitleriste izgonite din Moldova s-au regrupat în Podișul Transilvaniei în ideea ca, împreună cu unitățile existente aici și cu întăririle ce le vor mai primi, inițial să respingă trupele romîne ce asigurau acoperirea frontierei înainte de a sosi aici trupele sovietice, apoi să pună stăpînire pe trecătorile din Carpații Meridionali.

Comandamentul germano-fascist aprecia că prin stăpînirea Carpaților Meridionali va reuși să oprească pătrunderea trupelor romîne și sovietice în Transilvania, își va crea condiții pentru o rezistență îndelungată pe acest aliniament și va putea întreprinde chiar acțiuni ofensive spre sud.

În acest scop, în dimineața de 5 septembrie 1944, inamicul a trecut la ofensivă spre sud, acționînd concentric pe mai multe direcții.

Una dintre aceste direcții de ofensivă a fost Tg.-Mureș, Tîrnăveni, în lungul căreia hitleriștii au acționat cu o divizie întărită cu tancuri. Fiind superior numeric, inamicul a reușit să respingă trupele noastre de grăniceri și cele cîteva unități de instrucție care se aflau în zonă. În același timp, comandamentul hitlerist aducea noi trupe proaspete în nordul Transilvaniei.

Trupele Armatei 4 romîne erau în curs de afluire la nord de Carpații Meridionali, în timp ce inamicul se găsea în plină desfășurare a ofensivei.

Puținele forțe pe care Armata 4 le-a putut opune inamicului au dus lupte grele de apărare, reușind ca în seara zilei de 8 septembrie să zdrobească ofensiva acestuia, oprindu-l pe Tîrnava Mică și zădărnîcindu-i astfel planurile.

Între 10 și 15 septembrie, Armata 4 română, în cooperare cu trupe sovietice de infanterie și tancuri din Armata 6 tancuri care sosiseră în zona luptelor, a desfășurat acțiuni ofensive locale între Tirnava Mică și Mureș, reușind în acest timp să respingă inamicul spre nord și să recucerească malul de sud al Mureșului și Arieșului. Începînd de la 15 septembrie, misiunea operativă era de a rupe apărarea inamicului de pe Mureș și a continua ofensiva pe direcția Șăulia-Dej, nimicind unitățile fasciste de pe această direcție.

Pregătirea forțării Mureșului s-a executat înapoia Diviziei 202 infanterie sovietică, care se afla pe Mureș între Cipău și Luduș și care realizase un cap de pod la nord de Mureș, în raionul imediat la est de Iernut.

În perioada 17 septembrie — 5 octombrie 1944, trupele Armatei 4 au dus lupte înverșunate în raionul Oarba de Mureș, Dealul Sîngeorgiu, Iernut, Cipău pentru forțarea Mureșului și cucerirea Dealului Sîngeorgiu, puternic apărat de Divizia 8 cavalerie S.S. germană.

În înclăstarea de aici s-au înscris pagini nemuritoare de glorie în istoria poporului nostru de către trupele Corpului motomecanizat, în compunerea căruia au luptat: Divizia 8 cavalerie purtată, Detașamentul motomecanizat și Divizia 11 infanterie, iar mai târziu și diviziile 9 și 21 infanterie.

În seara zilei de 16 septembrie, Corpul motomecanizat se găsea în următoarea situație: Divizia 11 infanterie în contact cu inamicul pe Mureș între Ogra și Cipău; Divizia 8 cavalerie purtată în raionul Cuci, gata a trece Mureșul; Detașamentul motomecanizat (Regimentul 4 vînători moto și Regimentul 115 infanterie) la sud de Mureș, în raionul Cucerdea. Detașamentul avea două subunități trecute la nord de Mureș în zona Iernut, în capul de pod realizat de Divizia 202 infanterie sovietică.

Malul de nord al Mureșului este înalt și abrupt și foarte aproape de albia râului. Apărîndu-se pe acest mal, bine amplasat la teren pe Dealul Sîngeorgiu, dispunînd de numeroase arme automate, aruncătoare de mine și artilerie, inamicul stăpînea cu foc atît firul apei, cît și întreaga luncă a Mureșului.

Forțarea Mureșului și cucerirea Dealului Sîngeorgiu era o misiune deosebit de grea pentru trupele romîne. Ele urmau să înfrunte nu numai rezistența înverșunată a inamicului, dar și greutatea impuse de un teren puternic frămîntat, cu pante repezi și acoperiri, precedat de un curs de apă important, care avantaja apărarea inamicului.

În dimineața zilei de 17 septembrie, Corpul motomecanizat a trecut la ofensivă cu Detașamentul motomecanizat în raionul Iernut și cu Divizia 8 cavalerie purtată în raionul Cuci. Detașamentul motomecanizat a forțat Mureșul între Cipău și Iernut, reușind pînă la căderea serii să ajungă la 300—400 m de creasta dealului, unde a fost oprit de focul puternic al inamicului.

În seara aceleiași zile, Regimentul 3 dorobanți din Divizia 11 infanterie, pus la dispoziția detașamentului, a trecut și el Mureșul pe un bac la Cipău, ajungînd pînă pe pantele de sus ale înălțimii cu cota 463 de pe Dealul Sîngeorgiu.

La 18 septembrie, luptele pentru cucerirea Dealului Sîngeorgiu s-au intensificat. Îmi amintesc că la acea dată, aflîndu-mă la comanda Regimentului 3 dorobanți, am primit ordin să intru cu regimentul sub comanda Detașamentului motomecanizat. Din ordinul comandantului detașamentului, am format o grupare de atac compusă din Regimentul 3 dorobanți și alte unități din detașament.

Ostași, subofițerii și ofițerii erau conștienți de importanța misiunii lor; de aceea ei nu au precupețit nici un efort și nici un sacrificiu pentru a o îndeplini.

Sub sprijinul artileriei, gruparea a pornit la atac și, cu toată rezistența înverșunată a inamicului, a reușit să cucerească creasta Dealului Sîngeorgiu, cu cotele 463 și 495.

Inamicul a contraatacat însă imediat, silind gruparea să se replieze la sud de creastă, unde contraatacul inamic a fost oprit.

În dimineața de 19 septembrie, atacul a fost repetat. Gruparea a reușit, de data aceasta, să ocupe pînă la ora 10 cu centrul și stînga sa creasta Dealului Sîngeorgiu, însă nu a reușit să-și împingă și dreapta pe înălțime, din cauza focului nimicitor al inamicului, care i-a produs pierderi grele. Luptele au continuat. Către ora 12, inamicul, primind întăriri, a contraatacat, sprijinit puternic de artilerie și aruncătoare. Trupele noastre au fost silite să cedeze creasta.

Avînd mari pierderi în oameni și mijloace de luptă, Detașamentul motomecanizat a luat măsuri pentru apărarea capului de pod pe care-l cucerise la nord de Mureș.

Prin contraatacuri repetate, date în zilele de 18 și 19 septembrie, inamicul urmărea să respingă spre sud trupele detașamentului și să recucerească malul Mureșului. Aceste contraatacuri au fost însă zdrobite de unitățile noastre, care au rezistat cu dirzenie și eroism, stăpînind cu fermitate pozițiile ocupate. În Buletinul de informații din 19 septembrie 1944 al Corpului motomecanizat se arată: „Ofițerii, subofițerii și trupa Detașamentului motomecanizat au luptat pentru menținerea Dealului Sîngeorgiu cu bravură dusă pînă la sacrificiu“.

În noaptea de 21—22 septembrie, potrivit ordinului Armatei 4, Detașamentul motomecanizat, avînd pierderi mari, a fost schimbat de către Divizia 9 infanterie, care în acea noapte a trecut cu cea mai mare parte din forțe la nord de Mureș.

În dimineața de 22 septembrie ora 8, după o pregătire de artilerie de 45 de minute, Divizia 9 infanterie a pornit la atac pentru cucerirea crestei Dealului Sîngeorgiu. Cu toate eforturile și sacrificiile făcute, atacul diviziei a fost însă oprit, după o înaintare de numai cîteva sute de metri, din cauza focului masiv de artilerie și aruncătoare al inamicului.

Pînă la căderea serii, Divizia 9 infanterie a mai reluat atacul de două ori, fără însă a reuși să cucerească creasta. Puternic organizat la teren, inamicul se apăra cu înverșunare pe Dealul Sîngeorgiu.

În timpul atacului din această zi pentru cucerirea înălțimii cu cota 463, căpitanul Călin Gheorghe, comandantul companiei 1 din Regimentul 36 infanterie, a căzut eroic în fruntea unității sale, în timp ce prin exemplul personal își antrena oamenii la asalt pentru zdrobirea rezistențelor inamicului.

La 23 septembrie, Corpul motomecanizat a reluat atacul pentru cucerirea crestei Dealului Sîngeorgiu. De data aceasta, corpul acționa cu toate cele trei divizii în primul eșalon.

Divizia 8 cavalerie purtată fusese introdusă în capul de pod în noaptea de 22/23 septembrie pentru a ataca la stînga Diviziei 9 infanterie. Divizia 11 infanterie avea ordin să forțeze Mureșul între Ogra și Oarba de Mureș pentru a pune stăpînire inițial pe cota 421 (1 km nord Oarba de Mureș), apoi pe Dealul Negrieș.

Atacul a pornit în dimineața zilei, desfășurîndu-se sub sprijinul unui puternic foc de artilerie. Divizia 9 infanterie și Divizia 8 cavalerie înaintau cu greu din cauza focului nimicitor de arme automate și aruncătoare de mine ale inamicului. Cu toate eforturile celor două divizii, care au reluat atacul de mai multe ori, creasta nu a putut fi cucerită, inamicul menținîndu-se cu înverșunare pe poziție.

Divizia 11 infanterie, avînd unitățile foarte obosite și lipsindu-i o parte din artilerie, care încă nu intrase în poziție, fiind în deplasare, nu a putut trece la nord de Mureș decît un batalion. Locul de trecere a fost stabilit în teren de către comandantul diviziei după informațiile ce i le-a dat un cetățean din satul Ogra asupra vadului de la nord-vest de Ogra.

Însuflețit de dorința de a contribui și el la lupta pentru eliberarea teritoriului patriei, acest cetățean s-a oferit în mod voluntar să conducă pe comandantul diviziei în sectorul de trecere, explicîndu-i la fața locului caracteristicile rîului, ale malurilor și indicînd drumurile de urmat. Mulți localnici au ajutat la transportul muniției pentru aprovizionarea unităților noastre. Îmi amintesc, de exemplu, de un cetățean cu numele Turcu, care, văzînd că mașinile noastre ce transportau muniție fuseseră distruse tocmai într-un moment greu al luptei, s-a oferit el să execute transportul. A încărcat de cîteva ori propria sa căruță cu cartușe și grenade pe care le-a dus pînă în primele linii ale noastre. Aceste manifestări se înscriu în sprijinul general acordat trupelor noastre de către masele largi populare, dornice să contribuie, sub toate formele, la eliberarea patriei de sub jugul cotropitorilor fasciști.

Trecerea Mureșului s-a executat om cu om, prin vad. Trupele ajunse pe malul drept al Mureșului au fost nevoite să procedeze la deplantarea cîmpurilor de mine sub focul ucigător al armamentului automat al inamicului, bine adăpostit la teren.

În noaptea de 23/24 septembrie, Divizia 11 infanterie și-a trecut și restul forțelor la nord de Mureș, în scopul continuării ofensivei la 24 septembrie.

În aceeași noapte, inamicul a contraatacat Divizia 9 infanterie, obligînd-o să se replieze pînă la 400 m sud de creasta cu cota 495.

În dimineața de 24 septembrie, ora 7, Corpul motomecanizat a pornit din nou la atac cu diviziile 9 infanterie și 8 cavalerie pentru cucerirea aceluiași obiectiv: Dealul Sîngeorgiu. Atacul a pornit cu impetuositate, înaintîndu-se sub focul inamic pînă la 100—150 m de creasta dealului. Către ora 18, dreapta Diviziei 9 infanterie a reușit, în cooperare cu stînga Diviziei 11 infanterie, să ocupe cota 463.

La 26 septembrie ora 13, Divizia 9 infanterie, într-un mare elan, a pornit un nou atac pentru cucerirea crestei Dealului Sîngeorgiu. Timp de trei ore s-au desfășurat lupte crîncene, inamicul rezistînd cu înverșunare. Către ora 17 însă, Regimentul 34 infanterie, asaltînd rezistențele inamice cu grenade și la baionetă, a reușit să pună stăpînire pe cota 495. Zdrobind contraatacurile furioase ale inamicului, regimentul a rămas ferm stăpîn pe înălțime. Un rol important în atacul pentru cucerirea cotei 495 de pe Dealul Sîngeorgiu l-a avut batalionul 4 din Regimentul 34 infanterie, comandat de maiorul Dumbravă Vasile. În greaua înclăștare cu inamicul, maiorul Dumbravă a fost permanent alături de bravii săi ostași. El a căzut eroic în timp ce-și îmbărbăta ostașii la luptă pentru zdrobirea contraatacului inamic.

Pentru faptele sale de arme, bravul ofițer a fost avansat „post mortem“ la gradul de locotenent-colonel și decorat cu unul dintre cele mai înalte ordine de război romînești.

În timpul atacului din aceeași zi, căpitanul Răchițeanu, comandantul companiei 12 din Regimentul 36 infanterie, cu 10—15 oameni, s-a avîntat cu elan asupra inamicului. Ceilalți ostași din unitate, îmbărbătați de exemplul comandantului lor, cu strigăte de „ura!“ într-un iureș năvalnic, s-au năpustit asupra inamicului, zdrobind rezistența acestuia și silindu-l să se retragă.

În cursul zilei de 27 septembrie, Divizia 11 infanterie a eliberat satul Oarba de Mureș și a cucerit Dealul Negrieș.

Apreciind importanța deosebită a stăpînirii Dealului Sîngeorgiu — cheia apărării inamicului la nord de Mureș —, Armata 4 a hotărît să continue ofensiva și în zilele următoare pentru cucerirea acestei înălțimi. În acest scop a hotărît să introducă în luptă aici și Divizia 21 infanterie, care acționase mai spre est. În același timp s-a făcut și o reorganizare de comandament, Corpul 2 armată luînd sub ordinele sale forțele aflate pînă atunci sub ordinele Corpului motomecanizat, cu excepția Diviziei 9 infanterie, trecută în rezerva armatei.

Între 29 septembrie și 1 octombrie, Divizia 21 infanterie, întărită cu Regimentul 3 dorobanți, aflat pe această înălțime la cota 463, a reluat atacurile pentru cucerirea în întregime a Dealului Sîngeorgiu. Atacurile diviziei s-au izbit și de data aceasta de rezistența hitleriștilor, care apărau cu înverșunare această înălțime.

Contraatacurile dezlănțuite de inamic au fost zdrobite de bravele trupe ale Diviziei 21 infanterie, care luptau cu dîrzenie, hotărîte să nu cedeze inamicului nici un metru din pămîntul cucerit.

Între 1 și 5 octombrie trupele noastre au desfășurat atacuri locale pentru a desăvîrși stăpînirea Dealului Sîngeorgiu, înfrîngînd numeroasele rezistențe ale inamicului și zdrobind contraatacurile acestuia.

În ziua de 3 octombrie, în timp ce Dealul Sîngeorgiu și împrejurimile erau acoperite de o ceață groasă, care împiedica înaintarea trupelor noastre, fruntașul gornist Lungu Gheorghe, din Regimentul 36 infanterie, aflîndu-se la grupul de comandă al batalionului, prin sunetele trompetei sale, a indicat tot timpul direcția de atac a batalionului după semnalele primite de la comandantul său. Deși rănit grav, el a continuat pînă la capătul puterilor sale să călăuzească pe tovarășii săi de luptă prin sunete de trompetă. Jertfa lui a contribuit din plin la îndeplinirea misiunii uni-

tății sale. După cucerirea Dealului Sîngeorgiu, trupele noastre au trecut la consolidarea stăpînirii acestei înălțimi și au desfășurat în același timp acțiuni locale.

În acest timp, înapoia aliniamntului cucerit prin înverșunatele lupte care s-au desfășurat aproape trei săptămîni, comandamentele superioare executau regrupări și concentrări noi de forțe pentru ofensiva hotărîtoare ce urma să se desfășoare în nordul Transilvaniei.

Luptele desfășurate în Podișul Transilvaniei în septembrie-octombrie 1944 au avut o deosebită însemnătate operativă. Ele au avut drept rezultat crearea unor capete de pod, care au permis concentrarea forțelor în vederea declanșării unei operații ofensive de mare amploare pentru eliberarea întregului teritoriu al patriei.

Între aceste capete de pod, cel din raionul Oarba de Mureș—Dealul Sîngeorgiu—Iernut a avut o mare însemnătate. El oferea bune observatoare și bune condiții de grupare a forțelor în vederea trecerii la ofensivă.

Luptele din raionul Oarba de Mureș—Dealul Sîngeorgiu—Iernut au impus trupelor noastre eforturi considerabile și jertfe grele. În aceste lupte ostașii noștri au înscris pagini de glorie în cartea marilor tradiții de luptă ale poporului român pentru independență și libertate. Ei și-au îndeplinit cu dragoste și devotament greaua și nobila misiune încredințată de popor.

*General-maior în rezervă
ALECU NICOLAE*

CLUJ

Importanța pe care comandamentul hitlerist o acorda Clujului — puternic centru industrial și cultural al țării — a reieșit, încă la începutul lunii septembrie 1944, cînd, încercînd să limiteze urmările dezastrului provocat de lovitura sovietică de la Iași—Chișinău și de insurecția armată din România, acesta a concentrat noi forțe cu care să ocupe aliniamntul Carpaților, ce oferea condiții deosebite de organizare a unei puternice apărări; cu acest prilej, trupele hitleristo-horthyste au fost concentrate într-o serie întreagă de localități, printre care și în Cluj. Aci, alături de Armata 2 ungară, au fost aduse Corpul 3 blindat german, Divizia 23 tancuri germană și Detașamentul 1 179 autotunuri care i-au fost subordonate. Acestor forțe li s-au alăturat apoi Divizia 76 infanterie germană, un grup din Divizia 13 tancuri germană etc.

În funcție de dispunerea forțelor inamice, au fost luate măsuri corespunzătoare și din partea Armatei sovietice și a Armatei romîne. Astfel, Armata 27 sovietică a intervenit cu o parte din forțe în ajutorul trupelor din dreapta ale Armatei 4 romîne în raionul Sf.-Gheorghe, iar cu forțele principale a ieșit în centrul Podișului Transilvaniei, angajîndu-se în fișiile de acțiune ale marilor unități ale Armatei 4 romîne. Armata 6 de tancuri sovietică, după ce a traversat Carpații Meridionali,

s-a îndreptat spre nord, ajutînd trupele Armatei 4 romîne, care duceau lupte grele pe direcția Turda—Cluj.

În interesul coordonării acțiunilor sovietice și romîne, armatele 1 și 4 romîne au fost subordonate, din punct de vedere operativ, de la 7 septembrie 1944, Frontului 2 ucrainean.

În a doua jumătate a lunii septembrie, Marele Cartier Sovietic a fixat ca misiune Frontului 2 ucrainean: continuarea ofensivei în toate sectoarele frontului, cu lovitura principală pe direcția Bekescsaba-Debrețin-Nyiregyhaza, în scopul de a elibera partea de nord a Transilvaniei și a ieși la frontiera romîno-ungară. În acest cadru s-au desfășurat luptele pentru eliberarea Clujului.

Către finele lunii septembrie 1944, din dispunerea forțelor inamice în Podișul Transilvaniei rezulta că hitleriștii și horthyștii făceau eforturi de a se apăra pe direcția Turda—Cluj; pentru aceasta, își organizaseră două aliniamente de apărare: primul trecea pe înălțimile de la nord Mureș, nord Arieș, iar al doilea era organizat în lungul frontierei vremelnice, impusă Romîniei prin Dictatul de la Viena. Mai în adîncime, orașul Cluj fusese puternic pregătit de inamic pentru rezistență.

În aceste împrejurări, întreaga aripă dreaptă a Frontului 2 ucrainean a primit misiunea să rupă apărarea inamicului de pe Mureș și Arieș, să nimicească forțele inamice din Podișul Transilvaniei, iar ulterior să treacă la urmărire pe direcția Carei-Nyiregyhaza, pentru a ieși pe cursul superior al rîului Tisa. La începutul lunii octombrie, în urma unor viguroase acțiuni de luptă ofensive, Armata 4 romînă, avînd în componerea sa 3 corpuri de armată cu 11 divizii, realizase capete de pod la nord de Mureș, în raioanele Tg.-Mureș, Iernut și Luduș. În noile condiții create, în dimineața zilei de 9 octombrie, pe o vreme cețoasă, după o ploaie rece, trupele sovietice și romîne din Podișul Transilvaniei au dezlănțuit atacul general. Încă în prima zi, trupele sovietice și romîne au rupt apărarea inamicului pe tot frontul, pe o adîncime de 8—10 km. Amenințate cu încercuirea — prin înaintarea vijelioasă spre Debrețin a forțelor de la aripa stîngă și centrul Frontului 2 ucrainean și prin înaintarea spre Ujgorod a Frontului 4 ucrainean —, trupele fasciste din nordul Transilvaniei au început retragerea, rezistînd succesiv pe aliniamente favorabile apărării.

Misiunea de a nimici trupele fasciste din orașul și împrejurimile Clujului a revenit unor mari unități sovietice și Diviziei 18 infanterie romînești, pe care o comandam, care acționa în cadrul Corpului 104 sovietic. În luptele anterioare, ostașii și ofițerii Diviziei 18 infanterie dovediseră curaj și bărbăție în luptă, dobîndiseră experiență în înfruntarea cu dușmanul pe dealurile turdene și cunoșteau modul de acțiune în teren deluros și împădurit; ei erau hotărîți să lupte mai departe pentru alungarea cotropitorilor.

Înfrinți în luptele de la Turda, Luduș și în alte localități fasciștii își concentraseră forțe puternice în zona orașului Cluj, care reprezenta un pilon de bază în sistemul de apărare al inamicului. Aci se apărau diviziile 7 și 26 infanterie din Corpul 2 armată horthyst. Lupta se anunța deosebit de aprigă. Unitățile Diviziei 18 infanterie aveau de susținut aici un examen greu. În strînsă legătură cu comandamentele marilor unități

din Armata 27 sovietică, statul-major al Diviziei 18 infanterie române a luat măsuri pentru pregătirea ofensivei. Concepția tactică elaborată în comun pentru zdrobirea forțelor fasciste din zona orașului Cluj prevedea ca Divizia 18 infanterie română să desfășoare o acțiune de învăluire pe la est, a cărei realizare pune în pericol întreaga apărare inamică din raionul Cluj. Pentru îndeplinirea misiunii primite, comandanții de unități au asigurat ca toate regrupările de trupe să se execute în secret, pentru a se realiza surprinderea inamicului și a-l ataca pe acesta acolo unde el se aștepta cel mai puțin.

În întreaga fișie de ofensivă a trupelor sovietice și române care acționau pe direcția Clujului se făceau pregătiri febrile. Soldații și ofițerii români — mulți dintre ei fiind născuți și crescuți în orașul Cluj și în împrejurimile acestuia — munceau fără preget, zi și noapte, pentru amenajarea poziției de plecare la ofensivă, verificau tehnica și armamentul din înzestrare, se aprovizionau cu muniții. În inimile tuturor militarilor noștri ardea dorința de a înfrânge pe inamic și a elibera întregul teritoriu al patriei de cîmpitorii fasciști.

Cînd în noaptea de 8 spre 9 octombrie Armata 4 română a primit ordin să înceapă atacul, a fost un moment de mare încordare. Cei care am participat la aceste lupte ne aducem bine aminte cu cită încredere în victorie porneau bravii noștri ostași la luptă. Dreptatea cauzei pentru care luptau, devotamentul lor nețărmurit față de patrie, chemările înflăcărate ale partidului comunist adresate luptătorilor de pe front le dădeau forță și tărie, îi îmbărbătau în lupta aprigă cu dușmanul. Militarii români erau încrezători în victorie pentru că alături de ei se afla poporul, masele largi populare, al căror sprijin neprecupețit l-au simțit tot timpul.

În dimineața zilei de 9 octombrie, pe o vreme cețoasă, după o ploaie rece, trupele române, umăr la umăr la trupele sovietice, au trecut la ofensivă pe întregul front din Podișul Transilvaniei. Corpul 1 aerian român, care acționa în sprijinul Armatei 4 române, a atacat în valuri succesive cu aviația de bombardament și asalt coloanele inamicului în retragere. Pretutindeni, de la un capăt la altul al frontului, neînfricații ostași români și sovietici luptau cu bărbăție și abnegație, neprecupețindu-și nici singele și nici viața pentru înfrîngerea dușmanului comun.

Succesele obținute în această bătălie, eroismul și vitejia cu care luptau militarii Armatei 4 române au fost subliniate încă în primele zile ale ofensivei. Astfel, ziarul „Scînteia” din 12 octombrie 1944 aducea la cunoștința poporului următorul comunicat al Comandamentului Armatei române: „În Transilvania de centru, trupele române, în legătură cu cele sovietice, au trecut, în dimineața zilei de 9 octombrie, la un atac general și, înfrîngînd peste tot rezistențele inamice, au pătruns adînc în dispozitivul său... În sectorul Cluj, o divizie de vînători de munte *, împreună cu trupe sovietice, au pătruns, după lupte îndîrjite, pe dealul Feleacului”¹. La rîndul său, comandantul Armatei 27

* Diviziei 18 infanterie i se zicea și 18 munte, căci fusese instruită și pentru luptele în munți.

¹ „Scînteia” din 12 octombrie 1944.

sovietice, prin ordinul nr. 25, spunea : „În urma luptelor ofensive din zilele de 9 și 10 octombrie 1944, trupele Armatei 4 române au înfrînt rezistența trupelor fasciste și au realizat progrese importante.“ Lovite puternic de trupele sovietice și române, forțele fasciste au fost nevoite să se retragă pe aliniamentul riurilor Someșul Mare și Someșul Mic pentru a scurta frontul și a evita încercuirea.

În acele condiții în care apărarea inamicului pe Mureș și Arieș a fost zdruncinată s-a putut ca, începînd din 10 octombrie, trupele sovietice și române din Podișul Transilvaniei să treacă la urmărirea inamicului pe tot frontul. Astfel, la 10 octombrie, unitățile române, alături de cele sovietice, au trecut frontiera vremelnică impusă Romîniei prin Dictatul de la Viena și au început eliberarea părții de nord a Transilvaniei. Pretutindeni, la sosirea primelor unități eliberatoare, locuitorii orașelor și comunelor le-au ieșit în cale, întîmpinîndu-le cu flori și urale de bucurie.

Un episod eroic ce s-a încadrat în luptele pentru eliberarea Clujului l-a constituit lupta de la Apahida, susținută umăr la umăr de unități ale Armatei 4 române și Armatei 27 sovietice *. Misiunea Armatei 4 române în cursul acestei lupte a constatat în eforturile făcute pe direcția Apahida-Feiurdeni-Borșa în scopul susținerii acțiunii de învăluire a forțelor inamice care rezistau în orașul Cluj. Precum se știe, învăluirea a fost executată de Divizia 18 infanterie, aflată în compunerea Corpului 104 sovietic.

În conformitate cu planul de operații, în după-amiaza zilei de 10 octombrie 1944, Regimentul 34 infanterie a primit misiunea să atace pe direcția loviturii principale, să nimicească forțele inamice din Apahida, s-o elibereze, să treacă apoi la nord de Someș și să continue înaintarea spre dealul Tarcea, Feiurdeni, Borșa. Însușindu-și misiunea, comandantul Regimentului 34 infanterie a dispus dezlănțuirea unui atac în clește asupra grupării inamice, aflată în jurul podului din Apahida, pe porțiunea din dreapta localității. Conform planului stabilit, în dimineața zilei de 11 octombrie 1944, în jurul orei 7, cleștele manevrei a fost pus în aplicare. Pantele clisoase ale dealurilor de la Apahida creau serioase dificultăți înaintării ostașilor regimentului ; strecurîndu-se cu greu, aceștia au făcut eforturi susținute pentru a-și îndeplini misiunea. Deodată, pe cîmpul de luptă au început să răbufnească explozii ale proiectilelor de tunuri și aruncătoare, cu care inamicul încerca să oprească înaintarea ostașilor romîni. Voința neclintită a militarilor romîni, dîrzenia lor nu au putut fi însă curmate de hitleriști. Batalionul I a fost primul care a întîmpinat focul dezlănțuit cu toate armele de inamic. Curînd însă, susținut de focul artileriei române, batalionul a redus la tăcere punctele de foc ale hitleriștilor și a cucerit obiectivul stabilit, amenințînd cu învăluirea pe fasciștii instalați în sat. O luptă pe viață și pe moarte a angajat cu hitleriștii și batalionul II la marginea de sud-vest a satului.

În acțiunile de forțare a Someșului, numeroși flăcăi din sat s-au alăturat ostașilor romîni. Augustin Adam, în vîrstă de numai 19 ani, s-a

* Vezi detalii în legătură cu această acțiune în ziarul „Făclia“ (Cluj) din 21 august 1964 (articolul „Lupta de la Apahida pentru eliberarea Clujului“ de general-maior în rezervă Ion Botea).

strecurat cu dibăcie înaintea ostașilor români, indicînd locurile unde erau cuibăriți hitleriștii. În vîltoarea luptei, bravul flăcău a fost răpus de focul inamicului. La fel ca mulți tineri, el a căzut la datorie pentru eliberarea satului său drag.

Luptele au continuat cu înverșunare. În momentele în care compania 6 ajunsese pe linia Someșului, aproape de pod, pămîntul s-a cutremurat din pricina unei puternice explozii. Hitleriștii aruncaseră podul în aer. Nedînd înapoi nici un pas, ostașii romîni au trecut pe malul celălalt, fie prin apă, fie pe podul ce se lăsa ușor în Someș și, într-un iureș necurmat, au pornit în urmărirea hitleriștilor ce fugeau în debandadă spre a se adăposti în pozițiile de pe dealul Tarcea. În urma companiei 6 însă, batalionul I a trecut Someșul prin vad și, depășind compania 6 pe la dreapta, a ocupat dealul Tarcea, împiedicînd astfel inamicul să-și găsească refugiul acolo. Batalionul II, după ce a curățat satul de hitleriști, a trecut și el Someșul, punînd stăpînire pe pantele de sud ale dealului Tarcea.

În acest fel, la căderea serii, Regimentul 34 infanterie raporta în-deplinirea misiunii. El izgonise inamicul din Apahida, realizase peste Someș un cap de pod adînc de 3 km și pusese stăpînire pe dealul Tarcea. Lupta de la Apahida — parte componentă a bătăliei de eliberare a Clujului — se încheia astfel cu victoria bravilor militari romîni.

Începerea ofensivei din 9 octombrie și înaintarea victorioasă în Transilvania a trupelor sovietice și romîne au constituit un puternic stimulent pentru lupta oamenilor muncii din orașul Cluj, la fel ca și a celor din celelalte localități. În acest oraș, sub îndrumarea comuniștilor, oamenii muncii, simțind apropierea ceasului dezrobirii lor, au desfășurat numeroase acțiuni pentru apărarea bunurilor materiale amenințate cu evacuarea și distrugerea de către fasciști². Însemnate acțiuni au fost duse aci de patrioții clujeni și pe linia lămuririi populației muncitoare a orașului de a nu se supune ordinelor de evacuare date de hitleriști. Aceste acțiuni au crescut în intensitate începînd din seara zilei de 10 octombrie, cînd comandamentul hitlerist, intrat în panică în fața ofensivei victorioase a trupelor sovietice și romîne, a ordonat retragerea pe direcțiile: Panticeu-Zalău, Bucium-Zalău și Gherla-Dej — Baia Mare. În retragerea lor, trupele hitleriste s-au dedat în orașul Cluj la tot felul de jafuri și distrugeri. Organizînd apărarea pe toate căile posibile a bunurilor ce urmau a fi jefuite de hitleriști, în primul rînd a instalațiilor tehnice ce urmau a fi evacuate, muncitorii clujeni, organizați de comuniști, au apărât de distrugere multe din fabricile și uzinele în care lucrau. Gărzile muncitorești ce se constituiseră în cea mai mare parte a întreprinderilor din orașul Cluj au dus o activitate intensă împotriva autorităților militare fasciste pentru a le împiedica să distrugă utilajul ori să evacueze întreprinderile. Una dintre sursele de înarmare ale acestor gărzi o constituiau militarii dezertori

² În legătură cu această problemă vezi detalii în articolul intitulat: „Din lupta muncitorilor din Cluj și împrejurimi, sub conducerea comuniștilor, pentru apărarea de distrugere și evacuare de către fasciști a întreprinderilor și instituțiilor în perioada 23 August—12 octombrie 1944” de F. Pîrcălab și Gh. Timofi, apărut în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1959, pag. 92—106.

din armata horthystă, care, urmînd sfaturile muncitorilor, părăseau unitățile și predau gărzilor armamentul lor. O altă cale de înarmare a constituit-o procurarea armelor și munițiilor cu ajutorul unor ofițeri cu vederi antihitleriste din armata horthystă, direct din depozitul militar existent în oraș. La 4 octombrie, de pildă, fuseseră scoase din depozitul militar mai multe sute de arme, cîteva zeci de mii de cartușe și o cantitate importantă de grenade.

În continuarea operațiilor pentru eliberarea Clujului, Divizia 18 infanterie romînă, evidențiată în luptele anterioare, a primit misiunea să atace în lungul înălțimilor de la nord-est de oraș, să învăluie inamicul ce apăra orașul și astfel să ușureze pătrunderea Corpului 104 sovietic în această localitate. Pentru a împiedica înaintarea trupelor romîne și sovietice și a menține pe mai departe orașul Cluj sub ocupație, inamicul a luat măsuri puternice de apărare. Astfel, la marginea de est a orașului au fost săpate tranșee, pe comunicațiile care duceau spre Cluj erau pregătite baraje genistice de tot felul, iar parte din clădirile orașului au fost pregătite ca puncte de sprijin.

În luptele pentru nimicirea trupelor fasciste de pe meleagurile clujene, pentru eliberarea orașului și împrejurimilor acestuia, alături de ostașii sovietici, ostașii romîni din Divizia 18 infanterie au săvîrșit minunate fapte de vitejie. Așa s-au petrecut lucrurile în luptele pentru eliberarea localităților Aiton și Bajul, în Pata și Dezmir, pe Dealul Feleacului și mai ales la forțarea rîului Someș, unde ostașii romîni au avut sprijinul larg al populației din zonă.

După lupte înverșunate împotriva ocupanților fasciști, unitățile sovietice și romîne care acționau pe direcția Clujului au ajuns în seara zilei de 10 octombrie pe înălțimile de la est de Cluj, trecînd fără întîrziere la măsuri pregătitoare pentru forțarea rîului Someș. Aici, la forțarea Someșului, cît și la marginea de est a orașului Cluj, pe aeroportul Someșeni, fasciștii au opus o rezistență dîrză. Pe malul opus al Someșului, inamicul instalase din vreme armament automat, iar șoselele erau baricadate.

Pentru înfrîngerea cotropitorilor fasciști, care se apărau cu dispreț în această zonă, a fost nevoie de multă voință, de multă dîrzenie și hotărîre. Ploaia căzută peste noapte, terenul deluros, drumurile impracticabile erau tot atîtea greutăți care trebuiau învinse în focul luptei crîncene cu dușmanul.

Amenințat cu încercuirea pe la nord de unitățile Diviziei 18 infanterie, iar pe la sud de unitățile Diviziei 2 munte, care, înaintînd către Oradea pe valea Someșului Rece, interceptaseră șoseaua principală în apropierea comunei Gilău, și lovit de front la marginea de est a orașului Cluj de trupele sovietice, inamicul a fost forțat să se retragă și astfel, în ziua de 11 octombrie, Clujul a fost eliberat.

Datorită, în primul rînd, ofensivei vertiginoase a trupelor sovietice și romîne și fermității muncitorilor din Cluj, fasciștii nu putuseră distruge principalele întreprinderi din oraș. Toate acestea au făcut posibil ca, a doua zi după eliberarea Clujului, viața orașului să-și reia

firul ei obișnuit, iar producția în fabricile și uzinele salvate să reentre aproape în cursul ei normal.

Din numeroasele fapte de eroism săvârșite de ostașii noștri, alături de ostașii sovietici în această mare bătălie pentru eliberarea orașului Cluj și a localităților din împrejurimi, îmi stăruie în memorie câteva episoade în care soldații și ofițerii Diviziei 18 infanterie, avînd permanent sprijinul populației locale, au dovedit dragoste nețărmurită față de patrie, de partid și popor, înscriind pagini de neuitat în cartea glorioaselor tradiții de luptă ale poporului român și armatei sale, pentru eliberarea națională și socială.

Era în dimineața zilei de 11 octombrie. Ploaia care nu mai conținea de cîteva zile, vîntul rece de toamnă, oboseala, rănilor războiului apăsau greu pe umerii bravilor noștri ostași. Dar, pretutindeni, domneau entuziasmul, hotărîrea fermă de a învinge dușmanul. În aceste momente de mare încordare, grupul de cercetare al Diviziei 18 infanterie primise misiunea să treacă Someșul și să creeze un cap de pod la nord de rîu pentru a da posibilitatea unităților diviziei să forțeze rîul și să realizeze învăluirea trupelor fasciste în partea de nord a orașului Cluj. Singurul pod de trecere peste Someș era la Sînnicoară. Fasciștii însă luaseră măsuri pentru supravegherea lui. De o parte și de alta erau instalate cuiburi de arme automate, iar în urma atacului impetuos dezlănțuit de trupele noastre în noaptea de 10 spre 11 octombrie fasciștii minaseră podul, urmînd ca, la o simplă comandă, să-l arunce în aer.

Pentru cercetarea itinerarului, a podului de la Sînnicoară a fost trimis sublocotenentul Zaharescu cu plutonul său. Calitățile lui de bun cercetaș, de comandant destoinic și hotărît fuseseră dovedite de nenumărate ori în luptele purtate cu inamicul. Folosind cu pricepere ceața și ploaia mărunță ce acoperea satul Sînnicoară și împrejurimile acestuia, plutonul de cercetare a atacat prin surprindere fasciștii de la podul Someșului, a desfăcut instalațiile de minare și a ocupat o poziție dominantă la sud de rîu, de unde a început lupta cu dușmanul. În urma acestei acțiuni hotărîte unitățile Diviziei 18 infanterie, înaintînd prin lupte și provocînd inamicului însemnate pierderi în oameni și tehnică de luptă, au forțat, către sfîrșitul zilei de 11 octombrie, Someșul prin mai multe direcții, trecînd apoi, în cursul zilei următoare, la urmărirea fasciștilor ce se retrăgeau spre nord. Faptele pline de curaj, de inițiativă și hotărîre în luptă săvîrșite de militarii plutonului de cercetare al cărui comandant era sublocotenentul Zaharescu au fost consemnate la loc de cîinste în jurnalul de luptă al Diviziei 18 infanterie.

Concomitent cu luptele purtate aici, în capul de pod de la Sînnicoară, Regimentul 92 infanterie, zdrobind rezistențele fasciste de pe aeroportul Someșeni, a continuat înaintarea, forțînd din mișcare rîul Someș și continuînd, prin lupte aprige, ofensiva pentru învăluirea forțelor fasciste de la nord-est de Cluj. În urma acestui regiment au trecut Someșul și unitățile Diviziei 4 de gardă sovietice.

În luptele de eliberare duse în zona Cluj au căzut la datorie mulți soldați și ofițeri romîni și sovietici. Aici și-a dat viața și maiorul Ștefan Ștefan, comandantul unui batalion din Regimentul 18 infanterie. La un

contraatac executat de inamic, Regimentul 18 infanterie a intrat în luptă cu toate forțele. Batalionul comandat de maiorul Ștefan acționa pe o direcție principală. În fața lui, inamicul contraataca cu tancuri însoțite de infanterie, dar bravii lui ostași n-au dat înapoi. Cu prețul vieții, ei au oprit pe inamic și l-au silit să bată în retragere. Dar, în timp ce Regimentul 18 infanterie se pregătea să-și reia înaintarea, un glonț trimis de dușman puse capăt vieții viteazului maior. Visul de a vedea țara eliberată de fasciști, vis pentru realizarea căruia a luptat cu atâta viteză și eroism, a fost împlinit de ceilalți tovarăși ai lui de arme, de ostași pe care el i-a instruit și îmbărbătat în luptă.

Succesul obținut de trupele sovietice și române în zona Cluj a fost adus la cunoștința țării printr-un comunicat special în care se arăta : „În cursul dimineții de 11 octombrie, orașul Cluj a fost eliberat. Înaintarea neînfrântă a forțelor sovietice și române continuă către Huedin, Zalău și Dej“.

Cu ocazia eliberării Clujului, ministrul de război al României a adus mulțumiri trupelor sovietice. În același timp, Armata română, înfrățită prin sîngele vărsat în comun cu Armata sovietică, și-a reafirmat hotărîrea de a continua lupta, cu și mai mare hotărîre, împotriva hitleriștilor, pînă la victoria finală.

Victoria obținută asupra fasciștilor în zona orașului Cluj a avut o mare influență asupra desfășurării luptelor ulterioare. Aici, pe lîngă importanța economică și strategică pe care o reprezenta Clujul cu împrejurimile lui în ansamblul sistemului de apărare inamic, fasciștii au pierdut o mare cantitate de armament și tehnică de luptă, a fost luat un număr însemnat de prizonieri.

Parte integrantă a luptelor glorioase duse pentru izgonirea trupelor hitleriste de pe întreg teritoriul României, luptele pentru eliberarea Clujului au înscris o pagină memorabilă în istoria participării țării noastre cu toate forțele sale la războiul împotriva Germaniei hitleriste.

Colonel în rezervă
GHEORGHIAD E. DUMITRU

SALVA – COȘBUC

Era pe la mijlocul lunii octombrie 1944. Vitejii ostași romîni, umăr la umăr cu cei sovietici, desfășurau cu succes ofensiva pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei de sub jugul fascist.

Înfrînte și amenințate cu încercuirea, trupele fasciste aflate în această parte a țării se retrăgeau mereu pe noi poziții de luptă. În furia lor neputincioasă, ele se dedau la crime, jafuri și distrugerii, minau și aruncau în aer gări, poduri, aprindeau satele, jefuiau avutul populației, împușcau bătrîni, femei și copii. Ca și în alte localități, și în comuna Salva trupele fasciste au minat podurile de la calea ferată și de pe șosea, gara și alte clădiri, cu gîndul de a le arunca în aer.

Planurile lor au fost date însă peste cap de acțiunea energetică a sătenilor, în rîndurile cărora clocotea de mult ura împotriva cotropitorilor hitleriști și horthyști. Ei n-au uitat de suferințele îndurate în urma odiosului dictat de la Viena, prin care partea de nord a Transilvaniei a fost ruptă din trupul țării, de batalioanele de muncă, de rechizițiile forțate, de anii grei de foamete, de teroarea fascistă.

Din această ură, din patriotismul lor înflăcărat și din dorința de a-și aduce contribuția la eliberarea întregului teritoriu al patriei de sub jugul fascist au izvorît hotărîrea și dirzenia cu care sătenii din comuna noastră au acționat împotriva trupelor hitleriste-horthyste în octombrie 1944. Iată, pe scurt, cum s-au petrecut faptele.

De cîte ori mă gîndesc la acele clipe de neuitat, în minte îmi apar chipurile bătrînului Onița Irimiei, al fiului său și al săteanului Gaftone Nicolae. Primii doi au coborît din pădurile aflate în împrejurimile satului, unde au stat mult timp ascunși de urgia fasciștilor, și au venit la locuința ultimului. Cu toții au început să se sfătuiască, să chibzuiască. Situația era deosebit de grea. În sat se aflau cantonate subunități fasciste, care făceau ultimele pregătiri pentru aruncarea în aer a construcțiilor minate din vreme. Cîțiva fasciști se pregăteau să dea foc podului de lemn de peste Sălăuța, care se afla în centrul comunei.

În urma unui schimb de păreri, cei trei săteni au hotărît să treacă la acțiune pentru salvarea podului. Doi dintre ei erau înarmați. Gaftone Nicolae era înarmat cu o pușcă, pe care i-o dăduse un soldat român care dezertase din armata horthystă, iar badea Onița Irimiei avea un ciomag mare și vînjos. Cînd grupul celor trei era gata să pornească la acțiune, am intrat și eu în casă. Repede am fost informat despre cele discutate și despre hotărîrea luată, fiind de acord să particip și eu.

Apărați de întunericul nopții, am ieșit în ulița satului și ne-am îndreptat spre pod, cu gîndul de a lichida sau de a pune pe fugă pe fasciștii care se pregăteau să-i dea foc. Și așa făceam dacă nu ne întretaia calea o mașină militară ce venea pe șosea dinspre Dej. Atunci am hotărît să atacăm mașina și s-o capturăm.

Cu puștile gata pregătite, noi ne-am ascuns în șanțul drumului, în timp ce badea Irimiei a intrat în casa unui locuitor și s-a întors cu o oglindă mare. Cînd mașina s-a ivit de după cotitura drumului, el a fixat oglinda în snopul de lumină al farurilor. Orbit de lumina reflectată, șoferul a pierdut controlul mașinii, care s-a lovit de un castan de pe marginea șoselei. Buimăciți, cei doi fasciști au sărit din cabina mașinii și au rupt-o la fugă spre comuna Coșbuc.

Mașina era încărcată cu muniții și grenade. Am luat cîteva din ele și apoi ne-am îndreptat spre pod. Dar era deja prea tîrziu. Flăcările focului, aprins de doi ofițeri și un soldat hitlerist, au început să mistuie podul. Această ticăloșie a făcut să crească și mai mult ura noastră împotriva fasciștilor. Eram ferm hotărîți să înfruntăm inamicul, să luptăm pe viață și pe moarte, pentru a ne apăra viața și avutul, pentru a salva bunurile publice, pentru dezarmarea sau alungarea din sat a jefuitorilor hitleriști.

Din nou am stat și am chibzuit. Din puținele informații pe care le-am avut la începutul acțiunii, știam că subunitățile fasciste erau cantonate în casele aflate în lungul șoselei care ducea spre gară. Nu cunoșteam însă nici numărul lor și nici armamentul de care dispuneau.

Noaptea era întunecoasă. O ceață prevestitoare de ploaie făcea întunericul ei și mai de nepătruns. Satul era cufundat în liniște. Obișnuite cu exploziile provocate de către detașamentele speciale de distrugere, subunitățile fasciste cantonate în casele dinspre gară au continuat să doarmă. Existau condiții bune ca să le înconjurăm rînd pe rînd, să le somăm și să le capturăm. Fasciștii trebuiau luați ca din oală. De aceea, acțiunea era necesar să se desfășoare cît mai repede și în cea mai mare taină. Eram siguri că, o dată acțiunea începută, în ajutorul nostru vor veni noi și noi săteni, întregul sat. Această încredere ne-a dat tăria și siguranța că, pînă la urmă, acțiunea începută de micul nostru grup va fi încununată de succes deplin.

Îmbărbățați de aceste gînduri, ne-am apropiat tiptil de prima casă în care era cantonat un grup de militari fasciști. Badea Irimei a intrat în ocol, iar noi, cu mîinile încheștate pe trăgaciul armelor, am rămas la poartă, gata să acționăm la momentul potrivit. La somația santinелеi, bătrînul i-a răspuns tot în limba respectivă (că știa ceva nemțească de pe vremea primului război mondial), zicîndu-i să nu aibă nici o grijă că este gazda casei. Așa a reușit să se apropie de santinelă, fără să deie nimic de bănuit. Cînd santinela și-a dat seama că era o persoană străină și a căutat să mînuiască pușca, era prea tîrziu. Bătrînul l-a izbit cu ciomagul în cap, iar noi i-am luat arma și i-am astupat gura. Totul s-a petrecut într-o clipită. Imediat am intrat în casă. Cu o voce puternică, bătrînul a somat pe fasciști să se predea, deoarece în sat au sosit trupele sovietice și romîne. Totodată, pentru a-i speria, eu am descărcat un glonte în sus, în podul casei, în timp ce ceilalți ortaci s-au repezit în colțul odăii unde se aflau armele, capturîndu-le. Acțiunea rapidă, executată prin surprindere, a băgat spaima în cei 15 fasciști, care s-au predat fără nici o împotrivire. Succesul primei acțiuni ne-a sporit încrederea în izbînda deplină. Pe gazda casei am lăsat-o să păzească pe fasciști, iar noi am pornit spre alt cantonament. Procedînd la fel, am mai dezarmat nouă soldați fasciști.

Vestea dezarmării primelor grupe de fasciști s-a răspîndit prin sat. Atunci au început să vină săteni și să ne informeze despre locurile unde sînt cantonați hitleriști și să participe și ei la acțiune. Informați de către Sas Chiliman că în casă la el sînt vreo 25 de fasciști, ne-am îndreptat într-acolo. Între timp, rîndurile noastre au sporit prin venirea lui Pinca Anton și Marica Manoilă. Badea Chiliman, gazda casei, a intrat primul în odaie, a somat pe fasciști, iar noi i-am dezarmat.

Tot așa am procedat și pentru dezarmarea grupului de militari care se afla cantonat în casa lui Urs Gheorghe. Aici însă n-a fost chiar așa de simplu, deoarece erau vreo 30 de soldați, sub comanda unui ofițer. Cînd i-am somat să se predea, ofițerul a încercat să se împotrivească, căutînd să ia pistolul de la centura ce era atîrnată în perete. N-a apucat însă să pună mîna pe pistol. O lovitură dată cu dosul palmei l-a făcut

să cadă jos, iar un sătean s-a aruncat pe el și l-a înghesuit sub pat. Buimăciți, soldații s-au predat. Aici am capturat o mitralieră grea, pe care am instalat-o imediat pe șosea, pentru a deschide foc asupra hitleriștilor care ne-ar fi atacat. Bănuiam noi că înspre gară se mai aflau trupe dușmane, dar nu știam unde anume erau.

Știrea despre grupul cel mai numeros de fasciști ne-a adus-o săteanul Butaciu Mihai. El ne-a spus că în cele 5 odăi ale casei sale erau cantonați peste 100 de militari. Efectivul inamicului era mare, dar și rîndurile noastre au sporit între timp mult și am obținut și o anumită experiență. Așa că am hotărît să trecem la acțiune după următorul plan. În timp ce stăpînul casei împreună cu cîțiva săteni urmau să intre în prima cameră, restul locuitorilor stăteau cu țeava puștilor lipită de geamuri, gata să riposteze dacă fasciștii nu se vor preda. Potrivit acestui plan, am somat și dezarmat, rînd pe rînd, pe toți militarii aflați în casă, în timp ce alți locuitori au capturat două chesoane aflate în ogradă. Pe unul era instalată o mitralieră grea și pe altul două puști mitraliere.

Cu aceasta, acțiunea de dezarmare a subunităților fasciste aflate în această parte a comunei a fost încheiată cu succes. Am trimis apoi cîțiva săteni să cerceteze tot satul și să ne informeze unde mai erau cantonate trupe fasciste. Totodată, am întărit paza prizonierilor. Sătenii trimiși să cerceteze celelalte părți ale comunei s-au întors cu vești bune. Crezînd că în localitate au intrat trupele sovietice, restul fasciștilor s-au retras în grabă pe șoseaua care duce spre comuna Coșbuc. Cînd acțiunea de dezarmare a forțelor fasciste a fost terminată cu bine, s-a răspîndit zvonul că trupele hitleriste alungate se reîntorc și vor să aprindă satul.

Ocupați cu dezarmarea fasciștilor cantonați în comună, nu ne-am gîndit la pericolul ce ne amenința din partea trupelor retrase. Într-adevăr, dacă hitleriștii se reîntorceau, aveau să transforme satul în scrum și cenușă. Nu era suficient că am eliberat comuna, trebuia s-o apărăm cu orice preț. Și puteam să facem acest lucru. Acum tot satul era în picioare. Toți locuitorii, bărbați, tineri și bătrîni, au avut posibilitatea să se înarmeze. Ei erau hotărîți să lupte cu arma în mînă pentru apărarea libertății cucerite.

Fiecare clipă era prețioasă. Sătenii au luat cele două chesoane cu mitraliere, aruncătoarele și un tun capturate de la fasciști și s-au îndreptat spre partea comunei din care puteau să ne atace hitleriștii. Ajunși la locul denumit „Mocirla“, ei au organizat o poziție de luptă. O altă grupă înarmată cu o mitralieră a mers încă 4—5 km în sus, pe valea Sălăuței, unde, într-un loc potrivit, a organizat o poziție de luptă înaintată.

Instalați pe poziție, sătenii au început să tragă rafale puternice spre șosea, unde detașamentul de distrugere hitlerist se pregătea să arunce în aer podurile și să distrugă stîlpii de susținere a rețelei telefonice. Speriați, hitleriștii au luat-o la fugă, lăsînd pe drum armament și lăzi cu muniții.

Gata de luptă au stat sătenii noștri pînă a doua zi, la ora 12, cînd în sat au sosit trupele sovietice care acționau pe direcția respectivă, cărora le-am predat pe fasciștii capturați. Pentru fapta noastră de arme,

ostașii sovietici ne-au mulțumit și ne-au îmbrățișat. Trăiam clipe de neuitat.

Acțiunea noastră a fost încununată de succes. Prin propriile noastre puteri am eliberat comuna, am dezarmat aproape 200 de fasciști cantonați în sat. Încercările hitleriștilor de a se reîntoarce în comună au fost zădărnice. Au fost salvate clădirea gării, câteva poduri și podețe de pe șosea și de la calea ferată ce duce spre comuna Coșbuc. Am capturat o însemnată cantitate de puști, câteva mitraliere, branduri și un tun antitanc. De asemenea, am luat de la hitleriști peste 1 000 de oi și 500 de vite cornute, jefuite de la locuitorii de pe valea Someșului.

Prin acțiunea lor energică, plină de curaj, locuitorii comunei Salva și-au adus contribuția la lupta dusă de trupele sovietice și române pentru eliberarea țării de sub jugul fascist.

SAS CHIRILĂ

țăran muncitor, participant la acțiune

Însetați de libertate și urînd de moarte pe cotropitorii hitleriști și horthyști, sătenii din comuna Coșbuc, ca și din alte localități, au sabotat mașina de război fascistă. Cei mobilizați în armată sau în batalioanele de muncă forțată au luat calea codrilor, unde s-au constituit în grupuri. Aveau și câteva arme aduse de sătenii care au dezertat din armata horthystă. Cu ele își păzeau familiile, vitele și alimentele pe care fasciștii căutau să le jefuiască.

Cînd hitleriștii au început să mineze podurile de pe șosea și de la calea ferată, gara și alte clădiri din sat, locuitorii au înțeles primejdia ce îi amenința. La punctele minate au fost instalate santinele. Prin sat patrulau hitleriști și jandarmi horthyști. Intrau în case, luau cu forța vite și alimente, băgau groaza în femei, bătrîni și copii, amenințîndu-i cu pistolul, ca să le spună unde erau ascunși bărbații, de care aveau atîta nevoie.

Dar nici sătenii noștri nu stăteau cu mîinile în sîn. Adunați în grupuri, acolo, în mijlocul codrilor seculari, se sfătuiau cum și în ce fel să acționeze. Pentru a cunoaște situația din sat și a putea trece la acțiune, țărani înarmați, în fiecare noapte, coborau din munți în împrejurimile comunei. Astfel, în noaptea de 13 spre 14 octombrie 1944, împreună cu locuitorul Miron Leon, am venit în sat. Încă pe drum am auzit ecoul rafalelor de mitralieră trase de țăranii din Salva împotriva trupelor fasciste care încercau să se reîntoarcă în sat și am înțeles că se apropia clipa mult așteptată.

Cînd am ajuns la șosea am găsit lăzi cu grenade, armament și muniții, pe care trupele fasciste alungate de locuitorii din comuna vecină le-au aruncat pe drum, ca să poată fugi mai repede. Atunci ne-am dat seama că se retrăgeau ultimele detașamente hitleriste, care se pregăteau să arunce în aer locurile minate. Primele dintre ele erau un pod de la calea ferată și un dig de sprijin de pe marginea șoselei, care se aflau la capătul comunei dinspre Salva.

Imediat am luat hotărîrea să atacăm santinela de la acest punct minat. Am luat două lăzi cu grenade și, ajutați de locuitorii Gavrilă Alexandru, Cotuț Iosif și Cracău Alexa, ne-am apropiat de locul minat. Apoi am început să aruncăm grenadele spre șosea. Surprinsă, santinela nu a mai avut timp să arunce în aer podul și a fugit în sat, unde a alarmat trupele hitleriste cantonate acolo. Intrate în panică, acestea au părăsit în grabă satul, lăsînd prin ocoalele caselor căruțe încărcate cu armament și muniții, echipament și bunuri jefuite.

În acest timp, un alt grup de săteni din comuna noastră, din care făceau parte Cihorean Ion, Pavelea Ion, Cira Nicolae, Cira Vasile, Petri Dumitru și alții, au coborît de pe dealuri în partea comunei dinspre Telciu, unde se afla cantonat un detașament de distrugere hitlerist. Grupul de săteni înarmați a atacat pe hitleriști, care, surprinși, au fost nevoiți să se retragă. Abia după cîțiva kilometri depărtare de comună, hitleriștii și-au revenit din panică și au început să arunce în aer restul punctelor minate. Același grup de săteni a atacat, cu focuri de armă și cu grenade, pe militarii fasciști care duceau o cireadă de vite și o turmă de oi, punîndu-i pe fugă și silindu-i să părăsească bunurile jefuite.

Acționînd cu curaj, grupurile de țărani înarmați au eliberat, în cîteva ore, comuna, alungînd trupele fasciste. Astfel au fost salvate de la distrugere 5 poduri și podețe de cale ferată și rutiere, dintre care două poduri mari, fiecare în lungime de circa 60 de metri, clădirile principale din sat, precum și rețeaua telefonică.

După ce și-au eliberat comuna, sătenii noștri s-au pregătit să întîmpine trupele sovietice care acționau pe direcția respectivă. În întîmpinarea lor a fost trimis un bătrîn care cunoștea puțin limba rusă. El a călăuzit prima patrulă militară sovietică de la Salva pînă la Coșbuc. Populația a făcut ostașilor sovietici o primire călduroasă, prietenească.

ȘTEFAN GHEORGHE

țăran muncitor, participant la acțiune

O R A D E A

Răspunzînd chemării înflăcărate a Partidului Comunist din România și însuflețită de victoria insurecției armate, întreaga Armată romînă a participat cu elan, alături de trupele sovietice, la luptele glorioase pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei de sub jugul ocupanților hitleriști-horthyști.

În cadrul acestor lupte grele, dar încununate de strălucite fapte de arme, un loc important îl ocupă și luptele duse pentru eliberarea orașului Oradea, care s-au desfășurat spre sfîrșitul lunii septembrie și în prima jumătate a lunii octombrie 1944.

Intrucît orașul Oradea, important centru industrial și nod de comunicații la ieșirea din defileul riului Crișul Repede, era una din verigile principale ale apărării strategice germane, hitleriștii au luat măsuri deosebite pentru apărarea acestui oraș, în scopul asigurării căilor de retragere a unităților germane și maghiare ce luptau în Podișul Transilvaniei, pentru a interzice astfel principalele căi de acces spre pusta

ungară, pe direcția Debrețin-Budapesta. Tot în acest scop, comandamentul german a întărit unitățile ce se găseau în această zonă — Divizia 12 infanterie ușoară horthystă și regimentul 25 infanterie din Divizia 26 infanterie horthystă cu forțe numeroase de tancuri.

În vederea eliberării orașului Oradea și pentru asigurarea unui aliniament favorabil de pe care să înceapă acțiunea ofensivă pe direcția Debrețin, la sud de Oradea au fost concentrate diviziile 3 munte, 1 infanterie-instrucție, 1 cavalerie-instrucție și Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu”, care, în cooperare cu trei mari unități sovietice, aveau misiunea să respingă inamicul din defileele celor trei Crișuri și să participe la eliberarea orașelor Oradea și Salonta.

În acțiunile ofensive ale unităților române care s-au desfășurat la sud de Oradea în zilele dinaintea începerii bătăliei pentru eliberarea acestui oraș, trebuie menționat patriotismul de care au dat dovadă și lupta eroică dusă de unitățile românești, printre care și ostașii Diviziei 3 munte. În ziua de 21 septembrie 1944, soldații și ofițerii acestei mari unități române au cerut forurilor superioare să li se acorde onoarea de a ataca în primul eșalon, pentru a avea posibilitatea să-și elibereze garnizoana lor din timp de pace, orașul Beiuș. Satisfăcându-li-se dorința, vânătorii de munte au pornit la atac cu multă însuflețire, reușind ca în ziua de 22 septembrie să ia cu asalt orașul Beiuș. Populația din zona luptelor a sprijinit activ unitățile române și sovietice. Astfel, locuitorii din orașul Beiuș, din satele Toboliu și Cheresig s-au pus la dispoziția comandantului Batalionului 22 vânători de munte și a altor comandanți de unități, cărora le-au dat prețioase informații despre inamic, oferindu-se, în același timp, să lupte în cadrul acestor unități împotriva hitleriștilor. Din rîndul acestor locuitori a făcut parte și tînărul muncitor Bojani Ion din satul Toboliu, care a murit eroic în lupte. Exemplul sătenilor voluntari ce luptau în rîndurile unităților de vânători de munte a fost urmat de mulți locuitori din localitatea Cheresig.

Înfrîngînd prin lupte grele rezistența înverșunată a inamicului și cu toate greutățile întîmpinate din cauza comunicațiilor desfundate de ploi, a podurilor distruse și a terenului accidentat acoperit cu păduri, Divizia 3 munte a eliberat succesiv o serie de localități, iar după ce a lichidat inamicul din împrejurimile satului Leșu, a ajuns în seara zilei de 27 septembrie pe Crișul Repede, la vest de Oradea, străbătînd prin lupte, în decurs de numai cinci zile, aproximativ 100 km.

În aceste lupte ostașii Diviziei 3 vânători de munte au fost sprijiniți și de focul artileriei moto a Diviziei „Tudor Vladimirescu”.

Este de asemenea demnă de remarcat performanța realizată de regimentele de infanterie ale Diviziei „Tudor Vladimirescu”, care, în vederea concentrării lor la vest de Munții Apuseni — după ce acționaseră anterior în zona sud-vest Tîrgu-Mureș —, au început, în ziua de 17 septembrie, deplasarea din această zonă spre Beiuș, în vederea intrării în compunerea Corpului 33 armată sovietic, care acționa în regiunea Oradea.

Ca fost șef de stat-major al Diviziei „Tudor Vladimirescu”, îmi amintesc că, pentru a sosi la timpul fixat în zona Beiuș, unitățile de infanterie s-au deplasat pe itinerarul cel mai scurt, trecînd prin comuna

Avram Iancu, peste masivul Bihorului, cu înălțimi între 1 500 și 1 800 m. Mărșăluind pe poteci de munte înguste și prăpăstioase, purtând pe brațe armamentul greu al infanteriei, ostașii acestei mari unități, însuflețiți de cauza sfântă a luptei pentru eliberarea patriei, au dat dovadă de o voință de neclintit. Învingând oboseala marșurilor executate pe drumuri aproape inaccesibile, regimentele 1, 2 și 3 infanterie au ajuns, în ziua de 23 septembrie 1944, la vest de Munții Apuseni.

La 25 septembrie, după marșul lung și obositor din zilele anterioare, Divizia de voluntari români „Tudor Vladimirescu” a intrat în compunerea primului eșalon al Corpului 33 armată sovietic, începând lupta pentru eliberarea Oradei.

Locuitorii din această regiune au primit cu entuziasm pe ostașii români și sovietici. Sătenii din comuna Holod au ajutat pe panduri în lupta împotriva fasciștilor. Astfel, țăranul Bondor s-a oferit voluntar să ajute o subunitate din Divizia „Tudor Vladimirescu” pentru nimicirea unui cuib de mitralieră care-i stânjenea înaintarea. În această acțiune curajoasă, țăranul Bondor a căzut rănit de o rafală a mitralierei inamice, dar exemplul său a însuflețit și mai mult în luptă pe ostași, care l-au răzbunat distrugând rezistențele hitleriste.

Continuându-și înaintarea, Divizia „Tudor Vladimirescu” a ajuns în dimineața zilei de 27 septembrie în imediata apropiere a orașului Oradea. Începea bătălia grea pentru eliberarea Oradei, care a cerut multe jertfe de sânge, dar care a fost încununată de succes și a deschis porțile ofensivei victorioase a trupelor sovietice și române spre Debrețin.

Dispozitivul de atac al Corpului 33 armată sovietic din dimineața zilei de 27 septembrie 1944 era următorul :

— pe direcția loviturii principale — orașul Oradea —, Divizia „Tudor Vladimirescu” la centru ; Divizia 337 sovietică la flancul drept ; la flancul stâng se aflau ostașii Diviziei 3 vânători de munte români.

Prin lupte crâncene duse în dimineața zilei de 27 septembrie, regimentele 1 și 3 infanterie din Divizia „Tudor Vladimirescu” și Divizia 337 sovietică au reușit să pătrundă în periferiile de sud-vest ale orașului Oradea, unde au întâlnit o puternică rezistență hitleristă, care a oprit înaintarea trupelor noastre pe aliniamentul fabrica de cărămizi, cimitirul sud Oradea și marginea de sud-vest a orașului, dincolo de cazărmi. În acest timp, Regimentul 1 infanterie (de la dreapta diviziei) a fost violent bombardat de aviația și artileria hitleristă, suferind pierderi mari în oameni și materiale.

La ora 16, trupele hitleriste, sprijinite de tancuri și aviație, au dezlănțuit un puternic contraatac la flancul drept al Regimentului 1 infanterie, în sectorul Diviziei 337 sovietice. Contraatacul inamic a progresat pînă la punctul de comandă al Diviziei „Tudor Vladimirescu”, la nord de băile Felix (azi Victoria). În această situație, am fost nevoiți să organizăm în grabă apărarea apropiată a punctului de comandă, cu personalul comandamentului. Pentru acoperirea flancului drept al Divi-

ziei „Tudor Vladimirescu“, care rămăsese descoperit prin replierea Diviziei 337 sovietice, am introdus în dispozitiv Regimentul 2 infanterie, care se afla în rezerva Corpului 33 armată sovietic. În seara și noaptea de 27 spre 28 septembrie, unitățile Diviziei „Tudor Vladimirescu“ au respins prin lupte îndârjite mai multe atacuri hitleriste, păstrând cu fermitate pozițiile cucerite.

Pentru a menține orașul Oradea și comunicațiile de pe valea Crișurilor și a asigura astfel retragerea trupelor hitleriste bătute în zona orașului Cluj, care erau amenințate cu încercuirea, comandantul Grupului de armate german „Sud“ a concentrat în grabă în zona Oradea un corp de tancuri hitlerist, 3 divizii horthyste și un mare număr de avioane. Cu aceste forțe, comandamentul german a executat, în ziua de 28 septembrie 1944, o puternică contralovitură la sud-est de Oradea, pe frontul diviziilor 3 munte, „Tudor Vladimirescu“ și 337 sovietică.

Sub presiunea puternică a contraloviturii inamice, ducând lupte grele de apărare, sub focul ucigător al tancurilor și aviației hitleriste, Divizia 337 sovietică și regimentele 1 și 2 infanterie s-au retras pe înălțimile împădurite, la nord de Mierlău și Șauaieu, ocupînd o poziție de apărare între băile Felix, Apateu și Cordău. În aceste lupte grele cu forțele covârșitoare ale inamicului au căzut eroic, în fruntea Regimentului 2 infanterie, colonelul Buzoianu Ion și, alături de el, maiorul sovietic Sciorba Artemovici Semion. În focul luptelor pe viață și pe moarte duse de unitățile Diviziei „Tudor Vladimirescu“, în această zi, a căzut rănit și șeful de stat-major al diviziei.

Pandurii s-au bătut eroic pentru fiecare palmă de pământ, rezistînd forțelor copleșitoare ale inamicului. Astfel, sergentul Vinău Nicolae și soldații Popescu Ion și Haisan Nicolae, împreună cu o grupă de ostași sovietici, s-au avîntat în luptă cu tancurile hitleriste și, dînd dovadă de un deosebit curaj și spirit de sacrificiu, au incendiat mai multe tancuri. Pînă seara, unitățile blindate inamice au reușit să se infiltreze în spatele Regimentului 3 infanterie, pe direcția Cihei, și au atacat pozițiile de artilerie ale Diviziei „Tudor Vladimirescu“. Artileriștii au luptat cu eroism și au reușit să salveze o parte din tunuri. În această luptă s-au distins artileriștii de sub comanda căpitanului Ghițescu și a căpitanului Popescu Pogrion, care, înfruntînd torentul de foc și oțel, au reușit să distrugă cîteva tancuri hitleriste.

Ostașii Regimentului 3 infanterie, deși aveau în spate unități de tancuri și infanterie fasciste care interceptaseră șoseaua Oradea-Nojorid, iar flancul drept era complet descoperit, au rezistat eroic, în tot cursul zilei de 28 septembrie și în noaptea de 28/29 septembrie, pe pozițiile din marginea de sud-vest a orașului Oradea.

În dimineața zilei de 29 septembrie, Regimentul 1 infanterie a reluat atacul, producînd pierderi grele inamicului. Hitleriștii însă au contraatacat cu disperare, aruncînd în luptă numeroase tancuri de tip „Tigru“ și „Pantera“, sprijinite de avioane de vînătoare. Regimentul 1

infanterie a fost din nou silit să se retragă spre sud-est Chișirid, unde a reușit să oprească contraatacul inamic.

În acest timp, pozițiile Regimentului 3 infanterie au fost puternic atacate în flanc și spate de circa 30 de tancuri hitleriste, însoțite de subunități de infanterie. Din aer, aviația hitleristă vărsa un uragan de foc asupra pozițiilor ocupate de acest regiment. Ducând lupte grele de apărare, ostașii noștri s-au repliat spre sud, reușind să-și restabilească dispozitivul de apărare pe marginea de nord a satelor Chișirid, Apateu, Păușa, unde, printr-o dîrză rezistență, au oprit înaintarea inamicului.

În luptele din ziua de 29 septembrie 1944 s-a distins în mod deosebit un grup de soldați din Regimentul 3 infanterie, de sub comanda sublocotenentului Nicolae I. Constantin, grup care forma garda drapelului acestui regiment. Fiind încercuit de trupele hitleriste, acest mic grup de ostași, prin aprige lupte corp la corp, a reușit să-și deschidă drum spre forțele principale ale regimentului, salvînd astfel drapelul de luptă al unității. Viteazul sublocotenent a murit mai tîrziu ca un erou, în fruntea subunității sale, în luptele de pe teritoriul Cehoslovaciei.

În ziua de 29 septembrie, trupele Diviziei 3 munte au dus lupte tot așa de grele la vest de Oradea, pentru a împiedica pe inamic să pătrundă spre Salonta, în spatele Corpului de cavalerie român care lupta în acea zonă. Sub presiunea forțelor fasciste, covîrșitor superioare numeric, unitățile Diviziei 3 munte s-au retras prin lupte grele în zona localităților Sititelec, Ianoșda, producînd pierderi mari inamicului.

Începînd de la 30 septembrie, unitățile Corpului 33 armată sovietic, din care făceau parte, alături de Divizia 337 sovietică, și diviziile române 3 munte și „Tudor Vladimirescu“, au trecut vremelnice la apărare, la sud de Oradea. Apărarea trupelor noastre a fost întărită ulterior de trupele sovietice de tancuri sosite în zonă. Astfel, Brigada 22 tancuri din compunerea Armatei 6 tancuri a întărit apărarea Diviziei „Tudor Vladimirescu“. Între 1 și 4 octombrie, unitățile diviziilor 3 munte și „Tudor Vladimirescu“ au respins numeroasele atacuri ale hitleriștilor. Lupte deosebit de grele au dus regimentele 2 și 3 infanterie din Divizia „Tudor Vladimirescu“ în zona satelor Păușa, Chișirid, Leșu și Nojorid. Au fost cazuri cînd aceste localități treceau într-o singură zi de mai multe ori dintr-o mînă în alta. Pentru apărarea lor au căzut eroic în luptă mulți ofițeri și soldați. În ziua de 1 octombrie a căzut grav rănit în linia I colonelul Cambrea Nicolae, comandantul Diviziei „Tudor Vladimirescu“, comanda luînd-o colonelul Haupt Mircea.

În timpul acestor lupte, un detașament format din companiile de pistolari ale regimentelor 1 și 2 infanterie din Divizia „Tudor Vladimirescu“ a cooperat — ca desant pe tancuri — cu Brigada 22 tancuri sovietică, aducîndu-și contribuția la eliberarea localităților Salonta și Komodi. Unii dintre acești ostași au luptat cu brigada sovietică pînă la înfrîngerea Germaniei hitleriste, iar alții, ca, de exemplu, soldatul Leca Ștefan și sergentul Nicolae Ion, au ajuns pînă în Extremul Orient, unde au luptat, în cadrul unor unități sovietice, contra militariștilor japonezi.

După data de 4 octombrie, trupele hitleriste n-au mai întreprins acțiuni ofensive importante în zona Oradea. Trupele sovietice și române au folosit acest răgaz pentru pregătirea operației ofensive ce trebuia să urmeze în curînd.

La 6 octombrie, trupele sovietice și române care se aflau la vest de Munții Apuseni au declanșat operația de la Debrețin. Din prima zi a ofensivei, apărarea hitleristă a fost ruptă pe un front larg, între Salonta și Mako, iar forțele mobile ale frontului dezvoltau impetuos ofensiva spre Debrețin.

Unitățile hitleriste din zona Oradea continuau să reziste cu disperare. Pentru nimicirea grupării inamicului din această zonă, ofensiva Corpului 33 armată sovietic urma să se ducă în cooperare cu Gruparea hipomecanizată de sub comanda generalului Pliev care pătrunsese adînc în spațiul dintre Tisa și granița romînă-maghiară. Unități din această grupare trebuiau să atace dinspre nord, în spate, trupele fasciste din zona Oradea.

Ofensiva a început, în acest sector, în dimineața zilei de 11 octombrie. Divizia 337 sovietică a atacat spre marginea de est a orașului Oradea, Divizia „Tudor Vladimirescu” pe direcția Oradea, iar Divizia 3 munte, întărită cu unități antitanc sovietice, pe la vest de oraș.

Regimentele Diviziei „Tudor Vladimirescu” au luat cu asalt localitățile Leșu și Nojorid. Inamicul care se apăra în localitatea Leșu a fost încercuit și lichidat de pandurii Regimentului 2 infanterie.

În ziua de 12 octombrie, luptele au continuat cu vigoare sporită. Înfrîngînd rezistența dîră a hitleriștilor, trupele romîne, cot la cot cu cele sovietice, au reușit să se apropie de Oradea. Compania de cercetare a Diviziei „Tudor Vladimirescu”, de sub comanda căpitanului Chiru, a pătruns în spatele dispozitivului inamic și, prin focul dezlănțuit, a produs panică în rîndurile unităților fasciste.

Concomitent cu acțiunea trupelor sovietice și romîne de la sud de Oradea, unități de tancuri și cavalerie din Gruparea hipomecanizată de sub comanda generalului Pliev au atacat dinspre nord, reușind, în dimineața zilei de 12 octombrie, să elibereze localitatea Episcopia Bihorului.

Amenințat cu încercuirea, inamicul a fost silit să se retragă, iar Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu” și Divizia 337 sovietică au pătruns în oraș, curățindu-l în scurt timp de ultimele rezistențe fasciste. În același timp, Divizia 3 munte învăluia orașul pe la vest.

Comuniștii din Oradea au organizat în oraș, încă din ziua de 25 septembrie 1944, un grup de rezistență antifascist, format inițial din 36 oameni. Datorită patriotismului și spiritului de sacrificiu de care a dat dovadă acest grup, s-a reușit să se salveze de la aruncarea în aer de către trupele fasciste în retragere cele mai importante instituții și clădiri ale orașului.

În luptele deosebit de grele pentru eliberarea orașului Oradea, trupele romîne și sovietice, sprijinite de numeroși locuitori ai regiunii

Crișana, au pricinuit inamicului pierderi grele. Istoricul german Kurt Tippelskirch, în lucrarea sa „Istoria celui de-al doilea război mondial“, referindu-se la pierderile suferite de hitleriști în luptele de la Oradea, arată că „pierderile germanilor au fost mari... o divizie de infanterie, care abia fusese reînălăturată și care se apăra acolo a fost nimicită aproape în întregime“. De asemenea, armatele 2 și 3 horthiste au suferit pierderi grele.

În luptele din zona Salonta-Oradea, duse alături de trupele sovietice, s-au distins în mod deosebit Divizia „Tudor Vladimirescu“ și diviziile 3 munte și 1 infanterie instrucție din Armata 1 română. Pentru eroismul de care au dat dovadă în luptele duse în această zonă, diviziile 3 munte și 1 infanterie instrucție au fost citate prin ordin de zi pe întreaga armată.

În cinstea eroilor căzuți pentru eliberarea Oradei, locuitorii orașului au ridicat un monument închinat ostașilor români și altul închinat celor sovietici.

Eliberarea orașului Oradea a avut o importanță deosebită pentru desfășurarea ulterioară a ofensivei trupelor sovietice și române din com-punerea Frontului 2 ucrainean. Pierzînd acest important nod de comu-nicații și punct de sprijin, apărarea la aripa dreaptă a Grupului de armate hitlerist „Sud“ s-a prăbușit, trupelor sovietice și române deschizîndu-li-se drumul spre Szolnok, Debrețin și spre spatele grupării hitleriste care mai rezista în partea de nord a Transilvaniei. Artera cu cele mai bune comunicații care străbătea Carpații Apuseni a fost complet curățată de inamic, fapt ce a ușurat mult manevrarea rezervelor Frontului 2 ucrainean și aprovizionarea trupelor acestuia. O regiune bogată în resurse, cu o populație numeroasă, dornică să-și aducă contribuția la zdrobirea cotropitorilor fasciști, s-a integrat în efortul general pe care poporul nostru l-a făcut în cadrul coaliției antifasciste, pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste.

*General de armată
IACOB TECLU*

CAREI-SATU-MARE

Cu cît erau mai mult respinse spre granița de nord-vest a Romîniei, trupele fasciste, bătute în Podișul Transilvaniei, opuneau în retragerea lor o rezistență din ce în ce mai puternică. În Podișul Transilvaniei, inamicul dispunea de aproximativ 14 mari unități, dintre care două de tancuri cu 45 de baterii de artilerie, 8 baterii de artilerie grea și 160 de tancuri și autotunuri.

Desfășurarea cu succes a ofensivei duse de trupele sovietice și ro-mîne în podișul Transilvaniei a făcut necesară, în jurul datei de 19 oc-tombrie 1944, executarea unor regroupări în cadrul aripii drepte a Fron-tului 2 ucrainean, aripă în care acționa și Armata 4 română.

O urmare a regroupărilor a constat și în extinderea spre stînga a frontului Armatei 4 romîne, prin înlocuirea trupelor Corpului 104 sovietic, care a primit o altă misiune.

În dimineața zilei de 22 octombrie, trupele Armatei 4 romîne au reluat înaintarea cu Corpul 2 armată spre Satu-Mare, iar cu Corpul 6 armată spre Carei. La dreapta și la stînga Armatei 4 romîne operau corpurile de armată 50 și 104 sovietice.

Inamicul dispunea de o linie de rezistență continuă pe aliniamentul marginea de sud-est și sud pătura Composesorului Gelu, vest satul Terebești, Moftinul Mic, sud-est Carei, Marna Nouă, Ciumești. Pe această linie inamicul a reacționat cu înverșunare.

Rezistențe deosebit de puternice se aflau în fișa de ofensivă a Corpului 6 armată. Inamicul se apăra cu Divizia 76 infanterie, care dispunea de numeros armament automat, aruncătoare de mine, artilerie de cîmp și artilerie grea.

În cele ce urmează voi prezenta succint acțiunile de luptă mai importante din cadrul Corpului 6 armată în perioada 23—25 octombrie și mai amănunțit ale Diviziei 9 infanterie de sub comanda mea, care a primit ordinul de a ataca pe direcția Carei și a curăța, pînă în dimineața zilei de 25 octombrie, orașul de trupele fasciste.

Inamicul a încercat să închege o ultimă rezistență pe aliniamentul orașelor Carei și Satu-Mare. În urma acțiunilor din ziua de 23 octombrie 1944, înfrîngînd rezistențele inamicului, Corpul 2 armată a ajuns în fața unui puternic aliniament de apărare fascist la sud-vest de Satu-Mare, iar Corpul 6 armată la sud de Carei.

Pentru a reda o imagine cuprinzătoare asupra forțelor cu care a acționat Armata 4 romînă în luptele pentru Carei și Satu-Mare, reamintesc localitățile atinse de aceste forțe la data de 24 octombrie 1944: Corpul 2 armată avea Divizia 11 infanterie la nord de Mădăraș, prelungindu-și dreapta pînă la sud de Satu-Mare; Divizia 21 infanterie — de la nord Moftinul Mare pînă la nord-est de Ghenci; Divizia 1 cavalerie — la nord de Terebești.

Corpul 6 armată avea Divizia 9 infanterie la sud de Carei, Divizia 18 munte la sud-vest de Carei și sud de Foeni, iar Divizia 3 infanterie — la Ciumești.

În rezerva Armatei 4 se afla Divizia 6 infanterie, în zona localităților Căuaș și Santău.

La ora 3, în noaptea de 23 spre 24 octombrie, Armata 4 a dat ordinul de operație nr. 48 către corpurile 2 și 6 armată, în care, printre altele, se spunea: „Continuați atacul cu toate forțele...”

Pe această bază, Corpul 6 armată, în ordinul de operații nr. 103, stabilind atît concepția atacului cît și misiunile marilor unități subordonate pentru eliberarea orașului Carei, preciza: „Corpul 6 armată, luînd sub comandă și Divizia 21 infanterie și întărit cu batalionul blindat, atacă, fixînd de front Careii Mari cu maximum 3—4 batalioane, manevrînd lo-

calitatea pe la est cu diviziile 9 și 21 infanterie..., iar pe la vest cu diviziile 18 munte și 3 infanterie... După cucerirea orașului Careii Mari, Corpul înaintază pe direcția Nyrbator“.

La dreapta Corpului 6 armată ataca Corpul 2 armată.

În ciuda puternicelor rezistențe dușmane, a vremii aspre, ploioase, a drumurilor desfundate, a terenului plin de băltoace și noroi, întregul dispozitiv al Armatei 4 a pornit la lupta decisivă.

În urma ordinului de operații pe care l-am dat, Divizia 9 infanterie a acționat în ziua de 23 octombrie pe 2 grupări : o grupare — formată din Regimentul 36 infanterie plus elemente de recunoaștere din batalionul 1 din Regimentul 34 infanterie, sprijinită de un divizion de artilerie de câmp din Regimentul 18 artilerie, un divizion de artilerie grea și 2 baterii de aruncătoare de 120 mm — trebuia să atace pe direcția Sînmiclăuș, Rîtul Tărfîțelor, Căpleni, Cămin, iar cealaltă grupare, formată din Regimentul 40 infanterie, sprijinită de 2 divizioane de artilerie de câmp din Regimentul 18 artilerie, un divizion de artilerie grea și o baterie de aruncătoare, trebuia să atace pe direcția Ghenci, Carei, Urziceni. Regimentul 34 infanterie, ca rezervă a diviziei, urma gruparea din stînga.

În stînga Diviziei 9 infanterie atacau diviziile 18 munte și 3 infanterie, iar la dreapta Divizia 21 infanterie și Divizia 11 infanterie din Corpul 2 armată.

Faptul că toți soldații, subofițerii și ofițerii știau că vor da ultimele lupte pe pămîntul sfînt al patriei le-a dat un nou imbold, i-a făcut să înfrîngă toate greutățile impuse de rezistența înverșunată a inamicului, avantajat de acoperirile terenului, de distrugerile și barajele executate pe comunicații, precum și de ploile care nu mai conteneau.

În tot cursul zilei de 23 și al nopții de 23 spre 24 octombrie, unitățile diviziei noastre au dus lupte grele, sîngeroase, combinînd atacurile frontale cu manevrele de flanc și spate pentru a rupe și destrăma mai întii, iar apoi a zdrobi acea țesătură de puncte de rezistență și cuiburi de foc pe care o organizaseră fasciștii atît pe fermele de la nord-est și nord-vest de Ghenci și Sînmiclăuș, cît și pe cele de la sud de Carei, de pe marginile de pădurici, de la grupurile de cabane (adăposturi pentru muncitori), de la cantoanele de cale ferată, de la șirele de paie aflate în număr mare pe câmp.

La ora 1 din noaptea de 23/24 octombrie, Regimentul 36 infanterie, împreună cu elemente de recunoaștere din Regimentul 34 infanterie, a cucerit casele izolate din dreapta fermei de la 3 km nord-vest Sînmiclăuș și păduricea din apropiere. În fermă rezistau încă trupe din regimentele 16 și 18 cavalerie din Divizia 8 cavalerie „SS“ germană.

La stînga, Regimentul 40 infanterie, atacînd cu un batalion de-a lungul șoselei Ghenci-Carei spre întretăierea cu calea ferată, a asaltat poziția inamică de la cota 128 și de pe fermele Bergher și Zilber. Inamicul rezista însă cu disperare. Totuși compania 1 a reușit să manevreze rezistența de la cotă, obligîndu-l pe inamic să se retragă.

În ziua de 24 octombrie au continuat luptele.

Dînd atacuri după atacuri, regimentele și batalioanele Diviziei 9 infanterie au distrus în cursul zilei de 24 octombrie rezistențele dușmane de la fermele Stăvăria Haiducilor și Rîtul Tărițelor, care constituiau penultima centură de rezistență a fasciștilor la sud de Carei.

În aceste lupte s-a evidențiat în mod deosebit compania 1 din Regimentul 40 infanterie, care a atacat cu energie și dîrzenie. La căderea serii, cînd compania se pregătea să asalteze ultima poziție, inamicul a dezlănțuit un contraatac asupra flancului ei stîng. Subunitatea a făcut repede față contraatacului cu 2 plutoane, aruncînd și plutonul din rezervă asupra atacatorilor fasciști. În același timp, grupa de mitraliere a companiei a deschis un foc ucigător asupra inamicului. Fasciștii au introdus în luptă noi forțe, deschizînd focul cu alte arme automate asupra grupei noastre de mitraliere. Atunci soldatul Ion Cercel, observînd cuibul de automate inamic, a deschis focul cu pușca sa mitralieră, reușind ca în scurt timp să-l reducă la tăcere. După aceea și-a mutat focul asupra contraatacului inamic, care amenința cu învăluirea grupa caporalului Andrei Zbarcea de la stînga plutonului. Sub focul său precis și al grupei caporalului Zbarcea, contraatacul dușman a fost oprit. Dar în ultimul moment un snop de gloanțe de automat inamic a curmat firul vieții bravului ostaș. Pentru fapta sa eroică, soldatul Cercel a fost citat prin Ordinul de zi nr. 86/1944 de către regiment, avansat la gradul de sergent post-mortem și decorat cu „Virtutea Militară” clasa a II-a.

La rîndul său, caporalul Andrei Zbarcea, a cărei grupă fusese amenințată cu învăluirea, după ce a oprit înaintarea fasciștilor, și-a condus grupa, din proprie inițiativă, la un atac prin surprindere asupra dușmanului care încerca să se consolideze pe linia atinsă. Fasciștii au fost respinși și puși pe fugă în timp ce alți fasciști, dinapoi, au deschis focul asupra grupei lui Zbarcea. Caporalul Zbarcea a fost lovit mortal tocmai cînd ordona o nouă deschidere a focului. Pentru vitejia sa, și el a fost citat prin același ordin de zi pe regiment, înaintat la gradul de sergent post-mortem și decorat cu „Virtutea Militară” clasa a II-a.

A sosit și noaptea de 24 spre 25 octombrie, noaptea atacului decisiv asupra orașului Carei. Inamicul nu mai trăgea. Cît de neliniștitoare sînt pe front asemenea momente de acalmie ! Te întrebi : ce-o fi făcînd inamicul ? Mai rezistă sau s-a retras ?

Din acțiunile locale duse în zilele de 23 și 24 octombrie rezulta că punctul cel mai slab al rezistenței inamice ar fi la legătura dintre regimentele 36 și 40 infanterie și că efortul trebuia dat în lungul marginii de est a orașului Carei, protejat de focul artileriei.

În a doua jumătate a nopții de 24 spre 25 octombrie, batalioanele din rezerva diviziei (Regimentul 34 infanterie) au fost deplasate pe baza de plecare la atac, pe creasta de la sud-est Carei, astfel ca în zorii zilei să se poată dezlănțui, prin surprindere, atacul asupra orașului. În timpul deplasării, batalionul 2 din Regimentul 34 infanterie a dat peste un cîmp

de mine între șosea și calea ferată. Regimentul a trimis un pluton din compania de pionieri pentru deminare. Dincolo de calea ferată compania 7 a dat peste alt câmp de mine, în care a deschis un culoar cu grupa de pionieri, dată în sprijin de la batalion.

Batalionul 1 din Regimentul 34 infanterie a înaintat pe direcția Căpleni, pînă a atins cu primele elemente calea ferată Carei—Satu-Mare, unde s-a oprit. De acolo acoperea în bune condiții mișcarea batalioanelor destinate loviturii principale.

După miezul nopții, cînd ultimele mișcări erau pe terminate, inamicul, simțindu-ne, a aruncat o ploaie de rachete, luminînd cîmpul de luptă ca ziua. După aceea tăcerea nopții a fost întreruptă de sute de explozii de proiectile de artilerie și mine, de aruncătoare, de păcănitul mitralierelor, care trăgeau cu cartușe luminoase. Ce se întîmplase? Compania 6, în deplasarea sa, intrase într-o buclă a frontului inamic, constituit din ultimele rezistențe fasciste care asigurau retragerea fasciștilor din Carei. Astfel a început lupta în acel raion.

După o puternică pregătire de artilerie, înainte de ivirea zorilor, regimentele 34 și 40 infanterie au dezlănțuit focul cu tot armamentul lor asupra trupelor hitleriste care se retrăgeau și au pornit la atac.

Și astfel, în zori, regimentele 34 și 40 infanterie pătrundeau în oraș avînd în primele linii plutoane din companiile 5 și 6 din Regimentul 34 infanterie și companiile 1 și 7 din Regimentul 40 infanterie.

În scurt timp după pătrunderea batalioanelor în oraș, mai mulți tineri s-au alăturat plutoanelor și companiilor noastre, informînd și călăuzind subunitățile spre locurile unde încă se mai aflau ascunși fasciștii, unde erau depozitele lor de armament și muniții, echipament, hrană etc. Prin fapta lor patriotică au ușurat mult acțiunea de curățire a orașului, care s-a desfășurat foarte repede.

Batalionul 1 din Regimentul 34 infanterie cucerise satul Căpleni, iar batalionul 2 din Regimentul 36 infanterie, în urma atacului dat, a eliberat satul Cămin pe frontieră. La nord-vest, batalionul 1 din Regimentul 40 infanterie eliberase satul Urziceni, atîngînd frontiera și în acest punct către ora 9,30.

În luptele de la sud de Carei și în acțiunea de curățire a orașului, Divizia 9 infanterie a capturat peste 600 de prizonieri. Totodată, în oraș au mai fost capturate un depozit de armament și muniție pe roate, o coloană de 20 de căruțe cu material de război și mai multe depozite cu echipament militar și diverse materiale — motociclete, trăsuri etc.

Concomitent cu acțiunile desfășurate de Divizia 9 infanterie direct asupra orașului Carei, la stînga au dus lupte crîncene atît în ziua de 24 cît și în cursul nopții de 24 spre 25 octombrie, ca și în zorii zilei, diviziile 18 munte și 3 infanterie, iar la dreapta Divizia 21 infanterie.

Neuitate fapte de vitejie și eroism au săvîrșit ostașii Regimentului 4 dorobanți în luptele pentru distrugerea rezistențelor fasciste de la Ciumești și îndeosebi ai batalionului 2 din acest regiment. Începînd din după-

amiaza zilei de 24 octombrie și pînă în cursul nopții, ostașii batalionului 2, atacînd și asaltînd forțele vrăjmașe care apărau satul Marna Nouă, au reușit să intre în localitate și să ducă lupta din casă în casă. Cu neînfricare și fără răgaz au luptat și ostașii Regimentului 1 vînători, care au eliberat localitatea Berea, ca și cei din Regimentul 30 dorobanți care au nimicit rezistența inamicului de la Sanislău.

În strînsă legătură cu regimentele din Divizia 9 infanterie au atacat și grupurile 92, 90 și 18 vînători din Divizia 18 munte, care au dat peste cap trupele fasciste de la ferma Clara, apoi de la Foeni; la dreapta, regimentele diviziilor 21, 11 infanterie și 1 cavalerie din Corpul 2 armată au înaintat și ele.

În aceste lupte, Corpul 6 armată a capturat 1 203 prizonieri. Către ora 10, în ziua de 25 octombrie, Corpul 6 armată a ajuns cu primele elemente pe linia Cămin-Urziceni, trecînd în cursul zilei pe teritoriul Ungariei în urmărirea inamicului.

La dreapta, Corpul 2 armată (Divizia 11 infanterie) a colaborat cu Divizia 133 sovietică și a eliberat, în cursul nopții de 24 spre 25 octombrie, orașul Satu-Mare. În dimineața zilei de 25 octombrie, Corpul 2 armată cu diviziile 11 infanterie, 8 cavalerie purtată și 1 cavalerie au cucerit localitățile Oar, Doba, Boghiș, trecînd în jurul orei 13 pe teritoriul Ungariei.

În perioada operației de la Debrețin, în care se înscriu și luptele duse pentru eliberarea nord-vestului Transilvaniei, au participat, sub diferite forme, și masele largi de oameni ai muncii. În fișia de ofensivă a Armatei 4 romînă, numeroși locuitori au furnizat prețioase informații militare trupelor noastre. De pildă, în sectorul Diviziei 9 infanterie, locuitorii din comunele Ghenci, unde se afla punctul de comandă al diviziei, și Sînmiclăuș au informat comandamentul și regimentele noastre asupra forțelor hitleriste cuibărite în fermele de la sud, sud-vest și sud-est de Carei. Tineri din Sînmiclăuș s-au oferit călăuze Regimentului 34 infanterie, pentru a conduce pe drumuri ascunse subunitățile către Rîtul Tărișelor. Doi săteni din Ghenci au călăuzit subunitățile din Regimentul 40 infanterie spre fabrica de cărămidă de la sud-est de Carei, ajutînd astfel infiltrarea unei companii înapoia rezistențelor de la fabrică.

Prețioase informații — arătate și în jurnalele de operații ale unităților Diviziei 3 infanterie — au fost furnizate de locuitorii satelor Petrești, Sanislău, Ciumești, Berea, informații care au contribuit la organizarea unor atacuri date prin surprindere asupra trupelor fasciste.

Locuitori din comunele Supuru, Petrești, Sînmiclăuș, Ghenci au ajutat trupelor diviziilor 9, 18 vînători de munte și 3 infanterie la transportul muniției și mai ales la repararea șoselelor și a podurilor distruse, la evacuarea răniților.

Cu prilejul eliberării complete a teritoriului Romîniei de sub jugul fascist, comandantul Armatei 4 romîne a dat ordinul de zi nr. 392, în care, printre altele, se spunea :

„Ofițeri, subofițeri și ostași ai Armatei a 4-a, la chemarea țării pentru dezrobirea Ardealului rupt prin dictatul de la Viena, ați răspuns cu însuflețire și credință în izbînda dreptății poporului nostru.

Tineri și bătrîni, ați pornit spre hotarele sfinte ale patriei și cu piepturile voastre ați făcut zăgaz neînfricat dușmanului care vroia să ajungă la Carpați. Apoi, alături de marea Armată sovietică, ați trecut la atac, și după lupte grele, de zi și noapte, fără răgaz, ați înfrînt dîrza apărare a Mureșului. Zdrobit de focul năpraznic al artileriei și de neconținutele voastre asalturi, inamicul a fost izgonit din Ardealul scump.

Prin ploi, prin noroaie și drumuri desfundate, zi și noapte, ați luptat cu un dușman dîrz și hotărît și l-ați învins.

Pe cei care au căzut la datorie îi vor pomeni urmașii și numele lor va fi scris în cartea de aur a poporului român.

Luînd pildă de la cei care au pus patria mai presus decît viața, continuăm lupta“.

Vestea eliberării întregului teritoriu a fost întîmpinată de întregul nostru popor cu un sentiment de legitimă mîndrie și mare bucurie.

Partidul și guvernul au hotărît ca ziua de 25 octombrie, cînd prin lupta dusă de Armata romînă cot la cot cu Armata sovietică a fost eliberat întregul teritoriu al patriei, să fie sărbătorită în fiecare an ca ziua Forțelor Armate ale Republicii Populare Romîne.

*General-colonel în rezervă
COSTIN IONAȘCU*

„Pentru patrie“

de col. A. Lupășteanu, lt.-col. L. Tarco, V. Bîrză

Editura militară, 1964, 398 pag.

PENTRU PATRIE

De curînd, în Editura militară, în cinstea aniversării a 20 de ani de la victoria insurtecției armate din august 1944, a apărut culegerea „Pentru patrie“, în care sînt înmănușate un număr de 90 de evocări privind unele fapte de arme săvîșite de

militarii romîni în luptele purtate împotriva hitleriștilor.

Volumul mai cuprinde un număr de 234 de fotografii, facsimile și portrete ale eroilor prezentați, care vin să întregescă imaginea faptelor de arme descrise.

Eroii evocărilor sînt soldați, subofițeri, ofițeri, militari din arme diferite, sau oameni ai muncii, dintre care o parte și-au jertfit viața pe cîmpul de luptă.

Punînd la baza lucrării lor studierea atentă a arhivelor, autorii au folosit în același timp materiale scrise și mărturiile ale unora dintre participanți.

Cele 90 de povestiri au fost aranjate în volum în ordine cronologică, fiind grupate în cinci capitole.

Astfel, primele 20 de povestiri introduc cititorul în atmosfera zilelor insurtecției armate din august 1944, inițiată, organizată și condusă de Partidul Comunist din România, cînd, însuflețiti de justetea cauzei pentru care partidul

comunist a ridicat la luptă întregul popor, ostașii romîni au întors armele împotriva hitleriștilor și, împreună cu formațiunile de luptă patriotice, au zdrobit trupele hitleriste din București și restul țării.

Autorii au surprins momentele cele mai importante ale luptelor desfășurate, începînd din noaptea de 23 spre 24 august 1944 pînă la 31 august, perioadă în care unitățile militare și formațiunile de luptă patriotice au lichidat rezistențele hitleriste din interiorul Bucureștiului și împrejurimi, au dus lupte crîncene pentru nimicirea forțelor inamice din alte regiuni ale țării, între care un loc important l-au ocupat cele din zona petroliferă a Văii Prahovei, cele din Brașov, din Dobrogea, porturile dunărene, Arad și din alte localități.

Eroi ca locotenentul Gheorghe Dumitrescu, soldatul Nicolae Pascu, sergentul Dumitru Paraschiv, fruntașul Vasile Bîrsan, soldatul Ion Oancea, căpitanul Vasile Teodorescu, sublocotenentul Mircea Miloș, Dumitru Barbu și mulți alții sînt prezentați în acest grup de povestiri, în plină acțiune, luptînd eroic pînă la sacrificiul vieții, alături de tovarășii lor, pentru zdrobirea trupelor hitleriste.

O pagină glorioasă în istoria războiului antihitlerist au înscris-o ostașii romîni în luptele purtate pentru desăvîrșirea eliberării teritoriului patriei, cîmpit de fasciști. Luptele desfășurate în această perioadă sînt redată în 24 de evocări, cuprinse în capitolele II și III. Ele ne poartă cu gîndul pe drumurile aspre ale războiului de pe meleagurile Banatului și Transilvaniei.

Prin lupta plină de spirit de jertfă a ostașilor români, dusă cot la cot cu ostașii sovietici, și ca rezultat al eforturilor oamenilor muncii din țara noastră, conduși de partidul comunist, la 25 octombrie 1944, o dată cu izgonirea cotropitorilor din orașele Satu-Mare și Carei, a fost desăvârșită eliberarea părții de nord a Transilvaniei cotropită de Ungaria horthystă cu concursul guvernului hitlerist. Înscrisă la loc de cinste în istoria glorioaselor tradiții de luptă ale poporului nostru pentru libertate și independență națională, această zi va aminti întotdeauna de eroismul și vitejia dovedite de ostașii români în lupta pentru zdrobirea fasciștilor.

Episoade de neuitat din timpul luptelor pentru înfrângerea rezistenței înverșunate a inamicului la nord de Mureș și pe Arieș, pe Someș, pe dealurile Feleacului, în defileurile Crișurilor și în Banat, pentru eliberarea orașelor Arad, Turda, Sf.-Gheorghe, Cluj, Oradea, Carei și Satu-Mare sînt descrise cu căldură, prin fața cititorului trecînd figurile luminoase a zeci de eroi, între care amintim pe muncitorul Dumitru Cadiș, căpitanul Pete Romulus și elevul Virgil Iovănaș, țăranul Ion Deac, maiorul Vasile Dumbravă, soldatul Nicolae Varodin, neuitații eroi de la Păuliș, sublocotenentul Gheorghe Turturică, Ion Bejan, Pascu Teodorescu, caporalul Vasile Ioan, sergentul Gheorghe Carată și alții.

Pătrunși de ură față de dușman, de hotărîrea de a-l zdrobi și animați de spiritul solidarității și prieteniei cu popoarele ungar și cehoslovac, ostașii români au continuat lupta, cu același eroism și abnegație, pe teritoriul Ungariei și apoi pe cel al Cehoslovaciei, pînă la victoria finală asupra Germaniei fasciste.

Înfățișîndu-i pe luptătorii români în plin război antihitlerist, 18 din evocări, înmănunchate în capitolul IV, redau crîmpeile din crîncenele lupte duse pe teritoriul Ungariei, la Debretin și Nyiregyhaza, pe Tisa și în masivii muntoși Bükk, Hegyalia și Matra, la Salgotarjan și Budapesta.

În pustă sau în munți, la forțarea cursurilor de apă, în înțeleștate lupte de stradă, străbătînd drumuri desfundate de ploile toamnei ori troienite de viscole, ostașii români au săvîrșit nume-

roase fapte de arme, dintre care unele sînt descrise în acest capitol.

De neuitat vor rămîne actele de eroism ale sublocotenenților Aurelian Grama și Nicolae Vrînceanu, sergenților Nicolae Boeriu și Elena Chiriță, soldaților pontonieri Eftimie Croitoru și Gheorghe Stan, soldatului transmisionist Dumitru Miron și ale multor alora, ale căror fapte de vitejie sînt povestite în cuprinsul acestui capitol.

Ultima parte a volumului (cap. V) cuprinde 28 de povestiri privind episoade din timpul luptelor desfășurate de ostașii români pe teritoriul Cehoslovaciei, pînă în apropierea orașului Praga, și pe teritoriul Austriei, pînă sub zidurile Vienei. În luptele de la Turna, Lučenec, Rožňava, Zvolen și Banská Bystrica, din Munții Javorina, Fatra Mare și Fatra Mică, pe rîurile Hron și Morava, la Uherski Ostroh și Kroměříž, ostașii români au efectuat străpungeri adînci în pozițiile puternic amenajate ale dușmanului, au executat manevre largi escaladînd înălțimi abrupte și împădurite, au forțat ape repezi de munte, în condițiile zăpezilor abundente și ale temperaturilor scăzute.

Din aceste povestiri se desprind figurile unora din eroii acestor lupte, printre care amintim pe soldații Ion Stroe, Oprea Rățoi și Petre Tunsu, eroii uteciști Constantin Godeanu și Iosif Petru, aviatorul Traian Dirjan, locotenentul Teodor Băbeanu, sergentul-major Gheorghe Turturea, soldatul cercetaș Rotaru Teodor, tanchistul Ion Banu și alții.

Nemuritoarele fapte de arme individuale și de masă săvîrșite de ostașii români în războiul antihitlerist, între care o mică parte sînt inserate în culegerea de față, sînt o mărturie grăitoare a eroismului de care au dat dovadă, eroism care și-a avut un izvor nesecat în cauza dreaptă pentru care luptau, în dragostea lor fierbinte față de patrie, în legătura trainică cu masele populare din interiorul țării, care, sub conducerea Partidului Comunist din România, își încredau toate forțele pentru transformări revoluționare și sprijinirea frontului antihitlerist. Cuvîntul înflăcărat al partidului comunist a sădit în inimile ostașilor încrederea în victoria asupra dușmanului, în perspectivele luminoase ce se deschideau în fața întregului popor.

V. PETRIȘOR

„Profilul spiritual al clasei muncitoare în socialism“

Editura Academiei R.P.R., 1964, 580 pag.

sarcinile tot mai ample și mai complexe ale desăvârșirii construcției societății socialiste, de necesitatea obiectivă a atragerii tot mai largi a maselor la conducerea producției, la viața politică și culturală, la rezolvarea treburilor obștești.

Pornind de la importanța pe care o dobîndesc în etapa actuală problemele dezvoltării conștiinței socialiste a oamenilor muncii, lucrarea „Profilul spiritual al clasei muncitoare în socialism”¹ constituie o contribuție de seamă la tratarea procesului de formare și maturizare a conștiinței socialiste a clasei muncitoare din țara noastră. Laturile esențiale ale acestui proces sînt analizate în lucrare îndeosebi pe baza cercetării întreprinse în trei mari întreprinderi industriale din București: uzinele „23 August”, „Grivița Roșie” și „Semănătoarea”. Urmărind să dea o imagine de ansamblu profilului spiritual al clasei muncitoare din țara noastră în etapa actuală, autorii au coroborat rezultatele obținute pe baza cercetărilor efectuate în cele trei întreprinderi cu datele generalizatoare referitoare la fenomenul cercetat pe întreg cuprinsul țării.

După prezentarea, în capitolul introductiv, întocmit de H. Cazacu, M. Cernea și Gh. Ghepeș, a considerentelor cu privire la obiectul și metoda cercetării, autorii lucrării se ocupă, în celelalte șase capitole, de problemele principale ale dezvoltării în etapa actuală a conștiinței socialiste a clasei noastre muncitoare.

Capitolul al II-lea al lucrării, intitulat: „Cresterea ponderii ideologiei marxist-leniniste, proces necesar în dezvoltarea

conștiinței socialiste a clasei muncitoare” (autor H. Cazacu), analizează rolul și locul pe care-l ocupă ideologia marxist-leninistă în cristalizarea profilului spiritual al clasei muncitoare, schimbările esențiale survenite în conștiința socială a clasei muncitoare sub influența acestei ideologii, precum și căile principale de creștere a ponderii conținutului ideologic-științific al conștiinței sociale a muncitorilor.

Unul din meritele lucrării constă în faptul că abordează o serie de probleme mai puțin elucidate sau netratate pînă în prezent în literatura de specialitate din țara noastră. Astfel, în capitolul al III-lea din lucrare, intitulat „Constituirea și dezvoltarea gândirii economice socialiste a clasei muncitoare” (autor M. Cernea), se analizează procesul de acumulare a cunoștințelor economice de către clasa muncitoare. Acumularea și dezvoltarea cunoștințelor și concepțiilor economice ale oamenilor muncii — se subliniază în lucrare — au o mare însemnătate pentru practica socială, deoarece de gîndirea economică a muncitorului depinde capacitatea acestuia de a spori forța sa de muncă, de a rezolva, la nivelul cerințelor orînduirii socialiste, sarcinile sale în efectuarea, organizarea și conducerea producției socialiste.

Preocuparea pentru problemele economice ale producției reprezintă un semn al maturității clasei muncitoare din țara noastră, al creșterii conștiinței politice și experienței ei profesionale. Problema ridicată în acest capitol, prezentînd o deosebită importanță teoretică și practică, merită să stea în centrul atenției cercetătorilor în acest domeniu, în vederea aprofundării laturilor ei teoretice.

Întregind imaginea despre profilul spiritual al clasei noastre muncitoare, capitolul al IV-lea, intitulat „Pregătirea profesional-tehnică a clasei muncitoare — parte componentă a profilului său spiritual” (autori Gh. Ghepeș, E. Florea, M. Popescu), este consacrat problemelor privind formarea cadrelor muncitorești calificate, ridicarea nivelului profesional-tehnic al muncitorilor, lărgirea și îmbogățirea orizontului lor științific. Pe baza analizei datelor culese din întreprinderi și a datelor statistice referitoare la întreaga țară, autorii scot în evidență tendința principală a ridicării calificării profesional-tehnice a clasei muncitoare,

¹ Monografia a fost elaborată de un colectiv al Institutului de filozofie al Academiei R.P.R., sub conducerea tovarășilor H. Cazacu, M. Cernea, Gh. Ghepeș, C. Vlad.

concretizată în creșterea ponderii cunoștințelor ei științifice.

Pe baza cercetărilor efectuate se fac, atât în acest capitol, cât și în cel anterior, și unele sugestii, propuneri, care, aplicate, pot duce la îmbunătățirea activității de producție a întreprinderilor. Considerăm însă că, sprijinindu-se pe materialul cercetat în cele trei întreprinderi industriale, autorii puteau să facă mai multe propuneri privind îmbunătățirea activității economice și educative în aceste întreprinderi.

Un deosebit interes pentru ilustrarea dezvoltării conștiinței socialiste a clasei muncitoare îl prezintă capitolul al V-lea, intitulat „*Activitatea culturală de masă și dezvoltarea conștiinței socialiste a clasei muncitoare*” (autor E. Drob). Subliniindu-se rolul pe care-l îndeplinește activitatea culturală în dezvoltarea conștiinței clasei muncitoare, în capitol se arată că cel mai important și cel mai eficient mijloc pentru înarmarea oamenilor muncii cu cunoștințe științifice, pentru formarea la aceștia a unor concepții juste despre lume este învățămîntul public. În lucrare se vorbește pe larg despre conținutul calitativ superior al învățămîntului din țara noastră, despre caracterul său profund științific, bazat pe ideologia marxist-leninistă. În același timp, se subliniază că sistemul instructiv-educativ, menit să asigure răspunderea concepției științifice despre lume în sinul clasei muncitoare, nu se reduce la învățămîntul de stat. În procesul educației științifice-ateiste a oamenilor muncii, organizațiile de partid și organizațiile de masă, prin acțiunile inițiate, aduc o contribuție deosebită. Datele folosite în lucrare ilustrează dezvoltarea largă a învățămîntului în anii puterii populare, răspunderea artei și culturii.

În ultimele două capitole ale lucrării — capitolul al VI-lea : „*Lupta dintre nou și vechi în procesul dezvoltării conștiinței clasei muncitoare*” (autor Gh. Berescu) și capitolul al VII-lea : „*Opinia publică și conștiința socialistă*” (autor N. Belu) —, autorii analizează influența pe care o exercită asupra dezvoltării conștiinței socialiste a clasei muncitoare lupta dintre nou și vechi, precum și opinia publică socialistă. Capitolul al VI-lea, avînd ca obiectiv una dintre legăturile de bază ale dezvoltării conștiinței socialiste, și anume lupta dintre nou și vechi, analizează o serie de probleme importante ca : specificul și conținutul luptei dintre nou și vechi în procesul dezvoltării conștiinței

socialiste a clasei muncitoare în etapa actuală ; cauzele persistenței unor rămășițe nesocialiste în conștiința socială a muncitorilor și modul de acțiune împotriva lor ; modul de manifestare în prezent a unor aspecte principale ale luptei dintre nou și vechi în conștiința morală a muncitorului ; procesul de lichidare treptată a vechiului și rolul activității educative în acest proces. Necesitatea luptei pentru înlăturarea vestigiilor trecutului din conștiința oamenilor, se arată în lucrare, este accentuată în prezent de faptul că, pe toate planurile vieții sociale, cerințele etapei actuale sînt în creștere, iar înfăptuirea lor reclamă un nivel tot mai ridicat al conștiinței oamenilor muncii, precum și de faptul că aceste rămășițe, chiar în proces de lichidare fiind și nemaiavinînd o bază economică și politică internă, își mențin încă efectele lor nocive, dăunătoare.

Capitolul ultim al lucrării analizează pe larg procesul formării opiniei publice socialiste și acțiunea acesteia asupra activității de producție a muncitorilor.

Lucrarea constituie o primă încercare de amploare din țara noastră de a prezenta concluziile cercetărilor întreprinse pe teren asupra procesului dezvoltării conștiinței socialiste a clasei muncitoare.

Ea oferă un material bogat despre noua conștiință a clasei noastre muncitoare. Cercetările efectuate de pe pozițiile metodologice ale materialismului istoric au permis autorilor să sesizeze dinamica istorică a schimbărilor fundamentale survenite în conștiința clasei muncitoare, să prezinte o imagine de ansamblu asupra vieții spirituale a muncitorilor din țara noastră. Această imagine ar fi fost, desigur, mai completă dacă autorii ar fi extins aria de cercetare și asupra altor sfere ale vieții muncitorilor, cum ar fi, de pildă, familia sau diversele activități în afara uzinei.

Lucrarea, constituind o contribuție la tratarea dezvoltării conștiinței socialiste a clasei muncitoare din țara noastră, prezintă interes atât sub aspectul problemelor cercetate și al rezultatelor obținute, cât și sub aspectul modului de a pune și rezolva problemele teoretice și metodologice.

GH. SURPAT

„Sănătatea publică în programul și activitatea organizațiilor de masă conduse de P.C.R.”

de Benone Duțescu

Editura medicală, 1964, 192 pag.

**SĂNĂTATEA PUBLICĂ
ÎN PROGRAMUL
ȘI ACTIVITATEA
ORGANIZAȚIILOR
DE MASĂ
CONDUSE DE P.C.R.**

Apărută de curind, lucrarea pe care o prezentăm constituie o contribuție la cunoașterea unor aspecte interesante din activitatea desfășurată în anii ilegalității sale de către Partidul Comunist din România, prin intermediul organizațiilor

ocupat și acelea ce aveau în vedere îmbunătățirea sănătății oamenilor muncii, pe care decenii de-a rindul capitaliștii i-au ținut în condiții de cruntă miserie.

Pentru a putea desfășura cu mai mult succes lupta, P.C.R. a creat și îndrumat, în anii ilegalității sale, o serie de organizații de masă legale, care au desfășurat o bogată activitate social-politică, contribuind la educația revoluționară a maselor, au militat pentru revendicările acestora, le-au mobilizat în marile bătălii de clasă organizate și conduse de partid împotriva exploatarei capitaliste, pentru libertate, democrație și pace.

de masă legale pe care le-a creat sau îndrumat.

După ce în prefața lucrării se arată că pentru o asistență medicală eficientă, accesibilă întregii populații, a luptat clasa muncitoare încă de la primele ei începuturi de organizare politică, autorul marchează momentul creării, la 8 mai 1921, a Partidului Comunist din România. Din acel moment, partidul comunist — apărătorul consecvent al intereselor vitale ale maselor muncitoare — a devenit forța politică organizatoare și conducătoare a luptei pentru aplicarea unor măsuri de asistență medicală care să cuprindă întreaga populație.

Militând pentru obținerea unor revendicări imediate în domeniul sănătății publice, P.C.R. a arătat, totodată, că rezolvarea deplină a acestei probleme putea avea loc numai prin răsturnarea pe cale revoluționară a orînduirii bazate pe exploatare și construirea unei vieți noi și a mobilizat și condus clasa muncitoare, masele largi, în frunte cu proletariatul, la realizarea acestei sarcini revoluționare.

Stabilind ca scop fundamental al luptei sale cucerirea puterii politice în vederea lichidării exploatarei, a construirii orînduirii socialiste, partidul comunist a mobilizat zi de zi masele muncitoare, pe baza revendicărilor lor vitale, pentru obținerea unor condiții mai bune de viață și de muncă, pentru cucerirea de libertăți democratice. În ansamblul acestor revendicări, un loc important l-au

Din șirul lung de organizații de masă legale ce au activat în acei ani și care au adus contribuții și în domeniul luptei pentru îmbunătățirea asistenței medicale a celor ce muncesc, autorul se oprește asupra unui număr de unsprezece, și anume: Sindicatele unitare, Ajutorul roșu, Blocul muncitoresc-țărănesc, Liga contra terorii, Ajutorul muncitoresc român, Liga muncii, Liga contra prejudecăților, Societatea pentru protecția femeii și a copilului, Frontul feminin, Blocul democratic și Apărarea patriotică.

În tratarea activității fiecăreia din aceste organizații, autorul intră după ce realizează un util capitol introductiv, intitulat: „Activitatea politică a P.C.R. pentru îmbunătățirea asistenței medicale a populației muncitoare”, în care trece în revistă principalele cauze care au necesitat desfășurarea de către partidul comunist a unei activități speciale în domeniul luptei pentru îmbunătățirea asistenței medicale a celor ce muncesc.

Pe baza concluziilor ce se desprind din acest capitol, avînd tot timpul în atenție direcțiile principale în care a acționat partidul comunist într-o perioadă istorică sau alta, autorul pornește apoi la prezentarea felului cum organizațiile amintite au acționat și au reușit să-și îndeplinească sarcinile în domeniul luptei pentru îmbunătățirea măsurilor de asistență medicală a maselor largi de oameni ai muncii.

Față de dezinteresul manifestat de statul burghezo-moșieresc pentru sănătatea poporului — se subliniază în lucrare —, P.C.R. a inițiat, direct ori cu ajutorul organizațiilor de masă legale, variate forme de asistență medicală și socială pentru cei asupriți, pentru șomeri, greviști, bolnavi, mame și copii. Solidaritatea proletară s-a manifestat în acele condiții de oprimare socială ca una dintre cele mai înalte forme de umanism. În programul organizațiilor de masă la care se referă autorul au figurat, între altele, asemenea revendicări ca: întrebuintarea fondului comunal pentru construcții de utilitate comunală, construirea de locuințe sănătoase pentru populația nevoiașă, construirea de spitale și înzestrarea lor cu aparatura și medicamentele necesare, înființarea de școli noi, băi publice, cămine, aziluri, cantine, cluburi, leagăne de copii, electrificarea și pavarea cartierelor marginase ale orașelor, unde, de obicei, își duceau viața în mizerie păturile muncitoare ș.a. La sate, ca revendicări specifice figurau: mărirea numărului de medici de plasă, crearea de policlinici și dispensare, acordarea de ajutoare medicale țăranilor nevoiași etc.

Folosind un mare număr de medici progresiști, democrați, apropiați mișcării muncitorești, P.C.R. a inițiat în acei ani, prin intermediul organizațiilor sale de masă, variate forme de asistență medico-socială, începând de la ajutorarea cu medicamente și vizitarea la domiciliu a nevoiașilor aflați în suferință și continuând cu organizarea de cabinete medicale cu program regulat de consultații pe lângă unele organizații muncitorești. Necesitatea creării unor forme organizatorice proprii de ajutor social și de asistență medicală reieșea din slaba organizare a rețelei sanitare de stat, necuprinzătoare, din lipsa asistenței medicale în cartierele și centrele muncitorești. O latură însemnată în activitatea întreprinsă de P.C.R. pe această linie a constituit-o, de asemenea, ajutorarea luptătorilor comuniști și antifasciști supuși în închisori unui regim de teroare și distrugere fizică.

Ca o notă caracteristică tuturor organizațiilor de masă prezentate în lucrare se desprind varietatea formelor și mul-

tilateralitatea conținutului activității fiecăreia din ele. Analizând aspectele luptei uneia sau alteia din organizații pentru îmbunătățirea condițiilor sănătății publice a maselor, autorului nu-i scapă din atenție ansamblul preocupărilor acestor organizații. În legătură cu aceasta, ne exprimăm părerea că autorul a insistat chiar prea mult — cu date și fapte deja cunoscute — pe aspectele generale ale activității organizațiilor de masă, aceasta în detrimentul analizei problemei căreia îi este consacrată lucrarea. De asemenea, considerăm că orizontul lucrării ar fi putut fi încă extins cu analizarea și a preocupărilor altor organizații de masă ce au ființat în acei ani, din rîndul cărora amintim: Prietenii naturii, Comitetele pentru apărarea și ajutorarea luptătorilor antifasciști, Comitetele cetățenești, Liga contra brutalităților, Patronajele populare (care sînt abia amintite), Gruparea avocaților democrați etc.

În același timp, ne exprimăm părerea că autorul ar fi putut trage mai multe concluzii generalizatoare asupra conținutului prevederilor programatice ale organizațiilor de masă analizate. Astfel, ar fi putut apărea mai în relief antiteza între lipsa de preocupare a regimului burghezo-moșieresc față de problema tratată în lucrare și realizările obținute pe această linie după 23 August 1944 în țara noastră, cînd, dintr-o țară a asupririi sociale, a sărăciei maselor, a unei ridicate mortalități infantile, a unui mare număr de pelagroși, România a devenit o țară cu o populație avînd un nivel sanitar ridicat, realizînd condiții din ce în ce mai favorabile scăderii morbidității și prelungirii duratei medii de viață. Crearea bazei tehnice-materiale a socialismului asigură, în anii noștri, condiții pentru o dezvoltare permanentă a bunăstării poporului muncitor. Relațiile socialiste de muncă au transformat munca în izvor de sănătate, de tărie fizică și morală, de bunăstare. Socialismul reprezintă premisa materială fundamentală care face posibilă traducerea în viață a unei judicioase politici sanitare.

În ansamblul ei, lucrarea pe care o prezentăm constituie o reușită încercare de a pune în valoare unul din aspectele interesante ce se desprind din activitatea organizațiilor de masă legale create, conduse sau îndrumate de P.C.R.

GH. I. IONIȚĂ

„Histoire du mouvement ouvrier anglais“* („Istorie a mișcării muncitorești engleze“)

de A. L. Morton, George Tate

Ed. François Maspero, Paris, 1963, 406 pag.

Miscarea muncitorească britanică are o istorie îndelungată, complexă și deosebit de bogată. Ea începe în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, o dată cu formarea proletariatului industrial modern. Lucrarea pe care o prezentăm reprezintă un studiu

documentat al începuturilor mișcării muncitorești din Marea Britanie, al dezvoltării acesteia în secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, pînă la crearea partidului comunist (1919 inclusiv).

În studiul lor, autorii au folosit o bogată literatură cu privire la diferite probleme ale mișcării muncitorești din Marea Britanie¹, precum și numeroase lucrări, scrisori, referiri ale clasicilor marxism-leninismului, pentru justa apreciere a diferitelor momente, organizații, militanți ai mișcării muncitorești etc.

Descriind pe scurt situația grea a muncitorilor, înrăutățirea continuă a acestei situații care a însoțit revoluția industrială în Marea Britanie, autorii precizează și scopul lucrării: „Ceea ce se cunoaște mai puțin este istoria luptei pentru condiții mai bune de lucru și, în cele din urmă, pentru o orînduire socială deosebită, ceea ce constituie subiectul acestei lucrări.“ (pag. 38)

Analiza drumului parcurs de mișcarea muncitorească din Marea Britanie este realizată în strînsă legătură cu analiza concisă a dezvoltării și particularităților capitalismului în această țară, a luptei politice pe plan național, care în diferite perioade au imprimat anumite caracteristici mișcării muncitorești. Bine

realizate sînt și acele pasaje din lucrare în care se arată influența marilor evenimente internaționale, ca revoluția franceză din 1789, revoluția rusă din 1905 și Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, asupra vieții politice din țară în general și asupra mișcării muncitorești în special. Interesante sînt și paragrafele în care se arată diferitele acțiuni de solidaritate ale muncitorilor din Marea Britanie cu muncitorii din alte țări, în care se fac aprecieri asupra activității Internaționalei I și Internaționalei a II-a, în care se arată legătura organizațiilor muncitorești din Marea Britanie cu aceste organizații internaționale.

Lucrarea cuprinde două mari părți: începuturile și evoluția mișcării muncitorești din Marea Britanie în perioada capitalismului premonopolist (1770—1875) și dezvoltarea mișcării muncitorești în perioada trecerii la imperialism și în primele decenii ale acestui nou stadiu al capitalismului (1875—1919). Prima parte a lucrării cuprinde 3 capitole: Nașterea unei clase, Chartismul și În căutare de noi căi. Partea a doua cuprinde 7 capitole: Epoca imperialismului, Renașterea socialismului, Noul avînt al clasei muncitoare, Originile și primii ani ai Partidului laburist, Socialismul și „Marea frămîntare“, Războiul imperialist și Criza de după război. După cum se vede, fiecare capitol cuprinde momentele importante care caracterizează dezvoltarea mișcării muncitorești din Marea Britanie.

În prima parte a lucrării atrag atenția în mod deosebit prezentarea desprinderii treptate a mișcării muncitorești de sub tutela radicalismului burghez, prezentarea mișcării luddiților*, mișcării chartiste, dezvoltarea mișcării muncitorești în deceniile 6—7 ale secolului al XIX-lea, activitatea Internaționalei I.

Astfel, autorii prezintă mișcarea radicală condusă de burghezie ca un produs al revoluției industriale, istoria radicalismului ca un proces complex în care a

* Traducere din limba engleză de Fanchita Gouzales a lucrării: „The British Labor Movement 1770—1920, a history“, Londra, 1956.

¹ Vezi indicațiile bibliografice, pag. 395—400. Trimiterile se fac la textul în limba franceză.

* Participanți la mișcarea muncitorilor și meseriașilor din Anglia de la sfîrșitul sec. al XVIII-lea, care se manifesta mai ales prin distrugerea mașinilor.

avut loc o schimbare continuă a relațiilor dintre păturile neprivilegiate ale populației, reprezentate în această mișcare.

În prima perioadă a radicalismului — până în 1789 (revoluția franceză) — inițiativa revine burgheziei industriale, care antrenează un mare număr de muncitori mai ales din Londra. În a doua perioadă, după 1789, burghezia industrială începe să dea înapoi, alarmată de cursul evenimentelor în Franța. Radicalismul, cu ecoul său în rîndurile „claselor de jos”, se caracterizează prin forme de agitație aproape exclusiv în rîndurile acestor clase, cuprinzînd nu numai Londra, ci și alte centre industriale din Marea Britanie. În a treia perioadă a radicalismului, care urmează după înfrîngerea definitivă a lui Napoleon la Waterloo (1815) și restabilirea temporară a reacțiunii în Europa, burghezia industrială își cere din nou dreptul de control asupra statului; muncitorii sînt însă mai puternici, încep să înțeleagă că și industria care îi exploatează direct le sînt dușmani; deși urmează încă burghezia industrială, ei o fac cu multe ezitări și îndoieli. După 1832 (adoptarea Actului de reformă*) începe a patra perioadă a radicalismului, reprezentînd era chartismului. În această perioadă, obiectivele clasei capitaliste fuseseră atinse și era evidentă trădarea aliaților ei din rîndurile clasei muncitoare. Muncitorii se îndreaptă împotriva tuturor exploataților, luptă ca o forță independentă pentru puterea politică, care să devină un mijloc de transformare a întregii societăți. Radicalismul clasei burgheze persistă, avînd însă obiective noi și limitate, care prezentau un interes scăzut pentru mase.

Încă la sfîrșitul secolului al XVIII-lea a început organizarea sindicală a muncitorilor englezi; activitatea sindicală era ilegală sau semilegală, nu existau organizații cu caracter permanent. De-abia în deceniul al treilea al secolului al XIX-lea se dezvoltă sindicalismul, care în unele ramuri s-a concretizat în forme de organizare pe plan național (tot cu caracter temporar), în scop de întra-jutorare mutuală și de organizare a unor acțiuni comune pentru interese comune. Organizațiile sindicale cuprindeau însă numai muncitori calificați.

Mișcarea ludiților, care se intensifică în al doilea deceniu al secolului al XIX-lea, este prezentată în lucrare ca

* Act legislativ prin care se lărgeau drepturile politice ale burgheziei, marcînd victoria acesteia asupra aristocrației funciare.

o mișcare cu caracter semieconomic și semirevoluționar a muncitorilor calificați, cu organizații secrete, destul de puternică și eficientă, cu toate că pentru distrugerea mașinilor se introdusese pedeapsa cu moartea.

Adoptarea în 1832 a Legii reformei marchează o etapă însemnată în revoluția burgheză din Anglia, capitaliștii industriali și alte categorii ale burgheziei intrînd în cercurile care dețineau puterea politică. Legea reformei a instaurat instituțiile politice cerute de revoluția economică înfăptuită de cele două generații precedente de capitaliști. Cu această ocazie a fost ultima oară cînd grosul muncitorilor au urmat burghezia progresistă în lupta pentru putere și pentru prima oară cînd o parte a clasei muncitoare a dus o luptă proprie ca forță independentă.

Succesul reformelor burgheze a pus capăt conlucrării de pînă atunci a clasei muncitoare cu burghezia, conlucrare care a asigurat victoria Legii reformei. De acum înainte, constată autorii, lupta pentru democrație nu se putea duce decît sub conducerea clasei muncitoare; Legea reformei a constituit preludiul chartismului.

Autorii prezintă mișcarea chartistă ca expresie a două fenomene: datorită creșterii mizeriei, clasa muncitoare începe să devină conștientă nu numai de nedreptățile și oprimarea la care era supusă, dar și de forța și marile ei posibilități în realizarea progresului social; totodată, mișcarea chartistă a fost și un început al unității de acțiune a clasei muncitoare (pag. 101).

În mișcarea chartistă s-au reunit trei curențe principale din mișcarea muncitorească: lupta sindicală pentru salarii corespunzătoare, pentru reducerea zilei de lucru, pentru activitatea legală a sindicatelor etc.; radicalismul politic, care a luat naștere în sînul clasei burgheze, dar care a căpătat treptat un caracter mai accentuat prin adoptarea lui de către muncitori; ideile socialismului utopic.

Deși mișcarea chartistă nu a avut un program socialist, ideile socialiste, elaborate de Marx și Engels la mijlocul secolului al XIX-lea, s-au răspîndit în rîndurile chartiștilor și i-au făcut să vadă mai departe de cele șase puncte formulate în Chartă (pag. 94) și să înțeleagă că acestea nu vor constitui decît o primă etapă pe calea unei transformări complete, prin care muncitorii vor schimba rînduieșile sociale pentru satisfacerea tuturor aspirațiilor lor.

Analizînd pe larg aspectele pozitive și slăbiciunile mișcării chartiste, referindu-se la importanța acesteia, autorii scot în evidență două aspecte: chartismul a reprezentat primul exemplu nu numai în Anglia, ci și pe scară mondială de mișcare politică a clasei muncitoare; lupta pentru Chartă, evidențiind forța uriașă a clasei muncitoare, a constituit o experiență asupra căreia fondatorii socialismului științific s-au oprit cu atenție.

Fondarea în 1864 a Asociației Internaționale a Muncitorilor — Internaționala I — a avut o mare însemnătate pentru dezvoltarea mișcării muncitorești internaționale. Programul acestei organizații, elaborat de Marx și Engels, indica precis calea pe care trebuia să o parcurgă mișcarea muncitorească pentru atingerea scopurilor ei.

Secțiile grupate în cadrul Internaționalei I erau de două tipuri principale: sindicatele, care au aderat ca organizații, și secții politice locale, cu membrii primiți individual. Autorii lucrării pe care o prezentăm precizează că secția engleză era mai ales de primul tip, că mulți militanți sindicali englezi au fost membri ai Consiliului Executiv al Internaționalei I.

Membri ai Internaționalei I au avut un rol determinant în crearea Ligii naționale a reformei (1861) și în lupta care s-a încheiat prin adoptarea celei de-a doua legi a reformei, în 1867, prin care se acorda dreptul de vot muncitorilor de la orașe. Deși, departe de a satisface aspirațiile democratice moștenite de la chartism, legea din 1867 a fost, așa cum apreciază autorii, o victorie strălucită a militanților clasei muncitoare engleze.

Părăsirea Internaționalei I de către sindicatele britanice (în jurul anului 1870) tocmai cînd această organizație devenise un adevărat conducător al muncitorilor din Europa, cu secții puternice în mai multe țări, evoluînd spre crearea unor partide muncitorești pe plan național, se explică prin legăturile tot mai strînse între conducătorii mișcării sindicale și ai Partidului liberal.

Referindu-se la aceasta și la dezaprobarea Comunei din Paris de către unii conducători sindicali englezi, autorii fac următoarea apreciere: „Acest eveniment a avut o însemnătate tragică pentru clasa muncitoare britanică. Pentru prima oară tradițiile de solidaritate care au făcut cînte timp de aproape un secol

clasei muncitoare britanice au fost întrerupte. Pînă atunci, niciodată această clasă n-a rămas în afara sprijinirii luptelor muncitorești și progresiste din alte țări“ (pag. 159).

Cu toate acestea, în cadrul organizațiilor sindicale locale au crescut spiritul combativ și tendința de a cuprinde în aceste organizații muncitori necalificați, a avut loc o largă campanie pentru ziua de lucru de 9 ore (mergînd pînă la o grevă care a durat 5 luni în 1871), ceea ce ulterior s-a și realizat în multe ramuri industriale. După criza economică din 1874 a scăzut însă influența sindicatelor, care nu mai puteau obține concesiile în acele condiții. Numai după 10 ani apare un nou tip de sindicalism, bazat pe o politică mai precisă și mai independentă.

În a doua parte a lucrării, pornind de la caracterizarea leninistă a imperialismului, a specificului dezvoltării Marii Britanii în acest stadiu al capitalismului, a dezvoltării clasei muncitoare, autorii arată istoria deosebit de complexă a mișcării muncitorești din această țară, evoluția ei pînă la crearea Partidului Comunist din Marea Britanie.

Astfel, dintre trăsăturile caracteristice ale imperialismului, exportul de capital a caracterizat în măsura cea mai însemnată Marea Britanie ca rezultat al dezvoltării ei anterioare. Dezvoltarea imperialismului a determinat tot mai puternic și evoluția tuturor claselor și păturilor sociale.

Referindu-se la clasa muncitoare, autorii arată că ea era formată din 3 categorii mai mult sau mai puțin definite: „aristocrația muncitorească“ — pătura „superioară“ a clasei muncitoare, cuprinzînd aproximativ 15% din muncitori, beneficiind de salarii relativ mari și avînd siguranța locului de muncă; o largă pătură, cuprinzînd aproape jumătate din clasa muncitoare, compusă din muncitori calificați, care erau considerați ca inferiori celor din „aristocrația muncitorească“ și care erau mai slab retribuiți; pătura muncitorilor „nespecialiști“, din diferite ramuri ale industriei.

Prin situația specifică și mentalitatea ei, „aristocrația muncitorească“ — numeroasă în Marea Britanie — a reprezentat un teren favorabil pentru politica de „colaborare“ între proletariat și burghezie.

Aceasta a influențat și asupra celorlalte categorii de muncitori și explică de ce oportunismul a luat proporții atât de mari în mișcarea muncitorească din Marea Britanie. Caracteristic însă pentru clasa muncitoare britanică în stadiul imperialist este și orientarea unei părți a ei spre o organizație muncitorească și politică de masă care să tindă spre o societate socialistă.

Autorii lucrării își concentrează atenția asupra apariției și dezvoltării primei organizații politice marxiste din Marea Britanie — Federația social-democrată (1880), transformată ulterior în Partidul socialist britanic, care, în condițiile avântului revoluționar din anii de după primul război mondial, a constituit nucleul principal al creării partidului comunist.

În lucrare, o mare atenție se acordă evoluției mișcării sindicale, apariției și dezvoltării Partidului laburist și a altor organizații ale clasei muncitoare, caracterizării lor.

De un interes deosebit sînt pasajele care se referă la lupta clasei muncitoare împotriva războiului imperialist și apoi pentru sprijinirea Republicii sovietice, luptă care a avut o deosebită amploare în Marea Britanie.

În ultima parte a lucrării „Istorie a mișcării muncitorești engleze“, autorii își pun în mod firesc următoarea întrebare: „cum o asemenea mișcare a putut fi derutată?“ Ei arată că „răspunsul se află parțial în scindarea apărută în mișcare, și mai ales în influența corupătoare a imperialismului, în special asupra unor categorii superioare ale muncitorilor care, prin poziția lor strategică, au exercitat o influență mai mare decît forța lor numerică. Dorința lor de a ocupa un loc recunoscut în societatea existentă i-a orientat să tolereze capitalismul, în loc să lupte împotriva lui, să închidă ochii

asupra exploatării popoarelor coloniale și chiar să sprijine activ capitalismul“ (pag. 393—394).

Referindu-se la învățămintele acestei experiențe, autorii arată că „printre numeroasele învățăminte ale acestei istorii unul prevalează asupra tuturor: pentru a atinge socialismul este necesară o conducere, un partid cu totul devotat acestui obiectiv și o înțelegere științifică, o legătură strînsă a partidului cu poporul, pe care trebuie să-l conducă în luptele de zi cu zi, este necesară conducerea mișcării mării majorității a clasei muncitoare, care trebuie să-și alieze în măsura posibilităților clasele mijlocii“ (pag. 394).

În ultimul paragraf al lucrării, autorii întregesc această idee: „Tabloul gînditorilor și militanților socialiști din Marea Britanie este glorios; mișcarea ei muncitorească este de asemenea puternică și disciplinată. Luate însă separat, nici unul din aceste două elemente nu poate duce la socialism: nici mișcarea de masă dacă nu este pătrunsă de dorința puternică și de conștiința construirii unei societăți noi, nici ideea socialismului dacă nu a prins rădăcini în viața de zi cu zi a poporului. Unirea acestor două elemente reprezintă prima condiție absolut necesară pentru înlăptuirea speranțelor arzătoare ale mai multor generații: victoria clasei muncitoare și a poporului asupra capitalismului și construirea socialismului...“ (pag. 394).

Prin conținutul bogat de fapte și idei, descrierea și interpretarea numeroaselor acțiuni ale clasei muncitoare, prezentarea organizațiilor și militanților mișcării muncitorești britanice, lucrarea „Istorie a mișcării muncitorești engleze“ se adresează nu numai specialiștilor, ci și unui cerc larg de cititori.

M. MATEI

Sesiunea științifică din Capitală consacrată sărbătoririi Zilei Forțelor Armate ale R. P. Romîne

În ziua de 23 octombrie a.c. s-au desfășurat în Capitală lucrările sesiunii științifice comune a Academiei R. P. Romîne, Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. și Academiei militare generale consacrate sărbătoririi Zilei Forțelor Armate ale R. P. Romîne.

La lucrările sesiunii au participat acad. Iorgu Iordan, vicepreședinte al Academiei R.P.R., Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., general de armată Floca Arhip și general colonel Ion Ioniță, adjuncți ai ministrului forțelor armate, Traian Dudaș, secretar al Comitetului orășenesc București al P.M.R., academicieni, cadre didactice, invitați din institutele de învățămînt superior din București, generali și ofițeri superiori activi și în rezervă, ofițeri elevi din institutele militare de învățămînt.

După cuvîntul de deschidere rostit de tovarășul Ion Popescu-Puțuri, generalul-maior Ion Dincă, secretarul Consiliului Politic Superior al Forțelor Armate ale R.P.R., a prezentat comunicarea: „*Activitatea P.M.R. pentru făurirea și întărirea forțelor armate ale R. P. Romîne. Armata R. P. Romîne, scut de apărare a cuceririlor revoluționare ale poporului, a independenței și suveranității de stat a Romîniei*”.

În cei 20 de ani care au trecut de la memorabila zi de 23 August 1944 — se arată în prima parte a comunicării —, poporul romîn, condus cu mîină fermă de partid pe drumul profundelor transformări înnoitoare deschise de insurecția armată, a obținut realizări de însemnătate istorică, fără precedent, care au schimbat din temelii viața sa, înfățișarea întregii țări.

În ansamblul marilor realizări obținute de partidul și statul democrat-popular, se arată în continuare, se înscrie și făurirea armatei noastre populare. Călăuzindu-se neabătut după învățătura marxist-leninistă cu privire la apărarea patriei socialiste și ținînd seama de condițiile concrete din țara noastră, Partidul Muncitoresc Romîn a făurit în anii puterii populare o armată nouă, legată indisolubil de popor ale cărui interese le sluiește.

După ce se subliniază că procesul creării armatei noastre populare a început în condițiile desfășurării insurecției armate antifasciste din august 1944, ale participării Romîniei la războiul antihitlerist, ale avîntului revoluționar al maselor conduse de P.C.R. pentru cucerirea puterii politice în stat și pentru profunde transformări social-economice, în comunicare sînt analizate principalele etape ale acestui proces care a fost desăvîrșit în condițiile cînd întreaga putere a fost preluată de clasa

muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare, când oamenii muncii de la orașe și de la sate, adevărații făuritori ai istoriei, au devenit singurii stăpîni ai țării și au pășit cu însofletire și elan, sub conducerea partidului, la construirea societății socialiste.

Armata romină a devenit o armată care reflectă trăsăturile orînduirii noastre sociale și de stat. Izvorul principal al tăriei armatei R.P.R. îl constituie conducerea ei de către Partidul Muncitoresc Român. Datorită grijii partidului și guvernului, creșterii potențialului economic al țării, armata noastră dispune de tot ce îi este necesar pentru îndeplinirea misiunii încredințate.

În continuare, acad. Petre Constantinescu-Iași a ținut comunicarea: „*Armata R. P. Romîne, continuatoare a eroicelor tradiții ale poporului român făurite în lupta dusă de-a lungul veacurilor pentru eliberarea sa națională și socială*”.

Referindu-se la glorioasa istorie a poporului nostru, autorul a arătat că poporul român a fost nevoit să ducă multe războaie împotriva acelor care rîvneau la bogățiile țării sale, pentru a se elibera de sub dominația cuceritorilor care își întinseseră vremelnice stăpînirea asupra pămîntului românesc. În istoria patriei noastre sînt înscrise cu sînge pagini de glorie nepieritoare care stau mărturie faptului că, în ciuda tuturor vitregiilor care s-au abătut asupra sa în decursul veacurilor, poporul român și-a păstrat existența. Trecînd în revistă principalele momente ale luptei duse de poporul român de-a lungul veacurilor pentru eliberarea sa națională și socială, comunicarea subliniază că faptele de eroism și glorie din istoria patriei noastre își au izvorul în sentimentele de nețărmurită dragoste față de pămîntul strămoșesc și locurile natale, față de popor, limba și cultura lui, sentimente care s-au dezvoltat în decursul veacurilor în masele poporului nostru.

Nevoia de a-și apăra patria mereu amenințată — se arată în comunicare — i-a impus poporului român o preocupare sporită pentru organizarea și pregătirea militară, preocupare care n-a generat tendințe expansioniste, acțiuni de acapărare a unor teritorii străine, de

subjugare a altor popoare. În războaiele și bătăliile purtate de armatele romîne au apărut și s-au dezvoltat strălucite principii ale artei militare romînești, metode specifice de purtare a luptei, care — transmise de la o generație la alta — au devenit valoroase tradiții militare.

Luptînd cu eroismul, care i-a atras admirație, poporul român și-a apărut nu numai dreptul său la libertate și independență, dar a adus contribuția sa, sub diferite forme, la apărarea civilizației și liniștii popoarelor din Europa, formîndu-și din aceasta o tradiție recunoscută.

În continuare, în comunicare se subliniază că rezultatul procesului îndelungat de dezvoltare istorică a poporului român l-a constituit formarea partidului marxist-leninist al clasei muncitoare din România, comuniștii înfrunghind cele mai nobile însușiri morale care au însoțit masele populare în lupta pentru o viață mai bună, pentru libertate, pentru o Romînie independentă, socialistă.

Glorioasele tradiții revoluționare ale poporului nostru — se arată în încheierea comunicării — sînt unul din izvoarele nesecate ale înaltelor calități morale pe care masele populare le afirmă în munca pentru continua înflorire a patriei, pentru dezvoltarea ei multilaterală, spre comunism.

Prof. univ. Vasile Maciu, membru corespondent al Academiei R.P.R., a prezentat comunicarea: „*Armata romînă în războiul pentru independență din anii 1877—1878*” elaborată în colaborare cu Vladimir Dicușescu, cercetător științific la Institutul de studii sud-est europene al Academiei R.P.R., și N. Adăniloiaie, cercetător științific la Institutul de istorie al Academiei R.P.R. După ce înfățișează pe larg procesul formării armatei moderne romîne în condițiile trecerii de la feudalism la capitalism, subliniindu-se măsurile domnitorului Cuza și aplicarea principiilor militare ale lui Bălcescu, comunicarea prezintă participarea acestuia la războiul pentru independență din anii 1877—1878. Încă înainte ca Rusia să fi declarat război Turciei — se arată în comunicare — armata romînă se afla concentrată în principalele puncte de trecere a Dunării. Armata romînă devenise

un scut real pentru împiedicarea invadării României de către armatele turcești.

În acest război, moment important al luptei seculare a poporului român pentru libertate și progres, prin jertfele de sânge ale ostașilor români, care împreună cu ostașii ruși au înfrânt pe asupritorii turci, România și-a câștigat independența de stat. Prezintă pe larg evenimentele legate de pregătirea și ducerea acestui război, comunicarea subliniază că la Plevna și Grivița, la Rahova și Smîrdan, prin faptele de arme săvârșite, ostașii români s-au acoperit de o glorie nepieritoare.

Comunicarea se referă pe larg și asupra efortului făcut de poporul român pentru susținerea războiului cu bani, echipament, alimente etc., subliniindu-se în mod deosebit faptul că cei care au dus greul războiului și sub acest aspect au fost masele populare. Mari cantități de îmbrăcăminte și alimente au venit din Transilvania, a cărei populație, în majoritatea sa, vedea în lupta pentru independență de sub imperiul otoman începutul cuceririi independenței întregii României.

Independența patriei noastre a fost rezultatul numeroaselor jertfe de sânge și al eroismului soldaților și ofițerilor români care luptau însuflețiți de voința neștrămutată de a înlătura asuprirea de secole a dominației otomane și de a deschide poporului român calea spre desăvîrșirea unității naționale și pentru eliberarea socială.

General de armată Iacob Teclu, șeful Academiei militare generale, a prezentat comunicarea: „*Operațiile armatei române în Podișul Transilvaniei și pe frontiera de vest și sud a țării în perioada 23 August — 18 septembrie 1944 și însemnătatea lor strategică și operativă*”.

După ce se subliniază importanța internă și internațională a insurecției armate antifasciste din august 1944, în comunicare se arată că, pe plan militar, în cadrul acesteia s-au pus două probleme care se condiționau reciproc și a căror rezolvare s-a produs concomitent. Prima a constat în lichidarea trupelor hitleriste din raioanele centrale, de sud-est și sud-vest ale țării, iar a doua în

apărarea frontierelor pentru a împiedica pătrunderea spre aceste zone a forțelor fasciste care se găseau în partea de nord a Transilvaniei și dincolo de frontiera de sud-vest a țării, precum și pentru a nu lăsa să treacă peste frontieră resturile trupelor hitleriste înfrînte în România.

Prima acțiune — se arată în comunicare — s-a terminat la 31 august 1944, iar a doua s-a prelungit și în luna septembrie 1944. Prin cea de-a doua s-a asigurat concentrarea la nord de Carpații Meridionali și la vest de Munții Apuseni a trupelor române, precum și a celor sovietice care se deplasau prin raioanele curățate de trupele hitleriste de către forțele insurecționale. De asemenea, prin această acțiune s-a adus o însemnată contribuție la înfrângerea acțiunilor ofensivei inamice din Podișul Transilvaniei, Banat și Crișana. Revenindu-se detaliat felul cum s-a realizat acoperirea frontierelor de către trupele române și subliniindu-se eroismul de care au dat dovadă acestea în îndeplinirea misiunii, în comunicare se subliniază că această acțiune a avut o importanță deosebită pentru reușita insurecției armate antifasciste și apoi pentru eliberarea întregului teritoriu al țării. Succesele obținute în această perioadă au creat condiții pentru ca trupele române și sovietice să înceapă în comun ofensiva pentru desăvîrșirea eliberării întregului teritoriu al țării de coterpii fasciști, ceea ce s-a reușit în ziua de 25 octombrie 1944.

General-maior în rezervă Gheorghe Zaharia, director adjunct al Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., a prezentat comunicarea intitulată: „*Lupta maselor populare pentru traducerea în viață a lozincii «Totul pentru front, totul pentru victorie!»*”, comunicare elaborată în colaborare cu colonel Dumitru Tuțu și locotenent-colonel Petre Ilie, cercetători științifici principali la Institutul de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.

Răsturnarea dictaturii militare-fasciste și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, participarea la luptele insurecționale a mii și mii de muncitori, țărani și intelectuali — se arată în prima

parte a acestei comunicări — au produs în rândurile poporului un avânt patriotic profund care a dezlănțuit energia revoluționară a maselor, a dat un puternic impuls luptei lor pentru făurirea unei vieți noi.

România a trecut cu întregul său potențial militar, uman și economic de partea coaliției antifasciste, a cărei forță hotărâtoare era Uniunea Sovietică. Participarea României la războiul antihitlerist, început o dată cu insurecția armată la 23 August 1944, era o sarcină primordială, de interes național, a cărei realizare cerea mobilizarea tuturor forțelor și resurselor țării.

Subliniind că de mersul victorios al luptei de pe front erau strâns legate cele mai arzătoare interese ale poporului român — eliberarea întregului teritoriu al țării de sub jugul fascist, dezvoltarea democratică a României, consolidarea independenței naționale, dezvoltarea cuceririlor obținute de masele populare prin insurecția armată —, comunicarea prezintă pe larg ecoul pe care l-au avut chemările adresate de P.C.R. tuturor forțelor patriotice din țară și în primul rând clasei muncitoare, legate de necesitatea sprijinirii prin toate mijloacele a frontului antihitlerist. Comunicarea reliefează detaliat felul cum, însușindu-și lozincă P.C.R. „Totul pentru front, totul pentru victorie!”, masele muncitoare au făcut eforturi și sacrificii eroice, care s-au înscris cu litere de aur în istoria poporului român.

Colonel Nicolae Tăutu, scriitor militar, a prezentat comunicarea intitulată: „*Chipul ostașului armatei noastre populare oglindit în literatură*”, elaborată în colaborare cu colonel Traian Uba și lt. colonel Ion Grecea, scriitori militari.

Pornind de la considerentele generale privind dezvoltarea literaturii realist-socialiste în patria noastră în anii de după eliberare, comunicarea subliniază în mod deosebit faptul că, urmînd neabătut politica Partidului Muncitoresc Român, scriitorii noștri au creat în cei douăzeci de ani o literatură valoroasă, care și-a croit drum spre inima constructorilor socialismului.

În frontul general al noii noastre literaturi s-a dezvoltat în acești ani și literatura cu tematică ostășească, literatură care pune în centrul preocupărilor sale pe cetățeanul îmbrăcat în haină militară, chemat să înfăptuiască datoria de onoare de apărător al patriei, al libertății poporului, al orînduirii noastre socialiste.

Arătînd că literatura cu tematică ostășească are o bogată tradiție în cultura națională a poporului nostru, tradiție ilustrată cu numele unor scriitori dintre cei mai reprezentativi ca: Bălcescu, Cîrlova, Alecsandri, Coșbuc, Eminescu, Sadoveanu, care au descris în operele lor vitejia și eroismul ostașilor romîni în luptele purtate împotriva cîmpitorilor străini, dragostea lor fierbinte față de patrie, lupta lor pentru independența țării, în comunicare se arată că unii dintre scriitorii de azi au creat opere în care au zăgrăvit momente dintre cele mai importante ale participării Armatei romîne la insurecția armată victorioasă din august 1944 și la războiul antihitlerist, preocupîndu-se totodată de reflecția celor mai semnificative episoade ale vieții ostășești actuale. Ei au surprins în imagini artistice viabile procesul de făurire și de întărire a armatei noastre populare, de educare și instruire a militarilor, au redat în mod veridic unele din aspectele ce formează viața ostășească de azi.

BIBLIOTECĂ CENTRALĂ
STB I U

СОДЕРЖАНИЕ

ОЧЕРКИ И СООБЩЕНИЯ

Г. ЗАХАРИЯ, А. ПЕТРИ: Работа, проведенная КНР в рядах армии на первом этапе народной революции	3
М. ГРОСУ, Г. ГЭИНУШЕ, Б. ЯНИ: Действия рабочих металлургической и военной промышленности по саботированию гитлеровской войны.....	20
К. МОКАНУ: По вопросу о характере и задачах революции в Румынии в отражении документов рабочего движения 1916—1918 гг.....	37

100-ЛЕТИЕ СО ДНЯ СОЗДАНИЯ I ИНТЕРНАЦИОНАЛА

И. ПОНЕСКУ-ПУЦУРЬ: I Интернационал и его историческая роль	51
ГР. КОМАТИН: Связи рабочего движения нашей страны с I Интернационалом	66
П. КОНСТАНТИНЕСКУ-ЯШЬ: Книги, вышедшие из печати по случаю 100-летия I Интернационала	79

БОИ ЗА ЗВЕРШЕНИЕ ОСВОБОЖДЕНИЯ РУМЫНИИ ОТ ФАШИСТСКИХ ЗАХВАТЧИКОВ

Сф. Георге: — генерал-майор запаса <i>Александру Ценеску</i>	92
Турда: — полковник запаса <i>Александру Манолаке</i>	97
В Восточных Карпатах, на направлении Гимеш-Прайд-Регин: — полковник запаса <i>В. Данаку</i>	100
В долине Ариеша: — лейтенант запаса <i>Лудовик Тодя Эня</i> , младший лейтенант запаса <i>Георге Цайка</i>	105
В зоне Арада: — генерал-майор запаса <i>Александру Д. Плешойану</i>	112
Пэулиш: — генерал-майор запаса <i>Александру Петреску</i>	117
Оарба де Муреш: — генерал-майор запаса <i>Николае Алеку</i>	123
Клуж: — полковник запаса <i>Думитру К. Георгиаде</i>	128
Салва-Кошбук: — <i>Кирилэ Сас, Георге Штефан</i>	135
Орадя: — генерал армии <i>Якоб Теклу</i>	140
Карей-Сату Маре: — генерал-полковник запаса <i>Костин Ионашку</i>	146

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

Полк. А. ЛУПЭШТЯНУ, подполк. Л. ТАРКО, В. БЫРЗА. «За родину», Воен. изд., 1964, 398 стр.; «Духовный облик рабочего класса в социализме», изд. Академии РНР, 1964, 580 стр.; БЕНОНЕ ДУЦЕСКУ: «Народное здравоохранение в программе и деятельности массовых организаций, руководимых КНР», Медицинское издательство, 1964, 192 стр.; А.Л. МОРТОН, ДЖОРДЖЕ ТАТЕ: „Histoire du mouvement ouvrier anglais“ („История английского рабочего движения до мировой войны“), Изд. Франсуа Масперо, Париж, 1963, 406 стр.	153

ИНФОРМАЦИЯ

Научная сессия в Бухаресте, посвященная празднованию Дня Вооруженных Сил Румчвской Народной Республики	163

S O M M A I R E

ÉTUDES ET COMMUNICATIONS

GH. ZAHARIA, A. PETRI: L'activité déployée par le Parti Communiste de Roumanie dans les rangs de l'armée au cours de la première étape de la révolution populaire.	3
M. GROSU, GH. GĂINUȘE, B. IANI: Actions des ouvriers des usines métallurgiques et d'armement, poursuivant le sabotage de la guerre hitlérienne.	20
C. MOCANU: Du caractère et des tâches de la révolution en Roumanie, reflétés dans les documents du mouvement ouvrier pendant la période 1916—1918.	37

LE CENTENAIRE DE LA FONDATION DE LA I-ÈRE INTERNATIONALE

I. POPESCU-PUȚURI: La Ière Internationale et son rôle historique.	51
GR. COMARTIN: Les liens du mouvement ouvrier de notre pays avec la Ière Internationale.	66
P. CONSTANTINESCO-IAȘI: Ouvrages parus à l'occasion du 100 ^e anniversaire de la création de la Ière Internationale.	79

LES LUTTES MENEÉES EN VUE DU PARACHÈVEMENT DE LA LIBÉRATION DE LA ROUMANIE DES OCCUPANTS FASCISTES

Sfintu Gheorghe: général-commandant de réserve <i>Alexandru Țenescu</i>	92
Turda: colonel de réserve <i>Alexandru Manolache</i>	97
Carpathes orientales, direction Ghimeș-Praid-Reghin: colonel de réserve <i>V. Danaco</i>	100
Vallée de l'Arieș: lieutenant de réserve <i>Ludovic Enea Todea</i> , sous-lieutenant de réserve <i>Gheorghe Taica</i>	105
Zone d'Arad: général-commandant de réserve <i>Alexandru D. Pleșoianu</i>	112
Păuliș: général-commandant de réserve <i>Alexandru Petresco</i>	117
Oarba de Mureș: général-commandant de réserve <i>Aleco Nicolae</i>	123
Cluj: colonel de réserve <i>Dumitru C. Gheorghiade</i>	128
Salva-Coșbuc: <i>Chirilă Sas, Ștefan Gheorghe</i>	135
Oradea: général d'armée <i>Iacob Teclu</i>	140
Carei-Satu Mare: général colonel de réserve <i>Costin Ionașco</i>	146

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

Colonel A. LUPĂȘTEANU, lieutenant colonel L. TARCO, V. BÎRZĂ: „Pour la Patrie“, Editions militaires, 1964, 398 p.; „Le profil spirituel de la classe ouvrière dans le socialisme“, Editions de l'Académie de la R.P.R., 1964, 580 p.; BENONE DUȚESCU: „La santé publique dans le programme et l'activité des organisations de masse dirigées par le P.C. de Roumanie“, Editions médicales, 1964, 192 p.; A. L. MORTON, GEORGE TATE: „Histoire du mouvement ouvrier anglais“ („jusqu'à la première guerre mondiale“), Editions François Maspero, Paris, 1963, 406 p.	153

INFORMATIONS

La session scientifique de la Capitale consacrée à la célébration de la Journée des Forces Armées de la R. P. Roumaine.	163

INHALT

STUDIEN UND MITTEILUNGEN

GH. ZAHARIA, A. PETRI: Die Tätigkeit der KPR in den Reihen der Armee während der ersten Etappe der Volksrevolution	3
M. GROSU, GH. GĂINUȘE, B. IANI: Sabotageaktionen der Arbeiter der metallurgischen- und Rüstungsindustrie gegen den Hitler-Krieg	20
C. MOCANU: Über die Frage des Charakters und der Aufgaben der Revolution in Rumänien, wie sie aus den Dokumenten der Arbeiterbewegung in der Periode 1916—1918 hervorgehen	37

100 JAHRE SEIT DER GRÜNDUNG DER I. INTERNATIONALE

I. POPESCU-PUȚURI: Die I. Internationale und ihre historische Rolle	51
GR. COMARTIN: Die Beziehungen der Arbeiterbewegung unseres Landes zur I. Internationale	66
P. CONSTANTINESCU-IAȘI: Neuerscheinungen zum 100. Jahrestag der Gründung der I. Internationale	79

DIE KÄMPFE UM DIE VOLLSTÄNDIGE BEFREIUNG RUMÄNIENS VOM FASCHISTISCHEN JOCH

Sf. Gheorghe: General-Major i.R. <i>Alexandru Țenescu</i>	92
Turda: Oberst i. R. <i>Alexandru Manolache</i>	97
In den Ostkarpaten, in Richtung Ghimeș-Praid-Reghin: Oberst i.R. <i>V. Danacu</i>	100
Im Arieș-Tal: Oberleutnant i. R. <i>Enea Ludovic Todea</i> , Leutnant i. R. <i>Gheorghe Țaica</i>	105
Zone Arad: General-Major i. R. <i>Alexandru D. Pleșoianu</i>	112
Păuliș: General-Major i.R. <i>Alexandru Petrescu</i>	117
Oarba de Mureș: General-Major i.R. <i>Nicolae Alecu</i>	123
Cluj: Oberst i.R. <i>C. Dumitru Gheorghide</i>	128
Salva-Coșbuc: <i>Chirilă Sas, Gheorghe Ștefan</i>	135
Oradea: Armeegeneral <i>Iacob Teclu</i>	140
Carei-Satu Mare: General-Oberst i.R. <i>Costin Ionașcu</i>	147

BIBLIOGRAPHISCHE ANGABEN

Oberst A. LUPĂȘTEANU, Oberstleutnant L. TARCO, V. BÎRZĂ: „Für das Vaterland“, Militärverlag, 1964, 398 S.; „Das geistige Profil der Arbeiterklasse im Sozialismus“, Verlag der Akademie der RVR 1964, 580 S.; BENONE DUȚESCU: „Die öffentliche Gesundheit im Programm und in der Tätigkeit der von der KPR geleiteten Massenorganisationen“, Medizinischer Verlag, 1964, 192 S.; A. L. MORTON, GEORGE TATE: „Histoire du mouvement ouvrier anglais“ („Die Geschichte der englischen Arbeiterbewegung bis zum ersten Weltkrieg“), François Maspero-Verlag Paris, 1963, 406 S.	153

INFORMATIONEN

Die wissenschaftliche Tagung in der Hauptstadt zu Ehren des Tages der Streitkräfte der RVR.....	163

C O N T E N T S

STUDIES AND PAPERS

G. ZAHARIA, A. PETRI: The Activity of the Communist Party among the Army in the First Stage of the People's Revolution.	3
M. GROSU, G. GĂINUȘE B. IANI: Actions of the Workers in the Metal and Munitions Industry for Sabotaging Hitler's War.	20
C. MOCANU: Concerning the Nature and Tasks of the Revolution in Rumania as Reflected in Documents of the Workers' Movement in 1916—1918	37

[100 YEARS SINCE THE FOUNDING OF THE FIRST INTERNATIONAL

I. POPESCU-PUȚURI: The First International and Its Historic Role	51
G. COMARTIN: Links of the Working-Class Movement in Rumania with the First International	66
P. CONSTANTINESCU-IAȘI: Works Published on the Centenary of the First International.	79

THE BATTLES FOR THE COMPLETE LIBERATION OF RUMANIA'S TERRITORY FROM UNDER THE FASCIST YOKE

Sfintu Gheorghe: General Major in the Reserve <i>Alexandru Țenescu</i>	92
Turda: Colonel in the Reserve <i>Alexandru Manolache</i>	97
The Eastern Carpathians, along the Direction Ghimeș-Praid-Reghin: Colonel in the Reserve <i>V. Danacu</i>	100
Arieș Valley: Lieutenant in the Reserve <i>Ludovic Todea Enea</i> , Second Lieutenant in the Reserve <i>Gheorghe Țaica</i>	105
Arad Zene: Major-General in the Reserve <i>Alexandru D Pleșoianu</i>	112
Păuliș: General Major in the Reserve <i>Alexandru Petrescu</i>	117
Oarba de Mureș: General Major in the Reserve <i>Alecu Nicolae</i>	123
Cluj: Colonel in the Reserve <i>Dumitru Gheorghide</i>	128
Salva-Coșbuc: <i>Chirilă Sas</i> , <i>Gheorghe Ștefan</i>	135
Oradea: Army General <i>Iacob Teclu</i>	140
Carei Satu Mare: General Colonel in the Reserve <i>Costin Ionescu</i>	146

BIBLIOGRAPHICAL NOTES

Col. A. LUPĂȘTEANU: Lt. col. L. TARCO V. BÎRZĂ: „For the Homeland“, Army Publishing House, 1964, 389 pages; „The Moral Profile of the Working Class under Socialism“, Publishing House of the R.P.R. Academy, 1964, 580 pages; BENONE DUȚESCU „Public Health in the Programme and Activity of the Mass Organizations Led by the CPR“, Medical Publishing House, 1964, 192 pages; A. L. MORTON, GEORGE TATE: „Histoire du mouvement ouvrier anglais“, François Maspero Publishers, Paris, 1963, 406 pages.	153

INFORMATIONS

Scientific session in Bucharest dedicated to the celebration of Army Day	163

COMITETUL DE REDACȚIE

**N. ADĂNILOAIE, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA**

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este: București, strada Ministerului nr. 4, telefon: 17.01.60, interior 442; 722; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

Prețul unui număr — 4 lei; abonamentul pe 6 luni — 12 lei, pe un an — 24 lei.

„Editura Știința“

8905

1012-3ca 6188
9161u

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.M.R.

6

1 9 6 4

1950

0 JUL 20

163

8905

2014

Proletari din toate țările, uniți-vă!

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

BIBLIOTECA CENTRALA
SIBIU

ANUL X

6

1964

6314✓

Sumar

STUDII

E. MĂNGUȚ: Făurirea unității mișcării sindicale din România. Congresul de creare a Confederației Generale a Muncii (26—30 ianuarie 1945).	3
GH. I. IONIȚĂ: Acțiuni ale minerilor din Valea Jiului desfășurate împotriva exploatării capitaliste și a pericolului fascist în perioada 1934—1937.	14
I. IACOS: Lupta oamenilor muncii din Dobrogea împotriva dictaturii militare-fasciste (1941—1944)	27
General-locotenent în rezervă MOCIULSCHI LEONARD: Participarea trupelor române la operația de la Debrețin pe teritoriul Ungariei.	41
General-locotenent în rezervă POPESCU DUMITRU: Operațiunile militare desfășurate de unitățile române pe Tisa mijlocie	48
AL. GH. SAVU: Date privind luptele țărănești în perioada dictaturii regale.	55

COMUNICARI:

Demonstrația antifascistă a oamenilor muncii din Timișoara împotriva Dictatului de la Viena (septembrie 1940): TR. BUNESCU	73
Din luptele muncitorilor metalurgiști de la întreprinderile Societății Titan-Nădrag-Călan împotriva exploatării capitaliste (1924—1929): A. SIMION, GH. DUMITRAȘCU	78
Mișcarea muncitorească din unele orașe portuare dunărene ale României în anii 1893—1899: G. TUDORAN	90
Răscoalele țărănești din 1899 și atitudinea mișcării socialiste față de ele: C. CORBU	102

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRILE CITITORILOR

Cu privire la organizațiile de masă create conduse, sau îndrumate de P.C.R.	115

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Dezvoltarea economică a României, 1944—1964”, Editura Academiei R.P.R. 1964, 788 pag.; „Industria României 1944—1964”, Editura Academiei R.P.R. 1964, 854 pag.; „Agricultura României, 1944—1964”, Editura Agrosilvică 1964, 390 pag.; „Studii și articole de istorie” Vol. V, Editura științifică 1963, 534 pag.; TADEUSZ RAWSKI, ZDZISLAW STAPOR, JAN ZAMOJSKI: „Războiul de eliberare al poporului polonez în anii 1939—1945. Probleme fundamentale”, Editura Ministerului Apărării Naționale, Varșovia, 1963, 756 pag.	135

Făurirea unității mișcării sindicale din România. Congresul de creare a Confederației Generale a Muncii (26-30 ianuarie 1945)

E. MĂNGUȚ

În luna ianuarie 1965 s-au împlinit 20 de ani de la primul Congres general liber al sindicatelor unite din țara noastră, căruia i-a revenit sarcina istorică de a consfinți restabilirea unității mișcării sindicale din România. Partidul Comunist Român, cadrele sale de bază și personal tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej au acordat o atenție deosebită pregătirii primului Congres general al sindicatelor unite ținut după eliberare. Pe baza dezbaterilor și hotărârilor adoptate la congres a fost înființat organul central de conducere al mișcării sindicale, Confederația Generală a Muncii, care a adus un aport considerabil la îndeplinirea sarcinilor revoluției populare în România.

Participantă activă la marile bătălii cu caracter politic și economic de după victoria insurecției armate din august 1944, mișcarea sindicală unică a reprezentat principala curea de transmisie dintre partid și masele de oameni ai muncii, pîrghie importantă în asigurarea rolului conducător al proletariatului în revoluție.

★

Îndeplinirea unității mișcării sindicale a fost pregătită de activitatea desfășurată anterior de Frontul unic muncitoresc, creat în împrejurările grele ale luptei ilegale. Aceasta a constituit premisa și condiția fundamentală pentru încheierea mișcării sindicale unice, factor de o deosebită însemnătate în mobilizarea tuturor forțelor democratice în lupta pentru îndeplinirea insurecției armate, pentru instaurarea regimului democrat-popular.

Insurecția armată din august 1944 se înscrie în istoria țării noastre ca un eveniment de o uriașă însemnătate. A fost doborâtă dictatura militară fascistă — regim odios care a adus grele suferințe și imense pierderi poporului român. Armata română, umăr la umăr cu Armata sovietică, a luptat vitejește pentru izgonirea ocupanților hitleriști de pe întreg teritoriul țării și a participat cu toate forțele ei, pînă la capitularea Germaniei fasciste. Descătușînd energia creatoare a maselor,

al căror rol a devenit hotărâtor pe arena politică a țării, insurecția antifascistă a dat un puternic impuls luptei poporului pentru desăvîrșirea transformărilor burghezo-democratice și trecerea la instaurarea puterii muncitorești-țăărănești, la îndeplinirea sarcinilor revoluției socialiste.

Perioada imediat următoare lui 23 August 1944, caracterizată de un puternic avînt al luptei revoluționare, a avut o mare însemnătate din punct de vedere al organizării clasei muncitoare.

Partidul Comunist Român, după 20 de ani de ilegalitate, a trecut la reorganizarea întregii sale activități în condiții legale. Zeci de mii de muncitori, țărani muncitori și alți oameni ai muncii devotați intereselor poporului au intrat în rîndurile partidului. A fost organizat aparatul central și s-au reorganizat comitetele regionale, județene, orașenești și de plasă ale partidului. Totodată, partidul s-a preocupat îndeaproape de organizarea clasei muncitoare, forța socială hotărîtoare în răsturnarea regimului burghezo-moșieresc și construirea noii societăți. A acordat o atenție deosebită întăririi unității de acțiune a clasei muncitoare și rolului ei de conducător în revoluție. Ca rezultat al activității intense desfășurate de P.C.R. pentru reorganizarea mișcării sindicale pe baza frontului unic, organizarea muncitorilor în syndicatele unice și alegerea comitetelor de fabrică, mișcarea sindicală a cuprins în scurtă vreme marea majoritate a muncitorilor și funcționarilor.

Necesitatea făuririi syndicatelelor unice ale muncitorimii decurgea în mod obiectiv din sarcinile luptei revoluționare a maselor, din exercitarea rolului de hegemon al proletariatului în revoluția populară. În cuvîntarea rostită la mitingul ținut în fața sediului central al P.C.R. la 30 august 1944, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta: „Am cucerit libertatea. Dar ea trebuie consolidată. Și rolul de frunte în această consolidare revine clasei muncitoare și luptei sale. Dar numai lupta organizată poate avea un succes deplin. Organizați-vă în syndicatele unite ale întreprinderilor voastre, formați comitete de fabrică”¹. Procesul reorganizării mișcării sindicale din țara noastră s-a îndeplinit în focul unor mari bătălii de clasă, în care se făurea alianța muncitorească-țăărănească, baza luptei revoluționare pentru cucerirea puterii politice, desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice și trecerea la revoluția socialistă. Totodată, mișcarea sindicală s-a reorganizat și dezvoltat în lupta împotriva elementelor de dreapta social-democrate, care încercau să abată clasa muncitoare de la lupta politică, de la rolul ei de mobilizatoare și conducătoare a luptei tuturor păturilor și categoriilor sociale.

Datorită activității desfășurate de P.C.R., existenței Frontului unic muncitoresc, oamenii muncii au pășit cu înșuflețire la făurirea syndicatelelor unice revoluționare într-o serie de localități și regiuni ale țării, încă înainte de conferința din 1 septembrie 1944, în urma căreia a luat ființă Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România. Aceasta a marcat trecerea la organizarea într-un ritm impresionant a organizațiilor sindicale, care la sfîrșitul anului 1944 cuprindeau aproape 500 000 de membri.

Rezoluția conferinței din 1 septembrie 1944 a stabilit că mișcarea sindicală din România se organizează ca o mișcare unitară, bazată pe

¹ Gh. Gheorghiu-Dej: „O politică românească de realizări democratice”, Ed. P.C.R. 1946, pag. 10.

unitatea de acțiune a clasei muncitoare, pe principiile luptei de clasă și ale internaționalismului proletar. Toate categoriile de salariați dintr-o întreprindere sau instituție se organizau într-o singură organizație sindicală. Aceste principii reprezentau o platformă solidă, care asigura colaborarea P.C.R. și P.S.D. în cadrul sindicatelor, marca un moment de cotitură în lupta pentru transformarea sindicatelor în organizații revoluționare de masă, reprezenta victoria principiilor leniniste de organizare pe ramuri de producție, pe întreprinderi, pe instituții, asupra principiilor organizatorice „trade-unioniste” de breaslă².

Constituirea Comisiei de organizare a mișcării sindicale, alcătuită din reprezentanți ai P.C.R. și P.S.D., ca expresie concretă a frontului unic, a reprezentat un moment important în procesul de organizare a sindicatelor. Comisia de organizare a mișcării sindicale, într-una din ședințele sale ținută la numai câteva zile după conferință (6—7 septembrie 1944), înregistra constituirea a 45 de comitete de fabrică în cele mai importante întreprinderi din București³. În luna septembrie au fost organizate sindicate la uzinele metalurgice din Sinaia, Sadu, Mija-Prahova, Curtea de Argeș, Cugir, Făgăraș, Tîrnăveni etc.⁴ La Timișoara, la sfîrșitul lunii octombrie, erau organizați în sindicate 12 000 de salariați⁵, în Valea Prahovei peste 35 000⁶, Hunedoara 4 000, Călan 2 000, precum și cei din exploatarea miniere Ghelar, Săcărîmb, Certez, Teliuc, Petroșani, Lupeni, Lonea, Aninoasa etc.⁷

Paralel cu activitatea de organizare a sindicatelor, a comisiilor locale sindicale, se desfășura și o intensă muncă pentru consolidarea lor. Organizațiile sindicale își desfășurau activitatea pe baza hotărîrilor adoptate de F.U.M. și a experienței dobîndite în perioada ce se scursese de la 23 August și pînă la sfîrșitul anului 1944, întărindu-și rîndurile prin primirea de noi membri, prin perfecționarea metodelor de muncă.

Un rol însemnat în vederea realizării și consolidării organizatorice continue a mișcării sindicale la nivelul întregii țări l-a avut pregătirea și desfășurarea congreselor de constituire a uniunilor sindicale pe ramuri industriale.

Convocarea congreselor uniunilor a avut loc în condițiile unui puternic avînt de luptă al maselor populare, ale consolidării unității de acțiune a clasei muncitoare, a forțelor democratice, coalizate în F.N.D., a căror forță conducătoare era partidul comunist. Congresele pe ramuri au contribuit la activizarea politică mai puternică a muncitorimii și au creat condiții prielnice pentru organizarea Congresului general al sindicatelor din România.

² Gh. Apostol: „Sindicatelor din R.P.R. în lupta pentru construirea socialismului”, în lucrarea „50 de ani de la crearea Comisiei Generale a Sindicatelor din România 1906—1956”, Ed. C.C.S. 1958, pag. 34.

³ Arhiva centrală a C.C.S., dosarul Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România, filele 15—17.

⁴ Ibid., dosarul Uniunea metalo-chimică, 1945.

⁵ Ibid., dosarul Comisia de organizare a mișcării sindicale unite din România, filele 75, 78, 79.

⁶ Arhiva Comitetului regional P.M.R. Ploiești, fondul nr. 1, dosarul nr. 2, fila 10.

⁷ Arhiva Comitetului regional P.M.R. Banat, fondul nr. 1, dosarul nr. 1, filele 93—94.

Luptînd pentru reorganizarea mişcării sindicale, pentru a da acesteia un sistem organizatoric unitar pe plan naţional, care să poată asigura exercitarea eficientă şi operativă a conducerii întregii activităţi sindicale la nivelul impus de sarcinile procesului revoluţionar în plină şi rapidă desfăşurare, P.C.R. a întărit colaborarea cu Partidul social-democrat, a militat pentru întărirea şi consolidarea Frontului unic muncitoresc.

Un pas important în acest sens l-a reprezentat şedinţa comună a Comitetelor Centrale ale P.C.R. şi P.S.D. din 2 octombrie 1944, cînd a fost adoptată rezoluţia de constituire a comitetelor locale de front unic şi proiectul de Platformă al Frontului naţional democrat, elaborat de Comitetul Central al P.C.R., ca platformă a Frontului unic muncitoresc.

Ansamblul de măsuri luate pentru consolidarea F.U.M., atît în şedinţa comună a celor două comitete centrale, cît şi anterior ei, precum şi influenţa politică pe care F.U.M. o exercita, oglindeau faptul că frontul unic constituia o puternică forţă politică şi organizatorică, care, nu numai că atrăgea, dar concentra şi orienta masele largi populare⁸.

Activitatea comună a comuniştilor şi social-democraţilor în cadrul sindicatelor unice revoluţionare întărea mişcarea sindicală, capacitatea ei mobilizatoare.

Congresele sindicale pe ramuri au avut loc în ultima decadă a lunii ianuarie 1945, în condiţiile unui avînt puternic al luptei pentru instaurarea puterii populare. Prin rezultatele obţinute, ele au confirmat justetea liniei politice a P.C.R. privind organizarea muncitorimii în syndicate unice revoluţionare, au constituit momente de adîncă semnificaţie atît pentru situaţia de atunci, cît şi pentru dezvoltarea ulterioară a luptei revoluţionare a clasei muncitoare, prin faptul că a unit organizaţiile sindicale locale în organizaţii pe ramuri pe plan naţional.

În pregătirea congreselor, partidul comunist a acordat o mare atenţie şi sprijin organizaţiilor sindicale, desfăşurînd o susţinută muncă politică şi organizatorică în sînul clasei muncitoare, explicînd însemnătatea ce o prezenta unirea pe întreaga ţară a organizaţiilor sindicale pentru lupta lor revoluţionară în scopul instaurării unui regim cu adevărat democratic.

La capătul unor dezbateri aprofundate şi multilaterale, desfăşurate în spiritul unităţii de acţiune a clasei muncitoare, a fost exprimată cu putere adeziunea totală a maselor muncitoare la programul F.N.D., sau propus măsuri eficiente menite să stimuleze efortul creator al maselor la rezolvarea sarcinilor complexe ce stăteau în faţa ţării întregi, s-au formulat revendicări arzătoare pentru oamenii muncii. A fost relevată necesitatea întăririi comitetelor de fabrică, al căror rol activ era demonstrat cu prisosinţă de experienţa lor practică. De asemenea, în cuvîntările rostite de delegaţi se arăta că salariaţii organizaţi în syndicate sînt hotărîţi să lupte cu consecvenţă pentru aducerea la cîrma ţării a unui guvern F.N.D., care să promoveze o politică în interesul poporului muncitor, capabil să soluţioneze problemele complexe ce stăteau în faţa ţării în acea perioadă.

⁸ Circulara nr. 2 a C.C. al F.U.M.

Animați de simțăminte patriotice, delegații au pus pe primul plan al preocupărilor lor acțiunea pentru sprijinirea războiului antihitlerist, chemînd clasa muncitoare, întregul popor să nu precupețească nici un sacrificiu pînă la înfrîngerea definitivă a Germaniei hitleriste.

În cadrul dezbaterilor la congresele de constituire a uniunilor sindicale, un loc important a revenit problemelor privind refacerea economică a țării. În numele muncitorilor pe care-i reprezentau, delegații la aceste congrese se angajau să depună toate eforturile pentru grabnica refacere a întreprinderilor avariate, pentru mărirea producției necesare asigurării frontului și aprovizionării oamenilor muncii. Ei arătau că, în pofida sabotajului elementelor reacționare, ruinei și dezorganizării, cu toate condițiile grele de muncă, oamenii muncii au repus în funcțiune numeroase fabrici, obținînd lună de lună însemnate sporuri de producție. Numeroși delegați la aceste congrese sindicale au făcut propuneri concrete privind combaterea speculei și a sabotajului în scopul împiedicării inflației. Cu multă fermitate a fost exprimată, prin cuvîntul delegaților, hotărîrea clasei muncitoare de a sprijini lupta țărănimii pentru înfăptuirea reformei agrare, de a făuri alianța muncitorească-țăărănească.

În cursul dezbaterilor au mai fost abordate probleme privind curățirea aparatului de stat și a întreprinderilor de elementele reacționare și sabotoare, precum și în legătură cu arestarea și judecarea criminalilor de război etc.

Cercul de probleme care au făcut obiectul lucrărilor congreselor uniunilor sindicale pe ramuri industriale și rezoluțiile adoptate reflectau cu limpezime hotărîrile și fermitatea clasei muncitoare din țara noastră de a-și îndeplini cu consecvență rolul conducător în revoluția populară.

Congresele uniunilor sindicale pe ramuri industriale au arătat în modul cel mai convingător unitatea de nezdruncinat a mișcării sindicale din țara noastră, au aprobat constituirea celor 12 uniuni sindicale pe ramuri industriale, cărora le reveneau sarcina de a conduce operativ sindicatele afiliate și a aplica hotărîrile și instrucțiunile Comisiei de organizare a mișcării sindicale unite din România.

După încheierea dezbaterilor congreselor de constituire a uniunilor sindicale a avut loc în București primul Congres general al sindicatelor unite din România. Lui îi revenea sarcina istorică de a consfinți restabilirea unității mișcării sindicale din țara noastră și de a-i da acesteia organul central de conducere.

Congresul, care avea să consfințească mișcarea sindicală unică, a avut loc în împrejurările cînd revoluția populară era în plin avînt, cînd forțele democratice, conduse de Partidul Comunist Român, se găseau în plină ofensivă pentru răsturnarea guvernului cu majoritate reacționară prezidat de Rădescu și aducerea la cîrma țării a unui guvern F.N.D.

Adunările muncitorești desfășurate în principalele centre industriale ale țării și discutarea în cadrul acestora a problemelor ce urmau să facă obiectul dezbaterilor congresului sindical exprimau adeziunea maselor muncitorești la lupta pentru continua întărire a F.U.M. și a unității mișcării sindicale, de a-și aduce contribuția la înfăptuirea politicii partidului comunist de consolidare a coaliției forțelor democratice, la realizarea obiectivelor stabilite prin Platforma F.N.D.

În vederea pregătirii temeinice a congresului, Comisia de organizare a mișcării sindicale și-a trimis la sfârșitul lunii decembrie 1944 delegați în provincie, cu scopul de a intensifica activitatea organizațiilor sindicale, de a sprijini organele sindicale locale în alegerea delegaților pentru congresul general.

Discutarea de către colectivele de muncitori a problemelor care urmau să fie prezentate de delegați la congres constituiau o expresie a democrației muncitorești. Stabilirea de către colectivele de muncitori în aceste adunări a obligațiilor delegaților de a reprezenta opinia lor la congres constituia, în același timp, o manifestare a dorinței muncitorimii de a milita cu hotărîre pentru rezolvarea sarcinilor fundamentale ce stăteau în fața țării noastre.

Adunările colectivelor de muncitori din fabrici și uzine au ales ca delegați pe muncitorii cei mai conștienți — comuniști, social-democrați sau fără de partid —, luptători activi pentru întărirea continuă a unității de acțiune a clasei muncitoare, au ales pe cei care dovediseră combativitate revoluționară în luptele desfășurate și se bucurau de autoritate, stimă și dragoste din partea tovarășilor lor de muncă și luptă, ceea ce avea să asigure congresului un conținut conform cu interesele clasei muncitoare și ale întregului popor român.

Lucrările primului Congres general al sindicatelor s-au desfășurat între 26 și 30 ianuarie 1945 într-o atmosferă de entuziasm, sub semnul unității de acțiune pentru mobilizarea tuturor maselor muncitoare la lupta pentru traducerea în viață a sarcinilor ce stăteau în fața țării, sarcini expuse cu multă claritate de Partidul Comunist din România.

Problemele care au stat în centrul dezbaterilor congresului au fost: mărirea producției pentru grăbirea victoriei asupra Germaniei hitleriste, înfăptuirea reformei agrare, democratizarea aparatului de stat, a întreprinderilor și instituțiilor, lupta împotriva speculei și pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale muncitorimii, aducerea la cîrma țării a unui guvern F.N.D.

De la tribuna congresului au fost condamnate uneltirile cercurilor reacționare, care urmăreau sabotarea ridicării producției, exprimîndu-se hotărîrea că acolo unde vor fi constatate acte de sabotaj se vor lua măsuri pentru îndepărtarea celor vinovați și punerea lor în imposibilitate de a mai lovi în interesele țării⁹. Această poziție a primului Congres al sindicatelor constituia un avertisment serios pe care muncitorimea organizată îl dădea întregii reacțiuni, care își făcea iluzia că va reuși să zădărnicească lupta revoluționară a oamenilor muncii pentru lărgirea libertăților democratice.

Dezbaterile Congresului general sindical au fost caracterizate de mult spirit de răspundere, de înțelegerea profundă a rolului ce revenea clasei muncitoare în lupta maselor populare desfășurată, sub conducerea partidului comunist, pentru instaurarea unui regim democratic.

Arătînd faptul că ținerea Congresului general sindical în condiții de libertate reprezenta rezultatul luptei hotărîte duse de clasa muncitoare, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej sublinia în cuvîntarea sa rolul de frunte pe care l-a avut clasa muncitoare în mobilizarea poporului român împotriva dictaturii militare-fasciste, rol care-i revenea, sub con-

⁹ Arhiva centrală a C.C.S., dosarul „Primul congres al C.G.M.”, fila 172.

ducerea partidului, și în refacerea economică, în întărirea efortului de război, în lupta pentru instaurarea regimului democrat-popular. Dezbaterile congresului sindicatelor au scos în evidență faptul că aceste probleme fundamentale constituiau esența preocupărilor sindicatelor, oglindeau faptul că reprezentanții celor aproape 600 000 de oameni ai muncii organizați erau preocupați în cel mai înalt grad de problemele politice ce stăteau în fața țării noastre. Examinarea unor asemenea probleme majore avea o importanță deosebită atât pentru viitorul clasei muncitoare, cât și pentru viitorul luminos pe care ea trebuie să-l pregătească întregului popor muncitor¹⁰.

Apreciind că mișcarea sindicală unică din țara noastră mergea pe o cale justă, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta că trebuia intensificată și mai mult lupta pentru întărirea unității sindicale, pentru consolidarea organizațiilor sindicale, pentru atragerea, alături de lupta clasei muncitoare și sub conducerea ei, a tuturor păturilor și categoriilor sociale ale căror interese au fost lovite de fascism.

Totodată se arăta că dușmanul de clasă și agenții săi nu o dată au încercat și uneori au reușit să spargă unitatea de luptă a muncitorimii. Or, pentru a zădărnici asemenea uneltiri perfide erau necesare păstrarea neștirbită a unității de voință și de acțiune a clasei muncitoare, întărirea vigilenței ei politice.

Cuvîntarea ținută la Congresul general al sindicatelor unite de către tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej a avut o deosebită însemnătate în ce privește definirea rolului și sarcinilor sindicatelor. Prin ea, Partidul Comunist Român a trasat jaloanele după care să se călăuzească în viitor mișcarea sindicală unică. Aceste jaloane au stat la baza întregii activități a sindicatelor, pentru mobilizarea tuturor forțelor în vederea instaurării regimului democrat-popular, pentru sprijinirea țărănimii în înfăptuirea reformei agrare, pentru intensificarea eforturilor în scopul grăbirii nimicirii Germaniei hitleriste.

În acest spirit, rapoartele prezentate de Comisia de organizare și expunerile delegaților la congres au făcut o analiză multilaterală a contribuției aduse de mișcarea sindicală la lupta revoluționară desfășurată de forțele democratice. Vorbitorii au evidențiat munca eroică desfășurată pentru mărirea producției industriale de către mineri, petroliști, cefești, metalurgiști, textiliști și alte categorii de muncitori. De asemenea, au fost arătate succesele obținute în lupta pentru satisfacerea unor revendicări economice ale oamenilor muncii, faptul că pentru prima dată s-a reușit să se obțină într-o serie de fabrici și uzine salarii egale la muncă egală pentru femei și tineri.

Conținutul rapoartelor Comisiei de organizare prezentate și cuvîntul delegaților, relevînd succesele obținute prin lupta unită de către muncitorii organizați, evidențiau spiritul lor combativ, creșterea conștiinței lor politice, rezultate ale activității organelor și organizațiilor P.C.R., a comitetelor F.U.M. și activului sindical. Din problemele ridicate în cadrul lucrărilor congresului rezulta nu numai ceea ce se cucerise,

¹⁰ „Dezbaterile primului Congres general liber al sindicatelor unite din România”, 26—30 ianuarie 1945, Ed. C.G.M. 1945, pag. 150.

dar și linia de perspectivă pe care trebuia s-o urmeze mai departe mișcarea sindicală, hotărîrea fermă a participanților la congres și a celor pe care îi reprezentau de a lupta pentru traducerea ei în viață.

Eveniment de mare importanță în viața țării și a poporului muncitor, Congresul general al sindicatelor unite a fost salutat de reprezentanții F.U.M. și F.N.D. În salutul adus congresului de Lotar Rădăceanu în numele F.U.M., subliniindu-se deosebita însemnătate a făuririi Frontului unic muncitoresc și a unității sindicale, se arăta : „Noi trebuie să căutăm ca din aceste mari cuceriri ale noastre, să facem o realitate cît mai vie, cît mai adîncă, să lărgim aceste cuceriri, să le adîncim. Dacă uniți cum am fost și cum vom trebui să fim și mai departe vom lucra, vom lupta, atunci, desigur, tovarăși, congresul acesta nu va însemna o etapă de oprire sau de stagnare a mișcării noastre, ci acest congres va însemna bazele de la care să pornească înainte spre noi țeluri victoria clasei muncitoare organizate, victoria poporului român întreg”¹¹.

Au mai fost rostite saluturi din partea Frontului plugarilor, funcționarilor publici, A.R.L.U.S., Comitetului de acțiune al inginerilor democrați, Uniunii patriotice, profesorilor secundari, Uniunii populare maghiare, femeilor democate ș.a.

În semn de solidarizare cu lucrările și hotărîrile sale, congresul a fost salutat, de asemenea, de delegații de muncitori de la diferite întreprinderi industriale¹².

Congresul general al sindicatelor a hotărît crearea Confederației Generale a Muncii și a ales forul său conducător — Comitetul Central. Președinte al C.G.M. a fost ales tovarășul Gheorghe Apostol. Constituirea C.G.M. a însemnat unul dintre succesele cele mai importante ale luptei clasei muncitoare, care acum avea un instrument foarte puternic, prin care putea acționa în mod organizat.

Prin înființarea Confederației Generale a Muncii s-a întărit și mai mult încrederea clasei muncitoare în faptul că numai strîns unită ea putea să desfășoare cu succes lupta pentru cucerirea puterii, să-și îndeplinească rolul de forță conducătoare a revoluției populare.

A crescut rolul sindicatelor în lupta clasei muncitoare, sub conducerea partidului, pentru cucerirea puterii politice. Mișcarea sindicală unică avea un organ central în măsură să asigure în mai bune condiții coordonarea activității sindicatelor de pe întreg cuprinsul țării, să sporească capacitatea lor de mobilizare. S-a creat posibilitatea cuprinderii mai profunde — atît în lărgime, cît și în adîncime — a problemelor complexe pe care le ridica participarea sindicatelor la lupta pentru cucerirea puterii. Constituirea C.G.M. reprezenta expresia voinței liber exprimate a clasei noastre muncitoare, de încheiere a mișcării sindicale

¹¹ Loc. cit., pag. 21.

¹² Numai în ziua a treia a lucrărilor congresului, de pildă, au venit delegații de muncitori de la uzinele și fabricile : „Voina”, „Mociornița”, „Lemaitre”, „Cartea românească”, A.C.T.A., A.S.A.M.-Pipera, A.S.A.M.-București, I.C.A.R.-Dîmbovița, C.F.R., „Vulcan”, S.T.B., „Moara românească”, „Leonida”, „Bragadiru”, S.E.T., „Metaloglobus”, „Malaxa”, „Gaz și electricitate”, „Semat”, „Tricorache”, „Apretura Popești-Leordeni”, Monetăria națională, „Monitorul oficial”, „Industria electrică românească”, I.A.R., „Fichet”, „Wolff”, Fabrica de materiale de protecție a armatei, „Talpa”, Filatura românească de bumbac, „Phönix” etc. (Arhiva Centrală a C.C.S., dosarul primul Congres al C.G.M., unitatea de păstrare nr. 2, fila 189).

într-o centrală unică, ceea ce permitea o mai bună și mai eficientă conducere. Aceasta încheia procesul de organizare a mișcării sindicale unice din țara noastră.

Rezoluția adoptată de Congresul sindicatelor unice din România, prin conținutul său, reprezenta o dovadă a maturității politice la care ajunsese clasa noastră muncitoare. Stabilirea problemelor fundamentale ale mișcării sindicale arăta cu claritate că ea sta ferm și hotărât pe poziții revoluționare, că punea la baza activității sale principiile politice-organizatorice și ideologice marxist-leniniste. Victoria acestor principii marca înfrângerea concepțiilor reformiste, oportuniste cu privire la mișcarea sindicală, confirma justetea politicii consecvente a Partidului Comunist din România pentru întărirea continuă a unității de luptă a clasei muncitoare.

Hotărârile cuprinse în rezoluția Congresului general sindical — rod al îndrumării permanente de către partid a mișcării sindicale — au găsit aprobarea deplină a imensei majorități a clasei muncitoare din țara noastră, care în adunări însuflețite și-a exprimat completa ei adeziune și hotărârea fermă de a lupta pentru aplicarea lor în viață.

Pregătind din timp un puternic activ de cadre sindicale, P.C.R. a asigurat sindicatelor unice condiții favorabile pentru buna desfășurare a activității lor, în scopul îndeplinirii sarcinilor luptei revoluționare. În procesul muncii de organizare și activitate sindicală au crescut, de asemenea, numeroase cadre ridicate din mijlocul maselor de muncitori comuniști, social-democrați și fără de partid, cadre care militau cu profund atașament față de cauza celor ce muncesc. Înfrângând greutățile inerente începutului, ducând o politică perseverentă pentru unitatea rîndurilor clasei muncitoare, P.C.R. a făurit — pe baza învățăturii marxist-leniniste — o mișcare sindicală puternică, care, prin prestigiul și influența ei în mase, a constituit o mare forță de mobilizare a oamenilor muncii.

Făurirea unității mișcării sindicale a dus la creșterea contribuției sindicatelor la marile bătălii de clasă ce au avut loc pentru instaurarea puterii populare. Cu o asemenea formă organizatorică încheată, capacitatea de luptă și de mobilizare a sindicatelor a trecut într-o fază nouă, superioară, reflectată în puternicele întruniri și demonstrații ale oamenilor muncii din februarie 1945. La chemarea partidului comunist ieșeau în stradă, mobilizați de syndicate, zeci și sute de mii de oameni ai muncii, hotărâți să lupte cu dîrzenie pentru democratizarea țării și instaurarea puterii populare. Valul luptelor revoluționare a măturat de la putere cele trei guverne cu majoritate reacționară, iar în fruntea țării a fost adus, la 6 martie 1945, guvernul democrat prezidat de dr. Petru Groza, eminent om de stat și patriot înflăcărat.

Prin aducerea la cîrma țării a guvernului democrat se încheia victorios una dintre cele mai importante perioade ale luptei revoluționare desfășurate de masele populare, sub conducerea P.C.R., după victoria insurecției armate, la care mișcarea sindicală unică și-a adus contribuția sa însemnată, se întărea rolul conducător al clasei muncitoare în îndeplinirea sarcinilor primei etape a revoluției populare și zdrobirea forțelor reacționare.

După instaurarea regimului democrat-popular, cînd puterea de stat a devenit un instrument pentru construirea vieții noi, s-au produs schimbări esențiale și în privința rolului și modului de a acționa al sindicatelor. Acestea au devenit un participant activ la opera de refacere economică și de dezvoltare democratică a țării, fiind principala curea de transmisie dintre partid și masele de oameni ai muncii, ajutor prețios al partidului în mobilizarea poporului muncitor la lupta pentru consolidarea regimului democrat-popular, smulgerea întregii puteri politice din mâinile burgheziei, instaurarea dictaturii proletariatului și construirea socialismului în Republica Populară Română. Rezultatele alegerilor sindicale din 1946 și 1947 au constituit dovezi grăitoare ale consolidării continue a unității mișcării sindicale, ale maturizării politice a clasei noastre muncitoare, contribuind la întărirea rolului de hegemon al clasei muncitoare în revoluție.

Întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare în sindicatele unice a adus o importantă contribuție la crearea condițiilor de înfăptuire a unității politice, ideologice și organizatorice a clasei muncitoare, la făurirea partidului unic al clasei muncitoare, realizare consfințită de primul Congres al P.M.R. din februarie 1948. „Organizarea sindicatelor unite pe baza principiilor unității de clasă și a luptei de clasă — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în raportul prezentat la primul Congres al P.M.R. — a ușurat înfăptuirea unității organice a clasei muncitoare în cadrul Partidului Muncitoresc Român”¹³.

★

La realizările de însemnătate istorică pe drumul construirii socialismului obținute de poporul nostru, sub conducerea înțeleaptă a partidului, o contribuție importantă au adus și aduc sindicatele. Așa după cum se sublinia în raportul prezentat la Congresul al III-lea al P.M.R., sindicatele „...desfășoară o rodnică activitate de mobilizare a celor ce muncesc la lupta pentru îndeplinirea planurilor de dezvoltare a economiei naționale, organizează participarea nemijlocită și tot mai activă a maselor muncitoare la conducerea economiei, la elaborarea și înfăptuirea măsurilor privind îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai ale oamenilor muncii”¹⁴.

Sindicatele au participat și participă activ la construcția de stat și economică, la traducerea în viață a mărețelor sarcini trasate de cel de-al III-lea Congres al Partidului Muncitoresc Român. Ele au desfășurat o activitate rodnică pentru rezolvarea problemelor privind satisfacerea intereselor economice, sociale și culturale ale oamenilor muncii, pentru elaborarea și transpunerea în viață a măsurilor privind ridicarea nivelului lor de trai. Prin munca cultural-educativă bogată sindicatele și-au adus contribuția la formarea și dezvoltarea atitudinii noi, socialiste față de

¹³ Gh. Gheorghiu-Dej, Articole și cuvîntări, E.S.P.L.P. 1956, ediția a IV-a, pag. 160.

¹⁴ „Congresul al III-lea al Partidului Muncitoresc Român”, Editura politică, 1960, pag. 82—83.

muncă, față de avutul și interesele obștești, la educarea maselor largi muncitoare în spiritul patriotismului socialist și al internaționalismului proletar.

Însușindu-și în întregime concluziile și hotărârile istorice ale Congresului al III-lea al P.M.R. cu privire la desăvârșirea construcției socialismului în țara noastră, cel de-al IV-lea Congres al sindicatelor din Republica Populară Română a stabilit, prin rezoluția adoptată, sarcini privind contribuția pe care ele trebuie s-o aducă și în viitor la dezvoltarea întrecerii socialiste, la lupta pentru îmbunătățirea continuă a calității produselor, la lărgirea continuă a mișcării inovatorilor, la însușirea tehnicii noi, adoptînd în acest scop măsuri pentru îmbunătățirea permanentă a muncii organizatorice a organelor și organizațiilor sindicale, pentru perfecționarea continuă a metodelor și stilului lor de muncă.

De la crearea lor, syndicatele din țara noastră, devotate principiului internaționalismului proletar, au militat neobosit pentru întărirea permanentă a unității și solidarității oamenilor muncii din toate țările. În toamna anului 1945, C.G.M. și-a trimis delegații săi la Conferința de la Paris unde a luat ființă Federația Sindicală Mondială. Ele dezvoltă legăturile de colaborare cu syndicatele din toate țările socialiste, capitaliste și din cele recent eliberate, sprijină orice acțiune îndreptată spre făurirea și întărirea unității de acțiune a sindicatelor din întreaga lume în lupta pentru apărarea intereselor vitale ale celor ce muncesc și a păcii.

În prezent, syndicatele din România întrețin relații de prietenie și colaborare cu organizații sindicale de diferite afilieri și autonome din peste 90 de țări.

La 20 de ani de la făurirea unității mișcării sindicale din România, syndicatele, a căror conducere politică este înfăptuită de Partidul Muncitoresc Român, se prezintă ca un factor activ ce desfășoară o largă muncă organizatorică și educativă în rîndurile oamenilor muncii. Prin munca lor neobosită, pusă în slujba cauzei socialismului, syndicatele sînt un sprijin de nădejde al partidului, bucurîndu-se de stima și încrederea clasei muncitoare, a întregului nostru popor.

Acțiuni ale minerilor din Valea Jiului desfășurate împotriva exploatării capitaliste și a pericolului fascist în perioada 1934-1937

GH. I. IONIȚĂ

Luptele revoluționare ale cefeștiștilor și petroliștilor din 1933 — moment de cotitură în dezvoltarea partidului comunist și a întregii mișcări muncitorești din țara noastră — au constituit pentru P.C.R. un prilej deosebit de analizare a capacității de acțiune a clasei muncitoare în ansamblul ei, de verificare a gradului de combativitate al fiecărui detașament proletar în parte. Concluzii însemnate au fost trase cu acest prilej în privința locului pe care-l ocupa în mișcarea revoluționară din România muncitorimea minieră. În timpul desfășurării acestor lupte glorioase, o fierbere continuă a domnit în general în rîndul minerilor din România, și în special al celor din principalul bazin carbonifer al țării — Valea Jiului¹. „Indignarea [frământarea] adîncă care a cuprins masa de mini-neri... stă în directă legătură cu aceste lupte“ (din 1933 — *n.n.*) — sublinia unul dintre documentele de partid².

Cu toate măsurile represive adoptate de autorități în timpul luptelor și cu toate concesiile înfime făcute apoi de către societățile carbonifere muncitorilor — cu scopul de a-i putea exploata mai ușor în vederea recuperării scăderilor înregistrate la profituri în anii crizei economice³ —, agitațiile acestora au continuat în anii următori.

Industria minieră a fost nevoită să facă față în anii la care ne referim presiunii tot mai accentuate pe care industria petrolieră o exercita asupra sa, cu deosebită insistență din anii 1930—1931⁴. În condițiile în care aproape în întregime producția de cărbune a țării avea ca singur de- bușeu de desfacere calea ferată, iar în administrația C.F.R. disputa cărbune-petrol evolua tot mai vizibil în favoarea petrolului, în fața indus-

¹ Vezi detalii în macheta monografiei „Luptele eroice ale muncitorilor cefești și petroliști din 1933“, Editura politică, 1963, pag. 384.

² „Luptele din februarie din România și importanța lor politică“, Editura P.C.R., 1933, pag. 35.

³ Arhivele statului Petroșeni, Cota II-139: „Dare de seamă a Consiliului de administrație al societății «Petroșani» către adunarea generală a acționarilor din 28 iunie 1934“. În anii crizei economice, vânzările de cărbuni ale societății „Petroșani“ au scăzut de la 900 602 tone în 1931 la 871 751 de tone în 1932 și la 703 560 de tone în 1933.

⁴ „Scînteia“, anul IV, nr. 3, din martie 1934.

triei miniere s-a ridicat stringent problema restrîngerii sale, restrîngere ce s-a concretizat în închiderea unor mine și în concentrarea la maximum a celorlalte, rămase în funcțiune ⁵.

Concurența petrolului a lovit puternic în primul rînd în existența muncitorimii miniere. Urmărind cu insistență să asigure, pe cît posibil, profituri la nivelul obișnuit acționarilor lor, societățile carbonifere au recurs, în disputa cu industria petrolieră, la concedierea unui mare număr de muncitori, pe de o parte, și la reducerea numărului de schimburi lunare pentru minierii rămași în lucru, pe de altă parte.

De aici a izvorît un anumit specific și pentru lupta revoluționară a muncitorilor minieri. În condițiile în care teroarea domnea de la un capăt la altul al Văii Jiului, minierii din acest bazin, fără a-și face iluzii că vor putea obține îmbunătățiri mai mari dacă vor organiza greve de amploare, au răspuns în acești ani chemării P.C.R. și, sub conducerea acestuia, au luat parte la un șir de acțiuni scurte ca durată, dar foarte frecvente. Prezintăndu-se uniți în fața atacurilor întetite ale societăților carbonifere, minierii au folosit în anii 1934—1937 tactica amenințării acestora cu declanșarea grevei în cazul nesatisfacerii revendicărilor lor. Ori de cîte ori societățile au fost puse în fața acestei alternative, au acceptat unele îmbunătățiri. Adunate la un loc, aceste îmbunătățiri (multe din ele mai puțin însemnate dacă le apreciem pe fiecare în parte) au reprezentat în totalitatea lor totuși succese ale luptei minerilor.

★

Condițiile grele de muncă, noile atacuri ale societăților carbonifere asupra nivelului de trai — și așa scăzut — al muncitorilor minieri din Valea Jiului au constituit în anii 1934—1937 fundalul pe care s-au desfășurat acțiunile revoluționare ale acestora. Exploatarea capitalistă i s-au adăugat în permanență concedierea unui mare număr de muncitori ⁶ și amenințarea unui număr și mai mare cu lăsarea pe drumuri. „În Valea Jiului sînt mii de șomeri“ ⁷ — sublinia ziarul „Scînteia“ încă la începutul anului 1934. Afișarea preavizărilor de concedieri masive a produs, de fiecare dată, în acest bazin carbonifer, adînci convulsii printre mineri, a intensificat spiritul lor de luptă ⁸. La aceasta se adăuga anunțarea lunară prin circulare a numărului de zile ce aveau să se lucreze la fiecare mină în parte și care, în majoritatea cazurilor, nu depășea 14—15 zile ⁹. Toate acestea făceau ca, după cum se sublinia într-un document, minierii Văii Jiului să trăiască „...de mai mulți ani într-o continuă stare de mizerie și

⁵ Arhivele statului Petroșeni, Cota II-139: „Dare de seamă a Consiliului de administrație către adunarea generală ordinară a acționarilor din 28 iunie 1934“.

⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 9 807, fila 36.

⁷ „Scînteia“, anul IV, nr. 3, din martie 1934.

⁸ Așa s-au petrecut lucrurile atunci cînd, la 18 mai 1935, societățile miniere din Valea Jiului au anunțat în total concedierea a 1 535 de muncitori (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 359, filele 229, 230, 234).

⁹ Arhivele statului Petroșeni, fondul societății „Petroșani“, dosarul nr. 3/1934, fila 72 (Circulara nr. 54 a direcției minelor prin care se anunța, la 28 aprilie 1934, că în luna mai aveau să se lucreze numai cîte 15 zile lunar la toate exploatarea societății).

nesiguranță a existenței, din cauză că sînt șomeri [unii], semișomeri [alții] și nu lucrează decît un număr redus de zile pe lună”¹⁰.

Umblînd luni de zile în căutare de lucru și neputînd găsi nicăieri¹¹, neprimind ajutor de șomaj, cu toate că societățile miniere rețineau lunar din salarii sume pentru aceasta¹², ajunși la disperare, muncitorii șomeri au desfășurat numeroase acțiuni pentru dobîndirea revendicărilor lor vitale, unindu-se pentru aceasta cu minerii care lucrau, a căror situație era de asemenea precară, căci — după cum nota un document — „muncitorilor situația le este grea întrucît sînt plătiți cu întîrziere, iar salariile le sînt mici față de prețurile ce sînt pe piață”¹³.

Condițiile inumane de lucru, lipsa măsurilor de protecția muncii puneau grav în pericol viața minerilor. Accidentele de muncă au constituit în acei ani, ca de altfel în întregul răstimp dintre cele două războaie mondiale, un serios pericol pentru viața minerilor. Accidente ca prăbușirea unui abataj la Lupeni, la 17 iulie 1935¹⁴, inundarea cu apă a galeriilor de la mina „Ștefan”, la 10 ianuarie 1936¹⁵, surparea galeriilor la mina „Est”, la 13 august 1936¹⁶ s-au soldat de fiecare dată cu morți și răniți grav, au ascuțit starea de spirit a muncitorilor din Valea Jiului.

În aceste condiții, P.C.R. a inițiat, încă la începutul perioadei de care ne ocupăm, o serie de acțiuni pentru a-și întări organizațiile sale din Valea Jiului, ce avuseseră de suferit de pe urma terorii burghezo-moșierești în anii crizei economice; pe această linie, o atenție deosebită a fost acordată extinderii organizatorice a partidului în toate localitățile miniere și creșterii numărului comunistilor¹⁷. La începutul anului 1934, Comitetul regional al P.C.R. Banat a luat o serie de măsuri de întărire a legăturilor sale cu organizațiile de partid din Valea Jiului (Petroșeni, Lupeni, Vulcan etc.)¹⁸, stabilind pentru aceasta ca legătura să fie întreținută permanent prin organizația de partid ce activa la Deva¹⁹, iar ocazional, cu însărcinări speciale, să se deplaseze în Valea Jiului delegați ai P.C.R. din diverse alte centre. Pe baza acestor sarcini, în cursul anului 1934 și în primele luni ale anului 1935 s-a desfășurat o intensă muncă de organizare a activității partidului în Valea Jiului; periodic, aci au sosit delegați ai P.C.R. din București²⁰, Simeria, Călan²¹, Cluj²², Tg-Mureș²³ etc., care, împreună cu activiștii P.C.R. din localitățile miniere, au dez-

¹⁰ Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, depozitul din București, strada Mitropolitul Iosif nr. 74 (în continuare Arhiva M.S.P.S.), dosarul nr. 205/1935, fila 14.

¹¹ Arhivele statului Alba Iulia, dosarul nr. 13/1936, filele 3—4.

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 799, fila 271.

¹³ Arhivele statului Alba Iulia, fondul Comisariatul de poliție Hunedoara, pachetul nr. 1/1930—1938, dosarul nr. 35/1937, fila 1.

¹⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 359, filele 160, 163, 165.

¹⁵ Loc. cit., dosarul nr. 7 362, fila 9; „Lumea nouă”, anul XXX, nr. 3, din 19 ianuarie 1936.

¹⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 361, fila 347.

¹⁷ Loc. cit., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 829, fila 761.

¹⁸ Loc. cit., dosarul nr. 3 828, fila 141; Arhivele statului Alba Iulia, fondul Parchetul Tribunalului județului Alba Iulia, dosarul nr. 27/1933, fila 2.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 816, filele 38—39.

²⁰ Loc. cit., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 828, fila 432.

²¹ Loc. cit., dosarul nr. 3 829, fila 761.

²² Loc. cit., dosarul nr. 3 828, fila 208.

²³ Loc. cit., dosarul nr. 3 843, filele 1 143, 1 144.

bătut situația mișcării comuniste din Valea Jiului și au adoptat măsurile corespunzătoare ce se impuneau²⁴. Pași însemnați în munca de întărire a activității P.C.R. în Valea Jiului s-au făcut în perioada în care s-a trecut la aplicarea sarcinilor prevăzute în rezoluția C.C. al P.C.R. din februarie 1935. La sfârșitul lunii aprilie 1935 a avut loc la Herculane conferința conspirativă a organizației regionale a P.C.R. Banat, care a discutat sarcinile ce-i reveneau pe baza rezoluției din februarie 1935. Cu această ocazie au fost adoptate și noi măsuri de întărire a muncii de partid în Valea Jiului²⁵.

Aplicarea acestor măsuri a dus la îmbunătățirea activității organizațiilor de partid, remarcându-se îndeosebi organizațiile din Petroșeni, Vulcan, Lupeni și Aninoasa²⁶. În atenția P.C.R. a stat totodată întărirea organizațiilor U.T.C.²⁷, precum și îmbunătățirea muncii de propagandă și agitație de partid în rindul minerilor²⁸.

Pe linia întăririi legăturilor partidului cu masa muncitorilor minieri, a realizării unității de acțiune a clasei muncitoare, o deosebită atenție a fost acordată dezvoltării spiritului lor de unitate; indicînd membrilor săi să intre în sindicatele reformiste, să participe la activitatea lor, P.C.R. a avut în vedere, în același timp, necesitatea de a se realiza în însăși conducerea acestor sindicate o compoziție cît mai favorabilă ducerii unor acțiuni comune de către muncitorii comuniști și social-democrați. Nenumăratele documente ale vremii caracterizează perioada de care ne ocupăm — începînd în special cu anii 1935—1936 — ca perioadă a unei intense lupte desfășurate de partidul comunist pentru realizarea unității de acțiune a clasei muncitoare în sînul sindicatelor și al tuturor formelor de organizare existente, în vederea ducerii cu succes a luptei împotriva exploatarei capitaliste și a pericolului fascist. „În ce privește Valea Jiului — constata cu îngrijorare, la 8 ianuarie 1936, Chestura de poliție Deva — regionala comunistă urmărește crearea unui front unitar comun cu organizațiile muncitorești de nuanță social-democrată“, acționînd hotărît pentru ca să înființeze „în sînul acestora nuclee comuniste (opoziiții revoluționare — *n.n.*), care, sporindu-se și întărindu-se, să poată influența asupra atitudinii și să aibă cuvînt hotărîtor în conducerea organizațiilor respective“²⁹.

Ca o consecință a acțiunilor întreprinse pe această linie a fost intrarea comuniștilor în sindicatele social-democrate și — urmare a poziției lor juste, de apărare a intereselor muncitorilor — alegerea lor în conducerea multora dintre aceste sindicate în proporție din ce în ce mai mare la Petroșeni, Lupeni, Lonea, Petrila³⁰ ș.a. „Muncitorimea din Lupeni și azi ca și în trecut formează cel mai nevrălgic punct în ce privește ordinea și liniștea din Valea Jiului“ — apreciau, de pildă, în 1936, autoritățile, neputîndu-și ascunde neliniștea pentru acțiunea întreprinsă de comuniști în sînul sindicatelor social-democrate. „Aceste elemente (comu-

²⁴ Loc. cit., dosarul nr. 3 842, fila 382 și urm.; dosarul nr. 3 828, fila 122.

²⁵ Loc. cit., fondul nr. 1, dosarul nr. 189, fila 292.

²⁶ Loc. cit., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 843, fila 1 122; dosarul nr. 3 845, fila 61; fondul nr. 1, dosarul nr. 201, fila 292; fondul nr. 5, dosarul nr. 816, filele 38, 39.

²⁷ Loc. cit., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 829, fila 761.

²⁸ Loc. cit., dosarul nr. 3 828, fila 239; dosarul nr. 3 843, filele 1 143, 1 144.

²⁹ Loc. cit., dosarul nr. 3 843, filele 1 143, 1 144.

³⁰ Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 365, filele 14—16.

niste — *n.n.*) — continua raportul — la un moment dat ar putea influența și dirija întreaga mișcare (muncitorească — *n.n.*) spre extrema stângă”³¹.

Acționînd hotărît pentru înfăptuirea unității de luptă a minerilor din Valea Jiului, în nenumărate rînduri organizațiile P.C.R. s-au adresat organizațiilor P.S.D. cu chemarea de a se uni în lupta împotriva exploataării capitaliste și pericolului fascist. „Sîntem gata să alcătuim un front unic, să alegem pe fiecare mină un comitet de acțiune comun”³² — se spunea într-una din chemările adresate de comuniști, la 15 decembrie 1933, organizațiilor social-democrate pentru acțiune comună. Cu sau fără avizul favorabil al liderilor oportuniști ai P.S.D., frontul unic muncitoresc se realiza în multe cazuri de jos, în vîltoarea acțiunilor revoluționare desfășurate în acei ani în Valea Jiului.

Pentru a duce lupta cu mai mult succes, în Valea Jiului, ca și în întreaga țară, comuniștii au acționat în direcția făuririi unor secții ale organizațiilor de masă ce activau în acea perioadă. Pe această linie se înscrie activitatea desfășurată încă din 1933 de Frontul plugarilor în centrele miniere din această regiune³³, de Madosz³⁴, precum și înființarea, la 9 martie 1936, la Petroșeni, a unei secții a Blocului democratic³⁵. Comuniștii din centrele miniere din acest bazin carbonifer au sprijinit, de asemenea, activitatea I.M.S.E.R.-ului * și a altor organizații muncitorești democratice ce activau acolo³⁶.

Întreaga muncă dusă de partid printre mineri — pe baza concluziilor trase în timpul și după luptele eroice ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933 — a contribuit la pregătirea și desfășurarea unor variate acțiuni cu caracter economic și politic din îmbinarea cărora s-a conturat dorința muncitorimii miniere de a contribui, alături de întregul proletariat din România, la lupta împotriva exploataării capitaliste și pericolului fascist, pentru dreptate, libertate, democrație și pace.

Unul dintre aspectele importante ale luptei muncitorimii miniere în anii 1934—1937 l-a constituit lupta pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și trai prevăzute în contractul colectiv. Începînd de la 1 iunie 1935³⁷ — dată la care a fost, în perioada de care ne ocupăm, denunțat de către mineri pentru prima dată contractul colectiv încheiat cu societățile carbonifere din Valea Jiului — și pînă la finele anului 1937, în jurul încheierii unui nou contract colectiv — avantajos pentru muncitori — s-a desfășurat o permanentă luptă. Aceasta a dovedit combativitatea de care au dat dovadă minerii în lupta pentru satisfacerea revendicărilor lor vitale.

Începute la 25 iunie 1935, la Petroșeni, tratativele pentru încheierea noului contract colectiv au dat de la bun început cîștig de cauză muncitorilor, prin acceptarea de către reprezentanții societăților a tuturor

³¹ Loc. cit., filele 22—23.

³² Loc. cit., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 848, fila 311.

³³ Loc. cit., dosarul nr. 3 882, fila 74.

³⁴ Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 360, filele 14—15.

³⁵ Arhivele statului Petroșeni, fondul Comisariatul de poliție Petroșeni, dosarul nr. 1, fila 2.

* Institutul muncitoresc de sport și educație din România.

³⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 365, fila 11.

³⁷ „Scînteia”, anul V, nr. 19, din 30 iunie 1935.

revendicărilor cerute, în afară de sporirea salariului cu 15—20% * și mărirea cantității de combustibil alocate muncitorilor ³⁸; în jurul acestor două prevederi, tratativele au continuat însă mult timp, conflictul fiind deferit Comisiei de arbitraj. Abia la 25 noiembrie s-a pronunțat hotărârea Înaltei curți de casație, prin care se respingeau atât cererea muncitorilor cu privire la mărirea salariilor, cât și cererea societăților privind micșorarea lor cu 15% ³⁹. În cadrul unor întruniri, în mod solidar, muncitorii minieri „...au declarat că sînt gata a face grevă imediat pentru a-și cîștiga drepturile” ⁴⁰. La încercările șefilor oportuniști din cadrul Uniunii miniere de a stinge elanul de luptă al minerilor, „muncitorii, agitați, au răspuns însă că nu vor mai da nici o lopată de cărbuni, ci vor face grevă imediat, deoarece le-a ajuns cuțitul la os” ⁴¹.

În aceste condiții, societățile carbonifere au fost nevoite să ducă în continuare tratative de împăciuire. Reluate la 3 ianuarie 1936, la Petroșeni, tratativele s-au caracterizat, pe de o parte, prin hotărîrea reprezentanților societăților de a nu ceda cererii de sporire a salariilor, iar, pe de altă parte, prin încercarea de a intimida pe muncitori și de a-i împiedica să intre în grevă ⁴². Față de dîrzenia cu care muncitorii amenințau societățile cu declanșarea grevei în cazul nesoluționării doleanțelor lor ⁴³, în cursul tratativelor a fost creată o comisie superioară care urma să rezolve conflictul. Pentru a obliga comisia să dea rezolvarea dorită de muncitori, în acele zile comuniștii din întreaga Vale a Jiului, pe baza indicațiilor consfăturii conspirative a delegaților organizațiilor P.C.R. din întregul bazin carbonifer, ce a avut loc la Petroșeni ⁴⁴, și-au intensificat activitatea în rîndul minerilor, în scopul întretinerii unei permanente stări de luptă.

În scopul organizării luptei minerilor din Valea Jiului, la București au fost convocate de către P.C.R. cîteva consfătuiri, la care au participat și delegați ai comuniștilor din Valea Jiului ⁴⁵, iar pentru sprijinirea concretă a pregătirii grevei, în localitățile miniere au sosit delegați ai partidului din diferite centre ⁴⁶.

În ziua de 9 martie, Înalta curte de casație a aprobat propunerea societăților de concediere a 800 de muncitori și de reducere a numărului zilelor lucrătoare la 11 pe lună, pentru toate exploatările în afară de

---

* În legătură cu aceasta, delegații societăților miniere la tratative au prezentat un contramemoriu, în care cereau, dimpotrivă, reducerea salariilor cu 15%, fapt care a provocat o mare fierbere printre mineri (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 360, fila 74). Acest contramemoriu nu a reprezentat în fond decît o manevră a societăților, pe baza căreia au dat posibilitatea Înaltei curți de casație să respingă pretențiile ambelor părți, tocmai pentru a rămîne în vi-goare prevederile vechiului contract colectiv, convenabil capitaliștilor.

³⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 9 962, fila 3.

³⁹ Arhiva M.S.P.S., dosarul nr. 176/1935.

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 360, fila 74.

⁴¹ Arhiva Procuraturii orașului Deva, dosarul „Propaganda comunistă în anul 1935”.

⁴² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 361, filele 12—14.

⁴³ Arhiva M.S.P.S., dosarul nr. 175/1935—1936, filele 279, 586.

⁴⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 849, fila 71.

⁴⁵ Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 361, filele 174—175.

⁴⁶ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 816, filele 38—39; fondul nr. 16, dosarul nr. 3 845, fila 30.

Lupeni, unde se prevedeau 16 zile pe lună⁴⁷. Măsura lovea crud pe muncitori, care trebuiau să trăiască o lună cu câștigul pe 11 zile, „iar alții (cei concediați — *n.n.*) au fost condamnați pur și simplu la foame“⁴⁸.

În aceste condiții, ajunși la capătul răbdării, muncitorii minieri — comuniști, social-democrați, oameni fără de partid —, în front unic, s-au pronunțat în cadrul unor întruniri ce au avut loc în zilele de 13—16 martie pentru intrarea în grevă, cu scopul de a determina societățile carbonifere să le satisfacă revendicările⁴⁹. În cadrul adunărilor muncitorilor din Petroșeni, Lupeni, Lonea, Aninoasa, Petrila, Vulcan, după ce s-a procedat la alegerea, pe bază de front unic, a comitetelor de grevă, s-au formulat revendicările grevei: spor de salariu cu 15%, revenirea asupra concedierilor anunțate, garantarea a cel puțin 20 de schimburi lunar etc.⁵⁰ Alegerea — în lumina experienței eroicelor lupte ale ceferiștilor și petroliștilor din 1933 — a comitetelor de grevă, cuprinzând între 15 și 30 de muncitori — comuniști, social-democrați, oameni fără de partid —, constituia un succes deosebit în lupta minerilor, dovedea că în Valea Jiului, la fel ca și în alte centre ale țării, chemările P.C.R. și munca intensă a comuniștilor pe tărîmul luptei pentru unitatea de acțiune a clasei muncitoare dădeau rezultate. La adunări „au participat nu numai muncitori din toate minele și uzinele, dar și nevestele și copiii minerilor, precum și bătrîni pensionari, chestiunile ce urmau să se discute fiind de o importanță vitală pentru toată populația din acele locuri“⁵¹.

În situația în care peste 8 000 de muncitori se prezentau uniți, cu hotărîrea fermă de a intra în grevă, reprezentanții autorităților și ai societăților au trecut de urgență la analizarea situației. Între timp, în toate localitățile miniere au fost aduse noi efective de jandarmi⁵² și s-a făcut apel la țăranii din regiune ca, în caz de grevă, ei să intre la lucru în locul minerilor. Acest apel a fost de la început sortit eșecului, căci, în sînul țăranilor cărora li se adresa, existau deja mari nemulțumiri datorită faptului că de puțină vreme mulți dintre ei, la rîndul lor, fuseseră disconțați din serviciile societăților miniere, fapt care adîncise extrem de mult mizeria în care trăiau⁵³. În aceste condiții, față de aceste încercări, „majoritatea țăranilor au refuzat categoric“⁵⁴, fapt ce avea o semnificație mai adîncă, constituind o mărturie vie a pașilor înainte ce se făcuseră pe drumul făuririi alianței muncitorești-țăărănești, urmare a acțiunii desfășurate pe această linie de P.C.R. În același timp, delegației muncitorilor minieri, plecată la București la tratative, i-au fost date asigurări din partea reprezentanților societăților carbonifere că revendicările muncitorilor vor fi satisfăcute, condiționîndu-se însă aceasta de

⁴⁷ Arhiva M.S.P.S., dosarul nr. 599/1936, fila 5; „Viltoarea“, seria a III-a., anul I, nr. 6, din 8 martie 1936.

⁴⁸ Arhiva M.S.P.S., dosarul nr. 205/1935, fila 14.

⁴⁹ Arhivele statului Petroșeni, fondul Comisariatul de poliție Petroșeni, dosarul nr. 1, filele 2, 4; „Adevărul“ din 14 martie 1936.

⁵⁰ Arhiva M.S.P.S., dosarul nr. 599/1936, fila 5; dosarul nr. 205/1935, fila 8; „Adevărul“ din 14 martie 1936.

⁵¹ „Adevărul“ din 17 martie 1936.

⁵² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 361, filele 130—131.

⁵³ Arhivele statului Petroșeni, fondul Postul special de jandarmi Lupeni, dosarul nr. 1/1931.

⁵⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 816, filele 33—35.

transmiterea unui ordin telefonic în Valea Jiului ca, pînă la rezolvarea problemei doleanțelor minerilor, să fie oprite orice pregătiri pentru grevă și să se aștepte în liniște rezultatele demersurilor întreprinse⁵⁵. Deși, chiar în această formă, răspunsul primit de muncitori de la București constituia un succes al luptei lor, „cu mare greutate minerii au putut fi convinși să consimtă la suspendarea provizorie a declarării grevei generale fixate pentru 16 martie... — după cum se arăta într-o corespondență transmisă la 28 martie 1936, din Petroșeni, ziarelor „Adevărul“ și „Dimineața“, dar care nu a apărut, fiind cenzurată de autorități. Au făcut aceasta sub rezerva ca în caz de eșuare din nou a tratativelor sau dacă li se va impune din nou arbitrajul hotărîrea de grevă să fie imediat pusă în aplicare“⁵⁶.

În timp ce delegații minerilor erau plecați la București la tratative, „localurile sindicatelor zi și noapte sînt în permanență tixite de muncitori care vor să afle cu o oră mai devreme rezultatul și mersul tratativelor“⁵⁷. Așa cum nota un document al vremii, „asemenea fierbere și interes se poate constata și în sînul restului populației, care, ca nicicînd altădată, se interesează îndeaproape de mersul tratativelor de la București, încît denotă din aceasta că întreaga populație a regiunii este alături de muncitori“⁵⁸.

Această atmosferă generală nu a putut lăsa indiferente organele chemate să soluționeze conflictul de muncă din Valea Jiului, astfel că, sub presiunea masei de muncitori, la 3 aprilie 1936 s-au încheiat tratativele la București, rezultatul lor fiind adus imediat la cunoștința muncitorilor: renunțarea la concedierea celor 800 de muncitori și asigurarea lunară a cîte 17—19 schimburi fiecărui miner; în privința salarizării, majorările cerute nu au fost acceptate, în schimb s-a introdus un sistem premial de 1—6 lei pe zi, pe categorii de muncitori⁵⁹.

În felul acesta, lupta minerilor se încheia cu o victorie importantă. Succesul acțiunii lor se datora hotărîrii cu care acționaseră, dîrzeniei cu care-și susținuseră punctul de vedere în fața reprezentanților societăților. Faptul că nu le fusese acceptată ridicarea salariilor la nivelul cerut i-a mobilizat în continuare la luptă. În cadrul întrunirilor ținute la 5 aprilie în toate localitățile miniere, analizîndu-se activitatea delegaților muncitorilor la tratative, ca și a conducerilor sindicatelor miniere, s-a ajuns la concluzia că este necesară în viitor alegerea ca delegați și în conducerea sindicatelor a acelor elemente care se dovedeau în lupta zilnică apărători fideli ai intereselor muncitorimii⁶⁰.

Drept urmare, la 14 aprilie, la Petroșeni și în alte centre miniere, după ce a fost blamată activitatea elementelor oportuniste, lipsite de combativitate, au fost alese noi conducători ale sindicatelor, alcătuite din comuniști și social-democrați, partizani ai unității de acțiune⁶¹.

⁵⁵ „Lumea nouă“, anul XXX, nr. 12, din 22 martie 1936.

⁵⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 816, filele 33—35.

⁵⁷ Loc. cit., fila 41.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 361, fila 176.

⁶⁰ Loc. cit., filele 180—182.

⁶¹ Loc. cit., filele 192—194, 219—220, 226; fondul nr. 5, dosarul nr. 816, filele 50—51; fondul nr. 77, dosarul nr. 7 365, fila 121.

În cursul lunii aprilie, nemulțumirile existente printre mineri din nou s-au adâncit.

În condițiile în care promisiunea garantării celor 17—19 zile lucrătoare pe lună n-a fost respectată de societăți, asigurându-se doar cîte 13 zile pe lună⁶², la 30 mai 1936, minerii au recurs din nou la denunțarea contractului colectiv⁶³, cerînd îmbunătățirea salarizării lor cu 20—25% ș.a.⁶⁴.

Tratatativele au început la 10 iulie la Petroșeni și s-au desfășurat — cu întreruperi — pînă la 23 iulie. Dată fiind efervescența neîntreruptă a muncitorilor din întreaga Vale a Jiului, care se pronunțau pentru grevă⁶⁵, în noul contract colectiv, cu durată pînă la 1 iulie 1937, conducerea societăților a acceptat doleanțele minerilor, inclusiv o mică sporire* a salariilor⁶⁶. În acest fel, lupta minerilor Văii Jiului se solda din nou cu succese parțiale.

Așteptîndu-se la noi frămîntări printre mineri, pornite în scopul smulgerii altor îmbunătățiri, autoritățile au dispus extinderea pentru întreaga Vale a Jiului a prevederilor legii stării de asediu, fapt care a produs vii reacții în această regiune⁶⁷.

Lupta pentru contract colectiv în Valea Jiului a cunoscut o nouă etapă, începînd cu 12 mai 1937, cînd, în baza unui nou memoriu, sindicatele miniere au denunțat contractul colectiv ce expira la 1 iulie 1937⁶⁸, cerînd: sporirea salariilor cu 20%, mărirea cantității de combustibil, transportarea gratuită a minerilor detașați de societate din localitatea unde lucrează pînă la domiciliu, îmbrăcăminte de protecție⁶⁹. Și de această dată lupta minerilor s-a încheiat prin satisfacerea parțială a cerinței lor privind salarizarea (majorarea cu 5%) și obținerea altor revendicări.

*
*   *
*

Însemnate acțiuni au desfășurat minerii Văii Jiului în perioada tratată împotriva asistenței medicale nesatisfăcătoare, a lipsei măsurilor de protecția muncii⁷⁰.

⁶² Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7361, fila 201.

⁶³ Arhiva Procuraturii orașului Deva, „Dosar conținînd documente politice din anul 1936“.

⁶⁴ „Adevărul“ din 3 iulie 1936.

⁶⁵ Arhivele statului Alba Iulia, fondul Chestura de poliție Deva, dosarul nr. 1/44—1936, filele 63—64.

* În ce privește pe mineri, salariul lor creștea de la 134 la 142 lei pe zi. Toate celelalte categorii de profesioniști, precum și lucrătorii cu ziua și cei necalificați au primit, la rîndul lor, adaosuri în jur de 5 lei la sumele pe care le primeau zilnic (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7361, fila 312; „Adevărul“ din 26 iulie 1936).

⁶⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 816, filele 59—60.

⁶⁷ „Adevărul“ din 17 septembrie 1936.

⁶⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 9833, fila 22.

⁶⁹ Arhiva M.S.P.S., dosarul nr. 1014/1937; „Lumea nouă“, anul XXX, nr. 34, din 22 august 1937.

⁷⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 9394, fila 120; fondul nr. 77, dosarul nr. 7359, fila 175; dosarul nr. 7362, fila 128; dosarul nr. 7368, filele 50, 51, 52.

Numeroasele accidente de muncă au constituit de fiecare dată prilejuri pentru organizarea unor active mișcări de protest, cum s-a întâmplat, de pildă, în urma prăbușirii unui abataj la Lupeni, la 17 iulie 1935, soldată cu victime omenești ⁷¹ sau cu prilejul înmormântării unuia dintre minerii căzuți în fundul galeriei în urma accidentului produs la mina „Est“, la 13 august 1936, când procesiunea funebră a fost transformată de cei peste 4 000 de participanți într-o manifestație puternică împotriva exploatării capitaliste și pericolului fascist. Intervenind împotriva manifestațiilor, autoritățile au făcut mai multe arestări ⁷², în primul rând din rândul celor ce purtau cravate sau alte semne de culoare roșie. „Nu același lucru se petrece cu membrii așa-ziselor Gărzi de fier — nota un ziar al vremii — care continuă să poarte cămășile verzi în public, insigne și panglici verzi late de-o palmă în piept fără nici o supărare din partea autorităților. Ba, mai mult, încă, continuă a-și ține consfătuirile obișnuite, să demonstreze în corpore pe străzi, fără să aibă nevoie de vreo autorizație, ceea ce înseamnă o vădită încurajare a unei organizații ce funcționează clandestin“. Ziarul lua apoi poziție față de judecarea în fața Consiliului de război din Sibiu a unor „inculpați“, „care au reacționat contra fasciștilor pe străzile orașului“ ⁷³.

Poziția antifascistă a minerilor Văii Jiului a fost făcută cunoscut în acei ani întregii țări prin puternicele acțiuni desfășurate împotriva Gărzii de fier, a Partidului național creștin și a altor organizații și elemente fasciste. La 21 iunie 1936, de pildă, la Lupeni, muncitorimea minieră a ripostat energic pe străzi contra bandelor legionare ce se dedau la acte huliganice, scandînd lozinci fasciste și încercînd să distrugă presa democratică de la chioșcurile de ziare ⁷⁴. „Poliția — nota un ziar al vremii — n-a intervenit contra huliganilor, ci contra muncitorilor care au sărit să împiedice comiterea violențelor“ ⁷⁵. Din rîndurile acestora au fost făcute mai multe arestări. La chemarea comuniștilor, din întregul oraș s-au format coloane care au pornit să elibereze pe cei arestați. „Sute de muncitori s-au adunat în fața postului de jandarmi, protestînd și cerînd eliberarea (arestaților — *n.n.*)“ ⁷⁶. Sub presiunea masei de demonstranți, autoritățile s-au văzut nevoite să elibereze pe arestați. În aceeași zi, bandele huliganice legionare, avînd în frunte pe preotul Șandru din localitate, au atacat din nou pe muncitori, înjunghiind pe președintele sindicatului minier ⁷⁷. Față de violențele bandelor fasciste, profund indignată, întreaga muncitorime din Valea Jiului a protestat în

⁷¹ Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 359, filele 160, 163, 165.

⁷² Loc. cit., dosarul nr. 7 361, filele 347, 393.

⁷³ „Zorile“ nr. 509, din 30 septembrie 1936.

⁷⁴ Arhivele statului Deva, fondul Tribunalu'ui județului Hunedoara, dosarul P-1-2 983/1936, filele 143-154.

⁷⁵ „Adevărul“ din 26 iunie 1936.

⁷⁶ Arhivele statului Alba Iulia, fondul Chestura de poliție Deva, dosarul nr. 1/44-1936, filele 63-64.

⁷⁷ Ibid. În completarea acestor violențe, la 30 septembrie 1936, Consiliul de război al Corpului VII armată a judecat pe conducătorii muncitorilor ce manifestaseră contra huliganilor fasciști la 21 iunie și i-a condamnat la diferite pedepse, fapt care a stîrnit indignarea profundă a minerilor Văii Jiului (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 361, fila 413).

cadrul unor întruniri ce au avut loc în zilele următoare⁷⁸. La aceste întruniri, „muncitorimea a manifestat apoi pentru democrație și presă democratică și împotriva anarhiei încurajate de guvern“⁷⁹.

Departate de a se lăsa intimidati de măsurile reacționare ale autorităților, minerii Văii Jiului s-au situat în acei ani alături de lupta forțelor patriotice din întreaga țară, fiind prezenți în numeroasele acțiuni antifasciste organizate de P.C.R. Ei au adus o contribuție însemnată la obținerea succesului Frontului democratic în alegerile parlamentare parțiale din februarie 1936 în județul Hunedoara, alegeri în care, răspunzând chemării P.C.R., au candidat pe o listă comună Blocul democratic, Frontul Plugarilor, Madosz-ul, Partidul socialist (Popovici) și organizațiile locale ale P.S.D. și P.N.Ț.⁸⁰ În legătură cu acordul exprimat de organizația județeană a P.S.D. de a colabora în alegeri cu Frontul democratic, se cuvine a fi subliniat acest fapt ca unul dintre succesele deosebite dobândite în acea perioadă de mișcarea muncitorească din țara noastră pe tărîmul luptei pentru unitatea de acțiune a clasei muncitoare. În acest fel, unitatea sindicală încheiată jos, în vîltoarea acțiunilor muncitorești de masă pentru dobîndirea revendicărilor vitale ale minerilor, se extindea în Valea Jiului în forme mai largi, menite să asigure succesele forțelor democratice în alegeri împotriva candidaților guvernamentali și a celor fasciști.

Un prilej deosebit de afirmare a voinței de luptă antifascistă a minerilor l-a constituit în fiecare an sărbătorirea zilei de 1 Mai în Valea Jiului. La 1 Mai 1934, de pildă, în pofida măsurilor de teroare instituite de autorități, în Valea Jiului au avut loc entuziaste întruniri, în cadrul cărora s-a protestat contra exploatării capitaliste, pericolului fascist, contra loviturilor date de hitlerism clasei muncitoare pe plan internațional⁸¹. Participanții la întruniri au trimis saluturi de îmbărbătare clasei muncitoare din diferite țări aflate în lupta împotriva fascismului.

În cadrul întrunirilor de 1 Mai, ca și al acelor ocazionate de alte prilejuri, minerii Văii Jiului au manifestat în acei ani pentru suveranitatea și independența țării, împotriva tendințelor cercurilor imperialiste internaționale de revizuire a tratatelor de pace încheiate. Plasîndu-se pe poziția înaintată a P.C.R., minerii Văii Jiului, alături de întreaga clasă muncitoare, se declarau gata a apăra în acei ani cu arma în mînă frontierele țării în cazul unei agresiuni din exterior. „Comuniștii, conștienți de aceasta (pericolul revizionismului teritorial — *n.n.*), într-un eventual război pornit de revizionişti, îşi oferă şi ei serviciile lor statului“⁸² — erau concluziile cu care se încheia consfătuirea convocată la Cluj, la 13 iunie 1936, la care comitetul regional al P.C.R. convocase și pe delegații minerilor Văii Jiului. Această acțiune a căpătat o actuali-

⁷⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 361, filele 252—262.

⁷⁹ „Adevărul“ din 3 iulie 1936.

⁸⁰ Detalii vezi în articolul lui Gh. Ioniță: „Succesul forțelor democratice, sub conducerea P.C.R., în alegerile parțiale din februarie 1936“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 5/1961, pag. 51—65.

⁸¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 354, filele 1—9, 27.

⁸² Loc. cit., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 844, filele 29, 30, 31, 32.

tate deosebită în perioada următoare. Cum nota la 14 ianuarie 1937 un raport al Chesturii de poliție Deva, „în ultimul timp, o serie de evenimente de natură politică și socială au contribuit la o răscolire sufletească a populației din regiunea Văii Jiului“. Raportul avea în vedere discursul revizionist rostit de Mussolini la Milano, vizita lui Horthy în Italia, ca și întreaga campanie revizionistă dusă de cercurile conducătoare din Ungaria horthystă care „...îi neliniștea pe toți“⁸³.

Poziția internaționalistă a clasei muncitoare din țara noastră, de sprijinire a luptei proletariatului din alte țări contra fascismului, pentru libertate și pace și-a găsit în acei ani reflectarea și în acțiunile minerilor Văii Jiului. Fie că au protestat în cadrul întrunirilor lor contra reprimării insurecției antifasciste din Viena, contra agresivității fascismului în Germania și Spania⁸⁴, fie că au colectat și trimis ajutoare insurgenților vienezi, republicanilor spanioli etc.⁸⁵, minerii Văii Jiului s-au situat pe pozițiile înaintate ale întregii clase muncitoare din România contra pericolului fascist, pentru democrație și pace, pentru viitorul luminos al popoarelor.

*

În perioada tratată, caracterizată printr-o mare combativitate a clasei muncitoare în general, care acționa în front unic pentru revendicări din cele mai diverse, lupta dusă de muncitorii minieri a obligat, la intervale scurte, pe reprezentanții societăților carbonifere să vină la masa tratativelor și de fiecare dată să satisfacă parțial sau în totalitate doleanțele acestora. Sub amenințarea cu greva, societățile au fost nevoite să revină asupra concedierilor, în unele cazuri intervenind chiar guvernul, așa cum s-a făcut, de pildă, cu anularea de către primul ministru Gh. Tătărașcu a concedierii celor peste 1 800 de muncitori proiectată pentru 1 iunie 1935⁸⁶.

În fruntea luptei minerilor au fost în tot acest timp comuniștii, care i-au mobilizat și organizat pe muncitori pentru trecerea la grevă, în cazul când societățile n-ar fi renunțat la atacurile lor. „Întreaga muncitorime minieră să se ridice unită, puternică împotriva atacului sălbatic capitalist. Nici o concediere să nu se facă“⁸⁷ — preciza „Scînteia“ în articolul-chemare: „Muncitori minieri din Valea Jiului“. „Muncitorii minieri trebuie să tragă învățăminte din acțiunile muncitorilor din întreaga țară și din propriile lor acțiuni de pînă acum“ — se spunea în continuare, iar în încheiere se făcea apelul că „întreaga muncitorime din toată țara trebuie să sprijine frățește luptele minerilor din Valea Jiului“.

⁸³ Loc. cit., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 368, fila 4.

⁸⁴ Loc. cit., dosarul nr. 7 359, filele 268, 314, 354, 355.

⁸⁵ Loc. cit., fondul nr. 16, dosarul nr. 3 824, fila 549; „Lumea nouă“, anul XXVIII, nr. 16 și 18, din 15 și 29 aprilie 1934.

⁸⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 77, dosarul nr. 7 359, filele 210—226.

⁸⁷ „Scînteia“, anul V, nr. 15, din 24 mai 1935.

Analiza multiplelor aspecte legate de acțiunile revoluționare duse de minerii Văii Jiului în anii 1934—1937 demonstrează că și în acei ani ei s-au situat în primele rînduri ale proletariatului român în lupta împotriva exploatării capitaliste și a pericolului fascist. Sub conducerea comuniștilor, ei au întreprins numeroase acțiuni, a căror principală caracteristică a constituit-o împletirea caracterului economic cu cel politic antifascist. Existența în acest bazin carbonifer a unei stări de spirit revoluționare vădea potențialul de luptă al acestui detașament al clasei muncitoare din România, hotărîtă să ducă lupta în fruntea întregului popor — sub conducerea P.C.R. — împotriva dictaturii regale, iar apoi contra dictaturii militare-fasciste și războiului hitlerist, pentru independența și suveranitatea patriei, luptă ce a culminat cu victoria insurecției antifasciste din august 1944 și instaurarea regimului democrat-popular.

Lupta oamenilor muncii din Dobrogea împotriva dictaturii militare-fasciste (1941-1944)

I. IACOȘ

Oamenii muncii din Dobrogea, mobilizați de comuniști, au desfășurat în anii 1941 — august 1944, alături de întregul nostru popor, numeroase acțiuni împotriva exploatării capitaliste, a dictaturii militare-fasciste și a mașinii de război hitleriste.

Această luptă s-a desfășurat în condiții deosebit de grele. Regimul militar-fascist, caracterizat prin metode de guvernare teroriste, a dus la lichidarea oricăror drepturi și libertăți democratice, dreptul la asociere a fost interzis, iar organizațiile profesionale — breslele — au fost dizolvate, răpindu-se astfel clasei muncitoare și ultima posibilitate de a-și exprima doleanțele economice și politice; au fost interzise întrunirile și demonstrațiile, participarea la orice acțiune patriotică era crunt reprimată, iar organizatorii ei pedepsiți cu ani grei de închisoare, mergând pînă la condamnarea la moarte. Totuși, înfruntînd toate greutățile, comuniștii au reușit să găsească formele și metodele de activitate pentru mobilizarea maselor populare la luptă împotriva dictaturii militare-fasciste, pentru răsturnarea ei, pentru alungarea trupelor fasciste din țară, pentru instaurarea unui guvern democratic.

Dobrogea, regiune slab dezvoltată pe atunci, cu un proletariat dispersat în zeci de întreprinderi mici, constituia totuși, prin cel mai mare port maritim al țării — Constanța —, precum și prin porturile dunărene (Cernavodă, Hirșova, Tulcea, Sulina), o zonă strategică importantă în planurile militare ale dictaturii antonesciene și ale Germaniei hitleriste. De aceea, dictatura militară-fascistă a acordat o importanță specială măsurilor represive ce trebuiau luate contra mișcării muncitorești și antifasciste în această regiune a țării. În acest scop, Dobrogea a fost declarată zonă de operații, iar în porturile dunărene și maritime, în special în Constanța și Cernavodă, au fost instalate comandamente germane și dislocate numeroase trupe hitleriste. O mare parte dintre elementele revoluționare, în frunte cu comuniștii, au fost internate în lagăre sau li s-a stabilit domiciliu forțat în alte regiuni.

Întreprinderile industriale din Dobrogea * care prezentau interes pentru purtarea războiului hitlerist, ca și cele din restul țării, au fost militarizate, iar muncitorii supuși unui regim militar. Lipsa brațelor de muncă în industrie, datorită concentrărilor și războiului, a fost completată prin prelungirea zilei de muncă la 10—12 ore, prin folosirea pe scară tot mai largă a muncii minorilor și femeilor¹.

Condițiile de muncă și de trai ale muncitorilor și ale celorlalte pături sociale din Dobrogea, ca urmare a războiului, a jafului hitlerist, a numeroaselor trupe dislocate în această zonă, erau din ce în ce mai grele. Se simțea pe zi ce trecea lipsa pe piață a produselor alimentare, a îmbrăcăminte și încălțăminte, fapt ce permitea să se facă o speculă rar întâlnită cu aceste produse².

Nivelul scăzut al salariilor și rămânerea lor mereu în urmă și în proporții tot mai mari față de prețurile produselor alimentare și industriale aveau repercusiuni grave asupra vieții oamenilor muncii. În timp ce între 1941 și 1944 prețurile alimentare, îmbrăcăminte și încălțăminte au crescut de 3—4 ori, salariile au sporit doar de 2,3 ori³. Într-un raport al Prefecturii județului Constanța, din ianuarie 1944, referitor la această stare de lucruri, se menționa că „atît articolele de primă necesitate, cît și celelalte articole se vînd pretutindeni la prețuri foarte ridicate, în așa fel că costul vieții s-a majorat cu mult peste puterile pe care fiecare le poate suporta”⁴.

La înrăutățirea vieții oamenilor muncii a contribuit și mărirea, an de an, a impozitelor directe și indirecte, determinate de cheltuielile de război, de aservirea și jefuirea economică a României de către Germania hitleristă. Așa, de exemplu, din anul 1940 și pînă în 1944 impozitele au crescut de 5 ori⁵. La această stare de lucruri se mai adăugau prestațiile ce trebuiau făcute lunar, reținerile din salariu pentru „înzestrarea armatei”, sistarea plății concediilor de odihnă și de boală de către patroni, nerespectarea repausului duminical, a măsurilor de protecția muncii, toate acestea fiind practicate de capitaliști sub scutul „legilor de război”⁶.

* În regiunea Dobrogea, în anul 1941 existau 990 de întreprinderi industriale și comerciale cu 15 833 de muncitori. Între acestea, mai importante aveau: Șantierul naval Constanța (S.N.C.) cu cca. 400 de muncitori; portul Constanța cu cca. 1 300 de muncitori; Sulina și Tulcea cu cca. 500 de muncitori fiecare; Atelierele C.F.R.-Palas cu cca. 400 de muncitori; Fabrica de ciment Cernavodă cu cca. 300 de muncitori; Fabrica de șuruburi din Cernavodă cu cca. 200 de muncitori; societățile petroliere: „Concordia” cu cca. 300 de muncitori, „Astra română” cu cca. 200 de muncitori; Societatea de transport „Săgeata” cu cca. 100 de muncitori; Tesătoria „Dobrogeana” cu cca. 300 de muncitori; Fabrica „Getta” cu 100 de muncitori; carierele de piatră „Ovidiu”, „Granit-Turcoaia”, „Iacob-Deal”, Topalu cu cca. 600 de muncitori, mina „Altîn-Tepe” cu cca. 200 de muncitori etc.

¹ Arhivele statului Dobrogea, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. XXIII/1942—1943, filele 21—28.

² Arhiva Procuraturii orașului Constanța, fondul Parchetul Tribunalului Constanța, dosarul nr. 384/1943, fila 71.

³ A. Vijoli: „Sistemul bănesc în slujba claselor exploatatoare din România”, Editura științifică, 1958, pag. 320.

⁴ Arhiva Sfatului popular regional Dobrogea, fondul Prefectura județului Constanța, dosarul nr. 94/1944, fila 82.

⁵ A. Vijoli, Op. cit., pag. 312.

⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7 210, filele 199—201.

Măsurilor sălbatice de exploatare, terorii fasciste și războiului hitlerist, masele populare, în frunte cu clasa muncitoare, organizate și conduse de partidul comunist, le-au răspuns printr-o luptă neîntreruptă. Comuniștii, cei mai dîrzi și devotați luptători pentru interesele vitale ale poporului român, punîndu-și adesea viața în primejdie, au desfășurat o intensă muncă politică de lămurire a maselor populare asupra consecințelor nefaste ale dictaturii militare-fasciste și ale politicii antinaționale a acesteia; ei au inițiat, organizat și condus numeroase acțiuni împotriva exploatării capitaliste, a dictaturii și mașinii de război fasciste.

Propaganda antifascistă desfășurată de P.C.R. a îmbrăcat forme multiple, avînd un rol însemnat în dezvoltarea luptei maselor populare⁷. Comitetul regional Dobrogea al P.C.R. a desfășurat o muncă susținută în rîndul clasei muncitoare și al celorlalți oameni ai muncii pentru organizarea luptei lor. Au fost editate și răspîndite manifeste ale organizațiilor centrale și locale ale Partidului Comunist din România, Uniunii Tineretului Comunist, Ajutorului Roșu în întreprinderi și la sate, pe străzi sau în piețe publice, manifeste care au menținut combativitatea ridicată a maselor populare, le-au mobilizat la luptă pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste, scoaterea țării din războiul antisovietic și alăturarea la coaliția antihitleristă. Asemenea manifeste au fost difuzate în porturile Constanța, Sulina și Tulcea, la Atelierele C.F.R.-Palas, în întreprinderi din Constanța, Cernavodă, Mangalia, precum și în comunele Gîrlaci, Chilia Veche, Jurilovca, Basarabi, Ovidiu, Cerna, Turcoaia etc.⁸. Într-unul dintre aceste manifeste, editat de Comitetul regional Dobrogea al P.C.R., în februarie 1941, după ce se demascau dictatura militară-fascistă și politica ei reacționară, antinațională, masele erau chemate la rezistență. „Comitetul regional Dobrogea al P.C.R. — se spunea în manifest — vă cheamă la luptă hotărîtă... respingeți dictatura antonesciană...”⁹.

Pe linia muncii de propagandă, Comitetul regional Dobrogea al P.C.R. a editat, în aprilie 1941, un ziar local ilegal, intitulat „Adevărul dobrogean”¹⁰. Oglindind starea de spirit din Dobrogea, ziarul a publicat o serie de articole care se refereau la activitatea și lupta muncitorimii din Dobrogea, demascînd, în același timp, dictatura militară-fascistă și agresiunea hitleristă din Balcani. „Un gînd și un strigăt să ne unească. Nu vrem război, ci drept la viață, la cultură, vrem pace!”¹¹ — se spunea într-unul dintre articolele ziarului.

Prin intermediul comuniștilor, între care amintim pe Filimon Sîrbu, Dumitru Dumitriu, Olteanu Dumitru, Mesia Hacıarian, Dumitru Dionisie și alții, Comitetul regional Dobrogea al P.C.R. a desfășurat și o intensă muncă organizatorică în rîndurile muncitorimii și ale celorlalte pături sociale. Așa, de pildă, au fost create noi celule de partid la Direcția portu-

⁷ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R. (A.I.I.P.), cota Ab. XXV—3, fila 9.

⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 13, dosarul nr. 3 412, filele 124, 125, 128, 138; dosarul nr. 3 413, filele 63, 73, 150; dosarul nr. 3 494, fila 252.

⁹ A.I.I.P., cota A. XXV—16.

¹⁰ „Adevărul dobrogean”, anul I, nr. 1, din aprilie 1941.

¹¹ Ibid.

rilor maritime din Constanța, la societățile petroliere „Concordia“, „Româno-americană“, la Fabrica „Getta“, la Atelierele C.F.R.-Palas, la Tulcea, Sulina etc.¹². În același timp au fost desemnați delegați din întreprinderi și ateliere care să reprezinte interesele muncitorilor în fața capitaliștilor. În acest fel, comuniștii au reușit, în ciuda legilor de război, să găsească forme de activitate adecvate pentru menținerea și întărirea legăturilor lor cu masele. Ilustrând această activitate a comuniștilor în rândurile muncitorilor, un raport al Chesturii de poliție din Constanța aprecia în aprilie 1941: „În localitate avem formațiuni bine organizate, care desfășoară o activitate destul de intensă prin comitetele de fabrici, ateliere și întreprinderi“¹³.

Încă de la instaurarea dictaturii militare-fasciste, în toamna anului 1940, autoritățile fasciste au întreprins o acțiune generală de descoperire și arestare a numeroși patrioți, și în primul rând a comuniștilor și a celorlalți revoluționari din mișcarea muncitorească. În noiembrie 1940, la Constanța, Tulcea, Sulina, Cernavodă au fost făcute numeroase razii și percheziții domiciliare la cei cunoscuți de poliție că au activat și simpatizat cu mișcarea revoluționară. De fiecare dată au fost arestate numeroase persoane și trimise în lagăre sau în detașamente de muncă¹⁴. La 3 iulie 1941, la numai câteva zile după intrarea României în războiul hitlerist, în urma arestărilor efectuate de autoritățile polițienestrești au fost condamnați la moarte tânărul comunist Filimon Sirbu * și la muncă silnică între 15 și 20 de ani alți patru tineri¹⁵. Arestările au continuat și în cursul anilor următori. Astfel, în aprilie 1943, la Constanța au fost arestați un grup de 47 muncitori de la Șantierul naval Constanța, Atelierele C.F.R.-Palas și din alte întreprinderi, între care se afla aproape întreg comitetul regional al P.C.R. După ce timp de aproape 4 luni de zile au fost supuși torturilor, la care au participat activ și reprezentanți ai Gestapoului, în august 1943 a început procesul lor, judecat de Curtea marțială a Corpului II armată¹⁶. Deși n-au putut găsi probe de vinovăție împotriva celor judecați, autoritățile dictaturii militare-fasciste au condamnat pe majoritatea acestora la zeci de ani de muncă silnică, la închisoare, pe diferite termene, internări în lagăre, iar pe 3 dintre ei i-au condamnat la moarte¹⁷. Prin măsuri represive, prin arestarea și deportarea a zeci și zeci de revoluționari și patrioți, autoritățile locale ale dictaturii militare-fasciste au urmărit să înfricoșeze și să intimideze

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 13, dosarul nr. 3 413, filele 83, 88 ; fondul nr. 9, dosarul nr. 2 485, fila 28 ; dosarul nr. 2 501, fila 292.

¹³ Loc. cit., fondul nr. 13, dosarul nr. 3 481, fila 463.

¹⁴ Loc. cit., dosarul nr. 3 479, fila 68 ; dosarul nr. 3 481, filele 188—189 ; dosarul nr. 3 482, filele 264—269 ; fondul nr. 9, dosarul nr. 2 489, filele 65—68.

* Vezi mai pe larg în „Luptători pentru pace, socialism și fericirea poporului“, Editura tineretului, 1955, pag. 213.

¹⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 13, dosarul nr. 3 413, filele 121, 126, 149.

¹⁶ Loc. cit., dosarul nr. 3 491, fila 18 ; dosarul nr. 3 410, filele 15—17.

¹⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 70, dosarul nr. 6 592, filele 61—62 ; fondul nr. 13, dosarul nr. 3 488, fila 21 ; dosarul nr. 3 415, fila 170 ; fondul nr. 74, dosarul nr. 7 212, fila 132 ; Arhiva Procuraturii orașului Constanța, fondul Parchetului Tribunalului Constanța, dosarul nr. 384/1943, filele 126—132 ; Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 296/88, fila 122.

masele populare, să reducă la tăcere pe cei ce se ridicau la luptă, ca, în felul acesta, să asigure „liniștea” și „ordinea” impuse de fasciști.

În locul celor arestați se ridicau însă noi luptători, legăturile cu întreprinderile erau restabilite, în mișcare erau atrase noi forțe decise să lupte împotriva dictaturii militare-fasciste, pentru ieșirea României din războiul hitlerist.

O formă de manifestare a populației muncitoare din Dobrogea împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist a constituit-o lanțul de acțiuni muncitorești și conflicte colective de muncă ce au avut loc în acei ani. Cu toate că legile dictatoriale interziceau orice sistare a lucrului ca și acțiunile colective, muncitorii din Dobrogea, la chemarea comuniștilor, au desfășurat numeroase asemenea acțiuni, care, într-un fel sau altul, au lovit în mașina de război hitleristă. Ținând seama de înrăutățirea situației economice a muncitorilor, înrăutățire cauzată în special de război și de jaful hitlerist din țară, majoritatea acțiunilor au început printr-o largă campanie revendicativă și de încheiere a unor noi contracte colective de muncă. Analizând natura revendicărilor muncitorești și cauzele care au generat conflictele colective de muncă se constată că ele au fost aceleași pe întreaga țară: majorarea salariilor în raport cu scumpetea, plata orelor suplimentare, reglementarea și plata zilelor de concediu, încetarea prelungirii excesive a zilei de lucru, sistarea reținerilor din salarii a unor sume pentru prestații, pentru „împrumutul de înzestrare” impus de guvernul dictaturii militare-fasciste, încetarea terorii fasciste exercitată de comandanții militari din fabrici ș.a.

Concludent pentru desfășurarea conflictelor colective de muncă este faptul că muncitorii, la îndrumarea comuniștilor, și-au numit din rândurile lor delegați pe fabrică, ateliere sau secții, care participau la tratative și le reprezentau interesele în fața capitaliștilor. În pregătirea declanșării conflictelor colective de muncă și a grevelor, un mare număr de comuniști și simpatizanți ai P.C.R., printre care Codreanu Gh., Iuga Gh., Marian Ion, Grigore Popa, Ciocan Marin, Panait Vanghele, au acordat o mare atenție includerii în memoriile de revendicări a acelor deziderate care corespundeau cel mai bine intereselor întregii mase de lucrători, spre a se putea asigura în acest fel lupta unită și solidară contra exploataților.

Din analiza materialelor cercetate rezultă că, în anii 1941 — august 1944, în Dobrogea au avut loc 145 de conflicte colective de muncă, din care 14 s-au transformat în greve; la aceste conflicte au participat peste 26 000 de muncitori¹⁸. Urmărind desfășurarea și gruparea acțiunilor pe ramuri principale de activitate, constatăm că majoritatea acestora au avut loc în porturi (Constanța, Tulcea, Sulina), la Șantierul naval Constanța, la carierele de piatră și la întreprinderile industriale din Cernavodă, Constanța, Tulcea, Mangalia. O caracteristică a acțiunilor muncitorești din Dobrogea din acei ani rezidă în faptul că ele au început în majoritatea cazurilor direct între lucrători și patroni

¹⁸ Datele au fost întocmite pe baza materialelor aflate în Arhiva C.C. al P.M.R.; Arhivele statului Dobrogea, fondul Inspectoratul muncii și Camera de muncă; Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale, fondul Ministerului Muncii și Arhiva Căpităniei portului Constanța.

și numai pe parcurs a intervenit Inspectoratul muncii în reglementarea conflictului sau deferirea lui Comisiei de arbitraj. În ceea ce privește durata conflictelor colective de muncă, ele au ținut de la 1—3 zile la 3—4 luni, predominând însă conflictele cu o durată medie de 1—2 săptămâni.

Una dintre primele acțiuni de la începutul anului 1941 a fost conflictul colectiv de muncă dintre lucrătorii cerealieri din portul Constanța și Agenția „Bessi“, a firmelor germane pentru exportul de cereale. Conflictul a început la 16 ianuarie prin prezentarea de către delegația muncitorilor a unui memoriu de revendicări prin care cereau, între altele: majorarea salariilor cu 150%, plata orelor suplimentare și încheierea unui nou contract colectiv¹⁹. Întrucât capitaliștii au refuzat să discute cu delegația muncitorilor, conflictul a fost înaintat Inspectoratului muncii Constanța, unde tratativele au durat mai multe zile. Starea de spirit agitată din rîndurile muncitorilor a determinat administrațiile respective să cedeze și să accepte, în cele din urmă, parțial, cererile muncitorilor, majorînd salariile cu 80% și încheind un nou contract colectiv. Un succes deosebit al muncitorilor, îndrumați de organizația P.C.R. din port, l-a constituit recunoașterea de către conducerea agenției a delegației muncitorești care să trateze cu patronii ori de cîte ori se vor ivi diferende.

În cursul lunii mai 1941, din inițiativa comuniștilor, celelalte categorii de muncitori din port: vaporeni, cei de la cherestea, magazii, petrol, rujari, căruțași etc. și-au ales delegați care au prezentat un memoriu colectiv de revendicări pentru toate categoriile de muncitori din port și care cuprindea, în linii mari, aceleași revendicări ca ale cerealiștilor²⁰. Munca desfășurată de comuniști a dus, cu prilejul acestui conflict colectiv de muncă, la realizarea unității de acțiune în rîndurile muncitorilor din port, în fața căreia patronii au fost nevoiți să accepte ducerea tratativelor nu cu fiecare categorie de lucrători în parte — cum au încercat —, ci în colectiv, cu reprezentanții întregii mase de muncitori. Aceasta în ciuda faptului că s-a recurs și la presiuni, autoritățile polițienești făcînd în perioada tratativelor numeroase descinderi la domiciliile muncitorilor cunoscuți pentru activitatea lor revoluționară sau la cei care simpatizau cu comuniștii și, operînd arestări, tocmai în scopul înăbușirii luptei muncitorilor, al împiedicării generalizării conflictului.

Din partea muncitorilor la tratativele cu reprezentanții întreprinderilor Societății maritime române, Direcției porturilor maritime, firmelor „Schenker“, „Hansa Română“, „Bessi“ ș.a. au participat 22 de delegați²¹. În luna iunie 1941 a fost încheiat contractul colectiv care prevedea majorarea salariilor între 50 și 100% și alte revendicări cerute de muncitori. Referindu-se la activitatea desfășurată de comuniști în rîndurile muncitorilor din port, precum și la starea de spirit agitată ce a domnit în tot timpul desfășurării tratativelor, autoritățile locale semnalau că „printre muncitorii din port se desfășoară o vie activitate“,

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7 210, filele 10—12.

²⁰ Loc. cit., fila 178.

²¹ Arhivele statului Dobrogea, fondul Camera de muncă, pachetul nr. 74, dosarul nr. 111/1941, filele 11—12.

folosindu-se „intervenții oficiale, proteste și chiar amenințări cu greva“ pentru cucerirea noilor contracte colective de muncă²².

Adeseori muncitorii, pentru a-și impune dreptele lor cereri, au recurs la grevă. Așa, de exemplu, cei aproape 200 muncitori de la carierele de piatră „Canara“ și „Ovidiu“, în ziua de 12 februarie 1941, au declarat că nu înțeleg a mai continua munca, deoarece patronii au refuzat să le satisfacă cererea de majorare a salariilor. Întrucât carierele lucrau pentru furnizarea de piatră unor lucrări militare urgente, autoritățile au intervenit imediat în conflict. Postul de jandarmi împreună cu comandantul militar au dispus nu numai arestarea delegaților greviștilor, dar au obligat pe muncitori să reia lucrul, amenințându-i cu trimiterea în judecată în fața Curții marțiale. Cu toate acestea, timp de 3 zile „nici unul din lucrători nu a mai venit la lucru“²³, Direcția porturilor maritime, de care aparțineau carierele, împreună cu comandamentul militar fiind astfel nevoite să satisfacă în parte revendicările muncitorilor. Și la carierele de piatră de la societățile „Via“, „Granit-Turcoaia“, „Iacob-Deal“, „Mariella — Topalu“ etc., unde lucrau peste o mie de muncitori, au avut loc în anii 1942 și 1943 mari agitații, unele transformându-se în greve²⁴.

De asemenea, în luna mai 1942, au sistat lucrul muncitorii de la societățile „Beton Monier“ și „Wiffo“, care lucrau la conducta de petrol Cernavodă—Constanța²⁵, lucrare care era în directă legătură cu operațiile militare²⁶. În urma tratativelor purtate de delegații muncitorilor cu reprezentanții societăților în prezența autorităților, salariile muncitorilor au fost majorate cu 20%, unii funcționari abuzivi au fost concediați, iar sumele pentru orele suplimentare neachitate sau „calculate greșit“ au fost recalculat și achitate²⁷.

Acțiuni greviste cu același caracter și pentru aceleași revendicări au mai avut loc la Societatea petrolieră „Astra-română“ — Constanța (iulie 1942)²⁸, la Ș.N.C. antrepriza „Grapini și Temo“ (august 1942)²⁹, la Fabrica „Industria inului «Fuiorul dobrogean»“ — Mangalia (septembrie 1942)³⁰, în rîndul căruțașilor din portul Tulcea (octombrie 1942)³¹, la Fabrica de sticlă din Cernavodă (iulie 1943)³².

²² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7 210, fila 11; fondul nr. 13, dosarul nr. 3 413, fila 78.

²³ Arhiva Căpităniei portului Constanța, dosarul nr. 32/1941, filele 137—138.

²⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 70, dosarul nr. 6 588, fila 130; fondul nr. 74, dosarul nr. 7 211, fila 212; Arhivele statului Dobrogea, fondul Camera de muncă, pachetul nr. 77, dosarul nr. 138/1942, filele 37, 44.

²⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7 211, filele 66, 79.

²⁶ Loc. cit., filele 127—128. Este semnificativ de menționat că la ancheta făcută au participat șeful biroului de siguranță Constanța, reprezentanți din partea Inspectoratului regional al poliției Constanța, ai Inspectoratului muncii Constanța, ai Ministerului Muncii și ai Comandamentului german, care au făcut totul pentru aplanarea grabnică a conflictului (Loc. cit., filele 43—44).

²⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 13, dosarul nr. 3 466, filele 126—127.

²⁸ Loc. cit., fondul nr. 74, dosarul nr. 7 210, filele 185, 188.

²⁹ Loc. cit., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 067, filele 394, 407; fondul nr. 74, dosarul nr. 7 211, fila 189.

³⁰ Loc. cit., fondul nr. 74, dosarul nr. 7 211, fila 214.

³¹ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 317/73, fila 105.

³² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7 212, fila 55.

Pe lângă problema salariilor și a altor revendicări ridicate, muncitorii protestau tot mai des împotriva metodelor hitleriste de „organizare a muncii“, a terorii exercitate în întreprinderile militarizate, împotriva reținerilor ce li se făceau din salarii pentru „înzestrarea armatei“ și a amenziilor ce li se aplicau nejustificat. În rapoartele lor către guvernul fascist, autoritățile locale semnalau adesea caracterul politic al acțiunilor din întreprinderile militarizate, ca, de pildă, cele din iunie 1942 de la Fabrica „Getta“ din Constanța, unde se confecționau paturi de arme³³, din 1943 de la Fabrica „Talpa“ din Tulcea³⁴, de la Fabrica de ciment și de la Fabrica de șuruburi din Cernavodă³⁵, de la Direcția Dunării maritime din Sulina³⁶ ș.a.

Insemnate acțiuni au organizat, în anul 1943, muncitorii din Constanța, nemulțumiți din pricina reținerilor abuzive din salarii, care ajungeau pînă la 14%*, purtării samavolnice a unor agenți de port, abuzurilor și neregulilor Comisiei muncii din port etc.³⁷. Agitațiile muncitorești, luînd proporții, au dus la trimiterea la fața locului, în mai 1943, a unei comisii formate din reprezentanți ai Ministerului Apărării Naționale, Ministerului Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale, precum și ai Inspectoratului muncii Constanța; în urma unei anchete care a durat două luni de zile, comisia a fost nevoită să recunoască justetea nemulțumirilor muncitorilor³⁸. Ancheta a avut și o urmare imediată; președintele Comisiei muncii din port a fost schimbat, iar unii căpitani și agenți de port au fost mutați disciplinar în alte locuri³⁹. Nemulțumiri adînci s-au manifestat în februarie 1943 și în rîndurile personalului de la serviciile C.F.R. din Constanța, la Atelierele C.F.R.-Palas și la Depoul de locomotive C.F.R. din portul Constanța⁴⁰.

Toate aceste acțiuni muncitorești, variate și permanente expresii ale miniei maselor muncitoare împotriva fascismului și a războiului hitlerist, vedeau existența condițiilor necesare pentru organizarea unor acțiuni superioare de luptă. Acest fapt era oglindit și de variatele acțiuni de sabotare a mașinii de război fasciste, practicate cu succes și în Dobrogea — la fel ca în întreaga țară — de către patrioți, adeseori rămași necunoscuți, dar ale căror fapte eroice s-au încadrat la loc de cinste în lupta generală dusă de poporul român în acei ani. Așa, de

³³ La 2 iunie 1942, muncitorii, în semn de protest împotriva samavolniciilor comandanților militari, după terminarea lucrului s-au adunat într-o sală a fabricii, iar o delegație a cerut directorului să ia măsuri pentru remedierea situației (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7211, filele 91—92; Arhivele statului Dobrogea, fondul Camera de muncă, pachetul nr. 77, dosarul nr. 132/1942, fila 2).

³⁴ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7212, filele 135—136.
³⁵ Loc. cit., fila 106.

³⁶ Arhiva Militiei raionale Tulcea, dosarul nr. 29/1942—1943, filele 278—280.

* Din salariile muncitorilor se rețineau: 4% pentru asigurările sociale, 3% pentru conducătorii de muncă, 2% pentru fondul concentrațiilor, 2% pentru fondul eroilor, 1,50% pentru comisia muncii, 0,50% pentru Camera de muncă, 0,30% pentru fondul de construcții (Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7211, fila 140).

³⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7212, fila 12.

³⁸ Arhiva Ministerului Sănătății și Prevederilor Sociale (A.M.S.P.S.), fondul Ministerului Muncii, dosarul nr. 3221/1943, filele 3—5; dosarul nr. 3438, fila 2.

³⁹ Arhiva Căpităniei portului Constanța, dosar „Confidențial“/1943, fila 19.

⁴⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 74, dosarul nr. 7211, fila 257; dosarul nr. 7212, fila 74.

exemplu, în februarie 1941 a fost tăiat cablul electric al farului din portul Constanța⁴¹; în iunie același an au fost incendiate depozitele de cherestea din port, situate în spatele silozului, producând pagube serioase în cherestea, cereale, bumbac etc.⁴²; în iulie 1941, un grup de muncitori din Constanța au tăiat cablul electric de mare tensiune care alimenta reflectoarele antiaeriene hitleriste din Obor⁴³.

O importantă acțiune de sabotaj inițiată de organizația P.C.R. a fost îndeplinită de către muncitorii de la Șantierul naval care lucrau la repararea navelor de război; aci, în mai multe rînduri a fost întîrziată predarea lucrărilor cu cîte 3—4 săptămîni și uneori și mai mult. Așa, de pildă, în vara anului 1942, la distrugătoarele „Mărăști” și „Mărășești” supapele de siguranță de la căldările cazanelor au fost montate defectuos încît, neputînd rezista presiunii la care au fost supuse, au trebuit să fie schimbate. Toată operația de demontare și montare a lor a durat peste două săptămîni. De asemenea, la fostele nave de război „Ferdinand” și „Regina Maria”, care aveau crăpate corpurile turbinelor, muncitorii au trăgănat lucrările de reparare aproape 3 luni de zile. Acțiuni similare de sabotaj s-au petrecut și la nava „Lola”, la submarinul „Delfinul”, la petrolierul „Elba 5”. Avarierea, în mai 1943, a navei de război „Harkov” de sub pavilion german și a vedetei rapide germane S-28 în portul Constanța au produs un efect deosebit asupra opiniei publice⁴⁴.

O altă acțiune de sabotaj organizată de către comuniștii din Constanța a fost aceea din noaptea de 23/24 aprilie 1943, cînd a fost incendiată magazia de alimente a marinei germane din localitate*. În aceeași noapte, în oraș au fost difuzate manifeste ale P.C.R. și au fost imprimate pe zidurile caselor din strada Griviței, din Obor și de la Uzina electrică lozinci ca: „Afară cu nemții din țară”, „Jos dictatura fascistă”, „Nu vrem război”⁴⁵. La Atelierele C.F.R.-Palas și în portul Constanța s-a folosit pe scară largă acțiunea de tăiere a tuburilor de cauciuc de la frînele cu aer ale vagoanelor ce staționau aici⁴⁶.

Elaborarea de către cadrele de bază ale Partidului Comunist din România, în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, în august 1943, a planului de măsuri pentru întărirea partidului, unirea tuturor forțelor antifasciste în vederea scoaterii țării din războiul hitlerist și alăturării ei la coaliția antihitleristă și pentru înlăturarea dictaturii militare — fasciste, s-a resimțit și în munca comuniștilor dobrogeni, în acțiunile maselor populare din această regiune. Organizația regională

⁴¹ Arhiva Căpităniei portului Constanța, dosarul nr. 32/1941, fila 182.

⁴² Loc. cit., fila 270; „Timpul” din 7 iunie 1941.

⁴³ A.I.I.P., fondul nr. 2, dosarul nr. 43, filele 6—7.

⁴⁴ Loc. cit., filele 13, 17; Arhiva Căpităniei portului Constanța, dosarul „Secret”/1943, fila 22; Vezi și M. Covaci, *Fl. Dragne*: „Unele aspecte ale luptei clasei muncitoare din România împotriva dictaturii militare-fasciste și a criminalului război antisovietic”, în „Revista arhivelor” nr. 2/1962, pag. 83.

* Materialul exploziv a fost adus de la București de către delegatul Comitetului regional Dobrogea al P.C.R.

⁴⁵ Arhiva Procuraturii orașului Constanța, fondul Parchetul Tribunalului Constanța, dosarul nr. 384/1943, filele 57—65; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 13, dosarul nr. 3410, filele 3—7.

⁴⁶ Arhiva Căpităniei portului Constanța, dosarul nr. 42/1942, fila 136.

Dobrogea a P.C.R., după loviturile primite prin arestările din aprilie 1943, și-a refăcut treptat rîndurile și, desfășurînd o muncă politică de masă, a reușit să obțină noi succese în înfăptuirea unității de acțiune a muncitorilor.

Intensificarea în întreaga țară a luptei maselor populare, conduse de P.C.R., împotriva dictaturii militare-fasciste, în condițiile schimbărilor survenite pe front în favoarea coaliției antihitleriste, a cărei forță fundamentală era Uniunea Sovietică, a cuprins și pe oamenii muncii din Dobrogea. Una dintre acțiunile importante desfășurate sub conducerea comunistilor în aceste condiții a fost greva din noiembrie 1943 a muncitorilor de la Șantierele navale Constanța. Aci, deși în octombrie 1943 Direcția porturilor și căilor de comunicații pe apă (P.C.A.) din București, fiind informată asupra faptului că la Șantierele navale Constanța „nemulțumirile s-au intensificat”, a dispus, pentru a evita izbucnirea unui conflict, majorarea salariilor tuturor muncitorilor cu 30% și acordarea unor indemnizații⁴⁷, direcția Ș.N.C. cu încuviințarea Direcției P.C.A. n-a aplicat sporul de salarii tuturor muncitorilor, cu scopul de a provoca dezbinare în rîndurile lor, iar indemnizațiile au fost distribuite în special funcționarilor superiori. Acestor manevre muncitorii le-au răspuns solidar; ei au ales o delegație care a cerut direcției Ș.N.C. achitarea sporului de salariu și a indemnizației tuturor muncitorilor. Întrucît a întîrziat să sosească răspunsul, muncitorii s-au prezentat în grup, în semn de protest, în ziua de 19 noiembrie 1943, în fața direcției, „solicitînd să li se dea de urgență sporul de 30% care este un drept al lor”⁴⁸. Organele polițienești însă, împreună cu Comandamentul militar al Ș.N.C., au luat imediat măsuri pentru reprimarea acțiunii, dispunînd arestarea și anchetarea „instigatorilor”. În același timp, Direcția P.C.A. împreună cu direcția Ș.N.C., sesizate de Inspectoratul regional de poliție și de către Divizia 9 infanterie, care doreau ca în zona lor să fie „liniște”, au promis în ianuarie 1944 satisfacerea tuturor revendicărilor, ceea ce a dus la aplanarea temporară a conflictului⁴⁹.

Semnalăm pe linia conflictelor colective de muncă în toamna anului 1943 acțiunea de protest a mecanicilor de locomotive care făceau curse între Constanța—Fetești, Constanța—Tulcea și Constanța—Negru-Vodă, împotriva reținerilor abuzive ce li se făceau din salarii, cerînd totodată și reglementarea imediată a orelor de muncă, plata orelor suplimentare⁵⁰. În martie 1944, muncitorii de la cariera de piatră din comuna Saligni au declarat grevă de protest contra măsurii de scădere a salariilor. În mai același an au avut loc conflicte de muncă la Fabrica de ciment și la cea de șuruburi din Cernavodă, la fabricile „Tomis”, „Getta” din Constanța, la Ș.N.C., în porturile Isaccea, Tulcea, Măcin etc.⁵¹.

⁴⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 070, fila 19.

⁴⁸ Arhiva Procuraturii orașului Constanța, fondul Parchetul Tribunalului Constanța, dosarul nr. 384/1943, fila 142.

⁴⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 5, dosarul nr. 1 070, fila 19; fondul nr. 13, dosarul nr. 3 466, fila 340.

⁵⁰ Loc. cit., fondul nr. 74, dosarul nr. 7 212, fila 78.

⁵¹ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 296/150, fila 92; A.M.S.P.S., fondul Ministerul Muncii, dosarul nr. 2 825/1944, filele 166—168.

Muncitorii patrioți, sub îndrumarea organizației regionale Dobrogea a P.C.R., în afară de conflicte și alte forme de luptă, au intensificat acțiunea de sabotaj, avînd consecințe directe asupra mașinii de război fasciste. Așa, de exemplu, la 2 decembrie 1943, în gara Valul lui Traian, automotorul nr. 915 a fost incendiat, iar peste 2 zile s-a prăbușit în apropiere de comuna Ovidiu hidroavionul german B.V. 138⁵²; la 18 decembrie, același an, a fost tăiat cablul telefonic de pe raza comunei Valul lui Traian, care lega centrul de transmisiuni Basarabi—Constanța cu Divizia 9 infanterie. Tot atunci au fost tăiate firele de legătură între postul de comandă al Companiei A. A. Basarabi și secțiile sale⁵³.

Alte acțiuni de sabotaj împiedicau adesea transportul spre front în timp util al unor materiale de război, scoteau temporar din funcțiune unele nave militare sau comerciale, imobilizau numeroase vagoane, descompletau garnituri de tren sau reduceau vitezele de circulație ale acestora, dezorganizau munca în porturi și altele. Accentuarea sabotajelor în anii 1943—1944 a provocat derută în rîndurile autorităților locale; între Comandamentul german și Comandamentul portului și zonei Constanța (C.P.Z.C.) s-au produs chiar unele fricțiuni, Comandamentul german acuzînd autoritățile române că nu iau măsuri destul de drastice pentru „evitarea sabotajelor”⁵⁴.

Mișcarea revendicativă, conflictele colective de muncă ce au avut loc, precum și acțiunile de sabotaj organizate cu succes în fabrici ilustrează — în ciuda măsurilor represive luate împotriva comuniștilor și a celorlalți muncitori înaintați — lupta continuă și variată dusă în acei ani de clasa muncitoare din Dobrogea. Numeroasele rapoarte întocmite de autoritățile administrative și polițienești nu puteau să nu aprecieze faptul că „spiritul întregii mase de lucrători este pur bolșevic”, că muncitorii „se dedau la acțiuni de bolșevism”, că „sabotează încontinuu producția”, nu puteau să nu-și exprime îngrijorarea față de situația ce se crea⁵⁵. Asemenea aprecieri, oglindind creșterea spiritului de luptă al clasei muncitoare și al maselor, agravarea crizei regimului dictaturii militare-fasciste erau făcute și în numeroasele rapoarte ale întreprinderilor și autorităților administrative locale, întocmite în primăvara și vara anului 1944, în care se semnalau cu îngrijorare „perturbările în producție”, „lipsa materiilor prime și a combustibilului”, „a mijloacelor de transport” etc.⁵⁶.

Consecințele nefaste ale războiului au lovit și în țărănimea muncitoare. Rechiziționarea pentru armată a oricărui surplus de cereale, a cailor și vehiculelor, perceperea a tot felul de taxe, impozite excesive, prestații etc., toate acestea au creat vii nemulțumiri în rîndurile maseilor țărănești, care au opus o rezistență crescîndă dictaturii militare-

⁵² Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 296/47, fila 74.

⁵³ Loc. cit., fila 242.

⁵⁴ Arhiva Căpităniei portului Constanța, dosarul „Secret”/1943, fila 57.

⁵⁵ Arhiva Procuraturii orașului Constanța, fondul Parchetul Tribunalului Constanța, dosarul nr. 2/1944; Arhivele statului Dobrogea, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. XXIII/1943, dosarul nr. XXIII/I—1943, dosarul nr. XXII/1944—1945; fondul Camera de muncă, dosarul nr. 138/1942.

⁵⁶ Arhiva M.S.P.S., fondul Ministerul Muncii, dosarul nr. 2825/1944, fila 166; Arhivele statului Dobrogea, fondul Inspectoratul muncii, dosarul nr. XXII/1944—1945; Arhiva Procuraturii orașului Constanța, fondul Parchetul Tribunalului Constanța, dosarul nr. 2/1944.

fasciste. „Populația nevoiașă de la țară este nemulțumită“, „familiile concentrațiilor manifestă aceleași nemulțumiri ca și în trecut“⁵⁷, „se remarcă proteste ale țăranilor contra scumpirii excesive a articolelor de îmbrăcăminte și încălțăminte pe care nu și le pot procura“, raportau periodic autoritățile locale din județul Constanța.

Numeroase acțiuni de protest împotriva rechiziționării forțate a cerealelor de la țăranii au avut loc în comunele Cataloi, Niculițel, Frecăței, Ostrov, Beștepe, Vilcelele, Hagilor etc.⁵⁸. Acțiuni asemănătoare au desfășurat țăranii săraci din Dobrogea împotriva percepțiilor, care, atunci când din pricina mizeriei ce domnea la sate nu puteau încasa impozitele, ridicau în mod abuziv obiecte casnice și de îmbrăcăminte din casele țăărănești⁵⁹.

Și în sinul altor pături de la sate (învățători, notari, comercianți, mici negustori) se manifestau vii nemulțumiri împotriva războiului hitlerist și a regimului fascist. În comunele Limanul, Hîrșova, Zebil, Olteni, Cotul Văii, Cataloi etc., de pildă, numeroși erau învățătorii care refuzau să participe în diferite comisii de „rechiziții“, de „colecte“ pentru front și la alte activități impuse de dictatura militară-fascistă. Rezistența acestora era calificată de autorități drept fapte care „sabotează orice acțiune luată de primărie“⁶⁰. Pe măsura accentuării crizei politice a dictaturii militare-fasciste, se remarcă un dezinteres în creștere în privința executării ordinelor și la organele inferioare administrative și polițienesti. Pe această linie, într-un raport al Inspectoratului general administrativ al circumscripției a V-a Constanța, din noiembrie 1943, se semnală că unii jandarmi „nu dau nici un concurs autorităților comunale pentru... încasarea impozitelor, pentru prestație, munca de folos obștesc“, iar „concursul dat de poliție în orașele nereședință și balneoclimaterice este foarte redus“⁶¹.

Lupta maselor populare din Dobrogea contra dictaturii militare-fasciste este ilustrată și de începutul unei activități de partizani. Unele acțiuni întreprinse în vara anului 1943 (scufundarea între Tulcea și Isaccea a două nave și a două șleपुरi germane) au făcut ca misiunea navală germană să semnaleze în rapoartele sale acțiunile pescarilor din Deltă de ancorare de mine și alte materiale explozibile pe Dunăre, cerind autorităților române să întărească paza în regiunea Dunării maritime⁶². Ca urmare, în cursul lunii decembrie 1943, autoritățile locale au întreprins acțiuni de „curățire“ a Deltei. Cu toate acestea, în primăvara anului 1944, acțiunea de înjghebare a unor grupe de partizani a continuat. Într-un raport al Marelui Stat-Major, din 30 iulie 1944, referitor

⁵⁷ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 30/1944, filele 14—16; Arhiva Sfatului popular regional Dobrogea, fondul Prefectura județului Constanța, dosarul nr. 94/1944, fila 13.

⁵⁸ Arhivele statului București, fondul M.A.I. dosarul nr. 57/1943, fila 20; Arhiva Sfatului popular raional Tulcea, fondul Camera agricolă, pachetul nr. 198/1943, dosarul nr. 12, fila 5.

⁵⁹ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 296/83, fila 63; Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 13, dosarul nr. 3418, fila 196.

⁶⁰ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 30/1944, filele 19—20; Arhivele statului Tulcea, fondul Prefectura județului Tulcea, dosarul nr. 129/1943, filele 1—2; dosarul nr. 203/1944, filele 4—5.

⁶¹ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 39/1943, filele 3—4.

⁶² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 9, dosarul nr. 2472, fila 9; Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 733/71, fila 370.

la activitatea desfășurată de comuniști pentru recrutarea de noi partizani, se spunea: „Propaganda intensă întreprinsă către sfârșitul lunii aprilie pentru înjghebarea și dezvoltarea mișcării partizanilor dovedește că, în decurs de aproape două luni, a putut prinde și da rezultate destul de bune“⁶³.

O consecință nefastă asupra nivelului de trai al maselor populare din Dobrogea și a vieții lor în general a avut-o staționarea unui mare număr de trupe germane, în special în porturile Constanța, Cernavodă, Medgidia, Sulina, Tulcea, Măcin. Jaful fără seamăn la care s-au dedat, actele samavolnice, insultele la adresa populației și autorităților, jignirea sentimentului național, toate făceau ca ura și revolta maselor contra invadatorilor să crească tot mai mult. Nenumărate documente din anul 1944 vorbesc de faptul că trupele germane-fasciste „săvârșesc devastări și dezordini“, „recurg la acte teroriste și huliganice“, „trag focuri de armă în timpul nopții“, „pătrund în case și devastează“, cazuri de tipul celor petrecute în comunele Ciocîrlia de Jos, Năvodari, Ciobanu, Basarabi, Medgidia, în orașele Constanța, Tulcea, Sulina etc.⁶⁴. Autoritățile polițienești din Constanța raportau că „modul de comportare al ostașilor germani față de populația din oraș și județ lasă foarte mult de dorit... se dedau la numeroase scandaluri, care degenerază în bătăi și uneori în crime“⁶⁵.

În același timp creșteau conflictele între autoritățile române și trupele germane. Așa, de exemplu, la Constanța și Medgidia, în cursul lunii februarie 1943, soldați și ofițeri germani au proferat acte jignitoare la adresa militarilor români, fapt ce a dat naștere la scandaluri, „care au degenerat în bătăi, trăgîndu-se și focuri de revolvere“, după cum semnală un raport al Chesturii din Constanța⁶⁶. Atitudinea arogantă a armatei germane a provocat indignare și revoltă în rîndurile ostașilor români, în rîndurile ofițerilor patrioți și chiar ale autorităților locale. Semnificativă în acest sens este declarația de protest a unui ofițer din Constanța, căruia hitleriștii i-au interzis intrarea pe dig. În raportul înaintat de el Comandamentului Diviziei de mare, acesta spunea: „Mă simt profund jignit în calitatea mea de român și ofițer în marina regală de a fi supus la restricțiuni care nu se aplică încă străinilor“⁶⁷.

Față de comportarea mai mult decît samavolnică a trupelor și ofițerilor hitleriști, au luat atitudine în unele cazuri chiar și autoritățile locale⁶⁸. Sfidarea din partea trupelor germane față de măsurile luate de autoritățile române a mers pînă acolo încît „intervenția organelor de poliție nu are nici o eficacitate“⁶⁹ — constata, în chip asemănător, Chestura poliției Constanța în raportul pe luna aprilie 1944.

⁶³ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 299/81, fila 88.

⁶⁴ Arhivele statului București, fondul M.A.I., dosarul nr. 1/1944, filele 230, 337, 357, 392.

⁶⁵ Arhiva Procuraturii orașului Constanța, fondul Parchetul Tribunalului Constanța, dosarul nr. 384/1943, fila 72.

⁶⁶ Loc. cit., fila 16.

⁶⁷ Arhiva Căpităniei portului Constanța, dosarul nr. 32/1941, fila 180.

⁶⁸ Loc. cit., dosarul „Secret“/1943, fila 66.

⁶⁹ Arhiva Procuraturii orașului Constanța, fondul Parchetul Tribunalului Constanța, dosarul nr. 2/1944, filele 2—3.

Starea de spirit antihitleristă cuprindea mase tot mai largi. Ea s-a resimțit cu putere și în rîndurile armatei ⁷⁰. Înfrîngerile suferite pe front de trupele hitleriste dezvăluiau tot mai mult falimentul politicii fasciste. Ostașii români doreau să întoarcă armele, să se răfuiască cu nemții care îi batjocorisera atîta vreme. „Ostașii cred că germanii sînt bătuți pe toate fronturile” ⁷¹ — relata un raport al Diviziei 9 infanterie. Propaganda desfășurată de P.C.R. printre militari a dus la atragerea de partea sa a unor soldați și ofițeri din Divizia 9 infanterie Constanța, din regimentele 34 infanterie și 6 artilerie de la Medgidia, din unitățile de hidroaviație de la Mamaia ⁷².

În împrejurările agravării crizei politice a dictaturii militare-fasciste, P.C.R. a trecut la organizarea și înfăptuirea insurecției armate, la care masele populare din Dobrogea au participat cu însuflețire, alături de întregul popor.

În august 1944, alături de grupele de patrioți din Divizia 9 infanterie, au fost pregătite formațiuni patriotice de luptă, înarmate, care, în momentul înfăptuirii insurecției, au trecut la dezarmarea trupelor germane-fasciste și la ocuparea depozitelor și magaziiilor de materiale. În regiune, Comandamentul hitlerist dispunea de numeroase trupe concentrate pe litoralul maritim, în special în raionul Constanța, Mamaia, Eforie, precum și în Cernavodă, Medgidia, Cobadin și Babadag ⁷³. Pînă în seara zilei de 25 august, trupele Diviziei 9 infanterie, unitățile Marinei maritime și formațiunile de luptă patriotice locale, ajutate de muncitori, au dezarmat efectivele germane existente în Dobrogea, salvînd de la distrugere instalațiile portuare și întreprinderile. La Cernavodă, Medgidia și Hirșova au avut loc lupte grele, care au dus la capturarea de către Armata română a unui bogat material de război. În perioada 23—29 august 1944, unitățile Diviziei 9 infanterie ajutate de Regimentul 2 grăniceri și de unități din Regimentul 8 A.A. au făcut peste 10 500 de prizonieri germani, dintre care un general și circa 400 de ofițeri superiori și inferiori, capturînd în afară de numeroase nave fluviale o mare cantitate de armament individual și automat, armament greu, cai, căruțe, autovehicule și diverse materiale. În același timp, unități din Divizia 9 au plecat la București spre a sprijini insurecția și a zdrobi trupele hitleriste ⁷⁴.

Victoria insurecției armate din august 1944, organizată și condusă de P.C.R., a deschis calea unei epoci de profundă înnoire a țării, de fericire și bunăstare. Masele populare din Dobrogea, prin acțiunile lor desfășurate sub îndrumarea și conducerea comuniștilor, în anii 1941—1944, împotriva dictaturii antonesciene și a mașinii de război hitleriste, și-au adus și ele contribuția la această luptă eroică și grea, pentru înălțarea exploatării și construirea unei vieți noi, prospere, pentru pace și viitorul luminos al patriei.

⁷⁰ Arhiva M.F.A.—M.St.M., dosarul nr. 733/70, fila 110.

⁷¹ Loc. cit., dosarul nr. 386/88, fila 372.

⁷² Loc. cit., dosarul nr. 733/71, fila 370.

⁷³ Loc. cit., dosarul nr. 212/6, filele 15—17.

⁷⁴ Loc. cit., dosarul nr. 457/62, filele 21—31; Navasart S. Florin: „Cernavodă”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1964, pag. 146—149.

Participarea trupelor române la operația de la Debrețin pe teritoriul Ungariei

*General-locotenent în rezervă
MOCIULSCHI LEONARD*

La începutul lunii octombrie 1944, aliniamentul frontului trupelor germano-ungare din compunerea Grupului de armate „Sud” prezenta un mare ieșind în partea de nord a Transilvaniei și în Ucraina subcarpatică, unde opera o grupare compusă din armatele 6 și 8 hitleriste și Armata 2 horthystă. Comandamentul sovietic a hotărât să nimicească această grupare prin lovituri convergente executate cu forțele principale ale Frontului 2 ucrainean, în cadrul căruia opera și Armata română, și cu cele de la stînga Frontului 4 ucrainean.

Comandantul Frontului 2 ucrainean și-a constituit dispozitivul operativ din trei grupări: una principală la centru și două la aripi. Gruparea principală — în compunerea căreia intrau și 5 divizii române (diviziile 2 și 3 munte, Divizia „Tudor Vladimirescu” și Corpul de cavalerie cu diviziile 1 infanterie instrucție și 1 cavalerie instrucție) urma să acționeze pe direcția Arad, Debrețin și să iasă pe cursul superior al Tisei, unde trebuia să se unească cu trupele de la stînga Frontului 4 ucrainean și să încercuiască gruparea fascistă din podișul Transilvaniei și din Ucraina Subcarpatică. Gruparea de la dreapta frontului cuprindea și Armata 4 română, care a acționat în Podișul Transilvaniei, iar apoi, pînă la 25 octombrie, pe teritoriul maghiar cu 8 divizii (diviziile 3, 6, 9, 11, 18, 21 infanterie și diviziile 1 și 8 cavalerie). Această grupare avea să acționeze prin partea de nord-est a Ungariei, tot spre cursul superior al Tisei. Gruparea de la stînga frontului cuprindea și Armata 1 română, compusă din 4 divizii (diviziile 2, 4 și 19 infanterie și Divizia 9 cavalerie). Această grupare trebuia să acționeze spre cursul mijlociu al Tisei.

Acțiunile trupelor terestre ale Frontului 2 ucrainean au fost sprijinite de Armata 5 aeriană sovietică, în compunerea căreia intra și Corpul aerian român.

Acțiunile de luptă duse de trupele Frontului 2 ucrainean, între care și cele 17 divizii române, în luna octombrie 1944, și cunoscute sub denumirea de Operația de la Debrețin, s-au desfășurat pe un

spațiu întins, care cuprindea partea de nord a Transilvaniei și partea de est a Ungariei*.

Pe teritoriul maghiar, aceste acțiuni pot fi grupate în trei episoade caracteristice, și anume: luptele din zona Debrețin duse de gruparea principală a frontului, la care au participat cele 5 divizii române; luptele din zona Nyiregyháza, duse de grupările de la dreapta și de la centrul frontului, la care au participat, pe lângă cele 5 divizii române amintite, și 8 divizii ale Armatei 4, în total deci 13 divizii; luptele din zona cursului mijlociu al Tisei, duse de gruparea de la stînga frontului, la care au participat 4 divizii ale Armatei 1 române. Obiectul acestui articol îl constituie luptele din zonele Debrețin și Nyiregyháza.

În dimineața de 6 octombrie, după o puternică pregătire de artilerie, trupele sovietice și române de la centrul și stînga Frontului 2 ucrainean au trecut la ofensivă. Luptele au avut de la început un caracter deosebit de înverșunat, trupele fasciste din compunerea armatelor 6 hitleristă și 3 horthystă opunînd o rezistență disperată și executînd puternice și numeroase contraatacuri.

După 7 zile de acțiuni intense s-a încheiat prima etapă a luptelor din zona sud Debrețin, în timpul căreia încercarea comandamentului germano-maghiar de a împiedica dezvoltarea ofensivei forțelor sovietice și române s-a terminat cu un dezastru pentru hitleriști. Prin zdrobirea apărării organizate a trupelor fasciste din cîmpia de la est de Tisa s-au creat condiții favorabile pentru eliberarea orașului Debrețin, spre care se dirijau trei grupări de forțe: direct spre oraș — două divizii române, dintre care una era Divizia 3 vînători de munte, al cărei comandant eram, și una sovietică din compunerea Corpului 33 sovietic; pe la est de oraș — Corpul 35 sovietic, în compunerea căruia intra și Divizia 2 munte română, iar pe la vest de oraș — trupe din Gruparea Pliev, între care și Corpul de cavalerie român, cu două divizii.

Pentru a opri înaintarea forțelor sovietice și române spre Debrețin, comandamentul hitlerist a organizat două fișii de apărare: una pe rîul Bereteu și alta pe un aliniament care trecea pe la 12—15 km sud de oraș. În cadrul celei de-a doua fișii, principalele noduri ale apărării erau organizate pe localitățile Monostorpaly, Hosszupaly și Szarand.

Cele trei grupări care înaintau spre Debrețin și-au dezvoltat ofensiva astfel: Corpul 35 sovietic a înfrînt rezistențele opuse succesiv de inamic pe direcția lui de înaintare și în ziua de 19 octombrie a ieșit la est de Debrețin, amenințînd flancul stîng al grupării inamice care apăra orașul.

În același timp (14—19 octombrie), trupele Corpului de cavalerie român, în cooperare cu unități din Corpul 49 sovietic, au nimicit rezistența trupelor fasciste din zona Nagybjom și au eliberat localitatea. Trecînd apoi la urmărire, ele au ieșit în ziua de 19 octombrie

---

* Vezi articolele „Oradea“, de general de armată Iacob Teclu și „Carei-Satu Mare“, de general — colonel Costin Ionașcu, publicate în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.“ nr. 5/1964.

la vest de Debrețin, amenințând să învăluie flancul drept al grupării inamicului din zona Debrețin.

Prin amenințarea ambelor flancuri ale inamicului care rezista pe direcția orașului Debrețin, grupările din care făceau parte Divizia 2 munte și Corpul de cavalerie român au ușurat eliberarea acestei importante localități.

Gruparea, formată din diviziile române 3 munte și „Tudor Vladimirescu“, precum și Divizia 337 infanterie sovietică, care înainta direct spre oraș, a dat în acest timp cele mai grele lupte. Încă din ziua de 14 octombrie, aceste mari unități au ajuns la Bereteu, pe care l-au forțat, deschizându-și astfel drum spre Debrețin. Timp de trei zile ele au dat apoi atacuri repetate pentru ruperea ultimei și celei mai puternice linii de rezistență hitleriste, cea din fața orașului. Inamicul rezista cu disperare, executînd numeroase contraatacuri cu infanterie și tancuri, sprijinite de artilerie și aviație. Comandamentul fascist își încorda toate puterile pentru a păstra orașul Debrețin, cel mai important centru economic, administrativ și nod de comunicații din partea de est a Ungariei.

Timp de trei zile, trupele române și sovietice au dat lovituri continue diviziilor 76 infanterie, 1 și 23 tancuri germane și diviziilor 4 și 12 infanterie maghiare, provocîndu-le pierderi considerabile, care le-au slăbit treptat capacitatea de luptă. Rezistența inamicului a fost zdrobită complet în ziua de 19 octombrie; în dimineața acelei zile, Divizia „Tudor Vladimirescu“ a dezlănțuit un atac viguros în întreaga ei fișie de acțiune. Trupele inamice din Hosszupaly și Monostorpaly au fost zdrobite, aceste localități fiind eliberate. Un caracter foarte îndrîjit au avut luptele pentru eliberarea satului Hosszupaly, unde ostașii români au respins numeroase contraatacuri ale inamicului și au capturat 30 de tunuri.

Îmi este vie în memorie vitejia și eroismul cu care vînătorii Diviziei 3 munte române, prin lupte îndrîjite, au înfrînt trupele hitleriste care apărau localitatea Szarand. La eliberarea acestei localități s-au distins subunitățile Batalionului 22 vînători de munte. Compania 2, în frunte cu comandantul său, căpitanul Chicoș, în urma unui atac executat cu iscusință, a reușit să pătrundă cea dintîi în sat. După lupte sîngeroase, ea a cucerit clădirile mai importante din localitate, deschizînd drumul întregului batalion. Succesul obținut a fost plătit cu viața multor eroi; între cei căzuți în luptă a fost și căpitanul Chicoș, lovit mortal de un proiectil de artilerie pe cînd lupta vitejește în fruntea companiei sale.

După zdrobirea principalelor rezistențe ale apărării inamicului din fișiile lor de ofensivă, cele două divizii române au urmărit pas cu pas trupele hitleriste care se retrăgeau cu intenția de a-și reface apărarea pe marginea de sud a orașului. Urmărirea a fost însă atît de impetuoasă încît inamicul n-a mai putut să-și organizeze apărarea; trupele române și sovietice au intrat în Debrețin, pe mai multe direcții.

Luptele pentru curățirea Debreținului de trupele fasciste au fost grele, deoarece întregul oraș fusese împînzit de puternice cuiburi de rezistență. Ele au continuat fără întrerupere în noaptea de 19 spre

20 și în cursul dimineții de 20 octombrie, când Debreținul a fost complet eliberat.

În zona Debrețin, inamicul a pierdut 3 divizii germane, 1 divizie ungară, 26 avioane, 138 de tancuri, 130 de tunuri și multe alte mijloace tehnice de luptă.

Zdrobirea forțelor hitleriste-horthyste din zona Debrețin a pecetluit soarta apărării fasciste din Transilvania și din estul Ungariei. Pierzind acest important centru de sprijin al apărării sale de la est de Tisa, comandamentul fascist a fost silit să renunțe la planurile inițiate și să-și mute apărarea pe malul de vest al râului.

Dragostea, grija și legitima mândrie cu care poporul român privea lupta noastră eroică și aprecia faptele noastre de arme ne dădeau și mai mare avânt și impetuozitate în continuarea luptelor pînă la înfrîngerea deplină a cotropitorilor fasciști. Frontul național-democrat, în frunte cu P.C.R., a adresat la 23 octombrie luptătorilor români felicitări pentru elanul și eroismul de care au dat dovadă în luptele pentru eliberarea Debreținului, arătînd că exemplul lor „însufletește Forțele armate române legate de popor... în lupta necruțătoare împotriva hitlerismului, pentru o Românie liberă, democratică și neatîrnată”¹.

Pentru vitejia și dîrzenia de care au dat dovadă ostașii Diviziei „Tudor Vladimirescu” în luptele pentru eliberarea orașului Debrețin, această mare unitate a fost citată de Comandamentul suprem sovietic și a fost distinsă, adăugîndu-i-se la titulatură numele orașului².

Populația orașului Debrețin păstrează vie amintirea eroilor care și-au vărsat sîngele pentru eliberarea sa. Pe monumentul închinat ostașilor români stă scris: „Ridicat cu pioasă recunoștință în memoria ostașilor români căzuți pentru eliberarea Debreținului”.

★

După pierderea orașului Debrețin trupele germane din componerea Armatei 6 hitleriste s-au retras pe un nou aliniament amenajat pe pădurile de la nord de oraș și în lungul căii ferate Debrețin-Tiszafüred-Budapesta. Pentru apărarea acestui aliniament, comandamentul hitlerist a întărit Armata 6 cu noi forțe, ridicînd numărul marilor unități ale acesteia la aproximativ 10 divizii, dintre care patru blindate. Cu prețul unor pierderi mari, aceste forțe au reușit pentru moment să oprească înaintarea forțelor sovietice și române.

În ultima decadă a lunii octombrie, Grupul de armate hitleriste „Sud” se afla într-o situație grea, avînd forțele principale într-o pungă al cărei vîrf era încă în Transilvania, amenințate deci fie încercuite prin pătrunderea mai departe spre nord a forțelor sovietice și române din zona Debrețin.

Încă din ziua de 20 octombrie, Gruparea general Pliev, printr-o lovitură hotărîtă, a rupt dispozitivul de apărare al inamicului și, înaintînd viguros spre nord și nord-vest, a ajuns cu forțele principale

¹ „România liberă” din 23 octombrie 1944.

² Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 457/613, fila 369. Ordinul Comandamentului suprem sovietic nr. 0374 din 20 noiembrie 1944.

în zona Nyiregyháza, iar cu o parte din forțe a atins Tisa, la nord de Tiszalök. Prin acțiunea sa impetuoasă, gruparea hipomecanizată a tăiat ultima comunicație a marilor unități inamice din compunerea armatelor 8 germană și 2 maghiară, care luptaseră în Transilvania și se retrăgeau acum urmărind de trupele sovietice și române de la dreapta Frontului 2 ucrainean.

Pentru a-și salva forțele de la nimicire totală, comandamentul hitlerist a hotărât să reziste cu orice sacrificii pe aliniamentul arătat mai sus (pădurile nord Debrețin — calea ferată spre Tiszafüred) și, cu forțele care se retrăgeau din Transilvania, să-și deschidă drumul spre vest, prin spatele Grupării Pliev, pe care s-o încercuiască.

Comandamentul Frontului 2 ucrainean a luat măsuri pentru a nimici forțele inamicului înghesuite pe un spațiu restrâns în nord-estul Ungariei. În acest scop a îndreptat spre Nyiregyháza atît loviturile grupării de la centrul său (armatele 27 și 6 de tancuri și Gruparea Pliev), între care și 5 divizii române (diviziile 2 și 3 munte, Divizia „Tudor Vladimirescu” și corpul de cavalerie cu diviziile 1 infanterie-instrucție și 1 cavalerie-instrucție), cît și ale grupării care forma dreapta sa (Armata 40 sovietică și Armata 4 română, care era constituită din diviziile 3, 6, 9, 11, 18, 21 infanterie și diviziile 1 și 8 cavalerie).

Aliniamentul de apărare pe care s-au retras trupele fasciste după pierderea Debreținului se sprijinea în special pe localitățile, canalele și pădurile din zonă. O importanță mai mare prezentau localitățile Hajduhadház și Balmazújváros, de o parte și de alta a orașului Debrețin, precum și pădurile de la nord de oraș. Acestea fuseseră amenajate cu lucrări genistice dezvoltate pentru o rezistență puternică și de lungă durată.

Pentru ruperea noii apărări a trupelor fasciste, comandamentul Frontului 2 ucrainean a îndreptat loviturile Corpului 35 (în componența căruia era și Divizia 2 munte română) spre raionul Hajduhadház, ale Corpului 33 sovietic (în compunerea căruia erau și diviziile române 3 munte și „Tudor Vladimirescu”) — asupra inamicului dispus în pădurile de la nord de Debrețin; gruparea formată din Corpul 49 sovietic și Corpul de cavalerie român a fost dirijată asupra grupării din zona Balmazújváros.

În ziua de 21 octombrie, ofensiva a fost reluată pe întregul front de la nord de Debrețin. Ea s-a desfășurat astfel: Corpul 35 sovietic a angajat lupte grele cu inamicul instalat în apărare pe marginea de sud a localității Hajduhadház. După ce Divizia 2 munte română, care ataca pe direcția localității, a realizat oarecare progres, trupe inamice din infanterie, însoțite de tancuri, au contraatacat prin surprindere trupele române. Vinătorii de munte și artileria s-au oprit și au deschis un foc ucigător asupra infanteriei atacatorilor. Luptătorii români au fost sprijiniți și de o companie sovietică de tancuri. Contraatacul a fost respins, trupele fasciste lăsînd pe teren numeroși morți, precum și tehnică de luptă și tancuri; restul trupelor au fost silit să se retragă precipitat în interiorul localității. Unitățile Diviziei 2 munte române au urmărit îndeaproape pe inamic și, pînă în seara zilei, au eliberat localitatea Hajduhadház. Populația, bucuroasă că a scăpat de

tirania fascistă, a ieșit cu flori în întâmpinarea trupelor române eliberatoare.

Se creaseră astfel condiții favorabile pentru întoarcerea grupării inamice de la nord de Debrețin.

Mai la vest, marile unități române și sovietice din Corpul 33 sovietic duceau în același timp lupte ofensive pentru curățirea pădurilor de la nord de Debrețin. Infiltrându-se cu dibăcie prin dispozitivul trupelor fasciste, ostașii Diviziei „Tudor Vladimirescu”-Debrețin și vânătorii Diviziei 3 munte române au zdrobit punctele de sprijin ale inamicului de pe direcțiile lor de înaintare, reușind să iasă la marginea de nord a zonei împădurite.

La stînga Corpului 33 sovietic, gruparea din care făceau parte și cele două divizii ale Corpului de cavalerie român a înfrînt rezistența înverșunată a inamicului și, respingînd numeroase contraatacuri, a eliberat orașul Balmazújváros.

În urma pierderii localităților Hajduhadház și Balmazújváros și a zonei împădurite de la nord de Debrețin, comandamentul hitlerist își vedea forțele din nord-estul Ungariei în pericol de a fi încercuite și nimicite. Pentru acest motiv, el le-a retras cîțiva kilometri mai la nord. Hotărîrea inamicului de a menține cu orice sacrificii acest nou aliniament rezulta limpede din faptul că el a concentrat aici 8 divizii (diviziile 2 tancuri maghiară, 13 tancuri, 22 cavalerie, Feldernhelle, 1 tancuri, 76 infanterie, 23 tancuri și 3 munte germane) și un mare număr de alte unități, pe un front de numai 50—60 km.

Trecînd la urmărire, Divizia 3 munte română a eliberat orașul Hajduböszörmény, iar trupele Corpului de cavalerie român au ajuns la nord-vest de localitate.

Încercările trupelor sovietice și române de a rupe din mișcare noul aliniament ocupat de inamic nu au reușit, luptele soldîndu-se cu pierderi pentru ambele părți. Gruparea hipomecanizată comandată de generalul Pliev ducea în acest timp lupte crîncene în zona Nyiregyháza.

Timp de șase zile, forțele sovietice și române de la nord de Debrețin au dat lupte sîngeroase pentru a înfrînge rezistențele inamice din față și a pătrunde spre Nyiregyháza. Cu tot elanul și eroismul de care au dat dovadă, ele au realizat numai pătrunderi mici, datorită rezistenței disperate a trupelor fasciste care fuseseră întărite de comandamentul hitlerist cu numeroase tancuri și care au executat puternice contraatacuri sprijinite de aviație. Atacurile neîntrerupte ale trupelor sovietice și române au măcinat însă treptat puterea de rezistență a inamicului.

În acest timp, trupele de la dreapta Frontului 2 ucrainean — între care și cele ale Armatei 4 române —, după ce depășiseră la 25 octombrie 1944 frontiera româno-maghiară, înaintau vertiginos spre Tisa superioară, amenințînd să cadă în spatele forțelor fasciste care rezistau între Debrețin și Nyiregyháza.

Situația creată a silit comandamentul hitlerist să înceapă în noaptea de 29 spre 30 octombrie retragerea trupelor sale spre Tisa superioară. Forțele sovietice și române au trecut la urmărirea trupelor fasciste și, înfrîngînd rezistența ariergărzilor acestora, au ajuns în

ultimele zile ale lunii octombrie pe malul de est al râului și în această zonă.

În luptele duse în zona Nyiregyháza, cele 13 divizii române au adus un aport însemnat la eliberarea părții de nord-est a Ungariei și la aruncarea inamicului la vest de Tisa. În cursul acestor operațiuni au fost eliberate cca. 50 de localități, între care Csenger, Nirbator, Mateszolkalka, Kisvarda și Dombrad.

Ca și în luptele din zona Debrețin, și în aceste lupte trupele române au săvârșit mărețe acte de eroism, cu care poporul nostru se mîndrește. Între numeroasele fapte glorioase săvîrșite de soldații și ofițerii români se remarcă vitejia și eroismul sergentului Nicolae Boeriu. Într-una din ultimele zile ale lunii octombrie, Grupul 18 cercetare (Divizia 18 infanterie) a trimis o patrulă sub comanda acestuia într-o misiune de cercetare în dispozitivul inamic. După ce a cules date importante despre pozițiile și trupele inamicului din acel sector, patrula a fost descoperită de fasciști, care au deschis asupra ei un puternic foc de mitralieră. Sergentul Boeriu a fost grav rănit în regiunea abdominală. Cu un suprem efort, el a încălecat pe cal și a parcurs în galop o mare distanță pînă la comandantul său, căruia i-a raportat informațiile culese, după care a căzut mort în fața acestuia, cu conștiința datoriei împlinite.

★

Operația de la Debrețin, la a cărei reușită și-au adus contribuția 17 divizii române, Corpul aerian român și alte unități și formațiuni, însumînd aproape 200 000 de oameni, a avut o deosebită însemnătate pentru desfășurarea ulterioară a războiului antifascist. În cursul operației, ultimele comunicații dintre forțele germano-maghiare din Ungaria și cele germane din Peninsula Balcanică au fost tăiate, fapt ce a silit comandamentul hitlerist să părăsească cea mai mare parte a teritoriului cotoplit din Balcani. Marile unități germane și maghiare din compunerea Grupului de armate „Sud” au suferit pierderi însemnate, ceea ce a avut drept urmare o slăbire a capacității militare a Germaniei hitleriste, iar puterea de rezistență a Ungariei horthyste a fost zdruncinată din temelii. Prin ieșirea forțelor sovietice și române pe Tisa s-au creat condiții favorabile pentru continuarea ofensivei în direcția Budapesta și eliberarea restului teritoriului maghiar.

În operația de la Debrețin, ostașii români au luptat cu eroism izvorît din conștiința că luptă pentru nimicirea fascismului, pentru cauza măreață a eliberării popoarelor de sub jugul cotoplitorilor hitleriști. Sîngele vărsat de ostașii români, mărețele lor fapte de arme constituie pagini glorioase din istoria participării Armatei române la războiul antihitlerist.

Operațiunile militare desfășurate de unitățile române pe Tisa mijlocie

General-locotenent în rezervă
POPESCU DUMITRU

În cadrul marilor bătălii purtate de unitățile române, cot la cot cu unitățile sovietice, pentru zdrobirea trupelor germano-maghiare pe teritoriul Ungariei, acțiunile pentru forțarea Tisei mijlocii constituie o impresionantă mărturie a combativității ostașilor români. Caracterizate printr-un dinamism și o varietate neobișnuite, prin schimbări dese și bruște de situație, prin regrupări de forțe și largi manevre, acțiunile de pe Tisa au cerut comandamentelor unităților noastre hotărâri rapide și prompte, folosirea unor metode de lucru deosebit de expeditiv; trupelor — iscusință de a riposta la loviturile dușmanului, apărare fermă pe aliniamente amenajate în grabă, voință, tenacitate și rezistență maximă la eforturi fizice.

...Era la începutul celei de-a doua decade a lunii octombrie 1944. Trupele de la aripa stângă a Frontului 2 ucrainean, din care făceau parte și 4 mari unități ale Armatei 1 române, nimicind și măturînd din calea lor trupele inamice, care se agățau cu disperare de numeroasele canale, ferme, localități sau păduri din zonă și încercau să reconstituie un nou front de apărare, ajunseseră pe cursul mijlociu al râului Tisa, pe care l-au forțat din mișcare, reușind să stăpînească capete de pod puternice la nord-est de Szeged, la vest de Mindszent și vest de Szentes.

Diviziile 2, 4, 19 infanterie și 9 cavalerie ale Armatei 1 române *, încadrate în corpurile 4 și 7 armată, învingînd cu mari eforturi greutățile impuse pe de o parte de marș, care datorită ritmului vijelios în care se desfășura ofensiva ajungea uneori la aproximativ 80 km în 24 ore, iar pe de altă parte de faptul că în același timp se efectuau operații de reorganizare a unităților, au ajuns în seara zilei de 11 octombrie, cu primele elemente ale Corpului 7 armată, aproape de Mindszent.

Corpul 7 armată (diviziile 19 infanterie și 9 cavalerie), abia ajuns în zona Hódmezővásárhely — Szentes, a primit misiunea ca în dimineața zilei de 13 octombrie să forțeze Tisa în zona Mindszent și Csongrád și să dezvolte apoi capul de pod între Csongrád și Ravagy Csany,

* Celelalte 4 divizii ale Armatei 1 (diviziile 2, 3 munte și Corpul de cavalerie cu diviziile 1 infanterie instrucție și 1 cavalerie instrucție) activau în cadrul grupării principale a Frontului 2 ucrainean, pe direcția Debrecin — Nyiregyháza.

de unde să fie în măsură să treacă la operații ofensive, cu direcția generală Kecskemét.

Datorită situației grele care se crease aici, în urma unui contraatac puternic executat de inamic, în după-amiaza zilei de 11 octombrie, cu Divizia 23 maghiară și batalioanele 1 și 4 tancuri S.S. hitleriste asupra capului de pod realizat de trupe sovietice, Regimentul 96 din Divizia 19 infanterie, după un marș de aproximativ 120 km, executat în ultimele două zile, la cererea comandantului Diviziei 243 sovietice, a trecut în capul de pod, sub un puternic foc al artileriei și aruncătoarelor inamicului, chiar în seara zilei de 11 octombrie.

Regimentul 96 infanterie și două companii ale batalionului 1 din Regimentul 94 infanterie au terminat trecerea la ora 3,30 în ziua de 12 octombrie 1944, iar la ora 8, în strînsă colaborare cu unitățile Diviziei 243 sovietice, aflate în capul de pod, au început atacul¹. Inamicul a fost respins, asigurîndu-se astfel spațiul necesar pentru trecerea peste Tisa a întregii divizii române.

În dimineața zilei de 12 octombrie, trecerea a continuat și a început lărgirea capului de pod. Inamicul a reacționat însă puternic, prin foc și contraatacuri executate din direcția Ravagy — Csany Telek, producînd pierderi trupelor în curs de trecere și regimentului sovietic de la aripa dreaptă. De asemenea, trupe germane S.S. și de cavalerie ungară, însoțite de tancuri și sprijinite de un foc intens de artilerie grea și aruncătoare, au contraatacat din direcția Kistelek².

În cursul zilei de 12 octombrie, sub un puternic sprijin de artilerie executat de toată artileria diviziilor 243 sovietică, 9 cavalerie română, de Regimentul 7 artilerie grea român și Brigada 17 artilerie grea sovietică, unitățile Diviziei 19 infanterie, prin lupte grele, au participat la oprirea contraatacurilor, au lărgit și adîncit capul de pod și au cauzat inamicului pierderi de aproximativ o treime din efective³. Aceasta a dus la consolidarea definitivă a situației în capul de pod de la Mindszent.

Pentru vitejia și eroismul de care au dat dovadă, soldații și ofițerii din unitățile Diviziei 19 infanterie au fost citați prin ordin de comandantului Corpului 7 armată român și Divizia 243 sovietică⁴. Apreciind în mod elogios eforturile și rezultatele obținute de trupele acestei mari unități române, comandantul Diviziei 243 sovietice, într-o notă transmisă Armatei 1 române și în jurnalul de operații al diviziei sale, a consemnat: „...În timpul trecerii care s-a făcut în condiții foarte grele, toți ofițerii, subofițerii și soldații au arătat un curaj excepțional. Deși inamicul avea o apărare foarte bine organizată, efective numeroase și armament, unitățile Diviziei 19 infanterie au atacat în cursul nopții și, înfrîngînd dîrza rezistență a dușmanului, au curățat malul de inamic și au înaintat cîțiva kilometri, ocupînd poziții de luptă mai favorabile. În mod deosebit de eroic a acționat în tot cursul luptelor Regimentul 96 infanterie.

¹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 1/9, filele 74—75.

² Loc. cit., dosarul nr. 224/4, fila 18.

³ Loc. cit., dosarul nr. 527/2, fila 8.

⁴ Loc. cit., dosarul nr. 660/2, fila 8.

Merită atenție deosebită curajul și măiestria militară a ofițerilor din această divizie, care, disprețuind moartea, prin exemplul lor, au demonstrat soldaților cum trebuie înfrînt inamicul”⁵.

În noaptea de 12/13 octombrie, unitățile Diviziei 19 infanterie au înlocuit în capul de pod de la Mindszent Divizia 243 sovietică, care primise o nouă misiune.

În acest timp, Divizia 9 cavalerie a primit misiunea să forțeze Tisa la vest de Szentes și să realizeze un cap de pod, după care să manevreze rezistențele inamicului din fața Diviziei 19 infanterie sau, în cel mai rău caz, să păstreze capul de pod pe care trebuia să-l facă. Deplasându-și unitățile spre nord, în zona localității Szentes, Divizia 9 cavalerie, folosind materiale de trecere puse la dispoziție de comandamentul sovietic și mijloace improvizate, a trecut Tisa cu primele elemente, realizînd un cap de pod la vest de această localitate. Pînă în seara zilei de 13 octombrie, cu toate că inamicul a executat mai multe contraatacuri, sprijinite de un puternic bombardament de aviație și artilerie, Divizia 9 cavalerie a trecut la vest de Tisa cu Regimentele 9 călărași, 3 roșiori, 17 infanterie și 6 artilerie călăreață, dezvoltînd capul de pod pe un front de 8 km și o adîncime de 7 km.

Ca fost comandant al Diviziei 9 cavalerie în aceste lupte, îmi aduc aminte cu adîncă emoție de bravii ostași ai acestei mari unități, care prin lupte la baionetă au înfrînt rezistența inamicului, săvîrșind minunate fapte de eroism, pilde de adevărată vitejie ostășească.

Printre alte numeroase exemple a devenit cunoscută în întreaga divizie fapta sergentului-major Nichita Dinu din Regimentul 6 artilerie călăreață. Fiind observator pentru artilerie, în dispozitivul ofensiv al Escadronului 4 cavalerie, a văzut cum stînga escadronului era pusă în imposibilitate de a mai înainta din cauza unui puternic foc de arme automate. Rezistența inamicului nu putea fi descoperită datorită acoperirilor terenului. Sergentul-major Nichita, împreună cu 3 ostași sovietici, s-a strecurat pe lîngă marginea unei localități și a descoperit într-o casă un cuib de mitraliere, l-a asaltat, capturînd 3 mitraliere și 11 hitleriști. În urma acestei acțiuni, escadronul și-a putut relua înaintarea⁶.

Concomitent cu acțiunile ofensive ale celor două divizii românești, pentru a îndepărta pe inamic de rîu și a lărgi capetele de pod realizate, s-au dat atacuri pe direcții convergente cu flancurile interioare, în scopul lichidării trupelor germano-maghiare și stabilirii legăturii între unitățile noastre. Divizia 19 infanterie a atacat pe direcția Tömörkeny, Csany Telek, iar Divizia 9 cavalerie pe direcția Vajto, Zsigerhat. Prin lupte grele și riposte viguroase date contraatacurilor executate de inamic, în ziua de 15 octombrie s-a reușit ca cele două capete de pod să fie unite într-unul singur de dimensiuni mai mari. Corpul 7 armată român a extins capul de pod către sud-vest, eliberînd localitatea Kistelek și a trimis Grupul 19 cercetare spre Sandorfalva, unde a făcut legătura cu Corpul 37 sovietic.

⁵ Loc. cit., Jurnalul de operații al Armatei 1, octombrie 1944, filele 75, 82.

⁶ Loc. cit., dosarul nr. 327/43, fila 801.

Pentru obținerea acestei importante victorii, rezistența inamicului a trebuit să fie înfrântă pas cu pas, să se facă față deselor contraatacuri executate de acesta. Astfel, în ziua de 14 octombrie, la ora 11, inamicul, după o pregătire de artilerie de o oră și jumătate, a contraatacat în sectorul Diviziei 19 infanterie cu circa un batalion de infanterie, însoțit de 8 tancuri, reușind să progreseze circa 2 km. Dar reacția energetică a Regimentului 94 infanterie, începută la ora 16, a dus la respingerea inamicului și la restabilirea situației. De asemenea, Regimentul 95 infanterie a fost contraatacat către ora 13 de subunități de infanterie inamică însoțite de tancuri. Ripostînd, în cooperare cu Regimentul 799 sovietic, inamicul a fost respins, Regimentul 95 infanterie ocupînd linia satelor Szobodka Major și Pusztaszer. Inamicul a mai acționat și în ziua de 15 octombrie, executînd două contraatacuri, fiecare de tăria unui batalion, din direcțiile Kistelek și Sandorfalva, care au fost însă respinse. Toate contraatacurile lui ulterioare, date cu forțe superioare, au suferit un eșec total.

În sprijinul acțiunilor duse de luptătorii diviziilor 19 infanterie și 9 cavalerie române la forțarea Tisei și în capul de pod Mindszent, un aport deosebit l-au adus artileriștii. Artileria proprie, Regimentul 7 artilerie grea, Brigada 17 artilerie grea sovietică, prin trageri oportune și precise, au obligat pe inamic să înceteze tragerile sale de artilerie, contribuind la oprirea contraatacurilor acestuia.

...În zona Szolnok, ca urmare a acțiunilor întreprinse de trupele sovietice pentru forțarea Tisei, se crease o situație operativă complexă. La sud de Szolnok, în raionul localității Toszeg, trupele sovietice cuceriseră un cap de pod pe malul drept al Tisei. La est de această localitate, forțele germano-maghiare mențineau un cap de pod pe malul stîng al râului, în raionul localității Törökszentmiklós. Pentru a despresura gruparea încercuită de forțele române și sovietice la vest de Oradea, inamicul a dezlănțuit, la 14 octombrie, din capul de pod de pe malul stîng al Tisei, o puternică contralovitură cu o divizie moto, o divizie blindată și un regiment blindat, reușind, cu prețul unor importante pierderi, să realizeze o oarecare pătrundere spre sud-est.

În vederea zădărnicității planului inamicului, spre această zonă au fost dirijate diviziile 243, 257 și 409 sovietice, precum și diviziile 2 și 4 infanterie române, care ajunseseră în raionul localităților Mezőtúr și Szarvas.

După un marș de 12 zile, cu etape mari de 50 km în 24 de ore, iar uneori chiar mai mult, fără nici o zi de repaus, marile unități române s-au angajat cu succes în luptă, în ziua de 15 octombrie, trecînd Tisa cu Divizia 4 infanterie la sud de Szolnok, iar cu Divizia 2 infanterie atacînd în flanc inamicul aflat în capul de pod la est de Szolnok. După lupte puternice, executate timp de două zile, trupele sovietice și române au zdrobit contralovitura inamicului. Divizia 2 infanterie română a fost regroupată și deplasată în sectorul Tiszaug, unde s-a instalat în apărare pe malul de est al Tisei, în stînga Diviziei 4 infanterie, care înlocuise o divizie sovietică în capul de pod de la sud de Szolnok. Pînă în seara zilei de 17 octombrie, Corpul 4 armată și-a întrunit forțele la sud de Szolnok, primind misiunea să se consolideze pe aliniamentul atins pînă la crearea condițiilor pentru trecerea la ofensivă.

Cu toate că întregul front al inamicului de la est de Tisa fusese rupt și fărâmițat, comandamentul hitlerist a întreprins noi acțiuni ofensive pentru redresarea situației. Avînd ca scop pătrunderea între trupele sovietice și române și apoi dezvoltarea ofensivei pentru a cădea în spatele marilor unități sovietice și române din zona Debrețin, inamicul a contraatacat în dimineața zilei de 19 octombrie dinspre Szolnok, în flancul de vest al trupelor sovietice angajate în lupte în zona orașului Debrețin. Lovitura principală a fost executată în bucla Tisei de la sud-est de oraș, cu o divizie de tancuri și cu trupe autotransportate. Alte forțe au fost aduse în grabă în fața trupelor Corpului 4 armată român, la vest de Tisa.

Contraatacul inamicului a avut ca rezultat pătrunderea, pe o adîncime de circa 40 km, pînă la Túrkeve, Sălajul Mic, Mezötúr (exclusiv), Tiszaföldvár și încercuirea Diviziei 4 române. Concomitent, un atac puternic a fost declanșat asupra flancului stîng al Diviziei 2 infanterie română la Tiszaug. Inamicul a reușit să realizeze un cap de pod la est de Tisa, silind forțele române să se replieze în acest sector, punînd și această divizie în situația de a fi încercuită și amenințînd spatele Corpului 7 armată din capetele de pod Mindszent și Szentes.

Opunînd o rezistență îndrîjită atacatorilor, militarii unităților noastre au dat nenumărate pilde de eroism. În condiții inegale de forțe, secția de artilerie antiaeriană, comandată de sublocotenentul Nicolae Vrînceanu, a dus lupte împotriva a 8 tancuri de tip „Tigru“, reușind să nimicească două. Viteazul sublocotenent și alți doi tunari au căzut eroic în această luptă. Divizionul 2 din Regimentul 1 artilerie grea, rămas fără infanterie în față, a fost nevoit să acționeze singur contra tancurilor inamicului, reușind să încetinească considerabil ritmul ofensivei acestuia.

În scopul lichidării urmărilor contraloviturii inamice și restabilirii situației în zona Szolnok, comandamentele sovietic și român au luat măsuri să atace la 20 octombrie cu Divizia 303 sovietică întărită cu o brigadă a.c. și o brigadă de artilerie în direcția Püspök Ladany, Turiul de Cîmpie, concomitent cu un atac al Diviziei 2 infanterie române și Diviziei 297 sovietice, către nord-est, pentru a ajunge pe aliniamentul nord Tiszaföldvár, nord Öcsöd. Ducînd lupte grele, Divizia 2 infanterie română a reușit să realizeze, în seara zilei de 20 octombrie, un dispozitiv de apărare între Tiszasas și Cibakháza cu fața către vest și între Tisa și Criș, cu fața spre nord. Divizia 297 sovietică a primit misiunea să oprească înaintarea inamicului pe aliniamentul general Tiszaföldvár — Öcsöd, în sectorul cuprins între gara Tiszaföldvár și riul Criș. Corpul 7 armată român, în noaptea de 20/21 octombrie, a primit ordin să-și scoată unitățile sale din capul de pod de la vest de Tisa și să-și regrupeze forțele într-o nouă zonă de concentrare la sud de Criș, pentru a intra în apărare pe acest rîu și a menține cu orice preț trecerile de la nord Öcsöd și nord Szarvas. În cursul zilei de 21 octombrie, Corpul 7 armată s-a instalat în apărare cu Divizia 19 infanterie între localitățile Meliktin și Dinnyeshal, avînd un cap de pod în zona nord Szarvas, iar cu Divizia 9 cavalerie între Dinnyeshal și Grof Almași mjr, avînd un cap de pod în zona Öcsöd.

Printr-un atac început în dimineața zilei de 21 octombrie, armatele 53 și 7 de gardă sovietice au reușit să recucerească pînă în seara zilei Mezôtúr, Túrkeve și Sălajul Mic. Prin lupte îndirjite care s-au dat în spațiul dintre Tisa, Bereteu și Criș a fost zdrobită gruparea inamică care executase contralovitura în zona Szolnok, a fost curățat malul de est al Tisei, iar resturile trupelor germano-maghiare au fost aruncate pînă în seara zilei de 25 octombrie peste Tisa.

...În seara zilei de 22 octombrie, Armata 1 română a primit misiunea să-și regrupeze forțele (corpurile 4 și 7) și să forțeze din nou Tisa în sectorul Uj-Bög-Alpar⁷. Fortăreața Tisei urma să o facă inițial Divizia 2 infanterie, sub protecția artileriei Corpului 4 armată, în vederea constituirii unui cap de pod; Divizia 9 cavalerie urma să treacă Tisa în urma Diviziei 2 infanterie sau, la nevoie, să asigure stăpînirea malului de est al râului. Divizia 19 infanterie trebuia să se deplaseze, în raport de situația ce s-ar crea, fie spre podul de la Szentes, fie pe la Kunszentmárton⁸. Pentru a ajunge în zona ordonată în timpul stabilit, trebuia executat un marș de 60—80 km și forțat un mare curs de apă apărât de inamic. Noua misiune primită de unitățile române nu era ușoară; îndeplinirea ei a scos încă o dată în evidență calitățile de luptă ale ofițerilor și ostașilor noștri, fermitatea, disciplina și spiritul de ordine, perseverența și eroismul, dorința lor fierbinte de a obține victoria.

În cursul nopții de 23/24 octombrie, Divizia 2 infanterie, înfrîngînd rezistența inamicului de pe malul de vest al Tisei, a forțat râul la Tiszaug și Tisza Inoka și, sub focul puternic al artileriei, aruncătoarelor de mine și loviturilor aviației inamice, a realizat un cap de pod pe care, în cursul zilei următoare, în cooperare cu Divizia 53 din Corpul 25 sovietic, din dreapta, a reușit să-l lărgească și să-l adîncească⁹.

Dînd dovadă de curaj și spirit de sacrificiu, ostașii Batalionului 2 din Regimentul 1 infanterie, în ziua de 23 octombrie, prin lupte crîncene, corp la corp, au cucerit păduricea cu cota 198 și au pătruns adînc în dispozitivul de apărare al inamicului, capturînd 25 de prizonieri și numeros armament. În după-amiaza zilei au respins un contraatac inamic de tăria unui batalion, cauzîndu-i pierderi grele. În ziua de 24 octombrie 1944, batalionul 2 din Regimentul 1 infanterie a fost contraatacat de două ori de inamic. Ambele contraatacuri au fost însă respinse, iar batalionul și-a păstrat cu fermitate poziția.

Concomitent, Divizia 19 infanterie s-a regrupat de pe Criș, a executat un marș pe jos de aproape 70 km, a trecut Tisa la Szentes și a ajuns în sectorul ordonat. La 24 octombrie, printr-un atac plin de avînt, a despresurat un regiment sovietic și, împreună, au continuat atacul, împingînd inamicul (regimentele 10, 13 și 14 din Divizia 20 infanterie și unități ale Diviziei 1 cavalerie ungare) tot mai mult spre vest și nord de această localitate. Divizia 9 cavalerie, în noaptea de 23/24 octombrie, s-a deplasat în zona Tiszaug și a început pregătirile în vederea fortării Tisei în acest sector. Prin lupte deosebit de grele, respingînd numeroase contraatacuri ale inamicului, în zilele de 25 și 26 octombrie și această mare unitate realizează capul de pod ordonat. În acest fel, prin acțiuni hotă-

⁷ Loc. cit., dosarul nr. 1/9, fila 173.

⁸ Loc. cit., fila 183.

⁹ Loc. cit., fila 186.

rite duse de trupele române și sovietice, în zona Alpár s-a format un intrînd în dispozitivul inamicului, pe care acesta l-a atacat de nenumărate ori, între 26 și 28 octombrie, cu puternice forțe de infanterie, cavalerie, tancuri și un tren blindat, susținute de artilerie și aviație.

Pînă la 28 octombrie, unitățile Armatei 1 române, concomitent cu respingerea contraatacurilor inamicului, au consolidat capetele de pod cucerite. Poziția de la Alpár a constituit o bună bază de pornire la atacul din ziua de 29 octombrie, care a zdruncinat complet apărarea inamicului de pe Tisa, deschizînd drumul spre vest și nord-vest.

Luptele de pe Tisa mijlocie, care au durat 18 zile (11—28 octombrie 1944), și-au atins pe deplin scopul. Acțiunile întreprinse aici de marile unități române și sovietice au angajat o parte importantă din forțele inamice, tăindu-le posibilitatea să intervină în zona Debrețin, unde se desfășurau lupte hotărîtoare. Prin cucerirea capetelor de pod peste Tisa s-au creat condiții favorabile pentru organizarea unor noi operații ofensive pe direcția Budapesta.

Acțiunile unităților corpurilor 7 și 4 armată române pe Tisa mijlocie, în octombrie 1944, au relevat cu prisosință eroismul ostașilor români, însuflețirea lor în lupta generată de cauza dreaptă a războiului antihitlerist. Jertfele luptătorilor români căzuți pe acele locuri, faptele de vitejie și eroism săvîrșite de trupele române au înscris pagini de neuitat în tradițiile glorioase ale poporului nostru.

Date privind luptele țărănești în perioada dictaturii regale

AL. GH. SAVU

În perioada dictaturii regale, luptele țărănimii au îmbrăcat numeroase forme, cuprinzând diferite regiuni ale țării. Este adevărat că, în raport cu unele perioade anterioare — cum au fost, de exemplu, anii avântului revoluționar (1918—1921) sau aceia ai crizei economice (1929—1933) —, nu s-au mai produs atît de frecvent asemenea acțiuni ca răscoalele unor sate întregi sau ciocniri sîngeroase între țărănime și organele represive. În schimb s-au multiplicat de la un an la altul, atîngînd intensitatea maximă în cursul anului 1940, alte forme, pasive și active, de luptă, care exprimau opoziția hotărîită a maselor țărănești față de regimul dictaturii regale.

Urmărind consolidarea regimului dictatorial, guvernul și regele însuși au manifestat o deosebită preocupare în direcția „pacificării satelor” și s-au străduit, printr-o politică demagogică, să facă din țărănime un suport al puterii autoritare. Încă în cursul anului 1938 a fost inițiată la sate așa-zisa campanie sanitară*, căreia i s-a făcut o intensă reclamă prin presă și radio; Carol al II-lea, ca și prințul moștenitor, au întreprins adevărate turnee în diferite regiuni ale țării, căutînd, fără succes, de altfel, să-și creeze „popularitate”. Unele măsuri, ca sistarea vremelnică a prestațiilor, înființarea „serviciului social”¹, activizarea căminelor

* În cadrul „campaniei sanitare”, autoritățile locale, folosind îndeosebi în-vățătorii de la sate, făceau propagandă și agitație printre țărani asupra necesității construirii de platforme pentru gunoi, latrine, văruiii gardurilor, deparazitării, îmbunătățirii alimentației, prevenirii unor boli etc. Primită cu neîncredere de masele țărănești, care cereau adoptarea unor măsuri eficiente care să ducă la ameliorarea condițiilor lor de trai, „campania sanitară” nu și-a atins scopul diversionist. Referitor la aceasta, C. Argetoianu nota: „Una bună mi-a spus-o Tătărăscu pe drum spre Curtea de Argeș. Un țăran din Gorj se plîngea de «ofensiva sanitară»: «Domnule, mă întreabă de păduchi, dar de porc dacă am de crăciun de ce nu mă întreabă?». Punct de vedere simplist, după cum se vede, dar fără replică” (C. Argetoianu: „Memorii”. Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 104, dosarul nr. 8 629, filele 4 374—4 375).

¹ „Serviciul social” — instituție autonomă avînd atribuția de a dirija activitatea culturală la sate prin intermediul căminelor culturale și al altor așezăminte asemănătoare — a fost creat prin decretul-lege nr. 3 526 din 13 octombrie 1938 („Monitorul oficial”, partea I, nr. 242, din 18 octombrie 1938, pag. 4 952—4 954).

culturale etc., aveau, la rîndul lor, ca scop să creeze maselor țărănești iluzia că după instaurarea dictaturii regale situația lor avea să se amelioreze.

Politica demagogică promovată la sate de către dictatura regală nu și-a atins însă scopurile urmărite datorită unei serii întregi de cauze — unele cu caracter general, altele specifice perioadei care a urmat instaurării acestui regim.

Cauza principală care genera adînci contradicții de clasă în mediul rural o constituia — ca și în trecut — menținerea rămășițelor feudale, în condițiile accentuării procesului de stratificare a țăranimii. Dictatura regală a adoptat în anii 1938—1940 noi măsuri în vederea consolidării marii proprietăți moșierești și, totodată, pentru extinderea relațiilor de producție capitaliste la sate, îndeosebi prin întărirea pozițiilor deținute de chiaburime. Astfel, printr-o lege din 5 decembrie 1938, a fost înființată Banca pentru industrializarea și valorificarea produselor agricole (BINAG), care acorda credite pentru producția și valorificarea produselor numai proprietăților agricole mai mari de 5 ha². Micile gospodării țărănești au rămas și pe mai departe lipsite de credit, fiind silit să recurgă la împrumuturi cu dobînzii foarte mari la băncile comerciale și la cămătari. Creditul a jucat un rol important în accelerarea diferențierii la sate. „Selecționarea solicitanților (de împrumuturi — *n.n.*) — spunea moșierul Gh. Cipăianu, președintele Institutului național de credit agricol — are drept efect că agricultorii cei buni cari vor dispune de credit se vor dezvolta și vor cumpăra terenurile celor lipsiți de credite, cari sînt slabi agricultori. Ei vor continua să cultive terenurile cumpărate, cari vor avea astfel un mai bun randament decît în miinile agricultorilor răi, folosind dezvoltării gospodăriei lor, dar și economiei noastre naționale”³. Venind, de asemenea, în sprijinul moșierilor și chiaburilor, guvernul le-a acordat o serie de avantaje la importul de mașini agricole⁴, precum și la exportul de produse agricole vegetale și animale⁵. În timpul dictaturii regale s-au adus modificări unor legi mai vechi, cu scopul de a facilita în și mai mare măsură concentrarea pămîntului. De exemplu, legea modificată a Casei rurale, promulgată la 16 iunie 1939, prevedea că loturile vîndute prin această instituție nu puteau să aibă o întindere mai mică de 10 ha; loturile respective erau declarate indivizibile⁶. Măsuri asemănătoare au fost luate în vederea stimulării comasării terenurilor, pentru a se realiza suprafețe mari, care să poată fi exploatate prin metode capitaliste.

Perioada dictaturii regale a marcat o întărire a pozițiilor economice ale chiaburimii și moșierimii și sporirea influenței lor asupra politicii interne și externe a statului. Reprezentanții moșierimii aveau un rol de-

² C. Hamangiu: „Codul general al României”, vol. XXVI, partea a III-a, 1938, București, 1939, pag. 2 562—2 564.

³ „Organizarea și funcționarea creditului agricol în România”, Institutul de arte grafice „Brawo”, Iași, 1938, pag. 53.

⁴ C. Hamangiu, *Lucr. cit.*, vol. XXVI, partea I, 1938, București, 1938, pag. 506—507; vol. XXVI, partea a II-a, 1938, București, 1939, pag. 1 470—1 471.

⁵ C. Hamangiu, *Lucr. cit.*, vol. XXVI, partea I, 1938, București, 1938, pag. 636—637; vol. XXVII, partea a II-a, 1939, București, 1939, pag. 2 067.

⁶ C. Hamangiu, *Lucr. cit.*, vol. XXVII, partea a II-a, 1939, București, 1939, pag. 1 918—1 919, 1 922.

osebit de important în organele centrale ale statului, ca, de exemplu, în Consiliul de corană, Consiliul superior economic, Comisia exportului de cereale și altele. Ei dispuneau de organizații puternice, ca : Uniunea sindicatelor agricole, Uniunea exportatorilor de cereale etc., organizații ce aveau un cuvînt greu în adoptarea și aplicarea politicii agrare a dictaturii regale. Un rol nefast a avut marea moșierime în politica externă a României ; contrar intereselor naționale ale poporului nostru, ea a acționat, în cea mai mare parte, datorită intereselor economice proprii, în direcția apropierii României de Germania hitleristă.

Condițiile de muncă pe proprietățile moșierești și chiaburești s-au înrăutățit, folosindu-se atît darea pămîntului „în parte“, dijma, cît și munca salariată, aceasta din urmă luînd o mai mare extindere decît în perioada precedentă. O imagine aproximativă a exploatarei la care erau supuse masele țărănești de către chiaburi și moșieri este dată de cercetările monografice efectuate de echipele studențești * în anii 1938—1939. Astfel, în schimbul unui hectar atribuit spre folosință anual, moșierul din comuna Stoeșești-Tutova impunea țăranul la efectuarea următoarelor munci : arat 1 ha, prășit $\frac{1}{4}$ ha, secerat $\frac{1}{2}$ ha, transportul a 1 000 kg de cereale la gară, 5 zile la mașina de treierat și, în plus, aducerea cîtorva găini la curte⁷. Comentîndu-se această situație, în monografia întocmită de echipa studențească care a întreprins cercetări în comuna Stoeșești se spunea : „...Oamenii, firește, nu sînt mulțumiți, dar n-au ce să facă. Coșerul e gol, în chiler copiii plîng de foame, iar vitei din saivan (grajd) i se pot număra coastele, așa că omul se vede forțat să alerge la conac sau prin vecini să cerșească niscaiva merinde. Dar alimentele nu se dau degeaba și s-au văzut destule cazuri de oameni nevoiași care și-au angajat, pentru un sac de mălai sau o dublă de fasole, munca lor viitoare, în condiții lamentabile, neomenos legămînt care singur poate înfățișa întreaga mizerie a satului“⁸. Aprecieri asemănătoare există și în celelalte monografii.

Existența unui mare surplus de brațe de muncă în agricultură a permis moșierilor și chiaburilor să impună un nivel scăzut de salarizare proletariatului agricol, precum și țăranilor săraci și mijlocași care erau obligați să recurgă la venituri anexe pentru întreținerea familiilor lor. În cursul anului 1938, prețul mediu pe țară al muncilor agricole scăzuse — potrivit statisticilor oficiale — la 10—12 lei ziua de lucru pentru tinerii sub 17 ani, 15 lei pentru femei și 20 de lei pentru bărbații adulți⁹. Muncitorii agricoli erau lăsați la cheremul moșierilor și chiaburilor, neexistînd o legislație care să reglementeze raporturile de muncă ale proprietarilor cu salariații respectivi și lipsind orice fel de asistență socială sau medicală.

* Aceste echipe au fost organizate cu scopul de a întocmi monografiile unor sate pe baza cercetării, la fața locului, a situației economice, culturale și sanitare a țăranimii. Cercetările și monografiile întocmite de aceste echipe, deși nu aveau la bază criterii științifice, au scos totuși la iveală multe aspecte ale situației dezastruoase a maselor țărănești.

⁷ „60 sate românești“, vol. IV, Tipografia „Cartea românească“, București, 1943, pag. 61.

⁸ Ibid.

⁹ „România“, anul I, nr. 127, din 6 octombrie 1938.

În condițiile accelerării politicii de înarmare a țării, dictatura regală a aruncat asupra maselor muncitoare povara unor noi impozite, ceea ce s-a repercutat grav și asupra situației țărănimii. „...Birurile s-au înmulțit — nota Argetoianu la 22 august 1938 —, executările fiscale și executările creditorilor s-au înțepit. Lumea nu e mulțumită și nemulțumirea crește din ce în ce...”¹⁰ Darea de seamă a Inspectoratului de poliție din Ținutul Prut pe luna ianuarie 1939 evidențiază faptul că „o cauză care continuă să provoace nemulțumiri în pătura sătească este chestiunea impozitelor directe și a diferitelor taxe. Încasarea impozitelor curente și restante este primită cu foarte puțină bunăvoință de săteni, cari, din cauza lipsurilor, greu pot să-și achite obligațiunile fiscale; cei mai mulți nedispunând de bani, trebuie să-și vîndă din lucrurile casnice, spre a scăpa de execuția silită a percepătorilor, ce nu-i păsuesc”¹¹. Concomitent cu impozitele directe și indirecte către stat, în cursul anilor 1938—1940 au fost sporite dările comunale și județene, ceea ce a creat mari nemulțumiri în rîndurile țăranilor muncitori.

Începînd din primăvara anului 1939, cînd Germania hitleristă a cîmpit Cehoslovacia, guvernul, de teama unei agresiuni fasciste împotriva României, a decretat mobilizarea parțială; în perioada următoare, datorită evoluției nefavorabile a situației internaționale și, îndeosebi, după dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial, concentrările s-au permanentizat, efectivul celor chemați sub arme crescînd continuu. Sute de mii de familii au rămas astfel lipsite de sprijin; guvernul n-a luat măsuri eficiente pentru ajutorarea acestor familii, iar ajutoarele care se acordau în unele cazuri au fost de multe ori însușite abuziv de către primari și alte autorități.

Asupra gospodăriilor țărănești mici și mijlocii a început să apese totodată greul rechizițiilor efectuate pentru nevoile armatei. Valoarea acestor rechiziții — pentru care statul n-a plătit nici o despăgubire — s-a ridicat în anii 1939—1940 la suma totală de 2 260 000 000 de lei¹². Datorită lipsei brațelor și vitelor de muncă, tot mai puternic resimțită de țărănime, s-au produs mari perturbări în producția agricolă. În toamna anului 1939 au rămas nelucrate față de anul precedent, ca urmare a acestei situații, aproape un milion și jumătate de hectare care fuseseră prevăzute a fi cultivate cu grâu¹³.

Declanșarea celui de-al doilea război mondial a avut, printre altele, drept consecință înrăutățirea situației economice a României, deși aceasta rămăsese în afara conflagrației în perioada de care ne ocupăm. Populația rurală, și îndeosebi masele sărace ale țărănimii, a suportat și ea marile dificultăți economice pricinuite de lipsa tot mai acută a unor produse pe piață, de creșterea inflației, speculei și scumpetei. Această situație s-a concretizat, în mod concentrat, în primul rînd în mărirea decalajului

¹⁰ C. Argetoianu: „Memorii”, Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 104, dosarul nr. 8 629, fila 4 356.

¹¹ Arhiva M.A.I., dosarul nr. 9 300, A.S., vol. 35, dare de seamă a Inspectoratului de poliție al Ținutului Prut pe luna ianuarie 1939.

¹² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 215, filele 46—47.

¹³ Loc. cit., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 103, filele 8—9.

dintre prețurile produselor industriale și prețurile produselor agricole, în detrimentul celor din urmă. Puterea de cumpărare a maselor țărănești a scăzut cu repeziciune, așa cum rezultă și din următorul tabel ¹⁴ :

Evoluția prețurilor produselor vândute și cumpărate de agricultori și evoluția puterii de cumpărare a agricultorilor (1927—1929 = 100)

Anul	Produse vândute	Produse cumpărate	Puterea de cumpărare
1933	62,9	87,3	72,1
1939	67,6	94,8	71,3
1940	96,2	155,3	61,9

Puterea de cumpărare a gospodăriilor țărănești coborîse în anul 1940 atît de mult încît se apropia la numai cîteva procente de aceea existentă în anii crizei economice din 1929—1933.

Propaganda oficială a căutat să ascundă situația reală a maselor țărănești, străduindu-se să creeze o imagine idilică a satului din timpul dictaturii regale. Din ordinul Ministerului de Interne, în ziare apăreau din cînd în cînd scrisori și telegrame ale unor țărani — elaborate, de cele mai multe ori, în cabinetele autorităților — în care se proslăveau „regele țăranilor” și regimul dictatorial, ce deschisese „o eră nouă” și pentru „talpa țării”.

Dar, în pofida strădaniilor oficiale, aspectele situației tragice a țăranimii muncitoare n-au putut fi ascunse. Astfel, comparînd situația moșierilor cu aceea a maselor țărănești, într-un articol apărut în publicația „Politica socială” se arăta : „Marii proprietari au fost bine apărați prin Uniunea sindicatelor agricole, au avut credite ieftine și la timp, au putut să profite de avantajile exportului, de binefacerile științei și tehnicii în cultura pămîntului. Nu tot astfel a fost cu proprietatea mijlocie (autorul are în vedere proprietatea chiaburească — *n.n.*)..., iar în ceea ce privește mica gospodărie țărănească și regimul muncitorului palmas al brazdei — s-a scris destul, nu mai insistăm” ¹⁵.

De la tribuna parlamentului, o serie de oameni politici burghezi și-au exprimat adîncă îngrijorare în legătură cu situația existentă la sate și cu creșterea nemulțumirii maselor țărănești. Luînd cuvîntul în ședința Senatului din 6 iulie 1939, N. Iorga arăta : „Agricultură este aceasta ? Uitați-vă ce se face în Bărăgan ? Li s-a dat pămînt (țăranilor — *n.n.*), fără să li se dea înlesnirea de a-și putea face și case, iar oamenii dorm pe cîmp într-o promiscuitate odioasă, pierzîndu-și simțul moral, iar în toamnă aduc cîțiva strujeni așezați într-o căruță, care întrebuintează trei zile de drum în fundul văii Teleajenului. Sîntem astfel sălbaticii din Oceania, stînd cu arcurile înaintea tunurilor unui cuirasat englez. Aceasta însă nu mai poate dura” ¹⁶. În ședința Parlamentului din 13 martie 1940,

¹⁴ Mitiță Constantinescu : „Politică economică aplicată”, vol. II, Editura „Tiparul românesc”, București, 1943, pag. 347.

¹⁵ „Politica socială”, anul VII, nr. 178, din 12 februarie 1939.

¹⁶ „Monitorul oficial”, partea a III-a, Dezbateri parlamentare (Senatul), nr. 12, din 5 septembrie 1939, pag. 263.

deputatul T. Geantă a citat unele date deosebit de semnificative asupra nivelului de trai al maselor țărănești: „...În păturile noastre țărănești — arăta el — este o sărăcie îngrozitoare. D-lor deputați, sînt anumite calcule care stabilesc standardul de viață și care stabilesc bugetul în cadrul căruia trăiește un om. La noi s-a ajuns la concluzia că traiul unui țăran se bazează pe suma de 6—7 000 de lei anual. Dar o vită, care trebuie să mănînce 6—7 kg fîn și o mînă de orz pe zi, împreună cu îngrijirea, costă mai mult de 6—7 000 de lei. Atunci, nu costă mai puțin traiul unui sătean decît al unei vite?”¹⁷.

Un tablou asemănător se desprinde și din unele articole apărute în presa vremii, care, deși nu mergeau în general pînă la cauzele social-economice și politice care generau pauperizarea maselor țărănești, erau unanime în recunoașterea adîncii înapoieri a satelor. „Nu se poate merge mai departe dacă bunurile acestei țări românești nu vor fi împrăștiate și asupra celor care le produc... cît timp satele cele multe vor rămîne cu aceleași case de lut, pitite și oblice, cu aceleași gloduri adînci, cu aceleași fîntîni insalubre, în aceeași întunecime, cu țărani rău îmbrăcați, subnutriți, cu boalele endemice”¹⁸. Multe articole evidențiau lipsa oricărei asistențe medicale la sate, bolile sociale care secerau anual mii de vieți, îndeosebi din rîndul copiilor. „Transportul medicului la un bolnav în alt sat, sau al bolnavului la medic, costă 80—100 lei, medicamentele costă și ele cel puțin 100 lei; așa că o singură vizită costă pe țăran cel puțin 150—200 lei, fără să socotim plata doctorului, considerînd că vizita e gratuită. Cîteva vizite medicale lasă gospodăria fără mămăligă”¹⁹.

Situația social-economică și politică grea și în continuă înrăutățire a maselor țărănești a dat naștere unei stări de spirit tot mai încordate în rîndul acestora. Nici politica demagogică, nici represiviunile la care a recurs, îndeosebi în ultima perioadă a existenței sale, dictatura regală nu au putut stăvilii ascuțirea contradicțiilor de clasă la sate, dezvoltarea mișcării țărănești în anii 1938—1940. Rapoartele autorităților locale semnalau, pline de îngrijorare, creșterea valului acțiunilor țărănești contra organelor fiscale, a moșierilor, primarilor și jandarmilor, opoziția față de regimul dictatorial și de măsurile antipopulare pe care acesta le adopta.

Majoritatea acțiunilor țărănești desfășurate în anii 1938—1940 au avut un caracter economic, dar, prin faptul că șubrezeau pozițiile dictaturii regale, ele au căpătat și o adîncă semnificație politică. Trebuie subliniat faptul că în același timp cu luptele economice au existat și diferite acțiuni cu caracter predominant politic prin care masele țărănești au luat atitudine față de împotrivă politicii interne sau externe a dictaturii regale, pentru drepturi și libertăți democratice, contra fascismului și pericolului subjugării României de către Germania hitleristă.

În perioada dictaturii regale, în mișcarea țărănească au continuat însă să se manifeste unele slăbiciuni mai vechi. Astfel, acțiunile țărănești au rămas și în acești ani răzlețe și spontane, desfășurîndu-se paralel cu luptele clasei muncitoare și ale păturilor mic-burgeze de la orașe.

¹⁷ Loc. cit., nr. 4, din 28 martie 1940, pag. 163.

¹⁸ „Foaia plugarilor“, anul XIII, nr. 11—12, din noiembrie-decembrie 1939.

¹⁹ „Prahova noastră“, anul II, nr. 3, din 15 mai 1938.

Politica dictaturii regale, de restrângere și mai accentuată a drepturilor și libertăților democratice, a sporit obstacolele în fața activității organizațiilor P.C.R. la sate. Unele forme de activitate a partidului, îndeosebi legale, n-au mai putut să fie folosite; activitatea organizațiilor democratice de masă conduse de P.C.R., ca Frontul plugarilor și Uniunea democratică, s-a restrâns considerabil. Arestările repetate în rîndul comuniștilor, efectuate îndeosebi începînd din a doua jumătate a anului 1939, au slăbit capacitatea organizațiilor de partid de a organiza acțiuni mai ample la sate. Asupra muncii partidului comunist la sate — ca și asupra întregii activități a P.C.R. din acel timp —, o influență nefastă au exercitat elementele fracționiste, antipartinice aflate în conducerea sa, care nu au adoptat măsurile impuse de împrejurări pentru organizarea și conducerea luptei maselor țărănești și unirea acestora cu acțiunile clasei muncitoare. Acest fapt s-a reflectat și în editarea și răspîndirea la sate a unui număr restrîns de materiale de propagandă, ca, de exemplu, manifeste, chemări, ziare ilegale etc. consacrate problemei țărănești. Dintre articolele apărute în presa ilegală a P.C.R. în acel timp referitoare la mișcarea țărănească, un interes aparte prezintă articolul intitulat „Muncitorimea și masele țărănești în criza actuală a regimului burghezo-moșieresc din România“, publicat în „Lupta de clasă“ la sfîrșitul anului 1939²⁰. Articolul făcea un pas înainte, în comparație cu Congresul al V-lea al P.C.R., în analiza poziției diferitelor pături ale țărănimii în revoluție. Astfel, în timp ce Congresul al V-lea minimalizase într-o măsură rolul țărănimii mijloace și, situîndu-se pe poziții stîngiste, ignorase posibilitatea antrenării mai largi a chiaburimii la desăvîrșirea revoluției burghezo-democratice, articolul aprecia în mod just că contradicțiile existente la sate, îndeosebi după instaurarea dictaturii regale, făceau posibilă și necesară mobilizarea la luptă a întregii țărănimii. „În lupta de distrugere a dictaturii actuale, ca și pentru atingerea unora dintre scopurile desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice — se spunea în articol —, întreaga țărănime poate fi atrasă în lupta revoluționară.“ Articolul indica, în ultima parte, unele sarcini mai importante ale partidului în ceea ce privește munca la sate. Ulterior nu s-a mers însă mai departe pe linia adîncirii analizei problemei agrare și, mai ales, nu s-au luat măsurile concrete care se impuneau pentru lichidarea lipsurilor cunoscute și de atîtea ori supuse criticii ale muncii partidului în rîndurile țărănimii.

În pofida acestor împrejurări, unele organizații de partid și-au menținut legăturile cu masele țărănimii muncitoare și au reușit să organizeze diferite acțiuni țărănești. O activitate mai susținută printre țărani au desfășurat organizațiile P.C.R. în anii 1938—1940 în unele județe, ca: Dolj (comunele Segarcea, Bistrețu, Bechetu, Plenița, Cetate, Filiași, Puțuri)²¹, Argeș (Pîrvu-Roșu, Broșteni, Podu-Broșteni, Lăceni)²², Bihor

²⁰ „Lupta de clasă“, anul XX, nr. 7, din decembrie 1939.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 12, dosarul nr. 3 234, filele 128, 133, 135, 148.

²² Loc. cit., fondul nr. 7, dosarul nr. 1 421, filele 9, 10, 29.

(Marghita, Cheț)²³, Ciuc (Ghimeș-Făget, Lăzarea)²⁴, Muscel (Mărăcineni, Livezeni)²⁵, Cluj (Satu-Lung), Trei Scaune (Cernatul)²⁶, în Basarabia, sudul Dobrogei etc. Acolo unde influența comuniștilor la sate a fost mai puternică, organizațiile de partid au reușit să organizeze unele acțiuni revendicative.

Asupra luptei duse de masele țărănești în perioada dictaturii regale, o influență în creștere a exercitat dezvoltarea mișcării revoluționare a proletariatului și a păturilor mijlocii de la orașe. Astfel, legăturile tradiționale ale muncitorilor din unele centre industriale importante, ca București, Valea Prahovei, Galați și altele, cu țăranii din satele aflate în împrejurimi s-au menținut și în această perioadă — lucru consemnat cu îngrijorare în diferite documente elaborate de autoritățile locale din perioada respectivă. De exemplu, o notă a Siguranței din Ploiești din 10 decembrie 1939 sublinia faptul că comuniștii au reușit să pătrundă la sate îndeosebi în acele locuri unde existau schele petrolifere și țăranii veneau în contact cu „muncitorii cîștigați de ideea comunistă”²⁷. O formă deosebită de contact nemijlocit între muncitori și țărani s-a realizat și prin concentrările masive efectuate în anii 1939—1940. Muncitorii concentrați — unii dintre ei comuniști sau membri ai organizațiilor democratice conduse de P.C.R. — au influențat asupra stării de spirit a maselor de țărani concentrați; organele represive semnalau adeseori în rapoartele lor către forurile conducătoare ale statului că numeroși țărani, reînforși în sat de la diferite unități militare, „refuzau să se supună ordinelor” și-i îndrumau și pe ceilalți țărani muncitori la acțiuni revendicative.

Creșterea luptei maselor țărănești în perioada dictaturii regale s-a concretizat în nenumărate acțiuni întreprinse în diferite sate împotriva moșierilor, a organelor fiscale și altor autorități locale, împotriva abuzurilor săvîrșite cu prilejul rechizițiilor și concentrărilor etc. De asemenea, țărănimea, în marea ei majoritate, s-a situat, ca și clasa muncitoare, pe poziții antifasciste și a acționat cu fermitate pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a țării noastre.

O puternică agitație la sate au provocat măsurile întreprinse de dictatura regală pentru consolidarea marii proprietăți moșierești. Astfel, urmărind să încheie definitiv unele lucrări ce decurgeau din reforma agrară din 1921 — lucrări aflate încă în curs după aproape 20 de ani — dictatura regală a decretat lichidarea operațiilor de cadastrare și a accelerat judecarea proceselor pentru pămînt, inițiate fie de masele țărănești nemulțumite de abuzurile comise cu prilejul reformei agrare, fie de moșierii care voiau să reintre în posesia pămîntului expropriat. În cele mai multe cazuri, tribunalele au dat sentințe favorabile moșierilor. Într-o serie de sate, țăranii s-au opus însă cu hotărîre aplicării sentințelor nedrepte și au refuzat să restituie pămîntul moșierilor. Locuitorii

²³ Loc. cit., fondul nr. 103, dosarul nr. 8 176, fila 472; fondul nr. 4, dosarul nr. 716, fila 332.

²⁴ Loc. cit., fondul nr. 10, dosarul nr. 2 541, fila 199.

²⁵ Loc. cit., fondul nr. 7, dosarul nr. 1 421, filele 9, 10, 29.

²⁶ Loc. cit., fondul nr. 10, dosarul nr. 2 721, filele 15—16.

²⁷ Loc. cit., fondul nr. 47, dosarul nr. 4 708, fila 117.

din comuna Albești (Botoșani), de pildă, nemulțumiți de sentința Înaltei curți de casație, favorabilă moșierului, au hotărât să nu se supună și au împărțit între ei suprafața de pământ aflată în litigiu. Nereușind să-i scoată de pe pământul pe care-l ocupaseră cu forța, prefectul și comandantul legiunii de jandarmi au fost obligați, pentru „liniștirea” țăranilor, să le lase în folosință o jumătate din suprafața de teren respectivă până la rejudecarea procesului²⁸. Locuitorii satului Cilibiu din comuna Golașți (Iași) au ocupat o porțiune din moșia lui N. D. Sturdza, pe care o revendicau încă din timpul reformei agrare. La 7 martie 1939, pe baza ordinelor date de parchetul Tribunalului Iași, jandarmii i-au alungat de pe moșie și au restituit pământul moșierului. Circa 60 de țărani au pornit în zilele următoare la Iași pentru a protesta în fața autorităților, amenințând că, dacă nu avea să li se facă dreptate, intenționau să reocupe moșia²⁹. Acțiuni cu același caracter au avut loc în comunele Ianculești (Argeș)³⁰ și Corod³¹ (Satu-Mare), Someșeni (Cluj)³² etc.

Concomitent cu aceste acțiuni, în diferite sate, țăranii au recurs la forme active sau pasive de luptă împotriva exploatării la care erau supuși pe moșiile boierești. În unele locuri au avut loc greve ale proletariatului agricol și țăranilor săraci în timpul recoltării cerealelor³³. Deosebit de răspândite au fost părăsirea în masă a lucrului și refuzul de a respecta contractele de muncă încheiate cu moșierii. Unul dintre marii moșieri, Zenidi, luând cuvântul la ședința din 1 mai 1939 a Institutului român de studii și educație muncitorească, se plîngea că muncitorii agricoli, „deși tocmiți din iarnă și cu contracte în regulă, cînd iau avansuri asupra muncii viitoare, ei nu le respectă totdeauna. Agricultorii (citește moșierii — *n.n.*), cari îi tocmesc, au totdeauna o pagubă care, de multe ori, merge pînă la 15 la sută din aconturile acordate, pe lîngă pierderea muncii nefăcute”³⁴. Sesizat de către moșieri de această situație, Ministerul de Interne, prin ordinul nr. 7 493 A din 15 aprilie 1939, a cerut autorităților administrative locale și jandarmerești să ia „măsuri urgente” pentru a-i sili pe muncitorii agricoli să respecte contractele încheiate cu marii proprietari și pentru a împiedica fuga de pe moșii³⁵.

Ca și în perioada precedentă, problema izlazurilor și terenurilor de pășunat a dat naștere unui lanț nesfîrșit de conflicte între masele țărănești, pe de o parte, moșieri și autorități pe de altă parte. Interzicerea pășunatului în pădurile statului în anul 1939 și scumpirea taxelor pentru pășunatul vitelor pe izlazurile comunale au agravat și mai mult situația țăranimii, care a ripostat adeseori prin manifestații de protest în fața autorităților și prin introducerea vitelor pe terenurile de stat sau pe

²⁸ Loc. cit., fondul nr. 69, dosarul nr. 6 351, filele 104—105, 114.

²⁹ Loc. cit., filele 70—71.

³⁰ „Unirea” (Careii Mari), anul I, nr. 10, din 30 iunie 1939.

³¹ Arhiva M.A.I., dosarul nr. 9 300 A.S., vol. 35.

³² Biblioteca Academiei R.P.R., Manuscrise, Arhiva palatului, Mss. LXXII, varia 12.

³³ „Scînteia”, anul IX, nr. 21 (111), din 26 iulie 1939.

³⁴ „Probleme muncitorești de actualitate”, Tipografia A.B.C., București, 1941, pag. 418.

³⁵ Arhivele statului Bistrița, fondul Prefectura județului Năsăud, dosarul nr. 4 859/1939 (Nota nr. 12 479/1939 a Ținutului Someș către Prefectura județului Năsăud).

moșii. Aceasta a dat naștere, în unele sate, la ciocniri între țărani și jandarmi sau la diferite incidente cu alte autorități. Asemenea acțiuni au avut loc în comuna Porcești (Sibiu), unde, din cauza pășunatului „illegal“, un număr mare de locuitori au fost trimiși în fața instanțelor judiciare³⁶; în comuna Ghermănești (Ilfov), unde țăranii muncitori, înarmați cu furci și topoare, au alungat jandarmii veniți să-i dea afară din pădurea statului, unde își aduseseră vitele la pășunat³⁷; în comunele Arada și Albac (Turda) locuitorii, în număr de peste 150, la somația jandarmilor să scoată vitele din pădurea statului, au refuzat, răspunzând: „...Am stăpînit aceste păduri din moși strămoși“³⁸. Nemulțumiți că organele silvice le-au interzis pășunatul vitelor în pădurile statului, țăranii din județul Cluj au ales o delegație care să protesteze pe lângă autoritățile centrale și să ceară abrogarea măsurilor restrictive³⁹. La 2 iunie 1939, între locuitorii comunei Almășul-Mare (Bihor), care duceau vitele la păscut pe terenul de vînătoare Ghica, și jandarmi a avut loc o ciocnire sîngeroasă, în cursul căreia mai mulți țărani au fost răniți; prefectul județului a cerut intervenția armatei împotriva țăranilor⁴⁰. Mari agitații în legătură cu problema izlazurilor au avut loc și în comunele Cosminele (Prahova)⁴¹, Solonț (Bacău)⁴², Pungina (Mehedinți), Ciurmăgești (Olt), Coțofenii din Față și Poiana Mare (Dolj), Cezieni, Brastavăț, Stoenesti și Plăviceni (Romanai), Timișești, Drăgușeni, Rîșca, Găinești, Văleni și Drăcenii (Baia), Babța (Sălaj)⁴³ și multe altele.

O mare frecvență au căpătat în anii dictaturii regale și acțiunile țăărănești împotriva organelor fiscale. În primele luni de după instaurarea dictaturii regale, guvernul — fără a reduce cu nimic sarcinile fiscale împovărătoare care apăsau asupra maselor — a dat dispoziții autorităților locale să procedeze „cu mai mult tact“ la strîngerea impozitelor și să evite, prin unele păsui, conflictele cu masele de contribuabili. În acest sens, în ordinul telegrafic nr. 235, din 28 iulie 1938, al Ministerului de Interne către Prefectura județului Turda se spunea: „Ministerul fiind informat că populațiunea de la sate este nemulțumită de modul cum se încasează impozitele, rog veghiați ca orice vexațiune și presiune, cu prilejul încasării impozitelor agricole, să fie evitată“⁴⁴. De fapt, nu „modul

³⁶ Arhiva M.A.I., dosarul nr. 9 205 A.S. (Buletin al Inspectoratului general al jandarmeriei asupra situației interne nr. 4, pe luna aprilie 1938).

³⁷ „Scînteia“, anul IX, nr. 15—16 (105—106), din 24 ianuarie 1939.

³⁸ Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul Armand Călinescu (Buletin informativ asupra situației interne nr. 6, pe luna iunie 1939 al Inspectoratului general al jandarmeriei).

³⁹ Arhiva M.A.I., Raportul regal din 28 iunie 1939.

⁴⁰ Loc. cit., dosarul nr. 9 205 A.S., vol. 15 (Buletinul de evenimente nr. 40, din 3 iunie 1940 al comandamentului Corpului de jandarmi, serviciul jandarmeriei).

⁴¹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 299/74, (Buletin informativ nr. 5, pe luna mai 1938 al Legiunii de jandarmi Prahova).

⁴² Arhiva Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R., fondul Armand Călinescu (Buletin informativ asupra situației interne nr. 6, pe luna iunie 1939 al Inspectoratului general al jandarmeriei).

⁴³ Arhiva M.A.I., dosarul nr. 9 205 A.S. (Buletin informativ asupra situației interne nr. 4, pe luna aprilie 1938 al Inspectoratului general al jandarmeriei).

⁴⁴ Arhiva Sfatului popular raional Turda, fondul prefecturii, pachetul 1 938, dosarul nr. 92/1938.

cum se încasau" impozitele dădea naștere la nemulțumiri, ci înseși impozitele prea mari față de posibilitățile de plată ale gospodăriilor țărănești. „Vexațiunile“ și „presiunile“ au devenit însă din ce în ce mai numeroase, însoțite de sechestre, darea în judecată a datornicilor, vinderea la licitație a inventarului și bunurilor strict necesare întreținerii familiilor țăranilor și, în unele cazuri, chiar lichidarea unor gospodării. Deși legile adoptate în timpul dictaturii regale prevedeau condamnări aspre pentru „rebeliune“ împotriva autorităților, au fost multe cazuri în care țăranii, ajunși la sapă de lemn, au fost nevoiți să pună mîna pe furci și topoare pentru a alunga agenții fiscalului, veniți să le ridice avutul. „Ultragierea“ organelor fiscale — așa după cum rezultă din înseși rapoartele autorităților — a căpătat proporții de masă. Pentru exemplificare, cităm raportul din martie 1938 al Inspectoratului general al jandarmeriei în care se enumerau, printre altele, următoarele comune în care fuseseră „ultragiate“ organele fiscale: Busu, Rocșoreni, Pătulele și Gemeni (Mehedinți), Vișina Veche și Boșoteni (Romanți), Coarnele Caprei și Pocreaca (Iași), Siculeni, Sînmărtin și Ciceu (Ciuc) etc.⁴⁵. În unele comune sătenii au dat dovadă de o deosebită solidaritate, întreaga populație ridicîndu-se în masă în sprijinul acelora dintre ei la care organele fiscale veniseră pentru a le sechestra bunurile. Astfel, pentru a lua înapoi lucrurile sechestrate unui locuitor din comuna Boroșneul Mic, în ziua de 16 noiembrie 1938, circa 100 de țărani i-au atacat pe agenții fiscali. Jandarmii au intervenit și au arestat „capii rebeliunii“, dar în timpul cercetărilor s-a produs o nouă ciocnire, de data aceasta între populație și jandarmi. La fața locului a venit comandantul-adjunct al legiunii de jandarmi, care a reușit cu greu să „restabilească liniștea“ și să înainteze pe conducătorii țăranilor la Tribunalul militar Brașov⁴⁶. La 8 mai 1938, o săteancă din comuna Gornetu-Cuib (Prahova) a fost arestată, deoarece îl bruscase pe jandarmul care însoțea agenții de urmărire veniți să pună sechestru. Populația satului, în număr de circa 200, a făcut o manifestație violentă în fața postului de jandarmi, silindu-l pe șeful de post să o elibereze pe țărancă arestată⁴⁷.

Începînd din primăvara anului 1939, cauza principală de agitații și nemulțumiri la sate au devenit abuzurile și marile nedreptăți care aveau loc cu prilejul rechizițiilor și concentrărilor, greutatea lor căzînd asupra maselor de bază ale țărănimii, moșierimea nefiind solicitată în raport cu posibilitățile.

Deși concentrările și rechizițiile constituiau o grea povară pentru masele populare, înrăutățindu-le situația materială, oamenii muncii de la orașe și sate au acceptat noile sacrificii care li se cereau, deoarece

⁴⁵ Biblioteca Academiei R.P.R., Manuscrise, Arhiva palatului, Mss. LXXII, varia 12.

⁴⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 69, dosarul nr. 6346, fila 385.

⁴⁷ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 299/74, filele 206—207 și dosarul nr. 299/74, fila 533.

considerau că acestea servesc apărării suveranității de stat și a integrității teritoriale a României față de agresiunile statelor fasciste și îndeosebi ale Germaniei hitleriste, ceea ce corespundea voinței și intereselor poporului nostru. Orientându-se just în împrejurările istorice de atunci, partidul comunist a declarat că susține măsurile luate în vederea respingerii unei agresiuni hitleriste și a chemat întregul popor să manifeste vigilență și fermitate în lupta pentru apărarea țării.

Alături de clasa muncitoare, masele țărănești au răspuns în primăvara anului 1939 fără șovăire la ordinele de concentrare. Într-o serie de sate, țăranii care nu primiseră ordin de concentrare au cerut să se înroleze în armată ca voluntari. Astfel, rezerviștii din comunele Țebea, Baia-de-Criș și din împrejurimi au organizat o manifestație la mormîntul lui Avram Iancu, exprimîndu-și hotărîrea de a apăra hotarele țării⁴⁸. Moșii din jurul localității Brad au cerut să fie înrolați voluntari⁴⁹. Un buletin informativ al plășii Săcele (Brașov) informa că țăranii din comuna Cernatu erau hotărîți să răspundă „...oricărui atac, mai mult ca oricînd, pentru apărarea gliei strămoșești. Toți românii care fac parte din elementul armatei s-au prezentat la postul de jandarmi și au cerut informații dacă și ei trebuie să plece la unități, fiind gata în orice moment”⁵⁰. Buletinul informativ pe luna septembrie 1939 al Regimentului 1 transmisiuni arăta : „Deși cei concentrați, în special plugarii, au fost luați de la treburile lor în perioada strîngerii recoltei de toamnă, ei au privit această concentrare cu toată seriozitatea și s-au integrat repede la programul impus de împrejurări. Se observă că ei sînt pătrunși de ideea că țara trece prin împrejurări grele, că noi primejdii ne pîndesc și că numai o muncă serioasă din partea fiecăruia ne va face să fim tari”⁵¹. Un alt buletin informativ, al Regimentului 2 jandarmi Bucegi, sublinia faptul că „moralul concentraților a fost bun, nu s-a descoperit nici o acțiune de defetism care să prejudicieze interesele superioare ale țării, ei plecînd la corpurile lor de trupă cu toată dragostea de patrie”⁵². Rapoartele și notele informative ale autorităților din acel timp conțin aprecieri cu caracter asemănător în privința efectuării rechizițiilor pentru armată.

În opoziție cu patriotismul maselor, dornice să respingă cu prețul oricărui sacrificii agresiunea hitleristă și să apere teritoriul național, clasele exploatatoare au văzut în conjunctura care se crease un prilej favorabil pentru sporirea profiturilor și acumularea de noi bogății. Furniturile de armament și echipament pentru armată au reprezentat pentru magnații capitaliști ca Malaxa, Mociornița și alții, în cîrdășie cu înalți demnitari ai statului, printre care regele Carol al II-lea însuși, o sursă

⁴⁸ Loc. cit., dosarul nr. 290/61, fila 153.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 16, dosarul nr. 292, fila 9.

⁵¹ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 212/257, fila 58.

⁵² Loc. cit., fila 108.

de profituri scandaloase pe seama avutului public. Invocînd situația grea a țării, marii moșieri au cerut și au obținut din partea guvernului sprijin pentru a scoate țărani la muncă forțată cu concursul jandarmilor. Totodată, o parte a țăranilor au fost concentrați la muncă pe moșii, în schimbul unei retribuții derizorii.

Concentrările și rechizițiile au fost însoțite pe întregul cuprins al țării de nenumărate abuzuri săvîrșite de organele militare și autoritățile administrative. În timp ce moșierii, chiaburii și alte elemente exploata-toare au reușit, în cele mai multe cazuri, să obțină prin mită, relații etc. scutiri de concentrări și rechiziții, țăranii muncitori erau concentrați — chiar în contradicție cu legile existente — luni de-a rîndul, lăsîndu-și familiile în voia soartei și, în plus, obligate la rechiziții repetate, cărora, cu timpul, nu le-au mai putut face față. Referindu-se la această situație, deputatul Ilie Dobrotă arăta în ședința Parlamentului din 13 martie 1940 : „...unii sînt sub arme luni de zile, iar alții n-au fost mișcați de la vetrele lor. Rechiziționarea vitelor etc. pe seama armatei n-a adus nici o perturbare în sînul populației, însă repartizarea rechizițiilor asupra locuitorilor a adus mari nemulțumiri. S-a luat singura vită de la un gospodar și s-a lăsat neatins alt gospodar cu mai multe vite. Poporul nostru își dă seama de nevoile pe care le are armata, însă în fața abuzurilor se revoltă”⁵³. Divizia 13 semnala aceeași stare de lucruri : „Din informațiile culese printre țărani, cărora li s-a luat caii și căruțele pentru rechiziții și așteaptă la comisia de verificare, am aflat că sînt destul de indignați pe chestia că jandarmii rechiziționează animale și vehicule numai de la cei săraci, iar de la cei bogați care au animale și vehicule bune nu rechiziționează”⁵⁴. La rîndul său, Corpul 8 armată arăta că „cetățenii din jud. Arad și Timiș-Torontal sînt nemulțumiți din cauza concentrărilor, arătînd că acei cu pămînt au ordinul de rămînere la vatră, iar cei săraci au fost concentrați 2—3 luni, cînd de fapt ei au nevoie să-și lucreze pămîntul, neputînd angaja lucrători”⁵⁵.

Împotriva abuzurilor și nedreptăților săvîrșite cu prilejul rechizițiilor și concentrărilor, masele țărănești au început să ia o atitudine din ce în ce mai hotărîtă. Astfel, în diferite sate, locuitorii au venit în mare număr la comandamentele militare și centrele de rechiziționare, cerînd restituirea bunurilor luate în mod abuziv sau plata acestora. Astfel de acțiuni au avut loc, de exemplu, în comunele Cornești (Turda)⁵⁶, Mărgăritești și Pardoși (R. Sărat), unde s-a produs un început de revoltă⁵⁷, Vasilați (Ilfov)⁵⁸ și altele. În primăvara și vara anului 1940, în condițiile

⁵³ „Monitorul oficial“, partea a III-a, Dezbateri parlamentare (Camera deputaților), nr. 4, din 28 martie 1940.

⁵⁴ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 299/61, fila 19.

⁵⁵ Loc. cit., dosarul nr. 293/97, fila 50.

⁵⁶ Arhiva Sfatului popular raional Turda, fondul prefecturii, pachetul 1 939, dosarul nr. 120/939.

⁵⁷ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 212/257, fila 773.

⁵⁸ Loc. cit., fila 715.

cînd dictatura regală făcea tot mai multe concesii în fața presiunilor Germaniei hitleriste, mergînd mai departe pe calea trădării intereselor naționale, a început să se extindă în toate regiunile țării o nouă formă de luptă a maselor țărănești — refuzul de a se supune ordinelor de rechiziții și concentrării ; aceasta era o urmare, în primul rînd, a convingerii care-și făcea loc în rîndul maselor că eforturile și sacrificiile pe care le făceau erau folosite de clasele dominante nu pentru apărarea țării, ci în propriile lor interese de acaparare. Totodată s-au înmulțit manifestațiile familiilor sărace de concentrați în fața primăriilor, cerînd să li se acorde ajutoare bănești, alimente sau lemne de foc. Asemenea manifestații au avut loc în comunele Sohodol și Abrud-sat (Alba)⁵⁹, Brăești, Văculești, Hănțești, Virfu-Cîmpului, Suharău și Cracalia (Dorohoi)⁶⁰, într-un mare număr de comune din județul Turda⁶¹ ș.a.

Scumpetea — în rapidă creștere — a contribuit și ea, îndeosebi din toamna anului 1939, la dezvoltarea nemulțumirilor și luptelor maseilor țărănești. Zahărul, bumbacul și produsele textile, petrolul lampant, uleiul, uneltele agricole și alte mărfuri industriale strict necesare gospodăriilor țărănești au început să se distribuie la sate în cantități insuficiente și la prețuri de speulă. Ca urmare, masele țărănești au inițiat adevărate manifestații pentru a impune autorităților să ia măsurile necesare pentru aprovizionarea cu produse de larg consum și la prețuri accesibile. O asemenea manifestatie a avut loc, în ziua de 21 ianuarie 1940, în comuna Cracalia (Dorohoi). Întreaga populație a comunei s-a adunat la căminul cultural, protestînd contra scumpirii continue a traiului⁶². La 13 martie 1940, 600 de locuitori din comuna Zlatna (Alba) și-au exprimat indignarea pricinuită de lipsa unor produse, atacînd cooperativa din localitate, spărgîndu-i geamurile și manifestînd împotriva autorităților⁶³.

Intensificarea acțiunilor maselor țărănești, nemulțumirile accentuate și multiple existente la sate au produs dictaturii regale o vie îngrijorare. În iulie 1940, Prefectura Poliției Capitalei, după ce semnală alarmată luptele în creștere ale clasei muncitoare, scria referitor la starea de spirit a maselor țărănești : „Satele nu mai puțin sînt în plină efervescență, recolta deficitară și lipsa de rezerve vor aduce foamete, căreia guvernul nu-i va putea aduce decît remediul unei insuficiente împărțiri de porumb. Satele nu vor rămîne în pasivitatea din trecut. Țăranii sînt de pe acum informați despre tot ce se petrece în țară și la București“. Același document conchidea că „represiunea pe care desigur că o va ordona guvernul nu va avea puterea să reprime mișcarea satelor“⁶⁴.

⁵⁹ Arhiva M.A.I., dosarul nr. 9 205 A.S., vol. 14.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Arhiva Sfatului popular raional Turda, fondul prefecturii, pachetul 1 940, dosarul nr. 268/940.

⁶² Arhiva M.A.I., dosarul nr. 9 205 A.S., vol. 14.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Loc. cit., dosarul nr. 1 000/86, filele 24—25.

Lupta maselor țărănești a silit guvernul dictaturii regale să facă unele concesii în anii 1939—1940, satisfăcându-le în parte revendicările. Amintim în acest sens faptul că, în toamna anului 1939, Ministerul Apărării Naționale a hotărât desconcentrarea periodică a celor chemați sub arme, pentru a-și putea ajutara întrucîtva familiile. În 1940 au fost adoptate două noi decrete-lege privind „ajutorarea familiilor nevoiașe ale concentraților“, care extindeau prevederile din legile adoptate anterior asupra unui număr mai mare de familii și sporeau întrucîtva „ajutoarele“⁶⁵. La 9 iunie 1940, guvernul — sub presiunea concentraților și a familiilor lor — a acordat amnistie tuturor persoanelor condamnate din cauza neexecutării ordinelor de rechiziții, dacă „infracțiunile“ fuseseră săvîrșite în perioada cînd întreținătorii de familii se aflaseră sub arme sau în serviciile armatei⁶⁶.

Nemulțumirea maselor țărănești împotriva dictaturii regale a fost amplificată datorită politicii externe capitulante a acesteia, de cedare în fața pretențiilor și presiunilor imperialismului fascist german. În memoria maselor țărănești, a întregului nostru popor, era încă vie amintirea ocupației germane din timpul primului război mondial, cînd cunoscuseră pe propria lor piele rapacitatea, cruzimea, aroganța și celelalte trăsături ale imperialismului și militarismului prusac. Toate aceste trăsături, amplificate și altoite cu altele noi, specifice fascismului, trezeau maselor populare o îngrijorare legitimă și hotărîrea de a nu precupeți nici un efort pentru a-și salva existența și independența națională. Țărănimea, alături de clasa muncitoare și alte pături de oameni ai muncii, a condamnat agresiunea hitleristă împotriva Austriei, Cehoslovaciei etc., solidarizîndu-se cu popoarele care căzuseră sau erau amenințate să cadă sub jugul fascist. Într-un raport către ministrul de justiție, procurorul general al Curții de apel din Iași sublinia, la 26 martie 1938, că „expansiunea Germaniei nu este văzută cu ochi buni în Moldova, în special de pătura sătească, care păstrează resentimente contra nemților din timpul războiului mondial și se teme că politica acestora ne va tîrî într-un nou război“⁶⁷. În septembrie 1938, după încheierea pactului de la Munchen, siguranța din Brașov dădea următorul raport asupra stării de spirit a populației din regiune: „Românii, cu excepția legionarilor și a foștilor cuziști, urmăresc cu cea mai mare îngrijorare presiunea Germaniei asupra Cehoslovaciei și desmembrarea ei este considerată ca un precedent periculos. Se urmărește cu îngrijorare dese vizite făcute de regentul Horthy cancelarului Hitler și se crede că ungurii, dacă vor obține o

⁶⁵ C. Hamangiu, *Lucr. cit.*, vol. XXVIII, partea I, 1940, București, 1941, pag. 345—349 și partea a II-a, pag. 1431—1434.

⁶⁶ C. Hamangiu, *Lucr. cit.*, vol. XXVIII, partea I, pag. 945.

⁶⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 69, dosarul nr. 6346, fila 97.

rectificare de graniță cu Cehoslovacia, vor începe să facă presiuni cu ajutorul Germaniei și Italiei și asupra țării noastre, în același scop. Atitudinea Angliei și Franței față de Cehoslovacia a stîrnit o consternare unanimă și o depresiune generală greu de descris. Nimeni nu se aștepta la abandonarea acestei țări... Un sentiment de mînie la adresa Germaniei se poate constata în opinia publică de la noi, care crește în raport cu formularea de noi pretențiuni”⁶⁸. Starea de spirit antihitleristă a devenit și mai evidentă după cîmpirea Cehoslovaciei și încheierea acordului economic germano-român din martie 1939. „...Populațiunea românească — se arată într-un document întocmit de siguranța din Arad — califică acest acord drept o capitulare a statului român în fața amenințărilor germane...”⁶⁹.

Ura maselor populare, inclusiv a țărănimii muncitoare, a început să se îndrepte din ce în ce mai hotărît și împotriva principalei agenturi hitleriste din România — Garda de fier —, cerînd reprimarea fermă a acesteia⁷⁰. O deosebită indignare împotriva legionarilor a trezit asasinarea de către membri ai Gărzii de fier a primului ministru Armand Călinescu, a cărui politică de reprimare a gărzii și de rezistență în fața presiunilor hitleriste, cu toate limitele și inconsecvențele ei, se bucurase de sprijin și aprobare în opinia publică a țării⁷¹. Țăranii din comuna Mogoș (Alba) au înaintat Ministerului de Interne un protest împotriva atentatelor teroriste organizate de legionari⁷².

Încă înainte de dictatul de la Viena, masele țărănești de pe întregul cuprins al țării, care aflaseră din zvonuri și, apoi, chiar din comunicatele guvernului Gigurtu că se plănuia cédarea unei părți a Transilvaniei, au manifestat cu o nemaipomenită vigoare împotriva ciuntirii teritoriului național. Astfel, țăranii din comuna Valea-lui-Mihai (Sălaj) cereau să nu se cedeze „...nici o palmă din patrimoniul nostru cîștigat prin jertfă și sînge”⁷³, iar cei din comuna Doba (Satu-Mare) erau decîși „...a lupta pînă la moarte în cazul cînd s-ar face cedări de teritorii pentru Ungaria”, considerînd că o cedare ar însemna un „act de trădare”⁷⁴. Mai intense în

⁶⁸ Loc. cit., fondul nr. 16, dosarul nr. 294, fila 545.

⁶⁹ Arhiva Sfatului popular orășenesc Arad, fondul prezidențial (Cabinet), dosarul nr. 15/1939.

⁷⁰ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 69, dosarul nr. 6346, fila 397.

⁷¹ „Atentatul produs contra fostului prim-ministru Armand Călinescu — se arăta într-un buletin informativ al Regimentului 2 jandarmi Bucegi — a impresionat adînc întreaga populație din raza regimentului, socotindu-l ca un gest rătăcit de cîțiva inconștienți și peste tot s-a constatat dezaprobarea. Populația s-a arătat mulțumită de măsurile luate de guvern (contra legionarilor — *n.n.*), calificînd pe asasini «trădători de țară»” (Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 212/257, fila 108).

⁷² „Tempo”, anul VII, nr. 2685, din 5 ianuarie 1939.

⁷³ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 103, dosarul nr. 8176, fila 787.

⁷⁴ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 1001/55, fila 279.

Transilvania — unde populația era direct amenințată —, asemenea manifestări s-au produs în toate regiunile țării; starea de spirit a maselor s-a transmis armatei — atât soldaților cât și majorității cadrelor de conducere —, care s-a opus oricărei modificări a granițelor ⁷⁵.

Vîrfurile conducătoare, în frunte cu Carol al II-lea, temîndu-se să facă apel la mase și să se sprijine pe ele și urmărind salvarea regimului burghezo-moșieresc, au acceptat dictatul fascist de la Viena, odios întregului nostru popor, prin care partea de nord a Transilvaniei a căzut sub jugul Ungariei horthyste. Un val de mînie a cuprins păturile cele mai largi ale poporului, atât împotriva statelor totalitare, cât și a regimului dictaturii regale și a regelui, care capitulasera în mod rușinos, trădînd interesele naționale. Un document din primele zile ale lunii septembrie 1940, descriind starea de spirit a populației, arăta: „Un sentiment de nemulțumire stăpînește masele de pe urma felului cum s-a soluționat diferendul româno-ungar. În special sătenii, cu greu voesc să priceapă cauzele cari au dus la desnodămîntul dureros pentru poporul românesc“ ⁷⁶. Referindu-se, ca și documentul de mai sus, la atitudinea țărănimii față de cedarea părții de nord a Transilvaniei, Corpul 6 armată informa că „arbitrajul de la Viena i-a revoltat (pe țărani — *n.n.*) în așa chip, încît pretind o rezistență completă, manifestîndu-și peste tot mîhnirea lor, paralel cu bărbăteasca hotărîre de a nu fi clintiți de nimeni de pe bucata de pămînt ce este a lor și care nu le va putea fi luată de nici o stăpînire...“ ⁷⁷ Mase importante de țărani au luat parte la demonstrațiile împotriva dictatului de la Viena ținute la începutul lunii septembrie într-o serie de localități din țară.

★

Luptele economice și politice desfășurate de masele țărănești în anii 1938—1940 au demonstrat, o dată mai mult, inepuizabilul potențial revoluționar existent în rîndurile acestei păтури sociale. Țărănimea muncitoare a acționat din ce în ce mai dîrz împotriva măsurilor antipopulare ale dictaturii regale, pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai. Datele de arhivă atestă, totodată, manifestarea și în această perioadă a contradicțiilor generate la sate de existența rămășițelor feudale, ca și adîncirea opoziției dintre masele țărănești și puterea de stat. Situația creată în această perioadă, prin concentrarea puterii în mîinile regelui, a dat posibilitate acelor pături ale țărănimii care nutreau încă

⁷⁵ Ibid.; vezi și dosarul nr. 210/85, fila 377.

⁷⁶ Arhiva Sfatului popular raional Turda, fondul prefecturii, dosarul nr. 46—156/1940—1941.

⁷⁷ Arhiva M.F.A.-M.St.M., dosarul nr. 220/65, filele 11—12.

sentimente monarhice să vadă mai clar rolul nefast al acestei instituții ca pilon al claselor exploatatoare; nu numai Carol al II-lea, dar și monarhia ca instituție s-a discreditat în bună măsură în fața maselor.

Deși în perioada dictaturii regale nu s-a realizat alianța de luptă muncitorească-țăărănească, forța socială care ar fi imprimat alt curs evoluției generale a evenimentelor, au apărut premise noi, favorabile pentru apropierea continuă a țărânimii de aliatul său firesc: poziția comună pe care s-au situat cele două clase în lupta împotriva dictaturii regale, participarea comună la valul de demonstrații și alte acțiuni în scopul apărării independenței și integrității teritoriale a țării etc.

În perioada următoare, în condițiile ascuțirii tuturor contradicțiilor regimului dictaturii militare-fasciste, ale luptei antifasciste, antihitleriste, ale insurecției armate și luptelor politice care i-au urmat, întărindu-și rîndurile și unitatea, folosind premisele favorabile existente, P.C.R. a reușit să desfășoare o amplă activitate în rîndurile țărânimii muncitoare, s-o alăture de proletariat în lupta pentru lichidarea jugului fascist, să făurească alianța dintre clasa muncitoare și țărâtimea muncitoare în lupta pentru înlăptuirea sarcinilor revoluției populare.

Comunicări

Demonstrația antifascistă a oamenilor muncii din Timișoara împotriva Dictatului de la Viena (septembrie 1940)

Dictatul de la Viena (30 august 1940), prin care României i s-a răpit partea de nord a Transilvaniei, a stîrnit în rîndurile poporului nostru un val de indignare generală. În fruntea maselor largi de oameni ai muncii, muncitori, țărani, intelectuali, ofițeri și soldați care au manifestat împotriva fascismului, împotriva Dictatului de la Viena, s-a aflat Partidul Comunist din România, dovedind și de data aceasta înaltul patriotism al comuniștilor, simțul adînc de răspundere față de destinele poporului român, împotrivindu-se cu hotărîre politicii de dezmembrare a teritoriului național.

În zilele următoare Dictatului de la Viena, demonstrațiile, manifestațiile de protest s-au ținut lanț, ele desfășurîndu-se cu o mare intensitate și amploare în special la Cluj, București, Iași, Constanța, Brașov, Turda, Cîmpia Turzii, Sibiu, Arad, Timișoara ș.a.

Comunicarea de față se referă la demonstrația oamenilor muncii din Timișoara, în special a muncitorilor de la Atelierele principale C.F.R. din acest oraș, care, la chemarea organizației P.C.R., au înfierat odiosul Dictat de la Viena.

Sub îndrumarea Comitetului regional al P.C.R. din Banat, comuniștii au demascat actul trădării, subliniind pericolul pe care-l reprezenta fascismul pentru independența și suveranitatea țării.

Cu vechi tradiții de luptă, muncitorii din centrele industriale ale Banatului, care au desfășurat în multe rînduri puternice bătălii de clasă împotriva exploatatorilor, s-au opus și de această dată cu hotărîre politicii de dezmembrare a teritoriului național.

Acțiunile au început la Atelierele principale C.F.R. din Timișoara, unde, activau celule P.C.R. și U.T.C. Astfel, în ziua de 2 septembrie 1940, muncitorii de la aceste ateliere, mobilizați de comuniști, au făcut o grevă de protest față de Dictatul de la Viena.

Chemarea comuniștilor de a protesta prin încetarea lucrului a găsit ecou în inimile muncitorilor, animați de dragostea de patrie și de durerea provocată de sfîșierea teritoriului țării.

Întruniți într-un miting de protest în spatele Ateliereleor C.F.R., pe așa-numita „arenă C.F.R.“, muncitorii și funcționarii atelierelor au înfierat Dictatul de la Viena.

Unul dintre vorbitori a arătat că nu este suficientă doar o asemenea manifestație, ci trebuie ieșit în stradă, în centrul orașului, într-o demonstrație publică. Propunerea a fost acceptată, hotărându-se ca această acțiune să aibă loc a doua zi, la 3 septembrie, după orele de serviciu.

Pentru a împiedica demonstrația muncitorilor de la Atelierele C.F.R., autoritățile locale au luat o serie de măsuri de intimidare, postînd pe traseul ce lega atelierelor de centrul orașului numeroși polițiști și santinele. Cu toate acestea, după încetarea lucrului, valuri compacte de ceferiști, în frunte cu comuniștii, au părăsit atelierelor, îndreptîndu-se spre piața din centrul orașului. Paza centrului fiind puternică, comuniștii au dirijat demonstrația în piața catedralei, în frunte aflîndu-se un grup de muncitori ceferiști care purtau un drapel tricolor; masa de demonstranți, care creștea continuu, a pornit în aceeași direcție, scandînd „Jos Dictatul de la Viena“, „Trăiască România“¹ și intonînd cîntece patriotice. În timp ce demonstrația devenea tot mai impunătoare, cuprinzînd mii de oameni de diferite categorii sociale, precum și oameni ai muncii maghiari², din parcul orașului a apărut un detașament de jandarmi sub comanda unui maior care s-a îndreptat spre grupul de muncitori ce purtau drapelul tricolor, înconjurîndu-l. Pentru a preîntîmpina o ciocnire cu aceștia, unul dintre participanți, un muncitor ceferist a început să le vorbească jandarmilor, chemîndu-i la solidaritate cu cauza dreaptă a demonstranților, pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei. Cuvintele muncitorului au dat impuls înseși sentimentelor de care era stăpînit și maiorul de jandarmi, care a ordonat: „Camarazi! Arma la picior și lăsați poporul să-și manifeste indignarea“³. Au fost momente de înaltă semnificație, militarii s-au încadrat în demonstrația populației împotriva Dictatului de la Viena⁴.

Un grup de circa 30 de participanți la manifestație, în frunte cu cei care purtau drapelul tricolor, s-au urcat pe scările catedralei. Aici muncitori ceferiști, intelectuali și activiști ai organizației locale a partidului comunist, în cuvîntări scurte, dar înflăcărate au înfierat odiosul dictat și au chemat masele la luptă împotriva fascismului și războiului hitlerist⁵.

Din fața catedralei, masa de manifestanți, avînd în frunte grupul ce purta drapelul tricolor, s-a îndreptat spre piața din centrul orașului. Aici, pe lîngă numeroși agenți de poliție și jandarmi, se aflau 2 000 de membri ai Volksgemeinschaftului⁶ (comunitate populară germană), care

¹ Arhivele statului Timișoara, fondul Procuraturii orașului Timișoara, dosarul nr. 4351/1940, fila 9.

² „Lupta patriotică“ nr. 22 din 28 mai 1945.

³ Arhiva Comitetului regional Banat al P.M.R., dosarul nr. 1/1964, fila 3.

⁴ Arhivele statului Timișoara, fondul Procuraturii orașului Timișoara, dosarul nr. 4351/1940, fila 13; vezi și „Drapelul roșu“, nr. 6103, din 19 august 1964.

⁵ Arhivele statului Timișoara, fondul Procuraturii orașului Timișoara, dosarul nr. 4351/1940, fila 12.

⁶ Arhiva Sfatului popular al regiunii Banat, fondul Prefectura județului Timiș-Torontal, dosarul nr. 35/1940.

• așteptau să sosească în localitate generalul hitlerist Adolf Hühnlein⁷. Cordonul făcut de membrii organizației amintite era dublat de jandarmi cu misiunea de a opri mulțimea de manifestanți. Masa demonstranților, presînd coloanele de polițiști și jandarmi, a reușit să străbată și să se apropie de membrii organizației Volksgemeinschaftului, care manifestau zgomotos pentru generalul hitlerist, creîndu-se astfel o mare învălmășeală, care a degenerat în busculade. Cu toate măsurile și acțiunile autorităților locale, Piața Operei răsună de protestele demonstranților față de Dictatul de la Viena, împotriva fascismului⁸.

Huiduit de mulțime, generalul hitlerist, care între timp își făcuse apariția într-o mașină, abia a reușit să scape de mînia poporului. În legătură cu aceasta, în raportul consulului nazist din Timișoara adresat Legației germane din București se arată că la Timișoara generalul Adolf Hühnlein a fost nevoit să suporte o serie de neplăceri și că, cu toate măsurile luate, primirea acestuia nu a putut să aibă loc cu tot ceremonialul obișnuit din cauza manifestanților ce demonstau împotriva Dictatului de la Viena⁹.

Și cu această ocazie au ieșit la iveală puterea de luptă și capacitatea organizatorică și mobilizatoare a comuniștilor în rîndul maselor. Sub influența lor, protestînd împotriva Dictatului de la Viena, masele își manifestau dorința de a apăra independența și suveranitatea națională. Exprimînd starea de spirit a maselor, comuniștii erau ascultați și urmați de mase.

Demonstrația oamenilor muncii din Timișoara din ziua de 3 septembrie 1940 a continuat sub diferite forme pînă seara tîrziu. Cu toate măsurile luate de autorități pentru restabilirea ordinii, grupuri de demonstranți au plecat din Piața Operei înspre consulatul italian, unde, în seara zilei, a avut loc o nouă demonstrație în care masele și-au exprimat ura puternică față de fascism, revolta împotriva acelor care au dictat cedarea părții de nord a Transilvaniei¹⁰.

Spiritul de revoltă al demonstranților creștea continuu. Grupuri, grupuri, demonstranții scandînd lozinci: „Jos Dictatul de la Viena“, „Vrem Ardealul“ etc. s-au îndreptat spre consulatul german, în care au aruncat cu pietre¹¹. Într-o adresă cu caracter protestatar a consulului german din Timișoara către autoritățile locale se arată că, prin demonstrația din fața consulatului german, s-a insultat Reichul și că s-a făcut chiar o încercare de a se intra cu forța în clădirea consulatului, că s-a vătămat și emblema Reichului. Ultimii demonstranți ajunși în fața consulatului au fost primiți cu focuri de armă trase de paza militară din interior. Dar nici focurile de armă nu au putut opri sau demobiliza pe demonstranți.

⁷ „Studii“ nr. 3/1957, pag. 193.

⁸ Loc. cit., dosarul nr. 4351/1940, filele 3, 8, 12 și 13.

⁹ „Studii“ nr. 3/1957, pag. 193.

¹⁰ Arhiva Miliției regiunii Banat, fondul arhivistic al fostei Chesturi a orașului Timișoara, dosarul nr. 9/1940, poziția de inventar nr. 769.; Arhiva Sfatului popular al regiunii Banat, fondul Prefecturii județului Timiș-Torontal, dosarul nr. 35/1940, referitor la ordinea și liniștea publică.

¹¹ Arhivele statului Timișoara, fondul Procuraturii orașului Timișoara, dosarul nr. 4336/1940, fila 10.

Crezându-se că generalul hitlerist împreună cu conducătorii organizației Volksgemeinschaftului, puși pe fugă de demonstrații, s-au ascuns în clădirea liceului german „Banația“, demonstrații au plecat din fața consulatului spre clădirea acestui liceu. În fața uriașei demonstrații, ținând seama de caracterul ei politic ascuțit, precum și ca urmare a protestului reprezentanților Germaniei hitleriste, autoritățile au întărit măsurile contra demonstrațiilor. Astfel, în fața liceului s-au tras mai multe focuri de armă, poliția a efectuat numeroase arestări, și în special din grupul din fruntea manifestației¹². Prin arestările făcute, autoritățile din Timișoara urmăreau nu numai să înăbușe demonstrația, ci să înfricoșeze masele, să stăvilească elanul revoluționar al acestora, să le abată de la drumul indicat de P.C.R.

Dintre cei arestați au fost reținuți pentru cercetări în special muncitorii ceferiști, considerați ca fiind comuniști, și duși la magazia de popreală¹³. Faptul că acțiunile dirze ale muncitorilor erau caracterizate comuniste, deși numai unii muncitori erau membri ai partidului comunist, exprimă recunoașterea, de către organele represive, a forței și puterii de luptă a comuniștilor, intransigenței Partidului Comunist din România, a influenței lui în mase.

Din constatările noastre rezultă că, cu ocazia demonstrației din 3 septembrie 1940, au fost arestați și reținuți pentru cercetări 29 de demonstrați, în marea lor majoritate ceferiști¹⁴. Între aceștia erau și inițiatorii și organizatorii demonstrației în frunte cu tovarășul Leontin Sălăjan.

În ziua de 4 septembrie 1940, comuniștii și uteciștii de la Atelierele principale C.F.R. au trecut la organizarea unor acțiuni pentru eliberarea celor arestați. O delegație a muncitorilor s-a prezentat la conducerea Atelierelelor principale C.F.R., cerînd acesteia să facă demersuri pentru eliberarea celor arestați, arătînd că, în caz contrar, muncitorii vor trece la organizarea unor acțiuni care ar paraliza activitatea Atelierelelor C.F.R.

Sub presiunea muncitorilor, pentru a evita noi acțiuni de protest, un reprezentant al conducerii Atelierelelor C.F.R. s-a prezentat la Chestura orașului Timișoara și a cerut să fie eliberați demonstrații arestați, deoarece conducerea Atelierelelor C.F.R. nu mai poate răspunde de cele ce se vor întîmpla. În fața hotărîrii de luptă a muncitorilor și spiritului lor de solidaritate, poliția a fost forțată să elibereze pe cei arestați¹⁵.

Demonstrațiile de masă din septembrie 1940 de la Timișoara, conduse de comuniști, sub lozinca apărării integrității teritoriului național, împotriva fascismului, s-au încadrat în lupta generală a maselor populare din țara noastră, cuprinse de mînie și revoltă, punînd în evidență caracterul patriotic al politicii P.C.R., faptul că poziția sa față

¹² Loc. cit., fila 10.

¹³ Loc. cit., fila 8.

¹⁴ Arhiva Miliției regiunii Banat, fondul arhivistic al fostei Chesturi a orașului Timișoara, dosarul nr. 9/1940, poziția de inventar nr. 769.

¹⁵ Arhivele statului Timișoara, fondul arhiva Procuraturii orașului Timișoara, dosarul nr. 1351/1940, fila 5.

de Dictatul de la Viena corespundea pe de-a întregul năzuințelor, aspirațiilor clasei muncitoare din țara noastră, maselor largi de oameni ai muncii.

Planul partidului comunist de eliberare a țării de sub jugul fascist, între obiectivele căruia eliberarea părții de nord a Transilvaniei ocupa un loc central, a mobilizat la luptă masele și armata, care au săvârșit acest act de dreptate istorică în lunile septembrie-octombrie 1944, când prin sîngele a multor zeci de mii de fii ai poporului a fost abolit Dictatul de la Viena, iar pămîntul strămoșesc al acestei părți de țară românească a revenit la locul său de drept.

TR. BUNESCU

Din luptele muncitorilor metalurgiști de la întreprinderile Societății Titan-Nădrag-Călan* împotriva exploatării capitaliste (1924-1929)

În perioada stabilizării relative a capitalismului, clasele exploatare din țara noastră au căutat să stăvilească lupta maselor muncitoare prin răpirea unora dintre cuceririle obținute de acestea în anii avântului revoluționar (dreptul de organizare, ziua de muncă de 8 ore, contractul colectiv de muncă etc.), prin intensificarea exploatării celor ce muncesc, dezlănțuind o puternică ofensivă împotriva nivelului lor

* Societatea anonimă română Uzinele metalurgice unite Titan-Nădrag-Călan (T.N.C.) a luat ființă în anul 1924, prin cumpărarea de către familia Auschnitt și băncile engleze Bexler Waechter et Co., Ltd. W. Gilberstone et. Co., Ltd. The Rumanian sheet et Galvanizing Co., posesoare ale Uzinelor Titan din Galați, a următoarelor obiective industriale și extractive: Uzinele metalurgice Călan, Uzinele metalurgice Ferdinand, minele Teliuc ale societății industriale maghiare „Rimamurány” și Uzinele Nădrag aparținând grupului STEG. („Contribuții la istoria capitalului străin în România”, Editura Academiei R.P.R., 1960, pag. 84). Pe lângă acestea, societatea a mai cumpărat, atunci și mai târziu, exploatările silvice Lupeni, Armeniș, Var, Valea Ohabei, Valea Sebeșului și Leordiș. (Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul nr. 2069/1943). Societatea T.N.C. avea, de asemenea, un important pachet de acțiuni la Societatea forestieră din Nădrag. Societatea T.N.C. a cunoscut o dezvoltare continuă, ajungând în câțiva ani a doua mare societate siderurgică și mecano-siderurgică din țară, după U.D.R. La sfârșitul anului 1927 Societatea T.N.C. poseda în deplină proprietate următoarele uzine:

1. Uzinele Titan din Galați compuse din: a) Laminorul de tablă neagră fină; b) Fabrica de plumbuit tablă neagră; c) Fabrica de galvanizat tablă și de fabricat cuie, sîrmă, nituri etc.

2. Uzina Nădrag compusă din: a) Laminoare producînd tablă neagră; b) Fabrica de galvanizat tablă neagră; c) Fabrica de articole de tablă: sobe, căldări etc.; d) Turnătorie de fontă care producea lagăre de cale ferată, saboți, plite, sobe etc.

3. Uzina Călan compusă din: a) Un furnal cu o capacitate de 120 de tone pe zi; b) Uzină de turnat fontă producînd articole de fontă: plite, sobe, părți de mașini, tuburi etc.

4. Uzina Ferdinand compusă din: a) Două furnale Siemens-Martin cu o capacitate de 25 000 de tone anual; b) Fabrică de laminat platine din lingouri de oțel cu o capacitate de 15 000 de tone anual; c) Fabrică de laminat fier cerc, fier fasonat, sîrmă etc. din lingouri de oțel; d) Fabrică de laminat tablă neagră și fabrică de plumbuit tablă de formate mari.

(„Anuarul general al societăților anonime pe acțiuni din România din 1928-1929”, pag. 78-79.)

de trai. Unul dintre detașamentele proletariatului care în acești ani s-a ridicat la luptă, sub conducerea partidului comunist, împotriva politicii antimuncitorești promovate de cercurile reacționare ale burgheziei și moșierimii române a fost acela al metalurgiștilor.

Articolul de față își propune să redea unele aspecte ale luptei duse de muncitorii metalurgiști de la Societatea T.N.C. împotriva exploatării capitaliste, pentru obținerea unor revendicări economice, pentru un trai mai bun.

În anii stabilizării relative a capitalismului, în goană după realizarea unor profituri cât mai mari, patronii au dezlănțuit un puternic atac împotriva nivelului de viață al muncitorilor de la întreprinderile societății, intensificând exploatarea lor.

Mijlocul cel mai des folosit de patronii uzinelor pentru mărirea profiturilor obținute din munca prestată de muncitori era prelungirea fizică a zilei de muncă. Devenise regulă ca ziua de muncă să dureze 10—12 ore sau chiar mai mult, adăugându-se — nu de puține ori — și ore suplimentare, neplătite¹. La Uzinele Titan, de pildă, ziua de muncă dura 10 ore, iar orele suplimentare erau prestate gratuit. Cei ce se opuneau acestor proceduri erau concediați².

Un alt mijloc folosit de patronii de la T.N.C. pentru mărirea profiturilor a fost intensificarea ritmului muncii. Prin introducerea muncii în acord, la Nădrag, de pildă, în 1927 s-a ajuns la o mărire a producției cu 40%, folosindu-se același număr de muncitori ca în anii anteriori, aceleași mașini, în aceeași unitate de timp, în timp ce salariul n-a crescut decât cu 15%³. Din exploatarea cruntă a maselor de muncitori, Societatea T.N.C. a obținut, în perioada 1924—1928, un profit net declarat de 237 799 265 de lei⁴, iar în anul 1929 a obținut un profit de peste 60 milioane de lei⁵, la un capital social total de 300 000 000 de lei⁶.

Numai în acești ani dividendele acordate de societate au fost de 30%, depășind astfel sumele avansate de către acționari⁷. Exploatarea era accentuată de condițiile inumane în care munceau și trăiau muncitorii. În turnătoria din Călan, de pildă, ploua, lipseau cu desăvîrșire mijloacele de condiționare a aerului etc. La Uzinele Titan, deoarece aerul era îmbibit cu vapori toxici de plumb, de multe ori muncitorii leșinau în timpul lucrului⁸. Aici, ca și în alte locuri, asistența medicală lipsea cu desăvîrșire, nu existau instalații de baie, mulți muncitori erau bolnavi de tuberculoză⁹.

¹ „Metalurgistul“ din 1 noiembrie 1926.

² Loc. cit., din 1 martie 1926.

³ Loc. cit., din 1 noiembrie 1927.

⁴ „Contribuții la istoria capitalului străin în România“, Editura Academiei R.P.R., 1960, pag. 148.

⁵ Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul f.n. 1929, Darea de seamă a Consiliului de administrație din 16 aprilie 1930.

⁶ „Anuarul general al societăților anonime pe acțiuni din România din 1928—1929“, pag. 78.

⁷ „Compassse Rumänien“, Viena, 1930, pag. 651.

⁸ „Viața muncitoare“ din 17 iunie 1928.

⁹ Loc. cit., din 10 ianuarie și 18 iulie 1926.

La fel de mizere erau și condițiile de locuit ale muncitorilor. La Călan, de pildă, muncitorii locuiau în barăcile neigienice ale uzinelor, plătind o chirie care întrecea cu mult posibilitățile lor de plată¹⁰. La Nădrag, însuși unul dintre plutonierii de jandarmi chemați să reprime una dintre grevele muncitorilor era silit să constate că „locuiesc ticsiți în cîte o vizuină murdară și mucegăită chiar 30—40 de lucrători”¹¹.

La toate acestea se adăuga decalajul tot mai evident între ritmul de creștere al prețurilor și al salariului. La Societatea T.N.C., salariile muncitorilor erau considerabil reduse din cauza a nenumărate impozite, cotizații și mai ales amenzi a căror aplicare era încurajată și favorizată de către directorii uzinelor în mod direct. La Uzina Titan, de pildă, maiștrii erau premiați cu o sumă direct proporțională cu totalul amenzilor aplicate¹². Unul dintre sistemele de amenzi aplicate adesea în aceste uzine era eliminarea muncitorilor din producție pe 2—6 zile. Pentru defecțiunile mașinilor, mai ales pentru ruperea valțurilor de la laminoare (incidente foarte dese), muncitorii erau amendați cu sume enorme și, în multe cazuri, chiar concediați¹³. Un alt mijloc prin care se lovea în situația materială a muncitorilor era sistemul aplicării sechestrurilor pe salariu, prin care organele fiscalului rețineau muncitorilor diferitele impozite și amenzi pe care le aveau de plătit *. Situația aceasta, provocînd nemulțumiri și agitații printre muncitori, nu a lăsat indiferentă direcția uzinei, care, temîndu-se de declanșarea vreunei mișcări greviste, a interzis la 26 iulie 1928 fiscalului să mai sechestreze salariile¹⁴.

În scopul înăbușirii oricărei încercări de luptă organizată a muncitorilor, organele de represiune au instituit o cruntă teroare în întreprinderile Societății T.N.C. În 1924, de pildă, postul de jandarmi a interzis întrunirea muncitorilor Uzinelor T.N.C. cu prilejul zilei de 1 Mai, a interzis, de asemenea, purtarea de insigne roșii de către muncitori, vînzarea ziarelor socialiste. Cu toate acestea, cu prilejul sărbătoririi zilei de 1 Mai 1924, în uzine au fost răspîndite numeroase manifeste comuniste. Ca urmare, organele de stat au luat măsuri represive, arestînd mai mulți muncitori și făcînd percheziții din casă în casă pentru a confisca manifestele comuniste¹⁵. La 1 Mai 1925, această situație s-a repetat la Nădrag, unde a fost devastată biblioteca sindicatului, mun-

¹⁰ Arhiva sectorului de istorie modernă și contemporană al Institutului de istorie din Cluj al Academiei R.P.R., dosarul nr. 2, fila 69.

¹¹ „Metalurgistul” din 1 martie 1925.

¹² „Viața muncitoare” din 17 iunie 1928.

¹³ „Metalurgistul” din 1 noiembrie 1927.

* Așa, de pildă, la 1 august 1928, muncitorilor de la Uzinele Ferdinand urma să li se rețină în total 498 156 de lei prin sechestrarea salariilor:

Din partea tribunalului Ferdinand	165 338 lei
Din partea perceptorului din Ferdinand	248 587 „
Din partea notariatului Ohaba-Bistra	78 373 „
Din partea notariatului Ferdinand	5 858 „

¹⁴ Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul nr. 1 347/1928.

¹⁵ „Metalurgistul” din 1 iunie 1924.

citorii găsiți acolo fiind arestați, torturați, judecați și condamnați la ani de temniță*.

În repetate rânduri, muncitorii care au încercat să protesteze împotriva condițiilor inumane de trai în care erau obligați să viețuiască erau numiți „incendiatori“, „bolșevici“ și concediați imediat de către conducerea societății, fără preaviz și fără a li se elibera cartea de muncă. Au fost numeroase cazurile când elementele muncitorești mai înaintate, care, în pofida măsurilor represive, căutau să-i lămurească pe lucrători asupra necesității organizării și desfășurării unor puternice lupte colective în vederea obținerii unor condiții mai bune de muncă și de viață, au fost concediate de către conducerea societății pentru atitudinea lor revoluționară, încălcându-se în mod brutal prevederile convențiilor colective de muncă¹⁶.

Acțiunile revendicative ale muncitorilor au fost organizate la Galați de către syndicatele unitare, iar la Călan, Nădrag și Ferdinand prin intermediul syndicatelor reformiste.

Trebuie remarcat că în perioada anilor 1924—1929 atît la Călan, cît și la Nădrag o serie de conducători locali ai syndicatelor reformiste au fost siliți să țină cont de orientarea masei de muncitori, de combativitatea crescîndă a acestora și, înfruntînd măsurile represive ale conducerii societății și ale autorităților, au mers cu muncitorii, conducînd lupta acestora.

Cu toată teroarea instaurată, muncitorii nu s-au lăsat intimidați, luptînd în condiții foarte grele pentru îmbunătățirea situației lor materiale. În ianuarie 1924, de pildă, la minele de fier de la Teliuc ale societății s-a declarat un conflict de muncă, muncitorii fiind nemulțumiți din cauza salariilor mici pe care le primeau. În urma tratativelor purtate, muncitorii au obligat conducerea societății să le acorde o sporire a salariilor, precum și ajutoare familiale¹⁷. La sfîrșitul anului 1924 și la începutul lui 1925, la Nădrag a avut loc un puternic conflict de muncă determinat de refuzul direcției de a mări salariile muncitorilor și a le mai acorda ajutoare pentru copii. Intervenind împotriva muncitorilor pentru a-i intimida, organele represive le-au interzis în acele zile să mai țină adunări syndicale¹⁸.

Cererile repetate făcute de lucrători de a li se satisface revendicările nu au fost luate în seamă de direcția uzinelor, iar delegații muncitorilor erau amenințați că vor fi concediați. Mai mult încă, atunci cînd, la 11 ianuarie 1925, a expirat contractul colectiv de muncă al muncitorilor de la Uzinele din Nădrag, direcția uzinelor a refuzat să-l reînnoiască¹⁹. Acest fapt a provocat o mare fierbere și indignare prin-

* Procesul muncitorilor arestați s-a judecat după 14 luni, doi muncitori fiind condamnați la cîte 18 luni închisoare, iar unul la 5 ani închisoare și 10 000 de lei despăgubiri. După încă 6 luni, în lipsa oricărei probe cît de cît acuzatoare, Curtea de casație din București a fost nevoită să pronunțe achitarea a doi acuzați — după ce aceștia făcuseră deja cîteva luni de închisoare. Al treilea însă, deși era bolnav, a fost reținut și trimis nu la spital, ci în închisoare. („Metalurgist“ din 1 noiembrie 1926.)

¹⁶ Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul nr. 2 345/1931.

¹⁷ „Conflicte colective de muncă din 1924“, pag. 50—51.

¹⁸ Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul nr. 1/1922.

¹⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 048, fila 5 ; vezi și Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul nr. 1/1922.

tre muncitorii uzinei, care au ales o delegație, în frunte cu Particsek Francisc, pentru a duce tratative cu direcția uzinelor. Cererile muncitorilor de a li se satisface revendicările — încheierea unui nou contract colectiv care să prevadă, în primul rând, mărirea salariilor — au fost respinse de către direcția uzinelor²⁰. În fața acestei situații, nemaiașteptând începerea tratativelor de către muncitorii sindicalizați, muncitorii zilieri, în număr de circa 200, au încetat lucrul la 23 ianuarie 1925, declarând grevă²¹.

Temându-se de extinderea grevei în întreaga uzină, direcția a cerut în acele momente intervenția urgentă a jandarmeriei. O mare parte din muncitori au fost arestați, schingiuiți, li s-a impus să declare în scris că-și recunosc „greșeala“ de a fi intrat în grevă²². Totodată au fost arestați și conducătorii sindicatului muncitoresc din localitate și trimiși la Lugoj pentru a fi anchetați. În pofida acestor măsuri represive, greva a durat de la 23 ianuarie până la 4 februarie 1925²³, cind, terorizați, muncitorii zilieri au fost siliți să reia lucrul. Din desfășurarea acestei greve, care a purtat amprentele spontaneității, s-au desprins o serie de învățăminte pentru viitoarele acțiuni ale muncitorilor de la T.N.C. Astfel, deși existau condiții pentru generalizarea grevei în întreaga uzină — muncitorii fiind cu toții nemulțumiți, deoarece direcția refuza să încheie un nou contract colectiv de muncă —, o parte dintre liderii sindicali, credincioși căii reformiștilor de acțiune prin memorii, s-au temut să extindă lupta și s-o transforme într-o grevă pe întreaga uzină. Acest fapt a dat posibilitatea direcției uzinei să înăbușe cu ușurință greva.

La 27 octombrie 1925 s-a declanșat un nou conflict de muncă la Uzinele Ferdinand, muncitorii revendicând mărirea salariilor. Greva a fost începută de muncitorii de la laminoare, care au cerut direcției uzinei majorarea tarifelor la munca în acord. Refuzându-li-se însă categoric satisfacerea revendicărilor, muncitorii s-au adresat Inspectoratului muncii din Timișoara; în situația creată, încălcând prevederile legilor în vigoare, direcția a refuzat orice arbitraj²⁴. Măsurile represive luate de poliție și jandarmerie împotriva muncitorilor, ca și intervenția elementelor reformiste din conducerea sindicatului, în sensul împiedicării extinderii grevei, au determinat reluarea lucrului de către muncitori în vechile condiții.

Accentuarea stării de nemulțumire printre muncitori a făcut însă ca în luna decembrie 1925 să izbucnească un nou conflict de muncă la Uzina Ferdinand. După o întrerupere a lucrului pe timp de 5 zile, pentru recuperarea rămănerii în urmă a producției, direcția uzinelor a impus muncitorilor să lucreze și duminică. În fața solidarității munci-

²⁰ „Tribuna socialistă“ din 1 martie 1925.

²¹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 084, fila 5; vezi și „Conflicte colective de muncă din 1925“, pag. 52—53.

²² Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 084, fila 5; vezi și „Tribuna socialistă“ din 1 martie 1925.

²³ „Conflicte colective de muncă din 1925“, pag. 52—53; vezi și „Metalurgistul“ din 1 martie 1925.

²⁴ Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul nr. 1/1925—1939.

torilor, care au refuzat în masă să respecte această dispoziție, direcția uzinelor a fost nevoită să renunțe la hotărîrea sa²⁵.

Luptele muncitorilor de la uzinele Societății T.N.C. împotriva exploatarei capitaliste, pentru o viață mai bună au continuat și în anii următori. În primăvara anului 1926, printre muncitorii din Călan și Nădrag, Teliuc, Ferdinand, se constatau mari nemulțumiri din cauza decalajului între salarii și prețurile alimentelor și ale produselor de primă necesitate. La Nădrag, agitația muncitorilor era determinată și de nemulțumirile datorate hotărîrii direcției de a concedia un număr de 600 de muncitori pe timp de un an de zile, perioadă în care uzina trebuia să fie reutilată ca urmare a transformării ei în fabrică de armament²⁶.

În rindul muncitorilor din Călan, agitația a crescut în urma reprimării cu cruzime de către autorități a manifestației de 1 Mai 1926. Ca urmare a nemulțumirilor tot mai mari care se manifestau printre muncitorii din Călan și a radicalizării lor mereu crescînde, în vara anului 1926, în cadrul adunării generale a muncitorilor din Călan, aceștia au formulat o serie de revendicări în scopul obținerii îmbunătățirii condițiilor de trai: sporirea salariilor cu 15% și orele suplimentare să se plătească dublu; revizuirea radicală a normei de lucru pentru muncitorii care lucrau în acord; plata concediilor; considerarea zilei de 1 Mai ca zi de sărbătoare cu plată; reglementarea condițiilor de muncă ale ucenicilor²⁷. Adunarea generală s-a încheiat cu hotărîrea muncitorilor ca, în cazul în care direcția uzinei nu le va satisface revendicările, să declare grevă. Crezînd că prin obstrucții și amenințări îi va intimida pe muncitori, direcția uzinelor nici nu a luat în discuție cererile muncitorilor. În această situație, muncitorii din secția turnătorie de care depindea activitatea întregii uzine, dînd curs hotărîrii adunării generale, au declarat grevă. Declararea grevei de către turnători a silit direcția uzinelor să înceapă tratative cu delegații muncitorilor, cu condiția ca greviștii să reia lucrul.

După îndelungate tratative, convingîndu-se că direcția uzinelor nu are de gînd să le satisfacă revendicările, muncitorii au declarat din nou grevă la 23 august 1926²⁸. Tratativele au continuat de astă dată în condiții noi, muncitorii greviști exercitînd o puternică presiune asupra reprezentanților direcției și forțîndu-i să facă noi concesii. Astfel, direcția uzinelor a fost silită să acorde muncitorilor un spor de salariu după cum urmează: 15% spor de salariu turnătorilor, 10% curățitorilor, 5% celor care lucrau la sobe și mașini de gătit și 5% celor care lucrau cu ora. Delegații muncitorilor au refuzat să primească numai aceste îmbunătățiri, arătînd că au mandat expres din partea masei de lucrători să nu încheie contractul colectiv pînă nu se va acorda și plata concediilor. Deoarece direcția uzinelor a refuzat să satisfacă și această

²⁵ Loc. cit., Nota din 16 ianuarie 1926 a direcției Uzinelor Ferdinand către Inspectoratul muncii Timișoara.

²⁶ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 048, fila 12; vezi și „Conflicte colective de muncă din 1926”, pag. 46—47.

²⁷ „Conflicte colective de muncă din 1926”, pag. 46—47”; vezi și „Metalurgistul” din 1 august 1926.

²⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 048, filele 19, 20, 25; vezi și „Socialismul” din 12 septembrie 1926.

revendicare, greva a continuat. Și de această dată, în ajutorul patronilor uzinelor a venit aparatul de reprimare al statului burghezo-moșieresc. În Călan a fost instituită starea de asediu, au fost interzise ședințele comitetului sindical, a fost interzisă orice întrunire, precum și adunarea sau staționarea muncitorilor în grupuri. Totodată patronii au recurs la folosirea unor spărgători de grevă aduși din alte părți. Muncitorii au format însă cordoane de pază în jurul uzinei și nu au dat voie spărgătorilor de grevă să pătrundă în incinta întreprinderii. Greviștii au dat dovadă de o bună organizare și solidaritate, ceea ce le-a permis să continue lupta cu aceeași intensitate și în luna septembrie. Grevă a încetat abia la 21 septembrie 1926²⁹. Reluând lucrul, muncitorii făceau aceasta după ce obligaseră direcția să le satisfacă o serie de revendicări privind îmbunătățirea nivelului de trai al muncitorilor, astfel încât greva se încheia cu victoria parțială a greviștilor. Solidaritatea manifestată de muncitori în timpul grevei din 1926 de la Călan și hotărârea lor de luptă au forțat direcția uzinelor să satisfacă principalele revendicări ale greviștilor: mărirea salariilor cu 10%, spor de salariu pentru munca prestată în timpul sărbătorilor, respectarea zilei de muncă de 8 ore, alimente la prețuri accesibile din magazinul uzinei³⁰.

Situația materială a muncitorilor de la uzinele Societății T.N.C. a cunoscut o înrăutățire și mai accentuată începând din anul 1927, când laminoarele din Nădrag au lucrat cu numai 88,30% din capacitate, cele din Ferdinand cu 65%, iar din Călan cu 58,30%³¹.

În condițiile când la poarta uzinei își făcea simțită prezența tot mai vizibilă masa de șomeri, conducerea societății, cu sprijinul direct al organelor de represiune ale statului burghezo-moșieresc, și-a înăsprit teroarea îndreptată împotriva muncitorilor și a organizațiilor lor pentru a lichida orice împotrivire din partea muncitorilor și a scădea și mai mult nivelul lor de trai.

Cu toate acestea, în martie 1927 s-a înregistrat o nouă acțiune grevistă a muncitorilor Societății T.N.C., de data aceasta la Uzina Titan din Galați. Această grevă a fost declarată ca urmare a reducerii de către direcția uzinei a salariilor muncitorilor cu 10%. În semn de protest față de acest act samavolnic al direcției, la 26 martie au încetat lucrul, declarând grevă, o parte a lucrătorilor din secția „galvanizare”, iar la 29 martie au declarat grevă și cei de la secția „cuie”. În fața solidarității și a hotărârii de luptă manifestate de muncitorii greviști, care erau organizați într-un puternic sindicat unitar, condus de comuniști, în frunte cu muncitorul comunist Dumitru Chicuş, direcția uzinelor s-a văzut nevoită să renunțe la intențiile sale și să achite muncitorilor cele 10 procente³².

În timpul desfășurării grevelor și a conflictelor de muncă, muncitorii s-au convins tot mai mult că singurul mijloc eficace de luptă împotriva ofensivei patronale, pentru îmbunătățirea condițiilor lor de trai era lupta în cadru organizat. În aceste împrejurări, sindicatele s-au

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid.; vezi și Arhiva sectorului de istorie modernă și contemporană al Institutului de istorie din Cluj al Academiei R.P.R., dosarul nr. 2, fila 36 M.

³¹ „Buletinul muncii” din 1929, pag. 764.

³² Arhivele statului Brăila, fondul Camera de muncă Brăila, pachetul nr. 71, dosarul nr. 27.

întărit neconținut, prin primirea de noi membri în rândurile lor. La sfârșitul anului 1927, cu prilejul sărbătoririi la Nădrag a jubileului de 10 ani de la înființarea sindicatului muncitoresc din localitate, s-au ținut cuvântări entuziaste, arătându-se importanța organizării în lupta întregii clase muncitoare, s-a intonat „Internaționala”³³.

În rândul muncitorilor Societății T.N.C. își făcea tot mai mult loc ideea necesității organizării unor acțiuni comune ale tuturor muncitorilor întreprinderilor societății. În ianuarie 1928, la Ferdinand, în cadrul unei mari adunări a muncitorilor, la care au participat delegați ai lucrătorilor de la toate întreprinderile Societății T.N.C., vorbitorii au subliniat importanța organizării unor acțiuni comune ale tuturor muncitorilor uzinelor, mai ales în acea perioadă în care ofensiva patronală se desfășura cu o mare intensitate, ducând la anularea contractelor colective la aproape toate uzinele societății. În adunare s-a protestat contra arbitrariului conducerii care domnea în întreprindere, contra faptului că bărbații de încredere ai muncitorilor nu mai erau respectați de conducerea uzinelor, contra știrbirii continue a drepturilor muncitorilor etc. Pline de semnificație erau cuvintele pe care le rostea la adunare unul dintre delegați, care arăta că în acele fabrici unde muncitorii nu au dat dovadă de solidaritate patronii au ajuns la un asemenea dispreț față de muncitori încît, pentru ei, „omul începe numai de la maistru în sus, de la el în jos sînt numai animale de muncă”³⁴.

Către sfârșitul anului 1928 și la începutul lui 1929 s-a constatat o creștere tot mai mare a nemulțumirilor muncitorilor și, în același timp, a gradului lor de combativitate. Într-o notă a serviciului de siguranță din 8 martie 1929 se arăta, de pildă, că muncitorii din Nădrag erau foarte nemulțumiți, deoarece conducătorii uzinei insultau și concediau fără nici un motiv pe muncitori și cereau cu foarte mare insistență încheierea unui contract colectiv care să le apere interesele³⁵.

La Călan, unde era unul dintre detașamentele cele mai combative și mai bine organizate ale muncitorilor care lucrau la întreprinderile Societății T.N.C., în anul 1929 a izbucnit o puternică grevă care a durat mai multe luni. La 3 ianuarie 1929, direcția Uzinelor Călan a denunțat contractul colectiv de muncă și a redus în mod automat salariile. Denunțarea de către direcția uzinei a contractului colectiv și reducerea totodată a salariilor au provocat mari agitații printre muncitori, sub presiunea cărora direcția uzinei a fost nevoită să ducă tratative pentru încheierea unui nou contract colectiv. Propunerea direcției uzinelor de a se reduce cu 25% salariile muncitorilor și perspectiva de a se face noi reduceri în cursul anului³⁶ au îndârjit pe muncitori. Ca urmare, delegația muncitorilor la tratative a respins propunerile direcției, iar la 12 februarie 1929 peste 500 de muncitori au intrat în grevă³⁷.

În comitetul de conducere al grevei ales de greviști nu au intrat bărbații de încredere ai muncitorilor, pentru ca, în cazul arestării comitetului de grevă, muncitorii să nu rămână fără conducători. În timpul

³³ „Metalurgistul” din 1 ianuarie 1928.

³⁴ Loc. cit., din 1 martie 1928.

³⁵ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 6 851, fila 67; dosarul nr. 7 048, fila 38.

³⁶ „Metalurgistul” din 1 martie 1929.

³⁷ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 048, filele 35, 40, 43.

grevei, producția uzinei a stagnat aproape în întregime. Pentru înfrângerea luptei greviștilor, direcția uzinei a hotărât să recurgă la spărgători de grevă. Deoarece printre muncitorii din Călan nu au fost găsiți asemenea spărgători de grevă, aceștia au fost căutați în alte localități. Astfel, au fost aduși 27 de lucrători dintre șomerii din Nădrag. La sosirea lor în Călan, aceștia au fost întâmpinați de greviști împreună cu femeile și copiii lor. Fruntașii greviștilor au ținut celor veniți să spargă greva discursuri înflăcărâte, explicându-le situația grea ce i-a determinat să declare grevă și rolul nefast pe care l-ar avea intervenția lor. După ce au discutat cu greviștii, în aceeași zi, șomerii din Nădrag s-au întors acasă, refuzând să servească direcției ca spărgători de grevă³⁸. Solidaritatea muncitorească a făcut astfel să nu reușească manevrele direcției uzinelor. A doua zi, la 5 aprilie, maiștrii care mai lucrau încă au fost opriți în timp ce se duceau spre uzină de către femeile și copiii greviștilor și majoritatea dintre ei au fost convinși să se întoarcă acasă și să se alăture greviștilor³⁹. Prin aderarea maiștrilor la grevă, producția uzinei a încetat cu totul. Într-o notă a Companiei de jandarmi din Hunedoara se aprecia că la Călan, „afară de funcționari, nimeni nu mai lucrează”⁴⁰. Ziarul „Metalurgistul” aprecia în mod deosebit în acele zile aportul femeilor din Călan la lupta grevistă a muncitorimii: „Femeile din Călan și-au gravat numele în istoria mișcării muncitorești din România, luptând alături de soții, părinții și frații lor”⁴¹.

Alarmată de hotărîrea și dîrzenia cu care luptau muncitorii, pentru a-i intimida pe greviști și a face să le scadă elanul de luptă, direcția Uzinei Călan a cerut întărirea postului de jandarmi din localitate⁴². Greviștii nu s-au lăsat însă intimidați, continuînd să lupte cu hotărîre împotriva atacului patronal.

În lupta lor, greviștii de la Călan au fost ajutați moral și material de către muncitorii din alte centre din țară și chiar din străinătate⁴³. Muncitorii din Nădrag au hotărât în adunarea generală sindicală din ziua de 12 mai 1929 să trimită greviștilor din Călan salariile lor pe o zi⁴⁴, însumînd peste 21 000 de lei. De asemenea, au mai trimis ajutoare greviștilor muncitorii din Lupeni — 45 000 de lei, Reșița — 33 000 de lei, Ferdinand — 10 000 de lei, Arad — 5 000 de lei, Toplet, Aninoasa, Lonea, Satu-Mare, Bocșa Română, Uioara etc. În total greviștii din Călan au fost sprijiniți de către muncitorii din alte centre din țară cu suma de peste 200 000 de lei⁴⁵.

Ajutorul primit de către greviștii din Călan de la muncitorii din celelalte centre din țară a avut o mare importanță pentru continuarea cu succes a luptei, mărind puterea de rezistență a muncitorilor și ridi-

³⁸ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 048, filele 40—44.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”. seria Historia, 1962, fascicula 2, pag. 94.

⁴¹ „Metalurgistul” din 1 aprilie 1929.

⁴² Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul f.n./1929. Nota din 8 aprilie 1929 a direcției Uzinelor Călan către Ministerul Industriei și Comerțului.

⁴³ Arhiva sectorului de istorie modernă și contemporană al Institutului de istorie din Cluj al Academiei R.P.R., dosarul nr. 211, fila 24 M.

⁴⁴ „Metalurgistul” din 1 iunie și 1 iulie 1929.

⁴⁵ Loc. cit., din 1 iulie 1929.

cîndu-le moralul de luptă. Totodată, la Nădrag au avut loc o serie de acțiuni ale muncitorilor, atît pentru satisfacerea unor revendicări proprii, cît și în sprijinul greviștilor de la Călan⁴⁶.

Astfel, la data de 10 aprilie 1929, muncitorii din Nădrag au înaintat un memoriu Ministerului Muncii, cerînd îmbunătățirea condițiilor de trai și încheierea unui contract colectiv de muncă⁴⁷. Deoarece nu s-au luat măsuri pentru satisfacerea revendicărilor din memoriul înaintat, în rîndul muncitorilor au început puternice agitații, care au alarmat organele de stat burghezo-moșierești. Au avut loc manifestații de stradă la care, alături de lucrători, au luat parte femeile și copiii lor⁴⁸. Unul dintre funcționarii superiori ai uzinei, care a încercat să-i oprească pe muncitori de a manifesta, a fost crunt bătut de către femeile și copiii acestora⁴⁹. Compania de jandarmi din Lugoj, raportînd la 17 aprilie 1929 că „cei 800 de muncitori de la Fabrica Nădrag pun la cale o grevă generală” similară celei de la Uzinele Călan, cerea să se ia „urgente măsuri de aplanare a acestui conflict de muncă ce poate avea urmări neașteptate”⁵⁰.

Împotriva muncitorilor din Nădrag, jandarmii au acționat cu toată violența, reprimîndu-i, arestînd și dînd în judecată pe fruntașii lor⁵¹. Cu toate acestea, agitațiile au continuat. Nemulțumirile muncitorilor fiind în creștere și hotărîrea lor de luptă deosebit de puternică, au determinat pe directorul general al Ministerului Muncii venit aici să dea ordin ca uzina să fie închisă temporar pînă va fi asigurată o puternică pază militară în jurul ei⁵².

În ciuda acestor măsuri, agitațiile muncitorilor au continuat și după aceea, astfel, că, la 13 mai 1929, exista un număr destul de mare de muncitori care nu voiau să se prezinte la lucru⁵³.

La Călan, conducerea uzinei a făcut o nouă încercare de a folosi spărgători de grevă pentru înfrîngerea luptei greviștilor, căutînd să folosească pentru aceasta pe țărani săraci din satele învecinate, căroră le-a promis salarii de 3—4 ori mai mari decît aveau muncitorii. Și această încercare a suferit însă un eșec. Delegații greviștilor au dus o susținută muncă de propagandă în sînul proletarilor agricoli, ajutîndu-i totodată și materialicește, așa că numai o foarte mică parte dintre țărani au răspuns la chemările conducerii uzinei. La intrarea în uzină și aceștia au fost opriți de către pichetele permanente ale greviștilor și au fost sfătuiți să se întoarcă acasă⁵⁴, lucru care s-a și întîmplat. Văzînd

⁴⁶ Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul f.n./1929.

⁴⁷ Loc. cit., fondul Ferdinand, dosarul nr. 1/1922; Arhivele statului Lugoj, fondul Prefectura județului Severin, documentul nr. 557/1929, din 17 aprilie 1929.

⁴⁸ Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul f.n./1929. Nota din 8 aprilie a direcției Uzinelor Călan către Ministerul Industriei și Comerțului.

⁴⁹ Loc. cit., dosarul nr. 2 345/1931, documentele nr. 13 596, din 12 iunie 1929, și nr. 24 258, din 18 iunie 1929.

⁵⁰ Arhivele statului Lugoj, fondul Prefectura județului Severin, documentul nr. 557/1929, din 17 aprilie 1929.

⁵¹ Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul f.n./1929.

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Arhiva sectorului de istorie modernă și contemporană al Institutului de istorie din Cluj al Academiei R.P.R., dosarul nr. 2, fila 26 M.

că nu poate înfrînge rezistența muncitorilor, direcția uzinelor a cerut de urgență intervenția aparatului de stat pentru reprimarea greviștilor⁵⁵.

În acest scop, la Călan a sosit prefectul județului Hunedoara. Atmosfera ce domnea printre greviști a determinat pe prefect să recunoască pe bărbații de încredere ai muncitorilor, cu toate că aceștia fuseseră concediați de către direcția uzinelor, și să trateze cu ei⁵⁶. Intervenția organelor de stat în vederea urgentării aplanării conflictului declarat între muncitori și conducerea Uzinei din Călan își are explicația și în faptul că lupta metalurgiștilor din Călan se desfășura tocmai într-un moment cînd și în alte centre din țară aveau loc puternice manifestații ale muncitorilor. Temîndu-se de amploarea deosebită pe care o luaseră luptele muncitorilor la începutul anului 1929, autoritățile de stat căutau să înfrîngă elanul de luptă al acestora cu prețul satisfacerii parțiale a unor revendicări.

În fața hotărîrii de luptă și a solidarității de care muncitorii dădeau dovadă, deși de la începerea grevei trecuseră aproape 3 luni, conducerea uzinei a fost obligată să accepte începerea din nou a tratativelor. Propunînd de la bun început o mărire de salariu cu 30%, patronii cereau, în același timp, știrbirea unor drepturi ale muncitorilor în comisia pentru acordarea ajutoarelor și concedierea a 100 de lucrători care se dovediseră mai combativi în timpul grevei. Aceste condiții au fost respinse hotărît de delegații muncitorilor⁵⁷. Trecînd la șantajarea muncitorilor, conducerea uzinelor a început să-i amenințe pe aceștia că-i va da afară din locuințe. Nelăsîndu-se intimidată, muncitorii au declarat însă că ei vor continua lupta⁵⁸.

În aceste condiții, la 22 aprilie, au fost reluate tratativele la București și s-au prelungit pînă la 27—28 mai. Greviștii au reluat lucrul la 21 mai 1929⁵⁹, înainte de încheierea tratativelor. Delegația muncitorilor a reușit în cele din urmă să impună unele revendicări, printre care: salariile minime să fie egale cu cele în vigoare pînă la 12 februarie 1929, cînd a început greva; salariile muncitorilor zilieri să fie sporite cu 5—10%; în cazul că producția uzinei va crește, să fie mărite în mod corespunzător și salariile muncitorilor; ajutorul de familie să se dea în bani; plata orelor suplimentare și duminicilor cu un spor de 50—75% față de zilele obișnuite; mărirea numărului zilelor de concediu plătit.⁶⁰ În conformitate cu cele stabilite la tratative, salariile ziuașilor care aveau sub 16 lei pe oră au fost mărite cu 12%, iar ale acelor care aveau mai mult de 16 lei pe oră, cu 7%⁶¹.

Un succes deosebit al combativității de care au dat dovadă muncitorii la tratative l-a constituit respingerea cererii conducerii uzinei de a concedia pe fruntașii muncitorilor. Acestui succes i se adăuga

⁵⁵ Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul f.n./1929.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Arhiva sectorului de istorie modernă și contemporană al Institutului de istorie din Cluj al Academiei R.P.R., dosarul nr. 2, fila 26 M.

⁵⁸ „Metalurgistul“ din 1 iunie 1929.

⁵⁹ Arhiva C.C. al P.M.R., fondul nr. 72, dosarul nr. 7 048, fila 55.

⁶⁰ Arhivele statului Caransebeș, fondul T.N.C., dosarul nr. 1/1922—1931.

⁶¹ Loc. cit., fondul Ferdinand, dosarul nr. 1/1922.

hotărîrea adoptată, conform căreia regulamentul de muncă stabilit de comun acord în timpul tratativelor avea în viitor valoare de contract colectiv de muncă⁶².

Greva muncitorilor metalurgiști de la Uzina Călan, care a durat de la 12 februarie pînă la 20 mai 1929, una dintre primele și cele mai importante greve desfășurate în anul 1929 în ramura metalurgică, s-a încheiat printr-o victorie a muncitorilor. Nu numai că salariile n-au fost reduse, așa cum intenționase direcția uzinei, dar s-au obținut și unele mărituri de salarii.

Rezultatul grevei a adus, pe lîngă roadele de ordin material, o apreciazabilă victorie morală pentru muncitori. În urma grevei s-au întărit spiritul de organizare și de solidaritate, combativitatea și hotărîrea de luptă a muncitorilor.

Acțiunile greviste declanșate în anii 1924—1929 de muncitorii metalurgiști de la Titan-Nădrag-Călan au demonstrat prin amploarea lor, prin combativitatea deosebită și solidaritatea de care au dat dovadă muncitorii, prin metodele folosite de greviști în acțiunile întreprinse o creștere a spiritului revoluționar al oamenilor muncii, a hotărîrii lor de a lupta pentru obținerea unor condiții mai bune de trai.

Acțiunile desfășurate în anii 1924—1929 de muncitorii metalurgiști de la întreprinderile Societății T.N.C. au îmbogățit experiența de luptă a clasei muncitoare. În timpul grevelor a fost folosită cu succes, ca metodă de acțiune, antrenarea soțiilor și copiilor muncitorilor pentru susținerea acțiunilor greviștilor. Muncitorii s-au convins că numai luptînd uniți vor reuși să respingă ofensiva patronală. Luptele au fost mai puternice și au fost încununate de succes acolo unde muncitorii au fost mai combativi și mai bine organizați (la uzinele Călan, Titan).

Acțiunile desfășurate în această perioadă de muncitorii metalurgiști de la Societatea T.N.C. au demonstrat înaltul grad de combativitate al muncitorilor metalurgiști, constituind totodată o manifestare vie și puternică a împotrivirii muncitorilor unuia dintre cele mai importante detașamente ale clasei muncitoare față de politica reacționară, antimuncitoarească, promovată de cercurile guvernante ale burgheziei și moșierimii.

A. SIMION, GH. DUMITRAȘCU

---

⁶² Ibid.; vezi și „Metalurgistul“ din 1 iunie 1929.

Mișcarea muncitorească din unele orașe portuare dunărene ale României în anii 1893-1899

Muncitorimea din porturile dunărene ale țării noastre a adus o contribuție însemnată la dezvoltarea mișcării socialiste, la lupta pentru crearea unui partid propriu al muncitorilor. Alături de lucrătorii din alte ramuri industriale și din alte orașe, muncitorii portuari au luat parte activă la lupta împotriva exploatării capitaliste, pentru o viață mai bună. Încă în anul 1868 a avut loc prima luptă grevistă a muncitorilor ciurari din portul Brăila. Au urmat apoi greve ale diferitelor categorii de muncitori din porturile Brăila, Galați, Giurgiu în anii 1875, 1886, 1888 etc., greve prin care muncitorii urmăreau să obțină îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă.

Ca rezultat al dezvoltării conștiinței de clasă a muncitorilor, au luat ființă și în porturi organizații profesionale. Având la început caracter de ajutor reciproc, aceste organizații au evoluat, transformându-se în asociații profesionale pe ramuri de producție, cu caracter de clasă, în rîndurile lor nefiind admiși patroni. Este cunoscută astfel încă din iulie 1884 prima organizare a muncitorilor căruțași din portul Brăila într-o societate a căruțașilor.

Dezvoltarea mișcării muncitorești și socialiste în porturile dunărene a determinat necesitatea editării unor ziare muncitorești cum au fost: „Lampa” (Brăila-1866), „România viitoare” și „Unirea muncitorilor” (Brăila-1888) etc. Aceste ziare au adus o contribuție importantă la răspîndirea ideilor marxiste, la trezirea conștiinței de clasă a muncitorilor, la lupta pentru organizarea lor și pentru demascarea exploatării capitaliste.

În preajma creării P.S.D.M.R., în porturile dunărene — și în primul rînd în Galați — se dezvoltă cu putere mișcarea muncitorească. Pe această linie, încă în anul 1891, la Galați, a fost constituit Clubul muncitorilor, importantă organizație politică a muncitorilor din acest oraș, apărută ca rezultat al luptei desfășurate de muncitori de-a lungul anilor și ca urmare a răspîndirii ideilor socialiste de către elementele muncitorești înaintate. O contribuție însemnată la lupta pentru organizarea muncitorilor din Galați a adus-o ziarul „Lucrătorul”, organ al Clubului muncitorilor din acest oraș, care, prin articolele publicate,

lămurea muncitorilor importanța organizării și a luptei lor dusă împotriva exploatarei capitaliste, subliniind în același timp rolul ce-i revenea proletariatului. „În adevăr, clasele astăzi stăpînitoare sînt putrede — se arăta într-un articol — și muncitorimei... în curînd îi va veni vremea să ia în mînă cîrmuirea țarei“¹.

La ședința de constituire a clubului au participat delegați ai cluburilor muncitorilor deja organizate în celelalte orașe ale țării, precum și delegați ai asociațiilor profesionale; cu toții au salutat inițiativa muncitorilor din Galați. Este interesant de subliniat că din Comitetul executiv al clubului făceau parte în majoritate elemente muncitorești, iar ca secretar a fost ales muncitorul cizmar Gh. Darie. În anul 1893, Al. Ionescu, membru în Consiliul general al P.S.D.M.R., salutînd lupta muncitorilor gălățeni, arăta că „această organizație (este vorba de Clubul muncitorilor — *n.n.*) e cu atît mai importantă cu cît ea e condusă aproape numai de muncitori“². Această compoziție a conducerii clubului a imprimat luptei desfășurate ulterior de acesta o notă combativă, Clubul muncitorilor din Galați situîndu-se printre cele mai puternice organizații muncitorești similare din țară, atît ca activitate, cît și ca număr al membrilor³. Faptul că muncitorii din Galați erau bine organizați a făcut ca și contribuția lor la înființarea P.S.D.M.R. să fie deosebit de activă. Pentru aceasta, Comitetul executiv al clubului folosea toate mijloacele de activitate care-i stăteau la dispoziție și, în primul rînd, întrunirile muncitorești și paginile ziarului „Lucrătorul“. „Pentru aceasta (crearea partidului — *n.n.*) — preciza ziarul — fiecare muncitor trebuie să cheltuiască toată energia ce are și tot timpul ce îi rămîne liber să-l întrebuițeze pentru propagandă“⁴. În același timp, ziarul explica muncitorilor că numai prin propria lor luptă vor putea înfrînge burghezia: „Mai spun încă o dată: să ne luăm nădejdea de la stăpînii noștri. Numai noi, prin noi înșine, putem face ceva“, dar pentru aceasta „muncitorii trebuie... să se unească, să se strîngă și ei într-un partid... Numai atunci vom putea începe cu izbîndă războiul împotriva stăpînitorilor, numai atunci vom apuca și noi zile mai bune“⁵.

Rezultatele muncii de propagandă desfășurate de către elementele înaintate din Galați și din celelalte centre ale țării, în vederea organizării P.S.D.M.R., nu au întîrziat să se vadă. Într-o corespondență trimisă din Galați ziarului „Munca“, de pildă, se arăta că „oriunde te duci... în ateliere, în mahalale, peste tot locul auzi vorbindu-se de socialism, de Partidul muncitorilor, peste tot locul nu auzi decît îndemnuri de a veni la club“ și aceasta pentru că „lucrătorii din port și cei industriali au priceput că dezrobirea lor printr-înșii se va face, au priceput foloasele constituirii lor în *Partidul muncitorilor*“⁶.

¹ „Lucrătorul“ (Galați) din 18 octombrie 1892.

² „Munca“ din 13 iunie 1893.

³ La Congresul al II-lea al P.S.D.M.R., din anul 1894, se aprecia că Clubul muncitorilor din Galați cuprindea 482 de membri, la care, adăugîndu-se și cei ai societății „Înfrățirea muncitorilor“ care i s-au afiliat, rezulta că, împreună, se situa pe locul doi în rîndurile cluburilor muncitorești din întreaga țară.

⁴ „Lucrătorul“ din 18 octombrie 1892.

⁵ Loc. cit., din 6 decembrie 1892.

⁶ „Munca“ din 8 martie 1892.

Din momentul fixării datei ținerii congresului de constituire a P.S.D.M.R., Clubul muncitorilor din Galați s-a pregătit intens pentru congres. Astfel, proiectul de program al partidului a fost publicat, atît în organul local de presă al clubului, cît și, separat, în 1 000 de exemplare⁷, pentru a fi răspîndit printre muncitori. De asemenea, a fost aleasă o delegație formată din 5 membri care să reprezinte pe muncitorii din Galați la congres. Printre aceștia se afla și Gh. Darie, secretarul clubului.

O dată cu crearea P.S.D.M.R., proletariatul din întreaga țară a căpătat un partid politic propriu. Faptul că pe arena politică apăruse un nou partid, care reprezenta interesele maselor asuprite, a contribuit la sporirea încrederii muncitorilor în propriile lor forțe, la înțelegerea mai clară a rolului care le revenea în dezvoltarea societății românești. Ca urmare, în anii următori, au fost organizate cluburi ale muncitorilor și în celelalte porturi, în care, de altfel, se desfășuraseră și pînă atunci acțiuni muncitorești importante.

În septembrie 1894 s-au pus bazele Clubului muncitorilor din Giurgiu, unde, după cum aprecia un ziar „...se face de multă vreme propagandă pentru întemeierea unui club socialist”⁸. În vederea organizării muncitorilor din Giurgiu, P.S.D.M.R. a delegat pe Al. Ionescu. Clubul constituit la Giurgiu cuprindea la început 50 de membri și avea și o secțiune de ajutor mutual⁹. Deși împotriva acestui club autoritățile au întreprins încă de la începutul activității sale o serie de măsuri teroriste¹⁰, el a continuat să activeze.

În Brăila, Clubul muncitorilor a luat ființă la 19 martie 1895, avînd la început 175 de membri. De altfel, încă în vara anului 1894, ziarul „Munca” releva că muncitorii din Brăila „lucrează cu mare energie pentru fondarea unui club în orașul nostru, după sistemul celorlalte cluburi social-democratice din țară”¹¹. Numărul membrilor clubului a crescut rapid, ajungînd la începutul lunii aprilie la 277, fapt care a neliniștit autoritățile locale din Brăila. Astfel, dintr-una din corespondențele publicate într-un ziar al vremii aflăm că localul clubului din Brăila „este mereu înconjurat de poliție și de agenți secreți”¹². Toate aceste măsuri nu și-au atins însă scopul. „În cîteva săptămîni, prin stăruința cîtorva socialiști — mai ales din Galați —, Brăila a ajuns unul din centrele puternice ale socialismului românesc”¹³.

În luna ianuarie 1896 și în aprilie 1897 au fost organizate cluburi ale muncitorilor la Tulcea și, respectiv, Sulina. Ele au adoptat statutul Clubului muncitorilor din București și s-au declarat de asemenea afiliate la P.S.D.M.R. În alte orașe dunărene (Tr.-Severin, Zimnicea etc.), deși nu au fost organizate cluburi ale muncitorilor, mișcarea muncitorească se dezvolta și aci. Astfel, cu prilejul împlinirii unui an de la apariția ziarului „Lumea nouă”, muncitorii socialiști din Tr.-Severin, trimițînd redacției o scrisoare, își exprimau încrederea în lupta întreprinsă de

⁷ Loc. cit., din 13 iunie 1893.

⁸ Loc. cit., din 11 septembrie 1894.

⁹ Ibid.

¹⁰ „Lumea nouă” din 18 ianuarie și 14 februarie 1895.

¹¹ „Munca” din 10 iulie 1894.

¹² „Lumea nouă” din 20 aprilie 1895.

¹³ Loc. cit., din 25 mai 1895.

acest ziar și dorința ca tot mai mulți muncitori să se strângă în jurul P.S.D.M.R.¹⁴

Cluburile muncitorești strîngeau în jurul lor muncitori din toate ramurile industriale, de toate profesiunile. Declarîndu-se de acord cu programul P.S.D.M.R., ele aplicau linia politică a acestuia, fiind de fapt organizații locale ale partidului.

O preocupare principală în activitatea cluburilor o constituia educarea maselor de muncitori în spiritul luptei de clasă. Fiecare club organiza săptămînal, iar în unele orașe (Galați, Tulcea etc.) de două ori pe săptămîină, conferințe prin care „se explicau chestiile sociale și calea de urmat în privința propagandei socialiste și a organizării muncitorilor”¹⁵, se dezvoltau conferințe despre „Evoluție și revoluție”, „Inter-naționalismul clasei muncitoare”, „Naționalism și socialism” și altele.

Adesea la Galați, Brăila, Tulcea, Giurgiu etc. erau organizate întruniri publice muncitorești în scopul obținerii votului universal, acordării de drepturi muncitorilor, de protest împotriva legii expulzării etc.

În legătură cu aceasta, trebuie subliniat faptul că, în activitatea cluburilor din porturi, s-a resimțit limitarea luptei politice, mai ales după anul 1897, la lupta pentru votul universal, pentru obținerea a cît mai multe locuri în parlament, linie care era proprie întregului partid, datorită poziției elementelor burghezo-liberale care formau majoritatea conducerii partidului. În cadrul campaniei pentru obținerea votului universal au fost organizate numeroase întruniri în Galați și Brăila. A. Bacalbașa, I. Țăranu și alți intelectuali veneau adesea aci și luau cuvîntul la întrunirile organizate, vorbind despre importanța obținerii votului universal. Numeroși muncitori, dornici să cunoască și să sprijine lupta partidului social-democrat¹⁶, participau la aceste întruniri, în pofida măsurilor represive adoptate de autorități¹⁷.

Cu toate că întrunirile erau organizate cu scopul de a se face propagandă votului universal, cei care luau cuvîntul se refereau, de fiecare dată, și la alte probleme (necesitatea organizării muncitorilor, atragerea populației satelor la luptă, obținerea unor revendicări economice imediate etc.). Elemente înaintate din mișcarea muncitorească ca : Andrei Ionescu, Gh. Darie din Galați, Niță Ionescu din Brăila, Sterian Grigoriu din Tulcea, în majoritate muncitori, la care se adăugau intelectuali cu vederi revoluționare ca C. Z. Buzdugan, ridicau în diferite adunări probleme legate direct de viața muncitorilor. „...Mîntuire de la clasele stăpînitoare nu poate fi... Deviza tuturor muncitorilor trebuie să fie unire și organizare”¹⁸ — arăta Buzdugan, de pildă, la o întrunire ținută la Brăila. Iar, la o altă întrunire, el sublinia : „Numai cînd muncitorii vor pricepe că unirea face puterea și vor veni conștienți de rolul

¹⁴ Loc. cit., din 31 octombrie 1895.

¹⁵ Loc. cit., din 24 ianuarie 1896.

¹⁶ Astfel, la întrunirea organizată pentru votul universal la sfîrșitul lunii mai în Brăila au participat peste 1 000 de muncitori, în iunie același an au participat peste 1 500, la întrunirea din 29 decembrie 1896 peste 1 500 etc. („Lumea nouă” din 2 iunie și 15 iunie 1895 și din 1 ianuarie 1897).

¹⁷ „Lumea nouă” din 25 februarie 1895.

¹⁸ Loc. cit., din 14 iulie 1896.

lor în partidul muncitorilor, numai atunci izbînda noastră va fi o realitate”¹⁹.

Uneori, cluburile muncitorilor organizau întruniri atît în Galați, cît și în Brăila, în cartierele mai îndepărtate ale orașelor, la care participau „muncitori de pămînt”, cum se arăta într-o corespondență. La Galați, de pildă, la 7 martie 1893, Gh. Darie se adresa „muncitorilor din mahalaua Bucureștii Noi” *, la una dintre aceste întruniri pe care „Comitetul executiv al clubului nostru le-a organizat pe mahalale pentru muncitorii de pămînt”. În cuvîntul său el explica „ținta noastră și mijloacele ce întrebuițăm”²⁰. Adunări asemănătoare erau semnalate în toamna anului 1895 în cartierele din Brăila²¹. Aceste întruniri erau organizate și conduse de muncitorii din conducerile cluburilor. Neparticiparea elementelor burghezo-liberale la aceste întruniri a permis atragerea unui mare număr de muncitori în jurul cluburilor din Galați și Brăila, care nu au părăsit mișcarea nici cînd aceasta a trecut prin momente deosebit de grele.

Conform Statutului P.S.D.M.R., cluburile, în raport cu mărimea organizației și a orașului respectiv, își trimiteau delegați la congresele anuale ale partidului, care aveau loc la București. La Congresul al III-lea al P.S.D.M.R., de pildă, clubul din Galați a trimis 9 delegați, cel din Brăila — 5, Giurgiu — 2. Participînd la lucrările congresului, delegații muncitorilor din porturi luau cunoștință de desfășurarea mișcării din întreaga țară, de linia politică adoptată de partid pentru perioada pînă la următorul congres.

În mișcarea politică locală, cluburile muncitorilor se situau pe cele mai înaintate poziții, sprijinind și îndrumînd lupta muncitorilor și luînd atitudine față de toate nedreptățile și ilegalitățile săvîrșite de reprezentanții claselor dominante împotriva celor asupriți. O activitate energetică au desfășurat membrii Clubului muncitorilor din Tulcea în vederea apărării dreptului lor de întrunire. În vara anului 1897, prefectul județului Tulcea, încercînd să stăvilească extinderea pe care o luau ideile socialismului în județul său, precum și activitatea clubului din Tulcea, a suspendat orice întruniri publice din județ și, în mod deosebit, adunările socialiste care fuseseră deja anunțate. Proprietarii diferitelor localuri au fost chemați la poliție și li s-a interzis să închirieze sălile muncitorilor socialiști; proprietarului sălii clubului din Tulcea i s-a cerut să refuze să mai primească pe socialiști. Conducătorii clubului, și alături de ei C.Z. Buzdugan, care se afla acolo pentru a lua cuvîntul la o întrunire, au protestat energic pe lângă autorități împotriva acestei măsuri. Înfruntînd greutățile puse la cale, muncitorii din Tulcea au reușit să țină întrunirea anunțată **. Cei care au luat cuvîntul la întrunire au protestat vehement împotriva măsurilor polițienești. Sub presiunea muncitorilor, prefectul s-a văzut nevoit să revină asupra hotărîrii sale, acceptînd ținerea întrunirilor socialiste. Astfel, în luna

¹⁹ Loc. cit., din 31 iulie 1896.

* Cartier din Galați.

²⁰ „Lumea nouă” din 14 martie 1893.

²¹ Loc. cit., din 2 noiembrie 1895.

** Muncitorii au forțat ușile sălii în care trebuia să aibă loc întrunirea și care fuseseră încuiate.

octombrie 1897, a avut loc în acest oraș o mare întrunire socialistă urmată de o serbare²².

În dorința de a ajuta pe muncitori să se lumineze, clubul din Galați organizase „o școală gratuită pentru adulți, în care muncitorii fără știință de carte să poată învăța să scrie și să citească”²³.

În afară de clubul muncitorilor mai existau în porturi asociații profesionale, denumite societăți. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea, întâlnim din ce în ce mai des denumirea de sindicate. În anii 1893—1899 au existat la Galați 14 organizații profesionale, la Brăila — 8, la Tr.-Severin — 2 și la Tulcea — 1²⁴. Cea mai puternică dintre ele a fost societatea „Înfrățirea muncitorilor” din Galați.

Ideea organizării profesionale era răspândită în rândurile muncitorilor într-o măsură mai mare în primii ani ai activității P.S.D.M.R., când elementele burghezo-liberale încă nu-și expuseseră față planurile de trădare a mișcării muncitorești și când erau încă interesate în câștigarea simpatiei maselor de muncitori. În anul 1893, ziarul „Munca” lansa o înflăcărată chemare „Către muncitorii din Galați”, în care arăta: „Acum, când rândurile s-au lărgit, fiecare muncitor, sindicat este și trebuie să fie un conducător, un apostol al cauzei sfinte pentru care cu toții luptăm, *dezrobirea muncitorilor de sub jugul capitalismului*”²⁵. Gh. Dărie, secretarul clubului, subliniind importanța organizării muncitorilor, arăta într-un articol: „Cum stăm astăzi însă nu e vreme de mirat, ci de luptat, căci de la stăpîni nu avem nimic bun de așteptat”²⁶.

O organizație profesională puternică a luat ființă la Galați, la 27 iunie 1893, grupîndu-i pe lucrătorii brutari²⁷. La această organizație au aderat ulterior și lucrătorii brutari din Brăila. Toți membrii acestui sindicat, care erau în același timp și membri ai clubului din orașul lor, urmăreau să lupte pentru îmbunătățirea condițiilor lor de viață.

În anii care au urmat au luat ființă și alte organizații profesionale. În anul 1893 a fost organizat sindicatul lucrătorilor zidari și lemnari din Galați; în martie 1895 s-au organizat vînzătorii de ziare din Galați; în iunie 1896, lucrătorii timplari din Brăila au pus bazele unei societăți; în anul 1898 au luat ființă, în Galați, societatea lucrătorilor tinichigii și sindicatul general al lucrătorilor și lucrătoarelor de croitorie ș.a.m.d. În anul 1896 s-a încercat și organizarea muncitorilor hamali din portul Brăila; poliția a împiedicat însă această acțiune și a efectuat numeroase arestări²⁸.

Ceea ce caracteriza aceste organizații profesionale muncitorești era faptul că în ele nu erau admiși patronii. Referindu-se la importanța organizării muncitorilor pe profesii, un muncitor din portul Brăila arăta la o întrunire din anul 1895 cît de important era ca din aceste organizații

²² „Lumea nouă” din 17 octombrie 1897.

²³ Loc. cit., din 18 ianuarie 1896.

²⁴ I. Iacoș, V. Petrișor: „Organizațiile profesionale muncitorești din România în perioada 1893—1899”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 6/1960, pag. 43.

²⁵ „Munca” din 10 octombrie 1893.

²⁶ Loc. cit., din 13 iunie 1893.

²⁷ Loc. cit., din 4 iulie 1893.

²⁸ „Lumea nouă” din 7 iunie 1896.

„să nu poată face parte sub nici un cuvînt patronii“²⁹. Organizațiile profesionale care au existat în acești ani aveau o conducere aleasă, un statut propriu, iar ca obiectiv principal lupta pentru obținerea unor revendicări economice. Majoritatea lor erau afiliate la Clubul muncitorilor din orașul respectiv și activau pe linia programului partidului social-democrat.

În această perioadă muncitorii din porturile dunărene au organizat numeroase acțiuni greviste în vederea obținerii unor condiții de muncă mai bune. Revendicările sub care se desfășurau aceste greve erau de natură economică (8 ore de muncă pe zi, repaus duminical, mărirea salariilor, înlăturarea vâtafilor din port etc.). În perioada tratată au izbucnit greve atât în rîndurile diferitelor categorii de muncitori din porturi, cît și în rîndurile muncitorilor din celelalte ramuri industriale ale orașelor dunărene.

Intrucît, în general, conducerea P.S.D.M.R., formată în majoritate din elemente burghezo-liberale, nu încuraja grevele muncitorești*, în majoritatea cazurilor, greviștii încredințau conducerea luptei lor clubului muncitorilor din orașul respectiv. Atitudinea rezervată a conducerii P.S.D.M.R. față de grevele muncitorești a avut o anumită influență negativă asupra desfășurării luptei muncitorilor, numărul grevelor neatinzînd o cifră prea mare decît spre sfîrșitul activității acestui partid, cînd influența elementelor burghezo-liberale asupra muncitorilor a început să scadă, datorită apropierii acestora de liberali.

Dintre grevele desfășurate în porturile dunărene în acea perioadă, în mod deosebit s-a impus atenției greva lucrătorilor brutari din Galați, din iulie 1893, căreia i s-au alăturat și lucrătorii brutari din Brăila. Greviștii cereau limitarea orelor de muncă, mărirea salariilor și plata lor săptămînală, repaus duminical de 24 ore etc.**

Pentru a înfrînge rezistența greviștilor, autoritățile au luat o serie de măsuri severe. Astfel, în timp ce brutăriile au fost înconjurate de polițiști, care încercau să împiedice cu forța pe lucrători să părăsească lucrul, au fost arestați peste 30 de lucrători brutari greviști³⁰, iar alți 19 au fost expulzați³¹; atât în Galați cît și în Brăila în atelierele de brutărie au fost aduși soldați pentru a-i înlocui la lucru pe greviști³². Toate aceste măsuri însă nu au reușit să intimideze pe greviști. Înțelegînd că muncitorii au sprijinul direct al clubului din Galați, poliția și-a îndreptat măsurile teroriste împotriva acestuia***. Astfel, agenți de poliție au devastat sediul clubului, au dat jos cu forța steagul roșu, arborat

²⁹ Loc. cit., din 24 ianuarie 1897.

* Deși minimalizau importanța grevelor, socialiștii din conducerea partidului considerau de datoria lor să acorde ajutor muncitorilor cînd aceștia încetau lucrul.

** Lucrătorii brutari lucrau cîte 19—20 de ore pe zi fără repaus duminical, în condițiile unei totale lipse de igienă. („Adevărul“ din 6 iulie 1893).

³⁰ „Adevărul“ din 6 iulie 1893.

³¹ „Dacia“ (Galați) din 1 august 1893.

³² „Adevărul“ din 24 iulie 1893; „Galații“ (Galați) din 7 iulie 1893.

*** Prefectul a cerut, printr-o adresă, comitetului executiv al clubului să nu mai arboreze steagul roșu, deoarece acesta „tinde a tulbura liniștea publică“, căci „drapelul roșu este emblema revoluțiunei“. Comitetul a răspuns cu mult curaj că, analizînd cele scrise de prefect, a hotărît să se continue arborarea drapelului roșu, la care poliția a adoptat o serie de măsuri represive.

pe frontispiciul clădirii. A urmat darea în judecată a membrilor comitetului executiv al clubului ³³.

Greva lucrătorilor brutari însă a continuat. Ea s-a bucurat în tot timpul de solidaritatea și ajutorul pe care îl primea din partea muncitorilor din celelalte orașe din țară * După 4 săptămâni, greva s-a sfârșit cu victoria muncitorilor atât la Galați, cât și la Brăila.

Revendicările obținute de greviști nu au fost însă respectate de patroni. De aceea, în anul 1896, lucrătorii brutari din Galați au declarat din nou grevă, avînd aceleași revendicări ³⁴.

O altă acțiune deosebit de puternică a fost greva muncitorilor de la Fabrica „Goetz” ** din Galați din anul 1896. În anul 1892, cu prilejul altei greve care a avut loc în această întreprindere, muncitorii obținuseră unele drepturi care, însă, cu timpul nu au mai fost respectate de patroni; astfel s-a ajuns din nou la încetarea lucrului. Numărul greviștilor a atins cifra de 400 ³⁵. Ei au lansat printre muncitori un manifest în mii de exemplare, prin care făceau apel la aceștia să-i sprijine și să nu primească să-i înlocuiască în muncă ³⁶. Fără să aștepte ca patronii să le satisfacă cererile, greviștii au hotărît să caute de lucru în altă parte, socotind greva terminată ³⁷.

Dese frământări, mai ales în rândurile muncitorilor hamali au avut loc și în portul Brăila. Astfel, în anul 1893, hamalii din portul Brăila au declarat grevă, cerînd reducerea orelor de muncă la 11 pe zi; după două zile de luptă, ei au ieșit învingători ³⁸. Doi ani mai târziu, aceiași muncitori înaintau căpităniei portului o petiție purtînd 200 de semnături prin care cereau: mărirea salariilor, plata să nu mai fie făcută de vătăfi, care le plăteau mai puțin decît li se cuvenea, micșorarea greutății sacilor pe care trebuiau să-i care în spate ³⁹. Se pare însă că cererile lor nu au fost luate în seamă căci, în luna noiembrie a aceluiași an, într-un articol apărut în presă, se arăta că pauza de prînz a lucrătorilor hamali, de două ore, obținută tot în urma unei greve, fusese redusă la o oră. De asemenea, repausul duminical nu era respectat ⁴⁰. Ca urmare, în martie 1896, hamalii au întocmit o nouă petiție, de data aceasta adresată prefectului, în care dezvoltuiau exploatarea la care erau supuși de către magazineri și vătăfi ⁴¹. Cererile muncitorilor însă rămîneau nerezolvate, căpitănia portului neînțelegînd să ia unele măsuri împotriva caselor comerciale, ale căror interese le susținea. Ba,

³³ „Galații” din 8 iulie 1893. Procesul s-a terminat abia în ianuarie 1895, prin achitarea celor dați în judecată („Lumea nouă” din 21 ianuarie 1895).

* Astfel, la București, Iași etc. au fost lansate liste de subscripție pentru ajutorarea greviștilor, au fost organizate întruniri muncitorești de protest împotriva măsurilor polițienești îndreptate contra greviștilor („Munca” din 18 iulie 1893).

³⁴ „Lumea nouă” din 3 august 1896.

** Fabrica „Goetz” devenise din anul 1895 „Societatea anonimă pentru exploatarea pădurilor și ferăstraiei cu vaporii”, societate pe acțiuni cu sediul la Viena, în care majoritatea acțiunilor aparțineau regelui.

³⁵ „Liberalul gălățean” (Galați) din 5 aprilie 1896.

³⁶ „Lumea nouă” din 30 martie 1896.

³⁷ Loc. cit., din 25 aprilie 1896.

³⁸ „Munca” din 9 mai 1893.

³⁹ „Lumea nouă” din 26 august 1895.

⁴⁰ Loc. cit., din 7 noiembrie 1895.

⁴¹ Loc. cit., din 22 martie 1896.

mai mult, într-un articol publicat în „Lumea nouă“ se arăta că pe zidurile clădirilor din oraș era afișat un regulament al căpităniei, în care se sublinia că „nici un muncitor nu poate intra în lucru fără învoirea vătafilor...“⁴²

În octombrie 1898, muncitorii hamali din portul Brăila au declarat grevă „din cauza mizerabilului tratament ce îndură din partea vătafilor și din cauză că plata e foarte mică“⁴³. Aflându-se în perioada de vîrf a activității portului, patronii au acceptat mărirea salariului cerută de muncitori, care au reluat astfel lucrul. Cam în același timp s-au aflat în greve, mai mici ca amploare, lucrătorii de la tipografia „Fränkel“, de la atelierul de tâmplărie „Sommer“ etc.

Muncitorii hamali din celelalte porturi au desfășurat, de asemenea, o luptă susținută împotriva condițiilor neomenești de lucru. Așa au fost grevele hamalilor din Sulina (1892, 1897)⁴⁴, Galați (1896), Giurgiu (1893)⁴⁵, Tulcea (1896)⁴⁶ etc., declarate în scopul obținerii sporirii salariilor, reducerii orelor de lucru pe zi, reducerii greutății sacilor pe care îi cărau etc. Cu toate măsurile represive luate de autorități (înlocuirea greviștilor cu soldați la Giurgiu⁴⁷, oprirea în lucru cu forța a muncitorilor la Tulcea⁴⁸, amenințarea greviștilor cu expulzarea la Sulina⁴⁹), grevele, în majoritatea lor, s-au terminat cu victoria muncitorilor. Acordarea revendicărilor obținute de greviști era însă de scurtă durată, chiar și atunci cînd între muncitori și casele comerciale se încheiau contracte scrise. Dintr-un sezon în altul salariile scădeau din nou, ziua de muncă se prelungea, nu se mai respecta repausul duminical, cu toate că acesta fusese legiferat parțial în 1897, viața muncitorilor devenea la fel de grea ca înainte de grevă, salariile deveneau din nou insuficiente pentru întreținerea familiilor; și atunci, revolta răbufnea din nou, cu mai multă putere.

În anul 1898, în diferite porturi dunărene au fost organizate un șir de greve de către lucrătorii croitori. În luna august, de pildă, au declarat greve lucrătorii croitori din Galați, Brăila, Giurgiu etc. Greviștii, membri ai societății lucrătorilor croitori „Dezrobirea“, cu sediul la București, cereau: reducerea orelor de lucru, mărirea salariilor, o purtare mai cuviincioasă a patronilor față de lucrători. Atît greva lucrătorilor croitori din Galați⁵⁰, cît și cea din Brăila⁵¹ s-au încheiat cu victoria greviștilor. Patronii au fost nevoiți să accepte în întregime cererile muncitorilor: orele de lucru pe zi de la ora 7 dimineața la 8 seara, cu o oră repaus la prînz, plata dublă a orelor suplimentare de noapte, respectarea repausului duminical, reprimirea în lucru a tuturor greviștilor etc.

Luptele greviste ale muncitorilor au continuat să se desfășoare, crescînd chiar în amploare și după dezorganizarea vremelnică a

⁴² Loc. cit., din 10 iulie 1898.

⁴³ Loc. cit., din 22 octombrie 1898.

⁴⁴ „Munca“ din 7 iunie 1892; „Adevărul“ din 17 ianuarie 1897.

⁴⁵ Loc. cit., din 16 mai 1893.

⁴⁶ „Liberalul gălățean“ din 3 septembrie 1896.

⁴⁷ „Adevărul“ din 16 mai 1893.

⁴⁸ „Liberalul gălățean“ din 3 septembrie 1896.

⁴⁹ „Lumea nouă“ din 16 ianuarie 1897.

⁵⁰ Loc. cit., din 25 august 1898.

⁵¹ Loc. cit., din 30 august 1898.

P.S.D.M.R., cînd elementele burghezo-liberale din conducerea partidului au trecut la liberali. Deși trădarea „generoșilor“ a constituit o lovitură pentru mișcarea muncitorească, ea a dat, în același timp, posibilitatea muncitorilor să imprime luptei un caracter mai combativ. Este foarte semnificativă, în acest sens, greva din portul Brăila din anul 1900, cînd 3 000 de muncitori căruțași, hamali, încărcători au întrerupt munca, pentru a împiedica reducerile de salarii care se proiectaseră. Deși unii greviști au fost arestați, iar întrunirile muncitorilor au fost atacate de poliție, lupta nu a încetat pînă la victorie⁵², chiar în condițiile în care mișcarea socialistă din porturi, cluburile muncitorilor suferiseră din pricina trădării elementelor burghezo-liberale.

Alături de proletariatul din întreaga țară, muncitorii din porturile dunărene au participat în fiecare an la sărbătorirea zilei de 1 Mai, manifestîndu-și solidaritatea cu oamenii muncii din lumea întreagă. Dintre porturile dunărene, sărbătorirea zilei de 1 Mai a cunoscut o mai mare regularitate și o amploare crescîndă la Galați. Faptul că organizațiile muncitorești din acest oraș erau mai puternice, că exista aici un club încă din 1891, a făcut posibilă pregătirea atentă, în fiecare an, a întrunirilor și demonstrațiilor muncitorești. Astfel, în anul 1892, încă din luna februarie a fost ales un comitet format din 12 persoane care să se ocupe de organizarea sărbătoririi zilei de 1 Mai⁵³. Pregătirile intense explică și participarea masivă a muncitorilor la demonstrații în acest oraș. În anul 1893, coloana demonstraților a atins cifra de 3 000 de oameni⁵⁴. Marile mase de muncitori, demonstrînd pe străzile orașului cu steaguri roșii, nu au lăsat indiferente autoritățile locale, care, intrate în panică, au interzis, în anul următor (1894), orice demonstrație de stradă de 1 Mai⁵⁵. La Tulcea, peste 500 de muncitori au demonstrat pentru prima dată pe străzi de 1 Mai în anul 1896⁵⁶, în același timp cu cei 2 000 la Brăila⁵⁷ și cu alți numeroși muncitori la Galați. La întrunirile și demonstrațiile de 1 Mai din acei ani era nelipsită lozinca lui Marx „Proletari din toate țările, uniți-vă !“, dovadă că muncitorii înțelegeau adevăratul conținut al zilei de 1 Mai, ca zi a solidarității internaționale a celor ce muncesc.

După trădarea „generoșilor“, singurul port unde a continuat să se sărbătorească ziua de 1 Mai a fost Galațiul. Elementele muncitorești înaintate, care au existat în permanență în conducerea clubului, au continuat aci să grupeze în jurul lor pe muncitori, să-i mobilizeze la luptă. În ajunul Congresului al VI-lea al P.S.D.M.R., la care elementele burghezo-liberale se pregăteau să părăsească partidul, în care, prin însăși originea și aspirațiile lor burgheze se simțeau străini, Comitetul executiv al Clubului muncitorilor din Galați lansa un manifest prin care chema pe muncitori să participe la demonstrația de 1 Mai : „...Veniți, tovarăși, faceți din manifestația voastră ceva grandios și arătați... că sînteți în adevăr o putere și că al vostru e viitorul“⁵⁸.

⁵² Loc. cit., din 23 februarie 1900.

⁵³ „Munca“ din 23 februarie 1892.

⁵⁴ Loc. cit., din 9 mai 1893.

⁵⁵ Loc. cit., din 24 aprilie 1894.

⁵⁶ „Lumea nouă“ din 23 aprilie 1896.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Loc. cit., din 4 aprilie 1899.

Pe măsură ce intelectualii burghezi, care activaseră câțiva ani printre muncitori, se apropiau tot mai mult de liberali, ei erau priviți cu tot mai multă neîncredere de către muncitori. Dacă în anul 1895, la o întrunire organizată la Brăila, în cadrul campaniei organizate de P.S.D.M.R. în întreaga țară pentru votul universal, liberalii erau etichetați ca „potrivnicii noștri” de către cei care au luat cuvântul, în anul 1898, la o altă întrunire, de data aceasta în Galați, la care au vorbit I. Nădejde, Th. Ficșinescu și I. Atanasie se anunța că „s-a luat deciziunea ca socialiștii (din Galați — *n.n.*), în viitoarele alegeri să dea sprijin candidaților liberali, spre a triumfa împotriva conservatorilor și a aliaților lor (este vorba de alegerile comunale din toamna anului 1898)”⁵⁹. Aceasta nu era decât expresia atitudinii păturii burghezo-liberale din conducerea partidului. În schimbul unei vagi promisiuni din partea liberalilor că vor acorda votul universal muncitorilor, Morțun le declarase, în același an, că va merge alături de ei „până în pinzele albe”. Elemente muncitorești înaintate ca Al. Ionescu, I. C. Frimu, Al. Constantinescu, Ștefan Gheorghiu, C. Z. Buzdugan și alții, credincioși intereselor clasei muncitoare, nu au părăsit lupta. Ei au continuat să strângă în jurul lor pe muncitori, să-i îndrume în luptă.

Datorită existenței unei aripi de stînga în conducerea Clubului muncitorilor din Galați, acesta, deși a fost slăbit, nu și-a încetat activitatea după trădarea „generoșilor”. La Congresul al VI-lea al P.S.D.M.R. a fost prezent Constantinescu Garibaldi, adept al curentului de stînga, care se pronunța pentru continuarea activității P.S.D.M.R. Gh. Darie, care pînă în anul 1897 fusese secretar al clubului din Galați, dar care după aceea a părăsit orașul, stabilindu-se la Bîrlad, se pronunța, de asemenea, cu hotărîre împotriva dizolvării partidului. Într-o scrisoare adresată lui I.C. Frimu, în prima zi a congresului, el arăta că protestează „în contra tendințelor de transformare a partidului socialist... partidul trebuie să rămînă cu titlul său de social-democrat, cu idealul său de pînă acum și cu internaționalismul clasei muncitoare în lupta economică”⁶⁰.

Clubul muncitorilor din Galați a continuat să-și desfășoare activitatea și în anul 1900. La 11 martie 1900, mai mulți socialiști, „membri ai clubului muncitorilor de acolo” — după cum relata presa vremii — au scos „Viața muncitorilor”, organ al muncitorilor din Galați. Scopul principal al noului ziar era lupta pentru organizarea muncitorilor din port⁶¹.

În celelalte orașe dunărene, mișcarea muncitorească a suferit mai mult din pricina dezorganizării vremelnice a P.S.D.M.R. Cluburile muncitorilor din aceste orașe s-au dizolvat, organizațiile profesionale au slăbit, a continuat însă pretutindeni să existe un proletariat revoluționar, hotărît să-și cîștige drepturile prin luptă. Pe această linie se înscriu acțiunile muncitorești, cele greve în primul rînd, care au avut loc în anii următori în porturi.

⁵⁹ Loc. cit., din 6 octombrie 1898. Atanasie fusese și el trecut pe lista candidaților liberali pentru viitoarele alegeri; or, Atanasie primise însărcinarea din partea Congresului al IV-lea al P.S.D.M.R. să se ocupe de cluburile din Galați, Brăila și Tulcea.

⁶⁰ Loc. cit., din 2 mai 1899.

⁶¹ Loc. cit., din 19 martie 1900.

Dezvoltarea acțiunilor revoluționare ale muncitorilor din porturile dunărene în anii 1893—1899, alături de lupta muncitorilor din celelalte orașe ale țării, îndreptate împotriva exploatării, pentru condiții de viață mai bune, existența și activitatea în această vreme a organizațiilor politice și profesionale ale muncitorilor au fost expresia dezvoltării mișcării muncitorești, care infirma tezele oportuniste despre neviabilitatea socialismului și a mișcării muncitorești în România. Încă din această perioadă, proletariatul se afirma ca o forță înaintată a societății, luptător activ pentru libertăți politice, pentru revendicări economice.

G. TUDORAN

Răscoalele țărănești din 1899 și atitudinea mișcării socialiste față de ele

gravarea condițiilor social-economice ale unui număr tot mai mare de familii țărănești la sfîrșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea, cînd și în România capitalismul a trecut în ultimul său stadiu — imperialismul — iar pe de altă parte afirmarea cu putere a clasei muncitoare în arena politică a țării au determinat ascuțirea, într-un grad și mai înalt, a opoziției de clasă la orașe și sate, adîncirea conținutului luptei maselor, o apropiere a acțiunilor țărănești de lupta proletariatului.

Conținutul luptei de clasă la sate, în acea perioadă, a fost determinat de cauze generale adînci, principală fiind lipsa de pămînt a unei însemnate părți a țărănimii. Datele statistice consemnează că, la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, un număr de 423 501 gospodării țărănești — aproape jumătate din numărul gospodăriilor mici — posedau numai 663 212 ha, revenind, în medie, fiecăreia abia 1,5 ha, iar un număr de aproximativ 300 000 de familii erau total lipsite de pămînt. În același timp, un număr de 949 de gospodării moșierești posedau de la 1 000 ha în sus, totalizînd 2 190 882 ha, adică 2 308 ha de fiecare gospodărie. Un număr de 5 385 de moșieri dețineau o suprafață mai mare decît cea pe care o posedau cele aproape 1 000 000 de gospodării țărănești mici ¹.

Lipsa de pămînt împingea pe mulți țărani să facă tocmeli agricole înrobitoare cu moșierii și arendașii. În pragul secolului al XX-lea, dijma de produse ajunsese atît de mare, încît țăranul învoit dădea jumătate din produse moșierului sau arendașului, fără ca rușfeturile și alte obligații să fie înlăturate.

Principalele cauze ale pauperizării lente, dar permanente a țărănimii se completau cu alți factori care au provocat ruinarea acesteia, și anume: caracterul de clasă al repartizării sarcinilor fiscale, camăta, samavolniciile administrației burghezo-moșierești, care sprijinea pe exploatatori în relațiile acestora cu țăranii. Relativ la abuzurile administrației, Radu Rosetti era nevoit să consemneze: „Nu cunosc caz în care,

¹ G. D. Creangă: „Proprietatea rurală în România“, București, 1907, pag. XLVI și urm.

pînă la urmă, un țaran să fi căpătat dreptate împotriva unui proprietar sau a unui arendaș”².

Această situație a imprimat în rîndurile țărănimii o stare de agitație și efervescență; în unele locuri ea a dus la acțiuni mai curajoase, în cadrul cărora au avut loc înfruntări deschise cu autoritățile, iar într-o serie de localități la încercări de împărțire a moșiilor de către răsculați. Revoltele și răscoalele din ultima decadă a secolului trecut, dar mai ales cele din 1899, au devenit mai numeroase și mai intense, între altele, tocmai datorită acestor condiții grele. Ele au pregătit, prin obiectivele și prin caracteristicile de luptă, ridicarea generală a satelor în 1907.

Caracteristice mișcărilor țărănești din 1899 le sînt combativitatea mai mare a răsculaților, atacul mai direct împotriva exploatatorilor, înțelegerea, pe o scară mai largă, de către țărănime a sensului de clasă al luptei sale. La aceasta a contribuit și afirmarea tot mai puternică a proletariatului, care acum era organizat din punct de vedere politic.

Propaganda socialistă la sate, mult mai intensă după crearea P.S.D.M.R., încurajarea și sprijinirea deschisă de către elementele înaintate din partid a revendicărilor țărănimii au creat condiții pentru organizarea acesteia după modelul cluburilor muncitorești. În acest cadru, răscoalele din 1899 se înrolează în ansamblul luptelor de clasă duse de către masele muncitoare, în frunte cu proletariatul, pentru drepturi economice și politice, căpătînd mai multă vigoare, un țel social și politic mai clar. Unele răscoale din 1899 au avut și obiective politice (apărarea cluburilor socialiste la sate, apărarea dreptului țăranilor de a-și alege reprezentanți în parlament, la Colegiul al III-lea), înscriindu-se astfel în bătaia pe care o ducea atunci proletariatul.

Agitațiile și mișcărilor țărănești din 1899, care convergeau tot mai mult spre o răscoală generală, au căpătat un caracter mai combativ, și-au lărgit aria, o dată cu acțiunile țărănimii pentru constituirea cluburilor socialiste. Elementele revoluționare din P.S.D.M.R. au acordat o însemnată deosebită organizării temeinice a cluburilor socialiste la sate, nuclee politice ale luptei revoluționare duse de țărănime³. Închegarea cluburilor, a căror activitate mărea adeziunea țărănimii la politica și lupta elementelor revoluționare, a favorizat extinderea propagandei socialiste la sate și înțelegerea mai limpede de către țărănime a sensului și țelurilor urmărite prin răscoale. Semnificativ pentru situația de la sate din acei ani este documentul anonim intitulat „Informațiuni culese din cîteva comune din județul Romanați asupra mișcării țăranilor“, datat 29 ianuarie 1899. Filele acestui raport amplu vădesc, de la început, o stare nouă la sate, asupra căreia și-au pus amprenta propaganda socialistă și întemeierea cluburilor socialiste: „...a fost destul ca ideea (de întemeiere a cluburilor — *n.n.*) să plece dintr-o singură comună unde propaganda s-a

² Radu Rosetti: „Pentru ce s-au răscolat țăranii?“, București, 1908, pag. 547.

³ Despre crearea și activitatea cluburilor socialiste la sate vezi articolul lui Gh. Matei: „Mișcarea muncitorească și cluburile socialiste la sate (1898—1899)“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 6/1961, pag. 75—101.

făcut bine și ea s-a lătit cu iuțea fulgerului“⁴. Țăranii nu se mai împăcau cu repartitia nedreaptă a pământului, avînd o idee mai conturată asupra necesității împărțirii pămînturilor moșierești. Ei considerau vinovată pentru situația lor grea nu numai moșierimea, ci însăși monarhia, care nu mai putea fi prezentată în falsa aureolă de pînă atunci. Ei știau acum limpede că regele „...s-a unit cu ciocoi care au moșii și nu vrea să le dea pămînt...“⁵.

Simțind un ajutor mai substanțial din partea muncitorimii, țărănimea a atacat, prin intermediul răscoalelor, o serie de probleme fundamentale ale satelor, cerînd: pămînt, îmbunătățirea, iar în unele locuri chiar anularea, învoielilor agricole, curmarea abuzurilor moșierilor, arendașilor, autorităților. Deosebit de concludentă pentru orientarea țărănimii a fost lupta pe care a desfășurat-o în apărarea organizațiilor sale politice — cluburile socialiste — și în afirmarea poziției politice proprii în alegerile la Colegiul al III-lea.

Întinderea rapidă a răscoalelor, încă de la începutul anului 1899, se explică, în bună parte, prin legătura tot mai strînsă care se realiza între mișcarea dusă de cluburi printre țărani și activitatea revoluționară a mișcării muncitorești. Procedînd astfel, țărănimea căpăta o forță deosebită, punînd în real pericol proprietatea moșierească. Din pricina agitațiilor țărănești — se spunea într-un ziar conservator —, viața și averea moșierilor din Teleorman, Olt, Romanați și Vlașca „sînt — în fiecare minut — puse în joc. Neliniștea este foarte mare. Mai mulți proprietari au scris personal d-lui Sturdza... exprimîndu-și temerea că o răscoală generală țărănească va izbucni în curînd“⁶. Ideea era reluată după cîteva zile într-un alt ziar, „Dreptatea“, care scria că agitațiile țărănești din județele Teleorman, Olt, Vlașca și altele „amenință să ia proporții mari. Sătenii cer să li se dea pămînt...“⁷.

De la comună la comună se constata o creștere a curajului și a hotărîrii de acțiune a țăranilor. În comuna Drăgănești (județul Olt), locuitorii, sub îndemnul clubului socialist, s-au răscolat în contra arendașului, nemaivoidînd să respecte învoielile, și au năvălit la curte ca să împartă între dînșii moșia. Arendașul a scăpat cu fuga. Subprefectul, încercînd să potolească răscoala, a fost crunt bătut de către țărani. A trebuit să se recurgă la forța armată pentru a se potoli răscoala care amenința să ia proporții cu mult mai grave⁸.

Concomitent cu răscoalele din județele sus-amintite au avut loc răscoale și în județul Romanați, unde jandarmeria cutreiera comună cu comună pentru a intimidă pe săteni⁹. Prefectul județului informa pe primul ministru că în comuna Crușovu, țăranii erau atît de îndîrjiți încît „...prin atitudinea lor pun în pericol ordinea publică“¹⁰. Pînă la 29 ia-

⁴ Biblioteca Academiei R.P.R., Arhiva D. A. Sturdza, mapa VIII, dosarul cu actele 1—5, documentul nr. 3.

⁵ Ibid.

⁶ „Epoca“ din 19 ianuarie 1899.

⁷ „Dreptatea“ din 22 ianuarie 1899.

⁸ „Epoca“ din 22 ianuarie 1899.

⁹ Ibid.

¹⁰ „Studii“ nr. 1/1953, articolul: „Despre mișcările țărănești din 1899 și cluburile socialiste la sate“ de Gh. Matei și M. Damaschin, pag. 123.

nuarie 1899, în același județ s-au înregistrat mișcări mai puternice în localitățile Cioroiul, Fălcoiul, Osica Mare, Șopirlîța, Balș, Leotești etc.¹¹.

Analizînd obiectivele de luptă, formele de acțiune, cît și intensitatea răscoalelor, rezultă că acestea au fost mai puternice acolo unde în-săși propaganda socialistă a fost mai puternică.

În luna februarie s-au răsculat și țărani dintr-o serie de sate din județul Argeș. La 14 februarie, ziarul „Epoca” scria că propaganda socialistă a pătruns și în Argeș, iar în unele comune (de pildă Costești) acțiunea de întemeiere de cluburi socialiste a continuat și în timpul răscoalelor. Autoritățile năpădeau satele pentru arestarea țăranilor răzvrățiți și a unor „instigatori”, în centrul atenției fiind localitățile Stolnici, Martalogi, Hârsești, Mozaceni, Slobozia și Cochinești¹².

În județul Vlașca răscoalele au cuprins, de asemenea, mai multe comune în care existau cluburi socialiste. Și aici răscoalele au avut ca țel principal rezistența împotriva autorităților, care încercau să aresteze conducătorii cluburilor socialiste. În comuna Slăvitești, prefectul și subprefectul au fost fugăriți de către țărani¹³, iar în comuna Izvoarele răsculații au ținut piept jandarmilor care voiau să aresteze pe conducătorii clubului socialist din localitate. Solidaritatea și dîrzenia țăranilor au dus la zădărnicierea acțiunii forțelor represive¹⁴.

În județul Buzău (comunele Dara, Gura Sărății, Mihăilești), începutul mișcărilor l-a marcat propaganda elementelor socialiste pentru împroprietărirea țăranilor¹⁵. Influența ideilor socialiste era cu atît mai rodnică în lumea satelor cu cît aceste idei se împleteau cu dezideratele imediate ale țăranilor ce se răsculau. Propaganda socialistă era atît de puternică, încît a pătruns pînă și pe domeniile regale, de altfel strict păzite, de la Zorleni (județul Tutova) și Poeni (județul Iași)¹⁶.

Luna martie s-a caracterizat prin numeroase alte răscoale și prin reluarea unor revolte în localitățile unde, sub influența socialiștilor, țăranii se ridicaseră și în primele două luni ale anului. La 8 martie, notarul comunei Slobozia și subprefectul plășii trimiteau Prefecturii județului Argeș următoarea telegramă extraurgentă: „Viața noastră pericol, primăria înconjurată... luați măsuri urgente... Rugăm luați măsurile ce veți crede necesare în fața unei așa grave situațiuni”¹⁷.

Țăranii răsculați din Slobozia au opus rezistență și armatei aduse pentru a înăbuși răscoala. Ei au rănit un soldat și au rupt armele altor doi¹⁸.

O răscoală semnificativă pentru starea de spirit a țăranimii în 1899 a avut loc în luna martie în comuna Cucuruzu (județul Vlașca), unde autoritățile au arestat un sătean pentru „vina” de a fi contribuit la întemeierea clubului socialist din localitate. La aflarea acestei vești, 200 de

¹¹ Biblioteca Academiei R.P.R., arhiva D. A. Sturdza, mapa VIII, dosarul 1—5, documentul nr. 3.

¹² „Adevărul” din 6 februarie 1899.

¹³ „Epoca” din 13 februarie 1899.

¹⁴ „Adevărul” din 28 februarie și 10 martie 1899.

¹⁵ „Epoca” din 2 martie 1899.

¹⁶ „Evenimentul” din 16 februarie 1899.

¹⁷ Biblioteca Academiei R.P.R., secția manuscrise, arhiva D. A. Sturdza, mapa IX.

¹⁸ „Studii”, lucr. cit., pag. 146.

țărani s-au deplasat la reședința plășii pentru a cere eliberarea celui arestat. Printr-o acțiune curajoasă, ei au reușit să-l smulgă din ghearele jandarmeriei și să-l readucă în comună¹⁹.

Un eveniment de seamă în șirul răscoalelor anului 1899 îl constituie izbucnirea din nou a flăcărilor revoltei în încercata comună Poiana din județul Dolj, unde în 1896 avusese loc una dintre cele mai lungi și mai tenace dintre toate răscoalele țărănești pînă la acea dată. Țăranii din această localitate au dat dovadă de o combativitate deosebită, datorită, în mare măsură, propagandei socialiste desfășurate în această comună. Răscoala a izbucnit la 11 februarie, cînd o parte dintre locuitori au cerut „împărțirea moșiei d-lui I. Marincu”²⁰. Inițial, 40 de țărani au pătruns cu forța pe moșia proprietarului, „unde-și săpară bordee, făcură coșare și prin tragere de brazde delimitară porțiunea de teren asupra căruia credeau că aveau drept de proprietate”.

Ziarul „Voința Craiovei” atrăgea atenția asupra faptului că „în fața acestui cantonament ei (țăranii — *n.n.*) înfipseseră o prăjină înaltă, în vârful căreia filfia o bucată de pînză roșie”²¹. Venind la fața locului, prefectul a amenințat pe răsculați cu perspectivele represiei ce-i așteaptă dacă nu vor renunța la ocuparea pămîntului moșieresc. Țăranii au răspuns însă într-un singur glas : „...nu vom pleca de aci pînă nu ni se va da pămînt”²². La 12 februarie, deci la numai o zi de la izbucnirea răscoalei, numărul țăranilor care puseseră stăpînire pe moșie se ridica deja la 170. O nouă încercare a autorităților de a determina pe țărani să renunțe la ocuparea pămînturilor moșieresti s-a soldat tot cu un eșec. A urmat împînzirea comunei cu două companii de soldați aduși special din Calafat și cu întreaga secție de jandarmi din această localitate. Răsculații însă au răspuns printr-o contramăsură, care reprezenta un element nou în modul de desfășurare a răscoalelor, denotînd, înainte de toate, o conștiință crescută. Ei au trimis delegați în șase comune vecine, cu scopul de a le chema să participe la răscoală. Evenimentele se precipitau de la ceas la ceas. Armata, în linie de bătaie, se afla la 50 de metri distanță de revoltați. Sătenii, strînși în cerc, păreau foarte agitați și mulți dintre ei aveau o atitudine amenințătoare. Procurorul și prefectul i-au somat să se liniștească, dar ei au refuzat, strigînd : „Omorîți-ne, dar nu ne vom mișca de aci pînă ce nu veți împărți acest pămînt între noi”. Procurorul a făcut somațiile legale, însă țăranii nu s-au retras, ci au continuat să strige cu toții într-un glas : „Voim pămînt”.

Ca și în timpul altor răscoale din 1899, autoritățile au evitat reprimarea în masă, temîndu-se de o intensificare a spiritului de luptă în rîndurile țăranilor. De aceea, s-a recurs la măsura arestării capilor revoltei. Primul a fost vizat țăranul Gheorghe Ioan Ghiță Lungu. Țăranii au dat însă dovadă de o semnificativă solidaritate, opunîndu-se uniți acestei măsuri. La intervenția jandarmilor, răsculații au răspuns în mod energic, ceea ce a dus la rănirea gravă a unui jandarm. Numai folosirea întregu-

¹⁹ „Adevărul” din 14 martie 1899.

²⁰ „Voința Craiovei” din 25 februarie 1899.

²¹ Ibid.

²² Ibid.

lui efectiv al forțelor armate dislocate în comună a putut determina, în cele din urmă, înăbușirea răscoalei²³.

Represiunea care a urmat răscoalei din Poiana a fost deosebit de aspră. Din ordinul prefectului au fost arse hainele și alte obiecte din locuințele răsculaților, precum și uneltele de muncă ale celor bănuți a fi conducători ai mișcării²⁴. Au fost distruse, de asemenea, bordeiele improvizate de țărani pe moșia pe care puseseră stăpânire²⁵. Țăranii arestați au fost împărțiți pe grupuri, în funcție de gradul la care a fost apreciată „gravitatea delictului”. Apoi au fost dezbrăcați, legați de copaci și schingiuiți²⁶. Alții au fost întinși pe pământ, bătuți pînă la leșin și apoi udați cu apă²⁷. Cu toată reprimarea de moment a răscoalei, autoritățile au evitat să continue măsurile de teroare împotriva țăranilor, pentru că aceasta ar fi făcut imposibilă „ordinea” și „liniștea publică din județ”²⁸. Ca urmare, cîțiva deputați au adresat o telegramă foarte urgentă și confidențială Ministerului de Interne, cerînd anularea anchetei evenimentelor de la Poiana, întrucît o asemenea anchetă ar fi făcut ca acțiunea țăranilor să ia „...un avînt dăunător Olteniei întregi, deoarece Poiana este cea mai mare comună rurală din județ și din țară”²⁹.

Perioada lunilor din vara anului 1899 a amplificat conflictul social la sate. Seceta care bîntuise o bună bucată de vreme a compromis recoltele, ceea ce a dus la o mare lipsă de alimente. Pe de altă parte, moșierii și arendașii au mers pînă acolo încît au silit pe țărani să smulgă cu miinile păioasele pipernicite, care nu puteau fi secerate.

Pe plan politic, în această perioadă au avut loc alegeri pentru Cameră (29 mai 1899). Țăranii au manifestat acum un interes mai mare decît în anii precedenți față de alegerile parlamentare, sperînd că vor reuși să impună deputați capabili să le apere interesele în Cameră. O astfel de orientare a luptei țărănimii, puțin cunoscută pînă în acel an, se datora atît agravării exploatarei, cît și influenței propagandei socialiste, fructuoase printre țărani, creării cluburilor socialiste la sate, activității pline de curaj și combativității acestora.

Și cu acest prilej guvernării au săvîrșit numeroase ingerințe pentru a fi aleși oamenii lor. Țăranii însă au continuat, prin mijlocirea răscoalelor, să-și manifeste poziția avută în alegeri și să atragă atenția asupra nedreptăților la care erau supuși, ca și asupra greii lor situații materiale.

Răscoala desfășurată în gara Slatina, în luna iunie 1899, cea mai puternică mișcare țărănească între anii 1888 și 1907, concretizează un întreg drum de luptă al țărănimii nevoiașе, lărgirea orizontului său combativ, sub influența elementelor înaintate din mișcarea muncitorească. Ea este o continuare a bătăliei duse în alegeri de către țărani pentru a-și impune candidații.

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

²⁵ „Studii”, lucr. cit., pag. 140.

²⁶ „Evenimentul” din 21 februarie 1899.

²⁷ „Adevărul” din 23 februarie și 17 martie 1899.

²⁸ Biblioteca Academiei R.P.R., secția manuscrise, arhiva D. A. Sturdza, mapa X.

²⁹ Ibid.

Evenimentele își au începutul încă la 27 mai, cînd grupuri de țărani alegători și delegați în alegeri din mai multe localități s-au îndreptat spre Slatina, reședința județului Olt, pentru a asigura votarea, la Colegiul al III-lea, a candidatului lor. Autoritățile au luat măsuri spre a-i împiedica să intre în oraș, unde ei puteau face presiuni asupra delegaților Colegiului al III-lea, astfel ca aceștia să nu voteze pe candidații claselor dominante. Regimentul 3 Olt a primit ordin să supravegheze toate intrările în localitate. Țăranii au început să se adune în număr considerabil la barierele Brebeni și Pîrliți. Prefectul, procurorul și comandantul garnizoanei au încercat să-i convingă să se întoarcă în satele lor, permițînd intrarea în Slatina doar delegaților. Țăranii au refuzat însă să se întoarcă în comune, răspunzînd că ei vor să asigure votarea acelui candidat care le va apăra interesele. În timpul tratativelor, la bariere seseau mereu noi grupuri mari de țărani, iar la bariera Brebeni a început o serioasă frămîntare, care amenința să se transforme în răscoală. Cu forțele care îi stăteau la îndemînă, comandantul trupelor nu mai putea face față situației create. În sprijinul lui a fost trimis de urgență un escadron din Regimentul 1 călărași. Dar cu toate acestea, numeroși țărani, nu numai delegați, ci și alegători ai acestora, au reușit să pătrundă în oraș. Drept urmare, o parte din trupe au fost lăsate la bariere, iar altele au fost repartizate să patruleze în Slatina.

În această situație întîmpina reședința județului Olt alegerile pentru Colegiul al III-lea. Pentru a face față situației tot mai încordate, la 29 mai au fost aduse încă cinci companii de soldați. Posturile de pază din gară și de la bariere au fost întărite, deoarece țăranii continuau să pătrundă în oraș. Alte detașamente militare au fost trimise în comunele din jur pentru a intimida pe țărani și a-i determina să înceteze aflusul spre Slatina³⁰.

Comisiile de votare au falsificat rezultatele alegerilor din județul Olt. Aceasta a cauzat din nou puternice agitații în diferite comune ale județului. Ziarul „Adevărul” scria că, la începutul lunii iunie, țăranii din cele mai mari comune din Olt (Coteana și Drăgănești) au început să se manifeste deschis în semn de protest împotriva falsificării voturilor, provocînd tulburări serioase: au silit pe primari și consilieri să fugă din comune, au introdus cu forța vitele pe pămînturile marilor proprietari etc. Răsculații vizau, în special, pe primari, care au stabilit procesele-verbale pentru alegeri într-un mod convenabil candidaților burgheziei și moșierimii³¹.

Lucrurile nu s-au oprit însă aici. În ziua de 6 iunie, grupuri mari de țărani din cele două comune menționate și din altele au plecat spre Slatina spre a protesta în fața autorităților pentru falsificarea alegerilor. Ca urmare, intrările în oraș au fost din nou blocate de către Regimentul 3 Olt. Autoritățile județene au încercat, folosind demagogia, să-i potolească pe țărani. Aceștia însă revendicau o convorbire cu candidatul lor, precum și anchetarea împrejurărilor care au dus la falsificarea voturilor. Spre seară, numărul țăranilor s-a mărit. Generalul Argetoianu, comandantul Corpului I armată, a fost trimis personal să tempereze spiritele și, la nevoie, să conducă operațiile de reprimare, care se întreprindeau a fi de anvergură.

³⁰ „Dezbaterile Adunării deputaților”, ședința din 6 iulie 1899, pag. 80.

³¹ „Adevărul” din 3 iunie 1899.

La solicitarea autorităților județene, au mai fost trimise încă două batalioane de cavalerie din județele vecine Dolj și Romanați. Pe de altă parte însă, numărul țăranilor continua să se mărească.

În dimineața zilei de 7 iunie, în jurul Slatinei se găseau peste 2 000 de țărani. Scopul lor era să ajungă la gară, în așteptarea delegației care urma să facă ancheta pe care o ceruseră.

Aceasta a determinat solicitarea de noi unități militare, de această dată din Craiova. Au sosit de urgență: Batalionul I vânători, un batalion din Regimentul 26 Rovine și 120 de soldați călări din Regimentul I artilerie.

În cursul aceleiași zile, Direcția generală a căilor ferate transmitea inspectorului de mișcare din gara Craiova următoarele: „Ministerul de Interne ne avizează că poate să fie necesară transportarea unor trupe de la Caracal la Slatina. Punându-vă imediat în înțelegere cu autoritățile militare superioare din Craiova, luați deslușiri de numărul trupelor ce eventual se vor transporta, îngrijind a avea în Caracal trenul sau trenurile necesare care vor sta la dispoziția autorităților militare”³². În jurul orei 12, din Caracal a plecat spre Slatina un escadron de cavalerie, iar din Craiova o baterie de artilerie călare³³. Coordonarea transportării trupelor a fost preluată de Direcția generală a căilor ferate, care solicita gării din Craiova toate detaliile în legătură cu mișcarea forțelor represive la locul răscoalei: „Țineți-mă în curent de urgență de toate mișcărilor de trupe ce se vor face de la Craiova, Caracal și Slatina”³⁴.

Spre amiaza aceleiași zile, autoritățile au fost informate că la Slatina mai sosesc încă 600 de țărani, în timp ce alții se află pe drum spre oraș. Toți se îndreptau, de asemenea, spre gară, unde aveau punct de întâlnire.

Însă în locul comisiei de anchetare care trebuia să vină din București, trenul a adus noi forțe militare. După ce soldații au coborât din tren, în prezența prefectului, procurorul județean a somat pe țărani să se retragă, însă aceștia au refuzat. Atunci batalionul de vânători, sosit cu trenul, a primit ordin să împrăstie cu forța pe răsculați. Țăranii s-au opus, răspunzând baionetelor cu pietre și ciomege. S-a încins o învălmășeală în care, pentru moment, soldații au fost presați, neavînd cum să se desfășoare, mulți dintre ei fiind răniți. În cele din urmă, ofițerii au comandat deschiderea focului³⁵. Aceasta nu a dus însă la retragerea răsculaților, ci i-a îndirjit și mai mult. Văzînd că țăranii nu dau înapoi, armata a tras din nou în răsculați. „Cădeau morți din ceata lor și totuși năvăleau...” În cele din urmă, țăranii, „înpăimîntați de acei morți din fața lor, au început a se retrage în dezordine...”³⁶, urmăriți pe ambele flancuri de către escadroanele militare. Gara Slatina părea un adevărat cîmp de luptă. Prefectul județului Olt l-a descris astfel: „Ieșind din sală, spectacolul era fioros. Pe peron nu puteai merge de pietre, soldați căzuți, ofițeri răniți curgînd sîngele din cap, mai departe cadavre (ale țăranilor — n.n.)”³⁷.

³² Arhivele statului București, Colecția N. Ghișescu, pachetul I/19.

³³ Loc. cit., pachetul I/25.

³⁴ Loc. cit., pachetul I/26.

³⁵ Loc. cit., pachetul I/30.

³⁶ „Dezbaterile Adunării deputaților”, ședința din 6 iulie 1899, pag. 81.

³⁷ I. Ionașcu: „Un document inedit despre răscoala țăranilor din Olt în iunie 1899”, în „Studii” nr. III/1955, pag. 109.

După reprimarea țăranilor masați pe peronul și în jurul gării, escadroanele de călărași au primit ordin să împrăstie răsculații masați la bariera Brebeni. Cum însă numărul țăranilor era mult mai mare decât al forțelor militare, generalul Argetoianu a dispus aducerea de noi unități: un regiment de călărași din Teleorman și un batalion din Regimentul 28 Radu Negru. Concomitent s-a dat dispoziție ca Escadronul 4 din Regimentul 3 călărași să se răspîndească în județ pentru menținerea ordinii.

Victimele în înclăștarea de la gara Slatina au fost numeroase de ambele părți. Dintre țărani au fost peste 20 de morți și numeroși răniți. Peste 70 de țărani au fost apoi întemnițați și schingiuiți în mod barbar. Din rîndul armatei au fost răniți 3 ofițeri și 23 de soldați ³⁸.

Un zguduitor document, publicat în ziarul „Lumea nouă“, redă în mod impresionant înfățișarea grupului de răsculați aduși în fața instanțelor judiciare: „Veniseră oameni plini de răni, cu fălcile sparte, cu ochii scoși, cu membrele ciuntite... Și ne-au spus bieții săteni multe, multe și atingătoare pînă la lacrimi despre chipul cum le-au murit în brațe ființele cele mai dragi, măcelărite... la Slatina. Și ne-au spus de neputincioșii rămași, de nenorocitele văduve, de numeroșii orfani, de jalea și deznădejdea care pînă azi umplu inimile. Și ne-au spus blestemele lor, dorul lor de răzbunare împotriva celor care i-au nedreptățit“ ³⁹.

Cu toate jertfele pe care le-au dat, țăranii nu au încetat lupta nici după evenimentele din 7 iunie. Convinși de dreptatea cauzei pentru care se ridicaseră, ei au continuat să încerce a intra în Slatina. A fost întreprins un nou marș asupra orașului în grupuri mari și compacte. Au avut loc noi ciocniri cu unitățile militare. Așa, de pildă, țăranii din comuna Brebeni s-au ciocnit cu patrurile din bateria de artilerie adusă la Slatina. La 13 iunie, către Slatina s-au îndreptat din nou țăranii din comuna Drăgănești ⁴⁰. Ca măsură de prevedere au fost trimise în mai multe comune patrurile de soldați. În localitatea Coteana, țăranii au pus foc holdelor de grîu de pe moșia prefectului județului Olt, unul dintre vinovații principali pentru măcelul de la Slatina ⁴¹. Autoritățile au înmulțit măsurile de reprimare; numeroși țărani au fost arestați și depuși la închisoarea din Slatina cu scopul de a-i obliga să declare că răscoalele din această regiune ar fi fost instigate de candidatul Colegiului al III-lea ⁴². Era o încercare de a se deplasa spre alte persoane vina pentru masacrul comis de armată, din ordinul autorităților județene.

Sub influența răscoalelor care au avut loc la Slatina și în comunele vecine, au izbucnit mișcări și în alte comune ale județului Olt. Din iunie

---

³⁸ Arhivele statului București, Colecția N. Ghițescu, pachetul I/31.

³⁹ „Lumea nouă“ din 28 noiembrie 1899.

⁴⁰ „Adevărul“ din 15 iunie 1899.

⁴¹ „Voința Craiovei“ din 17 iunie 1899.

⁴² Loc. cit., din 18 iulie 1899.

și pînă la sfîrșitul lui august, autoritățile au menținut permanent în acest județ starea de asediu.

★

În anul 1899, cînd elementele înaintate din mișcare aveau de acum un prestigiu ridicat în ochii muncitorilor, care își confundau interesele economice și politice cu înseși principiile revoluționare, țărănimea, la rîndul ei exploatată, a simțit un ajutor și mai mare din partea elementelor revoluționare. În anii 1898—1899, propaganda socialistă la sate a fost mai puternică și a abordat atît situația materială tot mai grea a țărănimii, cît și problema organizării acesteia în vederea luptei după modelul și sub conducerea clasei muncitoare, a apropierii țărănimii de pozițiile politice ale muncitorimii.

Elementele înaintate din mișcarea muncitorească și-au desfășurat activitatea de luminare a țărănimii și de dezvăluire a cauzelor care generau mizeria la sate, atît prin intermediul presei, cît și prin trimiterea de propagandiști printre țărani. Înainte de răscoale și apoi în timpul desfășurării lor, elementele revoluționare din mișcarea muncitorească au denunțat condițiile înrobitoare de viață la care a fost supus țaranul. „Lumea nouă” a publicat periodic anchete asupra învoielilor agricole oneroase⁴³ și articole în care erau dezvăluite abuzurile administrației. La 28 martie 1899, ziarul a publicat o scrisoare a unui locuitor din comuna Hulboca (județul Iași), care demasca nedreptățile săvîrșite la adresa țăranilor cu prilejul vînzării de pămînturi. În încheiere se atrăgea atenția că aceste nedreptăți puneau în adevărata lumină fața guvernanților și motivau necesitatea și dreptul țăranului de a se răscula: „Iată între altele și aci o netrebnicie a guvernului țării. Iată și un bun motiv pentru răscoalele țărănești de care guvernul se îngrijește atît de mult”. Aceeași idee a caracterului obiectiv al răscoalelor a format tema a numeroase alte articole: „Țăranii lipsiți de pămînt, exploatați în cele mai neomenoase chipuri de către proprietari și arendași, încep ici și colo a se mișca, a se răzvrăti contra administrației și stăpînilor lor. Învoielile peste măsură de grele au adus la desperare pe bieții oameni și îi fac să se ridice pentru a putea îndulci asprimea contractelor”⁴⁴.

O campanie largă au desfășurat elementele revoluționare din mișcarea muncitorească pentru apărarea cluburilor socialiste la sate, împotriva terorizării acestora de către autorități. I.C. Frimu, în articolul: „Datoria noastră”, chema muncitorii să manifeste o mare atenție față de organizarea țărănimii pe baza principiilor socialiste: „...datoria noastră este de a deștepta la viața politică marea mulțime de țărani, care astăzi zac în cea mai neagră sărăcie și neștiință. Datoria muncitorimii conștiente de la orașe e de a-și strînge rîndurile pentru a putea ține piept furtunii, care vine de sus, și pentru ca la adăpostul acestei muncitorimi să se poată organiza și lumina muncitorimea de la sate”⁴⁵.

⁴³ „Lumea nouă” din 31 ianuarie, 28 martie, 30 mai 1899.

⁴⁴ Loc. cit., din 28 martie 1899.

⁴⁵ Ibid.

Muncitorimea de la orașe, urmînd exemplul elementelor înaintate, a inițiat o serie de întruniri de protest contra măsurilor luate de autorități, care căutau pe orice cale să oprească înființarea cluburilor socialiste la sate. Muncitorii din București, întruniți la 23 ianuarie 1899, au votat o moțiune în care au luat atitudine deschisă în favoarea țăranilor : „...față cu arestările și torturile căpeteniilor cluburilor sătești și a desființării acestor cluburi, muncitorii întruniți în sala clubului protestează cu energie împotriva acestor fapte...”⁴⁶. La 27 februarie 1899, într-o altă întrunire, muncitorii s-au ridicat vehement împotriva fărădelegilor săvîrșite de guvernanți atît la sate, cît și la orașe. Ei declarau că nu vor părăsi steagul social-democrației și vor continua să desfășoare propaganda socialistă printre țărani⁴⁷. Socialiștii au luat atitudine și împotriva condamnării membrilor cluburilor de la sate. De pildă, la 18 septembrie 1899, Clubul muncitorilor din București a votat o moțiune în care „protestează cu energie contra mișeliei săvîrșite cu condamnarea nedreaptă a tovarășilor noștri, a căror nevinovăție o proclamă sus și tare și hotărăște să ducă mai departe lupta pentru luminarea poporului muncitor”⁴⁸. Referitor la continuarea politicii de luminare a maselor muncitoare, „Lumea nouă” din 1 iulie 1899 anunța că în viitor va edita un supliment pentru săteni intitulat : „Drepturile țăranilor”. În luna octombrie același an, clubul muncitorilor a început o campanie de subscriere pentru a se veni în sprijinul celor arestați în urma acțiunii de desființare a cluburilor socialiste de la sate⁴⁹.

Muncitorii nu numai că s-au ridicat în apărarea țăranimii, dar, în unele locuri, au participat efectiv, alături de răsculați, la lupta împotriva exploatatorilor. Așa a fost cazul conflictului sîngeros de la gara Slatina, unde ceferistul Gh. I. Doinea și vopsitorul C. I. Mireanu s-au aflat printre răsculați. Primul dintre aceștia a fost ucis de către gloanțele armatei, iar al doilea rănit⁵⁰.

Elementele revoluționare din cadrul cluburilor socialiste au înfierat vehement și represiunile împotriva răsculaților, indiferent de motivul pentru care aceștia se ridicau. Solidarizarea cu lumea satelor reflecta, mai ales după puternicele răscoale care au avut loc în 1899, și o apreciere a potențialului de luptă al țăranimii, în condițiile luminării ei de către proletariat și ale pauperizării ei tot mai accentuate în acea perioadă de trecere la imperialism. O susținută activitate de propagandă a dus „Lumea nouă” în jurul celor mai puternice ridicări din 1899 (Poiana și gara Slatina). Referitor la reprimarea răscoalei de la Poiana, ziarul scria : „Se leagă țăranii de pari și se schingiuiesc groaznic din ordinele unui prefect ; li se dă foc instrumentelor cu care își cîștigă o mizerabilă bucată de mămăligă ; li se ard vizuinele în care își odihnesc trupurile rupte de povara unei vieți urgente...”⁵¹.

⁴⁶ Loc. cit., din 31 ianuarie 1899.

⁴⁷ Loc. cit., din 8 martie 1899.

⁴⁸ Loc. cit., din 26 septembrie 1899.

⁴⁹ Loc. cit., din 24 octombrie 1899, și din zilele următoare.

⁵⁰ „Universul” din 10 iunie 1899.

⁵¹ „Lumea nouă” din 28 februarie 1899.

O suită de articole au fost publicate în „Lumea nouă” în legătură cu evenimentele de la Slatina. Faptul nu este întâmplător. La Slatina, elementul politic al luptei țărănimii a ieșit puternic în relief, s-a afirmat direct orientarea revoluționară a socialiștilor înaintați, care a fost impusă și răsculaților. Prin urmare, a apăra țărănimea revoltată la Slatina însemna, implicit, demonstrarea eficacității luptei deschise contra exploatare, după exemplul clasei muncitoare. Enumerarea unor titluri de articole publicate în „Lumea nouă” este suficientă pentru a arăta cât de mult au sprijinit și s-au solidarizat proletariatul, elementele înaintate din mișcarea muncitorească cu lupta dreaptă a țăranilor, în condițiile când oportuniștii trîmbeiau fără efect calea luptei legale: „De ce a curs sîngele?”, „Asasinat monstruos”, „Măcelul de la Slatina”⁵², „E ura de clasă”, „Asasinatul de la Slatina” etc.⁵³ Într-un articol, semnat de Al. Ionescu, se remarcă faptul că acele acțiuni care s-au caracterizat printr-un țel politic au produs o transformare puternică în lumea satelor și au determinat un proces ireversibil de luptă contra claselor exploatare: „Oricît de îngrozitor e măcelul de la Slatina, oricît de dureros e să vezi atîtea ființe nevinovate căzute sub loviturile de gloanțe și baionetă, oricît de mare ți-e jalea de a vedea părinți, văduve și orfani rămași muritori de foame, totuși măcelul sălbatic și criminal de la Slatina va avea ca efect sigur că mizerabilii din stăpînire cari au ordonat măcelul se vor convinge că nu mai merge ca țărănimea să fie vecinic batjocorită și necinstită. De acum, politicienii vor trebui să înțeleagă că țărănimea cere dreptul la viața politică; că ea a început a înțelege că reformele economice nu se pot obține decît luptînd pe căile politice”. În încheiere, Al. Ionescu prevestea anul 1907: „...să mai vie și încă un an de secetă pe lingă infamiile stăpînirii și atunci vom vedea în ce gaură de șarpe se vor ascunde criminalii nemernici care au batjocorit și asasinat țărănimea...”⁵⁴

★

Propaganda pe care au desfășurat-o muncitorii înaintați în timpul înființării cluburilor socialiste la sate, al reprimării acestora, cât și în timpul răscoalelor a reușit să îndrepte mai mult privirea țărănimii spre clasa muncitoare, să ridice prestigiul mișcării muncitorești în arena politică a țării.

La încrucișarea a două secole, țărănimea din România și-a afirmat puternic, în cursul unui lanț de revolte și răscoale, opoziția față de orînduirea împilatoare și, în același timp, poziția sa de clasă, care se apropia de idealurile de luptă ale proletariatului. Semnificația răscoalelor țărănești în ansamblul luptei maselor muncitoare, în frunte cu proletariatul, este și aceea a respingerii punctului de vedere oportunist cu privire la calea pașnică de luptă dusă în limitele legale. Opoziția țărănimii față de

⁵² „Lumea nouă” din 13 iunie 1899.

⁵³ Loc. cit., din 20 iunie 1899.

⁵⁴ Loc. cit., din 13 iunie 1899.

oportuniști, dovedită în practica răscoalelor, a contribuit, alături de lupta proletariatului în general, la triumful ideilor înaintate în mișcarea muncitorească. În acest cadru se înscrie, de altfel, și trădarea elementelor burghezo-liberale din partid.

Prin răscoalele desfășurate în anul 1899 țărănimea a dobândit o mai clară viziune asupra potențialului său de luptă, în circumstanțele economice și politice de atunci; s-a apropiat și mai mult și mai conștient de proletariat, contribuind astfel la conturarea unui alt raport de forțe în viața politică a țării, în care se evidențiază atacul implacabil al maselor de exploatați împotriva orînduirii capitaliste. „Noi, socialiștii din România — scria C. Z. Buzdugan după răscoalele din 1899 — avem cu noi numărul, mulțimea din ce în ce mai mare a lucrătorilor de la orașe, iar la țară aproape totalitatea poporului românesc, întreaga țărănime asuprită”⁵⁵.

C. CORBU

---

⁵⁵ Loc. cit., din 15 august 1899.

Cu privire la organizațiile de masă create, conduse sau îndrumate de P. C. R. [★]

După crearea sa, în special în perioada în care a activat ilegal, Partidul Comunist din România — pentru a putea cuprinde mai bine munca de mobilizare și organizare a maselor în lupta împotriva exploatării capitaliste, pentru drepturi și libertăți democratice, împotriva fascismului, pentru pace — a înființat, condus sau îndrumat un mare număr de organizații de masă legale. Activitatea desfășurată de aceste organizații — peste 60 cîte au fost identificate pînă în prezent — constituie o mărturie grăitoare a forței partidului comunist, a capacității politice și organizatorice a acestuia, a legăturilor sale mereu mai strînse cu masele largi ale oamenilor muncii. În aceste organizații, alături de muncitori, țărani muncitori, funcționari, mici meseriași și mici comercianți, au fost atrași numeroși oameni de știință și cultură, printre care mulți intelectuali de valoare ai poporului român.

Răspunzînd dorințelor exprimate de mai mulți cititori ai revistei noastre, începînd cu acest număr publicăm sinteze privind activitatea organizațiilor de masă.

Unele sinteze din acest prim grupaj pe care-l publicăm în numărul de față sînt întocmite pe baza studiilor publicate cu privire la activitatea a o serie de organizații, altele se bazează pe cercetarea materialelor documentare din arhive și a presei vremii.

* Materialul a fost pregătit pentru tipar de Fl. Dragne.

BLOCUL MUNCITORESC-ȚĂRĂNESC¹. Crearea de către Partidul Comunist din România a organizației de masă Blocul muncitoresc-țărănesc (B.M.Ț.) a început în toamna anului 1925, în preajma alegerilor comunale, prin constituirea la București a Comitetului de acțiune al Blocului democrației muncitorești-țărănești (B.D.M.Ț.). Comitete de acțiune ale B.D.M.Ț. au fost create ulterior și la Iași, Constanța, Tr.-Severin, Oradea, Timișoara etc.

Conferința comitetelor de acțiune ale B.D.M.Ț., care a avut loc la Tr.-Severin în aprilie 1926, a ales Comitetul Central și a stabilit denumirea organizației Blocul muncitoresc-țărănesc, a adoptat programul și semnul electoral al acesteia. Sediul central al B.M.Ț. a fost stabilit în București. Comitetului Central al Blocului muncitoresc-țărănesc îi erau subordonate comitetele regionale și cele locale constituite pe județe, sectoare și comune în majoritatea județelor țării (Ilfov, Prahova, Dolj, Iași, Cluj, Oradea, Ciuc, Lăpușna, Hotin, Constanța, Hunedoara, Timiș-Torontal etc.).

La început, B.M.Ț. s-a folosit de coloanele ziarului săptămânal „Dezrobirea“, care a apărut de la 4 aprilie pînă la 17 mai 1926, cînd a fost suprimat de autorități. La 5 iunie 1926 a fost tipărit primul număr al ziarului „Înainte“ — organ de presă al Blocului muncitoresc-țărănesc —, care a apărut cu intermitențe pînă în 1930. În iulie 1927, sub îngrijirea comisiei pentru amnistie instituită pe lângă B.M.Ț., a fost tipărită gazeta „Amnistia“. În ianuarie 1933 a fost tipărit „Buletinul Comitetului Central al Blocului muncitoresc-țărănesc“. În perioada februarie 1929 — mai 1931, organizația B.M.Ț. din București a tipărit ziarul „Munca zilnică“.

Sub conducerea P.C.R., Blocul muncitoresc-țărănesc a desfășurat o activitate susținută în rîndurile maselor muncitoare de la orașe și de la sate pentru făurirea alianței între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, pentru lărgirea și întărirea legăturilor dintre partid și masele populare. Organizația a participat cu succes la alegerile comunale și parlamentare din anii 1925—1933. În alegerile parlamentare din anul 1931, de pildă, candidații B.M.Ț. au întrunit, în cele 30 de județe în care au candidat, 73 711 voturi recunoscute oficial. Ca urmare, au fost trimiși în parlament cinci deputați de pe lista B.M.Ț. *, iar într-o serie de localități au fost aleși consilieri comunali o parte dintre candidații Blocului muncitoresc-țărănesc.

În baza legii stării de asediu din februarie 1933, B.M.Ț. a fost dizolvat. În toamna anului 1933, P.C.R. a creat o nouă organizație de masă — „Liga muncii“ —, care a continuat activitatea Blocului muncitoresc-țărănesc.

¹ Fl. Dragne: „Activitatea Blocului muncitoresc-țărănesc, organizație revoluționară de masă creată și condusă de Partidul Comunist din România“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.“ nr. 1/1962, pag. 49—76.

* Ei au fost însă invalidați, în mod arbitrar, de parlamentul burghezo-moșieresc.

FRONTUL PLUGARILOR². Organizația democratică a țărănimii muncitoare, Frontul plugarilor a luat ființă la Deva la 8 ianuarie 1933, în atmosfera de puternică solidaritate a maselor muncitoare din întreaga țară cu luptele ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933. În perioada următoare, Frontul plugarilor și-a creat organizații județene, de plasă și comunale în Banat, Transilvania, Oltenia, Muntenia și în Moldova.

La început, Frontul plugarilor a folosit ca organ de presă ziarul „Horia”, care apărea la Deva; ulterior și alte numeroase ziare au sprijinit activitatea organizației, publicând în coloanele lor știri despre aceasta.

În perioada cuprinsă între constituirea organizației și instalarea dictaturii regale, în februarie 1938, Frontul plugarilor a inițiat numeroase acțiuni proprii și a răspuns la toate inițiativele P.C.R. pe linia luptei pentru crearea Frontului popular antifascist. Pe această linie, Frontul plugarilor a încheiat, la 24 septembrie 1935, la Băcia, un acord de luptă antifascistă cu Madoszul, iar la scurt timp a răspuns chemării P.C.R. și a aderat la acordul de la Țebea, semnat la 6 decembrie 1935, la care au mai aderat Blocul democratic, Madoszul și Partidul socialist (Popovici); în aceste condiții, Frontul plugarilor, alături de celelalte organizații de masă ce acționau sub conducerea P.C.R., și-a adus contribuția la victoria Frontului democratic în alegerile parlamentare parțiale din februarie 1936 din județele Mehedinți și Hunedoara.

După instaurarea dictaturii regale, sub îndrumarea permanentă a P.C.R., Frontul plugarilor a folosit cu pricepere posibilitățile de luptă ilegală și a continuat să desfășoare activitate alături de toate celelalte forțe democratice, în lupta contra fascismului și războiului antisovietic, militând neobosit pentru răsturnarea dictaturii regale și a celei militare-fasciste, pentru scoaterea țării din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, pentru democratizarea țării.

După 23 August 1944, Frontul plugarilor a devenit o largă organizație de luptă democratică a țărănimii, care, în procesul revoluției democrat-populare din țara noastră, a urmat partidul comunist și a adus o contribuție însemnată la făurirea și întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănime.

Frontul plugarilor s-a autodizolvat la începutul anului 1953.

LIGA MUNCII³. A fost creată de către Partidul Comunist din România în noiembrie 1933. La scurt timp, Liga și-a constituit comitete locale la București, Iași, Timișoara, Rm.-Vilcea, Cluj, Craiova, Ploiești etc.

Organizația a avut ca organ de presă gazeta săptămînală „Năzuința celor ce muncesc” și apoi „Umanitatea”.

² Gh. Micle: „Răscoala pămîntului”, Editura Frontul plugarilor, 1945; Gh. I. Ioniță, M. Valea: „Activitatea desfășurată de Frontul plugarilor în anii 1933—februarie 1938...”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 4/1963, pag. 49—71.

³ Acad. P. Constantinescu-Iași: „Liga muncii (1933—1934)”, în „Organizații de masă legale conduse de Partidul Comunist din România în anii 1932—1938”, Editura Academiei R.P.R., 1952, pag. 40—45; Titu Georgescu: „Liga muncii — organizație de masă ilegală, condusă de P.C.R. (1933—1934)”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 2/1959, pag. 83—100.

În prima parte a activității sale, organizația a desfășurat o serie de acțiuni, în special în timpul campaniilor electorale din decembrie 1933 și al celei din mai-iunie 1934. În a doua jumătate a anului 1934, activitatea Ligii muncii a fost orientată tot mai mult în direcția luptei împotriva organizațiilor fasciste. Ca un succes deosebit obținut în activitatea sa din această perioadă se înscrie realizarea frontului comun de luptă pe care l-a încheiat cu Comitetul național antifascist și Partidul socialist-unitar. În numeroase orașe ale țării au avut loc întruniri ale frontului unic de luptă, organizate de comitetele de front unic. În scopul creării unei opinii de masă pentru acțiuni imediate de susținere a luptelor muncitorimii, s-a trecut la o intensă muncă de închegare a organelor de front unic în uzine, pe cartiere etc.

La 25 noiembrie 1934, prin ordonanța Corpului II armată, Liga muncii a fost dizolvată. Activitatea ei a fost continuată după un scurt interval de către Blocul democratic.

BLOCUL PENTRU APĂRAREA LIBERTĂȚILOR DEMOCRATICE⁴. Creat din inițiativa P.C.R., în mai 1935, Blocul pentru apărarea libertăților democratice (Blocul democratic) își propunea să lupte pentru unirea forțelor democratice într-un larg front popular de luptă împotriva primejdiei fasciste, pentru pace și democrație.

Sediul central al Blocului democratic a fost stabilit în București. În afara comitetelor regionale (pentru Transilvania, Prahova etc.), au activat numeroase comitete județene, cum au fost cele de la Galați, Maramureș, Pitești, Bihor, Turnu-Severin, Brașov, Botoșani etc. Comitete locale au funcționat la București, Deva, Bacău, Petroșeni, Buzău, Brad, Calafat, Sinaia, Iași, P.-Neamț, Rm.-Vilcea, Corabia, Chișinău, Cojușna-Lăpușna, Cișmele-Ismail, Caracal, Dorohoi etc. Au fost organizate secții de tineret ale Blocului democratic la București, Galați, Iași, Bacău, Botoșani și în alte localități, precum și secții feminine în București, Cluj, Sighet etc. Începând din luna decembrie 1935, Blocul democratic a tipărit, la Tr. Severin, organul său de presă, ziarul „Blocul”.

Blocul democratic a desfășurat o activitate bogată, organizând numeroase întruniri, conferințe, difuzând manifeste în rîndurile muncitorilor, țăranilor, micilor meseriași, intelectualilor, funcționarilor de diferite convingeri politice, mobilizîndu-i la luptă împotriva pericolului fascist, pentru îmbunătățirea nivelului de trai, pentru apărarea libertăților democratice, a culturii naționale, a păcii.

O vie activitate a desfășurat Blocul democratic, sub conducerea P.C.R., pentru realizarea unei largi concentrări a forțelor democratice. După ce, în noiembrie 1935, Blocul democratic a încheiat un acord comun de luptă antifascistă cu Partidul socialist (Popovici), la 6 decembrie 1935, la Tebea, a fost semnat acordul de front popular între Blocul democratic, Frontul plugarilor, Madoșz și Partidul socialist (Popovici), la care apoi au aderat Frontul studențesc democratic și unele organizații ale Partidului social-democrat și Partidului național-țărănesc. În baza

⁴ Acad. P. Constantinescu-Iași: „Blocul democratic”, în *Lucr. cit.*, pag. 78—91; Gh. Ioniță: „Blocul democratic, organizație de masă legală condusă de P.C.R. (1935—1936)”, în „*Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.*” nr. 5/1962, pag. 89—117.

acestui acord, forțele democratice s-au prezentat unite pe o platformă comună antifascistă în alegerile parțiale din 18 februarie 1936 din județele Mehedinți și Hunedoara, obținând succese deosebite asupra candidaților guvernamentali și fasciști.

Blocul democratic a fost dizolvat prin ordonanța Corpului II armată din 26 aprilie 1936.

UNIUNEA DEMOCRATICĂ⁵. A fost creată de către P.C.R. în august 1937 pentru a continua activitatea Blocului democratic ce fusese dizolvat de autorități. Scopul Uniunii, expus în statutul organizației, era de a lupta pentru apărarea libertăților democratice, a independenței naționale și a păcii, pentru ridicarea nivelului de viață al poporului român, de a lupta contra pericolului de fascism și război.

Uniunea democratică avea un comitet central, comitete de sectoare în București, comitete ale secțiunilor din Ploiești, Iași, Galați, Turnu-Severin etc. În unele localități, ca Timișoara, Craiova, Deva, Botoșani, Râmnicu-Vâlcea etc., au fost constituite grupări provizorii ale Uniunii democratice. În rândurile acestei organizații s-au încadrat de la început numeroși muncitori, meseriași, funcționari, intelectuali și alte păături sociale democratice. Uniunea democratică a folosit coloanele ziarelor „Reporter“, „Lumea românească“, „Dimineața“ etc., care au publicat relatări și articole despre activitatea și acțiunile sale.

În decursul activității sale, Uniunea democratică a organizat numeroase manifestații și întruniri publice, la care au participat mase largi de cetățeni, pentru a lua poziție contra acțiunii organizațiilor fasciste, pentru apărarea independenței naționale a țării și apărarea păcii, pentru apărarea intereselor oamenilor muncii.

În campania electorală din noiembrie-decembrie 1937, Uniunea democratică a stabilit legături și a colaborat cu Partidul socialist (Popovici), Frontul plugarilor, Madosz, Frontul feminin, Liga meseriașilor și Frontul asiguraților. În același timp, Uniunea democratică a făcut apel la P.S.D., P.N.Ț. și P.R.Ț. pentru colaborare electorală pe o listă unică, pentru zdrobirea organizațiilor fasciste, pentru democrație și independență națională.

O dată cu instaurarea dictaturii regale, în februarie 1938, prin decretul regal nr. 1 422 din 30 martie 1938, a fost dizolvată. Continuând un timp să acționeze ilegal, ea a desfășurat o serie de acțiuni, pînă în martie 1939, cînd și-a încetat orice activitate.

UNIUNEA PATRIOTILOR. A fost înființată, din inițiativa Partidului Comunist din România, ca o organizație de rezistență împotriva ocupării României de către Germania hitleristă și a participării țării la războiul hitlerist. Primele secțiuni ale organizației s-au constituit în primăvara anului 1942 din rîndul intelectualilor, muncitorilor, meseriașilor etc. În ianuarie 1943, organizația a editat ilegal primul număr al ziarului „România liberă“ — organ de presă al Uniunii patrioților. În același an, organizația a editat și „Buletinul Capitalei“. Răspunzînd chemării P.C.R., Uniunea patrioților s-a încadrat în anul 1943 în activitatea Frontului patriotic antihitlerist.

⁵ Acad. P. Constantinescu-Iași: „Uniunea democratică“, în lucr. cit., pag. 91—101.

În cursul anului 1944, Uniunea patrioților s-a întărit și dezvoltat, creîndu-și noi organizații în București, Iași, Timișoara, Galați, Craiova, Brăila, Rîmnicu-Vîlcea, Cîmpulung, Pitești, Constanța, Brașov, Reșița, Buzău, Oravița, Lugoj etc. Sub conducerea P.C.R., Uniunea patrioților a participat activ la constituirea, în iunie 1944, a Blocului național-democrat, precum și la lupta hotărîtoare pentru eliberarea țării de sub jugul fascist.

După 23 August 1944, Uniunea patrioților a activat legal, înființînd organizații în toate județele țării. Sub conducerea P.C.R., ea a participat activ la lupta pentru instaurarea unui guvern de largă concentrare democratică și pentru democratizarea aparatului de stat.

La începutul anului 1946, Uniunea patrioților s-a transformat în Partidul național popular (P.N.P.).

*

COMITETUL DE AJUTORARE DE PE LÎNGĂ C.C. AL P.C.R. A fost înființat în 1922, prin preluarea de către partidul comunist a patri-moniului „Crucii Roșii Socialiste” * din București. P.C.R., urmărind să dea o bază largă, de masă, acțiunii de ajutorare juridică, materială și morală a victimelor terorii burghezo-moșierești, a creat în orașele și întreprinderile mai importante comitete și comisii de ajutorare, conduse de un organ central — Comitetul de ajutorare de pe lîngă C.C. al P.C.R.

Acest comitet a organizat birouri juridice pe lîngă organizațiile de partid și de sindicat, pentru apărarea celor închiși și pentru întocmirea formelor în vederea obținerii persoanei juridice de către organizațiile muncitorești, a coordonat și condus acțiunea de alcătuire a fondului destinat administrației bunurilor organizațiilor revoluționare și a fondului de grevă pentru ajutorarea muncitorilor metalurgiști, minieri, forestieri etc. aflați în 1923 în grevă.

Comitetul de ajutorare de pe lîngă C.C. al P.C.R. și-a încetat activitatea în 1924, o dată cu ilegalizarea partidului comunist. În locul său a fost creată organizația Ajutorul Roșu.

LIGA DREPTURILOR OMULUI. A fost creată în a doua jumătate a anului 1923 pentru a răspunde unei necesități imperioase, izvorită din starea de ilegalitate și abuz întreținută de autorități, din încălcarea arbitrară de către acestea chiar a acelor drepturi și libertăți cetățenești prevăzute în legile burgheze. Liga drepturilor omului și-a propus să lupte pentru apărarea drepturilor cetățenești, pentru ocrotirea femeii și copilului, contra jafului public, a speculei, a scumpetei, a ilegalității și abuzului de putere. Partidul Comunist din România, în lupta sa pe care o desfășura contra terorii, pentru cucerirea amnistiei politice, militare și agrare, pentru apărarea drepturilor democratice generale, a antrenat și a folosit activ, alături de alte organizații de masă, și Liga drepturilor omului.

Caracterul progresist umanitar al organizației a atras de la bun început un mare număr de elemente muncitorești din organizațiile re-

---

* „Crucea Roșie Socialistă” fusese creată de organizația partidului socialist din București, în scopul ajutorării juridice și materiale a miilor de arestați, ca urmare a terorii dezlănțuite împotriva mișcării muncitorești în urma grevei generale din octombrie 1920.

voluționare de masă, membri ai partidului social-democrat, personalități politice ce se situau în stînga partidelor burgheze, avocați, profesori, medici, oameni animați de simțul patriotic și al demnității naționale, ca și al respectului libertății și datoriei de a apăra drepturile omului încălcate. În fruntea organizației a fost ales un comitet central cu sediul la București, căruia îi erau subordonate organizațiile regionale și județene din București, Iași, Timișoara, Galați, Chișinău, Cluj etc. Pentru atingerea scopului inițial propus, Liga drepturilor omului a desfășurat o largă activitate, folosind mijloacele de luptă recunoscute de legile burgheze: memorii, articole în presă, trimiterea de avocați în procese pentru a lua apărarea victimelor arbitrariului autorităților. Reprezentanții organizației au vizitat închisorile unde erau deținuți comuniști, au protestat în presă față de deținerea lor ilegală și au apărut ca apărători în procesele politice ale activiștilor mișcării muncitorești. Liga a luat poziție publică de demascare a caracterului reacționar al organizațiilor fasciste și a militat pentru respectarea drepturilor cetățenești, s-a ridicat împotriva războiului imperialist și a asupririi coloniale, militînd pentru pace și bună înțelegere între popoare.

În activitatea sa, Liga drepturilor omului a întreținut legături cu o serie de organizații similare din Europa, reprezentanții săi participînd în mai multe rînduri la conferințele și congresele organizației internaționale Liga drepturilor omului ce-și avea sediul la Paris.

După crearea Comitetului pentru amnistie, în 1928, activitatea Ligii drepturilor omului a slăbit din ce în ce mai mult, pînă a încetat cu totul, membrii săi fiind absorbiți de acest comitet și de alte organizații de masă create și îndrumate de P.C.R.

AJUTORUL ROȘU⁶. A fost creat ca urmare a hotărîrii Congresului al III-lea al P.C.R., pentru a continua activitatea Comitetului de ajutorare de pe lîngă C.C. al P.C.R., care a fost dizolvat o dată cu trecerea în ilegalitate a partidului comunist.

Ajutorul Roșu a fost condus de un comitet central, căruia îi erau subordonate comitetele regionale, județene și orășenești; comitete ale organizației erau constituite în fabrici și instituții. În decursul activității sale, Ajutorul Roșu a mobilizat masele la sprijinirea morală și materială a luptătorilor revoluționari închiși și a familiilor lor rămase fără sprijin. Pentru colectarea fondurilor necesare acestei acțiuni, în afară de cotizațiile regulate colectate de la membrii și simpatizanții săi, Ajutorul Roșu a organizat vînzarea de timbre pe care erau imprimat semnele organizației, a lansat liste de subscripție în întreprinderi și instituții, a inițiat chete, loterii cu obiecte confecționate de deținuții politici, șezători, serbări, baluri, donații ocazionale ș.a. La acțiunile Ajutorului Roșu au luat parte, an de an, un număr crescînd de oameni aparținînd celor mai diferite stări sociale.

⁶ V. Hurmuz: „Pagini din activitatea Ajutorului Roșu (M.O.P.R.) în România în anii 1924—1928”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 1/1955, pag. 26—39; S. Homenco: „Activitatea organizației revoluționare Ajutorul Roșu, sub conducerea P.C.R., în legătură cu procesul conducătorilor luptelor ceferiștilor și petroliștilor din 1933”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 5/1962, pag. 39—61.

Datorită terorii burghezo-moșierești, organizația Ajutorul Roșu a desfășurat activitate mai mult ilegal și semilegal; în unele perioade, ea a reușit să organizeze o serie de acțiuni deschise, să editeze gazete legale și ilegale, să sprijine într-o măsură însemnată luptele revoluționare ale clasei muncitoare. Așa, de pildă, în timpul eroicelor lupte ale muncitorilor ceferiști și petroliști din ianuarie-februarie 1933 și după aceea, activitatea organizației Ajutorul Roșu a marcat o creștere simțitoare, s-au îmbunătățit și lărgit legăturile sale cu masele de muncitori, intelectuali, funcționari, mici meseriași ș.a. Ajutorul Roșu a adus o contribuție însemnată la mobilizarea maselor în jurul procesului conducătorilor luptelor din 1933, la organizarea apărării lor.

În decursul activității sale, organizând o serie de acțiuni pentru apărarea în procese și ajutorarea morală și materială a luptătorilor revoluționari, Ajutorul Roșu a folosit forme variate. Dintre aceste forme, presa muncitorească democratică s-a impus, concretizându-se în editarea unui mare număr de publicații proprii: „Buletinul Ajutorului Roșu” (București — 1930); „Buletinul C.C. al A.R. din România” (1931—1936); „Descătușarea” (organ al A.R. din România — 1931—1935); „Serviciul de presă al A.R. din România” (1931); „Jos teroarea” (organul Comitetului regional Moldova al A.R. — 1932—1933); „Felszabadulás” (gazeta în limba maghiară a organizației A.R. din Arad — 1933); „Jos teroarea” (organ al organizației din Lugoj — 1933); „Sirena” (organ al Comitetului local București al A.R. — 1933); „Tömeharc” (organ în limba maghiară al Comitetului regional din Transilvania și Banat al A.R. — 1933); „Sfărîmați lanțurile” (organul Comitetului județean Iași al A.R. din România — 1934).

În cursul anului 1941, organizația Ajutorul Roșu și-a încetat activitatea, sarcinile acesteia fiind preluate de organizația Apărarea patriotică.

COMITETELE DE AJUTORARE DE PE LÎNGĂ SINDICATELE UNITARE. Au fost inițiate de P.C.R. în noiembrie 1925. Activitatea lor a început însă efectiv în ianuarie 1926 și s-a desfășurat sub patronajul Consiliului general al Sindicatelor unitare. În București funcționa Comitetul central de ajutorare, iar în principalele centre muncitorești din țară (Ploiești, Timișoara, Galați, Arad, Cluj, Iași, Oradea, Sibiu, Brașov ș.a.) au fost create comitete locale.

Comitetele de ajutorare de pe lângă Sindicatele unitare au avut ca sarcini, pe de o parte, să lupte împotriva terorii burghezo-moșierești, iar pe de altă parte să contribuie la ajutorarea materială și la acordarea asistenței juridice luptătorilor revoluționari aflați în închisori și familiilor acestora. În activitatea lor, aceste comitete au desfășurat o susținută muncă politică în rîndul maselor prin răspîndirea de manifeste și chemări, strîngerea de semnături de protest, lansarea de liste de subscripție, precum și prin ținerea unor întruniri în fabrici și în cartiere, în cadrul cărora se votau moțiuni conținînd revendicări politice și economice, ca acordarea amnistiei politice, militare și agrare, regim special pentru deținuții politici, ajutorarea șomerilor de către stat, comună și patroni, salarii la nivel cu scumpetea etc. Comitetele de

ajutorare au reușit să antreneze în munca de susținere materială și morală a celor închiși mase aparținând celor mai diverse categorii sociale. La început, activitatea comitetelor de ajutorare a fost sprijinită de ziarul „Viața muncitoare“, organ al Uniunilor sindicale unitare muncitorești, și de ziarul „Înainte“, organ al Blocului muncitoresc-tărănesc. Din 1928, organizația a editat un ziar propriu — „Apărătorul proletar“.

În cursul anului 1930, aceste comitete și-au încetat activitatea, atribuțiile lor fiind preluate de Ajutorul muncitoresc român (A.M.R.).

COMITETELE DE ȘOMERI. Au fost înființate în anii 1925—1926, ca organe reprezentative ale tuturor șomerilor dintr-un oraș, sector etc., indiferent de profesiunea acestora.

Munca de organizare a șomerilor a fost dusă de comuniști prin intermediul Sindicatelor unitare și al Ajutorului muncitoresc român. Pe această linie au fost organizate o serie de adunări ale șomerilor, în care au fost dezbătute revendicările lor, au fost alese delegații care să reprezinte interesele șomerilor în fața patronilor și a autorităților. Pe măsură ce mandatul acestor delegații se prelungea, ele s-au transformat în comitete de șomeri. În componența lor au intrat membri și activiști ai Sindicatelor unitare și ai A.M.R. care fuseseră concediați pentru activitatea lor revoluționară.

Comitetele de șomeri au activat în București, Galați, Cluj, Timișoara, Arad, Ploiești, Craiova, Brăila, Iași, Bacău, Tg.-Mureș, Constanța, Petroșeni, Satu-Mare, Lugoj, Reșița, Anina ș.a., în special pe lângă birourile de plasare, bursele de muncitori, birourile de ajutorare, cantinele comunale și ale șomerilor.

Sub îndrumarea P.C.R. și cu sprijinul organizatoric al Sindicatelor unitare, mișcarea șomerilor a avut în România un caracter organizat și s-a desfășurat pe scara întregii țări. Prin comitetele de șomeri, muncitorii fără de lucru și-au trimis reprezentanți la congresele sindicale.

Mișcarea șomerilor a luat o mare amploare în anii crizei economice (1929—1933). În special cu prilejul unora dintre grevele desfășurate în această perioadă, comitetele de șomeri au mobilizat șomerii la acțiuni de solidarizare cu greviștii, la strângerea fondurilor de grevă, la constituirea pichetelor de grevă. Activitatea acestor comitete a continuat și în anii următori. Ele și-au încetat activitatea în anii 1938—1939, o dată cu dizolvarea sindicatelor.

LIGA CONTRA TERORII. A fost înființată, din inițiativa P.C.R., în iulie 1926, la București. În apelul lansat cu acest prilej în presă, semnat de personalități marcante ale vieții științifice și culturale, se arăta că această organizație avea ca scop să lupte împotriva terorii, să dezvolte sub diferite forme solidaritatea păturilor sociale pentru apărarea celor opriți. Apelului Ligii contra terorii i-au răspuns, printre primii, muncitori, mici meseriași și intelectuali din Ploiești, Iași etc., care au trecut la constituirea unor organizații locale. În sprijinul Ligii contra terorii au venit Sindicatele unitare, care au ajutat efectiv la înființarea de noi organizații locale ale acesteia.

Liga contra terorii a continuat să activeze până către sfârșitul anului 1926, în cele din urmă unindu-și eforturile cu comitetele de ajutorare ce activau pe lângă Sindicatele unitare.

AJUTORUL MUNCITORESC ROMÂN (A.M.R.). A fost creat, din inițiativa P.C.R., în anul 1927. A.M.R. avea un comitet central cu sediul în București, comitete regionale (în Valea Prahovei cu sediul în Ploiești, Banat-Timișoara, Valea Mureșului-Tirgu-Mureș, Ardeal-Cluj, Moldova-Iași, Dunărea de Jos-Galați și Valea Jiului-Deva), comitete județene și orașenești. Comitetele din întreprinderi erau secții ale organizațiilor A.M.R. din orașele respective.

Scopul A.M.R. a fost de a ajuta material luptele muncitorești, precum și pe șomeri, sinistrați, pe cei loviți de mizerie. Din organizație au făcut parte numeroși muncitori, meseriași, intelectuali, funcționari, mici comercianți etc.

Pentru realizarea obiectivelor propuse, A.M.R. a organizat strângerea fondurilor sale prin cotizații lunare benevole și prin donații, prin organizarea, în colaborare cu celelalte organizații de masă îndrumate de P.C.R. (Sindicatul unitare, comitetele de ajutorare de pe lângă aceste sindicate, Ajutorul Roșu), a unor acțiuni de masă în vederea acordării de sprijin celor în cauză. În timpul unor greve de lungă durată, A.M.R. a organizat cantine și bucătării pentru greviști.

Organizația a editat unele organe de presă proprii, ca „Buletinul Ajutorului muncitoresc român” — revistă a Comitetului Central; „Ssolidaritas” („Solidaritatea”); „Buletinul Ajutorului muncitoresc român” — organ al Comitetului regional din Ardeal; „Unirea” — organ al Ajutorului muncitoresc român din București. Prin intermediul presei muncitorești, A.M.R. a organizat numeroase anchete sociale și a asigurat publicarea unor materiale în care era semnalată guvernului, primărilor ș.a. situația în care se aflau oamenii loviți de calamitățile naturale sau sociale și cerea ajutorarea acestora.

În baza legii stării de asediu din februarie 1933, activitatea Ajutorului muncitoresc român a fost interzisă.

COMITETUL PENTRU AMNISTIE ⁷. Organizarea de către P.C.R. a Comitetului pentru amnistie a avut loc la București în luna noiembrie 1928. Din comitetul de inițiativă al organizației au făcut parte o serie de avocați, cunoscuți apărători ai proceselor muncitorești.

Curînd, Comitetul pentru amnistie din București a început să primească adeziuni din întreaga țară. În aceste condiții s-a trecut la înființarea comitetelor pentru amnistie regionale și locale la Iași, Galați, Tg.-Mureș, Satu-Mare, Oradea, Timișoara, Arad, Ploiești, Tr.-Severin, Cluj etc. Totodată, Comitetul de inițiativă din București — după ce a fost completat cu un număr de intelectuali de vază și cu reprezentanți ai altor categorii sociale — s-a transformat în Comitet central al organizației.

Comitetul pentru amnistie și-a desfășurat activitatea legal, prin organizarea unei largi campanii de presă și întruniri publice pentru obținerea amnistiei. Sub presiunea mișcării organizate de comitetele pentru amnistie, guvernul național-țărănist a fost nevoit să acorde, în

⁷ Acad. P. Constantinescu-Iași: „Comitetul pentru amnistie, organizație legală a Partidului Comunist din România (1928—1929)”, în „Studii” nr. 4/1958, pag. 9—35.

mai 1929, amnistia politică, pe care însă a nesocotit-o din primele momente, conferindu-i un caracter limitat. În același an, Comitetul pentru amnistie s-a autodizolvat.

COMITETELE DE AJUTORARE A VICTIMELOR DE LA LUPENI. Primele comitete au luat ființă, sub îndrumarea P.C.R., în lunile august-septembrie 1929, ca o expresie a solidarității maselor de muncitori, funcționari, mici meseriași și intelectuali cu luptele muncitorilor minieri de la Lupeni din august 1929. În scurt timp au fost constituite în întreaga țară noi și noi asemenea comitete, activitatea lor fiind condusă de Comitetul central de ajutorare a victimelor de la Lupeni, care își avea sediul în București, strada Ziduri nr. 17.

Comitetele au activat atît pe linia ajutorării materiale a familiilor greviștilor uciși, a minerilor răniți și a familiilor lor, cît și pe linie politică și morală, de condamnare a celor vinovați de crimă, de revendicare a libertății de organizare și a dreptului de grevă, de impunerea ajutorării de către stat a victimelor de la Lupeni. Pentru aceasta au fost organizate o serie de adunări populare și demonstrații de protest împotriva crimei comise la Lupeni și a terorii regimului burghezo-moșieresc în general. Activitatea comitetelor de ajutorare a victimelor de la Lupeni a fost sprijinită și de conducerea P.S.D. și C.G.M.

Prin intermediul Comitetului central de ajutorare, luptele muncitorilor minieri de la Lupeni din august 1929 au fost făcute cunoscute opiniei publice mondiale. Ca urmare, a luat ființă un comitet internațional de ajutorare a victimelor de la Lupeni, comitet care a dat publicității o serie de materiale despre luptele de la Lupeni și de protest împotriva îngrădirii activității organizațiilor muncitorești, împotriva terorii regimului burghezo-moșieresc din România.

Autoritățile au căutat tot timpul să împiedice acțiunea de ajutorare a victimelor de la Lupeni, confiscînd pachetele cu alimente și îmbrăcăminte colectate în țară și peste graniță, destinate familiilor minerilor din Lupeni, și arestînd pe unii membri ai comitetelor de ajutorare. În vara anului 1930, activitatea acestor comitete a fost interzisă.

COMITETELE DE APĂRARE A CEFERIȘTILOR. Au început să ia ființă în timpul procesului conducătorilor luptelor ceferiștilor și petroliștilor, care s-a judecat la București între 17 iulie și 19 august 1933, ca o expresie a solidarității maselor muncitoare din întreaga țară cu cei implicați în proces. Aceste comitete au continuat activitatea Ajutorului muncitoresc român ce fusese dizolvat de guvern, în februarie 1933.

Scopul principal al comitetelor de apărare a ceferiștilor era obținerea eliberării conducătorilor luptelor ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933. În același timp, aceste comitete au activat pe linia ajutorării morale și materiale a victimelor represiunii luptelor din 1933. Desfășurîndu-și activitatea sub diferite denumiri („Comitetul de apărare a ceferiștilor“, „Comitetul prietenilor victimelor de la Grivița“, „Prietenii ceferiștilor arestați“ ș.a.), pentru îndeplinirea sarcinilor lor, aceste comitete au colaborat strîns cu celelalte organizații de masă de sub conducerea P.C.R. (Ajutorul Roșu, Blocul muncitoresc-țărănesc, Sindicatele revoluționare, Uniunea Tineretului Comunist), s-au folosit pe larg

de presa legală și ilegală a acestor organizații, precum și de unele ziare democrat-burgheze.

În comitetele de apărare a ceferiștilor au intrat, alături de muncitori, un număr însemnat de intelectuali cu vederi democratice, profesori, avocați, medici, ziariști, artiști, studenți, funcționari etc. Comitete de apărare a ceferiștilor au fost create în București, Iași, Cluj, Galați și în alte localități din țară. Asemenea comitete au fost organizate și în fabrici și instituții.

După judecarea procesului de la București, comitetele de apărare a ceferiștilor au protestat vehement, sub diferite forme, împotriva sentinței criminale date de justiția burghezo-moșierească. Acțiunile de protest ale maselor au silit guvernul să anuleze această sentință.

O activitate susținută pentru eliberarea conducătorilor luptelor din ianuarie-februarie 1933 au desfășurat, în zilele procesului de la Craiova (4—31 iunie 1934), Comitetele de apărare a ceferiștilor. La Craiova a fost editat ziarul „Apărarea ceferiștilor” cu scopul de a face cunoscut maselor largi desfășurarea procesului. În „Apărarea ceferiștilor” au fost publicate moțiunile de protest cuprinzând sute de semnături ale oamenilor de diferite categorii și vederi politice, în care se cerea imediată eliberare și reprimirea la lucru a muncitorilor implicați în proces. Comitetele de apărare a ceferiștilor au atras în acțiunea de apărare a celor implicați în proces un număr mare de avocați, care au pledat împotriva acuzațiilor samavolnice aduse luptătorilor de la Grivița, pentru eliberarea lor.

Comitetele de apărare a ceferiștilor și-au încetat activitatea către sfârșitul anului 1934, când, pe baza ordonanței Comandamentului Corpului II armată din noiembrie 1934, au fost interzise.

COMITETELE PENTRU APĂRAREA ANTIFASCIȘTILOR. Au fost înființate, sub îndrumarea P.C.R., la începutul anului 1935, din necesitatea ce se ridica în fața mișcării antifasciste din România de a apăra în fața justiției burghezo-moșierești pe nenumărații luptători comuniști și antifasciști implicați în procese. După constituirea, în martie 1935, la București, a unui prim comitet de apărare a antifasciștilor, din care făceau parte personalități cunoscute ale vieții politice și culturale, au început să sosească adeziuni din numeroase centre din țară din partea comitetelor de apărare înființate acolo (Brașov, Cluj, Tr.-Severin, Brăila, Oradea, Tîrgoviște, Sighet etc.). Înmulțirea numărului acestor comitete a ridicat problema centralizării activității lor, lucru ce a devenit o realitate la sfârșitul anului 1935.

În decursul activității lor, comitetele pentru apărarea antifasciștilor au desfășurat, într-o variată gamă de forme, acțiuni de demascare a regimului neomenos aplicat comuniștilor și antifasciștilor în procese și în închisori, acțiuni de protest contra regimului de torturare, de schingiuire a acestora, pentru aceasta înaintându-se autorităților numeroase moțiuni, proteste, memorii etc., organizarea de întruniri și manifestații de apărare a celor închiși, sprijinirea lor în procese, ajutorarea materială a lor și a familiilor lor rămase fără sprijin pe timpul cât erau închiși.

În sprijinul activității acestor comitete au venit, în întreaga perioadă în care au activat, ziarele ilegale și legale ale P.C.R. și ale organizațiilor

sale de masă, precum și un număr însemnat de ziare burgheze, în coloanele cărora apăreau știri din lupta de apărare a antifasciștilor.

După exemplul comitetelor de apărare constituite în România au luat ființă comitete similare și într-o serie de țări europene și de pe continentul american, printre care Franța, Cehoslovacia, Spania, Belgia, S.U.A., Uruguay etc.

În iulie 1937, din ordinul Direcției generale a poliției, activitatea comitetelor pentru apărarea antifasciștilor a fost interzisă. În pofida acestei măsuri, organizația a continuat să activeze, folosind căile legale și ilegale posibile, unindu-și tot mai mult activitatea cu cea a Patronajelor populare și fuzionând, în cele din urmă, cu acestea.

LIGA CONTRA BRUTALITĂȚILOR. A fost creată la 10 martie 1935 de un grup de muncitori și intelectuali din Capitală. Scopul creării acestei organizații, îndrumată de P.C.R., a fost de a lupta împotriva regimului de teroare aplicat comuniștilor și antifasciștilor din închisori, pentru ajutorarea morală și materială a acestora, împotriva folosirii bătăii în familie, școală, atelier etc.

Liga contra brutalităților a inițiat o serie de acțiuni pe linia realizării obiectivelor sale programatice, reușind să se facă cunoscută în cele mai diverse categorii de oameni ai muncii din Capitală. Ea a colaborat la pregătirea unor acțiuni cu celelalte organizații de masă legale create și conduse de P.C.R., în primul rînd cu Blocul democratic, Societatea pentru protecția femeii și a copilului, Liga contra prejudecăților etc.

În iunie 1935, din dispoziția Direcției generale a poliției, Liga contra brutalităților a fost dizolvată. După dizolvare, membrii Ligii contra brutalităților au activat un timp ilegal, iar apoi, la indicația P.C.R., au intrat în rîndurile altor organizații de masă conduse sau îndrumate de comuniști, în primul rînd în Blocul democratic.

GRUPUL AVOCAȚILOR DEMOCRAȚI⁸. Începuturile de constituire a organizației, din inițiativa P.C.R., s-au făcut în lunile august și septembrie 1935. Nucleul organizației l-au constituit de la început avocații din Biroul juridic al P.C.R., precum și un mare număr de avocați cu poziție democratică, antifascistă. Scopul creării Grupului avocaților democrați a fost organizarea activității antifasciste a avocaților, loviți în interese de cursul reacționar pe care se situau vîrfurile Uniunii avocaților.

Secțiuni ale Grupului avocaților democrați, la care au aderat un număr mare de avocați, s-au organizat în 52 de județe ale țării. La începutul anului 1936 au fost organizate comitete regionale ale avocaților democrați în Moldova, Transilvania și Bucovina. Începînd din februarie 1936 a apărut, la Brașov, revista „Buletinul Grupului avocaților democrați”, organ de presă al organizației.

Comitetul central și secțiunile din țară au organizat numeroase conferințe, adunări de protest, în care se cerea încetarea provocărilor fasciste, a tuturor violențelor și acțiunilor huliganice și profasciste. Grupul avocaților democrați a desfășurat o activitate intensă pentru apărarea antifasciștilor implicați în procesele care au avut loc în perioada

⁸ Elena Georgescu: „Din activitatea antifascistă a Grupului avocaților democrați (1935—1937)”, în „Studii” nr. 6/1963, pag. 1215—1237.

1935—1937 și a stat alături de alte organizații antifasciste în acțiunea de apărare a presei democratice, împotriva ideologiei fasciste, tolerată și sprijinită de vîrfurile cele mai reacționare ale burgheziei și moșierimii.

Organizația a continuat să activeze sub diferite forme pînă la începutul anului 1938, cînd, o dată cu instaurarea dictaturii regale, a fost dizolvată.

APĂRAREA PATRIOTICĂ. Continuatoare a activității Ajutorului Roșu, Apărarea patriotică a fost creată de către P.C.R. în anul 1941, pentru a contribui la apărarea și ajutorarea victimelor terorii dictaturii militare-fasciste. La început a purtat denumirile Apărarea victimelor terorii fasciste și Apărarea, apoi, din 1943, Apărarea patriotică. În decursul activității sale, această organizație s-a ocupat cu strîngerea de fonduri în cadrul unor campanii speciale destinate ajutorării materiale a deținuților politici din lagăre și închisori și apărării în procese a luptătorilor comuniști și antifasciști.

În fruntea organizației se afla Comitetul central, care coordona și controla activitatea organizațiilor pe orașe, sectoare, cartiere muncitorești, fabrici și ateliere, numite comitete de patronaj. În cursul anului 1943, s-au constituit comitete regionale și județene ale Apărării patriotice. Activitatea organizației a fost susținută de presa de partid ce apărea în adîncă ilegalitate. În iunie 1944 s-a reușit chiar editarea unui organ de presă propriu — „Buletinul Apărării patriotice“.

În timpul insurecției armate antifasciste din august 1944, sub conducerea P.C.R., Apărarea patriotică a desfășurat muncă de lămurire și mobilizare a maselor populare pentru sprijinirea formațiunilor de luptă patriotice și a Armatei române, pentru ajutorarea victimelor atacurilor trupelor hitleriste. În primele momente după victoria insurecției, Apărarea patriotică s-a ocupat în Capitală și în alte localități din țară de ajutorarea luptătorilor comuniști și antifasciști eliberați din lagăre și închisori.

După 23 August 1944, activînd legal, Apărarea patriotică s-a întărit, și-a constituit noi organizații în diferite localități și în special în mediul rural, și-a îmbunătățit munca de coordonare a acestora. Apărarea patriotică s-a încadrat activ în muncă în toate campaniile politice organizate și conduse de P.C.R. în vederea susținerii războiului antihitlerist și instaurării unui regim democratic.

În august 1945 a avut loc primul Congres al Apărării patriotice. Congresul a analizat activitatea organizației și a stabilit obiectivele principale care au stat în centrul activității Apărării patriotice, continuate pînă la începutul anului 1948, cînd s-a autodizolvat.

COMITETUL ANTIRĂZBOINIC⁹. În iulie 1932 a fost creat de către Partidul Comunist din România un comitet antirăzboinic de inițiativă cu sediul la București, din care făceau parte oameni de știință și cultură, luptători pentru democrație și progres.

O lună mai tîrziu, în august 1932, acest comitet de inițiativă a lansat în presă un apel prin care masele din întreaga țară erau chemate să

⁹ Titu Georgescu : „P.C.R. — conducător al mișcării antirăzboinice din România. Comitetul antirăzboinic (1932—1933)“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 5—6/1958, pag. 50—74.

adere la lupta antirăzboinică. În august 1932 a fost editat totodată „Buletinul de acțiune împotriva războiului“, organul de presă al organizației.

Începînd din a doua jumătate a anului 1932 au fost create comitete locale antirăzboinice în București, Iași, Cluj, Chișinău și în alte orașe din țară, mișcarea antirăzboinică continuînd să crească în intensitate. În organizarea acestor comitete, în întreaga țară au avut loc numeroase întruniri și manifestări antirăzboinice. Mișcarea antirăzboinică din România și-a adus contribuția și pe plan internațional. Din Comitetul mondial de acțiune pentru pregătirea Congresului antirăzboinic de la Amsterdam, format din personalități de seamă ale vieții politice și științifice, a făcut parte și un reprezentant al țării noastre.

Succesele obținute de această organizație în activitatea sa au atras atenția autorităților reacționare burghezo-moșieresti, care, în baza legii stării de asediu din februarie 1933, au dispus dizolvarea ei.

COMITETUL NAȚIONAL ANTIFASCIST¹⁰. Comitetul național antifascist a fost creat, din inițiativa Partidului Comunist din România, în iunie 1933, ca o reacție împotriva pericolului în creștere ce-l reprezentau organizațiile fasciste.

Apelul lansat de comitet în mase s-a bucurat de un larg ecou în țară, dovadă marele număr de adeziuni ce au început să sosească pe adresa Comitetului național antifascist. Într-o serie de localități au luat ființă secțiuni ale Comitetului național antifascist (Brăila, Galați, Botoșani, Rm.-Sărat, Pitești, Caracal, Craiova, Chișinău etc.), iar în octombrie 1933 s-a constituit, la București, Comitetul antifascist al tineretului pe țară; în cursul anului 1934 s-a organizat și Comitetul femeilor antifasciste.

Începînd din luna octombrie 1933, Comitetul național antifascist a început să tipărească ca organ de presă al organizației „Buletinul mișcării antifasciste“.

Activitatea Comitetului național antifascist, atît la centru cît și în țară, s-a desfășurat sub multiple forme și a cuprins mase din ce în ce mai largi. În septembrie 1934, în cadrul Conferinței Comitetului național antifascist ce a avut loc la București, au fost adoptate o serie de rezoluții și moțiuni cu caracter antifascist; totodată a fost lansată o propunere de front unic, adresată Partidului social-democrat, și un apel de unire pe o platformă antifascistă către oamenii muncii.

Urmare a muncii insistente desfășurate, sub conducerea P.C.R., în toamna anului 1934, Comitetul național antifascist a încheiat frontul unic cu Liga muncii și cu Partidul socialist unitar.

La 25 noiembrie 1934, prin ordonanța Corpului II armată, o dată cu suprimarea activității tuturor organizațiilor de masă antifasciste, a fost dizolvat și Comitetul național antifascist.

COMITETUL ROMÂN PENTRU PACE (REUNIUNEA UNIVERSALĂ PENTRU PACE — R.U.P.). A fost creat în vara anului 1936, avînd

¹⁰ Acad. P. Constantinescu-Iași: „Activitatea Comitetului național antifascist din România (1933—1934)“, în lucr. cit., pag. 21—40; Titu Georgescu: „Activitatea Comitetului național antifascist (1933—1934)“, în „Studii“ nr. 2/1961, pag. 323—354.

o largă sferă de cuprindere atît sub raport profesional, cît și sub cel politic. Scopul organizației a fost acela de a mobiliza poporul român la luptă contra pericolului fascist, pentru apărarea păcii, a independenței naționale, contra celor ce incitau la revizuirea tratatelor internaționale, pentru menținerea și întărirea alianțelor cu Franța și U.R.S.S., a colaborării în cadrul Micii Antante și Înțelegerii Balcanice.

Sediul central al organizației s-a aflat la București; secțiuni ale sale au activat în sectoarele Capitalei, precum și în unele orașe din țară (Iași, Cluj, Timișoara, Sighet, Galați, Constanța, Tr-Severin etc.).

Activitatea acestei organizații a cunoscut momente deosebite în special cu ocazia conferințelor și congreselor internaționale convocate pentru a dezbate probleme ale păcii și războiului. Comitetul român pentru pace a desfășurat o muncă susținută pentru solidarizarea poporului român cu Spania republicană, a popularizat Frontul popular înfăptuit în Franța, a luptat pentru demascarea politicii acelor state fasciste și a sateliților lor care încercau să dispute integritatea teritorială a României, a luptat cu vigoare împotriva organizațiilor fasciste sau fascizante din țară. Delegați ai Comitetului român pentru pace au participat la congresele pentru apărarea păcii din 1936 de la Bruxelles, din 1938 de la Praga și din 1939 de la Paris. Pentru popularizarea ideii de pace și pentru mobilizarea maselor la acțiunile sale, Comitetul român pentru pace a folosit coloanele ziarelor „Cuvîntul liber“, „Reporter“, „Lumea românească“, „Dimineața“ etc. Începînd cu sfîrșitul anului 1936, organizația a editat și un buletin propriu.

După instaurarea dictaturii regale, în februarie 1938, activitatea organizației a continuat în forme mai restrînse pînă în a doua jumătate a anului 1939, cînd a încetat cu totul.

AMICII U.R.S.S.¹¹. În condițiile în care, în primăvara anului 1934, au fost stabilite legăturile diplomatice între România și U.R.S.S., în iulie 1934, sub îndrumarea Partidului Comunist din România, s-a constituit un comitet de inițiativă pentru înființarea organizației „Amicii U.R.S.S.“; totodată s-a stabilit la București sediul comitetului, pe adresa căruia urmau să fie trimise adeziunile pentru primirea în organizație.

În zilele următoare au luat ființă în mai multe centre din țară secțiuni ale „Amicilor U.R.S.S.“ Printre primele comitete care au luat ființă au fost cele de la București, Iași, Cluj, Ploiești, Pitești, Brăila etc. La 16 octombrie 1934 a apărut „Amicii U.R.S.S.“, organul de presă al organizației.

Organizația „Amicii U.R.S.S.“ și-a fixat ca scop — după cum reiese din statutul său — cultivarea între România și Uniunea Sovietică a unor legături permanente economice, științifice, artistice, literare, turistice, sportive etc., propagarea prieteniei între poporul român și poporul sovietic. În activitatea sa, organizația a urmărit consecvent rezolvarea acestor obiective, organizînd numeroase acțiuni pe linia lor.

¹¹ Acad. P. Constantinescu-Iași: „Asociația «Amicii U.R.S.S.»“, în lucr. cit., pag. 55—63; Titu Georgescu: „Activitatea asociației «Amicii U.R.S.S.» în anul 1934“, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.“ nr. 4/1955, pag. 58—73.

Față de popularitatea de care se bucura organizația în mase, autoritățile au dispus dizolvarea ei prin ordonanța Corpului II armată din 25 noiembrie 1934.

SOCIETATEA PENTRU ÎNTREȚINEREA RAPORTURILOR CULTURALE DINTRE ROMÂNIA ȘI UNIUNEA SOVIETICĂ. Această organizație a fost înființată în prima jumătate a anului 1935 pentru a continua activitatea începută de „Amicii U.R.S.S.”, organizație care, după cum se știe, fusese dizolvată în noiembrie 1934. Din rîndurile acestei organizații au făcut parte personalități marcante ale vieții cultural-științifice a țării.

Societatea pentru întreținerea raporturilor culturale dintre România și Uniunea Sovietică a activat în cursul anilor 1935, 1936, 1937 și o vreme în cursul anului 1938, schimbîndu-și în cîteva rînduri denumirea sub care activa, pentru a putea distra atenția organelor de represiune burghezo-moșierești pornite în urmărirea ei.

★

SOCIETATEA PENTRU PROTECȚIA FEMEII ȘI A COPILULUI¹². A luat ființă, la 25 ianuarie 1935, în București. Din comitetul organizației făceau parte femei muncitoare, doctorițe, muncitori din raza orașului București și a comunelor sale suburbane.

În afara secțiilor create în Capitală (la R.M.S., Fabrica de tutun Belvedere, Fabrica de chibrituri etc.), organizația a avut filiale la Cluj, Iași, Brașov, Ploiești, Rîmnicu-Vîlcea, Timișoara, Roman, Galați etc. Ca organ de presă, societatea a editat revista „Drumul femeii”, al cărei prim număr a apărut la 25 martie 1935.

Scopul creării organizației a fost antrenarea femeilor muncitoare la lupta pentru satisfacerea revendicărilor lor specifice ca : salarii egale pentru muncă egală, sistarea concedierilor, acordarea de ajutoare de șomaj, concedii de naștere plătite, antrenarea lor la lupta împotriva pericolului fascist, pentru pace și o viață omenească. Principalele forme de activitate ale Societății pentru protecția femeii și a copilului au fost : crearea și întreținerea de cămine de copii, ateliere de lucru, acordarea de ajutoare bănești din fondurile asociației, organizarea de conferințe pe teme social-politice și culturale, tipărirea de broșuri cu conținut educativ, organizarea de colonii de vară, grădinițe de copii, organizarea de dispensare, asistență medicală gratuită, cursuri preparatoare pentru copiii de școală, cursuri de alfabetizare etc.

Organizația a fost dizolvată din ordinul Direcției generale a poliției în iunie 1935. Ea a continuat însă să activeze ilegal pînă la sfîrșitul anului 1935.

¹² Acad. P. Constantinescu-Iași : „Asociația pentru protecția mamei și a copilului”, în lucr. cit., pag. 69—78 ; B. Dușescu : „Societatea pentru protecția femeii și copilului — organizație de masă creată și îndrumată de P.C.R. (1935—1936)”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 3/1964, pag. 106—121.

LIGA CONTRA PREJUDECĂȚILOR ¹³. A fost înființată la începutul anului 1935 de un grup de intelectuali și muncitori, sub îndrumarea Partidului Comunist din România.

După lansarea în presă a unui apel al Comitetului său de inițiativă, la 17 februarie 1935 a avut loc, la București, ședința de constituire a Ligii contra prejudecăților. Cu acest prilej a fost ales un comitet de conducere provizoriu al organizației și au fost fixate sarcinile imediate ale acestuia, între care: editarea ziarului „Orizont”, organ de presă al ligii, al cărui prim număr a apărut la 24 februarie; organizarea unor simpozioane pentru combaterea prejudecăților de tot felul; înființarea de filiale ale organizației în localitățile din țară etc.

Scopul creării acestei organizații a fost acela de a desfășura o muncă de culturalizare a maselor, de a lupta împotriva superstițiilor și a prejudecăților, care creau un mediu foarte prielnic propagandei reacționare și fasciste.

Succesele înregistrate de organizație au atras furia organelor de represiune, care, după ce, la 5 mai 1935, au suspendat apariția ziarului „Orizont”, în cursul verii anului 1935 au trecut, treptat, la suprimarea oricărei activități a ei.

COMITETELE CETĂȚENEȘTI ¹⁴. Pregătirea creării Comitetelor cetățenești a început în vara anului 1935. Primele comitete au luat însă ființă în martie 1936. Ele au fost constituite, cu sprijinul organizației P.C.R. a Capitalei, din gruparea de stînga a P.N.Ț. desprinsă din cadrul acestui partid. Din Comitetul central al Comitetelor cetățenești au făcut parte primari ai sectoarelor Capitalei, personalități ale vieții publice, precum și o serie de cetățeni, reprezentanți ai diverselor păături sociale.

Scopul Comitetelor cetățenești făcut cunoscut prin statut era: lupta împotriva pericolului fascist, pentru apărarea democrației; egalitatea în drepturi a cetățenilor fără deosebire de naționalitate, religie, ocupație; drept de muncă; drepturi politice pentru femei; lupta contra abuzurilor de orice natură ar fi ele; lupta contra speculei și scumpetei; ușurarea însușirii culturii de către mase; controlul banului public; protecția muncii cetățenilor; înfierarea politicianismului burghez interesat; lupta pentru reforme comunale etc.

Pentru a-și putea desfășura cu mai mult succes activitatea, Comitetele cetățenești au colaborat cu celelalte organizații de masă democratice ale vremii, în primul rînd cu Blocul democratic. În timpul în care au activat, Comitetele cetățenești au reușit să organizeze o varietate de acțiuni, îndeplinindu-și astfel obiectivele propuse inițial. Cu prilejul alegerilor municipale din Capitală din 1937, Comitetele cetățenești au fuzionat cu P.R.Ț., pe o platformă electorală comună. La scurt timp după alegeri însă, masele de membri ai Comitetelor cetățenești aveau să-și dea seama de deosebirile de vederi ce le despărteau de cele ale liderilor P.R.Ț. În aceste condiții, Comitetele cetățenești părăsesc fuziunea, iar organizația

¹³ Acad. P. Constantinescu-Iași: „Liga contra prejudecăților”, în lucr. cit., pag. 63—69; Gh. I. Ioniță: „Liga contra prejudecăților, organizație de masă legală, condusă de P.C.R.”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 2/1963, pag. 109—121.

¹⁴ Gh. I. Ioniță: „Activitatea desfășurată de Comitetele cetățenești pentru revendicări general-democratice (1936—1937)”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lîngă C.C. al P.M.R.” nr. 2/1964, pag. 86—109.

P.C.R. a Capitalei a îndrumat masele lor de aderenți către celelalte organizații de masă democratice.

★

UNIUNEA OAMENILOR MUNCII MAGHIARI DIN ROMÂNIA (M.A.D.O.S.Z.). A luat ființă în august 1934, prin proclamarea în organizație de sine stătătoare a opoziției de stînga ce se crease în sinul Partidului maghiar.

Îndrumat de P.C.R., M.A.D.O.S.Z.-ul și-a propus de la bun început să lupte împotriva exploatării capitaliste, a politicii reacționare a burgheziei și moșierimii române și maghiare, contra pericolului fascist, pentru apărarea independenței naționale a României, a libertăților democratice, pentru dreptul la muncă și cultură, contra șovinismului și rasismului.

M.A.D.O.S.Z.-ul a avut secțiuni în București, Cluj, Odorhei, Sf.-Gheorghe, Oradea, Miercurea Ciuc, Hunedoara, Zalău, Brașov, Arad, Timișoara, Satu-Mare, Turda etc.

Începînd din martie 1934, organizația a tipărit, la Tîrgu-Mureș, ziarul săptămînal „Székelyföldi-Nepakarat” („Voința poporului din secuime”), iar în perioada aprilie-noiembrie 1934, „Székelyföldi Néplap” („Gazeta poporului din secuime”); în 1939 a apărut săptămînalul „Erdélyi Magyar Szó” („Cuvîntul maghiar din Transilvania”), organ legal de presă al M.A.D.O.S.Z.-ului.

Activitatea organizației de masă M.A.D.O.S.Z. s-a desfășurat sub multiple forme, începînd de la editarea de ziare, manifeste, apeluri, continuînd cu ținerea de întruniri, conferințe, congrese etc.; pentru reușita a o serie de acțiuni, M.A.D.O.S.Z.-ul a colaborat cu alte organizații democratice conduse sau îndrumate de P.C.R., între care: Blocul democratic, Uniunea democratică și Frontul plugarilor. În 1934, organizația M.A.D.O.S.Z. a participat activ, sub conducerea P.C.R., la organizarea și îndrumarea răscoalelor țărănești din Valea Ghimeșului și a altor acțiuni pentru apărarea intereselor maselor muncitoare.

Interzis prin lege în martie 1938, M.A.D.O.S.Z.-ul și-a continuat activitatea în ilegalitate. În 1943, din inițiativa P.C.R., el a intrat, alături de alte organizații democratice, în alcătuirea Frontului patriotic antihitlerist, militînd pentru doborîrea dictaturii militare-fasciste, pentru instaurarea unui guvern democratic, pentru eliberarea părții de nord a Transilvaniei de sub jugul horthyst.

După 23 August 1944, M.A.D.O.S.Z.-ul, reorganizat pe baze legale, a participat în cadrul F.N.D. la lupta pentru instaurarea puterii democrat-populare, la mobilizarea maselor minoritare maghiare la unitatea cu poporul român. Din mai 1945, această organizație și-a continuat activitatea, sub denumirea de Uniunea populară maghiară, pînă în 1953, cînd s-a autodizolvat.

★

PRIETENII PRESEI PROLETARE (PRI-PRE-PRO). Crearea rețelei de cercuri Prietenii presei proletare a început în anul 1927, cînd, în București, își desfășurau activitatea Prietenii „Vieții muncitoare”.

Pri-pre-pro-ul n-a devenit niciodată o organizație centralizată; ea consta dintr-o rețea formată din comitetele locale, înființate din iniția-

tiva P.C.R., care își desfășurau activitatea pe lângă organizațiile de partid din fabrici, pe lângă organizațiile U.T.C. și Sindicatele unitare. Aceste cercuri erau formate din comuniști, uteciști și simpatizanți ai mișcării revoluționare. Ele au activat la început ilegal, apoi legal pînă la dizolvarea Sindicatelor unitare, cînd au trecut în ilegalitate.

Scopul cercurilor Pri-pre-pro era : difuzarea presei muncitorești și a manifestelor organizațiilor revoluționare, strîngerea de fonduri necesare editării presei, recrutarea de corespondenți, permanenta activitate de educare comunistă a maselor. În cursul activității lor, cercurile Pri-pre-pro au editat și difuzat o serie de publicații.

Activitatea cercurilor Pri-pre-pro a continuat pe aceeași linie pînă în anii 1937—1938, cînd, o dată cu instaurarea dictaturii regale, au încetat să mai activeze din cauza terorii.

CERCUL DE ORIENTĂRI ȘI DOCUMENTĂRI SOCIALE¹⁵. A fost creat în decembrie 1931, de un grup format din intelectuali progresiști, îndeosebi avocați și medici din București, membri sau simpatizanți ai Partidului Comunist din România.

Prin înființarea acestei organizații se urmărea desfășurarea unei activități ideologice în rîndurile oamenilor muncii din Capitală, în vederea pregătirii lor pentru lupta revoluționară, precum și organizarea și desfășurarea în cadrul cercului, în condițiile unei anumite conspirativități a pregătirii marxist-leniniste a unora dintre membrii și cadrele de partid sau ale organizațiilor de masă conduse de partid. Treptat, la activitatea organizației, alături de membri și activiști de partid, au luat parte o serie de muncitori, studenți, funcționari și mici meseriași din București.

Principala activitate a cercului a fost organizarea unui ciclu de conferințe și seminarii teoretice pe teme de filozofie, economie politică, probleme ale situației politice interne și internaționale din acel timp.

În urma persecuțiilor la care a fost supus de autorități, a arestării participanților la acțiunile sale, Cercul de orientări și documentări sociale și-a încetat activitatea la sfîrșitul anului 1932.

---

¹⁵ Șt. Lache : „Activitatea desfășurată sub conducerea P.C.R. de Cercul de orientări și documentări sociale (1931—1932)”, în „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” nr. 1/1964, pag. 85—92.

„DEZVOLTAREA ECONOMICĂ A ROMÂNIEI. 1944-1964“

Editura Academiei R.P.R., 1964, 788 pag.

Lucrarea „Dezvoltarea economică a României 1944-1964“, elaborată de un larg colectiv de autori*, oglindește mersul neîntrerupt, continuu ascendent al economiei naționale, în cei douăzeci de ani de la eliberare, subliniind modul științific

în care au fost rezolvate sarcinile complexe ale construirii orânduirii socialiste, prin folosirea și aplicarea creatoare de către partid a legilor revoluției și construcției socialiste la condițiile istorice concrete ale țării noastre.

Autorii lucrării arată că, în elaborarea politicii de construire a socialismului, partidul a pornit de la teza fundamentală a marxism-leninismului potrivit căreia făurirea orânduirii socialiste este opera istorică a poporului, rodul activității sale creatoare. Succesele obținute în dezvoltarea economiei naționale au depins, în primul rînd, de folosirea tuturor posibilităților interne, prin

mobilizarea intensă a propriilor forțe și maxima valorificare a resurselor noastre naturale, ceea ce a permis dezvoltarea complexă și multilaterală a economiei. Din acest punct de vedere, lucrarea aduce o valoroasă și însemnată contribuție la analiza problemelor principale ale creării și dezvoltării bazei economice și bazei tehnice-materiale a socialismului în țara noastră.

Pentru a oferi un tablou cât mai larg al dezvoltării economiei și privind economia ca un tot unitar în care ramurile sînt părți ale unui organism înche-gat, analiza se face nu pe ramuri industriale, ci pe probleme cu profil precizat. Acest mod de expunere a permis autorilor să redea cu mai multă claritate procesele economice înfăptuite în țara noastră în cele două decenii de la eliberare, să scoată mai bine în relief fenomenele esențiale, trăsăturile caracteristice ale economiei noastre, care ne apare astfel ca un complex economic național istoricește statornicit și organic sudat. Aceasta vine să confirme, odată în plus, justetea politicii consecvente promovate de partid, potrivit căreia întreaga economie națională se dezvoltă multilateral, toate ramurile crescînd armonios, în ritm susținut. Colectivul care a elaborat lucrarea pe care o prezentăm a reușit astfel să redea un tablou în-suflețitor al dezvoltării țării noastre în anii revoluției populare.

În structura sa, lucrarea cuprinde cinci părți mari în care sînt tratate pe larg: a) etapele și momentele impo-rtante ale revoluției și construcției so-cialiste, b) resursele naturale și de mun-

* Colectivul de coordonare și redacție al lucrării este format din: prof. Mircea Biji, acad. prof. Vasile Malinschi, prof. Manea Mănescu, membru corespondent al Academiei R.P.R., prof. Roman Moldovan, membru corespondent al Academiei R.P.R., redactor responsabil al lucrării, Costin Murgescu, membru corespondent al Academiei R.P.R., redactor responsabil adjunct al lucrării, prof. I. Rachmuth, membru corespondent al Academiei R.P.R., redactor responsabil adjunct al lucrării, Gh. Belu, candidat în științe economice, I. Desmireanu, C. Grigorescu, secretari științifici ai lucrării.

că, c) începutul organizării și perfecționarea conducerii planificate a economiei, d) cele mai importante rezultate ale dezvoltării economiei din industrie, agricultură, transporturi etc. și e) politica R.P. Române de dezvoltare a relațiilor sale economice internaționale, în această perioadă.

Prima parte a lucrării, după o scurtă caracterizare a economiei în timpul regimului burghezo-moșieresc, cuprinde un succint tablou istoric al evoluției economiei românești în prima etapă a revoluției populare și în perioada construirii bazei economice a socialismului, fiind subliniate principalele momente și se încheie cu evidențierea rezultatelor obținute de poporul nostru în primii ani ai planului șesenal.

După terminarea războiului, problemele legate de reconstrucția și dezvoltarea economică a țării au reprezentat probleme centrale în preocupările Partidului Comunist Român și ale guvernului democrat instaurat la 6 Martie 1945. În aceste probleme se concentră sarcinile majore ale noii puteri populare, de rezolvarea lor depinzând întreaga evoluție ulterioară a țării. Pe această linie, un moment important l-a constituit Conferința națională a P.C.R. din octombrie 1945, care a pus cu pregnanță în lumină legătura organică a măsurilor preconizate în domeniul economic cu sarcinile politice generale.

Sarcinile stabilite la Conferința națională a partidului au căpătat o însemnătate deosebită prin aceea că problemele refacerii și dezvoltării economiei țării au fost abordate în perspectiva istorică a desfășurării procesului revoluționar neîntrerupt care avea loc în țara noastră. Promovindu-se politica de industrializare a României, se pune capat odată pentru totdeauna politicii economice falimentare a regimului burghezo-moșieresc, ce avea la bază cunoscuta teorie reacționară — România „țară emnamente agricolă”. În politica de industrializare, industriei grele trebuia să i se dea un loc de frunte deoarece — subliniază autorii — aproape totalitatea problemelor economice care se ridicau în fața poporului nostru pentru viitor erau legate indisolubil de dezvoltarea industriei grele. Linia clară și fermă dată de partid la Conferința națională din octombrie 1945 corespundea întocmai, necesităților izvorite din procesul obiectiv de dezvoltare a țării noastre, justetea ei fiind verificată și atestată în mod strălucit de întreaga evoluție ulterioară a economiei naționale.

Pentru urmărirea evoluției economiei în prima etapă a revoluției populare, sint subliniate, în citeva paragrafe, probleme ca: lupta oamenilor muncii conduși de partid împotriva haosului economic și a sabotajului practicat de burghezie și resturile moșierimii, precum și întărirea rolului economic al statului și a controlului muncitoresc în economie. Dintre principalele măsuri economice cu caracter anticapitalist luate pînă la sfîrșitul anului 1947, sint analizate mai pe larg: etatizarea Băncii Naționale, organizarea Ministerului Industriei și Comerțului, înființarea oficiilor industriale și înfăptuirea reformei monetare din august 1947. Un loc important acordă autorii propunerilor P.C.R. din iunie 1947 pentru îmbunătățirea situației economice și financiare a țării

Ca urmare a măsurilor luate și a eforturilor susținute ale oamenilor muncii, în al doilea semestru al anului 1947 s-au obținut rezultate superioare perioadei precedente și chiar prevederilor din iunie 1947 (producția globală industrială reprezenta 75% din nivelul antebelic, transporturile au cunoscut o creștere însemnată, iar ca urmare, venitul național reprezenta — așa cum se prevăzuse — 65% din cel al anului 1938).

În continuare, se arată că trecerea la construirea economiei socialiste a fost posibilă numai după crearea premiselor necesare pentru aceasta. Astfel, după instaurarea dictaturii proletarietului, construirea economiei socialiste presupunea înfăptuirea unității clasei muncitoare, crearea partidului său unic marxist-leninist, ceea ce s-a realizat la Congresul I al P.M.R. din februarie 1948.

Pornind de la analiza științifică a situației politice și economice, Congresul a făcut aprecierea că în domeniul politic țara noastră evoluase mai repede pe drumul democrației populare decît în domeniul economic. Tocmai de aceea Congresul arăta necesitatea înfăptuirii imediate a unor schimbări calitative care să modifice fundamental relațiile de producție existente atunci. A apărut, astfel, ca o necesitate obiectivă în cadrul procesului revoluționar neîntrerupt ce se desfășura, înfăptuirea naționalizării principalelor mijloace de producție, condiție vitală pentru construirea bazei economice a socialismului. Prin acest act s-a creat sectorul socialist în economia națională și posibilitatea dezvoltării planice-proportionale a econo-

miei naționale, au început să acționeze legile obiective ale construirii economiei socialiste.

Evoluția economiei în perioada construirii bazei economice a socialismului este tratată în mod sistematic, subliniindu-se că linia generală a partidului de construire a socialismului s-a concretizat în planurile de stat elaborate în această perioadă. În acest mod, se subliniază saltul înfăptuit de economia națională de la perioadă la perioadă, atît în ce privește dezvoltarea continuă a forțelor de producție cît și în extinderea relațiilor de producție socialiste.

Crearea bazei economice a socialismului a reprezentat o victorie de importanță istorică.

În încheierea primei părți autorii prezintă dezvoltarea economiei naționale în primii patru ani ai planului șesenal, reliefindu-se rezultatele remarcabile obținute în domeniul industrializării țării, al dezvoltării agriculturii socialiste, al repartizării raționale a forțelor de producție, precum și al creșterii nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii.

Partea a doua a lucrării tratează pe un număr mare de pagini resursele naturale și de muncă. În această parte se subliniază că datorită eforturilor făcute pentru cunoașterea amănunțită a condițiilor naturale, pentru descoperirea unor resurse noi și gospodărirea rațională a bogățiilor țării pe baza introducerii tehnicii moderne, producția materiilor prime s-a lărgit și s-a perfecționat în mod continuu și rapid.

Alături de utilizarea cît mai rațională și valorificarea superioară a resurselor naturale, în vederea dezvoltării economiei, statul nostru a manifestat o preocupare susținută pentru folosirea resurselor de muncă, pentru atragerea în producție și utilizarea cît mai deplină a forței de muncă, urmărindu-se, în mod deosebit, ridicarea calificării ei. În examinarea problemelor legate de forța de muncă se analizează modificările intervenite în structura populației în ansamblu și a forței de muncă în special.

Industrializarea socialistă a țării, măsurile luate pentru pregătirea tehnică și profesională a forței de muncă au avut ca urmare creșterea numărului mediu scriptic al salariaților din industrie (cu aproape 80% în 1962 față de 1950). Un rezultat remarcabil îl constituie schimbarea proporției dintre muncitorii calificați și cei necalificați; dacă în timpul regimului burghezo-moșieresc doar 39% din totalul muncitorilor erau

calificați, în anii puterii populare proporția muncitorilor calificați a depășit 75%. Schimbări importante s-au produs — arată autorii — și în structura pe profesii și specialități a muncitorilor; au dispărut unele profesii vechi, au apărut noi profesii și specialități generate de apariția noilor ramuri industriale și de tehnica nouă modernă. Rezultate importante s-au obținut în formarea cadrelor necesare agriculturii socialiste. Numai în decurs de 12 ani (1951—1963) numărul specialiștilor cu studii medii din agricultură a crescut de 7 ori, iar al celor cu studii superioare de 3,3 ori. Pornind de la prevederile Congresului al III-lea al partidului, care stabileau că pe măsura dezvoltării economiei naționale este necesară sporirea numărului specialiștilor din diversele ramuri ale economiei, autorii arată de exemplu că numai pentru anul 1965 se prevede un număr de 80 000 ingineri, cifră impresionantă, dacă ne gîndim că în anul 1938 România avea numai 9 000 de ingineri.

O altă parte a lucrării înfățișează sistemul conducerii planificate a economiei naționale. Astfel sînt prezentate toate aspectele principale ale organizării și conducerii economiei și redată pe larg experiența acumulată de țara noastră în acest domeniu. Sînt evidențiate principalele verigi ale aparatului economic, metodele științifice de planificare, etapele elaborării planurilor etc. Se subliniază că planul este principalul instrument prin care statul își realizează obiectivele social-economice și politice, stabilește direcțiile și ritmul de dezvoltare a tuturor ramurilor economiei, proporțiile ei fundamentale, acumulările și măsurile pentru ridicarea nivelului de trai al populației. Un capitol este consacrat formelor principale de participare a oamenilor muncii la organizarea și conducerea producției, ca expresie a aplicării centralismului democratic în economie.

În a patra parte a lucrării sînt redată aspectele caracteristice ale dezvoltării industriei, agriculturii și circulației mărfurilor. Realizările obținute în industrializarea țării sînt susținute de date și cifre grăitoare. Astfel se arată că în anul 1963 producția globală a industriei era de 7,4 ori mai mare decît în 1938, iar ritmul de creștere a producției industriale s-a accentuat, de la 13,2% în perioada 1950—1960, la aproape 15% în primii patru ani ai șesenalului. Întreaga producție industrială din anul 1938 s-a realizat în anul 1964 numai în șase săp-

tămini. Acest ritm înalt și-a pus amprenta pe ansamblul operei de construcție economică, deschizând largi perspective de dezvoltare în toate ramurile producției. Se subliniază orientarea partidului și statului nostru spre creșterea cu precădere a industriei grele, a principalelor ei ramuri, premisă de bază a industrializării socialiste. Astfel, ponderea producției mijloacelor de producție a ajuns să reprezinte în prezent circa două treimi din producția întregii industrie, ceea ce apropie țara noastră de structura proprie țărilor cu o industrie înaintată.

Creșterea importantă a producției industriei mijloacelor de producție a atras după sine și o sporire simțitoare a producției bunurilor de consum, ceea ce a permis să se pună la îndemîna populației cantități tot mai mari de mărfuri, în sortimente variate.

În strînsă legătură cu dezvoltarea întregii economii, autorii arată că partidul și statul nostru s-au orientat și se orientează spre dotarea economiei cu tehnica cea mai avansată, spre însușirea și introducerea în fabricație a celor mai reușite tipuri de mașini și utilaje existente în lume. Modernizarea continuă a aparatului de producție, aplicarea celor mai înaintate cuceriri ale științei și tehnicii constituie o necesitate impusă de revoluția tehnico-științifică ce are loc în lumea contemporană.

Cu ajutorul unor indicatori statistici sînt larg înfățișate în lucrare transformările social-economice petrecute în viața satelor în anii puterii populare. Sînt prezentate date deosebit de interesante privind dinamica numărului unităților agricole socialiste în procesul de cooperativizare a suprafețelor cuprinse în sectorul socialist, a creșterii numărului de mașini și utilaje în agricultură, cît și date privind creșterea producției agricole vegetale și animale. Ca urmare a politicii promovate de partid, a fost schimbată radical înzestrarea tehnică a agriculturii. Dacă în anul 1938 un tractor fizic revenea la 2 500 hectare, în anul 1963 agricultura dispunea de peste 65 000 tractoare, un tractor revenind la 151 de hectare. Dezvoltarea bazei tehnice a agriculturii, aplicarea consecventă a principiului cointeresării materiale cît și o serie de alte măsuri au permis ca, prin munca însuflețită a țăranimii, să sporească continuu producția globală de cereale și cea animală.

În ultimul capitol al acestei părți, ca un corolar al tuturor realizărilor în construcția economică, sînt expuse prin-

cipalele realizări obținute în creșterea nivelului de trai material și cultural al populației. În 1963, salariul real a crescut de 2,1 ori comparativ cu anul 1950. Ținînd seama că în aceeași perioadă numărul de salariați a sporit de 1,85 ori, rezultă că în anul 1963 cu fondul de salarii s-a putut achiziționa o cantitate de mărfuri și utiliza un volum de servicii de aproape patru ori mai mare decît în 1950. Mai grăitoare — în acest sens — este creșterea în proporții mari a vânzărilor de mărfuri către populație. În 1963 s-au vîndut la orașe prin comerțul socialist de 4,1 ori, iar la sate de 4,2 ori mai multe mărfuri decît în anul 1950. Una din problemele aflate în centrul atenției statului nostru este îmbunătățirea continuă a condițiilor de locuit. Numai între anii 1951—1963 au fost construite din fondurile statului și ale organizațiilor cooperatiste peste 270 000 de apartamente, dintre care circa 160 000 numai în ultimii patru ani. În aceeași perioadă, la sate s-au construit din fondurile proprii ale țăranimii 900 000 de case noi.

Grefate pe fondul ridicării nivelului de trai al maselor au fost luate numeroase măsuri care au determinat îmbunătățirea sănătății populației; durata medie a vieții a ajuns în 1963 la 68 de ani, față de 42 de ani în 1932. Date concludente sînt prezentate cu privire la sporirea fondurilor alocate din bugetul de stat pentru acțiunile social-culturale (de circa 5,5 ori mai mult în 1963 față de anul 1950), cea mai mare parte fiind destinată pentru învățămînt, cultură și știință, asigurări sociale de stat, ocrotirea sănătății etc.

În ultima parte a lucrării se analizează pe larg dezvoltarea și lărgirea continuă a relațiilor economice internaționale ale țării noastre. Analiza legităților dezvoltării economiei arată că cu cît o economie este mai puternică și mai multilateral dezvoltată, cu atît are mai mare nevoie de a-și lărgi schimburile economice cu alte țări. Acest adevăr a fost dovedit din plin de experiența tuturor țărilor socialiste, între care și experiența acumulată de țara noastră în anii construcției socialiste. Analizîndu-se dezvoltarea colaborării economice a țării noastre cu țările socialiste pe baza principiilor egalității depline, respectării suveranității și intereselor naționale, avantajului reciproc și întrajutorării tovarășești, autorii arată apoi relațiile economice cu celelalte țări ale lumii, atît cu țările dez-

voltate industrial cît și cu țările în curs de dezvoltare.

Lucrarea „Dezvoltarea economică a României 1944—1964” prin conținutul ei științific este o valoroasă sinteză a succesorilor obținute de poporul român în domeniul dezvoltării economiei naționale în cele două decenii de la elibe-

rare. Prin bogăția materialului documentar, prin profunzimea cu care sînt analizate principalele probleme, ea este deosebit de utilă pentru lucrătorii din economie, din învățămîntul economic cît și pentru cercurile largi de cititori.

I. PUJA

„INDUSTRIA ROMÂNIEI. 1944-1964”

Editura Academiei R.P.R., 1964, 854 pag.

În opera de făurire a orînduirii socialiste, Partidul Muncitoresc Român a pus permanent în centrul politicii sale economice industrializarea socialistă pe baza tehnicii înaintate. Parte integrantă, esențială și hotărîtoare a programului de constru-

industrializare în condițiile concrete ale României.

Fiind rezultatul colaborării unui larg colectiv de autori — oameni de știință și cadre din conducerea ramurilor industriei — lucrarea reușește, atît prin structura de ansamblu, cît și prin problematica sa, să îmbine cercetarea științifică de sinteză cu analiza concretă, detaliată a ramurilor industriale. La aceasta se adaugă documentarea bogată, comparațiile edificatoare între starea industriei românești în timpul regimului burghezo-moșieresc și în momentul actual.

În noua societăți, industrializarea socialistă reprezintă o condiție fundamentală a dezvoltării echilibrate și armonioase a tuturor ramurilor economiei noastre naționale. În această lumină, lucrarea „Industria României (1944—1964)” ocupă un loc însemnat în literatura de specialitate, suscitînd un interes deosebit.

„Industria României (1944—1964)”, apărută sub îngrijirea acad. prof. Vasile Malinschi, prof. Roman Moldovan, membru corespondent al Academiei R.P.R., și prof. Vasile Rausser, este o lucrare de proporții mari, al cărei merit constă înainte de toate în sintetizarea experienței dobîndite de poporul român în transpunerea în viață a politicii partidului cu privire la industrializarea socialistă a țării.

În mod deosebit autorii și-au propus să analizeze multilateral fenomenele esențiale, să desprindă trăsăturile determinante, să sublinieze principiile majore ale politicii științifice a Partidului Muncitoresc Român îndreptate spre industrializarea în ritm susținut a țării pe baza tehnicii înaintate. Prin această, cît și prin bogatul material factual, lucrarea reușește să dea un studiu aprofundat caracterului creator al politicii P.M.R., consecvenței și priceperii cu care partidul nostru a înfăptuit politica de

Lucrarea demonstrează, pe baza experienței celor două decenii, că construirea societății socialiste în România este opera istorică a poporului român, rodul activității sale creatoare, al eforturilor și muncii sale, al capacității de a pune în valoare resursele de care dispunea țara noastră. Totodată, progresul economic și tehnic-științific al țării noastre, ca și al celorlalte state socialiste — se arată în lucrare — se sprijină pe relațiile de colaborare statornice între țările socialiste și care se desfășoară potrivit principiilor egalității depline în drepturi, respectării suveranității și intereselor naționale, avantajului reciproc și întrajutorării tovarășești.

Lucrarea cuprinde un cuvînt introductiv și 16 capitole, care — după părerea noastră — se pot secționa în două părți. Prima parte (cap. I—VI) cuprinde studii de sinteză asupra problemelor generale ale industriei, iar partea a doua (cap. VII—XVI) analiza monografică, de detaliu a problemelor ramurilor industriale.

În primul capitol, autorul, acad. prof. Vasile Malinschi, reliefează multilateral caracterul științific al politicii Partidului Muncitoresc Român de făurire și dezvoltare a economiei socialiste unitare. Pornind de la aprecierea caracterului economiei noastre moștenite de

la regimul burghezo-moșieresc, partidul a elaborat calea cea mai rapidă de dezvoltare complexă și multilaterală a economiei naționale. Studiul evidențiază într-o formă concentrată, edificatoare faptul că: a) industrializarea este o necesitate obiectivă a progresului economiei naționale; b) politica de industrializare socialistă este înfăptuită de partid pe baza promovării tehnicii celei mai noi în toate ramurile; c) industrializarea este orientată de P.M.R. spre valorificarea complexă, superioară a bogățiilor naturale ale țării; d) industrializarea socialistă reprezintă temelia dezvoltării complexe și armonioase pe o linie continuu ascendentă a întregii economii naționale.

Consecvența cu care Partidul Muncitoresc Român traduce în viață politica de industrializare socialistă este sintetic redată în capitolul II, elaborat de prof. univ. Vasile Rausser. Încă de la Conferința națională a P.C.R., partidul a acordat prioritate dezvoltării industriei grele, principalelor ei ramuri, orientare ce avea să determine importante schimbări calitative în structura economică a țării. Ca urmare, în condițiile avântului întregii economii naționale, ponderea grupei A în totalul producției industriale a crescut de la 45,5% în 1938 la 64,5% în 1963. Industria a devenit ramura conducătoare în economia națională.

Ceea ce caracterizează ansamblul operei de construcție socialistă în țara noastră este ritmul înalt de creștere a industriei; în perioada 1950—1963 ritmul mediu anual de creștere a producției industriale a fost de 13,2%; întreaga producție industrială a anului 1938 a fost realizată în 1963 în mai puțin de 50 de zile¹. Pe bază de date convingătoare, este evidențiată grija permanentă a partidului pentru dezvoltarea bazei de materii prime și asigurarea unei proporții juste între dezvoltarea industriei extractive și prelucrătoare (pag. 49), se reliefează direcțiile principale ale dezvoltării ramurilor industriale (pag. 51—55). În continuare, se subliniază munca perseverentă dusă de partid pentru valorificarea superioară a resurselor naturale, pentru dezvoltarea armonioasă a forțelor de producție pe teritoriul țării, pentru dotarea întreprinderilor industriale cu tehnica avansată. Asigurarea unui ritm susținut

al industrializării socialiste, arată autorul, necesită ridicarea continuă și sistematică a nivelului tehnic al producției, pe calea construirii noilor întreprinderi și reutilării celor vechi cu mașini la nivelul tehnicii mondiale. În acest scop, în întreaga lucrare se acordă o deosebită atenție mecanizării și automatizării producției, fabricării de noi mașini și utilaje cu caracteristici tehnice superioare, introducerii procedeele tehnologice avansate. Folosirea a ceea ce este nou și avansat în tehnica mondială constituie unul dintre cele mai caracteristice aspecte ale industrializării noastre. Semnificative sînt și datele referitoare la concentrarea producției (pag. 68), care puteau constitui un punct de plecare pentru a se aprecia că o parte tot mai mare a producției industriale este concentrată în mari unități cu profil complex.

În capitolul următor, consacrat politicii de investiții în industrializarea socialistă, autor prof. ing. Emanoil Florescu, se arată rolul și principiile fundamentale în orientarea investițiilor, precum și problema asigurării unei eficiențe ridicate a lor. Uriașul efort de investiții pentru industrializarea socialistă se oglindește în faptul că, dintre cele peste 240 miliarde de lei destinate în perioada 1950—1963 dezvoltării economiei, 54,4% au fost repartizate industriei, iar în cadrul acesteia, partea covârșitoare — 88% — a fost alocată industriei grele, ceea ce demonstrează preocuparea permanentă de a dezvolta într-un ritm mai rapid ramurile-cheie ale economiei naționale. Prin politica de investiții — subliniază autorul — s-a urmărit cu fermitate introducerea pe scară largă și în mod continuu a progresului tehnic.

În capitolul „Dezvoltarea economică a regiunilor relativ rămase în urmă în trecut“, autor prof. Roman Moldovan, membru corespondent al Academiei R.P.R., se pornește de la ideea de bază că îmbunătățirea continuă a repartizării teritoriale a forțelor de producție este unul dintre obiectivele fundamentale ale politicii Partidului Muncitoresc Român. Aci sînt arătate pe larg principalele criterii de orientare în amplasarea noilor obiective industriale, în așa fel încît să imprime regiunilor rămase în urmă un ritm de dezvoltare mai accentuat. Pe bază de date sînt scoase în evidență schimbările esențiale intervenite în structura economiei, în ritmul mediu anual de creștere a producției industriale, în apropierea treptată a re-

¹ „Industria României (1944—1964)“, Editura Academiei R.P.R., 1964, pag. 40. În continuare, trimiterele la această lucrare vor fi date în text.

giunilor în trecut înapoiate de nivelul regiunilor mai avansate. Semnificative sînt cifrele de ansamblu aduse în analiza detaliată ce se face regiunii Bacău: a) puterea instalată în centralele electrice ale acestei regiuni egala în 1963 cu totalul puterii instalate în România în 1938; b) în 1963 combinatele chimice au realizat 11,2% din producția industriei chimice a țării, în timp ce în vechiul regim industria chimică era necunoscută regiunii.

În capitolul „Pregătirea cadrelor necesare industriei socialiste”, autor acad. prof. ing. Ștefan Bălan, se evidențiază succesele de seamă obținute în procesul de formare a cadrelor de muncitori și specialiști, în legarea tot mai strînsă a învățămîntului de cerințele mereu crescînde ale economiei naționale. Caracteristic pentru acțiunea de pregătire a cadrelor sînt formele variate, în funcție de realitățile social-economice din țara noastră, de la calificarea la locul de muncă pînă la pregătirea de specialiști în învățămîntul superior. Problema pregătirii de cadre cu multiple cunoștințe tehnice și profesionale — remarcă autorul — a fost și este privită tot mai mult nu numai în raport cu necesitățile imediate, ci și în perspectiva dezvoltării, asigurîndu-se calificarea în pas cu cerințele producției moderne actuale și de viitor. Dacă în 1938 numai 39% din numărul muncitorilor din industrie erau calificați, în 1963 ponderea muncitorilor calificați a crescut în condițiile unei creșteri însemnate a numărului total de muncitori, precum și a nivelului general de calificare, la peste 75%. În perioada 1949—1963 au fost pregătiți în învățămîntul profesional și tehnic 401 104 absolvenți, iar învățămîntul tehnic superior a dat pentru industrie și construcții 38 718 specialiști. În proporții mai ridicate (așa cum rezultă din tabelul nr. 5, pag. 181), specialiștii cu pregătire superioară au fost îndreptați spre ramurile-cheie ale industriei.

Realizările obținute în ridicarea continuă a nivelului de trai al poporului — obiectiv fundamental al întregii politici a P.M.R. — sînt multilateral reliefate în capitolul „Creșterea nivelului de trai al populației”. Dezvoltarea complexă a economiei noastre naționale pe baza industrializării socialiste, menționează autorul — prof. Manea Mănescu, membru corespondent al Academiei R.P.R. —, a asigurat sporirea în ritm

rapid a venitului național, care în 1963 era de 3,3 ori mai mare decît în 1938. În prezent, ponderea cea mai mare în crearea venitului național o are industria — mai mult de jumătate. În acest capitol este reliefată legătura organică și interdependența care există între progresul industrial și ridicarea necontenită a nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii.

Următoarele capitole au în mare măsură un caracter de studiu monografic. Ele reușesc să dea o imagine amplă, edificatoare, realizată cu competență, asupra multiplelor aspecte din dezvoltarea, în cei 20 de ani de la eliberare, a celor mai importante ramuri industriale. Prin structura lor de ansamblu, prin nivelul de cercetare, prin aprecierile cu caracter generalizator, dar mai ales prin bogata documentare, studiile reușesc — într-o formă unitară — să redea pentru fiecare ramură industrială în parte situația din perioada antebelică, să sublinieze eforturile poporului nostru muncitor în refacerea și dezvoltarea economiei naționale, să evidențieze ansamblul de măsuri luate de partid în vederea dezvoltării armonioase a ramurilor industriale, precum și rezultatele obținute.

Capitolele VII—IX, autori: acad. prof. ing. Remus Răduleț și conf. ing. Nicolae Gheorghiu, ing. Nicolae Ionescu, prof. ing. Bujor Almășan, pun în lumină variatele resurse naturale de care dispune România, resurse care permit dezvoltarea complexă și multilaterală a economiei ei. Prin cifre și fapte concludente sînt reliefate schimbările structurale intervenite în balanța energetică a țării, se evidențiază necesitatea folosirii în proporție cît mai mare, pentru producerea energiei electrice, a combustibililor solizi inferiori și a resurselor hidroenergetice, celelalte resurse (petrol, gaze naturale și cărbuni superiori) fiind menite să servească înainte de toate pentru alte ramuri principale ale industriei, cum sînt chimia, siderurgia etc. unde sînt valorificate superior. O atenție deosebită se acordă planului de electrificare de 10 ani — îndeplinit înainte de termen și în condiții de eficiență superioară prevederilor inițiale.

În toate aceste capitole sînt relevate eforturile depuse de poporul nostru sub conducerea partidului în vastă acțiune de studiere, punere în valoare și valorificare superioară a resurselor naturale ale țării.

Un tablou destul de amănunțit al succeselelor obținute în ce privește dezvoltarea industriei siderurgice, precum și a industriei constructoare de mașini este redat în capitolele X—XI, elaborate de ing. Constantin Tuzu și ing. Gheorghe Rădoi.

Dezvoltarea industriei siderurgice — condiție esențială pentru dezvoltarea tuturor ramurilor economice — este analizată nu numai la nivelul ramurii, ci distinct în principalele sectoare ale acesteia, scoțindu-se în evidență creșterea producției de oțel (de la 284 000 de tone în 1938 la 2 700 000 de tone în 1963).

În 1963, volumul producției ramurii constructoare de mașini era de 17 ori mai mare decît în 1938. Aceasta înseamnă că, în anul 1963, întreprinderile constructoare de mașini au realizat în numai 20 de zile o producție egală cu cea din anul 1938 (pag. 450). Un loc însemnat în cadrul capitolului este rezervat problemei introducerii pe scară largă a progresului tehnic prin perfecționarea și asimilarea de noi tipuri de mașini și utilaje, precum și aplicarea pe scară largă a procedeelor tehnologice moderne. Legat de aceasta se subliniază marea importanță a industriei constructoare de mașini pentru reutilizarea cu mașini și instalații moderne a tuturor ramurilor economiei.

Chimia, ca una dintre principalele ramuri ale industriei grele, datorită preocupărilor permanente ale partidului și guvernului nostru, a cunoscut și cunoaște un progres rapid. Ca urmare, menționează ing. Mihail Florescu, autorul capitolului, nivelul producției chimice a fost în 1963 de 23 ori mai mare decît în 1938, ponderea industriei chimice crescînd de la 2,7 la sută în 1938 la 8,5 la sută în 1963 (pag. 519), țara noastră dispunînd astăzi de cele mai moderne ramuri ale chimiei. În anii construcției socialiste au intrat în funcțiune 32 de unități noi din toate ramu-

rile reprezentative ale industriei chimice, România fabricînd peste 5 500 de produse chimice.

În capitolele următoare ale lucrării sînt tratate, sub multiplele lor aspecte, problemele industriei lemnului, autor ing. Mihai Suder, și ale industriei materialelor de construcții, autor ing. Dumitru Mosora. În mod deosebit se relevă orientarea spre valorificarea superioară și complexă a masei lemnoase, precum și dezvoltarea de ansamblu a economiei forestiere. În ce privește industria materialelor de construcții, autorul subliniază cîteva dintre caracteristicile dezvoltării acestei ramuri: concentrarea producției în unități de mare capacitate, crearea de noi subramuri, distribuirea rațională pe tot cuprinsul țării a unităților producătoare, orientarea spre acele produse care au o eficiență ridicată și sînt solicitate tot mai mult în economia națională.

În capitolele XV și XVI, autori Alexandru Sencovici și Ianoș Fazekas, este analizată dezvoltarea ramurilor industriei ușoare și alimentare, sînt prezentate succesele dobîndite în creșterea producției bunurilor de consum. Atît pentru industria ușoară, cît și alimentară — se arată în lucrare — este caracteristică creșterea continuă și într-un ritm rapid a producției, concomitent cu îmbunătățirea calității produselor și lărgirea sortimentelor. Față de anul 1938, valoarea producției globale a industriei ușoare a crescut de aproape 10 ori.

„Industria României (1944—1964)” este o lucrare științifică valoroasă, care se impune cititorilor prin conținutul și tematica sa cuprinzătoare. Unele repetări, care puteau fi evitate — mai ales în ce privește folosirea cifrelor —, faptul că interdependența dintre ramurile industriei, locul și rolul lor în ansamblul economiei naționale și nemijlocit în cadrul industriei, precum și analiza mai profundă a calității produselor puteau să fie mai pe larg subliniate, nu diminuează meritul autorilor care au realizat o sinteză de proporții cu privire la dezvoltarea industriei României în cei 20 de ani care au trecut de la eliberare.

GH. TOMESCU

„AGRICULTURA ROMÂNIEI. 1944-1964“

Editura Agrosilvică, 1964, 390 pag.

În cei 20 de ani care au trecut de la eliberarea României de sub jugul fascist, agricultura țării noastre a cunoscut un salt fără precedent, ilustrat atît sub raportul relațiilor de producție din această ramură importantă a economiei naționale, cît și sub raportul creșterii rapide a forțelor de producție, a randamentului agriculturii. Lucrarea pe care o prezentăm, apărută sub redacția profesorului universitar Nicolae Giosan, profesorului universitar Bucur Schiopu, profesorului universitar David Davidescu, este rodul muncii științifice a unui larg colectiv de autori, oameni de știință, cadre cu munci de răspundere din Consiliul Superior al Agriculturii, cadre didactice din învățămîntul agricol superior etc. Lucrarea sintetizează schimbările structurale intervenite în economia agricolă a României în anii revoluției socialiste.

Autorii lucrării menționează de la început că realizările înfăptuite în domeniul agriculturii sînt indisolubil legate de succesele obținute în celelalte ramuri ale economiei naționale, de politica justă a P.M.R. de industrializare socialistă a țării. Partidul a considerat întotdeauna — subliniază tovarășul Mihail Dalea, președintele Consiliului Superior al Agriculturii, în cuvîntul introductiv al lucrării — că progresul României este în nemijlocită legătură cu înfăptuirea industrializării și că de puterea industrială a țării depind valorificarea cît mai deplină a resurselor sale economice și ridicarea nivelului de viață material și cultural al poporului.

Politica de industrializare socialistă, promovată cu consecvență de partid, a avut un rol hotărîtor în crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului, în victoria relațiilor de producție socialiste în întreaga economie națională. Justețea liniei politice a P.M.R. a fost confirmată prin încheierea procesului de cooperativizare a agriculturii

țării noastre în primăvara anului 1962.

Sintetizînd factorii care au determinat și care au concurat la înfăptuirea acestei mărețe victorii, autorii apreciază că încheierea cooperativizării a fost pregătită de întregul mers al dezvoltării economice, politice și sociale a țării, de industrializarea socialistă, de consolidarea alianței muncitorești-țărănești, de întărirea statului democrat-popular. Prezentării și analizării detaliate a acestor factori le este consacrată prima parte a lucrării intitulată „Victoria socialismului la sate, confirmarea strălucită a justeței politicii Partidului Muncitoresc Român“.

Bilanțul dezvoltării agriculturii în ultimii ani confirmă pe deplin caracterul științific creator al politicii Partidului Muncitoresc Român, demonstrează că încheierea cooperativizării agriculturii a deschis posibilități nelimitate avîntului forțelor de producție din agricultură, întăririi și dezvoltării întregii economii socialiste și creării unui belșug de produse agroalimentare.

Un scurt capitol al primei părți a lucrării se ocupă de reforma agrară din 1945, care a avut consecințe din ce în ce mai importante de ordin economic, politic și social pentru întreaga dezvoltare ulterioară a economiei țării noastre. Desființarea proprietății funciare moșierești și, o dată cu aceasta, a relațiilor feudale care persistau pînă atunci în economia națională a însemnat lichidarea principalei frîne care stătea în calea dezvoltării forțelor de producție din agricultură.

Referindu-se la necesitatea obiectivă a industrializării socialiste a țării, autorii se ocupă de procesul creării și dezvoltării unei puternice industrii constructoare de tractoare, mașini și utilaje agricole. Lipsa unei industrii proprii constructoare de mașini agricole a determinat în trecut o slabă înzestrare tehnică a agriculturii.

În analiza factorilor care au determinat înfăptuirea cu succes a cooperativizării și dezvoltării agriculturii românești, autorii pornesc în mod just de la politica Partidului Muncitoresc Român de industrializare socialistă a țării, apreciind că aceasta constituie singura cale care asigură progresul economic și social al țării.

În procesul industrializării socialiste s-a creat industria constructoare de

tractoare și mașini agricole, s-au construit numeroase fabrici și uzine, iar altele au fost profilate sau lărgite pentru producerea de mașini agricole. Alături de marea Uzină de tractoare din Brașov, care produce în serie mai multe tipuri de tractoare, autorii amintesc întreprinderea „Semănătoarea” din București, Fabrica „7 Noiembrie” din Craiova, Fabrica „Tehnometal” din Timișoara, „Bocșa Română”, fabrica din Ploiești ș.a.

Într-un capitol special, autorii analizează aspectele principale ale politicii partidului nostru de transformare socialistă a agriculturii: cointeressarea materială; cooperativa agricolă de producție, formă superioară de cooperare în producția agricolă socialistă; rolul deosebit al formelor simple de cooperare în atragerea țărănimii pe calea socialismului; politica P.M.R. de lichidare a exploatării omului de către om la sate; încheierea procesului de cooperativizare a agriculturii R.P.R.

În legătură cu principiul leninist al cointeressării materiale, autorii demonstrează convingător că în întreaga sa activitate de reorganizare socialistă a satului, partidul nostru a îmbinat politica de cointeressare a țărănimii muncitoare în creșterea producției agricole cu politica de cooperativizare a agriculturii. Folosind cu pricepere comunitatea de interese dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, pe care se întemeiază schimbul de mărfuri dintre oraș și sat în perioada de trecere de la capitalism la socialism, P.M.R. a luat un complex de măsuri prin care a asigurat lărgirea continuă a bazei economice a schimbului de mărfuri dintre industrie și agricultură și, o dată cu aceasta, îngrădirea chiaburimii și atragerea unui număr mereu crescând de țărani muncitori în forme de producție socialiste.

Autorii subliniază faptul că spre deosebire de perioada 1948—1953, cînd calea principală de formare a fondului central de produse agricole al statului a constituit-o sistemul cotelor obligatorii, după plenara C.C. al P.M.R. din 19—20 august 1953, ponderea cotelor obligatorii în formarea fondului central de produse agricole a încetat să mai fie predominantă. În aceste condiții, plenara C.C. al P.M.R. din decembrie 1956 a putut hotărî desființarea cotelor obligatorii la principalele produse agricole și trecerea la sistemul colectărilor și achizițiilor.

Unele trăsături principale ale procesului transformării socialiste a agricul-

turii în țara noastră sînt analizate succint, dar cu competență, în capitolul consacrat formeii superioare de cooperare în producția agricolă socialistă — cooperativa agricolă de producție și rolului deosebit al formelor simple de cooperare în atragerea țărănimii pe calea socialismului.

Autorii arată că o caracteristică a procesului de transformare socialistă a agriculturii la noi în țară a fost înaintarea treptată, continuă, pe măsura creării bazei tehnice-materiale și a pregătirii cadrelor necesare, a convingerii țărănimii că este în propriul ei interes material să treacă pe drumul agriculturii socialiste. Este reliefat faptul că transformarea socialistă a agriculturii a fost condiționată nu numai de făurirea bazei tehnice-materiale înaintate, ci și de munca politică îndreptată spre schimbarea conștiinței micilor producători de la sate, spre educarea țăranilor muncitori în spiritul muncii în comun, de convingerea lor, prin puterea exemplor practice, asupra superiorității gospodăriei socialiste. Adversar al spontaneității în construirea socialismului, partidul nostru a combătut cu hotărîre orice pripeală, subliniind că trecerea la agricultura socialistă este un proces treptat, care cere multă răbdare și atenție. Corespunzător acestei orientări, munca politică n-a avut un caracter de campanie, sezonier; ea a fost desfășurată de către organele și organizațiile de partid și de masă în mod permanent, cu răbdare și perseverență.

Analizînd procesul transformării socialiste a agriculturii țării noastre, autorii ajung la concluzia că unul dintre principalele merite ale politicii partidului în acest domeniu constă în aprecierea justă a rolului formelor simple de cooperare agricolă în trecerea țărănimii pe calea socialismului. Viața a confirmat că întovărășirile pentru lucrarea pămîntului în comun, folosind în acest scop mașinile statului, au constituit o adevărată școală, în care majoritatea țărănimii muncitoare s-a pregătit pentru cooperativa agricolă de producție. Datorită faptului că formele de întovărășire au fost largi, elastice, gospodăria țărănească a intrat în întovărășire cu suprafața de pămînt cu care a dorit, iar trecerea la organizarea muncii în comun și dezvoltarea proprietății obștești s-a făcut treptat.

Succesele obținute în procesul transformării socialiste a agriculturii, rolul deosebit al întovăririlor în cooperativizarea agriculturii țării — subliniază autorii, prezentând date statistice edificatoare — au demonstrat cu puterea faptelor caracterul dușmănos al liniei grupului fracționist Pauker-Luca, după care folosirea unor forme inferioare în cooperativizarea agriculturii ar fi fost, chipurile, o abatere de la marxism-leninism.

În încheierea primei părți a lucrării, autorii se ocupă de aspectele principale ale politicii P.M.R. de lichidare a exploatării omului de către om la sate, de încheierea procesului de cooperativizare și trecerea în masă a țărănimii la cooperativa agricolă de producție.

Partea a doua a lucrării pune la dispoziția cititorilor cifre, date, aprecieri cu privire la dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului în agricultură. În această parte a lucrării, ca și în următoarele, pe lângă cifrele furnizate de anualele statistice publicate, autorii folosesc și unele date interne ale Consiliului Superior al Agriculturii, ceea ce duce la creșterea valorii lucrării și din punct de vedere documentar, ajutând munca celor care se ocupă cu cercetarea problemelor agriculturii țării noastre.

Una dintre problemele importante, abordate în această parte a lucrării, o constituie folosirea rațională a fondului funciar. Demascând modul rapace în care clasele exploatare au folosit pământul, autorii arată efectul despăduririlor prădalnice care conjugate cu lipsa de grijă pentru lucrările de îmbunătățiri funciare au avut drept consecință nefastă degradarea unor suprafețe întinse de pământ arabil și de pășuni.

În lucrare se arată că, în contrast cu situația din trecut, în anii puterii populare au fost luate măsuri pentru lichidarea moștenirii grele în acest domeniu, subliniindu-se faptul că după instaurarea regimului democrat-popular, o dată cu reorganizarea socialistă a agriculturii, folosirea rațională a pământului, păstrarea și ridicarea fertilității lui au devenit o problemă de stat, o problemă a întregului popor.

Paralel cu aceasta se acordă o grijă deosebită sporirii suprafețelor agricole

prin lucrări de îndiguire și desecări. Autorii demonstrează că, pe baza unor studii întreprinse până acum, din suprafața de peste 3 milioane hectare de terenuri inundabile și cu exces de umiditate din zona inundabilă a Dunării și a râurilor interioare, mai mult de două milioane și jumătate de hectare vor putea fi ameliorate pentru agricultură prin îndiguiri, desecări etc.

În procesul de făurire și dezvoltare a bazei tehnice-materiale a agriculturii, pe lângă înzestrarea agriculturii cu tractoare și mașini agricole un rol de cea mai mare importanță revine chimizării, utilizării pe scară largă a îngrășămintelor, lărgirii sortimentelor lor, folosirii produselor chimice pentru combaterea dăunătorilor din agricultură. Ilustrând preocuparea constantă a partidului nostru pe această linie pentru dezvoltarea intensivă a agriculturii socialiste, autorii se ocupă în paragrafe speciale de dezvoltarea fără precedent a industriei chimice românești, de producția autohtonă de îngrășăminte chimice, antidăunători etc.; corectarea unor însușiri chimice nefavorabile ale solului; mijloacele chimice de protecție a plantelor; combaterea chimică a buruienilor; producția de substanțe stimulative, de substanțe chimice de uz veterinar și alte produse chimice pentru agricultură.

Politica P.M.R. de construire și dezvoltare a bazei tehnice-materiale a agriculturii este marcată, totodată, prin grija și eforturile pentru asigurarea agriculturii cu semințe de soi, material sădător și animale de rasă, prin creșterea masivă a investițiilor și fondurilor fixe în această ramură a economiei naționale. Cu multă competență autorii analizează evoluția investițiilor în agricultură, eficiența economică a acestora și definesc obiectivele politicii de investiții în domeniul agriculturii.

Partea a treia a lucrării este consacrată dezvoltării producției agricole în anii puterii populare. Rînd pe rînd, cititorul urmărește cu interes aspecte privind dezvoltarea producției culturilor de cîmp, producției hortiviticele și bazei furajere.

În încheierea acestei părți, autorii prezintă un bilanț edificator privind

dinamica creșterii producției globale a agriculturii, accelerată pe măsura cooperativizării acesteia, a producției-marfă, precum și probleme ale fondului central de produse agricole al statului.

Un mare interes prezintă și partea a patra a lucrării, intitulată: „Consolidarea economică-organizatorică a întreprinderilor agricole socialiste din R.P.R.”. Pe lângă faptul că autorii fac o sinteză reușită a ceea ce s-a publicat pînă acum în acest domeniu, sînt prezentate date și fapte noi cu privire la proprietatea statului în agricultură în prima etapă a revoluției populare, momentele principale ale formării și dezvoltării proprietății agricole socialiste. În mod istoric este analizat procesul apariției și dezvoltării gospodăriilor agricole de stat, a stațiunilor de mașini și tractoare, rolul sectorului socialist de stat în dezvoltarea agriculturii țării, în dezvoltarea și consolidarea economică-organizatorică a cooperativelor agricole de producție.

În sfîrșit, ultima parte a lucrării se ocupă cu dezvoltarea cercetărilor științifice, a învățămîntului agricol și conducerea agriculturii.

Marcind rezultatele obținute în cercetarea științifică agricolă din țara noastră în anii regimului democrat-popular, autorii le compară cu ceea ce s-a putut realiza în trecut în acest domeniu, ca rezultat al pasiunii și sacrificiului unor savanți progresiști și oameni de știință români.

Ocupîndu-se de organizarea și extinderea cercetărilor științifice în domeniul agriculturii, potrivit nevoilor practice și cerințelor transformării socialiste a satului, sînt arătate noile institute de cercetare create în anii regimului democrat-popular și rezultatele obținute în domeniul cercetării științifice agricole românești.

Alte capitole ale părții finale sînt consacrate prezentării unor aspecte esențiale ale activității statului nostru democrat-popular pe linia asigurării agriculturii cu cadre de specialiști, dezvoltării învățămîntului agricol în țara noastră. Pentru a demonstra grija permanentă manifestată în domeniul pre-

gătirii cadrelor de specialiști în agricultură, autorii subliniază că în timp ce în trecut, în cursul a trei decenii (1908-1938), s-au pregătit 3 667 de absolvenți ai facultăților agricole, după eliberare, numai în anii 1952-1954, de exemplu, au fost pregătiți 4 633 de ingineri și medici veterinari. În anii 1951-1964 numărul total al acestora a fost de circa 15 000.

Referindu-se la problemele reorganizării conducerii agriculturii, la experiența partidului nostru în acest domeniu, autorii se ocupă de conținutul noului sistem de conducere a agriculturii, structura organizatorică a acestuia, de atribuțiile, metodele și stilul de muncă al organelor de conducere a agriculturii.

Ca un corolar al întregii activități neobosite desfășurate de partid și de statul democrat-popular pentru făurirea relațiilor de producție socialiste la sate, al eforturilor depuse de țărănimea muncitoare pentru creșterea producției agricole etc., viața țăranilor muncitori din țara noastră este schimbată radical față de trecut, cînd erau exploatați și umiliți de stăpînirea burghezo-moșierească. Acum — subliniază autorii — țăranii se bucură din plin de roadele muncii unite și ale sprijinului frățesc primit din partea clasei muncitoare.

Lucrarea reprezintă o contribuție științifică importantă la cunoașterea schimbărilor structurale ce au avut loc în viața satelor patriei noastre. Considerăm că ea ar fi avut însă de cîștigat dacă bilanțul succeselor obținute pe linia construirii socialismului la sate ar fi fost întregit cu unele aprecieri mai largi privind locul pe care agricultura îl ocupă astăzi în economia noastră națională, precum și perspectivele ei de viitor. Succesiunea logică a părților componente ale lucrării și în cadrul acestora a capitolelor conferă volumului un grad înalt de claritate. Bogat ilustrată, scrisă într-un limbaj plăcut și accesibil, asigurînd permanent o prezentare comparativă a realizărilor obținute față de situația din trecut, lucrarea se adresează unui cerc larg de cititori și specialiști din agricultură.

C. BĂRBULESCU

„STUDII ȘI ARTICOLE DE ISTORIE“ vol. V

Editura științifică, 1963, 534 pag.

De curînd, a apărut volumul al V-lea de „Studii și articole de istorie“, publicație editată de Societatea de științe istorice și filologice din R.P.R. Volumul cuprinde o serie de lucrări, care, în majoritatea lor, se ocupă cu tratarea unor probleme de istorie, pe plan local sau regional, începînd cu orînduirea sclavagistă și pînă în 1945.*

Studiile și articolele de istorie modernă și contemporană, înmănunchate în volum, sînt axate în bună parte pe unele probleme ale mișcării muncitorești din țara noastră și, îndeosebi, pe aspecte concrete ale luptei împotriva exploatarei capitaliste.

În această ordine de idei, remarcăm studiul semnat de N. Petrovici, N. G. Munteanu, L. Fodor, intitulat: „Acțiuni ale muncitorilor ceferiști din Iași, Cluj și Galați în ianuarie — februarie 1933“.

* Întrucît ne ocupăm numai de probleme ale istoriei mișcării muncitorești abordate în culegere, menționăm celelalte lucrări cuprinse în volum: Acad. P. Constantinescu-Iași: „Prima citaliște bulgară din București“; Flaminio Mirșu: „Contribuții la cunoașterea vieții dacilor de pe valea superioară a râului Dimbovița“; Alexandru I. Gonta: „Despre orașul moldovenesc în veacul al XV-lea — locuitorii și starea lor socială“; Carol Gollner: „Din lupta țărănimii române și secuiești împotriva înființării graniței militare (1762—1765)“; Mauriciu Kandel: „Aspecte economico-sociale din fosta raia a Giurgului la 1829“; Liuba Iancovici: „Statutul lucrătorilor de la ocele din Țara Românească din anul 1832“; Ilie Corjșu: „Achiziția produselor agricole pentru export, o nouă formă de exploatare a clăcășimii din Țara Românească (1831—1848)“; Al. Bărbat: „Lupta românilor pentru înființarea unei tipografii la Brașov în 1850—1851“; Gh. Untaru: „Situația țărănimii putنے sub regimul așezămîntului lui Grigore Alex. Ghica“; Gh. Platon: „Cu privire la evoluția rezervelor feudale în Moldova de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea pînă la legea rurală din 1864“; Aurel Tîntă: „Unirea Principatelor oglindită în „*Temesvarer Zeitung*“ (1859)“; G. G. Florescu: „Rolul și activitatea Agenției Principatelor Unite la Constantinopol (1859—1866)“; Ion Nania: „Contribuții la problema localizării luptei de la Rovine“; N. Popescu-Optași: „„Obrocarii“ Slatinei“; Sava Iancovici: „Revolta unor arnăuți în 1819“; Ion Ciintă: „Unele aspecte ale staționării trupelor austriece în orașul Bacău (1854—1857)“; N. Mocioiu: „Din istoria economică, politică și socială a orașului și județului Brăila în anii unirii Principatelor“; I. Dîrdală: „România și răscoalele sîrbești din anii 1875—1876“.

Subliniind însemnătatea acestui moment important din istoria luptelor proletariatului din țara noastră, autorii arată că acțiunile muncitorilor ceferiști din Galați, Cluj, Iași și din alte centre feroviare, parte integrantă a luptelor proletariatului din ianuarie — februarie 1933, au fost generate de aceleași cauze care au ridicat la luptă puternicul detașament al muncitorilor ceferiști din Capitală și al petroliștilor din Valea Prahovei.

Luptele glorioase ale muncitorilor ceferiști și petroliști din 1933, cu care s-au solidarizat muncitorii din celelalte ramuri industriale, funcționarii, micii meșteșugari etc., au exercitat o înrîurire profundă asupra întregii dezvoltări a mișcării revoluționare din țara noastră, au frînat ofensiva capitalistă împotriva condițiilor de muncă și de viață ale oamenilor muncii, au însuflețit forțele democratice, au întîrziat cu un șir de ani fascizarea țării și au contribuit la creșterea conștiinței politice și la îmbogățirea experienței de luptă a proletariatului. Au crescut influența și autoritatea partidului, numeroși muncitori din marea industrie, care au stat în fruntea acestor lupte, au intrat în rîndurile lui, îmbunătățindu-i compoziția socială și întărindu-i legăturile cu clasa muncitoare.

În articolul: „Din lupta țărănimii muncitoare din Banat condusă de P.C.R. pentru înfăptuirea reformei agrare din 1945“, Gh. I. Oancea — după ce arată, pe bază de date și fapte concrete, situația grea a țărănimii din Banat în timpul regimului burghezo-moșieresc, situație identică, de altfel, cu a întregii țărănimii din România, și faptul că reforma agrară din 1921 nu a rezolvat problema maselor de bază țărănești — subliniază că în etapa istorică a revoluției populare din țara noastră, care a urmat marelui eveniment din august 1944, se impunea, între alte sarcini imediate ce trebuiau rezolvate de către P.C.R., reforma agrară — sarcină esențială a desăvîrșirii revoluției burghezo-democratice.

Folosind date statistice, autorul arată că în anul 1944, în județul Timiș-Torontal, 177 011 țărani (87,39% din totalul de proprietari agricoli) posedau doar 400 169 de iugăre, ceea ce reprezenta 33,52% din suprafața arabilă. Restul de 859 968 de

jugăre, care reprezentau 66,48% din suprafața totală arabilă, era deținut de moșieri și chiaburi, care reprezentau numai 12,61% din populația agricolă.

De aceea, exproprierea fără plată și împărțirea pământurilor moșierești în folosul țărănimii muncitoare reprezenta — în Banat ca și în restul țării — un act de dreptate socială, pe lângă însemnătatea sa politică. Scoțind în evidență însemnătatea și rolul comitetelor locale de improprietărire și zdrobirea rezistenței înverșunate a moșierilor, care căutau pe orice cale să se sustragă de la expropriere, autorul subliniază ajutorul frățesc pe care țăranii l-au primit din partea muncitorilor din centrele industriale ale Banatului, atât în înfăptuirea reformei agrare, cât și prin donarea și repararea uneltelor agricole.

Două dintre articolele cuprinse în volum se ocupă de lupta desfășurată de muncitorii din Banat și regiunea Sibiului în anii 1920 și respectiv 1917—1924, împotriva exploatării capitaliste, pentru obținerea unor condiții mai bune de muncă și viață.

William Marin, în articolul „Mișcări greviste din Banat în perioada premergătoare grevei generale din octombrie 1920 (aprilie-octombrie 1920)“, arată că ascuțirea contradicțiilor economice, sociale și politice care au avut loc în timpul primului război mondial și în primii ani postbelici a dus la o intensificare fără precedent a luptei de clasă în întreaga țară, inclusiv în Banat. În cursul anului 1920, avântul revoluționar al maselor populare a continuat să crească, una din formele principale de manifestare a combativității muncitorilor constituind-o valul de greve care a culminat cu greva generală din 23—26 august.

Urmărind luptele greviste din Banat, începând din aprilie și pînă în iulie, terminate, în majoritate, cu victorii ale greviștilor, autorul se oprește mai îndelung asupra grevei generale de la sfîrșitul lunii august, care a avut un pronunțat caracter politic, ea fiind îndreptată, în primul rînd, împotriva abuzurilor și samavolniciilor autorităților locale burghezo-moșierești.

În încheierea articolului, autorul subliniază că deși muncitorii nu au obținut satisfacerea tuturor revendicărilor, ciocnirea puternică cu exploatarea și cu aparatul lor represiv a constituit pentru muncitorii timișoreni și din alte centre industriale ale regiunii o adevărată școală a luptei de clasă, care le-a îmbogățit experiența, le-a călit conști-

ința de clasă, a fost o pregătire importantă pentru marea bătălie care avea să urmeze — greva generală a întregului proletariat din România, din octombrie același an.

În ceea ce privește articolul: „Aspecte din lupta clasei muncitoare din Sibiu și împrejurimi în anii 1917—1924“, Eugen și Elena Onu, după ce arată, pe bază de date concrete, că orașul Sibiu avea o veche tradiție în ceea ce privește lupta revoluționară a maselor, prezintă unele aspecte din acțiunile desfășurate de muncitorii sibiieni în decursul celor 8 ani care fac obiectul temei.

Aducînd fapte extrase exclusiv din presa vremii și lucrări publicate, autorii enumeră acțiunile desfășurate de muncitorii din Sibiu — greve, demonstrații, întruniri, proteste —, încheind cu greva generală a metalurgistilor din 1923, care a durat mai bine de 2 luni.

Paralel cu aceasta, autorii se ocupă și de procesul de organizare a muncitorimii sibiene, evidențiind, totodată, faptul că orașul Sibiu a găzduit o serie de congrese și conferințe ale P.S.D. sau ale sindicatelor, în cadrul cărora s-a făcut simțită și prezența oamenilor muncii din Sibiu.

Concepția articolului, modul de a pune uneori problemele și structura sa, sub nivelul exigențelor științifice, face ca el să constituie o notă discordantă cu celelalte materiale cuprinse în volum.

Date interesante despre acțiunile muncitorești din Hunedoara împotriva exploatării capitaliste se găsesc în articolul semnat de Mircea Valea și Constantin Enea, intitulat: „Din lupta muncitorimii hunedorene condusă de P.C.R. în anii stabilizării relative a capitalismului (1923—1928)“.

Bazîndu-și articolul pe o serie de date extrase din arhivele locale, autorii arată că situația grea a muncitorilor din fostul județ Hunedoara: șomajul, scăderea salariilor, bolile și mizeria, împletite cu lipsa de drepturi politice a muncitorilor, au făcut din fostul județ Hunedoara teatrul unor frămîntări revoluționare neîntrerupte.

Luptele greviste care s-au desfășurat la Societatea auriferă „Ruda 12 Apostoli“ din Brad, în decembrie 1924, la Societatea auriferă „Toplița-Măgura-Concordia“ cu sediul la Băița, în martie 1925, la Întreprinderile forestiere „S. A. Cluj“ din Leșnic-Vețel, în 8 aprilie 1925, și la Uzina metalurgică din Călan, în iulie 1926, se înscriu în șirul

multor bătălii de clasă care au avut loc în această perioadă.

Acțiunile greviste care au avut loc în acești ani în fostul județ Hunedoara au culminat cu greva minerilor din Valea Jiului din 3 mai — 1 iunie 1928. Luptele greviste ale proletariatului hunedorean, conchid autorii, au constituit o manifestare deschisă a clasei muncitoare, condusă de P.C.R., împotriva ofensivei patronale.

În studiul său, intitulat: „Începuturile luptei pentru emanciparea femeii în România (secolul al XIX-lea)”, P. Cîncea scoate în evidență faptul că primii propagandiști consecvenți ai unei reale emancipări economice, intelectuale, juridice și politice a femeii în România au fost socialiștii din secolul al XIX-lea. Ridicându-se împotriva poziției retrograde a burgheziei și moșierimii, care căutau să țină femeia în afara oricăror drepturi, conștienți de importanța rezolvării problemei emancipării femeii pentru succesul luptei de eliberare socială, socialiștii au inițiat, din deceniul al optulea al secolului al XIX-lea, o susținută propagandă în acest sens.

Crearea P.S.D.M.R., se arată în articol, a marcat un moment important în lupta pentru emanciparea femeii, deoarece acesta a fost primul partid politic din România care a înscris în programul său egalizarea drepturilor ambelor sexe.

Propaganda socialistă a avut ecou în rîndurile femeilor muncitoare, efectele vizibile simțindu-se în deceniul al zecelea, cînd s-au remarcat progresele organizării în rîndurile muncitoarelor, larga lor participare la mișcarea grevistă, precum și integrarea multor femei în mișcarea socialistă.

În încheiere, autoarea subliniază că numai instaurarea puterii muncitorilor și țăranilor a pus capăt definitiv stării de inegalitate și de umilință în care era ținută femeia în regimul burghezo-moșieresc, a statornicit deplina egalitate în drepturi a femeii.

Date interesante privind conținutul unuia dintre ziarele și revistele antifasciste, apărute în anii de ilegalitate a P.C.R., aduce Maria Turzai în comunicarea: „Revista antifascistă «Alte zări»”. Apărută la sfîrșitul anului 1933 la Cluj, cu subtitlul „publicație periodică împotriva fascismului și a războiului”, ca organ al Comitetului regional antifascist pentru Transilvania, revista avea

ca scop să analizeze și să demaște aspectele fascismului în România. Ea a acordat, de asemenea, o atenție deosebită demascării fascismului german, precum și mobilizării la luptă a muncitorilor și țăranilor din Transilvania.

Caracterul revistei a atras atenția autorităților burghezo-moșierești. După apariția a numai două numere (26 noiembrie și 10 decembrie 1933) revista a fost interzisă.

Remarcăm, ca fiind deosebit de interesante și în același timp foarte utile, în special pentru cadrele didactice, cele două comunicări cu care volumul se încheie, și anume: „Probleme de educație ideologică-politică în școală”, de Ion Dragomirescu, și „Lupta pentru pace și prietenie între popoare la orele de istorie”, de Tatiana Antonescu-Ciocirliu.

Profesorul de istorie, prin specificul pe care îl prezintă știința istorică, prin caracterul ei combativ, militant, are condiții dintre cele mai bune — ca de altfel și profesorii de limbă și literatură română, de geografie — pentru a face elevilor educație patriotică. De aceea, prezentarea științifică, partinică și combativă a istoriei în școală trebuie să constituie o preocupare permanentă pentru profesorul de istorie, o sarcină de mare răspundere în formarea conștiinței socialiste a tinerilor cetățeni, bazate pe faptele glorioase din trecutul istoric de luptă al poporului român pentru independență națională și progres social.

Tot atât de importantă, se subliniază în cea de-a doua comunicare, este și educarea elevilor în spiritul păcii și prieteniei între popoare, sarcină de mare răspundere a școlii în țara noastră. În măsura în care profesorul de istorie va forma la elevi o concepție științifică asupra războiului și a păcii, aceștia sînt în situația de a înțelege că în zilele noastre, prin lupta maselor populare pentru pace, războiul poate fi preîntîmpinat, că e posibilă conviețuirea pașnică. Trebuie adăugat însă, că atîta timp cît în lume mai există forțe care urzesc războaie imperialiste, este necesar ca în cadrul învățămîntului acest lucru să fie sesizat cu atenție și cu hotărîre.

Cu toate că studiile și comunicările cuprinse în culegere tratează, în cea

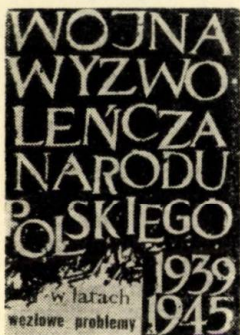
mai mare parte, o serie de probleme pe plan local sau regional, autorii încearcă, și în bună măsură reușesc, să integreze subiectele în procesul general al istoriei României. Prezentate într-o formă atractivă, cea mai mare parte din articolele cuprinse în culegere reușesc să valorifice un bogat și variat material arhivistic.

Alături de celelalte patru volume apărute, volumul V de „Studii și articole de istorie”, antrenând în munca de cercetare un număr însemnat de cercetători din diverse regiuni ale țării, aduce o contribuție la cunoașterea aspectelor locale ale istoriei patriei noastre.

V. PETRIȘOR

Tadeusz Rawski, Zdzisław Stapor, Jan Zamojski:
„Războiul de eliberare a poporului polonez în anii 1939-1945.
Probleme fundamentale“

Editura Ministerului Apărării Naționale, Varșovia, 1963, 756 pag.

Lucrarea istoricilor polonezi Tadeusz Rawski, Zdzisław Stapor și Jan Zamojski constituie o prezentare a celor mai importante probleme ale războiului de eliberare dus de poporul polonez în anii 1939—1945. Concepind-o ca pe o lucrare de

sinteză, autorii nu s-au limitat în tratarea ei doar la simpla prezentare a efortului militar al poporului polonez în cel de-al doilea război mondial, ci au analizat fenomenele războiului de eliberare atît din punct de vedere al semnificației lor pentru dobîndirea independenței Poloniei, cit și al luptei pentru eliberarea socială a poporului polonez.

Pentru întocmirea lucrării, autorii au folosit o largă documentare de arhivă, cit și materiale publicate atît în țările socialiste, cit și în cele capitaliste.

Conținînd 5 părți și 36 de capitole, fiecare dintre părți reprezentînd o anumită perioadă a războiului, lucrarea este precedată de o introducere largă, intitulată: „Pe drumul către cel de-al doilea război mondial” în care sînt analizate premisele acestui război, cauzele lui principale (subliniînd-se înainte de toate acțiunile agresive ale hitleriștilor, politica mîuncheneză și urmările ei), precum și structura efectivelor militare poloneze și starea lor de pregătire în ajunul izbucnirii războiului.

În prima parte a lucrării este demascată politica duplicitară a puterilor apusene, de cedare treptată în fața pretențiilor lui Hitler, politică soldată cu incorporarea Austriei și dezmembrarea Cehoslovaciei, iar mai tirziu cu cîmpirea Poloniei de către Germania hitleristă. Legat de aceasta, autorii prezintă politica guvernului burghezo-moșieresc din Polonia ca o politică de neglijare și trădare a intereselor poporului polonez. „Activitatea economică, orientarea politicii economice a claselor dominante din Polonia nu au asigurat redresarea substanțială a situației economice a țării și ceea ce decurge de aci a bazei materiale necesare dezvoltării capacității sale de apărare”¹. Diplomația guvernului polonez al sanației — se arată în continuare — „... a urmărit întărirea orientării antisovietice și anticehoslovace în cadrul politicii României și Ungariei, manifestîndu-și acordul său cu poziția Germaniei în această problemă. Pe acest teren, ea a obținut succese fie numai prin aceea că a contribuit la înlăturarea ministrului de externe român Titulescu, adeptul securității colective cu participarea U.R.S.S., precum și adversarul apropierei de Germania. Acest gen de «succese» au înlesnit, în consecință, penetrarea și întărirea influenței hitleriste în politica României și Ungariei, lovînd, în același timp, în interesele întăririi capacită-

¹ Tadeusz Rawski, Zdzisław Stapor, Jan Zamojski: „Războiul de eliberare a poporului polonez în anii 1939—1945. Probleme fundamentale”. Editura Ministerului Apărării Naționale, Varșovia, 1963, pag. 29. În continuare, trimerile la această lucrare se vor da în text.

ții de apărare a Poloniei" (pag. 50). Toate acestea au făcut ca politica externă promovată de guvernul Poloniei în această perioadă „să ducă Polonia în stare de izolare internațională și singurătate în fața agresiunii hitleriste" (pag. 55).

În continuare, după ce se analizează sistemul alianțelor militare încheiate de Polonia în această perioadă, în lucrare se apreciază stadiul capacității de apărare a Poloniei în ajunul agresiunii Germaniei hitleriste, se arată, în mod convingător, că în anii care au precedat agresiunea hitleristă singurul exponent al intereselor vitale ale maselor populare și al forțelor sociale, adversar decis al guvernului burghezo-moșieresc al sanației a fost Partidul Comunist Polonez (pag. 71).

Trecind la analiza desfășurării primelor operații militare, în septembrie 1939, autorii apreciază că agresiunea a găsit Polonia cu totul nepregătită pentru a opune o rezistență eficientă atacului. Înzestrată slab din punct de vedere tehnic, avînd o conducere nepregătită, armata poloneză a fost în scurt timp învinsă.

Arătînd că Marea Britanie și Franța s-au mărginit doar de a declara formal război Germaniei, fără să asigure un ajutor militar eficient, autorii subliniază că în ceea ce privește România, deși și-a declarat neutralitatea, ea și-a exprimat acordul pentru trecerea prin teritoriul său a materialelor de război destinate Poloniei și a dat posibilitate refugiaților polonezi de a se statornici pe teritoriul țării noastre.

În aceste condiții, înfringerea politică și militară a statului burghezo-moșieresc polonez în septembrie 1939 — se spune în concluzia primei părți a lucrării — a însemnat înainte de toate un eșec al politicii interne și externe — în esență antinațională — a claselor dominante, în special a celor mai retrograde grupări care guvernau Polonia în acea perioadă. Aceasta a însemnat totodată o înfringere tragică general-națională. Bilanțul pierderilor militare suferite de Polonia, în campania din 1939, constă — după date incomplete — în moartea a cca. 66 000 de ostași, între care 2 000 de ofițeri; totodată, cca. 135 000 de militari au fost răniți, iar cca. 350 000 au fost făcuți prizonieri (pag. 130).

În a doua parte a lucrării este reliefată situația tragică a poporului polonez sub ocupația hitleristă, precum

și începutul închegării mișcării de rezistență în țară. După ce precizează că „centrul principal al vieții politice și al activității de eliberare a poporului a fost, prin natura lucrurilor, țara", autorii lucrării caracterizează activitatea de atunci a emigrației poloneze din U.R.S.S., Franța și Anglia.

Caracterizînd transformările care au avut loc în conștiința societății poloneze în decursul primilor ani de ocupație, lucrarea rezervă mult spațiu problemei formării celor două curente în lupta de eliberare, precum și tendințelor cercurilor burgheze de a păstra cu orice preț hegemonia lor în conducerea luptei conspirative.

Partea a III-a a lucrării este dedicată analizei procesului trecerii maselor populare la războiul revoluționar de eliberare. Aci este analizat noul raport de forțe intervenit în urma izbucnirii războiului germano-sovietic. În ce privește războiul, cu toate că scopurile inițiale și finale ale puterilor apusene au fost diferite de cele ale Uniunii Sovietice, pericolul real, precum și nevoile curente ale luptei împotriva dușmanului comun au contribuit la formarea coaliției antihitleriste în care au intrat țări cu orînduirii sociale diferite, dar al căror scop era apropiat. „Formarea coaliției antihitleriste și participarea la ea a U.R.S.S. au fost un eveniment important pentru mersul celui de-al doilea război mondial, atît din punct de vedere militar, cît și politico-social" (pag. 216).

Unul din capitolele acestei părți a lucrării este dedicat sublinierii importanței istorice a creării Partidului Muncitoresc Polonez, analizei concepției sale de luptă realizată de forța sa armată — Garda populară —, transformată mai tîrziu în Armata populară. În jurul Partidului Muncitoresc Polonez și al Gărzii populare a început, în anul 1943, să se formeze frontul național de luptă cu ocupanții la care au participat membrii tuturor celorlalte organizații care, în pofida concepțiilor conducerii lor politice, au pus pe primul plan destinele poporului. Viața a arătat tot mai clar ineficacitatea tacticii „așteptării cu arma la picior" promovată de cercurile reacționare din țară și din emigrație și a confirmat teza necesității luptei armate cu ocupanții, teză ce aparținea liniei politice a P.M.P. și activității desfășurate de Garda populară (pag. 297).

În lucrare este prezentat, de asemenea, procesul organizării de către comu-

niștii polonezi aflați pe teritoriul U.R.S.S. a Uniunii Patrioților Polonezi (U.P.P.), precum și crearea, pe același teritoriu, a forțelor militare poloneze regulate care, alături de Armata sovietică, au luptat cu spirit de sacrificiu pentru eliberarea Poloniei de sub cîmpul de război hitlerist.

În următoarea parte a lucrării, pe fundalul raportului de forțe din lume, care se schimba tot mai mult, ca urmare a victoriilor Armatei sovietice, autorii prezintă procesul de consolidare a frontului general național de luptă împotriva ocupanților hitleriști și rolul conducător al P.M.P. în cadrul acestuia. Este subliniată și minuțios argumentată teza că lupta dirză cu arma în mînă dusă cu ocupanții și sprijinirea ei de către masele largi ale poporului au spulberat visul reacțiunii de reinstaurare a orînduirii burgheze în Polonia.

Un spațiu larg este acordat în această parte a lucrării activității desfășurate de Uniunea Patrioților Polonezi pe teritoriul U.R.S.S. în vederea reorganizării forțelor armate poloneze. Cu multe detalii este elucidat apoi momentul creării Consiliului Național al Țării (C.N.Ț.) — primul parlament conspirativ polonez. Primul act legislativ al C.N.Ț., se arată în lucrare, a fost decretul de înființare în condiții conspirative a Armatei populare ca forță armată de bază a poporului polonez (pag. 361).

Procesul de raliere a forțelor de stînga din țară cu efectivele poloneze aflate în U.R.S.S. este și el amplu descris. Autorii relevă îndeosebi activitatea desfășurată de delegația trimisă de C.N.Ț. în U.R.S.S., în martie 1944, în urma căreia U.P.P. din U.R.S.S. a recunoscut C.N.Ț. ca singurul organ reprezentativ al poporului polonez.

În condițiile întăririi tendințelor reacționare în cadrul conducerii „taberei londoneze” a emigrației și a creșterii dușmăniei acesteia față de Uniunea Sovietică — se arată în concluzia acestei părți a lucrării —, inițiativa politică și de stat a preluat-o Partidul Muncitoresc Polonez. Împreună cu grupările populare și democratice, P.M.P. a contribuit la formarea frontului național de luptă pentru eliberarea țării, la întemeierea unei reprezentanțe conspirative a poporului, independentă de tabăra burgheză, anume C.N.Ț., și a forței sale armate — Armata populară (pag. 423).

Partea finală a lucrării analizează ultima fază a războiului, aceea a eliberării victorioase. „În cursul campaniei din vara și toamna anului 1944 — subliniază

autorii — Armata sovietică a curățat aproape în întregime (cu excepția unei părți a Letoniei) teritoriul sovietic de ocupația hitleristă, a mutat teatrul operațiilor militare în afara granițelor U.R.S.S., a început eliberarea Poloniei și, ajungînd la Carpați, a dezvoltat operațiile militare pe teritoriul României, Bulgariei, Ungariei și Iugoslaviei. Guvernele nou formate ale României (în urma insurecției antifasciste din august 1944 — n.n.) și Bulgariei, iar la sfîrșitul anului și ale Ungariei au declarat război Germaniei hitleriste. Armatele acestor țări, de asemenea cele ale Iugoslaviei populare și Cehoslovaciei, au participat la operațiile de eliberare duse de Armata sovietică; în acest fel, succesele militare ale Armatei sovietice au devenit un factor favorizant pentru forțele care au înfăptuit o schimbare esențială în structura politică a acestei părți a Europei, ceea ce la rîndul său a contribuit pozitiv la lărgirea posibilităților Comandamentului sovietic suprem de a conduce operațiile militare” (pag. 427).

Ca rezultat firesc al realizării practice a programului social-politic al P.M.P. și ca urmare a victoriilor Armatei sovietice și ale Armatei poloneze, care lupta alături de ea, a avut loc renașterea Poloniei ca stat popular.

Imediat după trecerea Armatei sovietice pe teritoriul polonez, C.N.Ț. a constituit, la 21 iulie 1944, Comitetul Polonez al Eliberării Naționale (C.P.E.N.) ca organ provizoriu al puterii executive, în vederea conducerii luptei de eliberare a poporului, de cucerire a independenței și de refacere a statului polonez. În componența C.P.E.N. au intrat reprezentanți ai Partidului Muncitoresc Polonez, ai Partidului Socialiștilor Polonezi, ai Partidului Popular (țărănesc) și ai Partidului Democrat (pag. 453).

Un spațiu larg se acordă în această parte a lucrării prezentării procesului de închegare a Armatei populare poloneze ca forță armată a noului stat polonez. „Prin decretul din ziua de 21 iulie 1944, C.N.Ț. a preluat conducerea asupra Armatei poloneze din U.R.S.S. și, unind-o cu Armata populară din țară (fosta armată conspirativă a C.N.Ț.), a creat Armata poloneză unitară” (pag. 473), care, ca urmare a muncii intense desfășurate de P.M.P. și de C.P.E.N., număra la data de 31 decembrie 1944 peste 200 000 de ostași. Noua Armată populară a participat activ la păstrarea ordinii publice și întărirea securității noului stat.

Unul din capitolele acestei părți este dedicat analizării pe larg a condițiilor în care a izbucnit răscoala din Varșovia și a cauzelor înfringerii ei.

Lucrarea prezintă în continuare detaliat desfășurarea luptei de partizani pe teritoriile poloneze, în special în a doua jumătate a anului 1944, precum și participarea soldaților polonezi la lupta împotriva Germaniei hitleriste pe teatrele operațiilor militare din apus.

Apoi, un spațiu larg este rezervat descrierii amănunțite a ofensivei Armatei sovietice din iarna anului 1944 și din primăvara anului 1945. În primăvara anului 1945, războiul în Europa se apropia de sfârșit. Pe frontul sovieto-german, Armata sovietică, precum și forțele armate care cooperau cu ea — poloneze, cehoslovace, române, bulgare și iugoslave — luptau cu armatele germane pe un front uriaș, ce se întindea de la Marea Baltică până la Marea Adriatică (pag. 618). În etapa finală a celui de-al doilea război mondial, Armata populară poloneză număra 400 000 de ostași, dintre care 200 000 formau unitățile operative.

După ce prezintă pierderile uriașe de vieți omenești, victime ale politicii naziste de exterminare a altor popoare, și

de bunuri materiale, în încheiere, aflăm și de soarta forțelor armate poloneze din apus; ele au fost dizolvate în emigrație, o parte a ostașilor (peste 100 000) întorcându-se în țară ca repatriați.

În ansamblul său, lucrarea aduce multe date și aprecieri. Unele dintre ele — așa cum recunosc autorii înșiși — ar mai fi trebuit prelucrate, îmbogățite.

Lucrarea reușește însă în întregul ei să dea o imagine cuprinzătoare a luptei pline de abnegație, dusă cu prețul multor sacrificii de poporul polonez împotriva cotropitorilor, date noi și mai ales interpretări și concluzii interesante.

Lupta poporului polonez în timpul celui de-al doilea război mondial a marcat finalul activității sale îndelungate pentru eliberarea națională și socială. „De-a lungul a aproape două veacuri — se arată în lucrare — problema independenței și suveranității de stat a fost o sarcină suprem națională, a cărei rezolvare a condiționat existența și dezvoltarea istorică a poporului polonez” (pag. V).

M. MOLDOVEANU

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Е. МЭНГУЦ: Создание единства профсоюзного движения Румынии. Учредительный конгресс Всеобщей конфедерации труда (26—30 января 1945 г.).	3
Г.И. ИОНИЦЭ: Действия шахтеров долины Жиу против капиталистической эксплуатации и фашистской угрозы в период 1934 — 1937 гг.	14
И. ЯКОШ: Выступления трудящихся Добруджи против военнафашистской диктатуры (1941—1944 гг.)	27
Генерал-лейтенант запаса ЛЕОНАРД МОЧУЛЬСКИЙ: Участие Румынской Армия в Дебреценской операции на территории Венгрии	41
Генерал-лейтенант запаса ДУМИТРУ ПОПЕСКУ: Военные действия румынских частей на среднем течении Тисы	48
АЛ. Г. САВУ: Данные в связи с борьбой крестьянства в период королевской диктатуры.	55

СООБЩЕНИЯ

Антифашистская демонстрация трудящихся Тимишоары против Венского диктата (сентябрь 1940): <i>Тр. Бунеску</i> .	73
Борьба рабочих предприятий общества «Титан-Нэдраг-Калан» против капиталистической эксплуатации (1924—1929 гг.): <i>А. Симион, г. Думитрашку</i>	78
Рабочее движение некоторых дунайских портовых городов Румынии в период 1893—1899 гг.: <i>Г. Тудоран</i>	90
Крестьянские восстания 1899 года и отношение к ним социалистического движения: <i>К. Корбу</i> .	102

ОТВЕТЫ НА ВОПРОСЫ ЧИТАТЕЛЕЙ

О массовых организациях, созданных, руководимых или направляемых КНР.	115

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЕ ЗАМЕТКИ

«Экономическое развитие Румынии 1944—1964 гг.», Издательство Академии РНР, 1964, 788 стр.; «Промышленность Румынии. 1944—1964 гг.», Издательство Академии РНР, 1964 г., 854 стр.; «Сельское хозяйство Румынии. 1944—1964 гг.», Издательство сельского и лесного хозяйства, 1964 г., 390 стр.; «Статьи и очерки по истории», т. V, Научное издательство, 1963 г., 534 стр.; ТАДЕУШ РАВСКИЙ, ЗДИСЛАВ СТАПОР, ЖАН ЗАМОЙСКИЙ: «Освободительная война польского народа в 1939—1945 годах. Основные проблемы», Издательство Министерства национальной обороны, Варшава, 1963 г., 756 стр.	135

SOMMAIRE

ÉTUDES

E. MĂNGUȚ: La réalisation de l'unité du mouvement syndical de Roumanie. Le Congrès pour la création de la Confédération Générale du Travail (26—30 janvier 1945).	3
G.H. I. IONIȚĂ: Actions entreprises par les mineurs de la Vallée du Jiu contre l'exploitation capitaliste et le danger fasciste, pendant la période 1934—1937.	14
I. IACOȘ: Actions des travailleurs de la Dobroudja contre la dictature militaire-fasciste (1941—1944).	27

Général-lieutenant de réserve LÉONARD MOCIULSCHI: La participation des troupes roumaines à l'opération de Debreczin sur le territoire de la Hongrie.	41
Général-lieutenant de réserve DUMITRU POPESCO: Les actions de lutte déployées par les unités roumaines sur la Tisa moyenne.	48
AL. GH. SAVU: Données concernant les luttes paysannes pendant la période de la dictature royale.	55

COMMUNICATIONS

La démonstration antifasciste des travailleurs de Timișoara contre le Diktat de Vienne (septembre 1940): <i>Tr. Bunesco</i>	73
Les luttes des ouvriers métallurgistes des entreprises de la Société „Titan-Nădrag-Călan“ contre l'exploitation capitaliste (1924—1929): <i>A. Simion, Gh. Dumitrașco</i>	78
Le mouvement ouvrier dans certains ports danubiens roumains, pendant la période 1893—1899: <i>G. Tudoran</i>	90
Les révoltes paysannes de l'année 1899 et l'attitude du mouvement socialiste à leur égard: <i>C. Corbu</i>	102

RÉPONSES À NOS LECTEURS

Données concernant les organisations de masse créées, dirigées ou guidées par le P.C.R.	115

NOTES BIBLIOGRAPHIQUES

„Le développement économique de la Roumanie, 1944—1964“, Editions de l'Académie de la R.P.R., 1964, 788 p.; „L'industrie de la Roumanie, 1944—1964“, Editions de l'Académie de la R.P.R., 1964, 854 p.; „L'agriculture de la Roumanie, 1944—1964“, Editions agro-sylviques, 1964, 390 p.; „Etudes et articles d'histoire“, t.V, Editions scientifiques, 1963, 534 p.; TADEUSZ RAWSKI, ZDZISLAW STAPOR, JAN ZAMOJSKI: „La guerre de libération du peuple polonais au cours des années 1939—1945. Problèmes fondamentaux“, Editions du Ministère de la Défense Nationale, Varsovie, 1963, 756 p.	135

INHALT

ABHANDLUNGEN

E. MĂNGUȚ: Die Schaffung der Einheit der Gewerkschaftsbewegung in Rumänien. Der Gründungskongreß der allgemeinen Arbeitskonföderation (26—30. Januar 1945).	3
GH. I. IONIȚĂ: Aktionen der Kumpel des Jiu-Tals gegen die kapitalistische Ausbeutung und die faschistische Gefahr in der Periode 1934—1937.	14
I. IACOȘ: Aktionen der Werktätigen der Dobrudscha gegen die militärfaschistische Diktatur (1941—1944).	27
Generalleutnant i.R. LEONARD MOCIULSCHI: Die rumänische Armee in der Kampfoperation von Debreczin auf dem Territorium Ungarns.	41
Generalleutnant i.R. DUMITRU POPESCU: Die Kampfaktionen der rumänischen Einheiten auf der mittleren Theiß.	48
AL. GH. SAVU: Angaben über die Bauernkämpfe in der Periode der königlichen Diktatur.	55

MITTEILUNGEN

Die antifaschistische Demonstration der Werktätigen in Timișoara gegen das Wiener-Diktat (September 1940): <i>Tr. Bunescu</i>	73
Aus den Kämpfen der Metallarbeiter der Betriebe der Gesellschaften Titan-Nădrag-Calan gegen die kapitalistische Ausbeutung (1924—1929): <i>A. Simion, Gh. Dumitrașcu</i>	78
Die Arbeiterbewegung in einigen Donau-Hafenstädten Rumäniens in den Jahren 1893—1899: <i>G. Tudoran</i>	90
Die Bauernaufstände von 1899 und die Einstellung der sozialistischen Bewegung zu diesen Vorgängen: <i>C. Corbu</i>	102

ANTWORTEN AUF LESERFRAGEN

Über die von der KPR gegründeten, geführten oder angeleiteten Massenorganisationen.	115

BIBLIOGRAPHISCHE ANGABEN

„Die wirtschaftliche Entwicklung Rumäniens 1944—1964“ Verlag der Akademie der RVR, 1964, 788 S.; „Die Industrie Rumäniens 1944—1964“, Verlag der Akademie der RVR, 1964, 854 S.; „Die Landwirtschaft Rumäniens 1944—1964“, Verlag für Land-und Forstwirtschaft, 1964, 390 S.; „Geschichtsstudien und -artikel“, 5 Bände, Wissenschaftlicher Verlag 1963, 534 S.; TADEUSZ RAWSKI, ZDZISLAW STAPOR, JAN ZAMOJSKI: „Der Befreiungskrieg des polnischen Volkes in den Jahren 1939—1945. Grundprobleme“, Verlag des Ministeriums für Nationale Verteidigung, Warschau, 1963, 756 S.	135

CONTENTS

STUDIES

E. MĂNGUȚ: The Creation of the Unity of the Trade Union Movement in Rumania. The Congress for Setting Up the General Confederation of Labour (January 26—30, 1945)	3
G. I. IONIȚĂ: Actions of the Miners in the Jiu Valley Against the Capitalist Exploitation and the Fascist Danger in the Period 1934—1937	14
I. IACOȘ: Actions of the Working People in the Dobrudja Against the Military-Fascist Dictatorship (1941—1944)	27
Lieutenant General in the Reserve LEONARD MOCIULSCHI: The Participation of the Rumanian Troops in the Debreczen Operation on Hungary's Territory	41
Lieutenant General in the Reserve DUMITRU POPESCU: The Fighting Actions of the Rumanian Units on the Middle Course of the Tisza	48
AL. GH. SAVU: Data Concerning the Peasant Struggles in the Period of the Royal Dictatorship	55

PAPERS

The Antifascist Demonstration of the Working People in Timișoara against the Vienna Dictate (September 1940) by <i>Tr. Bunescu</i>	73
Aspects from the Struggles of the Metal Workers at the Titan-Nădrag-Calan Company Against the Capitalist Exploitation (1924—1929) by <i>A. Simion, Gh. Dumitrașcu</i>	78

The Workers' Movement in Certain Danubian Ports of Rumania in 1893—1899
by G. TUDORAN. 90

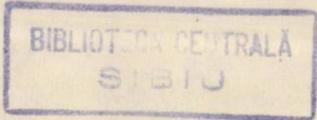
The Peasant Risings of 1899 and the Attitude of the Socialist Movement Towards
them by C. Corbu..... 102

REPLIES TO OUR READERS

Concerning the Legal Mass Organizations Set Up, Led or Guided by the Com-
munist Party of Rumania 115

BIBLIOGRAPHICAL NOTES

„Rumania's Economic Development, 1944—1964”, Publishing House of the
R.P.R. Academy, 1964, 788 pages; “Rumania's Industry 1944—1964”, Pub-
lishing House of the R.P.R. Academy, 1964, 854 pages; “Rumania's Agri-
culture 1944—1964”, Agricultural and Sylvicultural Publishing House,
1964, 390 pages; Studies and Articles of History”, volume V, Scientific
Publishing House, 1963, 534 pages; TADEUSZ RAWSKI, ZDZISLAW STA-
POR, JAN ZAMOJSKI: “The Polish People's Liberation War in
1939—1945. Fundamental Problems”, Publishing House of the Ministry of
National Defence, Warsaw, 1963, 756 pages. 135

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

DEPARTMENT OF THE HISTORY OF ARTS

RESEARCH REPORT

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

RESEARCH REPORT

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

COMITETUL DE REDACȚIE

**N. ADĂNILOAIE, GH. MATEI, N. G. MUNTEANU, P. NICHITA,
N. PETROVICI (redactor responsabil), V. RAȚĂ, GH. ZAHARIA**

Colaboratorii și cititorii revistei pot să se adreseze redacției în fiecare zi între orele 10—12.

Adresa redacției este: București, strada Ministerului nr. 4, telefon: 17.01.60, interior 442; 722; 369.

Revista „Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.M.R.” apare o dată la două luni. Abonamentele se fac la oficiile poștale, prin factorii poștali și difuzorii din întreprinderi, instituții și de la sate.

Revista se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei și în librării.

„Editura Știința“

analele

INSTITUTULUI DE ISTORIE A PARTIDULUI DE PE LÎNGĂ C. C. AL P. M. R.

Sumarul numerelor

1—6 din 1964

SUMARUL NUMERELOR 1-6 DIN 1964

Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964	3/II *
A XX-a aniversare a eliberării României de sub jugul fascist. Expunerea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Sesiunea solemnă a Marii Adunări Naționale	3/IV

STUDII

ION POPESCU-PUȚURI : Însemnătatea istorică a insurecției armate din august 1944	19/IV
BARBU ZAHARESCU : Rolul conducător al P.M.R. în dezvoltarea economiei socialiste	35/IV
VASILE RAUSSER : Industrializarea țării — temelia construcției socialismului în R.P.R.	53/IV
MIHAIL FLORESCU : Politica P.M.R. de dezvoltare continuă și rapidă a industriei chimice în Republica Populară Română	77/IV
BUJOR ALMĂȘAN : Înfăptuirea cu succes a planului elaborat de P.M.R. pentru electrificarea țării	91/IV
GHEORGHE MATEI : Alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare — temelia orînduirii democrat-populare	105/IV
E. MĂNGUȚ : Făurirea unității mișcării sindicale din România. Congresul de creare a Confederației Generale a Muncii (26—30 ianuarie 1945)	3/VI

* Cifrele arabe indică pagina, iar cele romane numărul revistei.

GH. I. IONIȚĂ : Acțiuni ale minerilor din Valea Jiului desfășurate împotriva exploatării capitaliste și a pericolului fascist în perioada 1934—1937	14/VI
I. IACOȘ : Lupta oamenilor muncii din Dobrogea împotriva dictaturii militare-fasciste (1941—1944)	27/VI
General-locotenent în rezervă MOCIULSCHI LEONARD : Participarea trupelor române la operația de la Debrețin pe teritoriul Ungariei	41/VI
General-locotenent în rezervă POPESCU DUMITRU : Operațiunile militare desfășurate de unitățile române pe Tisa mijlocie	48/VI
AL. GH. SAVU : Date privind luptele țărănești în perioada dictaturii regale	55/VI

ARTICOLE

G. TUDORAN : Ștefan Gheorghiu, propagandist și organizator de seamă al mișcării muncitorești din România	3/I
N. N. CONSTANTINESCU, C. V. BĂLOIU : Situația clasei muncitoare din România în perioada 1934—1938	17/I
N. COPOIU : Afirmarea aripii de stînga din Partidul social-democrat din România în anii 1914—1916	38/I
MINEA STAN, AL. NEAMȚU : Aspecte privind atitudinea ostilă a militarilor români împotriva fascismului și a pregătirii războiului antisovietic (septembrie 1939—22 iunie 1941)	59/I
FL. BALAURE, M. POPESCU : Dezvoltarea agriculturii socialiste, calea bunei stări a țărănimii	31/II
S. DAVICU : Din lupta maselor populare din Iași împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului hitlerist	49/II
O. MATICHESCU : Întruniri și demonstrații ale oamenilor muncii din România împotriva exploatării capitaliste, pericolului fascist și de război desfășurate cu prilejul zilei de 1 Mai în perioada dictaturii regale	63/II
GH. I. IONIȚĂ : Activitatea desfășurată de Comitetele cetățenești pentru revendicări general-democratice (1936—1937)	85/II
Procesul din 1933—1934 al conducătorilor luptelor ceferiștilor și petroliștilor din 1933	3/III
N. PETROVICI, I. BABICI : Aspecte ale contribuției mișcării muncitorești din România la lupta pe plan internațional împotriva fascismului	23/III
GH. DRĂGAN : Munca organizațiilor de partid din întreprinderile industriale din Capitală pentru îndeplinirea sarcinilor celui de-al II-lea Congres al partidului privind dezvoltarea tehnicii noi	41/III

FL. DRAGNE : Poziția mișcării muncitorești din România față de țărănime în perioada 1918—1921	59/III
C. MOCANU : Războiul țărănesc din 1514 — moment eroic al luptei pentru libertate	76/III

STUDII ȘI COMUNICĂRI

GH. ZAHARIA, A. PETRI : Activitatea P.C.R. în rîndurile armatei în prima etapă a revoluției populare	3/V
M. GROSU, GH. GĂINUȘE, B. IANI : Acțiuni ale muncitorilor din industria metalurgică și de armament pentru sabotarea războiului hitlerist	20/V
C. MOCANU : Cu privire la problema caracterului și sarcinilor revoluției în România, oglindite de documentele mișcării muncitorești din anii 1916—1918	37/V

100 DE ANI DE LA ÎNTEMEIEREA INTERNAȚIONALEI I

I. POPESCU-PUȚURI : Internaționala I și rolul ei istoric	51/V
GR. COMARTIN : Legăturile mișcării muncitorești din țara noastră cu Internaționala I	66/V
P. CONSTANTINESCU-IAȘI : Lucrări apărute în întîmpinarea aniversării a 100 de ani de la crearea Internaționalei I	79/V

PE LOCURILE UNDE S-A DESFAȘURAT INSURECȚIA ARMATĂ DIN AUGUST 1944

Băneasa-Otopeni : Comandor în rezervă <i>Dobre Teodor</i>	121/IV
Cotroceni : General-maior în rezervă <i>Ionescu Dan</i>	126/IV
Valea Prahovei : General-maior în rezervă <i>Zotter Toma</i>	130/IV
Brașov : Colonel în rezervă <i>Chiriță Atanase</i>	136/IV
Călărași : Colonel în rezervă <i>Damiescu Constantin</i>	141/IV
Cernavodă : Lt.-colonel în rezervă <i>Navasart S. Florin</i>	146/IV
Giurgiu : Căpitan de rangul I în rezervă <i>Marinescu Vasile</i>	149/IV
Turnu-Severin : General-maior în rezervă <i>Gaspar Ioan</i>	154/IV
Timișoara : Colonel în rezervă <i>Galgoți Alexandru</i>	158/IV
Pe văile Mălin și Suha : Colonel în rezervă <i>Teodorescu Nistor</i>	163/IV

LUPTELE PENTRU DESĂVÎRȘIREA ELIBERĂRII ROMÂNIEI DE SUB OCUPANȚII FASCIȘTI

Sfintu-Gheorghe : General-maior în rezervă <i>Alexandru Țenescu</i>	92/V
Turda : Colonel în rezervă <i>Alexandru Manolache</i>	97/V
În Carpații Răsăriteni, pe direcția Ghimeș—Praid—Reghin : Colonel în rezervă <i>Vasile Danacu</i>	100/V

Pe Valea Arieșului : Locotenent în rezervă <i>Todea Enea Ludovic</i> ,	
Slt. în rezervă <i>Țaica Gheorghe</i>	105/V
Zona Arad : General-maior în rezervă <i>Pleșoianu D. Alexandru</i>	112/V
Păuliș : General-maior în rezervă <i>Alexandru Petrescu</i>	117/V
Oarba de Mureș : General-maior în rezervă <i>Alecu Nicolae</i> .	123/V
Cluj : Colonel în rezervă <i>Gheorghiede C. Dumitru</i>	128/V
Salva-Coșbuc : <i>Sas Chirilă, Ștefan Gheorghe, țărani muncitori,</i> participanți la aceste acțiuni	135/V
Oradea : General de armată. <i>Iacob Teclu</i>	140/V
Carei—Satu-Mare : General col. în rezervă <i>Costin Ionașcu</i> .	146/V

COMUNICĂRI

Acțiuni ale muncitorilor șomeri din Banat în anii 1929—1933 : <i>G. Sarafolean</i>	69/I
Activitatea desfășurată sub conducerea P.C.R. de Cercul de orientări și documentări sociale (1931—1932) : <i>Șt. Lache</i> .	85/I
Solidaritatea oamenilor muncii din România cu lupta eroică a comuniștilor germani și cu insurecția armată a proleta- riatului austriac din februarie 1934 : <i>I. Babici, S. Istrate</i> .	92/I
Solidaritatea mișcării muncitorești din România cu răscoala țăranilor din partea de nord a fostului județ Muscel, din vara anului 1911 : <i>Gh. Pîrnuță</i>	115/I
Acțiuni ale muncitorilor ceferiști împotriva dictaturii militare- fasciste și a războiului hitlerist (1941—1944) : <i>M. Tălăn- gescu, T. Pintean</i>	85/III
Din lupta muncitorilor minieri în primii ani ai dictaturii mili- tare-fasciste : <i>M. Covaci</i>	95/III
Societatea pentru protecția femeii și a copilului — organizație de masă, creată și îndrumată de P.C.R. (1935—1936) : <i>B. Duțescu</i>	106/III
Demonstrația antifascistă a oamenilor muncii din Timișoara împotriva Dictatului de la Viena (septembrie 1940) : <i>Tr. Bunescu</i>	73/VI
Din luptele muncitorilor metalurgiști de la întreprinderile So- cietății Titan-Nădrag-Călan împotriva exploatării capita- liste (1924—1929) : <i>A. Simion, Gh. Dumitrașcu</i>	78/VI
Mișcarea muncitorească din unele orașe portuare dunărene ale României în anii 1893—1899 : <i>G. Tudoran</i>	90/VI
Răscoalele țărănești din 1899 și atitudinea mișcării socialiste față de ele : <i>C. Corbu</i>	102/VI

RĂSPUNSURI LA ÎNTREBĂRILE CITITORILOR

Cu privire la organizațiile de masă create, conduse sau îndru- mate de P.C.R.	115/VI

DOCUMENTE

Documente noi în legătură cu marea răscoală a țăranilor din 1907	109/II

RECENZII

„Istoria României“ vol. IV, Editura Academiei R.P.R., 1964, 862 pag. : <i>Tr. Lungu</i>	121/III

NOTE BIBLIOGRAFICE

„Probleme ale creării și dezvoltării bazei tehnice-materiale a socialismului în R.P.R.“, Editura Academiei R.P.R., 1963, 390 pag. (<i>C. Manolescu</i>); „Industria sîrmei”-Cîmpia Turzii. Dezvoltarea întreprinderii în anii regimului democrat-popular“, Editura Academiei R.P.R., 1963, 248 pag. (<i>Gh. Tomescu</i>); V. T. FOMIN : „Agressia fașistă în Europa“, Editura pentru literatură social-economică, Moscova, 1963, 640 pag. (<i>E. Bantea</i>)	126/I
I. ADAM : „Probleme ale alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare în R.P.R.“, Editura științifică, 1963, 138 pag. (<i>C. Bărbulescu</i>) ; „Revista arhivelor“ (serie nouă) nr. 1/1958 — nr. 2/1963 (<i>C. Mocanu</i>)	132/II
„Istoria economiei naționale a României“ vol. III, Editura didactică și pedagogică, 1964, 152 pag. (<i>C. Bărbulescu</i>); „Materiale de istorie și muzeografie“, Muzeul de istorie a orașului București, 1964, 410 pag. (<i>Gh. I. Ioniță</i>) ; EUGENIA CERNEA, NICOLAE RĂDULESCU, TUDOR PINTEAN : „Spre lumină“ (Culegere de cîntece revoluționare), Editura muzicală a Uniunii compozitorilor din R.P.R., 1964, 296 pag. (<i>Gh. Tudor</i>); E. I. RUBINSTEIN : „Prăbușirea monarhiei austro-ungare“, Editura Academiei de științe a U.R.S.S., Moscova, 1963, 428 pag. (<i>Gh. Unc</i>)	129/III
Col. A. LUPĂȘTEANU, lt. col. I. TARCO, V. BÎRZĂ : „Pentru patrie“, Editura militară, 1964, 398 pag. (<i>V. Petrișor</i>); „Profilul spiritual al clasei muncitoare în socialism“, Editura Academiei R.P.R., 1964, 580 pag. (<i>Gh. Surpat</i>); BENONE DUȚESCU : „Sănătatea publică în programul și activitatea organizațiilor de masă conduse de P.C.R.“, Editura medicală, 1964, 192 pag. (<i>Gh. I. Ioniță</i>); A. L. MORTON, GEORGE TATE : „Histoire du mouvement ouvrier anglais“ („Istorie a mișcării muncitorești engleze“), Ed. François Maspero, Paris, 1963, 406 pag. (<i>M. Matei</i>)	153/V

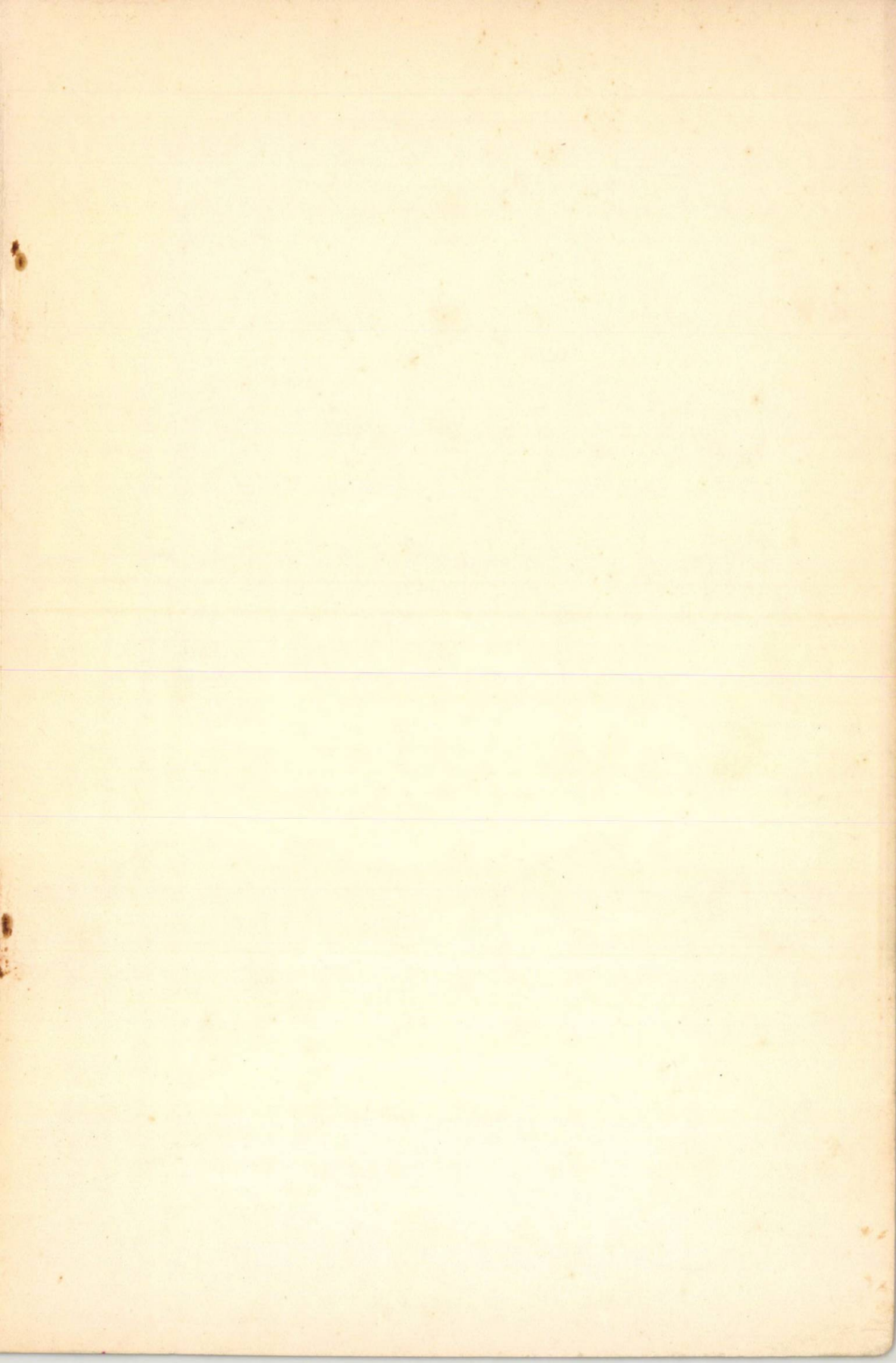

„Dezvoltarea economică a României 1944—1964“, Editura Academiei R.P.R., 1964, 788 pag. (I. Puia); „Industria României 1944—1964“, Editura Academiei R.P.R., 1964, 854 pag. (G. Tomescu); „Agricultura României 1944—1964“, Editura Agrosilvică, 1964, 390 pag. (C. Bărbulescu); „Studii și articole de istorie“ vol. V, Editura științifică, 1963, 534 pag. (V. Petrișor); TADEUSZ RAWSKI, ZDZISLAW STAPOR, JAN JAMOJSKI: „Războiul de eliberare a poporului polonez în anii 1939—1945. Probleme fundamentale“, Editura Ministerului Apărării Naționale, Varșovia, 1963, 756 pag. (M. Moldoveanu)	135/VI

INFORMAȚII

Al VI-lea Congres al A.N.P.I.	137/I
Sesiuni științifice consacrate celei de-a XX-a aniversări a eliberării patriei noastre	140/III
MIHAI GH. BUJOR	144/III
Sesiunea științifică din Capitală consacrată sărbătoririi Zilei Forțelor Armate ale R. P. Române	163/V

Lei 4